MISHNAH

Vol 2

משניות

סדר מועד

עם

תפארת ישראל

משניות

סדר מועד

עם הפירוש

דבר בעתו

עם הפתיחה קראתיה קופת הרוכלים הכוללת כמה ענינים
והכל חלק אלוה ממעל מספרי

תפארת ישראל

והוא פי' מספיק לששה סדרי משנה קשורות, מבאר כל קלות וחמורות, בלשון של זהורות, ובפנים מסבירות, וכל משניות סתומות ואסורות, אשר עד הנה היו צרורות, פה הם מפורשות ומבוארות, בעזרת אוזר ישראל בגבורות. וגם סאבתי מבארות, ומהוסן אוצרות, אשר למוכתרי העטרות; והלפידים בוערות, והיו למאורות, כאספקלריא המאירות, ולכן לעין כהה נסתרות. ואוחז סמורות, ורסיסי מנהרות, מאשר יריקו הצנתרות, ואביאם לטלאי הגדירות, והיו גם להם לברות, במלות קצרות, ובאמרות טהורות. והרוצה לדעת אגותרות, בהקדמה ראשונה נצורות, במסכת טהרות, אחת מהנה לא נעדרות. ואכרע ואשתחוה בזמירות, ליוצר המאורות, עוטר ישראל בתפארות, נאום המשתוקק בעתירות, לעבדו שכם אחד בכשרות, ולהבין ולהורות, החוקים והתורות.

הק' ישראל ליפשיטץ בן רבינו גדליהו זצוק"ל
חפק"ק שאטטלאנד, וויינבערג, לאנגפוהר
והמדינה יע"א בדאנציג

נדפס פה

דאנציג

לפרט והטובה לישראל לפ"ק

וכלל בו הרבה מבני הרב המאה"נ החכם המופלא מהו' ברוך יצחק שליט"א בגאבד"ק לאנדסבערג יע"א, אשר כתוב בראש דבריו מלת אב"י ר"ת אמר ברוך יצחק.

Danzig, 1843.
Gedruckt bei **Rathke & Schroth.**

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

פתיחה ראשונה

הנקרא בשם ה'

קופת הרוכלים

לאשר בו כלולים כמה ענינים השייכים לסדר מועד אשר נקל בעה"י . והם :

(א) כלכלת שבת, בו יבוארו ז' ענינים הנצרכים אחד להתבאר למסכת שבת, ואל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ; והם :

(1) כללי ל"ט מלאכות [שייכי' לפ"ז משבת] .

(2) כללי הטמנה ובשולי שבת [שייכי' לפ"ג ופ"ד משבת] .

(3) כללי מוקצה [שייכי' לסוף פי"ז משבת] .

(4) אמירה לעכום [שייך לפכ"ג] .

(5) מלאכת שבת [שייך לפט"ז] .

(6) שביתת בהמ', כלים, ועבד [פ"ה משבת] .

(7) מסירת דבר למלאכ' לנכרי מע"ש [פ"א משבת] :

(ב) כללי המץ ונוקשה [השייכי' לפ"ג דפסחי'] :

(ג) כללי בגדי קדש [השייכי' לסוף פ"ז דיומא] :

(ד) כללי הכנה [השייכי' לפ"א ופ"ג דביצה] :

(ה) כללי מלאכת חוה"מ [השייכי' לפ"א דמ"ק] :

(ו) כללי שמחות [השייכי' לפ"ג דמ"ק]

ועתה נתחיל ביד ה' הטובה לבאר ולפרש אחת לאחת, וה' יהי' לי בעוזרי ויתמכני בימין צדקו בזכות אבותי הקדושים האדירים והגבירים ז"ל, ולה' הישועה !

(א) כלכלת שבה

(1) כללי ל"ט מלאכות .

אמר המפרש קודם שנתחיל לפרש הל"ט מלאכות, ראינו להקדים ג' דברי' (א) נבאר בס"ד איזהו אב

מצאתי כתוב לומר קודם הלמוד כל זה ויועיל להציל משגגה בעזהש"י:

יהי רצון מלפניך ה' אלהי וא"א שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ח"ו וישמחו בי חבירי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור, ולא על אסור מותר, ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה, ואשמח בהם: יהי רצון מלפניך ה' או"א שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשל וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה או בלימוד, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך; ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת, ואל תצל מפי דבר אמת כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה:

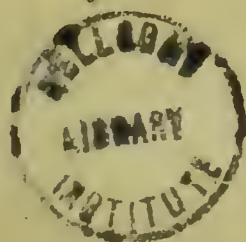
יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב צור תעודה חתום תורה בלמודי (כל זה יאמר ג"פ ישר והפוך):

בא"י למדני חוקיך (ג"פ ישר והפוך): בחוקתיך אשתעשע לא אשכח דבריך (ג"פ ישר והפוך):

שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות שאו ידיכם קודש וברכו את ה' יברכך ה' מציון עושה שמים וארץ:

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד יה בוה בשם כל ישראל הריני רוצה ללמוד כדי שיבאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעות התורה:

זכור לעבדיך על אשר יחלתני (יאמר י"פ):

א', שסבור שמותר לעשותן בשבת, או ב' תולדו' מב' אבות נפרדים, חייב ב' חטאות [ב"ק דב"א ורמב"ם פ"ז משבת ה"ז] :

אמנם עובדן דחול, יש בו ג' אופנים, דהיינו אם שאסרו חכמים הדבר משום דדומ' לא' מהל"ט מלאכות; או משום שמא על ידי כך יבוא לעשות מלאכ'; או משום טרח' יתירתא: וכולן נכללין בשם **שבות** (1) כגון בורר שהוא א' מל"ט מלאכו'; ותולדתו המזקק משקה משמריו; ואסרו לזקק משקה מזוקק, בסודרין שיש בהן כעין גומא, מדמחזי כמלאכת משמר, והו"ל עובדין דחול, גזיר' שמא ישמר, [בשבת קל"א ורמב"ם פכ"א משבת י"ז]; זהו האופן הראשון שזכרנו. (2) וכ"ב האי מאן דסלית סילתא, ר"ל מבקע עצים דקית להבעיר אש, חייב משום טוחן [בשבת דע"ד"ב]; והקוטב עצים לחתיכות גדולו', אף דבכה"ג לא דמי לטוחן, אסרוהו מדמחזי כעובדין דחול [במג"א שי"ד סקי"ד], משום דכל המסלת סלתא, מקטב עצים גסים תחלה, ויבא עי"כ לסלת באמת סלתא; והוא הפן השני שזכרנו [או משום חשדא]. וכ"כ המדבק פירות יחד חייב משום תולדת מעמר; וכשנתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד ואוכל; אבל לא ילקטם יחד לתוך הסל, דעביד עובדא דחול, ושמא יכנשם יחד בהסל, ויתחייב משום מעמר [בשבת קמ"ג"ב]. וכ"כ חבילי שיא' וקורכית שיקדם לאוכל, קוטם בראשי אצבעותיו ואוכל; אבל לא ימלול הרבה יחד, כעובדין דחול, שיבוא לדוש, וחייב משום דש [בשבת דקכ"ח]. וכ"כ אסור לשרות עשבי' שהן מועילין לרפואה, אף שהן ג"כ מאכל בריאי', ומותר לאכלן בשבת, עכ"פ שרייתן הוא כעין מתקן דבר לרפוא', והו"ל עובדין דחול, גזיר' שמא יבא לשחק סממני' לרפוא' וחייב משום טוחן [שבת דק"ח ע"א]. כל אלו הן מהפן הב' שזכרנו. (3) וכ"ב מפנין ד' וה' קופות של תבוא' ושל קש מפני האורחי', ולא יותר, משום טרח' יתירת' [שבת קכו"ב]; וכ"כ המביא כדי יין וכדומ' לא יביאם בסל או בקופה, ודדרו באגרא לדרו באכפא וכו', משום טרח' [בביצה ד"ל ע"א]; כל זה מהפן הג' שאמרנו. ועוד הרבה דומין לאלו הג' אופני' שאנו עתידי' לבאר אצל כל מלאכה ומלאכה. ועל כולן בעשאן פטו' מדאו', אבל חייב מכת מרדות מדרבנן. אולם בזה"ז אפי' בעבר אשבות בשוגג, חייב להתענות מ' יום ובליל שאחר התעני' לא יאכל בשר ולא ישתה יין; גם יתן ד' [זילבערגראשען] וקלי או כ"ז ג"פ לצדקה בעד חטאת [ומג"א של"ד סקל"ג ול"ד] :

(ב) **אמנם באיזה אופן** תעשה המלאכה שיתחייב עליה? צריך לזה ו' תנאים, וסי' **כגשם** מק"ק, כולו; גופו; שנוי; מתכוון; מקלקל; קיום. וזה ביאורן.

ואיזהו תולד' ואיזהו עובדן דקול ואיזהו חלוק יש ביניהן? (ב) כנאמר באיזה אופן לריך שתעשה מלאכה, שיתחייב עליה כשעשא'? (ג) ומהו הדבר שמחלק בין המלאכות שעשה שיתחייב עליהן הרבה חטאו'? ונתחיל לבאר ס' לאחת:

(א) **אב מלאכה** היינו כל מלאכה שהיה במלאכת המשכן [כב"ק דב"א] כגון זורע וכוטע שהיו במשכן [בירושלמי בפרקן, שב' שהיו חורשי' במשכן ליטע סממנין; וזה דלא כרמ"ך שב' דב"ו [בפ"ז משבת] בשמו, דכוטע לא הי' במשכן; וזה נ"כ דלא כרבינו הישרוך ערך "זומר", שב' ג"ב שכוטע אינו אב רק תולדת זורע, א"כ לא הי' כוטע במשכן, והרי בירושלמי הנ"ל מוכח דכוטע הי' במשכן?]. **מיהו** לאו דוקא שהי' פעולה כזו ממש במשכן, אלא אפי' רק אם דומה למלאכה שהי' במשכן בפעולה ובתכלית, כמבריך או מרכיב, שהן דומין בפעולה לזורע וכוטע, דבכולן תוחב דבר תלוש במחובר, ודומה גם להן בתכלית, דבכולן כוונתו שיגדל; או אפי' דומה למלאכה שבמשכן רק בתכלית ולא בפעולה, כזומר שקותך ענפי אילן, ומתכוין להתכלית שעי"ז יגדל האילן יותר; כל אלו נקראו אבות מלאכות, אף שלא היו במשכן. **אמנם** דוקא בעשה הפעולה באותו הגוף שמתכוון בו התכלית; אבל בעשה הפעולה בגוף אחר, כגון המשקה למקים זאילנות, אף שההשקא' דומה למלאכה שבמשכן בתכלית, שכוונתו בה שיגדלו הצמחי', עכ"פ מדאינו עושה הפעולה בגוף הצמחי' רק בהמים, להכי הו"ל רק **תולדה** [כרמב"ם פ"ח משבת ה"א וב']; ומה"ט חורש שהי' במשכן, הו"ל אב; והמזבל תל שבשדה, כדי ליפות הקרקע, דהייכו תכלית החורש, הו"ל ג"כ אב, מדעשה הפעולה בגוף הקרקע; אבל המקרסס עשבי' או המכסח בעקרי אילן כדי ליפות הקרקע, מדלא עשה הפעולה בגוף הקרקע, נקרא תולדה [שם]. ובכ"כ אם דומה לאב בפעולה ולא בתכלית, הו"ל תולדה; כגון ששף ברזל או מתכות אחר וטחנו, שדומה לטוחן גרעיני' רק בפעולה, אבל אינו דומה לטחינת גרעיני' בתכלית, דהתם לאכיל', והכא לתשמישיו שלא לאכיל', לפיכך הו"ל רק תולדת טוחן; ומה"ט המגבל עפר — הו"ל רק תולדת לש [שם פ"ח הט"ו וט"ז]; ומה"ט המגבן גבינה, הו"ל רק תולדת בונה, מדדמי רק בפעולה לבונה ולא בתכלית [שם פ"י הי"ג]. ובדברי' האלה מתורץ קושית רכ"מ רפ"ז משבת לרמב"ם, יע"ש. — ונהי דאין חילוק בין אב לתולדה, דכל א' מהן שעשה במזיד והתרא' חייב סקילה, ובמזיד בלא התרא', כרת; ובשוגג חייב חטאת. מיהו בעשה אב ותולד' דידי', או ב' תולדו' מאב א' אם הי' הכל בהעלם א', שסבור שמותר לעשותן בשבת, אינו חייב רק חטאת א', כאילו עשה וחזר ועשה אב א' בהעלם א'. אבל בעשה ב' אבות בהעלם

וראייתי דהרי המוליא בשאלו חייב [כשבת דצ"א]; וכן כל מלאכה ומלאכה שטיבה בה מהרגיל, כמפרק או דש וכדומה מהמלאכו', שלא עשא' כמו שמורגל לעשותה פטור [מג"א של"ו סקי"א]:

(4) מתכוון, איכו חייב על המלאכה רק שיתכוון לאותה מעשה, ובאותו גוף, ובאופן האסור, ובאותו סדר; הא אם חסר חד מהנך ד' פטו' אבל אסו'. כיצד? התכוון לאותו מעשה בגוף אחד באופן המותר, ועשה אותה מעשה בגוף אחר באופן האסור; כגון שנתכיון לחתוך ירק זה התלוש, וחתך ירק אחר מחובר, לכ"ע מקשב מתעסק [שבת דע"ג ע"ב]; וכ"ש בתרתי לטיבות', שהתכוון למעשה אחר המותרת, ולגוף אחר, כגון שהתכוון להגביה סכין, וחתך מחובר בהגבהתו, וודאי הו"ל מתעסק ופטור [שם]; אבל אם נתכוון לאותו גוף, ולאותו מעשה, ובאופן המותר, ועשה באופן האסו'; כגון שנתכוון לחתוך עשב זה שסבור שהוא תלוש, ונמלא מחובר לרבי חייב קרבן, ולר"ת גם זה מקשב מתעסק [שם]. ולא עוד אלא אפי' נתכוון לאותו גוף, ולמעשה אסו', ועשה באותו גוף מלאכ' אחרת האסור'; כגון שחיתה בגחלי' ונתכוון לכבותן, והובערו מאליהן, פטור [כריתות ד"כ ע"ב]. ולא עוד אלא אפי' נתכוון לגוף זה ולמעשה זה, ובאופן האסו' ועשה אותו מעשה באופן האסו' בגוף אחר; כגון שהתכוון לכבות נר זה וכבה נר אחר, הו"ל מתעסק ופטו' [שם ע"א, וכ"כ הרא"ש ד; ולרמב"ם פ"א משבת בכה"ג חייב, ינב"ח שם ורלא"ע שם]. ולא עוד אלא אפי' נתכוון לב' גופי', ולב' מלאכות אסורו', שהיו לפניו ב' נרות, א' כבוי וא' דלוק, ורלה להדליק תחלה הכבוי ואח"כ לכבות הדלוק, וכהפך הדבר שכיבה תחל' הדלוק' ואח"כ הבעיר הב' אף שהתכוון לב' המלאכו' ולב' הגופים, אפ"ה פטור [שם ע"א]; ולא עוד אלא אפי' נתכיון לב' גופים ולב' מלאכו' שוות, אלא שרלה לעשות המלאכה בגוף א ואח"כ בגוף ב, וכהפך ועשה שלא כסדר שחשב תחלה; כגון שהיו לפניו ב' נרות כבויו' ורלה להדליק תחלה נר א ואח"כ נר ב, וכהפך הדבר שהקדים המאוחר, ואיחר המוקדם, אף שלשניהן התכוון, כיון שלא עשה כסדר שהתכוון תחלה פטור' [יעי' רכ"ח ולא"ח שם. ולרמב"ם הנ"ל בכה"ג חייב]. מיהו אם נתכוון לעשות דבר המותר לעשות, ונעשה אגבה מלאכת איסו', בזה יש חלוק, אם אפשר שיעשה מעשה ההיתר בלא האיסו', אז אפי' לכתחיל' מותר; ולכן גורר אדם מטה כסא וספסל ע"ג קרקע, ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ, כיון דאפשר שיגרור מבלי שיעשה חריץ, [שבת דכט"ב]; וכ"כ הולך אדם ע"ג עשבי' ובלבד שלא יתכוון לעקרם, דהרי ג"כ אפשר שילך עליהן ולא יעקרם [עירובין ד"ק ע"ב]. אבל בהי' שם פסיק רישא ר"ל שאי אפשר לעשות מעשה ההיתר

(1) כולו, ר"ל מדיש שעור לכל א' מל"ט מלאכות, להכי דוקא בעשה כל המלאכ' חייב; אבל בעשה רק חצי שעור של המלאכ', פטו'. ולא זה בלבד, ש.א נעשה רק חצי שעור מהמלאכ'; אלא אפי' עשה הוא חצי השעור ואדם אחר עשה חצי השני, כגון שזה עשה עקיר' והשני הנח' [ריש שבת]; או שיעור כתיבה שהוא ב' אותיות ושיעור אריג' שהוא ב' חוטין, וכדומה, ועשה זה א' והאחר עשה השנית בצדה, אע"ג שמבין שניהן נעשה מלאכ' שלימ' אפ"ה פטורי'. ולא עוד אלא אפי' עשו שניהן ביחד כל המלאכה, כגון שהוציאו שניהן יחד ככר לר"ה, או שאחזו במזלג ועקרו ביחד, או שאחזו בקנה יחד וכתבו, או שאחזו בנר והדליקו ביחד, שניהן פטורי' [בשבת דצב"ב]: אמנם בזה האופן האחרון יש חלוק דאם א' יכול ולא השני, היכול חייב; אבל אם שניהן כל א' יכול, או כל א' אינו יכול, שניהן פטורי' [שם ורמב"ם פ"א משבת].

(2) גופו צריך שתהי' המלאכ' שעש', צריך לגופ'; אבל מלאכ' שא"צ לגופה, כגון החופר גומא וא"צ לגומא רק לעפר, [שבת דעג"ב]; או שכבה נר, ולא מפני שחפץ בכבוי גופה שיהי' פוחם, רק מפני שחס על השמן או על הפתיל' שלא ישרפו [שבת כט"ב], וכדומה, לרשב"א ולשאר פוסקי' פטו', ואף דהו"ל פסיק רישא, דבצריך לעפר הגומ' על כרחך שכשיחפור יתהווה גומא? י"ל דמיירי דלא ניחא לי' שיתהוו' גומ' וכדומה, ובכה"ג אפי' פ"ר פטו' [בשבת עה"א]; ולרמב"ם פ"א משבת בכל מלאכה שאצ"לגו חייב; ואף דבכל פ"ר דלא ניח' לי' לכ"ע פטו', עכ"פ בשאר פסיק רישא לא התכוון לגוף המלאכה כלל עיקר, וכגון שסגר ביתו לשמרו, וצבי צוד בתוכו עי"ז; וכ"כ בנטילת דם החלזון לא התכוון להמיתו כלל עיקר, רק ליטל דמו; משא"כ במלאכ' שאצ"לגו, שהתכוון לגוף המלאכ' לעשות גומ' רק שלא התכוון לתכלית' להכי לרמב"ם חייב [כ"מ פ"א משבת ה"ז]:

(3) שנוי, אינו חייב על המלאכה רק כשעשה אותה כדרך שרגיל לעשות אותה בלי שנוי; אבל אם שינה בה, פטור. כגון טווי' שהיא אב מלאכ', וטווה מהבהמ' כשהיא חיה, פטו' [שבת דעד"ב]; וכ"כ המוציא משא קלה על ראשו, פטו' מדאין דרך הוצא' בכך [שבת דצב"א]; וכ"כ הנוטל צפרניו או שערו בכלי חייב, ואם נטלן בידו, פטור [שבת דצד"ב], מדאין דרך ליטלן כך; וכ"כ, תליש' תולדת קציר' וחייב עלה, ובשדא פיסא לדקלא ואתיר תמרי, פטו' מדאין דרך תלוש' בכך. [ונתלש בפיו, לרש"י סוכה דלג"ב חייב, ולרמג"א סי' שלו סקי"א אפשר דפטו']. וכ"כ הכותב בשמאלו פטו' מדאין דרך כתיב' בכך [שבת דקג"א]. וכ"ל דדוקא בכותב שדרך לכתוב רק ביד ימין והו"ל שנוי; משא"כ שאר מלאכו', כגון שהדליק נר ביד שמאלו, חייב, מדדרך לעשות פעם בימין ופעם בשמאל;

ג"כ מחלקות; שאם נעלם ממנו שזריע' אסור' בשבת וזרע, ונודע לו שחטא, וחזר ושכח שאסור' וזרע ונודע לו, חייב על כל העלם והעלם חטאת א' [רמב"ם פ"ז משבת ופ"ו משגגו'] : (ד) עוד נקדים לבאר דכל מקום שנאמר בבאורינו לל"ט מלאכות מלת „חייב" ר"ל שחייב עליו במזיד והתרא', סקילה; ובמזיד בלי התרא', כרת; ובשוגג חטאת קבוע. ומדאסור מדאורייתא, להכי אסו' ג"כ לומר לנכרי שיעשה; רק לצורך גדול, או במקום מצוה דרבי', או לצורך חולה, או להחם הבית ע"י עכו"ם בחורף בארצות הצפוניים, או להדליק נר לצורך סעודת שבת, מילה, או חתונה [רע"ו ס"ב ו"ה], או לקשור חוט הערב שניתק, או לבנות ביה"כ בשבת כשיש חשש עיכוב, דאז אף בשכירו' מותר לעכו"ם לבנות בשבת, כשלא רצה בקבלנות; בכל אלו מותר לומר לעכו"ם לעשות [ועי' א"ר רע"ו סק"י, ואשל אב סק"ח, ותו"ש שם].

אמנם כל מקום שנאמר „אסור" הוא רק שבות מדרבנן, ושרי ע"י נכרי במקום הפסד או קצת חולי או מצוה, מדהו"ל שבות דשבות [ש"ז ס"ה; ומג"א שם ס' דלאו כל השבותין שוין. [°אב"ד וחצי שיעור במלאכת שבת, אין בו חיוב, אבל לכו' מדאו' כמו ח"ש בשאר איסורין, כרש"י [שבת עד"א ד"ה וכו; ועי' תבו' ח"ל סי' פ"ו, די"ל דהוא מדרבנן בשבת.

ועתה נחל בס"ד לבאר כל הל"ט מלאכות.

(א) **הזורע**, שיעורו בכ"ש; ואחד הזורע, או נוטע, או מבריך, או מרכיב, או זומר דהיינו שחותך ענפי אילן כדי שיתרבו נופיו, חייב. צרור או [גארטענטאפף] נקוב, ובהן עשבים, ולקחן מע"ג ספסל והניחן ע"ג קרקע, חייב משום זורע; ובאיפכא חייב משום תולש [ויש לזהר אף בשאינו נקוב א"ס של"ו], ואפי' לטלטלו אסו' משום מוקצה, ואפי' לצורך גופו ומקומו אסו' לטלטל המוקצ' זה, ונבילה שנולד' ביו"ט דאסו' לסמוך בה הכלי. **תולדת זורע**, כל שאינו נוגע בגוף הדבר שמתכוון אליו, אבל דומ' לזורע בתכלית, שמתכוון שיגדל הצמח, אף שאין הפעולה דומ' לזורע; כגון המנכש עשבי' רעי' מבין הטובי', שעי"ז יתגדלו הטובי' [עי' רמב"ם רפ"ח דשבת]; והמשקה מים לזרעי' [מ"ק ד' ב'], בכולן חייב משום זורע. המעשן באילנות, כדי שימותו התולעי' שבהן, או המטליע אותן, או הסך אילנו', או עושה דבר אחר שמסייע גידול הפירו', חייב משום זורע [ירושלמי דפרקן]. האי מאן דקטל אספסתא [ר"ל צומחי תבוא', שנקרא שחת, שקוצרין אותו ג"פ בחודש לאכילת בהמ' וע"י שקוצר כן חוזר וגדל ביותר], או דקניב סילקא [ר"ל חותך תרדין מהמחובר, לאכיל', ועי"ז חוזר וצומח ביותר], או זומר [ר"ל חותך ענפי אילן] ומתכוון לעצי הענפי' שנוטל, בכולן חייב משום קוצר ומשום זורע [שבת ע"ג ע"ב. °וכ"ל דאע"ג דבכולן לא התכוון לתכלית הזריע', דהיינו שיתגדל ע"י שיקצור? עכ"פ ודהו"ל פסיק רישא דניח' לי', שוודאי יגדל עי"ז

מבלי שיעשה האיסו', אף שלא התכוון להאיסו', כשכעשה המלאכ' חייב חטאת; כגון המשקה מים לזרעי' דחייב משום זורע [במ"ק דכ"ב], והשותה בתוך גנו ושופך שיורי הכוס ע"ג העשבי' שם, אף שאינו מתכוון להשקות הזרעי' שיגדלו, חייב מדהו"ל פסיק רישא [פ"ח של"ו ס"ג]. ובכל פ"ר אפי' במילי דרבנן אסו' [במג"א סי"ד סק"ה]; ורק באמיר' לעכום, או שאינו עושה מלאכה בידים, ששופך מים בקלר וילאו אח"כ לר"ה, מותר פ"ר [במג"א שם, ורכ"ג סקמ"א]. מיהו כל זה באית ליה הנאה מהמלאכ' אף שלא התכוון לה, כגון ששפך מים בגנתו או בגן אוהבו; אבל בלית לי' הנא מנה, כגון ששפך מים בגן שאינו של אוהבו, אינו אסו' רק מדרבנן [שבת קג"א] ולערוך, כל פסיק רישא דלא ניח' לי', מותר אפי' לכתחילה, ויש להחמיר [סי' ש"כ סי"ח]; אמנם בשאר אסורי' כל שאינו של שבת, מודה ערוך דאסו', דדוקא בשבת דלא אסר' תורה רק מלאכת מחשבת, להכי כל פ"ר דלא ניח' לי' שרי [מג"א שם סק"כ]:

(5) מקלקל בשבת פטו'; מיהו בהתכוון לתקן עי"ז כסותר ע"ם לבנות וכדומה, חייב [שבת דק"ה]:

(6) קיום, כל מלאכה שאין לה קיום פטור [שבת פי"ב מ"ב]. ודבר זה לא שייך בזורע וקורש ושוחט וכדומה רק בקצת מלאכות:

(ג) אמנם מהו הדבר שמחלק בין המלאכות? כש"ב שכבר בארנו בפ"ב דכריתות 32.

דבשבת ד' דברים מחלקים לחיוב חטאת וסימנך ימיה, וזה ביאורן (1) ימים מחלקין לענין שגגת שבת, שאם שגג ולא ידע שהיום שבת ועשה מלאכ' אחת, אף שלא ידע ג"כ שמלאכ' זו אסור' בשבת, וחזר ועשה אותה מלאכ' עצמ' בשבת אחר בשגגת שבת, אז הימים שבין שבת לשבת הויין כידיע' וחייב חטאת על כל שבת ושבת ששגג בו [יברלא"מ פ"ז משגגו' ה"ט ד"ה יעשה]. (2) מלאבות ג"כ מחלקת לחיוב חטאת, לענין שגגת מלאכ'; שאם זרע וקלר וטחן בשבת א', ולא ידע שמלאכות אלה אסורו' בשבת, אבל ידע שהיום שבת, חייב על כל מלאכה ומלאכ' חטאת אחת [רמב"ם שם ה"ח]. (3) ידיעות ג"כ מחלקות, שאם עשה בשבת א' אב ותולד' דידי', או כמה תולדות מאב א', כגון שזרע והבריך והרכיב וכדומה, וכולן הי' שגגת מלאכ' [אבל בעשה וחזר ועשה אב א', לא משכח"ל חילוק ידיעו', והו"ק], אם נודע לו בפעם א' שכולן אסורי', חייב על כולן רק חטאת א'; אבל אם נודע לו אח"כ שזריע' אסור', ואח"כ נודע לו שהברכה אסור', ואח"כ נודע לו שהרכב' ג"כ כזריע' ואסו', הו"ל כאכל חלב וחלב בהעלם א', ונודע לו שהראשון חלב הי', ואח"כ נודע לו שהב' ג"כ חלב הי', וחייב על כל א' וא' חטאת לבד [רמב"ם שם ה"י]. (4) העלמות

הקרקע, הרי הוא תולדת חורש. להכי המכשש בעיקרי אילנות, והמקרסם עשבי' [ר"ל חותך עלים יבשי' מהעשבי' שבמחובר], והמזרד שריגי' [ר"ל חותך ענפי' הלחי' מהגזע שבמחובר], בכולן אם נתכוון ליפות הקרקע אי לרפותה, הו"ל תולדת חורש וחייב [ש"ס]. המזבל השדה, המסקלה, המפרר גושיה, המדייר שדהו [ר"ל רועה צאנו על השדה שיזבלו אותה], חייב משום תולדת חורש [ירושלמי דפרקין]. אסור לעשות צרכיו בשדה ניר, גזיר' שמא יטול צרור ממקום גבשושית לקנח בו, ושדי לי' בתר הכי בגומ', והרי כל אשוויי גומות בשדה חייב משום חורש, ובבית חייב משום בונה [שבת דפ"א]. ואעפ"כ לא גזרו בבית שלא לפנות ע"ג קרקע משום זה, דמלתא דלא שכיח' היא שיפנה בקרקעית ביתו, ולהכי לא גזרו בה רבנן [מג"א סי"ב סק"ט]; עוד נ"ל משום דשם מצוי דברי' אחרי' לקנח בהן, והו"ל כש"ס. — אסור להזיז עפר או חול בשדה, אפי' הובא לשם ממקום אחר [מג"א תצ"ח סקל"ב]; אבל עפר או חול המוכני' בבית כיון שלא שטחום, ויחד להם קרן זוית, מותר להזיזם ולטלטלם ולעשות בהן צרכיו, לפזרן בבית לנוי, או לכסות בהן רוק או צוא'; ועכ"פ יזהר שלא יעשה גומ' בהחול ההוא, רק יטל בשוה; אם לא שהחול דק כל כך דתיכף כשנוטל, החול נופל לתוך הגומ' וסותמ', אז א"צ לזהר בהנ"ל [ש"א ותצ"ח]. ומאחר דכל אשויי גומות, בין בשדה בין בבית, חייב עלה כנ"ל; להכי טיט שע"ג רגליו מקנחו בקורה או בעץ שבכותל; אבל לא בקרקע, שמא יתכוון להשוות הגומות; גם לא יקנח בכותל במקום הטיט, דמוסיף על הבניין [ש"ב]; ובברזל שלפני הבית לגרד בו המנעלים, אם רקב בראשו שאינו קולף העור, נהג מהרי"ל להתיר, ואפ"ה יש להחמיר כשאפשר [מג"א ש"ב סקי"ז]. רוק דורסו לפי תומו, ובלבד שלא יתכוון להשוות הקרקע; ופסיק רישא לא הוה, מדאפשר שידרוס ולא ישוה גומות; ולא גזרי' שמא ישכח וישוה גומא כלעיל? דהכא מדמאיס הקילו [יעי' מג"א שט"ז סקכ"ה]. החצר שנתקלקלה במי גשמים, יכול לזרות בה תבן וכל דבר שאינו מבטלו; אבל לא עפר וחול, דאף שהכינם לתשמישו ואין בהם משום מוקצה, מ"מ הו"ל כמוסיף על הבניין, ואשויי גומות, ואסו'. אבל אם אין כוונתו לתקן החצר, רק ליפותו לפי שעה, או שהתכוון לכסו' דבר מיאוס שם, אף בעפר וחול מותר לכסו' [שסי' שי"ג ובמג"א וא"ר שם]. אסור לפנות אוצר כולו, דאתי לאשויי גומו' [של"ג, ועי' לקמן פי"ח]. אסור לגרוף אפי' אבוס שהוא כלי אטו אבוס שבקרקע דאסו' לגרפה, דאתי לאשויי גומו' [כ"ד כט"ו]. אסור לשחק באגוזי' ע"ג קרקע; אבל ע"ג שולחן שרי, ולא גזרינן שולחן אטו קרקע כמו באבוס לעיל, דשחוק אגוזי' מלתא דל"ש היא ולא גזרו בה רבנן [בבינ' דיה"א]; ובל"ז אין מדמין גזירת חכמים זל"ז [מג"א של"ח

חייב [ושבת דקנ"א ועיי' רמ"מ פ"א ה"ו משבת]. °השורה זרעי' במים [כחצי יום, דהיינו] כשיעור שיוכלו להצמיח ע"י שריי' זו, הו"ל במשקה מי' לזרעי', דע"י שריי' זו מצמיחין גם בתלוש, והו"ל תולדת זורע [כן נ"ל כוונת הרמב"ם פ"ח משבת ה"ב]. אבל מותר להשקות את התלוש שלא יכמוש [שב"א סי"ב]; וכן מותר ליתן מים לזרעוני' לצורך מאכל בהמה, דקודם שיצמחו יאכלום הבהמות, ואם גם יותירו ויצמחו, הו"ל פסיק רישא דלא ניח' לי', דלערוך מותר לכתחיל'. ולמג"א [של"ו סקי"ב] דוקא בשורה אותן זמן מועט לבהמות שרי, וכן משמע בהגה מיי' [פ"ח משבת]. מיהו אסור להשליך גרעיני' לאכילת תרנגולים על הקרקע להדיא, במקום שאפשר שירדו שם גשמי'; ורק במטיל כשיעור שנצרכי' ליום או ליומי' שרי, דכך דרך להשליך להן בשיעו' זה, ולא מחזי כזורע, אבל יותר מזה אסו' מדמחזי כזורע [כן נ"ל פי' וטעם של ס"ד בסי' של"ו]. ומה"ט אסו' להשליך זרעי' במקום שמצמיחין, או לשפוך מי' שא"ל להן ע"ג עשבי'; לכן יש לזהר מלאכל פירות בגן או לשתות שם, דבקושי אפשר לזהר שם מהשלכת הגרעינין שבפירות, ומשפיכת שירי כוס [שם ס"ג]; ואפי' במשקין שאין בהם מי', כיין וכדומה, יש לזהר מלשפכן שם על עשבי' [מג"א שם סק"ז].
0 אבל להשתין שם שרי [שם, °אולם בחכמת אֶקָאנָאמִיא אמרו שמי רגלים הם טובי' מאד לזבל הקרקע; א"כ מזבל תולדת חורש, כירושלמי בפרקין? ונ"ל שנשתנה הטבע [כמג"א קי"ג וקי"ט ושל"א ס"ט; ועיי' אה"ע קכ"ו ס"ד; וי"ד שט"ז ס"ג]. ענפי' תלושי' שנתנום במים בע"ש, מותר לטלן ולהחזירן למים בשבת, כשאין בהן פרחי' ושושני' שנפתחי' כשעומדים במים, וכדאמרי' [סוכה דמ"ב], בשבת מחזירין, ביו"ט מוסיפין, ובחה"מ מחליפין המים. אבל אסור לתנן למי' בשבת לכתחיל', אי משום טרח', אי משום דמחזי כמתקן מנא [עיי' רשי שם בסוכה; ודלא כמשמעו' לכאור' מש"ע [של"ו סי"א] דאפי' לתנן לכתחיל' שרי. אב"י וכן בלבש של"ו, ובמשכנו' תרכ"ד משמע דמותר לכתחיל'; אבל דברי יע"ר וכן כביא ישראל נ"י א"צ חיזוק; וכן ראיתי לכל המפרשי' שפי' כן; ועיי' בכפת תמרי' שם]. ויש אוסרים להעלות מי' מבור ע"י גלגל, דמחזי כדולה להשקות הגן; ונוהגין להקל בגלגלי' שלנו, שאין ממלאי' מים הרבה בפעם א', ולא מחזי כדולה להשקות [של"ח].

(ב) החורש כל שהוא חייב [והא דאקדמו' תנא זריעה לחרישה? קמ"ל דאפי' הי' הקרקע קשה וחרש אחר הזריע' פעם ב', חייב אף על חריש' שניי']; אחד החורש או החופר, או עושה חריץ, או השווה תל ורדדו, או מילא גומ' והשווהו, בכולן אם הי' בשדה חייב משום חורש [ואם בבית חייב משום בונה]. תולדת חורש, כיון דתכלי' מלאכת חורש הוא לרפויי ארעא, או ליפותה; לכן כל העושה פעולה שהיא דומה לתכלית זה, אם אינו עושה הפעול' ההיא בגוף

ענף מע"ש, ובו פירות, מותר לתלשן מהענף בשבת [שם ס"ח].
תולדות קוצר כל שלא קצר בכלי, הו"ל כעושה הפעולה בגוף אחר, דאז איכו רק תולדה [כמ"ש בריש דברינו]; ולכן התולש ביד או הקוצץ בצפרניו מחובר, הו"ל תולדת קוצר. והתולש בפיו, לרשי [סוכה דל"ג] הו"ל תולדת קוצר וחייב; ולרמב"ם [של"ו סקי"א] אפשר מדמשנה איכו רק שבות [וכ"ה בתוספתא פ"י דשבת]. אבל הזורק אבן לאילן והשיר פירות, לכ"ע פטו' אבל אסו' [שבת דקנ"ג]; אבל הפירות עצמן, אפי' נשרו ברוח, אסורי' בו ביום אפי' לטלטן [שכ"ב ס"ג].
צרור שעלו בו עשבי', וכן בכלי' שהשרישו בעליי' וכן עציץ נקוב [שבשישיבוהו עלי מים, יכנסו המים לתוכו], בכולן התולש מהן בשבת חייב. **התולש** [שוואממען] שגדלין בכלים, חייב; ולא דמי לעציץ שאינו נקוב די"א דהתולש ממנו פטו' כלקמן? דהתם אין דרך זרוע בכך [ש"ס]; אבל התולש מעציץ, שאינו נקוב כשיעור הנ"ל, יש מחייבין רק בשל עץ, ויש רק בשל חרס; מיהו לכ"ע בשל גוונא איסור' איכא. וכן המגביה עציץ נקוב או צרור עם עשבי' מעל הארץ והניחו ע"ג ספסל, חייב [ומה שהקשה רמג"א [שי"ב סקי"ב] א"כ איך התירו לקחת ס"ע בצרור כזה משום כבודו? כבר תי' במ"א פ"ח ומשנת ה"ד, דלרמב"ם התם איירי במונח ע"ג יתידו', וליכא רק משום מוקצ', והתירוה משום כבודו; ועי' בלח"מ שם. ולהגלון במורכבת, לרמב"ם אינו חייב רק כשהגביה להשאיר תלוש זמן מרובה]. **התולש** כנף או רגל זבוב או בשר מכל בעל חי, חייב משום קוצר [שבת קו"ב]. **הרודה** חלת דבש מכוורת, פטור אבל אסור; אבל דבש הנף שם מהזב מע"ש מותר; ואפי' זב גם בשבת לשם מותר, דקמי קמי דזב לשם בשבת, מתבטל במה שזב מע"ש; ואע"ג דדשי"לם לא בטל? הכא שלא הי' ניכר האיסור קודם שזב, ולא הי' חל עליו שם איסו' מעולם, בטל; אבל הזב בשבת בלי תערובות, פשיט' דאסו', דהו"ל כולד, אא"כ ריסק החלות מע"ש [ש"כ ס"ב]; ועי' לקמן במלאכת דש: **אסור** לעקור עשבי' תלושין שתקנן מע"ש בקרקע כדי שישרשו, אף שלא השרישו עדיין [של"ו ס"ו]: **אסור** לעלות באילן או להשתמש בו בין שהוא לח או יבש, גזירה שמא יתלוש, ואפי' אין בו ענפי' או פירות, דלא שייך שמא יתלוש אפ"ה אסו' דלא פלוג רבנן; ואפי' בשרשי אילן שגבוהין מהארץ ג' טפחי', אסו' להשתמש בהן או לישב עליהן [°של"ו. ובמשנות שם מבואר לה גזרו כמו באילן שבמוך מג' טפחי'. [אב"י ל"מ כלפיב"ד דשרי מהלי דיקלא דאביי דשרי לי' ר' יוסף להשתמש בו ומלא הי' גבוה ג"ט [כעירובין ד"ק יב"א]; ומשם משמע דאפי' יש בו פירות שרי, ככתם דקל דינבידי דאתי, ותו ומלא שלא ר' יוסף לאביי אם יש בו פירות. והא דנקט הש"ס בינור' דג"ט רק בשרשי אילן? הא קמ"ל דאפי' בשרשי' דלא שייך שמא יתלוש, כל שגבוהים מהארץ ג"ט אסו' לישב עליהן. ואי"להק דטפי הו"ל לאשמעי' כחו דהיתיר,

סק"ז] אסור לכבד הבית כבידה על הארץ, דאתי לאשויי גומות, ואפי' ברצפה של שיש אסו' [של"ז אשל סק"א]; אבל גורר אדם מטה כסא וספסל אפי' גדולי', ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ; אבל אם גדולי' מאד שודאי יעשה חריץ, הו"ל פסיק רישא ואסו', ואפי' בקרקע של שיש אסו' [של"ז מג"א סק"א]. **אסור** לכבד הבית עם [בעזען], אפי' מרוצף באבני' או בקרשי'; אבל ע"י עכום מותר אפי' באינו מרוצף, דבשבות אמיר' הקילו פסיק רישא [רנ"ג מג"א סקמ"א]; וכן ע"י בגד או כנף אווז או [בירסטע] הרכין, שא"א שיעשו גומות, אפי' ע"י ישראל מותר לכבד [של"ז]; וכן מותר לרבץ הבית במים, מדאינו מתכוון לאשויי גומות, רק שלא יעלה אבק [שם]. **לפת** או לכון הטמונים בארץ ולא השרישו, ומקצת עליו מגולין, מותר לשמטן, אף שמזיז העפר, הו"ל דבר שאינו מתכוון ומקלקל דשרי, דאף דהו"ל פסיק רישא, הרי לא ניח' לי' בגומ', וכיון דמקלקל כמי הוה, להכי לכ"ע מותר [עי' ש"כ סי"ח]; אבל בטמוני' בבית **אסור** להוציאן, דבבית קפידי' טפי' דאתי לאשויי גומ' לכרכיו [שי"א מג"א סקכ"א]. וכל זה בטמונים בקרקע עולם; אבל לכון וקזרת, הטמונים בחול או עפר התלושי' שהוכן מאתמול, דאז אין בהחול והעפר משום מוקצ', אז אפי' אין הלכון מגולה, מותר לגלותו ולהוציאו [ש"ח כל"ח]; דאף דגם בעפר תלוש שייך גומ'? היינו בעפר קשה, או בתקוע ועושה הגומ' בידי'; אבל הכא מיירי שהעפר תחוח, וכשמוציא הלכון, גומ' ממילא הויא ושרי [כשבת קיג"א]; ובטמוני' בחול ועפר מוקצים, ואינן מגולים, תוקע בהן מקט או כוש ונוטלן, והעפר והתבן המוקצ' ננער מאליו [שי"א ס"ט]; ובאין לו מקט או כוש, לאלי' רבה [רנ"ט ג'] מותר להוציאן ביד, ולאשל שם [סק"ה] אסו'. מיהו בכל זה אם העפר והחול לח שכשיוציא הלכון ישאר גומ', יש לזהר; אבל בטמוני' בקמח או בפירות, לא שייך גומ' כלל [תנ"ח מג"א סקל"ג]. **עכו"ם** שהוציא פירות מתחת קפירה שטמונים בבור, אם הוציאן נכרי לצורך עצמו, או שנפחת הקפיר' מעצמ', מותרי' הפירות לישראל, דאין בהן משום מוקצ', דדמי כאילו היו מונחי' בתיב' סגור' ונפתחה מאליה; אבל נפתח הבור לצורך ישראל, כיון שעשה מלאכה לצורך ישראל, אסורים עד לערב בכדי שיעשה [מג"א ססת"קיח]:

(ג) **הקוצר** מחובר כשיעור גרוגרת [שהוא שליש ביצ' בקירוב וי"א ד' חמישיות ביצ' [שס"ח ג'] חייב; ואפי' קוצר מחובר העומד לקצור וא"צ לקרקע, חייב [ואפי' לר"ש דס"ל דכה"ג הוי כקרקע, הכא מושכן ילפינן, דמוסתמו' עומד לקצור [תוס' שבועו' דמ"ג"א]; ואפי' קוצר פירו' שיבשו ע"ג האילן, חייב [חולין קכו"ב]; אבל עשבי' יבשי' שנתייבשו עד השורש, לכ"ע כתלושין דמו [מג"א של"ו סקי"ד]; וכ"כ אילן שנפסח ממנו

ת"ט % כילה] ; ואם לבהמה כמלא פי גדי , ואם להסקה, ר"ל שליקט עלים במקום גידולן כדי להסיק בהן , כדי לבשל כגרוגרת מבילת תרנגולת . **תולדת מעמר** המדבק פירות יחד עד שיעשו גוף א' אפי' שלא במקום גדולן ; וכ"כ המנקב פירות ומושכן על הקשל ליבשן . פירו' המפוזרי' בחצר מלקט אחת אחת ואוכל ; אבל **אסור** ליתן לתוך הסל או להקופה, שמא יכבשם יחד [רמב"ם פכ"א הי"ג] ; ואם כפלו במקום א', נותנן לתוך הסל , רק אם נפלו לתוך צרורות ועפרורים שבחצר, דאז אסו' ללקטן משום בורר; ולהכי בכה"ג רק מלקט א' א' ואוכל, ולא יתן לתוך הסל [סשי' של"ה] ; וי"א דבבית שרי ללקטן אפי' מפוזרי' [מ"מ] . **אסור** לקבץ מלח ממשרפות המלח, שדומה למעמר. וי"א דגם באיכו גדולי קרקע, שייך מעמר, ולפ"ז בכה"ג חייב [רכ"מ פ"ח ה"ה] .

(ה) **הדש** גדולי קרקע שיעורו כגרוגרת , אחד הדש תבואה או פירות או מנפץ פשתן וכדומה , חייב :

תולדת דש הוא **המפרק** , כמפרק דגן משבלים, או מפרק קטניות מתוך שרביטין יבשים [אבל מתוך [שאָטינן] לחים, שגם הקליפה נאכלת, הו"ל כמפרק אוכל מאוכל ושרי [מג"א שי"ט סק"ח] ; וכ"כ המפרק [מאָהנקאָפּפע], ואפי' מפרק כדי לאכל לאלתר, חייב [מג"א ש"כ סק"ו] . מ"הו דוקא במפרק הרבה פירות ביחד, אבל במפרק כל [שאָטע] או כל [מאָהנקאָפּף] לבד ואוכלו מיד, דרך אכילה היא ושרי [רט"ו שי"ט סק"ד] . אמנם פירות שקליפתן קשה, כאגוזי' לחים ושקדים, לא שייך דישה בקליפתן הקשה ומותר לשברן ; אבל בקליפה הרכה הירוקה שממעל להקליפה הקשה, שייך מפרק ואסו' [רמ"א שם] : **הסוחט** פירו' להוציא משקה , הו"ל תולד' דדש , וכשסחט משקה כגרוגרת חייב . מיהו לריף ורמב"ם [פ"ח ופכ"א משבת] , דוקא בסוחט **זתים וענבים** חייב עליהן מן התורה, ואפי' עומדין לאכילה ; ומה"ט אפי' זבו מעצמן בשבת , אם לא רסקן מע"ש, אסורי' המשקין היוצאין עד מוצאי שבת, אפי' היו עומדין לאכיל', קיימ"ל שמא יסחט ; ומה"ט אסו' להוסטן אפי' כדי לשפוך המשקין הנסחטין לאבוד [ר"ן בפי"ד דשבת] ; אבל מותר לסחטן לתוך המאכל, דהמשקין הבאין לאוכל, כאוכל דמי ; ואע"ג דאסור לחלוב בהמה בשבת לתוך המאכל ; התם אין הבהמ' ראויי' לאכילה, והו"ל שפיר כבורר ; אבל הכא האשכול גם קודם סחיט' חזי לאכיל' [ר"ן שם] . ותותים ורמונים שדרך לסוחטן למימיהן . וה"ה שאר פירות שדרך לסוחטן בשום מקום כדי לשתות מימיהן לצמא או לתענוג, כמו תפוחי' ואגסין שסוחטין אותם בארץ אשכנז לעשות מהן יין תפוחי', אף דבמקום זה אין הדרך כן, עכ"פ

דאפי' באילן פירות, אם הוא פחות מג"ט שרי להשתמש בו? י"ל דבל היכא דהרבות' דאסור' גדול יותר מהרבות' דהיתיר', ל"א כמו דהיתיר' ינדיף [כתוב' ע"ו הא"א]; וה"כ רבותא דאיסור' דשרשי' ודאי ינדיף טפי, אף דלאצולם אין בהן פירות, אפ"ה דינו כאילן מש"כ רבות' דהיתיר' באילן שאינו גבוה ג"ט, ממילא משתמע, דלולא כן גם בשרשי' הוה אסרי' בכה"ג משום גזיר', כמו דאסרי' בשרשי' שגבוהין ג"ט משום גזיר' דאילן, ומ"ש הך גזיר' והך גזיר']: מיהו דוקא באילן ובשרשיו גזרו, אבל בקלחי' ועשבי', אף שגבוהין ג"ט, כל שהן רכי', דליכא למגזר שמא יקטם בקל, מותר להשתמש בהן, דבירק לא גזרו [בי"ב ס"ו ושל"ו ס"א]; ולרט"ז גם בעשבי' גזרו. אמנם בקני' וקלחי' קשים מקוברים, לכ"ע אסו' להשתמש בהן, דמלבד דדמי לאילן, איכא למגזר בהו טפי שמא יקטום, יותר מבאילן, מדנקטם בקלות [בעירובין פ"ג מ"ג]. עלה באילן במזיד בשבת אסור לירד; ואם בשוגג, או שעלה בחול, מותר לירד; וי"א דבעלה בחול, דוקא בהי' דעתו לירד מבעו"י מותר לירד, דאז הו"ל כשוגג. מיהו דוקא באדם שעלה בשוגג מותר לירד, כדי שלא ישב באיסו'; אבל כלי שהניח שם אפי' מע"ש, אסור לטלו משם בשבת [של"ו ס"א]. אסור להשתמש אפי' בצדי אילן, כגון לסמוך א"ע בסולם שתמוך באילן, או ליקח דבר מהסל התלוי באילן; אבל בצידי צדדים, כגון לסמוך א"ע בסולם התמוך ביתד התקוע באילן, וכ"כ ליטל מתוך הסל שתלוי ביתד התקוע באילן, שרי. וכל זה באילן רק שמתכדכד ע"ז; אבל אם האילן עב מותר להשען אפי' על גוף האילן [מג"א שם סקט"ו] וכ"ש דמותר ליגע באילן עב, כשאינו משתמש בו [שט"ז ס"ו, ותקי"ג מג"א סק"נ]; אבל באילן רק שאי אפשר ליגע בו מבלי שינדנו, וכן עשב רק [לרט"ז הנ"ל] אסו' ליגע בו ביד, דטלטול במקצת שמי' טלטול [שי"ב י']. מותר לילך ע"ג עשבי' רכים, או לישב עליהן, אם אינו נוגע בהן באצבעותיו, דאז ל"ג שמא יתלוש [של"ו רט"ז הק"ד]. אסור להריח במחובר הראוי לאכילה, שמא יתלוש לאכלו; אבל באינו ראוי לאכיל' מותר להריח, ובלבד שלא יגע בו שמא ינידנו שם. וכ"כ אסור להשתמש בבע"ק בצדדיו; אבל בצדי צדדי' מותר; אבל בעלה עליה, אפי' במזיד ירד, משום צער בעה"ק [ש"ה סי"ח]. אסור לרכב על בע"ק, שמא יתלוש זמור' ממחובר להנהיגה [ש"ה. ומ"ש הירושלמי דאסור משום שביתת בהמתו [במג"א ש"ה סקי"ז]; אלה"ק הרי חי נושא א"ע [בשבת צד"א]? נ"ל דהאי שביתת בהמתו דנקט הירושל', אין ר"ל שביתת' ממלאכ' רק משום דמדרבנן אסור לצער בע"ח בשבת ויו"ט אפי' כשהוא לצורך אדם דשרי בחול [כתוס' יב"ז יא"א ד"ה ינוקרין ולה"ג ססי' ה'], אפ"ה בשבת אסו', כדכתיב למען ינוח, ולין כאן נייח' [בשבת קנב"א תו' ד"ה ומצמיד].

(ד) המעמר ר"ל שאסף גדולי קרקע תלושין במקום גידולן, קייב. ושיעורו, אם לאכילת אדם כגרוגרת [דהיינו לרמב"ם פ"ח משבת כשיש בלת תרנגולת, ולכנור

כל אשר תוך קליפת הענב, ואפ"ה רק לסחוט תוך המאכל שרי? כ"ל דשאני התם שאין תוך קליפת ענב רק משק'; משא"כ הכא יש [בליטראן] משקה ואוכל, והוא סוחט כל מה שבתוכה, הו"ל שפיר אוכל' דאפרת. ואעפ"כ לא מלאני לבי להתיר לסחט' להדיא, מדיש גדולי' מחמירי' בזה; אבל לסחט' לתוך צוקקער אין כאן בית מיחש, [דהצוקקער] וודאי אוכל הוא, ואעפ"י שחוזר ונמוח, לא מחשב כולד, סדאיכו אז בעין [כסי' שי"ח סט"ז]. וכל זה דלא כתוס' שבת דמחמיר גם לסחטן על [הצוקקער]. אבל לסחטן למים אוסר בתשו' רדב"ז [ח"א ס"י]. מיהו כ"ל דמותר לחתכן לחתיכות [ליטראן] לתוך המים, אף שיסחטו מעצמן לתוך המי' לית לן בה [כלט"ו ש"כ סק"ו]:
החולב בהמה חייב משום מפרק; אבל בחולב לתוך המאכל אסור רק מדרבנן, דלא דמי לסוחט זתי' וענבי' לתוך מאכל דשרי לכתחיל'? דהכא מדאין הבהמה ראויי' לאכיל', ליכא כאוכל דאפרת, אלא כמפריד החלב שהוא מאכל מבשר בהמה שהוא כפסולת [שבת קמד"ב תוס' ד"ה חולב]. אבל מותר להחליב הבהמות ע"י עכום, אף דאמיר' לעכום שבות, במקום צבע"ח ל"ג רבנן [ומה"ט כ"ש דמותר להורות לזונות ע"י עכום; ובליכא עכום שרי ע"י ישראל; וטוב לעשות ע"י קטן]; ויש להחמיר, להחליב ע"י עכום למאכל, דבכה"ג הו"ל שבות דשבות דשרי במקום מצוה [מג"א ש"ה]; ושיעור המאכל, הוא כמו שנותנין חלב לתקן מאכל כשיעור זה; או שיבלע כל החלב בהפרוסו' [כסי' תק"ה]. ומיהו אעפ"כ החלב אסור משום מוקצה עד מוצאי שבת, ואז א"צ שימתין בכדי שיעשה, מדהוחלב בהיתר [כמג"א שי"ח סק"ו].
אשה שמצטערת מרוב חלב, ומכ"ש שנתבהלה או שכעס', וסכנה לולד שיניק אותה חלב, מותרת להחליב א"ע מדדיה לארץ, ולא לכלי, דעי"ז הו"ל מלאכה שאצל"ג, וגם מדשופכת המשקה לאיבוד אינו כמפרק, וכסוחט שלקות לעיל [ע"י שכ"ח]; וכ"כ גונח [חולי שלוקניצן] יונק חלב מעז, מדהו"ל רק מפרק כלאחר יד דשרי במקום צער'; אבל משום צער רעבון לא מצינו שהתירו שבות [מג"א שם]. ומכאן מוכח דהא דאמרי' בכל דוכתא במקום צער' ל"ג בה רבנן, אין לך רק בדבר שאמרו חכמי' שלא גזרו בו]: הסוחט משקין מבגד והוא צריך למשקין היוצאין, הו"ל תולדת דש; ואפי' א"צ למשקין הנסחטין, עכ"פ אם בלוע בבגד מים או משקין המלבנין חייב משום מלבן [ועי' תוס' שבת קמ"א ד"ה כבסי', ור"ן ספ"ד דשבת]. ולרמבם ולרמבן בין סוחט משקין או מים מבגד, אינו רק תולדת מלבן, דאין דישה רק כשהדבר שסוחטין ממנו הוא גדולי קרקע [°רמב"ם פ"ט הי"א. ואילה"ק א"כ ק' לרמב"ם [פ"ח ה"ח] דמחייב חולב, וחובל בהמ' חי' ועוף ושרץ שיש לו עור, משום מפרק, הרי אין דישה רק בגדולי קרקע? כבר תי' במ"מ שם דבהמו' חי' ועוף הם כגדולי קרקע;

כיון דדרך לסוחטן בשום מקום, וגם הסוחטן כאן, כוונתו למשקה שבהן, להכי אסור לסחטן מדרבנן; אבל המשקין היוצאין מהן מאליהן, אם היו מוכני' למשקה, אסורי' עד מ"ש בכדי שיעשה, גזירה שמא יסחט זתים וענבי', דמדעומדין למשקה דמו לזתים וענבי'; ואם היו מוכני' לאכיל' הוו מהן משקין מאליהן בשבת, מותרי'. אבל שאר פירות שאין דרך לסוחטן בשום מקום כדי לשתות מימיהן לצמא או לתענוג, אפי' נהגו לסחטן לרפוא' מותר לסחטן לכתחיל' בשבת אפי' עומדי' למשק' [ש"כ ס"א]; ולרט"ז שם אפי' בשאר פירות, אם מתכוון לסחטן למשקה ולא כדי למתקן, אסור, אפי' אין דרך לעשות מהן משקה. מיהו [זאללאט וגורקען], אע"ג דדרך לסחטן, אין הכוונה רק לרככן ולשפוך המים הנסחטין ולא לשתותן, לכן מותר לסחטן; ואף למ"ש הרופאים שהמים הנסחטי' [מגורקען] טובים לבריאות ולחזה יותר [מהגורקען] עצמן, עכ"פ מדמניחה מים הנכבשי' על [הגורקען] עצמן, הו"ל כסוחט לתוך המאכל דשרי, כיון [דהגורקען] בעצמן גם בלי סחיט' חזו לאכילה [עי' רט"ז שם סקי"ב]; מיהו זתי' וענבי' אף שאין כוונתו לסוחטן רק לתקן גופן ולשפוך המי' הנסחטי', אסור לסחטן, דגזרינן אטו בשסוחטן למימיהן [משנת שם סקי"ג]. מיהו בכל הפירות שאינן ראויין לאכיל', אסו' לסחטן כדי לשתות המשקה היוצא, דהו"ל כבורר ממש אוכל מתוך פסולת, וכמולד בהמ' דמי דאסו' וכלעיל; ויש מתירין אפי' באינן ראויין לאכיל' [שם ס"ה]. וכל זה במשקה של גוף הפירו', אבל ירקות בשר ודגים כבושי' או שלוקים שבלעו מימיהן ממקום אחר, וכבר הי' עליהן שם משקה, ורוצה לסחטן כדי לשתות המים הנסחטי', אסור; רק בשסחטן לשפוך מימיהן לאבוד, מותר; דלא גרע ממשקין שסחט מזתים וענבי' לתוך המאכל, דכשראויין לאכיל' גם בלי סחיט', מותרין וכלעיל, דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, וא"כ אוכלא דאפרת הוא [שם ס"ד]. אמנם לרבינו חננאל [הובא בריף ובתוס' שבת דקמ"ה א] בכל הפירות וירקות ומבשלי' שסוחטן לשתות מימיהן, בין מי' שבגופן או שבלעו ממקום אחר, ואפי בסחטן לתוך המאכל חייב חטאת. וקיי"ל כריף ורמבם. ולפי דברינו הנ"ל הבא לעשות [°פונש], יסחוט [הליטראן] על [הצוקקער], דלא גרע מזתים וענבי' דשרי לסחטן לתוך המאכל כלעיל; והרי אפי' מבלי על [הצוקקער] מתיר ב"י ורט"ז [שם סק' ה] לסחטן להדיא, דלא דמי לפירות שדרך לסחטן לצורך מימיהן דאסור לסחטן כשמתכוון למשקה [וכמש"ל בשם רט"ז] מדדמו לזתי' ורמוני'? [דהליטראן] שאני שסוחט כל המאכל שבתוכן ואינו מתכוון לסחוט מימיהן לבד; ואילה"ק לרט"ז, הרי בסוחט אשכול, שסוחט ג"כ

חייב, שכן דרך ברירה; ובשאר כלים פטור אבל אסו'; וכל זה אפי' לאכל מיד; ובידו מותר לברור לכתחילה, ודוקא בכדי לאכל מיד בסעוד' הסמוכה [שם ס"א]; ודוקא שהאוכל מרוב' על הפסולת, דאל"כ אפי' לטלטל כל התערובו' אסו'; ורק באגוזים ולוזי' שנשתבר קליפתן, ומונחי' מעורבי' עם הקליפות השבורי', לא הוה כפסולת מרוב' על האוכל, מדהו"ל כשומר לפרי [תק"י ס"ב ובט"ז שם]. וכ"ש באינו בורר לאכל מיד רק כדי לאכל בסעודה שניי', חייב [שי"ט ס"ג]. (ג) הבורר אוכל מאוכל, אם הן ב' מינין, כגון ב' מיני דגי' מבושלי' יחד, אעפ"י שהחתיכו' גדולות, וניכר כל מין מחבירו היטב, אפ"ה אותו שרוצה לאכל מיד, הו"ל האוכל, והשני הו"ל הפסולת, ולהכי בבורר אותו שרוצה לאכל מיד בסעודה הסמוכה, דינו כבורר אוכל מפסולת, שיש אופן שמותר לבררו, וכלעיל סי' ב'; ואם אפכ', דינו כבורר פסול' מאוכל, וכמבוא' לעיל סי' א. (ד) והבורר אוכל מאוכל חתיכו' גדולו' מקטנו' או איפכ', בין ממין א', בין מב' מינין ובורר משניהן יחד הגדולו' מתוך הקטנו' או להיפך שרי [שם]; ויש להחמיר לברור אותו שרוצה לאכל בסעודה הסמוכה [ט"ז שם סק"ב]. מיהו מלח [רייניגם], משום דדק כקמח, לכ"ע אסו' לברור מתוכו פרורין הגסין [תק"ד ומג"א סק"ט]; אם לא שרוצה לאכלן בסעודה הסמוכה. (ה) בורר שייך נמי אפי' במילי דלאו מיני מאכל, כבכלים עלים בגדי' לרורות שבוררן ממין הדומה להן [בשבת דע"ד ב' ובט"ז סי' שי"ט סק"ב]. ומה"ט נ"ל דהבורר צמר יפה מהאינו יפה כמו שעושין סוחרי צמר, חייב. ונ"ל דשיעור ברירת עלים כדי לבשל כגרוגרת, וכלעיל בעמר; ובכלי' ובגדי' ולרורות וכדומ' שיעורן בכ"ש. ונו נ"ל דבהנך דלאו אוכלא אין חילוק בין בורר היפות מתוך הרעו' או איפכה, דהרי בחבילתא התם כ' רש"י דחייב משום בורר, כשבורר הלרורות מתוך האבק הדק, דהיינו הפסולת מתוך היפות; ובקילתא התם פי' רש"י שבורר הנטיעות היפות מתוך הרעות; ש"מ דבשניהן חייב. מיהו בערוך [ערך קילתא] כ', השליך קנים שאינן ראוין למלאכתו חייב משום בורר. מזה משמע קצת דגם בהנך חייב רק בבורר פסולת מבין היפות. **תולדת בורר הוא המסנן** כגרוגרת. וד' מדות בסינון. (א) באינו ראוי כלל בלי סינון, אז בסינון במשמרת [זייע בל"א] או בכפה המיוחדת לסינון [מג"א שי"ט סק"ג], חייב חטאת; ואם סינן בסודר, יש חילק אם סינן יין אדום פטור אבל אסור, ואם סינן מים או יין לבן [ט"ז שם סק"כ], חייב גם משום מלבן [רמב"ם פ"ח משבת, וט"ז שי"ט סק"י]. (ב) ובאינו ראוי לרוב בנ"א בלי סינון, אז במשמרת לכ"ע אס'; ובסודרי', לרמב"ם

אבל דגים לא חשיבי גדולי קרקע. וכ"ל ראי' מעירובין [דכו"ב], דאמרי' התם הכי להדיא, דאע"ג דס"ד התם דדגי' חשיבי ג"ק, עכ"פ לבתר דמוקמינן לאביי ואכל פוטיתא וכו' ומסקינן דדגים לא מחשבו גדולי קרקע. אמנם תוס' [שבת דעג"ב ד"ה מפרק] כתבו דמפרק תולד' דמוחק, דאל"כ הרי בחולב אמרי' דחייב משום מפרק [כשבת נה"א], ואי מפרק תולד' דדש, הרי דישה איכו רק בגדולי קרקע [כשבת דעה"א]; ואף דבהמה חשיב ג"ק [כשם עירובין הנ"ל], עכ"פ כיון דמדש דמשכן ילפינן לה, צריך שיהי' גדולי ארץ ממש, וחלב לא מחשב גדולי ארץ, כדאמו' [ב"מ דפט"א] מה דיש מיוחד שגדולו מארץ וכו' יצא החולב ומגבן; וכן כ"ל, מדמשיכו בפסחי' [לט"א] דדג לא מחשב גדולו מארץ, והרי בעירובין הנ"ל אמרי' בס"ד דדג מחשב ג"ק? אע"כ דאף דמחשב ג"ק לא מחשב גדולו מארץ].
אסור להדק להככים או להוציא מגופה מקבית, כשכרוך מטלית סביב המגופה, משום סחיט', אף דלא מכוון לסחוט פסיק רישא הוא; ואע"ג דהו"ל פסיק רישא דלא ניח' לי', עכ"פ אף דאיכו חייב קטאת מטעם זה, עכ"פ אסור' מיהו איכא. ונהגו להקל אם אין כלי עומד תחת הקבית לקבל המשקין הנסחטין מהמטלית [ש"ב], דאז מלבד דהו"ל פ"ר דלא ניח"ל, איכא נמי שהמשקין הולכין לאיבוד, ולא דמי לדש. **אסור** לקנח בספוג שאין לו בית אחיזה, דבכה"ג א"א לקנח בלי סחיט', והו"ל פ"ר; משא"כ באלונטית מותר לקנח, דאין בו פ"ר [ש"ב מג"א סקי"ט]. **אסור** לרסק שלג או גליד בידיו, כדי להשתמש במים היוצאין; אבל מותר לשבר הגליד כדי ליקח מים שתחתיו [אבל בבאר ונהר אסור לשבר הגליד מה"ט, דהו"ל כבונה פתח]; וכ"כ מותר לילך ע"ג שלג אף שמתרסק תחת רגליו; וכ"כ מותר להניח שלג או גליד למים או ליין, אף שהשלג יהי' כמוח שם [ש"ב]. **אסור** לסחוט שער או עור, אע"ג דלא שייך גבייהו דש או מלבן [מג"א שם סקב"ג]. מותר למצוץ בפיו המשקה שבעכבי', וכ"ש דשרי למצוץ הרוטב שנבלע בפרוסה; ויש אוסרי' בשניהן [ש"ב ס"א]. **החובל** דבר חי שיש לו עור [לאפוקי כל שרץ שאינו משמונה שרצי'], ויצא מהן דם כגרוגרת, או שנצרר בו דם כשיעור זה, חייב משום מפרק; אבל אם התכוון להזיק, פטור דכל המקלקלין פטורי'; אבל החובל באדם או בבהמ' כדי להנקם, אף שהתכוון להזיק, מתקן הוא בהנקמת שיש לו שנתקרר' דעתו בנקמ' וחייב [רמבם פ"ח ה"ח ומ"מ שם]:

(ו) **הזורה** [וויכדשויפעלן], שיעורו כגרוגר'. **אסור** לרוק לרוח, שמפזר הרוק ודמי לזור' [יגי' ססי' שי"ט]. [o]וכ"ל דחייב דנקט הירושל' ל"ד [כרבי שבת פא"ב], דהרי בגמרא דלן [דעג"ב] מקשינן הייכו זורה הייכו בורר, ור"ל דכול: או אוכל מפסולת או איפכא; ואי כירושלמי הרי איכא זורה רוק:

(ז) **הבורר** כגורגרת חייב. **וה'** מיני בורר הם; (א) הבורר פסולת מאוכל, אפי' ביד א' ואפי' כדי לאכול מיד, חייב [שי"ט ס"ד]. (ב) הבורר אוכל מפסולת, דוקא בבורר בנפה ובכברה

רק סמוך לשתייתו. **אסור** ליקח זבוב הנפל במשקה מתוך המשקה, דהו"ל כבורר; אם לא שיטול קצת משקה עמה [רט"ז סשב"ט ושלט"ז תק"ו סק"ג]. אמנם מותר ליתן ביצה טרופה או מלח לתוך המשקין בשביל שיצללו [רמב"ם פ"ח הי"ד]:

(ח) הטוחן כגרוגרת חייב; וכ"כ השוחק או כותש תבלין וסממני' במכתשת, חייב [רמב"ם פ"ח הט"ו] תולדת טוחן, המחתך ירק לבנון ובצל דק דק, כשיעור גרוגרת ודוקא במתכון להכין; אבל סמוך לסעודה אפי' לצורך בהמה ועוף שרי [מג"א שב"א סקט"ו]. ובי"כ מותר לדוך [צוקקער] או מלח ותבלין בקתא של סכין או ע"י שנוי אחר; אבל לחתכן בסכין ולהכין, אסור [שם ס"ו ומג"א סק"ט]. ולתום' ורא"ש אין טחינה באוכלין שאינן גדולי קרקע, כבשר ודגי' וכדומה [מג"א שם סק"י]. **השף** מתכות [כל שהוא] עם [פיילע], או כסר עלים ולרך לנסורת של הברזל או של העלים, או מנקע עלים לחתיכו' קטנו', כולהו תולדה דטוחן [רמב"ם שם]. אבל המנקע עלים לחתיכות גדולו' אינה מלאכה, רק עובדין דחול ופטו' אבל אסו' [מג"א שי"ד סק"ד]. **המפרר** ברור עפר חייב משום טוחן [שבת דעד"ב]. **אסור** לרסק [קארטאפפעלן] שבושלין, או שאר מאכל, משום טוחן; רק בהיו מרוסקין קצת מותר לגמור רסוקן [שב"א סי"ט]. **אסור** ללעוס דבר שאינו חפץ לאכלו מדדמי לטוחן [מג"א שם סקי"ב]. **אסור** לשחוק מלח או גבינה [בריינ-אייזען] או במכתשת, דהו"ל עובדין דחול [שם ס"י]; אבל מותר לפרר לחם בידו, דכיון דלא הוה בכלי, אין טוחן אחר טוחן [שם סי"ב]. **אסור** להסיר בצפורן או בשפשוף טיט יבש שעל בגדו; ולכן יש לזהר שלהפריך רגבי [שנופף טאבאק], דדמי לטוחן; ואם משפשפו לבגד מכוון להסיר הלכלוך שבפנים, הו"ל מלבן [ש"כ ס"ד]; מיהו באין שם ממשות רק מראה טיט, מותר לגרוד להסיר המראה [ט"ז שם סק"י]. **אסור** לעשות שום רפואה משום גזירת שחיקת סממנים, ואפי' אין בה שום שחיקת סממני' כעשיית [קליסטער] וכדומה; ולעשות פתילי' בבי הטבעת, דוקא ע"י שנוי מותר, כגון ללקחו בב' אצבעות [בסשב"ח]; אולם המחתך הפתילי' לתוקבו שם, חייב [יבי' במחתך]. **אסור** להאכיל לבהמה כדרך שמאכילי' בחול, גזיר' שמא ישחק קטנית להאכילי', ולפיכך אין אובסין גמל ולא יתקיב מאכל בפה בהמה חי' ועוף במקום שאינו יכול להחזיר [רמב"ם פכ"א הל"ה]. ולפיכך אסור להמרות האווזות, רק ע"י עכו"ם; ואי ליכא עכום שרי ע"י ישראל כ"א ביום משום לעב"ח; וטוב לעשות ע"י קטן [מג"א ש"ה].

(ט) המרקד כגרוגרת חייב [ובשם נוקבי, הייכוזורה, בורר, ומרקד? וובכי ודהוו כולהו במשכן, להכי חשיב להו לכולהו]. ואפי' אוכל מאוכל, כגון

אסור, ולב"י מותר ביין אדום [מג"א שי"ט סקי"ג] . (ג) ובראוי לרוב בנ"א בלי שינוי, [היינו דינו דזיגירי בש"ס] אבל יש בו מעט שמרים, לרמב"ם במשמרת אסור ובסודר מותר [דס"ל נמי דהא דשרי זיגירי במשמרת, היינו בסודרין [כ"כ הב"י] . ולהלה"ק הרי זיגירי גם ויש צלולי' קצת, וא"כ איך שרי בשמרי', הרי נוגים ברייתו זהו כבוסו [בשבת קמ"ג] ? ונ"ל דס"ל כרמב"ם כרמב"ם [ב"ב ס"ס] דמשלין על הבגד לכלוך ג"כ ברייתו זהו כבוסו; או דס"ל דמשום דיש בהמים שמרים מועטים, הוי לכלוך הוא זה ולא דרך כבוס [וכפי' ב"ב ס"י] . אבל לב"י מדראוי לרוב בנ"א בלי שינוי, בין פי' בין יין מותר לסנן במשמרת; אבל בסודרי' יין אדום שרי, אבל מים או יין לבן, אסור' [ש"ע ס"י ורמ"ז סק"ו] . (ד) ובצלול ביותר, רק שנפל לתוכו קסמין, אף לרמב"ם מותר לסנן יין אפי' במשמרת, ומים רק במשמרת ולא בסודרי' מדשייך בהן מלבן [רמ"ז ש"ס סק"ס] . וכל מקום שמותר לסנן בסודר, לא יעשה גומא בסודר, משום שנוי [שם סי"א] , וכשמסנן בנפה יזהר שלא יהא משולי הנפה עד שולי הכלי שמסנן לתוכו גובה טפח, משום שנוי; אבל משום אהל ליכא, כיון שאין הכלי התחתון רחב ביותר [ומג"א שם סקי"ג] . מים שיש בהן תולעים מותר לשתותן ע"י מפה, דבשעת שתיי' לא שייך בורר; ומשום מלבן ליכא, מדאין הסודר מטונף, ויש אוסרין [מג"א שם סקי"ז] . מותר לערות מכלי אל כלי משקה שיש בו שמרי' [אבלייטערן]; וכ"כ מותר לערות [קאפפע] מעל [הגרונד], ובלבד שיניח קצת משקה עם השמרים [והגרונד] [ש"ע י"ד] . גם מחבץ, ר"ל שמוציא הקפא' מהחלב, או שנותן קיבה או [לאפפא] לחלב כדי שתקפיא לגבינה, תולדה דבורר הוא, וחייב [שם סי"ז] . אסור לקלוט [זאהנע] מעל החלב, רק כדי לאכלו מיד, ויניח קצת ממנה בחלב [ומג"א תק"י סקי"ג] . אסור ליתן קטניות עם עפרורותן למים כדי להסיר הפסולת, דהו"ל כבורר [ש"ע ס"ח] . נתפזרו פירות בחצר, אם בהרבה מקומות אסור ללקטן משום בורר', אא"כ אוכלם מיד כשילקטן; אבל בנפלו לתוך הצרורות ועפר אפי' נפלו במקום א' אסור ללקטן רק כדי לאכלם מיד [בש"י של"ה] . אסור לקלוף פירות להניח, אבל כדי לאכל לאלתר שרי [בשו"ע ס"א] . אסור לרסק קלת דבש בשבת, דכיון דהשעוה אינו ראוי לאכילה, הו"ל כבורר אוכל מפסולת [מג"א שכ"א סקט"ז] אא"כ רוצה לאכל הדבש מיד . אסור לסחוט בוסר אפי' לתוך המאכל, דאע"ג דבכה"ג ליכא משום דש, מדסוחטו לתוך המאכל, עכ"פ מדוורק הנשאר, הו"ל כבורר אוכל מפסולת; אם לא שרוצה לאכל הנסחט מיד [ש"כ רע"ז סק"ד] . ומה"ט נ"ל דהסוחט [ליטראנען] על [צוקקער] לעשות [פונש], דשרי כדלעיל, עכ"פ ישאיר מעט מהמאכל בקליפת [הליטראן], ולא יסחט

אחר בישול, מיהו מד"ס אסו' אפי' הגסה ב', ואפי' העביר מאש, אם לא נתבשל כ"ל; ובנתבשל כ"ל, יש לזהר היכא דאפשר [שו"ע י"ח]. אבל מותר להוציא מאכל עם בכף מהקדירה שנתבשל כ"ל, אם אינו מהפך הכף בהקדיר' [רע"ז שם סקכ"ג]. **המתיך** מתכת או חלבנו, ונתכוון לרככו [דמכתכוון לצרפו, חייב משום מבעיר [מג"א שי"ח סק"י], או המחם שעוה או קמחה, וחלב או זפת, או דבר אחר שהוא קפוי בטבע [לאפוקי שמן או שומן שנקרשו בקור, דמותר להתיכם [כסי' שי"ח כע"ז וכל בו דב"א], או שנתן כ"ק לכבשן לצרפו, וכן כל דבר רך בטבע, שהקישו באש, או שקשה בטבע ורככו באש, חייב משום מבשל [יצי' רמבם פ"ט]. הנותן עץ רטוב בתנור חם, חייב משום מבשל [כשבת דעד"ב, בשדי סיבתא לאתוכא, דחייב משום מבשל, וכע"ז דלא"א כ' רשי שהוא יתד עץ]. **אחד** נתן אור, וא' עצים, וא' שפת הקדיר', וא' נתן לתוכה מים, וא' המאכל, וא' התבלין, וא' הגים, כולם חייבין משום מבשל [°כ"כ הרמבם 0

שם, ורשי כיצ' דלד"א פי' באופן אחר. ואילה"ק ממה דפטר הרמבם לעיל כל דבר שהוא טוב חי כמבושל, והרי הכא במים לדרבה יותר גרועי' מבושלים מחיין, ולפטר כשבשלם? י"ל דהכא שאני שרוצה שיתהווה מהמים רוטב, ולזה צריך שיתבשלו. **אמנם** ק"ל לרמבם למה כולם חייבים משום מבשל, הרי כולם לא עשו יחד רק בישול א' ולהווה כב' שעשוהו פטורי' [כפ"י מ"ה]? ואת"ל דהכא מצריך מלאכת כל א' וא' להבשול, הו"ל כשניהן אינן יכולין זה בלא"ז, דאז שניהן חייבין [כס"פ י"ג]; ליתא דהא דשניהן חייבין דוקא בהתעסקו ביחד, משא"כ הכא שהתעסקו זא"ז; דלהווי כל א' וא' כאילו עשה חצי מלאכה, כזה עוקר וזה מניח, וכ"כ באורג דשיעורו ב' חוטין, ואילו ארג זה חוט וזה חוט ודאי שניהן פטורי' [בר"פ האורג], והרי כל חוט וחוט שארג הוא קצת מגוף המלאכה, ואפ"ה כולם פטורים, מכ"ש הכא שכולן עשו כל א' וא' דבר אחר? ואת"ל שאני בישול משאר מלאכות שבת, שבכולם הוא עושה גוף המלאכה, משא"כ בבישול אין האדם עושה גוף המלאכה, דאינו רק מכין שיתבשל, והדבר מתבשל מאליו, ואפ"ה חייבתו תורה [במנחות דנו"ב], ולפיכך מדנס כולו אינו רק הכנה ואפ"ה חייב, להכי כל הכנה שעשה להבישול חייב עלה. — עכ"פ ק"ל הרי בישב א' על הפתח ולא מלאהו ובא השני וישב בצדו ומלאהו, הב' חייב ולא הא' [כס"פ האורג]; והרי התם נמי לא צד בידיו רק הצידה נעשה מאליה, ואפ"ה הב' חייב והא' פטור, ומ"ש מאלו ההכנות שעשו להבשול שכולם חייבים? ואת"ל דצידה לא מחשב כנעשה מאליה, דהרי תיכף כשישב בהפתח ומלאוהו נילד הצבי, להכי הו"ל כצדו בידים, מדנעשה הדבר קודם שסילק ידיו: משא"כ בבישול, שאינו מתבשל רק עד אחר זמן מה משסילק ידיו; עכ"פ ק"ל למה פליגי רבנן על ר"ש [בר"פ האורג] ופטרו בא' על האריג, אעפ"י שע"י נגמר ונתחזק המלאכה, ומ"ש מב' שישבו על הפתח זא"ז, שכשמלא הב' את הפתח ונילד הצבי מודו דהשני חייב, מ"ש חוט א' על האריג משני שמילא הפתח? וי"ל דה"ט, דבצידה לא אסרה התורה הפעולה, כ"א התכלית, דאין אסור לישב בפתח, כ"א במתכוון לצוד; ולהכי ג"כ לא נתנה תורה שיעור למלאכתו, רק כשי כשיהא הדבר נילד; וא"כ מה גריעותא שישב הראשון בהפתח, על ידו נעשה כפתח צר, וכשב הב' וישב בה ומלאהו נעשה התכלית שנגמר הציד', להכי חייב הב'; משא"כ בא' על אריג', באריגה אסרה תורה הפעולה בעצמה, ולהכי נתנה בה שיעור ב' חוטין, ולהכי כל שלא עשה רק מקצת השיעור ס"ל לרבנן אע"ג דמתקיימות מלאכתו פטור. **מיהו** כל שנתבשל

לרקד מלח [רייביכס] מהחתיכות הגסות שבהן אסור, כמו בבורר לעיל. מותר ליטל [פוטטער] לסוסי' בכברה, אעפ"י שהמוץ נופל דרך הנקבים שבכברה, הרי אינו מתכוין [שכ"ד]; ופ"ר לא הוה, מדאפשר שלא יפול, דלולא זה אף דלא ניח"ל, עכ"פ אסור; גם אינו עושה מעשה בידי' [וזה רמז רשי דק"מ יצ"א שב' מלת „מאליו"].
תולדת **מרקד** הנותן שמרי' במסננת, או שהוא תולדת בורר [רמב"ם פכ"א י"ז]; ולפיכך המסנן משק' צלול, דשרי כשמסנן בסודר, עכ"פ לא יעשה גומ' בסודר, מדדמי למסננת הנ"ל:

(י) **הלש** כגרוגרת לישה עבה, חייב. **תולדתו** הלש עפר או טיט. מיהו דבר שהוא בר גיבול כקמח, מורסן, טיט, או עפר, וקרדל כתוש, חייב רק כשלשו, אבל בנתן מים עליהן ולא לש, פטור אבל אסור; ובאינו בר גיבול, כאפר וחול הגס, אפי' לש פטור אבל אסור. [רמב"ם פכ"א]. ולראב"ד במידי דלאו בר גיבול, בנתינת מים לחוד חייב [מג"א שכ"א סקי"ט]. הנותן זרע פשתן או זרע שומשמין למים, תיכף כשנתן חייב משום לש, מדמתדבקין תיכף כשנתנן [ש"ח סי"ב]. הרוצה לערב [מאררעטטיך] או קרדל בשבת בקומץ, יתן המשקה תחלה, ויעשה בלילה רכה מאד, גם לא יערב בכף; וכ"כ במורסן לתרנגולי' [שכ"א ט"ז וט"ז, ושכ"ד ג']. אמנם מה שאוסר רט"ז [שכ"א סקי"א] לתת מלח שחוקה כקמח, ביין או במי דבש, אפי' בבלילה רכה; אין נוהגין כן, רק מותר בשנוי, וכקרדל לעיל [ח"י תצ"ג סקכ"ו]. מיהו בחרוסת לכורך מלוה בשבת בפסח, מדצריך שיהי' עב, להכי לכ"ע שגי בשינוי ליתן המשקה תחיל' [תצ"ג]. **הרוחץ** מותר ליקח בידיו הלקים מורסן לנקות א"ע בהן, דגיבול כלאחר יד שרי; אבל [בזייפע] אסור מדנימוח והו"ל נולד; ויש מתירין [מג"א שכ"ו סקי"א]; וכ"ל [דבזייפע] רכה לכ"ע אסור, דהו"ל ממרח [בשי"ד סי"א]. **אסור** להשתין מים לטיט [ימ"ג שכ"א סקי"ט]:

(יא) **האופה** וכ"כ המבשל אוכלה, כגרוגרת באש או בתולדת אש, כגון [ברעהר] או ע"ג תנור בית הרורף, או מפקיע בילה ע"ג סודר שהוקם באש חייב. אבל תולדת חמה מד"ס. מיהו המבשל דבר שהוא טוב חי כמו מבושל, פטו' אבל אסו' [רמב"ם פ"ט ה"ג, ודלא כמשמיע מחיי אדם]. **הנותן** דבר שמתבשל מהר, כתבלין, או דבר שיש בו לקלוקית, לתוך כלי ראשון רותח, אפי' לאחר שהעבירו מאש, דינו כמבשל [עי' אבל שי"ח כ"ט]. וכ"כ עירוי מכלי ראשון שיס"ב, על גוש חי, מבשל כדי קליפה; אבל מותר לערות רותחין מועטי' על לוכני' מרוני' [שי"ח סי"ל]. **תולדתו** הוא המגיס אוכלין בקדיר' רותחת שאצל האש, אפי' מבושל כ"צ [ומג"א שי"ח סקמ"ב]. ודוקא בהגס' ראשונה, דאילו אח"כ אין בישול

בכלי פטור ואסור. למודן או [ניטנאגעל] שפירש רובו כלפי מעלה ושלערו, מותר לתלשו ביד, דבמקום צער לא גזרו רבנן; רק מדמספקינן, אהו כלפי מעלה, להכי גם במלערו יש לחוש לאיסו׳ [שכ״ח סל״א]. אסור לסרוק במסרק בשבת, מדהו״ל פ״ר, מדא״א שלא יתלוש; — אבל [בבירסטע] רכה מיוחדת לשבת, מותר; וכ״כ מותר להפריד ביד השערות זמ״ז [ססש״ג]:

(יג) המלבן צמר או פשתן או כל דבר שדרך ללבנו, ושפשפו או הקליקו ע״י [אלבגעלהאלן] וכדומה, או עשה דבר אחר שהתלבן על ידו, כגון שהכיח ב״פ בקמ׳ הרק עליו מים, חייב ושיעורו בכוש ארוך ד׳ טפחים. תולדתו הוא המכבס בגד בפים או ביין לבן [דע״ז סשש״כ], בין שכתן בגד מלוכלך במים [וי״א אפי׳ אינו מלוכלך], בין ששפך מים על בגד כזה, וכ״ש כששפשף לד אחד של בגד במים על לדו הב׳, כמו שנוהגין בכבים׳, חייב. הסוחט בגד ממים, חייב. מיהו אין חיוב סחיטה בשער או בעור, ופטו׳ אבל אסור; אבל כנוס שייך בעור, ודוקא כשמשפשף לדו א׳ על ב׳; אבל מותר לשפוך מים על מנעל מטונף לנקותו. אבל בגד מטונף, אסור ליתן עליו מים, דשרייתו זהו כבוסו; ויש אוסרים אפי׳ בנקי, ואפי׳ מים מועטים [ש״כ ס״ט]. מיהו מותר לקנח ידיו במפה לכ״ע, דזהו דרך לכלוך; ואעפ״כ יזהר לנער ידיו יפה מהמים קודם שינגב; אבל לנגב כלי׳ נקיי׳ רטובים, דוקא במטלית המיוחד לכך שרי, דאל״כ מדקפיד שלא ירטב הבגד, חיישי׳ שיסחטו. וכוס לר, אפי׳ במטלית מיוחד לכך אסור לקנח, דהוה פ״ר, דוודאי יסחט [ווג״א סשש״כ]. אסור לכסות כלי מלא משקה עם מפה, גזיר׳ שמא יתלקלק ויסחטו, אם לא שמיוחד לכך [ש״כ סט״ו]. לי״א הנ״ל דאפי׳ בבגד נקי, אמרי׳ שרייתו זהו כבוסו, אסור לסנן אפי׳ מים ללולים בסודרי ואפי׳ לשתות דרך סנון אסור, אם לא בשעת הדחק [מג״א ש״ע י״ז]. מיהו כשרוקלין תינוק, מותר לשום [ווינדעלן] נקיי׳ תחתיו בעריב׳ שרוקלין אותו בה, דדרך לכלוך הוא, ומשום סחיט׳ ל״ג, דאין מקפיד עליהן שירטבו; ובשעת הדחק אפי׳ [בווינדעלן] מלוכלכי׳ שרי, דהתינוק הו״ל כחולה שאינו מסוכן [נשי׳ שכ״ח י״ז], דמותר באסור דרבנן, כי הכא דהו״ל מלאכ׳ שאצלג״ו, דאין כוונתו לכבסן, רק שלא ידקק הקטן א״ע; ואעפ״כ ישנה קלת, וכדקיי״ל [נשי׳ שכ״ח] דחולה שאינו מסוכן אסו׳ לחלל עליו שבת באיסור דרבנן רק בשנוי [משבצות נשי׳ ש״ב]; ואילה״ק דעכ״פ פסיק רישא הוה, דע״כ יתלכלכו, ושרייתו הוא כבוסו? י״ל דהוה פ״ר דלא ניח״ל, דטפי הוה ניח״ל שלא יתלכלכו [הווינדעלן] כדי שלא ילכלכו התינוק בטינופת שעליהן, ואע״ג דעכ״פ אסו׳ משום צער׳ דינוק׳ ל״ג בה רבנן. תינק שהשתין על

דבר כמאכל בן דרוסאי אין בו עוד קיוב בשול, דאין בשול אחר בשול מדאו'; חוץ מדבר שמתקשה אחר שילטנו, בכה"ג חייב בבישל אחר בישול [°ודאייתי ודאמורינן [יבמות דו"ב] דמיתת שריפה איכה דוחה שבת דוה לי בישול פתילה ווה לי בישול סמונים; והרי האבר כבר הותך מעיקרו וכו אבור לשרפה [כשסהים דדה"א], וא"כ כשיתיכנו אח"כ מה בישול פתילה איכא? אע"כ דבמתכות יש בשול אחר בישול. וכ"כ הרא"ב"ד [פי"ב ה"א] דמלבן מתכת חייב משום בשול; אף דכבר נתלבן מעיקרא כשנעשה. וכ"כ אמרינן בירושלמי בפרקן הלי מאן דשחין חכך, ר"ל שחיום כ"ח חייב משום מבשל; והרי כ"ח כבר נשרף בכבשן מקודם. וכ"כ גם הרמב"ם גופיה [פ"ט ה"ד] שהמושיב הקדירה ריקנית אצל האש חייב משום מבשל והיינו על כרחך המיסום שזכר הש"ם [ביצה דל"ה]; אף שכבר נשרף בכבשן; אע"כ כל כה"ג אפילו חימם ק' פעמים חייב בכל פעם. ורק בקדירה שאינה מתחזקת אחר החימום הראשון פטור כשיחממה פעם ב']. אולם מד"ם אפי' בכ"ש שיש"ב אסור ליתן שם פת וכדומה, דיש בישול אחר אפיי' [שי"ח ס"ה]; חוץ [מהעריכג], שכשהדיקו בקמין אפי' בכ"ש חייב [רמבם פ"ט]; אבל מותר להדיקו בלוכן [ט"ז שי"ח סק"ה]. ועי' שאר דיני בשול בכללי הטמנה ובשולי שבת. אסור לערות רותחין על כלי' מלוכלכים בשומן, להדיחן; רק יערה הרותחין לכ"ש ויניח הכלי' לתוכן [רכ"ג מג"א סקמ"א]. אסור לכבוש כבשין בשבת, דדמי למבשל [וי"א משום מיגבד וי"א משום מכה בפטיש [שכ"א ס"ג]. ולכן אסור לכבוש לפוקי' ביין או ליתן מים לקומץ, שיתהפכו כולן לקומץ [רט"ז שם סק"ג]. ומה"ט אסור למלוח לכון או [גורקען, וזאללאט] אפי' רוצה לאכלן מיד; אבל מטבל כל חתיכה לבדה ואוכלה מיד; [ובגורקען והאללאט] נותן עליהן קומץ, ואח"כ המלח [שכ"א מג"א סק"]. מיהו בכתן [הגורקען והזאללאט] לתוך קומץ חזק, שיעהו שם י"ח [מינוטען], אסו'; ואפשר דאפי' בדיעב' אסורי' [מחבצות שכ"א סק"ג]. אסור לטרוף ביצי' בכף בקער', דמחזי כרוצה לבשלן; וה"ה דבר אחר [שכ"א ומג"א סקכ"ד]; אבל מותר לטרוף ביצה א' עם מעט מים ללבן [הקאפפע], רק יזהר שלא יהא יס"ב [בקאפפע], דאז אסור [כשי"ח י"א]. עד כאן הם י"א מלאכות שבפת.

(יב) **הגוזז** צמר או שער מגוף חי או מת, ואפי' מעור שכבר הופשט, חייב. ושיעורו כדי לטוות חוט ארוך כשיט כפול; ושיט שיעורו כהמרחק שבין בהן לאצבע, כשיפתח ביניהן בכל כחו [רמבם פ"ט ה"ז], והוא חוט של ד' טפחים [מג"א ש"מ ג']. אבל התולש שער מבהמה חי, פטו' אבל אסור, ומעור מתה חייב; ולכן יש לזהר מלתלוש שער [מפעלץ]; וכ"כ מלתלוש קליפת בשרו [רט"ז ססש"ו]. מיהו בגוזז וא"ל לשער וללמר שתולש, הוה מלאכה שאלג"ו ופטור [מג"א ש"מ א']. תולדתו התולש כוצה מעוף חי, או הכוטל צפרניו או ב' שערות בין לו בין לחבירו בכלי, חייב; אבל בתלש צפורן או שערות בידו, פטור אבל אסור; והחותך יבלת [ווארצע] בל"א, אפי'

[רמב"ם פ"ט הי"ב וירושלמי]:

(טו) **הצובע** חוט של צמר או פשתן או דבר אחר, שארכו ד"ט, או שאפשר לטוות מהנצבע חוט כזה, או הצובע בגד או כלי או כותל, חייב. ואין הצובע חייב רק בצבע המתקיים זמן ארוך, לאפוקי בצבע מתכות בסרק וששר, דאינו מתקיים פטור [רמב"ם פ"ט הי"ג]. **המסייד** כותל, חייב משום צובע ומשום בונה, שמוסיף על בניין כ"ש. **תולדתו** שעשה עין צבע, כגון שנתן [פיטריאל] למים והשתחרו, או שנתן [שארטע] לתוך מי כרכום ונתהפכו לצבע [גרין], חייב. ולראב"ד בנתן הצבע למים פטו' ואסו' דבזה לא נגמר עדיין מלאכת הצביע' [פ"ט משבת]. אבל בצובע מים שבזכוכית לנוי, לכ"ע חייב, דהרי נגמר מלאכת הצביע'. **אשה** שצבעה פניה בסרק [שמינקע] בל"א, לרמב"ם פטור ואסור, ולסמ"ג חייב; מיהו באיש, מדאין דרכו בכך לכ"ע פטור ואסור, [ש"ג כ"ה, ומג"א שם סקי"ט; ועי' י"ד קפ"ב]. **אין צביע' באוכלין**; ומה"ט מותר לתת כרכום במאכל [ש"כ י"ט]; ודוקא במתכוון לתבל ולאכול לאלתר; אבל סוקרי' אסורים לצבוע יי"ש או עוגות וכדומה, שכוונתם למראה' ושיתקיים [אבל שם ססי']; ⁰וכ"ל ראי' דבכה"ג יש צביע' באוכלין 0 דהרי רב אמר [שבת עה"ב] דשוחט חייב משום צובע בית השחיטה. **האוכל** [היידלבעערען] או שאר פירות, לא יגע בידיו לצבועות בבגד, דצביעה דרך לכלוך אסור [מג"א ש"כ סקכ"ד]. וה"ה בחתך אצבעו, או מי שמכתו מוציא דם, לא יניח עליה מטלית בין אדום או לבן או שאר מראות, דאע"ג דבשאר מראות מקלקל הוא, הרי פטור אבל אסור, וכ"ש באדום, אף שרק מוסיף אדמימות על אדמימות, הרי בירושלמי אמרי דבכה"ג חייב משום צובע [ועי' שכ"ח מג"א סקכ"ב].

(טז) **הטווה** חוט באורך ד"ט מאיזה מין שיהיה, חייב. **תולדתו** העושה [פליז] או [פילץ] שעושה [ההוטמאכער]. ולראב"ד עשיית [פליז] אינ' בכלל טוויי', רק בכלל מגבן. **השוזר** חייב משו' טוה [ירושל'].

(יז) **המסיך**, ר"ל שמתח חוטי השתי, [אויפצוג] מכובד עליון, הוא כעין קורה עגולה שכרוך עליה חוטי השתי לארגם, ונקרא [קעטטענבוים], לכובד תחתון שנקרא [לייגבוים] שכרוך עליו הבגד שנארג כבר, ומתיחת החוטין מזה לזה נקרא [אנצעטטעלן], מי שמתח כן חייב. **תולדתו** המכה על חוטי השתי בשעת האריגה, כדי לישר ולישב חוטי השתי יפה זה בצד זה.

(יח) **העושה ב' בתי נירין**; דע שיש בכסא האריגה ב' כלי' שנקראין [שעפטע], וכל [שעפטע] עשוי מד' קנים מחוברי' יחד כעין מלבן וב' [השעפטען] תלויין באמצע חלל כסא האריג' לרחבו, בין כובד עליון לתחתון; ויש בכל מלבן חוטי [בינדפאדען], רבים, קבועין ומתוחי' לרחבה; ומכין בכל חוטי [הבינדפאדען] שבכל [שעפטע], כחצי מכיין חוטי השתי שבכסא;

בגד אסור לשפוך מים על הבגד כדי לבטלן [ש"ב ס"י]. ומה"ט
לא יטול תינוק בחיקו בלי הפסק כר, שמא ישתין [מג"א ש"ב כ"נ].
בגד שנשרה במים, אסו' לטלטלו, שמא יסחט; ומה"ט אין מקנחין
בספוג [ש"א כמ"ו וש"ב י"ז]; אבל בסמרטוט המיוחד לכך מותר
לקנח ספסל או שולחן שנשפך עליו מים, מדליכא פ"ר, דהרי אפשר
בלי סחיט; אבל צריך שלא יקפיד על המים הנסחטין, לשתותן או
לד"א [מג"א ססי' ש"ב]. ומה"ט אסור להדק מוכין או בגד פשתן בפי
פך של משקין [ש"ב סט"ו]. מי שנשרו בגדיו בגשמים מותר לילך
בהן; אבל לא יעמוד בהן אצל האש במקום שהיס"ב; וכשהוא פושטן
אסור לשטחן אפי' בחדרי חדרים, ואפי' רטובי' רק מזיעתו, שלא יחשדוהו
שכבסן היום; וכ"ש דאסו' לשטחן אצל האש או בצד התנור; מיהו
בשטוחין כבר מע"ש, א"צ להסירן [ש"א מ"ה מ"ו מ"ז]. היו ידיו
מלוכלכו' בטיט וכוא' אסור לקנחם במפה, שמא יבוא לכבסו [ש"ב
סי"א]. אסור לסחוט שערותיו אחר שטבל; לפיכך אסור' אשה
לטבול בשבת, כשאינה טביל' בזמנה, גזיר' שמא תסחט שערותיה.
מיהו דוקא בטבילת נדה דאו', דמחשב כמי כמתקן מנא, תרי קולי
לא מקלינן [כרא"ש סוף נדה]; אבל טבילת בעל קרי שהיא מדרבנן,
שרי [מג"א שכ"ח סק"ח]. אסור לכסכס הבגדים שהן קשי' לאחר
הכבוס'; רק חלוק שלובשו סמוך לבשרו, ואינו מקפיד לנקותו ע"י
השפשוף, רק שמתכוון לרככו. מותר, אבל בגדי' שלובש מבחוץ, מדכהנ
ומתכוון לנקותו, הו"ל כמלבן ואסו' [ש"ב ה']. אסור לנער מים
מבגד חדש שלא נשתמש בו עדיין הרבה, שעוד נראה בו חדושו; וכ"נ
אסור לנער בגד שחור שעדיין בחידושו שעדיין לא נשתמש הרבה
מאבק ושלג שעליו [ש"ב א']. אסור להסיר האבק מהבגדי' ע"י
[בירסטע] שעשויי' מקסמין דקין [שם]; ונהגו לאסו' אפי' ע"י
[בירסטע] משערות; וכ"כ ביערות דבש; וכ"ל דאסור מדהו"ל עובדי
דחול, דטריח' מלתא, ומחזי כמתקן מנא. וללקט הנוצות שע
הבגדים, לרמא מותר ולרמג"א אסור [ש"ב כ"א]. בגד שנתלכלך בטיט
אם לח מותר לגררו בסכין או בצפרניו, דלא דמי למלבן; ומה"נ
מותר נמי לשפשפו מבפנים; אבל אסור לשפשפו מבחוץ, דכה"ג מחז
כמלבן. אבל אם הטיט יבש, אסור לשפשפו כלל, מדהוי כטוחן
רק ע"י עכוס מותר, דמדא"ל להדבר הנטחן הו"ל מלאכה שאצ"ל.
[כמג"א ש"ב סט"ז], ובמקום כבוד הבריות, לילך בבגדי' מלוכלכי', מותר
שבות דשבות:

(יד) **המנפץ** צמר או פשתן או ד"א או סרקן במסרק, חייב
ושיעורו חוט של ד"ט. **תולדתו**, המכה על הגידין ע
שנעשו כצמר, או מנפץ סיב או גמי עד שנעשו כעין חוטין, חיי

על בורי', ילך ויראה כסך האריגה, וישאל היטב על שמותם, ואז ע"י פירושינו יבין נכון לאשורו. **תולדתו** העושה כפה או כברה או סל או סבכה, [נעטץ] בל"א, או המסרג מטה בחבלי' או בתבן או בד"א. הר"ז חייב.

(יט) **האורג** שהשליך ב' פעמים חוט הערב בין חוטי שתי שלמעלה לחוטי שתי שלמטה, חייב. **תולדתו** הקולע, [פלעכטען] בל"א; ואין קליעה פחות מג' נימין; ושיעור האורג והקולע, ברוחב ב' אצבעות. המדקדק ומפריד החוטין בשעת האריגה, הר"ז תולדת אורג וחייב. **אשה** שקלעה שער ראשה, אין בה משום אורג, מדהוא במחובר, וגם עומד לסתור; רק אסור' משום שבות דבונה [ש"ג כ"ו].

(כ) **הפוצע** ב' חוטין, שהסיר חוטי השתי מהערב האורגים יחד, כאותן שקוראי' הרופאי' [שערפין], אם לא התכוון לקלקל הבגד, רק לתקן, משהסיר ב' חוטין ברוחב ב' אצבעו', חייב. ולבני הרב המאה"ג מהו' **ברוך יצחק** שליט"א העושה [שערפין] להניח על חבורה, הו"ל כחופר גומ' וא"צ אלא לעפרה, דפטו'; ויפה אמר. **תולדתו** הסותר קליעת החוטי' ברוחב ב' אצבעו', והתכוון לתקן עי"ז. ולראב"ד פוצע היינו שלאחר גמר האריגה, חותך [הלייג] מהחוטין שעל כובד העליון, הנקרא [קעטטענבוים], משחתך ב' חוטין חייב. ולר"ן פוצע היינו כשניתק לו חוט באמצע אריג', פוצע האורג ראשי החוטין, ושוזרן יחד עד שיהא כארג; ובעשה כן בב' חוטין חייב:

(כא) **הקושר** קשר של קיימא, חייב. וכ"כ

(כב) **והמתיר** קשר של קיימא חייב. ומהו קשר של קיימא? לריף ורמב"ם כל שיש ב' לריעות', מעשה אומן, ועשוי לקיום, חייב; ובחדא לריעות', פטו' ואסו'; ובב' לטיבות' מותר לכתחיל'. ולרש"י ורא"ש, כל קשר שאין זמן קבוע מתי יתירו, חייב; ובקבוע לו זמן יותר מיום א' פטו' ואסו'; ובקשר ליומו מותר לכתחיל'. **ואנן** קיי"ל להחמיר בכל קשר קיימא, דהיינו כל שעושה ב' קשרי' זע"ז ומהודקין; ודוקא בקושר ב' קצוות זע"ז, אבל במוללם וקושרם יחד בקשר א', או שקשר ראש א' של חוט, בקשר א' סגי, וכל זה אפי' בקשר שעשוי להתירו בו ביום, מדאין אנו בקיאין ושמא הוא קשר אומן, ושמא הלכה כריף. מיהו כשאין הקשר מהודק מאד, יש להקל במקום צער' [שי"ג, וט"ז ומג"א שם]. **תולדת קושר**

0 ☞ הפותל פתילי חבלים, מכל מין שיהיה, כמעשה [הזיילער]. [°ונ"ל דשזור דאמרי' לעיל שחייב משום טוה, היינו בחוט דק כדרך טווי']. ושיעורו שיעמוד החבל בפתילתו בלי קשר בראשו, דאז מלאכתו מתקיימת. ותולדת מתיר היינו במפריד פתיל כזה, ולא התכוון לקלקל [רמב"ם פ"י]. מנעלים שתפר האומן זוג ביחד **אסור** לנתקן, ולא משום מתיר, רק מדתפורים דמי לפותח בית הצואר בכתונת, דחייב משום מכה

וכן [בהשעפטע] האחרת; ועל שם אותן חוטי [הבינדפאדען] נקראת [השעפטע] בלשון חז"ל „נירין", שבלשון יון נקר' חוט [נייראן]; ובכל חוט וחוט הנ"ל שבהמלבונים הנ"ל קבוע בו באמצעיתו טבעת או עניב', אשר מכנים בכל טבעת או בהעניבה, חוט שתי א', וחוט שתי שבצדו הולך בין חוטי [הבינד-פאדען שבשעפטע], ונכנס בטבעת שבאמצע החוט [שבשעפטע] האחרת, שתלויי' אחורי [השעפטע] הראשונה שזכרנו; וכן בכל חוטי השתי, חוט א' נכנס בטבעת [שבבינדפאדען שבשעפטע] זו, וחוט שתי השני שבצדו הולך בין חוטי [הבינדפאדען שבשעפטע] הראשונה, ונכנס בטבעת [שבבינדפאדען שבשעפטע] האחרת; והאורג יושב וב' [השעפטען] תלויין לפניו זה אחורי זה, וחצי חוטי השתי [בשעפטע] א', וחצי חוטי השתי האחרים תלויין בסירוגין [בשעפטע] שאחורי הראשונה; והאורג דורך ברגלו במדריגה שקשורה [בשעפטע] למטה, וע"י הדריכה נגבה ונמשך [שעפטע] א' עם חצי חוטי השתי שבטבעותיו, למעלה, [והשעפטע] האחרת עם חצי חוטי השתי נשארים עדיין למטה; ולכן נשאר מקום פנוי בין חצי חוט שתי [שבשעפטע] שלמעלה לחצי חוטי השתי [שבשעפטע] שלמטה; והוא משליך את חוט הערב במקום הפנוי ההוא, דהיינו בין חוטי השתי העליוני' לחוטי שתי התחתוני'; וחוזר ודורך ברגלו השני ומעלה [השעפטע] התחתונ' ומוריד העליונה, וחוזר ומשליך חוט הערב; וכן יעשה עד שיגמר הבגד. ואותן הטבעות או העניבות שנכנסי' בהן חוטי השתי, נקראי' „בתי נירין" ר"ל הבתי' של החוטין. ואם עשה או תיקן ב' בתי נירין כאלה, חייב. [ערלח"מ]. ולפענ"ד זהו שאמר אביי בשם, „ב' בבתי נירין וחד בנירא" והוא מכוון למה ששמעתי מהאורגי', שבזמן הקודם היו מכניסין ב' חוטי שתי בכל טבעת וטבעת שבנירין, וחוטי שתי א' הולך בין חוטי הנירין, ונכנס אל טבעת הניר [שבשעפטע] השנית; וכן בכל חוטי השתי, ב' נכנסי' אל טבעת הניר [שבשעפטע] הראשונה, וחוט א' הולך בין הנירין ונכנס אל טבעת הניר [שבשעפטע] השנית שתלויי' אחורי הראשונ'. ותמונת [השעפטע] הוא כזו ק

ק נ ה

קנה קנה

ק נ ה

וכל הדברי' והצורו' יגעים מלפרש עניין זה במכתב היטב; והרוצ' להבין דבר זה

ע"י שעוה, או [בקליסטער] שע"י האוגד הספרי', מותר להפרידן; דהא חותמו' שנבלי' מתיר ומפקיע וחותך מלאינו עשוי לקיום, וכ"ש הכא דנעשה מאיליו [מג"א סקכ"ח]. מיהו דפי ספר שלא נחתכו עדיין זמ"ז, אסור לחתכן זמ"ז ע"י סכין דהו"ל מתקן כלי. **המותח** חוט התפיר', חייב משום תופר. ומהו מותח? לרש"י היינו בגד שהוא תפור ועומד, והניח חוט אחד בסופו, ונתפרדו ב' חתיכות הבגד זמ"ז במקצת, ומתח את החוט בסוף זעי"ז שב הדבק ונחברו יחד, זהו תפירתו וחייב [ב"מ ס"ו]. ולרמב"ם ר"ל שמתח חוט התפירה קודם שתפר, כדי שלא יתכווץ החוט בשעת תפירתו; ומשום שזה מצרכי תפירה חייב משום תופר. **בגדים** שיש בהן נקבי', שמכניס בהן חוט או [באנד] ע"י כלי הנקראת [שטיפט], **אסור** לעשות זה בשבת; אם לא שהנקבי' רחבי' ועגולי' ומתוקנים בתפיר' סביב, [געזיימט] בל"א; דאל"כ אפי' רק למתוח החוט המוכנס כבר בהנקבי' מע"ש, אסו' [שם ס"ו]. **מוכין**, כגון [בוימוואללע] או נוצות או שאר דבר רך, שנפלו מתוך הכרים והכסתות, מותר להחזירן; אבל **אסור** למלאותן לכתחילה, גזיר' שמא יתפור [שם ס"ח]:

(כד) **הקורע**, ונתכוון לתקן עי"ז, חייב. מיהו לרמב"ם דמחייב במלאכ' שאצלג"ו, אם קרע בכעסו או על מתו, הרי נתכוון לתקן לגבי יצרו, וחייב; ולדידן פטור ואסור. **אסור** לקרוע נייר, דהו"ל כמתקן מנא [ב"מ י"ג] ולפר"ח [י"ד קי"ח ס"ק י"ח] חייב חטאת. **כלים** שכרוך על פיהן עור או מטלית, מותר לקרעו כדי לאכול או לשתות מה שבכלי [שי"ד מג"א י"ד]. הרי י"ג **מלאכות בעשיית בגד**:

(כה) **הצד** שום דבר שבמינו ניצוד, אפי' בהמ' חי' ועוף סומא או ישן, אם הי' הניצוד במקום שיכול להשמט, ונתפסו; או שצדו למקום שאינו יכול להשמט, ונגעל בפניו; או אפי' נכנס מעצמו למקום דמטי לי' בחד שחיא [וי"א דשיעורו ו' טפחים [תנ"ז ומג"א סק"ו], ונגעל בפניו, חייב [שט"ז ס"א ב' וג']. אבל אם הי' הניצוד שם והפתח פתוח מותר לסגרו ביותר [שם ס"ה]. וכן צפור קטן שנכנס לתיבה, או למגדל [שראנק] בל"א; או צפור גדול שנכנס לבית ונגעל בפניו, חייב [שם ס"א]; אבל הצד צפור קטן לבית גדול, או הצד חי' זקינה או חגרת או חולה מעיפות, שאינה יכול' לזוז ממקומה [לאפוקי חולי מחמימות], פטור ואסו' [רט"ז שם סק"ג]. **בהמה** חי' ועוף שברשותו, אם מרדו שאין באין לכונסן בערב, אפי' שור, סוס, ותרנגולת [יודשנ']; או תרנגולת חדשה שאינה מורגלת עוד לבוא בערב לבית, אם צדן ותפסן, חייב; ואפי' הן בבית סתום, אם הבית גדול אסור לצודן שם [שט"ז י"ב ומג"א תנ"ז סק"ז]; וכ"ש כשנכנסו מעצמן לבית

בפטיש [כט"ז מג"א י'] ; ולצורך גדול [ועי' רכ"ע פ"י], יש להקל לתקן ע"י עכום. כתונת שנתקשר' בבית הצואר, מדרך לענבו, הו"ל כעשוי להתירו כל שעה, ומותר להתירו בשבת ; ובאי אפשר מותר אפי' לקרעו בצנעא [שם מג"א סקי"א]. עניבה מותרת ואפי' יש קשר תחתיה ; ודוקא בעשוי להתירו ביומו, אבל בעניבה ע"ג עניבה אפי' לזמן ארוך שרי [ט"ז ומג"א סקט"ו] ; ולכן יש לזהר כשלובש כתונת שיש בשפתו שסביב לצואר ב' חוטי', וכן במכנסיי' וכדומה, לא יקשור ב' החוטי' ויעשה עניב' עליה, דאף שמתכוון להתירן ביומו, עכ"פ מדעשוי להניחו קשור, דלמא ממלך [ומג"א שם סס"י]. פירות שקשורי' או תפורים יחד בחוט, או עוף ממולא, שדרך לתפרו קודם בישול, וכ"כ כסוי כלים שקשור בחבל לכלי, וכ"כ לכלכת יי"ש או [מעדילין] שדרך לקשר חוט סביב הסתימה למעל', מתיר או מפקיע או חותך החוט, כשאינו מתקן הכלי ע"י שינתקו ; אבל דלת שבמחובר לקרקע, אם קשור בחבל, מתיר אבל לא מפקיע [ר"ל להתיר קליעת החבל] ולא חותך [ט"ז ס' י']. נשמטו רצועו' מנעל או של אחורי מכנסיי', אם יש טורח להחזירם, שהנקבי' צר, חייב משום מתקן מנא כשמבטלו שם ; ואם לא מבטלו אסור מדרבנן שמא ישכח ויבטלו, כנעניב' לעיל ; ואם הנקבים רחבי', שאין טורח להחזירם, אסור להחזירן שמא יקשור [ט"ז ב' ורע"ז שם סק"ב] ; וכ"מ בין חיוב ואסור בזה"ז, כנעל דוכתא, דאין טורח דרק אסו' הוא, להכי שרי ע"י עכום לצורך גדול, כשבות דשבות לצורך גדול דשרי [כש"ז ה']. אגודות תבן או דשא, [הייא] בל"א אפי' קשורין קשר של קיימ' כנ"ל, מותר להתירן, דלא שייך קשר קיימ' באוכלי בהמה ; ויש אוסרי' [שכ"ד ד'] :

(כג) התופר שתחב המחט עם החוט ב' פעמי' בהבגד שתופר, וקשר ראשי החוט מכאן ומכאן, או שקשר אח"כ ראשי החוט יחד בקשר קיימא, שלא תנתק התפיר' ; או שהכניס המחט ג' פעמים, אף שלא קשרן, חייב, שהרי התפירה מתקיימת [(0) ובכולן חייב נמי משום קושר. ולר"ן וסמ"ג [הובא בב"י שי"ז] אפשר שתופר לא יתחייב משום קושר. ומה שהקשה התוי"ט הבא לדבריהם משבת דע"ד] דמאן דחייט לפומ' דחלתא חייב משום תופר וקושר? נ"ל דהתם מיירי בקשר באמת, וכן כ' רש"י התם להדיא ; אבל ר"ן וסמ"ג דפטרי תופר משום קושר, מיירי בתפר ג' תפירות דאו ל"ל קשר, או שקשר רק קשר א' ב' החוטי' יחד וכמבואר בב"י ; ונעוררתי לזה בני הרב המאה"ג מוהרב"י שליט"א אבדק"ק לאנדסבערג. אמנם ל"מ נ"ל דגם בב' תפירו' בלי קשר, פשוט דחייב משום קושר, דלא גרע מג' תפירו' ומפתילת חבל דהו"ל תולדו' קושר כדלעיל. ועי' במג"א ש"ח סקי"א]. תולדתו המדבק ניירות או עורות יחד ע"י דבק. והמפרידן ואין כוונתו לקלקל הו"ל תולדת קורע [ש"ח י"ד]. מ"מ בנדבקו דפי ספר יחד

משום מכבה [כניה כנ"א], אף דהתם כל כנוי בידים הוא, ומכ"ש
הכא כטילת נשמ' מעצמה הוא, ודו"ק. ולפיכך צריך לזהר מלומר
לעכום להעלותו מהקדירה או להריק המים ממנו [שט"ז מג"א סקי"ז];
ואף שאינו מתכוון להמית הדג, רק להקליף מימיו כדי שלא ימות,
א"כ אם גם ימות בידי מתעסק הוא אבל נטילת נשמה דלא
ניחא ליה בה [כשבת דעג"א], וא"כ ע"י נכרי יהי' שבות דשבות? עכ"פ
גם שבות דשבות מותר רק לצורך גדול ומיתת הדג אינו צורך גדול
כ"כ; ומלבד זה אין כל השבותין שוין [כמג"א ש"ז סק"ז] כך נ"ל.
החובל באדם בהמה חי' ועוף, או בשאר ח' שרצי' שנזכרו בפרשת
שמיני, החולד והעכבר וגו', שיש להן עור, ואפי' רק נצרר הדם
בין עור לבשר ע"י הכאה, אם לא התכוון לקלקל, י"א דהוה תולדת
שוחט; וי"א דהו"ל תולדת צובע, מדנצבע העור [ודוקא בצריך שיצטבע
העור, כשבת דעג"ה]; וי"א דהוא תולדת דש, ולפ"ז צריך להוציא דם
כגרוגרת [מ"מ פ"ח ה"ח ורמג"א שט"ז סקט"ו]. ובחובל בשאר שרצים,
אינו חייב עד שיוציא דם [שם ס"ח]. וכל זה בחבל וצריך לדם, או
אפי' בנצרר הדם חייב, דסופו לצאת; אבל בחבל בחבירו או בבהמת
חבירו דרך נקמ', י"א דנקרא מתקן מדעושה נייחא ליצרו, וי"א דהו"ל
מקלקל [מ"מ פ"ח ה"ח ומג"א ריב"ח א']. אבל במתכוון להזיק בלא 0
דרך כעס ונקימה, לכ"ע הו"ל מקלקל ופטור' [°וכפי הגר"א' ודברי הרמב"ם
[פ"ח ה"ח] ומדברי מ"מ שם, לא משכחת לה, רק בלא התכוון להזיק לבעליה,
ולא לא שייך נקימ' בבהמ', מדליכה מלטיגרת יגל שכח רוגזו בהכאתה — כך
נ"ל]. **המקיז** דם לבעל חי במקום שאין סכנה לנפש אדם, או
שמושיב [איגעלן], או שעשה [שרעפפען] ע"י [קעפפע], חייב [מג"א
שכ"ח כ"ג]; ואעפ"כ מותר להקיז דם ע"י עכום לבהמה מסוכנת
[של"ב ס"ד]. **אסור** למצוץ דם בפיו מקבורה או מבין שניו, או להניח
[צוגזאלבע] על מכה, ואפשר דהוה אב מלאכה [מג"א שכ"ח כ"ג].
כנים בבראשו מותר להרגן, ושבבגדיו **אסור** להרגן, אף דכולן נולדי'
מזיעה, עכ"פ מדאמרי פרעוש בבגדו, שמא יהרגנו; אבל מדאסו' הריגת
הכינה רק מד"ס, לכן מותר למללה ולזורקה, ולא חיישי' שמא יהרגנה, 0
דהו"ל גזיר' לגזירה [שט"ז ט']. **°גבינה** שיש בה תולעים, מותר לאכלה
בשבת, דמיניה קרבו [בי"ד מ"ד], ולפיכך דינן ככינים שנולדין מזיע'
שמותר להרגן [עמג"א שט"ז ס"כ]. ואילה"ק הרי גם בחול לתסר
סלאכלו, מדהו"ל דבר חי, וכשמעינא [שבת ד"נ ע"ב]? כ"ל דהכך
דמני' קרבו, אפי' כחי לא הוה. או כ"ל דהתם באכל לי' בעינא,
משא"כ הכא דאוכלו ע"י תערובו' מקום גדולו, וכתולעי' שבמים
שבבורות שיחין ומערות, דאדם שותה ושותה מהן ואינו נמנע
[בחולין סו"ב]:

דגים, עכברים, והשוחט

פתוח, אסור לסגור הדלת שלא יברחו [א"ר בס"ו]; ואסו' ג"כ לומר לעכום לצודן, דלדידהן אסו' מדאוריי'. **אמנם** בלא מרדו, יש חולק, אם א"צ לצודן כלל, שכשרוצה לתפסו, מיד הוא עומד מעצמו, וכ"כ תרנגולת. שדרכה כשאדם רוצה לתפסה, מיד מושבת א"ע לפני הרודף, כשברחה מותר לדחותה מאחוריה לבית; אבל לא יגע תחת כנפיה, מדמשרבטת כנפה, הו"ל כושא מוקצה, שאסור לטלטל [ש"א פ"מ]; אבל אם כשמטת ובורחת, ואינו יכול לתפסה בקלות, אעפ"י שבאין לכלובן לערב **אסור** לצודן; ואעפ"כ אם קטן או עכום ילדוה להחזיר', אין מוחין להן [שט"ז מג"א כ"ו]; ובהמה שלא מרדה, אף שכשמטת כשיתפסוה, לא שייך גבה צידה; ומותר דוחה בידה [ספי' שט"ז]. **דברים** שאין במינן ניצוד, כזבובי' ופרעושין הצדן פטור אבל **אסור**; ונכנסו זבובי' לכלי קטן יפריחם קודם שיסתום הכלי; אבל אם הכלי גדול דלא מטו להו בחד שחיא, מותר לסגרו כשאין מתכוין לצודם [שט"ז ס"ג]. **ופרעוש** שנקרא [פלאה] **אסור** לצודו; וכשעוקצתו מותר ליטל ולזרקה; אבל לא ימללנה, שמא יהרגנה [שט"ז ט']; אבל מותר לזרקה למים [מג"א שם סקכ"א], ובקו"י [קס"ד] אוסר. **הצד** דג בין בחכה בין ברשת, אם היה הדג במקום שיכול להשמט, חייב. מיהו גם במקום צר, אם המי' עכורים שלא רא' אותם, עכ"פ מוקצ' הם [תנ"ז, רט"ז סק"ב ורמג"א סק"א]. אמנם גם אם הדג כבר ניצוד ועומד בחבית שבבית, כשמעלהו משם אפשר שיהי' חייב, כלקמן במלאכת שוחט. ע"ש. **תולדת** צד הוא, המשסה כלב שיצוד חי', והוא עשה מעשה קצת, שהבהיל החי' או עמד בפניה עד שהגיעה הכלב, חייב; ובלא עשה מעשה, פטור ואסו' [שט"ז רמג"א סק"ד]. **הפורש מצודה**, אם בשעה שפירש צדה, חייב, ואם אח"כ ניצד מאליו פטור **ואסור**. ומה"ט **אסור** להעמיד מצודה לעכברי' בשבת אף דהו"ל מלאכה שאצלג"ו [רמג"א שט"ז סק"ט]. **דברים** שנושכי' וממיתי' וודאי, מותר לצודן ולהורגן, אפי' אין רצין אחריו [שט"ז ס"י].

(כו) השוחט, ה"ה כל הנוטל נשמה מדבר שפרה ורבה, יהי' בהמה, חיה או עוף או שרץ, ואפי' פרעוש, ההורגו כהורג גמל [רמבם פי"א]; וכ"כ ההורג שממית [שפיננע] בל"א, או זבוב ושאר רמש חייב [כמג"א שט"ז סקכ"ג]. **תולדת שוחט** הוא החונק; וכ"כ הנוטל דג מחבית מים, אף שהניחו מידו, כיון שהעלה הדג רירין בין סנפיריו ברוחב סלע [הוא רוחב שליש טפח כי"ד ס"ל] אף שהחזירו אח"כ למים חייב [שבת קז"ב] °ונ"ל דזהו אפי' בדג גדול, ואם הוא קטון יותר מסלע, הכל לפי קטנו [כי"ד מ"א ס"ב]. ועוד נ"ל דה"ה כששפך המים מעליו, דהרי זה גרע טובא מנוטל שמן שבנר שחייב

כלי חדש או ישן להחליקו ולצחצחו, חייב משום ממחק [שב"ג ט׳]; ולכן אסור לגרד המנעלי׳ לקנחם בברזל שלפני ביה"כ, אפי׳ אינו חד [ש"כ רע"ז סק"ג]. **הממרח** זפת או שעוה וחלב או שאר דבר שהוא בר מרוח, ע"ג רטייה, או ע"ג שאר דבר, הרי זה תולדת ממחק. וכן בצק בר מרוח הוא [רע"ז סי"ח י׳; ורמג"א שם ס"ב חולק]: **המצחצח** מנעלי׳ ע"י [וויקסען] חייב משום ממרח; ולפיכך אפי׳ ע"י גוי אסור, ואפי׳ עשה כן הגוי מעצמו לצורך ישראל, אסו׳ למוצאי שבת בכדי שיעשה, ככל מלאכה דאו׳ שעשה הגוי לצורך ישראל [כסי׳ שכ"ה ס"ו]. **אסור** למשוח רטייה ע"י עכום, רק בחלה כל גופו עי"ז. מיהו ברטייה ממורחת מע"ש מותר עכום להניח׳ ע"ג מכה כשמלטער הרבה [שכ"ח]. **רטייה** שנפל, לא יחזיר׳; ודוקא בנפל ע"ג קרקע; אבל ע"ג כלי, וכ"ש כשהוחלק רק ממקומו, יחזירנה. [שם]; מיהו בהסיר׳ במזיד, אפי׳ מע"ג כלי לא יחזיר׳ [מג"א שם סקכ"ז]. **מכה** שנתרפא׳, מותר ישראל להניח עליה רטייה ממורחת מע"ש לשמרה, דבכה"ג ליכא למגזר משום שחיקת סממנים; ובלבד שלא ימרח [שם סכ"ז]. **אסור** לסתום פה כלי עם מגופה משעוה, גזירה שמא ימרח [ש"ד רע"ז סק"י]. **אסור** לשפשף רוק או ליח׳ שע"ג קרקע ברגלו; אבל לא משום מרוח, מדמתכוון להבליעו; רק משום אשויי גומות; להכי רק בקרקע שאינו מרוצף אסו׳, אבל על רצפה שרי [שט"ז ומג"א סקכ"ד]. **אין** מרוח שייך במאכל שיכול לאכלו בלא מרוח; ולכן מותר להחליק דייסא או מאכל תפוחי׳ [וקארטאפפעל] [יצי׳ בטוחן], או למשוח חמא׳ ושומן על הלחם [שכ"ע]:

(לא) המחתך או קורע עור או נייר בשיעור כדי לעשות קמיע, או המחתך קולמס [ומלבד שתיקן כלי], או המחתך או מנסר עץ או מתכות או חרס או שאר דבר, שמקפיד על מדת ארכו או רחבו, וחתכו או קרעו או שברו כפי הצורך שרוצה; וכן חנווני שדרכו למכור אמה או אמות מן [לייג] או [באכד], כשחתכו כפי המדה שרוצה למכור, חייב משום מחתך [ועי׳ רמבם פי"א]. **הקוטם** קיסם לחצוץ בו שיניו, או לעשות בו שום תשמיש אחר, או שקטם שרביט מענף תלוש, להכות בו התינוק, אם ביד חייב משום מחתך, [ולרמ"ו פי"א ה"ו פטור], ואם בכלי חייב משום מתקן כלי [שם]. המחתך חתיכת לפת, לעשות ממנו מגופה [פראפפען] לכלי וכדומ׳, חייב משום מחתך, מדמקפיד שיהי׳ רחבו כמדת פה הכלי, וחייב נמי משום מתקן כלי; דאף דאין באוכלין משום תקון כלי [כסי׳ שכ"ב ד׳]? היינו לעשות מהן כלי, אבל לתקן מהן כלי אחר, אסור; וכטרפא

(כז) **המפשיט** עור מבע"ח מת, שעורו כדי לעשות קמיע. מיהו כ"ל דמפשיט מבע"ח חי, לא גרע מטווי', דאין דרך טוויי' בכך [כשבת עד"ב], ה"כ אין דרך הפשט בכך. **תילדתו** המפשיט בוכסוסטת מעל קלף, והם הדלדולין שעל העור אלל הבשר [כא"ח ל"ב ס"ו]:

(כח) **המולח והמעבד** בשם מקשה, הייכו מולח היינו מעבד? ומתרץ, קשביכהו בקד, ועייל שירטוט במקומו; ולהכי קשביכהו תנא לתרווייהו, דקמ"ל דהמולח הו"ל כמעבד, ולהכי המעבד בסיד או במילין, או המולח העור, חייב. ושיעור מעבד, כדי לעשות קמיע. **תולדת מעבד** הוא כשדורס על העור עד שיתקשה, או שמרככו בידיו, או שמושכו עד שמשוה אותו [רמב"ם פי"א ה"ו] או שסך עור בשמן [שם פכ"ג ה"י]. **אסור** לסוך מנעלי' חדשים בשמן, אף שמרוככי' כבר קלת דדמי לעבוד [רש"י שבת קמא"ב, וא"ח שב"ז ס"ד ורמב"ם פכ"ג משבת]; ולרא"בד גם ישנים אסור לסוך [מ"א פכ"ב הי"א] וכן נוהגין; וכ"ל דמותר ע"י גוי. אבל [וויקסען] ע"י גוי אסור בכדי שיעשה, וכלקמן במחרק. אע"ג דאין עיבוד באוכלין מדאוריי', עכ"פ מדרבנן **אסור** [כתוס' בשבת דעה"ב]. ולפיכך **אסור** למלוח בשר או דגים או כל דבר שמועיל לו המלח; וכ"כ לכון או [גורקען] ובללים שרוצה למלחן, טובל קתיכ' קתיכ' ואוכל; אבל להטביל ולהניח, אפי' אוכלן מיד זא"ז אסו' [מג"א שב"א סק"ט ו"ז]. והמולח [זאללאט וגורקען], יתן מיד חומץ עליו [שב"א ד']; ועי' לעיל במלאכת אופה. **חלב** ושומן שאיכן אוכל גמור, יש בהן משום עיבוד [רש"י, ור"ן פ"ק דביצה קפו"ב]. **בשר** שירא שיסהה ג' ימים בלי מליח' **אסור** ליתן עליו מים, מדמתרכך עי"ז ומתקן הבשר, ואפי' ע"י עכום אסור, בליכא פסידא לאכלו כלי [מג"א שם ו']. מיהו באשל [שם] כ' דאם כבר מונח בכלי דאז די בשריי', מותר לישראל לשפוך מים עליו, ואם אפשר בהערמ', דהייכו לטול ידיו עליו, עדיף טפי; אבל באין לו כלי, דלריך שפשוף במים, אז יעשה ע"י עכום [ועי' ת"ש רפ"ח א"ח ת'ק]; וכן יש להקל בים הפסד קלת:

(כט) **המשרטט** בין בלבע בין בלא לבע, בין על קלף, כייר או עץ או שאר דבר, בין שמרטט כדי לכתוב במקומו ב' אותיות, או שמרטט כדי לקתוך מיושר, כבונים שמושכין חוט סקרה כדי לקתוך מיושר, חייב [ריטב"ם פי"א]:

(ל) **הממחק** ר"ל שגרד העור עם ברזל חד, להסיר השער והלמר, והי' בעור כדי לעשות קמיע [רמב"ם שם]; וכן המקרח שער מהעור מתה, חייב. **תולדתו** המפרק [פוצע] מן [פלעדער-וויש], וכן המורט כולות [פעדערן שלייסען] [שבת עד"ב], וכן המגרד

ספר של קלף, בט״ז מתיר, וב״ח ומג״א אוסרי׳ [ש״ו]. **אסור** לשבר או להסיר אותיות של כסף על פרוכת וכדומה [מג״א ש״מ סק״י]; °מיהו נ״ל דאינו חייב חטאת, דהרי אפי׳ אם רקם אותיות בבגד, דדמי טפי לכותב האות אחת אחת, אפ״ה מסתבר דפטור בשבת מטעם פותב, דהרי כל כה״ג לא מקשב כתב לגבי גט אשה ועבד [כגיטין ד״ב ע״א], א״כ ה״ה לענין שבת; וכ״ש בשובר כל האות בפעם א׳ על הבגד, אף דהוי ככתב [כרמג״א ל״ב סקכ״ו ושל״ד סקי״ז], עכ״פ לא דמי לכותב, ואפי׳ למדפיס או למפריד גג החית לא דמי כלל, דהתם עשה האות הש״כ הכא האות עשוי ועומד; לכן נ״ל דאסור רק מדרבנן. **מותר** לרשום באצבע אותיות באויר או ע״ג שולחן, כל שאינו ניכר רושם עי״ז [ש״מ ס״ד].

(לג) **המוחק** ע״מ לכתוב ב׳ אותיות במקום המחק, אפי׳ לא מחק רק טשטוש דיו, ויש במקומו כדי לכתוב ב׳ אותיות, חייב. ואם מחק ע״מ לקלקל, פטור [ש״מ ס״ג ורמב״ם פי״א]. °נטף שעוה על אות א׳, אסור לסלקו; ואם על ב׳ אותיות, המסירו חייב חטאת; אבל לא משום כותב דהרי הכתב כשאר תחת הטיפה כמאן דמונח בקופסא, וכי ס״ד דבנטף שעוה על אותיות שבתפילין, אף שיסירו יפסל משום שלא כסדרן [ויגמג״א ל״ב סכ״ג], או בנטף על ס״ת שלא במקום הקריא׳, יפסל לקרוא בה במקום אחר מדהוו האותיות שתחת השעות כמחוקים? אבל הכא חייב משום ממרח [ויגי׳ נתבו׳ חיגיל גרקה סי׳ כ״ה]. °מיהו בנמלא שעוה על אותיות ס״ת במקום הקריא׳ בשבת, נ״ל דאם נראין האותיות מתוך השעוה, מותר לקרות שם, דלא גרע מקורא מתוך זכוכי׳ [הבריללע], דלית דקש בה. וכ״כ בתשו׳ הלק״ט [ח״א סי׳ נ״ט] מתיר, משום דכמו ערוה בעששית אסור לקרות ק״ש כנגדה [כסי׳ ע״ה ס״ה], ה״נ ראיי׳ מקרי. מיהו באין נראה האות מתחת השעוה, אף דבמקום אחר פשיט׳ דמותר לקרות לכתחיל׳, עכ״פ בנמלא במקום הקריא׳, יוליאו אחרת דאי״ל יקראו המכום׳ בע״פ ויסיימו מכיין הקרואי׳ בה, ואח״כ יוליאו ס״ת אחרת ויקראו בה אותו פסוק עם ב׳ פסוקים שבלדו בברכה תחלה וסוף, וכהגאון בעל ק״ד וראייתו מא״ק [קל״ז ס״ג וא״ר שם], נ״ל דלא דמי, דהתם רק בדיעב׳, בשכח לקרות פסוק א׳ או ב׳; אבל הכא דלכתחיל׳, לא, שלא יאמרו למפרע הוא דקרי [כדאמרינן בשלהי מגילה]. ולשבות יעקב [ח״ב סי׳ ד׳] אם כתיבש השעוה עד שיכול להסירו כלאחר יד, ע״י שיכפיל הגויל יפרוק ויפול, מותר להסירו בכך [ועי׳ רמג״א ל״ב סקכ״ג]. **דיו** שנשפך על ספר, לכאור׳ הי׳ נראה מטעם הנ״ל שהמלאכו או המקנחו משם הינו כמוחק, דכל זמן שהדיו הנשפך לח,

דאסא בקביעא, דאסור משום מרזב [כשבת קמו"ב]; ועי' ר"ן ביצה [ד"ד ע"ב בד"ה אוכלי, ועי' א"ח סי"ד ס"ה] • הנוסר עצים, ואם כדי ליהנות מהעצים, חייב משום מחתך, אם כדי ליהנות מנסורת חייב משום טוחן. הקורע או חותך נייר לבן לקנח א"ע או לשאר תשמיש, חייב משום מחתך; ואם כתוב עליו אותיות י"ל דהו"ל כמו מוחק מדרבנן [משבצות תק"א ב']. מיהו המקרע הנייר שאינו מקפיד על מדת' כפי השיעור שצריך לו, גם אין כוונתו לקלקל, זה אינו בכלל מחתך, רק כבר נתבאר לעיל במלאכת קורע. אבל בקורע או חותך דרך הפסד או כמתעסק, פטו' [רמבם פ"כ ופי"א]:

(לב) **הכותב** ב' אותיו' בכל כתב ולשון [כב"ש אה"ע קכ"ו ס"א, ומג"א ש"ח י', ודלא כדמ"א ש"ו י"א; ולפיכך אסור לומר לנכרי לכתוב אגרת בשבת, רק במקום דמותר שבות דאמיר', כגון לצורך חולה או לצורך מצוה [כסי' ש"ז סכ"ב]; ואפי' ב' [ציפערן]; ואפי' ב' אותיות דומות שהן מלה אחת כגון גג דד תת וכדומה; או שכתב אות א' והשלים בו הספר, חייב. **צריך** שיכתב בדבר המתקיים, כגון בדיו או צבע, ואפי' אות א' בדיו וא' בצבע אחר; לאפוקי בכתב במים או במי פירות וכדומ'; וצריך שיכתוב ע"ג דבר המתקיים, כגון ע"ג נייר או קלף או עץ או כותל וכדומ'; לאפוקי בכתב ע"ג עלי ירקות. **כתב** בדיו או צבע ע"ג בשרו חייב, שרט ע"ג בשרו ב' אותיות, פטור. קרע בקלף צורת ב' אותיות, חייב. **כתב** כתב ע"ג ב' מגילות בב' עיירות ביום א', חייב, מדיכול לקרב ב' המגלות יחד. **כתב** ע"ג סקרא חייב משום כותב ומשום מוחק; אבל כתב בדיו ע"ג דיו, או סקרא ע"ג סקרא, או סקרא ע"ג דיו, פטור. **היה** כתוב חית, וחילק גגו ועשאו ב' זיינין, חייב. **תולדתו**, רושם, בעשה ב' רשימות בעלמ', או צייר שום צייור על נייר או כותל וכדומה, חייב [כ"ז ברמבם פי"א]. **המדפיס** חייב משום כותב; והמסדר האותיות בדפוס, חייב משום בונה; ולמ"ד יש עימור אף שלא בגדולי קרקע, חייב נמי משום מעמר. והמגיה ומתקן ומושיב אותיות עופרת אחרות תחת האותיות המשובשות, חייב משום בורר [כט"ז בסי' שי"ט], ומשום סותר ע"מ לבנות, ומשום מכה בפטיש. והסותר האותיות ממושבן ומחזירן לאחר שהדפיס בהן, חייב משום סותר, ומשום בורר [ינן חיים] • **הכותב** ונתכוון לקלקל הקלף או הנייר עי"ז, חייב. **קטן** אוחז בקולמס וגדול אוחז בידו וכותב, חייב; גדול אוחז בקולמס, וקטן אוחז בידו וכותב, פטור. **הכותב** בשמאל פטור ואסור; אבל איטר, שמאלו כימין כל אדם [רמבם פי"א] • **אסור** לכתוב במים או במשקין ע"ג שולחן, או ע"ג חלונות לחין, או באצבעו ע"ג חול או עפר, אע"ג דאינו מתקיים. **אסור** לרשום בצפורן על גליון ספר שהוא נייר, לסימן; אבל על

כולי האי אסרוה אפי' במקום מצוה, כגון לפדות הבן בכלים בשבת, אסור, מדדמי למו"מ [של"ט]. מיהו כשצריך דבר בשבת, כמאכל וכדומה, מותר לומר להמוכר תן לי דבר זה [ולמוכר לגוי בכה"ג אסור כפי' ת"ק מג"א סק"ג]; ועכ"פ ראוי לזהר מלהזכיר מעות, לומר תן לי בכך וכך מעות, שזהו עיקר מקח וממכר [כרט"ז שכ"ג סק"ב], וגם מלהזכיר שם מדה ראוי לזהר, רק יאמר מלא לי כלי זה [והמוכר יחסיר מיעט מהמדה]; ונוהגין היתר בהכך, מדמודיע רק למוכר כמה צריך. אבל **אסור** לעשות עם המוכר חשבון, לומר כבר נטלתי מאז כך וכך, כשלא בין הכל כך וכך; גם לא יזכיר לשון מכיר', רק תן לי [כל זה כפי' שכ"ג]; ואם אין מאמינו, מותר ליתן משכן, ולא יאמר הילך משכן, רק הילך דבר זה ותן לי מאכל פלוני [ש"ו סי"א]. **ובששואל** דבר מחבירו, לא יזכיר לשון הלוא', דמשמע לזמן מרובה ונזרי' שמא יכתוב; רק לדידן מותר, דהרי גם הלוא' נוהגין שרשאי לתבעו לאלתר לקורה [מג"א ש"ז סקי"ד]. **ובשם** שאסו' מו"מ ואינך, כ"כ **אסור** לפרוע בשבת, אפי' ע"י משכון או ע"י עכום; רק בנשבע לפרוע לחבירו ביום זה, ואירע בשבת, מותר לפרוע ע"י עכום או במשכן [מג"א ש"ו סקט"ז]. **ומה"ט** שמא יכתוב **אסור** לדון, או להכניס לבית הסוהר, או להלקות, ולא מקדשין [ויש מתירין לקדש בשעת הדחק], ולא חולצין ולא מיבמין וכו' ולא מגרשין [ובשב"ו ש"ין], בכולהו גזירה שמא יכתוב [של"ט]. **הבונה** אלמנה לא יבוא עליה ביא' ראשונה בשבת דהוה כקונה קניין, דקופתה אינו קונה כמו בתולה [שם]. **אסור** לקבל קניין סודר בשבת, ורק בשכ"מ, וכדי להניח דעתו, שרי מדא"ב קניין, דדברי שכ"מ ככתובין ומסורי' דמי; וי"א אפי' בבריא קניינו, כגון שמפרש שאפי' יעמוד לא יחזור בו, או במתנה במקצת נכסיו [ח"מ רכ"ד]. **אסור** ליתן מתנה בשבת, כ"א לצורך מצוה או לצורך שבת [ש"ו ומג"א סקט"ו]. **אסור** להטיל גורל בשבת אפי' ע"י עכום, גזיר' שמא יכתוב [שכ"ב ס"ו]; אבל מי יאמר קדיש או מי יעלה לתור' מותר להטיל גורל [מג"א שם סק"ט]. **עכום** שמביא מעות לפרוע חובו בשבת, מותר שיניחו העכום ולא יגע בו ישראל בהמעות, ולא יחשוב עמו, ומותר הישראל להחזיר לו משכונו, או להחליף אותו במשכון אחר; וטוב שיקח העכום המשכון בעצמו ולא יגע בו ישראל [שכ"ה ומג"א שם סק"ח]. **אסור** לשחוק שום שחוק כדי להרויח [של"ח ס"ה]; וראוי לזהר בכל שחוק [מג"א שם סק"ח]. **אסור** להניח בשבת ויו"ט ערובי תחומין וערובי חצרו', דאקנויי רשותא בשבתא, לא [ביצ' דיו"ל, וא"ח תקכ"ח ס"ב]. **אסור** לקרות בשטרי הדיוטות, כשט"ק, וחשבונות, ושטרי מכר ומתנות, ואפי' לעיין בהם

הו"ל רק כמסיר דבר המכסה האותיות שתחתיהן; אבל ממ"ש רט"ז
לגבי תפילין [ל"ב סקט"ו] דכה"ג הו"ל כמחוק, א"כ לגבי שבת המלאכו
או מקנקנו חייב חטאת. [°וא"ב וו"ש בתוספתא דשבת [פי"ב] כפל דיו על
על כפר ומחקו, או שיוה על הפנקס [הוא עשוי מלוחות טוחין בשעוה, שחוקקין
עליהן אותיות, כרשי שבת דקד"ב ד"ה על שני לוחות] ומחקו, אם יש במקומו
כדי לכתוב ב' אותיות חייב; היינו בין בדיו לא או ישב]. ספר שכתוב על
עוביו עליו אותיות וצורות, יש להקפיד היכא דאפשר מלפתחו או לסגרו
אבל עוגה שכ' עליה אותיות וצורות [מלוקקער] ולשעוכין אסור
לשברה; אבל אם מגוף העוג' מלוייר עליה, מותר לשברה משום עונג
שבת, והרי מקלקל הוא, וקיל מדפי ספר הכ"ל [עי' ווג"א ש"וו סק"ו
ורט"ז סק"ב]. אסור לשבור קותם איגרת או [שבבוטעלליע], שיש על
הקותם אותיות; ואפי' ע"י עכום אסור [תקי"ט במג"א ורט"ז]. °מיהו
כ"ל דמותר לומר לעכום לקרע הנייר בלד הקותם, דאף לבתר מ"ש
רב"י [ש"ו סי"ג] דאסור לקרע נייר דהו"ל כמתקן מנא, היינו בקורע
נייר לשום תשמיש; וגם משום מקתך ליכא, כלעיל במלאכת מחתך?
דהייכו במתכוון לקרעו כמדה הצריכה לו, משא"כ הכא דליכא לא
תשמיש ולא מדה; ואף דרפ"ק ב"ד [קי"ח סקי"ח] כ' דהקורע נייר
שקותם עושה מלאכ' דאו', כבר כתב עליו רק"ל [סי' ל"ט] שטעות
גמור הוא, ולא כ' טעם בדבר, ולפע"ד כוונתו מטעם שכתבתי מדאין
מתכוון בקריעת הנייר למדת ארכו ורקבו, לא הוה מתקן מנא ממש
דהייכו מלאכ' דאו', רק כמתקן מנא [סי' ש"ו סי"ג] שהוא מדרבנן,
וכיון שכן הו"ל שבות דשבות באמירה לעכום דמותר ללורך גדול, ושמא
יש בהאיגרת צורך כפש [בש"ו ס"ה], וכמו דשריכן מה"ט ליגע
בהאיגרת שבא מחוץ לתחום [במג"א שם]. ואילה"ק עכ"פ תרי קולא
לא מקלינן [בי"ד קנ"ט ס"ו והש"ו בסיני לג], והאיך נקל הכא בנגיעה
ובפתיחת האיגרת? כ"ל דהייכו דוקא בדבר א'; משא"כ הכא נגיעה
לחוד ופתיחה לחוד. כך כ"ל. אסור לכחול בשבת או ללבוע לחייו
[בשמינקע], מדהוא ככותב [רמבם פכ"ג הי"ב]. אסור לקנות או
למכור, לשכור ולהשכיר, ללות ולהלוות, בין בפה לומר הנני מוכר לך
או הנני קונה ממך דבר זה, או למסור לו בתורת מכירה אף שלא
א"ל לשון מכירה, בין במשקל, מכיין, או מדה, או בלעדן, גזירה שמא
יכתוב [רמבם פכ"ג וא"ח ש"ו ושכ"ג]. °וחמירא גזיר' זו, משאר
גזירות, דהכא ילפינן לה מקרא, ממלוא חפליך ודבר דבר [כרשי בילה
לו"א ד"ה משום וו"ו, וכ"כ רשי שבת קיג"ב ד"ה שלא יהא]; ואף את"ל
דהך קרא רק אסמכתא בעלמ' הוא, עכ"פ הרי וודאי בימי נקמי'
כבר נאסר [כרשי בילה דכו"ב ד"ה אין פוסקין], וא"כ דברי קבלה הוא,
וכדאו' דמיא [וכרט"ז בנס ר"ת בא"ח תרפ"ו סק"ב]. ומה"ט מלקמיר'

בס"ד], או עשה נקב בקרקע הבית שיצאו בו המים [מג"א שי"ד סק"ג], או תוקע יתד בכותל, או המחזיר דלת או חלון אל ציריו בבית בור ודות, חייב משום בונה [רמב"ם שבת פ"י]. **תולדות בונה** כל העושה אהל קבע שהוא טפח על טפח בגובה טפח; ואע"ג דמשכן גופי' אהל הוה? התם היו האדני' מחוברים בקרקע, משא"כ אהל קבוע שהוא תולדה, היינו באינו מחובר בקרקע. וכן **התוקע עץ בעץ**, בין שמחברם ע"י מסמר, או שתקע עץ בעץ עצמו עד שנתחברו; וכן העושה כלי אדמ', או **כלי חרס** קודם שישרפן בכבשן, ואפי' הם קטנים משיעור מקוה, כל שהוא בניין גמור, יש בניין בכלי' וחייב; אבל בניין גרוע, כגון להחזיר פרקי כלי, או לדבק שבריה יחד, דוקא בכלי גדול שמחזיק מ' סאה יש בניין בכלי [מג"א שי"ד א']. ומה"ט הכופף **כלי זכוכי'** או שהכנים **יד הקורדם** בהברזל, חייב משום בונה [רמב"ם פ"י משבת]. **המגבן** גבינה, או המגבל מין אוכלין או פירות יחד, ונתכוון שעושה כן לייפותן [דאל"כ הו"ל מעמר, מג"א ש"א סקי"ז], כולהון שיעורן בגרוגרת, והוא 4/9 ביצה; וכולהון תולדות בונה הן. **כללא דבונה**, ג' מדות בבונה; בניין בקרקע, אהל קבוע, ואהל ארעי; (א) **בניין בקרקע**, אם בנה או סתר במחובר לקרקע, כל שהוא, חייב. ואפי' רק **מוסיף** על הבניין כל שהוא. בין שהוסיף על המחילה בעביו או המשכו, בין שהוסיף על הרצפה, כגון שתקע יתד או מוציאו מבניין מחובר לקרקע או שטח שם טיט; או קבע שם דף בכותל או ברצפה; או [גלאזער] שהושיב אשנב בחלון [מלבד שחייב משום ממרח [הקיטטע]]; וכן השובר או מנתק צירי דלת כמו שעושה [השלאססער] כשלא יוכל לפתוח הדלת; או המסיר או מחזיר **דלת** או **חלון** לצירן, חייב משום סותר או בונה, ולהכי גם ע"י עכום אסו' [מג"א ש"ח סקכ"ב, ורע"ז שי"ג ה']; ואפי' אם אין הדלת והחלון מחוברין בצירן רק תחובי' בחוזק, ואינו עשוי להוציאן רק לעתים רחוקי', כשסתרן או תקען בשבת, חייב משום בונה וסותר [מג"א שי"ג ו']; ובמחוברין בצירים, אפי' באינן תחובים בחוזק, חייב כשהוציאן מהצירין או מחזירן [בשבת קכ"ב ועירובין ק"ב], דדוקא בכלי' גזרי' שמא יתקע בחוזק; אבל בבניין אפי' באינו תקוע בחוזק חייב [ע"ש]. **אבל** דלת או חלון שעשוי לפתחן או לסגרן תמיד, בין שמחוברין בצירין או לא, מותר לפתחן ולסגור בהן הפתח [מג"א שי"ג סק"ח]. וכן דלת שבתקרה, ביש לה צירין, מותר לפתחן ולסגרה [תרכ"ו ג'], ובאין לה צירין, אם עשוו לפתוח ולסתום בו תמיד, שרי לסלקו ולסתמו [מג"א שי"ג א']. **ודלת** שעשוי לסתרו בשבת, אפי' **בשרוק בטיט** מותר לסתרו, ויש מחמירין [רכ"ט ו'].

אסו', גזירה שמא ימחוק; ובאגרות של שאילת שלום יש לזהר היכא דאפשר; אבל מכתב שקבל היום, מותר לעיין בו שמא יש בו צורך היום, ולא יקרא בפה; אבל מותר לשמש לקרוא הקרואי' לסעוד', ע"פ הכתב שנתן לו בעל הסעודה; וספרי מעשיות ומלחמו', וספרי מליצה, אם כתובי' בלה"ק מותר, ובלשון לע"ז אסו' לקרותן [כ"ז בסי' ש"ז י"ב י"ג י"ד ט"ו]. יש מקילין לקרות [הלייטונג] בשבת מדמתענגי' בזה ויש להחמיר [עשי שטים]. וכל שאסור לקרותו אסור לטלטלו [רע"ו ש"ו סקי"ג]. הרי ט' מלאכות הצריכים לכתב.

(לד) הבונה כל שהוא, דהיינו שעשה בנין קבוע בקרקע, בין מאבנים או עצים, חייב. אחד נתן את האבן או העץ, ואחד נתן הטיט, הנותן הטיט חייב; בד"א בשורה האמצעי'; אבל בשורה העליונה, גם המניח האבן או העץ ע"ג הטיט חייב משום בונה, מדאין מניחין עליו טיט. אבל בשורה תחתונה, אם רק כידד האבן או האדן [שוועללע] והניחו' ביושר על הקרקע במקום הבנין, ואם עפר בלדיה, חייב משום מכה בפטיש [שבת קכ"ב]. כל העושה פעולה בגוף הקרקע, או במה שמחובר בה, וכוונת תכליתו לצורך בנין, חייב משום בונה; לכן החופר גומא בביתו או בקלירו [ולמג"א ת"ח סקל"ב, אפי' בינפר וחול הלוטי' עכ"פ אסור לגבות גומ'] או שנטל תל או מילא גומ' ברצפת בית וקלר [דבשדה וניכה שראויי' לזריע' חייב משום חורש, כלעיל] ונתכוון להשוות הרצפה חייב משום בונה [שבת דעג' ב]. המפנה זבל שברחוב ושבחצר, חייב מדאו', ומש"ה אסור ע"י נכרי [רמג"א רמ"ד סק"ח. ונ"ל דמדמייתי רמג"א ראי' לדבריו מהך דשבת [דעג"א] דהיתה לו גבשושית ונטלה חייב, מוכח דרמג"א מיירי ברפש וטיט שברחובו', דהוה כמי מחובר; אבל זבל שמתבן מורקב וולאבק וחול ושאר דברים שהושלכו לשם, אין שייך בהפנותן איסור דאו', דהרי מוכנים לדם מלוא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו [ביצה דח"א]; ואי"ל דהכא שאני דהו"ל כעפר ובטלו, דהו"ל כארעא כמיבתא [סוכה דד"א], וה"נ איכא בזבל תבן ועפר שהושלך לשם? ליתא דהרי הכא דרך לנקות הרחוב, וא"כ לא בטלו ברחוב; ואת"ל דכוונת רמג"א דכיון שאין קרקע רחוב מרוצף, איכא למיחש דלמא אתא לאשווי גומות כשינקה הרחוב, וכשיכבד הבית ע"י [נכרים] דאסור מה"ט [כסי' של"ז]? הרי התם וודאי הוא מדרבנן, דהרי יש מתירין גם שם, ולת"ל דהכא כשינקה הרחוב, יהי' ע"י מרא וחצינא, והו"ל פסיק רישא, מדא"א שלא ישוה גומו'? הייכו להחמיר הכא מה"ט לנקות ע"י ישראל, אבל ע"י נכרים מותר פסיק רישא [כרמג"א רנ"ג סקמ"א]; אלא וודאי הכא ברפש וטיט שהוא כמחובר ברחוב מיירי]. אבל בחפר גומא בביתו וא"צ אלא לעפרה, פטור, שההוא מקלקל לגבי גומא בביתו; ובשדה דאינו מקלקל, הו"ל פסיק רישא, וחייב לרמב"ם דס"ל מלאכ' שאצ"ג חייב עלה [רמ"ו פ"א משבת הי"ז]. מיהו בקמח ופירות אין בהן משום גומא ומותר לכתחילי' [ר"ן פ"ק דביצה]. העושה נקב כל שהוא בכותל [עי' לקמן

דף שולחן, קלאפפע, ברייטעל, רעגענשירם

עובי העמוד הכרוך, או [שהרייפען] בעלמן רקבן טפח. או שאין
בין רייפען לקבירו ג"ט, דהו"ל כלבוד, דבכל הכי גוונ' הו"ל מוסיף
על אהל ארעי דשרי [שט"ו ב' ורמג"א שם]. (II) וכיש שם ג'
מחיצו' מגיעו' לארץ, אז אפי' אין מתכוון כלל או להגן או לשום
תשמיש, עכ"פ מדחזי לתשמיש, אסור לעשות הגג. ומה"ט אסור
להנית כסוי על תיבה, ריק הטפח סמוך לגג, כשאינו קבוע בה בצירים
[מג"א שט"ו סק"ו]; או לכסות כלי שיש בה טפ"ט ריק; או להניח
כסוי על חבית של מים, או להניח לוחות על חביות ריקות להיות
כשולחן, כמו שנוהגין [בפאלען] בסעודות, כ"ז אסור באין הכסוי
מיוחד מע"ש להכלי שמכסה בו [רט"ז סס"שט"ו]. מיהו באינו מכוין
כלל לכסוי, כמחזיר קדיר' על הכיר', שרי [תוס' שבת דלו"ב ד"ה וכ"ה].
(III) ובתרתי לטיבות', שאין שם ג' מחיצו', והגג שעושה אינו להגן
או כלל או לשום תשמיש תחתיו, רק על גביו, מותר לעשותו לכתחילה.
ומה"ט מותר להניח דף שולחן על הרגלי' מדאין שם מחיצו' וגם
אינו מתכוון לאהל [שט"ו ומג"א סק"ז]; וכ"כ מותר מה"ט לנטות
ולפרוק הקלאפפע שבביה"כ בכותל [ומג"א שט"ו סק"ח], דמלבד
טעמי' הנ"ל שרי ג"כ, מדעשוי לנטות ולפרוק תמיד, דמי לכסא של
פרקים שמותר למתחו [שט"ו ס"ה, ועי' הרב"ו ג'] ומה"ט שרי ללבוש
ברייטעל או [הוט וקאפלוש], מדאין לו מחיצות ואינו מתכוון לכל
[רט"ז שט"ו סק"ח]; ואפי' במשים הטלית על [הברייטל], דהו"ל כמו
דפנות סביב, עכ"פ מדאינו מתכוון לכל, שרי [ומג"א ש"א סקנ"א].
(IV) וכל זה בשדרך להשתמש תחת האהל, אבל באין דרך להשתמש
תחתיו [כן הוא לי' הרן שבת דסב"א], אז אפי' לעשות ד' מחיצו' ואהל
עליהן, מותר לעשות בשבת; ולכן מותר להניח ספרי' מכאן ומכאן
וספר על גביהן, כשצריך ללמוד מכולן [שט"ו ס"ז וא"ר כאן; ודלא כרט"ז
שט"ו סק"ד דבספרי' דוקא בב' מחיצו' שרי, אלא אפי' בד' מחיצו' שרי, רק ב"י
אורח' דמלתא נקט]. ⁰ולפי האמור יש לכאור' לאסור לנטות בשבת ()
רעגן שירם (1) דאף דאין מחיצות [השירם] מגיעות לארץ, והרי ☞
תוס' [ביצה דלב"ב] מצריכין לאהל שיהיו מחיצותיו מגיעות לארץ,
ונ"ל ראי' לדבריהם מסוכה [דטז"א] דקיי"ל דמחיצות תלויות אינן
כמחיצות, ורק במים הקילו חכמי' דלהכי, ולא בשאר דוכתי [כעירובין
דפו"ב]; ליתא דדוקא בהנך דבילה, כמדורתא, ביעי ודכוותייהו, דלא
התכוון בגג להגן, כ' תוס' דצריך שיהיו מחיצות מגועו' לארץ; אבל
הכא דמתכוון בגג [השירם] למחתה ולמסתר מזרם ומטר, דל מחיצו'
מהכא, גם בגג בלי מחיצות אסור, וכדלעיל [סי' 1]? (2) ואי"ל
דבשירם הא"ל שפוע אוהלים דלאו כאוהלי' דמי [כסוכה יט"ב]; ג"כ

דבר המחובר לקרקע ע"י שקשור בחבל, לרשי הו"ל סתירת קותמו' שבקרקע מד"ס ; ולתוס' י"ל דהוה דאו' ; מיהו לכ"ע שרי ע"י עכו"ם [משנ"ב שי"ט ט'] : (2) °ואהל קבוע, היינו אפי' אינו מחובר לקרקע [כן מ"כ ; וכן מוכח לענ"ד מכמה דוכתי, ורק בנויה ע"ג כלי' פטו' ירושלמי, דמפסקי בין הבניין להקרקע, אין דרך בניין בכך, ואילה"ק א"כ דרק מטעם הפסק לא מחשב בניין, א"כ אדמקשי הירושל' מהמשכן שהי' בנוי ע"ג אדנים, מתרץ דאדני' כקרקע חשיבן [כרמ"ו פ"י הי"ג], ואי רק מטעם הפסק, טפי הו"ל לתרץ דאדנים כמשכן חשיבי, וא"כ אין כאן הפסק? נ"ל דלא מצי לתרץ כן, דכתיב והי' המשכן אחד, א"כ כל מה שאינו אחד עם המשכן, אינו נחשב משכן, והרי הקרשים לא היו רק תחובי' באדני' [כשבת צח"ב, ולא היו תחובי' בחוזק, ומצריך להוציאן במקצע המחכות], אם עשה ג' מחיצו' ואהל עליהן [רש"ז שט"ו סק"ד וי"א, וכ"כ בחי' רשב"א שבת קל"ח ; ובמשנ"ב שט"ו ח' כתב, דאפי' כדין בד' קונדסין מחשב אהל קבע אם הוא קשור כאן] , וגם יש בגגו או בפחות מג"ט סמוך לגג, טפח על טפח ברום טפח, אז דינו כבניין מחובר לקרקע [מג"א שט"ו כ"א], ולהכי אפי' רק מוסיף עליו חייב מדאו' [משנ"ב שט"ו ח']. מיהו רק תולד' הוא ולא אב, וכמש"ל. °ודוקא בעשוי לזמן מרובה, דהיינו לח' או ט' ימים [משנ"ב שם ובה"ל שם א' ; וכן משמע לענ"ד מרש"י ביצ' [דלב"ב ד"ה בניין לרינג] פי' רש"י שאינו להתקיים ; וכן משמע נמי מרש"י עירובין [קב"א ד"ה מותר לנטותו] יעי"ש. ואילה"ק מירושלמי בפרקן [ד"ל ע"ג] וכ"כ בריש פרק הבונה דמקשי, הרי כל מלאכו' ממשכן ילפינן, והרי מדהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ, בניין לשעה הוא, ומתרץ הדא אמר' דאבניין לשעה חייב ; אלמא דא"צ לבניין קבוע המשך זמן? נ"ל דע"כ צ"ל לרש"י הנ"ל דעכ"פ כיון דבבלי לא מקשי הכא כן, ובדמקשינן בהוות בבבלי לענין קדירה [דיעד"ב], ע"כ צ"ל דבבלי לא חש להך סברא דמכיון שהבטיחן הקב"ה וכו', דעכ"פ לא הבטיחן מתי יכניסן, והרי לבסוף נשארו באמת מ' שנה במדבר. וגם לירושל' אפשר לומר, דנפחו' מח' או ט' ימים אפי בניין שעה לא הוה, רק בניין ארעי וכסוכה. והא דלא מקשי הירושל' ממעלה הענן ומערב עד בוקר? י"ל משום דעכ"פ כשבנו הי' ספק דלמא לשנה או לשנים רבות, בניין קבוע הוה. כל זה כ"נ]. (3) אבל אהל ארעי דהיינו כשאינו עשוי לח' וט' ימים, כך דינו ; בב' לטיבות', שעשוי לזמן מועט, ואין בגגו או בסמוך לג"ט לגגו טע"ט ברו"ט, אז אפי' עשה גם המחיצו', י"א דמותר לעשותו לכתחיל' [משנ"ב שט"ו ח' ובה"ל שט"ו י']. ובחדא לטיבות' שעשוי לזמן מרוב' ואין בו טע"ט ברו"ט, או שעשוי לזמן מועט ויש בו טע"ט ברו"ט [כמדורתא וכו' ביצ' לג"א], לכ"ע אסור לכתחיל' ; ובב' לריעות', שעשוי לזמן מרוב', ויש בו טע"ט ברו"ט, כבר ביארנו דזהו אהל קבוע, וחייב עליו מדאו'. וכל אהל ארעי שאסו', יש חלוק בין גג למחיצה ; דבגג יש ד' חלוקי', (1) באין שם ג' מחיצות ויש טע"ט ברו"ט תחת הגג שעשה, אז דוקא במתכוון להגן או לכל אסו' ; ומה"ט אסור לפרוס מפה ע"ג [רייפען] שעל עריסת התינוק, וכדומה, אם לא שמתוח כבר מע"ש טע"ט מלבד

רשי שלא יפשט הטלית ע"ג ד' קונדסין בשבת; ואם הי' כרוך עליה קוט או משיכה, מותר לנטותה; פי' רשי שאם הי' תלויי' על הקונדס מע"ש מכופלת, וכרך קוטי' על הטלית מע"ש למשכה בהן לכאן ולכאן, מותר למשכה בהן בשבת. ולתוס' שם איירי סיפא, בפרוסה מע"ש טפח, או דקיירי באיכה פרוסה טפח, ואפ"ה שרי לנטותה דכריכת הקוט מע"ש הו"ל כשייר טפח מע"ש. והנה וודאי מסתבר טפי תי' בתרא של תוס', דקשירת הקוט מועיל כמו שייר טפח, דהרי הש"ס לא הזכיר כלל משיור טפח מע"ש, כמו שהזכיר בבודיא [עירובין דקב"א], ותו אי בשייר בה טפח עסקינן, א"כ ל"ל כריכת קוט כלל, ומ"ש מבודיא? אלא וודאי דתי' בתרא עיקר, דכריכת הקוט הו"ל כמו שיור טפח. וגם דברי רבינו פרשנדתא רש"י, נוטין לזה למעיין היטב בדבריו. ומה"ט גם הרא"ש לא הביא רק התי' הב'. והנה במקום כריכת הקוטי', יש ב' פירושי': לרשי ולשאר המפרשי' ר"ל שכרוכי' קוטי' בשפולי הטלית למושכו בהן לכאן ולכאן וכמש"ל; ולרמבם [פכ"ב משבת הכ"ט] ר"ל שכרוכי' קוטי' בטלית שהיא תלויי' בהן בהקונדס. — ויהי' איך שיהי', כקזי אכן [בשירם], לו יהא שהקנה שבאמצע [השירם] הי' נעוץ בארץ דוגמת הנס שהטלית תלוי עליו, וגם דפנות [השירם] היו מגיעין לארץ דוגמת הטלית הנ"ל, אפ"ה כיון דהגג של [השירם] מקושר למעלה אל המקל שבאמצע מע"ש, וגם יש תקתיו קוטי ברזל [דראהט] למתחו בהן לכאן ולכאן, וודאי לא גרע מטלית כפולה הנ"ל דמותר למתחו בשבת, כתי' הב' של תוס' הנ"ל; ואפי' תימ' דב' תרוצי תוס' שקולין הן, ולא מסתבר קד מנייהו טפי מקבריה, עכ"פ מלאין [השירם] עשוי רק לזמן מועט, הו"ל רק אהל ארעי' דרבנן, ובדרבנן שומעין להקל — ושרי; ולא דמי לסייאכי דאסו' לתוס', וכלעיל, דהתם עושה אהל קדש בשבת, משא"כ הכא כבר הי' הגג במקושר מע"ש אל הקנה שבאמצע, שכל האהל תמוך עליו, והו"ל כאילו כבר התחיל לפרסו מע"ש, וכמ"ש שלטי גבורי' בטלית כפולה הנ"ל יע"ש. הן אמת שרמג"א [שט"ו סק"ב] כ' דהך דטלית כפולה איירי שאין בה אחר נטיית' טע"ט ברו"ט, א"כ [בשירם] שיש כשיעור זה, נראה לאסור; אולם זה דעת הריף, והרי כבר תמה עליו הרא"ש שם בפרק תולין [סי' כ'], וכ' וז"ל ואין דבריו נראין בזה כלל, דהרי טלית כפולה וודאי הוא אהל ארעי יותר מכילת קתני', דמותר לנטות' ולפורקה בלי קוט ומשיכה? אלא טלית כפולה איירי ביש בגגה טפח, עכ"ל. וכן רשי לעיל באביי דמנקיט קומרי מתניית', פי' דכילה איירי ביש בגגה טפח, לא אזל בשיטת הריף, וכ"כ רב"י [סי' שט"ו]; וא"כ מוכח דקוטי' דמתיר בטלית כפולה איירי אפי' ביש בגגה טפח, דכיון

ליתא דהרי כבר מסקינן בשבת [קל"ח ב] דלענין שבת אמרי' שפוע אוהלי' כאוהלי' דמי [ירושלמי שם]; ואפי' לרבינו שמואל שב' תוס' שם דלא גרסי' הך ליתא, עכ"פ [בשירם] מדים סמוך לג"ט לגגה טע"ט בר"ט, כיש לה גג דמי [וכפי' שט"ו סי"א ומג"א תדל"א סק"ט]? (3) וגם א"ל מדמתטלטל ע"י הנושאו, הרי קיי"ל כר' מקבירו [מויר נה"א] דאהל זרוק לא שמי' אהל; ליתא, דהיינו רק לקלוץ בפני הטומ', אבל וודאי שפיר הוה אהל להביא טומ' תחתיו; וא"כ בשבת אסו'; והא ראי' דבמרדעת שאדם כשאו, והאהיל לד א' מהמרדעת על הטומ', כטמ' האדם [כדפט"ו דכלים]? — (4) דאי"ל דאיכר עובר דנקט התם, הייכו שהאהיל עם המרדעת על הטומ' בשעה שעמד, אבל בשעת הלוכו הרי קיי"ל מהלך לאו כעומד דמי [כשבת ד"ה ב], וא"כ כשפותח [השירם] בשעה שהולך, הו"ל כאוהל זריק בשעת טלטולו, דאיכו מביא ואיכו קולץ [כתוס' עירובין ד"ל ע"ב ד"ה ומר]; ג"כ ליתא, דדוקא בטלית המכופפת ועוף פורח או בדבר הנזרק, כ' תוס' דאיכו אהל כלל [וכאהלות פ"ח מ"ה], וכ"ל טעמ' מדאין להן שום סמיכה בארץ, הו"ל גג העומד ברוח דאיכו גג, כמו מקילה העומדת ברוח דאיכו מקילה [כסוכה דכד"א]; ואפי' לר"ע דס"ל קלוטה כמי שהונח' דמיא [שבת נו"א], הייכו דתהווי כמונח על הקרקע, אבל לא דתהווי כאהל; — אבל בשעה שהולך וודאי מקשב השירם שנושא על עצמו כאהל; וכדלתות שעל השוורים [סוכה דכא"ל] דמקשבו הדלתות כאהל אף לקוץ בפני הטומ', וע"כ מטעם שיש להאהל סמיכ' על הארץ [ווותורן קו' תוס' עירובין הנ"ל]; והרי סייאני, שהוא כובע שבשפתותיו בולטין סביב [כקאפלוש] שלנו [שבת קל"ח ב] כמי מתטלטל הוא, ואפ"ה סל"א דהו"ל אהל [אפי' לרבי], לולא דאיכו מתכוון להגן וכדמסיק? וכ"ש דק' לתוס' שם שכ' באמת דגם סייני הו"ל אהל, אף דמתטלטל? (5) גם אין לדמות [השירם] [לאויף לוג דאך] של סוכה, דמותר לפתחו ולסגרו מדמקודר הגג בלירי' [כסי' תרכ"ו], וככ"כ פקק החלון במיוחד לכך מותר לסתום בו, מכ"ש בקשור בו [כסי' שי"ג א']; גם זה איכו ראי', דהתם כל האהל כבר עשוי, ובקשור בלירים בסוכה, או במיוחד לכך בפקק, הו"ל כדלת שכועל הפתח, משא"כ [בשירם], כשזוקק מלמטה, עושה אהל מקדם? (6) גם אין לדמות [השירם] לכסא של פרקים [שבת קל"ח א] שכופלין אותו וקוזרין ופותקין אותו, ושרי; ליתא, דהמם אין עשוי לצל ולהגן על שתחתיו, רק לישב על גביו, משא"כ הכא? הרי קתרכו על כל הלדדי' ולא מלאכו היתר [לשירם] הנ"ל לכאור'. ואעפ"ב כ"ל דשרי מדינא, מדאמרי' התם [שבת קל"ח א] טלית כפולה, לא יעשה; פי'

שומעין להקל; ובפרט במלטער מגשמי', במקום צער' ל"ג רבנן [ש"א כ"ג]; גם במקום פסידא ל"ג רבנן [כתובות ד"ס ע"א], והכא יפסדו מלבושיו בגשמי'; גם גדול כבוד הבריות לילך בבגדי' מלוכלכים וכמו שהתירו מה"ט לטלטל מוקצה, או להוציא מכרמלית לר"ה, כדי לקנח א"ע [שי"ב א']; וכ"כ התירו בת בוקתי, לעשות בניין ארעי משום כבוד הבריות [שם ס"י], אף דהתם אינו כבוד הבריות כל כך, דהרי אסו' לפנות במקום שיש רואין [ברכות דסד"א], רק שלא יתבזה בעיני עצמו להיות כבהמ', מכ"ש כשרוצה לילך בין נכבדי' ובגדיו מלוכלכי' יש לחוש לכבוד הבריות. **והגאון** רבינו אלי' ווילנ' זצוק"ל מתיר כל שבות כדרכו במקום צער' [רע"ו סקט"ז]. **וגם** באשל [שט"ו ח'] משמע להקל בהך דידן שאין קושרין רצועותיו בשבת, יע"ש.

אחר איזה שנים שכתבתי זה, ראיתי בתשו' כב"י [סי' ל'], קושש [ברעגענשירם] לאיסו' סקילה; — ובמק"כ הפריז על המדה; — דכל עיקר סמיכתו על הריף, והרי כבר הוכחנו שגם לריף לא אסו' רק בשיש מקילות מגיעו' לארץ, וכדדייק הריף וכ' בלשונו הזהב כך; אבל בשאין מגיעו' לארץ, הו"ל רק מקילו' תלויו' דאינן מקיל' וכמש"ל, — ואז אפי' יש טע"ט בגגו הו"ל ארעי; רק דהריף לא רצה לומר דמיירי הכא כך משום דטלית כפול' סתם, משמע אפי' משולשלות לארץ; או שהריף מקובל הי' שרבותיו דטלית כפול' משולשלי' דפנותיו לארץ. ואף דבסיאכי כ' תוס' [שבת דקל"ח ב' ד"ה הא דאיהדק] שבשאינו בשפוע כפוף, הו"ל כאהל ואסו', אף שאין שם דפנו'? י"ל, דקדא הכי קיי"ל שם כרשי דאין בסיאכי משום אהל מדאין שם מקילות [וכרט"ז שט"ו ח' ומג"א בשם הכ"ח ש"א סקכ"א], ותו דאפי' לתוס' דוקא סיאכי אסו', מדלא הי' האהל מע"ש קשור בקוטין שהדבר שתמוך עליו האהל, נמצא כשלובשו הוא עושה אהל חדש בשבת, ואף שאינו מתכוון, עכ"פ פסיק רישא הוא; משא"כ [בשירם], שהאהל קשור בקוע ברזל מע"ש בהמקל שבאמצע שהאהל תמוך עליו, הו"ל כאילו כבר התחיל לנטותו מע"ש טפח ושרי. **ואעפ"כ** לאשר הגאון הנ"ל החמיר כ"כ באיסורו, לא מלאני לבי להתיר הדבר לגמרי מבלי שיסכימו עמי חבירי המקום יהי' בעזרם; אבל עכ"פ נ"ל ברור דמותר לומר לגוי למתחו ולפתחו בשבת, כיון דאפי' שבות שבו לא בריר' כל כך, לפיכך אפי' שבות דשבות לא הוי, ויש להתירו עכ"פ משום פסידא וצער' וכבוד הבריות, וכדאמרן. **ואי"ל** דעכ"פ לתסר מטעם חשדא שיחשדוהו שהוא מתחו ופתחו בשבת, דהרי גם באסור דרבנן קיימי' לחשדא, דדוקא לעניין לאסו' גם בחדרי חדרי' אסור רק באסור דאו' [כתוס' כתובות ד"ס ע"א ד"ה ומיבנן, ומ"ק ד"ח ע"א ד"ה חכנבן ועי' רט"ז רמ"ג סק"ג.

דאפי' בכה"ג לרשי הוא מדרבנן, מ"ש הא מהא; וכן ממקומו הוא מוכרע, דבטלית כפולה לא יעשה פי' רשי לפרוש הטלית ע"ג יתידות, א"כ וודאי יש בד' יתידות טע"ט; — א"כ בסיפא נמי הכי איירי ביש טע"ט; דאי"ל דסיפא איירי באין בה טע"ט? ליתא, דחדא דמלשון הגשם ואם כרך עליה חוט או משיח' משמע שפיר דארישא קאי, ותו דא"כ למה נקט תקנתא דמשיח' טפי מתקנתא דפחות מטע"ט? אלא וודאי מה דנקט רשי בסיפא נתנה על הגשם שעל הקנוף, אורח' דמלתא נקט שהעמיד המטה עם הקנוף [עי' סוכ' ד"י ע"ב] באמצע הד' יתידות, ובחוט מוגבה למעלה מהיתידות, א"כ יש טע"ט בהגג, ואפ"ה מותר מחמת החוטי' שכרוך בה מע"ש. ותו דאפשר לומר דאף לריף מותר, דעד כאן לא משמע מריף דביש טע"ט בגג אסור, אלא בשהמחיצו' מגיעות לארץ, וכדדייק הריף וכ' והטלית מגולגלת ומגעת לארץ; וטעמי' נ"ל מדס"ל כרן שהביא רט"ז [שט"ו סק"ד וי"א] דלכל אהל קבע צריך מחיצו' וגג, וכמש"ל, וכן משמע מריף כאן, ומריף בילה פרק המביא במדורתא, שכ' דמלמעלה למטה שרי, דאין דרך בניין בכך, עכ"ל, אלמא דס"ל לריף דגג בלי מחיצו', אין אהל מדאו', ואף דאסו' עכ"פ מדרבנן, עכ"פ במדורתא וכדומה דאין מתכוון לגג, שרי בכה"ג להתחיל'; ולהכי הכא בטלית, מדמתכוון לגג, ויש גם גג ומחיצות מגיעו' לארץ לא שרי רק באין בגג טפח. וכן מוכח לפע"ד דלריף צריך גג ומחיצות לאוהל קבע; דאל"כ מה יענה רבינו הריף בסוגיא דעירובין [דקכ"א] שהביא' גם הריף, בבודיא, דא"ל שיפרוש טפח מע"ש, דאז רשאי להוסיף בה בשבת. וק' מה יועיל, הרי בשיש גג טפח הו"ל לריף אהל קבע, ותוספת אהל קבע לכ"ע חייב חטאת [כמשנמ' שט"ו ח'] ? וע"כ צ"ל דהתם באין דפנות איירי, מדבעו אויר', או דהתם אף שהיו גג ומחיצות עכ"פ לא הי' רק ארעי, שלא נעשה לזמן ארוך דהרי בכל לילה סלקו הגג, ולהכי סגי בהי' פרוש אהל טפח מע"ש, והו"ל מוסיף על אהל ארעי ושרי, משא"כ הכא בטלית שקשור בכתלי' לזמן מרובה, וגם מגולגל לארץ והי' גם דפנות, א"כ א"א שיהי' ההיתר בפריסת טפח מע"ש, דהרי אז הו"ל אהל קבע דאסור להוסיף עליו, ע"כ נקט הגשם תיקון אחר של חוט ומשיח'. אבל [בשירם] דאינו רק גג, דמחיצו' תלויו' שבו אינן מחיצ', אף שכתבנו למעלה דבמתכוון לגג אסו' גם גג בלי מחיצות, עכ"פ אינו אסור רק מדרבנן, ותו דעשוי רק לזמן מועט, א"כ מ"ש הך אהל דרבנן, או בשאין גגו מע"ט דנוי מדרבנן, כמו דהתם מתיר הריף בחוט ומשיח' ה"נ הכא בשירם. ואף דלחד תי' תוס' הנ"ל, הכא בדיש גג ומחיצו' צריך פריסת טפח וגם חוט ומשיח', עכ"פ כיון דאהל ארעי הוא, בדרבנן

משמע אי לאו ה"ט הוה אסור? נ"ל דהתם לאו משום מראית עין
ה"א לאסור, דא"כ מה קאמ' דהכל יודעי' וכו', מה זה טעם, הרי
בשר עוף בחלב, וכדומ' באסורים נמי הכל יודעי' דאסו', ואפ"ה
קשה גבייהו מפני מראית עין? אלא משום דס"ד לאסו', מדהקפידו
בכל השמעת קול מדהו"ל זלזול שבת [כמג"א רנ"ב כ' ורט"ז של"ח ב'],
להכי קאמ' רמ"א מדהכל יודעי' שדרכו לערכו מאתמול וליכא זלזול
שבת בהשמעת קולו. ותו נ"ל דכל שאפשר בקלות בהיתר, אפי'
באיסו' דאו' בהוה או בלהבא, לא חיישי'; דהרי טלית שאולה פטור
מציצית כל ל' יום [בחולין ק"י ע"א]; וע"כ טעמה משום דציצית
ופורלכי בזול [יב"ש]. ואפשר עוד דאפי' באיסור דאו' כל שהוא
לשעבר, דוקא באיכ' הוכח' קצת שנעשה באסו' חיישי' למראית עין;
וכהאי שנשרו כליו בדרך במים [שבת קמו"ב] דאסו' לשטחן, דמי
יודע שנשרו ונפלו בגדיו בדרך במים; ואפי' לרש"י [שבת כה"א] שפי'
שנשרו בגשמי' [עי' תוס' קמו"ב ד"ה מי], עכ"פ לא לחנם נקטה המשנ'
שנשרו בדרך. ור"ל שהיו הגשמי' בדרך ולא בעיר, להכי חיישי'
שיחשדוהו שכבסן היום מדאיכא קצת הוכחה לזה; וכ"כ ברצועות
אדומו' מבפני', איכא קצת הוכח' לאיסור', דהרי רצועות שחורות
מבחוץ הלמ"מ, ולמה עשה ב' צבעי' ברצועות, מזה יוכיחו לחשדא;
אבל באין הוכח' לאיסורה טפי מלהיתרא, גם לאיסו' דאורייי' לא
חיישי' רק להבא ולא לשעבר. וראייתי מחותמו בולט, דלולא חשד'
שיאמרו שהוא עובדה, רשאי לקיימ' [ועי' ע"ז מג"ב, רש"י שם ותוס' ד"ה והא]
ולא חיישי' שיחשדוהו שעשא'; דכלל גדול אחז"ל [שבת קכז"ב] הוה דן
את כל אדם לכף זכות. ומשם מוכח, דאף היכא דיש קצת הוכח'
לאיסור, וכהך עובדא בחסיד שפדה ריבה, וכאינך עובדי דמייתי התם
עכ"פ היכא דלא אפשר בנקלות בלא אותה מעשה, לא חיישי'
לחשדא; ועד כאן לא אמרו [יומא דל"ח] שלא יביא אדם ע"א לידי
חשד מדכתיב והייתם נקיי' מד' ומישראל, היינו היכא דאפשר
בנקלות בלא אותה מעשה; וכ"כ גבאי תמחוי מוכרין לאחרי' מה"ט
[בפסחי' דיג"א]; וכ"כ התורם לא יכנס בפרגוד חפות [שקלים פ"ג
מ"ב], דכולן אפשר בנקל בלעדי אותה מעשה; אבל היכא דלא
אפשר בנקל, שרי ולא חיישי' לחשדה, דאין דנין אפשר משאי אפשר
[בסוכה ד"כ ע"ב]. רק היכא דאין רגלים לדבר כלל שחטא, ע"ז
אמרו החושד בכשרים לוקה בגופו, וכמשרע"ה שחשד לישראל הן לא
יאמינו לי [בשבת דצ"ז א'], וכזקני כהונה שחשדו לכה"ג שהוא צדוקי,
שדרכו לבכות להראות לו שבעל כרחם השביעוהו [ביומ' די"ט ב'].
נהדר לקמייתא, [ברעגענשירם], דאית בי' ד' לטיבותא, שהוא מדרבנן,

ורמג"א ש"א סקכ"ו, ועי' עוד בא"ח סי' כ"ז ס"ה] אבל לענין לחוש לקשלא אפי' באסור דרבנן קיישי', וכהאי דלא תלא בזוג שבלואר' מדמקזי כאזלה לקכגא [א"ח ש"ה]? ואת"ל מו"מ בשבת דברי קבלה מדהוזכר בנקמי', ודברי קבלה כדאו' דמי' [עי' מ"ש לעיל במלאכת כותב] ליתא דהרי גם בבשר עוף בחלב שקדים מקמריכן [כי"ד פ"ז ושך שם סק"ו]? ואפי' כשכל עיקר האיסור מדרבנן מקמריכן, כגר קנוכה בחלר שיש לו ב' פתקים שצריך להדליק בשניהן, מטעם קשלא שיקשידוהו שלא הדליק [כסי' תרע"א ס"ח]? דכלפע"ד דדוקא על להבא או על ההווה, קיישי' למראית עין בין בדאו' או בדרבנן, שיקשידוהו שעושה איסר או שיעשה איסו', אבל על לשעבר שיקשידוהו שעשה איסו', רק באיסו' דאוריי' קיישי', כגון האי שכשרו כליו במים שלא ישטקס בקמה, שיקשידוהו שכבסן היום [שבת קמו"ב]; וכ"כ אסור לעשות רלועות אדומות מבפכים שיקשידוהו שבעל כדה [כמנחות לה"א], דשניהן אסור דאו'; אבל באיסור דרבנן לשעבר לא קיישי' לקשלא. וראייתי מתיכוקת דמותרי' ברקיל' וסיכה ביו"כ דאמרי' מאתמול עבדי לי' ולא יקשידוהו [כיומ' עח"ב], מטעם דכולהו אסירי רק מדרבנן [כרא"ש ר"פ יו"כ]; וכ"כ דיים' ביו"ט, אי לאו דקזי' דקליף כיהרי', למוכח דכעשה היום, הוה שרי, ואמרי' דמאתמול עבדי לי' ולא קיישי' לקשלא [כביצ' דיד"ב] משום דמלאו' כל צורך אוכל נפש שרי אפי' קצירה וטקיכה [כסי' תצ"ה ס"ב] ורק מדרבנן אסו', להכי בלשעבר ל"ג. והא דלא ישכיר מרקץ לעכום שיקשידוהו שא"ל לעשות בשבת [כסי' רמ"ג] אע"ג דאמירתו רק שבות ולשעבר אפ"ה קשדיכן לי'? י"ל התם טעמ' אקריכ' איכא דרגלי' לדבר שא"ל לעשו', מדסתם מרקץ לאו לארישותא קיימי; והא ראי' דבשדה באמת מותר וכמבואר שם. וכ"כ הא דאסור לפסוק עם העכום על מלאכת ישראל בפרהסי' שיקשידוהו שסכרו ישראל לימי' [כסי' רמ"ד ס"א]? התם כמי רגלי' לדבר לאיסו' טפי מלהיתר, וכמ"ש תוס' [ע"ז כא"ב ד"ה אריס'] דרגילי' טפי לשכור ליום יום [ועי' רע"ז רמ"ד סק"ב. ועי' ביצ' דיב"ב תוס' ד"ה אין, שכ"כ בשם ירושל' ודו"ק]. ותו כ"ל דהכך [דסי' רמ"ג ורמ"ד] אינן קשדה דלעבר, רק קשדה דהוה ולהבא, שיקשדו שהמעשה שעושה ושיעשה העכו"ם הוא באיסורה, מדא"ל ישראל, אבל במילי דרבנן שכבר כעשה וכגמר, לא קיישינן שעשה באופן האסו'. וטעמ' כ"ל דכל לשעבר לא קיישי' בה כל כך, כדאשכחן [גיטין כח"ב] שמא מת לא קיישי', שמא ימות חכאי היא; להכי בקשד איסו' דרבנן הו"ל קלת כגזירה לגזירה. ומ"ש רמ"א [דכ"כ ס"ה] דלהכי שרי למתוח [האזהר] מע"ש אף שמשמעת קול בשבת, שכ"פ הכל יודעי' שדרך להעמידו מאתמול

המטר אין לך, דרך הכבוד יותר מזה, שלא יתלכלכו בגדיו מגשמי׳:
אמנם לתלות פרוכת בקונדסין לעשות קופה, כמו שנוהגין בטעות
[בפאלען] בשמחת תורה, כ״ל דאסור, וכמש״ל סי׳ (1); ומה שהקיל
רמ״א [שט״ו ח׳], הייכו רק בקשור׳ בקונדסין מעיו״ט; ואין להקל
משום כבוד התורה [כפט״ז של״ט כ׳], להכא עיקרו דאו׳; וגם בל״ז
אין מלמין שבותין זל״ז [כמג״א ש״ז ז׳]. כל זה בגג של אהל ארעי.
אבל במחיצה בלי גג, דוקא בעשאה להתיר דבר מה, כגון כדי
לטלטל בשבת, או כדי להיות דופן לסוכה, או כדי להתיר תשמיש
נפני ספרי׳, אסור לעשותה; אבל בעשא׳ להגן או לנוי, [כטאפעטען]
שתולה על כתלי הסוכה, או [פעכסטערגארדיכען], וכדומה, אז
כשאין טרחא או מעשה אומן בתלייתן, מותר לתלותן בשבת [שט״ו א׳];
אבל כל דבר של טרח׳, אסור לעשות בשבת [של״ג]. מיהו בפרוסי׳
כבר טפח מן הלד מע״ש, אז אפי׳ עשוין להתיר דבר מה, מותר
להוסיף ולפתקן בשבת. ומה״ט [שפאניסע װענדע] הפתוקי׳ טפח
מע״ש, מותר לגמור מתיקתן בשבת, אפי׳ בעושה להתיר דבר מה
[משנבות שט״ו כ׳]. מחיצה שאינה קשורה למטה, וכלה וכעה ברוח,
אינה מקילה כלל להתיר שום דבר, ואינה אלא לנכיעות, ולפיכך
מותר לנטותה בשבת. ומה״ט מותר לתלות װילן לפני הפתח, ופרוכת 0
לפני ארון הקודש, אף שתלוי שם בקביעות [°נ״י בפירושיו שט״ו, ומג״א
שם סק״א ודלא כיש מוהרין שהביא רמג״א שם סקי״ט. וכ״ל דאי׳ מבי׳ שס״ב
ס״א ע״ש. ותו כ״ל דהא לריך רמג״א לטעמ׳ דכע וכד ברוח הייכו להתיד וװילן
שלפני הפתח, ומיירי שרלה להתיר על ידו דבר מה; אבל פרוכת אפי׳ הי׳ מחובר
למטה ואיכו מתכועע לרוח, שרי לעשותה, מדאיכו עשוי רק לנכיעות אז׳ לנוי,
וכמבואר בסעיף א׳ [שם]. ואילה״ק מטלית כפולה וכילה [שבת קל״א]
דלריך ודמכס מיירי באין בגגו טפח, למה מחשבו אהל, הרי לא באו המחילות
להתיר, וגם כדים ברוח? דכ״ל דהתם שאני דכעשו לאהל, אף דאין להן אהל רוחב
טפח, מ״מ בנידוף רוחב המטה שבאמצע כילה דשם רחבה טפח, וגם המחילות
משולשלות, להכי שם אהל עליו, ואסור אפי׳ המחילות כעות ברוח וגם אינן עשוין
להתיר. וכן משמע כמי ומומג״א [שט״ו י״ז]. וכ״כ אילה״ק לרשי [שבת
קכה״ב], דמתיל׳ בכל גוונ׳ שרי, א״כ ל״ל לרשי [עירובין קב״א] בװילן, דמותר
לנטותו ולפרקו, משום דלא קביע, ופי׳ ב״י ודאיכו קשור ומתכועע ברוח; תיפוק
לי׳ דמן הלד בל״ז לא מחשב אהל לרשי? י״ל דבתקוע בחוזק ומכל הלדדים גם
רשי מודה דאסו׳, וכמ״ש רשי בטעמו׳ דפקק [שבת שם]; או כ״ל דהא דשרי
לרשי מתיל׳, הייכו בלא הי׳ שם גג, אבל בשבבר יש שם גג, כװילן דעירובין הכ״ל,
גם רשי מודה דמתיל׳ אסו׳ בקבוע בחוזק, כמוסיף על אהל קבוע]. עוד
יש חלוק בין גג למחיצו׳ דבהעמיד עלי׳ סמוך לדופן, ולא התכוון
לעשות הדופן, מותר לטלן בשבת משם, ואין בו משום סותר; אבל
בהניח עלי׳ על הסכך, אסו׳ ליטלן משם בשבת, דהוה כסותר אהל
[רט״ז תקי״ח ה׳]. העושה נקב בכותל או בשאר דבר המחובר

וגם לשעבר, וגם אין בו הוכח' שעשאו באיסור, וגם בקלות יכול למשכו ע"י עכוס היום, כל כי האי גווני' וודאי לא קייםי' לקשרא; ודלא כהגאון כב"י הנ"ל דאוסר גם ע"י עכוס. ומה"ט נ"ל כמי דכשעומד מתוך כבר, אבל זקוף אצל הכותל, מותר לנשאו על עצמו בשבת; דדמי למטה זקופה [שבת קלח"א], דמותר לנטותה, אע"ג דמאהלת על סכלין שתחתיה, אמרי' התם דמדזקופה כבר לאו מידי עביד [ועי' רט"ז שט"ו סק"ה]; ואין להקשות מכובע [ש"א מ'] ? דליתא דהרי כבר כ' המרדכי [שבת ר"פ תולין] דנוהגין כרש"י שם לישא כובע; וכ"כ המג"א [ש"מ סקכ"א], וכן בתשו' מ"ב בהגהותיו שבסוף הספר [א"ח סי' ב'] משמע דאסור רק לנשאו חוץ למקום מעורב היכא דלא מיהדק אבל משום אהל שרי, אפי' אין מה שעל הראש שוה עם מה שיולא ומאהיל [ודלא כרט"ז שמקיל מטעם זה רק [בברייטל] ולא [בהוט וקאפלוש]; וא"כ ה"ה [בשירם]; וכן במשבלת [ססי' ש"א] מתיר לנשאו בשבת בשכבר מתוח, ורק בכרמלית אסור לנשאו, וכמבואר שם. אחר כמה שנים שכתבתי כל הנ"ל מצאתי דאתא לידי ספר ברכי יוסף מהגאון מהו' קיים יוסף דוד אזולאי זלוק"ל, שכתב בשיורי ברכה [סי' שט"ו] וז"ל ועתה ראיתי בשו"ת גנעת יוסף כ"י להרב המפורסם מהו' פנחס עניו ז"ל ר"מ דקק"י פירארא שכתב בחלק ה' סי' י"ט תשובה שלימה על כל דברי הרב הנזכר [הוא הרב מהר"ד פארדו שכתב לאיסור פתיחת אומברילא הוא ריגניגשירס] ומסיק דהאומברילא כשהיא פתוח' מערב יו"ט פשיט' דמותר לנשאה, ולא מבעיי' כשהיא פתוח' ועומדת על רגלה, אלא אף אם איכה עומדת על רגלה רק סמוכה לכותל על לדה שרי להגביהה, ולשומה להגן עליו. ואם האומברילא ישנה ופתוחה קלת למטה כמנהגה, מותר לנטותה, דכיון דאין באומברילא דפנות שרי לפותחה, והוא מורה ובא להשתמש ביו"ט באומברילא הפתוחה מעיו"ט, וכן ראה לרבותיו שלא מיחו ביד הנוהג כן. אבל בשבת דיש איסור הולא', איכא למגזר. עכ"ל שיורי ברכה. הרי שכתב גם הוא להקל לפותק' כשפתוחה קלת; וכן הם רוב [רעגענשירס] שלנו. ומה שאסר בשבת, נ"ל דר"ל דבשבת אסור לנשא בקלר שאינה מעורבת, משום גזירת הולא' בר"ה, אף שאין ר"ה מלוי בינינו, [כדמג"א רס' ו ג'] אפ"ה גזרי' [כסי' ש"ג סי"ח]. אבל ליכא למימר דכוונתו דאף בקלר מעורבת אסו' לנשאו בשבת משום גזירת הולא', דא"כ כל מילי נמי נתסר לנשאו אפי' בקלר מעורבת מה"ט; — ועוד דמ"ש ממקל דשרי לי' רמג"א [ש"א סקכ"ו] בשנשאו לכבוד, ורק בשנשאו שלא לכבוד אסו', מדאיכא זילות' לשבת, ונ"ל דטעמי' דמחזי כרול' ללאת לדרך כמ"ד ומקלכם בידכם [וגם על זה ק"ל מביא' דלג"א דרק להנהיג בהמ' במקל אסו' דמחזי במנהיג' למוכרה ש"מ דמותר ללאת במקל] והכא דכושא [הרעגענשירס] משום

(לה) **הסותר** כל שהוא חייב; ודוקא בסותר ע"מ לתקן. וכל שהוא בכלל בונה דאו' או דרבנן וכלעיל, הרי אם עשה הפוכו, הו"ל סותר, דאו' או דרבנן. ולכן הסותר אהל קבוע, או פורק עץ או יתד מכותל או המסיר דלת או חלון הקבועין מהכותל, חייב משום סותר. ולכן בנאבד המפתח של פתח הבית, אסו' להסיר [האנגעלן והשלאס] ע"י עכו"ם; וע"י [דיטריך], ע"י ישראל **אסור**, מדהו"ל עובדין דחול, וע"י עכו"ם שרי; מיהו לפתוח ע"י סכין או או מחט, אפי ע"י ישראל שרי [שי"ד מ"נ י"א]. **והא דאין בניין וסתיר' בכלים**, עכ"פ כלי שהיא כשיעור אמ' על אמה ברום ג' אמות עם הדפנות, בלי עובי הלובזין והרגליים, דינו כאהל ממש [שי"ד א']. אמנם אף בכלי' קטני', דוקא בניין וסתירה גרוע [מג"א שי"ד י'], דבאהל בניית וסתירת אהל ארעי, אסו' רק מדרבנן, וכ"כ חותמות שבקרקע אסו' רק מדרבנן להפקיע או לחתוך; להכי בכלי' יש חלוק; דסתירה גרוע שרי לכתחילה, כחותמו' שבכלי', מתיר הקשר, דלא כחשב קשר קיימ', או מפקיעו או חותכו; ומה"ט תיב' או [פלאשע] שקשור פתח' בחבל, קורעו או חותכו לפתחה [שי"ד ו']; וכ"כ מותר להוציא דלת תיב' או [שראנק] מעל ציריו [ש"ח ט']. **אבל** בניין גרוע בכלים, **אסור** עכ"פ שמא יתקע. לכן **אסור** מדרבנן להחזיר דלת של תיבה [ושראנק], גזירי שמא יתקענו בחוזק, ויתחייב משום מכה בפטיש [שם]; ואפי' בצירין שלנו, שבקל יכול לטלן ולהחזירן, אסו' [מג"א שי"ג ט']. מיהו לצורך, כ"ל דשרי להחזירן ע"י עכוס. **אבל** בניין וסתירה מעליא, דבאהל הוא מדאו'. ולכן לא מבעיי' בעושה כלי מתחלתו, כנופח כלי זכוכית [ירושל'] או עושה שאר כלי, חייב משום בונה; אלא אפי' המכנים רק יד הקורדם, הר"ז תולדת בונה [רמבם פ"י הי"ג]; וכ"כ העושה נקב בחבית או בשאר כלי שאינו מחזיק שיעור מקוה, אם עשה הנקב להכנים ולהוציא, הו"ל בניין מעליא, וחייב משום מכה בפטיש, ובעשוי לא' מהן, הו"ל בניין גרוע ואסו' מדרבנן וכמש"ל. וכ"כ המחזיר רגל שנשמט מספסל, אם צריך לזה אומנות או גבורה, חייב משום בונה [ש"ח רע"ז ע"ו]; ואפי לטלטל הספסל בלי הרגל, להניחו על ספסל אחר, אסו', אם לא שישב כבר עליה באופן זה מע"ש. מיהו אם אי אפשר להדוק הפרקי' במטה והרגל בספסל, שלעולם ישארו רפויין, שרי להחזירן [ש"ח סט"ו, ושי"ג ו']. וסתירה מעליא בכלי', כלשבור הצירים [והשלאס] של כלי' [שי"ד ז'], או להסיר החשוקים [רייפען] מחבית [מג"א שם סקי"ד], או לשבר כלי שלם [שם ס"א], כולן אסורי' מדרבנן, ושרי ע"י עכו"ם לצורך

לקרקע, אם הי' הנקב להכניס או להוציא, חייב משום בונה; ואם הי' הנקב להכניס וגם להוציא, חייב נמי משום מכה בפטיש. וכן הדין בנקב שעשה בכלי שיש בו רווח שיעור מקוה. אבל בעשה נקב בכלי שקטן משיעור מקוה, דלא שייך בי' בנין בכלי, לפיכך אם עשה הנקב להכניס ולהוציא, חייב משום מכה בפטיש, ובעשה הנקב רק להכניס או להוציא, אסו' רק מדרבנן [אבל שי"ד ג']. **המפים מורסא** בשבת, אם מרחיב פה הנקב שישאר פתוח, חייב משום בונה דבבעל חי נמי שייך בונה [כרתי כתובו' דל"ג]; או משום מכה בפטיש [כרתי שבת קו"א]; ואם התכוון רק להוציא הליח' עכשיו, מותר לכתחיל' [שב"א כ"א]; ואפ"ה טוב לעשות ע"י עכום [שם]. [ופאכטעכעללע] ל"ע אם מותר להניח בתוכה קטנית בשבת; אבל להניח עליה מטלית נקי, שלא יסריח ושלא ילטער, מותר, דגדול כבוד הבריות וכו', וגם במקום צער' ל"ג רבנן [מג"א שם סקל"ג]. **אסור** לפזר חול בחצר או בבית שאינו מרוצף, דמקלקל לי' שם, הו"ל כבונה [מג"א סי"ש י"ז]. **חול** שהזמינו מע"ש, וייחד לו קרן זוית [דאל"כ בטל אגב עפר הבית ואסו' לטלטלו], מותר לפזר ממנו בבית מרוצף, או לכסות בו רוק' [ש"ת ל"ח]. מיהו כשהחול רטוב כל כך שבאם יקח ממנו ישאר גומ' במקומו, ואינו נופל מיד אחר הנטיל' לתוך הגומ', אז אסו' ליקח מהחול רק בשוה למעל' [רט"ז הל"ח]. **אסור** לכבד הבית עם [בעזען], אפי' מרוצף באבני' או בקרשי' אטו אינו מרוצף, משום אשויי גומות; אבל עם כנף אווז או עם [בירסטע], אפי' באינו מרוצף מות' [של"ז]. **מותר** לרבץ [שפרענגען] הבית אפי' אינו מרוצף, אם מתכוון שלא יעלה אבק; אבל **אסור** להדיח הקרקע, אפי' מרוצף [שם]. **מותר** לגרר מטה כסא וספסל, מדאינו מתכוון לעשות גומ' או חריץ; אבל בגדול או כבד, דהו"ל פסיק רישא, **אסור**; ומה"ט אסור לדדד חבית כבד על הארץ, מדוודאי עושה גומ' [שם]. **רוק** או ליח' ע"ג קרקע שאינו מרוצף **אסור** לשפשפו ברגליו, משום אשויי גומו'; אבל דורסו לפי תומו, או מעמיד רגלו עליו, ובלבד שלא ישפשף [שט"ז כי"א]. **סכין** או דבר אחר התחוב בארץ **אסור** להוציאו, דלמא אתא לאשויי גומו' [שבת קי"ג וסי"א מג"א סקכ"א]; אבל לכון שטמן בשדה ומקצת עלין מגולין, אוחזו בעלין ומוציאו, דגומ' ממילא הוה, ובשדה לא קפיד למלאותו אח"כ [שם]. **אבל** בבית אסור, דחיישי' לאשויי גומו' [ועי' לעיל במלאכת **חורש**]. **אסור** לקלוע שער אשה בשבת מדדמי לבניין [ש"נ כ"ו]. **תינק** שנתעקמו אבריו, שקורין [אנגעוואכסען], אסור למתק אבריו ליישרן, ע"י [ליהען], דמחזי כבונה ורק ביום לידה שרי, דמקלקלי כן, לא מחזי כבונה; ואסמכוה אקרא [ש"ל]. מיהו נ"ל דע"י עכום, בכל תינוק שרי, דהתנו קולה עי"ז.

[שארנשטיין] הבוער, כמו שעושין בדליקה, באפשר ע"י עכום אסור ע"י ישראל, דזה מכבה ממש הוא, דהו"ל כסוגר דלת בפני גחלים בוערו', דחייב משום מכבה [רנ"ט ומג"א י"א]. טלית שאחז בה האו', פושט' ומתכסה בה, ואם כבתה כבת'; ובלבד שלא יתכסה בבהילות, רק כדרכו; גם לא ידלג בו הנה והנה כדי שיתכבה מהר; וכן ספר שאחז בו האור, פותחו לאט וקורא בו, ואם כבה כבה [של"ד כ"ב וכ"ג]. נכרי שבא לכבות, א"צ למחות בידו; ואפי' הוא עבדו המושכר לו; אבל אסור לומר לו שיכבה; רק מותר לומר בפניו כל המכבה אינו מפסיד; גם מותר לקרותו למקום האש, אף שיודע שכשיראה האש יכבהו. °אבל נ"ל שאסו' לומר לו כל הרוצה יכבה, 0
דהרי הך לישנ' בתרומ' מהני, וכל התורם אינו מפסיד לא מהני בתרומה [כרן נדרי' דלו"ב, ויע"ש]. אבל קטן שבא לכבות, כיון שכוונתו להנות אותנו, שלא נפסיד, להכי צריך למחות בידו [של"ד כ"ה]. נר חלב או שעוה שנפל על השולחן, מנער הטבלא בנחת, עד שיפול הנר; וטוב לעשות ע"י עכום בא"ל כל כך שיעשה ישראל; אבל נר שמן שנפל כה"ג, אסור כה"ג ע"י ישראל [רע"ז ג'] וע"י עכום גם בנר שמן מותר [מג"א שם סק"ו].

(לז) המבעיר כ"ש בין להתחמם בין להאיר, חייב; אבל בהבעיר דרך השחתה, מקלקל הוא ופטור; אבל בהתכוון להנקם מאויבו, חייב, דמתקן לגבי כעסו; ויש פוטרין בזה. המחמם ברזל כדי לצרפו אח"כ במים, לרמב"ם הו"ל תולדת מבעיר, ולראב"ד פטור, דהו"ל מלאכ' שאצ"לגו. °החותה בגחלי', 0
חייב משום מכבה ומשום מבעיר [כריתות ד"כ ע"א]. °ונ"ל דמה"ט נקט תנא הבא ומכבה קודם למלאכת מבעיר? דקמ"ל דאפי' לא הבעיר רק ע"י שכיבה, נמי חייב אהבערה, ולא תימא מקלקל בהבערה הוא בסברת ת"ק [שם]. אבל ליכא למימר דלהכי הקדים תנא מכבה למבעיר לאשמעינן דדוקא בכיבה לצורך להבעיר חייב; דליתא, דא"כ מה יענה הרמב"ם דס"ל מלאכ' שאצ"לגו ג"כ חייב? ותו דא"כ למה לא אשמעי' תנא הכי ג"כ אצל קושר ומתיר, קורע ותופר, וכותב ומוחק, ובונה וסותר, דקדמי למכבה ומבעיר, ובכולן אינו חייב רק כשעשה בקלקולו לתכלית הפוכו? ועי' בתוי"ט ד"ה והתיר]. הנותן שמן בנר, או המטה [לאמפע] כדי שיתקרב השמן להפתילה, חייב משום מבעיר; והנוטל שמן מנר, או המטה [לאמפע] לאחוריה כדי להרחיק השמן מהפתילה, חייב משום מכבה. ונ"ל דשניהן תולדת הן [עי' ביצה כב"ב]. התנור שיש בו גחלי' בוערות, הפותחו חייב משום מבעיר, והסותמו חייב משום מכבה, ואף דלא מכוון לכך, עכ"פ פסיק רישא הוא [רנ"ט מג"א סק"י]. אסור לפתוח דלת או חלון כנגד נר הדולק או כנגד מדורה שמונחים סמוך לדלת הנפתח, ומכוונים ממש כנגד הפתח,

מלוה או הפ"מ [מג"א שם סקי"א] . **אסור** להניח כסוי על כלי שיש בו טע"ט ברו"ט, אם אינו מיוחד לכך; אבל במיוחד לכך נוהגין היתר [רע"ז ססי' שט"ו] . **כלי** שאין דרך להסיר [שרויבען] שלו, אם הסירן או הדקן חייב משום בונה; ואפי' לטלטלן **אסור** שמא יתפרקו ויחזירן [רע"ט ו'] . מיהו [פלאשען] של בדיל או כוסות של כסף, שדרך להסיר ולפתוח [שרויבען] שלהן, מותר לפתחן ולסגרן, דאין דרך להדקן בחוזק [שם וע"ז סי"ג ו'] . **שובלאדע** שבשולחן, מותר להחזירה כשמשך אותה מתחת השולחן, דהדא דמיוחד לכך [כרט"ז סשט"ו]; ותו דבמשים הדפנות תחת הגג, אין בכה"ג משום אהל [שם"ו ס"ג], ודלא כק"א שאוסר. **ומה"ט** אותן תיבות קטנים שיש להם כסוי כעין [שאכטעל], שדוחק הכסוי סביב שפתה, או שכסוי שלה נמשך בחדקין כעין [שונבע], כיון דמיוחד הכסוי להכלי, מותר לחזור ולהושיב הכסוי על הכלי, כשהסירוהו משם [רע"ז סשט"ו] . **מגופה** שקורין [פראפפען] . כ"ל דיש לזהר היכא דאפשר, שלהוציאו [בפראפפענציהער] מהכלי שתקוב בו, שדעושה מעשה מקדש פתחי כעובדין דחול; אבל ע"י יתד [וגאבעל], שרי, שדאיכו עשוי להכנים ולהוציא כלל [שי"ד ו'] .

(לו) **המכבה** נר או גחלת עץ כל שהוא, חייב . ודוקא בהתכוון לעשות פחמין, דאל"כ הו"ל מלאכה שאצל"ג, דלרמבם חייב, ולדידן פטור . המכבה גחלת מתכת, פטו'; מיהו בכנהו כדי לצרפו, לרמבם הו"ל **תולדת מכבה**, ולראב"ד צירוף שדרבנן הוא ופטור . **מותר** לכבות גחלת בר"ה, כדי שלא יוזקו בה רבי' [של"ד סכ"ז]; ולרמבם דמחייב בה במלאכה שאצלג"ו, רק גחלת מתכת מותר לכבות שלא יוזקו בה, מדכבוי מתכת כשאינו מתכוון לצירוף מדרבנן, ופ"ר לא הוה, דאפשר שלא יגיע לצירף; אבל גחלת עץ אסור. **דליקה** שנפלה בשבת, אסור לכבותה משום הפסד; אם לא שיש לחוש לסכנת נפשות, דאז פשוט דמותר לכבות. ומה"ט אנו שאנו שרויין בין בלתי ישראלי' מותר לכבות, אפי' הדליק' בבית גוי, שדהו"ל מלאכה שאצ"לגו, ואיכא ספק סכנה כשיתי' להבא שריפה בבית ישראל לא יכבוה . ומכל מקום הכל לפי הענין; דבאפשר שלא לכבות, ולסייע להם בדבר אחר לצירך כבוי שאין בו כדכוד אסור דאו', אסו' לכבות [של"ד סכ"ו] . **גרם** כבוי מותר במקום פסיד'; דהיינו להעמיד כלי' מלאים מים בפני הדליק', שכשיגיע האש לשם יתבקעו ויכבו; ומכ"ש כלי שאחז בו האש, מותר לפרוס עליו סמוך להאש עור לח, או לתת מים על בגד שאחז בו האור, במקום אחר; ויש אוסרי' במים דהו"ל כבוס; אבל לפרוס עור לח על

מלאכ׳ דאו׳; מיהו יש לחלק, דהתם כשנפסקו הקבלים מיירי; ובאשל [ב״ח ע״ח] מסתפק אם הוא דאו׳. ואעפ״כ נ״ל דלצורך חולה שאינו מסוכן שיקח מעדילין בשעות ידועו׳, שרי למשוך עבורו האוהר, כדשריכן לטלטל מוקצ׳ עבורו, מדאין בו דררא דאיסו׳ דאו׳ [שב״ח ומג״א ט״ו]; וגם שבות שלא כדרכו, אפי׳ רק במלטער, שרי [כמג״א ש״ז ז׳ ושב״ח ל״ג]; וכן באשל שם התיר בכה״ג, וכן בתשו׳ הר הכרמל [סי׳ א׳] התיר למשוך [האוהר] בעוד׳ הולכת. וכן מותר להעמיד [האוהר, לייגער שטעללען] בלי למתקה, באיכה משמיע קול כעין עי״ן [משבצות של״ח ב׳]; ולמתק׳ ע״י עכום לצורך, פשיט׳ דשרי ככל שבות דשבות דשרי במקום צורך גדול [כס׳ ש״ז ס״ה]. מיהו [זאכד-אוהר, תאכנעכלייגער] אסו׳ לטלטן [ססש״ח]; ובמשבצות [רכ״כ ז׳] מתיר בפשיטות להפך [הזאכדאוהר], יע״ש. **אסור** להציע המטות משבת למ״ש; רק באם המטה בחדר שדר שם, ואיכא דבר מגונה שיעמד כך, מותר להציעה, מדהוה אז צורך שבת. אבל מציעין המטות מליל שבת לשבת; ומ״מ טוב יותר להציע׳ מע״ש [מג״א ש״כ סא״ו]. **מדיחין** כלים לצורך היום; ולצורך מחר אסור משום תקון כלי [שכ״ג]. ולצורך היום היינו עד אחר סעוד׳ ג׳, דמשם ואילך כל שאין ברור לו שיאכל אח״כ, אסו׳ להדיח. ודוקא בכלי אכיל׳, אבל כלי שתיי׳ מדיחין כל היום, רק בין מנחה למעריב, דאז נוהגין איסו׳ לשתות לכן אסו׳ אז להדיח הכוסות [מג״א שם]. **אסור** להטביל כלי חדש, אם לא בהערמ׳, כאילו שואב בה מים; או יתננו לנכרי המכירו במתנה, ויחזור וישאלנו ממנו. מיהו בטובל בהערמ׳ מפסיד הברכה על הטביל׳, משא״כ בנותנו במתנה. ולרט״ז [שב״ח ו׳] גם בנותנו במתנה יטבלנו ביום א׳ בלי ברכה. **אסור** להכנים רצועו׳ במנעל חדש, או [באנד בשטעפט] במלבוש חדש, [ואפשר דחייב נמי יעל״ה]; וביש טרח׳ אפי׳ בישן אסו׳ [ש״ז ומג״א ז׳] מיהו היכא דאין רצונו להוציאו שם לעולם, ולא מבטל לי׳ התם, שרי [ועי׳ בתוספר]. **אסור** להפריש חלה בשבת דמחזי כמתקן מנא [של״ט] ובשכח להפריש חלה מע״ש, ישייר בשבת חתיכ׳, ולמחר יפריש מחתיכ׳ זו [תק״ו].

0 ובשכח להפריש החלה בע״ש שחל בע״פ, כ׳ רמג״א [תק״ו סק״ח] דאין לו תקנה. ותמהני דלבתר מ״ש הר״ן בסוגיא דהואיל, דלפי מאי דמסיק בקדושין דטובת הנא׳ ממון, טעמי׳ דר״א משום טובת הנא׳; א״כ יש תקנה הנא שיתננה לעכום, שיתננה הוא לכהן שירצה, ובפרט לדידן ששורפין אותה? ואי״ל עכ״פ הרי צריך להשאיר קצת יותר מהחלה [כדמג״א שם סק״ט], ומה יעשה עם הנשאר, ושמא יאכל העכום הכל, ולא קיים מצות חלה; כל זה אינו רק חומר׳ בעלמ׳,

שמא יכבה הנר, או שמא יבעיר המדורה; אבל אם פתוחים, מותר לנעלן ולסגרן, ואין כאן משום מכבה או משום מבעיר. מיהו בקבוע הנר בדלת עצמו, פותח ונועל בנחת ומותר [נ"ז נשי' רע"ז]. אין פולין ואין קורין לאור הנר, גזיר' שמא יטה [שבר"ה].

(לח) **המכה בפטיש** ר"ל אפי' עשה רק פעולה קטנה כהכאת פטיש, להשוות עקמימות שנעשה בכלי אחר שנגמר, או על הלבינה שנבנין, כדי להשוותה עם חברותיה, חייב. וה"ה בעשה שום דבר שע"י נגמר המלאכה. **תולדתו הוא** כל דבר שלא מצאו חכמי' דוגמתו בהאבות, אסמכוה לתולדת מכה בפטיש [ירושל']. **המנפח** כלי זכוכי' והצר אפי' מקצת צור' בכלי, והמגרד כ"ש בכלי להשוות פניה, והעושה נקב כ"ש, שיהי' להכניס וגם להוציא, בין בעץ בין במתכת בין בבניין בין בכלי, חייב [רמב"ם פ"י]. **המסתת** האבן כ"ש, או המלדד האבן ביסוד הבניין והושיבה במקום הראוי לה, חייב [שם]. **הנוטל** קסמין או חוטי' שנשארו בהבגד מהאריגה, או הסיר שלל חוט שהניח החייט, [העפטפאדען] בל"א [עי' נתופר], או הנוער מלבוש שחור וחדש מהאבק, חייב [ש' נ]. **הפותח** בית הצואר בכתונת ע"י חתוך או קרע, חייב [שבת מח"א]. **הקוטם** קיסם לחצוץ בו שניו, בסכין חייב, ביד פטו'; מיהו קש וכל מאכל בהמה [וכ"ש מאכל אדם] אין בהן משום תקון כלי, דמדרכיך ואינו מתקיים, לא חשיב כלי, ואפי בסכין מותר לקוטמו [שב"נ]. וכן עלי בשמי' אפי' קשי' כעץ מותר לקטמן ביד כדי שיריחו יותר [מג"א שם ו']. **אסור** ליתן עלה הדס בנקב שבחבית, שיהי' כמרזב לזוב היין דרך שם; ואף דאין באוכלין משום תקון כלי, הייני כדי לעשות מהן כלי בתחלה, אבל לתקן בהן כלי העשוי כבר, אסו' [מג"א שי"ד ו']. ומזה נ"ל **דאסור** לעשות מגופה מקלף כרוב שקורין [ריבע]. **סכין** שנפגם והשחיזו, חייב: **מחט** שנתעקמ' ושפוד שנתעקם, **אסור** להפשיטן משום תקון כלי [מג"א ש"ח י"א]. **אסור** לשבור קרש או לקרוע נייר, אפי' אינו מתכוון למדת אורך ורוחב, דמחזי כמתקן מנא [רמב"ם פכ"ג משבת, ועי' לעיל במחתך]. **אסור** לקפל בגד משום תקון כלי, רק בדאיכא ה' לטיבות', וסי' **את לאה**, שמקפלו רק אדם א', והן חדשי' שלא נתכבסו עדיין, והן לבנים, ואין לו בגד אחר להחליף, ורוצה ללבוש היום בגד המקופל; ובאיכא כולהו ה', שרי לקפלו. מיהו במקפלו שלא בקפולו הראשון, או באין בהבגד מקום קבוע לקפלו שם, אז בכל גווני' מותר [ש"נ]. **אסור** למתוח כלי שעות [אוהר אויף ציהען] אל"ח, משום תקון כלי [רכ"ב ס"ה, ושל"ח]. ולכאור' משמע מרש"י [עירובין קנ"ט ד"ה משלשל], דהוא

כללי הטמנה ובשולי שבת

(2) [שייכי לפ"ג ופ"ד משבת].

אמר המחבר מפני שדיני שבת כהררי' תלויין בשער', לכן ראיתי לסדר כאן ענייני דין **בשולי שבת** על אופניו, שהדבר נחלק לד' אופנים; חמום לכתחיל'; חזרה; שהוי; הטמנה.

(1) **חמום לכתחילה**, קיי"ל אין בישול אחר בישול ואין אפיי' או צליי' אחר אפיי' או צליי'; אבל יש בשול אחר אפיי' או צליי', ויש צליי' או אפיי' אחר בישול [ומג"א שי"ח סקי"ו]; ולפיכך יש חלוק לענין חמום לכתחיל' בין גוש ללח. **בגוש**, שוב יש חלוק בין גוש צלי לבין גוש מבושל. **גוש צלי** או אפוי כבשר צלוי, או עוגה [קוכען] אפויי' או לחם, אסור ליתנן ברוטב שהיד סולדת בו, אפי' בכ"ש [שי"ח ה'], ומכ"ש דאסו' לערות מכ"ר רותח עליהן, דהא עדוי קיי"ל דמבשל כ"ק [י"ד ס"ח] והרי יש בישול אחר צליי' ואפיי'. ומכ"ש בצלי' או שאר דברים קיים אסור ליתנן לרותח, או לערות רותח עליהן, דאע"ג דנאכלין חיין, והרי הרמב"ם כ' [פ"ט משבת], דכל דבר שא"צ בשול, המבשלו בשבת פטו' מדאו'; עכ"פ הני קודהשביחו ע"י בשול, אסו' מדאו'; ואפי' ליתנן, סמוך לאש שאפשר שיצלו שם אסו'; אבל רחוק מהאש, אפי' אין הפירות נאכלין כמות שהן חיין, מותר להניחן שם [שי"ח ומג"א סקל"ו]. אבל דבר צלוי או אפוי, אפי' נצטנן לגמרי, מותר ליתנו אצל האש [ובלבד שלא יקרבו ביותר] דאין צלי אחר צלי [ומג"א שם סקי"ו]; וכ"ל דדוקא במצטמק ורע לו, דאל"כ קיישי' שיקתה [כסי' רנ"ג ס"א]. **אבל גוש מבושל** שנתבשל כל צרכו [כל כ"צ שנזכר בענין זה היינו כ"צ ממש, ולא סגי כדחזי לבן דרוסאי בשלים בשולו; והיינו כרמב"ם פ"ט משבת, ודלא כרשב"א שהביא המ"א שם בשמו דסגי כדחזי לב"ד], שאין בו מרק, אם קר ונצטנן לגמרי, אסו' לתנו אצל האש במקום שאפשר שיצולו שם אפי מצטמק ורע לו; דעכ"פ יש צליי' אחר בשול [שי"ח ומג"א סקי"ו]; אבל מותר להניחו רחוק קצת מהאש שא"א שיצלה שם, אפי' אפשר שיתהוה שם יס"ב [שי"ח סט"ו], דבמרוחק קצת אית לי' הכירי' ולא אתי לחתויי [ומג"א שם סקל"ח]. **מיהו** בין גוש צלי או גוש מבושל אע"ג שאין בו מרק, ונתבשל כ"צ, ונצטנן לגמרי אפי' כשמצטמק ורע לו, אסור לתנו ע"ג תנור אפי' גרוף וקטום, או תוך [הרעהר] אחר שהוסק התנור מערב, כל שאפשר שיתהוה שם המאכל יס"ב [רנ"ג ה', ומג"א שם סקל"ג וסקל"ו] ולר"ן

ויקשה רקוק׳. תו כ״ל דאם יש מצות שלא הופרש חלתן עדיין, כמצוי אצל אופי המצות למכור בפסח, יוכל לצרף העוגות קטן עם המצות הטבולי׳ בסל, ויאכל הקטן, וישייר במצות להפריש בקה״מ חלה מהמצות; ובפרט באין לו לקס מצוה בשבת, אפשר דאתי עשה דרבנן דלקס מצוה ודקי ל״ת דהפרשה; ואע״ג דלא הוה בעידכ׳, כיון דאי אפשר לקיים העשה רק בכה״ג, כבעידכ׳ דמי [כפסקי תוס׳ ובחי׳ נו״ב] ועוד אפשר תקנה לבטל החלה ברוב [ויצי׳ בי״ד שכ״ג וש״ך שם, ועי׳ כמשבצות בא״ח ת״ס כק״א ודו״ק]. **אין** שטין על פני המים שבקרקע שמא יעשה כלי השטה [אבל במים שבכלי מותר], ואין עוברין **בספינה**, גזירה שיעשה חייבת שייטין [של״ט]; ואפי׳ כדי להצטרף למנין י׳ **אסור** [חו״י קי״ב, ועה״ג קכ״ג]; ואפי׳ לצורך מ״ע דאו׳ **אסור** [תקפ״ו כ״א; ועי׳ תרי״ג מג״א ח׳ דיש מקילין לצורך הפסד גדול, וכ״ש לצורך מצוה עוברת]. **מיהו** מותר לרופא לעבור אצל החולה שאין בו סכנה, או אצל שר חולה, ע״י קניית קלת שביתה [דוו״ח כ״ג]; ובתשו׳ שב יעקב מתיר כה״ג כשהעכום מוליך הספינה, ואין ישראל עושה דבר [סי׳ ט״ו]. אבל זולת זה **אסור** אפי׳ לכנס להספינה בלי להוסיט בה; רק אם היא יושבת על קרקעית המים ואינה שטה כלל, או באם היא קשור׳ כמנהג הספינות העומדו׳ בנמל, ויש קרש ראשו א׳ קשור בספינה וראשו הב׳ ביבשה, אז אעפ״י שהיא שטה, מותר לכנס בה [מג״א של״ט]. **קסמין** ששטין במים שבקרקע, אסו׳ להפלילן לכאן ולכאן כדי לנקות המים [שם]. **אסור** להשמיע קול בכלי שיר, וה״ה **כל השמעת קול** כעין בשום כלי, אסו׳ אם איכו בכלי שיר, גזיר׳ שמא יתקן כלי שיר; ובמיוחד להשמיע קול, אפי׳ איכו מכעיס קול אסור; ולכן **אסור** להקיש על הדלת בטבעת הקבוע בה, וכ״ש דאסור למשוך [הקליכגעל] שבפתח [של״ח]. **פעמונים** שבפרוכת, כוהגין להתיר, מדאין המושך הפרוכת מתכוון להשמיע קול, וגם בלא״ה מדהוא לצורך מצוה דמי למרקד לכבוד התורה דשרי [כמג״א של״ח סק״א, וש״ך בי״ד רפ״ב, ודלא כרט״ז הכא ובי״ד דאוסר]. מותר לומר לעכום לנגן בכלי שיר; אבל אסו׳ לומר לתקן כלי שירו [מג״א שם ד׳]. מותר לשורר בפה, ואפי׳ בלפלוף שקורין [פייפען] אין מטפקין [קלאטשען] בהידים, ואין ספקין להכות כף ירך, ולא מרקדין, גזירה שיעשה כלי שיר; והאידנ׳ דאין אנו בקיאין בעשיי׳ כלי שיר, אין מוחין בהכוהגין היתר באלו; וכ״ש לכבוד התור׳ או לכבוד חתן וכלה מותר [של״ט].

(לט) **המוציא** מרשות לרשות ר״ל מרה״י לר״ה או אפכא; וה״ה המעביר ד״א בר״ה, או מוליך או מושיט או זורק, נעשה עקיר׳ והנח׳ חייב [ועי׳ בפתיח׳ שניי׳ לשבת כריש מכילתן].

מותר להכיזן אפי' א"א לאכלן קיין, וכמש"ל [שו"ת מג"א סקל"ו]. **אבל** מותר להעמיד ע"י גוי [קאפע] או שאר מאכל לח מבושל כוכן ע"ג תנור קודם שהוסק, מדאין כוונת העכום לקמס התבשיל, רק הבית; ואף דהו"ל פסיק רישא? בשבות אמיר' הקילו פ"ר [רכ"ג מג"א סקמ"א; ורט"ז אוסר שם]; אבל לאחר שהוסק, אפי ע"י גוי אסור להעמידן ע"ג תנור באפשר שיהיו שם יס"ב, ואפי' בהפסק דף תחתיו אסו'; רק בדיעב', אפי' העמידו ישראל א"כ שם, ואפי' בלי הפסק דף, מדי"א דאין בשול אחר בשול אפי' ברוטב שנצטנן לגמרי, להכי בדיעב' לא הקפירו בכה"ג [שו"ת מג"א סקל"ט]. **אבל** אם קימם גוי [קאפע] או ד"א שאינו ראוי לאכלו כוכן, אלא אם, אפי' הבעיר הגוי האש לצורך עלמו, אסו' אפי' בדיעב' בכדי שיעשה [רכ"ג מג"א ס"ק י"ג ל"ו ג"ח ל"ט]. ולפי מ"ש דבלח שנתבשל כ"ל יש בו משום בשול אחר בישול; א"כ תבשיל לח שהעבירו מתוך התנור שנתבשל כ"ל, אפי' 0 כתקמם שיס"ב, אסור להגים בוכ כף בכ"ר, דהגסה כבישול [°אב"י זלפי מ"ש לאמ"ו הגאון כ"י ליגיל סי' 5 בשם הר"ן, דכל שהוא כמאב"ד ועדיין חם, אם מגים לא הוה כבישול מדאו'; ובסי' 13 כ' דלינביין חמום כ"ל איכו מועיל כלב"ד, רק לריך כ"ל מוום, א"כ שאני לן בין חמום להגם'. דבמחמם לח שלא כתבשל כ"ל, יש בו משום בישול א"ב, אף באם הוא כבר כמאב"ד; אבל במגיסו אחר שנתבשל כמאב"ד ליכא בשום מבשל? ואפשר דכוונת אאמ"ו ע"ר הגאון כ"י הבא, דבאו דבחימום יש בישול א"ב מדאורייי', אף באם הוא כמאב"ד, כן יש בהגסה אף אחר מאב"ד, מדמוקרב עב"פ הבישול, עב"פ בישול מדרבנן]. **אולם** אם עדיין עומדת הקדיר' על האש, אפי' מבושל כבר כ"ל, אם הגים חייב משום מבשל [שו"ת מג"א סקמ"ב]. **ואסור** ליתן לח רותח לצוכן או איפכ', ואפי' בכ"ש; אא"כ הצוכן מרוב', אז מותר ליתן חם לצוכן דוקא [יעט"ז שו"ת סקי"ח, ושם סעיף א']. ומה"ט אסור ליתן חלב צוכן לתוך [קאפע] רותח שבכ"ש אם יס"ב; ואפי' איפכ' אסו' אם החלב הצוכן מועט. ומדקיי"ל יש בשול אחר בישול בלח [שו"ת ד'], א"כ מה שנוהגין שמערין רותחין מועטין סע"ש על [קאפפע וטהע, איכבריהען] בל"א, ובשבת לוקחין חמין שקימם גוי לצרכו, או מן [העללטאפף] שנתן בו עכום מים אפי' אחר שהוסק, דמותרין לישראל, מדאין כוונתו רק שלא יקדיח הכלי [כמג"א רכ"ג סקמ"א], ומערין בשבת מי' חמין הללו על [הטהע] המועט שעירו אתמול, עד שיהא יס"ב בהכל; זה אסו' לפי הכ"ל, מדכבר כלטכן מעט [הטהע] שמאתמול [יצרכ"ג ד', ואשל סקמ"א, ושו"ת ה' וי"א; ובי"ד בט"ז כסב"ב]; ואי"ל דמעט הלח ההוא בטל בס'? ליתא, דמלבד שאין מבטלין איסו' לכתחיל', הוה כמי דשיל"מ דלא בטל. אבל כ"ל שקודם שיער' עליהן בשבת הרותחין, יריק מעל עלי [הטהע] ומעל [הקאפפע גרונד] כל הלח שעירה עליהן אתמול, ואז כשמערה בשבת

דוקא במלטמק ויפה לו אסו' בכה"ג [שם מג"א סקל"ד]. אמנם להניחו שם קודם שהוסק, יש להקל אף ע"י ישראל אם א"א בעכום, כשאין בו מרק; ומ"מ אין להקל ע"י ישראל בפני ע"ה [מג"א ססרנ"ג ושי"ח סקמ"ב]. אבל ליתנן לכתחי' תוך התנור, אפי' גרוף וקטום, אסו' כשאפשר שיתהוה שם המאכל יס"ב, דכל תוך התנור הו"ל כמטמין לכתחיל' בשבת [רנ"ג מג"א סקל"ג וסקל"ד וסקל"ו וסקכ"ה, כן משמע מרמ"א רנ"ג ס"ה, דרק יש מתירין כה"ג; ועי' מג"א סקל"ה דרק ע"ג מותר כשהתבשיל עדיין חם קצת, ולא לתוכו]. וכל שאסו' לעשות, בעשאו עכום אסו' לאכלו [רמ"א שם]. רק בהי' התבשיל חם במקצת וחממו שם עכום, מותר [שם]. אבל מותר ליתנן לכתחי' סמוך לתנור, או על הלזניז תנור, שקורין [געזימס], אף שאין התנור גרוף וקטום [רנ"ג מג"א סקמ"ג]; וכ"ש דמותר להניחן ע"פ קדירת חמין שנתבשל מע"ש ועדיין חם [רנ"ג ס"ה]. ואם מניח תחת הכלי שבו הגוף היבש הצונן, דף או כלי אחר מותר להעמידן אפי' ע"ג התנור שאינו גרוף וקטום, ולא בתוך התנור אפי גרוף וקטום [רנ"ג מג"א סקל"א]. ורוטב או שומן קרוש, דינו כגוף, אף שיהיה נמוח אח"כ; ואף דעכ"פ כשיהיה נמוח הו"ל נולד, דהא דבשאר פירות מותר לכתחיל' לסוחטן, [בסי' ש"כ ס"א] כבר כ' הרן ס"פ במה טומנין, דהתם לא הוה משקה מעולם, ולהכי לא חשב נולד, משא"כ הכא מקהוה משקה הו"ל כפירות העומדין למשקה, ודמי לתותי' ורמונים דבעומדין למשקה ויצאו משקין מעצמן אסורי' [בסי' ש"כ ס"א]? י"ל דעכ"פ מה שנבלע מהשומן והרוטב בגוף החתיכה שרי [מג"א שי"ח סקמ"ב]; מיהו רק בדיעב' או לצורך שרי מה"ט [שם]. ולכן נ"ל דמותר ליתן מלח שנעשה ממים, או [צוקער], לתוך תבשיל רותח, דהמלח [וצוקער] דינן כגוף שנתבשל, שאין בו בישול אחר בישול [והיינו כמ"ש הד"מ סי' שי"ח בשם הרר דן, וסיים דהמחמיר תע"ב, די"א דכה"ג שחוזר ונמוח הו"ל כלח שנתבשל דשייך בו בשול אחר בשול. ואשתמיטתי' לרמג"א סקל"א דברי ד"מ אלו ובתשו' פנים מאירות כ' ג"כ להתיר במלח [וצוקער]: אולם כל זה בגוף; אבל בלח חמיר טפי, מדקיי"ל [שי"ח ד'] דבלח שייך בישול אחר בישול; ולפיכך לח צונן אפי' מבושל כ"כ [או גוף שלא נתבשל כ"ש] אסו' להניחו על התנור אפי' קודם היסק בשאפשר שיתהוה שם הלח יס"ב [שי"ח מג"א סקי"א]; ואפי' להעמיד על [געזימס] התנור אסו' בכה"ג [מג"א ססרנ"ג]; וכ"כ אסור להעמיד [קאפע] או שכר אפי' רחוק מאש להפיג צינתן, אם באותו מקום יכול להתהוות יס"ב; אבל במקום שאין יכול להתהוות יס"ב, מותר להעמיד אפי לח צונן שלא נתבשל כלל עדיין [שי"ח י"ד], וכן הדין בתפוחין או שאר פירות חיין, דבאפשר שיתהוו שם יס"ב אסו', אפי' אפשר לאכלן חיין, ובא"א שיתהוו יס"ב, שרחוקי' מהאש

הז"ל מצטמק ויפה לו . ובמעורב מצטוי"ל עם מצטור"ל , אזלינן בתר רובא [רנ"ט משבצות סק"ג] . אמנם לאלי' רבה [סי"א י'] בשם מנחת כהן , אין אנו בקיאין במצטור"ל , ולהכי כל שלא ידעינן בוודאי דמצטור"ל , מחמרינן ; ולכן אין להושיב [השאלענט] רק בעוד היום גדול , כשיעור שיתבשל כ"צ קודם הלילה . אבל בשר חי לגמרי , שאפי' יחתה א"א שיגמור בלילה , שרי לב"ע לשהויי בקדיר' בתנור ; וכ"כ בתחב בקדירתו חתיכת בשר חי, שרי לשהויי אף בלא גרף וקטום, שעי"ז יזכור שלא לחתות ; אבל שאר תבשיל חי , או שנתן לקדירתו ירק חי , אסור , דלא מהני רק בשר חי [מג"א רנ"ג סק"ד , וט"ז שם סק"ב] . מיהו בשר שנתן אצל האש שלא ע"ג גחלי' , אפי' הוא חי לגמרי , לכ"ע אסור לשהויי ; וכ"כ בנתבשל פחות כמב"ד קודם שבת , לכ"ע אסור לשהויי . רק בסתם התנור בטיט או ברפק, בכל גווני שרי לשהויי , דע"י שסתם התנור יזכור שלא יחתה ; אבל בסתמו בסמרטוטין, לא מהני [רנ"ד א'] . ובכל היכא דאסו' להשהות ועבר והשהה , אסור לכל ; אבל בשכח והשהה , דוקא בלא חזי לאכיל' קודם שהשהה , אסו' לכל . ובשניהן בין בעבר והשהה בין שכח והשהה , אסו' לכל עד מוצאי שבת בכדי שיעשה :

(4) אמנם בדין הטמנה בשבת או בע"ש , דהיינו שמכסה הקדירה כולה בדבר המחממה , חמור משהיי' , דאפי' נתבשל כ"צ ומצטור"ל , או שהוא חי לגמרי , [ויש להקל באלו במקום שנהגו], או בטומן באופן כזה בע"ש לצורך מחר, אסו' . ואעפ"כ יש חלוק ; דבטומן בשבת, אסו' אפי' באין מוסיף הבל, גזיר' שמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה ; ובטומן בע"ש , רק בדבר המוסיף הבל אסו', גזיר' שמא יטמין בגחלי' בוערות , ויחתה בשבת בהן למהר בשולו . אולם מותר להטמין בשבת דבר צונן בדברי' שאין מוסיף הבל, כדי שלא יצטנן ביותר [רנ"ז א' ב' ו' ו'] . ושאר פרטי הטמנה בע"ש, יבוארו לקמן בפ"ד :

(5) אמנם בדיני הטמנה קיי"ל דאין בשאלענט שלנו דין הטמנה, מדאין הקדיר' מסביב נוגע בתנור ; ומכ"ש בתנור סתום בטיט דעי"ז שלא הותר רק בכה"ג, לא יטמין ברמץ ; ואף שיש בהתנור גחלי' לוחשות , לא חיישינן שמא יחתה , דע"י טיח' מדכר דכיר . מיהו אז אין לפתוח רק ע"י עכו"ם , דע"י פתיח' מתלהבין הגחלי' . ואם הקדירה עומדת על הגחלי', שרי אף לישראל ללקחו בכחת משם , אם אי אפשר בעניין אחר [ועי' לעיל 3 בדין שהוי, ועי' ססי' רנ"ט] . ומה שנוהגין להעמיד [הקאפפע] על

על גוש העלין, כבר נתבשלו מאתמול כ"ק, ועלין הדקין של [הטהע וגרונד] הדק של [הקאפפע], כולו כקליפה, ושרי לחמם אח"כ אפי' נצטנן כבר, דכל גוש שלא שייך בו בשול אחר בשול; וכשנצטנן אח"כ שלא יהי' עוד יס"ב בחמין שעירה השתא, אז שרי להחזיר לתוכן מעט חלק שעירה אתמול.

(2) **אמנם בדיני חזרה,** דהיינו להחזיר בשבת קדירה שלקח היום מתנור וכירה, כך דינו; כל שמותר לחמם לכתחילה כ"ש שמותר להשהות או להחזיר; וכל שאסור לחמם לכתחיל', אפ"ה מותר להחזירו בשבת, אבל צריך לזה ד' תנאים, (א) שנתבשל כ"צ (ב) שעדיין חם קצת (ג) שכשלקחו מהכיר' הי' דעתו להחזיר (ד) שלא הניחו עדיין ע"ג קרקע [ולרמ"א אפי' ע"ג כסא וספסל אסו' [מג"א רנ"ג סק"כ]; ורק לצורך גדול אפי' הניחו ע"ג קרקע, שרי להניחו בשבת אפי' ע"ג כיר' או ע"ג תנור אחר כשהוא גרוף וקטום; דבאינו גרוף צריך שיניח דף או כלי אחר תחת הקדיר'; אבל לתוך התנור בכל גווני אסור. וי"א דהא דצריך תנאי' הנ"ל דוקא כשלא הי' הקדיר' ע"ג תנור או כיר' בשבת; אבל אם לקחוה משם בשבת, בכל גווני מותר להחזיר ע"ג תנור, כל זמן שהתבשיל עדיין חם קצת, וכן נוהגין, וראוי להחמיר [רנ"ג ב']. **ובהחזיר** במקום שאסור להחזיר, דינו כעבר והשהה לקמן [רנ"ג א']:

(3) **אמנם דין שהוי,** דהיינו להשהות מע"ש תבשיל או או כלי על התנור או על האש, קיל טפי מחזר', וכך דינו; כל שנתבשל מע"ש כמב"ד [והוא חצי שיעור בישולו, ולטור שליש בשולו], או שעוד היום גדול, שקודם שבת עדיין יכול להתבשל כשיעור הנ"ל, או שהן פירות שטובי' חיי' כמבושלי', דאז דינן כאילו כבר נתבשלו כשיעור הנ"ל [אבל באינן טובי' חיי' כמבושלי', אף שלפעמי' אוכלן חיין, כגון ותפוחי יער, צריך שיתבשלו מע"ש כמאב"ד [רנ"ד מג"א סקי"ד] בכולן אם מצטמק ור"ל, או שנתבשלו כ"צ אפי' מצטמק ויפה לו, אמרינן בגרוף וקטום שרי להשהות [רנ"ג א' ורנ"ד ב']. ובהשהה ע"ג גחלי', ראוי לנתקו קצת, קודם שבת; ואם לא נתקו, אם אין הגחלים סביב לקדיר' מותר ללקחו בשבת ע"י ישראל בנחת, שלא יזיז הגחלי', אם א"א בענין; אבל אם הגחלים כל כך סביב לקדיר' עד שא"א ללקחו מבלי שיזיז הגחלי', אז דוקא ע"י עכו"ם שרי ללקחו. ומצטמק ורע לו, הייני כל מאכל שיש בו מיני קטנית, או לפת שאין בו בשר, או דבעי לי' לאורחין ואפי' יש בו בשר, דכל אלו צריכין לרוטב שבו, ולא ניחא לי' שיצטמק; וכמו כן מי' חמין, לא ניח' לי' שיצטמקו. אבל כרוב, ירק, קטנית, פולין, בשר טרוף,

לעשות מלאכ' בכלי' ההם [רמב"ם פכ"ד משבת]. ולראב"ד טלטול מוקצ' כאסר מקשש הוצא'; רק שבכלי' שצריך להן בשבת ל"ג, מדא"א בלעדן; וכן כ' רש"י [שבת קכ"ג, וביצה ב"א]. °וק"ל א"כ למה התירו מוקצ' בשבת ואסרוה ביו"ט, בכמה דברים [כביצ' דכ"ב וא"ח תצ"ח], הרי איפכ' מסתבר', דהרי אין עירוב והוצא' ליו"ט [תקי"ח]? והא תינח לפוסקים דס"ל דאין בהוצא' צורך כלל לוק', שפיר [ועי' מג"א שם סק"ג]; אבל לרמב"ם דס"ל דהותר לגמרי ק' [עי' רמ"א פ"א מיו"ט ה"ד]? והנה י"ב מיני מוקצ' הן. ט' מהן אפי' לר"ש דלית לי' מוקצ', ס"ל דאסו' לטלטלן, ואלו הן:

(א) **מוקצה מחמת חסרון כיס**, ר"ל כל דבר שמקפיד שלא יופסד בתשמיש אחר, ככל סחורה שמוכן בקנות ואוצר [רכ"ט מג"א ד'. °מיהו נ"ל דבתשמיש שמיוחדין לו [כשלאף וויטן ובשופף סין ומכיבלי', מותר ליטלן ומחנות; וראייתי מרמג"א רכ"ב סקט"ו]; ומשבוכו', וכייר קלף; וכ"ש כשהדברי' ההם מוכני' ג"כ לתשמיש האסו' בשבת, [כפעדערמעססער], וסכין שחיט', ומילה, ושטרות, [וטרעזארשיין] וכדומה [ש"ח א' ומג"א שם סק"י]; כל אלו אפי' לצורך גופו ומקומו אסו' לטלטל [ש"ח. ופי' מלות לצורך גופו, היינו כשצריך להדבר המוקצ' להשתמש בו היתר; כגון [פינדערמעססער] הכ'ל רוצה לחתוך בו דבר מאכל, או שרוצה כייר חלק לקנח בו לכליך, וכדומה בדברי'; ולצורך מקומו היינו כשרוצה להשתמש באותו מקום שהכלי מונח שם]. אבל אוכל שבאוצר שרי לטלטלו ולאכלו [ש"י כ']. וכן סחורה שיקדה מע"ש בדיבור לתשמישו, מותר לטלטלו [אשל רכ"ט ב'].

(ב) **מוקצה דלא חזי למידי** דהיינו כל דבר שאין בו שייכו' כלי, כעפר, וצרורו' ואבני' [אבל לבני', כלי' נינהו, ובשאין מוקצין לבניין שרי לטלטלן [ש"ח י"ז], ובקעת, וקרסי' מכלי' שנשבר בחול, וזרק' לאשפה מבעו"י [ש"ח ו'], או שירי מטלטלות שזרקן מבעו"י לאשפה ולא חזו לקנוח [ש"ח י"ג], ומקט שביטל קודה או קורה [ש"ח י"א], וקליפי פירות, ועצמות דלא חזו לבהמ' [ש"ח כ"ו] ובשר בהמה חי, ושומן קרוש, ודג חי, דכל אלו אין עומדי' לכלבי' רק בנסרחו [מג"א ש"ח סקכ"ו], ובעלי חיים [ש"ח ל"ט]. וכן ספרי קבלה הכתובי' בלשון אחר או בלה"ק, וכ"ש סיפורי מעשיות או [לייטונג] בכולן יש משום איסו' מוקצ' [עי' ש"ז ס"ב דהתם איירי בינ"פ. ועי' ש"ח ס"ג, ושל"ד סי"ב]; כל אלו ודומיהן משום מוקצ' דלא חזו למידי דאפי' לצג"מ אסו' לטלטלן [ש"ח ו']. מיהו קופת עפר או חול שיתקן בבית מע"ש לצרכיו, או חול שטמן בו פירות מע"ש, מותר לטלטל העפר והחול ההוא לצרכיו, ולהוציא מהן הפירות שטמן שם כי אין העפר ההיא מוקצה [ש"ח כ"ח]; וכן כל מוקצ' דלא חזי למידי, אם יתקן

תנור [השאלענט] מע"ש, ולכסותו בבגדי' מותר, דעכ"פ כיון שאין גחלי' תחת הקדירה גופה, אין הבגדי' מוסיפי' הבל [רנ"ז ס"ח]. אבל להטמין בשבת, אפי' במה שרק מעמיד החמימות, אסור, שמא ימצא קדירתו צוננת וירתיחנה. ומאכל שהוציא מתנור, אסו' לטמנו תחת כרים [רנ"ג ס"ג]. וכ"כ אסו' לתת כלי עם מאכל תוך מים חמין שיתחמם, כל שכולו טמון בתוכו, [רנ"ז רכ"ח]. ומה שנוהגין באשכנז שטומנין מע"ש תבשיל מבושל כ"צ באפר חם אינגרוהען, והאפר והגחלי' מסבבי' כל הקדיר', ומניחין על הקדירה חתיכת [טארף] דולק [עי' ראש ריש במה טומנין, ותשו' רש"ל סי' ס'] ; כ"ל דאף דבטמן באמת בגחלי' בוערו', וודאי גזרי' שמא יחתה [כשבת דלד"ג], עכ"פ לא גרע משאר דבר המוסיף הבל, דיש מקילין להטמין בו מע"ש כשהמאכל חי או כשנתבשל כבר כל צרכו [רנ"ז ס"ו]; גם י"א דדוקא בטומן לצורך הלילה, אסו' להטמין בע"ש בדבר המוסיף הבל, אבל בטומן לצורך מחר, דבלי חתוי ג"כ יתבשל עד למחר, אפשר דלא גזרי' שיחתה [שם ס"א]; וכ"ש הכא דאיכא תרתי שנתבשל כבר כראוי, וטומן לצורך מחר. ועוד אפשר כיון דהכא הקדיר' מכוס' לגמרי, ואי אפשר לגלותו בקלות, לראות אם לא יזיק לה החתוי שיקדיח תבשילו, הו"ל כתנור גרוף וסתום, דשרי להטמין בו [שם ס"ח]; והרי מותר להטמין במוקצ' לכתחיל', כלקמן [מ"ג], וכ"ש לדידהו דלית להו הטמנה אחרת, וכל שעת הדחק כדיעב' דמי [כי"ד נ"א רנ"ז סק"ג]. וכל זה כתבתי ליישב מנהגן; אבל בשאר מקומו' קליל' לסמוך על כל זה, דהרי גם להטמין רק באפר חם בתנור חם בלי גחלי' החמיר הרא"ש הנ"ל; וגם בתנור גרוק שבו גחלי', החמיר המשבלת [רנ"ט ג'] וכ"ש להטמין בגחלי' בוערו'.

כללי מוקצה

(3) [שייכי' לסוף פי"ז משבת].

לשון מוקצה, הוא דבר שאדם מקצה ומפריש מדעתו מלהשתמש בו, אסרו חכמים מלטלטלו, **וטעם** הדבר שאסרו מלטלטלן, כדי שיהא שביתת האדם ניכרת שהיא כמצות התורה למען ינוח, שיהא לבו פנוי לתורת ד' ביום השבת; ולהכי לולא שגזרו כן, הי' האדם מיקד יום השבת שאסו' במלאכ', לפנות כלי' וכדומ', ולא הי' מתעסק בעבודת ה' ותורתו. ומלבד טעם זה יש לחוש שיבוא

בשבת [°לאפוקי נהוקצ׳ מחמת איסור, כשמן שנותר מנר שהדליקוהו בע״ש ביה״ש 0
ונכבה, ואפי׳ איסו׳ שמחילא, כגון פירות הנושרין ממחובר, או משקין שזבו מזתים ☞
וענבי׳, או חלב שנחלב בשבת, או שהי׳ מחוסר ציד׳, דאסירי, וכלקמן] . **ולכן**
פירות העומדים לסחור׳, או אפי׳ לכון הטמון בארץ שהתכוון לזרעו,
אם לא השריש עדיין, ומקצת עליו מגולין לאחוז בהן, שומטו בהן
מהקרקע ואכלו ; וכ״ש בלי׳ שתחת תרנגולת, אם עדיין ראויין לאכיל׳,
מותר ליטלן משם ולאכלן [ש״י א׳, וסי״א ח׳] . **ואפי׳ כל מאכל**
בהמ׳ שראוי לשום בע״ח המצוי מותר לטלטלו ; ובאין ראוי רק לבע״ח
שאינו מצוי, אם יש לו אותו הבע״ח מותר לטלטל המאכל, ואם לאו
אסו׳ [ש״ח כ״ט] . קש שע״ג המטה מסתמ׳ עומד לבהמ׳ או לשכיבה
ומותר לטלטלו [ש״ח מג״א סקכ״ג] . מאכל שעמד ביה״ש לאדם,
זבשבת נתקלקל וחזי רק לבהמה, מותר לטלטלו דמוכן לאדם הוה
מוכן לכלבי׳ [שכ״ד ס״ז] ; ורק ביו״ט י״א דאסו׳, וכבהמ׳ בריא׳ שמתה,
וכלעיל . ואפי׳ בלא חזי רק לתנו לעכום, כמאכל טריפה וסתם
יינן [לאפוקי אסור הנא׳] מותר לטלטלו [מג״א ש״ח סקכ״ו] . **אולם**
דוקא בשבת אין שום מאכל שלא הכינו מבעו״י מוקצ׳ ; אבל ביו״ט
כל מאכל שלא הכינו מעיו״ט לאכלו, אסור לטלטלו [תנ״ה ד׳] . **מיהו**
אפי׳ גרוגרת וצמוקים בשבת או ביו״ט, אם אתקזו ביה״ש ולא נודע
לו דאתקזו עד היום, אף שחזרו ונתקלקל בשבת, וקזרו ונתקנו, אין
מוקצ׳ לקלי שבת, וכיון דאתקזו ביה״ש, אף שלא נודע לו עד עכשו,
מותרי׳ [ש״י כ׳] :

(ד) מוקצה שאינו מקווה היתירו, כנע״ק בריא׳ שמתו ביו״ט , או בית קזק שנפל , אסור לטלטלן אפי׳
לצגו״מ ביו״ט, למ״ד מוקצה אסו׳ ביו״ט, ורק במסוכנת מעיו״ט מותר
[תקי״ח ו׳ ח׳] ; אבל במתה בשבת אפי׳ היתה בריא׳ מע״ש, מותר
לטלטל להאביל לכלבי׳ [שכ״ד ז׳] ; וכ״כ בנקדו בהמת ישראל בשבת
[וכ״ש בהמות ינבום, דאין מוקצ׳ כשל עכום] מותר לטלטל הבשר [ש״ח רמג״א
סקכ״ו] ; °וכ״ל דמיירי שבשלו הגוי, דאל״כ וכי עדיף מבשר כשר חי 0
דאסור לטלטלו, מדאינו עומד לכלבים, וגם לאדם לא חזי חי, או ☞
דמיירי בבשר רך דחזי לאומלא . וכ״כ בשקט לחול׳ בשבת, והבשר
רך, מותר לבריא [שי״ח כ׳] ; אבל בניבל לחולה בשבת, אסו׳ לבריא,
שמא ירבה בשבילו [שי״ח טס] .

(ה) מוקצה דהכנה, הייכו שהי׳ ביה״ש מחובר או מחוסר צידה, אפי׳ לכן או לקטן עכום לעצמו . או שנשרו
מאליהן, ואפי׳ ספק אם נעשו היום, אסור אף בטלטול לצגו״מ, לא
לבד משום גזירת שיעלה ויתלש, רק גם משום מוקצ׳ [שכ״ב ומג״א סק״ג
ושכ״ה ס״ה ; וינלמג״א תקט״ו סק״א . °ואילה׳ק וו״ש פירות הנושרין 0

מע״ש לתשמיש דאורקייהו בהכי [חוץ ומנצ״א] מותר לתשמיש ההוא; ובתשמיש דלאו אורח׳, כבקעת שיקדו לשמש כבריח לדלת, צריך שייחדן לאותו תשמיש עולמות, או שיעשה בהן מעשה מע״ש [רכ״ט, וש״א כ״כ]. ומה״ט אם יחד שרביט מע״ש להכיף הזבובים או להכות התינוק, מותר לטלטלו בשבת; אבל אסו׳ לומר לעכום ליטל שרביט שמכבדת [ש״א כ״ג וכרט״ז שם]. °בגד שעטנז הוה מוקצה דלא חזי למידי [ש״א מג״א סקיג״ד. וק״ל הרי חזי לכסות לבהמ׳ וליבכוס, ומ״ש מבשר טריפ׳ [שם סקכ״ו]? וכ״ל דהתם מדלא חזי לתקנו לישראל, עומד לבהמ׳ או ליבכוס מש״כ הכא מדחזי לישראל כשיוציא וומנו האיסור, דמי לבשר כשר חי, דאסו׳ לטלטלו, מדאיכו כותנו לכלב, וגם כמות שהוא לא חזי לישראל. מעות זהב כסף או נחושת, הו״ל מוקצ׳ דלא קזי למידי [ב״י בטור סי׳ ש״י], ולא מהני בהו יחוד לתשמיש היתר, אפי׳ כשניקבן, רק צריך שיעשה בהן מעשה מבוררת לתשמיש היתר מע״ש [ש״א ומג״א סקמ״ה, וש״ג כ״כ]; °אבל כ״ל דפשוט דמעות הוה כמי מוקצ׳ מחמת איסו׳, שמיוחדין למו״מ דאסו׳ מדברי קבלה דכדאו׳ דמיא [וכמש״ל במוקצת כתיבה]. דבר דלא קזי למידי לבעלי׳, כבגד שאין בו ג׳ על ג׳. אם הוא אצל ב״ב עשיר, הו״ל מוקצ׳ לכל אדם. מיהו דוקא בלא קזי לבעלי׳ מצד עצמו, כמטלכית הנ״ל; אבל בלא קזי מצד דבר אחר, כגון שנדר מככר, או תרומה ביד כהן, אמרי׳ איפכה, דמדקזי לאחריני, שרי גם לדידי׳ לטלטלן [ש״א כ״ב, רמג״א ורט״ז שם ועי׳ תוס׳ חולין דפד״ב ד״ה תקיעו׳]. דלתות כלי׳ שנתפרקו בחול או בשבת, מותר לטלטלן, אף דלא קזו למידי, עכ״פ כיון דקזו להתחבר עם הכלי אחר שבת, לא נתבטל שם כלי מהן [ש״א ח׳]; אבל דלתות בית וקלר שנתפרקו בחול או בשבת, אסו׳ לטלטלן, אם לא שיתקן מע״ש לפתיח׳ ונעילה או לתשמיש שמשתמש בו השתא [ש״א מג״א י״ט, ורסי׳ שי״ג]. מת מותר לטלטלו מקמה לגל ע״י ככר או תינוק [שי״א א׳]; וי״א דמותר גם לטלטלו ע״י שאר כלי שמלאכתו להיתר, כשמניחו עליו [שם ג׳]. מיהו בצריך למקומו, או כשרולה להוליאו לצורך כהכים או לצורך קרוביו שלא יבטערו אסו׳ לטלטלו ע״י ככר או תינוק, רק ע״י טלטול מהצד, דהיינו להפכו ממטה למטה, עד שיוליאו [שם ס״ה ומג״א סקי״ד]; וכ״ש דמותר לטלטלו ע״י עכום לצורך זה [שם ס״ג]:

(ג.) מוקצה דדחי בידים, כגון גרוגרת ולמוקי׳ שהכיחן מע״ש להתיבש, וכעשו ראויי׳ לאכיל׳ בשבת אסור לטלטלן אפי׳ לצו״מ. ודוקא הכהו, דאיכא תרתי, דדחינהו בידים, גם מסריחות קודם שנתיבשו; ולהכי אפי׳ הזמינן מע״ש כשיתבשו, אפ״ה דינן כמוקצ׳ דלא קזי למידי; אבל בשאר פירות, ליכא ב׳ לריעות׳, אין שום דבר מאכל שלא הכינו, דינו כמוקצה

המאכל, אסו' בשבת משום מוקצה דביצ"ה כסי' א' ליגיל] ; כולן נחשבו נולד גמור, דאסו' לכ"ע לטלטלו . (II) נולד ממין ב', דלר"ש מותר, ולא קיי"ל כוותי' ; והיינו היכא שנשתנה הדבר ממה שהי' תחלה, ככלים חדשי' שעשאן נכרי בשבת או ביו"ט [ש"ח מג"א סקט"ו, וסי' תקפ"ו] ; וכ"כ שנשבר היום, ואין השברי' ראויין למלאכתן הראשונה [ש"ח ס"ו] ; וכ"כ עצמות שנתפרקו היום מהבשר, אף שראויין לאכול בהמ' [ש"ח רמג"א סקמ"ט] ; ב' מיני נולד אלו אפי' לגו"מ אסו' לטלטל ; רק י"א דנולד שע"י שנשתנה מבתחלה מותר בשבת ואסור ביו"ט [ברמג"א ש"ח סקט"ו, ותצ"ה ס"ד] . **לחם** שאפה עכום לצורך עכום בשבת, י"א דהו"ל נולד, והרי נולד בשל עכום אסו', וכלעיל סוף סי' ה' ; וי"א דאינו כנולד, מדחזו החיטין לכוס ; ויש להקל בשעת הדחק או לצורך מלוה ; רק שלא יאמר מע"ש לעכום שיאפה בשבילו [שכ"ה ד'] . וי"א כל שנגמרו בידי אדם, אין בו משום נולד [רנ"ב רמג"א סקט"ו ותקפ"ו סקכ"ה] :

(ז) מוקצה מחמת בסים . ב' מיני בסים הן . (I) מין בסים הראשון אפי' ר"ש מודה בה, והוא כשהונח השתא על ההיתר מוקצ' מחמת חסרון כים [ש"ח א'] ; או מוקצ' דלא חזי למידי [ש"ח כ"ז] , או מעות [ש"י ז'] , או א' משאר מיני מוקצ' או נולד, אז לכ"ע אסו' לטלטל ההיתר אפי' לגו"מ [ש"י ס"ו] ; אבל מותר לנער המוקצ' מהכלי ; כטבלא שהונח עליה עצמות וקליפין שאינן ראויין לבהמה מגביה הטבלא ומנערן, או מגררן עם סכין מהשולחן, דבכל כה"ג הו"ל טלטול מהצד ושרי [ש"ח רע"ו סקי"ח] ; ואח"כ, אף שהי' מונח מוקצ' על השולחן, כיון שעתה חזר והוסר ממנו, מותר לטלטל השולחן דאין מוקצ' לחצי שבת [רע"ט ד' וה'] . מיהו דוקא כשצריך לשולחן עצמו אבל כשצריך למקום השולחן מותר להגביהו למקום אחר אף שאין עליו רק הקליפות שאינן ראויין לבהמ' [ש"ח סכ"ז] משום דלא חשש האיך יפלו העצמות והקליפין, לא הו"ל כהונחו עליו מדעת [אשל"א ש"ח סקכ"ב] . וי"א דכל שלא הונח עליו המוקצ' ביה"ש לא הוה בסים [מג"א ש"ח סקכ"ו] . **אולם** כלי המיוחד להניח עליו מוקצ' ככים מעות וכדומה, אף שעכשיו אין בו ועליו מוקצ' כלל, אסו' לטלטלו, רק לגו"מ [ש"י ז'] . **אסור** ליתן בשבת כלי תחת נר או פמוט, הדלוקים והם נוטפי', כדי שיטף לתוכו, או תחת שאר מוקצ' שירא שיפול, כדי שיפול לתוכו, מדמבטל עי"ז כלי מהיכנו, שהרי יאסר אח"כ לטלטל הכלי, והרי זה כאילו חברו בטיט בשבת [עי' רשי ותוס' שבת מג"א] . ואף דיכול לטלטל הכלי ע"י שיניח היתר אצלו [ברע"ו סס"י ב"י] ? עכ"פ מבטל הכלי מהיכנו

דאסרי' להו משום מוקצ', ומ"ש ששחט בהמה לחול' בשבת, דאפי' שהוחל' בשבת
מותר אף לבריא באומצא? ואי"ל דבהמ' ששחט' לחול' שאני, דוודאי הי' דעתו
שכשיחל' לו חול' בשבת, וודאי ישחט' לו. ולהכי לא אקציי' ודעתי', ביה"ש;
משא"כ פירות הנושרין, אין הדבר תלוי בדעתו שיחשוב ביה"ש שכשינשר יאכלם,
דהרי אין בידו להשירן; ליתא, דהרי בבהמ' אפי' מתה מאליה בשבת, דאין בידו
להמיתה מאליה, אפ"ה אין בה מוקצ' וכלעיל? וכ"כ פירות אפי' לקטן לחול'
בשבת, וודאי אסו' לבריא, ולא לבד משום שמא ירבה בשבילו, רק גם משום מוקצ'
[ועי' רש"י ותוס' חולין דט"ו ב' בד"ה שקלן וכו', ודו"ק]? ורבינו ב"י [בטור שי"ח]
תירץ, דבבהמ' אפשר שלא הזדמן לו שוחט או סכין בדוק ביה"ש, ולהכי לא הוה
כדחינהו בידים; משא"כ פירות הנושרין, מדהי' בידו להשירן ולא השירן מע"ש,
הו"ל כאילו דחינהו בידים. ואני נער ולא אדע, דמי לא איירי בבהמה של אדם
שהוא עצמו שוחט, והי' לא סכין בדוק, ואפ"ה כשחט' או נתנבל' בשבת אין בה
דין מוקצ'? וכ"כ בפירות הנושרין מי לא איירי אפי' בחליקי אגוזי' [פאה פ"ד
מ"א וב'], שצריך סולמו' לעלו' וללקטן, ולא הי' לו סולם בביה"ש, ואפ"ה מחשבו
כדחינהו בידים, דנשרו בשבת אסירי? ולול' מסתאפינ' כ"ל, דבשלמא בהמה כיון
דלא אפשר לבוית בשר בלא שחיט', לא אקציי' לכל הבהמה מע"ש, דשמא יחלה
לו חולה בשבת וישחטנ', ולהכי אפי' מתה מאליה אין בה מוקצ'; משא"כ בפירו'
שנשרו, כיון דאפשר ללקוט לחולה רק מה שצריך לו, השאר אקצויי אקצי' ודעתי'
ודו"ק. ועי' רמג"א שי"ו סק"ד ורט"ז שם סק"ב]: **אמנם כל שאי אפשר**
שנתלש או נולד היום רק שהובא מחוץ לתחום לצורך עכום, או
בספינה אפי' לצורך ישראל, מותרי' לאכלן היום, רק שלא יוציאן חוץ
לקוט העירוב. ושהובאו מחוץ לתחום לצורך ישראל, מותרי' לו רק
לטלטל אבל לא לאכלן למי שהובאו בשבילו, עד לערב בכדי שיעשה;
אבל לאחר מותרי' בו ביום לאכלן. ובמסופק אם הובאו מחוץ
לתחום, דינו כוודאי הובאו היום [שכ"ה ס"א]. ובעיר שרובה עכום,
מכל הדין מותרי', דהו"ל כלא הובאו בשבילו, ואעפ"כ יש לזהר [רמג"א
תקט"ו סקכ"ב]. וי"א דאין מוקצ' והכנה אסו' בשל עכום, כשלא
עשה לצורך ישראל, ואפי' מוקצ' דדחי בידים שרי בשל עכום [בי'
ש"י ס"ב]. מיהו לכ"ע יש נולד בשל עכום [תק"ה מג"א סק"ג];
ולכן ביצה שנולד' לו, או נתלש ממחובר, או שחולב בהמתו לכלי
ריקנית, והיא עומדת לגדל, וכדומה לכ"ע אסו', דבכל כי הני גוונ'
יש שייכו' נולד, וכלקמן:

(ו) **מוקצה דנולד** אסור לטלטל אפי' לצגו"מ. ויש ב' מיני
נולד (I) נולד גמור, הוא אסור לכ"ע; ור"ל
שנתהווה היום דבר חדש, כגון ביצ' שנולד' בשבת או ביו"ט [שכ"ב
ס"א ותקי"ג. ועי' תוס' עירובין מ"א ד"ה כ"ש ודו"ק]; וכ"כ אפר מעצי'
שהוסקו בשבת ע"י עכום [ש"י מג"א סק"ח], וביו"ט אפי' ע"י ישראל,
ונתקרר האפר [תצ"ח מג"א סקכ"ח]; וכ"כ חלב שחלבוה בשבת או
ביו"ט לתוך קדיר' ריקנית [ש"ה מג"א סקי"ב, ותק"ה סק"א. ובחולב לתוך

או מעות או שאר דבר מוקצ׳ על כלי, והוא צריך להכלי, מנער המוקצ׳ מעל הכלי, ומשתמש בהכלי לצרכו; ובא״א לנערה במקומו, יגביה הכלי עם המוקצ׳ שעליו למקום אחר ומנערו שם. וכ״כ בצריך למקום הכלי שהמוקצ׳ שבכת מונח עליו, יוכל להגביה הכלי עם המוקצ׳ או המעות שעליו, ויושיבם במקום אחר [ש״ע ד׳ וה׳]. מיהו בעושה כן לצורך המעות שלא יגנבו, אסור לנערן או להושיבם במקום אחר [מג״א ש״ע סק״ה]. **אם** הניח מע״ש כלי תחת הנר שיפול לתוכו הנר הדלוק, ונפל לתוכו, יש להסתפק אם הוה כמניח או כשוכח 0
[מג״א שם סק״ח]. ⁰ונ״ל דדוקא באינו עשוי הנר שיפול לתוכו, דבאורק׳ הכי, לא גרע מסל שרגילין התרנגולים לישב עליו ביה״ש והשתא ירדו [ש״ח ו׳], וכ״כ תרנגולת שהניח׳ ביצ׳ על נר או בתוך כלי שרגילי׳ להניח׳ שם, דבכולן הו״ל כמניח ולא כשוכח [ש״ע מג״א סק״ו]. **הניח** מע״ש מוקצ׳ על הכלי באקראי, כמו שרגילין להניח בתיב׳ מיני כלי׳ שוני׳ זע״ז, מדאין רווח בתיבה להניח כל הכלים בשולי התיבה, אין דין הכלי׳ שתחת המוקצ׳ כאילו הניח בכוונ׳ המוקצ׳ עליהן, ולא נעשו בסיס [מג״א ש״ע סק״ו. ולענין התיב׳ עי׳ מ״ש בתנאי ב׳]; ולרט״ז כה״ג נעשה בסיס [שם]. (2) **תנאי ב׳**, שהניח המוקצ׳ על הכלי על דעת שישאר שם כל בין השמשות; וי״א דצריך שיהי׳ דעתו שישאר המוקצ׳ על הכלי כל השבת. ולפ״ז מנורה דאנו מדליקין בכניסת שבת, הי׳ מותר לטלטל׳ אחר שכב׳ הנר שעליה; ואין להקל בזה רק במקום פסידא [ש״ע ומג״א סק״ו]; אבל מותר לטלטל מן הצד בצריך למקומו [שי״א רע״ז סק״ו]. מיהו במאוס׳ עליו המנורה מותר לטלטל׳ להדיא [רע״ט ס״ב]. **אבל** בהניח המוקצ׳ שם מבעו״י אפי׳ בכוונה, ולא הי׳ דעתו שישאר שם כל ביה״ש, ואח״כ נשכח שם, הו״ל כשוכח ולא כמניח [ש״ע ומג״א סק״ו]. (3) **תנאי ג׳** שהי׳ מונח על ההיתר ביה״ש רק האיסור לבד; אבל במונח שם ביה״ש איסו׳ והיתר ביחד, וההיתר חשוב לו טפי מהאיסו׳, אף שלכל העולם, האיסו׳ חשוב טפי, אינו נעשה בסיס; ולפיכך שולחן או [שטענדער] שמונח עליו ביה״ש שעוה או קלף, וגם סידור להתפלל או שאר דבר, אפי׳ נטלו השתא הסידור מעליו, ונשאר על [השטענדער] רק הנר הדולק, מותר לטלטל [השטענדער] והשולחן למקום שירצה [ש״י ח׳]. מיהו בנר שמן דולק, אסו׳ לטלטל השולחן, מדמקרב השמן או מרחיקו מהפתיל׳, וחייב משום מבעיר או משום מכב׳ [רס״י רע״ו] רק ע״י נכרי שרי, דכל פסיק רישא שרי ע״י נכרי, וכמש״ל בדיני פסיק רישא: וכ״כ סל מלא פירות ובתוכה אבן אם אפשר לנער, ינער הכל, וילקט הפירות ויתכן לתוך הסל ויטלטלו; ואם קושש שע״י הניעור

על מקלת שבת קודם שיניח ההיתר אצלו; אם לא שיש כבר בהכלי דבר היתר החשוב יותר מהמוקצה שיפול לתוכו, אז מותר לתתו שיפול המוקצה לתוכו, דהרי לא נתבטל הכלי מהכנתו כלל. אבל כשירא שיפול נר חלב או שעוה על השלחן וידלק, מותר לתת כלי תחתיו, שיפול לתוכו, דבמקום פסידא רבה ל"ג בה רבנן [לאפוקי שמן מעט הנוטף, הפסד מועט הוא]; וכ"ש בדליכא חשש דליק', דשרי לשום כלי תחתיו. וכ"כ מותר לתת כלי תחת הנר כדי לקבל הנצוצו', דמתכבין מהר, ואח"כ אין בהן ממש, א"כ לא נתבטל הכלי מהכנתו עי"ז [רס"ה ד']. **אמנם** מותר לשום הכלי תחת הנר מע"ש כדי שכשיפול או יטיף הנר, יפול לתוכו, ובלבד שלא יתן לתוכו מים אפי' מע"ש, דגורם כבוי אפי' מע"ש אסור, גזיר' שמא יעשה כן בשבת, מדאינו רק גורם כבוי. **ואם** נתן הכלי תחת הנר מע"ש, ולא נפל לתוכו, מותר לטלטלו בשבת, דלא נאסר בשביל מחשבתו [רס"ה]. **הכל** נעשה בסיס, ואפי' אוכל [שי"א ומג"א כ"ג]. **תינוק** שיש בידו מעות או אבן, אסו' ליקח התינוק על הזרוע; רק ביש להתינוק געגועין להנושאו, אז באבן שרי, ובמעות אסו', דלמא נפל ואתא לאתויי [ש"ע א']. **אם** מונח על ההיתר כלי שמלאכתו לאיסו' צ"ע אם הו"ל בסיס [אשל ש"א]: (II) **מין** בסיס השני לר"ש מותר, ולא קיי"ל כוותי'; והוא כשהי' מונח עליו איסו' בין השמשות; והוא חמור לדידן ממין בסיס הראשון בג' דברי' (א) דאסו' לנער האיסו' מעליו כלאחר יד [ש"ע ס"ד]. (ב) במין בסיס הראשון כשעדיין מונח האיסור עליו, יוכל להניח אצלו דבר היתר החשוב לו יותר מהאיסו', ומטלטלן יחד כשא"א לנער האיסו'; משא"כ מין בסיס השני, אינו מועיל זה, רק כשהי' מונח עליו ההיתר והאיסור יחד בביה"ש, וכלקמן [רט"ז בסי' ש"י. [0] וק"ל הרי בש"ס קמ"ב אמרי' דלא התירו ככר או תינוק אלא למת בלבד? ונ"ל דהיינו לטלטל המוקצ' בלי הכלי; ועדט"ז סי' שי"א סק"ה ורמג"א ש"מ סקנ"א]. (ג) במין בסיס הראשון, כשהוסר האיסו' מעל ההיתר, מותר לטלטל ההיתר, דבכה"ג אין מוקצ' לחצי שבת, וכלעיל; משא"כ במין בסיס השני אפי' לאחר שהוסר המוקצ' מהכלי, אסור לטלטלה; אפי' אחר שכבה הנר, ואפי' לצגו"מ [רע"ט ס"ב]; ולא לבד מנורה אלא אפי' שלחן שמלאכתו להיתר, נעשה בסיס כשהניחו עליו מנור' דולקת ביה"ש, כשלא הי' מונח אז היתר אצלו, וכלקמן [רע"ז ס"ג]. מיהו דוקא בהי' מונח עליו איסור ביה"ש; אבל בנעשה בה מלאכ' ביה"ש לא נעשה בסיס [ש"מ ומג"א סק"ו]. **אמנם** למין בסיס הב' צריך ו' תנאים (I) **תנאי א'**, שהונח המוקצה עליו מדעת ובכוונה; אבל בשכח ביה"ש המוקצ' ע"ג ההיתר, כגון ששכח אבן

הכלי; אבל בגד שיש בו כיס שקורין [טאשע] שתפורה בבגד, אף שלכתחילה אסור להניח בו מעות מע"ש, שמא ישכח וילא, עכ"פ בהניח בה מעות אפי' מדעת, אם יכול לנער' בשבת מוטב, ואם לאו מותר לטלטל הבגד עם המעות, דלא נעשה כל הבגד בסיס למעות אגב הכיס שאינו עיקר הבגד; אבל ללובשו אסור שמא ישכח וילא [ב"י ס"ז]; מיהו כשקושש שיגנבו המעות, מותר ללבשו עם המעות [ב"א רס"ז סקכ"ג]. °ונ"ל דכ"ש בהי' מונח [בהטאשע] ביה"ש גם שאר דברי' של היתר, וודאי מותר ללבוש הבגד בשבת בכה"ג, אם הם חשובי' כמו המעות [כלעיל הגהי ג']. וכ"כ שולחן או תיבה, שיש בו ארגז מחובר שקורין [בייפאך], אם מונח [בהבייפאך] מעות, מותר לטלטל השולחן והתיב', כיון שאין הארגז בהן עיקר הכלי; ודוקא במחובר הארגז בגוף הכלי; אבל [שובבע] שבשולחן שמושטין אותו אילך ואילך, ואינה מחוברת להשולחן, או תיב' שעומדת על כלי אחר שמונח בו מעות, אסור לטלטל אותה הכלי אגב התיב' שעליה, ולא את השולחן עם הארגז, אם לא שמונח על התיבה או על השולחן דברי' החשובים יותר מהמעות, דאז לא גרע מאילו היו מונחי' אותן הדברי' בהכלי שבו המעות, שהיו מותר לטלטל' [שם]. אלו הן ו' תנאי בסיס ביה"ש שזכרנו במוקל' של בסיס:

(ח) **מוקצה מחמת מצוה,** נר שהודלק לאכילת נר שבת או לנר יו"ט, אפי' בעוד היום גדול דלא אתקצאי לביה"ש עדיין, אפ"ה מדאתקצאי למצותו, אסור לשום אדם לטלטלו, אף מי שלא קבל שבת ויו"ט עדיין [רס"ג ומג"א סקכ"ז]. וכ"כ שמן המטפטף וכל הנותר מנר מצוה שהדליקו לשבת ויו"ט, אסו' לטלטלו בשבת ויו"ט מדהוקצ' למצותו; וכ"ש דאסור ליהנות ממנו מטעם זה [תקי"ד ומג"א סק"ז]. וכ"כ נויי סוכה של מצוה, ועצי סוכה שישב בה פ"א לשם מצוה, אפי' נפלה אח"כ, ואתרוג ולולב והדס וערבה בטלן פ"א, אסו' לטלטלן בשבת או ביו"ט, מדהוקצה למצותה; ובחוה"מ אסור עכ"פ להנות מהן [תרל"ח]; אם לא שהתנה בפירוש קודם ביה"ש שבהתחלת יו"ט או שבת שאינו בודל מהן כל ביה"ש. — ונוהגין להקל בכל הכך בלי תנאי, דמסתמ' כהתנו דמי לבלי לבוא לידי מכשל [רט"ו סעי' תרל"ח]. °ונ"ל ראי' דה"כ אשכחן בעלמ' [זבחי' דו"ב], לב ב"ד מתנה עליהן; ומה"ט נמי אין מועיל' בבגדי כהונה, דלא כתנה תור' למלאכי שרת, ומסתמא מחשבתן כך [בקידושין דנ"א]; וכ"כ אמרי', ע"מ כן הקדישו ישראל פסחיהן [פסחי' ד"ל ע"א]; ומה"ט מותר להשתמש בנר ביהכ"נ, דמסתמ' כך התנו בלב [בא"ח קנ"ד], וכל שאין המחשבה שבלב נותר לנוה שאומר, אמרי' דברי' שבלב הוה דברי' [בשבועו' כו"ב תוס' ד"ה גומר]. ואפ"ה טוב להחמיר. וכ"כ נר חנוכה שכבה תוך שיעור הדלקתו,

יפסיד הפירות, יטלטל הסל כמו שהוא עם האבן למקום שירצ' [ש"ע
ג.] · וכ"ש בנפל נר דולק על השולחן שעמד עליו ביה"ש, ויירא
שישרוף המפה קודם שיבוא נכרי להסירו, שרי לנערו מעל השולחן,
מדלא נעשה השולחן בסיס, מדגם לקמי שבת ושאר דברי' של היתר
החשובי' יותר מונחי' עליו ביה"ש; מלבד ההיתר לי"א דלעיל [בתנאי ב'],
דבמקום הפסד קיי"ל כמ"ד דלא נעשה בסיס רק בשהיה דעתו להניח
שם הנר כל השבת [רע"ז ומג"א סק"ח]; ואף שכשינערו מהשולחן
אפשר שיכבה עי"ז, הו"ל דבר שאינו מתכוון ואינו פ"ר: אבל אין
היתר להניח בכניסת שבת דבר היתר על המנורה הדולקת, כדי
שיטלטל' אח"כ כשיכבה הנר, מדאין המנור' עשוי' להניח עליה רק נר,
להכי לגבי מנור' הנר חשוב יותר [רע"ע ומג"א סק"ה]. (4) תנאי
ד' אין אדם עושה בסיס דבר שאינו שלו; לפיכך המניח דבר
מוקצ' על כלי של חבירו מבעו"י, ושהה שם כל ביה"ש, אפ"ה לא
נעשה בסיס. מיהו בהי' ניח' לי' לבעל הכלי בזה, כגון שהניח כלי
של חבירו תחת נר חבירו ביה"ש, כדי שיפול לתוכו, ונפל הנר לתוכו,
ויחזר ונפל לחוץ, או שהוליאו עכום מהכלי, אף שלא שאלו חבירו
שישים הכלי שם, אפ"ה נעשה בסיס, דמסתמ' ניח' לי' לבעל הכלי
שיעש' בסיס, כדי שלא ישרוף הבית [ש"ע ומג"א סק"ח]. (5) תנאי
ה' כשהמוקצ' משמש להיתר, אינו נעשה בסיס, כגון גיזי
צמר שהניח על הקדיר' לקמח', נוטל הכסוי והן נופלת [רכ"ע מג"א
י'] · וכ"ב במניח המוקצ' לכסוי על הכלי. וכ"ב לנון שטמנו
בעפר, אפי' נתכוון שישתרש שם, כל שלא השריש עדיין שמטו במקלת
עליו המגולין ומוליאו [שי"א ומג"א סכ"ב]; וכשאינו מגולה כלל תוקב
כוש בלכון, כדי שיתנער המוקצ' ומוליאו [רכ"ע מג"א סק"ו] · וכ"ב
ספל שכפהו והניח עליו טיט מע"ש כדי להגביה הספל עי"ז, מותר
לשמט הספל מתחת הטיט בשבת, ולא נעשה הספל בסיס להטיט
[ומג"א שע"ב סקי"ח]. מיהו י"א דאפי' בהניח המוקצ' שיהי' כסוי
להיתר, מחשב בסיס [ומג"א ש"ם סק"ו]. מיהו' בהדקו או קשרו המוקצ'
בהכלי מע"ש. כגון כלכלה שהיתה נקובה, ותחב אבן בהנקב והדקו
לכ"ע מותר לטלטל' עם האבן בשבת [ש"ע ס"ג] · °ונ"ל דהא 0
דבעינן דהדקו בחוזק, הייכו דוקא בלא יחדו לכך עולם; אבל ביחדו
להאבן מע"ש להיות לעולם לכסוי להכלי, אפי' לא הדקו מותר
לטלטלו; וכהאי דפורפת על האבן [ש"ג סכ"ב], חוץ ממטבע דלא
מהני בה יחוד לעולם מע"ש, רק לריך שיעשה בה מעש' ההיתר
מע"ש, כגון שפירף כנר על המטבע מע"ש, אז מותר לטלטל' ולפרוף
בה בשבת [שם]. תנאי ו' (6) שיהא המוקצ' מונח על עיקר

מוקצ׳, דזה מותר לטלטלו לצגו״מ, מדיש תורת כלי עליהם, ולא הקצ׳ אותן לגמרי מדעתו [ש״ח ס״ג] . **תפילין** יש אוסרין לטלטלן ויש מתירין [רט״ז ש״ח ס״ג, ורמג״א שם סקי״א] ; ול״מ כ״ל דאסורי׳ בטלטול מדהו״ל מוקצ׳ מחמת איסור . וה״ה שופר של מצוה, ולולב אסורי׳ לטלטל רק לצגו״מ [תקפ״ח, ורט״ז סי׳ תרכ״ח סק״ג] . **זאנדאוהר** [ואאככען לייגער], יש ספק אם מקשבו כלי שמלאכתו לאיסור [ש״ח כ״א] . **נר שלם** של חלב או שעוה, וכ״כ פתילה שלימ׳, מקשבו כלי שמיוחד לאיסו׳, ואסו׳ לטלטלן רק לצגו״מ [ש״ח מג״א סקי״ט] . (ג) מוקצ׳ מחשש איסו׳ מלאכה, כבור ודות ותיבה ושאר כלי המחובר לקרקע, אסו׳ לטלטל כסוי שלהן, מחשש שיבנה ; אא״כ יש להכסוי בית אחיז׳, דאז לא מקשב הכסוי במחוב׳, רק תור׳ כלי עליו [ש״ח י׳] . וכ״כ ספסל שנשמט א׳ או ב׳ מרגליה, אסו׳ לטלטל׳ להניח׳ על ספסל אחר, לישב עליה, אפי׳ נשמט הרגל מע״ש ; אם לא שישב עליה כך פ״א קודם שבת, גזיר׳ שמא יתקע בחוזק הרגל שנשמט שוב לקורו, ויתחייב משום בונה [שם ט״ו] . מיהו בנשבר או נאבד הרגל שנשמט, מותר לטלטל הספסל בכל גווני׳ [רט״ז שם י״ד]. וכ״כ כל כלי של פרקי׳ עם [שרויבען], [כפלאשע] של בדיל וכדומה, אם דרך להדקה בחוזק, אסור לטלטל׳ בשבת ויו״ט גזיר׳ שמא יתקע [רע״ט ז׳] ; ואפי׳ עשוי עם חריצי׳ דרך דומה לחדקים [שרויבע], אסו׳ לטלטל׳ [שם] . וכ״כ במטה של פרקים וכדומ׳ ; וי״א דוקא כשעיקר תשמישו כשלא נתפרק, אסו׳ לטלטלו [שי״ג רט״ז סק״ז] :

(י״א) אמנם במוקצה מחמת מיאום קיי״ל כר״ש, בין שהוא כלי, כגון עץ שתולין בו דגים ליבשן [ש״י], או מנורה שלא הדליקו בו באותו שבת, ומאוסה לפניו [רע״ט] ; או שהוא דבר מאוס בעצמו, כגון עכבר מת, או כלי רעי והשתנה וכל דבר מטונף, ואפי׳ נוא׳ בלי כלי, כשהן במקום שמצויין בני אדם, יכול להוציאן ; אבל אסור להחזיר העבוט של מימי רגלים, אם לא שיתן לתוכו מים, ויהיו זכין שראויין לשתיי׳ [ש״ח ל״ד ול״ה] . [0]מיהו באין הדבר מאוס מכ״ע, רק שמאוס להשתמש בו, כגון כוסות של מקיזי דם של זכוכית נקיים, אז דוקא בראוי לכסות בו כלי שרי לטלטלן [ובזה מיושב דברי הרן שהביא רמג״א רס״ו סקי״ג, ודו״ק . ולפע״ד ל״ש כ״ל לתרץ קו׳ הר״ן, הרי התם אין מטלטלן ולפניו משום דמאיסי, ודו״ק] .

(י״ב) אולם מוקצה שלא לצורך, הייכו אפי׳ כלי שמלאכתו להיתר דמותר לטלטל׳ אפי׳ מחמת לגל, כקערות כוסות וסכינין, עכ״פ שלא לצורך כלל אסור לטלטלן, רק

אסור אפי' אחר חכוכה, דמשום חבבות' דכש, אקלהו לגמרי לחלות [שבת מד"א תוס' ד"ה שבכר]. °ונ"ל דמה"ט גם אבוקת הבדלה מותר להשתמש בה ללורך חול; דאי"ל דדוקא כויי סוכה וכדומ', שאין כוונתו לחזור ולהשמש בה אחר סוכו' לסוכה הבא, משא"כ אבוק' מיוחד תמיד לחזור ולהשתמש בה להבדל', ודמי לאתרוג שהקלהו לז"י, דאסו' כל ז', אף דמפסקי לילות [כסוכה מה"ב]? ליתא, דהרי שופר כמי מיוחד לתקוע בו כל שנה למלוה, ואפ"ה מותר להשקות בו לתינק [כשבת לה"ב]; ואתרוג כ"ל דשאני, דאין הלילה הפסק, מדגם היא שם חג הסוכות עליה:

(ט) מוקצה מחמת איסור שבגופן, שאינן כלי, רק עומדין למלאכה שיעשה בעלמן, כמוכין ולמר שעומדין להטווה [דווג"א דסי' רכ"ט]; ועלים שעומדין להסקה [ש"ח ס"כ]; או כסרי' של אומן שלא חישב עליהן מע"ש להשתמש בהן להיתר [אבל כסרי' של בעה"ב בכל ענין שרי לטלטלן [ש"ח כ"ו]; ועורות של ב"ב או של אומן, של דקה לריך מחשב' מע"ש להשתמש בהן להיתר [אבל של גסה, אפי' בלי מחשבה מותרי']; ואבנים ולבנים וקורות שיקדן לבניין [ש"ח כ"א]; ואפי' מיוחד לדבר שאסור רק מדרבנן, כמעות שעומד לסחורה [ש"ג כ"ב]; כל אלו אפי' לצגו"מ אסו' לטלטל; אם לא שיקדן מע"ש בקלת מעשה שיעשה בהן או [ש"ג כ"ב, וש"ח דמג"א סקמ"א]. תשעה מיני מוקצ' אלו, אפי' ר"ש דלות לי' מוקצ' מודי בהו, חוץ ממוקצה דנולד ממין השני שזכרנו, דהיינו בנשתנה ממה שהי', ומוקצ' דבסים ממין השני שזכרנו, דהיינו מוקצ' דביה"ש שנסתלק השתא; וכ"כ במוקצ' דמלוה שנסתלק השתא, כגון כויין שהיו תלויין ביה"ש בסוכה והשתא נפלו, בהכך ס"ל לר"ש דאין מוקצ', ולא קיי"ל כוותי' [כל זה מוכח בסוגי' דשבת דמ"ה ומ"ו ובילה ד"ל ע"א ובמרדכי ריש ביל', ובפירוש הב"י לטור סי' ש"י, ובתוס' עירובין דמו"א ד"ס כ"ש, ובתוס' ביל' דב"א ד"ה קס"ד].

(י) אמנם עוד יש מוקצ' מחמת איסור מלאכה, דלר"ש מותר, ולא קיי"ל כוותי'; והוא מב' מינין, (יא) שהוא כלי העומד לעשות בו מלאכה האסור' בשבת; ככלי כתיב' (שרייבלייג), וכיס של מעות, אף שאין בו מעות, ומכבדות של שבטים [ש"ח מג"א סקע"ה], וקורנס, [האממער], וקרדום [האקקע], משור [זעגע], ומספרים [שעערע], ומרא [שיפפע, ושויפעל], מדוכה [מערזער], ומנורה אפי' לא הדליקו בה באותו שבת, וכדומה בכלי מלאכ'; וכ"כ קדרות שרוב תשמישן לבישול, להכי כשהיא ריקה אסו' לטלטל [ש"ח ומשבלות סק"א]; ואפי' מיוחד רק למלאכ' דרבנן, כשופר וכלי שיר, כל אלו אסו' לטלטלן. אבל מיוחד מוקצ' זה מכל מיני

מדליקה [שב"ד] ; וכ"כ בנתאכסן בבית נכרי, וצריך לצאת בשבת, וירא שיגנבו מעותיו, מותר לטלטלן בבגדו [ש"א ל"ג] ; ולאלי' רבה שם, בכה"ג אפי' לנשאן בידו שרי בא"ח בענין אחר, מדליכא ר"ה האידנא [°ונ"ל דאין להקשות לדידי' מוצא מעות בשבת דאסור אפי' לומר לגוי בשבת להביאן לביתו, אף דליכא ר"ה האידנא [נרס"ו א'] ? י"ל דהתם מציאת הרווח איננו כהפסד [כמ"ש קל"ז וקל"ח] ; וגם אילה"ק מבחורה הנפסדת מגשמים או מד"א, או חבית שנשבר', דמותר להציל רק ע"י שנוי [ש"ז י"ט] ? התם איירי בהפסד מועט, דלא חששו לו [כשבת קנד"ב] ; גם אין להקשות לדבריו ומדליק' דיש אוסרי' להציל [כשל"ד ס"ב] ? התם איירי במסופק רק שמא יברך, או משום דבמהומ' חיישי' שיכבה ; גם אין להקשות מגשמי' שיורדין על נכים, דאפי' לכסן אסו' רק ע"י גוי [כשל"ח ומג"א י"א] ? התם איירי דאיכא טרח' יתיר'. והכלל במקום פסיד' ל"ג בה רבנן, אם לא שיש טעם נדבר [כבתובות ד"ס ע"א]. (7) וכ"כ מותר לטלטל מוקצ' משום חולה, אפי' אין בו סכנה כשא"א בענין אחר [מג"א שכ"ח סקט"ו] ; ומה"ט מותר ליתן להרופא דיו וקולמס ונייר לכתוב לו [רעצעפט] לקול' שאין בו סכנה, כשא"א בענוס.

(4) אסור לטלטל מוקצ' משום צער בע"ח ; ומה"ט בהמה שנפלה למים עם טיט, אסור למשכה להעלותה [ש"ה י"ט], אף דצער בע"ח דאו' [כב"מ לב"ב וח"מ רע"ב ט'], אפ"ה לא התירו לטלטל עבורו, מוקצה, רק בטלטול במקצת ; כהאי דמדדין עגלי' וסייחין [ש"ח מ'] ; אבל מותר לבטל כלי מהיכנו משום צעב"ח, כגון להניח כלי' תחת רגלי' בהמ' שטובעת בטיט [ש"ס י"ט] ; וכ"כ שרי לכפות סל לפני האפרוחי' כדי שיעלו עליו ללון בערב [ש"ח ל"ט]. °ולכאורה ק' יעב דברי המג"א ש"ח סקי"א, דמקשה הנך ב' דינין אהדדי, דמשמע מדבריו דדוקא בצעב"ח רבה כטביעת בהמה התירו לבטל כלי מהיכנו, ולא בצעב"ח זוטר כדי שיוכלו לעלות ללון, ומכ"ל האי חלוקא ? ואת"ל ודצריך ר' יצחק לאוקמ' להך דאפרוחים דמטלטל הסל דמיירי בצריך למקום הסל [כשבת מג"א] וכ"כ רשי במתני' [קכח"ב], משמע דאל"כ אסור לטלטלו ; לית', דרק רבי יצחק לשטתי' צריך לאוקמ' כן, ודס"ל אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, אבל לדידן דלא ס"ל הכי [כרסי' ש"ח, ושל"ח ח', ותקכ"א ב'], וודאי דא"צ לאוקמ' בצרי למקומה, וכ"כ הרן בהך סוגיא ? וכ"ל דרמג"א דייק מדקט מתני' כדי שייעלו וירדו, דלאו כאו או איירי, רק כדי שיעלו ושוב ירדו [וכן כ' הרמבם בפכ"ח הכ"ה], משמע הא שיעלו וישארו יושבי' עליו, אסו' ; וא"כ מקשה שפיר ומ"כ, אי דאיכא צעב"ח לאפרוחי', א"כ אפי' שיעלו וישארו יושבי' עליו שרי, כמו גבי בהמה הכא ? אע"כ דהתם איירי דליכא צעב"ח, כגון שיוכלו לעלות ללון בדוחק בלי סל, ואפ"ה התירו לבטל כלי מהיכנו לפי שעה, ומ"ש מהכא דלא התירו לבטל הכנת הכלי רק משום צעב"ח ? ולהכי תי' שפיר, דהתם מדבידו להפריחן לא מחשב ביטול כלי מהיכנו ; משא"כ הכא דלמא לא תיעלה הבהמה ומנכה, להכי דוקא משום צעב"ח התירו בטול כלי מהיכנו. אמנם ק"ל למה בנפלה בהמה לטיט, משום צעב"ח הקילו לבטל כלי מהיכנו, טפי מלטלטל המוקצ', דהיינו למושכ' ולהוציא' מהטיט [כמ"ש ש"ה י"ט] ; ונהי' בא מהדרך ותמורו

בירא שישבר או שיגנב וכדומה, מותר לפנותן. אבל כתבי קודש ואוכלין אפי' שלא לצורך כלל מותר לטלטלן [ש"ח ד']:

זה הכלל בכל פרטי מוקצה הנ"ל דיש בהן **ח'** דינין.

(1) **כל** מוקצה אסור רק בטלטול אבל ליגע בו שרי כשאינו מנדנדו ע"י נגיעתו; רק בדבר עגול [תקי"ג רט"ז סק"ה] או בתלוי בחבל, שבקל יתנדנד, אסור ליגע [רס"ה ג']; מיהו כשמונח דבר היתר על מוקצ' התלוי, דאם גם יתנענע, הוה טלטול מהצד, מותר לטלו [רס"ה מג"א ד'].

(2) **מותר** לטלטל מוקצ' מן הצד, לצורך דבר המותר, אבל לא לצורך המוקצ' שלא יגנב וכדומה [ש"ט מג"א ה' ושו"א ח']. וטלטול מן הצד, היינו ע"י שינער הכלי שמונח המוקצ' עליו [ש"ח כ"ז], או ע"י נפיחה [ש"ח ג'], או ע"י רגליו דרך הלוכו [ש"ח מג"א ז']; או ע"י דחיפה בגופו או בכלי אחר [ש"ח כ"ז]; ומכ"ש בדהוה כמי דבר שאינו מתכוון, כגון שישב על אבנים ומזיזן עי"ז [ש"ח מג"א מ"א]; או בששומט הכלי מתחת המוקצה [שו"א ח'] וי"א דכל שאין מטלטל בידיו ממש, אפי' לצורך המוקצ' שרי [שו"א ח'].

(3) **מותר** לטלטל מוקצ' להדיא מפני ד' דברים [כְּנָפָה סי'];
(א) מפני כבוד הבריות, כגון לקנח א"ע במוקצ', ואפי' לטלטל מרה"י לכרמלית מותר מה"ט [שי"ב] וכ"כ מותר להציל מת מדליקה, אם ליכא ככר או תינוק, גם אינו יכול להוציאו ע"י טלטול מהצד, שרי להוציאו להדיא [שו"א א']; (ב) משום חשש נזק לגוף, כגון קוץ המונח בר"ה, או זכוכית על השולחן, שאפשר שיזוקו בו בני אדם [ש"ח ו' וי"ח]. מיהו בהי' יכול לסלקו אתמול, אסור לטלטלו היום רק בטלטול מהצד [מג"א ש"ח סקל"ו]. (ג) משום פסידא, כגון שהי' בא מהדרך בליל שבת, וחמורו טעון כלי זכוכי' מוקציי', וצריך לפורקן משום צעב"ח, דמניח כרים תחתיהן, ומתיר האזור של החמור כדי שיפלו המוקציי' עליהן; ואם לא יהיה אפשר לשמוט אח"כ הכרים מתחת המוקציים, אז פורק הכלים המוקציי' בנחת, דביטול כלי מהיכנו חמיר מטלטול המוקצ' [רס"ו ט']. וכ"כ בלקח בידו כלי שמלאכתו לאיסו', בין שהי' צריך למקומו, או ששכח ונטלו בידו, מותר לטלטלו למקום שירצה להניח, וא"צ לזרקו מידו; ולכן מי ששכח מעות בבגדו, והוא ברה"י, א"צ לזרקו ולנערו מיד, רק הולך לחדרו ומנערו שם [רס"ו]; וכ"כ סכין שמל בו א"צ לזרקו מיד מידו, רק הולך למקום המשתמר ומניחו שם [י"ד רס"ו רמ"ז סק"א]. וכ"כ מותר לטלטל מעות ושאר דברים המוקציי' להצילם

לצרכו אבל המלאכ' נעשת בדבר שצייך לישראל, כגון שנותן לו בשר לבשלו לצורך נכרי אף שאינו קייב במזונותיו; אבל בב' לטיבות', שאינו לצורך ישראל וגם אין הדבר שעושה בו שייך לישראל, מותר, דאז לא מקרי כשלוחו; ולכן מותר לומר לו שיעשה מלאכ' לעצמו בשל עצמו [ש"ז סכ"א]; ובעושה בבית ישראל צריך שיעשה בלנע' משום חשד [סבים"ד ומנחת כהן].

(ב) **אסור** לומר לעכום לעשות שבות, אע"ג שהאמירה לעכום ג"כ שבות, וא"כ הו"ל שבות דשבות, אפ"ה אסור. אבל דבר שהוא רק חומר' בעלמא, מותר לומר לעכום לעשותו [ש"ז רמג"א סק"ב].

(ג) **וכן** אסור לומר לנכרי בשבת שיעשה דבר בחול, או בחול שיעשה דבר בשבת [ש"ז כ' ו']; ולכן אסור לומר לו בחול או בע"ש קנה לי או מכור לי למחר דבר זה; ואם יום השוק בשבת, שא"א למכור או לקנות הדבר רק בשבת, אפי' לא אמר לו בפירוש שיקנה או ימכור בשבת, כאמר לו בפירוש דמי ואסו' [ש"ז רמג"א סק"ג].

(ד) **כל** שאסו' לומר לו שיעשה, אפי לרמז לו דרך צווי אסור; וכ"ש שלא יאמר דרך צווי שיעשה דבר היתר, שיבין הנכרי מעצמו מה שיעשה באיסור, כגון שיאמר לו לקנח חוטמו, שיבין הנכרי שתוכו שימקט בכלי את הנר [ש"ז רמג"א סקל"א].

(ה) **אבל** מותר לומר לנכרי שלא בדרך צווי מה שחסר לו, כגון שיאמר לפניו הנר דולק עמום, אף שיבין למחוט הנר בכלי, או איני יכול לקרות האיגרת החתום, אף שיבין מתוך דבריו לשבור החותם ולפתחו [שם סק"כ וסקל"א, ואשל שם]. °ואילה"ק הרי אפי' עשה בן נכרי בעצמו לצורך ישראל, אסו' להנות ממנו, ובנכרי שהדליק נר לצורך ישראל, דאסור לכל להנות ממנו [כסי' ריצ"ו א' ושב"ה]? נ"ל דהתם נהנה מגוף ההדלקה האסורה, ומשא"כ הכא אינו נהנה מקריאת הנייר עצמו רק מדבר שהכתוב ממנו, דהיינו קריאת הכתב; וכ"כ במחיטת הנר אינו רק מוסיף מה שמעכב סיבת ההנאה, ואין הישראל נהנה מגוף המחיט', ודו"ק]. **וכן** מותר לומר לו אחר שבת למה לא הוספת נרות בשבת שלעבר, אף שיבין עי"ז להוסיף בשבת הבא [ריצ"ו ד']. **ובשו"ת** מו"י [מ"ט וכ"ג] מסתפק אם אומר לעכום שיאמר לעכום אחר לעשות מלאכ' אם אסור או מותר? °ולפע"ד יש קצת ראי' להיתר ממ"ד עירובין [דס"א] הא מר לא א"ל זיל אייתי, ועי' פי' הסוגי' דהתם בריף [סוף פי"ט דשבת]; ואילה"ק וכי גריע ורמיז' דאסור? נ"ל דגריע וגריע, דהתם רומז לו שיעשה מלאכה, והרי אמירתה דרמיז' כדבור דמי [גיטין כע"א]; ומשא"כ הכא הו"ל כאומר אמרו — ולא א"ל שיעשה]. —

(ו) **בהשעה** דחקים מותר אמירה לנכרי אפי' שיעשה מלאכה

טעון מוקצה כבד, שלא יוכל לשום הכר מתחת מוקצה, משום דשב"ח התירו לטלטל המוקצ', טפי מלבטל כלי מהיכנו, ליתן כרים תחת המשא הכבד [ברס"ז ס"ע? ובשלמ' באפרוחי' י"ל מדבידו להפריחן בנער', לא נתבטל כלי מהיכנו תי"ז אפי' לשעה, מדכל"ז לא ישאירו עליו לבסוף, אבל מבהמה הנ"ל ק'? וצ"ל דבבהמה נמי אפשר שתיגלה מעצמ' מעל הכרים בשבת, ולא יתבטל כלי מהיכנו; משא"כ התם כשיפלו המוקציי' הכבדים על הכרים, לא ישתלקו מעצמן, והו"ל שפיר ביטול כלי מהיכנו. או י"ל דהתם נמי מ"ש הרמבם והמחבר פורק בנחת, לא כדי שלא ישברו, רק ר"ל שיטלטלן בנחת, ור"ל כלאחר יד, אבל לא שיטלטל המוקצה להדיא. או נ"ל דבבהמ', לא התירו לטלטל ולהוציא' מדאיכ' תרתי, טלטול מוקצ' וטרח' יתירא להוציא. ועי' רלח"ו פכ"א ה"י משבת].

(5) **אסור** לטלטל מוקצה אפי' מקצתו; כגון להניד עלה בהאילן, אפי' שנשאר האילן עומד במקומו [עי' רט"ז סי' של"ו סק"ד]; וכ"כ אסור להעלים עיניו של מת או להניע בו אבר [שי"א ס"ז].
° אבל כשאינו מניעו, רק מנמינו קצת ע"י שנושב עליו בידו או באצבעו, מותר, דהרי סכין ומדיקין את המת [שם], אף שא"א שלא ינשב בשר המת כשסיכנו וכשידיקנו; וא"ל מדהו"ל רק פ"ר במילי דרבנן? ליתא, דהרי גם בכה"ג אסו' פ"ר [במג"א שי"ד סק"ה]; אלא וודאי אפי' במתכוין לכנשו כך שרי.

(6) **מותר** לומר לגוי לטלטל מוקצה לצורך ישראל [אלי' רבה ריג"ו בשם רי"ו]. ועי' רט"ז ורמג"א [תקט"ו], דמשמע שם דבכל דרבנן שרי. [ובאשל שם רע"ו סק"א כתב דתלי בפלוגתא, דתוס' ס"ל דכשעשה גוי מלאכה דרבנן לצורך ישראל, מותר לישראל אחר, ולר"ן שם אסור].

(7) **שכח** ונטל מוקצה בידו, מותר לטלטלו למקום המשתמר [ש"ח רמג"א סק"ז].

(8) **מוקצה** מותר בהנא' [תוס' ע"ז סו"כ ד"ה לאר. ועבדמג"א שכ"ח ס"ט].

(9) **ספק** מוקצ' לתוס' ישנים פ"ק דביצ' אסו'. וקיי"ל דספק נולד ממש אסור [תקי"ג ב'], אבל ספק אם גמר עכוס המלבוש היום, מותר [רכ"ב ס"ד]. ואעפ"כ אסור להביא מלבוש ובדומה מבית האומן בשבת [שם]. **והתהלה** לאל אלהי ישראל שהאיר עיני הכהויים בכל אלה.

ונתחיל לבאר דיני אמירה לנכרי

(א) **כל** דבר שאסור לישראל לעשותו אסור לומר לנכרי שיעשהו, ואפי' בבית עכוס. ודוקא שהי' לצורך ישראל, או שאינו

שבות, א"כ ה"ה במ"ש, וכן משמע מתוס' מגיל' ד"ד ע"ב ד"ה ויעבירנ' שאף בביה"ש שבסוף היום לא גזרו, יע"ש. ועדיין י"ל דלמא כתי' קמא התם ועדיין יש לגמגם בזה; — וגם באשל [ריג"ו ט'] כתב דס"ס הוא, דשמא הלכה כמ"ד דשבות מותר לצורך מצוה, אף בשבת עצמו, ושמא שבות מ"ש כשבות ע"ש; ואעפ"כ הניח בצ"ע. עד דאתא האי סבא קדישא ה"נ ע"ר הגאאמ"ו זצוק"ל, ואייתא מתניתא בידי' בספרו על א"ק, והוכיח שם מסוגיא דקדשה אביה בבוקר, והיא קדשה א"ע בערב [קדושין דמ"ט], ומקושית הר"ן בפ"ד דשבת בנדרה ביה"ש של ע"ש, דאין חילוק, והדברים ארוכים. (7) מותר אמיר' לעכום בדבר שאינו מתכוון אע"ג דהוה פסיק רישא; ולכן מותר לומר לעכום לסלק קדיר' מעל האש, אע"ג שגחלים יסבוה, וא"א שלא יבערן ונמצא מכבה עליונות ומבעיר תחתונות [רנ"ג סס"א]; וכ"כ תנור גרוף, ובו גחלי' לוחשות מותר לפתחו ע"י עכום אף שיתבערו הגחלים עי"ז שיפתח [רנ"ט ס"ז]. (8) במקום פסידא, כגון בדליקה [של"ד], או סחורה הנפסדת מגשמי' או סל"א, או חבית שנתבקעה, וכדומ' [ש"ז סי"ט], אע"ג דאמירה לנכרי אסור, מותר לקרותו ולומר בפניו כל המכבה והמציל אינו מפסיד: וכ"ש שיכול לרמוז לו שיכבה [של"ד]. °מיהו נ"ל דאסור לומר כל הרוצה יכבה, דהרי גבי תרומה מהני שיאמר כל הרוצה יתרום, וכל התורם אינו מפסיד לא מהני בתרומ' [בר"ן נדרים דלו"ב]. (9) יש מתירין אפי' מלאכ' דאו' ע"י אמיר' לעכום לצורך מצוה כל שהגוף נהנה מהנה [מג"א ריג"ו ח'; ואשל שם קורא להתיר אפי' אין הגוף נהנה ממנה] וכן נתפשט המנהג לומר לעכום להדליק נר לצורך מצות סעודת שבת או חתונה או מילה כשאין לו נר אחר; וכ"ש בשחר בביה"נ לצורך תפלה שהיא מצוה דרבים; וכ"כ מתיר בתו"ש לומר לעכום אפי' בשבת לקשור חוט הערב שנתנתק; ויש לצרף לזה דמצות לאו ליהנות נתנו [נר"ה כח"א]; ואין להתיר כל הנך רק בשעת הדחק; ומכ"ש בדאיכא פרהסיא בדבר, כאומר לו לחתוך ערבה בשבת, דאסור [תרס"ד].

(ז) כל זה בשאומר לעכום לעשות מלאכ' דאו'. אבל לומר לעכום לעשות דבר של שבות, דהו"ל שבות דשבות, יש עוד היתר בה' דרכים (1) במקום חולי קצת, והוא שמצטער הרבה, ולא במיחש בעלמ'; ולכן מותר שיניח עכום רטיי' מרוקחת מע"ש על מכתו; אבל לא ימרח' העכום בשבת [שכ"ח כ"ה ומג"א שם סקי"ג] אם אם לא שחלה כל גופו ע"י המכה, אז גם מרוח שרי ע"י עכום וכדלעיל. (2) לצורך מצוה; מותר לומר לעכום להביא שופר ולולב וס"ת

דאורייי׳ ; ואלו הן : (1) בחולי של כל הגוף אפי׳ אין בו סכנה, שהרי ישראל עצמו מותר לעשות בכה״ג שבות, וכ״ש שבות דאמיר׳ לנכרי דקיל [ש״ז דמג״א סק״ו] ; וכן קטן שאין לו מה לאכל, מותר לומר לעכום לבשל לו, וגם מותר להאכילו מוקצה בידים כשא״א באופן אחר [שב״ח מג״א סקט״ו] ; וכן מותר לומר לו לעקור לו שן שמלטער בו [שב״ח ג׳ ועי׳ דט״ז כאן, ובתשב״ס בי״ד קנ׳ ח] . וכ״כ מותר לומר לנכרי להסיק התנור מפני הקור בארצות הצפוניי׳, דהו״ל כחולי כל הגוף, והכל לפי הקור [סשרי״ו] . (2) משום ישוב א״י מותר לקנות מעכום בית, ומראה לו כיס מעות שישלכו, ואומר להשופט שיכתוב ויחתום לו בערכאו׳ [ש״ז דמג״א סק״כ] . (3) בזמנו בהול כגון שהמשיך לו בדרך נותן כיסו לעכום [רס״י רס״ו] ; וכ״כ בהמה שאחזה דם, מקיזין לה ע״י נכרי, דאי לו שרית לי׳, אדם בהול על ממונו ואתי לעשו׳ איסו׳ דאו׳ [סששל״ג] . אבל אסו׳ לומר לעכום להציל מת מדליקה לר״ה, מדאינו יכול לבוא לידי אסור דאו׳, דהרי כנוי מלאכה שא״צ לגופו הוא, רק לכרמלית מותר לומר לעכום להוציאו ; וכ״כ ע״י נכר או תינוק מותר גם ישראל להוציאו לכרמלית [שי״א דמג״א סקי״ג] . (4) משום בזיון כתבי קודש, מותר לומר לעכום לכבות הדליק׳ או לעשות מלאכה אחרת שינצלו משריפ׳ או שאר בזיון [של״ד סי״ח] ; ומה״ט התיר בתשו׳ שב יעקב [סט״ו] לומר לעכום לכבות נרות שבביה״כ מחשש שריפת ספרי קודש, וגם בל״ז כנוי הו״ל שא״צלגו . (5) משום צער בעה״ח מותר לומר לנכרי לחלוב הבהמות אף דהו״ל תולד׳ דדש [ש״ה כ׳] . (6) בין השמשות [דהיינו י״ג [מינוטין] ומחצה אחר שקיעת החמה] אפי׳ כבר קבל עליו שבת, מותר לומר לעכום לעשות מלאכ׳ דאו׳ במקום מצוה קצת, או שטרוד ונחפז על המעשה ההוא, כגון להדליק נר יא״ל או נר לסעודתו, או במקום הפסד [דמג״א רס׳ א ו׳ ודט״ז שמ״ן], או לקשור חוט הערב שנתנתק אף דמוסיף על אהל קבע [תו״ש] ; אבל אסור לומר לעכום ביו״ט שני לתקן העירוב לצורך שבת שיהי׳ למחר, דאף דיו״ט שני כמי שבות, עכ״פ הו״ל שבות רחוקה דלא התירוהו [נב״י תשו׳ מ״ד] . ומסתפק רמג״א אם גם ביה״ש דמוצאי שבת לא

גזרו עליו, מאתחזק אסורו ? ובר״סי׳ תקס״ב החליט דביה״ש דמוצאי 0

שבת חמור טפי . °ולפע״ד תליא בפלוגתא דרבותינו היא, דלתוס׳ [כריתות דיו״ב ד״ה ודפיפא] ביה״ש דמ״ש חמור טפי דמחשב איקב׳ אסור׳ ; ולרמב״ם [פ״ח משגגות], אין חלוק בין ביה״ש דע״ש למ״ש ; ובפרוש׳ למשניות כריתות פ״ד הוכחתי ת״ל כרמב״ם ; א״כ אין חלוק, דהרי אף ביה״ש של ע״ש מחשב איקבע איסור, ואפ״ה מקלינן לענין

לשכוס להסיר השקוקים מקבית של מרקקת [סי"ד רמג"א סקי"ד]. וכ"כ מותר לומר לו לכבד הבית במכבדת [של"ו כ']:

ועתה נתחיל לבאר בס"ד דיני מלאכה שבת

(א) **ישראל** שעשה מלאכה דאורייתא במזיד, אסור לו ליהנות מאותו דבר לעולם; ולאחרים מותר מיד במוצאי
0 שבת, ואפי' לאותו שנעשה בשבילו [סי"ח א']. °ונל"פ דא"צ דנטור נקט דלאו דוקא מבשל בשבת, אלא ה"ה שאר מלאכות, וכן העתיק הרמ"א; אעפ"כ היינו דוקא כשהנאה מאותה מלאכ' עצמה שנעשה בשבת; כגון מבשל או שוחט או קוצר דנקט הש"ס, וכ"כ בנעשה שום כלי או מלבוש וכדומ', שבכולן אף שנהנה אחר שבת בבדש"י, עכ"פ נהנה מגוף המלאכ' שנעשה בשבת; וה"ה בכיבה נר בשבת, אף דלא נהנה מגוף הכבוי, עכ"פ נהנה עי"ז מן הנותר מהנר. — אבל בהוציא בשבת מרה"י לר"ה או איפכא אף דבשבת אסור ליהנות מהוצאתו או הכנסתו, עכ"פ אחר שבת, אפי' הזיד בהוצאתו בשבת, מותר גם המוציא להנות מהדבר, בשלא נהנה אז מהוצא' או הכנס' של שבת — דהרי אינו נהנה מגוף המלאכה של שבת; דאי"ל דחז"ל קנסוהו מהדבר שנעשה בו עבירה, כמו שקנסו לחי שכוון מלאכתו במועד, דאסור בה אף שאינו נהנה מהמלאכה גופה [במ"ק י"ג]; וכ"כ ליורשי אשה שנשאת מדאמרו לה מת בעלה, ונמצא חי, קנסוה מכתובת בנין דכרין.. מדעבדה אסורה, אף שאין נהנין מעבירה [יבמות דצ"א]; וכ"כ לבת שביי' קנסוה ממזונות [כתובו' דנ"א]; וכ"כ חמץ שעבר עליו הפסח אפי' בשוגג או באונס, אסו' בהנא' [פסחי' דכ"ח]; וכ"כ נוטע אילן בכור קנסוהו בו [בכורו' דל"ד]? ההנך כולהו שאני, שהי' נראה לחכמים להחמיר בהן ביותר, משום דקילי ספי ממלאכת שבת שהיא בסקיל', ואתו לזלזולי בהו; משא"כ שבת דחמירה לא לאכשי ולא אתא לזלזולי בה [בביצה לו"א], ומלתא דל"ש ל"ג בה רבנן כולי האי [בתוס' חולין טו"א ד"ה מודי]. תדע, דהרי בהנך כולהו, אסרום לגמרי להמוכ', וכמ"ש המכוון מלאכתו יאבד; וכ"כ בכולהו; ובמבשל בשבת לא אשכחנה רק שאסו' להמוכ' באכילה או בתשמיש של גוף האדם', אבל לא שיאסר מלהאכילם לבהמתו וכדומה מההנאות; אלא ע"כ כדחק שלא היה נראה להם לחכמי' לגזור הכא בשבת כולי האי. **ותו** נ"ל דאפי' באותו שבת עצמו שהוציאו או הכניסו, עכ"פ אם החזירו למקום הראשון, מותר גם לאותו שנעשה בה העבירה, דהרי לא נהנו ממעשיו. ואילה"ק לפ"ז ממ"ד [עירובין ד"מ ע"א] בפירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו אפי' במזיד לא אבדו מקומן, דלרש"י התם מיירי אפי' בשבת, ומותרי' גם באכיל'; ואמאי נקט תחומין דרבנן, הרי לדברינו אפי' במוציא מרשות לרשות שהוא דאו', כשחזרו מותרי' באכילה אפי' לדידי'? י"ל, או משום דרצה להשמיענו דלא אבדו מקומן אלפיים לכל רוח, דלא שייך רק ביו"ט, דהרי בשבת בל"ז אינו רשאי להוציאן מרה"י, א"כ לא הוה מצי למנקט מוציא מרשות לרשות, דהרי אין עירוב והוצא' ליו"ט [כבי' תקי"ח]; א"כ דקמ"ל רבותא אחריתא דאפי' באיסור דרבנן דוקא בחזרו, אבל בלא חזרו אסורים לאכל לכל כשהוציאם במזיד [ובבי' ת"ה ס"ט]; ואף דבחזרו במזיד כמי עביד אסור', עכ"פ לא נהנו ממעשיו, משא"כ בשלא חזרו. — **מיהו** ומתוס' שם [דלפ"ב ד"ה לא],

מחוץ לתחום או חוץ לקוט העירוב [ב"ז ס"ה ותקפ"ו מג"א סקכ"ד], וכ"כ מותר לומר לעכום שיביא ספר וסידור מחוץ לעירוב מה"ט; וכ"ש שמותר להביא על ידו לרכי מילה מחוץ לעירוב [שו"א ס"ו]; וכ"כ מותר לומר לעכום לתקן כלי שיר של עלמו [ודו"ק] כדי לנגן לחתן וכלי או לעונג שבת [א"ר שו"ח]; וכ"ש דמותר לומר לעכום להושיב קדירו' המאכל על התנור קודם שהוסק, דג"כ אינו רק שבות, דא' נותן הקדיר' ואח"כ הביא אחר אור לבסוף, הראשון פטור אבל אסו' [כבילה לד"א], והכא משום עונג שבת לאכל מאכל חם מותר לומר לנכרי לעשותו [ועי' רמג"א רנ"ג סקמ"א]; וקילא הא שבות משבות אחר, דהכא אין הפעולה אסור' מל"ע, רק משום מה שיעש' אח"כ [ודו"ק]. וכ"ב מותר לומר לעכום למקוט הנרות בידו לצורך סעודת שבת או לכבוד אורחי' שממקום אחר [לאפוקי אורחי' שמאותו מקום] או לכבוד חתן וכלה. אבל למקוט בכלי אסור, דהו"ל איסור דאו' [אשל ש"ז ו']; וכ"כ מותר לשלוח נכרי חוץ לתחום אחר קרובי חולה חזק, אבל לא אחר קרובי מת [ב"ו ס"ט]; וכ"כ הנשבע לפרוע בט"ו בחודש, וחל בשבת, פורע ע"י עכום [ב"ו מג"א סקט"ו]; וכ"כ אם נשאר לו חמץ בע"פ, מותר ליתן להעכום החמץ אפי' הוא הרבה אף שיוליאנו לכרמלית, וי"א דאף בפסק עלמו מותר ליתנו לעכום להוליאו לכרמלית ולבערו [שב"ה ב', ותמ"ד רט"ז סק"ה ומג"א שם סק"נ]; וכ"כ מותר לומר לעכום לגרד הכלים מבלק בע"פ בשבת [תנ"ט ס"ה]; (3) במקום הפסד גדול, מותר לומר לעכום לעשות שבות כדרכו, וע"י ישראל שלא כדרכו [ב"ו רמג"א סק"ו]; מיהו ע"י ישראל יש לעשות בלנעא [של"ו ס"ט]; ואף דכל שאסרו מפני מראית עין, אפי' בחדרי חדרי' אסו', הייכו רק באיסו' דאוריי' [ברט"ז שו"ז סק"ט ועי' רמג"א ש"ס סקכ"ו שב' דאפשר דקיי"ל דהאסור מפני מראית עין מותר בחדרי חדרי'; וכ"כ תוס' ע"ז דיב"א]. (4) כל דבר שאפשר ע"י ישראל בהיתר, מותר לומר לנכרי לעשותו אם הוא שבות; כגון מותר לומר לו לטלטל נר דולק, מדשרי ע"י ישראל בטלטול מהלד, שידיקנו עד שם; ואפי' בנר שמן שיש חשש שיקרב או ירחיק השמן מהפתיל' והו"ל כמכבה או מבעיר, עכ"פ אפשר שילך בנחת ולא יכנענו, והרי בעכום שרי שאינו מתכוון אף בפסיק רישא, וכלעיל [סי' ו' 7 ועי' אשל ריע"ו י']. ומכ"ש שמותר לומר לעכום לסלק המנורה שדלק עליו ביה"ש [ריע"ט ד']. וכ"כ מותר לשלחו להביא שכר וכדומה מחוץ לקוט העירוב, מדאפשר לישראל לילך לשם לשתות [שכ"ה י']; ודוקא בלמא מאד [רמג"א שם]. (5) כל דבר שמחלוקת בין הפוסקים די"א דאפי' שבות אינו, מותר לומר לעכום לעשותו; ולכן מותר לומר

מותר לכל [רע"ו]; אבל לערב מותר לכל מיד. מיהו בדברים שש"ך בהם בשולי עכום, גם להקונה עצמו אסור במוצאי שבת, מדאפשר בהיתר [ש"א ורע"ו בי"ד ססקי"ג, וש"ך שם סקכ"ג סק"כ].

(ה) ובעשה עכו"ם מלאכה דאורייתא לצורך ישראל באיסור, אפי' בלי ציווי ישראל, ואפי' בשל עצמו, יש חלוק (1) אם הוא מלאכ' שמתכוון שיהנה בה ישראל עכשיו, כהדלקת נר, בישול, ואפיי', אעפ"י שקלץ, והעכום עושה בבית עכום, אסור לכל עד מוצ"ש בכדש"י [רע"ו ס"א וש"א כ"ב ושב"א ס"ו, ומג"א רכ"ב]. ובמיקה בו ישראל והעכום עשה כנגד רצונו, מותר גם לו מיד [רע"ו מג"א סקי"ג]. ובמסופק אם עשהו לצורך ישראל או שמסופק אם כעשה היום, יש אוסרי' לערב בכדש"י, ויש מתירין לערב מיד [שב"ה ו']. (2) ואם הוא מלאכ' שאיכו מיוחד דוקא לשבת, שהי' העכום יכול לגמרו כל זמן שירצה, ומתכוון 0
עכו"ם רק לגמור מלאכתו, כלבוש וכעלי' שעשאן עכום בשבת [°לאפוקי [שפיפעל וויקסינן] לצורך שבת, דאסור בכדש"י, אפי' נחאן עכום בלי ציווי ישראל, ועי' במלאכת מחרם], אז אם קלץ שכרו מע"ש, או שידוע קבילתו, אז אם צריך להם מאוד מותר ללבשן בשבת [מג"א רכ"כ סקי"א], רק שלא יעשה בבית ישראל, ואפי' בלכע', ולא יאמר לעכום בע"ש לעשות בשבת, וגם לא יביאו מבית האומן בשבת [וומבית חכווני מותר ליקח סכעלים] בשבת [מג"א רכ"ב סקט"ו]; וביש לתלות שכגמרו המכעלים מע"ש רק שהיו צריכי' תיקון מועט, שהיה ישראל יכול ללבשן בלא"ה, מותר להשתמש בהן, אפי' איכו צריך להן [שם].

(ו) אולם אפי' עשה עכום מלאכה דאוריי' לצורך ישראל, אבל הי' שלא במתכוון לאיסור לבד, אף דהו"ל פ"ר להאיסור, כגון שהפסיק התכור שהי' עומד עליו המאכל הקר, אף דהו"ל פ"ר דוודאי יתחמם המאכל עי"ז, עכ"פ עיקר כוונתו כשהיסק הי' לחמם הבית; וכ"כ כשכתן המים להעללטאפף, דעיקר כוונתו שלא ישרף ההעללטאפף, לפיכך מותר הישראל לאכל המאכל ולשתות הקמין [שבהעללטאפף]; ואפי' לומר לו לכתחילה לעשות כן 0
מותר [רכ"ג מג"א סקמ"א]; °ואע"ג שמתכוון הנכרי כמי להחם התבשיל והמים [כקו' רע"ו שם סקי"ח]? כ"ל דרשבא לשטתי', ממ"ש הר"ן [פי"ג משבת דמ"א סע"א] בשם הרשב"א, דהא דפ"ר אסור, הייכו במתכוון רק להפ"ר, אבל במתכוון גם להיתר, אפי' שמתכוון גם להפ"ר מותר [ועי' בש"ג שם אות ד']. ולפע"ד אין להקשות לרשב"א מגרר אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ [ביצה דכג"ב], אף דג"כ מתכוון לאיסור והיתר אסו'? וכ"כ במסוכריית' דכזוית', אסור

ומשיב דאפי' בשלא נהנה ממלאכתו בשבת, אסור בה באותה שבת; מדהקשו שם מהא דקתני הכא דכשחזרו למקומן דמותרים, ומ"ש ממבשל בשבת במזיד לא יאכל, והוצרכו לחלק בין איסור דאורייתא לדרבנן; וכ"כ נמי המג"א [ת"ה סקי"ד]; ולי כדברינו הנ"ל, הו"ל דהתם נהנה מגוף המלאכ' שנעשה בשבת, משא"כ הכא בחזר והכניסן לא נהנה ממלאכתו בשבת? אע"כ דס"ל, דכיון דבחוץ לא הי' רשאי לאכלן, ובשהחזירן בשביל' רשאי לאכלן, ג"כ נהנה ממלאכת שבת מקרי, אף שאינו נהנה מגוף המעשה אילו נעשא' בחול, עכ"פ הנאה הוא; להכי הוצרכו לחלק בין דאוריי' לדרבנן; א"כ בשבת גופי' אסור להוציא מרשות לרשות אף שהחזירו. — ומלבד שיש לתמוה על דבריהם דהרי בשהוציא חוץ לתחום ג"כ נעשה ונגמר אדאוריי' דהעביר ד"א בר"ה וכמ"ש המגיד [פ"ו משבת הכ"ד] בשם הרשב"א? ואם יש ליישב דלתוס' איירי שהוציאן רק אמה א' וחזר והכניסן תוך התחום [ולא ידענא למה הוצרך ה"ת שם לדחוקי נפשי' בתרוצי דמיירי בהוציאן אנוס ולא כתרוצינו, דהכי הלכתא [בעירובין דנ"ב]; עכ"פ יש ראיה לדברינו מהרמב"ם [שם], שב' דהחילוק בין מבשל בשבת לפירות שיצאו וחזרו, דהכא לא נעשה מעשה בגופן, ולא נשתנו, עכ"ל; וזהו ממש כדברינו, אלא דהרמב"ם לשטתי' אזיל דפסק כרשב"י ור"נ התם, דעכ"פ במזיד אסורי'; אבל לדידן דבשהחזירן גם במזיד מותרי' א"כ ה"ה במוציא מרשות לרשות; וא"כ מכ"ש דמותרי' אחר שבת כשלא נהנה מהמלא' של שבת, ואפי' לרמב"ם, והיינו כדברינו].

(ב) **ובעשה** אותה בשוגג, או ששכח שהמלאכ' אסור' או שהיום שבת, ואפי' נעשה ע"י שהורה לו חכם בטעות, אז בו ביום אסו' לכל, ולערב מותר מיד לכל [שם].

(ג) **ובעשה** ישראל שבות, אם בשוגג מותר לכל; ואם במזיד, י"א דאסו' לכל עד מוצאי שבת, וי"א דלאחרי' מותר מיד [ת"ה ס"ט]. ולהכי המטביל כלים או המגביה תרומו' ומעשרות בשבת, או הוציא פירות חוץ לתחום, או מרה"י לכרמלית או אפכא, אם בשוגג מותר לכל בשבת, ואם במזיד י"א דלאחר מותר מיד [עי' רמב"ם פכ"ג משבת, וא"ח ת"ה ס"ט]. **מיהו** במידי דשייך בי' ערומי, דהיינו שלא עשה מעשה בשבת, כגון שופך קדיר' ע"פ כירה בע"ש, והתחיל להתבשל ולא נתבשל כל צרכו [רנ"ג ס"א, ורנ"ד ס"ג וס"ח], או שטמן בע"ש בדבר המוסיף הבל [רנ"ז ס"א], או שהדליק מדורה בע"ש ולא אחז בהן האור ברוב עביו ורוב היקיפו קודם שבת [רנ"ה ס"א], או שהדליק בע"ש בפתילו' ושמנים הפסולים להדלקה [רס"ד ס"א], בכולן בין בשוגג בין במזיד אסורים לכל עד מוצאי שבת בכדי שיעשו [שבת לח"א]. **אמנם** כל זה בשיש לו דוגמתן לצורך שבת, אבל בלית לי' מהן לצורך שבת, בשוגג מותרי' אף לו ובמזיד אסור [המג"א רנ"ד סקי"ו, ות"ה סקי"ד].

(ד) **אמנם** בעשה ישראל מלאכה דאורייתא בהיתר, כגון לצורך חולה מסוכן, או אפי' בעשה עכו"ם מלאכה לישראל חולה שאין בו סכנה, אסור לאחרי' כל היכא דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו, כבישול וכדומה [לאפוקי בהדליק נר לצורך חולה או לקטן,

האדם, אבל [קאפפע] דיש בו ג"כ משום מוקצ', מדצריך לטוחנו כמו שטוחנין הדגן לעשות פת, אין להקל בו כ"א לצורך חולה, אפי' בעיר שרובה עכום [תשו' שבו"י ח"ר סי"ג]. אמנם [בטהע] לכ"ע מותר בליכא למיחש שירבה בשבילו. אבל עכום שהוליא לפתות או שאר פירות לצורך עצמו מתחת הקרקע במרא וקציצ', מותרי' לישראל בו ביום ומוקצה לא שייך בהן, דכמונח בקופסא כעולה דמי [תקי"ח דמג"א סקי"ד].

(ט) ובעשה עכום מלאכ' בבית, וישראל ונכרי' בבית, או בעיר, וישראל ונכרי' בעיר, דוקא ברוב נכרי' שרי, היכא דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו; אבל במחצ' על מחצ' אסו'; ואם יש הוכח' שלצורך נכרי' עשה, אפי' ברוב ישראל שרי', וכ"ש בהוכח' איפכה אסו'. — ואם עשה לצורך שניהן אסור [רע"ו מג"א סק"ו ותקט"ו ס"ו]. °והנה לפ"ז בדאמפף באטה נראה לכאור' דאפי' קנה שם שביתה מע"ש, אסו' לירד בה בשבת, דהרי כיון דישראל צריך לקנות לעצמו [ביללעט] לסי' לבעל הספינה, שיהי' יוכל לירד לה בשבת, א"כ אף שרוב הנוסעים שם עכו"ם הם, עכ"פ הרי רמג"א כתב [בסי' רע"ו סק"ו] דבהדליק נכרי נר לצורך ישראל ועכו"ס, אסו' להשתמש לאורו, ומ"ש [דאמפף באטה] מנר? ואין לחלק דהיינו דוקא במחצ' על מחצ', ולא ברוב עכו"ס; דמ"ש, הרי עכ"פ גם אדעתי' דישראל קעביד: אמנם אחר מ"כ רבינו מג"א זלוק"ל לא כוון יפה בזה; דהוא למד כן מלקמן [סי' קט"ו ס"ו], והרי התם רק בליקט פירות וכדומה איירי, והתם שפיר בעשה לצורך שניהן אסור, שמא ירבה בשבילו; משא"כ הכא בנר לא' נר למאה, אפי' עשה לצורך שניהן מותר. תדע דאלת"ה מאי ראי' מייתי הש"ס [שבת קכא"א], תניא כוותי' דרב דספיקא אסו', מדקתני [מכשירין פ"ב מ"ה] במרחץ מקצ' על מקצה אסו', ומאי ראי' היא זו, דלמא מקצ' על מקצ' לאו משום ספיקא אסור, רק משום דהן מקצ' על מקצ', אמרינן דעל דעת שניהן עשה? ותו הרי אמרי' להדיא [שבת קכב"א] דבנר לא' נר למאה, אפי' בפניו, ואפי' מכירו מותר, וכמעשה דר"ג, דמסתמא עשה העכו"ס הכבש על דעת שירדו בו כל בני הספינה, אפר ביניהן ר"ג וזקני', ואפ"ה ירדו בה. גם רשי שם [ד"ה שלא בפניו] משמע דבפניו הייכו שמתכוון לישראל, ע"ש. גם פשטא דלישנ' דמתני' שם, דקאמר אם בשביל ישראל אסו'; ולא קאמר אם גם בשביל ישראל אסו', ש"מ דדוקא אם רק בשביל ישראל עשה אסור, אבל בעשה לצורך שניהן מותר. הן אמת שהר"ב מ"פ ט"ז כתב דאי תנא מים דאם בשביל ישראל אסו', סד"א דאבל נר דאיהו כמי כ"ל שרי,

להדוקי ביומא טבא [שבת קי"א] אף דמתכוון וודאי כמי לפקק הקנית? וכ"כ מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוון מפני הקמה וגשמים [פסחים דכו"ב] אף דמתכוון כמי להיתר להראו' להקוכ' מדתו? כ"ל דהכהו כולהו שאני, דההיתר והאיסור הם ב' מיני פעולות, לפיכך מדמתכוון לפעולות האיסו' אסו', משא"כ בנועל לשמור הבית, ומתכוון כמי לנעול בעד הצבי, בפעולות האיסור פתיכא בי' ג"כ ענין היתר, דשמיר' אחת עולה לכאן ולכאן. א"כ ה"כ במחמם הבית שמתכוון ג"כ לחמם התבשיל, חמום א' עולה לכאן ולכאן ושרי; ואע"ג דר"ן ורמב"ן פליגי ארשב"א, עכ"פ ע"י עכו"ם ומשום קיי בפש, י"ל דכ"ע מודו דשרי.

(ז) ובעשה עכום שבות לצורך ישראל באופן האסו' [תי' לעיל בלוויר' לככרי סי' ז] כגון שהביא מחוץ לתחום או שעשה שבות אחר לצורך ישראל, אסור לו עד לערב בכדי שיעשו, ולאחרי' מותר בו ביום [ווה לתוס' שבת דקכב"א ד"ה ואם, דאין חילוק בין תחומין לשאר שבות; ולזה כוטין דברי רשי [ביצה דכה"א ד"ה חוץ]; אבל לר"ן שבת [פט"ו ד"כ ע"ב] דוקא בתחומין אמרי' הבא בשביל ישראל זה מותר לאחר, משום דתחומין אינן שוה לכל, דמה שהוא חוץ לתחום לזה, הוא תוך התחום לאחר; אבל בשאר איסו' דרבנן, אסור לכל בו ביום. אולם בא"ר סי' רנ"ו כ' דקיי"ל כתוס' בזה, דאין חלוק] דלא כמשמע לכאור' מדמג"א רסע"ו]. מיהו בהביא עכום מחוץ לתחום לצורך ישראל, רק לענין אכיל' דינו ככ"ל, אבל לענין טלטול, דוקא תוך קוט העירוב או תוך העיר המוקפת חומה מותר לטלטלו, דזולת זה אסור לטלטלו רק תוך ד' אמות [שכ"ה ס"א]. ובספק אם הובא מחוץ לתחום, או בספק אם הובא בשביל ישראל, בו ביום אסור לו כוודאי, ולערב מותר מיד [שכ"ה רמג"א סק"ב].

(ח) ובעשה עכו"ס אפי' מלאכה דאוריי' לצורך עכום, נ"כ יש חלוק (1) דאיכא למיחש שמא ירבה בשבילו, כבישול [קאפפע] וכדומה והעכום מכירו ויודע שצריך לו אותו דבר, ואף שלא ירבה בשבילו בשבת, יש לחוש מדמכירו שירבה בשבילו בשבת הבא, אז אסור לישראל. וה"ה במוקצ' ממש, כגון שצד עכום דגים או תלש פירות, אפי' עשה לצורך עצמו, אסור לכל בשבת, ומותר במו"ש מיד; ואפי' בספק אם תלשן או צדן היום, כך הוא דינו [שכ"ה ה']. (2) ובליכא למיחש לא לשמא ריבה או ירבה בשבילו, וגם אין חשש מוקצ', ככרי שהדליק הנר לצורך עצמו, וכדומה כגון שאינו מכירו כלל, בעשה עכום לצורך עצמו מותר לישראל; רק באפיית פת יש אוסרי' משום מוקצ', ויש מתירי' מדכגמר בידי אדם אין בו משום מוקצ'; ויש להקל לצורך, רק שלא יתן לו מעות מע"ש, דאז אדעתי' דישראל קעביד [שכ"ה ד']. מיהו דוקא בפת שהוא קיי

לכל משם [דלג"א] דמערים ומעלי' הראשון ואינו שוחטו, דהתם רק משום צעב"ח הקילו; ואף דבדף [כו"א] שם לא התירו להערים ולהעלות הבכור משום צעב"ח? שאני בכור דהערמתו גלוי לכל דשמא אין בו מום; משא"כ באותו ואת בנו כל חד וחד חזי לי', דמי לקמחא דבני חילא [שם דכ"א] דמדכל חדא וחדא חזי ל' שרי לאפותן ביו"ט ע"ש]; והאידנא דליכא ל"מ, אפי' הערמ' אסור [כמ"גא של"ט סקי"ג], מכ"ש הכא דליכא הערמ', פשיט' דאסו'.

אבל כשלא יצא מהספינה קודם שקנה שם שביתה עד שתכנס הספינה, אז כשיגיע לנמל מותר לצאת, ויש לו משם אלפים לכל רוח כמג"א [רמ"ח סקי"א]. **אולם** ליסע בשבת בדאמפף וואגען, אין שום היתר; דכפי ששמעתי שולי העגלה היא נמוכה מי"ט מהארץ; אמנם אפי' יהיו שולי התיבה גבוה יותר מי"ט, דהו"ל שם מקום פטור, או דנימא דכיון שהעגלה גבוה י"ט ורחבה ד"ט, והיא ג"כ מקורה, וודאי רה"י גמור הוא; עכ"פ הרי עמוד בר"ה גבוה י"ט ורחב ד"ט, ג"כ רה"י גמור הוא [כעירובין צח"א], ואפ"ה מרחיקא להילוך איסור תחומין נוהג בה [כרט"ז ת"ד ורמג"א רס"ו סק"ז]; ואת"ל לחלק, דהתם האדם גופיה מהלך, משא"כ הכא האדם יושב והעגלה מהלכת? עכ"פ הרי כבר קיי"ל [קידושין דל"ג] דרכוב כמהלך דמי, וודאי אין חלוק בין שרוכב על הבהמה או שיושב ברה"י כתיבה או בעגלה או בספינה שמהלכין [כרט"ז ל"ד סק"ד ולבן עוזר רמ"ו ורמג"א ל"ע סק"ה ורס"ו סק"ז]. ואע"ג שמדברי תוס' [עירובין דמג"א ד"ה הלכה, ועי' מרדכי פ"ק דשבת] משמע לכאור' דבספינ' מותר לילך חוץ לתחום, משום דאיהו לא עביד מידי וספינה ממילא אזלא, א"כ י"ל דה"ה [בדאמפף וואגען]? י"ל דוקא בנהרות קל הוא שהקילו חכמי' במים מכח האי סברא, מדבל"ז אין איסו' תחומין דאוריי' בימים ונהרות [כרבינו מ"מ וכ"מ בפכ"ז משבת]. ואע"ג שגם בקרון רצה רשב"ם שם להקל מה"ט כשהעכו"ם מנהיגו, לולא הטעם שמא ירד ויצא חוץ לד' אמות [יע"ש]; י"ל דוקא בספינה וקרון ששוליהם על פי רוב למעלה מי"ט מהארץ הקיל בהך סברא דלא עביד מידי, משא"כ הך [דאמפף וואגען], שיש שהוא למטה מי"ט אסו', מלבד דכיון דלבסוף ודאי יצטרך לירד מהקרון בשבת, וודאי גזרי' כרשב"ם [וכרט"ז רמ"ח סק"ד] שילך באסור.

(ד) **ובעשה** עכו"ם שבות לצורך עכו"ם, בדבר דאיכ' חשש שירבה בשביל ישראל, כגון שמכיר להישראל ויודע שגם הוא צריך לאותו דבר; או שאינו מכירו ועושה להנאות עצמו, כגון שהביא פירות שאינן במינן במחובר מחוץ לתחום, לעיר שרובה גוים, וכשיראו שיקנו ישראל ג"כ מהן חיישי' שירבו להביא גם בשבילן, אסור [תכ"ע רמג"א סקכ"ב]; וכ"ש בשאר שבות דחמיר מתחומין

דנר לא' נר לק', קמ"ל. ודבריו לקוטי' מרמבם בפי' משניות, ולא הוזכר בש"ס כלל הך לריכות' ע"ש. מיהו גם דבריו יש ליישב, דר"ל אפי' הדליק בפירוש בשביל ישראל, עכ"פ גם גוי נהנה ממנו, ולהכי ס"ד לשרי קמ"ל; אבל בהדליק בפירוש לשם שניהן, גם לר"מ ור"נ שרי. שוב ראיתי דגם דברי אשל [רע"ו] נוטין לדעתינו.
א"כ [בדאמפף באטה], אף שמבעיר האש ומבשל המים בשבת, ע"ד שיסעו עמו ישראלי' ועכו"ם ביחד, מותר לישראלי' לירד לתוכה בשבת, כשקנו שביתה מע"ש. ואפי' לרשי [שם ע"ב ד"ה אדעתא] דמלריך שיהי' גם המדליק גופי' עושה ללרכו, דאז עיקר אדעתי' דנפשי' קעביד, הרי ה"נ [בדאמפף באטה], כיון שהעכו"ם רולה להביא גם [פאססעשיר] משם לכאן, ולריך ליסע לשם, עיקר אדעתי' דנפשי' קעביד. שוב ראיתי שגם הגאון בעל שב יעקוב [שו"ת ט"ז, נא"ח בתשובותיו על השגה ז' של הגאון מהו' גבריאל זלוק"ל די"ט ע"ב בד"ה גם], אגב אורחי' התם כתב דבנר לא' נר לק' דוקא בעושה לישראל לקוד אסו', וזה כדבריכו [אלא שנמח"כ רבינו שם כתב שאין גם פוסק א' שכתב להיפך; והא דינקותי' היא, דהרי רמג"א הנ"ל כ' להיפך, וכן דבותינו ניגלי תוס' [שבת קכב"ב ד"ה אהדריכהו] כתנו בפירוש דאפי' בנר לא' נר לק', דוקא נשינשה ללורך ינכו"ס לחוד שרי. אולם לפע"ד אין ראי' לדבריהם, די"ל דמתחלה הי' סבור שמואל שהינכו"ס הדליקו רק ללורך שמואל, מדהינאמידו לפניו והלך, וכשראה שחזר והביא שטר וקא קרי, הוכיח שגם ללרכו הדליק, אמר אדעתי' דנפשי' קינביד. תדינ כדבריכו, דאל"כ היכא הוכיח לבסוף שרק ללורך עכו"ס הדליקו, דלמא גם ללורך שמואל? יאלא ש"מ דבכה"ג ג"כ שרי]. תו כ"ל דאפי' לרמג"א ותוס' הנ"ל דאסור גם בנר כשעושה ללורך שניהן, הייכו דוקא היכא דאילו לעכו"ם לקוד או לישראל לקוד, לא הי' מדליק הנר, ורק ללורך שניהן יחד הוא מדליקו; אבל הכא גם אם לא יסע ישראל עמו, הי' מבעיר האש להוליך ספינתו יום יום כדרכו בכה"ג לכ"ע שרי לירד בה בשבת כשקנה שם שביתה מע"ש; וגזירת שט ליכא בשהעכום מנהיג, ויש גם לורך מלוה [כסי' רמ"ח ס"ג]. מיהו כשינאו' הספינה חוץ לתחום, ונכנסה לנמל בשבת, אסור לירד [מהדאמפף באטה] עד שתחשך [כסי' ת"ה]; ואם ידע בתחילה שיכריקהו עכו"ם בסוף ללאת מהספינה בשבת, אסור לירד אליה דרך כשילטרך לבסוף לעשות מלאכ' מפני הסכנה, התירו גם בתחלה [כסי' רמ"ח], אבל בלא"ה אסור לגרום לעלמו איסו' דרבנן אפי' בהערמ', ורק ללורבא עדרבנן שרי [כשבת קלט"ב] בהאי ג"ן דכייס אמעברתא, ע"ש [ותמוהים דברי תוס' ביל' דיו"ב ד"ה ובלבד, שתרלו דלע"ג דאמרי' התם דבהערמ' החמירו מפני מזויד, הפ"ה ר"אד מעדי' ומלא גרמ' גרמ' משום שמחת יו"ט. ותמוה וכי רב אדא גרע מנ"מ? וגם אין להוכיח דבריהם דמשום שמחת יו"ט הקילו הצרמ'

באותו סדר, אסו׳, מדמחזי כשכיר יום שלו ושלוחו. וכ״ש מותר לומר לעכום בחול הילך מעות וקנה לי דבר זה, אע״ג שיקנה אח״כ בשבת שרי; ובלבד שלא יאמר לו קנה בשבת, גם צריך שלא יהא יום השוק בשבת, דאז הו״ל כאומר לו לקנות בשבת. וה״ה בנותן לו דבר למכור כלעיל, צריך ג״כ שיהי׳ אפשר למכרו גם בחול. מיהו אף כשיום השוק בשבת, מותר לומר לו קנה לעצמך, וכשאצטרך אקח ממך אחר שבת; אבל בשבת נ״ל דאסור לומר לו כן, משום ממצוא חפציך ודבר דבר [ש״ו וש״ז ג׳ וד׳].

(ט״ו) **אמנם** כשידוע שישראל ועכום שותפין בסחורה שבחנות, או שהן שותפין בשדה, במרחץ ורחיים וכדומה, צריך שיתנה ישראל עמו קודם התחלת השותפות, שיעבוד העכום בשבת, וכנגדו יעבוד הישראל יום א׳ בחול, ושיטול העכום רווח השבת, וכנגדו יטול הישראל הרווח של יומו; ואם אח״כ נתרצה העכום לחלוק בשוה, מותר. ובלא התנו מתחלה כך, יטול העכום שביעית השכר; ורק בהפ״מ חולקין בדיעב׳ בשוה; ומכ״ש כששניהן עוסקין בחול, ובשבת עוסק רק העכום, וודאי אדעתי׳ דנפשי׳ קעביד, ושרי בהפ״מ [רמ״ה א׳ ב׳]. מיהו אם הבית או החנות שבו המסחור, של ישראל לבד, אסור גם בהתנו, אם לא שמפורסם שהמסחר בשותפות [רמ״ג ס״ב].

(ט״ז) **כל** שהחנות או המרחץ גופי׳ של ישראל, אסור אפי׳ להשכירן לעכום שיעשה בו מלאכת העכום, דמלאין דרך דברי׳ אלו להיות באריסות או בהשכרה, איכא חשד׳ שיחשבו שעכום עושה בה בשבת לצורך ישראל [רמ״ג ס״א]. ורק בשדרך דברי׳ אלו להיות באריסות [דהיינו שיעבוד בו העכום לבד, ויטול ישראל חלק מהרווח], אז שרי להיות באמת באריסות, או להשכירו לעכום; אבל שישכור ישראל עכום שיעבוד בחנות או במרחץ או ברחיים שלו כל עת שילטרך, ויטול ישראל כל הרווח, זה אסור מדינ׳ מדנוטל ישראל כל הרווח, [רט״ז רמ״ג סק״ב]. **ולא** מבעיי׳ במרחץ וחנות דוודאי אסו׳ כה״ג, דהרי כל עוד שירבה העכום לעבוד בהן גם היום, ירוויח ישראל עי״ז; אלא אפי׳ ישראל שיש לו שדה, ושכר את העכום בשכר קצוב לשנה לעשות בהשדה כל המצטרך, כחריש׳ זריע׳ קציר׳ וכדומה, שאין הישראל מרוויח כלל בין שיעבוד העכום המלאכה בהשדה היום או למחר, אפ״ה דוקא להשכיר השדה לעכום, או לתנו לו באריסות למחצה שליש ורביע, שרי, דמדדרך לתנו באריסות, לא יחשדוהו שהעכום שכיר יום שלו; אבל לשכור לו עכום בקבלנ׳ שיהי׳ כל הרווח של המלאכה לישראל, אסור, דמחזי כשכיר יום [רמג״א רט״ז סק״ב].

(י״ז) **ומה״ט** נמי בשכר ישראל את עכום לבנות ביתו, וקצן לו

[במג"א רע"ו ס"ו], דאסור בכה"ג. ורק בדליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, מותר כה"ג אפי' באיסור דאו', וכדאמרן [שכ"ה ס"י].

(יא) **עכום** שרצה להטיב הנר וכבה בידו וחזר והדליקו, מותר לישראל, דהא הדליקו לצרכו מדהוא כבאו [רע"ו; א"ר סקי"ז]. וכ"ש עכום שבקש מחבירו עכום שידליק נר, והתכוון המבקש שידליקנו לצורך ישראל, מותר לישראל להשתמש בו [אשכנות ססרע"ו]. **כל זה** לענין שיהנה ישראל בשבת או תוך כדש"י, ממלאכת עכום בשבת.

(יב) **אבל** לענין שיבקשו ישראל לעכום לעשות מלאכ' לצרכו של ישראל, יש חלוק (1) אם גוף הדבר שעושה בו המלאכה הוא של ישראל, והוא מתכוון שיהנה בו הישראל עכשו, כגון שרוצה להדליק נר או עצים של ישראל לצורך ישראל, צריך למחות בו; ואם רגיל לעשות כן צריך לגרשו מביתו [רע"ו מג"א סק"ד]; ואם עושה כדי שיהנה בו הישראל לאחר זמן, צריך ד' תנאי' שנפרש לקמן בכללי מסירת דבר מע"ש, ואם חסר א' מהתנאי' צריך ישראל למחות בו. (2) ואם העכום עושה מלאכה לצורך עכום בגוף של ישראל, א"צ למחות, אבל לא יאמר לו שיעשה בשבת. (3) ואם ב' לטובות' שעושה המלאכה בגוף של עכום ולצורך עכום, מותר אפי' לומר לו שיעשה, רק שכשעושה בבית ישראל לא יעשה בפרהסיא משום חשדא [כמ"ש לעיל באמיר' לעכום אות א'].

(יג) **ישראל** הגובה מכס מותר לשכור עכום שיגבה המכס בשבת בקבולת, דהיינו שיתנה עמו שיתן להעכום דבר מועט מכל ק' זהובים שירוויח [רמ"ד ד' ה']; ומותר הישראל להיות עומד ורואה שלא יגנוב, אבל לא ידבר עמו כלל מאותו ענין [רט"ז ססרמ"ג]; ואפי' יצטרך המקבל מכס לכתוב שקבל המכס, אפ"ה שרי, דאדרבה בכה"ג איכא למיחש טפי שיכתוב הישראל בעצמו אי לא שרינן לי' [רמג"א רמ"ד סקי"ז].

(יד) **מותר** ישראל ליתן לעכום מעות להתעסק בהן לבדו, ואף שעוסק בהן גם בשבת, חולק עמו השכר ושרי. וכ"ש מותר ליתן לעכום סחורה בקול ולקצוץ לו שכר כשימכור, ואף שמוכר בשבת שרי; ובלבד שלא ימכור בבית הישראל, ולא יאמר לו למכור בשבת [רמ"ה ס"ד וה' ורכ"ב ב']. וישראל שיש לו **שענקע** למכור יי"ש ושכר, אין שום תקנה שימכור העכום בשבת לעכום [עי' לעיל בהלכה מוחק] רק שיתן ישראל לשכינו בע"ש אחר תלות כמה מדות מיי"ש ושכר, ולומר לו מכל מדה ומדה שתמכור תקבל ממני כך וכך; אבל שימכור העכום באופן זה בחדר המיוחד [להשענקע], אף שאין הישראל דר

דמג"א סק"ו]. ואם רלה העכום להוליא בשבת סחורה שקנה מע"ש, אם יש בדבר צורך גדול או קשה הפסד לישראל, אז מהני כשיקד לא ישראל מקום מע"ש להניח שם סחורתו, דבאיכא הנך תרתי מותר להניח לעכום שיוליאנה בשבת; אבל באין צורך גדול, או שלא יקד לו מקום מע"ש, אסור [רנ"ב ס"א ורט"ז ודמג"א שם].

(כ) אמנם אם הוא איפכ', שהעכום מביא לישראל סחורה בשבת, מותר לישראל ליתן לו המפתח לאולרו, ועכום מניחו שם, ומודד וסופר ומונה, ומותר לישראל לעמוד ע"ג לראות שלא יהונו, אבל לא ידבר עמו כלל מאותו ענין [ש"ז סכ"ב].

ועתה נחל בעהש"י לבאר קיצור דיני שביתות בהמתו ומחמר

(א) אמרה תורה [שמות כ"ג פי"ב] למען ינוח שורך וחמורך וגו', לפיכך בהמה וחיה ועוף של ישראל, אסורין מן התורה שיעשו שום מלאכה מהל"ט מלאכות בשבת [שנ"ק דנד"ב]; וזהו מלות עשה דשביתות בהמתו. אמנם כתיב עוד קרא אחריני, לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך [שמות כ' פ"י], ור"ל אתה עם בהמתך, והיינו לאו דמחמר [אנטרייבען], שמנהיג בהמתו ביד או בקול לעשות מלאכ' מהל"ט מלאכות [ועי' מג"א רמ"ו סקי"ב, דכשמחמירה בשבת כאבר ומשא עליה, ס"ל לריב"ש דאסור משום מחמר רק שהדן כ"ל דגם מחמר ליכא בכה"ג; מיהו י"ל דגם לריב"ש רק מדרבנן אסור כאבר, וכן משמע ליסבני']. ואין לוקין על לאו דמחמר, מדניתן לאזהרת מיתת ב"ד, דכל מלאכת שבת בסקילה [רמב"ם פ"כ משבת, ושבת קנד"א, ותוס' בשבת דנא"ב ד"ה במה]. ולרשי ור"ן [ע"ז דשל"ג] שביתת בהמה ומחמר שניהן נכללי' בלאו.

(ב) ויש חילוק בין משמעות שביתות בהמתו למשמעות דמחמר; דשביתות בהמתו אינו שייך רק בבהמה שלו; ואפי' בעשה בה עכום מלאכה; ואפי' בעשתה מלאכה מעלמ' חייב למנעה [ש"ה רמג"א סקט"ו]; אבל איסור מחמר, היינו שמנהיגה בקול שתעשה מלאכ' מהל"ט מלאכות, ושייך בכל בהמה אפי' של עכום [ר"ז יג"ז דשל"א]; ולהג"א ע"ז דטו"ב, אף מחמר אינו חייב רק בבהמתו.

(ג) מיהו שביתות בהמה או מחמר' ביו"ט, ספק הוא, יש אוסרי' ויש מתירין, ויש להחמיר; מיהו להשתמש בבע"ח, אסור ביו"ט כמו בשבת [רמ"ו דמג"א סקי"ב ותש"ה ג'].

שכרו שיקבל כשיגמור הבניין, אסור לישראל להניחו לעכום לבנותו בשבת, שלא יחשדוהו שהוא לו שכיר יום. מיהו בדיעב' בבנאו בקבל' מותר להשתמש בו [רט"ז ומג"א] אבל בבנאו בשכירי יום אסו' לו לעולם [וא"כ מקיל]. אבל בהתנה עמו ישראל שלא יעשה בשבת, והעכום עבר על תנאו, כדי למהר להשלים מלאכתו, מותר אפי' לחותו ישראל לכ"ע [רמ"ד ס"ג]. ובל מלאכה שלצורך מחובר, כגון ששכרו לעכום לנסור נסרים ולפסול אבנים ולתקן קורות, ואפי' בעשאן עכום בבית עכום, כיון דמפורסם שהן של ישראל, דינו כמחובר, ואסור. וכ"ב כל מלאכה שמפורסם שהגוף של ישראל, ועושה אותה בפרהסיא, ואפי' היא מטלטלין, כגון שבונה לו ספינה וכדומה, דינה כמלאכת מחובר, שאסור לשכור לו עכום לעשותה אפי' בקבל', מטעם חשד' כנ"ל, אם לא שמפורסם קבלתן [רמ"ג ב']. ואפי' אין דרים שם ישראלי', אפ"ה קיישי' לחשדא שיחשדוהו בני ביתו [רמ"ד א' ב' ד']. בד"א שעושין מלאכתן תוך התחום, שאפשר לישראלים לבוא לשם; אבל חוץ לתחום שא"א לישראל לבוא לשם בשבת, מות' בקבלן [רמ"ד א'].

(יח) כל זה שהקרקע או השדה או הקנות גופי' שייך לישראל; אבל כששכרו ישראל מעכום; או אפי' קנאו, ועדיין לא דר שם, דלא נקרא שמו עליו, מותר להשכירו, או לתנו באריסו' לעכום שיעבוד העכום לבד בחול ובשבת, ושיטול ישראל חלקו; או שישתתפו שיעבדו שניהן ויתנו קודם שותפתם כלעיל אות ט"ו.

(יט) כל זה בשעכום עושה מלאכ' ממש בשבת; אבל כשירצה להוציא דבר מבית ישראל, יש ד' חלוקים (1) אם הדבר של ישראל, אסו' להשאילו או לתנו במתנה לעכום בשבת בעיר שאין שם חומ' סביב, או חוץ לחוט העירוב; ואפי' להניח לו לטלו מעצמו אסור, מפני הרואים שיחשדוהו שישראל צוה להוציאו; רק כשהעכום אלם, או שיש מפני דרכי שלום, שרי [רמ"ו ב' ושכ"ה א']. וכ"ש כששכר עכום להוליך סחורתו, וכבר קבץ שכירתו, ובא עכום לטלו מביתו בשבת, אסור [ש"ז ד']. (2) ואם הוא פקדון שהפקידו עכום אצל ישראל, מותר להניח לו שיוליאנו אפי' כשאין שם חוט העירוב; אבל לא יתננו לו ישראל מיד ליד [שכ"ה רמג"א סק"ד]. (3) ואם הוא משכן שבא עכום לפדותו בשבת, בין שהחזיר המעות על השולחן, או שהביא משכן אחר תחתיו, אם יש שם עירוב מותר להחזירו לו, ובלבד שלא יחשוב עמו ישראל כלל; וטוב שלא יגע ישראל במשכן, שלא יראה כמשא ומתן; ואם אין שם חוט העירוב לא יניחנו להוציא רק דרך מלבוש. מיהו בעכום אלם, או מפני דרכי שלום מותר להניחו להוציאו להדיא, רק לא יתננו מידו לידו ממש [שכ"ה

וגם בל"ז האידנא ליכא ר"ה [ע"ה כ"ג] . **ולעניין בעלי עגלות** ישראלי' שמולכין העגלות והסוסים עם עבדיהן עכום למרחוק לשאת משא, שיש לחוש שאף שיזהירו ישראל לכו"ע, אעפ"כ עכום אדעתי' דנפשי' נוסע והולך כדרכו בשבת, עכ"פ כיון דהוה שכר שבת בהבלעה, יוכל לסמוך על ההפקר שיפקרנה קודם שבת בפני ג', כלעיל אות ד'.

[**ולכאו'** היה נראה דבשאי אפשר להפקיר גם בל"ז שרי, דלמאי ניחוש לה; **אי** משום מוציא מרשות לרשות או מעביר ד"א בר"ה, הרי בזה"ז ליכא ר"ה [כרמג"א רס"ו ג'], ולפי גמ' שבת הנ"ל כל מלתא דלאדם אסור רק מדרבנן, בבהמה מותר לכתחילה; ואף די"ל דכרמלית שאני דהחמירו בה בכמה דברים כבר"ה [כמש"ג סי"ח] עכ"פ העגלה שגבוה י' ורחב ד' הו"ל רה"י גמור כרמג"א רס"ו סק"ז], והו"ל כזורק רשות, ומשא שבעגלה כאילו זורקה מרה"י לרה"י דרך ר"ה, דבאדם אינו רק מדרבנן [כשבת דח"א ותוס' שם ד"ה רחבה]. **ואי** משום שכר שבת, הרי בהבלעה הוא ומותר [כמש"ו ס"ד] . **ואי** משום תחומין, דהרי אף דנימא דהעגלן דינו כרוע' שבשמסר לו בהמתו אין דינה כרגלי בעליה, והרי הכא, ביה"ש היתה הבהמה חוץ לתחום מבעליה [כמי' שנ"ז ס"ה, ומת"א], עכ"פ קנתה הבהמה שביתה במקום שהיתה שם ביה"ש, והעכום יוליכה חוץ לתחומ'? נ"כ אין לחוש דהרי קיי"ל דאפי' י"ב מיל אינו רק מדרבנן [כרמג"א ססש"ה], וכל שבאדם מדרבנן, בבהמה מותר לכתחילה. **אלא** דקשה מהמוקשה השם [שבת קנג"ב] והרי מחמר ? ומתרץ ומהו"ל שבות כשתעשה עקיר' בלי הנח', להכי ל"ג בבהמה. ש"מ כרמג"א הנ"ל דגם במחמר ל"ג בשבות . וק' מהאמרי' בפסחי' [סו"ב], שכח ולא הביא סכין מע"ש לשחט הפסח, תוחב להסכין בצמרו, ומקשה השם והרי מחמר עכ"פ כלאחר יד, ואסור עכ"פ מדרבנן ? ומשני דמקום מצוה ל"ג . וק' גם בלי מקום מצוה לשתרי מדהו"ל שבות בבהמה ? ואת"ל הרי בל"ז ק' קו' תוס' שם, דהרי מצי להקשות דכשתוחב הסכין להפסח בצמרו משתמש בבע"ח ? אע"כ צ"ל דבכה"ג דעיקרו מדרבנן ל"ג רק כשישתמש גופו; אבל כשיניח סכין על הבהמ' בחבר מעורבת לא מיכו שבאקר משום שמוש בע"ח [ומתורץ בזה גם קו' תוס' שבת נג"א ד"ה תולין. יע"ש]; משא"כ מחמר דעיקרו דאורייי' כשעשת' הבהמה עקירה והנחה בר"ה, אף דבמחמור' בהולאה כלאחר יד אינו רק מדרבנן, אפ"ה אסיר', ורק במקום מצוה שרי; א"כ י"ל דגם במחמר גופי' מחלקינן כה"ג, דדוקא כלאחר יד דדמי עכ"פ לדאורייי', מדעשתה הבהמה עקיר' והנח'; משא"כ יעקיר' בלי הנח', ליכא חיובא דמותא בדאורייי'; ואדרבה הוא מסתבר דלא לתסר כלל אפי' מדרבנן, דלא דמי לשאר ח"ש, רק לכל נ' דברים שאסורי' יחד כבשר וחלב, וצמר ופשתן, ושור וחמור, דכל חד לחודא שרי, ואפ"ה גזרו בי'; ועכ"פ קיל טפי משאר שבות, מדלא אשכחן דכוותי' בדאורייי' . והא דלא תקנו באמת כה"ג בפסחי' שיחמר בעקיר' בלי הנח', וכקו' תוס' [פסחים סו"ב], והרי לפי דבריכו הך שבות קיל טפי משבות דכלאחר יד ? נ"ל דה"ט, משום דבפסחי' הדבר מסו' לרבים, דלפעמים היו פסחי' כפליים מס' ריוצא [כפסחים סד"ב], להכי חששו דרבים א"א שיזהרו כראוי שלא יטול הסכין קודם שתנוח, ויחמרה ד' אמות בר"ה. — **ואולה"ק** בל"ז מה מקשה השם והרי מחמר הפסח, ומה מתרץ במקום מצוה שאני, הרי בל"ז ירושלים כרמלית היתה [כעירובין דו"א], ומדהוה נמי כלאחר יד, הו"ל שבות דשבות, דאפי' בלא מצוה גדולה כפסח דאית בה כרת, אם רק הי' לצורך לשתרי [ע"ז ס"ה]? י"ל דהכא ע"כ בימי הלל כבר נפרצו בה פרצות ודינה אז כר"ה [כעירובין דקא"א] . **אמנם**

(ד) אע"ג דשביתות בהמה בשבת לכ"ע דאו', אפ"ה מותר להעמיד בהמה לאכל עשב ממחובר, דכ' למען ינוח, וכשלא תאכל אין לה נייח' [תוס' שבת קכב"א]; אבל ע"ג עשב תלוש כשהוא מוקצ', אסו' להעמידה עליו, דמוקצ' קיל ושמא יטלטלו הוא עצמו [שב"ד י"ג].

(ה) אם שכר ישראל בהמה מעכום, מלווה על שביתת', ואסור להניח' לעשות מלאכ', מדיש ספק אם שכירו' קניא לקומר' [עיי' בד י"ד קכ"א סקי"ז], וי"א אפי' לקולא [מג"א רמ"ו ח']. מיהו בשכר גם את העכום בעל הסום להנהיגו, כל שלא קבל הישראל ע"ע מזונות ואחריות הבהמה, וגם לא שכר דוקא בהמה זו לכ"ע אין מלווה על שביתתה [רמג"א רס"ו א']. אמכם לכ"ע בהמ' ששכר מעכום מותר שוב להשכיר' לעכום אחר שיעשה בה בשבת מלאכת עכום, דמותר ממ"כ [מג"א רמ"ו סק"ח].

(ו) אסור להשכיר או להשאיל בהמתו לעכום קודם שבת עד לאחר שבת, שמא יעשה בה מלאכה בשבת; ואפי' מתנה עמו שתנוח בשבת אין העכום נאמן. ואם השאילה או השכירה לעכום והתנה שיחזירנה לו קודם שבת, והעכום עכבה ולא החזירה, יפקירנה בינו לבין עצמו קודם שבת, דהפקר כזה מהני עכ"פ מדאו'. מיהו מותר להשכיר בהמתו על איזה ימים, כדי שיהיה שכר שבת בהבלעה, ויסמוך על ההפקר שיפקירה קודם שבת בפני שלושה [רמג"א רמ"ו סק"ט].

(ז) לא גזרו על שבותין בשביתת בהמתו [שבת קנג"ב]; ולהכי כל הדברי' שנזכרו במשנה שלא תלא בהם בהמה בשבת מהן משא, הייכו לר"ה, אבל לכרמלית שרי [מג"א ש"ה סק"ו וכן הסכי' בתשבנלת סק"ט]. [וי"א דאפי' דבר האסו' מן התורה כי"ב מיל למ"ד דאוריי', כל שאין בה כרת וסקיל', אין אסור משום שביתות בהמתו [רמג"א ססש"ה]. וי"א דבכרמלית דרבנן וכדומה גם מחמר ליכא [רמג"א רכ"ו סק"ז]. ולכן מותר ליתן בהמתו לרוע' אף שאפשר שיוליאכ' חוץ לתחום, והבהמה והכלי' כרגלי בעלי' [כביצ' לו"א], אפ"ה מלתחומין באדם דרבנן [ת"ד], בבהמה ל"ג; אבל אסו' לומר לו שיוליאכה חוץ לתחום, דהו"ל אמירה לעכום שבות. ולא חיישינן שיעשה בה הרוע' מלאכ' כמו בשוכר לעיל אות ד'? דהתם מדכותן העכום שכירות, ויוסיף לו שכירות כשיעבד בה בשבת, לא מרתת עכום, משא"כ הכא מרתת עכום, מדכתפס עליו כגנב [ב"ה כ'ג]. וכ"ש שמותר לו להניח למשרתו עכום לרכוב על סוסו כשיוליכה להשקותה, דהרי ליכא מלאכה דאורייתא כלל, דהרי חי נושא א"ע,

מותר להשאילן או להשכירן, ולקבל שכר שבת בהבלע' [ב"ח וא"ר רמ"ו].

(ה) **שביתת עבד** יש בו ד' חילוקים (1) עבד הקנוי קניין עולם שמל וטבל, שחייב בכל מצות שהאשה חייבת, ונכנס כמותה בעשה מלאכ', רבו מוזהר עליו בעשה, אפי' בעשה מלאכה שאינו של רבו, כמו בשביתת בהמתו. [ולדאב"ד שמביאו רמ"ח, כיון דהוא עצמו בר עונשין אין לרבו עשה יעבור שביתתו]. (2) ובלא מל וטבל רק שקבל עליו הז' מצות כגר תושב, רבו מוזהר עליו בעשה רק במלאכת רבו, אפי' במקום שמותר לומר לאחר עכום לעשות, כגון לצורך חולה שאין בו סכנה וכדומה לו אסור לעשות אפי' כשלא יאמר לו רבו; ואחרי' אסורי' לומר לו שיעשה, כדרך שאסור לומר לנכרי אחר שיעשה מלאכ' עבור ישראל. (3) ובלא קבל עליו ז' מצות הנ"ל, י"א דדינו מדאו' כשאר עכום, וי"א דדינו כאילו קבל עליו ז' מצות, כלעיל. (4) מיהו עכום שהשכיר א"ע לישראל לשנה ושכתיי', לכ"ע הרי הוא כעכום אחר, ואסו' לעשות לצורך ישראל רק מדרבנן; אבל מלאכת עצמו מותר לעשות אפי' בבית ישראל, אבל יעשה בצנעה משום חשדא [סי' ד"ש ורמבם ספ"כ משבת]:

כללי מסירת דבר למלאכה מע"ש

כשרוצה למסור דבר מע"ש לנכרי שיעשה בה הנכרי מלאכה, צריך לזה ד' תנאים; וסימנך הוצאה, בבית, לא אמר, בחול, קצב, מטלטל, מפורסם.

(1) **הוצאה**, שצריך שיוציאו העכום מבית ישראל בע"ש [ש"ע ס"ב ועי' מג"א שב"ה סק"ד].

(2) **בביה** שצריך שלא יעשה העכום המלאכה בשבת בבית ישראל [רכ"ב ס"ב].

(3) **לא אמר**, ר"ל שלא אמר לו הישראל שיעשה בשבת, או דבר אחר שמשמעותו כך, כגון ראה שאני צריך לדבר ביום פלוני, וא"א שלא יעשה בשבת [רמ"ה ס"ה, ורכ"ב ס"ב, ורמ"ז מג"א סק"ב וש"ז ס"נ וד']. מיהו בדיעב', בעבר ואמר קנה לי למחר, מותר בשבת ויו"ט כשאינו מוקצ' [תקי"ז].

(4) **בחול**, ר"ל שיהי' אפשר שיעשה העכום דבר זה בחול, ולא יצטרך לעשות בשבת, כגון שא"א לקנות רק ביום השוק שיהיה

עכ"פ ק"ל דלפי כללא הנ"ל דכל דבאדם מדרבנן בבהמה מותר לכתחיל', א"כ אמאי בהמה וכלי' כרגלי ביגלי' [כבילה דלז"א וא"ח שא' ז ס"ג]', ואמאי והרי עיקר תחומין אלפי' לכ"ע מדרבנן [כתוס' ספ"ק דעירובין] דלא קיי"ל כר"ע [סוטה כז"ב], דס"ל תחומין דאורייי' ואפי' י"ב מיל קיי"ל שהוא מדרבנן [כרמג"א כסש"ה]; ולפי כללא הנ"ל בבהמה לשתרי לכתחלה? ואי"ל דדוקא בינקיר' בלא הכחה דרבנן הקילו בהן סברא לבהמה, מדאיכה מלאכה שלימה, משא"כ בתחומין, דאע"ג דמדרבנן הן, עכ"פ מלאכה שלימה דרבנן הוא, וכל דתקון רבנן כעין דאורייי' תיקון; ליתא, דהרי רכיבה כמי מלאכ' שלימה דרבנן היא, ואפ"ה ל"ג בשעכום רוכב עליה [כא"ח ש"ה כ"ב], ואמאי והרי רכיבה אסורה בישראל מדרבנן, [מלבד שמא יחתוך זמורה] גם משום משתמש בבע"ח, דאף דחי כושא א"ע ומה"ע פטו' משום שביתות בהמה, עכ"פ אסור מדרבנן [כמג"א שם בקע"ו]? גם אי"ל דהך כללא דשבת הנ"ל, הייכו רק דבמקום פסיד' אמרי' כל שבאדם פטור בבהמה מותר לכתחילה [כתוס' שבת ש"ה כ"ו]; ליתא דכל שבאדם פטור בבהמה מותר, משמע בכל גווכ' אף בלי הפסד? **אע"כ** נ"ל דעקיר' בלי הכחה אעפ"י שאסרוה חכמים, גרע טפי וטפי מכל שבות שביעולם, אפי' משבות שאין לו עיקר מה"ת, והייכו מטעם הנ"ל; — או י"ל דדוקא במחמר בשבות בבהמ' ל"ג רבנן, מדאיכו רק גרמ' בעלמ' שמנהיג' בקולו, וכדפסקינן באמת דכשהבהמה חוץ לתחום קור' לה והיא באה', [כשבת קכא"א]: משא"כ בבהמה וכלי' כרגלי בעלי' איירי שאדם עושה בהן מעשה להנהיג', דומי' דכלי', להכי אף דלאדם אסו' רק מדרבנן, בבהמה ג"כ אסור. **א"כ** הכא בבעלי עגלות, אף דהיכא שהעכום מיגלמו מוליכ' הו"ל כאילו ישראל קורא לה [ככש"ה רמג"א י"ח], עכ"פ י"ל דזה דוקא גבי רוע', שאין דרך שיאמר בעל הבהמה להרוע' להיכן ירעה בהמותיו; משא"כ הכא שהכל יודעי' שצוהו בעל העגלה שיוליך העגלה וסוסיו למחוז חפצו, איכא שפיר למחשדי' שישראל צוהו ליסע בשבת ענם סוסיו ורכבו לשם חוץ לתחום, דהרי כשאדם מנהיגה יש גם בבהמה איסור תחומין; והרי גם באיסור דרבנן חיישי' למראית עין [כש"ה מג"א ו' והרע"א ח'], והרי יש שליחות 'לעכום לחומר' כב"מ עא"ב ותוס' שם]. **ולהבי** אין תקנה בזה רק ע"י שיפקיר הסוסי' והעגלה והמשא לפני שבת בפני ג', ובכה"ג ליכא למיחר שעכ"פ הרוא' סוסיו נוסעי' חוץ לתחום יחשדוהו שבשליחותו נוסע עמהן העכום? דבכה"ג שאינן שלו שהפקירן, לו חיישי' לחשדא; תדע, דאל"כ ל"ל לטעמה דכסיוכי או שאלה ושכירות [ע"ז דטו"א], כיוא דכשימכר לו בהמה גס' יחשדוהו שעדיין היא של ישראל, ועכום עושה מלאכ' בה בשליחותו, אלא דבכה"ג לא חיישי' לחשד', — ואף דרבינו נ"ל [בתשו' ל"ה] החמיר גם בזה, כדאי הם רבותינו, שבות יעקב [ח"ב] ואשל [רמ"ו ע'], לסמוך עליהן אפי' שלא בשעת הדחק]:

(ו) **אסרו** חכמים לרכוב ע"ג בהמה או לסמוך א"ע עליה בכל', לא לבד משום שביתת בהמתו, דאע"ג דקי כושא א"ע אסור עכ"פ מדרבנן, רק גם משום שמא יחתוך זמורה [ש"ה רמג"א ז'].

(ז) **אמנם שביתות כלים** אף דמדינא מותר [כרמ"ו ורש"ב ה'], אעפ"כ ראוי להחמיר לבלי להשאיל מע"ש כלי' לעכום שעושה בהן מלאכה בשבת, או אפי' היכא שהכלי תעשה מעצמה מלאכה בשבת, כרקיים ומלודה, אבל ביום ה'

כללא חמץ ונוקשה

כללא דחמץ, ג' מדריגות יש בו, ממשות חמץ; טעם חמץ; חמץ נוקשה.

(I)

ממשות חמץ בעין, אסור באכילה מדרבנן מתחלת שעה ה' בערב פסח; ומתחלת שעה ו' אסו' בהנא' מדרבנן; ומסוף שעה ו' עד סוף הפסח, אסור בהנא' מדאו'; ובאכל כזית ממנו מסוף ו' ולמעלה עד הלילה, חייב מלקות [רמב"ם פ"א מחמץ ח']; ואם אכל בפסח כזית ממנו תוך זמן שיוכל לאכל פרס [והוא ד' ביצים לרש"י וג' ביצים לרמב"ם], חייב כרת. ובכשתהה חמץ בעין של ישראל עד אחר הפסח, אפי' בשוגג או באונס, אסור באכילה ובהנאה מדרבנן [א"ח תמ"ח].

אבל ממשות המין שנתערב, יש בו ד' חלוקים.

(א) **אם** נתערב קודם זמן איסורו, דהיינו קודם סוף שעה ו' **לח בלח**, יש שוב חלוק, דאם הוא מין במינו, מדאו' ברובא בטל, ומותר אפי' באכיל' בפסח, אפי' יש בו כזית בכדא"פ, דהרי נתבטל מדאו'; אבל מדרבנן אסור בהנא' כל שאין ס' נגד החמץ, וחייב לבערו, ואם לא בערו ונשתהה עד לאח"פ, מותר בהנא', מדלא עבר על ב"י [תמ"ז מג"א סקמ"ב]. אבל בב' לריעותא, דהיינו לח בלח, מין בשא"מ, אם יש בהתערובו' כזית בכדא"פ, אף שפטור מכרת כשאכלו בפסח, עכ"פ חייב מלקות כשאכל שיעור פרס מהתערובות, דאז אכל כזית חמץ שבו [ראב"ד ורשב"א ורוב פוסקים. ויש פוסקים שהיתר נהפך לאיסור כשיש כזית בכדא"פ, וכשאכל רק כזית מהתערובות חייב מלקות]. מיהו אפי' אין כזית בכדא"פ בהתערובו', כל שאין ס' נגד האיסו' קיי"ל טעם כעיקר דאורייתא, ואסור מדאו' אפי' בהנא', ועובר עליו בב"י אם יש כזית בכל התערובות, אף שאין כזית בכדא"פ, ואם עבר והשהו עד לאח"פ דינו כמשהה חמץ בעין שדינו מבואר לעיל, ואסור אחה"פ בהנא' דרבנן [כ"ז רסתמ"ב במג"א ומ"י שם]. **אבל** תערובו' **יבש ביבש**, בין במב"מ דב' לטיבות' או בשא"מ, דאיכו רק א' לטיבות', מדאו' ברובא בטל, ומותר לאכלו גם בפסח, ורק מדרבנן חייב לבערו; ולהכי בעבר והשהה,

בשבת. מיהו בכה"ג באמר לו לעשות בד' וה' שיקנה, ולא אמר לו בפירוש שיקנה בשבת ביום השוק, מותר בשעת הדחק [מג"א רמ"ז סק"ב, וש"ז סק"ג].

(5) **קצב**, ר"ל שהבטיח לו ישראל ליתן לו שכר המלאכה, ולא בשכרו לזמן, בין ששכרו לכל מלאכה שיקרה בזמן ההוא, דמקפיד ישראל שלא יתבטל; או אפי' ששכרו לזמן המשך המלאכה כל יום בכך וכך, אסו' [ולרמב"ם גם זה הו"ל כקבלנות, ודאיכו מקפיד ישראל כשישב איזה יום בטל; רט"ז רמ"ד סק"ה, ורמ"ז ס"ו]. מיהו בא"ל בד' וה', מותר גם בשכרו לכל מלאכה שיקרה תוך זמן כך וכך, די"א דגם זה מקרי קבלן [מג"א רמ"ז סק"ט]. **ובבל קבלן**, סגי אפי' לא פי' כמה יתן, כיון שהבטיח לו שכר, מותר [רמ"ז ס"ג]; וכ"כ אפי' לא הבטיח לו שכר כלל, אם הוא כותב, שידוע שיתן לו שכר, וגם קבלתו ידוע, כל כתובת בכך וכך, מותר [מג"א רנ"ב סק"ו, כך כ"ל כוונתו, ודו"ק]; מיהו במשלחו בד' וה', ויכול להגיע שם קודם שבת, אפי' לא קבלן כלל מותר [רמ"ז מג"א סק"ד]. ובעכו"ם עושה בקבלנות, והתחיל העכו"ם והתנדב לעשות המלאכ' בלי שאלת הישראל, שרי [רמ"ז ס"ד. ולרט"ז שם אפי' התחיל ישראל ובקש מעכו"ם שיעשה לו זה בחנם, שרי] מיהו כל שהעכו"ם עושה בחנם, והדבר הוא של ישראל, ככתובת של ישראל שמכבסו העכו"ם בחנם, אם רואהו ישראל עושה בשבת, צריך למחות בידו אפי' כתנו לו כמה ימים קודם שבת [רנ"ב ס"ב].

(6) **מטלטל**, שיהיה הדבר שמוסר לו דבר המטלטל, אבל לא במלאכה במחובר [רמ"ד].

(7) **מפורסם**, כל מטלטל שמפורסם שהוא של ישראל, וגם עושה בפרהסיא, דינו כמחובר [רמ"ד ס"ד]. וכ"כ כל שלצורך מחובר, כאבנים וקורו' לצורך בניין מחובר, והן של ישראל, אפי' אינו מפורסם שהן של ישראל, וגם אפי' בעושה העכו"ם בביתו אסו'; וי"א דוקא במפורסם שהן של ישראל [רמ"ד ס"ג]. **ובאיכא** כל הכי, אפי' הביאו הגוי בשבת מותר לישראל ללבשו כשצריך לו מאד; וביש לתלות שנגמר מע"ש, אפי' אין צריך לו מותר ללבשו; ובמנעל שהי' מתוקן כבר מע"ש, אף שיודע שתקנו והקליקו בשבת, שרי [רנ"ב ס"ד ומג"א שם סקי"ב]. אבל אסור לישראל ליקח כלים מבית האומן בשבת אפי' נגמרו מע"ש [שם, ובא"ש שם סקי"ד], ואפי' לא עשאום הגוי לאדם מיוחד; אבל מחנוני גוי שאינו אומן, מותר ליקח מנעלים וכדומ' בשבת, כשיודע שנגמרו קודם שבת, ובלבד שלא יקצץ דמי המקח [מג"א שם סקט"ו].

החמץ, ולא נשאר רק הטעם אז דינו כתערובות ממשות חמץ בכל חלוקיו, מדקיי"ל טעם כעיקר דאו', ואם יש בהתבשיל טעם מהחמץ כזית בכדי אכילת פרס, הר"ז לוקה על אכילתו מדאו'. מיהו רק חייב לבערו ואסור להשהותו, ולהכי בעבר והשהו מותר בהנאה אחר פסח [ח"י דתנו"ב, וללבוש חייב עליו בב"י, ואסור לאח"פ].

(ב) **אבל** בקבל טעם רק מכלי חמץ, יש חילוק בין קודם פסח או תוך הפסח.

(1) **דאם קודם פסח** נתבשל או נכבש מע"לע בכלי חמץ בן יומו ואין ס' לבטל הכלי, — מותר בהנא' אפי' תוך הפסח, וכ"ש להשהותו; רק ילכעכו היטב [ח"י שם ותמ"ז סקי"ח]. ובהשתמש כן קודם פסח בכלי חמץ שאינו ב"י, צריך ב' לטיבותא; שיאמר ברי לי שהי' אז הכלי אב"י, וגם שהי' אז כוונתו שיהיה המאכל ההוא לצורך פסח; דבמסופק אם הי' ב"י, ל"א בחמץ סתם כלי אב"י; וכ"כ אם אומ' ברי לי שהי' אב"י, אבל לא התכוון לצורך פסח, חיישי' שהי' ב"י ושכח, דמלתא דלא רמי' עלי' דאיניש לאו אדעתי' [תמ"ז ס"ה]. °**ואגב** אעתיק פה גרגיר א' **ממגילת סתרים** שלי, וז"ל שם, ג' דברי' צריכי' דכיון' מלתא דלא רמי' עלי' דאיניש לאו אדעתי' (I) **צריך** שיה' מצוי לאיסו' טפי ולהיתר [כשך י"ד נ"ד סקכ"ז]. (II) **צריך** שיהי' השאלה איך נעשה ולאו אם נעשה; כמעשי' בכל יום שמואלין בלו"ה כמה שאלות, וכולם הם אם נעשה; דלא לבד שמואלין אם השתמשו בכלי זו תוך מעל"ע, די"ל דלהכי נאמני' משום דסתם כלי אב"י; שלא אפי' בשאר שאלות שמואלין „אם נעשה" ג"כ נאמנים. — ומה שמואלין „האיך הי' התבשיל, חם שיס"ב או לא" ג"כ נחשב אם נעשה, דהיינו האם נתהוה התבשיל חם או לא; ולא נחשב האיך נעשה, רק כשוודאי נעשה המעשה, ולא ידעינן באיזה אופן; כגון בשוודאי נשחט' הבהמה, ולא ידעינן האיך נשחט', אם שהה או דרס, זה נחשב „איך נעשה" ולא מהימן [בי"ד סי' א' ס"ג]; וכ"כ בוודאי נתנו הכף להתבשיל, ולא ידעינן האיך, אם כולו או מקצתו [בי"ד נ"ד ס"ו ושך וט"ז שם] וכ"כ בשבין [בי"ד נ"ו ס"ד ושך וט"ז שם], דבכולם השאלה הוא האיך נעשה, ולהכי אמרי' מלתא דל"ר וכו' (III) **מיהו** אפי' בכל אם נעשה, אם הי' באופן שגם אם נעשה המעשה אפשר שיהי' מותר, כשומן שהתיכו בכלי חמץ, והוא אמר נכשו שהי' הכלי אז אב"י, והרי אף שהי' ב"י אפשר לאכלו קודם פסח, להכי אמרי' בכה"ג מלתא דל"ר וכו' [בא"ח תמ"ז ס"ה ורמג"א שם]; והך דמילי מוש ללא יעברתי בלד ינמוד פלוני מינולם, דאמרי' נמי מלתא דל"ר וכו' [בח"ו יו"ט סי"א ודו"ק].

(2) **אמנם אם תוך הפסח** נישל או נכבש בכלי חמץ מע"לע, אעפ"י שהכלי אב"י אנו נוהגין לאסור כטל"פ תוך הפסח אפי' בהנא' [תמ"ז ס"י **אב"ו** עי' תשו' ח"ל סי' יצ"ה דלאחר י"ב חודש מותר כטל"פ אפי' בדבר חריף, והסכים עמו הגאון מוה' נפתלי כ"ץ זצוק"ל; ובאדכי פז בא"ח התיר אפי' רק כשתהה הקדיר' שיזה שבועות]. וב"כ לא מהני כ"ט בר כ"ט דהיתירה בפסח, משום

מותר לאח"פ [אשל רסתמ"ג] . נמצא כשאין ס' כנגד החמץ, חמיר לח בלח מבשא"מ מיבש ביבש ; וכשיש ס' כנגד החמץ, אז קיל לח בלח מיבש ביבש, דיבש ביבש שנתערב קודם פסח בס', אפי' מין במינו חו"נ בפסח, וחייב לבערו מדרבנן, רק בדלא ביערו מותר לאח"פ [תמ"ז], אבל לח בלח אינו חוזר וניעור בפסח ומותר לאכלו בפסח ; וכל שנתערב הלח קודם שעה ו' אפי' מבא"מ, מותר להוסיף עליו אז בזמן היתר עד ס' כדי לאכלו תוך הפסח [רט"ז תמ"ז סק"ה], אבל לערבו לכתחיל' אסו' [משבצו' שם . והביא רשב"א דאי' וואדרבא דטבת בחישתא [פסחי' ח' ע"ב, דלא התיר לערבו ולטחנו ולהשהותו] . אבל כיש לחוש לפירורין, דהיינו שא"א לסננו בבגד שחוטיו תכופים, אף לח בלח שנבטל קודם פסח בס', אסור לאכלו בפסח, אבל מותר בהנאה, וכ"ש לקיימו עד אח"פ [ח"י תמ"ז סקי"ח] .

(ב) **ואם** נתערב חמץ **בערב פסח** משעה ו' ולמעלה עד הלילה, אם התערובו' לח בלח, ויש ס' בהיתר כנגד האיסור, מותר לאכל התערובות אף בפסח, כיון דכבר נתבטל מקודם ; וגם נותן טעם לפגם מהני אז ; ואם נתערב יבש ביבש, חד בתרי בטל, רק יאכלנו קודם הלילה, משום דאז חוזר וניעור לאסו' במשהו [תמ"ז ס"ב] .

(ג) **אמנם** בנתערב חמץ בעין **בפסח עצמו** במשהו, בין לח בלח או יבש ביבש, בין מב"מ או בשאינו מינו, אסו' בהנא' רק מדרבנן מדאינו רק משהו . ובנשתהה עד אחר הפסח אפי' במזיד, י"א דמותר אפי' באכיל', דהרי לא עבר מן התורה [רמג"א תמ"ז סקמ"ב] ; וכ"ש שהכלי' שנתבשל בהן מותרי' לאח"פ [רתמ"ז] ואינו אסור בהנא' לאחר הפסח רק בהשהה תערובות לח בלח מבשא"מ ולא הי' ס', דהו"ל ב' לריעות' וכמו שבארנו לעיל ואז גם הכלי' אסורי' [אשל י"ד נ"ג סק"ג] . **אמנם** תערובו' משהו ביום ז' ואילך, מותר להשהותו [תש"ו ח"ב פ"ו] .

(ד) **אמנם** חמץ **שעבר עליו הפסח**, ונתערב אחר פסח, בטל בס', ובליכא ס' ואיכא רוב היתר, יוליך הנאת החמץ לים המלח, ומותר התערובו' אף באכיל' [תמ"ז י"א, ובמג"א שם] . **כל** זה בממשות חמץ .

II.

אבל טעם חמץ יש בו ב' חלוקים .

(א) **אם** קבל טעם ממשות חמץ, כגון שבישל או כבש מעל"ע איזה תבשיל עם חמץ בעין, אפי' קודם פסח, והסיר

אסורו או אפי' קמץ גמור שנתערב קודם פסק בדבר מר מאוד שעי"ז נפסל מאכילת כלב, כדיו וכדומה, עדיפי מכוקשה ומותר לקיימן ולהנות מהן בפסק [תמ"ב ס"ב וס"ד].

כללי בגדי קדש של כהונה

כל הבגדי' של כו"הג ושל כהן הדיוט קוטן כפול ששה. וד' בגדי' היו לכהן הדיוט [וסי' אֹמְכֹּם] אבנט, מכנסים, כתונת, מצנפת מוסיף עליהן כו"הג עוד ד' בגדי' [וסי' אֹמֹחֹץ] אפוד, מעיל, חושן, ציץ. ונפרשם אחד לאחד. כפי שנזכרו על סדרן סוף פ"ז דיומא.

הכתונת ארוג מבגד פשתן, כולה בלי תפר, רק הבית יד ארוג' בפ"ע, ותפור' בגוף הכתונת, וכולה משובץ בתים בתים כבית הכוסות, והבתי זרועות אינן רקבי' ביותר, אבל ארוכים עד פסת היד. ואורך הכתונת עד למעלה מהעקב, ורקבו כרוקב הגב, ומהודק לגופו, ונקב עגול בו למעל' להכנים בו ראשו:

המכנסים הוא ככים, מגיע מתקת ללב עד הברכיים [כדה יג"ב] וב' נקבי' בתקתיתו להכנים שם רגליו, ושנלים בשפתו שלמעלה, להכנים שם קוט שמושכו בו וסוגרין סביביו, ולובשן תקלה על בשרו, והכתונת למעלה הימנו, לכסית המכנסיים:

מצנפת לא הי' כובע כלל רק קתיכת בגד פשתן לבן ודק ארוך ט"ז אמה; הכהן הדיוט לוכפו כמגדל קד, לפיכך נקרא מגבעות, וכו"הג לוכפו כלופף על השבר אילך ואילך, בלדדי הימין והשמאל שבראש, כך כ' הרמבם [בפ"ח מכלי המקדש], וכן משמע לעת הרמבן [בפ' תצוה] **אבל** תוס' [גיטין ג"א וסוכה ה"א]. וסמ"ג [סי' קינ"ג] כתבו שהכהן הדיוט שלא לבש הציץ, והי' יכול ללבוש התפילין במקום הציץ, לכן הי' לכיפה שבראשו גדול, משום שהי' מתקיל ללכפה בעומק המלא למעלה וסמוך להתפילין, ולפיכך נקרא מגבעות; אבל הכה"ג מקמת שלבש הציץ, ולמעלה מן הציץ לבש התפילין, לכן הי' מוכרח לקוק הלכיפה לאקורי הראש, ולכן היתה קטנה, ולהכי קרי לה מצנפת. ולראב"ד [שם] לא הי' לכהן הדיוט כיפה, [כוכב] בל"א רק כובע קדה למעלה, כעין [לוקקער הוט]. וליוסיפון לרמיים, הי' בראש מצנפתו של כו"הג כפתור זהב:

אבנט הי' של פשתן לבן רקום במחט [חוץ מאבנטו של כוה"ג ביו"כ שהי' כולו פשתן] ארכו ל"ב אמה ורוקבו ג' גודלים וקוגרו

דשם חמץ עליו [מג"א תמ"ז סקכ"ג וכ"ד]. אבל משהו ובטל"ס יבש, ככף אנ"י שתקנו בקדירה פסח, אף דאסור באכיל', מותר בהנאה [מג"א ת"נ י"ב] וכ"ש דמותר להשהותו [תמ"ז ח"י סקי"ח]; וב"כ נ"ט בר נ"ט דהיתיר' וסתם. כלי אנ"י יבש מהגעלה קודם פסח מותר אפי' באכילה בפסח [מג"א תמ"ז סקכ"ה].

III.

0 **נוקשה**, ב' מיני נוקשה הם [°וצ"ל דנוקשה לשון כשלון הוא, כמו נוקשת באמרי פיך, ר"ל נכשלת, וה"נ ר"ל שנכשל כח החמץ; וב' מיני כשלון אפשריים בחמץ].

(א) **נוקשה** באופן א', הוא עיס' שלא החמיץ כל צרכה, והוא הנקרא שיאור בשם, והוא עיס' שהכסיף פניה ולא גמרה חמוצה [רשי פסחי' דמג"א ד"ה מאן תנא], או שלש עיסה במי פירות עם מים, שגם עיס' כזאת אי אפשר שתגמר חמוצה [טור,
0 ולדידן מי פירות עם מים יחד ממהר להחמיץ ביותר [סי' תס"ב ב']. °ולר"ב פ"ב דפסחי' גם דגן שנפל עליו דלף נמי נוקשה הוה, ותמהני הרי דלף אפי' בנפל ע"ג קמח אינו מחמיץ [כשם דלט"ב] וכדפסקינן להדיא [בא"ח סוס' תס"ו]? ולי"ל דר"ב איירי בדלא נפל טיף להדי טיף, ק' דזה הו"ל לפרש דבכה"ג איירי? ואת"ל דהא דצריכן דלף ע"ג קמח היינו כשיאפנו מיד, וכמ"ש הרא"ש וש"ע שם, והכא בדגן א"א שיאפנו כ"א לאחר שהוי, מדמוקף בקרום, ולהכי לא היה צריך הר"ב להאריך דבכה"ג איירי; עכ"פ ק"ל למה נקט דלף, לפי' נפלו עליהן מים להדיא נמי נוקשה הוה? וגם לרמב"ם ק' דנכרא' לבאור' מדבריו דנגרינין אי אפשר שיחמוץ לחימוץ גמור, וגם זה ליתא, דא"נ באורבא דטבע בחיבתא [שם ד"מ ע"ב] מה מקשי מכלאים דאסור למכרו לנכרים, ורבא שרי' לזבוני לחיטי לעכום, התם דאו' והכא דרבנן? ודוחק לומר דרמב"ם ור"ב איירי שלא נתבקעו החטים, דאסורות משום דמיכת כייחי, וס"ל לרמב"ם ור"ב דנוקשה הוה, ויעובדא דארבא איירי בנתבקעו ממש, ולפ"ה חיישי' שמא יטחנם וימכר הקמח לישראל [וכמ"ש הרן], אמנם כל זה הי' לו לרמב"ם ור"ב לפרש. אב"י ול"מ נ"ל דמדקתני ולא יעשהו מדעת לחמוץ, אלמא דנקשי' איירי בכלאי' פ"ט מ"ד, ולפ"ה גורי' שלא ימכרנו, אף דהוה נמי מדרבנן].

(ב) **נוקשה** באופן הב', היינו חמץ שמעולם לא הי' ראוי לאכילת אדם [דנהי' ראוי פעם א' לאדם, אסו' כחמץ ממש עד שיפסל מאכילת כלב קודם זמן אסורו [תמ"ב מג"א סק"ג], [כקליסטער] של אורגי הספרים, [ושטארקע] של כובסין, וכדומה כל אלו הב' אופני' נוקשה הן, ואסור להשהותן בפסח, מדאסורים באכילה מדרבנן, וגזרינן שמא יאכלם; מיהו בעבר והשהן מותרים מדלא עבר עליהן בבל יראה; ונתערב בפסח בטל בס' [מג"א תמ"ז ה' וט"ז שם י"ט]. מיהו אפי' חמץ גמור שנפסל מאכילת כלב קודם זמן

אבן מי"ב אבנים הנ"ל שם א' מי"ב שבטים, ראובן שמעון לוי וכו' יוסף בנימין, כולם כסדר תולדותם; וחקוק על אודם למעלה מחלת "ראובן, ג' שמות האבות, דהיינו אברהם יצחק יעקב; וחקוק על ישפה למטה מחלת "בנימין גם ב' מלות אלו, שבטי ישורון [ולרמב"ם פ"ט מכלי מקדש הגירס' הוא שבטי יה] כדי שיהיו כל אותיות של א' ב' מצויין שם. וקובע ד' טבעות זהב בד' זוית החושן; בב' טבעות שלמעלה תולה ב' שרשרות, זהב וכל שרשר תלוי במשבצות אחד שבכתפות האפוד, האחד בימין והב' בשמאל, ועי"ז הי' החושן על לב הכה"ג תלוי בב' משבצות שבב' כתפיות האפוד; ובב' טבעות שלמטה בחושן, נותן בכל א' פתיל תכלת לקשור על ידן את החושן ג"כ למטה בחשב האפוד.

האפוד הוא אריג מקוטין כמו אותן של חושן. ועשוי כמין [שערצע], ולובשו הכה"ג מאחוריו, תחת אצילי ידיו [עלענבאגען].
ארכו מתחת אצילי ידיו עד למעלה מהעקב, ורחבו כרוחב הגב מכתף לכתף. וב' ידות יוצאין מראשו לרוחב האפוד. מכאן ומכאן כמין חגורה, שחוגר הכה"ג א"ע בהן וקושרן יחד לפניו, והוא הוא חשב האפוד; ותופר עוד בב' קצוות שלמעל' באפוד ב' כתפות, שארוגי' כמעשה האפוד, והב' כתפות הנ"ל משולשלים מאחורי הכהן על הכתפות של הכהן עד לפניו עד חשב האפוד, שמחוברי' שם בהחשב. ועל ב' כתפות הנ"ל, קבוע בכל א' נגד כתף הכהן, אבן שוהם מרובע במשבצות זהב, וחקוק בכל שוהם, ו' שמות מהי"ב שבטים; לרש"י ששה הראשוני' על כתף זו, וששה האחרוני' על כתף האחר; ולרמב"ם ראובן בזו ושמעון בזו וכן כולם. ובב' משבצות שבכתפות הנ"ל, הי' בכל א' טבעת זהב א', בשפת האבן השוהם שבכתף ממול החושן; ולתוך אותן ב' הטבעו' מכניסין ב' השרשרות שבב' זוית העליונות של החושן. ע"י גבעול זהב קטן שהי' בקצה גבול כל שרשר, שאורך כל גבעול הי' יותר מרוחב חלל הטבעת, ומכניס הגבעול הזה לתוך הטבעת, ומחזיר הגבעול שיהי' מונח לרוחב חללו של טבעת כדי שלא יחזור ויצא מהטבעת. ועוד הי' טבעת זהב בכל כתף למטה, במקום שמחובר הכתף אל חשב האפוד אל מול פני הכהן, ומכניס תוך אותן ב' הטבעות ב' פתילי תכלת, פתיל בכל טבעת, וחוזר ומכניס ב' פתילים הללו בב' טבעות שבב' זוית התחתונות של חושן, וקושר ע"י כל פתיל, ב"ה טבעות יחד, דהיינו טבעת שבכל תחתית כתף עם טבעת שכנגדו בתחתית החושן, למען לא יזח החושן ממקומו שהמחובר בכתפות למעלה ע"י השרשרות, ולמטה ע"י הפתילים:

המעיל כולו תכלת, וחוטיו כפולי' י"ב. ולרמב"ם [פ"ט מכלי המקדש] הי' עשוי מחתיכת בגד אחד שארכו פעמיים כגובה הכהן,

סביב גופו כנגד אצילי ידיו כרך ע"ג כרך עד שגומר וקושרו [רמב"ם פ"ח ופ"י מכלי מקדש] ; ולרמ"ל [רפ"ח מכלי מקדש] הי' האבנט של כהן הדיוט ושל כה"ג בשאר ימות השנה , עשוי מד' מינין, תכלת וארגמן תולעת שני ושש , וכל מין ו' חוטין, נמצא כל חוט שבאבנט כפול מכ"ד חוטין . וביוסיפן לרומיים [ספר ג' פ"ח] שהי' משוח מלחמה ובקי בבגדי כהונה, כתב שהאבנט הי' אזור רחב ד' אצבעו', והוא כבוד מצוייר בפרחים יפים תולעת שני ארגמן תכלת ושש, וע"י צבעי' השונים . [שארלאך , ראזענראטה , בלויא], ולבן , הי' כעור נחש מנומר , וחוגרו סביב , ואחר שקושר ב' הקצוות יחד , הי' ב' הקצוות משולשלין לפניו , ורק בשעה שעובד בקרבנות , משליך ב' קצוות האלו מעל לכתף השמאלי כדי שלא ימנעהו בעבודה . הנה מה שכ' שהי' כבוד וחלול , כך כתוב ג"כ בסליק' של מוסף יו"כ [בד"ה אבל אנחנו] . אמנם מה שכתוב שם ביוסיפן שבאבנט הי' מרוקם גם משי , שגיאת המעתיקים הוא ; ואנו בני ישראל אין לנו רק דברי חז"ל אשר מפיהם אנו חיין , דאין הכהני' עובדין במקדש רק בצמר ופשתן [כלאים פ"ט מ"א] :

חושן ואפוד, כל חוט מחוטין שלהם הי' כפול מכ"ח חוטין, דהיינו ו' חוטי תכלת, [הימעלבלויא], שזור עם חוט זהב ; וששה חוטי ארגמן [פורפור ראטה] שזור עם חוט זהב ; וששה חוטי תולעת שני [קארמעזין ראטה] שזור עם חוט זהב ; וכל אלה הי"ח חוטין היו של צמר צבוע בצבעים הנ"ל ; ועוד ו' חוטי פשתן לבן שזור עם חוט זהב . וחוזר ושוזר כל הכ"ח חוטין הנ"ל לחוט א' ; ומחוטין כאלה הי' אריגת החושן והאפוד . אמנם החושן הי' חתיכת בגד מרובע מאריג כזה , אשר ארכו אמה ורחבו חצי אמה , וכופלו לשנים , נמצא שהי' ארכו ורחבו חצי אמה על חצי אמה מרובע ; ומניח בין כפליו הללו **האורים ותומים** , דלרש"י ותרגום יהונתן [פרשת תצוה] הוא שם המפורש , שעל ידי שהונח שם , הי' בכח אלדי האותיות שבאבני החושן בולטות, כפי התשובה הצריכה לשאלה ששואלי' לכהן שלובשן [יומא דעג"ב] . וכך כתב הרמבן ומזרחי ושאר גדולי המפרשים . והריקנאט [פרשת תצוה] כתב שהי' שם של ע"ב אותיות, כתוב בכוונה קדושה . ועל החושן קובע עליו בחוץ ד' טורי אבן במשבצות זהב כמ"ש בפרשת תצוה , בכל טור הי' ג' אבנים ; ולפי דברי יוסיפן הנ"ל , כך הי' שמות האבנים , אודם [רובין] , פטדה [טופאס] , וברקת [סמאראגד] , הטור הא' ; והטור השני , נופך [קארפונקעל] , ספיר [סאפיר], ויהלום [ברילליאנט] ; והטור הג' לשם [טירקיס] , שבו [אמאטיסט], ואחלמה [אגאטה] ; והטור הד' תרשיש [קריסטאל], שהם [אניקס], וישפה [יאזפוס], ומוקף על כל

הצבעי', דבר הי' לי עם ידידי התו' מהו' אברהם ראטהענשטיין שליט"א זה איזה שנים, והשבתי לו בזה הלשון:

בעניין תכלת יש לי ספק גדול; כי ידוע שהוא צבע [בלויא], ורגילין לומר שאין לנו צבע תכלת, כי אם הנצבע בדם חלזון דוקא; וכך כ' רשי ריש פ' תרומ' וכך כ' רמ"ל [בפ"ח מכלי מקדש הי"ג], שתכלת שנזכר בכל מקום היא הנצבע מדם חלזון.

°**והנה** בעניין **הלזון** גופי' מהו, רשי כתב [מנחות דמד"א] שהוא עולה מהארץ; ובסנהדרין [דצא"א] כ' רשי שהוא תולעת שעולה מהים, וכך כ' רשי במגילה [דו"א]. וזה תמוה לע"ד, דהן אמת מה שכ' שהוא תולעת, כך משמע נמי מירושלמי [פ"א דשבת ה"ג] שכ' שאין בו גידי' ועצמו'; וכן משמע נמי בבכורו' [פ"ו מ"ב]; אבל מה שכ' רשי שעולה מהים, ק' א"כ מה ראי' מייתי הש"ס מברייתו לתחיית המתי' שמתהווה ברי' חדשה מעפר [בסנהדרין שם] הרי כיון שעולה מהים דלמא מקמי הכי הוה בים, רק שעל ידי הגשם יצא מהמים, יע"ש? והרמבם [פ"ב מציצית ה"ב] כתב שהוא דג שמראיתו תכלת, ודמו שחור כדיו, ומצוי בים המלח. עכ"ל [א"כ יש בריות חיות בים המלח, לא כמו שיחשבו העולם שלכן נקרא ים המות, ודאין בו בעלי חיים]. אמנם מלבד הקושי' הנ"ל שהקשינו לרשי דקשיא ג"כ לרמבם, דכיון שהוא דג מנ"ל למילף מניה תח"המ, דלמא מקמי הכי הי' בים, אמנם קשה נו, דהרי ים המלח בחלקו של יהודה הי' כולו [ביהושע ט"ו פ"ה], והחלזון לא הי' נמצא רק בחלקו של זבולון [במגילה דו"א]? ותו דבמסכת שבת [דכו"א] אמרינן דציידי חלזון היו מסולמא דצור ועד חיפא, ע"כ, וידוע שמקומות הללו הם עוד היום על שפת ים הגדול, והם כנגד חלקו של זבולון? אמנם בערוך ערך חלזון השלישי הביא המדרש ויהי בשלח, שהחלזון הוא ברי' שיש לו נרתק על גביו, א"כ הוא [מושעל קרעטהע]; ובעין זה כ' יעזעניוס, שהתכלת נעשה מדם מושעל, הנקראת [פורפור שנעקקע], וצובעין מדמו [פורפור בלויא] נוטה לפיאלעט, וכתב עוד שנמצא בים האמצעי והקליפה שגדלה על הבריה היא צבעו [בלויא]. עכ"ל, הנה גם במה שכ' שנמצאת בים הגדול הוא אמת כך הביאו חז"ל [שבת דכו"א], וכלעיל. אמנם במ"ש שבדם החומט צובעין [פורפור בלויא], דהיינו [דונקעל בלויא], בזה לא נשמע לו, דעל כרחך זה שלא קבלתינו, דהרי חז"ל אמרו תכלת דומה לרקיע [מנחות מג"ב], וכך כ' הרמבם שהנאנו שצבעו כטוהר הרקיע כנגד זריחת השמש. והיינו [העללעס הימעל בלויא], ועל כרחך אותו שבלול שהזכיר יעזעניוס, אחר הוא בל חזה שמש.

ונקב רחב כמלא הראש באמצעיתו, וכשמכניס הכהן את ראשו שם, יהי' כנף א' לפניו וכנף א' לאחריו, כתמונת ציצית כנפות שלנו. ולראב"ד שם וכמו כן לרש"י [פ' תצוה], הי' כעין כתונת בלי ארמעל.

ולכל הדעות הי' מגיע עד למטה, קצת למעלה מהכתונת. וע"ב פעמוני זהב תלוים בשולי המעיל, לרמב"ם ל"ו פעמוני' בכנף שלפניו, ול"ו בכנף שלאחוריו. וכמין רמון עשוי מתכלת וארגמן ותולעת שני תלוי בין כל פעמון לחבירו, כך; הוא דעת רש"י [זבחי' דפ"חב] וכ"כ הרמב"ם. אמנם לרמב"ן ובעל העקידה ור"י אברבנאל, הי' כל פעמון נתון תוך הרימון; וכן פליגי נמי בזה המפרש ותוס' [קינין דכ"הא]. וזה המעיל לובשו הכהן על הכתונת, והכתונת נראה מתחת המעיל; ואח"כ לובש חושן ואפוד עליו.

ציץ טס זהב רחב ב' גודלים מקיף מאזן לאזן, וכתוב עליו ב' שיטין באותיות בולטות "קודש למט', ולידוד למעלה כזה ☞

לידוד
קודש

. והציץ נקוב ב' נקבים בב' קצותיו, ולרש"י וראב"ד הי' עוד נקב באמצע שפתו העליונה. ובכל א' מג' נקבי' הנ"ל מכניס פתיל תכלת, וכשמניח הציץ על מצחו, לוקח הפתיל שמצד זה והפתיל שמצד זה, ומחזירם למול ערפו, ומחזיר גם הפתיל' שבאמצע הציץ, למעלה מהמצנפת, וקושר כל הג' פתילים
0 לאחוריו יחד כנגד ערפו. ולרי"ף [שבת דס"א] כל א' מהפתילים הי'
☞ רחב ב' אצבעות כרוחב הציץ, וכ"כ הערוך [ערך כפה]. °ונ"ל שהפתיל הרחב שבאמצע עם ב' הפתילים שמהצדדים הם נקראים יחד כפה של למר שזכרוהו חז"ל [חולין קל"חא] שהיתה מונחת בראש כה"ג שעליה [ר"ל על ידה] הציץ נתון על מצחו; ונקרא כך מפני שכל הפתילים הללו כשהן קשורי' יחד לאחורי הראש, הן כתמונת כפה הוא כובע עגולה של נשים [הויבע] בל"א [כוזים פ"ד מ"א] עוד נ"ל שהפתיל שבאמצע הציץ, לא הי' באמצע הציץ ממש דא"כ האיך ה' יכול להניח תפילין למעלה מהציץ על השער בין ציץ למצנפת [כזבחי' די"טא]; ואפשר שכשהי' מניח תפילין הי' כופף הפתיל האמצעי קצת למן הצד.

ואגב נפרש ג"כ הצבעים שנזכרו בבגדי כהונה, תכלת, וארגמן, ותולעת שני. הרמב"ם [פ"ח מכלי מקדש הי"ג] כתב שכולם היו של צמר רק שהצבעי' הי' שונים, ודלא כמ"ש הא"ע ריש פרשת תרומ' שרבים מפרשי' שתולעת שני הוא משי; וטועים כל האומרי' כן, דהרי משנה שלימה שנינו [כלאים פ"ט מ"א] אין הכהני' לובשין בבית המקדש אלא צמר ופשתן. אמנם בענין גוף

דצריך שלא יהי' אפרד קזותא, על כרחך שכך משמעות מלת תכלת שיהי' צבע [הימעל בלויא] שאינו משתנה, א"כ מ"ש ציצית מבגדי כהונה? ותו דמשם שם מוכח דאין לחלק ביניהן, דבש"ם שם גמר טעמי' דפסול בצבע דציצית, מכליל תכלת שנאמר בבגדי כהונה, משמע דדיניהן שוה?

הכלל העולה דבין בציצית ובין בבגדי כהונה א"צ חלזון דוקא, אבל צריך בשניהן שיהי' מראה [הימעלבלויא] שאינו משתנה מיפיו ע"י בדיקה שהזכיר הש"ס. רק דלפ"ה אין נוהגין בתכלת בציצית, מדאין אנו בקיאין באותן סממנין שהזכיר הש"ס שיבדקו בהן אם אינו משתנה כשיבדקוהו בהן, דהרי מגביא גילא ומיא דשבילולתא שהזכיר הש"ס, מחולקין רשי ורמבם בפירושן; לפיכך מדאין תכלת מעכב ללבן, ואיכא חשש שעטנז, להכי בטלו בימי הגאונים לתכלת לגמרי. והרמבם ר"פ התכלת כ' דאין אנו יודעין לצבוע תכלת; וחידוש הוא שבחיבורו לא הזכיר דבר מזה. ועתה בא וראה כמה גדולי' דברי חז"ל, שחקרתי אצל הצובעי' היותר מפליאין במלאכתן, ואמרו לי שאין במלאכה [לעבהאפטעס בלויא] שיהי' ג"כ בת קיום [דויערהאפט]; — הרי דב' מדות הכללי' במלות תכלת, דהיינו היופי והקיום, אינן במלאכת שום צבע [בלויא], ורק דם חלזון יש בו ב' מדות הללו, והוא שנאבד ממנו. —

ארגמן רגילין לפרשו [פורפעררוטה], כמלא שהוא [דונקעלראטה]; והרמבם [בפ"ח מכלי מקדש] כ' שארגמן הוא מראה אדום, משמע שכל מין אדום כשר [ועיין כ"מ שם]. ורשי בחומש כ' שהוא צבע ששמו ארגמן. וראב"ד [שם] כתב שהוא צמר שארוג מב' או ג' מיני גוונין, ועל כן נקרא ארגמן נוטריקון ארוג ג' מינין. אמנם ביזעניום כתב, שהוא [פורפר ראטה] שנעשה מדם [מושעל] שבמים, כעין קומט, שנקרא ביוונית פֻּארפירא, ושהקומט הנ"ל מצוי בים זיריען היא סוריא, ולכן נקרא בארמית ארגון, נוטריקון ארם גון, ר"ל הצבע שבא מארם, שהיא עיר בזיריען מעסעפאטאמיום.

תולעת שני רגילין לפתרו שהוא צמר הצבוע [שארלאך ראטה] או [האך ראטה]. והרמבם [בפ"ח מכלי מקדש ה"ין] כתב שהוא הצמר הצבוע בתולעת; ובהל' פרה אדומה [פ"ג ה"ב] ביאר יותר, שהתולעת הוא גרעין שהוא אדום ביותר, וקרא תולעת, מפני° שיש כמין יתוש בכל גרגיר [°ונ"ם יש בכל ספרי הרמבם שם, שכ' שיש תולעין ונראה אדום בלבא; וזה תמוה דהרי לבא איכו מין צבע, רק הוא חמאה, כתרגום ירושלמי ר"פ ויגש, וכן כ' היערוך? אבל צ"ל דיש תולעין אדום בלקא,

אמנם הדבר שאני מסופק בו, הוא, אם באמת צריך לתכלת חלזון דוקא? דהנה כפי הנראה מהרמבם [כלי המקדש פ"ח] דבתכלת שבבגדי כהונה א"צ חלזון, ותמהני על רמ"למ שם שרצה לומר שהרמבם סמך א"ע על מ"ש בפ"ב מהל' ציצית, דבתכלת שבציצית צריך חלזון, וכמו כן דינו כאן. ולפע"ד אי אפשר לומר כן, דשם בהל' ציצית ממקומו הוא מוכרע שהרמבם מחלק בין הדבקי'; שכתב תכלת האמור בכל מקום וכו', תכלת שבציצית צריך שתהי' צביעה שעומדת ביפיה ולא תשתנה, ואם צבעו בצבע' אחרת, אף שהוא כעין הרקיע, פסול לציצית, עכ"ל. הנה מ"ש שעומדת ביפיה, היינו צבע שנעשה מדם חלזון, כמ"ש בש"ס, דרק חלזון יש לו מדה זו. אמנם מדבריו נראה ברור כשמש שמחלק בין תכלת שנזכר בציצית לתכלת שנזכר בכל מקום בתורה, ודלא כר"מלמ הנ"ל? וכן מצאתי סמוכות לרמבם, מירושלמי [שבת פרק כלל גדול ד"ל ע"א], למאן דלא חשיב צידה בכלל ל"ט מלאכות, על כרחך לא הי' להן תכלת במדבר לבגדי כהונ' מדם חלזון, וכך כ' הקרבן עדה שם, ואף דלא קיי"ל כהך מ"ד? לאו משום חלזון; רק משום תחש, דס"ל שהי' חי' שנבראת לשעתה, וא"צ צידה, וכמו שכ' בירושלמי שם; אבל בחלזון דבר רחוק הוא שהביאוהו מא"י, שהי' רק בחלקו של זבולון, דרך רחוק מהמדבר שהיו שם ישראל, וכמ"ש הקרבן עדה שם. וכיון שהוכחנו שלתכלת שצריך לבגדי כהונה לא הי' צריך חלזון דוקא, א"כ ה"ה לגבי ציצית א"צ חלזון דוקא, דבשניהן לא נזכר רק מלת תכלת? וכן נראה מלשון הש"ס [מנחות מב"ב] דא"ל אביי לרב שמואל; האי תכילתא במה צבעיתו לה? מדלא קאמ' במה צבעינן לי', משמע דלא שאל לי' פי' המלה מהו תכלת, דכבר ידע שפירושו הוא צבע בלויא כזהר הרקיע, ושאינו משתנה יפיו, וכדקאמ' השס בתר הכי, רק שאל לו, אתון במה צבעיתו לי'? משמע וודאי ברור דאפי' בשילבענו בדבר אחר אם רק יעמוד ביופי מראיתו, כשר אף לציצית וכן משמע כמי שם [דמג"א], דבדקוה להצבע בבדיק' שהזכיר ר' יצחק ונתקלקל' הצבע, וקזרו ובדקוה בדרב אדא וקזר וכתיפה, ורצו לפסלו, א"ל רב אחאי, הא לאו תכילתא ולאו קלא אילן [פי' מלת קלא הוא, נוש, כמו שקל קלא פתק בה [ר"ה כה"א], וקילן הוא שם הצבע, אינדיג בל"א, כך כ' רכ"י [ר"פ איזה נשך נו"ב]; משמע דאם רק איכו קלא אילן אף שלא נצבע מחלזון, עכ"פ מדאיכו משתנה מיפיו, כשר בין לציצית בין לבגדי כהונה.

אמנם גם על הרמבם אני תמה, דמשמע מדבריו רפ"ב מציצית, דרק בציצית צריך שלא ישתנה מיפיו, משא"כ בתכלת שבבגדי כהונה, וק' מ"ש הא מהא, דכיון שחז"ל שם הזכירו בציצית

כללי הכנה

ששה כללי הכנה הם [ואין זה הכנה דרבה דריש מכילתין דבילה דהתם טעם האיסור מדהוכן משבת ליו"ט או איפכא, וזה אסור מדאו'; אבל הכנה דהכא אסור משום דלא הוכן מאתמול, שהי' צריך להכנתו לעשות מלאכה האסור' ביו"ט, הו"ל מוקצ' ואסו' מדרבנן, ואפי' לאותן פוסקי' שמקילין במוקצה ביו"ט, במוקצ' כי הך מודו].

(א) **כל** דבר שאפשר שניצד [או נולד] או נתלש, או אפי' שנשר מאליו, בשבת או אפי' ביו"ט שני, אסור אפי' בטלטול באותו יום לכל אדם; דאף דאין מוקצ' בשל עכו"ם, בניצד', מחובר, ונולד יש מוקצ' אף בשל עכו"ם; אמנם לערב מותר מיד לאכיל' לכל, אפי' וודאי ניצד ונלקט ונולד היום, דעכ"פ לא ניצד ונלקט לצורך ישראל. ואפי' ב' י"ט של גליות, הנלקט בראשון מותר לערב מיד; אבל בשבת ויו"ט הסמוכין זל"ז, הנלקט ביום ו' אסו' בשבת, והנלקט בשבת אסור ביום א'; וכמו כן ב' יו"ט של ר"ה ושבת הסמוך להן לפניהן או לאחריהן, הנולד או ניצד או נלקט בא' מהן אסו' בכולן, דב' ימי ר"ה כחד חשיבן [תקט"ו ב']; ובהנך, טעם האיסור משום גזירת הכנה דרבה, כלעיל בריש מכילתן דבילה:

(ב) **כל** זה בלא נעשה לצורך ישראל; אבל בעכו"ם שהביא מתנה לישראל ביו"ט, דמסתמא לקטן או צדן לצורך ישראל [שם מג"א סקי"א], להכי דוקא בהביאן בתחלת ליל יו"ט ראשון, אמרי' חזקה שמעיו"ט נתלש וניצד [מג"א שם סק"ו]; אבל בהביאן ביו"ט, אפי' ביו"ט א' של גליות, אסו' לכל אדם עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו [שם ס"ב]. מיהו אחר שלא הובא בשבילו, אם אין לו אותו המין ביו"ט, הו"ל לצורך יו"ט לו, ולהכי בהובאו ביום א' מותר לו במוצאי יו"ט ראשון בכדי שיעשה. ואפי' אותו שהובא בשבילו, אם צריך להדגים או להפירות בשביל אורחי' שזימן מעיר אחרת מותר בהן גם הוא במוצי"טר בכדי שיעשה [כיון דלדידי מותר אף הוא לאכלן במוציט"ר, רק שר"ת אוסר לעצמו עד מוציט"ש, ולסמ"ק אפי' לאחרי' אסור עד מוציט"ש, להכי לכבוד אורחי' מקילינן [רט"ז סק"ב], ואפי' הוא עצמו מותר לאכל עם האורחין, משום כבוד האורחין [מג"א סק"ו]. **אמנם** לצורך גדול, מותר בהן ביום שני גם אותו שהובאו בשבילו, גם בלי אורחין [רט"ז סק"ג]. מיהו ביו"ט הסמוך לשבת, או ב' י"ט של ר"ה ושבת שלפניהן ושלאחריהן, הבא באחד מהן אסור בכולן אפי' לכבוד אורחין, משום גזירת הכנה שהיא דאו' וכלעיל [שם ס"ה]; אבל ב'

והוא מין צבע, וכך כ' הרמב"ם גופי' בפרה בפי' המשניות [פ"ג מ"י], וזה אינו תולעת שני, ופסול לפרה]. וכך כ' רש"י [ישעי' א' פי"ח] דתולעת שני הוא הצבע שנעשה מהגרגרי' שיש בהן תולעת; והרמב"ם בפי' המשניות [פרה פ"ג מ"י], כתב שהוא הצבע האדום שנקרא [קארמזין]. וכך כ' גיזעניוס, וביאר שם שהם בילי תולעי' שנמצאין בעלים של מין אילן שנקרא [שטעך פאלמע]; ונקראת הצבע „שני", מפני שצובעין הצמר בו ב' פעמים, ושעל ידי זה מזהיר צבעו, ולכן נקרא בארמית זהורית, על שם זהוריתו; וכן נקרא ביוונית [דיבא פאן], ר"ל צבוע ב' פעמי' [אב"ע עי' ביאור כ"ד שמות כ"ה ד'].

שש הוא פשתן לבן מובחר הבא ממצרים כמ"ש [ישעי' י"ט פ"ט].

°**אמנם** ק"ל על מיני צביעי' הנ"ל שהיו בהם דם שרצים כמבואר, והרי הוא אסור באכיל' מדאו' [בתוס' חולין דקי"ב ד"ה הטמאי'], וא"כ האיך הוכשרו למשכן, והרי למסקנא דשבת [דכ"ח ב] תחש מין טהור הי', אלמא דגם למלאכת משכן צריך רק מין טהור דוקא? ואי"ל שהי' ממתין מלצבועי' עם הדם, עד שיפסל מאכילת כלב, ויהי' נפרא בעצמו', והרי שרץ שרוף מותר אף להדיוט מה"ט [בי"ד פ"ד סי"ז]; ליתא, דבשבת [דעה"א] משמע דכל שצובע בדם חי, טפי ניל לצביעה, ויהי' יפה ביותר, ומסתמא עשו כך לבגדי כהונה, דזה אלי ואנוהו כתיב [בסוכה יא"ב] ותו דהרי עור התחש ג"כ לא הי' ראוי לאכיל' ואפ"ה לולא שהתחש מין טהור, הי' אסור למשכן? **מיהו** נ"ל דאע"ג דמין טמ' אסור למשכן, היינו דוקא בעור, שיש בו ממש אבל צבע אע"ג דחזותא מלתא היא [בב"ק דק"א ב ותוס' שם ד"ה רבא ודו"ק], היינו דוקא באפשר לומר בו השתא איסור שהי' בו מקודם, כגון ערלה שמתחלה כשהיתה ממשות היתה אסור בהנאה, השתא כשנתהוה צבע, נמי אפשר לומר בה שאסור בהנא', וכמו כן שביעי' ממשות שלה חייבת בביעור, והשתא נמי שנתהווה צבע י"ל שחייב בביעור; אבל באסור אכילה, אי אפשר לומר שיהי' אסור השתא כשנתהווה צבע, כמו שהי' אסור מקודם, דהרי כשנתהווה צבע, נפסל מאכילת כלב, וכיון דפרח ממני' השתא איסו' אכיל', להכי מותר נמי למלאכת המשכן. ואע"ג דבשאר דוכתי מחמרינן בחזותא של איסור טפי ממאכל אסורי, דהרי חזותא לא בטל [בי"ד ק"ב ס"א, וא"ח קי"ג ג'] ולפר"ח שם צריך שיהי' נעשוי לחזותא? היינו בשניהן מיני מאכל דלא נפסל האיסור מאכילת כלב. ואף למנחת יעקב [כלל ע"ד אות ה'] דס"ל דאף דחזותא אינו אוסר במאכל, בבגד אוסר? היינו באיסורי הנא', וכדאמרן.

ועכ"פ ק"ל הרי נצבע במלאכת המשכן בדם צב וחומט למינהו וכלעיל, והן מח' שרצי' שבסוף פ' שמיני, והרי דם שרצי' דומ' מטמ' בכעדש' כבשרן מדאו' [במעיל' די"ז ב], וא"כ איך נצבעו בהן הבגדי כהונה והיריעות? ואת"ל כיון דנצבעו צבע המתקיים, שאם יתכבסו לא יצא מהן כעדש, תו לא מטמ' [בב"ק קא"א], ליתא; דהתם לטמא הבית, אבל הדבר שנצבע בו, וודאי נשאר בטומאתו, שהרי נצבע בו דם כשיעור לטמא בתחל', וכך כ' תוס' [שם ד"ה רואין, ועי' אהלות פ"ג מ"ב]? וצ"ל דיצא פי הדבור שאני, והרי מצינו אפי' טומאת מת דחמור' הותרה בצבור [יומא ד"ו ב]; או צ"ל דבאמת אחר שנתייבש הצבע טבלו הבגדים שנצבע בהן והרי אפי' כלים שסכן בשמן טמא, שדרכן להפליט השמן שבלעו כשישתמש בהן, אפ"ה מהני להו טבילה [בערל' פ"ב מי"ג], מכ"ש צבע שאין דרכו שיפלט בתשמיש הכלי].

(ה) **ספק** אם הובא מחוץ לתחום, ביו"ט ראשון אסור, וביו"ט שני מותר במסופק אם הובאו היום מחוץ לתחום [מג"א שם סקכ"ד].

(ו) **שיעור** כדי שיעשה, הוא כדי שילך העכום למקום שהביאן משם; ובמסופק מאין הביאם ישער כדי שיבואו מחוץ לתחום; ובהובאו ע"י עגלה או ברכיבה, א"צ להמתין בכדי הילוך ברגליו [שם ס"א ומג"א שם].

מלאכת חוה"מ

(א) **מלאכות** האסורות בחוה"מ י"א דאורייי' וי"א דרבנן [מג"א תק"ל א']; ויש שאסרוהו חכמים אף שאינה מלאכ' כלל רק טרחא, כפינוי' מבית לבית [פ"ב 17], ולפנות זבל שבחצר [א"ח תקל"ה], ולהושיב תרנגולת על ביצים [תקל"ו ד']; ולהפך הסחורה או להכניס פירות מהשדה [תקל"ח]; ובכולן אם יש חשש דבר האבוד יעשה בצנעא [שם, ועפ"ב דמ"ק מ"ג].

(ב) **צורך אוכל נפש** לחוה"מ, אפי' קצירה וטחינה שרי, ואפי' כיוון מלאכתו במועד [תקל"ז ט"ו ומג"א תקל"ג סק"א] וכ"ש לבקע עצי' לצורך המועד, דאינו רק עובד' דחול [מג"א שי"ד י"ד, ותקל"ג ס"א]. מיהו אם הוא מעשה אומן כטוחן ואופה, או [ליכט ציהער] דג"כ מחשב מתקן מנא [בתקי"ד ח' ט', ואשל תקמ"א ב'], בעושה לעצמו, עושה להדיא, ובעושה למכור לשוק, מדעושה הרבה ביחד מחזי כעושה לחול, להכי יעשה בצנעא [תקל"ג]; ודוקא בעושה רק למכור ואינו יודע אם יקנו וכמה יקנו, אבל בודאי לצריכי' רבים למלאכתו, קיל טפי, דאפי' באומן טובא שרי [תקל"ז ט"ו ועי' תקמ"ד].

(ג) **מכשירי אוכל נפש** לצורך מועד, כעשיית תנור וקדיר', נמי שרי [תק"מ ו']; אבל רשתות לצוד דגים וכדומ', דאין מכשירין לאוכל להדיא, אז רק מעשה הדיוט שרי [מג"א תקמ"א].

(ד) **צורך הצוני** של גוף, אם צריך לו למועד [חוץ מגלוח וכבוס] כגון לעשות בגד שצריך למועד, או לתקן פרצת הבית, אם אין בו טורח עושה כדרכו, וביש טורח דוקא מעשה הדיוט שרי [אשל תק"מ ז' ותקמ"א ד']. מיהו ע"י שנוי, אפי' אומן

י"ט של גליות ושבת שלפניהן ושלאחריהן, הבא ביום ראשון בשביל ישראל אף שאסור בשני אף לטלטל, עכ"פ מותר אף הוא עצמו בהן ביום השלישי [שם ס"ד]; ואם הובא לו דגים ביום א' דיו"ט דגליות, רשאי לבשלן ע"י עכום בב' דיו"ט, מדאסו' הוא לטלטלן בעצמו, כדי שיאכלן הוא עצמו בשבת [מג"א שם סקי"ז].

(ג) **ובמסופק** אם צדן או לקטן בשביל ישראל, אמרי' מסתמ' עשה בשביל רובא דעלמ' שהן עכו"ם, ושרי [מג"א סקכ"ב]. **אבל** במסופק אם נלקט או נולד או ניצד היום, אסו' [שם ס"ג]. ואפ"ה, אם עכום שאינו יודע שכשנעשה היום אסו' לישראל, והוא מסיח לפי תומו שלא נלקט ולא נולד היום, נאמן [שם ותקי"ג ס"ו]; 0 ⁰דאף דאין עכום מסל"ת נאמן רק בעדות אשה [כב"ק קיד"ב, ויו"ד ססט"ו], ואפי' לחומר' אינו נאמן [כי"ד סט"ז י"א]? ואפי' בדרבנן אינו נאמן רק היכא דאיכא כמי למימר עכום אמנקיותא קפדי [כי"ד ס"ט שך סקמ"ב]? ואי"ל דהכא נאמן ומשתכר כדבריו, דהרי אינו משביח מקחו בעדותו רק מרינו, שאומר שהכלים ישנים [כרט"ז הכא תקט"ו סק"ה]; ליתא, דהרי אפי' יש לאומדנ' להחזיר כדבריו אינו נאמן [כי"ד ק"ל ס"ח, וש"ג שך סק"ד] שכתב דדוקא בהטלת מום בבכור, דבל"ז אזלינן בתר אומדנ' בהטלת מומו להכי גם במסל"ת אזלינן בתר אומדנ' אבל בשאר דוכתי לא. — [ועי"ש סיקי"ח סקל"ח, וסיקכ"ז סק"כ]. ורק היכא די"ל דמתכוון להשביח מקחו, דוקא קודם שמוכרה נאמן עליה לחומר', אבל אחר שמכרה אפי' יש לו מגו אינו נאמן [כשך י"ד ט"ז סקכ"ג]? י"ל דה"ט דנאמן הכא במסל"ת משום דכל הנ"ל הייכו היכא דאתחזיק אסור', משא"כ הכא דלא אתחזיק אסור' לשנים, סמכינן עליה אפי' לקולא [כשך י"ד סכי"קלז].

(ד) **אולם** בהובא מחוץ לתחום, אפי' חוץ מי"ב מיל די"א שהוא דאו' [מג"א תקט"ו סקי"ח], אפ"ה אם אינו מחוסר צידה, תלישה ונולד, אז בלא הובאו בשביל ישראל, מותר לכל לאכלן, דאין מוקצה בשל עכום [תקט"ו ס"ה]; אבל לא יטלטלן חוץ לעירוב חוץ לד' אמות [שם ורט"ז סקי"א]. אמנם בהובאו בשביל ישראל אסור לו ולבני ביתו עד מוציו"ט בכדי שיעשה; ואפי' ביו"ט הסמוך לשבת, או ב' י"ט של ר"ה, מותר ביום השני לערב בכדי שיעשה [שם ס"ח]. ובנשלח לישראל דורון מישראל חבירו ע"י עכום מעיו"ט, ועכום אשתהי בדרך יותר מהראוי, ובא ביו"ט, מותר אף לאותו שהובא בשבילו, מיד ביו"ט, שהרי אין העכום מביא משלו, דנגזר שמא יאמר לו הביא לי; מיהו אסור לטלטלם חוץ לעירוב ד' אמות; וגם ביש בעינם במחובר או מין שצריך צידה, צריך חותם, שלא יוכל לומר שהחליף עכום יפים ברעים [תקט"ו ס"ט ומג"א שם]. אמנם ביודע המשלח שיבוא השליח ביו"ט, אסו' לשלחו, ואם אעפ"כ שלח, אסור למשלח עד מוציו"ט בכדי שיעשה, דהו"ל במבטל איסור לכתחילה [מג"א שם סקכ"ו].

לצורך המועד רק מעשה הדיוט שרי; רק כשהוא דבר האבוד, בכל גוונא שרי. וכל המותר לרבים, מותר אפי' בפרהסיא [תקמ"ד].

כללי שמחות

כל אבל חייב בט"ו דברים [וסי' לנו דוה עליו]; יש מהן שנקראין גזירת ז'; ויש שנקראין גזירת ל'.

גזירת ז' הן י' דברים שהאבל אסור בהן בימי השבעה; ואלו הן,

(א) אסור במלאכה ובמו"מ או לצאת מביתו. מיהו אם הוא דבר האבד יעשה ע"י אחרי' שאינן בני ביתו; ובאי אפשר, מותר הוא עצמו אחר ג"י הראשונים לעשות בצנעא ואפי' מעשה אומן, ואפי' חוץ לביתו [שך ס"פ, ושנ"ג ס"ב]; ובהפ"מ, אפי' תוך ג"י שרי [שם]. מיהו באו"א אסור לעשות בעצמו אפי' דבר האבוד [ש"פ סכ"ד ועי' תוס' מ"ק כו"א ד"ה אם]. ואשה או משרתת שהיא אבילה מותרת לאפות ולבשל ולעשות צרכי הבית [שם], וכן שוחט לקהל מותר לילך לשחוט כשאין אחר [תשו' ש"י פ"ו].

(ב) ואסור ברחיצה כל גופו בצונן או קצת גופו בחמין. ונהגו לאסור רחיצה בחמין קצת גופו כל ל' [שפ"א]. מיהו כלה שנזדמנה טבילתה תוך ז', אסור' לטבול; אבל מותרת ללבוש לבני', ותרחץ רק באותו מקום ואפי' בחמין; אבל תוך ל' מותרת לטבול כדרכה אפי' בחמין גם מותרת לטול לצרכיה ובסכין [שם].

(ג) ואסור בסיכה של תענוג [שם].

(ד) ואסור בנעילת הסנדל של עור. מיהו בדרך, או בר"ה או שהוא חולה, שרי; אבל בכה"ג יתן עפר במנעליו [רט"ז שפ"ב].

(ה) ואסור בתשמיש המטה, ואפי' רק חבוק ונשוק אסור [שפ"ג].

(ו) ואסור בלמוד תורה, ואפי' רק לעלות לתורה אסור. מיהו ללמוד ירמי', איוב, ודיני אבילות, ופ' אלו מגלחין, או לפסוק איסור והיתר, או מלמד תינוקת או רבי' צריכי' לו, שרי כשאין אחר [שפ"ד].

(ז) ואסור בשאלת שלום, כיצד? ג"י ראשוני' אינו שואל בשלום אחרים, ואחרים שלא

שרי [שם] ; וכ"כ בדבר האבד, אפי' מעשה אומן שרי [תקל"ו ותקל"ח ותק"ו] . מיהו בטרח' יתיר', דוקא בהפ"מ כגנבי וכדומה, שרי, ואל"כ אסור [תקל"ו ב'] .

(ה) **דבר האבד** כשעיקר הדבר יהי' כפסד הרבה אם לא יעשהו [רט"ו ורמג"א תקמ"א], אפי' שלא לצורך מותר אפי' מעשה אומן, אם לא כיון מלאכתו במועד ; מיהו באפשר יקל בטרח' [תקל"ו ותק"ח] . ודוקא במפסיד מהקרן מקרי דבר האבוד, אבל עבורי רווחא, לא שרי רק בלכעא, וגם שיוליא לשמחת יו"ט יותר ממה שהי' בדעתו להוליא [תקל"ט א' וד'] ; ומה'ט מו"מ, אפי' עבורי רווח' שרי בלכעא [שם]. מיהו לעניין להתגלח בקוה"מ, מחמת שכאכם מלהתגלח מקודם, ע"י שהלך אז במדבר לעסקיו, שמפורסם אכסו לכל, אף שהלך לשם רק להרוויח, הו"ל כאילו הלך לבלי להפסיד, ושרי לגלח [כמ"ק דיד"א וא"ח תקל"א ד'] ; וכמו כן בכאכם מלעשות קודם יו"ט. אפי' רווחא שרי ; אמנם שכק' כפשיע' לעניין רווח' ולא לדבר אבוד [מג"א דתקל"ח]. **ספק** דבר אבוד מותר [מג"א תקל"ו] ; וכ"כ ספק לורך יו"ט כמי מותר [ושבגלות שם] . מיהו כל ספק שמלוי טפי לחד גיסא, לא מקשב ספק בכל דוכתא, וה"ה במלאכת יו"ט [כתרנגולת במג"א תקל"ו ס"ג] . **כל** שאיכו דבר אבוד, אם הוא מלאכה גמור' אפי' בלי טרח' אסו' ; וכל שאיכו מלאכ' גמור', כהושבת תרנגולים על בילים, בטרח' רבה אסו', ובטורח קלת שרי [תקל"ו ד', ושבגלות תקל"ו ג'] .

(ו) **דבר** האסור בקוה"מ, אסור אפי' ע"י **עבו"ם** בקוה"מ ; אם לא שכתן לו דבר תלוש קודם המועד לעשות בבית עכום. מיהו לורך מלוה מותר לומר לעכום לעשותו בקוה"מ. **מותר** ליתן לעכום מלאכה בתלוש לעשות אחר המועד, ובלבד שלא ימכה וישקול וימדוד כבקול ; ויתכה עמו שלא לעשות בקוה"מ [ולכן אין ליתן כתוכות לכובסת בחוה"מ, אם לא שא"ל למכות לה] ואם אעפ"כ אק"כ יעשה בקוה"מ, אדעתי' דכפשי' קעביד, וא"ל למקות כשעושה בבית עכו"ס [תקמ"ג] .

(ז) **דבר** המותר לעשות בקוה"מ, כהכך דלעיל, דוקא ע"י עלמו שרי ; אבל ע"י **אחר**, דוקא אם שכרו איכו כל כך רק כדי שיאכל עמו, או שעושה בקכם שרי ; אבל בכותן לו שכר עבור מלאכה זו, אסור, אם לא שאין לו לפועל מה יאכל [תקמ"ב] .

(ח) **צורך פועל** שאין לו לקם לאכל [ולאלי' רבה אפי' כדי שיהי' יוכל להוליא ברווח ליו"ט] מותר ליתן לו כל מלאכות [תקמ"ב] ; מיהו יעשה בלכעא [ומג"א תקל"ד סק"ו] .

(ט) **צרכי רבים** לצורך המועד, אפי' מעשה אומן שרי ; ושלא

קרובים , ובאביו ואמו עד אחר ג' חדשי' ; רק בהכביד שערו או שהולך בין העכו"ם ומתבזה ע"ז , אז מותר לגלח לאחר ל' וסומכין בזה על הב"י שכתב דשיעור גערה הוא קצת אחר ל' [ב"כ בד"מ בשם א"ז] . מיהו תוך ז' אפי' גלוח השפה שמעכב האכילה, אסו' . ומה שכ' רש"י [מ"ק יח"א] דאילו בקשו שפה התיר להם , שאין בו משום לא תשחית פאת זקנך , עכ"ל , ונשאלתי לפרש דברי רש"י אלו, דמה ענין בל תשחית לכאן? וכ"ל דהי' ק' לרש"י אדקדקו' אילו בקשו שפה התיר דק' פשיטא , מ"ש מצפרניים שהתיר , והרי שפה המעכבת אכיל' ודאי קילא מצפרניים שאינן מעכבין לאכיל'? אע"כ דעכ"פ הי' צריך שנוי דומי' דצפרניים, כמ"ש תוס', והיינו בתער , דומי' בתכפוהו אבליו [שם דיו"ב], וכן כ' המרדכי שם להדיא, וקמ"ל דאינו בכלל בל תשחית. ☞ [0]אמנם לבאור' הי' נ"ל דבמדינות אשכנז שרגילין לגלח הזקן כל שבוע פעם או פעמיים , אפשר שיש להקל להם בימי אבלם להקל קצת בתער בשבוע ג' או ד' אם מניח והשער כדי שיכוף ראשו השער לעיקרו , דהרי איסו' תספורת ל' יום ילפינן מפרע פרע מנזיר [במ"ק יט"ב]; והנה הרן מ"ק [דף כ"ב] הרא' פנים דהך ג"ש מדאו' ; ואחמו"כ רבינו הגדול יע"כ מוכח דלאו דאו' היא , דאל"כ האיך מקלינן בגילח חצי זקנו ושמע במות אביו שגומר גלוחו , וכמו כן באירעו דבר שהי' מותר לגלח על ידיו אח"כ במוה"מ , ולאחר אותו דבר תכפוהו ב' אבלות זה אחר זה, שמגלח כדרכו [כי"ד ש"ל ב' וג']? וליכא למימר משום דגדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת , דזה רק בשב ואל תעשה , או בלאו דלא תסור [כברכות די"ט], הע"כ דהך ילפותא ג"ש מדרבנן , ואסמכתא בעלמא היא , ואל תתמה , דהרי מצינו כמה ג"ש דמייתי הש"ס ואינן רק אסמכתא [כתוס' קדושין ד"כ ע"ב ד"ה גאולתו ומ"ק דד"א רש"י שם ד"ה אתא] ; וא"כ הרי בנזיר דאו' שהוא המלמד, בהניח והשער כדי לכוף ראשו לעיקרו , לא מיבעיי , דלא לקי [ברמב"ם נזירות פ"ה הי"א], אלא אפי' עשה ליכא [ברא"ש שם , ודלא בתוס' נזיר דל"ט ע"ב ד"ה ת"ר] , ואפי' את"ל דאף לרא"ש עכ"פ איסור' דאו , איכא משום חצי שיעור? עכ"פ גלוח כזה לא נזכר איסורו בפירוש גבי נזיר, והרי מאי דילפינן אבילות מנזיר, אינו רק מה שנכתב גבי נזיר בפירוש והרי לא נכתב בפירוש גבי נזיר , רק בלא הניח מהשער כדי לכוף ראשו לעיקרו ; ורק לתוס' הנ"ל י"ל דאף במניח כדי לכוף ראשו לעיקרו , נכתב גבי נזיר בפירוש, וא"כ הו"ל בפיקא דפלוגתא . באסורא דרבנן , דהרי כבר הוכחנו דהך ג"ש לאו דאו' , וא"כ הלכה כדברי המיקל באבל [כמ"ק כב"א] ; ובפרט שרא"ש הנ"ל כתב דמש"ה לא משמע כתוס' . ואף דלא הקילו להקל בתער מפני כבוד הבריות רק בתכפוהו אבליו וכנ"ל , היינו באינו מניח כדי לכוף ראשו לעיקרו . ועוד י"ל דאף לתוס', דבנזיר אף במניח כדי לכוף ראשו לעיקרו איכא עשה , וא"כ בכלל אבו' ודרבנן היינו במדינות מזרחיות, שלא היו רגילין להסתפר רק אי ל' יום [כתענית' דיו"א] , ורק מלך מסתפר בכל יום , ואצטריך הש"ס לטעמו' דמלך ביפיו תחזינה עיניך , ובזה"ג מתגלח מע"ש לע"ש , ואצטריך הש"ס לטעמו' משום דמשמרת מתחדשת למחר, אבל כל אדם לא ; אבל במדינות אשכנז שרגילין להסתפר הזקן בכל שבוע פעם או פעמיים , ומתגלל בשבוע ג' או ד' כשנכנסין ויוצאין בין העכו"ם לפרנסתן ויהי' לשחוק ביניהן , ויקבד פרנסתו , לא גריע מעטיפת הראש וכפיית המטה , דיליף להו הש"ס מקרא , ואפ"ה הקילו בהם השתא מטעם זה וכמו שכתבתי לעיל בפרקן , ומכ"ש להקל הבא במניח כדי

ידעו שהוא אבל ושאלו בשלומו, לא ישיב שלום, רק יודיעם שהוא אבל; מג' ועד ז' אינו שואל בשלום אחרים, ואם אחרים שאלו שלומו ישיב להם שלום; מז' ועד ל' שואל בשלום אחרים מדהן שרוין בשלום, אבל הם לא ישאלו בשלומו; אבל לאחר ל"ד הרי הוא ככל אדם; רק באבל לאו"א דינו תוך יב"ח כתוך ל' על שאר קרובי', ונהגו להקל בזה בלי טעם נכון [ש"ך שפ"ה]. וכ"ש שאסור להרבות בדברים אם לא לכבוד רבים הבאים לנחמו [שפ"ה א'] וכ"כ אסור ליקח ילד בתוך חיקו כל ז' להרבות דברים עמו [שנ"א א'].

(ח) וחייב בעטיפת הראש, ולא נהגו בה; אבל מושך הכובע קצת למטה לפני העינים [שפ"ו] °ותמהני איך בטלו מלתא דיליף הש"ס מקרא, מפני שחוק האומות, ולמוד יצרך הוא בידינו שאל יתבייש אדם מפני המליעיגי' עליו בעבודת בוראו? ויהי' נוי המקרא אסמכתא בעלמא', והמצוה רק מדרבנן, חכמים עשו חזוק לדבריהם יותר משל תורה [כתובות דפ"ד]? ואי"ל משום דגדול כבוד הבריות שדוחה לאו דרבנן [ברכות דיט"ב], ליתא דהיינו במתבזה ע"י דבר אחר כשישמור המצוה, כגון שנפסק ציצתו בכרמלית בשבת, וכשיפשטו יעמוד ערום, וכדומה, אבל ח"ו שנחוש שיתבייש מהמלעיגי' על המצוה בעצמה? וי"ל דקל הוא שהקילו באבל, לחוש אפי' בכה"ג לכבוד הבריות כדאשכחן שהתירו לגלח כשכפוהו אבליו, או כגלח חבי זקנו ואמרו לו מת אביו, דמותר לגמור מה"ט [בי"ד ש"צ].

(ט) וחייב בכפיית המטה דהיינו שיהפוך כל המטות שבבית, דמטות שלהן לא הי' להן נקליטין בראשו וברגליו, והפכוה כל ז' שיהיו הרגלים למעלה, והמלא ע"ג קרקע, כדי שישב ויישן ע"ג מטה כפויי' ועכשו לא נהגו כן, מדאין ניכר במטות שלנו שהן כפויות [ריב"ש]; אבל עכ"פ ישב ויישן ע"ג קרקע; אבל מותר לילך בקדר אנה ואנה, ובבוא המנחמין אצלו, ישב ע"ג קרקע. מיהו זקן או חולה מותר לישב ע"ג כר קטן [שפ"ז]

(י) ואסו' בתכבוסת שיכבס בגדיו אפי' לצורך של אחר השבעה, או ללבוש בגדי' קדשי', ואסו' אפי' להשתמש בכלים בגדים מכובסין או קדשי'. וי"א דאפי' בגדי שבת אסו'. ונהגו לאסו' הכל עד ל' על שאר קרובי', ועל או"א עד י"ב קודש. מיהו במכובסין שלבשן אחר תקלה זמן מה, מותר ללבוש לאחר ז' [שפ"ט]. כל אלו גזרת ז', מלבד תפילין שאסו' להניחן כל יום ראשון, אפי' יום א' של שמוע' קרוב' [שפ"ח]

וגזרת ל הן ה' דברי' שהאבל אסור בהו כל ל'; ואלו הן,

(א) אסו' בתגלחת, אפי' שער בית הסתרים או ליטל צפרניו בכלי, כל ל' יום על שאר

(ד) אסור האבל כל ל' לישא אשה; ובמתה אשתו צריך שימתין ג' רגלים; ור"ה ויו"כ לא חשבי רגלי' מיהו בלא קיים עדיין פרי' ורבי' מותר לישא אחר ז', ואפי' על אבילות א"וא. ובאין לו מי שישמשנו מותר לישא תוך ג' רגלי' על אשתו [שנ"ב].

(ה) אסור האבל לעשות אחוי הקרע; רק שולל לאחר ז' ומאחה לאחר ל' על שאר קרובי', ועל אביו ואמו מולל לאחר ל' ואינו מאחה לעולם. מיהו בחותך סביב הקרע ומשליכו, ומושיב שם חתיכת בגד אחר, מותר [ט"ז שם סק"ט]:

סליק

כל אלה חוברו

מהיוצא בקבו קטיע, ויזרח לו השמש — והוא על ירכו צולע, וידי יד כהה, רותת ונוסה בלי גהה, ורוחי כרחל גווה בכל פאה, ויהי בבוקר — והנה היא לאה. —

ויהי אני יושב וברזילי קהה, כעבד נרצע בדלת במרצע, וכאפרוח ערום בקני בלי כנף ודיאה — ועיני לשמים כטלית בלי גאון וגאה, ולחסדי ה' אלהי אבותי נפשי הנכאה למאה. — והנה יד ממרום שלוחה בקן וחסד מלאה, ויוריד לפני בריקים מאוצרות מאורי אור השכל ודיעה — ויעירני ויאירני ויורני על אחת שערים ומאה. —

לכן בטרם יסגרו השערים בהאמרים, אקרב אל המזבח ככולבא רעיא בקולתיה כאכרים, ואשלם פרים נדרים, בדברים ברים לאחיר עיני לבקרים, וישם רגלי כאילות בהררי במרים — וכל בני כל בעלי השיר יואלי' בשיר ונחשבי' כשיר בחינים ועוגבים וכלי זמרים. —

לכוף ראשו ליניקרו, והיינו כנדי גידול שער של שבוע א׳ [וכנזיר דלט״א וב׳].
והצעתי דברי׳ הללו לפני הגאון הגדול מהו׳ עקיבא שליט״א, וקיבה בו קלת,
ואפ״ה לא אמר בה לא איסו׳ ולא היתר, כי כפי הנראה׳ דברי׳ הנ״ל חזקי׳
כראי מולק. לכן נ״ל דהמיקל ליבת הלורך לא הפסיד, רק שיהי׳ ללורך מאוד].
נדה הטובלת תוך ל׳ תטול לפרכיה ע״י אחר בשכוי במספריים.
ולענין שיסרוק אבל ראשו, מותר אפי׳ תוך ז׳; ויש אוסרין לאיש
[ש״ז].

(ב) אסור האבל לכנס לבית השמחה. כל ל׳ על שאר קרובים,
וי״ב חודש על אביו ואמו. מיהו בסעודת ברית מילה,
והוא מוהל או סנדק, מותר ללבוש בגדי שבת בשעת הסעוד׳ והברית,
ולאכל שם, לאחר ז׳ בשאר קרובי׳ ואחר ל׳ על או״א. מיהו מותר
לאכל בסעודת מלוה שבביתו, ורק בסעודת נשואין אפי׳ היא בביתו
אסו׳ לאכל; אבל מותר להכנים חתן וכלה תחת החופה תוך יב״ח
על או״א וכ״ש תוך ל׳ על שאר קרובי׳, אבל לא יכנס להסעוד׳
() כשואין אפי׳ תוך ל״י על שאר קרובי׳ ולאביו ואמו לא יכנים לשום
סעוד׳ שבעולם תוך ל׳ [שנ״א ורט״ז שם סק״ג וד׳. [°]ואגב דאתא לידן
ניימא בה מלתא; דמ״ש רמ״א [שם ס״ג] דבחופה שעושין בבית הכנסת שמברכין
שם ברכות אירוסין ונשואין, מותר האבל להיות שם מיד אחר שבעה, וי״א
עד ל׳; ויש מחמירין שיעמוד האבל חוץ לבית הכנסת לשמוע הברכו׳; ומ״מ
מותר האבל אחר ז׳ לברך ברכת אירוסין ונשואין תחת החופה שבבית הכנסת;
עכ״ל רמ״א, הנה מדכפל רמ״א ושילש בלשונו חופה שעושין בבית הכנסת
על זה כתבו החדשים אשר עליהן אנו בוטין, אשר כל מגמתם לדמות אותנו למי
שלא נוכל להדמות, ואמרו דש״מ דכך יפה לנו לעשות החופה בבי״הכ. אמנם
מלבד שיש איסור בדבר זה מכמה טעמי׳, שלא נצריך בהם כאן, הנה תלו
א״ע בקודי עכבש, דכל מה שנזכר בדברי רמא כאן בית הכנסת, במקום
מקומו טהור ליתא, לא בהגה מיי׳ שהביאה רב״י, דשם נזכר בבית הכשואין
וכ״כ בד״מ כתוב בפירוש ברחוב העיר —. ונרא׳ שטעות המדפיס הוא דהרי
מימינו לא ראינו ולא שמענו נוהגין כן לעשות החופה תוך בית הכנסת, אלא
שבשכיהן הי׳ כתוב בבי״ה, ור״ל ר״ת בבית הכשואין, או בחלר בית
הכנסת, שהוא לחוב העיר, וטינה המדפיס שברלונו מרחיב ברלותו מקלר,
וכתב בבית הכנסת; ובכדין דברי אמת]:

(ג) אסור האבל לילך לסחור׳ למרקוק ממדינ׳ למדינה, בשאר
קרובי׳ עד ל׳, ובאו״א עד שיגערו בו חביריו [ש״פ
בכ״ה]. ונ״ל דהיכא דאיכא דבר האבוד מותר, דלא עדיף מגזירת
שבעה; ואף שהרא״ש והטור כתבו דהכא אסו׳ מדאיכא פרסום גדול
ודומה לשמח׳, עכ״פ לא גרע דבר האבוד משמחת קריעות שקיי״ל
לפרעה, דמותר לעשותה מיד אחר ז׳ בשאר קרובי׳ [כפי׳ שנ״א ס״נ]
ואפשר דליסע ליריד דמי להולך ממדינ׳ למדינה.

שבילי דרקיע

והוא לימוד לעשות לוח וקאלענדער בעצמו

והוא מאמר א' מסוד העיבור בקצרה; בכדי ללמד בני יהודה קשת חשבון התקופות ומזלות; וגם לשיעבור כי מצוה תהי' לנו שנעסקינו בה [בשבת עה"א] . אולם העיקר מה שהכנני לחבר עלים האלו לסדר מועד, הוא לשיעבור שבתחלה עלה במחשבה לפני לישבות כ"ר לכשמתו הקדושה של ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל, אשר באוצר כל כלי חמדה שהניח אחריו ברכה, נמצא גם חיבור א' על עבורונות; וגם ידעתי שהי' משתוקק להוציאו לאורה; אולם כאשר נדחקתי בסומכם לפני ולפנים בחדרי דבריו הקדושים, מצאתי שהוה קצרים מאד משכל אדם פשוטי, ובקצירות דבריו הקדושים המה נאותים רק לשכל עמקי כמוהו זצוק"ל שהי' מעמיק החמ' בקומתו. — ולכן למען יהנו בו גם קצירי דעי שנסתי מתני וחברתי חבור זה ופליגא קורטא דדיותא והרחבתי הענייני', וגם סדרתי הדברים בפרקי פרקי, כדי להתבונן בין הפרקים [כיומ' דד"ב], ובכלל דברי דבריו הקדושים דלי אמרי דלי' היא, שלי ושלו שלו . והנה זכות ע"ר זצוק"ל עמדה לי, כי נתן לי אלהים שכרי, שחדשתי ת"ל כמה דברי' ותרצתי כמה קושיות שלא תרצו לנו הראשונים. וחששתי דאגב דזוטר מלכם לכן חברתיו לסדר מועד מין במינו. והנה ידיעת חשבון זה, נחלק לד' ענייני', והן; (א) קביעת החודש; (ב) עיבור השנה; (ג) תקופת החמה; (ד) חשבון חדשי האומות לחמה. ונפרש אחד לאחד בס"ד.

I. קביעת החודש

(א) אנחנו ישראל קדושי' מונין כל ימי חגינו לפי חדשי הלבנה; שנאמר החודש הזה לכם ר"ח, והרי אין לחמה חדשים, דאין ניכר בהקפתה בגלגלה שום חידוש, רק בהלבנה, שבסוף מרוצתה בגלגלה נגרע אורה, ואח"כ בהתחלת חדשה, אורה מתחדש ומוסיף והולך, ולכן נקראו ימי הקפתה חודש.

(ב) אולם טעם הדבר אשר אורה דלה ושב, הוא משום דסיהרא לית לה מגרמה כלום, ואין לה אור עצמי, שהיא גוף עכור מימיי, ומקבלת אור זהרותה מקרני החמה, לפי מעמדה נגדה בהקפתה בגלגלה, ולכן רק צד שלה הפונה אל החמה אפשר שיזהיר כולו או מקצתו, כפי מעמדה מול החמה. ולכן בחצי החודש הראשון, שאז מעמדה הוא באופן שבכל יום יתראה לנו יותר מפני הלבנה הפונים אל החמה, נראה לנו בהלבנה כאילו כל יום אורה מוסיף והולך; ומחצי החודש האחרון ואילך, פני הלבנה החשוכים הפונים אלינו, מתחילין להסתר ממול פני החמה; ולכן ג"כ אורה מתחיל להתמעט לעינינו כל יום יותר; עד שלבסוף החודש כל פני הלבנה הפונים אלינו נסתרים מהחמה, לכן אז לא יראה לנו עליה שום קרן אור;

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת אקרא בקולות וקדרים, ואלף תודות אעלה לך אלהי אבותי ולבונה רבבות ככרים, כי עני אני וגווע מבטן ומלידה ומנעורים, ורק אתה בחסדיך חומל וגומל עלי ותשאני על כנפי נשרים. לכן כל עוד רוחי בי אהללך ערבים ושחרים — ואשפך נפשי לפניך כמים מוגרים. —

אנא כיהו קטין קריך שקא, בר יומא בקא, די למפרסת ותקתקי עביד דקה, דקה מן הדכא. —

ה"ק ישראל ליפשיץ

לפרט וּבזה חזק ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה' לפ"ק

להיות קליו הראשון מקודש העבר, וקליו השני לקודש הבא [מדכתיב עד חודש ימים, ימים אתה מונה לחודש ולא שעות [כמגילה ד"ה"א] ; לפיכך עושין קודש א' מלא משלושים יום, וקודש א' חסר מכ"ט יום [וב' פעמים תשל"ג, מב' החדשים, יבואר לקמן בס"ד סי' י"ג. הא‍יך ירושלמי] . וכשעושין הקודש מלא, אז גם יום הל' נקרא ר"ח, מדמקלתו מקודש הבא ; ואעפ"כ אין מונין קודש הבא רק מיום ל"א ; קוץ מב' ימים דר"ה מונין מיום הראשון, דגמירי דמעזרא ואילך ליכא אלול מעובר [כר"ה די"ט"ב], ואין עושין ר"ה ב' ימים רק כמנהג אבותינו [כביצה דד"ב, ומצינו עיבור חודש ככר בימי שאול המע"ה, שנאמר ויהי החודש וכו' ויפקד מקום דוד ; וכתיב ויהי ממחרת החודש השני וגו', ש"מ שחגגו ב' ימים ר"ח ; ואף שקדשו ע"פ ראי', עכ"פ נהגו תמיד לחוג יום ל' בהחודש, וכשלא באו העדים באותו יום נהגו גם מחר קודש [ר"ה ד"ל ע"ב] .

(ח) וביון דמטעם הנ"ל צריך שיהי' קודש א' מלא וא' חסר ; בקרו לעבר תשרי מדוכה למועדי' ; וכשלו מדיש בו נס קנוכה ; ושבט מדיש בו ר"ה לאילנות [ולא מלאו אדר מדיש בו פורים ? משום דכך הסדר מתשרי ולהלן, תמיד החודש המלא קודם להחסר . — מיהו בשני אדרין מעברין הראשון, משום דככר מקובל שבין פורים לפסח למ"ד יום, ואם הייכו ממלאין אדר הב', הי' ביניהן ל"א יום, ויבוא עי"ז מכשל באכילת חמץ בפסח] . וכיסן מלאוהו מדוכה לפסק ; וסיון משום עלרת ; ואב משום ט"ו שבו שהי' יו"ט גדול בזמן ביהמ"ק [כשלהי תענית] .

(ט) ולפי האמור לעיל (סי' ה') שאחרית כל קודש הוא אי"ב תשצ"ג, א"כ אם נכפיל סך זה י"ב פעמים, כמנין י"ב קדשי השנה, ונעשה מהיוצא מסך החלקים שעות, ומהשעות ימים, ומהימי' נשליך סך השבועות, ישאר לנו מי"ב קדשי השנה, ד' ימים, וח' שעות, ותתע"ו חלקי תת"רף [והם 48 מינוטן 40 זעקונדן], וסימנך ד"ח תתע"ו . והוא הנקרא שארית השנה ואם השנה שעברה מעוברת דהיינו בת י"ג קודש, אז נוסיף על ד"ח תתע"ו הנ"ל עוד שארי' קודש א' דהיינו אי"ב תשל"ג, ויהי' אז שארית השנה ה' ימים, כ"א שעות, תקפ"ט חלקים ; [והם 32 מינ' ו⅓ 43 זעק'] וסימנך הכ"א תקפ"ט . זהו שארית שנה מעוברת .. [דאע"ג שאנחנו עושין חודש העיבור בן ל' יום, וא"כ איך הוסיפו על ד"ח תתע"ו רק אי"ב תשל"ג ? י"ל אף שאנחנו נחשוב לחודש העיבור ל' יום, מחמת שלא נוכל לחלק להיום, [כסי' ז'] ; עכ"פ מולדה של לבנה בחודש ההוא איננו כ"א לסוף כ"ט י"ב תשל"ג שלו] .

(י) ובאשר שידענו שארית השנה כמה הוא, א"כ אם נדע מולד של ר"ה האחד, ונרצה לידע מתי יהי' המולד של ר"ה הבא, אז בנקל נוכל לידע זאת ; דהיינו שנוסיף על המוליד של ר"ה שעבר את שארית השנה ; דהיינו אם השנה שבין ב' מולדות

— עד אשר תחזיר ותט להקיף בגלגלה כדרכה, אז שוב יתחיל להתראה עליה קו אור דק חדש, ואותה שעה נקרא מולד, שנרא' כאילו נולד בה אור חדש.

(ג) אמנם דבר פשוט הוא, שמאחר שעת המולד הוא בעת שיראה קרן אור הראשון על הלבנה; א"כ אין שעת המולד בכל מקום על הארץ שוה, — דלא בכל מקום בארץ יתרא' הקרן הראשון על הלבנה בזמן ורגע א' בשוה, אלא הכל לפי מעמד המקום מול הלבנה, ומה שיתרא' שם ממנה. — אבל מפני שבזמן המקדש קדשו הסנהדרין החודש בירושלים, לכן זכר למקדש נחשוב גם עתה חשבון המולד כפי שהוא בירושלי' עיר הקודש תוב"ב.

(ד) וגמירי דאין בין מולד למולד רק כ"ט יום י"ב שעות ועוד $\frac{793}{1080}$ חלקים משעה [והחלקים הם 44 מינוטן 3⅓ סעק']. ולכן בחרו קדמונינו לחלק השעה לתתר"ף חלקים, מפני דבכה"ג אפשר לחלק' לכמה חלקים שלמים; דהיינו חלי, שליש, רביע, חמישית וכו' חוץ משביעית. ורבינו של"ה נתן סי' לדבר אפשעה בה [ישעי' כ"ז פ"ד], נוטריקון אלף פ' שעה.

(ה) ולבעבור כי לפי האמור כל ימי חדשי הלבנה הן כ"ט ימים, י"ב שעות תשצ"ג חלקים, והרי כ"ח ימים כלין בשבועות שלימות; וא"כ בסדר ימי השבוע מתרחק מולד ממולד שלאחריו, יום א', וי"ב שעות והוא הנקרא שארית החודש.

(ו) ולכן היודע מתי מולד של חודש א', ורוצה לידע באיזה יום בשבוע יחול המולד בחודש הסמוך לו לאחריו, יצרף רק להמולד הידוע לו, את שארית כל חודש, דהיינו א' י"ב תשצ"ג; ובמה שיבוא לו יעשה מהחלקים שעות, ומהשעות ימים, ומהימים שבועות; ומה שישאר לו אחר כל אלה, הוא הוא זמן מוליד הבא. למשל אם מוליד הידוע לך הי' ביום ו' בשעה כ"ב ושמ"ח חלקי', ורוצה אתה לידע באיזה יום בשבוע מוליד של חודש הבא אחריו? יצרף ~~לאלו~~ מוליד הנ"ל אי"ב תשצ"ג שארית כל חודש, כזה ☜ ויבא תתשמ"א חלקים ול"ד שעות, וז' ימים; תעשה מהחלקי' שעות, ותצרפם לשעות שיש לך; ואח"כ תעשה מהשעות ימים ותצרפם לימים שיש לך; ומהימים תשליך כל ז' ז' מדהן שיעור שבועות — ונמצא ישאר לך 61 — 11 — 1. ר"ל שהמולד הבא יהי' ביום א', בסוף שעה י"א וס"א חלקים מתחלת ליל א'.

ימים	שעות	חלקים
6 —	22 —	348
1 —	12 —	793
1 —	11 —	61

(ז) אולם, אע"ג שכל המשך כל חודש וחודש שוה, כ"ט י"ב תשצ"ג, כמו שבארנו; אעפ"כ מדא"א לחלק יום הל' של החודש

אז נקרא מולד זקן, ונדחה ר"ה מאותו יום ליום שלאחריו. וטעם הדבר כיון דכ"ד שעי מכסי סיהרא [כפ"א דר"ה ד"כ], דלדידן שית מקדמא וי"ח מעתיקא, ולבני א"י להיפך; וא"כ כשיהי' המולד אחר י"ח שעות ביום, לא תראה הלבנה באותו יום בשום מקום ביום ר"ה — וזה זילותא לב"ד; ולכן דחינן את יום ר"ה ליום שאחר יום המולד. ואם יהי' לאחר א' מימי אד"ו, כמו ר"ה של שנת תר"ה הבעל"ט, שהמולד הוא ביום ה' י"ח שעות וק"פ חלקים, נמצא הוא מולד זקן; וגם למחרתו ביום ו' א"א שיהי' ר"ה, מדאמרינן לא אדו ראש, לכן נדחה ר"ה ליום ש"ק, דהיינו ב' ימים אחר המולד. אולם אם נחסר רק חלק א' מתתר"ף חלקי שעה מן הי"ח שעות הנ"ל, אז אין ר"ה נדחה מיום המולד, דהרי אז אפשר שתראה הלבנה אז באותו יום ברגע האחרון בשום מקום.

(3) **דחיה ג'. ג"ט ר"ד בשנה פשוטה גרוש**, ר"ל אם השנה הבא' יהי' פשוטה, והמולד של ר"ה הוא ביום ג' בשעה ט' ור"ד חלקים, מהתחלת הלילה, וכ"ש אם השעות או החלקי' הם יותר מזה, אז ג"כ נדחה ר"ה מיום המולד; — וגם למחרתו ביום ד' א"א שיהי' ר"ה דהרי לא אדו ראש; ולכן נקבע ר"ה ביום ה', דהיינו למחרת מחרתו מיום המולד. וטעם הדבר, הוא משום שכשתוסיף על ג"ט ר"ד שהוא המוליד מר"ה זה ד"ח תתע"ו שהוא שארית השנה של שנה פשוטה הבא, א"כ יהי' המוליד של ר"ה הבא אחר שנה זאת ז' י"ח, דהיינו ביום שבת י"ח שעות על היום; וא"כ יהי' המוליד ההוא מולד זקן, ונצטרך לדחות אז ר"ה מיום המולד, וגם מיום שלאחריו נצטרך לדחותו, דלא אדו ראש; וא"כ אם היינו קובעי' ר"ה זה ביום המולד, דהיינו ביום ג', יהי' בין יום ר"ה זה ליום ר"ה הבא ו' ימים, ונצטרך לעשות בשנה שלפני ר"ה הבא, שמונה חדשים מלאים ורק ד' חדשים חסרי', וזה ארוך הרבה יותר מדאי מי"ב פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג בשנה פשוטה בשנות הלבנה, שאינו באמת רק שנ"ד ימים? לכן ניחא טפי לדחות ר"ה זה מיום הולדו ביום ג', ליום ה', ויהי' ר"ה הבא ביום ב' ויהי' בין ר"ה זה לר"ה הבא רק ד' ימים ותהי' השנה כסדרן. אבל אם נחסר רק חלק א' מתתר"ף שבשעה מהמוליד ג"ט ר"ד, דאז יחסר ג"כ חלק א' מן הי"ח שעות של יום המוליד הבא; או אם השנה הבא' היא מעוברת; דבשני אופנים אלו לא יהי' בר"ה הבא מולד זקן, אז נקבע ר"ה דהשתא ביום המולד, דהיינו ביום ג'.

הללו היא פשוטה, נוסיף על המולד של ר"ה שעבר ד"ק תתע"ו; ואם השנה היתה מעוברת, נוסיף על המולד של ר"ה שעבר הכ"א תקפ"ט, ומה שיצטרף מהחלקים נעשה שעות, ומהשעות ימים, ומהימים נשליך השבועות, ומה שישאר אח"כ מהימים והשעות והחלקים הוא המולד של ר"ה הבא.

למשל מולד ר"ה של שנה זאת הי' ביום א', בשעה ט', ושפ"ד חלקי שעה, כזה ☜ ובאשר שהשנה פשוטה, נוסיף על מולד זה, ד"ק תתע"ו, ונצרף כנ"ל; ונעשה מהחלקים שעות, ומהשעות ימים, ומהימים נשליך כל ז' ז', שהן מספר השבועות השלימות. ונמצא שישאר ה', י"ח, ק"פ, דהיינו שמולד ר"ה של שנת תר"ה יהי' ביום ה', בשעה י"ח, וק"פ חלקים.

ימים	שעות	חלקים
1	9	384
4	8	876
5	18	180

(יא) אמנם מן הראוי הוא, שיהי' ר"ה תמיד ביום המולד; רק לפעמים אינו כן, קדים לזה ד' **דחיות** ומנו בה קמאי סימנין בזה"ל.

(1) לא אד"ו ראש. (2) מולד זקן בל תדרוש. (3) ג"ט ר"ד בשנה פשוטה גרוש. (4) בט"ו תקפ"ט אחר עיבור, עקור מלשרוש.

והילך פירושן

(1) **דחיה א', לא אד"ו ראש**; ר"ל כשיהי' מולד תשרי ביום א', או ביום ד' או ביום ו' בימי השבוע אז נדחה ר"ה ליום שאחר המולד [בא"ח תכ"ח]. וטעם הדחיי' זו הוא, דאם יהי' ר"ה ביום א', אז יבוא הושענא רבה בשבת, ולא יחבטו אז הושענות; ולפעמים מתרמי ב' וג' ר"ה זא"ז כך, ונמצא ישתכח לבסוף מצות חיבוט הערבות. ואף דבר"ה לא חששו כך כשיחול בשבת, שיתבטל מצות תקיעת שופר דאורייי? עכ"פ חבוט הערבות שאינו רק הלמ"מ [בסוכה מד"א], היא קלה על האדם; ולהכי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. [בכתובות דנו"א]. וגם בימי ד' או ו' אין קובעין ר"ה, שלא יבוא יו"כ סמוך לשבת; דכשנקבע ר"ה ביום ד', יבוא יו"כ ביום ו'; וכשנקבע ר"ה ביום ו', יבוא יו"כ ביום א'. וחששו חז"ל משום ירקא ומתיא [בר"ה ד"כ ע"א]; להכי גם בכה"ג דחינן את יום ר"ה ליום שאחר המולד [רמב"ם פ"ז מקה"ח].

(2) **דחיה ב', מולד זקן בל תדרוש**; ר"ל אם יהי' מולד תשרי י"ח שעות ביום, שהוא בחצות היום, או למעלה ממנו,

ונקראת השנה חסירה. ואם ע"י הדחיות הנ"ל תנתק ר"ה הבא מיומו, ויהי׳ עי"ז בין ב׳ הר"ה חוץ מימי קביעתן ד׳ ימים בשנה פשוט׳, וו׳ ימים במעוברת, אז יהיו חשון וכסלו שניהן מלאין, ונקראת השנה שלימה. [וטעם הדבר שאנו מחסרין או ממלאין דוקא ב׳ חדשים אלו, הוא משום שמוטב לתקן השנה מתחלתה, כדי לידע סדורן מיד, שלא יבוא הדבר לידי שכחה; רק שלא הי׳ אפשר להוסיף או לגרוע בתשרי מדיש בו מצוות ומועדים כדי שלא יתבלבלו ע"י השנוי, ולכן בחרו לעשות השנויים בחשון וכסלו הסמוכין לתשרי [כ"כ המפרש לקדה"ח פ"ח ה"ו]; ועוד משום שחשון וכסלו הן היותר רחוקי׳ מהמועדות, ואף אם טעו בהו איכשר בקביע׳ דירח׳, לא אתו למיכל חמץ בפסח, דבתוך הזמן המרובה הזה כבר ישמעו מאחרי׳ אם היו חסרי׳ או מלאי׳ [ועי׳ עירובין ד"מ ע"ב]. ואת"ל יעברו או יחסרו א׳ מחדשי הקיץ? י"ל דמניסן ועד תשרי א"א לחסר או למלא יותר, כי הימים האלה מכוונים הם לנו, כי מתחלת פסח ועד עצרת צ"ל נ׳ יום, ומעצרת עד יו"כ צריך להיות ג"פ מ׳ יום, כנגד ג"פ מ׳ יום שהי׳ משרע"ה בהר, עד שביום האחרון שהוא יו"כ א"ל הקב"ה סלחתי כדבריך. א"כ לא נשאר בידינו למלאות כ"א חשון וכסלו].

(יג) ולפעמים ממלאין חשון וכסלו משום טעם אחר; דהיינו משום חלקי תשכ"ג שנחסרו לנו בכל חודש וחודש שלא חשבנום כשעשינו השנה כסדרן דהיינו ו׳ חדשים מלאים וו׳ חסרים בסירוג [כלעיל סי׳ ז׳]; והרי בחשבון כסדרן לא הי׳ די, רק אם הי׳ כל חודש רק כ"ט יום ומחצה, אז חצי היום שחסר בחודש אחד יתמלא בחודש הסמוך לו; אבל הרי כל חודש הוא תשכ"ג חלקים יותר מכ"ט יום ומחצה; נמצא שכל שנה שחשבנוהו כסדרן א׳ מלא וא׳ חסר, נחסרו לנו בסוף השנה י"ב פעמים תשכ"ג חלקים שלא חשבנום, וכשנצרפם נמצאם ח׳ שעות ותתע"ו חלקים; ולכן כשיתרבו אלו השעות ברבוי השנים יתהווה מהם יום שלם שחסר לנו בחשבונינו להלוך הלבנה? להכי מה"ט יוסיפו תקתיהן למלאות חשון, ועי"ז יושלם לנו היום ההוא שנחסר לנו [רמב"ם פ"ד מקדה"ח ה"ג]. ולקמן סי׳ כ׳ נביא עוד דעתינו בזה בס"ד.

(יד) וקדמונינו ז"ל מסרו לנו סימנין לידע מיד אם חשון וכסלו שניהן מלאין, או שניהן חסרין, או א׳ מלא וא׳ חסר; והסימנים הללו בנויין על עקרי זה החשבון והדחיות שאמרנו. וזה ע"י ז׳ מלות אלה לשנה פשוטה, וז׳ מלות שבלדן לשנה מעוברת, כזה:

(טו) וזה פירושן; דאות קמא מכל מלה מרמז ליום שבשבוע שחל בו ר"ה שלפני השנה ההיא; והאות הבתרא מרמז ליום

בשנה פשוט׳	בשנה מעוברת
בחג	בחה
בשה	בשז
גכה	גכז
השא	השג

(4) דחיי' ד'. בט"ו תקפ"ט אחר עיבור עקור מלשרוש, ר"ל אם יבוא מולד ר"ה דאחר שנת מעוברת, ביום ב', בשעה ט"ו, ותקפ"ט חלקים על היום, וכ"ש כשהשעות או החלקים יהיו יותר מזה, אז נדחה ר"ה מיום הולדו, ונקבע ביום ג' שלאחריו. וטעם הדבר שאם מולד זה הוא בעת בט"ו תקפ"ט, א"כ הי' מולד ר"ה שלעבר ג' י"ח, שהרי אם תנכה מן בט"ו תקפ"ט, שהוא מולד של ר"ה דהשתא, את היתרון של שנה מעוברת שעבר' דהיינו הכ"א תקפ"ט [כלעיל סי' ט]. ישאר לך ג' י"ח והוא המולד שהי' בר"ה שעבר [וא"ת האיך אפשר לנכות 21 מן 15? או 5 מן 2? י"ל תלוה לך להט"ו שעות יום א' מהב' ימים, ויהיו יחד 39 שעות ומהן תנכה 21 שעות; וכ"כ ליום א' הנשאר לך תלוה שבוע שלימה, ויהיו יחד 8 ימים ומהן תנכה 5 ימים]; וא"כ הי' מולד זקן, ונדחה אז ר"ה מיום ג' שבו הי' המולד; וגם ביום ד' שלאחריו לא הי' אפשר לקבוע ר"ה אז, דלא אד"ו ראש; ועל כרחך הי' אז ר"ה ביום ה'. וא"כ אם נקבע ר"ה זה ביום המולד שהוא יום ב' לא יהי' בין ר"ה זה לר"ה שעבר רק ג' ימים; והרי זה א"א כשהשנה מעוברת, אם לא שיהיו ח' חדשים חסרים בשנה שעברה, וזה חילוק הרבה מי"ג פעמים כ"ט י"ב תשל"ג חדשי העיבור. לכן דוחין יום ר"ה הזה מיום מולדו ליום שלאחריו, ואז יהי' ד' ימים בין ר"ה זה לר"ה שעבר, ועשינו ג"כ מה"ט השנה שעברה חסיר', דהיינו חשון וכסלו שניהן חסרי', כמו שנבאר להלן [סי' י"ב]. אולם אם נחסר רק חלק א' מתתר"ף מן בט"ו תקפ"ט הנ"ל במולד דהשתא, דאז לא הי' מולד של ר"ה שעבר מולד זקן; או שלא היתה שנה שעברה שנת עיבור, אז נקבע ר"ה זה ביומו [מיהו בזמן שקדשו ע"פ ראיי' לא פנו אל ד' הדחיות הנ"ל ולעולם קדשו החודש ביום שבאו העדים [רמב"ם פ"ה מקדה"ח ה"ב].

ימים	שעות	חלקים
2	15	589
5	21	589
3	18	״

(יב) ובד' דחיות הנ"ל תלוי קביעת חשון וכסלו, שיהיו שניהן מלאין, או שניהן חסרין, או א' מלא וא' חסר. דאם אין שם שום דחיי' בר"ה הזה ור"ה הבא, אזי יהי' בין ר"ה דהשתא לר"ה הבא, חוץ מיום קביעת של זה ושל זה, ג' ימים בשנה פשוטה, וה' ימים בשנה מעוברת; ולכן עושין אז חשון חסר וכסלו מלא; ונקראת השנה כסדרן [כלעיל סי' ח']. ואם ע"י הדחיות הנ"ל שבר"ה דהשתא, יהיו בין ב' הר"ה חוץ מימי קביעתן בעצמן, ב' ימים בשנה פשוטה, או ד' ימים בשנה מעוברת, אז נעשה חשון וכסלו שניהן חסרין;

ודיניה ; ועתה נקל נש"ד לדבר מעיבור השנה שתלוי ועומד
מהלוך הקפת החמה .

II. עיבור השנה

(טז) כל זה החשבון הנ"ל הי' די לנו אם הייתו מונין רק לחדשה
של לבנה ; אבל הרי הקב"ה צונו בתה"ק שמור את חודש
האביב ועשית פסח [דברים ט"ז פ"א] ; דמשמע שלעולם יהי'
בזמן האביב . וכן כתיב בסוכות, בחג האסיף באספך מעשך
מן השדה [שמות כ"ג פט"ז] ; דמשמע לעולם יהי' סוכות בזמן
האסיף . ואם הייתו מונין חגינו רק לחדשי הלבנה , הרי
פשוט שלפעמים היו חלים פסח וסוכות באמצע הקיץ ולפעמים
באמצע החורף ; דהרי ד' חלקי השנה , אביב , קיץ , בציר,
חורף , הן בטבע אלינו כפי מעמד החמה בתקופתה בהלוכה
נגד כדור הארץ ; והרי שנת החמה, דהיינו משך ימי הקפתה
בגלגלה, הוא שס"ה ימים ושש שעות [וי"א מעט פחות מזה, רמב"ם רפ"א
מקדה"ח ובאמת הוא, 5 שעות, 48 מינוטן 51 זעק'] ; והרי שנת הלבנה,
שהוא י"ב חדשים, כל א' אינו יותר מכ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג
חלקי' [כדלעיל סי' ה'] , ואם תכפיל י"ב פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג,
יבוא שנ"ד ימים, ח' שעות, ותתע"ו חלקים ; ואם ננכה סך
זה משס"ה ימים ושש שעות שנות החמה ? נשאר י' ימים כ"א
שעות ור"ד חלקים שפחותה שנת הלבנה משנת החמה ?

(יז) ובש"ש דקשה לפי מה שנעשה אנחנו א' מלא וא' חסר
[כסי' ה'] , א"כ יהיו ימי שנת הלבנה רק שנ"ד ימים ; ואם
גם מצד ד' הדחיות נעשה חשון וכסלו שניהן מלאין , לא יהיו
יחד יותר משנ"ה ימים ; וכ"ש אם מצד ד' הדחיות נעשה
חשון וכסלו שניהן חסרי' לא יהיו כל ימי שנות הלבנה רק
שנ"ג ימים , וא"כ פחותה שנת הלבנה הרבה משנת החמ',
והרי אנו צריכים לכוונם יחד ולאמור ? ואת"ל נוסיף על
כל שנה ושנה של לבנה י"א ימים כשיעור החסר מימות החמה ; זה
א"א , מדכתיב לחדשי השנה , חדשים אתה מונה לשנה ולא
ימים [כמגיל' דה"א] ?

(יח) לפיכך נמסר לנו מרבותינו ז"ל לחשוב שנת הלבנה ע"פ
מחזור קטן, שהוא המשך י"ט שנה של לבנה, דבכל י"ט שנה
יעשו ז' שנים מעוברות , בני י"ג חדשי לבנה, דהיינו שנת ג',
ו', ח', י"א, י"ד, י"ז, י"ט [וסימנך גו"ח אדז"ט], דע"י ז' חדשי
עבור אלה יושלם מה שי"ט שנות לבנה פחותים מי"ט שנות
החמה בקירוב האפשרי ; דהרי בכל שנת לבנה חסרו י'

בשנה פשוטה	בשנ' מעוברת
הכז	החא
ושג	ושה
זחא	זחג

שבשבוע שחל בו ר"ח ניסן בשנה ההיא; והאות האמצעי, אם הוא אות ח', הוא ר"ת חסירה, ור"ל דכשחל כך אז חשון וכסלו שניהן חסרי'; וכשהאות האמצעי הוא ש אז הוא ר"ת שלימה, ר"ל דכשחל כך, אז חשון וכסלו שניהן מלאין; וכשהאות האמצעי הוא כ', אז הוא ר"ת כסדרן, ר"ל דכשחל כך, אז חשון חסר וכסלו מלא.

(נט) ולפי מלות הנ"ל, שכשנדעם נדע קביעת כל השנה, נחבר או נחלק ג"כ ז' זוגות פרשיות שבתורה, שהן ויקהל פקודי; תזריע ומצורע; אחרי קדושים, בהר בחוקותי; חוקת ובלק: מטות ומסעי; נצבים וילך; וזה לבעבור שנתנו לנו קדמונינו ז"ל גם בקריאת הפרשיות כללים קבועים בזה הלשון. (א) בפשוטה פקדו ופסחו, ובמעוברת סגרו ופסחו (ב) ולעולם מנו ועצרו (ג) צומו וצלו (ד) קומו ותקעו. וזה פירושן; (הסי' הא') בשנת פשוטה תקראו לעולם צו קודם פסח; ובמעוברת תקראו מצורע [שצריך הסגר] קודם פסח; חוץ שאם חל ר"ה ביום ה' והשנה היא מעוברת, אז הרי צריך לקרות פרשת נח בשבת ר"ח חשון, ונתוסף שבת א' בהחורף, לכן קורין אז אחרי קודם פסח. (והסי' הב'), לעולם מנו ועצרו, ר"ל לעולם תקרו פרשת במדבר שיש בה מניין ישראל, קודם עצרת; כדי להפסיק עם קריאת פרשה א' בין בחוקותי שיש בה התוכחה, לבין חג השבועות, שהוא ר"ה לאילנות ולפירות; חוץ שאם ר"ה ביום ה' והיא מעוברת, אז קורין נשא קודם שבועו' מטעם שבסימן א' הנ"ל. (והסי' הג') צומו וצלו, ר"ל תצומו צום ט' באב ומיד בשבת שלאחריו תקראו פרשת ואתחנן; והטעם כדי שיקראו פרשת דברים שמתחלת בתוכחותיו של משרע"ה, קודם ת"ב; ואחר יום העבור נקרא פרשת ואתחנן שיש בה קבלת התורה, דלאחר עבור ענשן יקבלו על עצמן לקיים התורה כאילו קבלוה מחדש. (והסי' הד') קומו ותקעו, ר"ל לעולם תקראו נצבים קודם ר"ה, מפני שיש בה ענייני תשוב' הצריכה קודם ליום ר"ה; ועוד כדי להפסיק עם קריאת פרשה א' בין תוכחה שבפרשת כי תבוא, לר"ה. ולכן כשר"ה ביום ב' או ג', דאז יהיו ב' שבתות בין ר"ה לסוכות, אז מה"ט מחלקין נצבים וילך, וקורין וילך בין ר"ה ליו"כ, ופרשת האזינו בין יו"כ לסוכות [ומצאו בה סימנא בג המלך פת וילך, [ר"ל אם ר"ה שבו מלך הקב"ה על העולם שבראו, יהי' ביום ב' או ביום ג', אז פותחין ומחלקין פרשת וילך מן פרשת נצבים]. עד כאן דברנו מאופן קביעות הקודש של שנה

את פי ה' שצוונו לבלי לקבוע חג הפסח רק בזמן האביב [כסי' ט"ז], והרי לפי חשבונינו הנ"ל יחסר לנו בכל י"ט שנה ג' ימים וח' שעות; ובאשר שאנחנו אתה בסוף מחזור רצ"ה מבריאת העולם, א"כ כבר עברו יותר מג' שנים שנות החמה קדמה ללבנה; וא"כ שעל כרחך שכמה פעמי' הי' פסח במחזורים הרבים האלו באמצע הקיץ או באמצע החורף, והרי קמן דלא הוה הכי, ומאין יבא כן, והיכן נשארו לנו הימים והשנים הרבים שחסרו לנו?

(כ) אולם הראני ה' בציור הלוחות של מחזורי' שבטור [סי' תכ"ח], שבכל מחזור של י"ט שנה יהיו ח' או ט' שנים שלימות, דהיינו שחשון וכסלו יהיו שניהן בני ל' יום; ורק ד' או ה' שנים חסירות, שחשון וכסלו יהיו שניהן בני כ"ט יום; ולמה יהיו בכפל השלימים והחסרי'? על כרחך, הא שנעשה חשו וכסלו מלאין הוא לא לבד מטעם הדחיות [כלעיל סי' י"ב], כ"א גם כדי למלאות ולהשלים הג' ימים וי"ח שעות שיחסרו לנו בכל מחזור; וימלאו בחשון או יחסרוהו, הכל לפי הנאות לפי חסרון שיעור מהג' ימים וי"ח שעות הנ"ל].

(כא) אמנם הא דנקרו לעבר דוקא ז' שנים של גו"ח אדז"ט [עי' סי' י"ח]? היינו משום שבאלו השנים כבר נתוסף שנות החמה על שנות הלבנה כשיעור קודם לשנה שהוא כ"ט י"ב תשצ"ג או יותר; ובשנת ח' אף שלא נשאר אז מותרו' לחמה עדיין רק כ"ז ימים, ושעה א' ותקנ"ב חלקים, כזה? ☞

	ימים	שעות	חלקים
מותרות כל שנה של חמה על שנת הלבנה	10	21	204
ונכפיל המותר הנ"ל ג"פ כנגד שנת אב"ג			3
א"כ יהי' מותרות ג' שנות חמה הנ"ל	32	15	612
לכן נעשה בשנת ג', ב' אדרין, ונכנה ל' יום של אדר הראשון מהמותר הנ"ל	30		
נשאר עדיין בסוף ג' שנים מותרות לחמה	2	15	612
וכ"כ נשאר לחמה מותרות משנת דה"ו אחר נכיון אדר הראשון שקבענוהו בשנת ו'	2	15	612
נצרף לזה ש"כ מותרו' לחמה משנת ז"ח, דהיינו ב' פעמים יכ"א ר"ד	21	18	408
נמצא שבשנת ח' יהי' מותרות לחמה על שנות הלבנה	27	1	452

ימים כ"א שעות ור"ד חלקים [כמבואר בסי' ט"ו]; ואם תכפיל זה י"ט פעמים כשנות מחזור הקטן, יבוא ר"ו ימים וי"ח שעו' ותרל"ו חלקים; וזהו מה שי"ט שנות הלבנה פחותים מי"ט שנות החמה. ותחת זה הוספנו ז' חדשי עיבור תוך הי"ט שנים, והרי ז' פעמים כ"ט י"ב תשל"ג יעלו ר"ו ימים וי"ז שעות וקנ"א חלקים; וכשתנכה זה הסך, מהיתרון שי"ט שנות חמה יתרים על י"ט שנות הלבנה כלעיל, כזה ☜ לא ישאר ממה ששנות החמ' הוא יתר על שנות הלבנה תוך י"ט שנים רק שעה אחת ותפ"ה חלקי'. [כ"כ הרמבם פ"ט מקדה"ח].

	חלקים	שעות	ימים
יתרון י"ט שנות החמה על י"ט שנות הלבנה ...	636	18	206
סך ז' חדשי עיבור ...	151	17	206
	485	1	

(יט) ☜ ותמוה מאד, הרי כשיתרבו המחזורי' יתרבו אלו השעה ותפ"ה חלקים עד כדי כמה ימים שתהי' שנת החמ' יתירה על שנת הלבנה והרי אנו רואים שיתקרבו בכל מה דאפשר? וראיתי שהמפרש בקדה"ח פ"ט ה"ג כתב שכשיבוא גואל צדק יתורץ קושיא זו. ויען האזוב אשר בקיר, ישראל הקטן נים ולא תיר, ברוך מצמיח ישועה ולדוד ניר. דלפענ"ד נל"ז ק' הרי מה שחשבנו שחסר לנו בי"ט שנות הלבנה ר"ו ימים, י"ח שעות ותרל"ו חלקים, היינו רק מה שחסרה הלבנה בי"ט שנים נגד י"ט שנות החמ'; אבל הרי אנחנו נחשוב שנת הלבנה רק שנ"ד יום, א"כ מחשבון שנות הלבנה גופה יחסרו לנו בכל שנה ח' שעות ותתע"ו חלקים [דהיינו י"ב פעמים תשצ"ג] וא"כ בי"ט שנות הלבנה יחסרו לנו י"ט פעמי' ח' שעות ותתע"ו חלקים, שהן יחד ו' ימים וכ"ג שעות, ותמ"ד חלקים; ואם נצרפם לר"ו ימים י"ח שעות ותרל"ו חלקי', דהיינו יתרון י"ט שנות החמ' על שנות הלבנה כלעיל, יבוא רי"ג ימים וי"ח שעות שחסרו לנו בקביעות הי"ט שנה? ואם גם שנעשה נגד זה בי"ט שנות הלבנה ז' חדשי עבור בני ל' ל' יום, שהן יחד ר"י ימים; עכ"פ חסר לנו בקביעות י"ט השנים ג' ימים וי"ח שעות ואיה נשארו אלה לנו? וא"כ לא לבד דקשיא לשמואל בחשבון תקיפותיו [בעירובין דנ"א], דקיי"ל כוותי' לחשב שנת החמ' שס"ה ימים ושש שעות וכלעיל; אלא אפי' לרב אדא שכתב הרמבם [פ"י ה"ו מקדה"ח] שעל חשבון של רב אדא היו סומכין הסנהדרין בעיבור השנה, ואין שנות החמה רק שס"ה ימים וה' שעות ועוד $\frac{417}{456}$ משעה, ושא"כ בסוף י"ט שנה אשר בכללן יש ז' שנים מעוברות יעלה שנות החמה עם שנות הלבנה שוה בשוה לדעת הרמבם. עכ"פ ק' דעכ"פ לפי חשבונינו שנעשה חודש א' מלא וחודש חסר, יחסרו לנו בכל סוף מחזור ו' ימים וח' שעות, ואפי' אם ננכה מזה ז' חצי ימים בקירוב שהוספנו בכל ז' חדשי עבור אכתי חסרי' ג' ימים בקירוב בסוף כל מחזור?

ומה שרצה המפרש לקדה"ח להשקיט רוחינו שנמתין עד שיבוא גואל הצדק לתרץ קושיא זאת, בזה לא תתיישב דעתינו בזאת הקושיא, כי גם קודם שיבוא גואל צדקינו בב"י לא נוכל לעבור

הסמוך שתבקש. וכ"כ כשתרצה לידע מולד ראש המחזור שלפני מולד זה, תכנה ממולד זה בי"ו תקנ"ה, והנשאר הוא המולד שתבקש.

(כה) מכל האמור תדע דהא דאמרי אקרי' [ר"ה דו"ג] דאין בין ר"ה לר"ה רק בפשוט' ד' ימים ובמעוברת ה' ימים, לא קיי"ל כוותי'; אלא שבשנה פשוטה יהי' בין ר"ה שבראשה לר"ה שבסופה, לפעמים ב' ולפעמים ג' ולפעמים ד' ימים בסדר ימי השבוע; וסימנך בגד. ובשנה מעוברת יהי' בין זל"ז לפעמי' ד' ולפעמים ה' ולפעמים ו' ימים וסימנך דהו. דהרי שנה פשוט' קסירה איכו רק שנ"ג ימים; וש"ן ימים כלין בשבועו'; וא"כ יהי' יום שנ"א באותו יום עלמו של ר"ה שעבר; ור"ה הבא יהי' ביום שנ"ד; א"כ יהי' בין ב' ר"ה רק ב' ימים. ואם יהי' השנה הפשוט' כסדרן, תהי' בת שנ"ד שנים; וא"כ באשר שיום שנ"א הוא כמו ר"ה שעבר, ור"ה הבא יהי' ביום שנ"ה, א"כ יהי' בין ב' הר"ה ג' ימים. ואם השנה פשוטה תהי' שלימה, אז יהיו ימי השנה שנ"ה ימים, א"כ לפי דרך הנ"ל יהי' בין ב' הר"ה ד' ימים. אבל בשנה מעוברת, אם היא קסירה הרי היא בת שפ"ג ימים, והרי שע"ק ימים כלין בשבועות, וא"כ יום שע"ט קל באותו יום עלמו שקל ר"ה העבר; ור"ה הבא יחול ביום שפ"ד; א"כ יהי' בין ב' ר"ה ד' ימים. ואם השנה המעוברת תהי' כסדרן, אז היא בת שפ"ד ימים, ואם כן יהי' בין ב' הר"ה לפי דרך הנ"ל ה' ימים. ואם השנה המעוברת היא שלימ' אז השנה היא בת שפ"ה ימים, ויום שע"ט הוא כיום של ר"ה העבר, ויום שפ"ו הוא ר"ה הבא, א"כ יהי' חילוק בין ב' הר"ה ו' ימים. והכלל שאין בין ר"ה לר"ה לא פחות מב' ימים ולא יותר על ו' ימים.

(כו) ומהאמור נתברר, שבאם נדע ימי ב' ר"ה, דהיינו של העבר ושל הבא, מיד נדע אם השנה מעובר או פשוט', גם אם היא שלימה או קסירה. דאם נראה שהחילוק ביניהן ב' ימים, נדע שהיא פשוט' קסירה. ואם החילוק ביניהן ג' ימים, נדע שהשנה פשוט' כסדרן. וב"כ אם החילוק ביניהן ה' ימים נדע שהשנה מעובר כסדרן; ואם ו', נדע שהשנה היתה מעוברת שלימה. חוץ שכשהחילוק ביניהן ד' ימים אז יש ספק, אם השנה היתה פשוטה שלימ' או מעוברת קסירה? עד שנדע באיזה שנה שבמחזור היתה השנה, אז מיד נדע אם היא מעוברת או פשוט'; ועי"ז ג"כ נדע אם קסירה או שלימה היתה. —

והרי זה איכו בבדי אדר הראשון שנקבע בשנת ח' שהוא ל' יום? אפ"ה מעברין שנת ח', דאם נמתין מלעבר השנה עד שנת ט' בהמחזור, תהי' הקמה אז יתירה הרבה מאד מכדי קודש על הלבנה; לכן מקדימין ומעברין השנה בשנת ח'. וכן בעשה בק' שנים השניים; עד שבסוף המחזור מעברין מה"ט ב' שנים בסירוג רק שנה א', דהייכו שנעבר שנת י"ז ולא שנת י"ח, ואח"כ נעבר שוב שנת י"ט, כדי שבסוף המחזור לא ישאר מותרות לשנות הקמה על שנות הלבנה רק שעה א' ותפ"ה חלקים, וכמו שבארנו.

(כב) והא דבקרו לעבר קודם אדר, דבר כושן הוא שכן מלאכו ביחזקי' המלך [ד"ה ב', ל', פ"ב] שנאמר ויעץ המלך והשרי' לעשות הפסח בחודש השני, והרי פסק שני לא הוקבע בציבור? אלא שעיבר את אדר [וכפסחי' דנו"א]. והא דבקרו לעבר דוקא אדר? נ"ל משום דאז יראו אם כבר קרב האביב לבוא, ולא יהיו יכולי' לטעות [וכסנהדרין די"א"ב].

(כג) ובאשר שידענו שבכל י"ט שנים יש ז' שנים מעוברת [כלעיל סי' י"ח]; וידענו ג"כ שכל שארית השנה של פשוטה הוא ד"ה תתע"ו, ושל מעוברת הכ"א תקפ"ט [כלעיל סי' ט']; א"כ יהי' שארית כל מחזור, ב' ימים, ט"ז שעות, תקכ"ה חלקים [וסימנך בי"ו תקצ"ה]; דהרי אם נכפיל י"ב פעמים ד"ק תתע"ו [הוא השארית של י"ב שנים פשוטות]? יבוא כ"ב ימים, ט' שעות ותשצ"ב חלקים; וכמו כן נכפיל עוד ז' פעמים הכ"א תקפ"ט [הוא השארית של ז' שנים המעוברות]? יבוא מ"א ימים, ו' שעות ותתפ"ג חלקים; נרפם יחד עם ב"ב ימים ט' שעות ותשצ"ב חלקים הנ"ל? כזה Ⓠ יבוא צ"ג ימים, ט"ז שעות ותקצ"ה חלקי'; השלך צ"א ימים שהן מספר י"ג שבועו' מצ"ג ימים הנ"ל. וישאר לך, ב', י"ו, תקצ"ה חלקי', והוא שארית כל מקזור.

	חלקים	שעות	ימים
מותר י"ב שני' פשוטו'	792	9	52
מותר ז' שני' מעוברו'	883	6	41
	595	16	93
			91
			2

(כד) א"כ אם ידעת מולד של ר"ה אחד שבראש המחזור, ותרצה לידע מולד של ר"ה של מחזור הסמוך לו מאחריו, תוסיף רק על המולד של ר"ה של המחזור שידעת ב', י"ו, תקצ"ה, ומן היוצא לך תעשה מהחלקים שעות, ומהשעות ימים, ומהימים תשליך כל ז"ז' שהן ימי שבוע, ומה שישאר לך הוא עת המולד של ראש המחזור

שתא [כר"ה כא"א]. וכ"כ מנהג ישראל תורה להזהר להניח ברזל על המשקות והאכלים רטובי' שאינן כבושי', מלוחי' או מבושלי' [כי"ד קט"ז]. אבל חשבון התקופות אשר נבאר בס"ד אינו בכל מקום בכדור הארץ שוה; וחשבונינו בזה הוא כמו במולדות [לעיל סי' ג'], לפי הזמן שתחול התקופה בירושלי' [רמב"ם ספ"ה מקדה"ח] אבל זמן ק"ש ותפלה, וזמן הכנסת שבת ויו"ט ויציאתן, וזמן אכילת חמץ, שנחשבים לפי אורך וקוצר היום, לפיכך נחשבי' ג"כ בכל מקום ומקום לפי האקלים שהוא שם.

(ל) אולם לענין המשך זמן מתקופה לחברתה, אמר שמואל [עירובין נו"א] אין בין תקופה לתקופה אלא צ"א יום, וז' שעות ומחצה; והוא חלק הרביעי משס"ה ימים ושש שעות [כלעיל סי' ט"ז]. ולכן מפני שצ"א יום הן י"ג שבועו' שלימות; א"כ היודע תקופה א' ורוצה לדעת מתי תקופה שלאחריה, יוסיף על תקופה שיודע רק י"ג שבועות מיום ליום, ובאותו יום עצמו שחלה תקופה שיודע, יוסיף רק ז' שעות ומחצה, וידע שאז הוא זמן תקופה שלאחריה.

(לא) למשל אם תקופת ניסן חלה בשעה ראשונה של יום ד' בהשבוע, יחול תקופת תמוז שלאחריו אחר עבור י"ג שבועות מיום ליום באותו יום עצמו שחל בו תקופת ניסן דהיינו ביום ד' אחר ז' שעות ומחצה; וכן בכל תקופה ותקופה, תמיד תרחק זו מזו רק ז' שעות ומחצה; עד שאחר עבור כ"ח שנים יחזור תקופת ניסן לחול שוב בתחלת יום ד', שתגיע אז החמ' לאותה הנקודה ממש בגלגלה כאותה שעה שברא יוצר הכל ב"ה. [וכתב אאמ"ו הגאון ז"ל ולז מקדשין החמה בברכה ביום ד' סוף ג' שעות מהיום [כא"ח סתכ"ח]; וכתב עוד וז"ל ונ"ל דגם שעה שינות אחר התקופה, כזמנה יחשב כמו"ש ת"ל בי"ד ספ"ז עכלה"ט]. ומפני שאז החמה הקיפה בגלגלה וחזרה לנקודה הראשונה שהיתה בשעת הבריאה, להכי קראו משך זמן כ"ח שנים הנ"ל מחזור הגדול.

(לב) אולם אחר שידענו שנת החמה הוא שס"ה יום ורביע יום [בקירוב]; נמצא חודש החמ' הוא ל' יום, וי' שעות, ותק"ס חלקים, דזהו חלק הי"ב של שס"ה יום ורביע יום; והרי חדש הלבנה הוא כ"ט, י"ב תשל"ג [כלעיל סי' ד']; א"כ יתרון חודש החמ' על חודש הלבנה, הוא כ"א שעות תתכ"ז חלקי'; נמצא יתרון של ג' חדשי' שהוא תקופה אחת, הוא ב' ימים י"ז שעות שכ"א חלקי', דכך עולה השיעור של ג' פעמי' כ"א שעות ותתכ"ז חלקי'; וזהו יתרון התקופה; וא"כ יתרון שנת החמה על

(כז) עוד יש סימן לידע אם השנה חסירה או שלימה או כסדרן, כשרק תדע אם השנה מעוברת או פשוטה, ובאיזה יום חל ר"ה ובאיזה יום חל א' דפסח [ועיי' לעיל סי' ר"ד בהאותיות שמסרו לנו קדמונינו] אז מיד תדע ג"כ אם השנה שלימה או חסיר' או כסדרן; למשל שנת תר"ד היתה שנת פשוטה, ור"ה הי' ביום ב', ופסח היה ביום ה' א"כ לפי סימני האותיות הנ"ל הי' הקביעות בש"ה, וירמז הש' שבאמצע, שהשנה שלימה, דהיינו שחשון וכסלו שניהן מלאין. וכ"ב שנת תר"ה ידענו שתהיה מעוברת ור"ה חל בשבת, ופסח חל ביום ג' א"כ הקביעות הוא זח"ג, ותרמז האות האמצעי שהשנה היא חסירה, דהיינו חשון וכסלו שניהן חסרין. וכן תעשה תמיד.

III. חשבון התקופות

(כח) חשבון זה של התקופות תודיענו לחשוב נקודת ד' חלקי הגלגל של חמה בהקפתה אותו; וזה ניכר במעמד הכוכבי' כפי שנראי' מיד אחר השקיע' השמש, ושכך היו נראי' ברגע זו אשתקד; שע"י הקפתה יתהוו ד' זמני השנה, אביב, קיץ, בציר, חורף; והן הנקראים תקופת ניסן, תקופת תמוז, תקופת תשרי, תקופת טבת [אע"ג שלפי האמת תקופת ניסן ותמוז הן ארוכים יותר מתקופת תשרי וטבת, והטעם מפני שגלגל החמה הוא יוצא המרכז מהארץ? אפ"ה כך קבלנו לחשוב כל תקופה לרביעית שנה]. בנקודת תקופת ניסן [שלפעמים חל כבר באדר], הימים והלילות שוין; ומשם ואילך מתחילין הימים להתארך על הלילות. ובנקודת תקופת תמוז [ולפעמים חל בסיון], הימים הן בתכלית האורך; ומשם ואילך מתחילין להתקצר קצת מאריכתן. ובנקודת תקופת תשרי [ולפעמים חל בחשון], שוב הימים והלילות שוין; ומשם ואילך מתחילין הימים להתקצר יותר מהלילות; ובנקודת תקופת טבת [ולפעמי' חל בשבט] הלילות הן בתכלית האורך, ומשם ואילך מתחילין הימים להתארך קצת.

(כט) וצריך לנו לדעת חשבון התקופות לכמה דיני התורה, דהיינו לענין אמירת טל ומטר בתפלה, שמתחילין לאומרו בערבית יום ס' לאחר תקופת תשרי, ויום התקופה בכלל הס', דהיינו שיהיה בין יום התקופה לבין היום שמתחילין לומר ותן טל ומטר, נ"ט יום [בא"ח קי"ז]; וכ"ב לענין עיבור השנה, דבקיזין דמשכה תקופת טבת עד שיתסר בניסן מעברוה להאי

הוא מהעת שלא היה שום דבר בעולם רק תוהו , וכמ"ש והארץ היתה תוהו ובהו . ולרבינו בחיי מרומז מולד תוהו זה בתה"ק ; דכיון דבריאת עולם בשם מ"ב ; להכי בהתחלת התוה"ק יש ב גדולה במלת בראשית ; ולאחר מ"ב אותיות יש אות ה במלת ובוהו ; ושוב אחר מ"ב אותיות יש אות ר במלת ויאמר ; ושוב אחר מ"ב אותיות יש אות ד במלת ויבדל .

(לד) אמנם אע"ג שבאמת בבריאת החמ' [יום הלבנה] בתחלת ליל ד', בכ"ח אלול ; אפ"ה לתקופת החמה קיי"ל כר"י [פ"א דר"ה די"א] כאילו בניסן שלפניו נברא העולם ; דהיינו שמקדמין אותו יום א' וכ"ג שעות שקדמה חמה ללבנה [כמבואר בסי' ל'], עם חלי שארית השנה , שמניסן של תהו ועד תשרי שבו נברא העולם ; והרי שארית השנה שהחמה יתירה על הלבנה בהמשך שנה הוא יב"א ר"ד [כלעיל סי' ט"ז] , כמלא חלי שארית הנ"ל הוא ה' ימים , י' שעות, ותרמ"ב חלקים ; לרפם ליום א' וכ"ג שעות שקדמה חמה ללבנה , יעלה ז' ימים ט' שעות ותרמ"ב חלקים, שקדמה חמה בתקופת ניסן קודם למולד לבנה שבניסן של תהו , וסימנך ז"ט תרמ"ב . זהו תקופת חמה הראשונה , וממנה חושבין כל התקופות שלאחריה , דחשבינן כאילו כבר נבראת החמה אז .

(לה) לפי האמור למעלה [סי' ל'] שכל תקופה מרוחקת מחבירת' רק ז' שעות ומחצה, וגם אמרנו שם [סי' ל"א], שהתקופה הראשונה האמיתית היתה בתחלת ליל יום ד' ; א"כ יש בכל כ"ח שנים שהוא מחזור גדול, ז' סבובים קטנים בני ד' ד' שנים, שחוזרת בכל א' מהן התקופה חלילה ; דהיינו בשנה ראשונה של כל מחזור גדול, תהיה התקופה בתחלת שעה ראשונה של ליל ד' ; ותקופת תמוז שאחריה , תהי' בסוף ז' שעות ומחצה בליל ד' ; ותקופת תשרי הסמוך לה , תהי' בסוף ג' שעות על היום ביום ד' ; ותקופת טבת שאחריה תהי' בסוף י' שעות ומחצה ביום ד' וסימנך אזגי . ובשנה השנית שבמחזור הגדול, תהי' תקופת ניסן בסוף שעה ו' בליל ה' ; ותקופת תמוז תהי' אחריה בסוף שעה א' ומחצה ביום ה' ; ותקופת תשרי בסוף ט' שעות על היום ביום ה' : ותקופת טבת בסוף ד' שעות ומחצה בליל ו' וסימנך ואטד . אח"כ בשנה שלישית ורביעית חוזר לסימן אזגי ואטד ; רק שתחת שבב' שנים הראשוני' חלו ב' תקופת ניסן בליל' ; עתה בשנה שלישית ורביעית יתחיל עם תקופת

שנת הלבנה, שהן ד' תקופות, הוא י' ימים, כ"א שעות, ר"ד חלקים. ויתרון מחזור של י"ט שנים, שעה א' ותפ"ה חלקי' [כלעיל סי' י"ח] לפיכך היודע יתרון תקופה א' ורוצה לידע יתרון של התקופה שלאחריה, יתן על יתרון תקופה שבידו, ב', י"ז שכ"א. ויצרף יחד חלקים לחלקים ושעות לשעות וימים לימים; ולא ישליך הימים בז' ז' כמו במולדות, רק ישליך כל כ"ט י"ב תשצ"ג, ומה שישאר בידו שלא יעלה לכ"ט י"ב תשצ"ג, הוא יתרון תקופה המתבקשת. וכ"כ תעשה בבקשך שארית השנה, תוסיף שארית שנה על שארית שנה שבידך; וכ"כ בבקשך שארית המחזור. —

התחלת כל חשבונות הנ"ל כולן

(לג) כתב ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל דלעניין המולדות קיי"ל כר"א [ר"ה די"א] דבתשרי נברא העולם עכ"ל ע"ר זצוק"ל. [ועיין משרת איש אלהים, אף דמרש"י שם ד"ה חכמי ישראל, לא משמע כן? יעב"ץ אאמו"ו הגאון זצוק"ל כרא' שהולך ע"פ דרך המפרש לקדה"ח [פ"ט ה"ג], שמפרש מוכן למבול כר"א, היינו שבתשרי נברא העולם, ועכ"ב]. דהיינו אדם הראשון שהוא תכלית הבריא' נברא בר"ה שהי' אז בערב שבת, וא"כ היתה בריא' העולם ביום א' כ"ה אלול [בספ"ד דסנהדרין]; ונתלו המאורות ביום ד' כ"ח אלול בתחלת הלילה ואעפ"כ לא הפילו אורן עד בסוף ג' שעות מהתחלת היום, דהו"ל ט"ו שעות מהתחלת ליל שלפניו; וה"ט ממ"ד וכל צבאם, דכל מעשה בראשית בקומתן נבראו [בר"ה די"א]; והרי עיקר תוקף זריחת השמש בסוף ג' שעות מהתחלת היום. ושמשה קמה עם לבנה בתחלה יחד וזרחה הלבנה ונעלמה מיד, יום א' וכ"ג שעות, עד סוף שעה י"ד מהתחלת הלילה שקודם יום ו'; שאז חזרה ונולדה. וא"כ אז הי' מולדה הראשון האמיתי, וסימנך וי"ד, ר"ל יום ו' סוף שעה י"ד. רק כיון דהתחלת הבריא' העולם היה ביום א' כ"ה אלול מהשנה שקודם בריאת העולם; לכן מונין למולדות כאילו נברא העולם בר"ה שלפניו. וכיון דבין מולד ר"ה למולד ר"ה הסמוך לו יש ד"ח תתע"ו [כסי' ט'], א"כ כשנחסר ד"ח תתע"ו שהוא מולד לבנה הראשון באמת מן וי"ד? יבוא בהרד, והוא מולד של ר"ה שקודם בריאות העולם; ור"ל דהו"ל כאילו הי' המולד הראשון ביום ב', בשעה ה', ור"ד חלקים. — ולכן נקרא מולד הראשון זה מולד תוהו, ר"ל המולד הזה

שעברו כבר רל"ד מחזורים, ונשאר י"ח שנים כזה ☜
א"כ שנת תר"ה הוא שנה י"ט במחזור קטן;
וא"כ היא מעוברת [עי' סי' י"ה].

(לט) שאלה ב' מתי יהיה מולד תשרי של שנת תר"ה? תשו'; על זה נשיב, כיון שעברו משנות העולם רל"ד מחזורים וי"ז שנים, לכן נערוך תחלה רל"ד פעמים בי"ו תקצ"ו שארית כל מחזור [עי' סי' כ"ג] עולה תחלה ביחד תש"ל ימים, י"ז שעות, ואלף נ' חלקים כזה ☜

נערוך לזה שארית של י"ח שנה, שיש בהן י"ב שנים פשוטות וששה שנים מעוברות [עי' סי' כ"ג]. שארית י"ב שנים פשוטו', הוא י"ב פעמים ד"ח תתע"ו [עי' סי' ט']? הן נ"ב ימים, ט' שעות, תשצ"ב חלקים, כזה ☜

ושארית של ששה שני' מעוברות [עי' סי' ט'], הוא ו' פעמי' הב"א תקפ"ט [עי' סי' ט']? הן ל"ה ימים, ט' שעות, רצ"ד חלקים, כזה ☜

נערוך לזה מולד תהו בהרד [עי' סי' ל"ג] כזה ☜

עולה הכל ביחד תת"פ ימים, ח"י שעות, ק"פ חלקים כזה ☜

השלך מזה המספר תתע"ה ימים דכל שבעה שבעה ימים, הן שבוע, כמלא שהן קכ"ה שבועי שלימות? נשאר ה' ימים, ח"י שעות, וק"פ חלקי', כזה ☜ זהו מולד תשרי של שנת תר"ה.

19	5604	294
	38	
	180	
	171	
	94	
	76	
	18	

ימים	שעות	חלקים
790	17	1050
52	9	792
35	9	294
2	5	204
880	18	180
875		
5	18	180

וממולד ר"ה, נקל לך לחשוב מולד של כל חודש וחודש, דהיינו בשתוסיף בכל חודש אי"ב תשצ"ג על מולד שלפניו דהיינו;

מולד תשרי תר"ה יהי' ביום ה', י"ח שעות, וק"פ חלקים; ד"ה דאננערסטאג אין דער ערשטען שטונדע נאך מיטטאג.

— חשון — ביום שבת, ו' שעות, ותתקע"ג חלקים; ד"ה, ליל שבת אין דער ערסטען שטונדע נאך מיטטערנאכט.

— כסלו — ביום א', י"ט שעות, ותרפ"ו חלקים;

ניסן ביום; דהיינו תקופת ניסן שבשנה שלישית תהי' בתחלת שעה א' של יום ו', ושאר התקופות כמשכות אחריה מז' שעות ומחצה לז' שעות ומחצה; עד שבשנה הרביעית תחזור תקופת ניסן לחול בסוף שעה ו' ביום שבת; ותקופת תמוז ז' שעות ומחצה אח"כ, דהיינו בסוף שעה א' ומחצה בליל יום א'; וכן ב' התקופות כמשכות אחריה, מז' שעות ומחצה לז' שעות ומחצה; וזהו הסיבוב הראשון של ד' שנים הראשונים. **אח"כ** מתחיל שוב הסיבוב הב' של אוגי ואטד ב' פעמים, כתמונת סיבוב הראשון ממש; וכן הוא בכל סיבוב וסיבוב מז' הסיבובי' של ד' ד' שנה. **אמנם** בסדר ימי השבוע חוזרת תקופת ניסן בז' הסיבובי' הנ"ל, באלו הימים, בתחלת סיבוב הראשון יחול תקופת ניסן בתחילת ליל ד'; ובתחלת סיבוב ב' בתחילת ליל ב'; ובתחילת סיבוב ג' תחילת ליל ז'; ובסיבוב ד' בתחלת ליל ה'; ובסיבוב ה' בתחלת ליל א'; ובסיבוב ו' בתחלת ליל ג'; ובסיבוב ז' בתחלת ליל ז'. עד שבתחלת המחזור הגדול הבא אח"כ, יהי' שוב תקופת ניסן באותה שעה ובאותה רגע כמו שעת הבריאה, בתחילת ליל ד' [כלעיל סי' ל'] . וכן חוזר תמיד חלילה.

(לו) נמצא תקופת ניסן אינה נופלת רק בתחלת היום או הלילה, או בחצי היום או הלילה; ותקופת תמוז אינה נופלת רק בז' שעות ומחצה, או בט' שעות ומחצה ביום או בלילה; ושל תשרי, נופלת בג' שעות או בט' שעות ביום או בלילה; ושל טבת נופלת בד' ומחצה או בי' ומחצה ביום או בלילה.

(לז) **ועתה** אתה הקורא המקשיב, אם שמת אל לבך היטב כל הדברים אשר דברנו עד עכשו, בכל הכללים והפרטים, ואתה בקי בהן ובשמותיהן, כבר נתבשלה ידיעתך בחכמה זו, עד שאם גם לא ידעת משום מולד מתי הי' בחודש הקדום; גם לא ידעת משנה הקודמת אם היתה מעוברת או פשוט'; גם מתקופת הקודמת לא ידעת מתי היתה, וגם מסדר הפרשיות לא ידעת דבר; אעפ"כ אם רק ידעת באיזה שנה מבריאת העולם, ובאיזה חודש, ובאיזה יום בחודש, ובאיזה יום בשבוע אתה עומד, די לך רב כח לסדר לך לוח בכל הדברים הנ"ל כראוי.

(לח) I. **שאל לך שאלה א'** אם השנה של חמשת אלפים **תר"ה** הבעל"ט פשוטה או מעוברת? **תשו'** תחלק מספר השנים שעברו, שהן 5604, למחזורים קטנים של י"ט שנה? ונמלא

או חסרין, או א' מלא וא' חסר?
על זה נשיב שבתשובת שאלה זו נצטרך להשגיח על חלוק הימים שבין ר"ה דהשתא לבין ר"ה הבא [כלעיל סי' י"ב]; והרי ר"ה דהאי שתא יהי' ביום השבת [בסי' מ']; ור"ה דשנת תר"ו הרי לפי שהמולד של תשרי תר"ו יהי' ביום ד', הרי לא אפשר שיהי' ר"ה ביום ד', דלא אדו ראש, וע"כ נצריכי' אנו להעתיקו ליום ה'; א"כ בין ר"ה דהשתא לר"ה הבא, מלבד ב' הימים של זה ושל זה, יהי' ד' ימים ביניהן; והרי כבר ידענו, שכשהחילוק ביניהן ד' ימים בשנה מעוברת, אז חשון וכסלו שניהן חסרין.

(מב) ומעתה נקל לנו לדעת כל הקביעות כולה. ר"ה וסוכות וש"ע ביום שבת. צום גדליה ויו"כ ביום ב'. הוש"ר ביום ו'. ר"ח חשון יום א' וב'. ר"ח כסלו יום ג'. חנוכה יום ו'. ר"ח טבת יום ד'. צום י' טבת ביום ו'. ר"ח שבט יום ה'. ר"ח אדר א' יום ו' וז'. פורים קטן יום ו'. ר"ח אדר ב' יום א' וב'. תענית אסתר מוקדם ליום ה'. פורים ביום א'. ר"ח ניסן ביום ג'. פסח ביום ג'. ר"ח אייר ביום ד' וה'. ר"ח סיון ביום ו'. שבועות ביום ד'. ר"ח תמוז שבת ויום א'. צום י"ז בתמוז ביום ג'. ר"ח אב ביום ב'. תשעה באב ביום ג'. ר"ח אלול ביום ג' וד'. ור"ה דשנת תר"ז הבעל"ט יהי' ביום ה'.

(מג) שאלה ה', והאיך קריאת סדר הפרשיות הזוגין? [עיי' לעיל סי' ט"ו].
תשו'; על זה נשיב, כיון שהשנה זאת מעוברת צריך לקרות מצורע בשבת הגדול, לפי הסימן שמסרו לנו קדמונינו סגרו ופסחו [כמבואר בסי' ט"ו]; והרי שבת הגדול יחול בי"ב ניסן, כפי הנרא' לעינינו [בסי' מ"ב]; והרי בכל ז' חדשי החורף בכל חודש וחודש יהי' ד' שבתות; חוץ מתשרי ואדר ראשון, שיהיה בכל א' ה' שבתות; נמצא שיש בכל החורף ל' שבתות; ועוד ב' שבתות בניסן עד י"ב בניסן; נמצא שיש בין הכל מר"ה ור"ה בכלל, עד י"ב בניסן, וי"ב בניסן בכלל, ל"ב שבתות; ינוכה מזה, ד' שבתות מתשרי, שאין מתחילין בזה השנה לקרות פרשת בראשית עד שבת שחל בו כ"ט תשרי; נמצא שלא נשאר לנו שבתות בחורף לקרות בהן הסדרות, רק כ"ח; והרי מבראשית עד מצורע ומצורע בכלל, אין בין הכל רק כ"ח סדרות;

ד"ה, זאָננטאג, נאך 1 אוהר נאך מיטטאג.

מולד טבת — ביום ג', ח' שעות, ושצ"ט חלקים; ד"ה, דיא נאכט פאָר דינסטאג נאך 2 אוהר נאך מיטטערנאכט.

— שבט — ביום ד', כ"א שעות, וקי"ב חלקים; ד"ה, מיטטוואָך, נאך 3 אוהר נאך מיטטאג.

— אדר ראשון — ביום ו', ט' שעות, ותתק"ה חלקים; ד"ה, דיא נאכט פאָר פרייטאג נאך 3 אוהר נאך מיטטערנאכט.

— ואדר — ביום שבת, כ"ב שעות, ותרי"ח חלקים; ד"ה, שבת נאך 4 אוהר נאך מיטטאג.

— ניסן — ביום ב', י"א שעות, ושל"א חלקים; ד"ה, דיא נאכט פאָר מאָנטאג, נאך 5 אוהר נאך מיטטערנאכט.

— אייר — ביום ד', מ"ד חלקים; ד"ה, דינסטאג נאך מיטטאג נאך 6 אוהר.

— סיון — ביום ה', י"ב שעות, תתל"ז חלקים; ד"ה, דאָננערסטאג מאָרגענס נאך 6 אוהר.

— תמוז — ביום ז', שעה א', ותק"ן חלקים; ד"ה, פרייטאג נאך מיטטאג נאך 7 אוהר.

— אב — ביום א', י"ד שעות, ורס"ג חלקים; ד"ה, זאָננטאג מאָרגענס נאך 8 אוהר.

— אלול — ביום ג', ב' שעות, ותתרנ"ו חלקים; ד"ה, דיא נאכט פאָר דינסטאג נאך 8 אוהר אבענדס.

— תשרי תר"ך ביום ד', ט"ו שעות, ותשס"ט חלקים; ד"ה, מיטוואָך פאָרמיטטאג נאך 9 אוהר.

(מ) שאלה ג' מתי יהי' ר"ה של שנת תר"ה?
תשו'; על זה כתיב, שצריכי' אנחנו בתשובת שאלה זו, להשגיח על המולד של ר"ה זה אם אין בו א' מן ד' הדחיות [עי' סי' יא]? ונמצא במולד של תשרי שנת תר"ה שהוא מולד זקן, מדהוא לאחר י"ח שעות ביום ה'; ולכן צריכים אנו לדחות את ר"ה מיום ה', וגם לאחר ביום ו' א"א שיהיה דהרי לא אד"ו ראש; וע"כ צריך שיהי' ר"ה של שנת תר"ה **ביום השבת**.
[ומה"ט היו חשון וכסלו של שנה שלעבר שניהן מלאין ועי' סי' י"ב].

(מא) שאלה ד' אם חשון וכסלו של שנת תר"ה שניהן מלאין,

ולהלן, והרי ידיעתן צריך לנו לכמה דיני התורה [כלעיל סי' כ"ט]? על זה כשיב, בתחלה אנו צריכי' לבקש באיזה יום בשבוע, ובאיזה שעה אז היתה תקופת ניסן של שנת תר"ד; וזה תעשה בדרך זה.

I. (1) באשר שקביעת התקופות, בסדר ימי השבוע ובסדר השעות שביום, שוה בכל מחזור גדול למחזור גדול חבירו [כלעיל סי' ל"ה]; לכן תחלק מספר השנים שכבר עברו מבריאת העולם שהן 5603, למחזורים גדולים בני כ"ח כ"ח שנים, [על פי כלל חשבון דיפיסיאן]? כזה ☞

28	5603	200
	3	
	$1\frac{1}{4}$	
	$3\frac{3}{4}$	
	3	
	$6\frac{3}{4}$	

נמצא שכבר עברו ר' מחזורי', ועוד ג' שנים ממחזור ר"א.

(2) ומפני שכל תקופה מרוחקת מחברתה $7\frac{1}{2}$ שעות [כלעיל סי' כ"ט]; ובכל שנה יש ד' תקופות; א"כ מרוחק למשל תקופת ניסן שבשנה זו מתקופת ניסן שלפניו או שלאחריו, $1\frac{1}{4}$ יום; דהרי ד' פעמים $7\frac{1}{2}$, הוא ל' שעות, שהוא $1\frac{1}{4}$ יום; לכן תקח בעד כל שנה מג' שנים שעברו במחזור ר"א, $1\frac{1}{4}$ יום. ואמור, ג' פעם $1\frac{1}{4}$? עולה $3\frac{3}{4}$. וזהו השיעור מה שמרוחק תקופת ניסן של התחלת שנת תר"ד מתקופת ניסן שבראש מחזור זה.

(3) וכיון שידענו שתקופה ראשונה של כל מחזור, הוא בהתחלת שעה ראשונה של ליל' שקודם יום ד' [כלעיל סי' ל"א]; א"כ בתקופת ניסן [redacted] כבר עברו אז ג' ימים מימי השבוע; — לפיכך צרף ג' ימי שבוע אלו, עם אותן $3\frac{3}{4}$ ימים שמרוחקת תקופת ניסן בשנת תר"ד מתקופת ניסן [redacted] שבראש המחזור? תמצא שעולה יחד $6\frac{3}{4}$ ימים, כזה ☞
דהיינו ששה ימים מימי השבוע וי"ח שעות; א"כ מבורר שתקופת ניסן בשנת תר"ד היתה אחר יום ו' וי"ח שעות.

(מו) ומעתה נרצה לידע גמי באיזה יום בחודש הלבנה היתה התקופה הזאת?

II. (1) לתשובת שאלה זאת צריכי' אנחנו לחלק את השנים שעברו מבריאת העולם, דהיינו 5603, למחזורים קטנים של לבנה.

ומדמוכרחי' אנחנו לקרות מצורע קודם פסח, על כרחך שב'
הזוגין ויקהל פקודי, ותזריע מצורע שניהן יחולקו. —

(מד) ולפי הכלל שבידינו מאבותינו שקריאת ד' פרשיות וההפסקות
שביניהן הוא לפי מה שיחול ר"ח אדר, ונתנו סי' זט"ו ב"ו
ד"ד ובי"ו; ר"ל כשחל ר"ח אדר ביום ז', תהי' הפסקה בין
ד' הפרשיות בט"ו לאדר; וכשחל ר"ח אדר ביום ב', תהיה
הפסקה בו' באדר; וכשחל ר"ח ביום ד', תהי' ההפסק' בד'
לאדר; וכשיחול ר"ח אדר ביום ו', יהיו ב' הפסקות, דהיינו בב'
לחודש ובי"ו לחודש אדר. א"כ בשנה זאת שר"ח אדר השני
[הוא עיקר האדר] הוא ביום ב' [דתמיד מונין ר"ח מיום ב' כלעיל
סי' ד'], א"כ נקרא פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח אדר ~~הראשון~~,
ובשבת שאחר ר"ח שהוא ו' אדר, תהי' הפסק' א'; ובשבתות
שלאחריה יקראו שאר הג' פרשיות זכור, פרה, החודש,
זה אח"ז תכופים.

(מה) ולענין קריאת הפרשיות בקיץ? הנה מצאין בין פסח
לשבועות רק ששה שבתות; ומפרשת אחרי עד במדבר ובמדבר
בכלל, יש ששה סדרות; א"כ לפי הכלל שבידינו מנו ועצרו
[עיי' סי' ט"ו] שנקרא פרשת במדבר סמוך וקודם לחג שבועות;
א"כ ב' הזוגות, אחרי קדושים, ובהר בחוקותי, צריך שיהיו
שניהן נחלקים. ומפני שבין שבועות לשבת נחמו, ושבת נחמו
בכלל, אינן רק י' שבתות; ומפרשת נשא שנקרא מיד בשבת
שאחר שבועות, עד פרשת ואתחנן בכלל, יש י"א
סדרות; והרי כלל בידינו צומו וצלו [עיי' סי' ט"ו] שנקרא
פרשת ואתחנן בשבת נחמו; א"כ ב' הזוגות שביניהן, חוקת
ובלק, ומטות ומסעי, על כרחך שנחבר זוג א' מהן
לקרותן בשבת א'; ולכן נחבר חוקת ובלק, שהן קטנים
יותר ממטות ומסעי. וכיון שאחר שבת נחמו לא נשאר בשנה
זאת רק ו' שבתות קודם ר"ה; ואחר פרשת ואתחנן עד
לאחר האזינו, הן ח' פרשיות; ומדחל ר"ה דשנת תר"ו ביום
ה', א"כ לא יהי' שבת בין יו"כ לסוכות; וא"כ על כרחך
שיקראו האזינו בשבת שובה; וא"כ נשארו ז' פרשיות לו' שבתות
שבין שבת נחמו לר"ה; והרי הכלל בידינו קומו ותקעו [עיי'
סי' ט"ו]; א"כ על כרחך שנחבר הזוג של נצבים וילך,
לקרותן יחד בשבת הסמוך לר"ה מלפניה.

(מו) שאלה ו'. והאיך נחשוב ד' התקופות לשנת תר"ה?
והרי אין לנו לוח לעיין על התקופות הקודמות, ולחשוב מהן

קודם למולד הלבנה הראשון בעת הבריאה [כלעיל סי' ל"ד]; וא"כ איך כתב אותן ז"ט תרמ"ב, לכ"ט י"ב תשל"ג של לבנה? —

(נמה) לכן בתחלה ננכה מאותן ר"נ ימים וכו', סך ז"ט תרמ"ב כזה ☜

ימים	שעות	חלקים
202	18	258
7	9	642
195	8	696
.		
.		
.		
.		
.		
.		
.		
177	4	438
18	4	258
.		
.		
.		
.		
.		
.		
.		
.		
	13	822
18	18	„

ונשאר קל"ה ימי' וק' שעות ותרל"ו חלקים; זהו מה שקדמה חמה ללבנה עכשו בניסן ממולד הלבנה הראשון בעת הבריא' בתשרי. ומן סך זה נעשה חדשי לבנה של כמה פעמי' כ"ט י"ב תשל"ג [ע"י כלל דיפיסיאן]. אמור כמה פעמים כ"ט י"ב תשל"ג יש באותן קל"ה ימים ק' שעות ותרל"ו חלקי'? ששה פעמים! דהרי ו' פעמים כ"ט י"ב תשל"ג עולה קע"ז ימים ד' שעות ותל"ח חלקים. תנכה סך זה מן קל"ה ימים ק' שעות, ותרל"ו חלקים הנ"ל? נשאר י"ח ימים, ד' שעות, ורנ"ח חלקי' כזה ☜ ובאשר שכבר למדנו לבקש כל מולד שנרצה, על פי הכללי' שבארנו [לעיל סי' כ"ד וסי' ל"ט]; א"כ ידענו ג"כ שמולד ניסן מן שנת תר"ד, הוא אחר עבור י"ג שעות ותתכ"ב חלקים ביום ג' בשבוע. ונצרף הי"ג שעות, ותתכ"ב חלקים אל הי"ח ימים וד' שעות ורנ"ח חלקים [דג' ימים של המולד א"א לנו לצרף לאניין זה, דהם מורים רק שביום ג' בשבוע יהי' המולד; והרי אנחנו רק רוצים לידע בכמה ימים בחודש משעת המולד תהי' התקופה]? — עולה י"ח ימים וי"ח שעות; ר"ל שאחר עבור משעת מולד ניסן י"ח ימים וי"ח שעות אז תהי' תקופת ניסן של שנת תר"ד; וא"כ, כמו שאם חל ר"ח ביום ה' בשבוע, יהי' ט"ו בחודש ג"כ ביום ה'; כ"כ אם המולד חל ביום ג' בשבוע קודם לר"ח, יהי' ט"ו יום אחריו ג"כ באותו יום ג' בשבוע שקודם יום ט"ו לר"ח; — והרי אותו יום ג' בשבוע הוא י"ג בחודש; א"כ י"ח ימים וי"ח שעות משעת המוליד, כלין מיד אחר חלות בשבת י"ז לחודש ניסן — ואז הוא תקופת ניסן בשנת תר"ד.

(נמט) ומאחר שידענו מתי תקופת ניסן, בנקל נוכל לידע ג"כ מתי תקופת תשרי שאחריו; שנוסיף על י"ז ניסן עוד קפ"ב

בני י"ט י"ט שנה [ע"י כלל חשבון דיפיסיאן], כזה ☜ יצא רל"ד ונשאר י"ז; ר"ל. שכבר עבר מעת שנברא העולם רל"ב מחזורי' קטנים וי"ז שנים.

19	56,03	294
	38	
	180	
	171	
	93	
	76	
	17	
ימים	שעות	חלקים
17	18	30
185	"	228
202	18	258

(2) תקח בעד כל מחזור לבנה שעבר, שעה א' ותפ"ה חלקים [כלעיל סי' י"ח] דהיינו מה שקדמה חמה ללבנה בי"ט שנים; לכן אמור, 294 פעם $1\frac{485}{1080}$? עולה י"ז ימים, ח"י שעות ל' חלקי', כזה ☜ וזהו שארית רל"ד מחזורי לבנה, מה שהחמה קדמה בהן ללבנה

(3) ומאחר שעברו עוד י"ז שנה ממחזור רל"ה ללבנה; ובכל שנה קדמה חמה ללבנה יב"א ר"ד [כלעיל ט"ו], ר"ל י' ימים, כ"א שעות, ר"ד חלקי', לכן תכפיל סך זה י"ז פעמים עולה קפ"ה ימי' ורכ"ח חלקי'; זהו שארית של י"ז שנים שעברו.

(4) ותצרף הסך הזה שארית הי"ז שנים עם שארי' הרל"ד מחזורי' הנ"ל, עולה יחד ר"ב ימים, ח"י שעות ורנ"ח חלקים כזה ☜ וזהו מה שקדמה עתה חמה ללבנה מעת בריאת עולם עד עכשיו.

(5) ומאחר שאלתינו הוא בכמה ימים למולד הלבנה, עומדת עכשו החמה בעת תקופתה בניסן; א"כ הי' מן הראוי שאותן ר"ב ימים י"ח שעות ורנ"ח חלקים, שקדמה חמה ללבנה, כמו שבררנו, נחלקם [במלאכת דיפיסיאן] כמה פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג יש בהן, דהרי מה שסבבה הלבנה תוך זמן זה היקף שלם, אין לנו לחשבו לקדימת החמה ללבנה, רק מה שישאר מכל היקיפים שלה; לכן מה שישאר נוסיף על מולד ניסן של עכשו, ובאותו יום שיבוא, נדע שבאותו יום תקופת ניסן. אלא שזה אי אפשר; שהרי בכלל ר"ב ימים וכו' הנ"ל, נכלל ג"כ שארית רל"ד המחזורים שעברו, כמבואר לעיל; ובכלל הרל"ד מחזורים יש ג"כ השנה הראשונה של בריאת העולם; ושננו כאילו בניסן הראשון שאחר בריאת העולם כבר עבר שנה לחמה וללבנה; והרי בשארית אותה שנה שנכלל בכלל הר"ב ימים וכו' הנ"ל, יש ג"כ ז' ימים ט' שעות ותרמ"ב חלקים [נ"ט תרמ"ב], שקדמה חמה בהלוכה

והו' שעות [בקירוב] שחסרי' בכל שנה מימות החמה [כלעיל סי' ו"ז]; ולכן בכל שנה רביעי, שהצטרף כבר חסרונות הד' שנים לכ"ד שעות, שהוא שיעור יום, יעשו אז מה"ט פעברואר כ"ט יום; כמו שנה זאת שנת 1844 שאם יחולק סך השנים האלו לד' ד' שנים לא ישאר מאום', א"כ השנה הזאת היא שנת הרביעי, ולכן עשו לפעברואר 29 יום. ומפני שהו' שעות האלו הם רק בקירוב, וכלעיל; לכן בכל שנת מאה, אף שכשיחולק מספר השנים לד' ד' לא ישאר מאום', וא"כ הי' ראוי לעשותו [שאלט יאהר], אעפ"כ לא יעשוהו מעובר; ורק כל שנת ת' יעשוהו מעובר. ולכן שנת 1700, 1800, 1900, לא עשום [שאלט יאהר]; רק שנת 2000, יעשוהו מעובר כסדר העומד.

(נב) ודע שבחגותיהן יש ב' מינין (I) חגים שקבוע להם בכל שנה יום ידוע בחודש שלהן; (II) חגים מתנענעים שאין קבוע להן יום ידוע בחודש בכל שנה בשוה; ונזכיר רק קצת מאלו ומאלו המפורסמי' טפי.

(I) הגים הקבועי' הם, נייא יאהר, [בראשון של יאנואר]; 3 קעניגע [בו' יאנואר]; ליכטמעס [בב' פעברואר]; יאָהאנני [בכ"ד יוני]; מיכעעליס [בכ"ט זעפטעמבער]; זימאָן יודא [בכ"ח אָקטאָבער]; מארטין [בי"א נאָוועמבער]; וויינאכטען [בכ"ה דעצעמבער].

(II) אבל חגים המתנענעים שלהן, הן: פאסטנאכט; גרינדאָננערסטאג; קארפרייטאג; אָסטערן; פפינג-סטען; פראָלייכנאם; וכל המתנענעין תלויין זה בזה, וכולן תלויין בפאסטנאכט, ופאסטנאכט גופא תלוי במולד הלבנה. וכך הוא אופן קביעתן; פאסטנאכט תמיד חל ביום ג' שסמוך למולד לבנה שחל בפעברואר בשנה פשוט', או במולד לבנה שחל בתחלת מערץ בשנה מעוברת. וכך הוא הסדר; אם חל המולד הנ"ל ביום א', ב', ו', ז' שבשבוע, אז יהי' [פאסטנאכט] ביום ג' שאחר המולד; ואם חל המולד ביום ד' או ה' שבשבוע, אז יהי' [פאסטנאכט] ביום ג' שקודם המולד; ואם חל ביום ג', יהי' באותו יום.

אמנם [אָסטערן] צריך לחול תמיד ביום א' הראשון שאחר שבוע ז' מהתחלת השבוע שחל בו [פאסטנאכט], וטעם הדבר, שחוק קבוע להם שלא יחול אָסטערן שלהן רק ביום א', אבל לא קודם ט"ו ניסן, ולא אחר כ"ב ניסן; ולכן תלוי פאסטנאכט במולד הלבנה, ואז אפשר שיחול אחר ז' שבועות ביום א' אָסטערן שלהן, תוך זמן המוגבל, וכלעיל. ותמיד חלין גרינדאָננערסטאג ביום ה' הסמוך לאָסטערן מלפניה; וקארפרייטאג ביום ו' הסמוך לאָסטערן מלפניה. וביום א' הראשון שאחר שבוע ז' מאָסטערן, ושבוע של אָסטערן בכלל הז' שבועות, אז יחול [פפינגסטען]. וביום ה' שבשבוע ב' אחר פפינגסטען יחול פראָלייכנאם.

(נג) ומעתה לא נשאר לנו לבאר רק ב' דברים הנצרכי' לידע

ימים וט"ו שעות, דהיינו ב' פעמים צ"א יום ז' שעות ומחצה, שהן שיעור הרוחק בין תקופה לתקופה [כלעיל סי' ל']; ובאותו שעה שכלה החשבון, שם הוא תקופת תשרי. וכן נעשה מתקופה לתקופה, שנחשב תמיד מזו לזו צ"א יום ז' שעות ומחצה. נמצא שד' תקופות של שנת תר"ה חלין כך

תקופת תשרי תר"ה ליל שקודם כ"ג תשרי, דהיינו מש"ק אום 3 אוהר נאך מיטטערנאכט.

— טבת — ביום כ"ד טבת, דהיינו זָנטאג אום 10½ אוהר פָאר מיטטאג.

— ניסן — כ"ט אדר שני, דהיינו זָנטאג אום 6 אוהר נאך מיטטאג.

— תמוז — ליל שקודם ב' תמוז, דהיינו דיא נאכט פָאר מאָנטאג 1½ אוהר נאך מיטטערנאכט.

ומעתה תדע ג"כ מתי השאלה דהיינו באיזה זמן מתחילין לומר ותן טל ומטר, לפי מאי דקיי"ל [תענית ד' י ע"א] שיהיה בין יום תקופת תשרי ובין יום שמתחילין לומר ותן טל ומטר ס' יום, חוץ מיום התקופה וחוץ מיום האמירה, א"כ באשר שתקופת תשרי הוא בכ"ג תשרי א"כ מתחילין לומר ותן טל ומטר במעריב שקודם יום ד' כ"ג כסלו תר"ה הבעל"ט.

IV. חשבון חדשי חמה

(נ) ואחר שידענו כל אלה, נקל לנו לחשוב ולסדר ג"כ בעלמינו חשבון חדשי חמה של האומות הנקרא קאלענדער [והמלה הזאת נגזרת ממלת [קאלענדאע] בלשון רומי, שכך היה נקרא אצלם יום הראשון של כל חודש, שבו הכריזו ברומי בינת מלכותם, בשוקים ורחובות ג"כ מתי יום ראשון של לבנה [ועי' ע"ז דח"א]. וכך הוא חשבונם כעת [לפי חשבון גרעגאָריאן קאלענדער]; — שהן מחשבי' שנות החמה שס"ה ימים, ומחלקים הימים האלו לי"ב חלקים, וקראו לכל חלק בשם חודש; ונתנו לכל חודש וחודש ל"א ול' יום בסירוג, חוץ מחודש הב' הנקרא פעברואר שעשאוהו כ"ח יום אף שלפי הסדר הי' ראוי להיות ל' יום. וכ"כ חוץ מחודש ז' וח' שנקראי' יולי ואויגוסט, שעשאום שניהן בני ל"א יום אעפ"י שהן רצופי'. וכך הן שמות י"ב חדשיהן, ומספר ימי כל א' וא': יאנואר (31 יום); פעברואר (28); מערץ (31); אפריל (30); מיי (31); יוני (30); יולי (31); אויגוסט (31); זעפטעמבער (30); אָקטאָבער (31); נאָפעמבער (30); דעצעמבער (31 יום). סך הכל 365 יום.

(נא) אולם בכל שנה רביעי [אשר נוכל לחשבו בין שנחלק לד' ד' שנות מספרם או שנות מספרינו], עושין שנת עיבור [שאלט יאהר בל"א]; והוא כדי להשלים

השאלט יאהרע שהיו תוך המחזור? אבל נגד ג' דברים הנ"ל שמעתיקים את ר"ה שלנו לאחור מג' אקטאבער לתוך זעפטעמבער, צריך נמי להשגיח ולשום עין על ב' דברים אחרי' שעל ידיהן ישלמו חסרונות הימים הנ"ל, ויתקרב שוב ר"ה מתוך זעפטעמבער לג' אקטאבער, או יעבור גם יותר להלאה לתוך אקטאבער; והם (IV) כמה שנים עברו במחזור שהי' לנו בהם עיבור, ועי"ז התקרב שוב ר"ה שלנו מתוך זעפטעמבער לב' אקטאבער ולהלאה, כשיעור ל' יום קודם העיבור בכל שנה ושנה משנות העיבור? (V) וכמה שנים עברו במחזור שהי' בהם שנה שלימה שלנו, דהיינו חשון וכסלו שניהן בני ל' יום, ועי"ז שוב התארך שנת הלבנה בכל שנה שלימה שעבר', יום א', והתקרב ר"ה שלנו גם עי"ז מתוך זעפטעמבער לתוך אקטאבער?

(נו) ואם תשגיח על ה' דברים אלה, ותנכה ב' מיני יתרונות הנ"ל מג' מיני חסרונות הנ"ל; והימים שישארו לך מהחסרונות הנ"ל תחשב לאחור מג' אקטאבער, תוכל לכוון על הנקודה באיזה יום מקדם יחול ר"ה שלנו, בלי שום שגיאה.

(נז) למשל, שתרצה לידע באיזה יום מקדם יחול ר"ה שלנו שנת תר"ה? חקור תחלה (I) כמה שנים עברו במחזור? תשו'! כבר ידעת [כלעיל סי' ל"ח] שנת תר"ה הוא שנת י"ט במחזור ללבנה, א"כ עברו י"ח שנים. אמור מעתה י"ח פעם י"א? הוא 198 יום. שאלה ב' (II) וכמה שנים היו בי"ח שנים הנ"ל חסרי'? תשו' אם תחשוב יפה מידי שנה שנה בשנות מחזור, תמצא שכבר עברו ד' שנים חסרי' תוך הי"ח שנים; אך תוכל להקל מעליך משא החשבון הזה, בשתשגיח על לוחות [הטאבעללען] שבטור א"ח [טא-בעללע א'] ששם מוזכר כל שנה ושנה מהשנים שעברו איך היו אם שלמים או חסרי' או כסדרן כפי שהורתיך [סי' ט"ו], ותמצא שכבר עברו ד' שנים בהי"ח שנים שהי' בהן חשון וכסלו שניהן חסרים. נמצא שחסר לך שוב 4 ימים. שאלה ג' (III) כמה שאלטיאהרע שלהם היו תוך הי"ח שנים שעברו במחזור? תשו', הרי נקל לך לדעת שבשנת תקפ"ז התחיל המחזור הזה שאנחנו עומדי' בו כעת [עי' לעיל סי' י"ח]; וגם ידעת שרק בכל שנה ד' יעשו שאלט יאהר [כלעיל סי' נ"א]; וגם ידעת שבמספר עשיריות ורביעיות השנים הם שוין עמנו [כלעיל סי' נ"ג]; א"כ שנת תקפ"ז אינו מתחלק לד' ולא הי' בו [שאלט יאהר], רק שנת תקפ"ח ושוב בשנת צ"ב, ושוב בשנת צ"ו, ושוב בשנת ת"ר, ושוב בשנת תר"ד הי' שאלטיאהר; א"כ שוב התארך תוך הי"ח שני', שנות החמ' ה' ימים להם, ונמצא שחסרי' לנו בהי"ח שנות לבנה שוב ה' ימים. צרף כל ג' החסרים הנ"ל יחד? יעלה 207 ימים שחסרי' לך בר"ה תר"ה בשנות הלבנה משנות החמה; והי' מן הראוי שבסך הנ"ל תחשוב לאחור מג' אקטאבער; אבל תנכה תחלה מן 207 ימים הנ"ל ב' היתרונות

לכל הרוצה לסדר לוח על חשבון שנותם וחדשיהם מבלי שיהי' שום לוח לפניו והוא; (I) לידע מתוך מספר שנותינו איזה שנה ימנו הם לפי מספרם? (II) לידע באיזה יום מחדשם יחול ר"ה שלנו? על השאלה הראשונה מאוד נקל להשיב עליה; רק תדע שתחלת זמן מניין שנותיהם הוא אחר אשר כבר מנינו 3760 לבריאת עולם; ולכן כשתדע מניין השנים שנמנה אנחנו, ותנכה רק מסך ההוא 3760 יבוא מניין השנים שימנו הן. למשל כשתרצה לידע איזה שנה יתחילו עתה למנות בשנה החדשה שלהן שיחול אחר ר"ה שלנו בשנת תר"ה? תעשה כך; שממניין השנים שנמנה עתה אחר ר"ה הבא דהיינו משנות 5605 תנכה רק 3760? וישאר לך 1845. וזהו מניין שנתם שימנו [מניין יאהר] הבא אחר ר"ה שלנו שנת תר"ה.

(נד) אמנם בעניין השאלה הב', שנרצה לידע באיזה יום מחדשם יחול ר"ה שלנו? צריך שתדע שבהתחלת כל מחזור קטן, שחל במאה הזאת במספרם, דהיינו משנת 1800 עד שיתחילו למנות 1900, תמיד יחול ר"ה שלנו בב' אָקטאָבער בשנה פשוטי שלהן, דהיינו בשנה שיהי' פעברואר 28 יום; ובשנה מעובר שלהן יחול ר"ה שלנו בהתחלת כל מחזור קטן בג' אָקטאָבער. רק שבכל שנת המאה שלהן שלא יעשו עיבור כפי שהי' ראוי, [כלעיל סי' נ"א]; אז כשיתחילו למנות מאה חדש במספרם, יזח עם סדר החשבון הזה יום א'; — ולכן כשיתחילו למנות 1900 במספרם, יחול כל ר"ה שלנו בכל התחלת מחזור קטן, בג' אָקטאָבער בשנה פשוטי שלהן, ובד' אָקטאָבער בשנה [שאלט יאהר] שלהן.

(נה) אולם כל זה בשנה ראשונה שבכל מחזור הקטן, שאז כבר השתוו במנייני שנות החמ' עם שנת הלבנה [וכלעיל סי' ו"ח]; אבל בשנים שבמחזור אח"כ, כל המבקש לידע באיזה יום מחדשיהם יחול ר"ה שלנו, צריך לשום עין על ה' דברי': (I) כמה שנים כבר עברו במחזור קודם ר"ה זה? דהרי בכל שנה ושנה משנים שעברו התארך שנת החמ' י"א יום יותר על שנת הלבנה; ונמצא שלמשל ר"ה של שנת ב' שבמחזור הלבנה, הועתק ר"ה שלנו י"א יום לאחור מב' אָקטאָבער, ויחול בכ"א זעפטעמבער; ובשנה ג' שבמחזור כבר הועתק ר"ה לאחור כ"ב יום ויחול ר"ה ביוד זעפטעמבער, וכן בכל שנה ושנה? (II) צריך ג"כ לידע כמה שנים עברו במחזור שהיו חסרי', דהיינו שהיו חשון וכסלו שניהן בני כ"ט יום; ונמצא שגם עבור זה הועתק ר"ה שוב לאחור לתוך זעפטעמבער בעד כל שנה חסיר' שעבר' במחזור הלבנה, יום א'? (III) גם כן צריך לידע כמה שנים עברו במחזור שעשו הן אותו [שאלט יאהר], שהי' אז [פעברואר] כ"ט יום, ונמצא שעי"ז התארך שנתם אז עוד יום א' יותר על שס"ה ימים; ונמצא שעי"ז הועתק ר"ה שלנו יותר לאחור מג' אָקטאָבער לתוך זעפטעמבער כל כך ימים, כמספר

משניות
סדר מועד
עם הפירוש
דבר בעתו
[עם] הפתיחה קדמתיה קופת הרוכלים ושבילי דרקיע הכוללים כמה ענינים
והכל חלק אלוה ממעל מספרי
תפארת ישראל

והוא פי' מספיק לששה סדרי משנה קשורות, מבאר כל קלות וחמורות, בלשון של זהורות, ובפנים מסבירות, וכל משניות סתומות ואסורות, אשר עד הנה היו צרורות, פה הם מפורשות ומבוארות, בעזרת אוזר ישראל בגבורות. וגם טאבתי מבארות, ומחוסן אוצרות, אשר למוכתרי העטרות; והלפידים בוערות, והיו למאורות, כאספקלריא המאירות, ולכן לעין כהה נסתרות. ואוהז טמורות, ורסיסי מנהרות, מאשר יריקו הצנתרות, ואביאם לטלאי הגדירות, והיו גם להם לברות, במלות קצרות, ובאמרות טהורות. והרוצה לדעת הנותיות, בהקדמה ראשונה נצורות, במסכת טהרות, אחת מהנה לא נעדרות. דאברע ואשתהוה בזמירות, ליוצר המאורות, עוטר ישראל בתפארות, נאום המשתוקק בעתירות, לעבדו שכם אחד בכושרות, ולהבין ולהורות, החוקים והתורות.

הק' ישראל ליפשיטץ בן רבינו גדליהו זצוק"ל
הפק"ק שאטטלאנד, וויינבערג, לאנגפוהר והמדינה יע"א בדאנציג

נדפס פה
דאנציג
לפרט והטובה לישראל לפ"ק

[ו]נכלל בו הרבה ונכבי הרב הגאה"ג החריף המופלג מהו' ברוך יצחק שליט"א [ה]אבד"ק לאנדסבערג יע"א, אשר כתוב בראש דבריו מלת אב"י ר"ת אמר ברוך יצחק

Danzig, 1844.
Gedruckt bei **Rathke & Schroth.**

שיש לך לחשוב ; ושאל לך גם שאלה ד׳ (IV) כמה שנים של עיבור שלנו היו בי״ח שנים הנ״ל? תשו׳ [עי׳ לעיל סי׳ ר״ה] ותדע שכבר היו ו׳ שנות העיבור תוך הי״ח שנים שעברו במחזור. וכבר ידעת ג״כ שכל חודש מעובר אלליני הוא בן ל׳ יום [עי׳ לעיל סי׳ ד׳] ; אמור מעתה ו׳ פעם ל׳? הוא 180 יום. שאלה ה׳ (V) וכמה שנים היו שלמים בי״ח שנים שעברו שהי׳ בהן חשון וכסלו שניהן בני ל׳ יום?

חסרון הי״ח שנים	198
— ד׳ שנים החסרי׳	4
— ה׳ השאלטיאהר׳	5
סך הכל	207
180 — ו׳ חדשי׳ מעוברי׳	
9 — ט׳ ימי׳ מט׳ שני׳ שלמי׳	
189	189
בשאר . . .	18

תשו׳, חשוב או תעיין בטאבעללע א׳ שבטור שהבאתי לעיל [סי׳ נ״ז], ותרא׳ שכבר עברו תוך הי״ח שנים שבמחזור זה ט׳ שנים שלמים ; כמלא שעוד הרווחנו ט׳ ימים בימי הלבנה די״ח שנים הנ״ל. צרף ב׳ היתרונות האלה יחד? ויעלה 189 ימים. תנכה סך 189 ימים היתרונות, מן 207 של החסרונות? ישאר לך 18 ימים. לכן תחשוב לאחור מראש השנה שהוא ב׳ אָקטאָבער, י״ח ימים למפרע, דהיינו ב׳ ימים הראשונים מאָקטאָבער וט״ז ימים האחרונים של זעפטעמבער שהם יחד י״ח ימים כמלא יגיע לך ר״ה של שנת תר״ה בי״ד זעפטעמבער.

(נח) אמנם כל זה אם תרצה להעמיק בהדבר ולהבינו על בוריו ; אבל ידעתי לך דרך קצרה שתוכל על ידו לידע באיזה יום מקדשיהם יהי׳ ר״ה ; והוא בשתדע רק מתי תפול תקופת תשרי בהאי שתא? דכלל הוא כל שחל תקופת תשרי בסוף ג׳ שעות ראשונות בליל׳ אז תפול בליל שקודם ז׳ אָקטאָבער ; ואם בשאר חלקי היום אז תפול ביום ו׳ אָקטאָבער. א״כ באשר שידעת שתקופת תשרי דהאי שתא שנת תר״ה תפול ביום א׳ ב״ג תשרי 3 אוהר נאך מיטטערנאכט [כסי׳ מ״ט], א״כ יהי׳ כ״ג תשרי ביום 6 אָקטאָבער ; ועתה צא וחשוב כ״ג ימים למפרע דהיינו עד יום ר״ה, ותראה שיום ר״ה דשנת תר״ה יפול ביום י״ד זעפטעמבער ; ועי״ז תוכל לסדר לך מיום ליום ולהלן, כל ימי חדשיהן וחגותיהן כל א׳ על מקומו כראוי. עוד יש דרך קצרה לפניך, שאם רק תדע באיזה יום מקדשם חל יום א׳ דפסח שלנו, תחשוב מלבד יום א׳ דפסח, עוד קס״ב יום, וידעת שיום קס״ג אחריו הוא ר״ה שלנו ; — וכ״כ תחשוב אחר אותו יום שבקדשם שבו חל פסח שלנו, קס״ב יום בקדשיהם, ועי״ז תדע בנקל באיזה יום מקדשם חל ר״ה שלנו.

וברוך רחמנא דסייען עד כאן.

הק׳ ישראל ליפשיטץ.

נדפס פה ק״ק דאנציג יום ו׳ עש״ק כ׳ סיון
הדר״ת לפ״ק

בעלי חיים . ב״פ בגד פשתן . בפ״ע בפני עצמו . בקו״א
בקונטרס אחרון . ב״ש בית שמאי . בשא״מ בשאינו מינו . בשכמל״ו

ג״ט ג׳ טפחים . ג״כ גם כן . ג״ס ג׳ סעודות . ג״פ ג׳
פעמים . ג״ש גזירה שוה, ג׳ שנים .

ד״א ד׳ אלדינו, ד׳ אמות, דבר אחר . ד״ה דבור המתחיל, דף
ה׳, דברי הכל . דל״ת דוקא לא תעשה . ד״ס דברי סופרים, דף
ס׳ . דע״ד ד׳ על ד׳, דעל דעת . דשיל״מ דבר שיש לו מתירין .
ד״ת דין תורה .

ה״ה הוא הדין, הרי הוא . הו״א הוה אמינא . הו״ל הוה ליה .
הול״ל הוה ליה למימר . הומ״ל הוה מצי למימר . ה״ט ה׳
טפחי׳, הייגו טעמא . הלמ״ס הלכה למשה מסיני . ה״נ הכי נמי
הכא נמי . הנ״מ הנהו מילי . ה״פ הכי פירושא . ה״ק הכי
קאמר . הר״ז הרי זה . ה״ת הא תינח .

זא״ז זה אחר זה . זה״ז זמן הזה . זוז״ג זה וזה גורם .
זל״ז זה לזה . זמ״ז זה מזה . ז״נ ז׳ נקיים .

חוה״מ חול המועד . חו״נ חוזר וניער . ח״ל חוץ לארץ .
ח״י חק יעקב . ח״מ חושן משפט . ח״ש חצי שיעור .

טה״נ טובת הנאה . טע״ט ברו״ט טפח על טפח ברום טפח .

י״א יש אומרים, י׳ אמות . יא״צ יאר צייט . יד״ח ידי חובתו .
יו״ט יום טוב . יו״כ יום כפורים . י״ח יש חולקין . י״ט י׳ טפחי׳
יס״ב יד סולדת בו . י״ש יין שרף, ירא שמים .

כ״א כל אחד, כי אם . כה״ג כהאי גוונא, כהן הגדול .
כדא״פ כדי אכילת פרס . כ״י כביכול. כנסת ישראל . כ״כ כמו
כן, כל כך . כמ״ד כמאן דאמר . כמ״ש כמו שכתוב . כ״ע כולי
עלמא, כלי עץ . כעל״פ כולה עלמא לא פליגי . כ״צ כל צרכו,
כדי צרכו . כ״ק כדי קליפה . כ״ש כל שהוא, כלי שני, כל שכן .

ל״א לא אמרי׳ . ל״ג לא גמרינן, לא גרסינן . ל״ד לאו דוקא .
ל״י לשון יוונית, למד יום. ל״ל למה לן . ל״מ לולא מסתפינא .
למ״ד למאן דאמר . לע״ל לעתיד לבוא . לפ״ז לפי זה . לפמ״ש
לפי מה שכתבתי . ל״צ לא צריכא . לצגו״מ לצורך גופו ומקומו .
ל״ק לא קשיא, לא קאמר . לק״ט לקבל טומ׳ . ל״ש לא שכיח,
לא שייך . ל״ת לא תעשה .

מ״א משנה א׳ . מ״ב משנה ב׳, משאת בנימין וכו׳ . מאב״ד
מאכל בן דרוסאי . מג״א מגן אברהם . מ״ד משנה ד׳, מאן דאמר
מד״ס מדברי סופרים . מהב״ע מצוה הבאה בעבירה . מ״ט מאי
טעמ׳ ; מ״מ מכל מקום, מגיד משנה . ממ״נ ממה נפשך . מנ״ל
מנא לן . מסל״ת מסיח לפי תומו . מעל״ע מעת לעת . מ״ע

פתח התיבה

והוא לוח ראשי התיבות שבספר זה, מסודרים על פי א. ב. אמנם ידיע להוי כי כל ראשי תיבות שתחלתן אחת או שתים מאותיות השימוש כמו ב. ד. ה. ו. כ. ל. מ. ש. לא יבקשו ולא ימצאו בסדר האות השמושיי, ויבוקש הדרש וימצא כתוב, בהאות השרשיי הראשון כי שם ביתו. למשל, במלת דבלא"ה לא ימצא באות ד, רק יסיר הד שהוא אות השמוש, ויחפש וימצא באות ב, ולמראה עיניו ישפוט, שרציתי לומר דבלאו הכי. וכן בכל דבר וענין.

א' אחד. **א"א** אי אמרת, אי אפשר, אין אומרים, אין אדם. **אא"כ** אלא אם כן. **אאע"ה** אברהם אבינו ע"ה. **אב"י** אחר ברוך יצחק, אינו בן יומו. **או"א** אביו ואמו. **אה"ע** אבן העזר. **א"ה** אורח חיים. **אה"כ** אחר כך. **אהמ"כ** אחר מחילת כבודו. **אהו"נ** אינו חוזר וניעור. **אה"פ** אחר פסח. **א"י** ארץ ישראל, אינו יכול. **אי"ל** אין לומר. **אילה"ק** אין להקשות. **א"כ** אם כן. **אל"כ** אם לא כן. **אלת"ה** אי לא תימא הכי. **א"נ** אי נמי, אינו נאמן. **א"ע** את עצמו. **אע"ג** אף על גב. **אע"כ** אלא על כרחך. **אעפ"כ** אף על פי כן. **אפ"ה** אפילו הכי. **א"צ** אין צריך. **אצ"ל** אין צריך לומר. **אצל"ג** אין צריך לגופו. **א"ר** אליה רבה, אמר רחמנא. **א"ר ל"ת** אמר רחמנא לא תעביד. **את"ל** אם תמצא לומר.

בב"א בבת אחת. **ב"ב** בבא בתרא, בעל בית. **ב"ד** בית דין. **בדיע'** בדיעבד. **ב"ה** בית הלל. **בהמ"ז** ברכת המזון. **בו"ח** בשר וחלב. **בו"ת** בנו ותלמידו. **בזא"ז** בזה אחר זה. **בזה"ז** בזמן הזה. **ב"י** בית יוסף, בן יומו. **ביהמ"ד** בית המדרש. **ביהמק"ק** בית המקדש קיים. **ביהע"ר** בין הערביים. **ביה"ש** בין השמשות. **ביהכ"נ** בית הכנסת **ביה"כ** בית הכסא. **בכדש"י** בכדי שיעשו. **בכה"ג** בכהאי גונא. **בל"א** בלשון אשכנזי. **בל"ז** בלא זה. **בל"י** בלשון יוונית. **בלא"ה** בלאו הכי. **במב"מ** במין במינו. **במד"א** במה דברים אמורים. **בס"ד** בסייעת' דשמיא. **במ"ש** במוצאי שבת, במה שכתוב. **בעה"ב** בעל הבית. **בע"ח**

פתיחה למסכת שבת

ר"ה רה"י

סדרא דמסכת שבת. מתחלה רצה תנא למנקט מילי דבין חשיכה, כלא יצא חייט במחטו, ואין שורין וכו'; ואגבי נקט נמי לא ישב לפני הספר סמוך למנחה, שכן הדרך להסתפר קודם שבת [בתענית דטו"ב]; ואגב נקט נמי שאר דיני דסמוך למנחה. מיהו משום דקדים זמן חיובא דתפלת מנחה קודם ללא יצא החייט, להכי אקדים למתני דיני דמנחה. ואיידי דתני גזירה שמא ישכח ויצא, תנא נמי לא יקרא וכו' ושאר הגזירות עד סוף הפרק. ובתר הכא תנא במה מדליקין ובמה טומנין, דהוו נמי דיני דבין חשיכה; רק משום דבספק חשיכה טומנין אבל אין מדליקין [בפ"ב מ"ז], להכי אקדמים לדיני הדלקה קודם לדיני הטמנה. ובתר הכי תני דיני דשחרית בשבת, במה בהמה ובמה אשה יוצא'; רק מדרך בהמה לקדם ביציאת' קודם לאשה, להכי אקדמה למתני. ואח"כ תני כלל גדול שכולל כל ל"ט מלאכות שדרך לעשות ביום, כמ"ש תזרח השמש וגו' יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. ופרקי דבתר הכי כולהו פירושי דפרק כלל גדול נינהו. אמנם מדרצה להתחיל עם לא יצא החייט להכי אקדים במשנה יציאת השבת וכו', לפרש דיני הוצא'.

והנה ד' רשויות הן: ר"ה, רה"י, כרמלית, מקום פטור. **ר"ה** הוא כל מקום מעבר לרבים; בין שהוא רחוב שבעיר הנקרא בש"ס פלאטיא והוא ל"י, [שטראססע מארקטפלאטץ] בל"א; והוא מפולש מב' הצדדים, בשערים מכוונים זה כנגד זה [מג"א שמ"ה ו'], ואינו מקורה, ואפי' יש להן דלתות רק שאין ננעלות בלילה [עי' ט"ז שם סק"ו]; בין שהוא דרך שמעיר לעיר הנקרא בשם סרטיא, [לאנד-שטראססע], בל"א [ומקור השם בל' רומי נקרא סטראַטיאַ, רק ב' שוא נעים בראש המלה אינם נאותין בלשון עברי, לכן נתקצר]; ואם א' מאלו השנים רחב ט"ז אמה [ושיעור אמה עי' בפתיח' לעירובין בסופה], וס' רבוא בכ"א דרין בהעיר לעבור בו בכל יום, כבמדבר שהיו ישראל ת"ר אלף במחנה, אז הו"ל ר"ה. מיהו י"א אפי' אין ס' רבוא עוברי' שם, וכן יש להחמיר על עצמו [דט"ז א"ח שמ"ה סק"ו]. **אויר** ר"ה אינו כר"ה רק עד גובה י' טפחים [ושיעור טפח עי' לקמן בפתיח' לעירובין בסופה]. **רה"י** הוא, כל מקום שמוקף מחיצות שגבוהים לפחות י' טפחים, ורוחב המקום דע"ד טפחים, או יותר, ואפי' עד כמה מילין, ואפי' מדינה המוקפת חומה ודלתותיה ננעלות בלילה. וכן כלי המונח בר"ה, כמגדל עץ, [שראנק] בל"א, כשהוא רוחב ד"ט על ד"ט

מראות עין. מצ"א מלד אחד, מלד אחר. מצ"ע מלד עלמו. מק"ט מקבל טומאה. מ"ש מולאי שבת, מאי שנא, מאי שכתב. משא"כ מה שאין כן. משו"ה משום הכי. משבה"ל משכחת לה.

נ"ט בר נ"ט נותן טעם בר נותן טעם. נט"י נטילת ידים. נטל"פ נותן טעם לפגם. נ"מ נפקא מנה.

ס"ד סלקא דעתך. סד"א סלקא דעתך אמינא. ס"ט סעיף ט'. ס"ל סבירא לי. ס"ס ספק ספיקא. ס"פ סוף פרק. ס"ת ספר תורה.

ע"א עד א'. עאכ"ו על אחת כמה וכמה. ע"ג על גבי. ע"ד על דעת. ע"ה עם הארץ. עוי"ל עוד יש לומר. ע"ז עבודה זרה, על זה. ע"ח ערובי חלירות. ע"י על ידי. עיו"ט ערב יום טוב. עיו"כ ערב יום כפורים. עי"ז על ידי זה. עבלה"ט עד כאן לשונו הטהור. ע"ב עד כאן, על כרחך. עכ"ל עד כאן לשונו. עב"פ על כל פנים. ע"מ על מנת. עמ"ש עיין מה שכתבתי. ע"ע על עלמו. ע"פ ערב פסח, על פי. ע"ש ערב שבת, עיין שם, על שם. עכת"ד עד כאן תוכן דבריו.

פ"א פרק א'. פ"ב פרק ב'. פ"י פני יהושע. פ"ר דניה"ל פסיק רישא דניחא ליה. פר"ח פרי חדש. פרופ"ר פריעה ופריע'.

צ"ל לריך לומר. צ"ע לריך עיון. צע"ג לריך עיון גדול. צעב"ח לער בעל חיים.

ק' קשה. ק"ו קל וחומר. קיי"ל קיימא לן. ק"ל קשיא לי. קמ"ל קא משמע לן. ק"ק קלת קשה, קדשי קדשים ק"ש קריאת שמע.

ר"ב רבינו ברטנורא. ר"ה ראש השנה, רשות הרבים. רה"י רשות היחיד. ר"ח ראש חודש, רבינו חננאל. רט"ז רבינו טורי זהב. ר"ל רלה לומר, ריש לקיש. רכ"מ רבינו כסף משנה. רלה"מ רבינו לחם משנה. רמל"מ רבינו משנה למלך. רפ"א ריש פרק א'. רפ"ב ריש פרק ב' וכו'. רפ"ק ריש פרק קמא. רפ"מ רבינו פרי מגדים. רתוי"ט רבינו תוספת יום טוב.

ש"א שאגת ארי'. שאצל"ג שאינו לריך לגופו. שב"מ שכיב מרע. של"ש שלא לשמה. שלכדרה"נ שלא כדרך הנאתן. ש"מ שמע מנה. ש"ע שולחן ערוך. שעה"מ שער המלך. ש"צ שליח לבור.

ת"ג תרומה גדולה. תה"ק תורתינו הקדושה. ת"ה תלמוד יחכם. תחה"מ תחיית המתים. תנ"ה תניא נמי הכי. ת"ק תנא קמא. ת"ת תלמוד תורה. תר"ת תקיעה תרועה תקיעה

מסכת שבת

פרק א

יציאות השבת [1]) שתים שהן ארבע בפנים [2]), ושתים שהן ארבע בחוץ, כיצד [3]),

---

המקילות הוא יותר מג"ט, רק שאין ד"ט ברוחב הקרין והתל והמקום המוקף, אפי' ארוך אלף אמה; כל אלה מקום פטור הוו. וכ"כ כלי גבוה מג' ולמעלה ואינה רחבה ד"ט, ועומדת בר"ה הוה ג"כ מקום פטור [כהג"א פ"ק דשבת]; רק בזרק כלי כזו מרה"י לר"ה או איפכא, חייב. כדמוכח מסוגיא דכוורת, דאף דמקום פטור הוא, מ"מ אינה רשות לעצמ', מדשרי להוציא ממנו לר"ה ומר"ה לתוכו. והחילוק בין ד' רשויות אלו, הוא כך: דהמוציא מר"ה לרה"י או איפכא במזיד ובהתראה, חייב סקילה; ובמזיד בלא התראה, חייב כרת; ובשוגג, חייב חטאת [אב"י וכ"מ האידכ', כי חייבי מיתות שוגגין פטורי' מתשלומין, משא"כ חייבי כריתות שוגגין מדאינו לוקה חייב לשלם [כרמב"ם פ"א מגניבה הי"א, ועי' א"ח סרע"ח, וח"מ סתכ"ד, ועי' עוד בא"ח ססשל"ד תקנה בזה"ז לחיוב חטאת, ועי' בי"ד סי' קפ"ה]]. אבל בהוציא מר"ה או מרה"י לכרמלית, או מכרמלית להן, פטור אבל אסור. מר"ה או מרה"י למקום פטור, או ממקום פטור לא' משתיהן, מותר לכתחילה; ומכ"ש מכרמלית למקום פטור או איפכא דמותר. וכן המעביר ד' אמות בר"ה, חייב חטאת; בכרמלית, פטור אבל אסור מדרבנן; ברה"י או מקום פטור, מותר לכתחילה לטלטל אפי' כמה פרסאו' [שכ"ח א'].

פ"א [1])*ר"ל הוצאות שמרה"י לר"ה או איפכ', האסורות בשבת; ואף דמר"ה לרה"י הכנסה היא? האי תנא קרי לה הוצא', מדמוציא מרשות זה או זה. והא דנקט „יציאות“, ולא הוצאות? לישנא דקרא נקט, דכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השבת [שמות ט"ז], דמנה שמעי' הוצא', שאל יצא עם הכלי שבידו ללקוט המן. ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאב"דק לאנדסבערג, להכי נקט יציאות, דמשמע יציאות אדם, לאשמעינן אגב אורח' דעקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו דמי, ואפי' הטעינו חבירו משא, והוא לא עשה אלא היציאה חייב [כשבת ד"ג]: [2])*ר"ל שתים יש, הוצאה ת'

כרמלית, מקום פטור

וגבוה י"ט; או אפי' עגלה שעומדת על גלגלי', אם העגלה בעצמה גבוה תוכה ז' ומשהו, והיא פחות מג"ט סמוך לארץ, אמרי' לבוד, והוה כאילו גבוה י"ט; או אפי' גבוה ג"ט מהארץ, אבל העגלה בעצמה גבוה י"ט בלא הגלגלי', אף שגם תחת העגלה הוה ר"ה אם אינו מקורה, מ"מ תוך העגלה ולמעלה מהעגלה הוה רה"י אם רחבה ד"ט, ואע"ג שרק למעל' רוחב העגלה ד"ט ולא בשוליה, אפ"ה הוה רה"י; רק אם גם למעלה אין העגלה רחבה ד"ט, אז הוה מקום פטור [ועי' בסמוך דין מקום פטור, ועי' מג"א רס"ו ססק"ז]. וכן חריץ או גומא או תל בר"ה שעמוק או גבוה י"ט ברוחב ד"ט על ד"ט, הו"ל רה"י; ודוקא במתלקט בגובה או בעומק י"ט מתוך שפוע ד' אמות, דבמתלקט גובה י"ט מתוך שפוע ה' אמות, אז ניחא תשמישתא לבני ר"ה, והו"ל כר"ה. ואויר רה"י כרה"י עד לרקיע. מיהו מדרבנן, אפי' מוקף המקום ד' מחיצות שגבהן י"ט, אם רוחב המקום יותר מע' אמות וד"ט על ע' אמות וד"ט ואינו מוקף לדירה, כגון גינה שאין בה דיורין, אעפ"י שהשומר דר בתוכה, אין דירתו שם רק לשמור, להכי דינו ככרמלית. **כרמלית**, הוא נוטריקון „רך ומל", ר"ל לא לח ולא יבש; או שהוא נוטריקון „כארמלית", ר"ל כאלמנה שאינה לא בתולה ולא נשוא'; ה"נ זה המקום דומה במקצת לר"ה, מדאין לו מחיצות הראויות לרה"י; ובמקצת דינו דומה לרה"י, מדאינו מעבר לרבים [אב"י פי' הא' שהוא מירושלמי, כשבת דו"א תוס' ד"ה כרמלית, הובא ברמ"א א"ח שמ"ה ס"א בשם רשי. ואני הצעיר מצאתי לרש"י שבת דג"ב ד"ה בעי אביי; וז"ל כרמלית לשון יער וכרמל, שאינו לא הלוך תמיד לרבים, ולא תשמיש רה"י עכ"ל; ויש נ"מ לדינא, דלפירש"י יערות הם כרמלית, דלא כרמב"ם פי"ד משבת ה"א, דמנה יערות בכלל ר"ה; ועי' מ"מ שם]. וכמו כן אם חסר א' משאר תנאי ר"ה הנ"ל; או גומא או תל שבר"ה שעמוק או גבוה יותר מג"ט ופחות מי"ט, ויש ברחבו ד"ט על ד"ט, דאילו פחות מג"ט, בטל לגבי ר"ה, ובגבוה או עמוק י"ט הו"ל רה"י, ובאין רחבו ד"ט הו"ל מקום פטור; וכמו כן מקום המוקף מחיצות, רק שאין המחיצות גבוהו' י"ט; כל אלו וכדומה להן הו"ל כרמלית. וכן הימי' והנהרות, כשהמים עמוקים י"ט ורחבן ד"ט הם כרמלית, אבל בפחות מזה, בטלים לרשות שעוברים בתוכו [א"ח שמ"ה ס"ד, ושכ"ו ס"א]. מיהו אין כרמלית בכלים [כרשי שבת דח"א ד"ה פחות מכן, ותוס' דף ה' ומג"א שמ"ה סק"ד. אב"י מיהו בכלי' מחובר לקרקע יש דין כרמלית, כמג"א שם ותוס' שבת די"א ד"ה אלא, ועי' סי' רס"ו במג"א סק"ז לענין עגלה, דלי' מיקרי קביע הוה כרמלית, ועי' שם סי' שכ"ה ס"ג]. **מקום פטור** הוא אויר שלמעלה מי"ט של ר"ה או של כרמלית; או חריץ או תל או מקום המוקף מחיצות, שהם בר"ה, ועומק החריץ או גובה התל או ג

לפני הַסַּפָּר[18], סמוך למנחה[19] עד שיתפלל. לא יכנס אדם לַמֶּרְחָץ[20] ולא לַבּוּרְסְקִי[21] ולא לאכול[22] ולא לדין[23] ואם התחילו[24] אין מפסיקין[25]. מפסיקין לקריאת שמע[26],

---

בהכנסה רק ההכנ' ברה"י : [17])מלאה עשו רק קלי מלאכה : [18])[האאר פערשניידער] להתגלח : [19])*אפי' מנחה גדולה שהוא בשש ומחצה זמניות [דהיינו שמשערין השעות לפי היום אם ארוך או קצר, יתחלק לי"ב חלקים, וכן בכל מקום משערין בשעות הללו [א"ח רל"ג ס"א] ; וסמוך לו, היינו קצת שעה מקודם, ואז אפי' בקול אסו' להסתפר שמא ישבר הזוג ויטרד ולא יתפלל [ועי' מג"א רל"ב סק"ג]. וקיי"ל דתספורת דידן אפי' סמוך למנחה קטנה שרי להתחיל [מג"א שם סקי"ג]. ומנח' קטנה הוא בט' ומחצה, וסמוך לה הוא בט'. מיהו בשאר תפלות מותר להסתפר סמוך לזמן התפלה, דרק במנחה שהוא באמצע היום גזרו [רמבם פ"ו מתפלה, וכ"כ הטור שם]. מיהו בשאר המלאכות הנזכרות במשנתינו, נראה שגם הרמבם מודה דאסור להתחילם [ועי' רמבם שם ה"ד ולא"ח פ"ט ס"ז] : 10)להזיע, גזירה שמא יתעלף : [21])*הוא מלשון יון שנקרא מקום עיבוד העורות בורסא, וממנו נקרא המעבד בורסקי, ובל"א [גערבער] ; וה"ה כל מלאכ' ועסק גדול שיש בו שהוי מרובה [רל"ב מג"א ו'] : [22])*אפי' סעוד' קטנה, דהיינו סעודת כל אדם, וגם סמוך למנחה גדול', דהו"ל ב' לטיבות', אסו' [כ"י]. וי"א דדוקא בקדא לריעות', כגון סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, או סעודה גדולה [כנישואין ומילה] סמוך למנחה גדולה, אז דוקא אסור [מג"א סקט"ו]. וי"א דסמוך למנחה גדול' כל סעוד' שרי, וסמוך למנחה קטנה כל סעוד' אסו' [מג"א סקי"ד] ; וי"א דסעוד' קטנה אפי' סמוך לקטנה שרי, וסעוד' גדול' אפי' סמוך למנחה גדול' אסור. מיהו במקום שקורין לביה"כ, יש להתיר בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה, אבל לא בסעודה גדולה אפי' רק סמוך למנחה גדול' ; ואפי' כבר התחיל, עכ"פ כשיגיע זמן מנחה קטנה מחוייב להפסיק. מיהו לכ"ע שרי לטעום כביל' מלומלם פת או ממשקין משכרין ; וכ"ש פירות אפי' טובא שרי [מג"א שם סקי"ד וי"ז] : [23])*אפי' שמע כבר טענותיהן ; דשמא יראה טעם לסתור הדין, ויטרוד. וקיי"ל דדוקא לשמוע תחלת טענת הבעלי דין אסור [שם סקי"ג]. מיהו כשיגיע זמן ק"ש או תפלה, אפי' ללמוד אסו' [שם סק"ח] : [24])*אפי' אחר מנח' גדולה : [25])*וכ"ש שהות אפי' כשיגיע מנח' קטנה, שרי, והפטור ומפסיק נקרא הדיוט. מיהו בהתחיל סמוך למנחה קטנה, מפסיק

העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים[4], פשט העני את ידו לפנים, ונתן לתוך ידו של בעל הבית[5]) או שנטל מתוכה והוציא[6]) העני חייב[7]) ובעל הבית פטור[8]). פשט[9]) בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני[10]) או שנטל מתוכה והכנים[11]) בעל הבית חייב[7]) והעני פטור.. פשט[12]) העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה[120]) או שנתן לתוכה והוציא[13]) שניהם פטורין[14]) פשט[15]) בעל הבית את ידו לחוץ, ונטל העני מתוכה[150]) או שנתן לתוכה והכנים[16]) שניהם פטורין[17]) : ב לא ישב אדם

והכנס' א' שאסור רק מדרבנן. וכ"כ „ב' שהן ד' בחוץ" ר"ל הוצא' א' והכנס' א' מדאורייתא, והוצא' א' והכנס' א' מדרבנן, לאותו שעומד בחוץ: 3)*השתא מפרש ב' דאוריי' לעומד בחוץ: 4)*נקט מלתא בעני ונדבה? דקמ"ל דאפי' במצוה הבא בעבירה חייבים עליה כבבא ב': 5)*הסל, לקבל בו הפת מנ"ב; הרי שעשה העני ההכנס', עקירת הסל בר"ה והנחתו ברה"י: 6)*דבזה עשה העני בההוצא' עקיר' ברה"י והנח' בר"ה. ואע"ג דבעינן עקיר' והנחה במקום שהוא דע"ד? ידו של אדם חשובה כדע"ד: 7)*מדעשה בין בהוצא' או בהכנס' מלאכה שלימה, דהיינו עקירה והנח': 8)*פטור ומותר, אם העני הוא עכום; דאל"כ אף דבעה"ב לאו מידי עביד, עבר אלפני עור ל"ת מכשל; ואפי' דיכול לטלו בלי סיועתו, עכ"פ אסו' מדרבנן [כתוס' ורא"ש שבת דג"ב. ועי' בחידושי' בסוף הפרק אות [א]: 9)*השתא מפרש ב' דאוריי' להעומד בפנים: 10)*דעביד ב"ב בהוצא' עקירה בפנים והנח' בחוץ: 11)*דעביד ב"ב בהכנסה עקירה בחוץ והנחה בפנים: 12)*השתא מפרש ב' דרבנן, הוצא' א' והכנס' א', לעומד בחוץ: 120)*הרי שעשה העני רק עקיר' בר"ה ולא הניח ברה"י: 13)*דבכה"ג לא עשה העני בההוצא' רק הנח' בר"ה; ואע"ג דנהטעינו קבינו בפנים והוציא, אמרי' עקירת גופו כעקירת חפץ דמי? הכא שאינן ידו בתר גופו שנגררות אחר [עי' תוס' כאן, ותוס' כתובות דל"א ד"ה רב אשי]; 14)*מדלא עשה א' מהן מלאכה שלימה, דהיינו עקירה והנח': 15)*השתא מפרש ב' דרבנן לעומד בפנים: 150)דלא עשה הב"ב בהוצא' רק עקיר' ברה"י: 16)*שעשה הבע"ב

קראים [37] אבל הוא לא יקרא [38] ביוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה [39] מפני הרגל עבירה [40] : ד ואלו [41] מן ההלכות שאמרו בעליי' חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקרו [42] נמנו [43]. ורבו בית שמאי על בית הלל [44] וי"ח דברים גזרו בו ביום [45] : ה בית שמאי אומרים

לבו', פ"י] . מיהו דוקא גבי נר שמן, אבל אצל נר שעוה, וכ"ש אצל נר חלב דמאוס, מותר לקרות לאורך, דאפי' ימשך הפתילה ליכא חיוב חטאת; ואפי' בנר שמן, אם הוא אדם חשוב שאינו רגיל להטות, או שעוסק באיסור הטיי', כפרק במה מדליקין שאומרים בליל שבת, או שעוסק בענין המורגל בפיו, כהגדה שבליל פסח בשבת, או שאומר לאדם. ואפי' לאשתו [ודלא כר"ב], שתשגיח עליו שלא יטה, או ששנים קורין בספר א' ובענין א', שרי; אבל במדורה, אפי' י' קורין כא', אסור, דאין א' מרגיש בשיטה חבירו [מג"א ער"ה סק"ג, וט"ז שם סק"ב, ובסי' רע"ה] : 35)*עי' מ"ש בפ"ב דתרומות 2 : 36)מלמד תנוקת : 37)*ר"ל היכן יקראו למחר, ורוצה לסדר ראשי פרשיות בספר, וקורא כל השאר בעל פה; דמאחר דאינו מעיין תמיד בספר, אית לי' הכירא, ולא אתי להטות. וכ"כ התינוקת בעצמן רשאין ללמוד אפי' שלא בפני רבן, דמ"מ אימתו עליהן. וכ"כ שרי ביוה"כ להתפלל במאור, דאימת יוה"כ עליו [שם ס"י וס"ח] : 38)ר"ל אסור לקרות כל הענין בספר : 39)*על שולחן א', אם אין שום שנוי היכר מפסיק ביניהן [י"ד קנ"ה ס"ג]; ומכ"ש שאסורי' לאכול מקער' א' אפי' בזא"ז, או לשתות משיורי כוס שלה, אם לא שהורק מכלי אל כלי, או ששתה אחר בנתיים [שם ס"ד] : 40)*שלא יבוא לבעול. וה"ה באשתו נדה, רק נקט זב וזבה לרבותא, דאף דתשמיש קשה להן, קיימי'. [ועי' במידות' בס"פ, אות [ג'] : 41)*אין פולין ואין קורין שאמרנו, הן מן וכו' : 42)*שבקשו לגנוז ספר יחזקאל, שחשבו שדבריו סותרי' לתור'; והתבודד חנניא בעלייתו והתיגע לפרשו; ועלו חכמים לבקרו ולראות ולבחן פירושו. ומדהי' שם אסיפת רוב חכמי הדור, נמנו גם על שאר דינים : 43)*ר"ל עמדו למנין המתירין והאוסרין : 44)בי"ק הגזירות שנביא להלן : 45)*ר"ל מדרבו ב"ש על ב"ה בהן, לכן גזרו י"ח גזירות בישראל, ואלו הן. [וי"א דהי"ח גזירו' הן האיסורי' שנזכרו עד סוף הפרק, דיו, סממני', כרשינין, אונין, נור, חיה, עופות, דגים, מוכרין, טוענין, ומגביהין, עורות, כובס, בשר, בצל, ביצה, פת, חרכ'; ואין זה כשיטת הש"ס בבלי וירושלמי. ועתוי"ט נזיר פ"ה מ"ה] :

ואין מפסיקין לתפלה [27]: ג. לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה [28] שמא ישכח ויצא [29] ולא הלבלר [30] בקולמוסו [31] ולא יפלה את כליו [32] ולא יקרא [33] לאור הנר [34]. באמת אמרו [35] החזן [36] רואה היכן תנוקות

אפי' יש שהות [מג"א שם סק"ט]. והתחלת תספורת משיניח על עצמו סודר הספרים; והתחלת המרחץ משיתחיל להתפשט; והתחלת מלאכה, משיעשה מעשה ראשון בהכנתה; והתחלת הדין משישבו הדייני' לדון; והתחלת אכילה, כט"י: [26]*לרמב"ם דוקא דליכא שהות; ולראב"ד אפי' איכא שהות מפסיק, ואפי' העוסק בתורה, משום דזמנה קבוע מדאו', והתחיל בזמן איסור, דהיינו חצי שעה קודם זמנה [א"ח ע' ס"ה, ורל"ה ס"א]. מיהו העוסק בצרכי צבור, אפי' רק בהצלת ממונם, ואין מי שיתעסק זולתו בזה, אפי' דליכא שהות פטור, דעוסק במצוה הוא, ועכ"פ יקרא פסוק ראשון, שהוא שמע ישראל ובשכמ"ל [ס"ע ס"ד]: [27]*הכא בת"ת איירי; ואפי' בהתחיל ללמוד בזמן איסור וליכא שהות, אפ"ה אינו מפסיק לימודו לתפלה, מדהיא מדרבנן; ואפי' למ"ד דאורייתא, עכ"פ אין לה זמן קבוע כק"ש. מיהו דוקא להם שתורתן אומנתן, אבל אנן לא חשבינן כך, ולהכי דוקא בדאיכא שהות א"צ להפסיק; ואעפ"כ, המלמד לאחרי', אפי' דליכא שהות אינו פוסק, כשא"א ללמוד אח"כ, רק כשיגיע זמן ק"ש, קורא פסוק ראשון ובשכמל"ו [א"ח פ"ט ורמ"א סס"י ק"ו]: [28]*בע"ש סמוך לביה"ש: [29]*ר"ל שמא משתחשך ישכח שהוא שבת, או ישכח שהוצאה' אסורה, ויוציא לר"ה ויתחייב חטאת; אבל אם ישכח שהמחט בידו, על זה אינו חייב חטאת [בב"ק דכ"ו] ועי' בקידושין בסוף הפרק אות (ב): [30]*ליבעלאריוס בלשון רומי, ובל"א [שרייבער]: [31]*בלשון יון נקרא כל קנה קַלָמָס, והושאל גם על קנה הכתיבה ועט סופר, ובל"א [שרייבפעדער, גריפפעל]: [32]*לא יבער כנים מבגדיו: [33]*בספר; ולא דוקא קורא, דאפי' אינו מוציא מלה מפיו, אסור. וה"ה דאסור לבדוק לאור הנר בגדי' או כלים שאינו בקי בהן וצריכי' הבחנה יתירה [ער"ה י"א וי"ב]: [34]*על לא יפלה נמי קאי, דוקא לאור הנר אסור, שמא יטה המנורה כדי כדי שימשוך השמן לפתילה, והו"ל כמבעיר [והא דלא הזכיר התנא הטעם הכא, כדפירש הטעם גבי לא יצא החייט ולא יאכל הזב? ה"ט דקמ"ל דאפי' גבוה הנר י' קומות, או שהנר בעששית סגור, דליכא כ"כ החשש שמא יטה, אפ"ה

יטמא להטהר'. ודוקא כשהי' הדבר המאהיל בקיבורין עם הטהר' שתחתיו, בשעה שהאהיל על המת; כגון אדם שנשא מרדעת שאין ברחבו רק בהקיפו טפח, והאהיל המרדעת על המת, וסודר מפסיק בין המרדעת להאדם שנושאו, דאז המרדעת עצמו אף שאינו רחב טפח, עכ"פ כיון שהאהיל על מת, טמ' טומ' ז' מדאו', וכמו כן הסודר שנגע בהמרדעת טמ' טומ' ז' מדאו', וגם האדם שנגע בהבגד טמ' טומ' ערב מדאו'; להכי קשאו, כיון שהמרדעת עכ"פ האהיל על המת ועל האדם, יטעו לומר שהנטמ' באהל המת טמ' טומ' ערב, להכי גזרו שגם האדם שנשאו, מדהי' בקבורין עם האהל, אף שלא הי' באהל רק היקף טפח, יטמ' מהאהל טומ' ז', בין שהי' הנאהל אדם או כלי; ואפי' היו י' בגדים בין האהל והנאהל, או שהי' פשוטי כלי עץ ביניהן, דבהכך גוונא לא נטמ' כלל הנאהל, אפ"ה לא פלוג רבנן; משא"כ באינו מקובר הנאהל עם המאהיל, לא גזרו [עיתוס' שבת יו"ד ור"ש פט"ז דאהלות]. (יב) משקין שיולאין מענבים בשעת בציר, מכשירין לקבל טומ', אף שהמשקה ההיא הולכת לאיבוד, ולא ניחא לי' בה; והרי בעינן כי יותן דומי' דכי יותן דניחא לי', אפ"ה גזרו שיכשירו, שמא יבצור בקופות מזופפות, דאז ניחא לי' במשקין היולאין, ויכשירו מדאורייתא (יג) גזרו שיהיו גדולי תרומ' תרומ', ואפי' בדבר שזרעו כלה [אב"י עי' תרומות פ"ט מ"ו]; כדי שלא ישהה הכהן תרומ' טמא' עד זמן זריע', ובתוך כך יבוא לאכלה; ולהכי מדגזרו שיהיו הגדולי' תרומה, לא יטריח הכהן א"ע, דדמי תרומה בזול. (יד) הבא בע"ש בדרך, וחשכה לו, ויש עמו גוי, לא יטלטל כיסו פחות מד"א, רק נתנו לנכרי, שמא יטלטלו ד"א בר"ה [ר"ח רס"ו]. (טו טז) אין פולין ואין קורין לאור הנר בשבת. (יז) פתן, שמנן ויינן ובנותיהן של גוים, גזרו שיהיו אסורין. וכולהו קדא גזיר' נינהו, דגזרו על פתן ושמנן, משום יינן; ועל יינן משום בנותיהן; ועל בנותיהן משום ע"ז [ודלא כר"ב שפי' דלא כמסקנת הש"ס]. מיהו פתן דוקא של ה' מיני דגן, ואפאו עכו"ם בלי סיועת ישראל, אסו'; אבל בהשליך ישראל בהסקה ראשונה קיסום לתוך התנור, ולא עמד התנור מעת לעת בלי הסקה, אפי' אפו כך אח"כ כמה ימים, הכל מותר. אולם משום קיי כנש, התירו פת נחתום גוי [וכ"כ [פעפעפירקוכינן] של גוי שרי], ודוקא בעשה הגוי הפת למכור, אז שרי. מיהו באין מלוי פת נחתם, גם פת ב"ב מותר בז"ז; ואע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו? הכא לא נתפשט תקנה זו בכל ישראל. וה"ה באורך שמיסב אצל ב"ב שאינו נזהר מזה, שרי לאכל עמו. וכל ההיתירים דוקא באינו משום בנילים, דאל"כ הו"ל בשולי עכום ואסו'

פירוש הקצר

ט' גזירות גזרו בתרומה, ואלו הן; (א) האוכל אוכל ראשון, (ב) או שני לטומ', (ג) או שתה משקין טמאי', (ד) או הבא ראשו ורובו במים שאובין לאחר שטבל בו ביום, (ה) או טהור גמור שנפלו עליו ג' לוגין מים שאובין. (ו) וכ"כ נגיעת כתבי קודש. (ז) או סתם ידים, פוסלים תרומ'. (ח) וכ"כ משקין שנטמאו מסתם ידים, או מחמת שאר דברי' שפוסלין בתרומה, אז גם המשקין הללו שוב פוסלין לתרומה; דכל הפוסל לתרומ', מטמ' משקין להיות תחלה. (ט) משקין שנטמאו אפי' מסתם ידים, מטמאין לכלי לפסול תרומה. (י) גזרו, שבנות כותים יטמאו כנדה מיום שנולדו. (יא) גזרו, שכל דבר שהקיפו טפח, מביא טומא', אטו רחבו טפח. (יב) ומשקין היוצאין מזבים ע"י גזירה, יכשירו לקבל טומא'. (יג) גדולי תרומה יהיו תרומה. (יד) מי שהחשיך לו בע"ש בדרך, לא יטלטל כיסו כמות פחות מד"א, רק יתנו לנכרי, (טו טז) אין פולין ואין קורין לאור הנר בשבת. (יז) פתן ושמנן ויינן ובנותיהן של עכו"ם אסורין. (יח) תינוק עכו"ם יטמ' כזב.

פירוש הארוך

(א' ב' ג') האוכל אוכל ראשון, או שני לטומ', או שתה משקין טמאין, גזרו שיהא גופו שני לטומ', כדי שלא יאכל וישתה דברי' טמאים בעוד תרומה בפיו; דשני פוסל לתרומ' [אב"י שיעור האוכלין טמאין הוא כחצי פרס, שהוא ביצה וחצי לרמב"ם וב' ביצים לרש"י; ושיעור משקין טמאים, רביעית הלוג, מעיל' פ"ד מ"ה]. (ד' ה') מדהיו רגילין לרחוץ בשאובין, אחר טביל' במים סרוחין, וחשבו שהשאובין הם עיקר הטהרה; להכי גזרו שהבא ראשו ורובו בשאובין לאחר שטבל בו ביום, או טהור גמור שנפלו עליו ג' לוגין שאובין, פוסל לתרומ'. (ו) מדהיו רגילין להצניע תרומ' אצל ספרי', מדשניהן קודש, והיו העכברים מכלין הספרים, להכי גזרו שיפסלו ספרי קודש לתרומה כשיגעו בה. (ז' ח') מפני שהידי' עסקניות ליגע במקום מזוהם בגוף, וכשיגעו אח"כ בתרומ', תתבזה; להכי גזרו שסתם ידים, כל שלא נטל ידיו, יפסלו לתרומ'. וגזרו עוד, דסתם ידים שאמרנו, וכ"כ כל הפוסל לתרומה, יטמא למשקין להיות תחלה; כדי שלא יתחלפו משקין אלו במשקין שנגעו בשרץ, שהן ראשון דאוריי'; ולהכי רק במשקין גזרו, מדעלולין לקבל טומ', מדא"ל הכשר. (ט) גזרו שכל משקין שנטמאו אפי' מסתם ידים (תוס') יטמאו לכלים; אע"ג דמדאו' אין כלי מק"ט רק מאב הטומ', גזרו במשקין אלו משום משקין מזב וזבה, כרוקו, מימי רגליו, שהן אב הטומ' דאו'. (י) הכותיים אמרו שתינוקת בת יומ' שראתה נדה, טהור'; להכי גזרו חז"ל על כל בנות כותיי' שמיום שנולדו יהיו טמאי' כנדה. (יא) אם דבר א' מאהיל על טומ' וטהר', ואין ברוחב הדבר המאהיל טפח, לא נטמ' הטהר' מדאו', דאהל רחב טפח בעינן; וגזרו חז"ל הקיפו טפח, אטו רחבו טפח, דגם בהקיפו טפח

זעופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום [57] ובית הלל מתירין [58] : ז בית שמאי אומרים אין מוכרין לנכרי [*59] ואין טוענין עמו [59] ואין מגביהין עליו [60] אלא כדי שיגיע למקום קרוב [61] ובית הלל מתירין [62] : ח בית שמאי אומרים אין נותנין עורות לעבדן [63] ולא כלים לכובס נכרי, אלא כדי שיֵעָשו מבעוד יום, ובכולן בית הלל מתירין עם השמש [64] : ט אמר רבן שמעון בן גמליאל

שיכער, עכ"פ חיישי' שמא יקחה בגמלים. וקיי"ל כב"ה [שם]. 57)*ואף דזה א"א לשער, דתלוי במקרה ולא בזמן? י"ל דמיירי דפורשה ביער, דמצוי שם חיות, אז אפשר לשער הזמן, כשיתרחק מהמצודה כשיעור שלא תראהו החיה; 58)*טעמ' דכל הנך פלוגתות, ב"ש ס"ל אדם מוזהר על שביתת כליו, שלא יעשה בהן מלאכה בשבת; ולב"ה שרי, והכי קיי"ל [שם]. מיהו בקדירה שאצל האש ונר הדולק, מודו ב"ש דשרי ע"י שמפקירן, מדלא אפשר בלא"ה, דדוקא מד"ס צריך להפקיר בפני ג', אבל מדאו' אפי' בינו לבינו סגי, והכא מדלא אפשר לא גזרו: 59)על החמור: 60)על כתף הגוי: 61)*ר"ל שיהי' המקום שהולך לשם קרוב כ"כ שיגיע לשם מבעו"י; דאל"כ יחשדוהו הרואי' שהולך בשליחות ישראל ונושא משא: 62)*דלא גזרו. ודוקא שילך הגוי מבעו"י; אבל בשבת אסור שיוליך הגוי משא מבית ישראל. לר"ה; ואפי' קנהו העכום קודם שבת, ויחד לו ישראל מקום בביתו, אפ"ה אסור משום מראית עין שיחשבו שמכר לו בשבת [רמב"ם פ"ו משבת] והכי קיי"ל; מיהו כשהגוי אלם ויצער לישראל עבור שלא יניחו להוציא מה שקנה מע"ש, או דאיכא למיחש לפסידא דישראל עי"ז, אז אפי' לא יחד לו מקום, שרי עכום להוציאו בשבת [רט"ז רכ"ב ס"ג]; וכ"כ מות' להשאיל לעכום דבר בשבת בעיר המוקפת חומ' או קוטי עירוב, מדליכ' אז חשש הוצא' [אב"ו ערט"ז רמ"ו סק"ג]: 63)*[גערבער] [דס"א לפרש „ליעבד אותן“, דכובס דסיפא מעיד על עבדן דרישא]. — והך בבא בין לב"ש בין לב"ה אצטריך; דלב"ש קמ"ל דלא דוקא מצודו' וכדומה, שהכלי עושה מלאכה, ס"ל לב"ש שביתת כלים, אלא אפי' כלים לכובס ועורות, שהכלי מקבל מלאכה, אפ"ה ס"ל דיש בהן משום שביתת כלי'; ולב"ה קמ"ל אע"ג דבכלים לכובס ועורו', בשל ישראל קטרח עכום בשבת, אפ"ה שרי [ר"ן]: 64)*ר"ל כל הנך שהתירו ב"ה במשניות דלעיל, לא התירו רק בעוד

אין שורין[450] דיו[46] וסַמְמָנים[47] וכרשינים[48] אלא כדי שישורו מבעוד יום[49] ובית הלל מתירין[50]: ו בית שמאי אומרים אין נותנין[450] אונין של פשתן[51] לתוך התנור[52], אלא כדי שיהבילו[53] מבעוד יום, ולא את הצמר ליורה[54] אלא כדי שיקלוט העין[55] ובית הלל מתירין[56]. בית שמאי אומרים אין פורשין מצודות חיה

[י"ד סי' קי"ב כ"ח וס"ו] אב"י ושיהו בנטילת מקום כרוחב אצבע לגודל במקום הרחב שרי; רק עי' פ"ו לי"ד בשער התערובו' ח"ב סוף פ"ג, דבילה ומקרי דדלא דשוון]. ושמן של גוים, חזרו רבי ובית דינו והתירוהו. ויין של עכום או של ישראל, שנגע בהן עכום, אסרוהו בשתיי' משום חתנות; וכשראו ב"ד של אחריהן שרגילין עכום לנסכו לע"ז, אסרו כל סתם יינן ג"כ בהנא'; וי"א דשתיי' והנא' בבת אחת גזרו. ויש מקילין בזה"ז בהנא', ואפי' לקנותו לכתחיל' להשתכר בו, מתירין, ויש להחמיר [י"ד קכ"ג]. ודוקא בנגע גוי בגופו ביין ממש, אפי' שלא בכוונ', אסו'; אבל במגע ע"י דבר אחר, כגון בהכלי שבו היין, שלא בכוונ' מגע, או שלא בכוונת יין, שרי לר"ת בשתיי', ולרש"י אסור, וקיי"ל כר"ת [שם קכ"ד כ"ד]. ובזה"ז שאין רגילין לנסך, אין אוסרי' בהפ"מ רק בג' לריעות', שנגע גופו ביין ממש, והי' כוונת מגע, וכוונת יין [ש"ך שם סקי"א]. אבל יין מבושל כל כך עד שנתמעט מדתו ברתיחתו, שרי ליגע בו עכום לכתחיל' ולשתותו [קכ"ג ג']. ובנותיהן, לרמב"ם [פי"ב מא"ב] גזרו רק בדרך זנות, אבל בדרך אישות, לוקה מדאוריי'. ולתוס' [יב"ז דלו"ב], דוקא ז' אומו' הן דאו', אבל שאר אומו' הכל מד"ס, וקיי"ל כרמב"ם [אה"ע סי' ט"ז]. (יח) גזרו שכל תינוק עכום בן יומ' יטמ' כזב; כדי שלא יהא ילד ישראל רגיל אצלו, ויבוא למשכב זכור, שהיו רגילי' בו: 450) בע"ש: 46) *אין שם לעשות דיו [אב"י ול"נ כ"ל שהוא דיו ממש, שהי' אללס קשה, ושרוהו במים לדקדקו; ובדאורי' [בנדה ד"כ יב"א] פלי קורטא דדיותא, וני' תוס' גיטין די"ט ד"ה דיו]: 47) סממני' לצבוע: 48) וויקען למאכל בהמ': 49) ר"ל שיש זמן כל כך עדיין שיתרככו קצת מבעו"י: 50) משכתן מים מבעו"י, והכי קיי"ל [א"ח רנ"ב]: 51) אגודת פשתן מנופץ: 52) דכותכן לתנור שיתלבנו: 43) ר"ל שיתחממו קצת בהבל: 54) של צבעים: 55) שיקלוט הצמר הצבע מבעו"י: 56) *ודוקא באינה עומד' אצל האש, דאל"כ שמא יגער בנף, ויתחייב משום מבשל וצובע; ואפי' בסתומ' וטוח' היורה בטיט, דליכא למיחש

עם חשכה 74), ומאחזין 75) את האור במדורת בית המוקד 76), ובגבולין 77) כדי שתאחוז האור ברובו 78), רבי יהודה אומר בפחמין 79) כל שהוא 80):

ד"ה איבעי' אבל רשי כ' דכד שלגבי אור ממהר יותר להקדים, ועי' ר"ן ורע"ז רכ"ד סק"ב]. ואכן קיי"ל דבאיזה כל שתקרם סגי; ולרמ"א צריך שיקרום כל הפת סביב [שם]. וכל הכך אם עבר ונתן באיסור ע"ג אש מגול', אם במזיד אסור במ"ש בכדי שיעשו; ואם בשוגג, אם הוא פת, מותר הוא וכל אדם שאין לו כדי ג' סעודות, לאכל ממנו כל הג' סעודות; ואם יש בככר א' בכדי ג' סעודות, לא יקח לכל סעוד' ככר שלם ללחם משנה, מדליכא קפידה כל כך. אבל אם הוא שאר תבשילין, אפי' עשה בשוגג אסור עד מ"ש בכדי שיעשה; ורק באין לו כלל מה יאכל, גם בתבשיל שרי בשוגג, מדאסור להתענות בשבת [מג"א שם סקי"א וסקכ"ג]: 74)*תנורי' שלהן היו כקדיר' בלי שולים, מקובר בטיט בארץ, ומורידין הכלי בשלשלת לתוך פיו: 74)ולא גזרי' שיחתה, דבכי קבור' זריזין ומדכרו אהדדי [עי' בחידושי' ס"פ אות [ה']: 75)מדליקין: 76)*היא לשכה שבעזרה שיש שם מדורה לכהנים להתחמם, מדהולכין בעזרה יחף על רצפה של שיש; ומשם לוקחין אש למזבח בכל יום [עי' תוס' יומ' טו"ב]; ומדהוי בעזרה, להכי אפי' בשלית רק מעט קודם שבת, שרי, ולא גזרי' שמא יחתה, דכהנים זריזין הן: 77)ר"ל חוץ למקדש: 78)דאם הדליק עץ יחידי, צריך שיאחז האור ברוב עביו ורוב היקפו; ואם יש הרבה עצים, צריך שיעלה מבעו"י השלהבת מאליה; ואל"כ אסור להתחמם בו בשבת [רכ"ה ס"א]: 79)אם הסיק פחמין, [קאהלען] בל"א: 80)אפי' לא אחז האור רק כ"ש סגי, דמעלמן דולקין והולכין [שם ס"ב]:

חידושים. (משנה א') הקשה אאמ"ו רבינו הגאון זצוק"ל, וז"ל לרשי [דג"א] ד"ה פטור אבל אסור, ולרא"ש רפ"א, דעיקר' כלי הכת' או להיפך מדרבנן, וכ"מ להקל בשעת הדחק לצורך מילה [אב"י כלומ', אף למה שפסק בא"ח [סי' שמ"ה ס"ז] דגם האידנ' אף שאין ס' רבוא בוקעין ברחוב, איכא ר"ה, מ"מ מותר למוהל לעכו"ם להוציא התינוק מהבית ויטלטלנו אח"כ הישראל פחות פחו' מד' אמות, ואח"כ מכניסו העכו"ם ומ"ה לבה"כ, דהרי עקירה בלי הנחה הוה שבות, ואמירה לעכו"ם ג"כ שבות, ושבות דשבות במקום

נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כְּלֵי לבן [65] לְכוֹבֵס נכרי שלשה ימים קודם לשבת [66], ושוין אלו ואלו [67] שטוענים קורות בית הבד ועגולי הגת [68] : י אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום [69]. אין נותנין פת לתנור עם חשכה, ולֹא חררה [70] על גבי גחלים, אלא כדי שיקרמו פניה [71] מבעוד יום, ר"א אומר כדי שיקרום התחתון שלה [72] : יא משלשלין את הפסח בתנור [73]

יום . והכי קיי"ל . וה"ה בנותן אגרת לשליח עכום , או בנותן מעות לקנות סחורה , או שנתן סחורה למכרה בבית נכרי' שרי ; רק שלכל הנ"ל צריך ז' תנאי' ועי' בכלכלת שבת בכללי מסירת דבר מע"ש : 65)שצריך זמן רב לכניסתן : 66)דס"ל כב"ש [עי' בחידושי' בס"פ אות [ד'] : 67)ב"ש וב"ה : 63)*בית הבד הוא כלי שמניחין בהן הזתים הטחונים, והגת הוא כלי שדורכין בהן הענבים ; ומשימין קורות כבדים על הזתים הטחוני' , ודפין כבדים עגולים על הענבים הדרוכי' שבבית הבד, מערב שבת, והמשקה זב מאליו בשבת, ומותר לשתותו אז : ולהכי מותר לעשות כן, משום דאי נמי סחיט להו בשבת ליכא חיוב חטאת , דמדמרוסקין כבר , אסור לסוחטן רק מדרבנן , ולהכי לא גזרי' שמא יעשה בידים . ואף דלב"ש עכ"פ לתסר משום שביתת כלים, כלעיל 58 ? י"ל דבכה"ג דנפיק ממילא, וכלי לאו מידי עביד, גם לב"ש שרי . מיהו דוקא בזתים וענבים דסחיטתן אסור מדאו' [במג"א ריש ש"כ], להכי צריך שיהיו מרוסקין מע"ש ; אבל שאר פירות יש חלוק, שכשעומדין למשקה דאסו' לסוחטן עכ"פ מדרבנן , להכי כשיצאו מעצמן בשבת מותרין, אף שלא רסקן מע"ש ; וכשעומדין לאכילה, מותר אפי' לכתחיל' לסוחטן בשבת ; ומה"ט מותר לסחוט [ציטראנע] בשבת לתוך [צוקער] לעשות [פונש] [ועי' ר"ס. ש"כ ובכללי ל"ט מלאכו' במלאכת דש] : 69)*קלי בשולו, ומשכי לדדיו ; דאל"כ גזרי' שמא יחתה [רנ"ד ס"ב] . מיהו פירות שנאכלין חיים, כתפוחי' וכדומ' , מותר ליתנן עם חשיכ' סמוך לאש, אף שא"א שיצולו מבעו"י ; אבל אסו' להניחן בשבת אפי' סמוך לתנור וקודם שהוסק ; ואפשר דאפי' ע"י עכום אסור [שם במג"א סקי"ד ובאשל שם] : 70)[אשקוכען] : 71)*שיתהווה עליו [רינדע] ; וכל שפורס' ואין קוטין כשנוכין ממנה , הו"ל כנקרמו פניה [שם רנ"ד] : 72)*ר"ל הצד המדובק בתנור , דשם ממהר להתבשל [אב"י כ"כ תוס'

כטעם א׳, דה״ש אסור רק משום דחזי לאצטרופי לח״ש שאח״כ, א״כ בהולכה פחו׳ פחות מד״א כיון שכבר עשה הכח׳, א״א שיצטרף לו עוד, ההולכ׳ שאח״כ; וכ״כ עקיר׳ בלי הנח׳, כיון שאחר שעקר לקח׳ אחר מידו, תו א״א שיצטרף לו הנח׳, ושרי; ורק מדרבנן אסור מדדמי לח״ש. **ובני** הרב המאה״ג מהרב״י שליט״א תירץ, דשאני איסורי דמלאכת שבת, דכיון דממשכן ילפינן להו [כשבת, ד״צ ועירובין די״ז], וא״כ עקירה או הנח׳ לחוד, כיון דאין שם מלאכה עליו מותר לגמרי מדאו׳: **שם** ונתן לתוך יד בעה״ב. כ׳ הרב בסי׳ 5, והוסיף וז״ל או שנטל והניח בר״ה; וכ׳ עלה הגאון הגדול **מהו׳ עקיבא** שליט״א, וז״ל ק׳ למסקנת הש״ס דעקירת גופו כעקירת חפץ ומקומו דמי, וא״כ ה״כ הנחה, א״כ אף בלא הניח בקרקע, מיד שהוציא ידו לרשות שגופו שם, הוה כהנחת חפץ? ואף דגם רשי כ׳ כן, י״ל שכך דרכו בקודש לפרש לפי הס״ד [כתוי״ט פאה פ״א מ״ב]; ואף דלתוס׳ ישנים, האבעיי׳ רק לענין עקיר׳, אבל הנח׳ ודאי הוה, מ״מ י״ל דרשי לא ס״ל כן אבל לר״ב ק׳, וצ״ע. עכ״ל. °**ותמהני** 0 מאד על דברי הגאון הנ״ל, דהרי לקמן [דצב״א] אמרי׳, דמתני׳ איירי בלמעל׳ מג׳ דפטור בהנח׳ ידו, ועי׳ עוד תוס׳ כתובות [דלא״ב ד״ה רב אשי]: **שם** ובעה״ב פטו׳, וכ׳ עלה רתוי״ט, כלעיל סי׳ 8. וכ׳ עליו הגאון הנ״ל וז״ל, ויש כ״מ לזה דקיי״ל דמומר לד״א איכו מומר לכל התור׳, חוץ ממומר לחלל שבתות בפרהסיא, וכ׳ בית הלל סי׳ ב׳ אפי׳ מומר לחלל שבת מדרבנן; א״כ היכא דפטור אבל אסור מצד שבת, עכ״פ כשהי׳ בפרהסי׳ הוה מומר לכה״ת, משום הכי קאמ׳, דמצד שבת פטור ומותר; אבל אי משום דעבר אלפני עוור, אין חלוק בין אם הל״ע הוא על שבת או על איסור אחר, הרי עבר רק אלפני עוור, ואיכו מומר לכה״ת. עכ״ל [°**אב״י** כבר כ׳ השמ״ח דמומר לחלל שבת מומר לכה״ת, דוקא בדאו׳, לא בדרבנן, דלא כב״ה; ועי׳ בפ״ח י״ד בקו״א ס״ב, ובפ״מ לא״ח בפתיח׳ חלק ד׳. אכן בל״ז אני תמה על הגאון הנ״ל, למה הוצרך להביא ממרחק לחמו, לאי׳ מהב״ה, והלא דין מפורש הוא בא״ח [ספ״ה ס״ג] דישראל מומר לחלל שבת בפרהסי׳, אפי׳ איכו מחלל רק בדרבנן הרי הוא כעכום?]: °**שם** בפירושי (סי׳ א׳) עכ״פ אסור מדרבנן. ולשון בי״ד [קנ״א ו׳] מותר למכור איסו׳ למומר, כשיכול לקנותו במקום אחר. ולא הבנתי דבריו, דמ״ש מומר מישראל כשר דחייב להפרישו, כשך שם, והרי מומר ג״כ אף שחטא ישראל הוא? — [**אב״י** באמת כ׳ כן המרדכי בפירוש רפ״ק דע״ז, וז״ל פסק בסמ״ג דאסור ליתן יי״נ למומר, דאעפ״י שחטא ישראל הוא; ודוקא בקאי בתרי עברי דנהרי, ע״כ וכן כ׳ תוס׳ שם [דו״ב], דמומר כישראל גמו׳ חשבינן לי׳, רק דגם בישראל ביכול ליטלו בלי סייעתו, איכו חייב להפרישו. א״כ תימ׳ על השך שהפריד בין הדבקי׳, וכ׳ שאף למרדכי ותוס׳, בישראל אפי׳ יכול לטלו בלי סייעתו אסו׳ להושיט לו, והרי גם במומר כן ה״ה? ומ״כ צ״ל דתוס׳ ורא״ש שכתבו כאן בשבת דאף ביכול לטלו אסו׳ מדרבנן חולקי׳ על תוס׳ ומרדכי בע״ז, וכרמ״א בי״ד קנ״א שכ׳ דיעתם בשם י״א. וכ״ל יעוד רשי דאף לתוס׳ ורא״ש כאן אף במומר אסור עכ״פ מדרבנן, דאי כשך דמותר לגמרי, א״כ מה דוחק׳ לאוקמי מתני׳ דשבת דקתני פטור ומותר, דמיירי בעכום; והרי עדיין ק׳ א״כ האיך שייך היעני חייב, וצריך לדחוקי כרא״ש דלסיומ׳ בעלמ׳ נקטי׳, דאי הוה ישראל הי׳ חייב, לוקמי בפשיטות דאיירי במומר? אע״כ דאף במומר אסו׳ מדרבנ׳ כבשאר ישראל. **ותרצתי** לבני הרב המאה״ג שליט״א, אי משום הא לא תסייען, דהרי הך מומר שכ׳ השך דליכא לפני עור, הייכו מומר להכעיס, והוא גרוע מעכום דחייב לפרכסו, וממר אסו׳ לפרכסו [כי״ד רכ״א ב׳]. ומיהו מ״מ ק״ל, ומאי דמוקמינן למתני הכא בעני עכום, הרי אסור ליתן לעכום בשודאי יוציאו

מצוה ל"ג כסי' ש"ז ס"ה], וכן כ' ג"כ רט"ז [סי' רס"ו סק"ד, וכסי' של"א]; וק"ל מ"ש ומ"ש דאסו' מדאו' ומחזי לאנטרופי, ה"כ כשיעוקר חזי לאנטרופי להכית? וכ"ל דדוקא בחד שמא אסור ומחזי לאנטרופי. ואילה"ק דיעב"פ להוי כב' שיעשו, דזה שיכול חייב [כלקמן פ"י] וה"כ העוקר יכול להכיח והמכיח א"י ליעקור? י"ל דשאני הכא דהעוקר לא סייע בהכחה. אמנם ק"ל לרשב"ל דחצי שיעור מותר מה"ת [כיומא דיעד"א], הרי כ' כיעשותה, כיעשה כולה ולא מקצתה [כשבת נצ"ב], ומדמיעטו מקרבן ש"מ דחייב? ודוחק לומר דהייכו בפעולות אסורו' ולא באכילת אסורו', דמ"ש? ואת"ל דדוקא כיעשו שכים מלאכ' ביחד צריך התם הך קרא, משא"כ באכל או עשה באמת רק חצי שעור; ליתא, דהרי אפי' בלא כיעשה רק חצי המלאכ', כמו מצריך קרא ועשה אחת, עד שיעשה כולה, למעוטי מקרבן [כשבת קג"ב]? וכ"ל, דהתם רק מדכתיב מאחת, דמשמע אפי' חצי', מצריך קרא דיעשה אחת, אבל באמת פטור לגמרי. עכ"ל אא"ו הגזנו"קל.

[0]ונאום עבדא קמי מרא, שפתותיו כוטפות מרה, מ"ש אא"ו הגזנוק"ל יעל קושי' הראשונה מח"ש, דרק מחד שמא אסו' ח"ש; כ"ל כוונתו הקדושה, דרק כשהאיסור הוא מין א', שייך ח"ש, אבל כל שכיעשה האיסור ע"י ב' דברים, כל שלא כיעשה ב' הדברי' יחד אין כאן איסור כלל, ולא שייך בזה ח"ש; תדיע דאל"כ בשר וחלב, נמר ופשתים, שור וחמור, מיס וגריעון בחמץ, וכי ס"ד שיהא כל א' לבד אסו' מטעם ח"ש; וה"כ יעקיר' והכח'. — ואפ"ה אסרו' חכמים יעקיר' בלי הכח', משום דלא לגמרי דמי לבו"ח ואיך, משום דהכך באמת ב' דברי', משא"כ יעקיר' והכחה איכן רק ב' פיעולות בגוף א', ודמי לח"ש. — אמכם ק"ל ממ"ד בשבת [דמ"א] בקוץ בר"ה מטלטלו פחות מד' אמו'; וק"ל ח"ש מהא דאמרי' ריש מי שהחשיך, דכותן כיסו לככרי, ובאין ככרי כותכו יע"ג חמורו, ואמרי' שם בגמ' דיעוד א' היתה ולא רלו חכמי' לגלותה, משום כבוד אלדי' הסתר דבר; וק' למה גלוה בקוץ בר"ה? ואת"ל כיון דפחות פחות מד"א רק מדרבנן אסור, א"כ דוקא בקוץ דאיכא ליער' דגופו ל"ג בה רבכן [ככתובו' ד"ס ע"א]; אבל בכיסו, דליכא אלא הפסד ממוכו, אף דגם במקום פסידא ל"ג רבכן [כלשם], יעב"פ איכו שוה בכל דוכתא לליער' דגופה [ככ"ק פ"ח מ"ז], ואיכ' דוכתא דבמקום ליער' ל"ג ובמקום פסיד' גזרו; עכ"פ למה יהי' פחות פחות מד"א שרי בליער' דגופ', הרי אסור מן התורה, מדהו"ל ח"ש במין א'? ואת"ל דח"ש שייך רק באכילות ולא בפיעולות, כמ"ש השאגת ארי' [סי' פ"א] ליעכיין ביעל ירא"ה, דאיכו אסור בח"ש, וכדאשכחן בבלק שבסדקי עריב' [פסחי' דמ"א]; לפיע"ד יש לחלק, דדוקא בביעל ירא"ה, דאף בשיעור שלם לא לקי, אי משום דכיתוק ליעשה [כפסחי' נה"א], אי משום דאין בו מיעשה [כרמבס פ"א מחמץ ומלה], ולהכי מדקיל איסורי', גם ח"ש שלו קיל, ומותר לכתחיל'; אבל שאר פיעולות גם ח"ש מהן אסור מדאו' דמ"ש מאכילות? אמנם כ"ל, לבתר מ"ש רפ"מ בי"ד בהקדמה לתיעלובו', ב' פירושי' בחזי לאנטרופי; אי משום דאם יאכל תוך כדא"פ עוד ח"ש, ילקה גם יעל ח"ש הראשון שילטרף לזה; או משום דחצי זית וחצי זית הוא שיעור שלם; ולכי הטיעמותי הטיעם הב', דכוונתו, דאי כימו' דח"ש מותר מה"ת, א"כ למה בו"ח חדוש דכל חדא וחדא שרי ובהדי הדדי אסו' [פסחי' דמד"ב], ומאי חדושא, הרי כל איסור כך הוא, כל חלק וחלק שבו שרי, ובהדדי אסו'? אלא ש"מ דבאמת בכל איסורי' כל ח"ש שבו שם אסור דאוריי' יעליו מדחזי לאנטרופי בשם איסור, ולהכי אסור מה"ת. אולם הכ"מ בין הכך ב' טיעמי' הוא, בכל איסור שהוא מכח הזמן, כגון כיעשה חצי מלאכה בבין השמשות במולאי שבת, או באכל ח"ש או עשה חצי מלאכה במולאי יו"כ או אכל ח"ש חמץ במולאי פסח, לטיעם א' פטור, ולטיעם ב' חייב. והכה לפי ש"ס הכ"ל, דפחו' פחות מד"א מותר מדאו' ע"כ מוכח

פרק ב במה מדליקין [1] ובמה אין מדליקין, אין מדליקין [2] לא בלכש [3] ולא בחוסן [4] ולא בכלך [5]· ולא בפתילת האידן [6] ולא בפתילת המדבר [7], ולא בירוקה שעל פני המים [8], ולא בזפת [9] ולא בשעוה [10]

דאז,דיליף מלליס [כלקמן בש"ס קי"ב] . ואפשר דמה"ט כמי נקט רמ"א בגדי' דמשמע אפי' בגדים שצריך להם בשבת . ומ"ש הגאון הנ"ל דמי שמניח א"ע לפלות ראשו ע"י אחר, הו"ל המתפלה כמשמרו שלא יטה ; לפע"ד לא דמי כלל, דהתם יושב ומשמרו שלא יטה, אבל זה אינו מרגיש רק סילק ידו מראשו, ושמא לדבר אחר סילק ? ותו תפס עליו גם בני הרב המא"הג מהרב"י שליט"א **הגאבדק"ק לאנדסבערג**, · דאי כיושב ומשמרו דייכינן למתפלה, א"כ גם לב"ח שרי, ועד כאן לא קאסר הב"ח רק בשניהן פולין, דאין א' משגיח על חבירו וכמ"ש הרע"ז [סיגר"ה סק"ג] : **שם** בפירושי 40 (סי' ג'), **אב"י** כך כ' הרב, דלהכי נקט זב וזבה, אף דתשמיש קשה להן; אבן בגמ' אמרי', תניא רשב"א אומר בא וראה עד היכן פרצה טהר' בישראל, שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמא', רק לא יאכל הזב עם הזבה; ופי' רשי, שלא הוצרכו לכך, שכולן אוכלין חוליהן בטהרה, ובל"ז לא אכלו עם נשותיהן טמאות? °**השבתי** לבני הרב המאה"ג שליט"א, לא כי! דברי הרב מוקקי' הן, דאף לש"ס ק' דהו"ל יעב"פ למנקט לא יאכל הטמ' עם הזבה? אע"כ דנקט' מתני' זב אף דגם לו קשה הבינל', אפ"ה חיישי' : **מ"ט** בפירושי 66 . (סי' ד') הס"ל כב"ש ; °ואע"ג דהינובר יצל דברי ב"ה חייב מיתה [כברכות פ"א מ"ג] ? ואי"ל משום דהכא שב ואל תעשה הוא; לו כבני הרב המאה"ג **מהו' ברוך יצחק** שליט"א, שתי' דהכא שאני, דלא מוכח' מלתא דחייש לחומר' דב"ש, דשמא כדי למהר כניסתן הוא עושה, מש"ה שרי; ליתא, דהרי במי ששכח לברך בהמ"ז במקום שאכל [ברכות פ"ח מ"ז] אמרי' התם בגמ'. דהאי תלמיד' דעבד כב"ש, ואשכח ארנקי, אף דחזר' למקום אכילתו קום ועשה הוא, וגם מוכח' מלתא דחוזר למקומו רק לברך, וכב"ש, ואפ"ה שרי? וכ"ל דמזה מוכח כרא"ש דבכלי' לבושם או בחזר' למקום אכילתו גם ב"ה מודו דיעדיף טפי, רק שלא הטריחוהו חכמי' : ומשא"כ בהטיי' דק"ש, כיון דב"ה לא דרשו קרא דובשכבך דלהוי בהטיי', מה יעדיפותא לקרות כהטיי'? ואדרבה בעמידה עדיף טפי, להעיד מלכות שמים בכל עדות בעמיד' :

פ'ב [1])באיזה שמנים ופתילות מדליקין נר שבת : [2])*מפרש תקיל' פתילו' הפסולות : [3])צמר שבארז בין קליפ' לעץ [אב"י לולא מסתאפינ' נ"ל שהוא הצמר שעל הארז מבחוץ, שכן בלשון יון נקרא הצמר שעל' האילנות ליבען : והיינו דקאמר בש"ס יניורת' דאית בי', ר"ל על הארז מבחוץ] :
[4])פשתן שאינו מנופץ, [אונגעהעכעלטעס פלאכס] : [5])פסולת משי : [6])*אידן הוא ערבה, בל"י אִיטֶעַא ; ופתילת, הוא הצמר המצוי בין הקליפה להעץ ; בל"א [ווידען באסט] : [7])[נעססעלקרויט] : [8])*צמר

אר"ה [כדמשמע שבת יט"א]? ואף דברייתא הכא העכו"ם נצטוו לקח, עכ"פ בסיפ' ישראל כתבו לו? וצ"ל דמיירי שהחפץ של נכרי, דאז ליכא איסור, אפ"ה נראה כנתן לו עכ"ו להוציא; או י"ל דלעולם בישראל איירי, והכא לענין שבת קאמר פטור ומותר, ולא לענין איסור לפני עור: °מ"ג בפירושי, 29. (סי' ב'), מ"ש הר"ב דמיירי אפי' שהמחט תחוב בבגדו, הוא הדעת הריף [ב"י א"ח רכ"ב], ולפ"ז שפיר נקט חייט דוקא, משום דרצה תנא למנקט מתני' סתמ', שיתחייב בכל גווני שיוציא; והרי זה דוקא באומן, דאורחי' לצאת בתחוב' בבגדו; משא"כ אדם אחר אינו חייב רק בהוציא' בידו. אמנם אכן דקיי"ל כרמב"ם דאפי' אומן רק בהוציא' בידו חייב [כא"ח רכ"ב וש"א], להכי שפיר נקט מה"ט [בא"ח רכ"ב] „לא יצא אדם" וכו', ולא נקט חייט. אולם ק"ל לפי"ז למה באמת נקט מתני' חייט ולבלר? ואת"ל אורחא דמלתא נקט, דאורח' דחייט לצאת במחט; עכ"פ ק' בא"ח רכ"ב, דנקט אדם, א"כ מה אריא מחט וקולמס דנקט, אפי' שאר מילי נמי לא יוציא? וא"א לומר דשאר מילי באמת מותר להוציא, דליתא דהרי בש"ס קאמ' דדוקא תפילין מותר להוציא ומדמשמש בהן כל שעה? ונלפע"ד דחייט ולבלר ומחט וקולמס כולהו דוקא נינהו, דדוקא הנך דאורחייהו למנקט להו כל שעה חיישי' דלמא אשתלי; וכ"כ תפילין מדאם עליו כל שעה, לולא טעם דמשמוש בהן כל שעה, ועי"י שבשבת אסור ללבשן יזכר עי"י המשמוש שבשבת היום, הי' אסור ללבשן ולצאת בהן. משא"כ מילי אחריתא בכל גווני שרי. **אב"י** ומיהו האידנא דליכא ר"ה, אף במחט וקולמס מותר לצאת סמוך לחשיכה, דאם נגזר שישכח ויצא משחשיכה, הוה גזיר' לגזיר' [כמג"א רכ"ב סקכ"ג]. ואעפ"כ מצוה למשמש אדם כליו סמוך לחשיכה; דאף דליכא שיוציא, מ"מ שמא יש אצלו דבר מוקצה]: **שם** כ' הגאון **מהו' עקיבא** שליט"א, וז"ל; לא ידענא למה נקט מתני' לא יפלה כליו, לנקט סתמ', דלהוי משמע גם פלוי ראש אסור שמא יטה, וכדקתני בברייתא' אין פולין ואין קורין, וכ"כ הרמב"ם? מיהו י"ל דנקט כליו לרבות' דדוקא, דוקא בלילה אסור, אבל ביום אפי' כליו דיש שם פרעושין, והו"ל למיחש שמא יהרגן, כמו דאסרי' מה"ט להרוג כנים בבגדיו שמא יהרוג שם פרעוש, וכנים שבראשו מותר להרוג ומדאין מצוי שם פרעוש. אמנם עדיין ק' קצת האבעיי' דש"ס דלא יפלה, אי היינו ביום, דמתני' כר"א דהורג כנה חייב? וק' ס"כ אמאי נקט כליו, הו"ל למנקט סתם, דמשמע חדוש טפי, דאפי' פלוי ראש אסור? ותו ק' טפי בש"ע [רס"י ער"ה] דנקט סתם אין פולין, וביאר הרמ"א, דר"ל לבער כנים מהבגדים, וק' למה נקט הרמ"א בדיוק בגדים? ובלבוש באמת השמיט הגה זו. ואולי י"ל דפלוי הראש שהוא ע"י אחר, אם ימשוך האחר ידו להטות, ירגיש זה ויזכירנו; ואף דהב"ח כ"ל דב' קורין דוקא לדבר מצוה, י"ל דפלוי הראש שהוא ע"י אחר, אם ימשוך האחר ידו להטות, ירגיש זה ויזכירנו; ואף דהב"ח כ"ל דב' קורין דוקא לדבר מצוה, י"ל דפלוי ראש מדא"א ע"י אחר, ועיקרא ל"ג עלה, ועדיין צ"ע. עכ"ל הגאון הגדול הנ"ל. **אמנם** לי המחבר נראה' לתרץ, דלהכי נקט' מתני' כליו דקמ"ל דאפי' כליו שצריך להם לשבת, וסד"א כיון דאין פולין לכ"ע אפי' לר"א רק מד"ס הוא, ולהכי רק כלים אחרים אסור לפלות, אבל כליו שצריך לשבת, כיון דליכא תרתי, משום צערא [ככתובו' ד"ס ע"א] ומשום כבוד הבריות [כברכו' דיט"ב], הו"א דל"ג בה רבנן, וכמו דל"ג לטלטל מוקצ' ולהוציא מרה"י לכרמלית כדי להתקנח, משום כבוד הבריות [כא"ח ססי' ש"ב]; קמ"ל דאפ"ה אסור הכא, משום דלא נרי שירחשו למעל' ויתבזה בעיני בריות; גם אין כל כך צער שוה שלא יגזרו בה רבנן. וא"כ מתורץ אף קו' ב' של הגאון, לס"ד דאבעיי' דלא יפלה איירי ביום, ושתיא כר"א דמחייב אהריגת כנה אפי' של

טוב 15) רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן 16) מפני כבוד השבת 17) . וחכמים מתירין בכל °השמנים, בשמן שומשמין 18) בשמן אגוזים , בשמן צנונות 19) בשמן דגים 20) בשמן פקועות 21) בעטרן 16) ובנפט 22) רבי טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד 23) :
ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו 24) אלא פשתן 25),

---

15)טעם דמתני' לעיל קאמר, דהא דאין מדליקין בשמן שריפה, מיירי ביו"ט בע"ש : 16)*פסולת הזפת, [הארליפט] בל"א, והוא רך ונמשך אחר הפתיל' טפי מזפת : 17)דריחו רע : 18)[לייכזאמען] [אב"י נ"ל כ"ל דלפי מ"ש הר"ב כאן שהוא זרע דק מתוק, ובא"י ממנו הרבה, א"כ איננו [לייכזאמען], רק מין צמח הנקרא בל"י זֶנֶזאמֶן, ובל"ר זֵינזאמוס, ובמצרים קורא' אותו זֶינוויזֶים, שקרוב במבטא לשם שומשמין, שהעיד עליו החכם ווֹאלניי בנסיעות שלו, שמצוי הרבה בא"י, ויש לו גבעול גבוה ו' אמות המחליף כל שנה, ובראשו גדלי' כינין שרביטי קטניות שלנו, מלאי' זרע עגול דק ולבן, כעין דוחן שלנו ; והעיד החכם דֶאגער שנולדי' במצרים מהגרעיני' הללו שמן לבן טוב למאכל, ולהדלקה, מדאינו מעלה עשן, ויש לו ג"כ ריח טוב] : 19)*שמן הנעשה מזרע לפון : 20)[טראהן] : 21)*[ווילדער קירבים] [אב"י ובערוך פי' אבטיחי' מדבריים, [ווילדע גורקען] ; והם קטני' כדמות בצים וטעמן מר, ומוציא' מזרע שלהן שמן ; וגם יש שפוקעין בנגיע' קטנה, ומשליכין גרעיני הזרע שבתוכן, נקראו פקועות, מלשון פקיע] : 22)*[שטיין עהל] . ואשמעי' כל הנך, אף דקצתן יש להן ריח טוב וחזו לאכיל', לא חיישי' שיסתפק ממנו ; ואף דקצתם ריחן רע, לא חיישי' שיניחם ויצא : 23)*וקיי"ל כחכמים
23 [גם ב"י] , ושרי כולן ; חוץ מעטרן ונפט שריחן רע ביותר ; וחוץ מאפרסמון שריחו נודף ביותר, ואיכא למיחש שיסתפק ממנו, א"נ משום סכנה, מדהוא עף ונבער [והר"ב כ' טעם איסור נפט משום דינף ; ולפע"ד למוד כן ממ"ש שהזכיר טעם זה בנפט לבן, דמש"ה גם בחול אסור . ולפע"ד מדנקט מתני' נפט סתם להתירא , ולא חייש לסכנה, ש"מ דלא פליגי מתני' וברייתא, דמדנקט ברייתא' נפט לבן, ש"מ דאיכא אחר שאינו לבן ואינו עף, ובו איירי תנא דידי אף שריחו רע , וכמ"ש הר"ב גופי' לעיל . וכן מצאתי בירושלמי אית תנא, דתני מדליקין בנפט , ואית תני אין מדליקין בנפט, מ"ד מדליקין באוכמו', ומ"ד אין מדליקין בחוורא , דהוא סכנה . הרי מוכח כדברינו . ומיהו לדידן כל נפט אסור כמו עטרן, מדשניהן ריחן רע . ומה"ט נ"ל ג"כ שהשמיט הטור [גם] מלהזכיר נפט, דמדנקט כבר עיטרן דאסור מדריחו רע, ה"ה כל שמן שריחו רע, דאטו תנא כי רוכלא לחשיב וליזל, אלא ה"ה כל דדמי לי'] :
25)לעשות ממנו פתיל', כגון גמי אילנות, או עץ גופי' שרככו ועשה

ולא בשמן קיק [11], ולא בשמן שריפה [12] ולא באליה [13] ולא בחלב. נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל [130]. וחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו [14]: **ב** אין מדליקין בשמן שרפה ביום

הירוק שגדל בדופן ספינה ששהתה במים. עד כאן דיני פתילה; וטעם פסולן שאין הלהב נכנס בו, אלא מסכסכו מבחוץ; וה"ה לשער וכמר פסילי מה"ט [א"ח רס"ד]. ומהשתא מפרש שמנים הפסולים משום דשמנן עב, ואינו דולק יפה, ושמא עי"ז יטה, או ינקנו וילא, והרי סעודת שבת צריך נר; וה"ט נמי דפתילו': [9](פעך] : [10](וואכס] מהותך: [11])שמן שמוציאין מהגרגרים של למר גפן [בוימוואל קערנער]: [12])*ר"ל שמן תרומ' שנטמ', שאינו ראוי רק לשריפה; וביו"ט בע"ש עסקינן, שאסור לשרוף קדשי' ביו"ט; ואע"ג דבתרומ' יכול להנות בשעת שריפה, אפ"ה אסו' דגזרי' תרומה אטו קדשי': [13])*שנשנתינש 130

מדליקו כאבוק': [130])*ר"ל מהותך. וכ"ל דטעמי', דחלב מבושל נמשך אחר הפתיל', רק דת"ק ורבנן דסיפא גזרו מהותך אטו אינו מהותך 14

[כש"ס כא"א]; ואיהו לא גזר: [14])*חכמים היינו ת"ק? רק איכא בינייהו בנתערב קצת שמן בחלב, דלחד מנייהו אסור, ולאידך שרי [ובהא נתורץ לע"ד, דהו"ל בקצור וחכמי' אוסרי'? אלא דאי הוה תני הכי, הוה משמע דקאי אכתוב. דמיירי באינו מעורב בשמן; אלא דהש"ס מוסיף, דאף דקאי את"ק, דלמא אהא דקאמ' ת"ק מעורב בשמן שרי, קאמר איהו אחד אחד, דכמו באינו מבושל לא מהני עירוב, ודאינו מתערב, כ"כ במבושל; או דלמא דלת"ק אסו' מעורב בשמן, וקאמ' איהו אחד אחד להשוותן, דדוקא כשהמבושל אינו מעורב, דאז שוה להאינו מבושל דלא שייך בו עירוב אבל כשהמבושל מעורב שרי; לכן קאמו' הש"ס ולא מסיימי]. וקיי"ל דאין מדליקין בכל אלו אפי' במעורבין בשמן, גזיר' אטו בעינ'; ולא הוה גזיר' לגזיר', דשמא יטה קרוב לוודאי; משא"כ בחלב שרי במעורב בקצת שמן, דהרי מהותך גופי' אסור רק מטעם גזיר', אטו אינו מהותך, ולהכי במעורב הו"ל גזיר' לגזיר'. מיהו נרות שעוה או חלב או זפת, העשויין כפתילה כעין שלנו, מותר לכתחיל', דאז שפיר נמשך עם הפתילה שבתוכם [שכ בט"ז סק"ה]. ואותן האסורי' להדליק בהן, והדליקן באיסור. אסור להשתמש לאורן. מיהו בדולק עוד נר כשר אצל הפסול, אף שלא לצורך מותר להשתמש לאור הפסול; ובאין הנר הכשר דולק רק בקדר אחד מקדריו, אז עכ"פ לצורך מותר להשתמש אצל הנר פסול, דע"י הנר הכשר שדולק בביתו, יזכור שלא להטות [מג"א שם סק"ד]:

של חרס [37] ורבי יהודה מתיר [38], אבל אם חברה היוצר [39] מתחילה [40] מותר, מפני שהוא כלי אחד [41]. לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר, ויתן ראש הפתילה [42] בתוכה, בשביל שתהא שואבת [43], ורבי יהודה מתיר [44]: ה המכבה את הנר מפני שהוא מתירא, מפני גוים [45], מפני לסטים [46] מפני רוח רעה [47] ואם בשביל (נ"א מפני [48]) החולה שיישן, פטור [49] כחס על הנר [50], כחס על השמן, כחס על הפתילה [51] חייב [52] ורבי יוסי פוטר בכולן [53], חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה [55] פחם [56]: ו על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן [57], על שאינן זהירות בנדה ובחלה

הכלי שמטפטף הי' של חרס דמאוס אפ"ה חיישי' שיסתפק: 38) דלא
גזר: 39) טעפפער: 40) *ר"ל שחיבר ודיבק יחד הנר והכלי המטפטף
קודם שצרפן בכבשן; וה"ה כשחברן בעה"ב אח"כ בסיד וחרסית:
41) ונזהר מלהסתפק ממנו: 42) קצה השני שאינו דולק: 43) מהשמן
שבקער': 44) וקמ"ל ביצה לרבות' דר"י, אע"ג דאינו מאוס מותר;
וקמ"ל חרס דמאוס לרבות' דרבנן; וקמ"ל קער', לרבותא דר"י,
דאע"ג דמפסיק אויר דביני ביני, אפ"ה לא חייש שיסתפק. וקיי"ל
כחכמי' [רמ"ה]: 45) עובדי אש אין מניחין שום אש בחגן רק בבית
ע"ז: 46) שלא יראוהו: 47) בעל מרה שחורה, שנוח לו לישב בחושך:
48) כך הגי' בש"ס: 49) הו"ל"ל מותר, דהרי ע"כ במסוכן איירי,
דאל"כ למה פטור', הרי ס"ל בסיפא דמלאכ' שא"צ לגופ' חייב?
50 רק איידי דנקט בסיפ' חייב, נקט נמי ברישא פטור: 50) *הא'
כף של „כחס" אינו כף הדמיון, רק במקום אם, כמו כראותו
כי אין הנער [בפ' ויגש], שפירושו אם יראה; וה"נ ר"ל אם חס
על [הלאמפע] שלא תפקע: 51) שלא תשרף: 52) דאע"ג דכבוי
משום נר ושמן, מלאכ' שא"צ לגופה הוא, אפ"ה חייב: 53) *דכל
כבוי מלאכ' שא"צ לגופה הוא, אם לא שמכבה מצריך לפחמין,
כמו שהי' במשכן: 55) *במפיק הא, ר"ל שעושה אותה: 56) *ר"ל
אם כיבה את הפתיל' מפני שהוא וכו', שהוא מתכוון שתהא מהובהבת ונוח
להדליק אח"כ, וכגון שלא נתהבהב' מקודם, אז חייב, מדהו"ל

וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים [26] אלא פשתן [27], פתילת הבגד שקפלה [28] ולא הבהבה [29], רבי אליעזר אומר טמאה היא [30] ואין מדליקין בה [31], רבי עקיבא אומר טהורה היא ומדליקין בה [32]: ד לא יקוב אדם [33] שפופרת של ביצה [34] וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר [35] בשביל שתהא מנטפת [36] ואפילו היא

ממנו פתילה, אסור להדליק בו בשבת, דמסכסך ואינו דולק יפה, ושמא יטה עי"ז: 25)*דאע"ג דפשתן נמי נקרא עץ, כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ, עכ"פ מדמתרכך יפה מותר לפתילה; ומכ"ש צמר גפן וקנבוס וכדומה, שמתרככין טפי מפשתן, דשרו לפתילי': 26)*דאע"ג דכל מה שבאהל עם המת טמ', האהל עצמו אם הוא קבוע טהור: 27)*דבעשה ממנו אהל על המת, אע"ג שקבוע בארץ טמא, וצריך הזא' וטבילה: 28)שלקח חתיכת בגד וקפלה וגלגלה בחול על ידו לעשותה פתיל': 29)[אנגעזענגט], שלא הבהב ראשה בחול, שתהא דולקת יפה: 30)שאם היתה קודם שקפלה גע"ג אצבעות, מקבלת עדיין טומ', דמלא הבהבה, קפולה לא בטלה מתורת בגד: 31)*נר שבת, דמלא הבהבה אינה דולקת יפה. וי"א דביו"ט בע"ש עסקינן, דאין מדליקין בכלי שנשברה ביו"ט משום מוקצה, ומיירי באין בהמטלית הזה רק גע"ג אצבעות מצומצמו' וכיון דלא בטל ע"י קפולה בחול מתורת כלי, א"כ מדהוא שיעור מצומצם, כשמתחיל להדליק בו פורת', מיד הו"ל ככלי שנשבר ביו"ט, ומדאסו' לסלק ידו מהנר, עד שידליק רוב הפתיל' היוצא, א"כ כשמשמש בו ובהדלקתו אח"כ, הו"ל כמדליק בכלי שנשבר ביו"ט, דאסור [בא"ח תק"ז]: 32)דס"ל קפולה בחול בטלה מתורת כלי, ואינו מק"ט; ומה"ט נמי מותר להדליק בו ביו"ט בע"ש, מדהו"ל כנשבר כבר בחול. וגם ס"ל דא"צ להחריך ולהבהב הפתיל' מע"ש. וקיי"ל בכולהו כר"ע; ואפ"ה מצוה להבהב הפתיל' קודם הדלק' [א"ח רס"ד]: 33) ר"ל לא ינקב: 34) קליפת ביצ': 35) ממעל לפי הנר: 36) *יש שעושין כן כדי שידלק הנר בצמצום, לכן מניח פתיל' בנר בלי שמן, ותולה קליפת ביצ' מנוקבת מלאה שמן ממעל לפיו, והוא מטפטף כל שעה על פי הנר; ובשבת אסו' לעשות כן מע"ש, גזיר' שמא יסתפק מהשמן מדאינו מחובר להפתיל הדולקת, מחייב משום מכבה: 37)ר"ל אפי'

הכלים[65], ואין מדליקין את הנרות[66], אבל מעשרין את הדמאי[67], ומערבין[68] וטומנין את החמין[69]:

וכן מותר לומר אז לעכום לעשות אפי' מלאכ' גמור' לצורך קול, אם הוא הפ"מ; דאין חלוק בין צורך גדול להפסד מרובה [שם]:
67) *דרוב ע"ה מעשרין הן, ולא הו"ל כמתקן: 68) *דוקא ערובי חצירו' ותבשילין, דהו"ל נמי מצוה וצורך גדול [תקכ"ו]; אבל ערובי תחומין, אע"ג דתחומין נמי אין מערבין רק לדבר מצוה? אפ"ה גזרו על שבות כזה, מדהו"ל אקנויי רשות [תוס' גיטין דו"ב ד"ה עירבתם [תקכ"ח]: 69) *בדבר שאינו מוסיף הבל; אע"ג דבשבת אסו'? התם ה"ט שמא ימצאנה אח"כ מצוננת וירתיחנה; משא"כ ביה"ש כל הקדירות רותחו' הן, וליכא למיחש להא. מיהו לאחר שקבל שבת בפירוש, או אחר שאמר מזמור שיר ליום השבת, דהוי לדידן כקבלת שבת [כמש"ל רס"א סקי"ג], אפי' אין עדיין ביה"ש, ע"י ישראל הכל אסו', ורק אמיר' לעכום לעשות מלאכה דאו', משום צורך מצוה קצת, שרי אז; מדלא עדיף קבלתו לשבת מביה"ש, דשרינן גבה אמיר' לעכום דקילא [מג"א שם סק"ז]. ודוקא בקבלי' לשבת או אמר מזמור שיר ליום השבת, תוך שעה ורביע קודם הליל' [והוא במאלוס ע"ב מינוטען קודם צאת הכוכבי'], אבל קודם לכן, אין קבלתו כלום [רס"ג ס"ד וסי"ד]; ואף לי"א שם, דאף בקבל שבת קודם זמן הנ"ל, אותו שקבל אסו' במלאכ', היינו במלאכ' דאו'; אבל במעשרין ומערבין, אף המקבלין שרו בקבלו קודם זמן הנ"ל:

חידושים, משנה א' כ' הרב שמא יטה או שמא יניחנה, כלעיל סי' 8. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל, טעם הא' כ' הרמב"ם פ"ו משבת [אמר המחבר גם רש"י כ"כ דכ"א]; וטעם ב' כ' הרמב"ם בפירושו. וק"ל לטעם ב' למה אסו' להדליק מהן נר חנוכה בשבת, למ"ד מותר להשתמש לאורה? וצ"ע. [0]קרא הקורא בהרים לפע"ד אין זו קושי' ואדרבה עפי מהתם נ"ל ראי' לרמב"ם בפירושו: דאי לטעם קמא שמא יטה, ק' מדכלל וקאמ' [שבת כא"א] שכל שמני' שאין מדליקין בשבת, אין מדליקין בחנוכה; ומדסתם משמע דכלל נמי שמני' שריחן רע; ולמאי הרי בהנך אין הטעם שמא יטה, רק שמא יניחנו ויצא [בשבת כה"ב], וא"כ למאי לא ידליקן בחנוכה בשבת? אע"כ כיון דהא דנר בשבת במקום סעוד' חובה, הוא רק שלא יאכל בחושך [כתוב' בשבת כה"ב], וכיון דלהך מ"ד מותר להשתמש בנר חנוכה, א"כ א"צ נר אחר במקום סעוד' ובשיהי' ריחו רע יניחנו ויצא ויאכל בחושך; א"כ ה"ה נמי כשלא ידלק יפה חיישי' שיניחנו ויצא: מ"ב כ' הר"ב טינס איכו' אפרכוון כסי' 23. וכ' הגאון הנ"ל, וז"ל ותוס' בילה [דכ"ב] כ' דאין ר"ל דמוהר הכנוי, דא"כ לא הו"ל רק גרס כנוי [עי' לקמן פט"ז מ"ה]; רק ר"ל בשינה שמסתפק מכהה אורו, ומזהמע השמן; וכ' הרא"ש א"כ בשפופרת שע"פ

ובהדלקת הנר [58] : ז שלשה דברים , צריך אדם לומר בתוך ביתו [59] ערב שבת עם חשכה , עשרתם [60] ערבתם [61] הדליקו את הנר [62] , ספק חשכה ספק אין חשכה [63] , אין מעשרין את הודאי [64] ואין מטבילין את

כשמכבין במשכן שכדי להדליקן אח"כ , והו"ל מלאכ' שצריכ' לגופה וקיי"ל מלאכ' שא"צל פטו' [סי' רע"ח] , ודלא כר"י הכא : 57) דשעת סכנה מוכן לפרענו' : 58) דאלו ג' מוטלין עליה : 59) *ר"ל שלא יאמר בקול רעש שישמע בחוץ, רק יאמר בנחת כדי שיצייתו לו : 60) דגם אכילת עראי של שבת קובעת למעשר לכן יעשרו מקודם : 61) ערובי תחומין וחצירו' : 62) *בנר שרואה אותו שלא הדליקוהו , שייך לומר הדליקו בל' צווי : 63) *ר"ל ביה"ש , והוא תוך י"ג מינוטען וכלה קודם צאת הכוכבי' ; וכ"ז מינוטען וכלה קודם ביה"ש הנ"ל , מחוייב להוסיף מחול על הקודש , כל הזמן הזה או מקצתו . ואחר צאת ג' כוכבי' בינונים שאינן מפוזרין , הו"ל וודאי לילי' לענין הכנסת שבת ; רק במ"ש מחמירין דלא סגי בהכי , מדלא בקיאינן בבינונים ; להכי צריך ג' כוכבי' בינונים , ועוד ג' קטני' [רס"א ורנ"ג] (א) ; 64) טבל וודאי . וה"ה דאין מפרישין אז חלה [רס"א מג"א כ'] . ואף להפרשת מעשרות שבות , ול"ג אשבות בין השמשות [כשמ"ב] ? היינו לצורך גדול או לצורך מצוה [כשס ושכש"ז] , אבל הכא איירי בא"צ לו בשבת [ט"ז רס"א ומג"א סשש"ז] , (ב) ; מיהו בחלה דידן , כיון דאוכל והולך ואח"כ מפריש [י"ד שכ"ג] וודאי גזרו אשבות דהפרשה , דהרי א"צ להפריש [ועי' סי' תק"ו] : 65) *איירי כמו בא"צ להם מאד לשבת ; ולהכי נקט כלים ל"ר . — מיהו דוקא נטמאו בדאו', מדחזי טבילי' כמתקן ; אבל כלים קדשי' , י"א דאפי' בשבת שרי להטבילן ; ויש להחמיר . מיהו בעבר והטבילן בשבת , יש להתיר לצורך . ובשכח להטבילן בע"ש יתנם במתנה לעכום , או יטבלם במקוה דרך
66 שאיב' בלי ברכה [מג"א שכ"ג] : 66) *נ"ל דר"ל לא יאמר לעכום להדליקן ☞ דאע"ג דאמיר' לעכום רק שבות ? הכא מדקדק נרות לשון רבים , איירי בא"צ להם רק להרווח' , כרבוי נרות שמדליקין לכבוד שבת , ולא מחשב כ"כ לצורך מצוה ; משא"כ נר יחידי של שבת , שמחוייב כל א' להדליק בביתו [כסי' רס"ג] , מחשב לצורך גדול , ומותר להדליקו אז ע"י עכום , [רס"א] . וה"ה נר יא"צ מותר להדליקו אז ע"י עכום , דמדנזהרין בו מאוד מחשב לצורך גדול [רט"ז ורמג"א רס"א]

פרק ג. כירה [1] שהסיקוה [2] בקש [3] ובגבבא [4] נותנין עליה תבשיל [5]. בגפת [6] ובעצים, לא יתן [7]

החשיך, או ביה"ש שבמוצאי שבת דמוספק שמא עדיין אין חשיכ', בתרוויי' אסו'
לעשר וודאי ושרי בדמאי. [אב"י כיון א"מ הגאון נ"י להמגיה לת"ח] : שם 0
בפירושי (סי' ב) [0]מיהו לבאור' נ"ל דקאי לתוס' [עירובין ד"ל ע"ב ד"ה
ולפרוש] דמתני' דלא כהלכת', וכרבנן דס"ל דגזרו אשבות ביה"ש, דאי כרבי
דל"ג אשבות, ומיירי בא"נ, כליביל, א"כ נוה בסיפא בדמאי וויתר להפריש
שלא לצורך כלל? ואת"ל בדמאי מדהפרשתו רק מדרבנן, הו"ל דוגמת שבות
דשבות, דמותר אף שלא לצורך כלל; עכ"פ ק"ל למה נקט דוקא הכא ג' שבותין,
הו"לל ספק חשיכ' סא"ח, אין עושין שבות שלא לצורך כלל? אע"כ דמתני'
כרבנן, דאפי' לצורך אסו' שבות ביה"ש, ונקט שפיר הכא ג', אע"ג דכולהו
לרכי שבת ניכהו דמעשר לאכיל', וטביל' לתשמיש כלים, ונרות לצורך מאור,
אפ"ה אין שבות כדא' אפי' לצורך שבת. אמנם נ"ל דלא לחנם נקט התנא
כלים ונרות ל"ר, לגלויי דמיירי בא"נ לדחות השבות נ"א להרווח' בעלמ',
להשתמש בכלים ונרות רבי', וכ"כ וועשר בכה"ג מיירי, בא"נ לו רק להרווח'
בעלמ', ובכה"ג לכ"ע גזרו אשבות ביה"ש, עד שיהי' לו צורך ממש לדחות
השבות:

פ"ג [1]) *הוא כקדיר' גדול' שפתותיה מקוצרין לארץ בטיט,
ובשוליו שהפוכין למעל', יש ב' נקבי' להושיב שם ב' קדירו' שנשוקין
בהם שתקתיהן בהכיר'; ומתוך שרקב למעל' אינו קולט קומו. וכ"כ
4 תנורי' שלנו שרקבי' למעל', דינן ככיר' [רנ"ג ס"א]: [2]) איינגעהיטצט:
[3]) *הוא התבן הנשאר בארץ אחר שנקצר השבולת: [4]) *הוא הנגבב
ונקצר עם השבולת [כ"כ תוס' ורן. וק"ל מסוכה [דיג"ב] קשין וכהן
5 שבולת? וכ"כ ק' מלקמן פ"כ מ"ה? וצ"ע. ועתוי"ט פ"ט דנ"מ: [5]) *מע"ש
להשהותו שם בשבת, דליכא למגזר שיקתה בגחלי', מדאין להם גחלי';
וליכא למיחש נמי משום דמטמין במוסיף הבל, דאסו' בע"ש משום
שמא יטמן ברמץ [לגרסתינו שבת דל"ד"ב], או למשום שמא ירתיח
[כגי' רמב"ם פ"ג משבת]? די"ל דוקא בטומן בדבר המטולטל אסו'
משום מוסיף הבל, ולא כי הכא בתנור מקובר, דלא דמי לרמץ
[מג"א רנ"ג סקי"ז]; ותו דכשכסוי הקדיר' מגולה, דהייכו שאינו
נוגע בדבר שהטמינו בו אפי' שולים נוגעין בגחלי' אין בו משום הטמנ'
[שם, ורע"ז רנ"ח, ור"ן]. ואי"להק עכ"פ ניחש שמא יגיס [כשבת
ימ"ב]? דנ"ל לפמ"ש ר"ן [שם ד"ו סע"ב], דכשתבשל כראוי לבן
דרוסאי [דהיינו שליש בשולו לרשי וחצי בשולו לרמב"ם], ועדיין קס, תו ל"ג
שמא יגיס, דאפי' יגים הרי הו"ל בשול אחר בשול, דאינו רק
מדרבנן [כרע"ז ש"א ג' וי"א]; וא"כ הרי ה"נ סתם תבשיל מיירי
דקזי לבן דרוסאי [כתוס' כאן ד"ה מוין], וגם סתם קדירו' ביה"ש
רותחו' הן, להכי ליכא למיחש שיגים: [6]) פסולת שנשאר מזתים

הכר , שכשיסתפק לא יכוה הנר . לשתרי? דהרי התם איכו רק מוהר הכנו ב
אלא העיקר דלא מקרי גרס כבוי , רק כאיכו כוגע בנר עצמו : מ״ד כ׳ הר״י
כסי׳ 34. וכ׳ הגאון הנ״ל בשם ליקוטי מהרי״ל , שהוא מל׳ היגא׳ כומה בל
בילה [איוב ח׳] , ור״ל קכה אגם : מ״ה כ׳ הרב כסי׳ 56. וכ׳ הגאון הנ״ל
ז״ל , וכ״כ רשי ; ולפ״ז מה דקאמ׳ חוץ מהפתיל׳ , לא קאי את״ק , דבחס
לפתיל׳ כמי פוט׳ ר״י ; אלא ה״ק חוץ מהפתיל׳ , דפעמי׳ חייב במתכוון לעשות
פחס . אמנם צ״ע דלמא הא דקאמ׳ הש״ס בפתיל׳ שצריך להבהב׳ עסקינן, ר״ל
שלא הבהב׳ מבעו״י ולהכי אף דמכבה השתא מדחס על הפתיל׳ , מ״מ מדלוכו
שידליק את״כ הפתיל׳ , כיח׳ לי׳ בפחס שתהא כוח לידלק , ואף דאין מתכוון
עכ״פ הו״ל פ״ר דכיח׳ לי׳ , דחייב אף לר״ש כלקמן [דקג״א] בתלש עולשין
לאכיל׳ בפחות מגרוגרת בארעא דידי׳ , חייב משום בוכה , מדהו״ל
0פ״ר דכיח״ל מכ״ש הכא דמכוון לכבות , ומדכיח״ל בכבוי , הו״ל פ״ר
וחייב ? וצ״ע עכ״ל . °אמר המחבר א״כ מאי האי דקא׳ הש״ס
[דלא״ב] תדע דקאמ׳ שהוא עושה ולא מפני שכעשה פחס ; ולפי
פי׳ הגאון הנ״ל עדיין ק׳ , דמדלא התכוון לפחס הו״לל שהוא כעשה ? אמנם
הא דלא מתרץ הש״ס באמת הכי , כ״ל ע״פ מ״ש תוס׳ הכא ד״ה יכותר , דכבוי
לחוס אפתיל׳ לא הי׳ במשכן ; ולקמן [דלד״א ד״ה ר״ש] , כ׳ דכל דלא הוה
במשכן הו״ל מלאכ׳ שא״צ לגופה ; ולפי מ״ש תוס׳ לקמן [דמא״ב] ד״ה מיחם
דבמלאכה שא״צ לגופה אפי׳ פ״ר פטו׳ , וכ״כ רכ״מ פ״א דשבת לחלק בין דבר
שאין מתכוון למלאכ׳ שא״צלג ; א״כ לא דמי הך דהכא בפתיל׳ , להך דעולשין
לקמן [דקג״א] , דהתס כיון דהוה במשכן , לא אפשר למפטרי׳ רק משום דבר
שאכו מתכוון , ולהכי בדהוה פ״ר דכיח״ל חייב ; משא״כ הך דהכא דלא הוה
במשכן , הו״ל שפיר מלאכ׳ שא״צלג דפטו׳ פ״ר ; ולהכי לא סגי לש״ס לומר שיהא
חייב רק במכב׳ עכשיו לעשות פחס , וכמ״ש רשי ורן הכא . ואפי׳ לרשי לשטתי׳
דמלאכ׳ שאצ״לג היינו בא״צ לאותה מלאכ׳ שיתחייב עלה ; כ״ל לפמ״ש השלטי
גבורו׳ [ס״פ האורג] , דכל מעשה שעושה עמה ג״כ דבר היתר , אע״ג דהוה
פ״ר דכיח׳ לי׳ , כסוגר פתח וצבי כלוד בבית , פטו׳ ; וכ״כ כל שאפשר לעשות
המעשה בלי פ״ר ; אף דהוה פ״ר שרי , עכ״ל ; וכן כרא׳ ראי׳ לדבריו מיע״ז
[ד״יב] בכתפזרו מעות לפני ע״ז , לולא מ״ע מותר לשחות ולהגביה מעותיו ,
אף דהוה פ״ר ; אע״כ משום דעשה היתר עמו , או משום דאפשר להגביה מעותיו
בלי פ״ר , כשיחזיר אחוריו לע״ז , או כשתבטל הע״ז מכאן ; א״כ ה״כ הי׳ אפשר
לעשות הכבוי כחס על הפתיל׳ שלא יהי׳ פ״ר לעשות פחס , דהייכו בהיתה מהובהבת
מבעו״י , או בצריך לפתיל׳ לדבר אחר ולא לחזור ולהדליק׳ , ולהכי פ״ר כי האי
פטו׳ ; משא״כ לקמן בעולשין א״א שיתלוש אם לא ייפה הקרקע , להכי בדהוה
פ״ר חייב . מיהו כ״ל דבע״ז לעיל משו״ה מותר אף דהוה פ״ר , כסברת ר״ן
[חולין דרלא׳ א] דמשו״ה מוכרי כסות, לובשין הכלאי׳ , ובלבד שלא יתכוונו להנאת
חמה׳ או מגשמי׳, אף דהוה פ״ר ? דדוקא בכלאי׳ משום מלאכ׳ אסו׳ פ״ר , ולא
בכלאי׳ משום הנא׳ ; וע״כ טעמ׳ דמולתא, דהנא׳ שאני דתלי׳ רק בכוונתו , דרק
במתכוון נהנה , והרי לא נתכוון ; ע״כ ע״ז כמי תלי׳ רק בכוונתו [כסנהדרין
דסא״א] , ולהכי לא דמי לשבת שהמלאכ׳ גופ׳ אסו׳ , ולהכי בפ״ר הו״ל כמתכוון
לעשות מלאכ׳ ; משא״כ בע״ז אין השתחוא׳ אסו׳ רק במתכוון לע״ז , ודק
הכווכ׳ אסור׳ , ולהכי בלא התכוון אף דהוא פ״ר שרי , ודו״ק : מ״ן בפירושי
0(כר׳ א) , °תמוה במתני׳ , למה נקט בכפל ? וכ״ל ע״פ מה שמסתפק רמג״א
[סמ״ב] אי ביה״ש של מולאי שבת כמי ל״ג שבות שלצורך מצוה, דמספיק׳ לא פקיע׳
הקדושה ? להכי נקט הכא בכפל , דכין ביה״ש שבע״ש , דמסופק שמא כבר

בגפת ובעצים, הרי הוא כתנור : ג אין נותנין [17] ביצה בצד המיחם [18], בשביל שתתגלגל [19] ולא יפקיענה בסודרים [20], ורבי יוסי מתיר [21], ולא יטמיננה [22] בחול [23] ובאבק דרכים [24] בשביל שתצלה : ד מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סלון [25] של צונן [26], לתוך אמה [26o] של חמין [27], אמרו להן חכמים אם בשבת [28] כחמין שהוחמו בשבת [29], אסורין ברחיצה [30] ובשתיה, ואם ביום טוב, כחמין שהוחמו בי"ט, אסורים ברחיצה [31]

---

16)* עשוי ככירה שאין פיו צר, רק שאין בו רק מושב קדירה א', והבלו רב מהבל כירה : 17)בשבת ; 18)יורה חמה : 19)ר"ל שתצלה קצת : 20)*כמו לא יבקענה ; ור"ל לא ישברנה ע"ג סודרין חמין, אפי' נתחממו רק בחמה גזרי' שמא יטמין ברמץ : 21)בנתחממו בחמה : 22)*אפי' מע"ש [ש"ת מג"א סק"י] : 23)[זאנד] שנתחמם בחמה : 24)*שנתחמם ע"י אופני עגלות, ובהכי מודה ר"י מדדמו לרמץ ; או משום חשש שיזיז קרקע עולם ממקומו : 25)[רעננע] : 26)שהביא מים מנחל צונן: 26o)כנחל קטן : 27)*ר"ל שהמשיכו מבעו"י צנור מים צוננים שיפים מחמי טבריא, תוך חמי טברי', כדי שיתחממו המים הצוננין, וירדו למקוה בשבת : 28)*ר"ל אם ירדו למקוה בשבת, אף שנכנסו לתוך הסילון מע"ש ; 29)*דהו"ל כאילו הטמין מים הצוננים שבצנור מע"ש
31 בדבר המוסיף הבל : 30)אפי' מקצת גופו ; דמדהוחמו בשבת אסורים בהנא' בכדי שיעשו : 31)*ר"ל רחיצת רוב גופו, אפי' אבר אבר ; אבל פניו ידיו ורגליו מותר לרחוץ בחמין שהוחמו ביו"ט [סקי"א] . מיהו אפי' מים שנתחממו מע"ש, אסור לרחוץ בהם כל גופו או רובו בשבת ; רק נקט הכא בסילון שנתחמם מע"ש, דכה"ג גם בשתיי', או ברחיצת אבר א' אסור [שב"ו] . ונשים הטובלות בשבת במקוה חמה, אסור לה לטבול ביום ז' לספירתה מבעו"י די"א דאפי' בדיעב' לא עלתה לה טביל' ; וגם לטבול כשחשיכה בשבת בחמין, אסור משום גזיר' דמרחצאו', רק תטבול ביה"ש, דכל דבר שהוא שבות ל"ג עליו ביה"ש, דכדאי הוא ר"ת, ורבינו יואל במרדכי, דס"ל דמותר שבות ביה"ש לצורך מצוה אפי' קבלו כבר שבת [ודלא כמג"א רס"א סקי"א] ; או שלא יהיו המים חמין או פושרין רק כשיעור הפגת צינתן [ח"צ תשו' י"א, וסדרי טהר' קצ"ז סק"ט] . אולם בתשו' נב"י כ"ה, וכ"כ בקרבן נתנאל כ' דאין למחות במקילין בשבת אפי' בחמין ממש, די"ל דבטביל' ליכא גזיר' דמרחצאו' ; דאסרוה רק משום שמא יחום המים בשבת, ובטביל' שלא כדה ליכא

עד שיגרוף [8] או עד שיתן את האפר [9]. בית שמאי אומרים, חמין [10], אבל לא תבשיל [11] ובית הלל אומרים חמין ותבשיל. ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין [12], וב"ה אומרים אף מחזירין [13]: ב תנור [14] שהסיקוהו בקש ובגבבא, לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו [15], כופח [16] שהסיקוהו, בקש ובגבבא הרי הוא ככיריי'

ומשמשין אחר שכבש שמנן, [עהל דדיעזען] בלא: 7) עליה תבשיל מע"ש: 8) *שיוציא כל הגחלי' מהכיר'; דאל"כ גזרינן שמא יחתה בגחלי'. ולבעל המאור ור"ן די כשיגרפס מתחת הכיר' לצד אחר; אבל בהוציא כל הגחלי', אפי' לתת התבשיל בתנור מותר. ולדיע' ראשונה אפי' גרפס לצד אסו' בתנור, דמדהבלו חם, אי אפשר שלא ישאר ניצוץ ושמא יחתה בו: 9) *ע"ג קצת גחלי', דדוקא בגורף צריך להוציא כל הגחלי', דאל"כ לית לי' היכר' בנשארו'; משא"כ בקוטם, ע"י שמצנן קצת גחלי' יזכר שלא יחתה מדמתקמם עי"ז יותר [וכן הוכיח הר"ן וב"י מדלא קאמר' ומתני' עד שיטמון הגחלי' באפר, משמע דסגי בכסה קצת מהן; מזה משמע דלא כמחצית השקל שכ' דמ"ש המג"א דסגי בקיטום כ"ש, היינו בכסוי דק]. מיהו כל זה לריף ורמבם, דמתני' בשהוי מאכל מע"ש נמי מיירי; אבל אנן נוהגין כר"ש ור"י ורז"ה [רנ"ג א'] דמתני' דוקא להחזיר בשבת על הכירה מיירי, אבל לשהות מע"ש משהינן, ובאופן שנבאר בסוף מסכתינו: 10) *דוקא מי' חמין משהין [לריף בשגרף, ולרשי ולדינוי' אפי' לא גרף], דמים א"צ בשול כל כך שיחתה עבורן: 11) *אף שגרף [לריף], דב"ש גזרו
12 גרוף אטו אינו גרוף [ר"ן]: 12) *לריף דרישא להשהות מע"ש מיירי, קאמ' הכא שפיר, דקא נטלן ורצה להחזיר בשבת פליגי ב"ש וב"ה. ולרשי דרישא נמי בחזרה מיירי, ה"ק, חזרה דרישא פלוגתא דב"ש וב"ה היא [וק"ל למה נקט נוטלין כלל, פשיט'? וכ"נ ק' לב"ה דקאמרי „אף", ל"ל, הו"לל לב"ה מחזירין? וכ"ל מזה ראי' לטור [רנ"ג], וכמ"ש דמ"א שם ס"ב, דדוקא בנטל' ע"מ להחזיר' מותר להחזיר; לפ"ז לב"ש ה"ק אפי' בנטל' ע"ד להחזיר' לא יחזיר, ולב"ה אם נטל ע"מ להחזיר אף מחזירין]: 13) *וקיי"ל כב"ה: 14) *הוא ג"כ ככיר' בלי שולים, מחובר לארץ בטיט, רחב למטה, ופיו א' וצר למעלה: 15) *דמדפיו א' וצר נקלט חומו טפי; ולהכי גם בהסיקו רק בקש, וגרף וקטם, אפ"ה כל זמן שיס"ב, גזרי' שמא יחתה, דשמא נשאר ניצוץ ויחתה בו; ואפי' לסמוך בצדו אסור מה"ט:

אומר לכל הוא נותן[47], חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר[48]:

ו אין נותנין[49] כלי תחת הנר לקבל בו את השמן[50] ואם נתנו מבעוד יום מות', ואין ניאותין ממנו[51]. לפי שאינו מן המוכן[52]. מטלטלין נר חדש[53] אבל לא ישן[54]. רבי °שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק

מבשל כל זמן שיד סולדת בו [ט"ז שם סקנ"ב] : 45)[טעללער] : 46
46)*[שיססעל] דכלי שני אף שיס"ב אינו מבשל. ויש אוסרי' לתת מלח אפי' בכ"ש שיס"ב : ובעבר ונתן מותר, דבטל המ"ק בס' [שם ס"ט]; ואע"ג דכל דלטעמ' עביד' לא בטל? נ"ל דהכא אין המלח אסו' מה"ע [כי"ד נ"ח °ודלא כמג"א הכא סקל"א]; ואע"ג דדבר שיל"מ לא בטל, הכא שאני, דכשבטל קודם שנאסר, דאין המלח מתבשל רק אחר שנתערב [אב"י עי' י"ד סשי' ק"ב]. מיהו כל זה במלח הקפוי הנקרא [שטיין זאלץ], אבל המלח הדק שלנו, מותר, שכבר נתבשל, ואין בשול אחר בשול [מג"א שם], ועמ"ש לעיל בדין קמוס לכתחילה : 47)אפי' לכלי ראשון : 48)הוא מי מלח של דגי', שע"י כבישתן מתבשל; וקיי"ל כת"ק : 49)בשבת : 50)הנוטף, משום 50 דמבטל כלי מהיכנו, דהשמן אסור לטלטל. מיהו במקום פסידה מותר לבטל כלי מהיכנו [מג"א דס"א סק"ב. ומדסיים רק דלעיל בהדליקו הנר ושאר מילי דביה"ש, להכי סמיך בפרקן כירה שהסיקוה וכו' נותנין וכו' דהוא נמי דיני דביה"ש, דכרגע נותני' שם הקדיר'; ואח"כ הדר הכא למילי דנר שסיים לעיל בפ"ב דמיירי הכא שבנר קידש היום] : 51)ר"ל אסור ליהנות בשבת מהשמן הנוטף : 52)מדהוקצה להדלקה : 53)מנורה קדשה :
54)דמוקצה מחמת מיאוס : 55)*דבשעה שהאבוק' דולקת עליו, הוה מנור' 55 בסיס לאיסור. מיהו נר שמן בשעה שדולק יש בטלטולו חשש איסור דאו' דהו"ל פסיק רישא, דא"א שיטלטל הנר שמן אם לא שיקרב השמן או ירחקו ממקום שהפתילה בוערת, דחייב משום מבעיר ומכבה [כבילה דבב"א וא"ח רע"ז ס"ג]; ורק נר חלב ושעוה הדולק כאבוקה אסו' מדרבנן לטלטלו בעודו בוער, מדהוא בסיס לשלהבת האיסור. ולרתוי"ט [פ"א דתמיד מ"א], גם באבוק' דולקת יש חשש איסור דאו' בטלטולו [ועי' בפירושינו שם 39, ועי' באשל רע"ז סק"י. ולפי דבריו נ"ל דמ"ש בש"ס הכא [דמ"ד.] הכא לנר שמן ופתיל' דאסו' לר"ש משום בסיס, ולא קאמר משום מכבה ומבעיר, דהרי מודה ר"ש בפסיק רישא [כשבת קי"א]? נ"ל דה"ט משום דע"כ ר"ש אסי' אפי' בפתיל' הדולקת שאין עליה שמן, רק שמלוחלת בשמן, באופן שאין לחוש בו חשש קירוב וריחוק השמן, ואפ"ה אסו' משום בסיס. ועי' עוד תוס' [דמ"ב ד"ה ומחס]. אב"י ודברי הרב כאן, שכ' דנר הדולק בשבת אסור לטלטלו גזירה שמא יכבה, וכן כ'

ומותרין בשתייה. מוליאר [32] הגרוף [33] שותין הימנו בשבת [34]. אנטיכי [35] אעפ"י שגרופה, אין שותין ממנה [36]: ה המיחם [18] שפינהו [37] לא יתן לתוכו צונן [38] בשביל שיחמו [380], אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס [39] כדי להפשירן [40]. האלפס [41] והקדרה, שהעבירן [42] מרותחין [43] לא יתן לתוכן תבלין [44], אבל נותן הוא לתוך הקערה [45], או לתוך התמחוי [46], רבי יהודה

למגוז הכי, דהא צריך להיות סמוך לחפיפה טביל', והרי אסור לינשות חפיפה בשבת] : [32]הוא כלי שיש לו בית קבול לגחלי', סביב להמים שבבית קיבול הפנימי : [33]שגרפוהו מהגחלים מע"ש : [43]מהמים שנתנו לתוכו מע"ש, דאינו מוסיף הבל, רק משמר החום : [35]הוא כלי נחושת עם ב' שולים, ומשימין גחלי' בין ב' השולים, והמים בחלל הכלי שעל השולים : [36]דמדהאש למטה מהמים. חומו רב, והו"ל כמטמין במוסיף הבל : [37]*ר"ל יורה שסילקוה מהאש ובה מי' חמין:

40 [38]מים צונני' מועטי' : [380]*אם כוונתו שיתחממו הצונני' : [39]שהוא כלי שני : [40]°דבכלי שני אי אפשר שיתבשלו הצוננים, להכי אפי' נותן לתוך הרותחין שבכוס, מים צונני' מועטין, שרי; אבל בנותן לתוך הרותחין מי' צוננים מרובין, אפי' לכלי ראשון שרי, מדא"א שיתהוו רק פושרין; ודוקא בהסיר בשעת השפיכה הכלי ראשון מהאש [שי"ח י"ב]. מיהו באם רותחין מאד, אפי' בכ"ש אסו', וכמבואר בכלכלת שבת בדיני חמום לכתחיל' [וכ"כ מג"א שם סקל"ד]. וה"ה בפינה מים מהמיחם לגמרי, מותר ליתן בו צוננים מרובים, דמשום מצרף ליכא, מדאינו מתכוון לצרף, והרי קיי"ל כר"ש; ואע"ג דהו"ל פ"ר? י"ל דוקא במלאכה אסור פ"ר, משא"כ צירוף אינו מלאכה רק כשמתכוון לתקן כלי [מגיד משנה. ועי' לעיל ספ"ב]. רק דמתני' אליבא דר"י, דס"ל דבר שאינו מתכוון אסור; להכי נקט „שפינהו" דמשמע שסילק היורה עצמ', ולא נקט שפינהו ממים. [ותמוהין לי דברי המ"א שהביא רמג"א שם סקל"ו, שכ' דמצרף שאינו מתכוון אפי' לר"י שרי; וק' והרי בשם הכא [דמא"ב] אמרי' בפירוש דלר"י בכה"ג

43 אסור? ות"ל כי כוונתי לרלא"מ פי"ב משנת שהקשה כן לרמ"א וע"ש מה שתירץ] : [41][טיגעל] : [42]*מהאש : [43]*נ"ל דאין ר"ל שהעבירן מן הרותחין, אלא ה"ק שהעבירן מהאש מרותחין; דהאי מם סי' הבניין של בינוני פועל, ומנוקד בשוא, ור"ל בל"א [קאכענד] : [44]*וה"ה כל דבר, דכלי ראשון אף שנשתהה הרבה אחר שהעבירן מהאש,

פרק ד במה טומנין ובמה אין טומנין [1] אין טומנין לא בגפת [2] ולא בזבל [3] ולא במלח ולא בסיד ולא בחול, בין לחים בין יבשים, לא בתבן ולא בזגים [4] ולא במוכים [5] ולא בעשבים, בזמן שהן לחים [6] אבל טומנין בהן כשהן יבשין. טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה [60] ובנסורת של חרשים [7], ובנעורת של פשתן [8] (דקה), רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה [80]:

תבלין ממש, והן לבד קשין לבשל, עכ"פ מי דמי אור דקובע למיבשל רק מד"ס [כרמב"ם פ"ג ה"ג ופ"ד ה"ב דמיבשל], לבישול שבת דאו'? והרי באמת אמרו בירושלמי [רפ"ד דמיבשל], דדוקא בכובש כ"ל, ובשלוק דוקא בשלוק כ"ל, קובע למיבשל, עכ"ל; וא"כ וכי ס"ד דבשבת כמי ביני בישול כ"ל? . וטעם חלוק דיכיהן כ"ל, משום דקביעת אור ודומיו למיבשל, הוא משום דלא נגמר מלאכתו, ולכן ביני בישול גמור; ומשא"כ בשבת שני כשהוא מלאכת מחשבת בין לקולא בין לחומר' [כביל' יג"ב]. מיהו כל זה לשיטת מיגלתו גי'; אבל תמהני איך סיגלים עיכין השכוכים ולחקור מה ביני רביעתו' בזה? ומה כ"מ מה ס"ל לר"י והרי לא קיי"ל כוותי'? ואיבתיק לכ"מ ידידי כ"י מ"ש זה כמה בגליון ש"ס שלי, וז"ל שם, כ"ל דכוונת תוס' דאל"כ היאך לא פליג ר"י בכל מתני' דליביל באכטיכי ומיחם? ואי"ל דבאמת ר"י אכולהו קאי; ליתא דהרי ליביל [דמא"ב] אדרבה מוקמינן מתני' דמיחם כר"י? אינ"כ כדבריהם. א"כ בזה יתישב יפה קו' רפ"מ, דמ"ב תוס' תבלין דוקא, לאו לאפוקי שאר מיני קאתי, רק לאפוקי אכטיכי ומיחם דליביל. וטעם דבריהם כ"ל דדוקא בנתן דבר קר לחם, והוא דבר לח שמתערב יפה, מתבטל החמימות, ומשא"כ אכטיכי הכל חם, ומשא"כ מיחם אף שנותן לתוכו צוני', כמושתן עומד ליצלמו ואינו מתערב, כדקאמר ר"כ ליביל מפני שנחושת' מחממתה].

פ"ד [1])*לאסור לטמון תבשיל בע"ש בדבר שמוסיף חמימות, רק במה שמעמיד חמימות, דשמא יטמין בע"ש בגחלים בוערות, ויקתה בשבת למהר בישולו: [2])פסולת זתים ושומשמין: [3])של בהמות: [4])קליפי וגרעיני ענבים: [5])כצמר ולמר גפן: [6])אכולהו ד' קאי [אב"י אף דרמב"ם ור"ב פרשו דדוקא לחין מחמות יבלמן, לא מחמת דבר אחר? וזהו בשיטת רש"י בגמ' [דמט"א] דלחין מחמת יבלמן מחמם טפי מלחין מחמת דבר אחר; אמנם אמו"ו גאון ישראל שליט"א, הלך אחר פסק ההלכה [בא"ח רנ"ז מג"א סק"י] דאפי' לחין מחמת דבר אחר אסור; ועי"כ כ' סתם ולא חילק. וגם רמב"ם חזר בו ממ"ש בפירושו, דכ' בפ"ז משבת ה"א, וז"ל, לחים אפי' מחמת יבלמן; אלמא דמחמת יבלמן גריע ממחמת דבר אחר]: [60])*ה"ה שאר כולות [דכ"ז כ"ג]: [7])*[זעגע שפאן]: [8])*[ווערק] והן הקסמין שנופלין מהפשתן כשיכפלוהו [וכ"ל דל"ג "דקה", דהרי בשם אנטרין

 ☜

בשבת [55]. נותנין כלי תחת הנר לקבל נצוצות [56] ולא יתן לתוכו מים [57] מפני שהוא מכבה:

הרמב"ם בפי' המשנה; הוא תמוה, דזה דלא כמסקנת הש"ס דמו"א, דמסיק דטעמא דר"ש הוא משום נשים? ועי' מג"א רע"ו סקי"א]. וקיי"ל דבהדליקו במנורה באותה שבת, אפי' כבה אסור לטלטלו אפי' לצורך גופו [ר"ל שצריך לו לתשמיש היתר], או לצורך מקומו; ולא דמי לשאר כלי שמלאכתו מחמת איסור דשרי לטלטלו לצו"מ? דהתם גם ביה"ש הי' מותר לטלו כה"ג, משא"כ מנורה שדלק עליה ביה"ש, מגו דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולה יומא [רע"ט רע"ז סק"ב]. מיהו במקום עליו יסקלנו [רע"ט ב']: [56])[פונקען], דאין בהן ממש. ומותר נ"כ לטלטל ולסלק הכלי אחר שכבו בו הנצוצות [מג"א רס"ה סק"ו]: [57])*אפי' מע"ש, גזירה שמא יתן שם המים בשבת, וקודם גמר הכתיבה יפלו, והו"ל מכבה בידים. ואע"ג דכל כבוי הו"ל מלאכה שא"צ לגופה בא"ל להבהב הפתילה [כמג"א רסי' רע"ח], א"כ הו"ל גזירה לגזירה? כ' תוס' דהכא גזרי' אטו כבוי שצריך לגופה. ולרמב"ם [ריש פרק דלקמן] כל היכא שראו חכמים שלא תתקיים זאת הגזירה רק בגזירה אחרת, גזרו גזירה לגזירה, וע"ש; וכ"כ תוס' חולין דקד"א ד"ה ומכא: הידושים. משנה א'. חמין ותבשיל, כ' רבינו הגאון אמ"ן זצוק"ל, וז"ל, תמוה דבתבשיל לא פליגי? וכ"ל דתבשיל לרבות' דהיתר בגרוף וקטום, וחמין לרבות' דאיסור, בלא גרוף וקטום: שם יגד שיגרוף, כ' מלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, ק' דמ"ח שמא יגיס דחייב משום מבשל? ועי' חי' רשב"א פ"ק במאי דאמרי' בינקורה ומוח'; דלפי תרוצו בתרא, איירי הכא בנתבשל כמאכל ב"ד, ולז אף כשיגיס א"ח משום מבשל. לפ"ז בלא הגיע למאב"ד אסור להשהות אף בגרוף. ומזה תמוה לי על דבריו בחי' כאן, דהאריך אי מותר להשהות בגרוף בלא הגיע למאב"ד, אי חיישי' לחתוי, ולא הזכיר שמא יגיס? ודוחק לומר דסמך א"ע אמ"ש בפ"ק דבאליבא טוח' אסור שמא יגיס, והכא בטוח' איירי, ואפ"ה איכ' חשש דיחתה. עכ"ל. אמר המחבר ה"ל כי כבר שכחנה מרגניתא דא, וכוונתי לדעת קדושי' לעיל סי' 5. ולפמ"ש מוכח לקרב כב' ידים מה שדחה הגאון הנ"ל באמת הבנין שבידו, דעג"כ רשב"א כך דעתו: מ"ה סי' 48 וכתבו התוס' רמב'ב ד"ה לבל, דדוקא תבלין אין מתבשלין בכ"ר לר"י, אבל בשאר מילי מודה, עכ"ל, והקשה אדם המעלה הקשה כברזל, ה"ה הרב המאה"ג החרוץ מהו' ליזר מדריון שליט"א, דזה כנגד משנה ערוכה פ"א דמעשר מ"ז, דגם בשמן ס"ל לר"י דאינו מתבשל בכר רק בחומץ וציר, עכ"ל. והשבתיו ב' תשובו' בדבר; חדא הרי כל עיקר חילוק של תבלין משאר מילי, היינו רק מדבאין למתק לא מחזי כמבשל. וכמ"ש תוס' [לעיל לט"א ד"ה כל], והרי שמן ג"כ בא למתק, והרי הרמב"ם בפ"ב דערלה מ"י כ' בפירוש דגם שמן בכלל תבלין, [ועי' תוס' מ"ק דינ"ב ד"ה בתבלין]; ועו אף לפי דעת מעלתו דתבלין דהכא

פרק ה במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה [1]

יוצא הגמל באפסר [2], ונאקה [3] בחטם [4] ולובדקים [5] בפרומביא [6] וסוס בשיר [7] וכל בעלי השיר [8] יוצאים בשיר, ונמשכים בשיר [9] ומזין עליהם וטובלין במקומן [10] : ב חמור יוצא במרדעת [11] בזמן שהיא

פ"ה [1])*לר"ה ; דאדם מצווה על שביתת בהמתו מדאו' [כלקמן דפכ"ד 1] ; רק כל משא שמשתמרת בו, לא הוה כמשאוי, אבל כשהוא לנטירות' יתירת', או שאינה משתמרת בו כלל, או כשהוא לנוי שאינה רגיל' בו, הוה כמשא [ש"ה ס"א] : [2])[האלפטער] ; והוא חבל שבצוארה : [3])*[דראממעדאר] ; והוא מין גמל כקיב שקלה לרוץ, וחזקה יותר
5 מגמל : [4])טבעת ברזל שבחוטמ', דצריכ' נטירות' יתירתא : [5])*חמור מלוד שחזק ביותר [ונ"ל שזה היינו אותו לוד שבחלק בנימין [כמגילה דד"א], שהיתה בגבול מערב א"י סמוך לגבול ח"ל [כגיטין רפ"א מ"א], ושם הי' ב"ד של ר"א [כסנהדרין דל"ב"ב], והיתה כמהלך יום מירושלים [כמעשר שני פ"ה מ"ב], ונקרא כינת המקום ההוא לדא ; אבל הך דהכא הרי אומרי' בש"ס שהוא חמרא לובא, וכ' תוס' דלובא הוא מצרים, וכן נקרא כ"כ בתנ"ך [ד"ה י"ב ג', ונחום ג' ט'] וכן יעוד היום יש מדינה בדרומית מצרים שנקראת לִיבְיֶען, והיא הנקראת לפנים לוד ; וכן אשכחנ' בישעי' [ס"ו פי"ט] ובירמיה [מ"ו פ"ט] וביחזקאל [כ"ז פ"י ול' פ"ה] ; וכן כתיב ומצרים ילד את לודים [בראשית י' פי"ג] ; ושם הי' מושב גזלני' [פסחי' יב"ב], והיו אוכלים בשר אדם [כרש"י שבת ד"י יע"א] ; ולהם מכר א"ע ריש לקיש קודם שחזר בתשוב' [כגיטין דמז"א] . אומנם אותו לוד שנזכר בתורה [בראשית י' פכ"ב] בבני שם, לוד שליטי הי', באזיע הקטנה שנקרא כינת לִידְיֶען, והוא מח"ל] : [6])*רסן ברזל שנקרא בלשון רומי פרעמום ובל"א [געביס] : [7])[האלז קעטטע] : [8])כבלבי ליידין : [9])ר"ל מותר למשכן בחבל שבשיר : [10])*אמזין כמי קאי ; דשנטמאו במת. מזין עליהן בג' וז', ומטבלין אח"כ במעין בצואר הבהמה. וקמ"ל בהזא', דלא חיישי' שמא יתכוון להזות אבהמ' ונפסל' ההזא' ; ובטביל' קמ"ל דליכא חציצ' מדרפויין בצואר' : [11])[זאטטעל זויס], והוא כר קטן שמניחין על החמור כדי שיתחמם : [12])*מע"ש, דבשבת אסור לקשרו לו, מדצריך לסמוך א"ע בבהמ' כשיקשור לה, ומשתמש בבע"ח ; ובערב וקשרו לה, אסור' לצאת בו . ודוקא לקשרו לה אסו', הא ליתנו עליה מפני הצינה ושלא תצא בו מותר ; ודוקא חמור דגם בתקופת תמוז קריר לי', אבל סוס אסור ליתן עליו

ב טומנין בשלחין [9], ומטלטלין אותן [10], בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן [11], כיצד הוא עושה [12] נוטל את הכסוי [13] והן נופלות [14], רבי אליעזר בן עזריה אומר קופה [15] מטה על צדה ונוטל [16] שמא יטול ואינו יכול להחזיר [17], °וחכמים אומרים נוטל ומחזיר [18]. לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך [19]. כסהו ונתגלה [19°] מותר לכסותו. ממלא את הקיתון [20] ונותן תחת הכר [21] או תחת הכסת [22]

לאפשט מברייתא' דר"י אכינורת קאי] : 8°)וקיי"ל [רנ"ג ס"א וסשרנ"ו] דשאלעכט שלנו אינו הטמנה מדאין הקדירה מסביב נוגע בתנור; ועי' בכלכלת שבת, בדיני הטמנה סי' 5 : 9)°עורות לקין עם שערותיהן : 10
10)*אפי' לא טמן בהן; ומיירי בשל גסה, דכשכופלה חזי לישב עליו [מיהו אי"ל כר"ת, דהכא ביבשין מיירי, דק"ל דבכה"ג מי חזי להטמנה ?] : 11)ואפי' טמן בהם, מדמוקצו' לטווי'; מיהו ביחדן לעולם להטמנה, אז בטלי להטמנה : 12)הטומן בהן, איך יוציא הקדיר' מתחת המוקצ' : 13)*ומיירי שמקצת הכסוי מגולה [רנ"ט ס"א]; ואי"ל דעכ"פ הכסוי בסיס לאיסו'? ליתא, דאין הכסוי משמש להצמר, רק הצמר משמש לקדירה לחממ'. ובאין הקדירה מגולה כלל יתחוב כוש וינער [מג"א רנ"ט סק"ה], ובא"א בכוש התיר בא"ר ליגע בצמר עצמו לסלקו : 14)*ואכתי לא שמעינן מה יעשה משנטל הכסוי, ובהא פליגי ר"א ורבנן : 15)[פאס] : 16)ר"ל הקופה שטמן בה הקדירה בצמר מטה אותה, ולוקח המאכל, אבל לא יוציא הקדירה : 17)ושמא יטלטל המוקצה להחזירו. וי"א דאפי' באינן מוקצ' אסור, גזיר' שמא תתקלקל הגומא ויתקנה, והו"ל כהטמנה חדשה : 18)כשלא נתקלקל הגומ', דלא גזרינן : 19)*אפי' בדבר המותר לטלטל אסור; דהטמנה בשבת אסור אפי' באינו מוסיף הבל : 19°)°משחשיכה דוקא, ואז אפי' לכתחילה מותר לגלות [רנ"ז ס"ד]; והא דנקט לשון דיעב', קמ"ל דהא בכסהו ונתגלה מבעו"י, אפי' גלהו בדיעב', אסור לכסות משתחשך [רט"ו שם סק"ד] : 20)[קרוג] עם מים צוננין או תבשיל צונן : 21)[דעקקע] : 22)קיססען [עמ"ש פ"כ דכלים מ"א]; ולהכי מותר מדאין כוונתו רק שלא יצטננו ביותר, או כדי שתפג צינתן [שם ס"ו] :

ד אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו, ולא בזוג [27] אף על פי שהוא פקוק [28], ולא בסולם שבצוארו [29] ולא ברצועה שברגלו [30], ואין התרנגולין יוצאין בחוטין ולא ברצועות שברגליהם [31], ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן [32], ואין הרחלים יוצאות חנונות [33] ואין העגל יוצא בגימון [34], ולא פרה בעור הקופד [35] ולא ברצועה שבין קרניה [36], פרתו של רבי אליעזר בן עוריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים [37]:

דהו"ל דבר שאינו מתכוון? פסיק רישא הוא; או דלתיא באמת כר"י דס"ל דבר שאינו מתכוון אסור [ועמ"ש לעיל ספ"ג. אב"י עי' י"ד סי' ש' ס"ו]: [27])[שעללע]: [28])סתום' במוכין שלא ישמיע קול, עכ"פ מחזי כמוליכה למכור לשוק: *9)עלים שקושרין סביב לוארו שלא יחכך מכתו בשיניו: [30] במכקשת רגלי' זב"ז, קושרין טבעת מעור עב סביב המקום שמכקשת: [31])*אלת שברגליהן אקוטין כמי קאי, דקוטין לסימן ורלועות שלא יפרקו: [32])שלא יגררו זכבן בארץ: [33])שכותכין מין עץ בקוטמן, שיתעטשו ויפלו התולעי' שתוך ראשיהן: [34])עול קטן שכותכין בלוארו, להתרגל בעול: [35])[שטאכעל שוויין] [והוא מלשון מורש קפוד ישיני' י"ד פכ"ג וכתחלף הדלית בדיש], שסערותיו קדין, וקושרין עורו על דדי הפרה שלא ינקו מאם השרלים: [36])בין לבוי בין לשמירה: [37])של שכנתו היתה, ומדלא מיח' בה נקראת על שמו: חידושים, מ"א, כ' הרב על שביתת בהמתו, דכ' למען ינוח. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א וז"ל אבל לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך, כ' תוס' דליכא רק במחמר בהמתו. ואכי מסופק אם נשים מלווין בשביתת בהמ', היכא דליכא משום מחמר, דהרי הוה רק עשה, ומ"ע שהז"ג נשים פטורו'? ואף דחייבות בקידוש מהיקישא דזכור ושמור, י"ל דוקא קידוש, דהוא זכיר', אבל מ"ע דשבת י"ל דפטירי? ועבר"ן פ' כל כתבי, שכ' דכל מילי דשבת נשים שוין לאנשי'; ועב"י כסרל"א, וצ"ע לדינא. עכ"ל. 0

[0]אמר המחבר במחכ"ת הגאון הנ"ל אשתמיטתי' המשנה דשלהי פרקן ומפרת שכנתו של ראב"ע? ודוחק לומר דלהגאון הנ"ל רק מדרבנן הית' אסור; מלבד שזה דוחק גדול, דהרי דומי' דפרת איש נקט לה דאסור מדאו', וגם הגאון הנ"ל לא התכוון לזה, מדלא הזכיר המשנה הנ"ל ולומר דהתם רק מדרבנן איירי; ק' תו לה"ה כרחיק הפלוגתות, דהרי לראב"ע ודאי שרי לגמרי אפי' לאיש [כפ"ב דביצ']; וכן מבואר כמי בירושל' דפליג לרבנן ושרי לגמרי, ועכ"כ דס"ל כשמואל [שבת כנ"ח] דלגוי עותד לגמרי; וס"כ רבנן אף דס"ל כדקיי"ל [א"ח ס"ה סי"ו]

קשורה לו [12]: זכרים [13] יוצאין לבובין [14], רחלת יוצאות שחוזות [15] כבולות [16] וכבונות [17] העזים יוצאות צרורות [18], רבי °יוסי אוסר בכולן, חוץ מן הרחלים הכבונות [19], רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב [20]: ג ובמה אינה יוצאה, לא יצא גמל במטולטלת [21], לא עקוד [22] ולא רגול [23] וכן שאר כל הבהמות, לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך [24] אבל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך [25] ובלבד שלא יכרוך [26]:

מרדעת כלל, דמחזי כמטעינו משא. ולהסיר מרדעת בשבת, בין מן החמור או מהסוס אסור מדהוה טרח' שלא לצורך. ואוכף הנקרא [זאטטעל], אסור בין ליטל בין להניח בין לקשור בין לסוס [ש"ה ס"ח]. אולם בשעה שהקור גדול, ואנו רואי' שמזיק לסוס, וכן בימות הקיץ שהזבובי' רבים ומצערים לסוס, מותר להניח עליו כל מכסה שירצה, דמה לי לצער חמור מ"ל לצער סוס; ובלבד שיהי' נזהר שלא ישען עצמו על הבהמה בשעה שמכסה. [רט"ז שם סק"ו]: 13)אילים: 14)שמכסין זכרותן בכיס בתמוכת לב, דקשר למטה כנגד הבצים וקשר למעלה כנגד הגיד, למנען מלעלות על נקיבו': 15)שקושרין זנבן למעל', כדי להקל עלית הזכר עליהן [ולשון שחוזות פי' בירושלמי כמו משחזות, כלומ' מחודדו' להגביה הזכר]: 16)שכובלין וקושרין זנבן לצד מטה, למנען מהזכרי': 17)°שמלפפין בגד סביבה שלא יטנף למר הנקיבות שהוא רך [וכבונות נ"ל שפירושו ליגוף [הויבע], כמו תנן כוונתו לבתי [ב"ב ק"ט] שפירושו ליגוף כ"כ ה"נ מלבישין להכבש את הכתונת הזה דרך ראשו כעין [הויבע] כדי לכסות גם הראש חוץ מהעינים והפה]: 18)לפעמי' קושרי' דדיהן בחוזק שיתיבש החלב, ולפעמים רפוי שלא יטפטף החלב לארץ: 19)דהו"ל תכשיט: 20)ליבש חלבן; אבל שלא יטפטף החלב לארץ מדלא מהדק אסור, דהוא נפל ואתא לאתויי [שם ס"ו]: 21)מטלית או כר שבזנבו, לסימן או לדבר אחר: 22)שקושר חבל ידה לרגלה שלא תוכל לברוח: 23)שקושר א' מידיה כלפי מעל' שלא תברח: 24)האחד, והאחרי' נמשכי' עמו; דמחזי כמוליכן למכרן: 25)*ר"ל דבאינן קשורי' זב"ז, מותר להכניס כל החבלי' שבפיהן לידו, ובלבד שלא יצא ראש החבל מתחת ידו טפח, דהו"ל משאוי; ויש אוסרי' [שם סע"ו]: 26)*שכיב ידו ויקשור, משום כלאים; דא' למר וא' פשתן. ואף

ולא בנומי׳ [12]) ולא בטבעת שאין עליה חותם [13]) ולא במחט שאינה נקובה [14]) ואם יצא׳ אינה חייבת חטאת [15]):

ב לא יצא האיש [150]) בסנדל המסומר [16]) ולא ביחיד [17]) בזמן שאין ברגלו מכה [18]) ולא בתפילין [19]) ולא בקמיע [20])

בקלר שרי [שלא רצו חכמים לאסור לה הכל, שלא תתגנה על בעלה]. אבל הנך ב׳ דלעיל אפי׳ בקלר אסורי׳; וי״א דאפי׳ בקלר המעורבת או בבית, אסורי׳: [10])עטרה בלורית ירושלי׳: [11])[האלזביכדע], שמהדקתה סביב לצואר, שתראה בעלת בשר, ובלשון רומי נקראת שלשלת של קשוט צואר [קאטעללא]: [12])נזמי אף; אבל בנזמי אוזן יוצאת, דטריך לשלפן, דהאזניים מכוסי׳ בשבכה: [13])אע״ג דתכשיט הוא לה, אסור דלמא שלפי ומחוי: [14])*נמי תכשיט הוא, דשם זהב בראשה: 15
[15])*וקיי״ל דנשי דידן יוצאת בכולן לכרמלית, ואפי׳ הנך דמשנה ג׳, מדאין לנו ר״ה, וגם תכשיטין מצויין ולא שלפא ומחויי [ש״נ ח״י. ולע״ג דכבר נאסר במנין? נ״ל דהכא שאני, דהאיסור ידוע טעמו [במג״א ס״ט סק״ז]; או מדאינו שכיח ר״ה [כרמ״א ש״ט ס״ג]; דבהכך גוונא שרי לבטל איסור ב״ד הקודמין, כשיש עליל׳ וניכרת להתיר, דלע״נ דגבי לולב ושופר אסרו מה״ט? הכא חששו שלא תתגנה וגם יש לחוש שתיעבור דמזיד מה״ט, ודו״ק]: [150])*לר״ה: [16])*מנעל עץ עם מסמרי׳. ונאסר משום מעשה שהי׳ בשעת שמד, שנחבאו א״ע במערה, ושמעו רעש ע״ג המערה, וחשבו שהאויבים באים עליהן, ודחקו א״ע, ורמסו והרגו זא״ז במסמרי׳ שבמנעליהן אלו; ומשום דבשבת הי׳ המעשה, גזרו רק בשבת ויו״ט שהם ימי כנופיא שנאסרי׳ במלאכה: [17])במנעל יחידי, שיחשדוהו שנושא השני תחת כנפי בגדו; ותו דחיישי׳ מדמחייכי עלה, שלף ומייתי לי׳ ד״א בר״ה: [18])דכיש מכה, מכתו מוכחת, ולא יחשדוהו, ולא מחייכי עלי׳: [19])*אפי׳ למ״ד שבת זמן תפילין, עכ״פ יש לחוש שכשירצה לפנות, יטלטלן ד״א בר״ה; א״נ ה״ה קמיע שכתובי׳ בו שמות, אף שהיא של מומח׳ אסור לצאת בה, אם לא שמחופה בעור, דאז מותר להכניס׳ בבית הכסא; משא״כ תפילין אף שמחופין בעור אסורין מפני השין שכתוב על העור. ולכן קיי״ל דבשבת אסור להניח תפילין [עי׳ א״ח ל״א ומג״א שם סקי״ב ועי׳ ש״ח מג״א סקי״א]: [20])כתב או עשבי׳ כרוכי׳ בעור שנושאין לרפואה: [200])ר״ל שלא ריפא עדיין ג״פ; דבאתמחי גברא, דהיינו שזה האדם ריפא כבר ג״פ בג׳ קמיעות כזו שכולן שוות, או דאתמחי קמיע, דהיינו שקמיע זו רפאה כבר ג״פ, מותר להוציא קמיעו [ועי׳ ש״א

פרק ו במה אשה יוצא' ובמה אינה יוצא' [1]), לא תצא אשה [2]) לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה [3]), ולא תטבול בהן עד שתרפם [4]). ולא בטוטפות [5]) ולא בסנבוטין [6]) בזמן שאינן תפורין [7]) ולא בכבול [8]) לר"ה [9]) ולא בעיר של זהב [10]), ולא בקטלא [11])

דאף לכוי אסור מדאו', עכ"פ איך יחמירו עוד דאף דבכל דוכתא לא מצינו שהחמירו באשה בעשה שהז"ג, הכא גם באשה החמירו, זו פלוגתא כפול' ורחוק' היא? ותו דא"כ כשלא מחה בה למה נקראת על שמו, שיהי' שקול כאילו הוא עצמו עשה כן, הרי בדיד' הוה רק מדרבנן, ובדידי' אסור מדאו', ואיך יוציאו לעז על אותו צדיק שחטא בכפל? [ואף דבירושל' י"א דשל אשתו הי', לפ"ז י"ל דזוה שקנתה אשה קנה בעל' עכ"פ בש"ס דלן משמע טפי דשל שכנתו מומש היתה. וגם להך ירושלמי לא התכוון הגאון הנ"ל, דהרי לא זכר המשנה כלל? ותו ק' למה באמת ראב"ע לא מחה בה, דאף לדידי' שרי, הרי יחיד ורבים הלכה כרבים? ואי"ל משום דראב"ע גם הוא מפי רבים שמע, ומה"ט לא חזר בו [כעדיות פ"ה מ"ז]; ליתא דאדרבה משם ראי' דרק הוא בעצמו מה"ט לא חזר משמועתו, אבל לאחר אסור לעשות כיחיד נגד רבי', דהרי עקבי' קאמר התם לבנו אתה שמעת מפי היחיד ומפי המרובי', מוטב להניח דברי היחיד ולעשות כמרובי'? אע"כ דידע שלא תשמע לו, והרי לא קאמר לה ולא מידי, דבכה"ג ס"ל דאפי' בדאו' א"צ למחות, דאמרינן מוטב שיהיו שוגגין ולא מזידין [כבילה ד"ל ע"א]; ואפשר דראב"ע ורבנן פליגי בפלוגתא אי תוכח' עד נזיפא או עד הכא' [כערוכין דטז"ב], רק מדשתק הנשיא לא הי' בידם למחות כלל. ויהי' איך שיהי' ה"ת אי לרבנן שביתת בהמ' של אשה דאו', להכי קראוה על שמו דס"ל כדקיי"ל [א"ח תר"ח] דבדבר המפורש בתורה, אפי' בדידע שלא ישמע לו, אפ"ה מחוייב למחות עד הכא' וקללה; אבל אי כימא דלרבנן אשה רק מדרבנן מצווה על שביתת בהמתה, א"כ למה קראוה על שמו, הרי גם לדידהו לא הי' צריך למחות, ככל מילי דרבנן או שאינו מפורש בתורה [כבילה הנ"ל ותוס' שם]? גם בל"ז לא ידענא מה יכריחנו להוציא משנה דפרה ממשמעותא דכולא פרקן, דכולו מדאו' קמיירי, וה"נ באשה:

פ"ו [1])*הקדים תנא למנקט דין יציאת בהמ' קודם ליציאת אשה? מדדרך בהמ' להשכים יציאתה יותר: [2])*בבהמ' הקדים דין היתר יציאתה, ובאשה דין איסור יציאתה? דכבודה בת מלך פנימה: [3])אכולה קאי דלא תצא לאגר בקוטין ורצועות שבראשה; דשמא יזדמן לה טבילת מצוה, ומדקוצצי' צריכ' להסירן אז, וקשמיכן שתוליכן ד"א בר"ה: [4])שתעשם רפויין קצת, שלא יקצצו בין מי הטביל' לגוף: [5])*ציץ זהב שבמצח: [6])כמין [באָרטע] שלמטה מהציץ הנ"ל מהצדעין עד האזניים: [7])בשבכה, ואטוטפת כמי קאי, דבתפורין כמי שרי, דאין לחוש לשלפא ומחויא, דכיון דתפורין בשבכא, לא תגלה שערותיה בר"ה: [8])[ציכדע] קטנה שתחת הציץ שלא ידקקנה הציץ: [9])*אבל

ואין יוצאין בהן בשבת[41]: ה יוצאה אשה בחוטי שער[42] בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה[43] ובטוטפת[5] ובסנבוטין[6] בזמן שהן תפורין[7], בכבול[8] ובפא' נכרית[44] לחצר[440], במוך שבאזנה[45] ובמוך שבסנדלה[46] ובמוך שהתקינה לנדתה[47], בפילפל[48] ובגרגיר מלח[49], ובכל דבר שתתן לתוך פיה[490], ובלבד

שלא יכשרו בתולותיה: 40)מקט"ו, דתשמיש אדם הוא: 41)דאפשר לה ליטל השלשלת ולא תגלה שוקה: 42)*שקולעתן כחבלים, וקושרת בהן שערותיה. ולא דמי לחוטי צמר לעיל, דהכא המים נכנסים בקשר; דכל חבל העשוי משער, אינו פחות מג' שערות, ולהכי לא מהדק [בסוכה דו"א]; ומשו"ה א"צ להסירן כשתטבול, ולא אתי לאתויינהו [ר"ן, ועי' קנ"ח ד']: 43)קמ"ל שער חבירתה, אע"ג דמאיס עלה, לא חיישי' דמחייכי עלה; וקמ"ל שער בהמ'. אף דלא בת מינה ומכער, לא חיישי' שיחייכו עלה: 44)*[פאלשע טוער] 44

[וק"ל הרי אסור משום מראית עין, מדומזי כפרועת ראש, דאפי' בחצר עכ"פ בעוברת על דת יהודית הוה [כב"ש אה"ע קט"ו סק"ט]? והרי אפי' באסור דרבנן אסור משום מראית עין [כא"ח ש"ה סי"א ותרינ"א ס"ח, וי"ד פ"ז סק סק"ו]? ואי"ל דהכא בבתול' איירי; דהרי בש"ס [דסד"ב] קאמר הטעם שהתירו לה אלו שלא תתגנה על בעלה? וליכא למימר כמו דאיירי הכא במכוסי' השערות בשבכה, ועי"י שיתענב' השבכה, תראה כבעלת שער; וכמו כן צ"ל ביבמות [קטו"ב] יע"ש; ובכה"ג אפי' בר"ה שרי, דומי' דבומי און לעיל 12. וזהו דוחק? וכ"ל דאיירי הכא בחצר שאין רבים בוקעין בו דשרי [כב"ש שם], ובהא מיושב קו' תוס' בואכילתן [דמ"ב] ד"ה אין, דלמה לא נקט ברישא דבד"ה אסור פאה? ולדברינו מיושב שפיר, דלהכי לא נקט לה התם משום דבל"ז אסו'. מיהו לדברי תוס' שם, כ"ל דאיירי הכא בלובשתן על השבכה רק לקישוט, וניכר עי"י השבכה שאינן שערותיה [ועי' מג"א ע"ה סק"ה וו', ועטרת זקנים ואשל שם סק"ה, ותשו' ב"ש סי' י"ו, ובד"מ א"ח סי' ש"ג ז', ובמשבצות שם סק"ט, ובשלטי גבורים כאן בפרקן]: 440)אכבול כמי קאי, דאסור לעיל בר"ה: 45)לקלוט ליחות האוזן: 46)שלא יתדקק הרגל: 47)*שתוחבת באותו מקום, שלא יטפטף הדם על בשרה ויכאיב'; ואפי' אינו קשור מותר, דמדמאיס, אי נפל לא אתא לאתויי; אבל מוך שבאזנה צריך שיהי' קשור קשר מהודק; ובמוך שבסנדל הסתום מכל צד, אפי' אינו קשור מותר. אבל מוך שהתקינה לנדתה שלא יטוף על בגדיה, הוה אגולי טנוף, ואסו' [ש"ג סט"ו]; דרק דבר שהוא מלבוש, אפי' אגולי טנוף מותר [כסי' ש"א סי"ג וי"ד]: 49)[פפעפפער] שבפיה

בזמן שאינו מן המומחה [20]). לא בשריון [21]) ולא בקסדא [22])
ולא במגפיים [23]) ואם יצא אינו חייב חטאת : ג לא תצא
אשה במחט הנקובה [24]) ולא בטבעת שיש עליה חותם [25])
ולא בכוליאר [26]) ולא בכובלת [27]) ולא בצלוחית של
פלייטון [28]), ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר״מ, °וחכמים
פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון [29]) : ד לא יצא
האיש לא בסייף [30]) ולא בקשת, ולא בתריס [31]) ולא
באלה [32]) ולא ברומח, ואם יצא חייב חטאת, רבי אליעזר
תכשיטין הן לו, וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמ׳
וכתתו חרבותם לאתים [33]), וחניתותיהם למזמרות [34]) ולא
ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה [35]). בירית [36]),
טהורה [37]), ויוצאי׳ בה בשבת [38]). כבלים [39]) טמאין [40]),

בכ״ה] : 21)מלבוש של מתכת שלובשין במלחמה, לבלי ישלוט חרב בהלובשו, [הארניש] בל״א : 22)*בלשון רומי נקרא קַאסִידָא, ובל״א [הֶעלם], והוא כובע ברזל שלובשין במלחמה : 23)[פּוּס הַארניש] ; והוא כסוי ברזל סביב לרגלים במלחמ׳ : 24)העשויי׳ לתפור בגדים : 25)מלאיכן לה לתכשיט ; ומשו״ה ביצאת בו לר״ה חייבת חטאת : 26)תכשיט לקשור מפתח חלוקה . וי״א תכשיט כטבעת סביב ראשה, ונקרא בלשון יווני ורומי [קאלליראס] : 27)[געווירצביכלכען], ובערוך גרס כוכלת ; וכן נקרא בל׳ רומי כּוֹכְלוֹס : 28)[באלזאם פלעשכען] ; ובלשון רומי נקרא שמן מרוקח [פָּאלִיַאטוּס] : 29)דס״ל דתכשיטין הן ; ורק לכתחיל׳ אסור דלמא שלפה ומחוויי׳ : 30)*חרב, דתרגום חליך וקשתך, סייפא וקשתא : 31)*[ברוסט שילד] משולש , דתרגום ואתים מגן, מאתן תריסין [דמגס] : 32)[שטרייט קייילע] . וי״א שילד עגול : 33)[יעטהאקען] : 34)[זיכעל] : 35)ואי תכשיטין הן למה יבוטלו לע״ל : 36)[קניבאנד] : 37)*דכלי המשמש כלי הוא, דעשוי רק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו ; ומה״ט גם לכוי אינן עשוין ולהכי אינן מקט״ו : 38)דלא שלפא ומחויי, שלא תגלה שוקה בר״ה : 39)שלשלת שתלוי מבירית לחברה, מפסיעות גסות,

ח הקוטע [61]) יוצא בקב [62]) שלו, דברי ר"מ, ורבי °יוסי אוסר [63]). ואם יש לו בית קיבול כתיתים [64]) טמא [65]) סמוכות שלו [66]) טמאין מדרס [67]), ויוצאין בהן בשבת [68]) ונכנסין בהן בעזרה [69]). כסא [70]) וסמוכות שלו [71]), טמאין מדרס [72]) ואין יוצאין בהן בשבת [73]) ואין נכנסין בהן בעזרה [74]). אנקטמין [75]) טהורין [76]) ואין יוצאין בהן : ט הבנים יוצאים בקשרים [77]) ובני מלכי' בזוגין [78]) וכל אדם אלא שדברו הכמים בהווה : י יוצאין בביצת

---

[61])שנקטע רגלו : [62])[שטעלץ פוס] : [63])דמדאיכו סמוך עליו רק על המקלות, ואינו לובשו רק שלא יראה חסר רגל, לפיכך אינו לא מלבוש ולא תכשיט רק משאוי : [64])שעשה בית קבול בראש הקב להניח שם מוך שלא יזיק ראש שוקו : [65])מקבל הקב טומאת מגע; אבל באין לו בית קבול כתיתין, בית קבול של ראש שוקו אינו מועיל שיקבל טומ', מדאיכו עשוי כשק שמטלטלין המלוי אגב הכלי, והכא אינו מטלטל הרגל אגב הכלי. והו"ל כשאר פשוטי כלי עץ שאינם מק"ט : [66])יש קטע משים כעין דפין של עץ או עור תחת ברכיו לסמוך עליהן בהליכתו : [67])אם זב הוא מדמיוחדין לתשמיש זה : [68])*דתכשיט דידי' הוא. וה"ה חיגר או חולה שצריך מאוד למקל, מותר לצאת בו אפי' חוץ לעירוב; ושאר כל אדם אפי' סומא ואפי' תוך לעירוב אסור לילך במקל, אדיכול לילך בלעדן הו"ל עובדין דחול [מג"א שם סקכ"ו] : [69])דאע"ג דאין נכנסי' במנעל בעזר', הכא לאו מנעל הן, מדאינן בראש הרגל : [70])כסא למכוון רגלי' שיושב עליו ורגליו בארץ, וכשרוצה לילך, נשען בידיו בספסלי' קטני', ודוחק א"ע בכח למקום שרוצה : [71])הן המנעלי' שברגליו, שנסמך עליהן ג"כ קצת בהילוכו : [72])מדנשען עליהן קצת : [73])מדאינו נסמך עליהן כראוי, אינן מהודקין ברגליו, ודלמא משתלפי ויביאם : [74])דחשיבי כמנעל : [75])*חמור עץ של ליצנים. וי"א [לארפע]. וי"א דפים לילך עמהן בטיט : [76])דלאו כלי הוא : [77])כך רגילי', שקושר האב רצועה ממנעל ימינו למנעל שמאל של בנו, ושל שמאל למנעל ימין של בנו, וחושבין שזה סגולה שלא יגעגע הבן אחר אביו : [78])*פעמוני זהב שבלבושיהם; והוא שיהיו ארוגי' בבגד, וגם שאין בהן ענבל, ואין משמיעין קול [ש"א סכ"ג בהגה, וע' מג"א שם סקל"ב ול"ה] : [79])קשר, ונתלה לרפוא' לכאב האזן :

שלא תתן לכתחלה בשבת , ואם נפל לא תחזיר , שן תותבת 50) ושן של זהב 51) רבי מתיר ° והכמי' אוסרי' 52) :
ו יוצאין בסלע שעל הצינית 43) הבנות קטנות יוצאות בחוטין 54) ואפילו בקיסמין שבאזניהם 55) ערביות יוצאות רעולות 56) ומדיות פרופות 57) וכל אדם, אלא שדברו הכמים בהווה : ז פורסה 58) על האבן 59) ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחל' בשבת 60) :

לריח הפה ; וכ' רש"י שהוא פלפל ארוך : 49)שנפיה לחולי שניים :
490)*כל מין בושם : 50)שנפל שנה, והושיב' אחר במקומו : 51)*שן
52 שמתחיל להרקב, מכסתו בזהב שלא ירקב יותר : 52)*אשן זהב לחוד
פליגי, דמקשיט הוא, שלפי ומקוי [אב"י וה"ק יוצא' בשה וכו' ובגרגיר
מלח וכו', ובשן תותבת, אבל בשן זהב ר' מתיר וכו' אמנם ק"ל לפי' קמא של
רש"י [דסה"א], שב' דלהכי לא תלא בזהב דלאו מחייבי עלה, א"כ למה עשה ר'
ישמעאל להאי איתתא שן זהב [בנדרי' דסו"ב] ? תרצתי לבני הרב שליט"א,
בני ! תקשה הכא גופה, אי באמת מחייבי עלה, אטו בשופטני עסקינן, שתינשה
לה דבר שיעל ידו תהי' לשחוק בעיני רואיה ? אבל מה"ט כתבתי לעיל בפירושי
סי' 51 שמכסתו בזהב שלא ירקב ביותר ; א"כ מה"ט נמי ר' ישמעאל עשה
להאי איתת' שן הזהב] : 53)שמניח סלע על המכה לרפוא' ; הא שלא
ינגף , אסור [מג"א ש"א סקמ"א] : 54)שנותנין קוטין באזניהן שלא
יסתמו הנקבים שבאוזן עד שיגדלו : 55)*אע"ג דלא תכשיט הן כלל :
56)[פערשלייערט], שמעטפת כל ראשה חוץ מהפנים : 57)[לונגעהעקעלט] ;
ומפרש לה במשנה ז' במה פורכת : 58)ר"ל מקשרת שתי שפתי
חלוקה סביב לצואר : 59)שיש בשפת א' עניב' , ובצד ב' קשור אבן
קטן במטלית שיהי' כעין כפתר , ומכניסתו בהעניבה בשבת :
60)*אמטבע לחוד קאי שלא תכרכו בשבת, מדאסור לטלטלה . מיהו
אף דמשמע הכא דבאינו פרוץ או בפרוץ ולא בטלו אגב הבגד, אסור
לטלטלו ; עכ"פ בירא שיגנבו מעותיו , נוהגין ללבוש מלבוש שיש בו
מעות , אפי' אינן תפורי' בו ; ויש להקל לצורך [ט"ז ש"א סכ"ג,
ומג"א שם סקמ"ה] . וכ"כ מותר לישא חוץ לערב מעות התפורין
בבגדו או מפתח שקשור דוקא בסוף חגורתו מע"ש , ומחשב תכשיט
אף שהוא של ברזל, דבהוא בקצה החגורה נראה כעין קרס לחגור
בו [שם סי"א] . והא דפורכת על אבן לכתחילה, היינו דוקא שיחד'
לכך , דאז ראוי לטלטלו [רש"י סה"ב ד"ה אתאן למטבע ועי' ש"א כ"ג] :

אחת[100], °הזורע, °והחורש, °והקוצ', °והמעמר[110], °הדש, °והזורה[120], °הבורר, °והטוחן, °והמרקד, °והלש, °והאופה, °והגוזז את הצמר, °המלבנו[130], °והמנפצו[140], °והצובעו, °והטווה, °והמסך[150], °והעושה שתי בתי נירין[160] °והאורג ב' חוטים[170], ° והפוצע שני חוטין[180], °הקושר, °והמתיר, °התופר שתי תפירות, °הקורע על מנת לתפור שתי תפירות, °הצד צבי, °השוחטו, °והמפשיטו, המולחו, °והמעבדו[190], °והמוחקו[101], °והמחתכו[102], °הכותב שתי אותיות, °והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות °הבונה, °והסותר, °והמכבה, °והמבעיר, °המכה בפטיש[103], המוציא מרשות לרשות, הרי אלו אבו' מלאכות מ' חסר אחת[12]:

הא דתנן במשנה א' חייב על כל אב מלאכה, מ' חסר א' הן. אמנם מה הוא ומהו אב תולד', עי' בתחלת כללת שבת ותרווה למאודך: [100])*עי' פי' כל מלאכה ומלאכ' שבמשנה, בכללי ל"ט מלאכו' שבתחלת הספר שבארנו שם הכל בס"ד באריכות: [110])*שאסף גדולי קרקע תלושין במקום שגורן: [120])[וויכדשויפעלן] להסיר המוץ מהגרעינן: [130])שהלבין הצמר ע"י שפשוף או ע"י כבוס וכדומה: [140])שהצמר הדבוק יחד כמו [קלאטטערן], כפץ והפרידו או סרקו במסרק: [150])מתח חוטי השתי בכסא האורג מכובד עליון הנקרא [קעטטענבוים] לכובד תחתון הנקרא [לייגבוים]: [160])*שעשה או תיקן ב' טבעות או ב' עניבות [שנשעפטע], שבהן מכנים בכל טבעת או עניבה חוט א': [170])שהשליך ב"פ הערב בין חוטי השתי: [180])שהסיר ב' חוטי ערב מבין חוטי השתי: [190])בש"ס מקשה הייכו מולח הייכו מעבד? ומתרץ חשביכהו בחד, ועיי"ל שרטוט במקומו: [101])שגירד בברזל השער מהעור: [102])שחתך או קרע עור או נייר כפי הצריך לו לתשמישו: [103])ר"ל אפי' לא עשה רק פעולה קטנה כהכאת פטיש להשוות עקמימו' שבכלי או להשוות הלבינה שבבניין, עכ"פ מדהתכוון לגמור עי"ז מלאכתו, חייב: [12])*הא דנקט מ' חסר א', ולא קאמ' ל"ט? תי' אאמ"ו הגאון זצוק"ל, מדהקשה הר"ן למה לא חשיב מעביר ד"א ברה"ר? ותי' מדיש לכל אדם ד"א, הו"ל בכלל מוציא מרשות לרשות; א"כ לזה קאמר מ' כקושית הרן, וחסר א' כתירוצו. — ובל"ש תי', מ' עם תחומין,

החרגול [79]) ובשן שועל [80]) ובמסמר מן הצלוב [81]) משום רפואה דר"מ , (נ"א דברי רבי יוסי ורמ"א) וחכ"א אף בחול אסור משום דרכי האמורי [82]) :

פרק ז כלל גדול אמרו בשבת [1]) כל השוכח עיקר שבת [2]) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת [3]). היודע עיקר שבת [4]) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה [5]), חייב על כל שבת ושבת [6]). היודע שהוא שבת [7]) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה [8]), חייב על כל אב מלאכה ומלאכה [9]). העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת [10]), אינו חייב אלא חטאת אחת : **ב** אֲבות מלאכו' [11]) ארבעים חסר

---

[80])של שועל חי, תולין למי שישן ביותר, ושל שועל מת למי שלא יוכל לישן : [81])יתד מעץ שנתלה עליו אדם, וקושרין זה לסגולה לרפא נפח שבמכה, או לקדחת שלישית : [82])*ואכן קיי"ל דכל שלרפואה אינו דרכי אמורי ומותר [ש"א כ"ו, ועי' י"ד קע"ט] :

פ"ז [1])*מדגדול עונש מקלל שבת, להכי נקט כלל גדול [ועמ"ש רפ"ז דשביעית] : [2])ששכח או לא ידע מעולם שיש שבת בתורה : [3])על כל השבתות והמלאכות שעשה בהן, דכולהו חדא שגגה היא : [4])שיש שבת בתורה, ושנאסרו בה מלאכות אלו שעשה : [5])ששכח שהיום שבת : [6])אף שלא נודע לו בנתיים, וזהו"ל הכל העלם א', אפ"ה אמרינן דימים שבנתיים הוה כידיע', דא"א שלא שמע בנתיי', שאותו היום שבת הי', אלא דלא רמי אנפשי' למדכר ; הלכך כל שבת ושבת הו"ל כשגג' בפ"ע : [7])ששבת היום : [8])שלא ידע שמלאכות אלו שעשה אסורות : [9])חטאת א' ; ואע"ג שקצר וכפלן בשבתות הרבה, כל אב חדא שגג' היא, מדלא נודע בנתיי' ; וימים שבנתיי' אינן כידיע' ? דמשך הימים א"א שידע איזה מלאכ' אסור', רק ע"י שילמד דיני שבת . וה"ה בעשה כמה מיני תולדות שמאבות חלוקים שחייב על כל א' וא' חטאת לבד, רק בעשה אב ותולד' דידי', או ב' תולדו' שמאב א', חייב רק חטאת א' : [10])ב' תולדו' מאב א', או אב ותולד' דידי' ; אבל ב' תולדו' מב' אבות חלוקות, חייב על כל א' חטאת א' : [11])ה"ק

בשיעוריהן, חוץ מקליפיהן [25]) וגרעיניהן [26])
וסובן [27]) ומורסנן [28]) רבי יהודה אומר חוץ מקליפי
עדשים שמתבשלות עמהן [20]) :

פרק ח המוציא יין כדי מזיגת הכוס [1]) . חלב כדי
גמיעה [2]) דבש כדי ליתן על הכתית [3]) . שמן
כדי לסוך אבר קטן [4]) . מים כדי לשוף [5]) בהם את הקילור [6])
ושאר כל המשקין ברביעי', וכל השופכין [7]) ברביעי', רש"א
כולן ברביעי' [8]) , ולא אמרו כל השיעורין הללו [9]) אלא

מאכלי אדם : [25])שאינן מאכל : [26])זנב הפרי : [27])[גראבע קלייע] :
[28])[פייכע קלייע] ; ויש מפרשי' איפכא : [39])ולהכי מצטרפות עמהן :

פ"ח [1])ר"ל שיוליא רביעית הכוס, שכשימזגנו בג' חלקים מים,
יהיה רביעי' הלוג, והוא ביצ' ומחצה, שהוא שיעור כוס בהמ"ז וקידוש
והבדל', וא"כ שיעור הוצאת יין הוא ⅜ ביצה : [2])*כפי בליעת אדם 2
בבת אחת, והוא יותר מכגורגרת [תוס'] . והקשה בני הרב המאה"ג מהו'
ברוך יצחק שליט"א הגאבדק"ק לאנדסבערג, לפי מ"ד כריתות [דיד"א]
דבית הבליעה איננו מחזיק יותר מב' זתים, ולרמב"א [תפ"ו] ר"ל שאינו מחזיק
ג' זתים, אבל באמת מחזיק יותר מב' זתים, והוא כשיעור ביצ' ; וא"כ איך שיעורו
כאן כדי גמיאה בגרוגרת שהוא רק שליש ביצה או ⁴⁄₉ ביצה ? ותרצתי לו דאע"ג
דבית הבליע' מחזיק כביצה , עכ"פ אין דרך לגמוע יותר משיעו' גרוגרת] :
[3])*מכה שבגב הבהמות , ואע"ג דקזי לאכילת אדם , אזלינן לקומר'
דסגי בשיעור מועט : [4])*ר"ל אצבע קטנה של ילד בן יומו ; ולרש"י
א' מפרקי אצבע ילד בן יומו : [5])לשפשף : [6])*מטלית שכותשין על
העין לקרר קמימותו [אב"י ול"נ כ"ל שהיא מלה יוונית קאללריאן ,
והוא תחבושת העין, ונקרא כך על שתואר הרטיי' כעין ינוקה שנקרא ג"כ קילורין] :
[7])מי' דלא קזו לשתיי' רק לגבל הטיט : [8])*כל המינין שנזכרו במשנה 8
[ורש"י ור"ב כ' יין חלב ודבש , ושאלני י"נ מהו' אברהם ראטענשטיין
שליט"א למה לא הזכירו ג"כ שמן ומים ? וכ"ל דמוסתבר לרש"י ור"ב ור"ן, דר"ש
לא פליג אהך כללא דאביי [דעח"א] דכל דשכיח ול"ש, אזלינן בתר דשכיח אפי'
לקולא ; ושכיח ושכיח אזלינן בתר שכיח המוו', דזהו מלת' דמוסתבר ; להכי רק
ביין וחלב פליג וס"ל דבבציר מרביעי' לא חשיב לאכיל' ; ובדבש נמי פליג אהך
סבר' דת"ק דמודאין דאוי דבר אחר לכתית, דלחשב מה"ט רפואת הכתית שכיח
[כמ"ש רש"י שם ד"ה דבש] , אלא ס"ל לר"ש דעכ"פ אכילת אדם מחשב טפי
שכיח מרפואת בהמו' ; אבל אשמן לא פליג, דמדלא חזי כלל לאכיל' בעיכא
[כברכות לה"ב] , אכילתו אפי' רק לא שכיח לא מוקרי ; והא דאי' דבש"ס [כאן

ג ועוד כלל אחר אמרו [13]) כל הכשר להצניע [14]) ומצניעין כמוהו [15]) והוציאו בשבת, חייב עליו חטאת [150]), וכל שאינו כשר להצניע [16]) ואין מצניעין כמוהו, והוציאו בשבת, אינו חייב אלא המצניעו [17]): ד המוציא תבן כמלא פי פרה, עצה [18]) כמלא פי גמל, עמיר [180]) כמלא פי טלה, עשבי' [19]) כמלא פי גדי [20]), עלי שום ועלי בצלי', לחים [21]) כגרוגרת [22]), יבשי' כמלא פי גדי. ואין מצטרפין זה עם זה, מפני שלא שוו בשעוריהן [23]). המוציא אוכלים כגרוגרת, חייב ומצטרפין זה עם זה [24]), מפני ששוו

למאן דס"ל תחומין דאו', וחסר א' דעכ"פ פטור עלה. ולמה דקיי"ל תחומי' דרבנן [כמג"א ת"ד ב'], איכא מאמר שהוא מדאו', ופטו' עלה. והא דהדר תנא הרי אלו מ' חסר א'? ה"ט מדאינו חייב על תופר אא"כ קושר ג"כ; להכי לאחר שמנה תנא כל הל"ט מלאכו', קאמ' הרי לפי מנייניכו הם מ', דהרי בכלל תפיר' יש ג"כ קושר, ומחייב עלה ב' חטאו', ואפ"ה חסר א', מדכבר מנה קושר: 13)*משום דרצה תנא לפרש „הוצאה" דהיינו מה דסיים במניין האבות מלאכות, להכי הקדים כלל זה שבדיני הוצא': 14)מל"ע, שאינו צורך לאיבוד, רק ראוי להצניעו לצורך אדם; ולמעוטי דם נדה, דאף שיש שיצניעוהו להאכילו לחתול, עכ"פ עי"ז נקלס האדם; ומכ"ש שאר דבר מאוס דלא חזי כלל: 15)°ר"ל שגם בגללו יש שיעור שראוי להצניעו: 150)*אפי' המוציא עשיר, שאין הדבר חשוב בעיניו: 16)או: 17)ר"ל אותו אדם שהדבר חשוב בעיניו: 18)תבן של קטניות: 180)*רשי ור"ב פירשו קשין של שבלי'. ולפמ"ש [פ"ג 4] דקשין הוא הדק הנקצר עם השבולת, נ"ל דנקט שפיר תבן כמלא פי פרה, מדהוא קשה ועב, וחזי רק לפרה; אבל עמיר שהוא הקש הדק העליון שהוא רך, חזי גם לטלה: 19)*דרך יותר: 20)*דזוטר מטלה, ולהכי אף דחזי גם לטלה לחומר' משערינן: 21)דחזו לאדם: 22)ככל מאכל אדם, ולא משערינן במלא פי גדי, מדלא חזו לגדי: 23)*הקל אינו מצטרף להחמור, דעלה אמ"ל לתבן להתחייב כמלא פי פרה; אבל תבן מצטרף לעצה להתחייב כמלא פה גמל: 24)כל

כדי לכחול עין אחת[26] : ד דבק[27] כדי ליתן בראש השבשבת[28] . וזפת[29] וגפרית[30] כדי לעשות נקב[31], שעוה, כדי ליתן על פי נקב קטן[310], הרסית[32] כדי לעשות פי כור[33] של צורפי זהב, רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט[34] . סובין[35] כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב[350] . סיד כדי לסוד קטנה שבבנות[36], רבי יהודה אומר כדי לעשות כלכול[37], רבי נחמיה אומר כדי למוד (נ"א לעשות) אנדיפי[38] : ה אדמה[39] כחותם המרצופין[40], דר"ע, והכ"א כחותם האיגרות . זבל וחול הדק, כדי לזבל קלה של כרוב, דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא[41] . חול הגס, כדי ליתן[410] על מלא כף סיד[42], קנה כדי לעשות קולמוס[43], ואם הוא

שמע מקלף עב ביותר, א"כ סד"א דלהכי נקט פרשה קטנה שבתפילין, דבעי נמי שיעור בעובי הקלף כעובי פ' שמע שבתפילין ; להכי סיים, כדי לכתוב וכו', ר"ל דהשיעור רק בהמשך הקלף ולא בעביו:
25)[שמינקע] : 26)שכן הצנועו' עוטפות ואין מגלות רק עין א' וכוחלות אותו : 27)[ליים] : 28)[ליים רוטהע] , שנותנין הדבק על נסר שבראש הקנה, שכשהצפור יושב עליו, נדבק ונלכד בו : 29)[פעך] : 30)[שוועפעל] : 31)צלוחית שמשים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או גפרית, וחוזר ועושה נקב דק בהסתימ' : 310)על נקב שבצלוחית של יין, שהיין דק משמן : 32)לבינה כתושה : 33)לטוח במקום שהמפוח נכנס בכור : 34)*לטוח מושב הכור [כך מסקנת הש"ס ודלא כר"ב ורמב"ם בפירושו] : 35)[קלייע] : 350)לשמור הקמיעות ; 36)ר"ל אצבע קטנה של בת ; דכך רגילין לעשות לילדה שצמחו בה רבוי שערות, והיא עדיין רכה בשנים, מושחין גופה אבר אבר בסיד, ועי"ז השער נושר והגוף מתעדן : 37)*ר"ל להשיר השיער שברקת [שלעפע] בל"א : 38)*מלך שסלה אותו להאדימו [ודלא כר"ב] ; אב"י מורכב מב' מלות בלשון יון אַנְטִי אֹפֶס ר"ל "נגד ההבטה" שהמצח של אדם ונוגע תיכף בהאדם, לכן ייפוהו] : 39)טיט אדום : 40)*לשון רומי מרזופיום, ור"ל שק לצרור בו סחורה, שיניחו עליו חותם : 41)זוטר שיעוריה

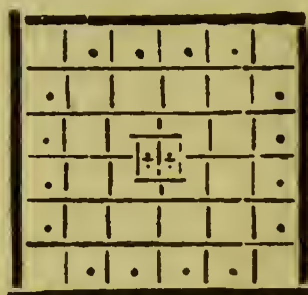
למצניעיהן [10] : ב המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה [11] גמי [12], כדי לעשות תלאי לנפה [120] ולכברה [13] רבי יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן [14]. נייר [15] כדי לכתוב עליו קשר מוכסין [16], והמוציא קשר מוכסין חייב [17]. נייר מחוק [18], כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון [19] : ג עור [02] כדי לעשות קמיע [21], קלף [22] כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין [23], שהיא שמע ישראל [44], דיו כדי לכתוב ב' אותיות, כחול [25],

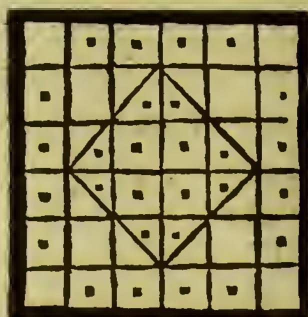

דינא"א] לא מיתי כלל דהפטם דמשערין בשמן בסיכה, משום דסיכתו שכיח ואכילתו לא שכיח; ש"מ דמדלא חזי בעינ' אפי' לא שכיח לא מקרי; ואע"ג דחזי לאכילה ע"י אניגרון, ל"א דנשער כה"ג, וכשתבלין כדי לתבל בילה קלה [כפ"ט מ"ה], דהתם תבלין לא חזי כלל בעינ', משא"כ בשמן דחזי לסיכה בעינ'. מודה ר"ש דמשערין בסיכ' דשכיח; וכ"כ במים לשוף הקילור מודה ר"ש, דמדשכיחן לצורך אדם מחשבו תרוויי' שכיח, ומשערין לחומר' כדי קילור. אולם אפשר יצוד, דרשי ודעימי' נקטו הכי, דאפי' אהכך דרישא פליג, וכ"ש שמן ומים דסמוך לדברי ר"ש, דפליג עליהו] : [9])לעיל במשנה, שכולן פקות מרביעי' : [10])דלא מכליע עלמו מלהקשינן סגי לי' בשיעו' זוטא; משא"כ לסתם בנ"א צריך רביעי' : [11])*[פאסס], לאוקז' בו, דמתוך שהקש קשה מקלקל לנפה וכברה, ואינו ראוי רק לקופה : [12])[באסט] : [120])[זיבע] לקמח : [13])[זיבע] לנקות התבוא' [וי"מ איפכ']; לתלותן בו, ובליר שעורן מאוזן הקופה : [14])להראות לסנדלר מדה שצריך למנעל של קטן בן יומו; ושיעורו בליר מתלאי : [15])*[פאפיר] העשוי מעשבים; ומדעשוי מקוטי עשבים נקרא נייר, כי ניירא בל"י קוטין דקים : [16])[מארקע], שנותן המוכס להסוחר לראי' שכבר שלם לו המכס; ורגיל לכתוב ב' אותיות, גדולו' מכתב המורגל : [17])קמ"ל אף שכתוב על קלף חייב : [18])שאינו ראוי לכתוב עליו : [19])[באלזאם פלעשכען] ואב"י היא מלה רומית פָאלִיַאטוּם והוא בושם לח הנעשה מעלי וורדים ובשמים, והכלי משימוהו בו נקרא על שמו] : [20])°דמליח ולא עפיץ : [21])ר"ל לכסות בו קמיע : [22])[פערגאמענט]; דמדחשוב לא עביד מני' קשר מוכסין : [23])*ולא קאמר שבמזוזה, דשם אין כתוב פ' שמע על קלף בפ"ע : 24
[24])*תמוה וכי לא ידעינן שהיא שמע ישראל? וכ"ל לפמ"ש רתוי"ט דאצטריך תנא למנקט תפילין, דקמ"ל דמה"ט משערינן בה, מדכללה' כלל אדם, ע"כ. והרי לפמ"ש רב"י [א"ח ל"ב י"ד] יש לעשות פרשת

לו [4°]) מה נדה מטמאה במשא אף ע"א מטמאה במשא: ב מניין לספינה שהיא טהורה [5]) שנאמר דרך אניה בלב ים [6]). מניין לערוגה שהיא ששה טפחים שזורעין בתוכה ה' זרעונין [7]) ד' בד' רוחות הערוגה [8]) ואחת באמצע [9]), שנאמר כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, זרעה לא נאמר אלא זרועיה [10]): ג מניין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה [11]), שנאמר היו

ולא אמרתי לך שתהיה לך כנדה, רק לענין טומ', אבל לא כמותה שתקזור לקרבה כשתטבול, רק לא תאמר לה, דע"ז טמא' עולמות. וקיי"ל דע"ז מטמ' רק במגע: [5])ר"ל שאינה מק"ט: [6])מה ים אין מק"ט, כ"כ ספינה, ואפי' היא של קרש, וכ"ש של עץ; ואפי' טעונ' יבשה והורידוה לים, דמטולטלת מלא וריקן, אפ"ה אמק"טו: [7])*אף דבכל דוכתא מלת זרעוני' כולל כל הנזרע, הכא רק בירקות שרי לזרוע ה' מינין בערוג', מדכך הדרך לזרוע מהן מעט מעט: [8])מניח בכל זוית טפח על טפח פנוי, וזורע ד"ט האחרי' ברוחב טפח, וכן בכל רוח ורוח: [9])°ר"ל טפח על טפח זורע באמצע, כדי שיהי' מובדל מהירקות שבצדדי' טפח ומקלה לכל רוח כתמונה א; או

א

ב

שיזרע באמצע ק' טפחי', אבל יגע בהזרוע בד' הצדדי' רק בראש תור, כתמונה ב. אבל טפי מה' מינין, אף שמרחיקן ז"מז טפח ומקלה שהוא שיעור יניקה, אסור, מדהו"ל עירבוב: [10])*תוליא, חד; למחה, חד; זרועיה תרי; תצמיח חד, הרי ה'; וקרא מיירי בסתם ערוג' שהיא ו' טפחי'; מדקים להו לרבנן דבכה"ג לא יינקי מהדדי: [11])דאז מדאכלתי לא מסריח הש"ז, שפיר מקרי עדיין ש"ז,

עב [44]) או מרוסס [45]) כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצי' [46])
טרופה [47]) ונתונה באילפס [48]) : ו עצם כדי לעשות
תרווד [49]) , רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף [50])
זכוכית כדי לגרוד בו ראש הכרכר [51]) . צרור או אבן כדי
לזרוק בעוף , רבי אליעזר בן יעקב אומר כדי לזרוק
בבהמה [52]) : ז חרס כדי ליתן בין פצים לחברו [53]), דברי
רבי יהודה, רמ"א כדי לחתות בו את האור [54]), רבי יוסי
אומר כדי לקבל בו רביעית , אר"מ אעפ"י שאין ראיה
לדבר זכר לדבר , שנאמר ולא ימצא במכתיתו חרס
לחתות אש מיקוד, אמר לו ר' יוסי משם ראיה, ולחשוף [55])
מים מגבא [56]) :

פרק ט אר"ע [1]) מניין לע"א שמטמאה במשא
כנדה [2]), שנאמ' תזרם כמו דוה [4]) צא תאמר

מכרוש : [41])כדי לערבו : [42])[שמווירער קעללע] : [43])השגיע עד קשר אמצעי שבאצבע : [44])שאינו ראוי לכתיבה : [45])משוברת : [46])ביצת תרנגולת שקלה ביותר להתבשל ; והשיעור כדי שיתבשל כגרוגרת ממנה : [47])[לערשלאגען] ומעורבת בשמן , שממהרת להתבשל עי"ז : [48])[טיעגעל] , ומקום האילפס נקנה הנ"ל : [49])[לעפפעל] : [50])[שליססעל לאגן] : [51])*הוא כמו מקום קר שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוקין שלא יתקפל חוט על חבירו ; וכשנקטם ראשו מחדדו בזכוכי' : [52])*שעורי' משקל י' מעה, שהן יחד כמשקל קט"ז שעורו' ביכוכי' ; וס"ל דלא טרח איניש לגרש עוף ע"י זריקת צרור, דבהרמת קול מתגרש : [53])חרסים שמונחים זע"ז, נותנין חרס בין חרס לחבירו, כדי שלא יתעקמו : [54])ליקח בו גחלת בוערת : [55])לשאוב : [56])גומ' קטנה ; ור' יוסי מחמיר , דלחתות אש צריך שיעור גדול טפי שלא יכווה :

פ"ט [1])איידי דנקט אסמכתא בסוף פרק דלעיל, נקיט נמי כל הכי אסמכתא דפרקן . או משום אסמכתא דמשנה ג', דמרחיצין המילה בשבת נקט נמי כל הכי : [2])אפי' לא נגע בה כשנשאה : [3])ר"ל תעשה לע"ז מאד כזר : [4])כנדה : [40])*הכנס אל תאמר לו ;

ואשלג [27]), כדי לכבס בהן בגד קטן בסבכה, רבי יהודה אומר כדי להעביר על הכתם [30]) : ו פלפלת [31]), כל שהוא. ועטרן [32]) כל שהוא. מיני בשמים [33]) ומיני מתכות כל שהן [34]). מאבני המזבח, ומעפר המזבח, מקק ספרי' [35]) ומקק מטפחותיהם [36]), כל שהן, שמצניעין אותן לגונזן [37]) רבי יהודה אומר אף המוציא ממשמשי ע"א כל שהוא שנאמ' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם [38]) : ז המוציא קופת הרוכלין [39]) אף על פי שיש בה מינים הרבה, אינו חייב אלא חטאת א' [40]). וזרעוני גינה פחות מכגרוגרת [42]), רבי יהודה בן בתירה אומר חמשה. זרע קישואין [43]) שנים. זרע דילועין [44]) שנים. זרע פול המצרי [45]), שנים. חגב חי טהור, כל שהוא [46]), מת, כגרוגרת [47]). ציפורת כרמים [48]) בין חיה בין מתה כל שהוא, שמצניעין אותה לרפואה, רבי יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא, כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחק בו [49]) :

המנקין הבגדי' בכבוס : 30)*אשה שמצאה כתם בכתונתה, ומסופקת אם הוא דם נדה או צבע, בודקתו במינין אלו [בפ"ט דנדה מ"ו] : 31)חזי לריח הפה ; ואינו פלפל שלנו, דהוא בכלל תבלין דלעיל 19 : 32)[האַרליכט], חזי לרפא כאב חצי ראש : 33)*העשויין להריח, ולעיל 19 מיירי במלויין טפי לתבל המאכל : 34)דאף מתכת מעט חזי לעשות כלי קטן : 35)ספרי' שנרקבו : 36)[מענטעלכען] של ס"ת שנרקבו : 37)ומפני קדושתן חשיבי : 38)*וקרא אחשבי' לאיסורי', והו"ל מתקן להוציא ע"ז מביתו ; ות"ק סבר מקמבזה בעיני אדם, אינו בכלל כל הכשר להצניע, כדלעיל [פ"ז מ"ג] : 39)תיבה קטנה של מוכרי בשמים : 40)דחדא הוצא' היא : 42)אע"ג דאוכלין שיעורן כגרוגרת, הנהו לזריע' קיימי טפי : 43)[גורקען זאאט] : 44)[מעלאהנען זאאט] : 45)[שמינק באהנען זאאט], והנך חשובי' טפי משאר זרעי', וסגי בשיעור זוטא : 46)שמצניעו לקטן לשחק בו : 47)*ככל מיני אוכלין, מדאין טעון שחיט' : 48)°מין צפור [אב"י כ"פ הר"ב ; אבל

נכונים לשלשת ימים [12]. מניין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת [13], שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים [14]. מניין שקושרין לשון של זהורית [15] בראש שעיר המשתלח [16], שנאמר אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: **ד** מניין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר, שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו [17]: **ה** המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה [18], תבלין [19], כדי לתבל ביצה קלה, ומצטרפין זה עם זה [20]. קליפי אגוזים [21] קליפי רמונים [22] איסטים [23] ופואה [24], כדי לצבוע בהן בגד קטן בסבכ' [25]. מי רגלים, נתר [26] ובורית, קמוליא

דראוי עדיין להזריע להיות ולד נולד ממנו: 12)*וקיי"ל [י"ד קנ"ו] דהפולטת ש"ז תוך ו' עונות לשימוש,' חוץ מיום ששמשה בו, סותרת יום א' מז' נקיי' שלה [ועונ' היא או יום או לילה] : 13)דכשאין מי' חמין, מותר לישראל להחם לו מים לרחצו כדי לחזקו, דאז הילד מסוכן ; ובב' ימים הראשוני' פליגי הפוסקים, די"א לא נתחזק החולי עד יום ג' : 14)*והאידנ' נשתנה הטבע, ולהכי אין מרחיצי' סתם מילה, רק ביש לחוש לסכנה ; אבל קודם המיל', מרחיצין אותו בחמין שהוחמו מע"ש; ובנשפכו יביא חמין שהוחמו לצורך עכו"ם, אבל לא יאמר לעכו"ם לחמם. ולענין שרית הסדין [ווינדעלן] למילה, באפשר יעשה ע"י עכו"ם [של"א ס"ט ; ועי' בל"ט מלאכו' במלבן] : 15)*צמר סרוק כלשון וצבוע [קארמאזין] : 16)*אע"ג דאיכא קצת איסור כשיוליאו חוץ לתחום, או כשיחמר אחריו [עי' פסחי' סו"ב ודו"ק] : 17)מקיש סיכ' לשתיי'. מיהו אינו ראי' גמור' רק זכר, דדלמא ברחיצ' משתעי קרא דמים ; להכי באמת סיכה רק מדרבנן אסור, והכי קיי"ל : 18)כלעיל פ"ח 46 . 47 . 48 : 19)*בשמי', שומים, בצלי', ושומן [עי' ר"מ ערלה פ"ב מ"י]: 20)כל מיני' הנ"ל : 21)קליפ' ירוק' שעל האגוז בעודה לחה ראוי לצבוע : 22) [גראנאטעפפעל] : 23) [ווײדעקרויט] שעושין ממנו [אינדיך] : 24)[פערבער ראטה] : 25)רגילין לתת בראש הסבכה מטלית צבוע : 26)[אלויען], וי"א [זאלפעטער] : 27)הן ג' מיני עשב

חייב אלא כשיעורו [7]: ב המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה [8], בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר, פטור, מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת [9]. קופה [10] שהיא מליאה פירות ונתנה על איסקופה החיצונה [11], אף על פי שרוב הפירות מבחוץ פטור, עד שיוציא את כל הקופה [12]: ג המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו, או על כתיפו, חייב, שכן משא בני קהת [13]. כלאחר ידו, ברגלו, בפיו [130], ובמרפקו [14] באזנו, ובשערו, ובפונדתו [15] ופיה למטה [16], בין פונדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו [17]

וכמלך שלא לזרעו: 7)*קמ״ל אף דלא כמלך בפירוש; רק זרקן בין שאר פירותיו, אף שמקומן ניכר אפ״ה אמרי׳ דכמלך [ש״ס]. והככיסן דקתני לאו דוקא, דה״ה בהוציאן אחר מעשה זה, שיעורו ככל אדם; וכ״כ ברישא הוצא׳ וה״ה הכנס׳; רק ברישא מדהלכיען, שייך הוצא׳ אח״כ; וקמ״ל סיפ׳ דאפי׳ על אותו גרעון שהי׳ חייב עליו על ההוצא׳ פטו׳ על ההכנס׳ כשחזר בו ביני ביני: 8)*[שוועללע], שגבוה מג׳ עד ט טפחים, ורחבה ד״ט, דאז דינה ככרמלית; ולאו דוקא נתנן, אלא אפי׳ עמד לפוש על האסקופ׳; וקמ״ל דבלא נח חייב לאפוקי מבן עזאי, דס״ל מהלך כעומד דמי: 9)דלא מחייב עד דעביד עקירה מרה״י והנחה בר״ה או איפכ׳, והכא הרי הניח בכרמלי׳ בנתיים [אב״י נהוציא מרה״י לר״ה או מרה״י לרה״י, וניניהן כרמלי׳, אף בלא הנח׳ בנתיים פטור, ובלבד שלא העבירו כא׳ ונ׳ ר״ה ד׳ אמו׳]: 10)[פאסס]: 11)*כמוכה מג׳ דהר״ל כר״ה, וה״ה בר״ה ממש: 12)ר״ל עד שיוציא בפעם א׳ כל הקופה; ואפי׳ מלאה חרדל, שכבר יש הרבה מהן בחוץ, אפ״ה פטור, דאגוד כלי שמי׳ אגוד; והכי קיי״ל [רמב״ם פי״ג], ודלא כר״ב: 13)שכאמר בכתף ישאו; להכי אף דכתף למעל׳ מיוד, חייב, דכולהו אורח׳ דהוצא׳ נינהו: 130)*[אב״י בפיו פטור, ודוקא בדבר שאינו אוכל, או נאכל שלא כדרך אכיל׳, דאל״כ במתכוון לכוציאו כך חייב [כשבת קב״א], ובדבר שאינו אוכל, אף שהתכוון להוציא כך פטור [כתוס׳ כאן ד״ה המוציא]; וה״ה באינך דנקט ומתני׳, אף במתכוון להוציא כך פטו׳ [רלא״מ פי״ב משבת הי״ג]: 14)*[עללענבאגען], שכפף הזרוע ונתן שם פרי: 15)[בייגירטעל] שעשוי ככיס: 16)°דאע״ג שפה הכיס למטה, אינו נופל מתוכו, כגון שהכיס צר: 17)רגילין היו לעשות שפה רחבה למטה במלבוש, ויכול

פרק י המצניע [1] לזרע, ולדוגמא [2] ולרפואה [3], והוציאו בשבת [4], חייב בכל שהוא [5], וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו [50]. חזר [6] והכניסו, אינו

---

49 כפי מה שהוכיח בת"ח הוא מין חגב, ע"ש]: [49]*ות"ק ס"ל דאין נותנו לתינוק, פן ימות ויאכלנו. ואף דקטן אוכל נבילות לתאבון אין ב"ד מצווין להפרישו? עכ"פ אסור ליתן לו בידי'. מיהו אביו בכל גווני' מצוה להפרישו; ואפי' באיסור דרבנן חייב לחנכו; רק דבדאו' מחינן באב, ובדרבנן לא מחינן בי' באב, אבל בתינוק שאינו בר הבנה, אף אביו אינו מצווה להפרישו, אבל אסו' להאכילו בידים [מג"א שמ"ג כ']. והינוך לקטן במצות עשה, הייני אפי' בעשה דרבנן, כתפלה [א"ח ק"ו, ורע"ז שם סק"ב], ונר חנוכה [סי' תרע"ה], ומגילה [סי' תרפ"ט, ועי' מ"ש בזה בחידושינו מגילה פ"ב מ"ד]. והזמן החינוך הוא לכל חד וחד כפום חורפי' [מג"א שמ"ג סק"ג; וכ"כ תוס' סוכה דכ"ח ע"ב ד"ה כאן]; וי"א שחינוך הוא לבן ט' שנים [מג"א ט"ז סק"א]; וי"א דכל שראוי לאותה מצוה, אף שאינו מבין לשם מי עושה, חייב לחנכו בה [תוס' חגיגה דב"א ד"ה איזהו]. ונ"ל כשניתק קוט הערב, מותר ליתן לתינוק ספרים לנשאן לביה"כ, דלא גרע מספתקו' שהתיר המרדכי ליתנן לתינוק לנשאן לביה"כ [כדט"ז שמ"ו סק"ו], והרי כל דבר שהוא מצוה ספינן לי' בידים [כמג"א שמ"ג, ותוס' פסחי' פח"א, ועי' ר"ן נדרי' לו"א, ומג"א תקכ"ט סק"ט]; ועי"י ערוס פשיט' דמותר להביא הספרים לשם, מדהוה שבות דשבות במקום מצוה [ועי' סי' ש"ו ס"ה, ורע"ו כ"ב בהגה]:

פ"י [1]*ר"ל אע"ג דבפרקן דלעיל קלוב שיעור הוצא' לכל מין ומין, היינו בסתם; אבל המצניע, ר"ל שיקנן במקום משומר, להיות לזרע וכו'; [2][פראבע] להראות לקונה כקראת בלשון יון [דאגמא]:

[3]דמדשמרן לא' מג' אלו, שיעור הוצאתן בכ"ש: [4]*אילו הוציאו לתכלית א' מהנך ג', פשיט' דחייב בכ"ש, אף שלא שמרן מעיקר' לכך; רק איירי הכא, אעפ"י שהוציאו סתם כדי לטלטלו מבית לבית ואב"ו ולהכי לא אמר תנא בקיצור המוציא לזרע וכו', דקמ"ל דכשהצניע תחל' לא' מהנך ואח"כ הוציא סתם חייב]: [5]*אפי' בגרעין א'; דאף שהוציאו סתם עכ"פ כיון שהצניען תחל' לחד מהנך, אמרי' לאדעת הצנעתו הוציאו. ואף דכבר שמעינן לעיל [פ"ז מ"ג] דהמצניע חייב בכ"ש?

6 קמ"ל הכא אף ששכח בשעת הוצא' לאיזה מהנך ג' הצניעו, אפ"ה חייב בכ"ש: [50]כמבואר בפרק דלעיל: [6]*ר"ל לפע"ד חזר ממחשבתו

צפורניו זו בזו, או בשניו, וכן שערו [30], וכן שפמו [31], וכן זקנו [32], וכן הגודלת [33], וכן הכוחלת [34], וכן הפוקסת [35] רבי אליעזר מחייב [36] ⁰וחכמים אוסרין משום שבות [37], התולש מעציץ נקוב, חייב [38], ושאינו נקוב פטור: [39], ורבי שמעון פוטר בזה ובזה:

ועירובין נ"ב] : 28)*דמים בהם שיעור לטמ', הואיל וחשוב' היא להכלל מלהטמא (א) : 29)*אפי' על מת שלם, מדעיקר כוונתו לסלקו מעליו, ולא לקברו או להאכילו לכלב, והו"ל מלאכ' שאצ"לגו : 30)שתלש שער ראשו בידו ; 31)שתלש שער שעל השפה, [ליפפען בארט] בל"א: 32)שתלש שפמו או זקנו בידו : 33)שעשתה משערה גדילים [פלעכטען] בל"א או תלתלים, [האארלאקקען] בל"א : 34)צובעת עיניה [בשמינקע] : 35)שמלקת שער ראשה, [שייטעל מאכען] בל"א : 36)בגודלת ופוקסת משום בונה ; ובכוחלת משום צובע : 37)*ובתולש שערו דפטרו רבנן, דוקא בתולש ביד, אבל בגוזז בכלי במלא פי זוג, שהוא ב' שערות, או במלקט לבנות מתוך שחורו' אפי' ליקט רק אחת, חייב ; ודוקא בשצריך לשער הנגזז, דאל"כ הרי קיי"ל מלאכ' שאצ"לגו פטור [כפי' רע"ב] ; ולמ"ד מלאכ' שאצ"לגו חייב, גם בא"צ לשער הנגזז חייב : 38)דחשיב מחובר ; ואפי' הנקב מן הצד, דינו כמחובר, והכי קיי"ל [רמב"ם פ"ח ג']. ושיעור הנקב כדי שורש קטן, ר"ל דהנקב רחב קצת ; הא בסדק בעלמא אין חיוב, אבל איסור יש אפי' בלא ניקב כלל [עי' בל"ט מלאכו' בתולש] : 39)* אב"י לרשי גטין דז"ב בשל עץ איירי הכא, הא בשל חרס לא בעי נקיבה ; ולתוס' כאן אליב' דר"ת הדין איפכא ; ולתוס' [מנחות פה"ב ד"ה כאן] לר"ת דוקא בשל חרס מהני נקיבה, הא בשל עץ אף נקוב כשאינו נקוב דמי. וקיי"ל כרשי [עי' ב"י לטא"ח של"ו] : **חידושים ⁰משנה ה' (סי' א')**

כ' רתוי"ט דלהכי פסק הרמב"ם דבזית מנביל' חייב, דחזי לכלב. וק"ל א"כ הו"לל כמלא פה כלב [כפ"ז מ"ד] ? ואת"ל משום דכפים ושיעור טומ', להכי אזלינן לחומר' ; ליתא דהרי לרתוי"ט משום טומ' לחוד פטור דהו"ל א"צ לגופה, ורק מדצריך נמי לכלב חייב, א"כ לצטרך כמלא פי כלב ? וכ"ל דה"ק דמשום טומ' לא צריך לה, ולהכי אפי' בפחות ממלא פה כלב מכניעו לכלב. **אב"י** למנכ מהכי ארתוי"ט, כמ"ש בסוף דבריו וז"ל ובאמת נמי [כלומר אף דטינמו' משום דמכניעין אותו לקברו], אפ"ה פחות מכזית איכו מצוה לקברו, ופטור כשהוציאו ; עכ"ל. וק"ל הרי הרמב"ם [פי"ח משבת פסק כרב ששת, דכשהוציא חצי זית מזית שלם חייב, וס"ל דמתני' דמשמע דחצי זית פטור, מיירי בהוציא חצי זית מזית ממתה, דלא הועילו מיעטיו ; וא"כ איך כ' רתוי"ט אליב' דרמב"ם

במנעלו [18]) בסנדלו [19]) פטור, שלא הוציא כדרך המוציאין:

ד המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור [20]) לאחריו ובא לו לפניו חייב [21]), באמת אמרו האשה החוגרת בסינר [22]) בין מלפניה ובין מלאחריה חייבת, שכן ראוי להיות חוזר [23]) רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין [24]) :

ה המוציא ככר לרשות הרבים חייב, הוציאוהו שנים פטורין [25]). לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין, ורבי שמעון פוטר, המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו. את החי [26]) במטה, פטור אף על המטה, שהמטה טפילה לו [27]), את המת במטה חייב, וכן כזית מן המת, וכזית מן הנבלה, וכעדשה מן השרץ, חייב [28]), ורבי שמעון פוטר [29]) : ו הנוטל

לתוכו דברי׳ קטני׳ : [18])*[שוה] של עור רך : [19])*[שוה] של עור קשה : [20])להתכוון לשמיר׳ מעול׳ וכעשה שמיר׳ פקות׳, ולא כעשה מחשבתו : [21])*להתכוון רק לפקותה וכעשה מעולה; וכ״ש בהתכוון לאחריו וכשאר לאחריו דקייב, דאתעביד מחשבתו : [22])*כמו [שירלע], ותלת׳ בו דבר להוכיאו ובא לו לצד אחר : [33])וידע מתקלה שיתהפך 25 סביב : [25])*הרלים עם אגרות, כותנין אותו בקנה התלוי בלואר, ודרך הקנה להיות קוזר וסובב מלפניו לאחריו ע״י מרולתו. ולת״ק כיון דלא כיק׳ לי׳ בהך קזר׳, דע״י מרולתו יכול לאבדו ולא ירגיש כשיקזור הדבר לאחריו, להכי פטור. כך כ״ל: [25])*דכתיב גבי קטאת אם כפש אקת תקטא, עד שתוכל כפש א׳ לעשות כל הקטא. ולר״ש 27 ר״ל עד תעשה כפש א׳ כל הקטא : [26])אדם קי : [27])*ועל הקי גופי׳ פטור כשאיכו כפות או קולה, דקי כושא א״ע, ומיקל גופו בשישאהו, והו״ל כשכי׳ שעשו וזה יכול, דהרי הכישא כמי יכול לשאת כל גופו כשילך. וה״מ אדם, אבל בהמ׳ קי׳ ועוף, אפי׳ קיים קייב, דמדרולים להשמט, מכבידין עלמן, ולא הו״ל שכים שעשאוהו [כך כ״ל. ולתום׳ שפירשו חי כושא א״ע, ר״ל דבמשכן לא הי׳ בושאין דבר חי, ק״ל א״כ לרבנן למה בכשא בהמ׳ חי חייב? וי״ל. ועי׳ שבת צד״ס

המושיט והזורק מזו לזו פטור [6]. היו שתיהן בדיוטא אחת [7] המושיט חייב [8], והזורק פטור, שכך היתה עבודת הלוים, שתי עגלות זו אחר זו ברה"ר, מושיטין הקרשים [9] מזו לזו [10] אבל לא זורקין [11]. חולית הבור [12] והסלע [120], שהן גבוהין עשרה ורחבין ד', הנוטל מהן [13] והנותן על גבן [15], חייב [15], פחות מכן פטור: ג הזורק ארבע אמות בכותל, למעלה מעשרה טפחים [16] כזורק באויר [17], למטה מעשרה טפחים, כזורק בארץ [18]. הזורק בארץ ארבע אמות חייב, זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ לארבע אמות, פטור [19], חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב [20]: ד הזורק בים ד' אמות, פטור [21], אם היה רקק מים [22], ורשות הרבים מהלכת בו [23], הזורק בתוכו

כדי ר"ה : 6)*דלא אשכחן במשכן הושטה וזריק' מרה"י לרה"י ורוחב ר"ה באמצע : 7)בכל א' בר"ה, ועכ"פ יש הפסק אורך ר"ה ביניהן : 8)אף שמושיט למעל' מי', עכ"פ מדהוה דכוותה במשכן, וכדמסיק, חייב : 9)קרשי המשכן : 10)מעגלה לעגלה, ועגלה רה"י היא, מדגבוה י' ואורך ר"ה באמצע : 11)מפני כובד הקרשי'; וי"א מפני קדושתן : 12)העפר שחפרו מהבור, שהניחוה סביב שפתה, נקרא חולית הבור; גבוה י' בצירוף עומק הבור : 120)ר"ל או סלע שגבוה בעצמו י"ט : 13)והניח בר"ה; 14)ממה שנטל מר"ה : 15)דכרה"י דמי : 16)*שזרק דבילה שמינה, ד"א בר"ה, ונדבקה בפני הכותל למעל' מי"ט : 17)דלמעל' מי"ט מקום פטור הוא, ומותר לכתחיל' : 18)*וחייב וקמ"ל דאף שהן ד"א מצומצמו' אין עובי הדביל' ממעט הד"א, מדלא מבטל הדביל' בכותל : 19)מדלא התכוון לזריקת חיוב : 20)והוא דנח קצת קודם שנתגלגל לפנים; רק דלרמב"ם צריך שינוח ממש ע"ג משהו קצת, ולרש"י ושאר פוסקי' סגי בנתעכב באויר מעט ע"י רוח : 21)*דים כרמלית הוא. וה"ה נהרות, רק נקט ים, דסתמו עמוק י' ורחב ד'; הא נהר שאינו עמוק י' או אינו רחב ד', דינו כרשות שהוא עובר בתוכו [כמ"ג שנ"ו סק"ח] : 22)*[זומפף]; ואורח' דמלת' נקט, שע"י שרבים דורסין בו מתערב עם עפרורי' ונעשה רקק :

פרק יא הזורק [1]) מרשות היחיד לרשות הרבים, מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב, מרשות היחיד לרשות היחיד ור"ה באמצע ר"ע מחייב [5]) °וחכמים פוטרין : ב כיצד[3]), שתי גזוזטראות[4]) זו כנגד זו בר"ה [5]),

---

דפטור אחצי זית, ומ"מ היכא איירי, בכזית ומחצה, צ"ל טעם דאין מצוה לקברו
תיפוק לי' דלא הועילו מעשיו ; ואי בכזית מצומצם, אף אחצי זית חייב ? ואת"ל
דבכזית ומחצה איירי, וסד"א דאפ"ה חייב בחצי זית, אף דלא הועיל במעשיו,
עכ"פ הרי מצניעין אותו לקברו, להכי קאמר דעל חצי זית אינו מצווה לקברו ;
עכ"פ ק"ל כקושית רמ"ל [הל' אבל פי"ד הכ"א], דאף אכזית אין חיוב קבורה,
וכדאמרי' בירושלמי דנזיר, כי קבור תקברנו, מכאן שאינו נעשה מת מצוה עד
שיהא ראשו ורובו [ועי"ש שהביא בשם הירושל', דמתני' דהכא איירי בעכום מת
דמותר בהנא' ; ולרשב"א וריטב' והרא"ה שכתבו דגם עכום מת אסו' בהנאה,
איכא לאוקמ' מתני' דהכא בגוף המת, דאינו אסור בהנא' [כתוס' נדה דכ"ה,
ותשו' רשב"א שס"ה] ; ותו קשה על דתוי"ט, דאי טעמ' דלהכי כזית ממת חייב
משום דמצניעין אותו לקברו, א"כ בנטל חצי זית מכזית מצומצם אמאי חייב, הרי
עכ"פ אין מצניעין אותו לקברו, ומשום טומ' אינו חייב, דהרי לרמבם בהמוציא
משמשי עכום פטור, וכקושית דתוי"ט ? ותו דלדתוי"ט שהזכיר הטעם שמצניעין
אותו לקברו, הרי טעם זה לא הוזכר כלל בגמר' וברמבם, ועיקר חסר מהספר ?
ול"מ נ"ל, דבאמת עיקר הטעם משום טומ', וכדמוכח פשטות' דגמר' ולישנא
דרמבם, והא דפטיר הרמבם במשמשי עכום, ה"ט משום דעיקר טומאתן אינו
רק מד"ס [כרמבם פ"ו ה"א מא"הט], ועכ"פ אינו נחשב תיקון כ"כ בהוצאתן
להיות נחשב עי"ז, משא"כ בכזית מנביל' וכו', טומאתן הוא מדאו', שפיר נחשב
העברתן תיקון גדול ונחשב הוצא'] :

פי"א [1])*אחר שפי' דיני הוצא', פי' כמו דיני זורק ומושיט, דהו"ל תולדת מוציא ; ועי' ריש מכילתן ; [2])*דס"ל מדקלוט באויר רה"י, הו"ל כהונח שם. ודוקא למטה מי"ט, אבל למעל' מי"ט, דהו"ל מקום פטור, ד"ה פטור ; וכמו כן למטה מג' לכ"ע קלוט' כהונח' דמיא [כשבת נ"ה רשי ד"ה תוך ג']. ולרמבם למטה מג', לרבנן דוקא בנח ע"ג משהו חייב [כפי"ג משבת הט"ז]. מיהו בזרק מר"ה לר"הי, או איפכא, לכ"ע אפי' דרך למעל' מיוד חייב, דהוה כזורק מר"ה לאור דג"כ חייב [כשבת ד"ק ע"א] : [3])*רבנן קאמרי כיצד, דמדתני' סתמ', 3
משמע אף בגזוזטר' שלמטה מיוד פוטר את הזורק, והיינו כרבנן [ואף דמתני' מייתי ראי' מעגלות של משכן, והן היו גבוהות י', מדהו"ל רה"י ? י"ל דרק לענין מושיט מייתי ראי' מעגלות, דבדיוט' א' חייב מושיט בכל גווני' אפי' למעל' מיוד, מדהוה דוגמת הושטה שבעגלות המשכן ; אבל מתני' בכל גווני' איירי, דאפי' למט' מיוד פטור הזורק] : [4])*בניין בולט מאמצע כותל ומעליי' לר"ה ליתב שם, [אלטאן] בל"א, ובלשון רומי קסיסטוס : [5])כב'

פטור. זרק לעשות חבורה בין באדם ובין בבהמה, ונזכר עד שלא נעשית הבורה, פטור. זה הכלל [34] כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה תחלתן שגגה וסופן זדון, תחלתן זדון וסופן שגגה, פטורין, עד שתהא תחילתן וסופן שגגה [35]:

פרק יב הבונה [1] כמה יבנה ויהא חייב, הבונה כל שהוא [2] והמסתת [3], והמכה בפטיש [4]

רק בנזכר, הא שאגדו בידו כליכתא ווירבל', דהיינו כלי שקשור בחבל, וזרק הכלי והחבל כשאר בידו, אפי' תחלתו וסופו בשגג' פטו'] : 320)*ר"ל או שלא נזכר קודם הנח', אבל קלט' אחר קודם שהונח' ; ואע"ג דיד הקולט חשוב' כמקום של ד' אמות, ואפי' לא נתכוון הזורק שיפול לתוך יד הקולט, ולא אחשבי' לידי', אפ"ה יד חשוב כמקום של ד' אמות [כשבת דה"א] ? עכ"פ איירי הכא בנעקר הקולט ממקומו וקלט את דבר הנזרק, דהו"ל כב' שעשוהו דפטורי : 33)*ר"ל או שלקט' הכלב קודם שהונח, דאע"ג שלא נעקר הכלב ממקומו לקלוט את הנזרק, ולא הו"ל כב' שעשו, עכ"פ כיון שלא התכוון הזורק שיקלט הכלב הדבר הנזרק, אין פה הכלב חשוב כמקום שהוא ד' אמות להנח'. מיהו אם נתכוון הזורק לכך, מחשבתו משוי לי' לפיו כמקום של ד' אמות [ש"ס] : 330)שנשרף באויר קודם שהגיע לפחות מג' סמוך לארץ [עי' לעיל 20] : 34)לאתויי מעביר חפץ ממקום למקום ונזכר קודם שהניח פטור : 35)*תמוה דכבר תנא לי' ? ונ"ל דלעיל ס"ד דר"ל שהי' שוגג מתחלה ועד סוף ; אבל הכא קאי אתחלתן שגגה וסופן זדון דפטור, קאמר תנא עד שיהא וכו', דאפי' מפסיק זדון בנתיים, חייב, דאין ידיע' לחצי שיעור, מדאין בידו להחזיר [עי' בפי"ב] :

פי"ב 1)*לאחר שפי' התנא הולא', רצה לפרש נמי בסמוך לו מלאכת מכה בפטיש, מדנזכר ג"כ בסמוך לו בהכללי' בפ"ז לעיל ; מיהו משום דעיקר מכה בפטיש בבנין הוא, ומלאכת בנין שכיח טפי ממכה בפטיש, להכי מה דשכיח רגיל תנא להקדים [כתו' רפ"ק] : 2)*שכן במשכן קרש שנקבו תולעת סותמו בטפת עופרת : 3)*[בעהויען], שמרבע או מחליק האבן, או עושה בו חריצי' ; וכולם תולדת מכה בפטיש : 4)*הוא שם לכל גמר מלאכה, כמו מי לאחר שחצב רוב האבן ממחצבו, או שנסר רוב הקורה לחתכו הוא מכה עליהן מכה

ד׳ אמות חייב [24]. וכמה הוא רקק מים [25], פחות מעשרה טפחים [250], רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו, הזורק בתוכו ד׳ אמות חייב [26] ה הזורק מן הים ליבשה [27] ומן היבשה לים, ומן הים לספינה [28] ומן הספינה לים, ומן הספינה לחבירת׳, פטור. ספינות קשורו׳ זו בזו, מטלטלין מזו לזו [29] אם אינן קשורות אף על פי שמקופות [30], אין מטלטלין מזו לזו [31]: ו הזורק ונזכר לאחר שיצאתה מידו [32], קלטה אחר [320], קלטה כלב [33], או שנשרפה [330],

---

[23])שרבי׳ רגילי׳ לילך בו ברגל [רשי שבת דח״א ד״ה ור״ה]: [24])דדינו כר״ה: [25])ר״ל כמה יהא עמוק שיקשב עדיין ר״ה? : [250])ואע״ג דאדרבה גומא פחות מעומק י״ט בר״ה, הו״ל כרמלית, ובעומק י״ט ה״ל רה״י [כא״ח שמ״ה סי״א] ? התם באינו עשוי להילוך רבים, משא״כ הכא : [26])*אף דכבר שמעינן לה? ה״ק ,, כל רקק מים וכו׳ ״ אפי׳ רקב ד׳ אמות; לא אמרינן דבכה״ג אינן טורחי׳ לעבור בתוכו, ואקופי מקפי לי׳ ולהוי כרמלית, קמ״ל, דכיון דעב״פ יכולי׳ לעבור בו, עוברי׳ בו קלת, ודינו כר״ה. מיהו מדנקט מהלכת ב׳ פעמי׳, ולא נקט בקיצור, רקק מים ובו ר״ה, קמ״ל דדוקא הלוך ע״י דקק שמי׳ הלוך; אבל תשמיש ע״י דקק לא שמי׳ תשמיש לחשבו עי״ז כר״ה; ומשו״ה גומא בר״ה רקב ד׳ ועמוק ט׳, אע״ג דקזי לאלנועי שם דבר, אפ״ה אין דינו כעמוד גבוה ט׳ ורקב ד׳, דהוה ר״ה משום דיכולין לכתף עליו, דשאני עמוד דניח׳ תשמישתי׳; משא״כ גומא צריך לשחות ביותר כשישתמש בה, ולהכי דינו ככרמלית : [27])דהו״ל מכרמלית לר״ה : [28])*דהו״ל מכרמלית לרה״י. ודוקא כשמקילו׳ הספינה גבוהין י״ט ממעל למים, דאל״כ דינה ככרמלית, ומותר לטלטל פחו׳ מד״א מתוכה למים וממים לתוכה. ואף דאין כרמלית בכלים? הייני כשהכלי עומד בר״ה; משא״כ כשעומד בכרמלי׳, כספינ׳ כאן [מג״א שכ״ה סק״י] : [29])*ובאם הם משל ב׳ בנ״א, צריך שיעשו ערובי חצירו׳. והא דבקשורות זב״ז מותר, עכ״פ צריך שלא יהא ביניהן ד״ט [א״ח שכ״ה] : [30])ר״ל סמוכות : [31])דכשיפרשו מהדדי יפסיק כרמלי׳ ביניהו ובטל העירוב שעשו : [32])*קודם שתנוח נזכר ששבת הוא, דלא הו״ל תחלתן וסופן בשגג׳ [אב״י נ״ל דלהכי קאמר לאחר וכו׳, ולא קאמר בקיצור ,, ונזכר קודם שנח ,, דקמ״ל דדוקא בילאת׳ מידו לינו פטור

בכל לשון 24) חייב. אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם 25) שכך היו רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו 26). אמר רבי, מצינו שם קטן משם גדול 27) שם משמעון ושמואל 28), נח מנחור, דן מדניאל גד מגדיאל: ד הכותב שתי אותיות בהעלם אחד 29) חייב. כתב בדיו, בסם 30) בסיקרא 31) בקומוס 32) ובקנקנתום 33) ובכל דבר שהוא רושם 34), על ב׳ כותלי זוית 35), ועל שתי לוחי פינקס 37) והן נהגין זה עם זה 37), חייב. הכותב על בשרו, חייב. המסרט על בשרו 38) רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי °יהושע פוטר 39): ה כתב

---

25 25) *נ״ל דר״ל אפי׳ רושם וסימן שלא הסכימו עליו שום אומה, אלא שבדה אותו מעצמו, אפ״ה חייב: 26) *ברושם בעלמ׳ שלא יתחלפו; דקרשי׳ שבצפון אינן קדושי׳ כאותן שבדרום שהיא שם המנורה, וכ״כ הקרוב קרוב לכותל מערבי נמי קדוש טפי: 27) *ר״ל אפי׳ התכוון לכתוב תיבה גדולה, וכתב מקצתה והוא שם קטן נמי חייב, אף שלא נעשה עדיין מחשבתו, עכ״פ הרי גמר מלאכה; תדע וכי המתכוון לארוג בגד בת ק׳ אמה, יארוג כל השבת ולא יתחייב, מדלא

28 גמר כל המלאכה שהתכוון בה? (ב): 28) *אף דמם זו סתומ׳ וזו פתוח׳? איהו ס״ל דכשר בכך, ולא קיי״ל כן [ואי״ל הק׳ למה לא קאמר הש״ס מדאשכחן דכוותי׳ בקרא, הו״ל כאפשר לקיימו במק״א, דפתוח׳ במקום סתומ׳ מצינו [בנחמי׳ ב׳ פ״ג] וסתומ׳ במקום פתוח׳ מצינו [ישעי׳ ט׳ פ״ו], ונון כפופה בסוף מצינו [איוב ל״ח פ״א]? נ״ל מדרק במיעוט מקומות אשכחנ׳ כן, אין למדין מהנו. ונ״ל דנקט תנא שמעון ושמואל? בדרך לא זו אף זו, דלא מבעיי׳ שם משמעון דב׳ המ״מין נחין [כך נרא׳], אלא אפי׳ שם משמואל, דבמלת שם המם נח, ובמלת שמואל נעה, אפ״ה חייב]: 29) *שלא נזכר ביניהן שחטא: 30) מין אדמה: 31) [רעטהעל] י״א [מעננינג]: 32) [גומי]: 33) [פיטריאהל]: 34) *שרשומו מתקיים לאתויי מי טריא, ועפצא [גאללעפפעל וואססער] בל״א: 35) בזוית שהכתלי׳ נוגעין שם יחד:

37 36) שכתבן על ב׳ גליונות סמוכין שבספר: 37) *אכותב בכותלים נמי קאי, שסמוכין כ״כ עד שנקראין יחד; ומלת „נהגין“, מלשון והגית בם: 38) שחתך בבשרו צורת אותיות: 39) *אפי׳ הוציא דם מדלא התכוון לקבלה, והו״ל פ״ר דלא ניח׳ לי׳: 40) *שנעשו מפירות שעשוין

ובמעצד [5], הקודח [6], כל שהוא [7] חייב, זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת [8], בשבת [9], חייב, רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף המכה בקורנס [10] על הסדן [11] בשעת מלאכה, חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה [12]: ב החורש [13] כל שהוא, המנכש [14] והמקרסם [15], והמזרד [16], כל שהוא [7], חייב. המלקט עשבים [17], אם לתקן [18], כל שהן, אם לבהמה [180], כמלא פי גדי [19]: ג הכותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו [20] בין משם א׳ [21] בין מב׳ שמות [22] בין משני סמנים [23]

גדולה עם פטיש, וזהו כופלין, וכגמר מלאכת הכרית׳ : 5)שהכה הכא׳ ההיא בקופץ קטן : 6)עושה נקב : 7)אכולהו דלעיל קאי : 8)*ר״ל שיש מקיימין כך ואין מוסיפין עליו : 9)*ר״ל בעשה אותה בשבת חייב : 10)[האמאער] גדול : 11)[אמבוס] : 12)*אף שלא הכה על הדבר הנעשה, רק על הסדן, מתקן הוא בכך, שעי״ז מחליק הקורנס שלא ינקע הטס הדק ; וכן הי׳ במשכן : 13)*לפי מה דנקט תנא עד השתא פי׳ סדר המלאכות, נקטינהו למפרע ממה שהזכירם לעיל [פ״ז], וא״כ הו״ל לפרש השתא כותב ? ואפ״ה נקט חורש, מדדמי לבונה, דנשכיהן דרך לחפור ולמלא גומות, [אב״י ויגי׳ תוי״ט דכ׳ לפי שהוא הפך הבונה, שזה ממלא גומ׳ או מוסיף דבר על דבר, וזה חופר גומ׳ או מחסר דבר ; ויגל זה קשה הרי גם בחפירת בור שייך בונה, וכדאמרינן גבשושית וכשלה, בבית חייב משום בונה ? ומדן שי׳ תיקן זה בלבוני הזהב, ודו״ק] ; ואו דשכיהן שוין בשעורן בכ״ש : 14)[ייעטען], שתולש עשבים רעי׳ מבין הצמחי׳ : 15)קוצץ ענפי׳ יבשי׳ מהאילן לתקנו : 16)ממעט ענפי׳ שרגו, שמכחישין האילן. וכולן תולדת זורע : 17)*קלולי׳ : 18)*שאוספן לתקן הארץ דחייב משום חורש ; ואם כדי לתקן הצמחי׳ שתחתיהן דחייב משום זורע : 180)*דאז חייב משום מעמר : 19)*כשיעור גרוגרת מבילת תרנגולת וכלעיל פ״ח 46. 47. מיהו במתקן הקרקע עי״ז, הרי הו״ל פ״ר, ומחייב בכ״ש : 20)ודוקא בשולט בב׳ ידיו ; דאל״כ בשמאל לא מקשב כתיבה : 21)*ב׳ אלפין (א) : 22)אלף בית : 20)א׳ בדיו וא׳ בסקרא ; א״כ ר״ל אפי׳ סממנין בעלמ׳ [כליפפערן] וכדומה : 24)ר״ל כל כתב של אומ׳ ואומ׳ :

דמתני' ר"ל ב' אלפין. ולכן ראוי לנו להדחק כשומכם לפנים ולפני ולפנים לקיים דברי רבותינו אשר מימיהם אנו שותי' ושמותיהן אנו מזכירין לברכה, ומלאתי דאתי לידי משמע מוציא מיד משמע, שתורת אמת היתה בפיהם; מדאמרינן לעיל [שבת עה"ב] כ' אות א' גדול' כשתים פטור; משמע וודאי ברור דהא ב' אותיות שוות ממש אף שאינן תיב' א', חייב, דאל"כ לאשמעינן רבות' טפי; — וכן בדין, דהרי הא דפטר באות א' גדול', הוא משום דלא הוה דומי' דמשכן שהיו כותבין ב' אותיות א' בקרש זה וא' בקרש שבצדו כדי לזווגן כמ"ש רש"י התם [בד"ה כתב]; וכדי לזווגן, מסתמ' כתבו ב' אותיות דומו'; וא"כ ע"כ ליכא מאן דס"ל כן רק ת"ק דמתני' דדן, והא דקאמ' משם א', היינו אא; דאי נימא דת"ק דמתני' כר' יודא דברייתא ס"ל, ורק בשש, תת, מחייב, א"כ נוגי' דאות אחת גדול' כב', דמשמע מנה דבב' אלפין חייב, אמאן תרמיי'? ותו נ"ל דמנוגיין נופא נמי יש להוכיח דת"ק דמתני' בב' אלפין מחייב, דאי נימ' דת"ק דמתני' כר' יודא דברייתא' ס"ל, ודוקא בשש תת מחייב, א"כ מה מקשה ר' יודא אדר' יודא למוד, הו"ל להקשות גם ת"ק את"ק אהדדי, והכי הו"לל, והא איפכ' שמעינן להו, דת"ק דברייי' ס"ל כר' יודא דמתני', ור' יודא דברייתא' ס"ל כת"ק דמתני'; אלא וודאי ת"ק דמתני' ור' יודא דברייתא' רחוקי' זמ"ז כממזרח למערב, דר' יודא דברייתא' ס"ל דוקא שש תת חייב, ות"ק דברייתא' ס"ל דוק' בשם משמואל חייב, ות"ק דמתני' ומדנקט בתמ' "משם אחד", משמע וודאי דס"ל דאפי' בכתב אא נמי מחייב. וכן מוכח בירושל' הכא, וז"ל, בכל לשון אפי' אלף אלפא; משמע וודאי דכ"ע אלף אלף דחייב. מיהו אנן כר' יודא דברייתא' קיי"ל [כרמב"ם פי"א משבת], וטעמי' נ"ל, דאע"ג דר' יודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי [בעירובין דמ"ו], ומלבד זה הרי ר' יוסי נימוקו עמו [בגיטין דס"א], יעב"פ היינו נגד יחיד, ולא נגד רבים [ברתוי"ט פ"ה דמע"ש מ"ב]; וכן כ' ג"כ הר"ן [נדרי' דפא"א] יע"ש; א"כ הכא כולהו תנאי דמתני' ודברייתא' פליגי עלי' דר' יוסי דשני בב' רשימו' בגלמו', ולהכי לא קיי"ל כוותי'. וגם כר' יודא דמתני' אי אפשר דקיי"ל, מדס"ל סתום ונעשה פתוח כשר, וכדקאמ' בש"ס; וזו אינה הלכ'. א"כ לא נשאר לן רק ת"ק דסתם מתני' דהוא ר"מ [בסנהדרין דפו"א] דס"ל באא נמי מחייב, ור' יודא דברייתא' דס"ל דוקא בשש תת מחייב, ור"מ ור' יודא הלכה כר' יודא [בעירובין דמ"ו הנ"ל]: מ"ג (סי' ב') כ' רתוי"ט ד"ה שם, כלעיל סי' 27. וכ' עלה הגאון מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל וק"ל הא אינו מתקיים במקום אחר,

דכותב שם במם פתוח א"א לקיימו לתיבה שלימ'? ואינו דומה לאורג ב' חוטין שבגד גדול, דמתקיים במקום אחר, ברוצה לארוג רק ב' חוטין, ודמי לזה גד שגדילא; ואף דאמרי' בנוגין דר' יודא ס"ל סתום ונעשה פתוח כשר, הרי אנן לא קיי"ל כן? וצ"ע. ותו ק"ל למ"ש הרמב"ם וז"ל ויארוג כל השבת ויהי' פטור; תשמיע דלמדין כן מסברא, והוא תמוה, דבברייתא' ילפינן כן רק מקרא דמלאכת שבת? ועל התוי"ט ק' דסיים ומבואר בברייתא', לא הבנתי, דאי אגוף הדין, הא מבואר במתני' שם קטון משם גדול? ואי על סיגם הרמב"ם, הרי בברייתא' לא מבר טעם זה, רק דיליף מקרא וצ"ע, עכלה"ט. °אמרה פורלידא דתותי קלא, במיחי דלה דלה; הנה בקו' הראשו' מריסי עיני הגאון ניכר דלאו אדר' יודא מקשי, דהרי לר' יודא וודאי מתקיים במק"א, דהרי ס"ל סתומ' שנעשא' פתוח' כשיר'? אע"כ דהגאון לא הקשה רק אתוי"ט שכ' בשם הרמב"ם אמלתא דר"י, נ"ל מה הדבר אמת, והי' סבור הגאון דאשם ומשמיעין קאי, ועי"ז מקשה הרי אין האמת כדברי ר"י, דהרי קיי"ל סתומ' שנעשא' פתוח' פסול, נמצא שאינו מתקיים במק"א? ולפענ"ד דמ"ש הרמב"ם וזה אמת, לא קאי אסתומ' ושת ו', רק על

במשקין[40], במי פירות[41], באבק דרכים[12] באבק סופרים[43], ובכל דבר שאינו מתקיים, פטור. לאחר ידו[44], ברגלו, בפיו, ובמרפיקו[45], כתב אות אחת סמוך לכתב[46], וכתב על גבי כתב[47], נתכוין לכתוב חית וכתב ב' זיינין[48], אחד בארץ ואחד בקורה[49], כתב על ב' כותלי הבית[50], על שני דפי פנקס[51] ואין נהגין זה עם זה[62], פטור. כתב אות אחת נוטריקון[53] רבי יהושע בן בתירא מחייב[54] °וחכמים פוטרין: ו הכותב שתי אותיות בשתי העלמות[55], אחת שחרית ואחת בין הערבים[57] רבן גמליאל מחייב °וחכמים פוטרין[28]:

לסקטן כענבי' ותותי': 41)*מפירות שאינן עשוין לסקטן: 42)*שחקק באצבעו אותיות באבק שעל גבי רגליו מהדרך: 43)*שחקק באצבעו אותיות בעפרורית הקולמס שהי' מפוזר ע"ג שולחן הסופר: 44)*שאחז הקולמס בהפוך שיהא מקום החד שכותב בו, למעלה, והיפך היד וכתב: 45)*שאחז הקולמס בקובדא שקורין [עללענבאגען], וכתב: 46)שכבר הי' כתוב אות א' מאתמול, וכתב אות א' בצדו, ונשלם תיבה: 47)שהעביר הקולמס על ב' אותיות וקידשם: 48)שלא עשה גג המחברן יחד: 49)ר"ל כתב אות א' ע"ג רצפה וא' על התקרה: 50)*שלא בזוית; וה"ה בכותל א' ורחוקי' זמ"ז: 51)ר"ל בב' עברי לוח: 52)*ר"ל שאינן נקראין יחד: 53)*שעשה סי' קו על האות, ועי"ז נקרא כתיבה שלימ', כגון ק' קרבן, מ' מעשר; והבקיאין בכתיב' נקראין בלשון רומי [נאטאריוס] או נוטריקן, וע"י בקיאותן כותבין כך: 54)מדמובן שהוא תיבה שלימ': 55)שנודע לו בנתיים שחטא, וחזר ושכח וכתב אות ב': 57)*ר"ל אפי' הי' בין ההעלמות יום שלם, שהיה הרבה בנתיים, חייב 58)ר"ג ס"ל אין ידיע' מועיל לחלק שיעור, שלא יצטרף; וחכמי' ס"ל ידיעות מחלקות: הרושים. משנה ג' (סי' א') כ' הרב כסי' 21. וכ' יגלה הגאון מהו' עקיבא שליט"א וז"ל וכ' בב' רבי, ותמהני מכ"ל הא, הרי ומדתני בברייתא' רק שם, שהוא תיבה, לכל ר"ד דהיינו תיבה כלל לא, רק דהש"ס ר"ל דר"ש מחייב גם בזה, ומדחי לה בסוף לא ונלכו מאן דמחייב בלא? וכ"כ הה"מ פי"א, דרמב"ם ס"ל בלא פטור ודוחק לומר דמתני' משום דסתמ' תני גו מש"ם אחד ע משמע דבכל ענין חייב'? וצ"ע.

°ענא גדי ומנקא הנה רשי ור"ן ור"ב כל המפרשי' פה ס' פירשו השם א'

בכברה, ובכל 7) חייב, והתופר שתי תפירות 8) והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: ג הקורע בחמתו 9) ועל מתו 10), וכל המקלקלין, פטורין 11), והמקלקל ע"מ לתקן, שיעורו כמתקן 12): ח שיעור המלבן והמנפץ והצובע והטווה כמלא רחב הסיט כפול 13), והאורג ב' חוטין 14) שיעורו כמלא הסיט 15): ה רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל 16) וצבי לבית, חייב, °וחכ"א צפור למגדל, וצבי לבית ולחצר 17) ולביברין 18) °רשב"ג אומר לא כל הביברין

שבשכיבות [שעשעפטע] להיות לבתים לב' חוטי שתי שהכניסן תוך השכיבות הבס [יצי' כל"ט מלאכו' במלאכ' ב' נירין]: 5)ר"ל או שהשכיב ב' חוטי השתי בכלי הנקרא [קאם]; והוא כלי עם נקבי' הרבה כמנין חוטי השתי, ומשכיבין כל חוט שתי בנקב אחר, דאחר שמשליך חוט הערב מהלך להלך בין חוטי השתי, מקיש האורג עם הקירוס על חוט הערב שהשליך, כדי להסמיכו ולתכפו אל שאר החוטין הארוגים כבר; [כלי זה נקרא בש"ס מלוביתא, לשון לבת, מדהוא לובת ותוכף החוט הוושלך, אל החוטי' הארוגי' כבר]: 6)ר"ל או שהכים ב' חוטי שתי במלאכת אריגת נפה, [פיין זיעבע]: 7)*או שהכנים הב' חוטין באריגת כברה, [גראב זיעבע], או במלאכת הסל: 8)*אע"ג דכל 8
הל"ט מלאכות כבר נשנו לעיל בפ"ז, ולא הוצרך תנא לחזור לשנות רק אותן המלאכות שרצה לפרש בהן מידי; והרי תופר חוזר ומזכירו אע"ג דלא פי' בה מידי? ה"ט מדבעי להזכיר קורע, דרצה לפרש בה כמה מילי, להכי חזר ותנא נמי תופר: 9)בכעסו: 10)בלערו על מת שאינו חייב לקרוע עליו, דאל"כ מתקן הוא: 11)*והכי קיי"ל, חוץ מקורע בחמתו, דלרמב"ם חייב, דמתקן הוא אצל יצרו, ולרש"י ורא"ב"ד כיון דאסור לקרוע בחמתו דהו"ל כעע"ז [שבת קה"ב], מקלקל הוא ופטור: 12)*כמוחק ע"מ לכתוב במקומו, שעורו במחק כל כך כדי לכתוב ב' אותיות במקומו: 13)ר"ל כדי שיטווה מאותו למר חוט ארוך כהפסק שבין גודל לאצבע, שנקרא סיט כפול; ונקרא כך, מדכפול בשיעורו ממרחק שיש בין אמה לאצבע שנקרא סיט: 14)ב' חוטי ערב: 15)*ברוחב הבגד: 16)*[שראנק]. ובצפור דרור [שפערלינג] בל"א איירי, דבצדו לבית פטור, דאז אינו נילוד עדיין: 17)או אף: 18)[טיער גארטען]: 19)שקשה לתפסו שם, שאינו

פרק יג רבי אליעזר אומר [1], האורג שלשה חוטין בתחילה [2], ואחת על האריג [3], חייב, [0]וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף [03]) שיעורו שני חוטין: ב העושה שתי בתי נירין בנירין [4], בקירוס [5] בנפה [6]

מ"ש ר"י דא"צ שיכתוב כל המלה, ויגלה קאמ' וזה אמת, דהא קיי"ל כוותי' דר"י; ולא זו בלבד בהא דכתיב', אלא בכל המלאכות, במתכוון לעשות מלאכה גדולה ועשה רק קצת ממנה חייב [כרמב"ם פ"א משבת הי"ד] . ובאמת לכאורה יש לתמוה במה דקאמר הש"ס [לעיל קג"ב] בס"ד דהתכוון לזרוק ח' וזרק ד' חייב, דהיינו שם משמעון, ע"כ. וק' הרי בשם משמעון חייב רק משום דס"ל לר"י דסתומו' שעשא' פתוחו' כשר: אבל לדידן דקיי"ל סתומו' ויעשאן פתוחו' פסול, א"כ בשם משמעון פטור? וכן יש לתמוה במ"ש המ"מ [פ"א משבת הי"ב] בשם הראב"ד, דבשם משמעון חייב, ע"ש? אמנם לפענ"ד דרק לסימנא בעלמא' נקטו הש"ס וגם הראב"ד שם משמעון, אבל באמת הכוונה על סוף דברי ר"י, כמו מנחור גד מגדיאל, דבהנך ודכוותייהו קיי"ל כוותי' דר"י וכמש"ל; וכן דרך הש"ס בכמה דוכת', כמ"ש תוס' [כתובו' ד"מ ע"א ד"ה כגון מילה, ע"ש] . ומה שהקשה הגאון הנ"ל, דמדברי הרמב"ם משמע, דמכח הסברא אמרי' דאף שנתכוון לארוג כל הבגד חייב כשארג ב' חוטין, והקשה הרי בש"ס יליף לה מקרא מאחת מהנה? ועל זה אשיב, לא ידענא מי הגיד לו להגאון נ"י שהרמב"ם אומר זה מכח סברא, והלא אפשר שפיר לומר דמ"ש הרמב"ם בסוף דבריו ז"ל, "וזה שקר" ר"ל מטעם דכתיב' מאחת מהנה; וגם בלא"ז אצטריך קרא ולא סגי סברא, דאל"כ למה בארג ב' חוטין מבגד גדול חייב, ובהתכוון לזרוק ח' וזרק ד' פטור? אע"כ משום דמסתבר הכי והכי [כשבת קג"ב], ואין למדין מאחת מהנה רק מה דמסתבר למילף מנה; ואף דלרמב"ם [פי"ג משבת הכ"א] בהתכוון לזרוק ח' וזרק ד' באמת ג"כ חייב, משום שהי' לרמב"ם גי' אחרת בש"ס שם, וכמ"ש המ"מ שם; עכ"פ הרי יש בש"ס פלוגת' בדרשא דמאחת מהנה, דלת"ק אתא למעוטי שא"צ לכתוב כל השם, ולר"ש ממעט קרא דא"צ שיארוג כל הבגד, ולר' יוסי אתא קרא למימר דפיגמי' שחייב אחת על הכה, דהיינו על כל המלאכו', ופעמי' חייב אחת על כל א' וא'; וכל מ"ד מה דמסתבר לי' דריש; וא"כ יפה כ' הרמב"ם דאנן קיי"ל כהך מ"ד דמסתבר לי' שא"צ שיעשה כל מה שהתכוון. וא"כ כנפת נידון, דאזלה לה גם קו' השלישית של הגאון לרתיו"ט דיפה כ' דתוי"ט דכדברי הרמב"ם מבואר בברייתא', ר"ל דבברייתא' מבואר מאיזה קרא ילפינן רק סברא שכ' הרמב"ם:

פי"ג 1)*אע"ג דלעיל בפ"ז סמוך למלאכת כתב, נזכר לה לבי ומלאכתו, אפ"ה הכא סמך התנא לפרק דיני אורג אגב דיני כותב, מדדמו בשעורייהו, דכותב ב' אותיות חייב, ואורג ב' חוטין: 2)*בתחילת אריגת הבגד: 3)על האריג כבר: 03)*לאו בסוף האריג ממש, דבזה אפי' בחוט א' חייב לכ"ע, מדהשלים על ידו הבגד [בשבת קה"ב]; רק ר"ל על האריג: 4)*ר"ל שתיקן ב' עניבות

פטור[5]. חיה ועוף שברשותו, הצדן פטור[6] והחובל בהן חייב[7]: ב אין[8] עושין הילמי בשבת[80], אבל עושה הוא את מי המלח[9] וטובל בהן פיתו ונותן לתוך התבשיל, אמר רבי יוסי והלא הוא הילמי בין מרובה ובין מועט[10] ואלו הן מי מלח המותרין, נותן שמן בתחלה לתוך המים או לתוך המלח[11]: ג אין אוכלין איזוב יון בשבת[12], לפי שאינו מאכל בריאי'[13], אבל אוכל הוא את יועזר[14], ושותה אבוב רועה[15]. כל האוכלין[16] אוכל

כתולעי' שנולדין בגבינה ובבשר, או כינה שבראשו, אפי' להרגן מותר. מיהו כינה שבבגדיו, אסור להרגן, דאף דנולדי' מזיע, עכ"פ מדגדלי' במקום פרעושין דפרים ורבין, חיישי' שמא יהרג גם אותן; ואפי' לצוד פרעוש אסור, דאע"ג דהו"ל מלאכ' שאצ"לגו, עכ"פ לכתחיל' אסור: 5)*ה"ה כמו בח' שרצים, בצדן שלא לצורך פטור, רק מדסתמא צדן לצורך בשרן ועורן, להכי בסתם חייב; אבל הנך סתם צידתן שלא לצורך הוא, כדי שלא יזיקו, להכי דוקא בידוע שצדן לצורך חייב. מיהו כל שבוודאי אין במינו ניצד, אפי' צדן לצורך פטור אבל אסור [שם ס"ג]: 6)*ודוקא שלא מרדו [שם סס"י]: 7)*וכל חובל דמתני', הייכו בצריך לדם; או שרוצה לרפאת הבהמה; אבל בחבל דרך נקמה, לרמב"ם דמחייב במלאכ' שאצ"לגו, ה"נ מחייב מדמתקן אבל יצרו; ולראב"ד דפטר במלאכה שאצ"לגו, ה"נ פטור [שם]: 8)*לבתר דתנא חובל, דהוה תולדת שוחט, מפרש השתא מעבד דסמיך לשוחט בפ"ז לעיל: 80)*ר"ל מי מלח מרובין, שכובשין בהן ירקות לקיום; דאע"ג דמדאורייתא אין עיבוד באוכלין, עכ"פ מדרבנן אסור: 9)*מועטין, לאכלן השתא; וכל שיש בו ב' חלקי' מלח, אפי' מועטין אסור [שכ"א ס"ג]: 10)ר"ל דבזה ובזה הו"ל מעבד; ות"ק לצורך אכילה ולשעתו, לא הוה כמעבד: 11)קודם שיעורב המלח והמים. וקיי"ל כת"ק [שם]: 12)שממית התולעים שבבטן; ואיידי דתני הילמי שאינו מאכל, רק תיקון למאכל, תני כמו הנהו שאינן בעצמן מאכל: 13)*וכל הרפואות אסורו' גזיר' משום שחיקת סממני' לרפואה, דהו"ל תולדת טוחן; ודוקא בבריא, אבל חולה ממש שרי. מיהו שרפים מתוקים להנעים הקול, מותר לשתותן [שכ"ח סל"ח]: 14)[פאליא קרויט], שממית תולעים שבכבד:

שוין , זה הכלל כל המחוסר צידה [19] פטור [20] ושאינו מחוסר צידה חייב : ו צבי שנכנס לבית , ונעל אחד בפניו, חייב נעלו שנים , פטורין [21] . לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים , חייבין [22], ור"ש פוטר : ז ישב האחד על הפתח ולא מלאהו , ישב השני ומלאהו, השני חייב , ישב הראשון על הפתח ומלאהו, ובא השני וישב בצידו [23] אף על פי שעמד הראשון והלך לו , הא' חייב והשני פטור, הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו [24] ונמצא צבי שמור בתוכו [25] :

פרק יד שמנה שרצים האמורים בתורה [1], הצדן [2] והחובל בהן [3] חייב [4] . ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור [04], הצדן לצורך, חייב שלא לצורך

מגיעו בשחיי' אחת ששוחה לתפסו : [20])כשצדו לשם ; ועי' לעיל ס"ז במלאכת צד : [21])דהו"ל ב' שעשאוהו : [22])דכיון דלא אפשר לצודו באחד , הרי לכל א' מלאכה : [23])*ר"ל לפנים מהראשון תוך חלל הפתח , וממלא גם הוא הפתח , והוי כמו ב' דלתות , וכשנפתח הראשון עדיין הב' נעול : [24])ולא ידע שצבי שם : [25])°דאין מחייבין אותו אח"כ לפתוח הדלת כשיוודע לו שצבי שם , כיון דממילא נשאר ניצד ; ה"נ הו"ל ע"י ישיבת הראשון כאילו הי' הצבי כבר קשור בבית, וע"י ישיבת השני הו"ל כאילו אח"כ נעל הבית , וע"י עמידת הראשון הו"ל כאילו הותר הצבי מקשורו, שאינו מחוייב לפתוח הדלת אח"כ, כיון דממילא ניצד ; ולהכי מותר אפי' לכתחילה [ומג"א סי"ו] :

פי"ד [1])בפרשת שמיני : [2])והרי יש במינן ניצד : [3])*דיש להן עור [ועי' בל"ט מלאכו' במלאכת שוחט] ; וחייב עי"ז משום מפרק שהוא תולדת דש . ואע"ג דאין דישה רק בגדולי קרקע ? בהמה מיקרי גדולי קרקע . וי"א משום נטילת נשמה שבאותו מקום ; ולזה הסכימו רוב הפוסקים [שט"ז מג"א סק"ט] (א) : [4])ואפי' לא יצא דם רק כנצרר , חייב : [04])*דמדעורן רך כנצרר הדם מהר גם בלי חבורה בהבשר שתחת העור ; אבל ביצא דם , וכ"ש כשהרגן חייב [שם ס"ח] . ודוקא בפרין ורבין ; אבל הנולדין מזיע ורפש ורקבון,

פרק טו אלו קשרים שחייבין עליהן, קשר הגמלין [1] וקשר הספנין [2] וכשם שהוא חייב על קישורן, כך הוא חייב על היתרן [3] רבי מאיר אומר כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו, אין חייבין עליו [4]:
ב יש לך קשרים שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין [4]). קושרת אשה מפתחי חלוקה [6] והוטי סבכה [7] ושל פסיקיא [8]) ורצועות מנעל וסנדל, ונודות

הייכו כמי כר"י דס"ל מלאכ' שאצ"לגו חייב; אבל לר"ש א"צ שיתקן כלל בחבור' ולפ"ה חייב, וכסנהדרין [דפ"ה]. והא דלריך טעם מפרק ולובע אליבא דר"ש? י"ל דאע"ג דס"ל דמקלקל בחבורה חייב, עכ"פ לריך שיהי' להחובל שם מלאכה מה מהל"ט מלאכו'. ובהא מתורץ עוד, מ"ש התוי"ט שם יעוד, אהא דכ' הר"ב דקיי"ל כל המקלקלי' פטורי', דהאי לאו כללא? ובאמת לפמ"ש כללא הוא, דהרי הר"ב כ' זה אליבא דר"י, ולדידי' הא אמריכן בש"ס כל המקלקלין פטורי' אפי' חובל ומבעיר. גם מתורץ בזה מה שהקשה תוי"ט ד"ה שלא, דלמה לא כתבו דבבא זו דלא כהלכה? י"ל דה"ט משום דמחילא שמעיכן לה, מכח מה שהעלה לבסוף דקיי"ל כר"י]. **שוב** הקשה הגאון הגדול **מהו' עקיבא** שליט"א, לתד טעמו' דחובל חייב משום מפרק, דהוא תולד' דדש, ק' א"כ למה כ' הרמבם פי"א, דשוחט חייב רק משום נטילת נשמה, ולא כ' ג"כ דחייב משום מפרק הדם, כמו אחובל? ואת"ל דויירי בשוחט וא"צ לכלבו; מ"מ הרי בחובל להזיק פטור רק משום דמקלקל, והא בשחיט' לא מקלקל [כוונתו דלהכי אפי' בא"צ לכלבו לתחייב]? ודוחק לומר דחיירי בשחט ולא יצא דם או שילא פחות מכגרוגרת, דפטור בדם? וצ"ע. עכ"ל. **ואנא** פורתא דגוכדרית' קענידכ' דלפע"ד א"צ להדחק כן, אלא שוחט ויירי בא"צ לכלבו, ומה שהקשה הגאון על זה דעכ"פ לתחייב מדעכ"פ איכו מקלקל, במח"כ ליתא, דהא דחובל פטור בא"צ הדם לכלבו, הייכו משום דמקלקל הוא במה שמפרק הדם, וא"כ בשחיטה כמי אע"ג דמתקן הוא בשחיטתו להתיר הבשר, עכ"פ איכו מתקן במה שמפרק הדם, והרי כל עיקר קו' הגאון הכ"ל הוא שיתחייב בשוחט משום מפרק, והרי בזה שמפרק הדם שילא בשחיטה ג"כ מזיק הוא לטבח שיקל הבשר עי"ז [כחולין דקיג"א].

פט"ו [1])רלוע' שקשור' בקוטמו: [2])אבל שקשור בספיכה; דאלו קשר קיימ' הן, דומי' דקושרי יריעות קוטי המשכן [ועי' במלאכת קושר (ב): [3])כדהוה במשכן שהתירו קוטין שברשתת לקלרן או להרקיבן: [4])אפי' הוא של קיימ': [5])רק פטור אבל אסור; ואיכן מפורשי' במשכה, רק בש"ס מפרש להו, שהן קשרי' שהן רק לזמן ידוע, ולא לקיימן לעולם: [6])שקושר' שפת חלוק' שבימין בכתף שמאל, ושבשמאל בכתף ימין, ומתירתו בכל יום: [7])[הויבע]: [8])*אזור, ובכולהו

אדם לרפואה, וכל המשקין שותה, חוץ ממי דקלים [17] וכוס עיקרים [18] מפני שהן לירוקה [19] אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו [20] וסך שמן עיקרין [18] שלא לרפואה :

ד החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ [21] אבל מטבל הוא כדרכו [22] ואם נתרפא נתרפא . החושש במתניו, לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן [23], ולא שמן ורד [24] . בני מלכים סכין שמן ורד על מכותיהן, שכן דרכם לסוך בחול [25], רבי °שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הם [26] :

---

15)[וועבער דיסטעל] . וי"א שהוא מין עץ שגדל בלי ענפים, ששורין אותו במים, לשתות מי שבלע ארס נחש, ומותרי' מדחזו כמי לבריאין : 16)שבאכלי' ג"כ לבריאים : 17)הוא מעין ידוע, שמים שלה משלשלין לשותן : 18)שנעשה ממים שבשלום עם עקרי בשמים ידועי' : 19)*הרפאין [הגעלבזוכט] : 20)*דאין לו שום מיחוש [מג"א שם סקמ"ג] : 21)*ר"ל לא ימלא פיו חומץ ויפלוט, דמתרפא עי"ז מכה שבשיניי' [דקרא דכחומץ לשיניים כן עצל לשלוחיו, דמשמע דחומץ קשה לשיני'? היינו בליכא מכה] . מיהו בדכאיב לי' טובא, ועי"ז נחלש כל הגוף, שרי לעשות כל הרפואות ; ובכאיב לי' השן טובא, אסור לעכוס להוציאו [רט"ז שם סקכ"ד] : 22)*ה"ה דמותר לגמע ולבלוע : 23)אפי' ע"ג מכה, דסיכה כמי חזי לבריאי' : 24)דמדדמיו יקרים, מוכח דלרפוא' קעביד : 25)גם בלי מכה : 26)*והלכה כר"ש, דכל מילי דחזי לאחן דהו, שרי להכל [שב"ח . ועי' למג"א ססי' ש"ח, ותוס' חולין דפד"ב ד"ה תקיינת, ע"ש] : **חידושים, משנה א' (סי' א')** כתב **אאמ"ו** הגאון הגדול זצוק"ל, וז"ל הק' רתוי"ט למה חובל חייב בצרר הדם כבסי' 3 . הרי אין חובל חייב רק בצריך לדם כסי' 7 ? ותירץ דבמתכוון שיצא דם הוי, אף דלא נתקיים מחשבתו, וכמתכוין לארוג ק' אמה, דחייב משארג רק ב' חוטין . ובמח"כ דרבינו, התם עכ"פ נגמר שיעורו ? רק נ"ל דהא דחובל חייב רק בצריך לדם, היינו אליבא דר"י דס"ל מלאכו' שאצ"לגו חייב, לפיכך משכח"ל שיהיה מתקן בחובל, כשצריך לדם לכלבו ; וכא"צ לדם פטור, משום דמקלקל הוא ; אבל הא דחייב בחובל אף בשרק נצרר הדם, היינו אליבא דר"ש, דס"ל דמלאכה שאצ"לגו פטור, ולהכי מקלקל בחבור' חייב, וא"צ שיהי' צריך לדם . וגם פ"ח דב"ק מ"ה לר"י ח"מ כקלב"ס. **אב"י** יעי' שבת [דקו"א] ורשי שם כי משם מבואר כמ"ש אא"ז מו"ו הגזוק"ל . ווה שרמז רבינו על פ"ח דב"ק, היינו לפמ"ש שם ברע"ב דטעמו' דחייב בחובל, היינו משום דאף שהוא מקלקל, מתקן הוא יצרו ;

פרק טו כל כתבי הקדש [1] מצילין אותן מפני הדליקה, בין שקורין בהם [2] ובין שאין קורים בהם [3], ואף על פי שכתובים בכל לשון, טעונים גניזה [4], ומפני מה אין קורים בהם, מפני ביטול בית המדרש [6]. מצילין תיק הספר [7] עם הספר, ותיק התפילין

תו לא? שכן קושרין חוטי יריעו', דבלא חלזון גופא משכח"ל קשיר' והתרה? והרב נופי' בפרק כלל גדול כ' על שכיהן שכן צדי חלזון? וצ"ע. ונ"ל [0]והיה כאוב מארץ קולך עלה כידך, אישות בדרי' שאין לה עינים, הר"ב לשכ' דרשי נקט ואתא, שכן כ' רשי הכא בלשונו הטהור; וכי ס"ד דאשתמיטתא לרבותינו שכיהן מסקנ' דסוגיא הנ"ל? אולם לפע"ד אין אנו צריכי' לומר דרשי כ' כאן לפי הס"ד, כדרכו בקודש. רק דבל"ז ק' ויש לדקדק בסוגי' דשבת [דעד"ב], ומה כ"מ אי כיון' דבמסקנ' דש"ס דיליף שכן צדי חלזון, הדר הוי בקושר מאלי דביצי לאילף מתחיל' מקושרי יריעות; או דכיון' דדק ומתיר צריך למילף ורשת, אבל קושר במלת' קמיית' קאי, דיליף מקושר יריעו'? ומה כ"מ אי יליף קושר מקושרי יריעו' או מקושר רשתי חלזון? ע"כ נ"ל משום דצריך ורמבם איהו חייב רק בקשר קיימ' והוא מעשה אומן [כרט"ז א"ח סי"ז סק"א]; א"כ י"ל דבס"ד דש"ס, הו"א דחייב נמי אקשר קיימ' אפי' איהו מעשה אומן כקשירת סוס שנפסק ביריע'; ולמסקנא מדיליף מקושר חוטי רשת, איהו חייב רק בקשר אומן; ודייק הש"ס כן שגם קשר ילפינן מרשת, מדנקט קושר ומתיר כי הדדי, ש"מ דבחד גוף מיירי, ור"ל ברשת; וכן מוכח לכאור' מלשון הש"ס דבמסקנ' הדר נמי מקושר בילפות' קמיית', מדנקט במסקנ' שכן צדי חלזון קושר ומתיר. — מיהו רשי לשטתי', דס"ל דבקשר קיימ' אף שאינו מעשה אומן חייב, דחיק ומוקי אכפשי' דהא דנקיט במסקנא שכן קושר, ה"פ דאינו חייב רק במתיר ע"מ לקשור; וכ"כ רשי שם להדיא. ועי' תוס' שם, ותוי"ט [פ"ז מ"ב ד"ה והמתיר]:

פט"ז [1])*תורה נביאי' וכתובים: [2])כגון תורה ונביאי'; [3])*כגון כתובי', שאסור לקרות בהן בשבת בשעת הדרשה [וכ"פ הרמבם פכ"ג משבת]. ודוקא בכתובי' בלשון הקודש מותר להציל, ולא בכתובים בלשון אחר, אבל ספרי תפלות ותלמוד ומדרשי', אפי' כתובי' בלה"ק אסור להציל מדליק' בשבת, מדאסור לכתבן לגמרי מדין המשנה: [4])רק שאין מצילין אותן בשבת: [5])בכתובי'; [6])*דכתובים דבר המושך הלב נינהו [כפ"ק דיומ'], ואתא לאמנועי מלשמוע הדרשה שהיא תוכחת קיים, וגם יש בה הוראת איסו' והיתור. והאידנא שכבר נשתרש ופשט המנהג שהכל באים לשמוע הדרש' בשבת; וכ"ש במקומו' שאין דורשין בשבת, מותר לקרות בכתובי' בשבת, ומותר נמי להציל' מדליק' בשבת. וכ"ש עכשו שנתרופפו הלבבות ונתגבר' השכחה, דלהכי התירו לכתוב גם סדרי תפלות ותלמוד ומדרשי' והתירו

יין ושמן [9] וקדרה של בשר [10], רבי °אליעזר בן יעקב אומר קושרין לפני הבהמה [11] בשביל שלא תצא. קושרין דלי [12] בִּפְסִיקְיָא [8] אבל לא בחבל [13], רבי יהודה מתיר [14]. כלל אמר רבי יהודה, כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: ג. מקפלין [16] את הכלים [17] אפילו ארבע' וחמשה פעמים, ומציעין את המטות [18] מלילי שבת לשבת, אבל לא משבת למוצאי שבת [180], רבי ישמעאל אומר, מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מי"הכ לשבת [19], וחלבי שבת קריבין בי"הכ [20] (נ"א אבל לא של יה"כ בשבת), ר' °עקיבא אומר לא של שבת קריבין בי"הכ ולא של י"הכ קריבין בשבת [21]:

קמ"ל אף דאפשר למפשטינהו בדוחק בלי התרת הקשר, סד"א בטולי מבטל לי', קמ"ל: 9)*[שלויכע], אף דאית בי' ב' קשרי, ויכול להוציא היין בדוחק כשיתיר רק קשר א'; סד"א חד מינייהו בטולי בטלי', קמ"ל: 10)שקשר מטלית עלי'; ואף שיכול להוציא המרק בדוחק דרך דד שבקדירה, אפ"ה לא מבטל לי': 11)*ברוחב הפתח, ואף דיש תרי חבלי' ואפשר להוציא הבהמה בדוחק בהתרת חבל א', אפ"ה לא בטלי' לא' מהן: 12)[איימער]: 13)דאזור לא מבטל לי'; משא"כ בחבל הו"ל קשר קיימ': 14)בחבל שצריך למלאכתו דלא מבטל לי'; ולרבנן גזרי' אטו חבל דעלמ': 16)[לו לעגען]: 17)שפשטן היום [עי' במכה בפטיש]; ואיידי דתנא קשר חלוקה, שהוא תקון המלבוש, תנא נמי השתא הנך תקוני בגדי': 18)[דיא בעטטען מאכען]: 180)*והכי קיי"ל [ש"ב מג"א סק"ו]; וה"ה כל דבר אף שאין בו טרח', אין עושין משבת לחול או ליו"ט, כהדחת כלי' [שכ"ג ס"ו], או לקפל בש"ת מקום קריאת מחר [מג"א בסי' תרס"ז]: 19)כשיו"כ ביום ו'. ולדידן א"א שיחול יו"כ, בא' ג' ו' [תכ"ח]; רק בזמן המשנה שהיו מקדשין ע"פ ראיי': 20)דשבת קדיש ואמיר טפי מיו"כ, דמחלל שבת בסקיל', ויו"כ אינו רק בכרת שהוא בידי שמים: 21)וכ"ש דאין מקפלין מזל"ז, מדהו"ל לצורך הדיוט: **חידושים** מ"א, (סי' א'), כ' הרב כלעיל סי' 2. וכ' עלה הגאון הגדול **מהו' עקיבא** שליט"א, וז"ל ק"ל דהא דקושרין יריעות הוא לס"ד, ולבתר מסקינן שכן נוי חלון וכו', צ"ע

והצילו לכם [15], ואם היו פקחין [16] עושין עמו חשבון אחר שבת [17]. להיכן מצילין אותן [170], להצר המעורבת [180] בן בתירא אומר אף לשאינה מעורבת [18]: ד ולשם [19] מוציא כל כלי תשמישו [20], ולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף, רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים [22] וחוזר ולובש ומוציא [23], ואומר לאחרים בואו והצילו עמי [24]: ה רבי שמעון בן ננס אומר, פורסין עור של גדי על גבי שידה [25] תיבה [26] ומגדל [27] שאחז בו את האור, מפני שהוא מחרך [28]. ועושין מחיצה

---

140) אף שהוא יותר מג' סעודות : 15)* לצרככם ג"ס לכ"א . ולר"ן בשם ר"י מטראני אחרי' יכולים להציל אפי' הרבה, מדאיכן בהולין; ותו דבאחרים ליכא למיחש לכבויי, שהרי הדליק' גורמ' שמה שיצילו יהיו שלהן, דמהפקיר' קזכו; אבל כשיכבו, יהי' הכל של בעה"ב . ומדאמ' „הצילו לכם" להכי אם ירצו יזכו בו כבהפקר, דאם לא אמר להם בעה"ב כך, צריך שיחזירו לו מה שהצילו, דמצי אמר להו, לעצמי הייתי מציל ע"י עכום [מג"א שם י"א] : 16)* ר"ל אם יודעין הדין, דרשאין בכה"ג ליטל שכר שבת, דהרי אם רצו זכו הכל לעצמן : 17) לתבוע ממנו שכר טרחתן . ונירא שמים מיירי , שאינו רוצה ליהנות משל אחרי', ואעפ"כ אינו רוצה לטרוח בחנם : 170)* המאכלי', שאין הצלתם כ"כ מצוה ככתבי קודש? : 180)* עם זו שהדליקה בה, אף שאין להמציל חלק באותו עירוב : 18)* וקיי"ל כת"ק [שם ס"י] : 19)* לחצר המעורבת עם זו : 20) שצריך לסעודה : 22)* לפי מנהג אנשי [אזיען], ומכוין בש"ס . וקיי"ל כת"ק : 23)* ולא התירו כה"ג באוכלי'? דהכא מדלא התירו רק ע"י לביש', יזכר שלא לכבות, משא"כ באוכלין [רשב"א] . וי"א דר' יוסי קאמר לה , ולא קיי"ל כוותי' [שם] : 24)* ר"ל בשוה עמי ; משא"כ לעיל קאמ' „הצילו לכם" ? דלפעמים אינן שוין עמו בהצלתן , כשאחד סעד וא' לא סעד עדיין . — [והגאון מהו' עקיבא שליט"א כ', דבאוכלין דא"א לבעה"ב להציל יותר מג"ס , אידך הוה הפקר , להכי קאמר הצילו לכם ; אבל במלבושים דחזו לכולא יומא' כשיפשוט וילבש , לא הוה איכך הפקר , להכי קתני הצילו עמי ואב"י ק"ק בא"כ בש"ע של"ד בבש"ת הביא הדיינ' הא' בכתם שפושט ולובש, א"כ הכי קיי"ל [בש"ך י"ד רמ"ב], וא"כ הא"ך כ' בש"ע בואו והצילו לכם? וי"ל] ; 25) [קאסטען] : 26) [לאדע] : 27) [שראנק] : 28)* כדי שלא

עם התפילין[60], ואע"פי שיש בתוכן מעות[8]. ולהיכן מצילין אותן[80], למבוי שאינו מפולש[9], בן בתיר' אומר אף למפולש: **ב** מצילין מָזון ג' סעודות[10] הראוי לאדם לאדם, הראוי לבהמה לבהמה[11]. כיצד נפלה דליקה בלילי שבת[12] מצילין מָזון שלש סעודו', בשחרית[12] מצילין מָזון ב' סעודו', במנח'[12] מָזון סעוד' אחת. רבי יוסי אומר לעול' מצילי' מזון ג' סעודו'[13]: **ג** מצילין סל מלא כִּכָּרות ואעפ"י שיש בו מאה סעודות[14], ועיגול של דבילה[140], וחָבית של יין, ואומר לאחרים בואו

מה"ט כתי' לכתוב הכל בכל הלשונות, דאע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו [כע"ז לו"א]? הכא שאני, דעת לעשות לה' הפרו תורתיך; ולהכי מותר להציל כל כתבי קודש שבעולם, אפי' כתובי' בלשון אחר [בעל המאור פרק כל כתבי]. ואפי' ספרי' שלנו שנקבעו בדפוס מותר להצילם, דדפוס כתב מעליא הוא [כמג"א של"ד ט"ו וי"ז, ועי' א"ש מגילה פ"ג 4]: 7)[פוטעראל] של ספר: 60)°וא"ל ללבשן [כפ"י דעירובין], דהכא זמנו בחול: 8)*ר"ל שבתוך התיקן מונח ג"כ מעות; ודוקא בהונחו התפילין והמעות יחד מע"ש [מג"א של"ד סק"כ]: 80)כל הנך דלעיל: 9)*ר"ל רחוב שיש לו ג' מחיצות, ולחי או קורה ברוח ד', אפי לא ערבו והשתתפו בני החצרות שם, שרי משום כבוד
כתבי קודש [שם]: 10)*ולא יותר, דמדהוא בהול על ממונא, דלמא 10
אתא לכבויי [ואילה"ק הרי לקמן [דפכ"ד] אמרי' איפכ', אי לא שרית לי' אתא לאתויי ד"א ברה"ר, ואפי' בזה"ז דליכא ר"ה אמרי' הכי? תי' התם דהכא שנחפז הרבה בהצלה חיישי' שע"י טרדת ההצלה ישכח שהוא שבת, וזה מצוי טפי משיעבור במזיד אי לא שרית לי'; משא"כ התם שאינו נחפז בהצלה להציל הכל בהיתר טפי איכא למיחש איפכ', שיעבור במזיד אי לא שרית לי', מדכיא' שישכח אי שרית לי']. וכל הצלה דפרקן, דוקא באותו בית שהדליק' בו, חיישי' שיכבה; אבל מבתים אחרים מציל כל מה שירצה, ואפי' מוקצ'
מציל, דבמקום פסידא ל"ג רבנן [שם ס"א ורט"ז סקי"ג]: 11)*תמוה 11
דג"ם לבהמה למה? ונ"ל ע"פ מ"ד [ברכו' ד"מ] דאסור לאדם לאכל עד שיתן לבהמה: 12)קודם שסעד: 13)*וקיי"ל כת"ק [שם ס"א]: 14)*ומותר להניחן לכתחיל' בכלי א', ולקפלן בטלית א', כדי להוציאן בבת א'; אבל להניח כלי' מלאי' לתוך כלי א' אסור [מג"א שם ס"ח].

ח נכרי שהדליק את הנר [40]) משתמש לאורו ישראל [400]), ואם בשביל ישראל, אסור [41]). מילא מים [42]) להשקות בהמתו [420]), משקה אחריו ישראל [43]), ואם בשביל ישראל, אסור [44]), עשה ע"א כבש לירד בו [45]), יורד אחריו, ישראל, ואם בשביל ישראל אסור [46]). מעשה בר"ג

ודאי, מותר להרגן להדיא, אפי' אין רצין אחריו; ונחש ועקרב שאין ממית ודאי, מותר רק לדרסן לפי תומו, אפי' במתכוון להרגן, אבל לא יהרגן להדיא באין רצין אחריו [שט"ז ס"י]: 40)*לצורך עצמו: 400)*וה"ה בהדליקו לצורך חולה אפי' שאין בו סכנה או לצורך קטני', מותר לכל; 41)*לכל. וה"ה בכל מלאכות בין קבלן או לא קבלן או שכר, או שעשאו בקבלנו', ששכרו להדליק לו נר בכל עת, בכל גוונ' אסור. ובמסיבה של גוי' וישראלי', אזלינן בתר רובא, דלצורך הרוב הוא מדליק, רק ביש הוכח' להיפך, לא אזלינן בתר רוב'; ובמחלה על מחלה אסור מספק, וה"ה בכל ספק אם עשהו בשביל ישראל או שמסופק אם עשאו היום אסור. ולרמג"א אפי' עשאו לצורך ישראל ונכרי יחד נמי אסור [רע"ו סק"ו. ועמ"ש בפתיח' במלאכ' שבת ומ"ש בענין [דאופף ואלגען]: 42)*מבור שהוא רה"י הוציאן לר"ה: 420)*וה"ה לשתות הוא עצמו, רק אורח' דמלת' נקט, דבמקום השקאת בהמו' מצויי' ישראלי' ועכום; 43)*אחריו אורח' דמלת' נקט; וי"א דדוקא אחריו, כדי שלא יחשבו שלצרכו מילא, וגם דוקא שאינו מכירו ואוהבו של ישראל, דאל"כ חיישי' שמא ירבה בשבילו [שכ"ה י"א ותקט"ו ס"ה]: 44)*ה"נ כלעיל אות 41. ואסור לכל ישראל לכל מיני תשמיש. מיהו י"א דבמילא לאדם לשתות, או בהביא עכום משקין מרה"י דרך ר"ה, מותר אף לפי שהובא בשבילו, מדיכול ישראל לילך לרה"י לשתותן, א"כ לא נהנה ממלאכת איסור; ויש לסמוך על זה בשעת הדחק [שכ"ה ס"י]: 46
45)*מהספינה ליבשה: 46)*וצריכי כולהי בבי. בנר קמ"ל אע"ג דהנכרי נמי נהנה מאורו, אפ"ה בהדליקו לצורך ישראל אסור. ומים קמ"ל אע"ג דליכא למיחש שמא ירבה בשבילו, אפ"ה בעשה לצורך עכום מותר [אמר הכותב צריכות' דמים ש"ס קאמר לה, וצריכות' דנר הר"ב הוסיף מדעתו. אולם לפי מ"ש בפתיח' במלאכת שבת דבעשה לעכום וישראל יחד באמת שרי, י"ל מדלא נקט הש"ס גם צריכות' של נר שזכר הר"ב, ש"מ דלא כר"ב; וגם לא צריך לי' כלל להך צריכות', דהכי אורח' דש"ס, דלא סמי תנא רישא ומתנא כבר סיפ'. — ואבע"ל דאי תני מים לבהמה, הו"א דוקא מים לבהמה שרי משום צעב"ח, כדוגמת מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת [שבת קכב"א], אבל נר דלעצמו כד"א אפי' הדליקו עכום לצורך

בכל הכלים[29], בין מלאים[30] בין ריקנים, בשביל שלא תעבור הדליקה, רבי יוסי אומר בכלי חרש חדשים מלאין מים, לפי, שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה[31]: ו נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה[32], ואל תכבה[33], מפני שאין שביתתו עליהן[34], אבל קטן שבא לכבות, אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן[35]: ז כופין קערה על גבי הנר בשביל שלא תאחוז בקורה[36], ועל צואה של קטן[37] ועל עקרב שלא תישך. אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב[38] ואמר חוששני בו מחטאת[39]:

יהא בוער והולך: 29)להפסיק בפני הדליקה: 30)מים: 31)*מיהו אנן קיי"ל דגרם כבוי במקום פסיד' שרי [שם סכ"ג]. וה"ה טלית שאחז בו האור, פושטו ומתכסה בו כדרכו, ואם נתכבה נתכבה; ובלבד שלא ילבש ויקפץ בו אנה ואנה, דהו"ל כמכבה בידים. וכ"כ ספר שנדלק, פותחו כדרכו וקורא בו; ומותר ג"כ לשפוך מים על הטלית והספר, כדי שיכבה האש כשיגיע לשם [שם סכ"ג]: 32)דאמיר' לנכרי שבות: 33)*ר"ל א"ל לומר לו אל תכבה, מפני וכו': 34)*ועכום אדעתי' דנפשי' עביד, דיודע שישראל ישלם לו; ומה"ט מותר לקרוא לעכום ולומר בפניו כל המכבה אינו מפסיד, אע"ג שיודע שעי"ז וודאי יכבה. ולאו דוקא בדליקה, אלא ה"ה בכל הפסד הבא פתאים, וצריך להצלתו דבר שאסור לישראל בעצמו לעשות, מותר לומר כן בפני עכום [שם סקכ"ו]: 35)*ואף למ"ד מלאכ' שאלל"ג מדרבנן, אפ"ה צריך למחות בקטן, משום דאדעתי' דאביו קעביד; והכי קיי"ל [שם סכ"ה]. מיהו בנתלש קוט העירוב, מותר ליתן להתינוק ליטא המפתח לביה"כ [ט"ז שמ"ו סק"ו], וכ"ל דמכ"ש דרשאי ליתן לו ספרים לשאתן לביה"כ [ועי' מג"א שמ"ג סק"ג ותקנ"ט סק"ט; ועי' מ"ש בפתיח' לעירובין]: 36)*אף דליכא סכנה [רינ"ז רט"ז סק"ה]; וצריך שיניח אויר מעט לנר שלא יכבה [מג"א שם סק"ט]: 37)*לאו בצואת אדם מיירי דהא קזי לכלבי', רק ה"ק על צואת תרנגולי' שלא יתלכלך בה קטן; ומיירי במונחת במקום שאין שם דריסת רגלי אדם, דאל"כ מותר לפנותה להדיא. מיהו הקורת העביט אסור, אם לא שיהיה בו מים הראויין לשתיית בהמ' [ב"ח סל"ד]: 38)שם מקום: 39)*ואנן קיי"ל דכל דבר שנושך וממית

(Right margin beside the footnotes: "33", and a pointing hand ☞)

אם יש קשר בראשו [22] מקבל טומאה [23], ואם לאו אין מקבל טומאה, [27] בין כך ובין כך ניטל בשבת [28]:
ד רבי יוסי אומר כל הכלים ניטלין [28], חוץ מן המסר הגדול [29] ויתד של מחרישה [30]. כל הכלים [31] ניטלין לצורך ושלא לצורך [32], רבי נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך [33]: ה כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן

שקין: 20)כשנאבד המפתח. וקמ"ל דאע"ג דכולן מיוחדין למלאכה שאסורה בשבת, אפ"ה מותר לטלטלן לצורך גופן למלאכת היתר; וה"ה כשצריך להמקום שהכלי שם, דשרי לטלטלן. אבל כשירצה לטלטלן מחמה לצל שלא יפסדו, או שירא שיגנבו או שישתברו במקום שמונחים, אסור לטלטלן [ש"א ג']: 21)*דרך להניח הזתים בכלי הנקרא מעטן, עד שיזועו ויתרככו, ואחר איזה ימים, תוחבין קנה תוך הזתים לבדקן ע"י לחלוחית שבקנה, אם כבר הגיעו לעצרן: 22)כעין כפתר משוקע בראשו: 23)דע"י שקוע שבכפתר הזה נשאר בו מעט שמן כשבודק בו והרי כלי שיש בו בית קבול לשהוא, מק"ט: 27)*דהו"ל פשוטי כלי עץ דאינו מק"ט: 28)*לצורך גופו או מקומו; דאע"ג דלמקשה מנא דין שבת וטומ' שוין [בשבת קכג"א], וא"כ באינו מקבל טומ' אמאי ניטל בשבת? התם רק לענין בטול מתורת כלי, כמקט שניטל עוקצ', דאיכא עוד כלי לק"ט, וכ"כ איכא כלי לטלטל' בשבת [אב"ו עי' בי' ש"ג ס"ט. ולהל"ק מלקמן מ"ה דמותר לטלטל שברי כלי', אף דליכנייה טומ' לא הוו מנא כשנשבר? ולי"ל כמ"ש תוס' [שבת מט"ב וקכ"גא] דבשברי כלי' מהני עכ"פ לטמו' כשמיוחדין למלאכה, משא"כ בוחט לא מהני בי' יחוד אא"כ יעשה בו שום שנוי ותקון למיתוח; ליתא, דעכ"פ ק' יעוד לה אמאי אינו מתטלטל, הרי מהני בי' יחוד לענין טומ'? ע"כ נ"ל כמ"ש תוס' [ובחי' נד"א] דדוקא שברי כלים, דרגילי' להשתמש בהן תשמיש אחר, להכי שרי לטלטלן; משא"כ בוחט דבשניטל עוקצה רגילי' לזרק' בין גרוטאו', וכש"ס כאן; וכן הנהגה דמג"א בסי' ש"ח סקנ"ד]: 29)[זעגע] גדולה שמנסרין בה קורות: 30)*[פפלוג שאהר], שעושין בה חריץ של תלם המחרש'. וטעמא דהנך לאסורין, מקפיד עלייהו, שלא יתקלקלו במלאכה אחרת, והקלה אותן ביה"ש לכל מלאכ'. וה"ה סכין של שחיט' [ופעדער מעססער] או שאר כלי' דקפיד עלייהו למלאכתן, אסור לטלטלן אפי' לצורך גופן ומקומן [ש"א א']: 31)*שמיוחדי' למלאכת היתר וגם לאיסור [מג"א שם ט']: 32)*ר"ל אפי' שלא לצורך גופו או מקומו; רק לצורך עצמן כדי לטלטלן מחמ' לצל, שלא יפסדו; אבל שלא

וזקנים שהיו באין בספינה, ועשה ע"א כבש לירד בו, וירדו בו ר"ג וזקנים [47]):

יום ו

פרק יז כל הכלים [1]) ניטלים בשבת, ודלתותיהן [01]) עמהן [011]), אף על פי שנתפרקו, בשבת [2]), שאינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן [3]): ב נוטל אדם קורנס [4]) לפצוע בו את האגוזים, וקורדם [5]) להתוך בו את הדביל' [6]) ומגירה לגור [8]) בה את הגבינה, מגריפה [9]) לגרוף בה את הגרוגרות [10]), את הרחת [11]) ואת המזלג [12]) לתת עליו לקטן [13]), את הכוש [14]) ואת הכרכר [15]) לתחוב בו [16]), מחט של יד [17]) ליטול בו את הקוץ [18]) ושל סקאין [19]) לפתוח בו את הדלת [20]): ג קנה של זתי' [21])

עכום לתסור, דכיון שלא ידליקנו, כדגזרינן בפירות הנושרין שמא יעלה ויתלש [עיי' תוס' ד"ה ומעשה] קמ"ל; וקמ"ל כבש דאשמעינן מעשה רב דר"ג וזקני': 47)*אפי' עכום מכירן, הרי בכה"ג ליכא למיחש שמא ירבה בשבילן:

פי"ז 1)שמלאכתן להיתר: 01)שנתפרקו מהכלים: 011)*ר"ל אפי' עם הכלי מתטלטלין; ולא חיישי' שיחזור ויתקע אותן, ונמצא מתקן כלי; ומכ"ש שמותר לטלטלן בלי הכלי: 2)*ה"ק אף שנתפרקו בחול, מתטלטל בשבת; משא"כ בדלתות הבית אפי' נתפרקו בשבת, אסור לטלטלן: 3)ר"ל לא נעשה לטלטול: 4)[האממער]: 5)[האקקע]: 6)תאני' דרוסי' יחד בעיגול: 7)[זעגע]: 8)[לו זעגען]: 9)[קראטץ שויפעל]: 10)תאני' יבשי' שנדבקו בקבית: 11)[וויכדשויפעל] העשוי לזרות בו תבוא' בגורן: 12)[גאבעל] העשוי להפך בה השבלים בגורן: 13)*ר"ל להושיט על ידו מזונות לקטן שמעבר לנחל; ואורח' דמלתא נקט, דגדול יפסיע עליו ויביא בעצמו מזונותיו משם: 14)[שפינדעל]: 15)הוא כמו מקל קטן שהאורג שובט בו קוטי שתי המתוחין לסדרן זה אצל זה כראוי: 16)תותים וכדומה, כדי שלא ילכלך ידיו: 17)[נעה נאדעל]: 18)[שפליטטער] שנתקע בבשרו, דמותר להוציאו בשבת, כמפיס מורסא: 19)[פאקקנאדעל], מחט גדולה לתפור

דברים אמורים בכסויי הקרקעות, אבל בכיסויי הכלים בין כך ובין כך ניטלים בשבת [52]) :

פרק יח מפנין [1]) אפי' ארבע וחמש קופות [01]) של תבן ושל תבואה [2]), מפני האורחים [3]) ומפני ביטול בית המדרש [4]), אבל לא את האוצר [5]). מפנין [6]) תרומ' טהור' [7]), ודמאי [8]), מעשר ראשון שניטלה תרומתו [9])

בית אחיזה, יש על הכסוי תורת כלי : [52])*בש"ס קאמר, בכסוי כלי', כ"ע ל"פ דמיטלטל אף בלי בית אחיז'; והוא שיש תורת כלי עליהן, שעשה בהן מעשה ותקנם לכך, או שהשתמש בהן אתמול לכך; ובכסוי בור ודות שבקרקע, כ"ע ל"פ, דבדלית בהן בית אחיז', אסור לכסות בהן, דהו"ל כבונה, וביש בהן בית אחיז' שרי, דאז מוכח דלמשקל ולמהדר קאי, ומוכח נמי מה"ט דתורת כלי עליהן. כי פליגי בכסוי כלי' המחוברין לקרקע, לר"י אינן כקרקע, וא"צ בית אחיז'; ולרבנן הו"ל כקרקע וצריך בית אחיז' [הר"ב במח"כ קיצר יותר מדאי; ועי' ברש"י ור"ן]. וקיי"ל כחכמים [ש"ח י'].

פי"ח [1]) *מלשון פנויי הבית : [01]) [פעססער], שכל א' של ג' סאין. וד' וה' דנקט, ר"ל ד' מאוצר של ה' קופות, וה' מאוצר 2
גדול : [2]) *נ"ל דלא זו אף זו קתני; דכיון דכל מה דקמ"ל מתני' לאו שריות' דטלטול מוקצ' אשמעי', דהרי קיימי לבהמ' [וכ"ש לכדאוקימנן כר"ש], רק קמ"ל אע"ג דהוה טרח' שרי [כא"ח של"ג]; א"כ שפיר קמ"ל אפי' קופות תבוא' שכבדי' יותר מתבן אפ"ה שרי; ואפי' קופות תבן שאינן כבדי' כל כך, כל שלא לצורך אורחי' אסו'; או דקמ"ל דאפי' בתבן לא יגמור את האוצר, אף שגדול מגרעיני תבוא':
[3])*לסעודת מצוה, או להכנסת אורחי' ממקום אחר; אבל בני לריעות' לא מקרי אורח [ש"ס פ"א] : [4]) לתלמידי' שבאין לשמוע הדרש' דלצורך מצוה, טרח' שרי. ונקט אורחי' והדר ביהמ"ד? לא זו אף זו קתני, דאורחי' מצוה טפי, דגדול הכנסת אורחי' יותר מקבלת פני השכינה : [5]) ר"ל לא יפנה האוצר עד קרקעיתו, כדי שלא יעשה גומו'. ושיעור ד' וה' קופות, היינו כשמפנה אדם א' לצורך אורח א'; אבל באורחי' הרבה יפנו הרבה אנשי' כל א' לצורך אורח א' כשיעור הנ"ל [שם]: [6]) לצורך הנ"ל : [7]) *אפי' ישראל מותר לטלטל', דעכ"פ חזי' לכהן; אבל תרומ' טמא', אע"ג דשרי' לכהן להסקא', הרי אסו' בשבת להסיקה; כך כ' רש"י במתני'. ולר"ן ורז"ה,

ניטלין עמהן [34] ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה, שברי עריבה [35] לכסות בהן את פי החבית, שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך [36] רבי יהודה אומר ובלבד שיהו עושין מעין מלאכתן [37], שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה [38] ושברי זכוכית לצוק לתוכן שמן [39]: ו האבן שבקרויה [40] אם ממלאין בה ואינה נופלת [41] ממלאין בה [42], ואם לאו אין ממלאין. בה [43], זמורה [44] שהיא קשורה בטפיח [45], ממלאין בה בשבת [450]: ז פקק החלון [46], רבי אליעזר אומר בזמן שהוא קשור ותלוי [460] פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו [47] °וחכמים אומרים בין כך ובין כך [48] פוקקין בו [49]: ח כל כסויי הכלים שיש להם בית אחיזה, ניטלים [50] בשבת [51] אמר רבי יוסי, במה

צורך כלל, לכ"ע אסור לטלטלן [מ"מ פכ"ה משבת]. מיהו מותר לכשאין אלו שיהיו מזומני' בידו כשירצה להשתמש בהן היום [ט"ז שם סק"ג]: 33)*ר"ל לצורך תשמיש המיוחד להן; ולדידי' אפי' לצורך גופו או מקומו אסור, וקיי"ל כת"ק: 34)*אפי' כשברו בשבת: 35)[מולטער]: 36)[קריגכען]: 37)*ר"ל מעין מלאכתן הראשונה; דס"ל נולד אסור: 38)מאכל עב, שדומה קצת לעיס' בלושה: 39)*וקיי"ל כת"ק. מיהו בנולד ממש כ"ע מודו דאסור [שם ס"ו, והגה במג"א תנ"ה סק"ו]: 40)דלעת יבשה; דמדליא קלה, כששואבין בה מים צפה, ונותנין בה אבן להכבידה: 41)שמהודק בה האבן יפה: 42)*דבטל אבן אגב כלי: 43)*אפי' נפל האבן כבר מתוכה, עכ"פ הרי הקרויה בסיס לאבן המוקצה [ב"ט]: 44)[רוטהע]: 450
45)[טעפפכען], שקשר' בו לשאוב בו מים מבאר: 450)*ר"ל דקמ"ל אבן אף שא"צ להאבן רק לתשמיש להכביד הקרויי'; וקמ"ל טפיח אף שאין עשוי להיות קשור שם לעולם כהאבן בקרויי', דהרי מסתמ' צריך להטפיח גם לתשמיש אחר, אפ"ה שרי: 46)לוח או מסך שסותמין בו החלון: 460)שאינו נגרר בארץ: 47)דהו"ל כמוסיף על אהל ארעי: 48)אפי' אינו קשור: 49)וקיי"ל דשרי. ודוקא בקשר עליו מע"ש לסתום בו החלון [ס"ג]. מיהו בנגר, שהוא יתד שתוקעין באסקופא למטה, בהא מודים חכמי' דצריך שיהא קשור, מדדמי טפי לבנין [שם ועירובין פ"י מ"א]: 50)*ר"ל מטלטלין: 51)דנים להכסוי

שתכנס 25) מדדין. עגלין וסייחין בר"ה 26), אשה מדדה את בנה 27) אמר ר' יהודה אימתי בזמן שהוא נוטל אחד ומניח אחד 28), אבל אם היה גורר אסור 29): ג אין מילדין את הבהמה ביום טוב 30), אבל מסעדין 31) ומילדין את האשה בשבת, וקורין לה חכמה 32) ממקום למקום 33) ומחללין עליה את השבת 34) וקושרין את הטבור 35)

וכ"כ בהיו עליו ביה"ש, אסו' אעפ"י שירדו השתא [שם ו']: 25
24)*מאקוריה: 25)*אבל דדוי אסו' שיאחז בגופה ובגפיה להוליכ', דעי"ז מגבהת א"ע, והו"ל כמטלטל'. ומשום צידה ליכא [כרפי"ד], דאע"ג, דחיה ועוף שברשותו הצדן פטו', וכל פטורי דשבת פטו' אבל אסור? עכ"פ משום צער בע"ח התירוהו; כמו דשרי טלטול מקצתה מה"ט אע"ג דטלטול מוקצ' אפי' במקצת אסו', כהזזת אבר במת [שפכ"ד], והכא שרי משום צעב"ח [וכמ"ש הר"ן]. עוד י"ל דדחוי או דדוי לא 26
מחשב צידה [ועי' ששש"ו]: 26)*בשם ל"ג הכא בר"ה; ואפ"ה כ' הר"ן דבר"ה איירי, אבל רק בגדולי' [ובזה מתורץ לפע"ד מאי דק' דוקיא דרישא וסיפ' אהדדי, דברישא משמע דוקא תרנגולי' אסו' לדדות, אבל אווזין ושאר עופות שרי לדדן; ובסיפא קאמ' דוקא עגלי' וסייחין מדדין, משמע הא אווזין ושאר עופות לא? אלא דרישא בחצר איירי, להכי אווזין ודכוותייהו דלא משרבטי נפשייהו שרי לדדן בחצר; וסיפא בר"ה, להכי דוקא עגלי' וסייחין גדולי', הא קטני' או אווזין ותרנגולי' בר"ה, אסו' דמודקשה להגביהן, חיישי' שיטלטלין ויעשה איסו' דאו', דבבהמ' ל"א חי נושא א"ע]. מיהו אנן קיי"ל דגם עגלים וסייחין רק בחצר שרי לדדן [ש"ח ס"ו]: 27)*אף בר"ה, דהרי אפי' תגביהנו פטורה דבאדם חי נושא א"ע: 28)*שהתינוק מגביה רגל א' ומניח רגל האחר כשמוליכין אותו. מיהו אפי' בכה"ג דוקא במוליכו, אבל בנשאו, להמאור חייב חטאת [מג"א שם סקי"א]: 29)*אפי' בכרמלית; אבל בר"ה בכה"ג חייב חטאת, דבכה"ג לא אמרי' חי נושא א"ע [מג"א שם]; ולרבינו יעב"ץ פטו' דאין דינו ככפות: 30)*למשוך הולד מתוך הרחם, משום טרח': 31)לתמוך בידיו תחתיו בשעה שיוצא מהרחם, כדי שלא יפול לארץ; ובשבת גם זה אסור [של"ב]: 32)מילדת: 33)*אפי' מחוץ לי"ב מיל, ואפי' איכה מרגשת 34
רק קצת חבלי לידה, ואפי' בספק [ש"ל ט"ז נ']: דיני יולדת 34)*אפי' במלאכ' דאורייי', ואפי' א"צ רק להפיס דעתה. מיהו אפי' בצריך לחלל שבת עבור', אם אפשר בקל, יעשה בשנוי, מדאין הסכנה כל כך תלויי' [מג"א שם נ']. ובשום אופן אין מחללין עליה השבת בשמרגשת

מעשר שני והקדש שנפדו [10] והתורמוס [11] היבש [12] ; מפני שהוא מאכל לעזים (נ"א לעניים). אבל לא את הטבל [13], ולא את מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו [14] ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו [15], ולא את הלוף [16] ולא את החרדל [17], רשב"ג מתיר בלוף, מפני שהוא מאכל עורבין [18] : ב חבילי [19] קש, וחבילי עצים, וחבילי ורדים [20]. אם התקינן למאכל בהמה [21], מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן [22]. כופין את הסל לפני האפרוחי' כדי שיעלו וירדו [23]. תרנגולת שברחה דוחין אותה [24] עד

אפי' בזול לא כתב' רק להסקה ; ולפיכך בשבת מוקצ' היא מדלא חזי למידי , דאפי' לצורך גופה או מקומ' אסו' לטלטל' [ש"א ו'] : 8)תבואת ע"ה דחשיד אמעשרו' , ועכ"פ חזי' לעניי' [כפ"ג דדמאי] , ולהכי הו"ל כתרומ' לישראל , דמדחזי מל"ע שרי' בטלטול . ואע"ג דשאני דמאי דהרי אין מחוייב לתנו לעניי' ? עכ"פ לדידי' נמי חזי, כשיפקיר נכסיו ויהי' עני ; 9)*ר"ל אפי' לא ניטל רק תרומ' שלו ; דהיינו שניטל ממנו תרומת מעשר ולא ת"ג ; ומיירי בהקדימו לוי לכהן ונטלו המעשר בשבלי', דאז פטו' המעשר מת"ג ; דבלא הקדים בשבלי', טבל הוא ואסו' בטלטול : 10) אף שלא נתן עדיין הקומש , אפ"ה הוה פדוי, והקומש הו"ל הלוא' גבי' : 11) [פייגע באהנען] : 12)*אבל לא מריר ולא חזי כלל : 13) אפי' טבל דרבנן , כזרוע בעציץ שאינו נקוב : 14) ר"ל ת"ג , וכגון שהקדים הלוי אחר המירוח ולקח המעשר קודם שהפרישו ת"ג, דאז כבר נתחייב בת"ג, והו"ל טבל : 15) ר"ל אפי' רק לא נפדו כהלכתן, מע"ש שפדאו על מטבע שאין עליו צור' ; 17
והקדש שפדאו ע"ג קרקע : 16)מין בצל דלא חזי אף לבהמ' : 17)*נ"ל דבחרדל ירוק מיירי דלא חזי רק ליונ' , ובאתרא דלא שכיחי יונ' [יג"רן] : 18)*ות"ק אוס' מדאין מצוי שם עורבין, דכשמצויין, מותר אף למי שאין לו מהן [ש"א כ"ט] : 19) אגודות : 20) ענפי אילן רכים : 21)*שהזמינן לכך מע"ש : 22)*דסתמ' להסק' קיימי, והו"ל מוקצ' . וקש שלנו, סתמ' עומד לשכיב' או למאכל בהמ' ומותר לטלטלו [מג"א 23
ש"א כ"ג] : 23)*ר"ל שיעלו או שירדו [ולי נרא', כדי שיעלו, ובשוב ירדו ממנו, ועי' מ"ש בהכלל דפרטי מוקצ' 4] , דאין מבטל כלי מהיכנו עי"ז, דהרי לא ישארו עליו . מיהו כל זמן שהן על הסל, אסו' לטלטלו,

פרק יט רבי אליעזר אומר אם לא הביא [1] כלי מע"ש, מביאו בשבת מגולה [2], ובסכנה [3] מכסהו על פי עדים [4]. ועוד אמר רבי אליעזר כורתין עצים [5] לעשות פחמין [6] °לעשות (כלי) ברזל [7]. כלל אמר ר' °עקיבא [8], כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש [9] אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לעשותה מערב שבת [10] דוחה את השבת [11]: **ב** עושין כל צרכי מילה בשבת [110], מוהלין [12] ופורעין [13] ומוצצין [14], ונותנין עליה

פי"ט [1])סכין למול : [2])*לפרסם חיבוב המצוה, שמחללין שבת עבור' ואי"ל יביאו התינוק אצל הסכין, דחי נושא א"ע? י"ל מצריך אחר המילה להחזירו לאמו שתיניקו, שא"א לה לבוא אצלו, מדחולה היא, ואפשר שתסתכן עי"ז, וא"כ כשישאו התינוק החולה לאמו, דדינו ככפות, אינו נושא א'ע: [3])שגזרו שמד על המילה: [4])*שלא יחשדוהו
7 הרואי' כשמכסהו, שסכין אחר נושא : [5])*ממחובר ; וקמ"ל דאפי' מכשירי' דוחין שבת : [6])[קאהלען] : [7])*סכין ; ונ"ל דלהכי קרי לי' ברזל, דקמ"ל שלא יתקנהו בהידור כסכין, מדאפשר בברזל חד : [8])*דפליג אר"א : [9])כמכשירין ; [10])כמילה גופה: [11])*וקיי"ל כר"ע; ולדידן שאין לן ר"ה, מותר להביא התינוק ע"י עכום ; או ע"י ישראל שיוליכנו פחות פחות מד"א וליתנו לחבירו, אבל ההוצא' מרה"י לר"ה ואיפכ' צריך שיעשה ע"י עכום [בט"ז רס"ו סק"ד] ; ולמג"א גם בה"ג אסו', רק ימלוהו בביתו [במג"א של"א סק"ה] : [110])*לאתויי דכל שעה שעוסק במילה מותר לחלל אפי' על ציצין שאין מעכבין המילה : [12])*ר"ל חותכין הערלה : [13])*לשון כי פרוע הוא, והוא לשון גלוי, שמגלה העטר' ע"י שקורע העור הדק שתחת הערלה :
14 [14])*יונק הדם מהמקור', אף שעי"ז ניתק הדם ממקומו ונעשה חבורה עי"ז, עכ"פ כשלא ימצוץ אפשר שיסתכן, שע"י המקור', הדם שבבשר הגיד מתקמש ונקפה, ואפשר שילקה הגיד עי"ז [ולפי מה שאומרי' הרופאי' יגבשו, אדרבה ע"י המציצ' אפשר שיסתכן ; שע"י המציצה יתפרצו נקבי [הפאדרען] וישפיעו דם אחר המילה, כמוצץ יין שבחבית ע"י [העבער], דאחר שבאף הכוס שבמיניקת [העבער], מיד היין שתחתיו מוציא פורץ ועולה אף אחר שפסק למוצץ [בההעבער] ; ואין לתמוה על זה שהוא נגד הש"ס, דכמוה דברי' נשתנה הטבע [במג"א קע"ג א', וקע"ט ח' ; ובי"ד שט"ז ג' : ובאה"ע קנ"ו], ולכאור' הי' נלע' לשמוע בקולם בכל כה"ג, דהרי אפי' בכריתות ומיתות

ר' ⁰יוסי אומר אף חותכין[36] ובכל צרכי מילה עושין בשבת[37]:

תחלת כאב הליד', רק בקריאת היולדת מחללין; אבל בשאר דברי' אין מחללין רק כשתשב על המשבר, או כשאינה יכולה לילך עוד, או שהדם שותת ממנה [ולריך בתרתי קמייתא, נ"כ לריך שיהי' דם שותת וממנה [ט"ז שם ג'] ; ומאותו שעה עד כל ג' ימים אחר ליד' [גלי מעל"ע, חג"א שם ז'], בין אמר' לריכ' אני, וחברותיה ממאנים, או איפכ', מחללין עבור'; מג' ועד ז' אין מחללין רק באמר' היא או הרופא שלריכ'; מכאן ואילך, אפי' באמר' לריכ' אני אין מחללין, ורק ברופא תליא, או בנראה סכנתו לכל [תרי"ח ו']: קוץ מליכה, שכל ל' יום הקרירו' סכנה לה, ולהכי אפי' בתקופת תמוז מחללין [ב"ל ו'] ;
0 מיהו מג' ועד ז', אפי' בלא אמר' לריכ' אני, דינה כחולה שאין בו סכנה, שאומר לנכרי ועושה [⁰ובש"ס מקשי' מכדי תנא קוראין לה חכמ', מחללין עליה שבת לאתויי מה? ומשני להדליק לה הנר; והדר ומקשי הא כמי פשיט', פקוח נפש דוח' השבת? ומשני ל"ל בסומא, וא"ל רק ליתובא דינתה, ואפ"ה מחללינן. ורתוי"ט רלה להוכיח מכאן די"ב מיל דאורייי', דאל"כ מה מקשה לאתויי מה, הרי סיפ' לריכ' ולריכ' דאפי' בדאוריי' מחללינן? ולפיג"דנ דלא הועיל רבינו, דא"כ מה משני להדליק הנר, הרי כיון דנס בס"ד תחומין דאוריי' מה איכא בין תחומין להדלקת הנר? והש"ס לא הדר מקשי אהך תירוץ קמא, רק פשיט' פקוח נפש דחי שבת, והו"ל להקשות הא תו ל"ל? ואת"ל שבכ"פ אף דתחומין דאו', שבכ"פ אין חייב מיתה עליו, וא"כ קמו"ל טוב' דאפי' בחיוב סקיל' מחללינן; שבכ"פ ק"ל אפי' אי תחומין דאוריי' הוה מלי לאקשוי מיד ארישא פשיט', פ"כ דוח' שבת; אנ"כ כרבינו ט"ז [ש"ל כ'] דמילדת קורין לה אפי' בספק שתלד; א"כ אבה"ג ליכא לאקשויי פשיט', דדוקא בשכבר היא בסכנה בספק שיכלל או לא, מספיק' ומחללין שבת, אבל בספק שתלד וכי כשיכאיב לה טבור', מספק נחלל שבת דשמא תלד השתא, זה איכו פשיט' כל כך; א"כ ככתר דאיית רמג"א, דלינולם מליכן למימר דתחומין דרבנן, רק דס"ד דמקשן דסיפא דומי' דרישא, דכיון דרק ספק הוא שמא תלד, רק בדרבנן מחללינן עליה השבת; ולהכי מקשה לאתויי מה? ומשני, דסיפ' מיירי בלריכא וודאי להדלקת הנר, דבלריכ' וודאי מחללין אף בדאוריי'; והאא הדר תו מקשי כיון דוודאי לריכ' פשיט', פקוח נפש דוח' אפי' איסו' דאוריי'? ומשני דקמ"ל בסומ' דסבור' דלריכ'. או כ"ל דלינולם תחומין דרבנן, ואפ"ה לא ק' קו' רתוי"ט, דהרי הש"ס לא מקשי והא תו ל"ל אלא מלאתויי מה? ור"ל דמודייק הש"ס מדשני תנא בלישני', דברישא קאמר קורין לה ובסיפא קאמ' ומחללין עליה, דמולת עליה משמע לרבות דבר שאירע בה שבינבור זה מחללין שבת יעוד טפי ומתחומין ומה כיהו דבר שכתרבה בה? ומשני דברישא בספק ליד' מחללין רק בדרבנן, אבל סיפ' דלריכ' וודאי להדליק נר, מחללין אף בדאוריי']: [35]*של וולד, שלא ילאו מעיו לתוך [הגבעהרמוטטער], היא האם; ואף דהוי קשר של קיימ', והרי הי' ספי בעכיב' עד הערב. אבל אין קותכין טבורו [מהגעבעהרמוטטער]: [36]*והכי קיי"ל [שם]: [37] כפרקן דלקמן:

לאחר המילה [26], ומזלפין [27] עליו ביד אבל לא בכלי [28]. ר' °אליעזר בן עזריה אומר, מרחיצין את הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת [29], שנאמר ויהי ביום הג' בהיותם כואבים °[30]. ספק [31] ואנדרוגינוס [22] אין מחללין עליו את השבת [33], ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס [34]: ד מי שהיו לו ב' תינוקות, אחד למול אחר השבת, ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת, חייב [35]

שרי: [26]) ביום המילה; בין לפניה לאחריה, בין לאחריה לרפאותו, מותר לרקחו כדרכו בשמן שהוחמו בשבת [ודלא כר"נ]: [27])[איינשפריטצען]: [28])*אפי' דרך זילוף; ודוקא ביום ג' למילה, אבל בשעת מילה בכל ענין שרי: [29])בשמן כדרכו: [30])*אלמא דאז הכאב גדול. והאידנא אין צורך כל כך ברחיצ', ולכן אין רוחצין הולד רק ביום המילה, ובשמין שהטמינו מע"ש, או מים שחימם עכום לצורך עצמו, אבל לא יאמרו לו שיחם לצורך המילה; ומה"ט מלין ג"כ מילה שלא בזמנה בע"ש בזה"ז, ולא חיישי' שיצטרכו לחלל שבת עבורו בחימום מים [מג"א של"א ט']; ולרע"ז אסו' משום שגורם לער שבת [י"ד רס"ג
32 סק"ג]: [31])ספק בן ט' או בן ח' חדשי': [32])*שיש לו זכרות ונקבות [ורמג"א תקפ"ט ב' כתב בשם הריף, שפעם הוא זכר ופעם הוא נקיבה. ולא מצאתי כן בריף; גם הדבר בעצמו רחוק ומופלג אנושי, איך אפשר שישתנה טבעו כברוא להתהוות פעם כך ופעם כך? ואפשר שכוונת רמג"א דפעם כח הזכרות שבו נוכר, ופעם כח הנקבות, מדיש לו זכרות ונקבות כאחד כן הוא, דאנדרו בלשון יון איש, וגינוס אשה. וחדשים מקרוב כתבו המתכמי' [באקאספערואטאניאן ליגאקסיקאן] שאינו כנמצא כלל. ואני אומר אשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, לכתוב הכחשה על דבר מפורסם, ועיני ראו ולא זר, זה כמו י"ב שנים מצאתי בעצמי ילד כזה, שהי' לו גיד וזכרות כהוגן, רק שלא הי' נקב בראש הגיד, רק שממקום הראוי לנקב הי' כמופך כליט' בעור בכמו חוט לאורך הגיד עד למטה באמצע הכיס שבו הביצי', ובין ב' הביצי' הי' נקבות כראוי, וממש השתין, וגם הגיד הי' מתקשה כשמשמשו בו — . וזה כמו ט"ו שנים הביא לפני קצב א' כבש לשאול עליו אם כשר הוא בשביל שהראני בו זכרות למטה ככל האילים, ונקבות כמוך לאחורים ככל הרחלות]: [33])*מיהו אפי' הוא וודאי בן ח' חדשי', אם נגמרו שערו וצפרניו ימלוהו, דבן ז' הוא ואשתהוי אשתהי, ואי בר ז' וודאי הוא, אפי' לא נגמרו שערו וצפרניו אם רק רואי'
35 שחזק הוא ימלוהו [שם ס"ג]: [34])וקיי"ל כת"ק [שם ס"ה]: [35])*קטיאת, בהא כ"ע מודו, מדטעה במצוה ולא עשה מצוה, דמל בן ז' ימים; ואע"ג דהביטול קודם זמנו צריך להטיף ממנו דם ברית בזמנו [כשן

איספלנית 15) וכמון 16). אם לא שחק מערב שבת 17) לועס בשיניו 18) ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת 19) ינתן זה בעצמו וזה בעצמו 190). ואין עושין לה חלוק 20) בתחילה 21), אבל כורך עליה סמרטוט 22). אם לא התקין מערב שבת 23), כורך על אצבעו 24) ומביא, ואפי' מחצר אחרת 25): ג מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין

כ"ד, שמעין לרופאין [שבת קכט"א, ויומא פב"א, ונדה כב"ב] ואפי' להקל, מכ"ש שהחשש רק משום סכנה, והם בקיאין בחששת סכנה יותר ממנו, ונקל גם בחילול שבת למזון. ואעפ"כ נ"ל לבלי לזוז מדברי רז"ל, דלא דמי לרחיצה לקמן סי' 30, שאין מחללין השתא מדנשתנה הטבע, דהתם שאני דע"י שנשתנה הטבע אין בו צורך כלל השתא; אבל הכא מי לא מודו הרופאי' דע"י המציצ' ניצל התינוק ממצביית הגיד, אלא שבארצות הצפוניי' אינו מסוכן כל כך צביית הגיד כבארצות בכל החמים, ואעפ"כ אפשר שיסתכן ע"י הצביי', ואף שלפי דברי הרופאים יכול להציל הצביי' ע"י שיניחו עליו כל חצי שעה מטלית שבשרה במי [ינקסטראקטוס], או במים קרים, עכ"פ כיון דגם לפי דבריהם גם מציצ' מהני, אין לנו אלא דברי חז"ל; דהרי אפי' בדברי תורה כשאין נפקא מנה שיעשה כן או כן, היו הראשוני' מקפידין לעשות כדברי רבותיהם, כרבא דהוה מהדר אסלקא וארוזא הואיל ונפק מפומי' דרב הונ' [כפסחי' קי"ד"ב]; ואעפ"כ נ"ל שלא ימצוץ כל כך בחוזק מאד בשבת, דבשם לא קאמ', רק האי אומנא דלא מייץ, משמע דלא מייץ כלל [כשבת קלג"ב]; גם יזה בפיו אחר המציצ' על החבורה, ומחומץ שלוקח בפיו. כדי לקמט ולצמצם נקבי הפארינן שפתח במציצתו]: 15)[פפלאסטער]:
190 16)*קיממעל שחוק 17)את הכמון: 18)מדאפשר בהכי: 19)*שרגילין היו לערב יחד יין ושמן ולטפטף ממנו על המיל' לרפוא': 190)*קמ"ל אף דטירוף יין ושמן יחד אינו אסו' רק מדרבנן, דמחזי כמאן דבעי למשדיכהו בקדיר', כטירוף ביצי' [שבת דקט"א], אפ"ה צריך לשנות בשבת [כך נ"ל]: 20)שרגילין היו לעשות מטלית כקוב, ומכניסין בהנקב העטרה של הגיד, כדי שלא יחזור העור ויכסהו: 21)*כשלא חתכו ונקבו להמטלית מע"ש: 22)[לעפפכען]: 23)שלא הכינו והביאו מע"ש: 24)*דרך מלבוש, כדי לשנות. ודוקא לצורך מילה שרי כה"ג; אבל בל"ז אסו'. ודלא כאותן שכורכי' טוך סביב היד ויוצאין בו לכרמלית שאינו מעורב, דזה אינו דרך מלבוש; ורק סביב הצואר או לחגור בו שרי [ש"א ל'] לכרמלי' אבל סביב היד לא עדיף [מהכלשוה] שכוון להעמיר מלאכות בהן לכרמלית [ש"א רמג"א כ']: 25)לא מבעיי' מבית לבית באותו חצר דמביא, אלא אפי' מחצר אחרת שלא עירבו עם זו:

ואם היה בעל בשר [50]) מתקנו מפני מראית העין [51]). מל ולא פרע את המילה [52]) כאילו לא מל [53]) :

פרק כ רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת [1]) ביום טוב [2]) ונותנין לתלוי' בשבת [3]) °והחכמים אומרים אין תולין את המשמרת ביום טוב [4]) ואין נותנין לתלויה בשבת [5]) אבל נותנין לתלויה ביום טוב [6]) :

ב נותנין מים על גבי שמרים [7]) בשביל שיצלו [8]) ומסננין את היין [80]) בסודרין [9]), ובכפיפה מצרית [10]); ונותנין ביצה

---

[50])שאחר שכימל קזר וגלל העור וקיפה העטר', וכרא' עי"ז כערל : 51
[51])*דכיון דכימל פעם א', אפי' קזר ונתכסה כל העטר' א"ל למולו שנית רק מדרבנן ; להכי היכא דאפשר קושר העור לאחוריו, שלא יראה כערל ; ובאי אפשר, במקום לער' ל"ג רבנן [שך י"ד רס"ו]. ובמסופק אם נתגלה במילה ראשונה רוב העטר', נ"ל דאמרי' רוב המצויין אצל מילה מומחין הן [כחולין דג"ב], וא"צ לצער התינוק ; וכן שמעתי וראיתי מפה הקדוש של ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל אף שלא זכיתי לשאלו טעמו : [52])כהלכתו לעיל : [53])*אף דכבר תנא דלילין שברוב גובה או היקיף מעכבין המילה ? נ"ל דמרישא ס"ד רק לקומרא, קמ"ל הכא אפי' לקולא, דהייכו לברך שנית כל הברכות [וכי"ד רס"ה]. ובלא סילק ידו אפי' על ציצין שאינן מעכבין חוזר, ואפי' בשבת ; ובסילק ידו בשבת, אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין :

פ"כ [1])[זייהע], והוא כיס שמסננין בו משקין : [2])*דאע"ג דכשמותח שפת הכיס סביב הכלי שמסנן לתוכו, ורוקב פה הכלי טפח, כעשה אהל ארעי על הכלי? אפ"ה ס"ל דמכשירי אוכל כפש שאפשר לעשותן מעיו"ט, שרו : [3])*דאין דרך בורר בכך, אבל לא יתלה לכתחיל' משום אהל ארעי : [4])°דאע"ג דס"ל דאהל ארעי בלי מחילות שרי, הכא ה"ט דאסו' מלמחזי כעובדין דחול [שט"ו ס"ט] ; מיהו באין רוקב פה הכלי טפח, שרי [שי"ט וג"א י"ג] : [5])*דהו"ל תולדת בורר : [6])וקיי"ל כחכמים : [7])הכתוכי' במשמרת תלוי' מע"ש : [8])*כדי שיתהוו השמרים צלולים ודקים, וילא ייכס לתוך המים : [80])°בצלול כל כך שראוי לשתותו כמות שהוא : [9])*המתוקי' מבעו"י ; דביין ליכא משום מלבן ; ובלבד שלא יפרוס הסודר לכתחיל', ולא יעשה גומא בסודר משום שבוי ; אבל מים צלולי' אסו' לסכן בסודר משום מלבן ; רק בכפה או בדבר אחר דלא שייך בו מלבן, שרי [ש"ט ט'

אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, ר' אליעזר מחייב חטאת[36]) ורבי יהושע פוטר[37]): **ה** קטן[38]) נימול לה', לט', ולעשרה, ולאחד עשר, ושני עשר, לא פחות[39]) ולא יותר[40]). הא כיצד, כדרכו לשמנה, נולד לבין השמשות, נמול לתשעה[41]), בין השמשות של ערב שבת, נמול לעשרה[42]), י"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר[43]) שני ימים טובים של ראש השנה, נימול לשנים עשר[44]). קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא[45]): **ו** אלו הן ציצין[46]) המעכבין את המילה[47]) בשר החופה את רוב העטרה[48]) ואינו אוכל בתרומה[49])

י"ד רס"ב ב'], וא"כ הו"ל מקלקל בקבור'? צ"ל דאפ"ה הועיל שא"צ לקתכו שכית: [36])אף דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, דלולא שבת ראוי הי' למול, אפ"ה חייב: [37])מדעשה מצוה: [38])*שהוא ישראלי;
40 לאפוקי בן שפחה, שנימול אפי' בן יומו: [39])*קמ"ל אפי' יודע שלא יזדמן לו מוהל אח"כ: [40])*צ"ל דקמ"ל שיקדימו למול זה קודם ליל אחר שנימול באמת שלא בזמנו, דזה אכתי בזמנו מקרי: [41])°דהרי מוכן לו מהלילה, ונימול לט' ספק ק' [י"ד רס"ב ד']: [42])דא"א למולו בשבת, דשמא תשיעי הוא ומיל' שלא בזמנו אינה דוח' שבת: [43])דמילה שלא בזמנו אפי' יו"ט אינה דוח': [44])*דקדוש' א' הן [וכשהיו מקדשין ע"פ הראיי' הי' אפשר שיהי' ר"ה ביום א' ב']; וביו"ט
45 שני של גליות פליגי רמב"ם ורא"ש; ולב"י קיי"ל כרא"ש דאסור, ולש"ך קיי"ל כרמב"ם דשרי [י"ד רס"ו ח']: [45])*מיהו בקלחתו קמ' [ר"ל שהוחלה בחמימות', ולשון חלחתו צ"ל דר"ל תקפתו חמה, כמו חלוני גבא], או שהי' לו כאב גדול בעיניו דהיינו שהי' בהן ריר או שותת מי'
48 מעיניו מקמת הכאב ממתינן לו אחר שנתרפא ז' ימים ואח"כ ימלוהו [רס"ב ב']: [46])*כימי העור שנשארו מדובקי' מהערל' בהעטר': [47])*שבשעדיין מדובקי' בעטר', אינו נחשב כמהול עדיין, ודוק' השבת אף שסילק ידו כבר מהמילה: [48])*ר"ל רוב גובה העטר', או רוב היקף העטר', ואפי' ע"י צירוף [וצ"ל דנקט בשר, והרי עור הוא הערלה? אבל קמ"ל אפי' הוא כעין בשר, לא אמרינן דמין הינטר' הוא ולא נימנב קמ"ל. ועטר' לרש"י ור"ן [כאן ויבמות ע"ב], היא השפה
49 הגבוה סביב שם; ולרמב"ם וטור כל המשך הכפתר הוא בכלל עטר']
[49])*צ"ל דקמ"ל דאפי' בתרומ' דרבנן אסור, דכערל גמור הוא:

בשבת [33]: ה הקש שעל גבי המטה [330] לא ינענעו בידו [34] אלא מנענעו בגופו [35] ואם היה מאכל בהמה, או שהיה עליו כר [37] או סדין [38] מנענעו בידו [39], מכבש של בעלי בתים [40], מתירין [41] אבל לא כובשין [42]. ושל כובסין, לא יגע בו [43] רבי יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת, מתיר את כליו ושומטן [44] (נ"א מתיר את כולו ושומטו):

פרק כא נוטל אדם את בנו [1] והאבן בידו [2] וכלכל' [3] והאבן בתוכה [4], ומטלטלין תרומה טמאה עם

וקיי"ל כחכמי' [שכ"ד סט"ו]: [33]ודוקא לסלק מהקמור וליתן להשור; אבל איפכ' לא, מדכבר כמאס בריר השור ולא קזי לקמור, והו"ל טלטול שלא לצורך [שם]: [330]*מכאן כמי מוכח דקש הוא הקכה הארוך [כמ"ש בריש כירה]: [34]דמוקצ' הוא, דסתמא להסקה עומד: [35]*ר"ל מנענעו בשאר אבריו כדי לשכב עליו, אבל לא יגע בו בידיו; דאע"ג דטלטול מהצד מותר רק לצורך דבר המותר, והכא מתכוון רק לתקן המוקצה? בגופו מותר לטלטול אף לצורך דבר האסו' [ש"א ס"ח]: [37][דעקקע]: [38][לאקען], דע"י אלו גלי דעתי' מע"ש שמיקדו לשכיב': [39]*מיהו קש דידן סתמ' כמי מיוקד לשכיב' או לבהמ' [מג"א ש"ח סקנ"ג]: [40][פרעססע] של בעלי בתי', והן ב' לוחות, שמשימין הבגדים ביניהן, ומהדקן יחד כדי שיתישרו הבגדים: [41]מותר לפתחן מהדוקן לצורך שבת: [42]דהו"ל טורח לצורך חול: [43]*ר"ל אסו' לטלטלו דמוקצ' מחמת חסרון כיס הוא [מג"א ש"ב סק"ו]: [44]*ולחכמי' גם זה אסו' בשל אומן, והכי קיי"ל [שם]:

פכ"א [1]בחצר מעורבת: [2]*אע"ג דאבן מוקצ' הוא, ודוקא בים לחוש לכשלא יטול התינוק יקלה ע"י געגועין שים לא עליו, והתינוק איכו רולה להשליך האבן אבל בל"ז אסו'. מיהו במעות ביד התינוק בכל גוונא אסו', דקייש' דלמ' כפל ואתא לאתויי; וי"א דגם במעות, אם מוליך התינוק בידו שרי, ורק ליטא את התינוק שהמעות בידו אסו' שמא יקיל כמי ליטא המעות עמו [ש"ט ס"א]: [3]סל: [4]*על פיה; ודוקא בים בה כמי פירות, דהו"ל בסים לאיסו' ולהיתר, והיו גם הפירות שבתוכו עין שכמאס כשישליכם לארץ, כגון תותים וענבים

במסננת של הרדל [11] ועושין אנומלין [12] בשבת, רבי יהוד' אומר בשבת בכוס [13], ביום טוב בלגין [14] ובמועד [15] בחבית, רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין [16] : ג אין שורין את החילתית [17] בפושרין [18], אבל נותן [19] לתוך החומץ[20]. ואין שורין את הכרשינן [21] ולא שפין אותן [22] אבל נותן לתוך הכברה [23] או לתוך הכלכלה [24]. אין כוברין את התבן [25] בכברה, ולא יתננו ע״ג מקום גבוה בשביל שירד המוץ [26]. אבל נוטל הוא בכברה [27] ונותן לתוך האבוס [28] : ד גורפין מלפני הפטם[29], ומסלקין לצדדין [30] מפני הרעי [31] דברי רבי דוסא, °וחכמים אוסרין [32]. נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו

י״א] : 10) סל העשוי מכלרים : 11) *כשמסנני' משקה של חרדל, נותנין בה ביצה טרופה, וזה מותר דאין כוונתו לברר העב מהדק, 12
רק מתכוון להבהיר המשקה ולתקן מראיתו : 12) *[האכינזיים] עם בשמי' ; וכ״ל דקמ״ל אף שיש קצת אומנות בעשייתו וגם דרך לקיימו לזמן מרובה, וכמלא שמטריך לקול : 13) ולא יותר, משום טרחא : 14) [פלאשע] : 15) בחול המועד : 16) *וקיי״ל כת״ק [שכ״א י״ו] : 17) [מייסטער ווארץ], והוא שורש עשב : 18) *ואף בצונן אסו', דדרך שרותו לרפוא', ואסו' משום גזירת שחיקת סממני' : 19) הקלתית : 20) *דבכה״ג מאכל בריאי' הוא. 21) [קרעססע] ; ור״ל אסו' לשפוך עליהן מים כדי שיצוף הפסולת למעל', או שיבלול העפר למטה, משום בורר ; וה״ה בשאר עשבי' דאסו' [שו״ט מג״א סק״ט] : 22) אסו' לשפשפן בידיו להסיר הפסולת, משום בורר [שם] : 23) [זיעבע] : 24) סל ; אף שע״י יפול הפסולת דרך הנקבי' : 25) [העקסעל] : 26) [שפריי], שאינו ראוי לבהמ' : 27) אף שע״י ממילא יפול המוץ דרך הנקבי' : 28) [קריפפע] : 29) [מאסט אכס], גורפין ומנקין העפרורית מהאבוס שלפניו שלא יקוץ במאכלו : 30) כשהמאכל רב לפניו, מסלקין המספוא לצדדין : 31) שלא יטנפו בלואתו : 32) *דבאבוס קרקע כ״ע מודו דאסו', משום אשויי גומות ; וגזרו אבוס כלי אטו אבוס קרקע. ובסילוק לצדדי' כמי פליגי, משום דיש שם שכבר כמאס בריר פה הבהמ', ולא חזי לה עוד, והו״ל טלטול שלא לצורך .

כולה ומנערה [18]. מעבירין מעל השלחן פירורין פחות מכזית, ושער של אפונין [19]) ושער עדשים, מפני שהוא מאכל בהמה [20]. ספוג[21]) אם יש לו עור בית אחיזה [22]) מקנחין בו, ואם לאו אין מקנחין בו [23], והכ"א בין כך ובין כך [24]) ניטל בשבת [25], ואינו מקבל טומאה [26]) :

פרק כב הבית שנשברה, מצילין הימנה מזון שלש סעודות [1]) ואומר לאחרים באו והצילו לכם [2]) ובלבד שלא יספג [3]. אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין [4]) ואם יצאו מעצמן אסורים [5], רבי יהודה אומר אם לאוכלי' [6]) היוצא מהן מותר [7], ואם למשקין[06]) היוצא

לשפשף לדו זה על זה אסו' [שם] : 18)*דטבלא תורת כלי עליה . ובשם קאמ' דמוקלפת השיטה, וב"ה שרו לטלטל העצמות והקליפין ; והכי קיי"ל [ש"ח כ"ז] . מיהו בלא קוו אפי' למאכל בהמ', כ"ע מודו דאסו' לטלטלן, רק מכער הטבלא, או יעבירן ע"י סכין או ע"י שאר כלי, שלא יגע בהן [ט"ז שם סקי"ח] : 19)שרביטין שהקטניות גדלין בהן : 20)אכולהו ג' קאי 21)[שוואם] : 22)אוזן מעור לאחוז בו : 23)דכסחט כשאחוז, והו"ל פסיק רישא [ש"כ סי"ז] : 24)אפי' אין בו בית אחיזה מעור : 25)כשהוא כגוב ; דתורת כלי עליו : 26
26)*דספוג הוא עפעף של דג הים [כא"ח ש"כ סי"ח], וכל שבים ☞ טהו' [כלי' פי"ז מי"ג], כך כ"ל :

פכ"ב 1)*ואפי' ביותר מג' כלים ; אבל טפי מג' סעודו' לא שריכן לי', דמתוך שבהול הוא אתי לתקן הקבית [של"ה רע"ז כק"א] . מיהו בכלי א', אפי' ק' סעודו' יציל [שם] : 2)כל א' ג' סעודו' : 3)*ר"ל שלא יתן ספוג ביין, כדי לחזור ולהטיפו בכלי ; ואפי' יש להספוג בית אחיז' מעור, דאז ליכא חשש סחיט', אפ"ה עובדין דחול הוא ואסו'. ומה"ט גם לטפח מלא חפניו שמן או דבש, ולחזור לכנוס בשפת הכלי, אסו' . ובכל זה לקלר שלא ערבו, אבל בחלר שערבו, או שרק כסדק הקבית דאז לא בהיל, מותר להליל אפי' בכלים הרבה [שם] : 4)*דהו"ל תולד' דדש [והא דנקט' מתני' להוציא משקין, פשיט' כל כוחט מוליא משקין ? י"ל דקמ"ל דבסוחט למאכל שרי, וכלקמן, ודלא כר"ח] : 5)*גזיר' שמא יסחט : 6)אם היו מיוחדין לאוכלין : 7)דמדלא כיק׳

הטהורה[5] ועם החולין[6], רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה[7] : ב האבן שעל פי החבית, מטה על צדה[8], והיא נופלת[9] , היתה בין החביות[10] מגביהה[11] ומטה על צדה, והיא נופלת. מעות שעל הכר[12] נוער את הכר, והן נופלות[13]. היתה עליו לשלשת[14] מקנחה בסמרטוט[15] , היתה של עור[16] נותן עליה מים עד שתכלה[17] : ג בית שמאי אומרי' מגביהין מן השולחן עצמות וקליפין, ובה"א נוטל את הטבלא

וכדומ' ; אבל פירות שאינן נמאסין בהשלכה, מנער את הכל, ולוקט הפירות. מיהו בצריך למקום הכלכל', או שהידק האבן בנקב שבכלכל' מע"ש ובטלו שם, מטלטל הכלכלה כמות שהיא בכל ענין [כך מסקנת הש"ע שם, דל"ג בש"ס ולינערינהו ניעורי] : 5)*ודוקא שהטמא' למעלה ; דאל"כ ננקטינהו לטהורי' [הכי מוקי לה בש"ס. והא דלא נקט הש"ס לאוקמ' בכא דאבן בכלכל' כמו בכה"ג ? נ"ל דהתם פשיט' דמיירי שהאבן מונח למעל' לכסוי על הכלי, דאל"כ מה לאבן בכלכל'. ונ"ל דרישא מיירי כמו שלא יחדה לעולם לכסוי, דאל"כ פשיט' שמותר לטלטל האבן [מ"א ש"ח כ"ב] . מיהו תרומ' טמא' לבד אסו' לטלטל : 6)או : 7)*דס"ל דאף קודם הרמה מותר לאכל על סמך שיטול אח"כ, מדכבר נתבטל ; וא"כ כשמעל', לאו שתקן הוא [כך מסקנת הש"ס, ודלא כר"נ]: 8)את החבית: 9)האבן: 10)וירא שכשיפיל האבן ישברו שאר החביות : 11)להחבית עם האבן, ומושיב' למקום אחר : 12)*וצריך להכר : 13)*ודוקא בשכח האבן או המעות ; אבל בהניחם שם מע"ש במתכוון, שישארו שם ביה"ש, נעשה החבית והכר בסיס להאיסו', דאז אפי' נסתלק האיסו' אסו' לטלטל הבסיס . וי"א דדוקא בהניחם שם מע"ש על דעת שישארו שם כל השבת, אז נעשה בסיס . ובמקום הפסד יש לסמוך על זה [מג"א ש"ט סק"ז] . מיהו בהניח מוקצ' שלו על כלי חבירו, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו . ובהי' המוקצה ג"כ של בעל הכלי והניח זה המוקצ' על הכלי לטובת בעל הכלי, אסו' [שם סק"ח]. ומיהו בצריך למקום החבית או הכר, בכל ענין שרי לסלקן [שם ס"ה . ועמ"ש באריכות בכללי בסיס , בכלכלת שבת] : 14)רוק או ליחה : 15)*ר"ל מטלית לעפפען בל"א ; ויקנח בנחת לא בדוחק פן יסחט . אבל לא יתן עליו מים, דסתם כר של בגד הוא, ובבגד שרייתו הוא כבוסו [ש"ב כ"ט] : 16)דאז הכר לאו בר כבוס הוא : 17)אבל

ג. שובר אדם את החבית [17] לאכול הימנה גרוגרות [18] ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי[19], ואין נוקבים מגופה [20] של חבית, דברי רבי יהודה, °וחכמים מתירין [21] (נ"א ורבי יוסי מתיר), ולא יקבנה [22] מצדה, ואם היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח[23]. אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב[24] ואמר חוששני לו מחטאת[25] : ד נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור[26] ואת המים היפים ברעים[27] בשביל שיצננו[28] ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו[29]. מי שנשרו כליו בדרך במים[30], מהלך בהן ואינו חושש[31]. הגיע לחצר החיצונה[32] שוטחן בחמה[33] אבל לא כנגד העם[34] : ה הרוחץ

וה"ה דמותר לקרוע העור מפי צלוחית [מג"א שם סקי"ד] : 18)תאנים יבשים : 19)לעשות לה פה נאה : 20)[פראפפען] : 21)*מדאין דרך לעשות נקב למעלה, כדי שלא יפלו צרורות לפיו, א"כ אינו עשוי הנקב להכניס ולהוציא ; ואע"ג דנקבית גם בכה"ג אסו' ? עכ"פ במגופה דגם בעשוי להכניס ולהוציא אינו חייב חטאת, לא גזרי' ; והכי קיי"ל [שם מג"א סק"ח] : 22)להמגופה: 23) וחייב משום ממחק: 24)שם מקום : 25)*דשמא ימרח השעוה לדבקו, וחייב חטאת ; וה"ה בכל המתמרח ; ובבצק, לט"ז שייך מרוח, ולרמג"א לא [שי"ח רט"; סק"י] : 36)*שלא יסריח מחמת חום : ולא חיישי' שישוה גומות בבור, כדי שיהא שוה להושיב הקדיר' : 27)*ר"ל שישים כלי עם מים יפין הראויין לשתיי' לתוך מי מקוה שאינן ראויין לשתייה שהן צונני' : 28)שישארו צוננין. ואגב סיפ' נקט לה, דאל"כ פשיט' : 29)*דלוקא תולדת חמ' מקלף בתולדו' האור [כפ"ג מ"ג] ; אבל להעמיד בחמה גופה, דנגזור אטו שיטמין ברמץ, לא גזרינן [שי"ח ס"ג] : 30)*שנפלו בגדיו למים [ביצה דלה"ב ועי' תוס' כאן] ונקודת שנשרו בקמץ, משא"כ שנשרו בחירק, ר"ל לשון שריי' : 81)*דמשום כבוד הבריות שיצטרך להפשיט בגדיו, לא חיישינן שמא יסחט כבאלונטית [לקמן מ"ה]. מיהו לכערס אסו', משום סחיט' : 32)ר"ל הסמוכה למבוא העיר, ששם משתמרין : 33)ליבשן : 34)*שלא יחשדוהו שכיבסן . וקיי"ל דכל שאסו' מפני מראית עין, שיחשדוהו באיסו' דאוריי', אפי' בחדרי חדרי' אסו' [עיי' סי' ש"ז ס"ה ורט"ז דו"ג סק"ג, ושל"ג ס"ט, ושל"ט סק"ט

43

מהן אסור[8]. חלות דבש[9], שריסקן[10] מערב שבת, ויצאו מעצמן[11], אסורי'[110], ורבי °אליעז' מתיר[12]: ב כל שבא בחמין מע"ש[13] שורין אותו בחמין בשבת[130], וכל שלא בא בחמין מע"ש, מדיחין אותו בחמין בשבת[14] חוץ מן המליח הישן[15]. (נ"א ודגים מלוחים קטנים) וקולייס האיספנין[16] שהדחתן זו היא גמר מלאכתן[17]:

לי' במשקין היוצאין ל"ג שמא יסחט : 06) היו מיוקדין : 8)*וקיי"ל דג' מדריגות יש (1) זיתים וענבים אפי' עומדין לאכיל', אסו' היוצא מהן. (2) ותותים ורימונים או שאר פירו' שדרך לסוחטן בשום מקום כאגסים ותפוחים שדרך לסוחטן באשכנז, אף שכוונתו לסחטן למתק, אסו' לסחטן; וביצא מהן משק' מעצמו, דוקא בעומדין למשקין אסו'. (3) אבל פירות שאין דרך לסחטן בשום מקום למשקה, אם כוונתו לסחטן כדי למתק הפרי, מותר לסחטן. מיהו בסוחט לתוך המאכל אפי' זיתים וענבי' מותר לסחוט, דכל הבא לאוכל כאוכל דמי. ומה"ט מותר לסחוט ציטראן על צוקער, ובפרט אם כוונתו לסחוט גם האוכל שבתוך הפרי, שרי לכ"ע דומי', דתפוח מבושל שמותר לסחטו בכה"ג [כל זה סי' ש"כ ס"א וס"ד, ובמג"א שם סק"א, וברט"ז שם סק'ה ועי' במ"ש במלאכת דש] : 9)הדבש שבכוורת הוא כעין חלות של שעוה, ובהן יש הדבש : 10)שסחקן : 11)ע"י
12 שריסקן יצא הדבש מעצמו בשבת מהשעוה: 110)דגזרו אטו שירסק בשבת:
☞ 12)*וקיי"ל כר"א ; אבל אסו' לרסקן בשבת [שכ"א מג"א סקט"ז]. ונ"ל דלמלאו כך שרי, מידי דהוה כמולך ענבי' דשרי [ש"כ ס"א] : 13)*שנתבשל מע"ש כל צרכו וקור ונתייבש : 130)*ואפי' בכלי ראשון דאין בישול אחר בישול [מג"א שי"ח סקי"ד] : 14)*מותר לערות עליו מכלי שני בשבת אבל אסו' לשרותו אפי' בכלי שני [שם סקט"ו] : 15)[הערינג] שעבר שנה משנמלח : 16)[מאקרעל פיש], והוא דג שעורו דק, דבהדח' מועטת מתבשל: 17)*מיהו בצוננין מותר לשרותן [ט"ז שם סק"ה] : 170)*דוקא חבית שנשברה כבר, שקור ודיבק שבריה בזפת, מותר לשברה בשבת. אבל שלימ' אסו' לשברה, דקיים עליה, וקיימ' שיתכוון לעשות נקב יפה, כדי לעשותה כלי [שי"ד ס"א]. ודוקא שאינה אמ' על אמה ברוח ג' אמו'; דאל"כ בכל גוונ' אסו', דהו"ל כסותר אהל. ואסו' ג"כ להסיר חשוקים שקורין [רייפען], אפי' מחבית קטן, רק ע"י עכו"ם. מיהו בקשור בחבלים, אף ע"י ישראל מותר לפתחן ;

פרק כג. שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו הלויני [1] וכן האשה מחברתה ככרות [2], ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו [3] ועושה עמו חשבון [4] לאחר שבת. וכן ע"פ בירושלים שחל להיות בשבת [5] מניח טליתו אצלו [6] ונוטל את פסחו [7] ועושה עמו חשבון לאחר י"ט: **ב** מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו [8] מפיו, אבל לא מן הכתב [9] ומפים [10]. עם

מלוי טיט מחליק, ושמא יחליק ויפול וישברו כליו ואתא לסחטן [ש"א סמ"ו]: 44)*לשתות משקה [ברעך מיטטעל], גזיר' משום שחיקת סממני'. אבל להושיט אצבע לתוך גרונו כדי שיקיא, שרי במקום צערא: 45)*ילד רק לפעמי' חוליות שדרתו מתפרקין, [פערבראכען] בל"א, וכדי לרפאותו מושכין כל יד שלו כנגד רגל שכנגדו, ועי"ז מתישבין אבריו, זה אסו' בשבת משום בונה [כמבואר בש"ס], מיהו במקום צער תינוק שרי ע"י עכו"ם. אבל ביום הלידה הכל שרי ע"י ישראל [ש"ל ס"ט]: 46)*עצם שנשבר באדם וקיי"ל דמותר. אבל אבר שיצא מפרקו, [פעררענקט] בל"א, אסו' להחזירו משום בונה [מג"א שכ"ח סק"א]: 47)[פעררענקט]: 48)*ר"ל לשפשף במים צונני', שזה דרך רפוא': 49)והכי קיי"ל [שם ס"ל]:

פכ"ג 1)דסתם שאלה לי יום ולא יצטרך לכתוב; אבל הלוא', סתמא לזמן מרובה וגזרי' שישכח ויכתוב. ובלשון לעז שאין חילוק, צ"ל תן לי [ש"ו סי"א]. וכשם שאין לוין בשבת כך אין פורעין בשבת בלשון פרעון; אבל בלשון חזר' מותר; מיהו דוקא דבר שלצורך שבת, 2
ואל"כ בכל לשון אסו' אפי' פרעון [מג"א שם סקט"ו]: 2)*קמ"ל סיפא בככרות, לאשמעינן דבחול שרי להלוותן, דאע"ג דאסו' ללות סאה בסאה לזמן מרובה מחשש רבית כשיתיקר, אפ"ה בככר דהו"ל דבר מועט שרי [י"ד קס"ב א']; וקמ"ל רישא בכדי יין, לאשמעינן דבלשון שאלה, אפי' בשבת, ואפי' מרובה, מותר, ול"ג מדהוא מרובה יכתוב. [ואילה"ק עכ"פ במרובה איכא חשש רבית, והיכא שרי בשבת? צ"ל דבלשון שאלה אפי' במרובה ליכא גם חשש רבית; תדע ומדמקשי הש"ס אדיוקא בחול שרי, ולא מקשי טפי אשאלה גופה בשבת היכא שרי, והא איכא חשש רבית? אע"כ כדברינו]: 3)ולא יאמר הילך משכון כבחול: 4)*כמה חייב בעד מה שלקח בשבת: 5)*והוא צריך לפסח: 6)אצל בעל הבהמ': 7)*דקרבנות שקבוע להן זמן מותר להקדיש בשבת: 8)מיני מעדני' שצריך לסעוד': 9)*דאפי' ליכא חשש שימחק אפ"ה אסו' לקרות

במי מערה ובמי טבריא [340] ונסתפג [35] אפילו בעשר אלונטיאות [36] לא יביאם בידו [37] אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהן ידיהם ורגליהן ומביאין אותו בידן [38]: ו סכין [39] וממשמשין [40] בבני מעים, אבל לא מתעמלין [41] ולא מתגרדין [42]. אין יורדים לקודדימן [43] ואין עושין אפיקטויזין [44] ואין מעצבין את הקטן [45] ואין מחזירי' את השבר [46]. מי שנפרקה [47] ידו או רגלו, לא יטרפם בצונן [48] אבל רוחץ הוא כדרכו, ואם נתרפא נתרפא [49]:

ומג"א שם סקכ"ו כ' דאפשר דתוכ' ס"ל דלא קיי"ל הכי, אלא בחדרי חדרי' מותר, ולפיג"ד כך כתבו תוס' להדיא ביע"ז די"ב. ואי"להק לדעת האוסרי', מהשרינן לכסר נכרי' לוות כשי' תקוו"ז במועד בלנע'? י"ל התם נס בפרהסיא שרי, אי משום פסידא אי משום כבוד המת, רק מדאפשר בלנע' הכי עדיף טפי; ועוד י"ל דבאיסו' דרבנן כי הנך דהתם ל"ג בחדרי חדרי', וכסי' כ"ז ס"ה. ויהו בפרהסי' אפי' באיסו' דרבנן אסו', ובכהמ' שלא תלא בזוג דלא לתחזי כמאן דאזל לאיכגא [ש"ה סי"א, וכ"כ בסי' תרע"א ס"ח]. מיהו בשטק בע"ש כלי' מכובסי', א"ל להסירן בשבת; וכ"ל דכיון דאיהו לאו מידי עביד בשבת, א"ל לנקות א"ע מקשד. וכ"כ בנפלו עליהן רק מי' מועטין בשבת, מותר לשטקן, דבכה"ג ליכא חשד כיבוס [ש"א סמ"ה]; ועכ"פ אפי' בכה"ג אסו' לשטקן אלא האש במקום שיד סולדת בו, משום 340 מלבן ומשום מבשל [מג"א שם סקי"ז]: [340]*קתני מי טבריא, למילף דגם מי מערה מיירי בחמין, רק שהן חמי אור, ולהכי דוקא הרוחץ דיעבד אין לכתחיל' לא, דגזרו משום זיעה [ולדעת הריף והמגב ורש"י ק"ל דלמה לא קאמ' השם כוני איפכ' דכקט מי טברי' דומי' דמי מערה, דמדהן מקורין אפי' מי טבריא אסו' משום גזירת מרחצאו', וא"כ יהי' מלת הרוחץ שייך אתרווייהו? אלא ש"מ דמי טבריא במוקורין כמי שרי]: [35]כתקנח: [36]ר"ל אפי' קנח בעשר סדינין זה אחר זה, דלא נפישי מיא בכל חד וחד: [37]*גזיר' שמא יסחט. וקיי"ל דמותר לקנח [שם סמ"ח]: [38]*דרבי' מדכרו אהדדי שלא לסחוט. ואילה"ק עכ"פ שרייתו זהו כבוסו, כפכ"א .15 ? י"ל הכא דרך ללכלך וטנוף הוא: [39]שמן בשבת: [40]ביד בנחת על הגוף להנאה: [41]*לשפשף בכח אסו', דהוה עובדין דחול [שכ"ז ס"ב]; וי"א דר"ל אין דורסין על הגוף בכח, כדי שיזיע [שכ"ח סמ"ב]: [42][קראטצען]; ור"ל בכלי המיוחד לכך. אבל בהי' לו מגרדת המיוחד לשבת, שרי; ולהכי שרי ליחד [בירסטע] משער קזיר לתקן בה שעורותיו בשבת; אבל במסרק בין כך וכך אסו' [מג"א ש"א סקכ"ב ושכ"ז סק"ט]: [49]*שם כהר, שגם

ולהביא פירות [19], אבל מחשיך הוא לשמור [20], ומביא פירות בידו [21]. כלל אמר אבא שאול [22] כל שאני זכאי באמירתו [23], רשאי אני להחשיך עליו [24]: ד מחשיכין על התחום, לפקח [25] על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין. ע״א שהביא חלילין [26] בשבת [27] לא יספוד בהן ישראל [28], אלא אם כן באו ממקום קרוב [29]. עשו לו ארון [30] וחפרו [31] לו קבר, יקבר בו ישראל, ואם בשביל ישראל, לא יקבר בו עולמית [32]: ה עושין כל צרכי המת, סכין [33] ומדיחין אותו [34] ובלבד שלא יזיזו בו אבר [35]. שומטין את הכר מתחתיו [36], ומטילין אותו על

כדי שיהי׳ מוכן לילך לכשתחשך לשכור וכו׳ : 19)°ממחובר, או תלושין שהן מוקצ׳, דבהכי א״א בשום אופן להביאן בשבת, וכמלא שהולך לצורך חול ; אבל להביא תלוש שאינו מוקצ׳, מותר להחשיך עליו, דאפשר הי׳ להביאן מחוץ לתחום ודרך ר״ה, אם היו מחילות משם לכאן סביב [ש״כ] . מיהו מתוך התחום, אפי׳ להביא ממחובר מותר להחשיך עליו, דלא מכרזא מלתא כל כך [ש״ז ס״ט] : 20)דהרי בשמיר׳ גם בשבת מותר, לולא שהי׳ תוך התחום , או תוך מחילות [שם ס״ח] : 21)*בחול כשחוזר לביתו, הואיל ועיקר מחשבתו לא לכך הי׳ ; 22)פליג את״ק דאסר כל החשכ׳ אפי׳ של מצוה , וקאמ׳ איהו כל שאני וכו׳ : 23)*דהיינו דבר מצוה, שרשאי לומר לחבירו להחשיך להביא עסקי כלה או מת, אפי׳ ממחובר או מוקצ׳ : 24)והכי קיי״ל [שם ס״ה] ; 25)לעיין ולחקור : 26)*[פייפכען], שקולן מעורר בכי כשקוננו אחר המטה : 27)*לצורך יהודי , ומסופק שמא באו מחוץ לתחום [שכ״ה סע״ו] : 28)עד שישהה במוצ״ש בכדי שיביאום ממקום היותר קרוב שבחוץ לתחום : 30)לעכום : 31)או חפרו : 32)*ודוקא שנעשו בפרהסיא ; וה״ה לכל מילי שנעשה בפרהסי׳ אסו׳ עולמו׳ [מג״א שם ל״א], רק אורח׳ דמלת׳ נקט ; אבל בנעש׳ בצנע׳, מותר לערב בכדי שיעש׳ . וי״א דדוקא ארון וקבר אסו׳ לעולם בנעשו בפרהסי׳ , מפני כבוד המת [ומנחת כהן] : 33)*באפרסמון כדי שלא יסריח : 34)*וה״ה שמותר לזלף עליו חומץ שלא יסריח : 35)דמוקצה מותר בנגיע׳ ; 36)*ול״ע על מה סומכין המגביהין המת ע״י ככר ?

בניו ועם בני ביתו על השלחן[11], ובלבד שלא יתכוון לעשות מנה גדולה כנגד קטנה משו' קוביא[110]. ומטילין חלשין על הקדשי' ביום טוב[13] אבל לא על המנות[14]: ג לא ישכור אדם פועלי' בשבת[15] ולא יאמר אדם לחבירו[16] לשכור לו פועלים[17]. אין מהשיבין על התחום[18] לשכור פועלים

בשבת רק בדברי תורה, או בספרים ומליצו' וחכמות שכתובי' בלשון הקודש, דאל"כ הוה שטרי הדיוטו' דאסו' לקרותן בשבת. ולרמבם גם אגרות שלום, והלעטטעל לשמש לקרוא האורחים לסעודה, מותר לקרות [ש"ז רט"ז סקי"א]: [10])מטיל גורל על החלקי'. ולשון פיום הוא, מדמתפייסין זל"זע"י הגורל: [11])*ודוקא בב' לטיבותא, שהחלקי' כולן שוין, והחלקי' כולן שלו, דכוונתו רק שלא להטיל קנא' בין הבנים; אבל בקדא לטיבות', שרולה להגריל בינו לחבירו, אף שהחלקי' שוין, עכ"פ מדמקפידין להגריל, דמי למקח וממכר, ולהכי אפי' ע"י עכום אסו' להגריל; וכ"כ אפי' במגריל בין בניו, אבל אין החלקי' שוין, י"א דאף בחול אסו', משום קוביא; וי"א דבכה"ג אף בשבת שרי [שכ"ב ס"ו]: [110])*[ווירפעל שפיעל] בלשון יון; והרי אסו' לשחוק במעות, דהו"ל גזל, דאסמכתא לא קניא: [12])גורלות: [13])שכשחטו ביו"ט; דקביב' מלוה בשעתה: [14])*מקרבנות דאתמול. וי"א דמטילין דרישא ר"ל בכל קדשי', ומנות דסיפא בחולין מיירי. מיהו מותר להגריל מי יאמר קדיש, או מי יעלה לתור' [מג"א שם סק"ט]: [15])*שלא יהא דבורו בשבת כשל חול; ומה"ט אסו' כמי לומר דבר פלוני אעשה למחר, ואפי' שיק' בטיל' אסו'. וכ"כ אסו' להכיז [רעסט] בערכאו' על נכסי ב"ח; מיהו במקום הפסד מותר, ובלבד שלא יאמר להשופט בפירוש שיכתוב [א"ר סס"ז]: [16])*אפי' לעכום: [17])*אפי' שיעשו מלאכ' בחול; וכ"כ אסו' לומר בחול לעכום שיעשה לו מלאכ' בשבת, דכל שאסו' לישראל לעשותו אפי' אסו' לומר לעכום לעשותו; רק אם הוא קומר' בעלמ', שרי. מיהו שלא בלשון ציווי, שיאמר לעכום בחול למה לא עשית אתמול כך וכך, או שיאמר בפניו בשבת, הבית חשוך, מלאין רק נר א', או האיגרת קתום ולא אוכל לקרות, אף שיבין העכום ויעשה מה שחפץ, שרי [ועי' לעיל פט"ז 14, בכללי אמיר' לעכום]. וכ"כ מותר לומר לישראל בשבת, הכרא' שתעמוד עמי לערב, דהרהור לאו כדיבור דמי [שם ס"ב, וש"ז רמג"א סק"י, וסי' ח"ז סק"ב, וסי' פ"ה ס"ב, וסי' ש"ו ס"ח]: [18])לילך בשבת עד סוף התחום,

ואם אין עמו נכרי ²) מניחו על החמור ³) . הגיע

[כרמג"א ש"ז כ'] . אולם נזכה בה ישראל מע"ש , הו"ל כמעותיו, ושרי להביא' ע"י עכום בשבת [רס"ו א'] : ²)*וה"ה באינו מאמינו לנכרי, או שהמשא כבד : ³)*ואם הבהמה שלו דמצווה על שביתתה, יתננה להבהמ' במתנה גמור' לעכום, או ימכרנה לו, ויקננה עכום במשיכה; ואם אפשר יתן ג"כ פרוט' [דארויף געלד] [כחק יעקב תמ"ח י"ד] . ואם העכום מושכר לו לכל מלאכות הבית, צריך למכור לו הבהמה והמשא שעליה ; או יפקירנה אפי' בינו לבין עצמו , דמהני בשעת הדחק [רמ"ו ג', וח"מ רע"ג] . וכדי שלא יתחייב מכת מרדות משום מחמר כשמנהיג' ישראל, להכי לא תעשה הבהמ' עקירה והנחה עם המשא, רק כשעקרה הבהמה יד ורגל להתחיל לילך, מניח עליה המשא, או קודם שתעמוד יטלנה הימנה [דמקום פטור ושלא יעבור אדאוריי' לא חששו לאיסור מוקצ' [רט"ז של"ד סק"ב ועי' ש"א ל"ג] ; וי"א דלדידן דלית לן ר"ה, אם יש חשש גניבה מותר להוציא מעותיו גם חוץ לחומת העירוב [א"ר שם כ"ט] . וי"א שאעפ"כ יזהר מלהנהיג' בקול כל זמן שקשור' למשא, די"א דגם בקלא שייך מחמר [דמג"א רמ"ו י"ב] ; וי"א כיון דאדם בלא עשה עקירה וגם הנח' אסור רק מדרבנן , בבהמה שרי אז לכתחיל' להנהיג' בקול, דלא גזרו אשבותין בבהמ' [כשבת קנ"ג, וש"ה כ"ב] . ומה"ט אין לחוש אם הרוע' מוציא בהמות ישראל לחוץ לתחום [ש"ה כ"ג] , דאף דבהמה וכלים כרגלי בעלי' [כשי' של"ז] , היינו שאסור ישראל להוליכ' חוץ לתחום, אבל ביצא' מעצמ' או בהוליכה עכום, אינו זקוק לה . ובהחשיך לו בדרך בע"ש והוא רוכב , ורגליו למעל' מי"ט, י"א דלא ירד, דהרי כשירד יעבור וודאי על תחומין , וכשלא ירד שמא קיי"ל אין תחומין למעלה מיוד, וא"כ לא עבר אתחומין וליכא רק שבות דרכיב' דקיל מתחומין דאית בה סרך דאוריי' ; וקיי"ל דירד , דתוך י"ב מיל בין כך וכך הוא מדרבנן והרי עבר נמי אשבות דרכיב' ? ואפי' חוץ לי"ב מיל ורגליו למעל' מיוד , אפ"ה עדיף טפי שירד, דאפי' רגליו למעל' מיוד יש איסור תחומין , דרכוב ניא' תשמישתי' וכמהלך דמי
0 [°ומ"ש לבן העזור רמ"ו דזה דוקא לענין קיום' דתלמיד לפני רבו [קידושין דל"ג"ב] ; בוות"כ אשתמיטתי' תוס' [ב"מ דט"ב] שהקשו מזה אספינה מהלכת [ועי' רט"ז סי' נ"ד ד' ורמג"א נ"ט ה' . ועי' מ"ש בפירושינו פ"א דר"ה אות 30 דנ"ל ראי' מבוררת דהילוך עדיף אפי' ברחוק מי"ב מיל] . ומה"ט אם יושב בעגלה, אפי' עכום מוליכ', ירד [ש"ה י"ח] . ואם קלל העגלה מלבד גובה הגלגלי' גבוה י"ט [דהגלגלי' לא הוה מחיצ', דגדיי' בוקינין בה], וגם רחבה ד"ט למעלה אפי' מתקצרת למט', הו"ל כרה"י גמור, וצריך ליזהר המהלך מליטל או מלהביא לשם שום דבר משתמש, כמוציא מרשות.

5*

החול [37]) בשביל שימתין [38]) . קושרין את הלחי [39]), לא שיעלה [40]) אלא שלא יוסיף. וכן קורה שנשבר' סומכין אותה בספסל [41]) או בארוכות המיטה [42]), לא שתעל' [43]) אלא שלא תוסיף. אין מעמצין [44]) את המת בשבת [45]) ולא בחול עם יציאת נפש [46]), והמעמץ עם יציאת נפ"ש, הרי זה שופך דמים [47]):

פרק כד מי שהחשיך בדרך, נותן כיסו לנכרי [1])

ולרמג"א צריך למחות בידן [שי"א סק"כ] : 37)*[זאנד] ; ור"ל ע"י
38 שמטו הנר, יוטל על החול הקר : 38)*לא לשון המתנה, רק נ"ל שהוא לשון רטיבות, [פריש בלייבען] [ועי' מכשירין פ"ו מ"א] ; ור"ל שיטילוהו מהכרים שמחממין יותר מהחול [ובזה מתורץ קושי' הר"ן, שהקשה מהא אפרק ד' דמשמע שם דחול מחמם? ותי' דטבע החול להוסיף איכות, אם קר מקרר ואם חם מחמם ; ולפי דברינו א"צ לזה דעכ"פ כרים מחממין יותר ; ועי' בתוי"ט [רפ"ב דב"ב] : 39)של מת שפיו נפתח והולך : 40)להסגיר מה שנפתח, דא"כ מזיז בו אבר : 41)דספסל כלי הוא : 42)[זייטען ברעטטער] של מטה, דג"כ כלי היא : 43)דאז הו"ל כבונה : 44)אין מסגירין עיניו : 45)*מדמזיז בו אבר : 46)ר"ל תיכף ליציאת הנפש, דשמא רק נתעלף, ואורח' דמלתא דנקט, שדרך להסגיר עיניו ; וה"ה שלא יגיעו בו אז תנוע' מועטת [י"ד של"ט] : 47)דמקרב מיתתו עי"ז:

פכ"ד [1])*אבל לא יתנו על חמור של עצמו, דמוטב לעבור על שבות אמיר' לנכרי שהוא דרבנן, מלעבור אשביתת בהמתו בשבת שהיא דאורייתא . אמנם אם הבהמה של עכום, מותר להניח עליו כיסו, רק שיזהר ישראל מלחמרה . ובשכר ישראל הבהמה מהעכום י"א דשכירות קניא לחומר' [מג"א רמ"ו] ; מיהו בשכר גם העכום להנהיג' כל שלא קבל הישראל ע"ע מזונות ואחריו' הבהמ', ולא שכר דוקא בהמה זו, לכ"ע אין מצווה על שביתת' [דמג"א רס"ו א'] . והא דאמרי' דנותן כיסו לעכום, הייכו אפי' משחשיכ', דאי לא שרית לי' אתא לאתויי ד"א בר"ה ; ואפי' בזה"ז דליכא ר"ה, שבות כרמלית התיר משבות דאמירה [מג"א של"ד נ'] . 0אמנם בנתן הכיס לנכרי מע"ש
0 וקבל לו שכר, מותר לכ"ע . ובמצא מציאה בשבת, אסור לומר לעכום שיביאנה [רס"ו א'] . ואי"לה הרי שבות דשבות במקום פסידא גדול שרו [כסי' ש"ז מג"א סק"ז] ? י"ל מציא' אינה הפסד [כסי' תק"לט] . מיהו נ"ל דמותר לומר לעכום, כיסי נפל כאן, ואיני יודע מה אעשה

מלעיטין[18]. ואין ממרים את העגלים[19], אבל מלעיטין[18] ומהלקטין[18] לתרנגולין[20]. ונותנין מים למורסן[21], אבל לא גובלים[22] ואין נותנין מים לפני דבורי' ולפני יונים שבשובך[23] אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולים[24] ולפני יוני הרדיסיות[25]: ד מחתכין את הדילועין לפני הבהמה[26], ואת הנבלה לפני הכלבים[27], רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן: ה מפירין נדרים בשבת[28], ונשאלין לנדרי'[28°] שהן לצורך השבת[29]. פוקקין את המאור[30] ומודדין את המטליות[31] ואת המקוה[32]. ומעשה בימי

שאינה יכולה להחזיר: 18)שתוחב המאכל למקום שתוכל להחזירו:
20 20)*וה"ה לתת כודלעין לאווז' למקום שתוכל להחזיר; אבל לא יטלטל האווז [שם ס"ט]; [ונ"ל דהמוראה הוא לשון מוראתה בנוצתה, שהוא הזפק מקום הנוא', כך בבהמה מקום הכרס הוא תחת זפק בעוף; אבל הלעט' הוא במקום שיכול להחזיר, והוא לשון הלעיטני נא מהאדום הזה, דהיינו בבית הבליעה]: 21)[קלייא]; ויש אוסרי', דמתני' בנתן מים מע"ש מיירי [שם ס"ג]: 22)[קנעטען]: 23)שדרכם לשתות באגמי': 24)שגדלין בבי': 25)מין יוני בית ונקראין הרדסיאות, ע"ש הורדוס המלך שגדלן בארמונו: 26)מיירי [במעלאנען] קשי' תלושים מאתמול, אף
27 דסתמ' לאדם קיימי, הוה כמי מוכן לבהמה: 27)*אפי' נתנבלה היום [ואי"ת מ"ש מדלועין דבעינן שיהיו תלושין מאתמול? נ"ל דדלועין מדלא עבידי דנתרי מנפשייהו מבלי כח אחר, להכי מדלא קצצן מאתמול דחינהו בידים; משא"כ בהמה דעבידא דמותה מנפשה, לא דחה בידים [ועי' מ"ש בכללי מוקצה תי' אחר]. ודוקא דא"א לכלבים לאכלה מבלי שיחתכ' [שם ז']. וכ"כ מותר לפרר לחם לתרנגולי' [שכ"א]; ואע"ג דהמפרר ירק שלא לאכל באותה סעוד', חייב משום טוחן, בלחם אין טוחן אחר טוחן: 28)*אפי' אינו לצורך שבת, דאם לא יפר הבעל לאשתו היום, לא יהא רשאי עוד להפר. ומיירי שאינה מתקרעת, דאל"כ הרי תוכל להתיר ע"י חכם למחר [י"א בי"ד רל"ד כ"ג]: 28°)ע"י חכם: 29)*כגון שנדר ממאכל או ממלבוש לצורך שבת [שו"א מג"א א']: 30)*ר"ל סותמין החלון עם לוח, כרבנן [פי"ז מ"ז]: 31)לעפכען, שהוא טמ' שנגע בטהרות, מותר למדדו, שאם אין בו ג' על ג'

להצר החיצונה [4]) נוטל את הכלים הניטלין בשבת [5]) ושאינן ניטלין בשבת, מתיר את החבלים, והשקים נופלין מאליהם [6]) : ב מתירין פקיעי עמיר [7]) לפני בהמה [8]) ומפספסין [9]) את הכיפין [10]), אבל לא את הזירין [11]). אין מרסקין [12]), לא את השחת [13]) ולא את החרובין [14]) לפני בהמה בין דקה [15]) ובין גסה, רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה : ג אין אובסין [16]) את הגמל ולא דורסין [17]), אבל

לרשות; אבל אז אין בו חשש שביתת בהמתו, שתמשוך העגלה, דהרי הזורק רשות או מעבירו ד"א בר"ה פטור ואסו', ובבהמה ל"ג אשבותין [ש"ה כ"ג]; ולי"א בשבות גם משום מחמר ליכא [רס"ו מג"א סק"ז]; ובפרט כשהעגלה למעל' מיוד, וגם לא עמדה, רק מתגלגלת, שלא עשתה הבהמ' עקירה והנחה [כמ"ש רמג"א [רס"ו סק"ז] דגלגול לאו עוקר הוא. [0]וכ"ל ראי' משבת [דה"ב], בזרא דקני רמא וזקפי' רמי וזקפי' לאו עקיר' היא. ועכ"פ לא זכיתי להבין דברי הרמב"ם [פי"ג הי"א] שאחר שהביא ויורא זאת, סיים שהמגלגל עוקר הוא? ועכ"כ צריך לחלק בין רמא וזקפי' למגלגל, וא"כ ק' לרמג"א. דהרי הרמב"ם שפתיו ברור מללו דגלגול עוקר הוא, וצ"ע]. אולם מי שהחשיך בדרך בע"ש ואין עמו עכו"ם ובהמ', עדיף שיתן כיסו או משאו שעליו לשוטה מלחרש, ולחרש מלקטן. ובאין עמו גם א' מאלו, מטלטלו פחות פחות מד' אמו', ויעמוד כל פעם בנתיים [רס"ו ז'] : [4])של עיר, שהוא מקום המשתמר : [5])*משום צער בע"ח; אבל אסור לפכות המשא מהעגלה, מדהוצא מקון לתקום : [6])*ואם ירא שישתברו, מניח כרים מתחת; ואם הכלים כבדים שא"א שישמוט הכרים אח"כ מתחת הכלים המוקצים, אז מוטב שיטלטל המוקצי' לפי שעה, ולא יבטל הכרים מהיכנו כל השבת כולו [שם ס"ט] : [7])קשי שבלי' אגודים : [8])דבל"ז איכה יכולה; אבל אסור לשפשפן כדי שתריח ותאכל, מדקזי בלא"ה, לא טרחינן לעכנה [שכ"ד ד']; [9])משפשפין : [10])עכפי' רכים אגודי', דבלי שפשוף לא חזי לבהמה : [11])הן הן פקיעי עמיר, רק שנקשרו בג' קשרי'; וקמ"ל דאע"ג דע"י רבוי קשרי' כדחקו יחד והבהמה קלה בהן, אפ"ה לא יפספס, רק יתירן : [12])[צערייבען] : [13])עשב של תבוא' שלא גדל שלים גדולו; דטרח' שלא לצורך היא : [14])[באקסהארן] : [15])אע"ג שככיה דקות; והכי קיי"ל [שם] : [16])[שטאפפען]; והייכו שמאכיל' בידו כל כך עד שנכנסין בני מעיה כאנוס מלא : [17])שדורס המאכל לגרונה למקום

פתיחה לעירובין

חצר, מבוי,

המסכת הזאת נקראת עירובין, מכוללת ג' ענייני עירוב (1) ערובי חצירות, (2) שתופי מבואות, (3) ועירובי תחומין. אמנם ערובי חצירות נקרא כך בשם, לפי שבזמן חז"ל לא היו הבתים בנויים ברחוב כבזמנינו, רק הבתים בנויים סביב לג' רוחות של חצר, ופתוחים לאותו רווח שבאמצע שנקרא **חצר**; ומן החצר נכנסין לרחוב שנקרא **מבוי**, והרבה חצרות פתוחות למבוי; ונקרא מבוי, מפני שהרחוב ההוא הוא מבוא לכנס דרך שם לחצרות שפתוחות לה; ומן המבוי נכנסין לר"ה, כזה.

אולם דין החצר, צריך שיהי' מרובע; אבל בארכו יתר על רחבו דינו כמבוי, שדינו משונה מדין חצר [שם"ג כ"ו]. והנה מדאורייתא מותר לטלטל במבוי בלי שום תיקון, כשאין רוחב המבוי ט"ז אמה, או כשסתום מג' רוחות, דבכה"ג לא הוה ר"ה רק כרמלית [עיי'

אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית, שפקקו את המאור[33] בטפיח[34], וקשרו את המקידה[35] בגמי[36] לידע אם יש בגיגית[37] פותח טפח אם לאו[48]. ומדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין[39] בשבת :

נשלמה מסכת שבת

אצבעות אינו נטמ' ואינו מטמ' : 32)לידע אם היא אמה על אמה ברום ג' אמות, דאז ראוי לטבול בה, מדהיא אז מ' סאה. וטעמא דכולהו, דמדידות מצוה מותר, ובלא מצוה הו"ל עובדין דחול ואסור [ש"ו ס"ג] : 33) חלון : 34) [קריגכען] של חרס : 35) [טאפף] :
33 36)[באסט] עשוי כחבל : 37)[פאסס] 38)*כך היה מעשה; ב' בתין סמוכי', וביניהן שביל, וחלון הבית הי' פתוח לשביל, וכזית מת הי' מונח בשביל סמוך לחלון, וממעל לטומ' הי' מונח גיגית סדוק דקוק בין ב' הכתלים, והוא האהיל על הטומ' שתחתיו כנגד החלון; והנה לולא הגיגית לא הי' טומ' נכנסת לחלון הבית, מדאין אהל על גביו, בוקע טומ' ועולה רק כנגדו; אבל ע"י הגיגית שהאהיל על הטומ', הו"ל כמליא טומ' תחתיו, ומתפשטת הטומ' מתחת הגיגית לתוך חלון הבית; לכן סתמו החלון מקודם שהונח שם הגיגית, בטפיח, שהוא כלי חרס, והניחו גב הטפיח כנגד השביל, וגב כלי חרס שאינו מקבל טומ', חוצץ בפני הטומ' מלכנוס. והיינו רישא שפקקו המאור בטפיח. אח"כ רצו לחזור ולהסיר הטפיח; להכי לקחו מקידה שרחבה טפח, וקשרוהו בחבל גמי ארוך, ועלו לגג ממעל למקום הנחת הגיגית, ושלשלו המקידה למטה לתוך סדק הגיגית, שהי' הסדק מכוון כנגד הטומ', ורצו לראות אם יהי' הסדק רוחב טפח, אז יהי' הטומ' רק בוקעת ועולה כנגדה ולא תתפשט ע"י הגיגית לתוך חלון הבית [כפ"י דאהלות מ"א. ודברי הר"ב תמוהים, שכ' דמיירי שהי' טומ' בבית, וק' אי הכי אפי' אין בסדק פותח טפח, אין הטומ' המתפשטת עוברת, דאין לבוד לטומ', כי"ד שע"א רע"ז שם סק"ה, ופי"א דאהלות ?] : 49)קשר שאינו של קיימא :

שיגע בב' הקנים שתחתיו, אפי' רחוק מעליהן הרבה; אם רק מונח מכוון כנגד ראשי הקני' שלמטה ממנו ממש, ושלא יהי' דבר מפסיק בין ב' ראשי הקנים להקנה או להקנה שלמעל' מהן [שס"ג ס"ז י"ט]. אמנם אפי' נוגע הקנה שלמעלה בב' הקנים שלמטה, צריך שיהי' מונח על חודן ממש, ולא מן הצד שלהן. ופסק אאמ"ו הגאון זצוק"ל, שאפי' אם כרך החוט סביב הקנה שמן הצד עד שבכריכתו העלהו על ראשי הקנים, או שבתחיל' הניח החוט על ראש הקנה, ואח"כ כרכו סביב הקנה, כשר, דהו"ל כאילו הקנה שלמעלה עקום. ויעמיד ב' הקנים שלמטה כל אחת סמוכה לכותל, דאם הרחיק ג"ט מהכותל אויר' דהאי גיסא ודהאי גיסא מבטל להקנה [משבצות שס"ג סקי"ט]. ונ"ל דב' הקנים שמהצדדי', כיון שהן במקום מזוזות, לפיכך צריך שיעמידם מבחוץ ולא מבפנים מגדר, דאין מזוזה רק בגלוי [ועי' רא"ש עירובין י"ד]. ואם יש במקום הקנים שמהצד, בליט' משהו בכותל. סמוך לג"ט מהארץ עד גובה י"ט, הו"ל כקנה [שס"ג מג"א כ"ח], וצורת הפתח שאמרנו, הוה סתימא מעלייתא בכל פרצה, בין במבוי בין בחצר: ודוקא שהעומד מרובה על הפרוץ, ולכן אסו' לטלטל תחת [הפארלעוועז], דאף שיש לפניהן סביב צורות הפתח, עכ"פ הפרוץ מרובה על העומד [רט"ז שס"ה ו']; וצריך נמי שיהי' הכתלי' סביב גבוהין י"ט [שס"ג אבן העוזר כ"ו, ועי' שס"ג ומשבצות סקי"ט]. **אמנם** אף דאין מבוי ניתר בלחי וקורה רק כשיהיו ב' חצרות פתוחו' למבוי, ולכל חצר ב' בתים, דאז ע"י רבוי דיורי' שבה, אין תשמישו בהצנע ואינו דוגמת חצר; עכ"פ כל חצר שארכו יתר על רחבו שאמרנו לעיל דדינו כמבוי, היינו אפי' אין חצרו' ובתים פתוחים לתוכו [שס"ג כ"ו]. ולפיכך **רחובות שלנו**, אף שאין חצרות פתוחות לתוכו, עכ"פ כיון שארכן יתר על רחבן, מן הדין דינן כמבוי, ותו הרי יש בהן רבוי דיורין כמבוי [שס"ג מג"א כ"ה]; ואפ"ה מספקינן אי דינן כמבוי או כחצר [שס"ה מג"א ד']; ולהכי אם העיר מוקפת חומ', דינה בכל תיקון ראש רחובותיה, כאילו כולה חצר שרוצין לחלקה לב' וג' רשויות, דבכל פתיח' ופתיח' שהיא מד' טפחי' עד י' אמות שרבי' בוקעין שם, בין רשות לרשות, צריך שיעשה בכל צד מהפתיח' פס משהו, דזה סגי בין בחצר בין במבוי; ואם הפתיח' יותר מי' אמות, צריך צוה"פ דוקא. ואם אינה מוקפת חומ', דין רחובותי' כמבוי מפולש, שצריך צוה"פ מצד א'; ובצד השני, אם הפתיח' רחבה עד י' אמות סגי ב' פסין משהויין, דמהני בין בחצר ובין במבוי, כלעיל, וביותר מי' אמות צריך צוה"פ דוקא [שס"ג מג"א כ"ו]. ואם הרחוב **פרוצה** מהצד לחריץ שהוא תוך י' אמות מאחורי הבתים, והחריץ כשהשתפע ד' אמות כבר הגביה י"ט, הו"ל המדרון הזה כמחיצה, וא"צ שם שום

פתיחה לעירובין
לחי, גפוף, קורה, צורת הפתח

פתיח' לריש שבת] ; וכ"ש שמותר לטלטל בחצר שסתום מג' רוחות, אבל חז"ל אסרו הטלטול בכל מקום המוקף ג' מחיצות, אם לא שיעשו שום תיקון בצד הרביעי; רק חצר, מפני שקבוע תשמיש שבתוכה יותר ממבוי, להכי הצריכו בתיקונו שבצד הרביעי, שיהי' יותר סתום ממבוי [שס"ה וג"א כ"ה]. **ולפיכך** בני חצר שעירבו ערובי חצירות כדלקמן, ונפרץ א' מרוחותיו למקום האסור לה, אפי' רק לכרמלית, והפרצ' הוא במלואו, דהיינו שלא נשאר מהכותל שנפרץ גיפוף מכאן ומכאן להפרצה, אז אם הפרצה הוא מג' טפחי' עד י' אמות, ניתר לטלטל בתוכה, ע"י שיעשה פס, והוא דף רחב ד' טפחים וגבוה י' טפחי', ויעמוד הפס הזה בצד א' מהפרצה, תוך ג"ט להכותל [שס"ג סג"א ה']; או ע"י ב' פסין רחבי' משהו וגבוהי' י"ט, שיעמידן בב' צדדי הפרצה סמוך לכותל מזה ומזה. ואם עשה כך או כך מותר לטלטל בחצר אפ' בקעי רבים בהפרצה [עיי' לקמן יבואר שס"ה ס"ב. אמנם בתשו' מהרי"ט נ"ד פסק כהט"ז ומג"א שם]. אבל בנשאר גפוף בצד הפרצה, אם מצד א', צריך שיהי' רחבו ד' טפחי' וגבהו י"ט, כדין הפס לעיל; ואם מזה ומזה, צריך שיהי' רוחב הגפוף טפח בגובה י"ט [שס"ג רט"ו ג']. **מיהו** כל זה בחצר שנפרץ, אבל מבוי שנפרץ במלואו לרחבו, והפרוץ הוא מג' טפחי' [וי"א מד"ט] עד י' אמות, אף שעירבו בני המבוי, אסו' לטלטל בה עד שיעשה במקום הפרצה לחי או קורה [המפורשים לקמן]. **אמנם** בנפרץ יתר מי' אמות, בין בחצר בין במבוי צריך צורת הפתח במקום הפרצה [שס"ג ב' כ"ו כ"ח]. **ובנפרץ** הכותל של אורך המבוי, אם נשאר מהכותל ד' טפחי' סמוך לפתח הישן, והפרצה החדשה אינה יותר מי' אמות או שלא נשאר מהכותל ד"ט סמוך לפתח הישן אבל אין בהפרצה ג' טפחי', אז א"צ להפרצה שום תקון; ודוקא דלא בקעי רבים בהפרצה, שיש שם טיט או שאר דברי' המעכבי' הלוך הרבים שם, דאל"כ אפי' נפרץ רק ד"ט, צריך שם תקון לחי או קורה [שס"ה א' ב']. אמנם היתר **לחי** הוא דף גבוה י"ט ורחבו ועביו כ"ש; ואפי' כולו מחתיכות קטנות, מצטרף; ומעמידו תוך ג"ט סמוך לכותל, בא' מצדדי הפתח שבין המבוי לר"ה [שס"ג ג']. ואם יש במקום הלחי **גפוף**, דהיינו קצת שיורי כותל, והוא רחב טפח, מהני כמו לחי [שם ד']. והיתר **קורה**, הוא שיקח קורה שרחבה טפח ועביה כ"ש, רק שחזקה לקבל אריח [עיי' פ"א מ"ג וד'], ויניחנה כמשקוף על ב' כותלי המבוי מכותל לכותל, בכל המשך הפתח שבין המבוי לר"ה [שס"ג י"ד]. **וצורת הפתח** הוא שיעשה בכל מקום הפרוץ, קנה מכאן וקנה מכאן, עוביין משהו, וגבוהי' כל א' לכה"פ י"ט, וקנה או חוט על גביהן, ואין הקנה או החוט שלמעלה צריך

סומכין אשתוף במקום עירוב

לעיל ט"ו]; מיהו בשביל שהעכו"ם מקלקלין הצורת הפתח אסור בכל דוכתא לטלטל, מקלקולו ואילך [ססי' שמ"ה]. ואז במסופק אם נתקלקל בשבת או קודם שבת, הו"ל כנתקלקל וודאי בשבת [שם]. ודוקא באותו שבת הו"ל קלקול הצוה"פ כאילו נאכל העירוב בשבת, אבל בשבתות אחרות, אפי' מדירה לדירה בבית א' אסור לטלטל, כאילו לא היה שם עירוב, דעירוב שבביה"כ איננו מועיל כשנתלש חוט הצוה"פ, מדאינן יכולין להביא פת העירוב למקום שמטלטלין ממנו; ולכן כל שנתלש חוט העירוב, כל בית ובית שיש בו כמה דיורין צריכי' לעשות עירובי חצירות לבד [שם"ו רע"ז ג' ותשו' ח"צ סי' קי"א] ובאבן העוזר ססי' שמ"ה מסתפק בזה, דאפשר כיון דלא גזרו אשבות ביה"ש, והשתא לית לן ר"ה, א"כ הי' יכול להביא בין השמשות העירוב שבביה"כ לביתו, וא"כ יכול גם בכה"ג לסמוך על העירוב שבביה"כ; וגם בעלי אלמוגים [שע"ת א'] הביא מנהג ק"ק [פיורדא] לסמוך בכה"ג אעירוב שבביה"כ. אמנם בתשו' נב"י
0 [תשו' ו'] חולק עליהם ואוסר. ⁰ואעפ"כ לקחתי דבריהם לסניף, דפעם א' גזרו [הרעגירונג] לנתק כל חוטי העירובות; ומפני שאין לסמוך בכה"ג על העירוב שבביה"כ לכתחילה, ובדאורן, והוצרכו לעשות עירוב חצירות מחדש בכל בית, כדי לטלטל מחדר דיורין אלו לחדר דיורין שבצדו באותו בית, אבל הי' אז יקרות גדול, וכמה מבני הקהלה היו עניי' מרודים שלא הי' ביכלתם לעשות כל פעם פת עירוב חדש כשיתקלקל הראשון בחילבן או עיפוש בקיץ כשיתיישן; או ישכחו לעשותו כשיאכלוהו, גם חששתי שמחמת עניותם לא ישגיחו על קלקולו; לכן הוריתי שיעשו בכל בית עירובי חצירות במים ומלח ושמן, דמתקיים זמן מרובה, דאף דקיי"ל [שם"ו ס"ו] דאין עו"ח רק בפת שלם, עכ"פ כיון דעירוב במים ומלח מהני לגבי שתופי מבואות [כמ"ש שפ"ו], והרי קיי"ל דסומכין אשתוף במקום עירוב אפי' נשתתפו רק במשקה [כמשפ"ז, ועי' רא"ש עירובין פ"ו אות י"ו], ולרמג"א שם כ"ע מודי' בזה; והרי מעשי' בכל יום שנוהגי' להניח לכתחיל' העירוב בביה"כ, אף דלעירוב חציר' צריך שיונח בבית דיר' דוקא [כמשם"ו ס"ג], דעכ"פ מדהלכה כדברי המיקל בעירוב, סומכין אשתוף במקום עירוב, ומהני ג"כ הביה"כ לעירוב; א"כ ה"ה לענין משקה, דדוקא לכתחיל' נוהגין בפת, אבל הבא כל שעת הדחק כדיעב' דמי [כרט"ז י"ד צ"א סק"ב וק"ח סק"ח וש"ך צ"ג סקי"א]. ואי"ל דבכל הנהו ה"ט דמדמהני לשתוף מהני נמי לעירוב, משא"כ בגוונ' דכן דכל בית מעורב לעצמו? ליתא, דעכ"פ הרי חזינן דמהני בדיעב'; — ותו הרי עיקר הטעם דסומכין אשתוף במקום עירוב, הוא מדהו"ל כאילו כולן דרי' שם [כמ"ש רט"ז שם"ו סק"ג בשם הטור]; א"כ הדר הו"ל עירוב ואפ"ה מהני בדיע' וה"נ הכא; ועשיתי עוד סניפי היתר מאבן העוזר הנ"ל, וממנהג ק"ק פיורדא הנ"ל, דאף שאינו יכול להביא הע"ח שבביה"כ לביתו, אפ"ה רשאי לסמוך עליו, וה"נ הרי מונח פת בכלו לעירוב בביה"כ; ותו לרשי ורבינו יהונתן [רפ"ג דעירובין] וכן משמע מתוס' דמתני', עושין לכתחל' ערובי חצרות במים ומלח, וליכא למימר דרשי כ' כן לפי הס"ד כדרכו דזהו כשנזכר השקלא וטריא באותו סוגיא, ותו דא"כ לא הי' תו' שם מקשי' על דבריו אשר כ' רשי רק לפום ס"ד, ופלפלתי בזה הרבה לחדודי בעלמא, לתרץ קו' התו' ולסמוך דברי רשי מלקמן דעא"ב]; אמנם עיקר שריותן מדסומכין אשתוף במקום עירוב. רק שהגאון הגדול מוה' עקיבא שליט"א אבדק"ק פוזן קהה בכל זה [בתשובותיו סי' י"ד]; ובמחילת כבודו הגדול עשה מהעיקר טפל ומהטפל עיקר, כי הוא משך בקשתו רק על סניפי ההיתר שהבאתי, ולא זכר כלל המשקים את עיקר ההיתר שלי מדקיי"ל שסומכין אשתוף במקום

פתיחה לעירובין

הריץ אחורי הבתים, מים, ערובי הצירות, שתופי מבואות׳ נאכל העירוב, נתקלקל צוה"פ

0 תקון, אפי' רוחב הפרצ' יותר מי' אמות [שס"ג מג"א ל"א ותשו' ח"צ ה' ול"ו]; ⁰ומ"ש למג"א שם סק"מ, דאפי' רבי' בוקעין בחריץ, כל שאין ס' רבוא בוקעין שם, לא מבטלי מחיצתא, ואייתי ראי' מסי' שמ"ה סק"ז, לפע"ד היינו דלא שוי לר"ה, אבל כרמלית מיהו הוה]. ואפי' אם החריץ מלא מים, ועמוקים ג"כ י"ט, רק שדרכן להתייבש בקיץ, אפ"ה צריך שיהי' מדרון החריץ גבוה י"ט בשפוע ד"א; דאל"כ חיישי' שמא יתייבשו המים מעט מעט עד שיהיו רבים בוקעין בו ולאו אדעתי'; אבל באין דרכו להתייבש, אף שדרכו להקרש בחורף, כל שלא נקרש עדיין, אם עדיין עמוק י' טפחי', הוה כמחיצ', מדדרכו להקרש בפעם א' [שס"ג רט"ז כ', וספר תוספת שבת]. ויש גשר על הנהר או על החריץ, אז בכל גוונא אתו רבים ומבטלי מחיצ' [תשו' נב"י מ"נ]. **אמנם** אפי' עשה תקוני' הנ"ל להמבוי והחצר, אפ"ה אסור לטלטל מהבתי' להחצר, דמדיש דיורי' רבי' בחצר, דמי עדיין לר"ה [שע"ב]. לפיכך הצריכו חז"ל שיגבו מכל הבתים שבחצר, בכדי לעשות ככר שלם [שס"ו ו']; ושיעור הככר לרשי הוא כשיעור ח' ביצים, ולרמבם ו' בצים [שס"ח ג']; ויניח הככר הזה בבית א' באותו חצר, ועי"ז יהי' נחשב כאילו כל בני החצר, בני בית א' וכאילו דרי' בבית ההוא כולם; ולפיכך נקרא הלחם ההוא **ערובי חצרות**, שע"י הלחם ההוא כל בני החצר מעורבין יחד להיות כבני בית א'. **ועדיין** היו אסורי' לטלטל מבית שבחצר אחת, למבוי או לחצר אחרת שבצדה, עד שיחזרו כל בני חצרות שבמבוי לערב יחד, שיתנו מכל חצר מעט מאכל מאיזה מין שירצו ואפי' ד' או ה' מינין מצטרפין, רק שיהי' הכל ביחד ח' (או ו') ביצי'; וזה נקרא **שתופי מבואות**, ר"ל שעי"ז כל בני המבוי משותפין יחד, וכאילו כל החצרות פתוחו' לאותו חצר שהניחו שם העירוב. מיהו אפי' עשו שיתוף במבוי, אפ"ה צריכי' עירוב בחצירות, מפני התינוקו' שאינן מצויין במבוי לראות השתוף, וישכחו תורת עירב. **ולדידן** נוהגין להניח העירוב חצירות בבית הכנסת, ועולה בעד ערובי חצרות ובעד שתופי מבאות [שפ"ז. ולאבן העוזר שם ובסי' שס"ו, יש לעירוב דידן רק דין שתופי מבואות, וכמ"ד סומכין על השתוף במקום עירוב]. **ובנאכל** העירוב או השתוף אחר שנכנס שבת, שרי לטלטל באותו שבת, ואפי' לכתחיל' רשאי לאכלו משנכנס שבת [ססי' שס"ח ושע"ד כ']; אבל לשבתות אחרות, דוקא בדיעבד מהני אם נשתייר מקצת, אבל לכתחילה יעשה פת אחר [שס"ח מג"א ג' וט"ז שם]. **מיהו** צורת הפתח שנתקלקל בשבת, אם העיר מוקפת חומה דאז דינה כולה כחצר א', אמרי' מדהותר למקצת שבת הותר לכל השבת, ומותר לטלטל באותו שבת; אבל באינה מוקפת חומה, דוקא מבית לבית בחצר, או מחצר לחצר בבית, מותר לטלטל באותו שבת, אבל מבית לרחוב אסור לטלטל [שס"ה מג"א

דירת עכו"ם, דירת אפיקורס, ותחומין

דרים בב' חדרי', באופן שאוסרי' זע"ז, ועכו"ם דר בחדר שלישי, וכולן פתוחים לרשות א' שיש לכולן דריסת רגל בו, אז אף שערבו ב' הישראלי', אסורי' להוציא להרשות המשותף לכולן. ודוקא שהגוי לא שכר חדרו מישראל, דאל"כ, לא השכיר הישראל לעכום חדרו כדי שיאסר עליו [שם ס"א]. °ולכ"פ דברחובות דידן שכל הבתים פתוחי' ☞ לרחוב, אם בבית א' דר ישראל א' בחדר א', ועכום בחדר אחר, וישראל אחר דר בבית אחר בלבדו, אף שכולן משותפין ברחוב, אעפ"כ מותר הישראל הדר עם העכום, להוציא לרשות המשותף לו ולהעכום, כגון [להפאררהויז] או להחצר שאין להישראל שדר בבית שבלבדו חלק בו [ועי' שפ"ב י"ט]. וכל מקום שאוסר העכום על הישראלי', אם ערבו הישראלי' יחד, ושכרו ג"כ מהעכום רשות ביתו של עכום ואפי' בפחות משוה פרוטה, שיהיה להם רשות להניח שום דבר בכל מקום בכל חדריו, אז מהני עירוב הישראלי'. ואפי' בשבת מותר לשכור ממנו; ואפי' מאשתו או שכירו או לקיטו של גוי מותר להשכיר, ואפי' הבע"ב עכום מוחה, יוכל להשכיר. ואפיקורס או שחלל שבת פעמי' בפרהסיא [עיי' י"ד קנ"ו ש"ך סק"ד], אפי' רק באיסור דרבנן כטלטול מוקצ' או לטלטל חוץ לעירוב הו"ל כמומר לעכום, ואוסר על הישראלי' הדרי' עמו; אבל במקלל בצנעא, אפי' באיסור דאוריי' דינו כישראל [שפ"ה]. ומפני שיש להעכום דריסת הרגל ברחובות שדרי' שם ישראל, לכן כשבאי' ישראלי' לדור בעיר, שוכרין משר העיר או מראש העדה שלהן או מאשתו או ממשרתי [הפאללילייא], את כחו ברחובות העיר, אפי' בפחות משוה פרוטה, ואז העכום והמומרי' אינן אוסרי' על הישראלי', שהרשות שברחוב של שר העיר ההיא, ויוכל לסלק הכל משם לכשירצה. — ולהכי מותרי' להוציא מבתיהם להרחוב, אבל לא מבתי עכום להרחוב, וגם לא מחדר [לפאררהויז], כששני ישראלי' דרים עם עכום בבית א' כלעיל; אמנם אם יש רשות לשר העיר להשתמש גם בבתי העיר בשעת מלחמה, אז השכירות משר מהני להכל [שצ"א]:

הענין השלישי שמבואר במסכת זו, הוא **ערובי תחומין**; והוא מפני שכל אדם יש לו ממקום ששבת בביה"ש של ערב שבת, ב' אלפים אמה לכל צד, ברבוע העולם, ומרויח האלכסוני' [כלקמן פ"ה ובא"ח שצ"ו]; וזה חוץ מד' אמות לכל רוח ממקום עמידתו בשעה ששבת. ואם שבת בעיר, הרי כל העיר חשובה כד' אמות, ונותן לכל צדדי העיר מבית שבקצה העיר ע' אמה וד' טפחים. ואח"כ מודד האלפיים אמה [ת"ח]. ובשעת הדחק יוכל לעשות הרבוע שלא כרבוע העולם, כדי שירויח האלכסון לצד שירצה לילך שם; ונמצא הולך ב' אלפים ת' אמה לכל צד [ש"ע שצ"ו]. **כל** זה נקרא

פתיחה לעירובין
כשנתקלקל צוה"פ, דירת עכו"ם

עירוב, והנה כבר ידוע שאין לדקדק בסניפי ההיתר אם רק העיקר מיוסד על אדני פז, וכן דרך רבותינו ז"ל מעולם, כדאשכחן [סנהדרין י"א א'] דאף שאין מעברין השנה בשביל גוזלות וטלאים, אפ"ה עושין אותן סעד וסניף להיתר. **אחר** איזה שנים הראוני שגם הגאון חיי אדם [כלל ע"ג אות ט"ו]. כתב כדברי, לסמוך בשעת הדחק אתבשיל לערובי חצירות; ושם בנשמת אדם הביא ראי' ברורה לדבריו מירושלמי, יעו"ש. גם ראיתי שהגאון עלי אלמוגים [שפ"ז א' ושם דרז"ב], הביא מנהג ק"ק רודוס שהניחו פך שמן לערובי חצירות בביה"כ וכ' שנתיסד מנהגם ע"פ גדולי עולם. לכן הפלא ופלא על הגאון הנ"ל נ"י, אשר עיניו משוטטות בכל, ואיך התפלא עלי, והרי הדבר מבואר בשולחן ערוך [סי' שפ"ז] ובשאר חבורים מפורסמי' מגאוני ישראל? ותרי תמיהא מדכר דכירא, דכיון כן יש להתפלא על הגאון הנ"ל נ"י [שם בתשובותיו סי' ט"ו] שלא אבה להסכים בהוראתי שכשנתקו חוט העירוב, שישאו תינוק הספרי' לביה"כ; ומלבד מה שיש לפקפק על דבריו שם, דהרי מטעימי' אותו כוס מילה בת"ב [בסי' תקנ"ט ז'] אף שאינו לתקנתו רק לתקנתינו שלא לברך ברכה לבטלה? מלבד זה במח"כ הגדול אשתמיטתי' דבר מבואר מפי רבותינו אשר מימיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים, המה הגבורי' אנשי שם המרדכי ורט"ז [בא"ח שמ"ו ו'], שהורו בפשיטות שיתנו המפתחות של ביה"כ לתינוק לשאת אותן לשם; ומכ"ש ספרי' דליכא דררא דמצוה טפי — ומשמע שם אפי' אין רוצה התינוק לילך ביתה לביה"כ, דאינו נושא המפתחות רק לצרכינו, דאל"כ מה מקשה שם מסוגיא דינמו'? ודו"ק. ואף דהמשבצות שם כ' על דברי רט"ז הנ"ל מלת וצ"ע, עכ"פ מינשה רב, וכן ראיתי נוהגין בתפוצות ישראל, ואם הן אינן נביאי' בני נביאים הן]. **אמנם** אם לא עשו ערובי חצירות, או שעשו בביה"כ ערובי חצירו' כנהוג, אבל נתקלקל חוט העירוב לא יכלו להביא אלא הפת שבביה"כ, וכדאמרן, אסו' להכנים או להוציא מרשות לרשות, אפי' ב' הרשויות בבית א'; ולכן כל [פארהויז] שנקרא [פלור], או כל חצר שפתוחי' כמה חדרי', ובכל חדר דר בעל בית אחר, אסור להוציא או להכנים מהחדר [להפלור] או לחצר, או להיפך [שס"ו א']; רק אם הבעלי בית שדרי' כל א' בבית לבד, כולן אוכלי' בחדר א', אף שכל א' ישן בחדר בפני עצמו, אז אינן צריכין עירוב [ש"א ד']. [וסטובע וקאממער] שפתוחי' זל"ז, אם יש לכל אחת פתח פתוח לצאת לר"ה, ואין עוברין זע"ז רק לעתים רחוקים, אז אסורי' לטלטל [מסטובע לקאממער] או להיפך בלי עירוב; אבל אם עוברי' זע"ז תמיד, יש חלוק, דאם יחיד דר בפנימי, אוסרי' זע"ז עד שיערבו ע"ח, דיחיד שדר בפנימי לא מחשב דירת החיצון לגבי' כבית שער; רק בדרי' [בקאממער] ב' בני אדם, אפי' רק איש ואשתו, אז מחשב חיצון כבית שער לפנימי, וא"צ עירוב ביניהן [ש"ע אשל ו']. וכ"כ מי שיש לו בביתו בן או תלמיד או אדם אחר שנותן לו דירה ופרנסה בחנם, אף שכל א' אוכל וישן בחדר לבד אינן אוסרי' זע"ז, שלא נתן לו דירה ופרנס' ע"מ שיאסר עליו, [ש"ע רט"ו ו']. **מיהו דירת עכום** אינה אוסרת על ישראל, אם דר עכו"ם וישראל בבית א', וכל אחד בחדר לבד, אף שיש להישראל בני בית מרובים; רק אם ב' ישראלי'

מסכת עירובין

פרק א מבוי [1] שהוא גבוה מעשרים אמה [2] ימעט [3]. רבי יהודה אומר, אינו צריך [4]. והרחב מעשר אמות [5] ימעט [6], ואם יש לו צורת פתח [7] אף על פי שהוא רחב מעשר אמות [8] אין צריך למעט: ב הכשר

המדידה היא קומרא, כגובה מבוי וסוכה שאסור שיהיו גבוהים יותר מכ' אמה, משערין בטפקי' עצבות, ר"ל מדידה מלומלמת, שיהיו הטפקים דקוקות זו בזו [רמב"ם פט"ו משבת, וא"ח סס"ג סב"ו]; ומדידה מרווקת יתירה על מדידה בדקוקות, קלי אלבע לאמה [מג"א סס"ג בסקכ"ב]:

פ"א [1])*ר"ל מבוא הרקוב: [2])*ר"ל אם הקורה שמוכח על הפתיק' של הרקוב להטיל הטלטול שבתוכה, מוכח למעל' מכ' אמה:
3 [3])*ר"ל ישפיל ויניקו למטה, שאז יהי' ניכר לבני המבוי לסימן שלא יטלטלו מחבוי לר"ה [וכ"ל דנקט ימעט, ולא נקט ישפיל, דקמ"ל דבכל גוונא שמוועט גובה חלל הפתח סגי, בין ע"י שמגבה הקורה מלמט', או, אפי' ע"י שמגביה המפתן מלמטה, דאף דבבה"ג לא יהי' הקורה ניכר תוך המבוי, רק יעל המפתן, עכ"פ הרי קיי"ל דמותר להשתמש תחת הקורה [שפ"ה ס"ד], א"כ א"ל היכר תוך המבוי רק תחת הקורה, שלא יוליא משם ולהלן ובני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א רנה להביא ראיה לדברי מלחי דסגי כשאינו ניכר רק להעומדים בחוץ [כא"ח סס"ג ט'] דכמי משום הכיר'; ולי נרא' שאינו ראי', דהרי קשה אמאי באמות מהני לחי שנרא' רק בחוץ, הרי אינו ניכר בשעת הולא'? אינ'ב מדלוא' אותו כל ימות החול כשהוא ברה"ר ובשינה שנכנס, ימי"ז יהיה נזכר בשבת גם כשילא אף שאינו רואהו אז; משא"כ בהגביה הרלפה, שאינו ניכר הקורה לא בר"ה ולא ברה"י רק ברגע הקטנה שהוא תחת הקורה, מכ"ל שיזכיר א"ע מי"ז בשבת בשינה שירלה להוליא? לולא טיעו' דאמרן]: [4])דס"ל קורה משום מקיל', דפי תקרה יורד וסותם ואפי' במוכח למעל' מכ': [5])ר"ל אם מבוא הרקוב רקב יתר מי' אמות, דאז לא מקרי פתח: [6])ר"ל ימעט רוקב כניסתו על י' אמות או פחות: [7])*ר"ל קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אף שקנה העליון מרוקק בגיבה כמה אמות מב' הקנים שלמטה רק שמכוון לשלמט': [8])*או שגבוה יותר מכ' [כ"כ הרמב"ם, וב"ח שב"ג]:

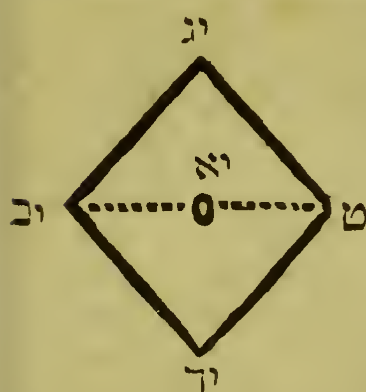
פתיחה לעירובין

תחומין, אמה, טפח, גודל, שוחקו', עצבות

תחום שבת; אמנם אם רצה לילך למעלה לצד דרום העיר ד' אלפים אמה, מניח מזון ב' סעודות לסוף אלפים מביתו בערב שבת, ועי"ז נחשב כאילו שבת במקום ערובו, וכאילו שם ביתו, ויש לו עי"ז משם אלפיים לכל צד, כזה הציור ☜

שמתחלה היה ביתו במקום ט, והי' יכול לילך בכל הרבוע אבגד, ולא יותר; אבל עתה שהניח עירובו במקום יא, ונחשב כאילו דר שם בעיקר דירתו, ויכול לילך משם אלפים לכל צד דהיינו ריבוע הוזח; ומובן מעצמו שעי"ז הפסיד ריבוע אהגז, והרוויח תחתיו ריבוע בודה, ותחת אשר מתחלה הי' יכול לילך מנקודת י, וכמו כן מנקודת ט עד נקודת יא, אבל לא משם ולהלן; אבל השתא שנשביתתו בנקודת יא, מותר לילך מביתו שהוא בנקודת ט עד נקודת יב, אבל אסור לו לילך מנקודת ט לצד נקודת י אפי' פסיעה אחת. ולפי מה דאמרן לעיל שבשעת הדחק יכול לעשות הריבוע שלא כרבוע העולם. הנה נמי יכול להניח עירובו לסוף ב' אלפים ות' אמות מביתו, וילך עוד משם אלפיים ות' אמה, דהיינו ת"ת אמה יתרים על תחום הפשוט, והן האלכסון מד' אלפים אמה, ותחת אשר

לפי ריבוע העולם היה יכול לילך כל ריבוע הוזח, וכלעיל, ילך השתא ריבוע ט יג יב יד; כמלא שילך מביתו שהיא בנקודת ט, עד נקוד' יב ד' אלפי' ות"ת אמ' וכך הוא ג"כ מנקוד' יג עד יד ויתר פרטי הדברים עי' לקמן במכילתן [פ"ה, ובא"ח סי' ת"ח]. ונקרא עירוב זה ערובי תחומין, מפני שע"י שהניח ערובו נתערבו לו התחומין, שיש לו ב' אלפים אמה ממה שהי' לו כבר דהיינו ריבוע הבזד, וב' אלפים עוד להלאה דהיינו רבוע בודה, וכדאמרן. אמנם ביאור שמות המדות שנזכרו במסכת זו, כך הוא, כל אמה שנזכר בכל דוכתא בעירובין, סוכה, וכלאים, היא בת ו' טפחים [א"ח שמ"ט ושנ"ו]; וכל טפח הוא רוחב ד' גודלים [מנחות דמא"ב]; ומודדי' במקום הרחב שבגודל, שאז יהי' כל גודל כרוחב ז' שעורות שמונחות זו בצד זו בדוחק, שהן כארכן של ב' שעורות ברווח [מג"א י"ד סק"ה ושך בי"ד רצ"ב סק"א]. רק היכא שגדלו הוא קומרא, כגובה מבוי וסוכה, שצריכי' להיות גבוהי' י' טפחים, אז משערין בטפחי' שוחקות, ור"ל מדידה מרווחת, שאין הטפחים דחוקות זו לזו, אבל היכא שקוטן

כל שיש בהקיפו ג' טפחים[250]) יש בו רוחב טפח[26]): ו לחיין שאמרו[27]), גובהן י' טפחין ורחבן ועוביין כל שהוא, רבי יוסי אומר רחבן ג' טפחים: ז בכל עושין לחיין, אפי' בדבר שיש בו רוח חיים[28]), ורבי יוסי אוסר[29]), ומטמא משום גולל[30]), ורבי מאיר מטהר[31]). וכותבין עליו גיטי נשים, ורבי יוסי הגלילי פוסל[32]): ח שיירה[33]) שחנתה בבקעה, והקיפוה[34]) בכלי בהמה[35]) מטלטלין בתוכה[36]) ובלבד שיהא גדר גבוה י' טפחים, ולא יהו פרצות יתרות על הבנין[37]). כל פירצה שהיא בעשר אמות, מותרת מפני דהיא כפתח יתר מכאן, אסור[38]): ט מקיפין[39]) ג'

לקוץ [ולרמב"ם הנ"ל צריך שלא יהא ג' טפחי' בין ב' בליטות הינקמיות]:
[25])שאין אריח יכול לנוח עליה: [250])שצריך חוט של ג' טפחים להקיפה: [26])*ואין החשבון מדוקדק, דהיקף ג' טפחי' יש ברחבו טפח ושביעי' טפח: [27])במשנה ב': [28])דלא קיימי' שתמות הבהמ' ותתכווץ לפחות מכשיעור. ומיירי במתוח' הבהמה בחבלים למעלה, דאל"כ קיימי' שתברח או תרבץ: [29])דחיש למיתת הבהמה: [30])*בהניח' לכסוי קבר; ולרש"י כסוי לארון [עי' שבת קנ"ב]: [31])*דמקיל' שעומד' ברוח חיים אינה מקבלה [ובש"ס גרסי' ברישא כווי ר"מ]: [32])*דכתיב וכתב לה ספר. צריך שיהי' דוגמת ספר בלי רוח חיים; ורבנן ס"ל להכי כ' ספר, שיהי' מספר בגט דברי' הכריתו' בינה לבינו. מיהו בכתב גט אקרן פרה, מודו דדוקא בנתן לה הפרה, דאז א"צ קציצ' קודם שיתן לה הגט; אבל בלא רצה ליתן לה רק הקרן, אינה מגורשת, דכתיב וכתב ונתן, צריך שלא יחסר מעשה בין כתיבה לנתינה, והכא מחוסר הקרן קציצה קודם שיתנהו לה: [33])*[קאראוואנע], והוא חבורה שהולכת יחד במדבר, ואינה פחותה מג' בני אדם:
[34])*מערב שבת: [35])*כמרדעת ואוכפין [וכ"צ דקמ"ל דאף דכלים לא מבטל להו, אפ"ה הוה מחיצ']: [36])אעפ"י שהפרוץ מרובה ע"י החלל שבין אוכף לחבירו, אפ"ה מדאינו מרובה יתר על העומד, הוה מחיצה: [37])דאז אפי' כנגד העומד אסור לטלטל, אפי' הפרצות כל אחת פחות מעשר: [38])*אפי' יש רק אחת, אוסרת כל ההיקף. מיהו בעש להפירוץ צורת הפתח שרי; אמנם בהעמיד ד' קונדסין לד' רוחות, 35 ☞

מבוי [9]), בית שמאי אומרים לחי וקורה [10]), ובית הלל אומרים לחי או קורה [11]) . רבי אליעזר אומר לחיין [12]). משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד [13]) לפני ר' עקיבא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על מבוי שהוא פחות מארבע אמות [14]) שהוא או בלחי או בקורה, על מה נחלקו על רחב מד' אמות ועד עשר, שבש"א לחי וקורה, ובה"א או לחי או קורה. אמר רבי עקיבא, על זה ועל זה נחלקו [15]) : ג הקורה שאמרו [9]), רחבה כדי לקבל אריח [16]), ואריח חצי לבנה של שלשה טפחים [17]), דיה לקורה שתהא רחבה טפח [18]) כדי לקבל אריח לארכו [19]) : ד רחבה [20]) כדי לקבל אריח, ובריאה כדי לקבל אריח [21]), רבי יהודה אומר רחבה אף על פי שאינה בריאה : ה היתה של קש או של קנים, רואין אותה כאלו היא של מתכת [22]), עקומה [23]) רואין אותה כאלו היא פשוטה [24]), עגולה [25]) רואין אותה כאלו היא מרובעת,

---

9) ר"ל שיהי' מותר לטלטל במבוי : 10) דצריך שניהן : 11) מיהו בהותר בלחי, הו"ל כל' מחיצות גמורות, וכרה"י גמור דמי, ולהכי הזורק לתוכה מר"ה, חייב ; משא"כ בהותר בקורה, רק היכר בעלמ' הוא, ולהכי הזורק לתוכה מר"ה, פטו' : 12) לחי מכאן ולחי מכאן בפתח : 13) הוא ר"מ : 14) ר"ל רוחב פתחו : 15) *ופליג את"ק במבוי שרוחב פתחו פחות מד' טפחי', דהך סביר א"צ לא לחי ולא קורה, ואידך סבר צריך : 16) *דצריך שיהי' להיכרא שהוא מוכן שם לקביעות ושראוי לבנות עליו : 17) *ר"ל לבנה הוא ג"ט על ג"ט, כמלא אריח טפח וחצי על אורך ג' טפחי' : 18) *שהרי אותו חצי טפח שהאריח עודף ברחבו על הקורה, הוא רוחב ב' אצבעות, ויכול לתמכן במרוח טיט אצבע מכאן ואצבע מכאן : 19) *ארכו של אריח כנגד אורך הקורה : 20) של קורה : 21) ר"ל חזקה לסבול כובד אריח : 22) *ר' יודא קאמ' לה לכולהו בבי [ולרמב"ם ורא"ש, ועקומ' ואילך כ"ע מודי'] : 23) *אף שהעקמומית חוץ למבוי : 24) *ולא קיימ' דאתא לאשמועי בתר עקמומי'

דר"י התם דפליטא בי' עירא, ומלרך לריבא, יע"ש ? ותו הא בסוגיין [דיב"ב] פרכינן לרבה ורבא דס"ל קורה משום היכיר', ומהברייתא' דס"ל לר"י בב' לידי ר"ה וכו'; ומשנינן דר"י ס"ל ב' מחילות דאו' . א"כ הרי מבואר דהש"ס ס"ל דלר"י ג"כ קורה משום היכר, ובכל הסוגיא לא מלינו פלוגתא דתנאי אי קורה משום היכר או לא . ול"ע עכ"ל . 0 °קרא גברא קטין חריך בקא, כדברי הרב כ' ג"כ רבינו יונתן ברי"ף, ותמה על יעלמך האיך ב' גדולי הדור פקו פלילה פשוטותא דש"ס ? ויבל כרחך קו' הגאון הגדול הנ"ל מלריכותא דעירובין [דג"א], אחמ"כ לק"מ, דמלבד מה דמלינן למימר דרק לס"ד קאמ' הש"ס דהו"א דר"י ס"ל דקורה משום הכירא, ולמעל' מכ' דוקא בסוכה דיגשוי לישיבה איכא הכירא ובא במבוי שיגשוי להלוך; אבל באמת טעמ' דר"י בקורה במבוי למעל' מכ', הוא משום מחילה, ולהכי כשר למיבל' מכ' אף במבוי דעשוי להלוך וליכא היכירא . והן באמת דלפ"ז הוה מלי הש"ס למנקט באידך בבי בזה"ל, ואי תנא מבוי, הו"א דוקא במבוי מכשיר ר"י קורה למעלה מכ', ודהו"ל מחילה, משא"כ בסוכה לא מהני סברת שיהי' כמחילה; ללא ניח' לי' לש"ס טפי למנקט דבכה"ג הוה טעינן לליבייהו דרבנן יע"ש . מיהו גם בל"ז לא מוכח מסוגיא דהתם דטעמ' דר"י באמת דקורה למיבלה מכ' מכברא, דהרי סוגיא דהתם רק אליבי' דרבה קאי, דס"ל ברים סוכה דטעמ' דרבנן דפסלו סבך למיבל' מכ', דבעינן למיגן ידעו; מ"כ לא מלי למימר דטעמי' דר"י דמכשיר התם למיבל' מכ', ודהו"ל מחיל', דמאי מהני סברת מחיל' גבי סבך; ויב"כ נ"ל דטעמי' דר"י דגם למיבל' מכ' בלטא בי' עינא; אבל אנן דקיי"ל [א"ח תרל"ג] דפלוגתא דסוכה למיבלה מכ' הוא משום דבעינן דירת ערלי, ור"י ס"ל סוכה דירת קביע בעינן [בסוכה דו"ב], א"כ ודאי מסתבר טפי למימר דר"י דמכשיר בקורת מבוי למיבלה מכ', הוא משום דאזיל לטיעמי' [לקמן דלה"א] דס"ל קורה משום מחיל' ופי תקרה יורד ותותם; וכמ"ש רבינו יהונתן; ופליגי רבנן ור"י בפלוגתא דאמוראי לקמן [דו"ב], אי קורה משום הכיר' או משום מחיל' . ומה שהקשה הגאון הנ"ל תו מסוגיא דלקמן [דיב"ב], דמוקמינן דר"י ס"ל ב' מחילות דאו', וקורה או לחי משום הכירא . גם בהא אחמוכ"ת לק"מ . דכפי הנראה מדברי הגאון הנ"ל דחשב דגם לרבה פריך הש"ס התם, דס"ל דקורה משום הכיר', אומנם מפי' רשי כלא' דרק ומלחי פריך, והיינו לרבא דוקא, וכן משמע מש"ס גופא התם . דמסתמ' איתבי' בתרא' הוא כמו איתבי' קדמאה, דרק לרבא מקשי הש"ס; ואל"כ הו"ל לאתויי איתבי' בתרא' תחלה, דק' לתרווייהו, אינ"כ דהנך תרתי איתבי' רק לרבא מקשי . ובאמת ק' למה לא מקשי הש"ס גם לרבה דס"ל דקורה משום הכיר' לרבנן, א"כ למה לר"י ינושה קורה מכאן ומכאן ומוטלל באמצע ? וליכא למימר דרק ר"י ס"ל קורה משום מחיל', ולרבנן קורה משום הכיר', דא"כ למה להו למפלג בר"ב לפלגו במבוי במפולש, ובדאצטרכין למימר כה"ג בקושיתן אליבא דרבא ומלחי, ובמ"ש רש"י [בד"ה לחי מכאן] ? אינ"כ דלרבה ל"ק כלל, דאיכא למימר דר"י ורבנן פליגי בהא, ורק לר"י קורה משום מחילה, אבל לרבנן קורה משום היכר, והא דלא פליגי במבוי מפולש . היינו משום דר"י כלל במתני' גם לחי, והרי לרבה בלחי מודו רבנן דהוה מחיל'; אבל לרבא דס"ל לחי וקורה תרווייהו לרבנן משום הכירא, מקשה הש"ס שפיר, דינ"כ רבנן לא פליגי בהא עם ר"י למימר דהוה משום הכירא, דא"כ לפלגו במבוי מפולש, וכמ"ש רשי בד"ה לחי וכלעיל . וא"כ לדידן דקיי"ל דלרבנן קורה משום היכירא, ולחי משום מחיל', דמה"ט לחי העומד מאליו כשר [כא"ח שס"ג], ליכא קו' כלל ממתני' דב' לידי ר"ה , די"ל דלמא בהא פליגי רבנן עלי' וס"ל קורה משום הכירא , והא דלא נקט פלוגתיי' במבוי היינו משום דנקט לחי וכדאמרן . אומנם יש לתמוה למה לא הקשה הגאון הנ"ל ממה דמסקינן לקמן דלה"א, דטעמי' דר"י דס"ל ב' מחילות דאו' ולא משום פי תקרה יורד וסותם ? ונ"ל דרבינו יהונתן ה"ק משום דב' מחילות דאו' ורק מדרבנן צריך ג' מחילות, להכי פי תקרה יורד וסותם וא"צ תקרה שלימה, יע"ש ודו"ק :

חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה [40], ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ג' טפחים [41]. שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח [42], כדי שיהא הכל עשרה טפחים: י מקיפין בקנים [43], ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו ג' טפחים. בשיירא דברו [44], דברי רבי יהודה, °וחכמים אומרים לא דברו בשיירא אלא בהווה [45]. כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה [46], דברי רבי יוסי בר יהודה, °וחכמים אומרים אחד משני דברים [47]. ארבעה דברים פטרו במחנה [48], מביאין עצים מכל מקום [49], ופטורים מרחיצת ידים [50], ומדמאי [51], ומלערב [52]:

ובכל צד יש צורת הפתח, רק בהעמידן במבוי וחצר שיש שם דיורין שרי כה"ג, משא"כ בהעמידן בבקע'; ולרמב"ם בכל מקום לא מהני צורת הפתח כשהפרוץ מרובה על העומד [עס"ב י']: 39)ר"ל מותר להקיף: 40)סביב לשיירא, והוה כמחיצ': 41)וכ"כ מחבל תחתון לארץ צריך פחות מג"ט, דאז הו"ל יחד כלבוד: 42)ושיעור היתר על טפח, הוא כפי ג' ממשהויין שקשרו בג' הרווחי': 43)שנועצן בקרקע סביב השיירא: 44)דהיי' החברותא פחות' מג' בני אדם צריך מחיצה של שתי וערב: 45)מיהו דוקא במדבר: 46)אפי' בשיירא: 47)דאו בשתי דהיינו בקני' או בערב דהיינו בחבלי' סגי, ואפי' ליחיד וביישוב; והכי קיי"ל. מיהו יחיד אסור לעשות מחיצ' יותר מבית סאתים, שהוא רווח שהוא ק' על נ' אמה; אבל שיירא מותרי' לעשות מחיצה אפ' לכמה מילין, ובלבד שלא ישאר מקום פנוי מכלי', כבית סאתיים: 48)חיל ישראל, אפי' במלחמת רשות: 49)ואין חוששי' לגזל, דהפקר ב"ד הפקר: 50)*שלפני סעודה; אבל לאחר הסעודה חייבין בנט"י בזמן הש"ס, מדהי' מצוי בזמניהן מלח סדומית, שנדבק באצבעות, ומסמא את העינים, כשיגע בהן בעיניו, וחמירא סכנתא: 51)*ר"ל פטורי' לעשר פירות דמאי, כשלכין בשדה; אבל בלכין בעיר שמצוי שם מאכל, חייבי' [כדפ"ג דדמאי, ינלא"ו]: 52)ר"ל כשהמחנה מוקף מחיצ', מותרי' לטלטל מאהל לאהל בלי ערובי חצירות, מדאין לו עיקר בתור'; אבל עירובי תחומין חייבי', מדיש לו עיקר סמך בתורה:

מ"א כ' הר"ב כלעיל סי' 4. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא נ"י, וז"ל, תמוה דבכוונין [דנ"א] מדמינן לה לסוכה למעל' מכ' אליבי' דרבה, דטעמ'

יהודה אומר עד בית סאתים [14], אמרו לו לא אמרו בית סאתים אלא לגנה ולקרפף [15], אבל אם היה דיר [16] או סהר [17], או מוקצה [18], או הצר [19], אפילו בית חמשת כורין, אפילו בית עשרה כורין, מותר. ומותר להרחיק כל שהוא [20] ובלבד שירבה בפסין: ד רבי יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקתן [21], יסלקנה לצדדין [22], וחכמים אומרים אינו צריך. אחד בור הרבים [23], ובאר הרבים, ובאר היחיד [24] עושין להן פסין, אבל לבור היחיד [25], עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחי', דברי רבי עקיבא, רבי יהודה בן בבא אומר, אין עושין פסין אלא לבאר הרבים בלבד [26], ולשאר עושין הגורה [27] גבוהה י' טפחים: ה ועוד אמר רבי יהודה בן בבא [270], הגינה והקרפף [15] שהן שבעים אמה ושיריים [28] על שבעים אמה ושיריים [29], מוקפת גדר גבוה עשרה טפחים,

---

מר כדאית לי' : [14]ר"ל שלא יהי' הרווח שבתוך הדיומדין יותר מק' על כ' אמה : [15]*הוא גדר עגול סביב למקום שמכינין שם עצים ; דב' אלו לא הוקפו לדירה, להכי כשירצה לטלטל שם צריך שיהי' רק בית סאתים : [16]גדר שעושין בשדה סביב לבהמות כדי שיזבלו השדה : [17]גדר שסביב הבהמות לשמרן : [18]מקום גדור שאחורי הבתים : [19]*מקום גדור שלפני הבתים, שמתוכו נכנסין לבתים [ועי' בפתיק'] ; שכל אלו הקיפן לדירה מקרי, מדעשויין לכניסה ויציא' תמיד לתשמיש אדם : [20]*ר"ל משום הכי גם בפסי בירות מותר להרחיק כל כמה שירצה, מדעשויין לשתיות אדם בכל עת : [21]בין הפסין : [22]דאל"כ הליכת הרבי' מבטלת מחיצת הפסין מלהיות רה"י : [23]של מים מכונסין ; דאף דפסקי מיא רבים מדכרו אהדדי שלא לטלטל בין הפסין כשיפסקו המים : [24]דאף שהוא של יחיד, עכ"פ באר לא פסקו מיא : [25]*דהו"ל ב' לריעות' : [26]*דהו"ל ב' לטיבותא. ודוקא לבהמ' ; אבל אדם אסו' לשאוב ולשתות שם בין הפסין, מדיכול לירד למטה, ולשתות : [27]גדר סביב [אב"ר ורש"י פי' חבלים, וכן מסתבר לישנא דהגור' ; וכ"ל דקנו"ל דאף דאינו רק מחיצ' של ערב, הוא מחיצ'] : [270]מדקתני לעיל שסמוך קמא לאומר' גבי פסין, דלא הותרו רק לבאר הרבי', קתני הכא ועוד, דמתיר נמי בזה דאף במוקף לדירה לא שרי טפי מבית

פרק ב עושין פסין[1] לביראות[2], ארבעה דיומדין[3] נראין כשמנה[4], דברי רבי °יהודה, רמ"א ה' נראין כשני' עשר, ארבעה דיומדין וארבעה פשוטין[5]. גובהן עשרה טפחים ורוחבן ששה, ועוביין כל שהוא, וביניהן כמלא שתי רבקות[6] של שלש שלש בקר[7], דברי ר"מ. רבי יהודה אומר של ארבע ארבע[8], קשורות ולא מותרות[9], אחת נכנסת ואחת יוצאה[10]: ב מותר להקריב לבאר[11] ובלבד שתהא פרה ראשה ורובה בפנים ושותה, מותר להרחיק כל שהוא[12] ובלבד שירבה בפסין[13]: ג רבי

פ"ב [1])[ברעטטער] : [2])[ברונגען] שבר"ה, דהבור שעמוק י"ט, הו"ל רה"י, ואסו' לשאוב מים להשקות בהמתו שבר"ה, להכי תקנו חז"ל לבני א"י ולבהמת עולי רגלי', שיעמוד פסין סביב הבור, ויעמיד הבהמ' ראשה ורובה בין הפסין, וישקנה, דהרווח שבאמצע הו"ל כרה"י: [3])*נוטריקון "דיו "עמוד; ור"ל זוג עמודים, ר"ל שיעמיד בכל זוית ב' קרשים מחוברי' יחד כמין ד, [צווייא ווענדיגע ווינקעל ברעטטער] כדי שיהי' אמה דופן לכאן ואמה דופן לכאן כזה ☜ .

[4])דלכל דיומד ב' דפנו' : [5])[איינפאכע ברעטטער], שיעמיד קרש פשוט בין דיומד לחבירו : [6])[געשפאן] : [7])בכל רבקה ג' בקר ברוחב, רוחב בקר א', ב' אמות פחות שליש; נמצא ב' הרבקות י' אמות. ואם יש רווח כזה בין דיומד לחבירו, לכ"ע א"צ פשוטין ביניהן; ובאם ביניהן יותר מי"ג אמות ושליש, לכ"ע צריך פשוטין באמצע; ופלוגתייהו באם ברווח יותר מי' אמות ופחות מי"ג אמות ושליש, לר"מ צריך פשוטין ולר"י א"צ : [8])שיהיו ד' בקר בכל רבקה, שאז רוחב הרבקה י"ג אמו' ושליש : [9]) ר"ל שלא יהיו קשורות יחד מותרות, דהיינו ברווח, רק קשורות יחד בצמצום, כדי למעט הרווח: [10])ר"ל להכי בעינן בכדי ב' רבקות, כדי שתהי' א' נכנסת וכו' : [11])הדיומדין לבאר, וע"ז ימעט הרווח שביניהן : [12])*נוטריקון כל שהוא, ור"ל כל כמה שירצה : [13])ר"ל בכדי שלא יהי' בין פס לחבירו רק כשיעור ב' רבקות לכל

בפסח [40], והורתי על כל תלמידיו, ובקשתי לי חבר [41] ולא מצאתי:

פרק ג בכל מערבין [1] ומשתתפין [2], חוץ מן המים ומן המלח [3]. והכל ניקח בכסף מעשר [4] חוץ מן המים ומן המלח [5]. הנודר מן המזון, מותר במים ובמלח [6]. מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה [7], סומכוס אומר בחולין [8]. ולכהן בבית הפרס [9], רבי יהודה אומר

רשותו, ואסרו כולן מלהוציא מבתיהן: 39)מין עשב: 40)*משום מרור אב"י וקמ"ל דאף דמקיש מרור למצה, שהוא ממין זרעי' דהיינו ירק [כפסחי' לט"ב], והרי עקרבנין גדל סביב הדקל, וכד"א מין אילן הוא, קמ"ל דמין ירק הוא]: 41)שיאמר ששמע כן מפיו:

פ"ג 1)*עירובי תחומין; דערובי חצרות אינו רק בפת שלם [בס"ו ו']. וקרא עירוב לפי שמערב לעצמו התחום שאינו רשאי להלוך, עם התחום שרשאי להלוך בו, כמבואר בפתיח': 2)שתופי מבואות [עי' פתיח']: 3)*ה"ה כמהין ופטריות, דהעירוב מועיל רק משום דמחשב כאילו דר ואוכל שם, והנהו לאו מזון נינהו. מיהו במים מעורבין במלח, מערבין ערובי תחומין ומבואות; וי"א שיערב בהן קלת שמן [בפ"ו ה']. ושיעור ערובי תחומין, אם מאכל, צריך כדי ו' ביצים [ת"ט] ובמניח ערובו במשקין, צריך ב' רביעיות, שהן יקח כדי ג' ביצי'; ובמערב לרבים, צריך לכל א' כך [תי"ג]. אבל ערובי חצירות או שתופי מבואות, סגי בשיעור זה אפי' לרבים רק בערובי חצירות צריך פת שלם כשיעור זה [בפ"ו, ובס"ח ג']: 4)כסף מעשר שני שהעלהו לירושלי': 5)דכסף מעשר שני צריך שיקנה בו בירושלים דבר שהוא פרי מפרי: 6)*לאו שנדר ממזון, דאז אסו' רק בה' מיני דגן, רק מיירי שאמר כל הזן יהי' אסו' עלי, והנהו לא זייני וכ"ל נמי דמיירי שנדר רק למזון, דאל"כ לא חייל כלל, דודא"א להתקיים בלי מזונות הו"ל שבועת שוא [כר"ן שבועות כ"ג א' ועי' ש"ך י"ד רי"ז סקכ"ט]: 7)מדחזי לאחרים: 8)*דס"ל דבעינן שיהא חזי לי'; אבל ביין לנזיר מודה דמערבין, משום דאפשר לשאול עליה, ובדחזי לי' דמי; דאף דאין מתירין נדרי' בשבת משום שבות, לצורך שבת מתירין [כא"ח שמ"א], וה"נ לצורך שבת הוא. אבל בתרומ' אי משאיל עלה הדרה לטבלא, ולא חזי עד שיחזור ויפריש תרומ' אחרת, והרי אסו' להפריש תרומ' משום שבות, דמחזי כמתקן [כביצה פ"ה מ"ב]; ואף

6 8

מטלטלין בתוכה . ובלבד שיהא בה שומירה [30], או בית דירה [31], או שתהא סמוכה לעיר [32], רבי יהודה אומר, אפילו אין בו אלא בור ושיח ומערה [33] מטלטלין בתוכה, רע"א אפילו אין בה א' מכל אלו, מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים [34], רבי אליעזר אומר, אם היתה ארכה יתר על רחבה, אפילו אמה אחת [35] אין מטלטלין בתוכה, רבי יוסי אומר אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה:

ו אמר רבי °אלעאי שמעתי מרבי אליעזר, אפילו היא כבית כור [36] וכן שמעתי ממנו אנשי הצר ששכח אחד מהן ולא עירב [37] ביתו אסור מלהכנים ומלהוציא לו, אבל להם מותר [38], וכן שמעתי ממנו שיוצאין בעקרבנים [39]

שאתיי' : [28])הן עוד ד' טפחי' : [29])*זהו בקירוב כשיעור רבוע של ק' על כ' אמה : [30])°סוכה לשיבת שומר הגאן או השדות, שידור שם בקביעות : [31])בית דירה גמור' לבעה"ב אף שאין דר שם בקביעות : [32])תוך אלפי' אמה, כדי שיכול בעה"ב לבוא שם בשבת דהו"ל כדרין שם : [33])*או או ; בור עגול, שיח הוא חפור באורך, מערה מקורה : [34])°דס"ל כאמרו לו שבמשנה ג' ; רק איכא בינייהו, אורך י"ק אמ' וד' טפחי' על רוחב טפחי', שזהו מה שיתרי' ק' על כ' אמ', על רבוע של ע' על ע' אמה, דלת"ק שרי בגינ' סאתיים שלמי', ולר"ע לא שרי רק בריבוע של ע' על ע' : [35])אף שבין הכל איכו רק ה' אלפים אמות מרובעי', שזהו תשבורת שטח של ק' על כ' אמ' : [36])*הוא רע"ג אמה וה' טפחי' וב' שלישיות אצבע, על זה השיעור בעצמו בריבוע ; ואגינה וקרפף שאין בהן בית דיר' קאי : [37])שלא נתן חלקו מע"ט לערובי חצירות, והרי מדיש לו חלק שחצר, אוסר כולן להוציא מבתיהן לחצר : [38])כשביטל להן רשותו שבחצר, אף שעי"ז הותרו בני החצר להוציא גם מביתו לחצר, עכ"פ הוא, רק מבתיהן לחצר מותר להוציא, מדהו"ל כאורח אצלן, דהרי הו"ל כאילו ביטל להן גם רשות ביתו, ולפיכך הו"ל כשאר אדם הנכנס לבית חבירו ; אבל מביתו אסו' להוציא לחצר, דכשמוציא, חוזר מביטול

שנטל׳ תרומתו[14] ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים

ואף דמתהני מהמקום גם אחר שקנה שם שביתה, ס"ל לר"י דאין אדם מקפיד אם יאבד עירובו אחר שקנה שם שביתה, וכמלא דלא מתהני כלל, ואפי׳ אם יקפיד שלא יאבד, הו"ל כמקפיד על דבר שאינו חשוב ובטל׳ דעתו אצל כל אדם. ורבנן ס"ל אדם מקפיד על עירובו שלא יאבד אחר שקנה שם שביתה, וכמלא דמתהני מאיסור הנאה, מדמשתמר שם עירובו; ואפי׳ מפקירו בפירוש לאח"כ לא מהני, דבטל׳ דעתו כלעיל; ולהכי, לרבנן אפי׳ לישראל אסו׳ להניח עירובו בקבר בניין דאסו׳ בהנא׳ מן התור׳, דגמרי׳ שם שם מעגלה ערופה [בסנהדרין מז"ב]; אבל בקבר קרקע לכ"ע שרי לישראל, דקרקע עולם אינו נאסר. וקיי"ל דבבית הפרס מותר לכהן לערב, מדיכול לבוא לשם ע"י נפיח׳ וכדאמרן; אבל להניח עירובו תוך קבר בנוי, אסו׳ אפי׳ לישראל, מדמתהני מאיסורי הנא׳; ואף דאין מערבין לתחומין רק לדבר מצוה [ורק בדיעב׳ מהני אם עירב לדבר רשות; ולאבן עוזר תע"ו, אף במערב ברגליו הדין כן], וא"כ מצות לאו ליהנות נתנו [עי׳ שקלי׳ פ"ב מ"ב ודו"ק]? עכ"פ רק בשעת קניית העירוב יש מצוה, ועכ"פ מדרוצה שיתקיים עירובו גם אחר זמן קנייתו, זה וודאי מחשב הנא׳ [ת"ט א׳]. [°והקשה הקשה כברזל בני הרב המאה"ג החריף מהו׳ ברוך 0
יצחק שליט"א, אמאי לר"י הוה עירוב מדאין מקפיד על עירובו, כגוזר ע"ש או עיו"ט דעלמא אטו שבת אחר יו"ט או איפכ׳, דאז צריך להקפיד בעירובו כדי לילך בשני על עירוב זה, כלקמן בפרקין מ"ו, ובדגזרינן כה"ג [עירובין דלד"א]? צ"ל דדוקא התם גזרי׳ מדאיכא חשש איסו׳ הוצא׳ מר"ה לרה"י דאו׳; משא"כ הכא בין שמקפיד או לא מקפיד, הוא רק מדרבנן; ואילי מתוס׳ [עירובין דלד"ט ד"ה גזיר׳] דככל דרבנן ל"ג ביה"ש ול"ג אטו ב׳ יו"ט סמוכין. ומה שאלני החריף מהו׳ יוסף נמו"ש משיבלאנקי נ"י, אמאי לרבנן בדיעב׳ אינו עירוב? צ"ל דה"ט משום דכל מלתא דאמ׳ רחמנ׳ לא תעביד אי עביד לא מהני אפי׳ באיסו׳ דרבנן [כח"מ ר"ח] וה"נ אמו׳ רבנן לא תערב באיסורי הנאה, וכ"ש הוא דאית בי׳ דררא דאיסור דאו׳. ובני הרב החריף הנ"ל שליט"א הוסיף בה דברי׳, דאף למ"ש בפירושי פ"ה 18. דכל שחטאו מצד ד"א, כמוכיר׳ בשבת דאיסורו מכח הזמן, ל"ש לא מהני, והרי ה"נ הנחת העירוב אינו איסו׳, רק מצד ד"א אסו׳ שם, דהיינו משום שהמקום אסו׳ בהנא׳? י"ל התם מכיר׳ בשבת אינו תלוי ושייך עם הזמן, דאפשר זה בלא זה; משא"כ הכא המקום והנחת העירוב צריכי להדדי׳ דכל עיקר הנחת העירוב הוא שיהא שביתתו במקום הזה —; וכיון דבשעת הנחת העירוב רצה שיהי׳ העירוב משומר אח"כ, כבר הי׳ הנחת העירוב בעצמו באיסו׳, ולהכי לא מהני; עכ"ל בני הרב הנ"ל]: [13]*תבואת ע"ה שקבוע על המעשרו׳ ותרומת מעשר; ואפ"ה מערבין בה, מדחזי לעני שא"צ להפריש מעשרו׳ מדמאי: [14]*ר"ל תרומ׳ שלו שמחוייב בה, דהיינו בניטל תרומ׳ מעשר שלו ולא תרומ׳ גדול׳ שלו. ומיירי שהקדימו לוי להכהן ונטל המעשר בשבלים, דאז פטו׳ המעשר מת"ג, מדלא נתחייב אז עדיין

אפילו בבית הקברות [10] מפני שיכול לילך לחוץ [11] ולאכול [12]: ב מערבין בדמאי [13] ובמעשר ראשון

דא"ל שיהי' העירוב חזי לי' רק בין השמשות, דהיינו בשעת קניית העירוב, סומכים ס"ל דגזרו על שבות בין השמשות אף לצורך מצוה, דהרי אין מערבין לאחומין רק לדבר מצוה, ואפ"ה ס"ל דגזרו עליו' ביה"ש. ולרבנן עכ"פ לאחריניהו חזי, וא"ל שיהוו ראויין לעצמו [אמנם ק"ל לש"ס ל"ל למימר' דסומכים ס"ל גזרו אשבות ביה"ש, הול"ל דמשום דצריך שיהי' העירוב חזי ביה"ש בשעת קניית העירוב, והך תרומ' כיון דמקמי הכי לא הוה חזי, הו"ל כמניח אז עירובו, והרי בביה"ש אסו' להניח העירוב, דאקנויי רשות' בשבת אסו' [כשבת פ"ב 68] ? ואת"ל א"כ נויד כמי, אע"כ דאף שלא הי' שלו קודם בין השמשות, אפ"ה במתשיל אז לא הו"ל אז כמניח העירוב ביה"ש; עכ"פ מה מקשי השם לסומכם דמ"ש נויד דמותר ביין משום מתשיל, א"כ תרומ' כמי אי בעי מתשיל; ומה קושי', נויד מצוה לאתשולי עלי' [כנדרי' ד"י ע"א], משא"כ תרומ' לאו מצוה לאתשולי [שם כע"א] ? ואפשר י"ל דאף דלכתחיל' אסו' למתשיל בתרומ', כיון דאי עביד מהני, מחשב כדידי']: [9]*שדה שנחרש בה 9
☞ קבר, דכיון דטומאתו רק מדרבנן, הקילו שיכול לילך לשם כשמנפח והולך ורוא' שאינו מגיע בהלוכו עצם כשעור'; א"כ יכול להיות הוא ועירובו במקום א', דאע"ג דלרבנן א"ל שיהי' העירוב, חזי לעצמו כסי' ז', עכ"פ צריך שיהי' העירוב מונח במקום שיוכל המערב לבוא לשם, מדהו"ל כאילו דר שם [ותמוהין דברי רמג"א [ת"ט ד'] שכ' וז"ל דאף שנטמ' העירוב ואסו' לו לאכלו, עכ"פ שרי לישראל, עכ"ל, ותמה, וכי אסו' לכהן לאכל חולין טמאין ? ומה שתי' באשל שם דכהן מוזהר מלפסל גופו [בחולין לד"ב]; במח"כ ליתא, דהתם קאמ' שפיר מי ספיקן לי' בידים אוכלין טמאין שמעורבין בנויד הדמע שהוא תרומ', דהרי וודאי נפסל גופו ע"י שיאכל האוכלין הטמאין, ולסו' לאכל עמהן התרומ' שמעורב נהן; אבל שיהא כהן אסו' לאכל חולין טמאין, לא שמענו; ואף שרשי [חולין דלה"א] כתב כן, הרי רבינו"תום [שם דלד"ב ד"ה והשליש] הוכיחו דלא כרבינו בזה יע"ש]: [10]*דטומאתו מדאו': [11]*ר"ל לילך ולעשות מקיל'; ובשם גרסי' לַחוץ ולילך וכו':

[12]*ר"ל דיכול כהן לילך לשם כשיחוץ בינו להקברות ע"י מקילת תיב' כשישב בה, והיא רקב' אמ' על אמ' ברום ג' אמו' דאז אינה מקבלת טומ', וכמשכת מבהמות מבעו"י שג"כ אינן מק"ט [אב"י כד כ' ירשי; ואילה"ק הרי גם בביה"ש עצמו מותר לכנס שם ע"י תיב' הכושב' ובהמו', דהרי אינו רק שבות, ולא גורו על שבות ביה"ש ? י"ל כיון דאסו' שמא יחתוך זמור', דהו"ל איסו' דאו' להכי גורו על שבות כזה ביה"ש; וכ"כ הרא"ש פ"א דעירובין ס"ד ותוס' עירובין דלנ"א ד"ה והא כסופו]; וגם עירובו יכול ליקח בפשוטי כלי עץ שאינו רקב טפח, דאז אינו מק"ט אפי' מדרבנן גם אינו מאהיל [ועי' תוס']. ואפי' הוא קבר בנין דאסו' בהנא', עכ"פ מה שקונה שם עירובו, זה לא מקשב הנא', דמצות לאו ליהנות נתנו

אפילו עמוק מאה אמה, עירובו עירוב [29]. נתנו [24] בראש הקנה או בראש הקונדס [30], בזמן שהוא תלוש ונעוץ, אפילו גבוה מאה אמה, הרי זה עירוב [31]. נתנו במגדל [32] ואבד המפתח, הרי זה עירוב, רבי אליעזר אומר אם אינו יודע שהמפתח במקומו אינו עירוב [33]: ד נתגלגל חוץ לתחום [34], ונפל [35] עליו גל [36], או נשרף, או תרומה

כיון שקותמת שבקרקע אסור לשבור רק משום שבות, העירוב שבתוכו קיים [כנ"י ל"ט] וכ"ל דמיירי בא"נ לקלקל האותיות שבחותם, דאל"כ הו"ל תולד' דמוחק, ודו"ק]: [28])*שבכרמלית: [29])*דהולא' מבור שהוא רה"י 29
להכרמלית, איכו רק שבות [והא דקנט בור ולא אילן שבכרמלית, כברישא בר"ה? כ"ל דקמ"ל אע"ג דבבור טפי איכא למיחש כמי שיעקור חוליא לעשות דרגא לעלות בה [כיומ' כד"ב] מדכיחש באילן שיתלוש שלא לצורך, אפ"ה שרי; ומש"ה נקט כמי אפי' עמוק ק' אמה, דקמ"ל אף דעמוק מאד לא חיישי' שיעשה דרגא כא"ח כסשל"ן]: [30])[שטאכגע]: [31])*ואפי' עומד בר"ה והקונדס רקב למעל' ד' טפחי', דהרי י"א דלריך עירוב ע"ג מקום שהוא ד' טפחי' [ועי' רא"ש פ"ג דעירובין אות ד']? אפ"ה מדאין רקב למטה ד' טפחי', לאו רה"י הוא. מיהו בקנה הגדל מקרקע, דוקא באילן קשה לא חיישי' ביה"ש שמא יתלוש ושרי בלמט' מיוד, אבל קנה רך, אף ביה"ש חיישי' שיתלוש; ותו דבקנים דשכיחי תלושי' שננעלו בקרקע, אף ביה"ש חיישי' שיחשוב שהוא רק נעוץ ויתלוש, משא"כ באילן לא שכיחי תלושי' שננעלו: [32])*[שראכק]: [33])*מיירי שהדלת קשור בחבלי', לת"ק 33
הו"ל עירוב, מדא"ל רק לחתוך החבלי' ליטל עירובו ביה"ש, ואף דהכא מיירי במגדל מחזיק מ' סא' [דאל"כ פשיט' דמותר לחתכם] וא"כ הו"ל כאהל, וקותמו' שבקרקע אסו' לחתכם [כבילה ל"א]? עכ"פ איכו רק שבות מדדמי לסותר דהרי איכו סותר בביין ממש, ולא גזרו אשבות ביה"ש; ולר"א עכ"פ טלטול הסכין לחתוך החבל שלא לצורך היתר, הו"ל כמי שבות, ובב' שבותין גזרו ביה"ש [וקש"ג דלעיל 27. באילן כמי הו"ל ב' שבותין, שבות דשימוש באילן, דאסור ליקח מהמונח שם [כשי' שב"י ס"א], ושבות דהולא' מרמלית לר"ה? כ"ל דבשלמו' התם לא מתחייב על השמוש באילן משום דהוליא מר"ה לכרמלית, ולא על ההולא' משום שהשתמש באילן, ולפי שלא עבר על ב' השבותין ברגע א', ולהכי כל חד וחד לחודי' לצורך מלוה עבאו ושרי, דהו"ל כעושה ב' שבותין בשבת א', וכל חד וחד לצורך מלוה משא"כ הכא, ב' השבותין שיעבר תלויין זב"ז, דמשום שלוקח הסכין לחתוך. החבל, הו"ל לקיחת הסכין ג"כ שבות, ומלבד חתיכת החבל גופי' שהוא ג"כ שבות, ולפיכך הו"ל כאילו עבר עליהן ברגע א', בכה"ג ס"ל לר"א דגזרו עליו ביה"ש [ועי' בתשו' שערי אפרים סי' כ"ו]: והלכה כחכמים [ת"ט]: [34])*מיירי

בחלה ובתרומה[16], אבל לא בטבל[17], ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו[18], ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו[19]. השולח עירובו[20]. ביד חרש שוטה וקטן[200] או ביד מי שאינו מודה בעירוב[21], אינו עירוב[210], ואם אמר לאחר לקבלו ממנו[22] הרי זה עירוב[23]: ג נתנו[24] באילן[25] למעלה מעשרה טפחים, אין עירובו עירוב[26] למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב[27]. נתנו בבור[28]

בת"ג; דבלא הקדיש בשבלי', טבל הוא ואסו': 15)אף שלא נתן עדיין החומש לתוסיף על שוויו, אפ"ה פדוי הוה, רק שמחוייב עדיין ליתן החומש: 16)*ה"ה לישראל, רק אורח' דמלתא נקט, דמלויי'
17 גבי כהן: 17)*אפי' טבל דרבנן כזורע בעציץ שאינו נקוב [ולע"ג דהפרשת תרומ' ליכא רק שבות, דלא גזרו עלין ביה"ש לצורך מצוה, וחזי' לי' אז [כמ"ג]? נ"ל דטבל ומ"מ לא חזי, משא"כ יין לנזיר [ועי' תוס' דל"ענ]: 18)*ר"ל ת"ג שמחוייב בה, שהקדים הלוי ולקח המעשר קודם שהפרישו ת"ג, אחר מירוח, דאז נתחייב כבר בת"ג, והו"ל טבל: 19)*אפי' רק לא נפדו כראוי, כגון מע"ש שפדאו על מטבע שאין עליו צורה עדיין, והקדש שפדאו בקרקע: 20)*להוליכו לסוף אלפי': 200)*ודוקא ערוב תחומין דחמיר דאסמכוהו אקרא; אבל ערובי חצרות שרי ע"י קטן: 21)אפיקורס: 210)ילך הכשר לשם ויגביהנו ויניחנו לשם עירוב: 22)שיוליכנו הכשר לסוף אלפים: 23)ודוקא כשרואה שיתננו הפסול להכשר, אף שאינו רואה כשיניחנו הכשר, חזקה שליח עושה שליחותו כשהחזיק בשליחו': 24)להעירוב: 25)שבר"ה, ורוחב האילן ד' טפחים על ד' טפחי':
26 26)*דלמעל' מי' הו"ל רה"י; ומיירי שהתכוון שיהי' שביתתו למטה בר"ה, וא"א שיוריד בין השמשות העירוב שברה"י למקום שביתתו בר"ה; אבל בנתכוון שיהי' שביתתו למעלה באילן, הוה עירוב, דהרי יכול לעלות באילן בין השמשות דאף דלעלות באילן שבות הוא, כל שבות ל"ג עליו ביה"ש לצורך מצוה [אף כששביתתו נמי למטה יכול לומר לנכרי לטלו לו, דהרי אמירה לנכרי נמי רק שבות? נ"ל דה"נ כטבל דמי דודאי חזי ומ"מ הו"ל כמערב באבנים, דודאי אפשר לטלו בעצמו, כאינו בעולם דמי. עוד נ"ל כיון דתולה ברצון הנכרי, לא הו"ל בידו,
27 כדאמרי' בשבת [דמו"ב] מאן יימר דמזדקק לי' חכם; וכ"כ מחלקינן בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרי' לענין ברירה [בגיטין כה"א]: 27)*דלמטה מי' האילן הזה הוה כרמלית, ואין הורדת העירוב משם לר"ה רק שבות, ול"ג עליו בין השמשות במקום מצוה, והרי אין מערבין לתחומין רק לצורך מצוה. וה"ה בחתמו השופטי' ביה"ש עבור חובות הקהל,

אם בא חכם מן המזרח [45] עירובי למזרח [46], מן המערב, עירובי למערב, בא מכאן ומכאן, למקום שארצה אלך [47], לא מכאן ולא מכאן, הריני כבני עירי, רבי יהודה אומר אם היה אחד מהן רבו, ילך אצל רבו, ואם היו שניהם רבותיו, למקום שירצה ילך [48] : ו רבי אליעזר אומר יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה ובין מלאחריה, מערב אדם ב' עירובין [49], ואומר עירובי [נ"א הראשון למערב והשני למזרח], הראשון [50] למזרח, והשני [51] למערב, הראשון למערב והשני למזרח [52], עירובי הראשון, והשני [51] כבני עירי [53], עירובי השני, והראשון כבני עירי [54]. וחכמי' אומרים מערב לרוח אחת. או אינו מערב כל עיקר, או מערב לשני ימים, או אינו מערב כל עיקר [55] ; כיצד

בתחומין דרבנן אמרינן יש בריר' : 44) לילך אלפיים מעירו לכל רוח, ואיני צריך להשתכר לכאן, ולהפסיד ע"י זה לכאן : 45)*ד' אלפים
47 ☞ אמה מעירו : 46) לילך לשמוע דרשתו : 47)*וקמ"ל גם בזה דקנס, לאשמעינן דבין בבריחה ובין בהקרבות אמרינן יש בריר' בתחומין ; אי נמי נקט סיפ' לאשמעינן פלוגתא דר"י : 48) אפי' א' מהן רבו מובהק. וקיי"ל כת"ק, דאפי' א' מהן רבו ילך למי שירצה : 49)*אם צריך לילך בכל יום לצד אחר. ומיירי שמניח ערוביו לסוף אלף אמה מהעיר ; דאי שמניחן לסוף אלפיים, הרי שהפסיד כל האלפיים שלצד אחרת מעירו, ואינו יכול לבוא ביה"ש השני למקום עירובו : 50) ליום ראשון : 51) ר"ל וליום שני למערב : 52)*מיהו אם יום ראשון יו"ט, יכול ליטל אותו עירב שעירב בו ביום ראשון, ומוליכו למקום שרוצה לערב בשבת ; ואם יום ראשון שבת, שא"א לו להוליכו למקום השני, צריך להניח ב' עירובין מע"ש : 53) ר"ל אהי' כבני עירי שלא עירבו, ויהי' לי אלפיי' לכל רוח : 54) דס"ל לר"א יו"ט ושבת ב' קדושות הן, ולא קנה ביה"ש של הראשון גם ליום השני, ולפיכך יכול לערב לו לרוח אחר : 55) הא דכפלו רבנן דבריהם, דהרי מאי דקאמרו מערב לב' ימים, על כרחך נמי לרוח א' קאמרו ? ה"ק רבנן לר"א, הרי מודית במערב ליום א', שצריך לערב לרוח א', ולא חלי יום למזרח וחלי

ונטמאת [37]) מבעוד יום אינו עירוב, משחשיכה הרי זה עירוב [38]). אם ספק, ר"מ ורבי יהודה אומרים הרי זה חמר גמל [39]), רבי °יוסי ורבי °שמעון אומרים ספק עירוב כשר [40]). אמר רבי יוסי, אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים, על ספק עירוב שכשר: ה מתנה אדם על עירובו [41]) ואומר אם באו עכום [410]) מן המזרח, עירובי למערב [42]) מן המערב, עירובי למזרח, אם באו מכאן ומכאן, למקום שארצה אלך [43]), לא מכאן ולא מכאן, הריני כבני עירי [44]).

שנתגלגל מבעו"י חוץ לד' אמות ממקומו, נמצא שבשעת קניית עירובו אינו עם עירובו במקום א'. ואף דתחומין דרבנן, ויכול לילך לשם ביה"ש, דל"ג אשבות ביה"ש, אפ"ה הכא הו"ל כאילו עומד ביה"ש שלא במקום עירובו, דהרי אין לו משם רק ד' אמות. והוא שנתגלגל חוץ לד' אמות ממקומו [שכל אדם יש לו ד' אמות ממקומו לכל צד; וצריך אין לו רק ד"א לצד א'] דכשילך לשם אינו יכול לחזור [מג"א וט"ז שנ"ו]: [35])או: [36])והוא שצריך פרא וקליצא לפנויי, דהוה מלאכ' ולא שבות: [37])דלא חזי לשום אדם. וצריכה ד' בבי, נתגלגל, אף דאפשר דנשיב זיקא ומהדר לי' לתוך התחום; ונפל עליו גל, קמ"ל אף דהעירוב הוא אצלו, אפ"ה אינו עירוב; ונשרף קמ"ל לר' יוסי, אף שאינו בעולם אפ"ה הוה עירוב; ותרומ' ונטמאת קמ"ל לר"מ, דאפי' בספיקא, ואע"ג דאיתא גבי', אפ"ה לא נעמידנה על חזקתה לקולא: [38])מדנבר קנה שביתה ביה"ש, אין חוששין לו אם נאבד: [39])*ר"מ ס"ל תחומין דאו' וספק דאו' לחומר', דשמא קנה לי' העירוב, ומדמקשב שם ביתו, ויש לו משם אלפיים לכל רוח, לפיכך הפסיד אלפיים אחרים שמעבר ביתו והלאה; או שמא לא קנה עירובו, ויש לו מביתו אלפיים לכל רוח, ולא ילך מעירובו ולהלן כלום; ומשום ספק אין לו לילך רק אותן אלפיים שבין ביתו לעירובו, דממ"נ מותר בהן — אבל אלפיי' שמעבר ביתו ולהלאה, ואלפיים שמעבר עירובו ולהלא', אסור לילך מספק, דשמא קנה או לא קנה העירוב, והו"ל כנמשך מחמור וגמל, שזה מושכו לפניו וזה מעכבו לאחריו: [40])דהעמד עירוב על חזקתו שהיה בין השמשות כמו שהניחו; והכי קיי"ל [ת"ט]: [41])שמניח ב' עירובין, א' למזרח וא' למערב, לסוף אלפיים מעירו: [410])*גובי המס: [42])*לברוח מפניהם לסוף ד' אלפים אמה: [43])*ואע"ג דלא אתו עד למחר?

אדם על הכלכלה [62] ביום טוב ראשון, ואוכלה בשני [63]
ובן ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני [64] ולא הודו לו
חכמים [65]: ט רבי דוסא בן הרכינס אומר, העובר
לפני התיבה בי"ט הראשון של ראש השנה, אומר
החליצנו [66] ה' אלהינו את יום ראש חדש הזה אם היום
אם למחר [67] ולמחר. הוא אומר, אם היום אם אמש
ולא הודו לו חכמים [68]:

לילך בכל יום לצד אחר: [61]*דס"ל ב' ימים דר"ה קדושה א' הן;
והכי קיי"ל [שם]: [62]סל פירות טבל: [63]*שאומר כך בא' דר"ה,
„אם היום קודש, א"א להפריש תרומו' ומעשרו', ואת היום חול, יהיו
אלו תרומ' על האחר"; ולמחר יחזור ויאמר, „אם היום קודש כבר
הפרשתי מאתמול, ואם היום חול, הריני תורמן היום". ולהכי כ"ל
„אם היום קודש", כדי שלא יזלזלו בו: [64]*דבין אם יום ראשון
קודש או שני קודש, מותר בשני. וקמ"ל כלכלה, אף דמחזי כמתקן
טבל; וקמ"ל ביצה, לאשמעינן דל"ג משום פירות הנושרין או משקין
שזבו: [65]*מטעם הנ"ל. וכ"כ ביו"ט ושבת הסמוכין זל"ז, מה"ט
נולדה בזה אסורה בזה; אבל בב' יו"ט של גליות, מודו דשרי. והכי
66 קיי"ל [תקי"ג]: [66]*לשון חלוצי צבא [בעוואפנע] וחזקינו; או ר"ל
הצילנו [וכ"ל דנתפלל כן ביום המכוח', מדכיתן לישראל לעבודת ד' ולעסוק
בתורתו כמ"ש שבת הוא לה', אלה מועדי ה', והתורה היא כשק שלנו במלחמת
ה', כמ"ש וחרב פיפיות בידם, כי ע"י עסק התורה יוכבש היצר כמ"ש חז"ל אם
אבן הוא נמוח [סוכה נב'ב] וגם בחרב הזה נלחם ונרויח גם כל הצלחת הארציי;
לכן נתפלל שהקב"ה יריק חניכיו ביום זה ויחזקינו לעבודתו ית'. ולאידך פירושא
נתפלל להקב"ה שיצילנו ביום זה בפרטות שלא נצטרך לחלל שבת וי"ט. אך כ"ל
ע"פ מ"ש חזל [ב"מ עו"א] דהכי מחוזי דיעבידא דיעבדו, כיון דלא עבדי
חלשי, לכן נתפלל שיצילנו ה' מחולשא ויחזקינו ביום המכוח'. וזהו לפענ"ד מ"ש
חז"ל [יבמות קב"ב] ועצמותיך יחליץ, זו מעולה שבברכות; ר"ל מדכלל בה
הפפינת טובה וחוזק, והצלה מחולשה וריב. — וכהי הרב המאה"ג מהו' ברוך
יצחק שליט"א עוררני לזה]: [67]אם היום ר"ה חלציכו היום, ואם
מחר חלציכו למחר. וטעמו שלא יראה כשקרן בתפלתו: [68]שלא
יזכיר ר"ח בר"ה, גם לא יתכה אם היום אם מחר. והכי קיי"ל
[תקצ"א]: מ"א כ' הרב כסי' 7. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא
שליט"א, וז"ל וזהו כסוגין [כח"א] דהא חזי למרוכי בכיס, ומי לא תכן ומערבין
וכו'. אמכם ק' כיון דסוממכה ס"ל דגזרו אשבות ביה"ש כמ"ש הרב בעצמו, א"כ
גם ת"ק מצי ס"ל דבעינן חזי לדידי', רק דס"ל דל"ג אשבות ביה"ש, ומ"ה

יעשה[550] מוליכו בראשון, ומחשיך עליו[56], ונוטלו ובא לו[57], בשני מחשיך עליו ואוכלו[570], נמצא משתכר בהליכתו, ומשתכר בעירובו[58]. נאכל בראשון, עירובו לראשון ואינו עירוב לשני. אמר להם ר"א, מודים אתם לי שהן שתי קדושות[59]: ז רבי יהודה אומר ראש השנה שהיה ירא שמא תתעבר[60], מערב אדם שני עירובין, ואומר עירובי הראשון[50] למזרח, והשני למערב, הראשון למערב והשני למזרח, עירובי בראשון, והשני[51] כבני עירי[53] עירובי בשני והראשון כבני עירי, ולא הודו לו חכמים[61]: ח ועוד אמר רבי יהודה, מתנה

יום למערב; ה"נ במערב לב' ימים צריך שיערב בהם לרוח א'; דרבנן מספקא להו אי יו"ט ושבת הסמוכין, קדושה א' הן, או שניהן כיומ' אריכתא נינהו, להכי מצריכינן שצריך שיערב עירוב א' לב' הימים לרוח א', דשמא קדושה א' הן, או שמא שניהן כיומ' אריכתא נינהו, להכי מצריכינן שצריך שיערב עירוב א' לב' הימים לרוח א', דשמא קדושה א' הן, ומצריכינן נמי בסיפ' כשאכל עירובו בראשון, דשמא ב' קדושות הן: 550)*איירי במערב ב' הימים לרוח א', הרי לדידהו צריך שיהי' העירוב במקומו גם בביה"ש השני, דשמא ב' קדושות הן, ושמא יאבד העירוב ביום א', להכי נוטלו לביתו אחר הביה"ש: 56)שיקנה העירוב שם שביתה ביה"ש: 57)שלא יאבד עירובו: 570)*דשני שהוא שבת, א"א שיביאו לביתו. מיהו אם חל שבת תחלה, ע"כ ישאר שם העירוב בשבת ובודק בביה"ש השני אם העירוב קיים: 58)*דאם הי' נאכל עירובו בראשון, הי' מפסיד עירובו, וגם הליכתו שביום ב'; דבפת אחר א"א שיערב לשני, דהו"ל כמכין מיו"ט לשבת; ומה"ט ג"נ בביה"ש הב' כשמניח העירוב לא יאמר כלום, דגם האמיר' שיהי' זה לעירובו למחר, מחשב כמכין מיו"ט לשבת [אב"י וכולהו מתני' איירי במערב ע"י שליח, דאי ע"י עצמו, א"צ לפת כלל, כיון שמחשיך שם הרי עירב ברגליו וכא"ח ת"ט ס"ז]: 59)כשאכל עירובו בראשון; א"כ ה"ה כשעירב לב' הימים. ולרבנן רק משום ספיקא מצריכינן; וקיי"ל כר"א [תט"ז]: 60)ר"ל שמא יעשו ב"ד אלול ל' יום, ויהי' ב' ימים ר"ה, ל' דאלול וא' דתשרי, והוא צריך

דלא שייך מתשל, ודאי מסתבר טפי לאוקמ' בסתם תרומה שכבר קבלה הכהן, או שכבר אכל קצת מהנשאר, דלהכי קיימו' הפרשת תרומה, ודנוקמ' במיערב רק ב"ס מלומלמות שאין כן הדרך, כמ"ש רשי [בד"ה ומאי פסקא]? . **וקושיא** ב' שהקשה הגאון הנ"ל לרשי פסחי'; במחכ"ת אשתמיטתי' שכבר הקשו כן שם תוס', ועי' במהרש"א שם . וכדי להצדיק צדיק מעיקר' רבינו ע"ר רשי זצוק"ל, נ"ל דא"צ להניח קושי' זאת בצ"ע, דלפי מה דאמרן לעיל דיש ב' תרוצי' בגמרא [עירובין דכח"א] דלתירוץ קמא דמוקי לה באמת בתרומה בכיס, ועל כרחך הא דמיערבין בתרומ' לישראל וביין לנזיר, רק משום מתשיל הוא, ואף לבתר מ"ש הרא"ש [יע"ו ד"ו] בשם רשי, דבשל סופרי' לישנא בתרא עיקר, והכא של סופרים הוא; אפ"ה הכא ע"כ קיי"ל כלישנא קמא דאצטריך לטעמ' דמתשיל, דהרי קיי"ל כרבה, דאופה מיו"ט לחול אינו לוקה [כפסחי' מו"ב], דאפי' בדלו' אמרינן הואיל אפי' לקולא, א"כ מכ"ש הכא דמדרבנן הוא, דנימ' הואיל ומתשיל; ואת"ל חומרא הוא, היכא דא"א לאתשולי עלה, עכ"פ מדלא מתרץ הש"ס פסחים [כג"א] . דר' אבוה ס"ל כתירוץ קמא דש"ס עירובין הנ"ל, דטעמייי' דרבנן משום מתשיל, וא"כ לא נהנה מתרומה, על כרחך גם להך תירוצא מקשי, דעכ"פ השתא עדיין לא מתשל; ומכ"ש שהקושיא היא אליבא דתירוץ בתרא דעירובין [שם] דטעמיי' דרבנן מדחזי לאחריכהו, דכהנה מתרומה להדיא . — או נ"ל איפכא , דהרי בל"ו ק' קו' תוס' התם , מה מקשי לר' אבוה האיך מותר לערב בתרומ', עכ"פ הרי קיי"ל מצות לאו להנות נתנו , ולא מחשב הערוב כהנא'? אע"כ דקו' הש"ס אינו מכח מה שנהנה מהמצוה, רק אי ניחא דתרומה אסור בהנא', א"כ האיך יערב באסורי הנא' שאינה שלו; א"כ הא תינח אי ניחא דסוגי' דפסחי' התם ס"ל דתירוץ דמתשיל עיקר, מקשי שפיר, דעכ"פ קודם התשלה אינה שלו; אא"א דטעם דחזי לאחריכהו עיקר, א"כ מה קושי', כמו דצריך שיערב במילי דחזי לאכילה, ואפ"ה מיערבין בגודגדניו' לחשובי בני', מדחזי לאחריכהו, כמו כן באסורי הנא' דתרומ', אף דלא חזי לדידי', עכ"פ כהנים יכולין ליהנות; להכי שפיר נקט רשי טעמ' דמתשל . — וה"ה דהווה מצי השס לתרוצי התם, דמכח התשלה מחשב כדידי', וכתרוצינו הנ"ל, רק תירץ האמת, דבאמת מותר ליהנות מתרומה . **וקושיא** ג' שהניח הגאון הנ"ל בצ"ע לסומכס למה מערבין לגדול ליו"כ, דליכא למימר כתירוץ ב"ש מדאיכא סעוד' דאויי' מבעו"י, דהרי בנזיר ביין מודה, וליכא גביה סעודה דאויי' מבעו"י? אע"כ דמכח מתשיל מחשב בסעוד' דאויי', א"כ תרומה נמי נהוי מה"ט כסעוד' דאויי'? לא ידענא מה קושיא , דודאי היכא דאיכא סעודה דאויי' מבעו"י להדיא, כ"ע מודו דא"צ שיהי' סעודה דאויי' ביה"ש, כעירוב ביו"כ; ורק היכא דליכא סעוד' דאויי' מבעו"י רק ע"י מתשיל, ס"ל לסומכס , דצריך שיהי' גם ביה"ש חזי ע"י מתשל ביין לנזיר, דחזי ביה"ש למתשיל לצורך שבת לשתות יין, אבל תרומה אסור למתשל ביה"ש , ודליכא צורך שבת כלל , וס"ל גזרו אשבות ביה"ש [וכתו' ד"ל יע"ב ד"א אלא]; גם אי מתשל הדרא לטבלא . **אמנם** ק"ל מאי דקאמר השס תרומה נמי שייך מתשיל, וכ"כ לתרוצא קמא בגודגדניות, על כרחך טעמ' דרבנן בתרומה משום מתשיל , ומאי מהני, הרי עכ"פ הו"ל ב' הואיל דלא אמרי' [כפסחי' לח"א]? ואת"ל כל שבידו לא מחשב הואיל [כרשי שם ד"ה או דלמ'] ; עכ"פ אף דע"י מתשל מחשב כראוי לאכילה, עכ"פ השתא אינה שלו , והאיך יערב בדבר שאינה שלו? דאף שיש לו בה טובת הנאה לתנה לכל כהן שירצה, עכ"פ הרי קיי"ל [קדושין כח"א] דטובת הנא' אינה ממון, ורק בנודר הוה ממון [בנדרים דפ"ה] ומדגם מיתור אסור בנודר [כרלב"ח פ"ה מאיסורת]? ואי"ל דעכ"פ משום דמותר ליהנות והתרומה הנא' שאינה של כלוי [בתוס' יבמו' כו"ב] להכי ליצניין עירוב ומחשב כדידי'; או דבמו דמהני שברת

מיגרבין דלי בעי מתפיל ומפריש מניה, והו״ל כדידי׳? וכ״ל דדייק הש״ס דלין זה טעם דת״ק, מדנקט סתם ולישראל בתרומה, משמע אף שאין לו רק ב״ס מלומלמו׳; ונעין זה כ׳ תוס׳ [לא״א] ד״ה דמאי; וכן מבואר ג״כ בסוגין, דב״ש ס״ל אין מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומ׳, וקאמר ב״ה והרי מיגרבין ביו״כ מדחזי לקטני׳; א״כ מבואר דלב״ה מעדבין בתרומ׳ מדחזי לכהני׳; וכ׳כ רשי הכא. ואולם בפסחי׳ [בג״א] כ׳ רשי הטעם דלי בעי מתפיל עלה ומפריש מנה; ודבריו צ״ע. אומנם ק׳ כמי אסוומנם דבעינן חזי לדידי׳, א״כ ישאר קו׳ ב״ה ממיערבין ביו״כ, דמה דמשני ב״ש, התם איכא סיעוד׳ רלוי׳ מבעו״י, ה״ת לב״ש דלא ס״ל ומתפיל גבי לנזיר ביין, אבל סוומכם דס״ל סברת מתפיל גבי כזיר, א״כ תרומ׳ כמי חזי מבעו״י ע״י מתפל? וצ״ע. עכ״ל. °**והנה** קול עלה כדף מגדיא מספקא, מ״ש הגאון הנ״ל דמהסוגי׳ [דכ״א] דהא חזי למרובי בני׳ מוכח כר״ב; אחר מכ״ת אדרבה משם מוכח דלא כר״ב, דהרי בתירוץ קמא שם מוקי לה שהמערב מרובה בני׳, וזה דלא כר״ב דסגי בחזי לאחר, ואשתמיטתי׳ שחמ״כ להגאון כנ״ל שהרי תוס׳ [ע״ז דו״א ד״ה בשל] כתבו דבכל דוכתא תירץ קמא עיקר, וכ״כ הרא״ש [ב״ב דכ״ב] בשם הגאוני׳; וה״כ קיי״ל [י״ד בסרמ״ב] בכללי איסור והיתר, דבכל דוכתא הדיע׳ הראשו׳ עיקר, וכן בסבר׳ כותנת? ואף את״ל דאף דכל איבע״א הוא כאיכא דאמרי, איבפ״כ הלכ׳ כאיבע״א [במגדל עוז פ״ד דחובל]; עכ״פ אפ״ה טפי הו״ל להגאון הנ״ל להביא ראי׳ לר״ב מסוגיין [ד״ל ע״ב] דלא משכח לאוקמי ומתני׳ דהכל לפי האדם וכו׳, רק דאתיא כסומכס, ש״מ דסתמ׳ דש״ס ס״ל, דלרבנן אפי׳ בחזי רק לאחריכהו סגי. וליכו׳ מסייע לי׳ לריף שב׳ הרא״ש בשמו [ב״ק פ״א אות ה׳], דליגולם הלכה כסמיי׳ בתרא, וכן סתם הרא״ש כוותי׳ [ב״ב דל״ח אות י״ב] **אב״י** ועי׳ ברא״ש ר״ה פ״ג אות ה׳ בשיטה דכיקב וסתמו ועי׳ עוד ברמבן מלחמות סוף תענית]. **ומה** שהקשה הגאון הנ״ל דכימא דפליגי בפלוגתא דרבי ורבנן אי גזרו אשבות ביה״ש, או לא? במחכ״ת אי כ״ע ס״ל דבעינן דחזי לדידי׳, וככתמ׳ דמתני׳ דכלי׳ דהכל לפי האדם וכו׳ וכלעיל, ורק סומכס ורבנן פליגי אי גזרו או לא גזרו אשבות ביה״ש א״כ אדמפלגי בעירוב, לפלגו בכל שבות אי גזרו או לא? ולפלגו באילן וקנה וקונדס [מ״ג], ובנפל עליו גל [מ״ד], דבכולהו מוקי הש״ס כרבי? מלבד דאין זה דרך הש״ס, דכימא במסקנא דפלוגתא דהכך תנאי כהכך תנאי בחד פרקא אם אין בחד מהפלוגתות דבר חדש שאין בהפלוגת׳ האחרת? רק בדרך קו׳ אמריכן הכי בכל דוכתא, כימא הכך תנאי כהכך תנאי, וכן מסתבר, דהאיך ישמייגנו בב׳ משניות סמוכי׳ ב׳ פלוגתות ויהיו מתנלים נפרדים, ושניהן מיגניין א׳? אמכם תמהתי ביותר, אם קו׳ הגאון הנ״ל קושי׳ היא, לא היה צריך לאמנם כל כך בתרוצו לומר מדסתם משמע כמי דמיירי אפי׳ באין לו רק ב׳ סיעודו׳, דהרבה רווח והצלה יש להמלט מקושיא זו, דמדסתם משמע כמי דמיירי בתרומה ביד כהן, דלא מצי למתפל עלה [כנדרים כט״א], או שכבר נאכל הנשאר, ואי יתפיל הרי אכל טבל למפריע [ח״י תנ״ז סק״י], או שאין בינלי׳ כאן שיתפילו או שאין חכס כאן להתירו; רק השם [ד״ל] נקט הכי לפי הס״ד רק לסומכס, דלדידי׳ לא הוה מצי הש״ס לאוקמו׳ בכל הכך גווכ׳ דהרי בל״ז ק׳ למאי דס״ד התם דמיירי בב״ס מלומלמו׳, א״כ הדרא תירוץ תוס׳ שם [ד״ה תרומ׳] להיות קושי׳, דא״כ למה נקט סומכס דרק בחולין מערבין, הרי אפשר כמי שיערב בתרומה וביש לו יותר מב״ס ומלומלמו׳? איב״כ דלס״ד ר״ל דמיירי שאיכו רוצה ליגרב רק בב״ס מלומלמו׳, דאז אי אפשר שיערב רק בחולין ולא בתרומה; אבל אי הוה מוקי לה בתרומה ביד כהן וכו׳ וכדאמרן, הרי הכך גווכ׳ לא שייכי בחולין, א״כ ודאי הדרא תירוץ תוס׳ להיות קו׳, דא״כ למה נקט רק בחולין, הרי אפשר ליגרב גם בתרומ׳ ובגווכ׳ דאמרן, שהיא יותר מב״ס, ואיכה ביד כהן, ולא אכל מהנשאר? מיהו כל זה לסומכס דנקט מלת חולין; אבל לת״ק דרצה הגאון הנ״ל לאוקמה באופן

יצא[4]. הוליכוהו לעיר אחרת, נתנוהו בדיר[5], או בסהר[6] רבן °גמליאל ורבי °אלעזר בן עזריה אומרים. מהלך את כולה[7] רבי יהושע ורבי עקיבא אומרים אין לו אלא ארבע אמות[8]. מעשה שבאו מפרנדיסין[9], והפליגה ספינתם בים[10] רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה[11], רבי יהושע ור"ע לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן[12]: ב פעם אחת לא נכנסו לגמל[13] עד שהשיכה, אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד[14], אמר להן מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל[15] והיינו בתוך התחום עד שלא השיכה: ג מי שיצא[16] ברשות[17] ואמרו לו כבר נעשה מעשה[18], יש לו אלפים אמה לכל רוח[19]. אם היה בתוך התחום[20] כאלו לא

היציא' או החזרה שלא באונס, אין לו כשחזר רק ד' אמות; אמנם אם חזר להעיר שהי' שם בע"ש ביה"ש, והעיר מוקפת חומה או קוטי ערב, אז כל העיר לו כד' אמות, ואסור רק לצאת לחוץ לעיר [ת"י]: 5)גדר שסביב האילן, שיזבלו השדה במקומן: 6)ר"ל כמו סוהר; והיינו גדר שסביב האילן לשמרן שלא יברחו; ודוקא כשהשומר דר בדיר וסהר ביום ולילה [כב"י ש"ו, ועמג"א שנ"ח ה']: 7)ומדמוקפת מחיצות: 8)*מדלא הי' בין המחיצות מע"ש. וי"א דה"ט, דגזרו אטו שאין להן מחיצות: 9)שם מקום: 10)*שהיתה גוששת בנמל וקנו שביתה, ובשבת סיערת' רוח לחוץ לתחום: 11)בכל הספינה, מדאית לה מחיצות, אף שיצאה בשבת חוץ לתחום: 12)*דאע"ג דלדידהו גם בחצר קבוע אסור, וכלעיל עכ"פ בספינה הי' ראוי להן להתיר, דמדהולכת תדיר, כל שעה כשעוקר רגלו קודם שיניחו, כבר הוציאתו הספינה לתוך ד' אמות אחרות, והו"ל כהוציאוהו עכו"ם ונתנוהו תדיר לתוך ד' אמות אחרות, דבכה"ג מודו, דיש לו לעולם ד' אמות; ואפ"ה החמירו שמא עמדה פעם א' ולא הרגישו. וקיי"ל בכולהו כר"ג [שם ס"ו וז']: 13)[האפען] והוא חוף שבשפת הים: 14)*מהספינה לתוך העיר? כלום באנו מחוץ לתחום והרי נתכוונו ביה"ש רק לקנות שביתו במקומינו?: 15)ע"י [פערספעקטיף] מכוונת לראיית אלפים אמה: 16)חוץ לתחום בשבת: 17)כגון לעדות החודש, או להציל נפשות: 18)ואינך צריך לילך: 19)סביב מעמדו במקום שנאמר

פרק ד מי שהוציאוהו עכו"ם[1] או רוח רעה[2], אין לו אלא ארבע אמות. החזירוהו[3], כאלו לא

מתשל דלחשב כחזי לאכיל', כ"כ מה"ט מחשב כדידי'; ליתא, דא"כ מה מקשי בקדושין [שם] אמתני' התם האיך רשאי לקדש בתרומה הרי אינה שלו, לשני לי' דמשום דמותר להנות ממנה הנא' שאינה של כלוי, או משום מתשיל, מחשב כדידי'? ואי"ל דלס"ד הא דמערבין לישראל בתרומ', איירי בישראל שירש טבל מכהן, דמפריש התרומה והיא שלו לגמרי, שיכול למוכרה לכהן [בכורות י"א]; ליתא דהרי קיי"ל [רמב"ם פ"ה מאישות ה"ו] מתנות שלא הורמו כהורמו דמי, א"כ הו"ל ככבר בא ליד כהן שהי' אבי אביו, ותו לא מצי מתשיל עלה [כנדרי' ט"א]? וכ"ל דאע"ג, דע"י הואיל ומתשל מחשב כדידי' ומותר לערב בו, עכ"פ לענין קדושין [שם] ממונא בעינן, וכל עוד דלא התשיל לאו ממונא הוא; ואל תתמה שיהי' דבר כדידי' ואפ"ה לא הוה ממונא, דהרי חמץ שעבר עליו הפסח ודאי לאו ממונא הוא [כפסחי' ד"ל ע"א], ואפ"ה מחשבה כדידי' דהגוזלו ובא אחר ושרפו, חייב לשלם לנגזל, מדהי' יכול להחזירו לנגזל [בב"ק צח"ב], וכן כ' סמ"ע [ח"מ שס"ו]; ואף דלש"ך שם פטור, התם טעמ' אחרינא הוא, משום דה"ל גרמי חייב רק משום קנסא, וכל דלא שכיח ל"ג; אבל עכ"פ מודה דכדידי' דמי; ואע"ג דהניח עירב מחמץ שעבר עליו הפסח, וודאי לא הוה עירב, ואי מחשב כדידי', אמאי לא, ומ"ש מתרומה? י"ל דבכה"ג, וודאי בין בעירב בין בקדש בו אשה, לא מהני, מיהו בעירב טעמ' לחוד ובקדושין טעמא לחוד, בעירוב משום דאף דכדידי' דמי, עכ"פ לא חזי לאכיל', ובקדושין אף דכדידי' הוה, עכ"פ לא הוה ממונא [ועי' קדושין נו"ב]; אבל תרומה כיון דראוי לאכיל', וע"י הואיל מחשב כדידי', אף דאכתי לאו ממונא הוא לקדש בו אשה, אפ"ה מותר לערב בו, דלעירב לא בעינן שיהי' ממונא גבי'. — ואין להקשות לפי מ"ש תוס' [ע"ז סב"א ד"ה בדמיהן] דטעמ' דמקדש באיסורי הנא' אינה מקודשת, לאו משום דלא הוה ממונא', רק משום דקדושין גופייהו מחשבו הנא', וכשמקדש נהנה ומדבר שאסר' תורה להנות ממנה; א"כ כשמקדש בתרומ' אמאי אינה מקודשת, הרי רשאי להנות ממנה, ומדכתיב לכם? נ"ל דוודאי מודו דבעינן בקדושין שיהי' ממונא, ואיסורי הנא' מחשבו ממונא, מדשוה אפרן פרוט' כשישרפן, רק דאסור ליהנות ממנה השתא למכרן לשרפן; משא"כ תרומ' אף דרשאי להנות ממנו עכ"פ לא מחשב ממונא דידי'. — אך נ"ל לבאר מ"ש רמב"ם [פ"ה מאישות א'] דאף היכא דהוה ממונא לגבי דידי', כל שאינו ממונא לגבי דידה, אינה מקודשת; א"כ ה"נ בקדשה בתרומ', אף אי נימא דמשום הואיל מחשב ממונא לגבי דידי' לענין עירוב, עכ"פ בקדשה בה ליכא ממונא לגבי דידה, דהרי איהי לא אפשר לה לאתשולי, דאף דאי יתשיל איהו יהי' אכלה ממון, עכ"פ מדלאו מגוה לאתשולי עלה [כנדרי' כט"א], לא סמכה דעתא, דבקדושין בעינן סמכה דעתה [כקדושין דו"ב]. אמנם ק"ל א"כ מה מקשי ש"ס עירובין [ד"ל ע"ב], דכמו דבתרומה אפשר למתשל, ה"נ בנזיר מה קו', תרומה לאו מגוה לאתשולי, משא"כ נזיר, ודפו"ל כבוכה גמה [כנדרי' ד"י ע"א]? וי"ל:

פ"ד [1])לאונסו חוץ לתחום: [2])שנטרפה דעתו ויצא; ונשתפה חוץ לתחום: [3])לתוך התחום: [4])*והרי הוא כבתחיל'. מיהו כשהי'

ו היו שנים [330], מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה [34], מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו. היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהן [35] הוא מותר עמהן, והן מותרין עמו, ושנים החיצונים אסורין זה עם זה. אר"ש למה הדבר דומה לשלש הצרות הפתוחות זו לזו, ופתוחות לרשות הרבים [36] עירבו שתיהן עם האמצעית, היא מותרת עמהן, והן מותרות עמה, ושתים החיצונות אסורות זו עם זו [37]:

ז מי שבא בדרך [23] והיה ירא שמא תחשך (נ"א וחשיכה) לו, והיה מכיר אילן או גדר [38] ואמר שביתתי תחתיו, לא אמר כלום [39]. שביתתי בעקרו, מהלך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפים אמה, ומעיקרו ועד ביתו אלפים אמה,

---

לכל צד [תמ"ס וש"ו]: 330) ב' אנשי': 34) כגון שרחוקים מהדדי ו' אמו', כמלא שב' אמות אמצעיות שביהן מותרין בהן; ולר"א לעיל איירי שרחוקים מהדדי ג' אמות: 35) *ויש בין ב' החיצונים ק' אמות; ולר"א לעיל ד' אמות: 36) דמדפנות' כל א' לר"ה אין להן דריסת רגל זה על זה: 37) *ולמה אתם אוסרי' התם ב' החיצונים לאמצעית? ורבנן ס"ל, התם מדרבים ניהו החיצונים, חיישי' שיוליא א' מחיצונה זו לחיצונה חברתה, והדר באמצעי' לא יכירו כשיראוהו מוליא, שלא ידע מאיזה חיצונית הוא; אבל הכא האמצעי יכיר לכל א' שלא יוליא [אב"י ואילה"ק כי רבים ניהו נמי, מ"ש מבני' בכ"א דמשתמשין בחלונות א' דאדרבה מדרבי' ניהו ומדכרי אהדדי [כשבת פכ"ב מ"ה]? י"ל התם משתמשין ביחד, להכי מכירו זל"ז, משא"כ הכא אינן משתמשין ביחד, דמי למדור' דאפי' ביושבין ביחד אין מכירין, ודאין א' מרגיש כשיגביה חבירו, כא"ח דה"ע ס"ה]. וקיי"ל כר"ש. מיהו דוקא בנתנו ב' החצרו' החיצוניות עירובן בב' בתים באמצעית, או שנתנה אמצעית עירוב' בזו ובזו; אבל בנתנו ב' החיצוני' עירובן באמצעי' בבית א', כולן מותרין זה עם זה [שיג"א]: 38) *והוא תוך ב' אלפי' ממקומו, ואם ירוץ יגיע לשם קודם שתחשך, אבל רוצה לנוח: 39) *ודוקא שיש תחת האילן ק' אמות או יותר, דהואיל ולא פירש איזה ד' אמות בחר, לאו שביתה הוא, וגם ומו נמי לא התכוון לקנות שביתה, ולהכי אין לו רק ד' אמות, כמונח את עצמו תוך

יצא [4], שכל היוצאים להציל [21]) הוזרין למקומן [22]) : ד מי שישב בדרך [23]), ועמד [24]) וראה והרי הוא סמוך לעיר [25]) , הואיל ולא היתה כונתו לכך [26]) לא יכנס [27]) דברי ר״מ רבי °יהודה אומר יכנס [28]) אמר רבי יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין [29]) : ה מי שישן בדרך [23]) ולא ידע שחשיכה, יש לו אלפים אמה לכל רוח [30]) דברי רבי °יוחנן בן נורי , והכמים אומרים אין לו אלא ד׳ אמות [31]) . רבי אליעזר אומר והוא באמצען [32]), רבי יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ילך [33]) ומודה רבי יהודה שאם בירר לו שאינו יכול להזור בו :

לו : [20])ר״ל אם אלפים שנתנו לו, נכנסין לתוך אלפים של עירו, אפי׳ רק אמה א׳ : [21])*נ״ל דר״ל כמו ,,וכל היוצאין״ וכו׳; כמו שאפר כירה מוכן ריש ביצה [אב״ד במשנה שבגמ׳ הגי׳ כל, ובציון שבגמ׳ שב המשנה הגי׳ וכל] : [22])*ר״ל במלת ,,כל״, דאפי׳ הכלי זיין שיצא, מותר להחזירו ולטלטלו לביתו [ת״י] : [23])בע״ש : [24])משחשיכה : [25])ר״ל תוך תחום׳ : [26])ר״ל שלא התכוון לקנות שביתה בעיר, דהרי לא ידע ביה״ש שהוא תוך תחום׳ : [27])להיות תחומו כבני עיר, רק תחומו הוא סביב למקום שביתתו , ואינו רשאי לילך בכל העיר , רק עד מקום שיכלו אלפים שממקום שביתתו : [28])*דדינו כבני עיר והכי קיי״ל [ת״י] : [29])ר״ל שהי׳ בא בדרך , ולא התכוון לקנות שביתה בעיר , ואעפ״כ נכנס : [30])דישן מדאין בו דעת הו״ל כחפצי הפקר שקונין שביתה במקומן להיות להם אלפים סביב : [31])*דס״ל דהפקר אינו קונה שביתה, רק הוא כרגלי המוצאו, ולהכי הישן אין לו רק ד׳ אמות, דדינו כיוצא חוץ לתחום . וקיי״ל דישן כריב״נ . דהואיל וניעור קנה [כמ״ד] ישן נמי קנה ; ובחפצי הפקר קיי״ל כחכמים . מיהו חפצי עכו״ם קונין שביתה במקומן ; ובהביאן לעיר מחוץ לתחום, והעיר מוקפת בצורת הפתח, מותר לטלטלן בכל העיר כד׳ אמות , אבל אסור להוציאן חוץ לעיר [ת״א] : [32])דחכמי׳ ס״ל ד׳ אמות לכל רוח, ור״א ס״ל ב׳ אמות לכל רוח : [33])אותן ד׳ אמות . ולרמ״א קיי״ל כר״א, ולמג״א קיי״ל כר׳ יהודא . וי״א דלטלטל אין לו רק ד׳ אמות [וי״א גם אלכסונן] , אבל להילך יש לו ד׳ אמות

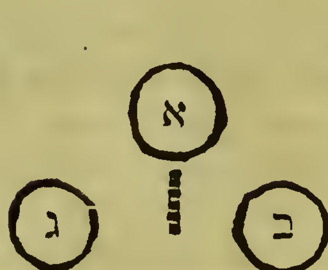
אסורין [49], דברי רבי יהודה, רמ"א כל שהוא יכול לערב ולא עירב, הרי זה חמר גמל [50]: יא מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת, לא יכנס [51]. רבי אליעזר אומר שתים [52] יכנס [53], שלש [54] לא יכנס [55]. מי שהחשיך לו חוץ לתחום אפילו אמה אחת, לא יכנס [56] רש"א אפי' חמש עשרה אמות, יכנס [57], שאין המשוחות [58] ממצין [59] את המידות, מפני הטועין [60]:

שרוצה לערב, דמהחזיק בדרך, הו"ל כבא בדרך לעיל. מיהו באיכא עני והתכוון מתחלה לילך להחזיק בדרך ולחזור, לכ"ע לא מהני [ת"י א']: 49)ואין להם רק אלפים מהעיר סביב: 50)*ר"ל כגמל שרוצה לילך, וחמור הקשה האסור עמו מושכו לאחוריו ומעכבו. וה"נ מספקא לי' אי דינו כעשיר ותחומו כבני עיר, או דינו כעני ושביתתו במקום שרוצה לערב; להכי אין לו רק אלפים שבין ביתו למקום שרוצה לערב. וקיי"ל כר"י [ת"י ג']: 51)ואין לו רק ד' אמות: 52)ר"ל אם עומד באמה שניי': 53)אזיל לטעמי' [במ"ה], דס"ל דהוא באמצען; וס"ל כמי הבלעת תחומין מלתא היא, וכיון דאמה ב' שלו מובלעת בתחומו, כיון דעל על: 54)*אם עומד באמה ג': 55)דהרי אינן מובלעין בתחומו. וקיי"ל דשכח ויצא חוץ לתחום, הבלעת תחומין מלתא ואפי' עומד באמ' ד' [ת"ה מג"א א']: 56)*רק ממקום שביתתו יש לו אלפים לכל רוח: 57)*דט"ו אמה הוא בקירוב השיעור מה שמתמעט מדידת אלפים ע"י ב' אחיזות שבכל חבל, כשתופסין בו למדוד התחום: 58)מודדי התחומין: 59)ר"ל אין משלמין: 60)שיוצאין בטעות, ואין זוכרין עד שעברו להלאה מסימן התחום. מיהו ברישא שיצא במזיד מודה ר"ש. וקיי"ל כת"ק [שם ס"ג]: מ"ו כ' הרב כמי' 36; וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א וז"ל, וכ"כ רשי. והקשה הדרישה [שיב"ח] אפי' בלא פתוחות לר"ה, כיון דכל א' יערבה לעצמה, הו"ל רגל המותרת במקומה ואינה אוסרת [כהר"ב פ"ו מ"ח]? וכ"ל מדאמרינן בסוגיין דהא דב' חצונים אסורים איירי אף בהניחו עירובין באמצעי' בב' בתים, ופרכינן לתסרו כולן, כמו ה' בחצר א', ושבת א' ולא עירב? ומשנינן אם אמרו דיורין להקל יאמרו דיורין להחמיר. ולזה ס"ל רשי דבפתוחו' זל"ז ולא לר"י, כיון דדריסת רגל להן זע"ז, וגם עירובן מונח באמצעי', הו"ל כדרי' ומש שכ, ואוסרין על האמצעי':

נמצא מהלך משחשיכה ארבעת אלפים אמה: ח אם אינו מכיר[40] או שאינו בקי בהלכה[41] ואמר שביתתי במקומי, זכה לו מקומו אלפים אמה לכל רוח, עגולות, דברי רבי חנינא בן אנטיגנוס, °וחכ"א מרובעות כטבלא מרובעת, כדי שיהא נשכר את הזווית[42]: ט זו היא שאמרו, העני מערב ברגליו[43] אר"מ אנו אין לנו אלא עני[44] רבי °יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר, שלא אמרו מערבין בפת אלא להקל על העשיר, שלא יצא ויערב ברגליו[45]: י מי שיצא לילך לעיר שמערבין בה[46] והחזירו חבירו[47], הוא מותר לילך[48], וכל בני העיר

לתחום; אבל ביש תחת האילן ז' אמות, הרי אמה האמצעית וודאי מבוררת לשביתתו, בין שקבע הד' אמות מהאי גיסא או מהאי גיסא [כ"ה דעת הריף ורמבם. ולשאר פוסקי' דרך אחר בזה נבי' ת"ט סי"א]:
42 40)אילן או גדר: 41)שלא ידע שיועיל לו אמירתו: 42)*ר"ל דלהכי נקט בכל, מרובעות, כטבלא מרובעת? דאי נקט מרובעות לחוד, הו"א דה"ק דכפי שיעור העגול יהי' הריבוע, ולא פליג את"ק בשיעור הליכתו, רק בשטח הליכתו [או איפכא דס"ל דכפי שיעור הריבוע יהי' העגול, ולא פליג את"ק בשטח הליכתו רק בשיעור הליכתו] קמ"ל דבתרתי פליג בשיעור ובתואר השטח. ודייק רמ"מ [פכ"ז משבת] מדנקט תו „שיהו' כשבר הזוית", ולא קאמר „האלכסוני'", ש"מ דאינו כשבר האלכסוני' רק בזוית; ודלא כיש פוסקי' דיש לו ב' אלפים ות"ת אמות לכל רוח. ועכ"פ מתיר בתשו' נודע ביהודא [מ"א] למדוד באופן שיהי' רבוע התחום שלא כנגד רבוע העולם, כדי שיגיע קרן התחום שהוא ת"ת אמות יותר מאלפים, למקום שרוצה לילך [ועי' פתיח']: 43)*דמדהוא בדרך שהוא עיף, הו"ל כעני שמערב ברגליו, והרי כבר החזיק בדרך ויכול להגיע שם, ולהכי סגי בשיאמר שביתתי במקום פלוני: 44)דעיקר עירב בפת, רק לפני מי שאין לו פת, או לבא אדרך שהוא עיף הקילו לערב ברגליו: 45)*דעיקר עירוב ברגל וקונה שם שביתה, והכי קיי"ל. מיהו היושב בביתו ואומר שביתתי במקו' פלוני, לכ"ע לא מהני [ת"ט י"ג]: 46)ר"ל שילך להניח שם פת לעירוב לצורך בני עירו: 47)דא"ל עת קמה או ליכה היום: 48)למקר למקום

עשה אמצעי את שלשתן להיותן כאחד[18] : **ד** אין מודדין[19] אלא בחבל של חמשים אמה, לא פחות ולא יותר[20], ולא ימדוד אלא כנגד לבו[21], היה מודד והגיע לגי[22] או לגדר[23], מבליעו[24] וחוזר למידתו. הגיע להר, מבליעו[25] וחוזר למדתו, ובלבד שלא יצא חוץ לתחום[26] אם אינו יכול להבליע[27], בזו אמר רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדרין בהרים[28]

17)*ר"ל אלו היו מכניסין כפר א בין כפר ב' וג', היו קמ"א אמה וב' טפחים מא' לב', וקמ"א אמה וב' טפחי' מא' לג' מלבד רוחב כפר א בעצמו : 18)והוא שכפר א איננו רחוק מכפר ב' או מכפר ג' יותר מאלפיים [עס ס"ח] : 19)את התחום : 20)שכשארוך יותר מכביד באמצע ומתקצר החבל ; וכשהחבל קצר מזה, הוא כמתח יותר מדאי : 21)*ר"ל כל א' מהמודדין יחזיק החבל כנגד לבו ולאפוקי שלא יתן א' החבל כנגד לבו וא' כנגד ראשו ויתקצר החבל. וקבעו חכמים מקום הלב, משום שמשם כח למוד : 22)עמק : 23)גל של חומה נפולה : 24)*ר"ל מבליע מדרונו ע"י שמותח חבל המדה למעלה מהעמק משפתו לשפתו, ואינו מודד מדרון העמק, אפי' עמוק אלפים. מיהו בעמוק יותר מאלפים, מודד מדרוניו כראוי : 25)שמעמיד כלונס ברגלי ההר, וכלונס ברגליו מצד השני, וחבל נ' אמ' מתוח מראש כלונס לראש כלונס האחר למעלה מההר, ואינו מודד מדרוניו אפי' גבוה יותר מאלפים : 26)*כשמודד ההר והגי לא יצא חוץ לתחום, למקום שיכול להבליעם בחבל נ', אף שרוצה לחזור אח"כ למדתו כנגד העיר, אסור, שהרואי' יחשבו שתחום העיר מגיע לשם : 27)*הגי וההר בחבל נ', מדרונו' יותר מנ' אמה : 28)*ר"ל חוקבי' ; דהיינו שמודד מדרוני הגי וההר ע"י חבל של ד' אמות, שהעליון מניחו כנגד רגליו והתחתון כנגד לבו, דראוין כאלו היו המדרונים מלאי' קנים, וכאילו העליון עומד כל פעם בהגומא, כמלא שיהי' לבו במקום שרגליו עומדות עכשו [והא דקאמר "בזו?" למעוטי מדידת מקלט ועגלה ערופה, שאין מקדרין בהן ודאורייתא]. מיהו כל זה אם בכל ד' אמות

פרק ה כיצד מעברין את הערים [1], בית נכנס בית יוצא [2], פגום נכנס פגום יוצא [3], היו שם גדודיות [4] גבוהו׳ עשרה טפחים, וגשרי׳ [5] ונפשות [6], שיש בהן בית דירה [60], מוציאין את המדה כנגדן [7], ועושין אותה [8] כמין טבלא מרובעת [9], כדי שיהא נשכר את הזויות [10] : ב נותנין קרפף [11], לעיר [12] דר״מ, וחכ״א לא אמרו קרפף אלא בין ב׳ עיירות [13], אם יש לזו ע׳ אמה ושירים, ולזו ע׳ אמה ושירים [14] עושה קרפף לשתיהן להיותן כאחת [15] : ג וכן ג׳ כפרים המשולשין [16] אם יש בין שני׳ החצונים מאה וארבעים ואחד ושליש [17]

פ״ה [1]) *ר״ל שיעשו העיר כאשה מעוברת, למדוד תחומה מהעיבור ולהלן? אם הי׳ בית וכו׳ : [3]) *שאין הבתים שבחומת העיר עומדין בשוה בשורה; או שהי׳ פגום וכו׳ : [3]) ר״ל שהחומה בעצמה עקומ׳, בולט כאן ושוקע כאן; או היו שם וכו׳ : [4]) *דהיינו ב׳ כותלים מקורין יחד, או ג׳ כותלים אף שאינן מקורין, עומדין סמוך לעיר : [5]) *גשר מקורה, וב׳ כותלי׳ לה לצלעות, והמוכס דר בה : [6]) *בנין שעל הקבר, ושומר הקברות דר בו; וכל דיר׳ אינה פחותה מד׳ אמות על ד׳ אמות מרובעים : [60]) אף שאין דרים בם [עי׳ פ״ד 6.] : [7]) *שכל שא׳ מאלו תוך ע׳ אמה וד׳ טפחים סמוך לעיר, הו״ל כהעיר, ורואין כאילו חוט מתוח על פני כל אותו הרוח, כנגד הבית דירה ההוא, ויחזור ויתן להעיר ע׳ אמה וד׳ טפחים אחרים מהבית ולהלאה, ומודד התחום שבת משם ולהלאה [שנ״ח ה׳ ו׳] : [8]) את העיר : [9]) אם העיר עגולה או משולשת או בעלת צלעות הרבה, יראוה כאילו היא מרובעת : [10]) *ר״ל זויות של העיר, שימדדו התחומין מהמרובע שעשו סביב העיר : [11]) רווח כמו חצר : [12]) *ר״ל שלא יתחיל למדוד התחום רק אחר ע׳ אמה וד׳ טפחים מהעיר, שנחשבים כמו חצר לתשמישי בני העיר [יעפ״ד דבילה] : [13]) הסמוכות : [14]) שרחוקות זו מזו קמ״א אמה וב׳ טפחי׳, כשיעור ב׳ קרפיפין : [15]) ר״ל כעיר אחת למדוד תחום כל א׳ מקץ לחברתה. וקיי״ל דגם לעיר א׳ נותנין קרפף א׳. מיהו בית א׳ אין דינו כעיר [שם ד׳ ו׳] : [16]) *שעומדין כמשולש כזה ∴

אם כן עשה 37) חוצה לה 38) כעיר חדשה 39) שביהודה שיש בה חמשים דיורים, דברי רבי יהודה, רש"א שלש חצירות של שני בתים 40): ז מי שהיה 400) במזרח, ואמר לבנו ערב לי במערב 41), במערב ואמר לבנו ערב לי במזרח, אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה, ולעירובו יותר מכאן, מותר לביתו, ואסור לעירובו 43). לעירובו אלפים אמה, ולביתו יותר מכאן 430), אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר 44), לא עשה ולא כלום 45). נתנו חוץ לתחום 46) אפי' אמה א', מה שנשכר הוא מפסיד 47): ח אנשי עיר גדולה 48)

ומשער א', אסור לערב ערובי חצרות שלה כולה יחד בלי שיור מקום א' בעיר, כדי שלא ישכחו שרק ע"י העירוב הותרו לטלטל. מיהו הדרי' באותו שיור, יוכלו לערב לעצמן כדי לטלטל במקומן: 37)*שיור: 38)קמ"ל אפי' חולה לה מהכי שיור: 39)כך שמה: 40)*וקיי"ל דאפי' בית א' הוה שיור. מיהו אין נזהרין בזה עכשו, דהרי איכא של רבים רק בתושביה ס' רבוא, והרי לא שכיח'. או דקיי"ל כר"ן דעכו"ם נמי הוה שיור [שע"ב מג"א סק"ב וג']: 400)*בין השמשות: 41)*ר"ל וכבר אמר מבעו"י לבנו שיערב לו במערב שלצד ביתו: 43)*דמלאי אפשר לבוא ביה"ש לערובו, איכו עירוב, ולפיכך מסתמא ניחא ליה שביתתו בביתו. ולא דמי לאילן [פ"ד מ"ז] דלא יזוז ממקומו דהתם וודאי לא ניח' ליה שביתתו בשדה [תי"א]: 430)*כגון שעומד בקרן דרומית מזרחית מביתו, ועירובו שבקרן דרומית מערבית מביתו, ואיכו מקום עמידתו רק אלפיים, ואלפים או פחות מביתו, כזה ☜ 44)*תוך ע' אמה וש"ט: 45)דבל"ז העיר ועיבור' אינן עולין במדת המקום, בין שדר כאן או בעיר: 46)ר"ל חוץ לעיבור העיר: 47)*ר"ל מה שנשכר לרוח א' מפסיד לרוח שכנגד'; דהרי יש לו מעירובו אלפים לכל רוח, א"כ בהניח עירובו אלף אמה מביתו למזרח, יש לו ג' אלפים אמ' למזרח ביתו,

מזרח
מקומו
אלפים
יותר מאלפים
עירובו
ביתו
אלפים
מערב

ה אין מודדין אלא מן המומחה [29], ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר [30], שומעין למקום שריבה [31]. ריבה לאחד ומיעט לאחר [32], שומעין למרבה [33]. אפילו עבד אפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת [330], שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל [34] : **ו** עיר של יחיד ונעשית של רבים [340], מערבין [370] את כולה [35]. ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה [36], אלא

של שפוע אין ההר מגביה א״ע י׳ טפחים ; אבל אם בכל ה׳ אמות של שפוע כבר הגביה א״ע השיפוע י׳ טפחים, אז אם משער שרחוקי׳ רגלי ההר זה מזה בשטח שוה, עד כ׳ אמה, משערו ודיו ; ובמשערו יותר מכ׳, מודד המדרוני׳ בקבל ד׳ וכלעיל . אולם כל הדינים הנ״ל בין בהר ובין בגי, דוקא אם שפוע המדרוני׳ אינו זקוף [שטייל] בל״א, שכשיושיבו כלי שבו חוט המשקולת [זענקבלייא] מראש המדרון לתחתיתו, שכשיעמיד רגל א׳ מהכלי בראש ההר, ורגל השני בתחתיתו, יתרחק החוט שבאמצע, מהרגל שעומד למטה , ד׳ אמות ; אבל אם שפוע ההר או הגי זקופי׳ [שטייל] בל״א , שכשיתלו חוט המשקלות בראש המדרון אל תחתיתו , לא יטה קצה התחתון של החוט מכנגד קצה רגל התחתון, ד׳ אמות, בכה״ג אין המדרון נוח להלוך, ולהכי אם יכול להבליעו בקבל כ׳, מבליעו וכלעיל ; אבל אם רחב יותר מזה, אינו מודד המדרוני׳, רק בית מישור שבראשו מודד המישור שבראש ההר והמישור שבגי למטה, אפי׳ עמוק או גבוה יותר מאלפים [שו״ע א׳ עד ו׳] : [39])*בקי בדיני מדידה [שם ס״ז] . וצריך ר״ל דמודדין במקום הישר והשוה בלי הרים ובקעות : [30])והרבוי והמעוט בצד א׳ של עיר : [31])ומוציאין מדת הקצר להאריכו ג״כ כמו המקום שריבה : [32])אם מודד א׳ ריבה וא׳ מיעט : [33])רק שאין המרובה רב על המיעט תק״ף אמה [שם מג״א סק״ו] : [330])*אבל קטן בעודו קטן לא [שם סי״א] : [34])*דתוך י״ב מיל , קיי״ל שהוא דרבנן [מג״א רס״ו סק״ו] . מיהו חוץ לי״ב מיל, י״א דהוה דאו׳ [ת״ד] : [340])*שהיתה שייכה לאדם א׳ ומכרה לרבים : [350])*ערובי חצרות : [35])°דכוונת כבתחלה, שלא היתה 35
צריכה שיור [וצ״ל דאף דמשנה א׳ ומשנה ז׳ איירי בתחומין, ומפסיק להו במשנה ו׳ דאיירי בערובי חצרו׳? דקמ״ל דאף בהך דמשנה ו׳ דהיא עכשו של רבי׳, לפ״ה נאמנין עבד ושפחה לומר שהיתה של יחיד, וכדאמרינן בשם [דכת״ב] במתא דבי ר׳ חייא] : [36])*ג״כ כמקודם ; דעיר של רבים שיש לה יותר

רבי °אליעזר בן יעקב אומר, לעולם אינו אוסר, עד שיהו
שני ישראלים אוסרין זה על זה [3]: ב אמר ר״ג [4]
מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלם [5]
ואמר לנו אבא מהרו והוציאו את (כל) הכלים למבוי

מעכום רשותו שבחצר; אבל ישראל שלא עירב עם בני החצר, סגי במבטל להן רשותו: [3]*לכ״ע דירת עכום אינו אוסר מדינא, רק ר״מ ס״ל אע״ג דבל״ז לא ידור עמו, דעכום חשוד אשפיכות דמי׳, אפ״ה קיים למיעוט׳ דמקרי ודיירי, ושמא ילמד ממעשיו, להכי גזר רבנן שיאסר עליו הטלטול עד שישכור מעכום רשותו, ועכום מדקייש לכשפי׳ לא ישכירו בנקלות, וע״י כן לא ידור ישראל עמו; ורא״בי ס״ל ב׳ דשכיחי דדיירי גזור רבנן, קד דלא שכיח דדייר מדאסור להתייחד עמו מחשש שפיכות דמים, ל״ג רבנן. וקיי״ל דדוקא ב׳ ישראלי׳ הדרי׳ בב׳ בתים עם גוי בחצר, אוסר עכום עליהם, אם יש לו דריסת רגל בחצר, ואינו מועיל שיבטל להם רשותו, עד שישכרו רשותו ממנו או מאשתו או ממשרתו, ואפי׳ ממשרת משרתו, ואפי׳ בע״כ של בעה״ב, רק שיהי׳ ברצון המשכיר; ואפי׳ בשבת רשאי לשכור. ובשכרו לזמן, לאחר הזמן צריך לשכור מקדש. ובשכר לזמן, והשכיר העכום דירתו או מכרו א״כ הישראל לחזור ולשכרו מעכום הב׳ תוך זמנו; אבל אח״כ גם עכום שנשכר מעכום אוסר. אבל בשכר עכום מישראל, אינו אוסר אפי׳ על ישראל אחר, שלא השכיר הישראל לעכום על דעת שיאסר על ישראל. ובאין העכום רוצה להשכיר, יתקרב לו ישראל א׳, עד שיהי׳ לו רשות להניח בביתו שום דבר, ויהי׳ הישראל עי״ז כחשב כשכירו ולקיטו שיוכל להשכיר שלא מדעתו [שפ״ב]. וישראל מומר לע״ז, או מומר לחלל שבת בפרהסיא, אפי׳ רק באיסור דרבנן, כגון להוציא חוץ לעירוב, או לטלטל מעות או שאר מוקצה בשבת, בעשה דבר זה בפרהסי׳ ג׳ פעמים [כ״כ רמג״א והכא, ולפנֵן י״ד ב׳ סקי״ז בפ״א סגי], דינו כעכום [שפ״ה]; וכ״כ אפיקורס שמלגלג בדקז״ל דינו כעכום, אף שלא חילל שבת בפרהסי׳. מיהו כל זה להוציא ולהכנים מבתיהן לחצר; אבל להוציא ולהכנים מפתח של ישראל לרחוב, מותר, דכיון שבתחיל׳ כשנתיישבו ישראל בעיר, שכרו הרחוב משר העיר, אין מומר או אפיקורס וגוי אוסרי׳ שוב אישראל [שנ״א]: [4]*ר״ג ס״ל דצדוקי דינו כישראל, וא״צ להשכיר, ומבטל רשותו ודיו: [5]*וביטל רשותו, וסגי בהכי, רק דהמבטל רשותו אם חזר והוציא מביתו למבוי במזיד, אוסר [ש״פ]; להכי אמר אבא

מהלכין את כל עיר קטנה[49]) ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה[50]), כיצד[51]), מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר גדולה, מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה. ר"ע אומר אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה[52]) : ט אמר להן רבי עקיבא אי אתם מודים לי בנותן עירובו במערה, שאין לו במקום עירובו אלא אלפים אמה, אמרו לו, אימתי מזמן שאין בה דיורין[53]) אבל יש בה דיורין מהלך את כולה והוצה לה אלפים אמה, נמצא קל תוכה מעל גבה[54]). ולמודד שאמרו, נותנין לו אלפים אמה[55]) שאפי' סוף מידתו כָּלֶה במערה[56]) :

פרק ו הדר עם הנכרי בחצר, או עם מי שאינו מודה בעירוב[1]), הרי זה אוסר עליו[2]), דברי רבי מאיר,

---

וכמלא שהרוויח רק אלף אמה למזרח, כנגד זה הפסיד עי"ז רק אלף אמה בכל מערב מביתו. וקמ"ל דאין מדת העיר גופה עולה בחשבון האלפיים, כשכל העיר מובלעת תוך תחומו; אבל כשכלו האלפים תוך העיר, אינו רשאי לילך רק עד שם: [48])שיש תוך תחומן עיר קטנ': [49])ואינה נחשבת רק כד' אמות, מדכל העיר הקטנה מובלעת תוך תחומן: [50])מדכלה תחומן תוך העיר: [51])חסורי מחסרה וה"ק, אבל הנותן עירובו תוך העיר, כולה כד' אמות; כיצד? וכו': [52])*דס"ל דאין נתינת העירוב בעיר עושה אותה כד' אמות, מדבאמת אין דר שם: [53])שנפרצו מחילותיה ולא חזי לדיר': [54])דנותן בתוכ' כולה נחשבת כד"א, ונותן ע"ג, אין לו רק אלפים מעירובו: [55])ר"ל אע"ג דפליגי בנותן עירובו במער', עכ"פ במודד תחומו, וכלו לו באמצע מער', מודו דאין לו רק אלפים: [56])אינו נכנס משם ונהלך, רק עד סוף תחומו: [0])מ"ו כ' הרב בסי' 54 והקשה רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל, למה בתחומין כל הבית כד"א, ובצוא' בבית שאני דמרחיק ד"א? ואת"ל התם בחשבות הדיבור תלי' ולא בריחוק מקום; הרי גם ללמוד תורה לפני מת כל הבית כד"א [כש"ך י"ד שד"מ]? ולבני הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל התם נמי אינו כחשבות איסור רק משום לועג לרש. ינב"ל אאמ"ו זצוק"ל.

פ"ו [1])*כותי או צדוקי ואפיקורס שכופרים בתורה שבע"פ, כערוני קלרות וכדומה: [2])ואסור ישראל לטלטל מבית לחצר עד שישכור

זה ואחד זה אינן צריכין לערב [32] : ו חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד [33], בש"א עירוב לכל חבורה וחבורה [34], ובה"א עירוב אחד לכולן . ומודים בזמן שמקצתן שרויין בחדרים או בעליות [35] שהן צריכין עירוב לכל חבורה וחבורה : ז האחין השותפים שהיו אוכלין על שלחן אביהם [36] וישנים בבתיהם [37], צריכין עירוב לכל אחד ואחד [34], אם שכח א' מהם, ולא עירב מבטל את רשותו [38]. אימתי בזמן שמוליכין עירובן למקום אחר [39] אבל אם היה עירוב בא אצלן [40], או שאין עמהן דיורין בחצר [41], אינן צריכין לערב : ח חמש חצרות פתוחות זו לזו [42] ופתוחות למבוי, עירבו בחצרות [43] ולא נשתתפו

במבוי, והי' להם ביחד יין, ולא התכוונו לשם שתוף מבואו' : 31)*שיתוף מבואו' דאילו עירובי חצירות צריך פת שלם דוקא . ולרמא [שפ"ז] דבדיעבד סומכין אשתוף תחת עירוב אפי' כשתתפו רק ביין, י"ל דא"כ לערב ערובי חצירות קאמר תנא, דסומכין אשתוף דיין : 32)*וקיי"ל כר"ש ; והוא שיהי' הכל בכלי א', ואפי' בזה ביין ולזה ביין [טור שס"ו . ורמ"א שפ"ו כ"ג] : 33) *ארמון שיש בו חדרים 33
הרבה [וכ"ל דטרקלין הוא נוטריקן טרוקו גלין [ע"ז דכ"ח], ר"ל פתחים ☞ סגורי', דדירת בני ארמון אינו נוח לכנוס שם כמו אצל הדיוט . וכמו כן נקרא ומה"ט בל"א [שלאסס] . אח"כ מצאתי קצת מזה בתשו' מהרמ"ע סי' מ"ה] . ומיירי שיש בין כל חבורה וחבורה מחיצה שאינה מגיע' לתקרה, וכל חדר פתוח לחצר , וצריכי' לערב עם שאר בני החצר : 34)כל א' וא' תתן פת : 35)*ה"ק בזמן שדרים בחדרים שהן כעין עליות כפרדים, שחלוקים במחיצות המגיעו' לתקרה : 36)ה"ק אחי' שאוכלין מזונותיהם כל א' לבד, משלחן אביהם, או שותפין שאוכלין יחד על שלחן א' : 37)וכולן דרים עם אחרים בחצר א'.: 38)*קמ"ל דכופין על מדת סדום, מדבל"ז אינו יכול להוציא : 39)שמניחין העירוב בבית אחר שבחצר : 40)שכולן מניחין העירוב בבית אביהן , והרי הבית שמניחין שם העירוב; א"צ ליתן פת : 41)שאין דר בחצר רק הם : 42)*בגמ' קאמר דל"ג פתוחו' זל"ז, דאע"ג דלעיל [פ"ד 36] אמרינן דבפתוחו' זל"ז וגם לר"ה , אין להם דריסת רגל זע"ז, עכ"פ הכא

עד שלא יוציא ויאסר עליכם [6]). רבי יהודה אומר [7]) בלשון
אחר, מהרו ועשו צרכיכם במבוי [8]), עד שלא יוציא [9]) ויאסר
עליכם: ג אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא עירב [10])
ביתו אסור מלהכנים ומלהוציא [11]) לו ולהם [12]), ושלהם [13])
מותרין [14]) לו ולהם [15]). נתנו לו רשותן, הוא מותר [17]) והן
אסורין [18]). היו שנים [19]), אוסרין זה על זה [20]) שאחד נותן
רשות [22]) ונוטל רשות [23]), שנים נותנים רשות [24]) ואין
נוטלין רשות [25]): ד מאימתי נותנין רשות, בש"א מבעוד
יום [26]), ובה"א אומ' משתחשכה [27]). מי שנתן רשותו, והוציא
בין בשוגג בין במזיד, הרי זה אוסר [28]) דר"מ, רבי יהודה
אומר, במזיד אוסר [29]) בשוגג אינו אוסר: ה בעל הבית
שהיה שותף לשכניו [30]) לזה ביין ולזה ביין, אינן צריכים
לערב [31]). לזה ביין ולזה בשמן, צריכין לערב, רש"א אחד

וכו': [6])דכשהוצאתם החזקתם ברשותו, ולא יכול הצדוקי לחזור מבטולו; ועכ"פ ש"מ דבטולו מועיל, כמו ישראל: [7])*ר"י ס"ל צדוקי כעכום, ואביו דר"ג ה"ק מהרו וכו': [8])מע"ש: [9])עד שלא יצא יום ע"ש: [10])עירובי חצרות עם בני החצר, וביטל להם חלק חצירו: [11])להוציא מביתו לחצר: [12])דביתו לא ביטל להם: [13])בתים שלהן: [14])להכנים ולהוציא מבתיהן לחצר: [15])דכשביטל להן חלקו, החצר ובתיהן רשות א' הן; והוא הו"ל כאורח דרשאי לטלטל באכסניא שלו: [17])להכנים ולהוציא מביתו לחצר, אבל מבתיהן לא דהרי לא בטלו רק חלקם בחצר: [18])אפי' מביתו לחצר, דרבי' לגבי יחיד לא מחשבו אורחי': [19])שלא ערבו, ושאר בני חצר שערבו בטלו להן רשותן, תו הו"ל כחצר של אלו השנים: [20])דעכ"פ אלו הב' לא ערבו; ואע"ג דחזר א' מהן וביטל שוב לחבירו, לא מהני, דמדאוסרי' זע"ז, ש"מ דביטול קמא לא מהני, ואיך יבטל זה רשות שאינו שלו:: [22])ר"ל מבטל לאותן שלא עירב עמם: [23])שיבטלו הם לו: [24])*ולא גזרי' נותנין אטו נוטלין: [25])*אפי' בא"ל בביטול קמא קני על מנת להקנות, לא אמרי' שליח שווי': [26])דס"ל ביטול הקנאת רשות הוא, ואסור בשבת: [27])ס"ל ביטול סילוק רשות הוא: [28])דקנים: שוגג אטו מזיד: [29])מיהו בהחזיקו כבר אינו אוסר כסי' 6: [30])שדרי'

הרגל אוסרתה, וחכ"א אין דריסת הרגל אוסרתה 56): י שבה אחד מן החיצונה ולא עירב, הפנימית מותרת והחיצונה אסורה, שבה אחד מן הפנימית ולא עירב, שתיהן אסורות 57). נתנו עירובן במקום אחד 58) ושבת אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב, שתיהן אסורות 59), ואם היו של יחידים 60) אינן צריכין לערב 61):

פרק ז הלון 1) שבין שתי חצרות, ד' על ד' 2) בתוך עשרה 3), מערבין שנים 4) ואם רצו מערבין אחד 5), פחות מד' על ד' 6) או למעלה מי' 7), מערבין שנים ואין מערבין אחד 8): ב כותל שבין שתי הצרות

אוסר: 56) אפי' בשלא עירבו פנימי' דהו"ל רגל האסור, ס"ל דאינו אוסר: 57) דהו"ל פנימי רגל האסו', ואוסר: 58) ר"ל שעירבו ב' החצרו' יחד, ונתנו עירובן בחצונה, שהיא נקראת מקום א', מדשתיהן משתמשין בה ביחד: 59) אפי' פנימי', מדאינה יכולה לסגור פתח' ולהסתלק מהחצונ', דהרי אין ערובה גבה; אבל בנתנו שתיהן עירוב' בפנימי', חצונה מתסרא בשכ' דפנימי', ופנימי' לא מתסר' בשכ' דחצונ', דיכולה פנימי' לסגור פתחה ומשתמשא, דהרי עירובן אצלן: 60) שדר בפנימי' רק א', ובחצונ' רק א': 61) זה עם זה, דפנימי רגל המותר במקומו ואינו אוסר; ותנ"ק אתי' והכי קיי"ל. מיהו במפסיק ר"ה או כרמלית בין פנימי' לחצונה, שלא היו יכולין לערב, אז אפי' רגל האסור אינו אוסר [כנ"ל ל"ט]:

פ"ז 1) *חור מפולש בכותל: 2) טפחי': 3) *ר"ל שקרקע החלון תוך י"ט סמוך לארץ: 4) כל חצר לעצמ', ואסורי' לטלטל מזו"לז: 5) שיערבו יחד ויהא מותר לטלטל מזל"ז: 6) דלא פתח הוא: 7) דאז לא ניח' תשמישתא: 8) *מיהו בחצר או בית מקור', אפי' למעלה מי' טפחים מערבין א', דניח' תשמישתא ע"י ספסלי' שדרך לשום סמוך לכתלים [אב"י כך פי' הר"ן ומור' דר"נ בשם. דינ"ז ניח' תשמישתא. וק"ל ומפסחי' [דח' א] דאמרי' הא בינלאי דאין נוח תשמישתן והביא הטור [א"ח תל"ג] בשם הירושל' דלמיגב' מי' לא ניחא תשמישתא? וא"ל דהירושל' דהתם פליג אר"נ דהכא, ויהי' באמת סייעתא מהכא לטור התם דפליג אירושל'; עכ"פ ק"ל אמאי כ' הטור דבמקום שאין יד האדם מגעת א"צ בדיק', ומסתמ' הכוונה מבלי שצריך ליעמוד אספסל, וק' הרי הכא משמע דאפי' גבוה הרבה ניחא תשמישתא מקרי? וכ"ל דדוקא בבדיקת חמץ דמשגיחין בתשמיש דליגבר, אם כבר השתמש שם תוך

8

במבוי, מותרין בהצרות[43] ואסורין במבוי[44]. ואם נשתתפו במבוי[45], מותרים כאן וכאן, עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי, ושכח אחד מבני הצר ולא עירב, מותרין כאן וכאן[46]. שכח א׳ מבני מבוי[47] ולא נשתתף, מותרין בחצרות ואסורין במבוי[48], שהמבוי לחצרות כחצר לבתים[49]:

ט שתי הצירות זו לפנים מזו[50], עירבה הפנימית[51] ולא עירבה החיצונה, הפנימית מותרת[52] והחיצונה אסורה. החיצונה ולא הפנימית, שתיהן אסורו׳[53]. עירבה זו לעצמה וזו לעצמה, זו מותרת בפני עצמה וזו מותרת בפני עצמה[54]. רבי עקיבא אוסר את החיצונה[55], שדריסת

כשפתוקו׳ זל״ז ומעורבת יקד, הו״ל כחד חצר, ובכה״ג אעפ״י שעירבו
אסור לטלטל בחצר, דהרי אין מבוי כיתר בלקי וקור׳ עד שיהי׳ ב׳
חצרות פתוקו׳ לה : [43] כל חצר לעצמ׳ : [44] דאין סומכין אעירוב
45 תחת שיתוף : [45] °ר״ל גם במבוי [אב״י ק׳ פשיט׳? וכ״ל דסד״א דצריך
☞ להשתתף ואח״כ לערב דאז אין העירוב סותר לשיתוף, משא״כ כשעירב׳ תחלה
כל חצר בפ״ע, הרי הפרידו א״ע זמ״ז, וכשישתתפו אח״כ סותר השיתוף לעירוב,
סד״א דכתבטל העירוב עי״ז קמ״ל. או כ״ל דקמ״ל דאף דלא עירבו דרך פתחי׳,
רק כ״א לעצמ׳, אפ״ה סומכין לענין זה אשיתוף שיטלטלו דרך פתחי׳ [כא״ח שפ״ז]
עכ״ל : [46] *אף שאחד שכח ולא עירב, הרי יש לו עכ״פ חלק בהשיתוף
דהא דהמשתתפין במבוי לריכו׳ עירוב בחצר, ה״ט שלא ישתכח תורת
עירוב מתינוקת שאין רואין מה שנעשה במבוי, והכא הרי ראו שרוב
בני החצר ערבו. ומיירי בלא שתפו בפת, דאל״כ אפי׳ שכחו כולם
סומכין אשיתוף תחת עירב. מיהו מתני׳ ר״מ היא [ש״ס דעא״ב]
ואכן קיי״ל כרבנן דסומכין אשיתוף תחת עירוב אפי׳ כשתתפו ביין
כלעיל 31. : [47] *ר״ל א׳ מבני חצר של אותו מבוי : [48] *דאין
סומכין אעירוב תחת שיתוף, ואפי׳ כשתתפו רובן לא מהני, דהעירוב
שעירב כל חצר לעצמ׳, איך יועיל להתיר טלטול במבוי, והרי אפי׳
מחצר לחצר שלא דרך מבוי אסור לטלטל : [49] דכשם שמבתים לחצר
אסור להוציא בלי עירוב, כ״כ מחצר למבוי אסו׳ להוציא בלי שתוף :
[50] חצונה פתוח׳ לר״ה, ולפנימי׳ יש דריסת רגל דרך חצונה לר״ה :
[51] לעצמה לטלטל בחצרה : [52] לטלטל בחצר׳ : [53] דפנימי׳ שלא עירב׳
במקומ׳, הו״ל רגל האסו׳ במקומ׳, ואוסרת בדריסת רגליה אחצונה :
[54] דרגל המותר במקומו אינו אוסר : [55] דס״ל אף רגל המותר

מערבין אחד ואין מערבין שנים: ו כיצד משתתפין במבוי [20], מניח את החבית [21], ואומר הרי זו לכל בני מבוי, ומזכה להן [210] על ידי בנו ובתו הגדולים [22] וע"י עבדו ושפחתו העברים [220], וע"י אשתו [230], אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים [23] ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים, מפני שידן כידו [24]: ז נתמעט האוכל [25], מוסיף ומזכה, ואין צריך להודיע [26]. נתוספו עליהן [27], מוסיף ומזכה וצריך להודיע [28]: ח כמה

לאכול; אבל להעמידה שם בידים לא, דלמא ממעיט לי' בע"ש סמוך לחשיכ' עד יותר מרובע י' ולא אדעתי' ויטלטלו בשבת בחצר האסורה [אבל נאכלה בהמ' בעצמ', לא אכלה כל כך ביום א']. מיהו לא גזרי' שיתמעט בשבת דווקא מקיל' שנפרצה בשבת לר"ה או לכרמלי' אסור; אבל מחצר לחצר, אמרי' שבת שהותר' הותר' [תוס' די"ן, ורא"ש כאן, וא"ח שע"ד]: [19])*בגובה, וברוחב של יותר מי' אמות. ונתמעט בקול, דאלו בשבת
20 מדהותר' הותר' כלעיל: [20])*שתופי מבואו' וכ"ל דקמ"ל דלא מבעיי' ערובי חצירות ודאי מהכי זכוי לשכניו; אלא אפי' שתופי מבואו' דסד"א דאין לו קירוב הדעת עם בני חצר אחרת, וודאי קפיד שלא יאכלוהו ולא הוה עירוב [כשם ש"ו ס"ה], קמ"ל: [21])אם שלו היא דאם משלהם א"כ לזכות להן: [210])*שאומר להזוכה, זכה בה לבני המבוי, והזוכה מגביה החבית טפח לשמן: [22])*לכתחיל' דווקא באינן סמוכין על שלחנו, ובדיעב' אפי' סמוכין על שלחנו; דאע"ג דמציאתן לאביהן, אפ"ה לאחריני מצי מזכה על ידן. מיהו ביש לבנו אשה, אז אפי' סמוך אשולחנו, מותר לכתחיל': [220])*אע"ג דשפחה עברית וודאי קטנה היא, דהרי נערה יוצאה בסימנין, וא"כ קטנה איך תזכה לאחרים? בעירובין דרבנן מזכה ע"י קטן; דידה כיד אביה ולא כיד רבה: [230])*אם לכתחיל' דווקא באינו מעל' לה מזונות, ובדיעבד אפי' במעל' לה מזונות: [23])*אפי' אינן סמוכין אשולחנו: [24])*ולאו זכיי' היא [כל זה שם ש"ו ס"י]: [25])משיעור המפורש במ"ק: [26])*דדווקא בתלתא לריעותא, שמערב משלהן, וממין אחר, וכבר כלה הראשון, אז צריך להודיע. מיהו באותו שבת שנתקלקל, א"צ תיקון בנשתייר כ"ש [שם ס"ח]: [17])דיורין: [28])*מיירי שהדיורין שנתוספו דרי' בבית שפתוח לב' חצרות להכי אף במוסיף משלו, שמא ימאנו בני החצר לערב

גבוה י' ורחב ד' [9], מערבין שנים ואין מערבין אחד. היו בראשו פירות, אלו עולין מכאן ואוכלין, ואלו עולין מכאן ואוכלין, ובלבד שלא יורידו למטה [10]. נפרצה הכותל, עד עשר אמו', מערבין שנים ואם רצו מערבין אחד, מפני שהוא כפתח, יותר מכאן, מערבין אחד ואין מערבין שניים [11]: ג חריץ שבין שתי הצירות [12], עמוק עשרה ורחב ד' [120], מערבין שנים ואין מערבין אחד, אפי' מלא קש או תבן [13], מלא עפר או צרורות, מערבין א' ואין מערבין שנים: ד נתן עליו נסר [14] שהוא רחב ד' טפחים, וכן שתי גזוזטראות [15] זו כנגד זו [150], מערבין שנים ואם רצו מערבין א', פחות מכאן [16] מערבין ב' ואין מערבין אחד: ה מתבן שבין ב' הצירות [17] גבוה י' טפחים, מערבין ב' ואין מערבין אחד [170], אלו מאכילין מכאן ואלו מאכילין מכאן [18]. נתמעט התבן מי' טפחי' [19]

ימות השנה, וכיון שא"א שישתמש שם מבלי ספסל או סולם, היכי מצוי שישתמש שם, ולהכי א"צ בדיק', דכל שאינו רגיל א"צ בדיקה [כרמג"א תל"ג סק"ז]; משא"כ הכא אין משגיחין על זמן העבר, רק על להבא, והרי יכול להשתמש כך [וכ"ל דאי' לבני הר"ב המאה"ג שליט"א דהרי לול שבעליי' בש"ס [דינו"ב] א"צ אפי' סולם ארעי להתירו; ובחמץ דוקא ביש וודאי ככר בשמי קורה צריך להורידו דלמא נפל ואתא למיכלי', [כפסחים ד"י ע"ב] אבל וודאי לא ס"ד שיצטרך לבדוק בשמי קורה]: 9)*אפי' בפחות מרוחב ד' הוה מקיל', רק משום סיפא נקט רחב ד' טפחי', דבפחות מד"ט הוה מקום פטור, ומותרי' להוריד ממנו לבתים: 10)לבתים, אבל לחצר שרי: 11)ובעירבו שנים, הו"ל כחולקי' עירובן, ואוסרי' אהדדי: 12)שמפסיק ביניהן ע"פ כולו: 120)טפחים, דאז, אין כוח לפסוע משפתו לשפתו: 13)*לאו סתימה היא, דלא מבטל לי', דבקש הניטל בשבת מיירי, דחזי לבהמ': 14)[ברעטט] כעין גשר, דהוה כפתח: 15)[גאללעריא], כעין תקרה בולטת מאמצעית הכותל לר"ה: 150)*ונתן נסר מזו לזו: 16)דאז ירא לעבור על נסר קצר כזה, ולא הו"ל פתח: 17)גדיש של תבן מפסיק ביניהן ע"פ כל החצר: 170)דאע"ג דתבן לא מבטל [כמ"ג]? הייני דלהוי כסתימ', אבל הכא מחיצה היא: 18)*מאכילין בהמתן

יא נותן אדם מעה להנוני ולנחתום, כדי שיזכה לו ערוב [39], דברי רבי אליעזר, וחכ"א לא זכו לו מעותיו [40] ומודים בשאר כל אדם [41], שזכו לו מעותיו [42]. שאין [43] מערבין לאדם אלא מדעתו, אמר רבי °יהודה בד"א בעירובי תחומין [44], אבל בעירובי הצירות, מערבין לדעתו ושלא לדעתו, לפי שזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לאדם שלא בפניו [45]:

פרק ח כיצד משתתפין בתחומין, מניח את החבית, ואומר הרי זה לכל בני עירי [1], לכל מי שילך

קצרות: [37])והוא שיהי' כשיעור הנ"ל, והכי קיי"ל [שם י']; [39])*שא"ל כשיבואו בני חצירי לקנות ממך פת לעירוב, תן להם מעט יותר בשבילי: [40])*דמעות אינן קונות עד שימשוך. ואע"ג דלצורך מלוה 40
מעות קונות [חו"מ קנ"ט]? צ"ל דהיינו רק שאין המוכר יוכל לחזור בו, אבל עכ"פ אינו שלו עדיין, כדצריך לגבי עירוב. מיהו בזיכה לו נקנה ע"י אחר, מהני דהרי עשאו שליח למשוך עבורו [א"ח שס"ט]: [41])ר"ל באמר כן לאדם שאינו נקנה: [42])מדאין דרך בעה"ב למכור 43
פתו, הו"ל כאמר ערב לי, דמהני אפי' בנקנה [שם]: [43])*ר"ל גם בהא מודים שאין מערבין וכו'; כמו שאפר כירה מוכן [פ"א דביצ']: [44])דחוב הוא לו, שמפסיד לצד האחר: [45])*ואע"ג דבמ"ז צריך להודיע, התם פתוח לב' חצרו', משא"כ הכא: מ"א כ' הרב בני' 8, וכ' עלה דהינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל, וז"ל ומשמע דגם בבית מקורה, אם חדר מיוחד לב"א בפ"ע, צריכין ליערב כדתוי"ט, וק"ל א"כ למה נזכר רק עירובי חצרו' ומבוי, ולא עירובי בתים? ואת"ל בית וחצר שוין בדינן, ובים עירובי חצירות א"צ עירובי בתים, ומשא"כ למבוי אפי' בתין [בא"ח שפ"ז]; ועכ"פ ק"ל למה עירוב השבילין בבית, דהיינו חצי כותבו', דכותבת פחות מביצה ומעט [כמג"א תפ"ה], ועי"ח כגרוגרות לכל א' [כמ"ח], ועירובי תחומין ב' סעודו' לכל א' [כפ"ח]? ואת"ל עת"ב להתיר צרכי אכיל', ושיעור אכיל' בזית [ורק שיעור שביע' בביצה [בברכות דמ"ד, ואכילת קבע ג' בצי' לרמב"ם וד' בצים לרש"י, וזהו אכילת פרס [בא"ח תרי"ב], וליתובי דעתא שלא יהי' בינוני דיו"כ, פחות מכותבו']; ומשא"כ ע"ח שבא להתיר הוצא', להכי צריך שיעור הוצא', דהיינו כגרוגרת [כפ"ז דשבת] והוא שליש ביצה, ודהו"ל י"ח גרוגרת בב"ס [כמ"ח]; ומשא"כ לתחומין צריך ב"ס כחיוב אכיל' דיומו. ועכ"פ ק"ל הרי לשבת ג"ס בעינן? וצ"ל מדילא בכי טוב [כרפ"א דפסחי'], א"כ לא יצא בליל', ועכלה"ט. ולבנו ותלמידו נ' כיון דלסעודה ג' בגי במעט יותר ומבינ' כפי' רנ"א, וכיון דלא צריך סעודה שלישית לא תקנו לה בעירוב:

פ"ח [1])ואם משלו, צריך לזכות ע"י אחר: [2])*של בשוין; דלכתחיל'

הוא שעורו, בזמן שהן מרובין[29], מזון שתי סעודות[30] לכולם, בזמן שהן מועטין[29], כגרוגרת להוצאת שבת[30] לכל אחד ואחד[31]: ט אמר רבי יוסי, בד"א בתחילת עירוב, אבל בשירי עירוב כל שהוא[32], ולא אמרו לערב בחצרות אלא כדי שלא לשכח את התינוקות[33]: י בכל מערבין[34] ומשתתפין[35] חוץ מן המים ומן המלח, דברי רבי אליעזר, רבי °יהושע אומר ככר הוא עירוב[36], אפי' מאפה סאה והיא פרוס' אין מערבין בו, ככר באיסר והוא שלם, מערבין בו[37]:

עם. אלו שייכי' גם לחצר אחרת : 29)מי"ח בני אדם : 30)*הוא שיעור ו' ביצים לרמב"ם וח' ביצי' לטור : 31)*הוא כשליש ביצה לכל א' : 310)*ר"ל כשיעור הוצאות אוכל בשבת, דאינו חייב רק בכגרוגרת, כך שיעור העירוב להתיר ההוצא' : 32)*והכי קיי"ל. ודוקא בנתמעט אחר שנשתמש שבת ראשון, והי' שם גם שתוף, אז כשר גם לשאר שבתות; אבל בנתמעט קודם שבת ראשון, או שלא היה שם גם שתוף, פסול לשאר שבתות [מג"א שס"ח ג']. אבל לאותו שבת אפי' לכתחילה מותר לאכלו כשוודאי קשיכה [שנ"ד]. ובנתעפש העירוב עד שאינו ראוי לכלב, הו"ל כאילו אינו; ולכן נוהגין לערב במצה שאינה מתעפשת מהר. ואפ"ה ראוי שגדול העיר יזכה לעירו ע"י קדש בכל שבת בלי ברכה; והוא שלא יקפיד אם יאכלוהו [בפי' שס"ו]:
34 33)*כפ"ו 46; להכי מקלינן בי' בזה. ולפ"ז לדידן, שהערובי חצירו' הוה כמי שתוף מבואו', עירוב שנתמעט פסול [מג"א שס"ח]: 34)*נ"ל דה"ק כל מין מאכל ראוי לעירוב; יש שראוי גם לחצרו', כפת אפי' אינו שלם, ויש שאינו ראוי רק לתחומין ולשתופי מבואו', כגון שאר אוכלין ומשקין; חוץ ממים ומלח דלא חזי לשום עירוב. מיהו במים ומלח מעורבין יוצא בו לתחומין ולמבואו' [שפ"ו ות"ט]; וי"א שצריך גם מעט שמן, וי"א מעט תבלין. אמנם שעור מאכל לעירוב, ב' סעודו', ושיעור משקה ב' רביעי', ובראוי לטבל בו פת, סגי במשקה כדי ללפת בו ב' סעודות פת; רק דבעירוב חצירות או שתוף דצריך שיהיו מעורבי' שלא יאסר א' על חבירו, סגי בשעור א' לכולן; ובתחומין צריך השעור לכל א' וא' [שס"ח ות"ג] : 35)שתופי מבואו' : 36)לערובי

ששכחו ולא עירבו[13], כל שגבוה י' טפחי'[14] למרפסת[15] פחות מכאן לחצר[16], החוליות הבור[17] והסלע שהן גבוהים י' טפחים[18], למרפסת[19], פחות מכאן, לחצר[16] במה דברים אמורים, בסמוכה, אבל במופלגת[190], אפי' היא גבוה י' טפחים לחצר[16], ואיזו היא סמוכה, כל שאינה רחוקה ד' טפחים[190]: ד הנותן את עירובו[20] בבית שער[21], אכסדרה[22], ומרפסת, אינו ערוב, והדר שם[220] אינו אוסר עליו[23], בבית התבן, ובבית הבקר ובבית העצים, ובבית האוצרות, הרי זה עירוב, והדר שם אוסר עליו, רבי יהודה אומר, אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית[24] אינו אוסר עליו[25]: ה המניח ביתו, והלך לשבות בעיר אחרת, א' נכרי וא' ישראל

לחצר, ומשם לר"ה : 13)°אלו עם אלו, רק כל א' לעצמ', ואפ"ה לא אסרו אהדדי, דלמרפסת גבוה י"ט, הו"ל רשות לנפשה, והו"ל כחצר פנימי' וחצונה כשעירב' כל א' [פ"ו מ"ט] : 14)כל תל ועמוד שגבוה י' טפחים, ועומד בחצר סמוך למרפסת : 15)*בני עליי' מותרי' להוציא לשם ולא בני חצר; והוא שאין פתחי עליות גבוהים מתל י"ט, דאז ניח' תשמישת' לשם מעליי', טפי מלבני חצר : 16)*ר"ל אף לחצר, ומלא ערבו זה עם זה, שניהן אסורין בו; ומפרש כיצד? חולית וכו' : 17)שפה גבוה שסביב לבור : 18)מתחתית החצר : 19)*מיהו בור צריך שיהי' מלא מדברים שאסור לטלטלן בשבת, דאז א"א שתתרחק קרקעית הבור י' טפחים מגובה המרפסת בשבת; דאל"כ שניהן אסורי' בה, שמא יטלו ממנה בשבת, ותתרחק מהמרפסת י"ט: 190)המרפסת מהבור וסלע: 20)עירוב חצירות: 21)*ר"ל בחדר קטן שסמוך לשער החצר או הבית, שיושב שם שומר הפתח [פּאָרטיער] : 22)חדר מקורה בלי מחיצו', [זאאמערהויז]: 220)[בגאללעריא] גופה, ולא בחדרי העליות שפתוחי' למפרסת : 23)על בעל החצר שלא עירב עמו : 24)שרשות לבעל החצר להניח שם כליו : 25)ודוקא בכלי' שאין נטלין בשבת, דא"א להוציאן משם בשבת, וגם שאין בחצר דורין אחרי' שאין להם תפיסת יד שם;

לבית האבל או לבית המשתה 2), כל שקיבל עליו מבעוד יום 3) מותר, משתחשך 4) אסור, שאין מערבין משתחשך: ב כמה הוא שיעורו, מזון שתי סעודות 5) לכל אחד 6), מזונו לחול ולא לשבת, דר"מ, רבי יהודה אומר לשבת ולא לחול, וזה וזה מתכוונין להקל 7), רבי יוחנן בן ברוקה אומר מככר בפונדיון מד' סאין בסלע 8), רש"א שתי ידות לככר משלש לקב 9), הצייה לבית המנוגע 10), וחצי הצייה לפסול את הגוויה 11): ג אנשי חצר ואנשי מרפסת 12)

אין מערבין רק למצוה או לטיול לעונג, או משום יראה, אבל לא לדבר רשות [תוי"ט] : 3)*ר"ל שנודע לו מבעו"י שהניחו העירוב, אפי' לא קבל עליו לסמוך על העירוב עד חשיכה, דבעירוב דרבנן יש ברירה [תי"ג] : 4)ר"ל אם לא נודע לו עד שתחשך : 5)כל א' כפי מזונו : 6)*ואף דלעיל [פ"ז מ"ח] סגי לכולן ביחד כהך שיעור? התם בעירוב חצרות כולן תלויין זב"ז בהיתר הוצא' לחצר, דאי' שלא עירב אוסר על כולן, משא"כ הכא : 7)ר"מ ס"ל בשבת דבסים תבשילי, אכיל טפי, ור"י ס"ל בשבת דאכיל ג' סעודו' אינו מרבה לאכול בכל סעודה : 8)ר"ל כשיעור ככר שנלקח בפונדין כשמוכרי' ד' סאין בסלע; דד' סאין הן כ"ד קבין. וסלע הוא ד' דינרין, ודינר ו' מעין, ומע' ב' פונדין, נמצא סלע הוא מ"ח פונדין, ומגיע חצי קב לפונדין; והנחתום מרויח החצי בעד טחינה ואפיי' וטרח', ולכך אינו נותן רק ככר כרובע קב בעד פונדין, ורובע הקב הוא כשיעור ו' בצים : 9)*ר"ל ב' שלישים של ככר שנעשה משלישית הקב, דקב הוא ד' לוגין, ולוג ו' ביצים, הו"ל קב כ"ד בצים, ושלישית הקב ח' ביצים, וב' חלקי ככר כזה, הם ה' בצים ושליש. וקיי"ל בסתם בני אדם כר"מ, וברעבתן כר"י בן ברוקא [ת"ט] : 10)*ר"ל חצי ככר כנ"ל למר או למר, שעורו לבית המנוגע, שהנכנס בו אף שנטמא' מיד, אין בגדיו שלובש טמאין, עד שישהה בכדי שיאכל ככר כזה; והוא שעור פרס דכולה נמ', לריב"ב ג' בצים ולר"ש ד' בצים [ובכל פעם פסק הרמב"ם כריב"ב ורש"י וטור כר"ש, לבד ובעירוב דמודו כולהו כריב"ב דשיעורו ו' בצים] : 11)באוכל אוכלין טמאים חצי פרס, נפסל גופו מדרבנן מלאכול תרומ' עד שיטבול, שעורו לריב"ב ביצה ומחצה, ולר"ש ב' בצים : 12)הוא [גאללעריא] שבחצר, שהרבה פתחי עליות פתוחין לה, ומשם יורדים

כותל שעל גבה תדון משום מחיצה[36]), אמר רבי יהודה מעשה באמה של אבל[37]) שהיו ממלאין ממנה על פי זקנים בשבת, אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור[38]) :

ח גזוזטרא שהיא למעלה מן המים[39]), אין ממלאין הימנה בשבת, אא״כ עשה לה מחיצה[40]) גבוהה י׳ טפחים, בין מלמעלה[41]), בין מלמטה[42]). וכן ב׳ גזוזטראות זו למעלה מזו[43]), עשו לעליונה[44]) ולא עשו לתחתונה (לתחתונה ולא לעליונה), שתיהן אסורות עד שיערבו[45]) :

ט חצר שהיא פחותה מד׳ אמות, אין שופכין בתוכה מים בשבת[46]), אא״כ עשו לה עוקה[47]) מחזקת סאתים[48])

---

36 ☞ כלעיל : 36)*כ״ל דנקט בור במשנה ו׳ לרבות׳ דת״ק, דלפי׳ עשה המחיצה להתיר המים, אפ״ה לא מהני רק תוך אוגנו; ונקט נהר במשנה ז׳ לרבות׳ דר״י דלפי׳ לא נעשה הכותל להתיר, מהני : 37)שם מקום : 38)שלא היה הנקב עמוק י׳ ורחב ד׳, למחשב כרמלית, ולא משום כותל שע״ג התירו : 39)*תקרה שבולט מכותל עליי׳ למעלה מהמים, ועליו עומדין בני עליי׳ ושואבין דרך הנקב שבאמצע התקרה : 40)*סביב התקרה הנ״ל או סביב שפת הנקב, דעי״ז אמרינן גוד אחית מחיצתא : 41)על תקרה הנ״ל : 42)*מחוברת בהתקרה מלמטה. ולרמב״ם זהו פי׳ מלמעלה, ומלמט׳ ר״ל על המים נגד נקב הגזוזטרא, דאמרי׳ גוד אסיק מחיצתא : 43)*דנעשו עליונ׳ ותחתונ׳, שתיהן מותרי׳, אם נקב העליונ׳ מכוון נגד נקב התחתונ׳ : 44)ר״ל שעשו כולן בני עליונה ותחתונה, מחיצה בשותפות לעליונה : 45)דתחתונה אין לה מחיצה, ועליונה כיון שמחיצת׳ בשותפו׳ נעשה, אוסרת תחתונה עליה ; וכ״ש בעשו לתחתונה ולא לעליונה, אפי׳ אין לה שותפו׳, שניהן אסורים, מדיש לעליונה רשות לשאוב דרך תחתונה, אוסרת עליה ; ובעשו שתיהן, שתיהן מותרי׳ כנ״ל, דגלי דעתייהו להסתלק משותפו׳, והו״ל עליונה ותחתונה כשכינו׳ לחלונה [פ״ו מ״ט] . מיהו באין י״ט מזו לזו, הו״ל שתיהן כגזוזטר׳ א׳ וצריכין לערב [כ״כ הרמב״ם וגי׳ בא״ח ססי׳ שנ״ה דלא פסק כן] : 46)*דפחות מד׳ אמות אין מי תשמישו ראויין להבלע במקומן, והן יוצאין לר״ה, וגזרינן כמו אטו זריקה לר״ה : 47)גומא : 48)כך שיעור מי תשמיש

הרי זה אוסר [26], דברי ר"מ, רבי יהודה אומר אינו אוסר [27], רבי יוסי אומר נכרי אוסר [28], ישראל אינו אוסר, שאין דרך ישראל לבוא בשבת, רבי שמעון אומר אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר, אינו אוסר, שכבר הסיע מלבו [280] : ו בור שבין ב' חצרות [29], אין ממלאין ממנו בשבת אלא א"כ עשו לו מחיצה גבוהה י' טפחים בין מלמעלה [30], בין מלמטה [31] בין מתוך אוגנו [32], רשב"ג אומר בש"א מלמטה [31] ובה"א מלמעלה [30] אמר רבי יהודה לא תהא מחיצה גדולה מן הכותל שביניהם [33] : ז אמת המים [34] שהיא עוברת בחצר, אין ממלאין הימנה בשבת [35], אלא אם כן עשה לה מחיצה גבוהה י' טפחים בכניסה וביציאה [350], רי"א

דאל"כ אוסר : 26)*על בני חצרו, דדירה בלי בעלי' שמה דיר' היכא דאפשר שיבוא היום אי לאו שבת. מיהו במרוחק מהלך יום א', שא"א שיבוא היום, בישראל אסיר, משום דכי איתא אסו' מדינא, כי ליתא נמי גזרי' שיהי' שמה דירה מדרבנן; אבל עכום דכי איתא אינו אוס' רק משום גזירה שילמוד ממעשיו, כי ליתי' לא גזרי' [ש"ס סנ"ג] : 27)דדירה בלי בעלי' לא שמה דירה : 28)*אם מרוחק תוך מהלך יום, דשמא יבוא בשבת : 280)*אבל אצל בנו אינו מסיק דעתו מדירתו, דמצוי קטט כלתו עמו ויצא; מש"כ חתנו אין דרך שיתקוטט. והכי קיי"ל דאצל בתו בין ישראל אינו אוסר [שיצ"א] : 29)חצי' בזו וחצי' בזו ולא עירבו : 30)שהיו ט' טפחים מהמחיצה למעלה מהמים, וטפח בתוך המים : 31)שהיו ט' טפחים מהמחיצה תוך המים, וטפח למעלה מהמים : 32)*ר"ל שכל המחיצה למטה משפת האוגן שסביב לבור, אע"ג שאין המחיצה נוגע במים, אמרינן גוד אחית מחיצה, אעפ"י שהמים מעורבין מתחת : 33)*דכותל שמפסיק בין ב' חצרות ועוברת ע"פ הבור, מתרת אף שאינה נכנסת באוגנו כלל; כמו כן לא נחמיר במחיצה, אף שאינה חזקה ועבה ככותל, וסגי בעוברת : 34)נחל קטן : 35)*דנהר, אף ברה"י דינו ככרמלית : 350)*וטפח מהיוד טפחים משוקע במים או למעל' מהמים

פרק ט כל גגות העיר רשות אחת [1], ובלבד שלא יהא גג גבוה עשר או נמוך עשרה [02], דברי ר"מ [0]וחכמים אומרים כל א' וא' רשות בפני עצמו [3], ר"ש אומר א'.גגות וא' חצירות וא' קרפיפות [4] רשות אחת, לכלים [5] ששבתו בתוכן, אבל לא לכלים ששבתו בתוך הבית [6] : ב גג גדול סמוך לקטן [7], הגדול מותר [8]

בדיוט' שיזובו למטה להעוקה שבחצר, דהעוקה סמוכה לדיוט' שלהן : 61
[61])*אפי' לשפכן בדיוט' שלהן שיזובו למטה אסור, דקיישינן מדהעוק' רחוקה מהן, לא ירצו לקלקל החצר בהשופכין, ויטלטלו השופכין למט' להעוקה שבחצר שאינה מעורבת [כ"כ תוס', ולפענ"ד מדסתם השם משמע אפי' קרובה להם העוק' ג"כ אסור ; ושאני אינך דעשו עוק', דמתוך כך יוכרו לבלי לטלטל ולהוריד למטה] . — ולהכי נקט דיוטאו', דקמ"ל דאפי' בעליות דטריח' מלתא להוריד למט' הכלי להחצר, אפ"ה קיישינן ; וכ"ש בב' בתים שבחצר קטנה : מ"ה כ' הר"ב כסי'. 26 וכ' יגלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א וז"ל וכ"כ רשי, ותמהני דבר"פ הדר מסקינן דר"ו ס"ל דיר' בלא נכרי' ל"ש דיר', רק ישראל דבי אית' אוסר, גזרו ליתא אטו איתא, ומתני' דלף בלית' אוסר מוקי לה דאזיל ואתא ביומי', וצ"ע ; 0
[0]אמר קטין חריך שקא דבבות הבהבות באהבות לרוכב בערבות, כי הלבישני בגדי ישע בסי' 26 להצדיק דברי שלושה הרועים הרואים באמונתם, הם רבותינו רשי ורבינו יונתן ור"ב, ויצא כנוגה צדקם, דבש"ס שם לא קאמ' „ גזרו ליתא אטו איתא", כדנקט הגאון הנ"ל, רק ז"ל הש"ס, ישראל דבי איתא אסיר, כי ליתא גזרו בי' רבנן, ר"ל לפענ"ד גזרו שיהי' שמה דיר' מדרבנן, דשמא יבוא מע"ש ולא אדעתי' ; משא"כ בנכרים אם כוני יבוא ספיק' הוה שמא ילמוד ממעשיו, והו"ל כעין ספק ספיק', וכגזירה לגזירה דל"ג רבנן] :

פ"ט [1])*אף שלא עירבו הדיורין שתחתיהן, מותר להוציא מגג לגג כלים ששבתו שם ; דמלאין תשמישן תדיר כבתים, ל"ג בה רבנן : [2])מגג האחר, דבכה"ג גזרי' משום תל בר"ה י"ט ורחב ד"ט, דלא ניחא לכתף עליו מחבירו : [30])*וצריכין לערב. ובחצירות וקרפיפות מודו ר"מ ורבנן דמותר להוציא מחצר לחצר ומקרפף לקרפף כלי ששבתו שם ; אבל מחצר לקרפף או איפכ' לא, רק דמגג לגג מחמרי חכמי' טפי מר"מ, ובמגג לחצר מקילי חכמי' טפי מר"מ [כך מוכח וש"ס נא' א'] : 5
[4])*חצר שאחורי הבתים : [5])*נ"ל דהך „ לכלים וכו', אכולה בבי קאי, ור"ל, הא דפליגי ר"מ ורבנן ור"ש, דוקא לכלים וכו' : [6])והביאן לחצר ע"י שערבו בני החצר, אסור לכ"ע להוציאן לחצר אחרת שלא ערבו עם חצר זו . והלכה כר"ש [בינ"נ] : [7])*כזה גג

מן הנקב ולמטה[49], בין מבחוץ בין מבפנים[50], אלא שמבחוץ צריך לקמור[51] מבפנים אין צריך לקמור: י רבי אליעזר בן יעקב אומר ביב[52] שהוא קמור ארבע אמות ברשות הרבים[53], שופכין לתוכו מים בשבת, °וחכ"א אפילו גג או חצר מאה אמה[54] לא ישפוך על פי הביב[55], אבל שופך הוא מגג לגג, והמים יורדין לביב. החצר והאכסדרה מצטרפין לד' אמות[56]: יא (וכן) שתי דיוטאות[57] זו כנגד זו[58], מקצתן[59] עשו עוקה, ומקצתן[59] לא עשו עוקה, את שעשו עוקה מותרין[60], את שלא עשו עוקה אסורין[61]:

אדם בכל יום: [49])*ר"ל שהגומא שהיא סמוך להנקב שבו מקלחין המים לר"ה, תהיה הגומ' מחזקת סאתים מתחת להנקב כדי שלא יזובו הסאתים מים דרך הנקב לר"ה: [50])ר"ל בין שהגומ' בחצר או בר"ה סמוך לכותל החצר: [51])[וועלבען], שיכסה הגומ', דאל"כ הו"ל הגומ' כר"ה [שכ"ז]: [52])[רעננע]: [53])*ופיה בתוך החצר שאין בה ד' אמו'. ונקט קמור, דבאינה קמור אפי' הביב ארוך הרבה אסור לשפוך מים דרך פיה שבחצר, דהו"ל כשופך מים לר"ה כסי' 51; מיהו אפי' אם הביב מכוס', אם אין בארכו ד' אמות אסור לשפוך מים לשם, דגרע מגומ' לעיל, דבגומ' המים הנשפכים נשארים שם, משא"כ הכא המים זוחלין מהביב לר"ה. אבל ביש ב' לטיבות' שהביב ארוך ד' אמות, והוא מכוס', אפשר שיבלעו שם סאתיי' מים שמסתפק בכל יום ולא יצאו לר"ה, ואף גם יצאו לא אתעביד מחשבתו. ודוקא שלא יהא סילון של עץ, שאין המים ראויין להבלע בה, גם צריך שיהי' הביב רחב ד' על ד' טפחים [שכ"ז]: [54])*שיש בביב ק' אמה בחצר, א"כ וודאי יבלעו בפנים: [55])*דלא דמי ביב לגומ' [נמ"ט], דהכא יצאין לר"ה להדיא. ומיירי הכא שיש חריץ בחצר במקום השפיכ' עד פה הביב, משא"כ לעיל [מ"ט] מדאין חריץ, יכולין המים להתפשט אנה ואנה ויבלעו במקומן, ולהכי לא פליגי התם רבנן: [56])*ארישא קאי, דביש בחצר עם האכסדר' ד' אמות, א"צ עוקה: [57])*נ"ל שהוא נוטריקון דיו תא, ר"ל חדר זוגיי, דהיינו עליי': [58])בב' צדדי החצר שלפניהן ביניהן, ולא עירבו יחד, והחצר פחות' מד"א: [59])ר"ל בני עליי' א': [60])*לשפוך מימיהן 57

בית שנפרץ משתי רוחותיו [13], וכן מבוי שנטלו קורותיו, או לחייו [14], מותרין באותו שבת [15], ואסורין לעתיד לבא [16] דברי רבי יהודה, רבי °יוסי אומר אם מותרין לאותו שבת מותרין לעתיד לבא, ואם אסורין לעתיד לבא אסורין לאותו שבת [17]: ד הבונה עלייה על גבי שתי בתים [18] וכן גשרים המפולשים [19] מטלטלין תחתיהן בשבת, דברי רבי יהודה [20], והחכמים אוסרין [21], ועוד אמר רבי יהודה מערבין [22] למבוי המפולש [23], והחכמים אוסרין [24]:

קנה מכאן וקנה מכאן ע"ג, אפי' באלכסון שרי [שס"ג ס"ל]: 13)*בקרן זוית כלעיל. ומיירי שאין תקרה פרוס' על זוית הפרוץ, דאל"כ פי תקרה יורד וסותם: 14)*קורתו או לחיו גרסי', דבחד קורה ובחד לחי סגי: 15)שנפרץ בו, מדהותר למקצת שבת: 16)ר"ל בשבת הבא: 17)*דאף בשבת שנפרץ בו, אסור; והכי קיי"ל. וכ"כ בחוט העירוב שניתק בשבת. מיהו בעיר שמוקפת חומ' ויש בקצה רחוב היהודי' חוט העירוב וניתק בשבת, ולא הי' קרוב לוודאי שיתקוהו עכו"ם בשבת, הואיל ומחיצו' קלוכו' קיימו', שבת שהותר' הותר' [שס"ה ס"ו]. וכל חוט עירוב שניתק בשבת, מותר לומר לעכו"ם בשבת לתקנו [ריב"ו]. אבל בנפסק בחול, ותקנו עכו"ם בשבת על
19 דעת ישראל שיטלטל בה, לא מהני [מג"א שם ס"ק ה']: 18)שהן בב' צדי ר"ה, ובנה עליי' מזו לזו: 19)*ר"ל שיכול לעבור תחתיהן, ויש לגשר ב' מחיצות תחתיה, בראשה ובסופה. ונ"ל דנקט בתים לרבותא דר"י, דאף דמחיצות הבתים לגוואי עבידן [סוכה יט"א], אפ"ה מהני לטלטל תחת העליי'; וקתני גשר לרבות' דרבנן, דאף שב' המחיצות לגשר נעשו, אפ"ה לא מהני לרבנן: 20)*דס"ל דהלכה למ"מ דב' מחיצות הוה רה"י: 21)*דס"ל דהלכה למ"מ ג' מחיצות בעינן: 22)*ר"ל משתתפין [כפ"ו מ"ה]: 23)*שיש לה ב' מחיצות, והניח קורה מכאן ומכאן בראשה ובסופה, הו"ל משום הנך ב' מחיצות של הבתים כרה"י, ומשתתפין לטלטל בה, וקמ"ל הא, אף דבמבוי שאינו מקורה ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כעליי' וגשר לעיל, אפ"ה סגי בב' מחיצות: 24)*דס"ל, דבמפולש לא מהני קורה מכאן ומכאן, רק צריך צורת הפתח בראש הא' ועי"ז הו"ל כאילו יש לה ג' מחיצות, דצורת הפתח ג"כ כמחיצ' דמי, ואז מותר מדאו' לטלטל בה, רק

והקטן אסור [9], הצר גדולה שנפרצה לקטנה, גדולה מותרת וקטנה אסורה, מפני שהיא כפתחה של גדולה [9]. הצר שנפרצה לרשות הרבים [10], המכנים מתוכה לרשות היחיד, או מרשות היחיד לתוכה, חייב [100], דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים, מתוכה לרשות הרבים, או מרשות הרבים לתוכה, פטור, מפני שהיא ככרמלית [11]:

ג הצר שנפרצה לרשות הרבים משתי רוחותיה [12], וכן

8)*מותר להעלות לשם כלי הבית שלמט'; ודוקא שאין הבית הגדול מחובר לבתים אחרים, גם שאין גג הגדול מתפשט להלן ממעל למחיצו' הבית שתחתיו, דעי"ז מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג הגדול, ואמרינן גוד אסיק מחיצתא [תוס' דפ"א וא"ח שע"ד]. ומיירי ג"כ דאית לגדול גפוף [ר"ל עודף מכאן ומכאן, והוא מלשון גף וכנף] לכל צד מהפרצה, דהו"ל הפרצה כפתח, גם מיירי שאין בפרצה י' אמות; ובחסר חד מהנך, גם גדול אסור: 9)*ודוקא בנכנסי' כותלי קטנה בגדול', דאל"כ גם קטנ' מותר בגפופי' שבגדול' [ש"ס דט"ב]. מיהו בנפרצה בשבת, מותר, מדהותר למקצת שבת [כלעיל פ"ז 18]: 10)*שנפרץ כל הכותל שבינה לר"ה, ולא בשאר פצימין [ר"ל מזוזות ועודף מכאן ומכאן]; או שהפרצה יותר מי' אמות: 100)*אפי' נפרץ בשבת: 11)*וה"ה מרה"י 11.
לתוכה פטור מה"ט [והא דלא נקטו רבנן רה"י כר"א? נ"ל משום דבש"ס אמרינן, דתוך החצר כ"ע מודו דהיינו ככרמלית, ופליגי רק במקום המחיצ' שנפרצ', דהו"ל גדי ר"ה, ר"א ס"ל כר"ה הוה, ורבנן ס"ל כרה"י הוה, והא דקאמר ר"א תוכה לאו דוקא, רק ר"ל מקום המחיצ', ורבנן הכי קא"ל, כמו מתוכה ממש לר"ה מודית דפטור דהרי כרמלית היא, כמו כן ממקום מחיצ', לדידן, כרמלית היא. א"כ שפיר לא מצו רבנן למנקט ומתוכה לרה"י, דהרי מתוכה ממש לרה"י אפשר דחייב לכ"ע, כדקאמר בש"ס, בשנאנד לרבים דרך באותו חצר; אבל מתוכה לר"ה לכ"ע פטור, דאפי' בשנאנד לרבים דרך שם, הרי הו"ל כמטלטל פחות מד"א בר"ה [ותוס' דנ"ב תי' באופן אחר]: 12)*מרוח א' שתופס ב' רוחות, דהיינו בקרן זוית, דאז אפי' אין בפרצה י' אמות, פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. מיהו צורת הפתח, דהיינו

ונתגלגל הספר מידו, גוללו אצלו 18). היה קורא בראש הגג, ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים 19), גוללו אצלו, משהגיע לעשרה טפחים 20), הופכו על הכתב 21). רבי יהודה אומר 22) אפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלא מחט, גוללו אצלו. רבי שמעון אומר אפילו בארץ עצמו, גוללו אצלו שאין לך דבר משום שבות 23) עומד בפני כתבי הקדש: ד זיז 24) שלפני החלון, נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת 25). עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים 26), ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות 27): ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד, וכן לא ירוק 28). רבי יהודה אומר אף מי שנתלש רוקו בפיו 29), לא יהלך

טפחים ואינה גבוה י"ט, דהו"ל כרמלית: 18)* דמדאגדו בידו, הו"ל
מר"ה לכרמלית תרי דרבנן. וא"ל ניחוש שיפול מידו ויעבור ויביאנה
לרה"י? י"ל דמיירי באסקופה רחבה הרבה קודם שתכנס לרה"י,
דאדהכי והכי מדכר [ש"ס]: 19) הסמוכין לארץ: 20) מיירי בכותל
21 משופע, דכשנח עליו הו"ל כנח בר"ה: 21)* שלא יוטל בבזיון. ואע"ג
שגם זה בזיון ואסור בכל ספרי קודש [כ"ד דפ"כ ה'], עכ"פ זה
בזיון טפי והכא דלא אפשר שרי. אבל לא יגללו אצלו, דגזרי' אטו
אין אגדו בידו, דאז הו"ל כמוציא מר"ה לגג רה"י; משא"כ אסקופה
כרמלית היא: 22) כולה ר"י היא, וחסורי מחסר' וה"ק, ואם אין
הכותל משופע ר"י אומ' וכו': 23) כי הבא שאגדו בידו. וקיי"ל
כר"י: 24) דף הבולט מכותל למעלה מי"ט, בר"ה: 25) ר"ל בני
הבית שבו הזיז, נוטלין ונותנין דרך החלון כלי' על הזיז. ודוקא
כלים הנשברים דאל"כ חיישינן שמא יפלו לר"ה ויכניסום: 26)* ואף
שאין ראשו ורובו בר"ה, לא גזרי שמא יכניס הכלים, דלא דמי לזיז,
דהתם תשמישי הבית הם, חיישינן שפיר שיכניסם; משא"כ הכא מיירי
בכלים שא"צ בפנים: 27)* אעומד ברה"י ומטלטל בר"ה קאי:
28) ובהשתין ורק חייב חטאת, דבעוקר ומניח במקום שהוא ד' על ד' מיירי:

פרק י המוצא תפילין [1], מכניסן זוג זוג [2], רבן גמליאל אומר שנים שנים [3]. במה דברים אמורים בישנות [4], אבל בחדשות פטור [5]. מצאן צבתים [6] או כריכות [7], מחשיך עליהן [8] ומביאן, ובסכנה [9], מכסן [10] והולך לו: ב רבי °שמעון אומר נותנן לחבירו וחבירו לחבירו, עד שמגיע לחצר החיצונה [11]. וכן בנו [12], נותנו לחבירו וחבירו לחבירו, אפילו הן מאה [13]. רבי °יהודה אומר נותן אדם חבית [14] לחבירו, וחבירו לחבירו, אפילו חוץ לתחום [140], 'אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה [15]: ג היה קורא בספר [16] על האסקופה [17]

מדרבנן אסור מדדמי עליין לר"ה, ומהני הקורה ברוח השני להכיר' [ועי' עירובין דו"ה, ורבותינו קראו כאן בפירושן] :

פ"י 1)*בשדה במקום שאפשר שיגנבו : 2)שלובש א' בזרוע וא' בראש. אבל ללבוש ב' זוג ביחד אסור, דשבת זמן תפילין [ורק אסור ללבוש תפילין בשבת משום תנתק הרצועה, ועיי' בידו ויוציאם לר"ה], ולהכי כשילבוש ב' זוג עבר על בל תוסיף : 3)*דס"ל שבת לאו זמן תפילין, וליכא בל תוסיף, רק תכשיט הוא, ומדים מקום בראש להניח ב' תפילין, להכי שניהן תכשיט הוו.. וקיי"ל כת"ק [ש"א ו"ב], דאף דקיי"ל שבת לאו זמן תפילין [א"ח ל"ד], וליכא בל תוסיף, אפ"ה לא מחשב תכשיט רק כשלובש במקום תפילין, ומשום אין בראש מקום להניח ב' תפילין [ט"ז שם ומג"א ס"א] : 4)*שניכר ברצועות שהן תפילין קדושו' : 5)*פטור, אבל אסור להכניסן דשמא קמיע הן : 6)הרבה זוגות, כל זוג קשור לעצמו : 7)הרבה כריכות ביחד, שכשיוציאם זוג זוג, לא יוכל להכניס היום כולן : 8)ר"ל ממתין שם עד מוצאי שבת. ובמתירא להשהות שם מלסטין, מוליכן פחות פחות מד' אמות [שם] : 9)*שגזרו שמד על שמירת המצות, ומתירא להכניסן : 10)*בקש : 11)*בסמוך לעיר, ששם משתמרין כראוי : 12)שנולד בשדה : 13)*ר"ל אע"ג שצריך להקליפו ק' פעמים ד' אמות, וקשה לי' ידא לילך לטלטלו הרבה : 14)שמלא : 140)*אם אותו שמלאו, עירב לשם : 15)*ר"ל אילו הי' לה בעלי' שלא ערבו, לא היה לה רק אלפיים אמות, ה"נ זו שבלי הפקר קונין שביתה במקומן. ועי' לעיל פ"ד 31 : 16)שעשוי בגליל, ונקרא דוקא ס"ת : 17)*[שוועללע] שרקנה ד'

מן הארץ שלשה טפחים, לא ישב עליהן[45]. **הדלת** שבמוקצה[46], וחדקים שבפרצה[47], ומחצלות[48], **אין** נועלין בהן[49] אלא אם כן גבוהים מן הארץ[50]: **ט** לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים[51] ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד, אלא אם כן עשה מחיצה גבוהה עשרה טפחים[52], דברי רבי מאיר, אמרו לו, מעשה בשוק של פטמין[53] שהיה בירושלים[54], שהיו נועלין[540], ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח[55]. רבי יוסי אומר שוק של צמרים[56] היה: **י** נגר[560]

ברוך, שאינה מקילה בשום מקום; גם אין מטלטלין תחתיו יותר מע' אמה וד"ט על ע' אמה וד"ט, דהיינו בית סאתיי'; דכל מקיל' כי הך שאינה למדור, רק עשוי לשמור השדות מתוכו, אין מטלטלין בה יותר מבית סאתיי': 45)דאסור להשתמש באילן שמא יתלש; ובסמוך מג' הרי הוא כקרקע: 46)חצר שאחורי הבתים, אין לדלתה צירים, רק זוקפה כנגד הפתח: 47)°קוצים שיחדם לסתום עמהן פרצת החצר: 48)אריג קנים, [מאטטע] שיחד' לסתום עמה פתח החצר: 49)*דמדאין רגיל לנעל בהם, וגם אינן קבועים בהפתח, אם לוקחן וסותם בהן מקרי בונה; משא"כ פקק החלון [שבת פי"ז מ"ז], רגיל לפתוח ולסתום בו: 50)°משהו, שאינן מונחין על הארץ, דאז ניכר דעשוין להפתח, ולא מקרי בונה מקדם: 51)*במפתח המונח שם ברה"ר, אע"ג דא"ל להמפתח ברה"י דאז ליכא למיחש שיכניסנו. ופליג אמ"ד סי' 26; ואפי' בכרמלית מחמיר: 52)*ברה"ר סביב מקום המפתח והפתיח', כל שהמפתח ברה"ר, או סביב מקום עמידתו, כשהמפתח ברה"י: 53)*מוכרי בשר [רש"י]: 54)*דמדלתות ירושלי' כשנעולו' בליל', כרמלית היא [ותמוה האיך לא עירבו בה? וכ"ל משום דהרבה צדוקים ובייתוסים היו בה שאסרו עגל השאר, וכמשנה דר"ג פ"ו, ולפעמים גם המלך בינאוו לצדוקי הי' [בקדושין דסו"א וברכות כט"א], ולא רצו לבטל רשותן אל הפרושי']: 540)סגורין: 55)*אף דהחלון רה"י, והמנעול שלמעלה מי' טפחים מקום פטור, והרי עומדים בשוק כרמלית, ומטלטלו ברה"י; וקא"ל לר"מ למה פלגית עלינו בכרמלית; אמנם באמת לרבנן אפי' ברה"ר שרי, כסי' 26: 56)*מוכרי צמר. וכ"ל דקמ"ל אף דהכנים' ויציא' לשם אינה לצורך שבת כל כך, ככניסת סגות
54
56

ארבע אמות עד שירוק [30] : ו לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד [31], אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, וכן בגת [32]. קולט [33] אדם מן המזחילה [34] °למטה מעשרה טפחים [35], ומן הצנור [36] מכל מקום שותה [37] : ז בור ברשות הרבים [38] והולייתו [39] גבוהה עשרה טפחים, חלון שעל גביו ממלאין הימנו בשבת [40]. אשפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים [38] חלון שעל גבה שופכין לתוכה מים בשבת [41] : ח אילן שהוא מיסך על הארץ [42], אם אין גופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים [43] מטלטלין תחתיו [44]. שרשיו גבוהין

---

29) ומתעגל ומתהפך בפיו : 30) ולא קיי״ל כן : 31) ה״נ איירי בשותה בכלי הצריך לו בפנים כסי׳ 26. דאל״כ שרי : 32) דדוקא בהכניס ראשו ורובו לגת, שותה וא״צ לעשר, דארעי הוא, משא״כ קון לגת קבוע הוא : 33) [אויף פאנגען] : 34) *הוא דף שמונח בשפוע על ראש הכותל שבקצה הגג, כדי שיגובו מעליו הגשמים למטה : 35) *ר״ל העומד בר״ה מותר לקלוט בכלי מים שזוחלין מהמזחילה, אף שאין פיה בולט מהגג ג״ט, דאז דינו כהגג להיות רה״י; ואפי׳ עומד וקולט למטה מי׳ טפחים, דשם ר״ה הוא אפ״ה שרי. ודוקא קולט, אבל לא יקרב הכלי לפה המזחילה, דמדאין פיה בולט ג׳ טפחים, הו״ל המוציא מגג רה״י לר״ה : 36) [דאך רעננע] שבולט פיה ג׳ טפחים מהגג, ואיכה רחב׳ ד׳ על ד׳ טפחים : 37) ר״ל אפי׳ מקרב הכלי לפה הצנור שרי, דמדבולט, דין הצנור כר״ה : 38) *מופלג ד׳ טפחים מכותל שבו החלון למעלה : 39) שפה גבוה שסביב לבור : 40) *דבור עמוק י׳ רה״י הוא, ושפה שגבוה י׳ בר״ה מקום פטור הוא, והו״ל כמוציא מרה״י לרה״י דרך מקום פטור; ואפי׳ מופלג הכותל מהבור ד׳ טפחים, עכ״פ כל אויר שבר״ה למעלה מי׳ מקום פטור הוא : 41) מטעם הנ״ל ודוקא אשפת רבים, אבל אשפת יחיד, עשוי לפנות, ושמא יפנה אותה ולאו אדעתי׳ : 42) *וענפיו סביב שהן למעל׳ מי׳, נוטין למטה סביב עד פחות מג׳ לארץ : 43) דהו״ל כלבוד : 44) °ומ״מ צריך לקשור הענפים שלא יזיזם הרוח, דמקיל׳ שמנידה

אבל לא במדינה [72], אם בתחלה [73], כאן וכאן אסור [74]. קושרין נימא [75] במקדש [76], אבל לא במדינה, אם בתחלה [77] כאן וכאן אסור [79]. חותכין יבלת [80] במקדש [81], אבל לא במדינה, ואם בכלי כאן וכאן אסור [82]: יד כהן שלקה באצבעו [83], כורך עליו גמי [84] במקדש, אבל לא במדינה [85], אם להוציא דם [86], כאן וכאן אסור [87]. בוזקין [88] מלח על גבי הכבש [89], בשביל שלא יחליקו [90]

שא"ל לגופה [כלשם פ"ה מ"ה]; רק בכהן העומד הכא, התירו שופן משום תקלתן, דאי לא שרית ליה להקזיר, לא יסירנה: 72)*גזירה שמא ימרח רטייתו, דהוא תולדת ממחק. וקיי"ל [שכ"ח סכ"ה] דדוקא בתרתי לטיבות' שנפלה הרטיי' מעצמה, ולא נפלה רק ע"ג כלי, ולא על הארץ, אז מותר להחזיר'; וע"י עכום דוקא במלטער הרבה מותר להניח רטיי' [ט"ז שם סק"כ], אבל למרח רטיי' ע"י עכום, דוקא בחלה כל גופו שרי [מג"א שם סקכ"ט]: 73)שלא היתה עליו מבעו"י: 74)ולא שייך אין שבות במקדש, דלאו לורך גבוה הוא: 75)*[זאייטע] שבכנור שניתק בשבת: 76)לשיר, דס"ל עיקר שיר' בכלי, ומדאי אפשר בלא"ה, שרי. ודוקא באמלע שאי אפשר לעונב' שם, שע"י העניב' יפסד קולה; אבל סמוך ליתדות. הרי יכול לעונב' שם ולא יפסד הקול, להכי אסור לקשור: 78)שניתק מאתמול: 79)מדהי' יכול לקשרה מדאתמול: 80)[ווארלע] שהוא מום בקדשי': 81)*ומיירי ביבשה שמפרכה בידו, ואפ"ה במדינ' אסור [כך משמע בא"ח ש"ח ס"נ, ויע"ש]: 82)דהו"ל תולד' דגוזז: 83)ואיכו ראוי שיעבוד ומכתו כראית: 84)[באסט], אע"ג שמרפא, לצורך עבוד שרי. וקלילה ליכא, דמיירי שלקה שלא במקום עבוד': 85)דרפוא' שבות, משום שחיקת סממני': 86)שמהדק הגמי על הקבור': 87)*דהו"ל אב מלאכה שחובל, ותו דהידק א"ל לעבודה: 88)*בזק לשון שביר' הוא [כיוו' כב"ג], והכ"ל כותתין ומפזרין: 89)של מזבח:
90 90)*בשעת הליכת כהנים עליו. ומיהו אי לא מבטל ליה למלח בכבש, הרי מוסיף על הבניין ביה"מק, דאסור אף בחול; אלא איירי כשלא מבטל ליה להמלח בכבש, ואפ"ה לא הוה קליל' בין רגלי כהנים לרלפה, דאין בוזקין המלח רק בשעת הולכת עלים, דלאו עבודה היא. ובמדינה אף דלא מבטל לדבר שפיזר אסור לעשות כן בלי

שיש בראשו גלוסטרא [57], רבי אליעזר אוסר [58], ורבי יוסי מתיר [59]. אמר רבי אליעזר, מעשה בכנסת שבטבריא שהיו נוהגין בו היתר, עד שבא ר"ג והזקנים ואסרו להן, ר' יוסי אומר איסור נהגו בה, בא רבן גמליאל והזקנים והתירו להן: **יא** נגר הנגרור [60], נועלים בו במקדש [61], אבל לא במדינה [62], והמנח [63] כאן וכאן אסור [64], רבי יהודה אומר המונח מותר במקדש, והנגרר במדינה: **יב** מחזירין ציר התחתון [65] במקדש [61], אבל לא במדינה [66], והעליון כאן וכאן אסור [67] רבי יהודה אומר העליון במקדש [68] והתחתון במדינה [69]: **יג** מחזירין רטיה [70] במקדש [71]

הפטמין, שהיו מוכרין ג"כ בשר מבושל [בכלי' פ"ט מ"ו], אפ"ה לא גזרי': 56)[ריגעל]: 57)[קלאפף], דתורת כלי עליו לדוך עמו פלפלין: 58)לכתוש בו, אא"כ קשור ותלוי [כשבת פי"ז מ"ז]: 59)*מדתורת כלי עליו, אף שמלאכתו לאיסור, שרי לטלטלו לצורך גופו להתיר, כגון לכתוש בו: 60)שהנגר קשור בחבל שבדלת, ונגרר בארץ. ומיירי שאין בראשו גלוסטרא: 61)דאין שבות במקדש: 62)דמדאינו תלוי מחזי כבונה: 63)שאינו קשור כלל, רק מונח בארץ: 64)*דנגר גרע טפי מפקק החלון [שבת פי"ז 49], ובונה ממש הוא: 65)[אנגעל] התחתון שבדלת שבכלי שנשמט ממקומו: 66)*אף דבוא להחזירו, עכ"פ שמא יתקעהו במקבת וגרזן, והו"ל מלאכת מכה בפטיש: 67)דמדילא הציר העליון, יפול הדלת, והו"ל כבונה, דס"ל יש בנין בכלי': 68)*ס"ל אין בנין בכלי', וליכא רק שבות כשיתקע, ובמקדש לא גזרו: 69)*דבתחתון א"ל לתקעו במקבת [ולתוס' גם ת"ק ס"ל אין בנין בכלי', רק ס"ל שבות גדולה כזו שמא יתקיע לא התירו במקדש]: 70)[פלאסטער] שעל המכה: 71)*כהן שעובד ולוקח הרטיי' מעל מכתו שלא תחצוץ בין בשרו לבגדו [כזבחים יט"א], מותר להחזיר' לאחר עבודתו על מכתו; דבכהן שאינו עובד אסור, אע"ג שהיא רק שבות, הרי אינו לצורך עבוד', והרי אפי' לצורך עבוד' גזרו על כמה שבותין במקדש [כתוס' שבת דלה"א, ותוס' פסחים דפה"א], וכמו כן לא התירו לטלטל נרות במקדש [ברתוי"ט תמיד פ"א מ"ג], וכמו כן בגחלים שם שנתפזרו לא התירו לכבותן, אף דהוה מלאכה

שהייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת [102]) משם מוציאין אותו, ושאר כל המקומות, כופין עליו פסכתר [103]). רש"א מקום שהתירו לך הכמים, משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות [104]) :

נשלמה מסכת עירובין

מסכת פסחים

יום ז

פרק א אור לארבעה עשר [1]) בודקין את החמץ לאור הנר [2]) כל מקום שאין מכניסין בו

שתקשך : [102])כשנכנס שם בטומ', דהיינו מכל עזרה : [103])סיר גדול של נחושת : [104])*ר"ש קאי אקושרין נימ' במקדש [מי"ג], רק נטר לי' לת"ק עד שסיים כל מילי שבין מקדש למדינה, ולבתר הכי חולק עליו, וס"ל דאסור לקשור נימת כינור במקדש, מדמתחייב אקשר במדינה; וה"ק ר"ש, אל תתמה שכאן החמרתי בדיני שבת במקדש, ולעיל [סוף פ"ב] הקלתי בדיני שבת במדינה, שאמרתי דאפי' יצא ט"ו אמה יכנס? על זה קאמ', מקום שהתירו לך חכמי', משלך נתנו לך, ואותן ט"ו אמה שהתרתי שלך הם, ואינן חוץ לתחום, רק מפני הטועי', כדקאמר התם; וכמו כן ה"נ אני אומר שלא התירו לך חכמים במקדש רק דבר שהוא משום שבות, דהיינו עניב', ולא קשירה :

פ"א [1])*ליל שלמחרתו יהי' י"ד בניסן, אחר צאת הכוכבים 1
[א"ח תל"ג דע"ז א'] ; וי"א ביה"ש [פ"ו. אב"י כ"כ הר"ן בשם הראב"ד, ודמשום הכי נקט אור ודעדיין אור היום קצת. ולדייג' א' נ"ל למה דקיי"ל דאור כוכבים נוי אור [בפסחי' דנ"א], להכי נקט אור, ר"ל ושעת יציאת אור הכוכבים] : [2])*בנר של שעוה יחידי. אבל בנר של חלב או שומן שירא 2
שיטפטף ואינו בודק יפה לא יבדוק לכתחילה; ואם בדק באבוקה דמקטף קטיף נהורי', או בשל שמן שאינו יכול להכניסו בחורין

ומִמַלאים מבור הגולה ומבור הגדול [91] בגלגל בשבת [92], ומבאר הקר [93] ביום טוב [94]: טו שרץ [95] שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמיינו [96], שלא לשהות את הטומאה [97], דברי רבי יוחנן בן ברוקה, רבי יהודה אומר, בצבת של עץ, שלא לרבות את הטומאה [98]. מהיכן מוציאין אותו [99] מן ההיכל ומן האולם, ובין האולם ולמזבח [100], דברי רבי שמעון בן ננס, ר"ע אומר מקום

שנוי, ואי מבטל לי' בקלרו, אף בשנוי אסור [כך נ"ל דבמסקנא הדר בי' הש"ס, ומוקי למתני' בלא מבטל, והא דתני בברייתא' דמותר לרדד בתבן, היינו בשנוי וכדרבא, ומתני' איירי בלא שנוי, עי"ש ודו"ק. — אמנם ק"ל כיון דכל עיקור האיסור במדיכה, הוא משום אשויי גומות כמ"ש רשי בגמ' בד"ה דלא, וכ"כ כוי רמג"א [סי"ג סקי"ז], א"כ הרי הכבש מרוצף באבנים הי', ובמרוצף אף במדיכה ליכא משום אשויי גומו', כאמימור דשרי זילחא [ר"ל לרבץ הציר] במחוזא, מדהי' רצפה בכל העיר [כשבת דנה"א]? וכמו כן שריכן לכבד בית מרוצף [כא"ח של"ז ב'], ואמאי אסרי' הכא במדיכ' היכא דהוה דומי' דכבש? ואי"ל דביזוק מלח גרע, דדמי למדית, דאסור אף במרוצף, משום שנכנסין המים בין אבן לאבן, ויש חשש אשויי גומו' [כתוס' שבת הנ"ל ד"ה שרא], וה"נ המלח שנבזק נכנס בחריצין שבין אבן לאבן; ליתא דא"כ גם במקדש לתסר, דלף שאינו מתכוון עכ"פ פ"ר הוה, דמ"ש מהדחת עזרה ביו"ט דשלא ברצון חכמים עשו [כפסחים דסד"א]? וכ"ל דמזבח שהי' בנוי מתיגרובת סיד וקוניא ואבנים [כזבחים דנד"א], והרי הכבש בכל דבר דמי בבניינו למזבח [כמדות פ"ג מ"ד] גם נקרא על שם המזבח [כזבחי' דסב"א], לפיכך גם אופן בניינו הי' מסיד וקוניא כגופו של מזבח, ולהכי לא הוה כרצפה; ומה"ט כל דלא מבטל לי' להדבר שפזר במקום שפזרו, שרי, ורק במדיכה משום גזירה דמחזי כבונה לא שרי רק בשנוי]:
[91] כך שם ב' בארות שהיו בעזרה: [92] *ובמדיכה אסור אם יש סמוך לו גינה, דקיימ"ל שמא ישקנה; או במלוי שם מקום שריית פשתן קיימ"ל שמא ישאב לשרותו. וי"א דבדלי א' בגלגל, שרי למלאות לכ"ע [של"ח]: [93] *כך שם באר א' שהי' במדיכה בדרך לעולי רגלי': [94] דמלהותר ע"י כנאים, הכניקוהו בהיתירו: [95] °שרץ מת: [96] *באבנטו; דמוקלה ליכא דאין שבות במקדש. מיהו אבנט שנטמ' מהשרץ ונעשה ראשון לטומ', איכו מטמ' לכהן במקדש, דאדם וכלי' אין מקבלין טומ' רק מאב הטומ': [97] דאע"ג דמטמ' לאבנט? הכי עדיף טפי, משישהנו עד שיקפש אחר לבת ללקח בו השרץ: [98] שיטמ' האבנט: [99] בשבת: [100] אבל בעזרה כופה עליו פסכתר עד

מבית לבית וממקום למקום 9), דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר, אין לדבר סוף 9ס): ג רבי יהודה אומר בודקין אור י"ד ובי"ד שחרית, ובשעת הביעור 10), וחכ"א לא בדק אור ארבעה עשר, יבדוק בארבעה עשר, לא בדק בי"ד, יבדוק בתוך המועד 11), לא בדק בתוך המועד, יבדוק לאחר המועד 12). ומה שמשייר 13) יניחנו בצינעא 14) כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו 15): ד רמ"א אוכלין כל חמש, ושורפין בתחלת שש 16), רבי °יהודה אומר אוכלין כל ארבע, ותולין 17) כל חמש, ושורפין בתחלת

שלמטה ממנ' לצד הפתח: 9) *כשבודק אינו חושש שמא בינו ביני, תביא חולד' חמץ שבכאן לבית הסמוך, או לזוית שבחדר זה, שבדקו כבר: 9ס) *דא"כ נחוש נמי שתביא מבית שבחדר זה לבית שבחצר אחר וכו' ואין לדבר סוף. ואע"ג דעכבר מצוי טפי, נקט חולד' לרבותא, אף דמצויי' שם חולד' דמעיזה טפי לבוא מיד אחר הבודק, אפ"ה לא חיישי': 10) או או קתני; אבל אח"כ לא יבדוק, שמא יאכלנו: 11) *בפסח, דהוא עצמו מחזר עליו לשרפו ואיך יטעה לאכלו: 12) *אפי' לאחר יו"ט. מיהו כשבודק אחר יו"ט אינו מברך על ביעור, דאז אין בדיקתו מצוה קבוע, רק שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה [תל"ה] [כך הוא מסקנת הש"ס. ואיגפ"כ ק' הלשון במתני', דלמה נקט ר"י לישנא כי הך, דמשמע טפי שבודק באמת ג"פ? ותו למה הדרו ונקטו תו רבנן לא בדק אור וכו' הרי בכה"ג גם ר"י מודה? ולא הו"ל למימר רק וחכ"א אף בתוך המועד ולאחר המועד בודק אם לא בדק מקודם? וכ"ל דמסתברא נקט ר"י כי הך לישנא לאשמועי' אגב, דאפי' בדק כדינו, ואח"כ נאבד שם ודאי חמץ, אפ"ה דוקא קודם הביעור יבדק ולא אח"כ; ואי"ל מה רבותא, הרי בין שימצא או לא ימצא מה לי ודאי נאבד או ספק? י"ל דעכ"פ טפי רמי עלי' חיוב בדיק' בודאי חמץ, והרי שמא יאכלנו אינו רק ספק, ולהכי קמ"ל דאפי' בכה"ג לא אמרי' אין ספק אכיל' מוציא מידי ודאי חיוב בדיקה; ורבנן קמ"ל דאפי' מחשש ספק חמץ, כגון שלא בדק אור י"ד, אפ"ה מותר לבדוק אחר זמן הביעור — ודו"ק]: 13) *ר"ל חמץ שמשייר אחר בדיקתו בליל י"ד: 14) *ר"ל יצניענו היטב. ולהכי המתין תנא מלהשמיענו זה עד השתא, משום שלא רצה להפסיק עד שסיים כל דיני בדיק': 15) *כשיחסר לחמו, כשיניח י' וימצא ט', יהי' צריך לבדוק ולבטל מחדש; אם לא שהניח במקום שא"א לשרץ או לתינוק ליטלו [תל"ד]: 16) דאע"ג דחמץ אינו אסור בהנא' מדאו' רק מסוף ו' שעות ולמעל',

חמץ [3], אין צריך בדיקה. ולמה אמרו [4] שתי שורות במרתף [5], מקום שמכניסין בו חמץ [6]. בש"א ב' שורות על פני כל המרתף [7] וב"ה אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות [8]: ב אין חוששין שמא גררה חולדה

ונפסקין, אפי' בדיעב' לא מהני. ואפי' בדק ביום י"ג צריך לחזור ולבדוק בליל'; וכן כשלא בדק בליל י"ג ובודק ביום י"ד צריך לבדוק בכל שעה כלעיל [תל"ג]. והנה מדאוריי' סגי לי' חמץ בביטול דמדמפקרו בלב שוב אינו עובר עליו בפסח בבל ירא'; ואפ"ה הצריכו חכמי' בדיקה, שמא יבוא לאכלו, דלא דמי לשאר אסורים, דחמץ לא בדיל מני' כולא שתא, ותו, דחמיר נמי משאר אסורים, שעובר עליו בבל יראה, להכי הצריכו רז"ל לבדוק אחריו ולבערו לגמרי. מיהו בבדיקה לחוד לא סגי, שמא ימצא אחר זמן איסורו חתיכת חמץ גדולה, שאינה בטלה מאליה, ואי משהי לי' פורתא, עובר עליו בבל יראה [אב"י ואף דהשהה כדי לבער אינו עובר? כבר תי' ע"ר אלמ"ו הגכ"י לקמן סוף פ"ג. אמנם לרמג"א [רסי' תמ"ג] אינו עובר על ב"י עד הליל', ולמוגדל יצוו מו' שעות ולמעל' עבר; וכן הוכיח ח"י [רתמ"ג] מרש"י ב"ק דכט"ב. ואני הוכחתי כן מרש"י פסחי' ג"כ [דו"ב] ד"ה דאר"א וכו' להתחייב עליהן, ודו"ו ד"ה כיון וכו' עבר עלי', עכ"ל. ואני תמה על רבינו מהרש"א [ד"י ע"ב] ברש"י ד"ה לאחר המועד, דלרש"י אינו עובר עד הליל', והרי רש"י כ' בהיפוך. השבתי לבני הרב המאה"ג שליט"א, יש ליישב דלענין עשה דתשביתו כ' רש"י דחייב ועבר, וכן צריך נמי לפרש בש"ס דעשאן כברשותו], ואף שיבטלה מיד כשימצאנה, בזמן אסורו לא מהני בטול, מדאינו ברשותו דהרי אסור' לו; להכי אחר הבדיקה יבטלו מיד: [3]כל השנה: [4]במשנה לקמן: [5][קעללער]; ור"ל דאמרינן לקמן שצריך לבדוק חמץ בין החביות שבשתי שורות שבמרתף: [6]*כל השנה. ואפי' ברגיל רק ללכת לשם תוך הסעודה להביא משם דבר, חייב לבדוק, דשמא שכח שם פת לחם שבידו. מיהו במקום דשכיחי עופות או בהמות, כרפת או חצר שאינו מקורה, אפי' בוודאי הי' שם חמץ א"צ בדיק' דוודאי אכלוהו שם: [7]שבמרתף מונחים חביות שורות שורות בכל רצפת המרתף, ושוב מסדרין עליהן שורות, וכן מסדר וחוזר ומסדר עד הקורה; וקאמ' ב"ש שבודק כל החביות שלצד הפתח על פני כולה לארכה ולרחבה כל השורות שבאותה דופן עד הקורה, וכמו כן כל החביו' העליונות הרואות הקורה: [8]ר"ל השורה העליונה שלצד הפתח, הסמוכה לקורה, והשורה

הוסיף רבי עקיבא ואמר מימיהם של כהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן [27] שנפסל בטבול יום [28] בנר [29] שנטמא בטמא מת, אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו [30]:
ז אמר רבי מאיר מדבריהם [31] למדנו, ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח [32]. אמר לו רבי יוסי אינה

דמלתא, דמדבריהם למדנו וכו': [27]*שמן של תרומה; דאי של קודש הרי אסור בהנאה כשנטמ', ונשרף בבית הדשן בעזרה, ולא להדליקו בנר להאיר: [28]*ר"ל באדם או בכלי שנטמ' ונטבל ולא העריב שמשו עדיין, דאז דינו כשני לטומ', והשמן שנגע בו אז נעשה שלישי: [29]*[לאמפע] שאינה של חרס, דכל כלי שנוגע באב הטומ' שע"י
30 מת, נעשה כמוהו חוץ מכלי חרס: [30]*דמת הוא אבי אבות, והנטמ' בו הוא אב, והנר שנגע בהטמ' מת, נעשה אב כמוהו; ושנגע עכשו השמן שהוא שלישי בנר זה, נעשה זה השמן השלישי ראשון. וקמ"ל ר"ע טפי מר' חנינ', דאפי' ראשון מותר לעשות את השלישי [והא דלא נקט נר שנטמ' בשרץ, או נר חרס שנטמ' בטומ' מת, דשניהן הו"ל הנר רק ראשון, והשמן שנוגע בו, נעשה ג"כ ראשון, דהרי משקין נעשין תחלה בכל טומ' שיגיעו? ולא? דזהו רק מדרבנן, אפ"ה יוסיף אדר' חנינא, דהרי ר' חנינ' נמי רק מדרבנן קמ"ל, דמותר להוסיף טומ' דרבנן, דהרי מה שנעשה השלישי שני, נמי טומ' דרבנן היא, דאוכל מטמ' אוכל רק מדרבנן? י"ל דבאמת ר"ע ס"ל דאפי' טומ' דאו' מותר להוסיף, ולהכי קמ"ל דאפי' לעשות להשמן ראשון דאו' מותר]: [31]של ר"ח ור"ע, דמודו בבבא דבשר שנטמ': [32]*אע"ג דלא דמי, דגבי הך דר' חנינ' טמ' וטמ', משא"כ הך דר"מ טהו' וטמ'? י"ל דס"ל לר"מ דמדסתם ר' חנינ' וקאמר בשר שנטמ' בולד [שני], משמע וודאי אפי' נטמ' הבשר בולד הטומ' דרבנן, כגון שנטמ' הבשר במשקין שהיו שני, והרי ס"ל לר"מ דמשקין מטמאין אחרי' רק מדרבנן; ולפיכך הך בשר שנטמ' מהמשקין, טהו' גמור הוא מדאו', ולא די שגזרו שיטמאו המשקין להבשר, אלא גזרו ג"כ שיהיו המשקין תחלה; נמצא הך בשר שהי' שני רק מתרי דרבנן, לר' חנינ' מותר לעשותו שני דחד דרבנן, כשישרפו עם הבשר שהוא ראשון, דאוכל מטמ' אוכל ג"כ דרבנן. לפיכך קאמ' שפיר ר"מ, דכמו בבשר שנטמ' במשקין הטמאים, דמדאו' טהור גמור הוא, אפ"ה מדאסרוהו חכמים שרי להוסיף לו טומ' דרבנן, לשרפו בהדי בשר שיעשהו שני דרבנן; כמו כן מותר לשרוף חמץ טהור משהגיע שעה ו', דאסור רק מדרבנן, עם חמץ טמ' [כן נ"ל פי' משנה המורה

שש[18]: ה ועוד אמר רבי יהודה, ב' חלות של תודה[19] פסולות[20] ומונחות על גג האיצטב'[21] כל זמן שמונחות, כל העם אוכלים, ניטלה אחת[22] תולין. לא אוכלין ולא שורפין, ניטלו שתיהן[23] התחילו כל העם שורפים, רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ד', ותרומה כל חמש[24] ושורפין בתחלת שש[240]: ו רבי חנינא סגן הכהנים אומר, מימיהם של כהנים, לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה[25] עם הבשר שנטמא באב הטומאה, אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו[26]

אפ"ה מדרבנן אסור מתחלת ו', דבשעה א' טוע' אדם : [17])לא אוכלין ולא שורפין [כדבר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ], ומותר בהנאה : [18])*דביום מעונן טוע' אדם ב' שעות; משא"כ לענין איסור הנא', דאיכא הפסד מרובה, לא חיישי' רק לטעות שעה א' : [19])של חמץ; דחלות תודה הם ל' חלה וי' חמץ : [20])*ר"ל מדמונחי' שם עד אחר זמן איסורו, להכי לקחו לחמי תודה שנפסלו, שמלויי' אז בעזרה, דכל המחייבי' תודה, מביאין בי"ג בניסן, דבי"ד אסור להביאן, דא"א לאכלן רק קודם חצות, והרי תודה נאכלת ליום ולילה, ואין מביאין קדשי' לבית הפסול; ומדרבו המביאין בי"ג, שכיחי ג"כ פסולין בבוקר של י"ד : [21])*[באַנקע] שבהר הבית לישב העם עליהן; והיו גגות עליהן מפני הגשמי', ומניחין החלות על הגגות, להיות סימן להרואים : [22])דבשעה ה' נטלו א' : [23])בשעה ו'; וקמ"ל דאף דכהנים זריזי' חיישי' לטעות ולא סגי בחלה א' ליטל' בשעה ו'. וזה לקומר איסור חמץ; וה"ה [באוהר]: [24])שלא להפסיד תרומה : [240])*וקיי"ל דמותר לאכל חמץ עד שליש היום, ומשבינן היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים; אמנם שעה א' זמניית קודם חצות יום זה, אסור בהנא' מדרבנן. ומסוף שעה ו' ולמעלה אסור בהנא' מדאו', מיהו בבל יראה אינו עובר עד הלילה [תמ"ג]: [25])*ר"ל אף כשנטמ' רק בשני לטומ' : [26])דבשר שנטמ' בשני, נעשה שלישי, וכשנוגע עכשו זה השלישי בבשר שנטמ' באב, שהוא ראשון, נעשה השלישי שני, דאף דאין אוכל מטמ' אוכל מדאו', עכ"פ מדרבנן מטמאו; ואפ"ה שרי, מדבל"ז שניהן צריכין שריפה. ונקט הך מלתא הכא, לאשמעי' סיפא

שבת הנ"ל, והרי רבינו' שם לא החליטו דשריפת תרומ' טמא' מד"ס, ורק מסופקי' שם בזה, יע"ש, ומה נעשה להך תי' שם שכתבו דמדאו' צריכי' תרומ' טמא' שריפה, ומדאיקרי קודש? [אב"י מלבד זה תי' הגאון נ"י דחוק במח"כ דמה ייעשה לרמב"ם רפ"ב דתרומו', דפסק דתרומות פירות מדאו'? וכ"מ מתוס' ר"פ כיצד מברכין ד"ה דבר יע"ש]. גם מה שתי' בשעה"מ דדוקא בדבר המפורש בתורה שמצותה בשריפה אמרי' כתותי, כפגול נותר וכיו"ב, ולא בערלה וכלאי כרם ותרומ', שלא נמנה מצות שריפתן במנין המצות לרמב"ם וכן משמע קצת מתו' [ב"ק דצ"ו ע"ב ד"ה והלא]; ותמהני א"כ מה מקשה הש"ס [יבמות קג"ב] אהא דקאמרי' בחלצה בסנדל מנוגע, דחליצה פסול' משום כתותי, א"כ למה הבא לבית מנוגע נטמ' בביא', והרי בשיכן והבא אל הבית וליכא, דכתותי וכו'; ומה מקשה, בשיגל נ' ושרף, ומשא"כ בבית? ותו ק' מהתם לשעה"מ, הרי סנדל מנוגע ג"כ לא נמנה מצות שריפתו במנין המצות לרמב"ם? ואת"ל דלהכי לא מנאן הרמב"ם, משום ששריפת בגד ונתיצת בית המנוגעין, הוא רק חלק מחלקי המצות שנזכרו בכללן בשעתן [ק"ב וק"ג], ובשה"ג כבר כ' הרמב"ם בספר המצות [בשורש י"א] דאין למנות כל חלקי המצוה בכלל מנין המצות, יע"ש; א"כ שריפת ערלה וכלאי כרם ותרומ' טמא' נמי י"ל משו"ה לא מנאן הרמב"ם, ודשריפתן הוא חלק מחלקי מצותן, שכבר נמנו מצותן בכללן [בלא תעשה קנ"ב וקנ"ג]? והדרא קושיתו לדוכתא גם אין לתרץ קו' של שעה"מ דרק להחמיר אמרי' כתותי ולא להקל, כי הכא דע"י דנימא כתותי לא תטמ' התרומ' הטמא' למאכל אחר, ליתא, דהרי עיקר הטעם דכתותי הוא משום דכל העומד לשרוף כשרוף דמי [כלה"ע קנ"ד ס"א וח"מ ונ"ש שם], א"כ מ"ש להקל או להחמיר? וכן מוכח, דהרי בבית מנוגע ס"ד ביבמות דאמרי' כתותי, לולא שמיעטו קרא, אף דהוה להקל? **אמנם** נ"ל דוקא באם מצותו בהשחת שרוף וכלה, דאסו' בהנא', אמרי' כתותי, ומשא"ה ת"ט דרשאי להסיקו תחת תבשילו [כפסחי' לב"א]; וכן משמע בתוס' [סוטה כה"ב], שכתבו דרק באסו' הנא' מודו רבנן דכל העומד לשרוף וכו', ועל כן לא מצאו תוס' שם מקום להקשות על זה רק מכ"ש דאסור בהנא' גם שלבדה"כ [כפסחי' כה"א]. **ואר"ל** א"כ היאך יליף ר"מ שמותר לשרוף ת"ט עם טמא', משריפת קדשי' שנטמ', הרי בקדשי' אסור בהנא', ואמרי' כתותי, ומשא"כ תרומ' טמאה ליכא גבה כתותי, ומטמ' שפיר להטהור'; בשלמ' לרבי חנינא גופי' ל"ק היכא מוסיפין טומ' על טומאתו, הרי יש בו כתותי, די"ל דלמא ר"ח לא ס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי; אלא ר"מ לשטתי' דס"ל כל העומד וכו', מנ"ל למילף לשרוף תרומ' טהור' עם הטמא', דלמא מש"ה לא נמנעו הכהני' מלשרוף קדשי' מדהוה כתותי וכו'? נ"ל לתרץ כדתירץ הש"ס [מנחות קב"ב] אדמקשי התם אי כיון' כתותי, פרה ונותר איך מטמאי טו"ל, ומשני חיבת הקודש מכשרתן לטמ' אף דלית בהו שיעורו; דאף דרק לטמויי גופ', הוה דאו' [כחולין לו"א] אבל שיטמ' אחרים ספיקא הוה, הייכו שהספק הוה אי דאורייתא או דרבנן, אבל מדרבנן ודאי חיבת הקודש מהני אף לטמ' אחרי', כמבואר בסוגיו' הנ"ל. **אבל** אין להקשות היאך משכח"ל כרת לאכילת פגול ונותר וחמץ בפסח, הרי כל העומד לשרוף כשרוף דמי [כמנחות הנ"ל]? וליכא למימר דכוונת הש"ס דהו"ל כמפורר שאינו מטמ' ודלית בי' שיעורא בכל פרור, אבל לענין אכיל', הרי אפי' באוכל פרורי איסור כזית בכד"אפ חייב [ככריתות יב"ב]; ליתא, דוודאי פשטותא דסוגיא דמנחו' הנ"ל דקאמ' עפרא בעלמא הוא, ומשמע וודאי דכשרוף ממש דיינן לי', וא"כ אוכל פיגול וכו' אמאי חייב עפרא בעלמו' קאכיל? נ"ל די"ל דעפרא הוא ואעפ"כ תור' חייב עליו, דומי' דגיד הנשה [כחולין צב"ב] ולא גריע ממתעסק בחלבי' ועריות שחייב שכן נהנה, ה"נ עכ"פ נהנה [ככריתות דיט"ב]; ובהא מתורץ קושי' העולם היכא אפשר שיעבור על בל יראה, הרי עפר' בעלמ' הוא? די"ל דעפר' הוא ותורה חייב עליו; וכ"ש אם רק נאמר כל העומד לשרוף כמפורר דמי, הרי בפרורי' מכונסי'

היא המידה[33], ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע[34] ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה, על מה נחלקו על התלויה[35] ועל הטמאה, שר' אליעזר אומר תשרף זו לעצמה וזו לעצמה[36], ורבי יהושע אומר שתיהן באחת[37]:

זאת. ועי' מ"ש רשי [ש"ס דמו"ב ד"ה ור' יוסי] . ואי"ל א"כ דר' חנינ' איירי אפי' בבשר שנטמ' רק מב' דרבנן , שמותר להוסיף בטומאתו , א"כ ודאי קולא היא טפי מהך דר"ע, דשמן דר"ע טמ' ממש היה קודם שישרפו בכך, ומה מוסיף ר"ע על הך דר' חנינ' ? כבר תירץ בירושלמי דר"ע נמי איירי שהשמן נטמ' בטבול יום מטומ' דרבנן, וא"כ השמן ג"כ הי' טהור גמור מדאו' . אמנם א"כ צ"ע לע"ד לרשי שבת [דיג"ב], וביצה [דיח"א], שכל טומ' דרבנן א"צ הערב שמש [ועי' מ"ש פ"ח 25] , וכן מוכח לע"ד מש"ס דילן [שבת דיד"ב], אדמקשי טבול יום דאו' הוא, ולא משני הב"ע בטבול יום מטומ' גויי' וכדומ' טומ' דרבנן ; ש"מ דבטומ' דרבנן ליכא טבול יום, דהרי א"צ הערב שמש ; א"כ מה יתרץ הבבלי לקושית הירושלמי הנ"ל ? כ"ל דהבבלי ס"ל כיון דמדאו' אין אוכל מטמ' אוכל, א"כ בדר' חנינ' אין מוסיף טומ' על טומאתו כל כך, דמה לי טומ' שני תרי דרבנן או טומ' דחד דרבנן — משא"כ הך דר"ע , דודאי שפיר מוסיף על טומאתו מדאו' כשישרפנו בבשר שיגדיל ע"ז טומ' דאו'. א"כ שפיר מוסיף ר"ע אהך דר' חנינ'] : [33])דס"ל דמשקין מטמאי' לבשר מדאו' , וכבר קודם שישרפנו עם הבשר הראשון טמ' היא, ואיך ילפת מכה לקמן מתחלת ו', שהוא מותר מדאו' : [34])ר"ל ואפי' ר"א ור"י שנחלקו לקמן במתני', בהא מודו : [35])ר"ל שטמא' מספק : [36])דס"ל דחייב בשמירת התלוי' : [37])דס"ל דאינו חייב בשמירתה : מ"ו כ' הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל, בשער המלך פ"ד ה"ב מגירושין הקשה, הא בת"מ דקאי לשריפה כתותי מכתת שיעורי' , והוה כפחות מכביצ' דאינו מטמ', וכמו שהקשה תוס' [סוט' כה"ב] מעגלה וכלי כרס דמטמאין? וכ"ל דכיון דת"מ רק מדרבנן בשריפ' [כמו' שבת כה"א ד"ה כך] , א"כ לגבי דאו' לא מכתת שעורי' ; והא דהקשו תוס' [סוכה לה"א] ל"ל בתרומ' טמא' דאכו' לאתרוג מלוה מדאין בו היתר אכיל', ניפוק כתותי וכו' ? י"ל דכוונתם דהא גם עינם היתר אכיל' רק מדרבנן, דהרי תרומת פירות מדרבנן, ומן התורה יש בו היתר אכיל', ומשו"ה הקשו שפיר הרי בלא זה פסול מדרבנן משום כתותי. אך ק"ל למ"ד אין אוכל מטמ' אוכל מה"ת, שפיר ק' קו' שעה"מ , דהרי לגבי דרבנן מכתת שעוריה, ולא יטמ' להתרומה הטהורה עכלה"ט . והנה קול דממה, מאפטרופא כאלוה, מה שהקשה הגאון, הנ"ל לשטתי', דלהכי תרומ' טמא' מטמא', דלגבי שיעמ' לאוכל אחר, דהוה דאו לא מכתת שעורי', ודא"ל לשרפו רק מדרבנן, והקשה מתוס' סוכה הנ"ל שהקשו דנימ' כתותי מכתת, ולמאי הרי לגבי דאו' לא מכתת? כ"ל לשיטתו, דה"ק תוס', דקא פסיק ותנא תרומ' טמא' פסול ל"ש יו"ט א' או ב', והרי מטעם היתר אכילה משום לכם לא פסול רק ביום א', והו"ל לש"ס למנקט נמי משום כתותי, דאע"ג דאינו רק מדרבנן, עכ"פ פסול מה"ט גם ביום ב', דאתא דרבנן ומפקיע דרבנן. אולם כל עיקר תרוץ הגאון הנ"ל תמוה, דתמך יתדותיו אתוס'

מותר בהנאה[14], וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו[15] אחר הפסח אסור בהנאה[16]. חמץ שנפלה עליו מפולת, הרי הוא כמבוער[17], רשב"ג אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו[18]: ד האוכל תרומת חמץ בפסח, בשוגג[19], משלם קרן וחומש[20]. במזיד[21], פטור מתשלומים[22] ומדמי עצים[23]: ה אלו דברים שאדם

---

12) *ומדעבר על לאו קנסינן ליה [הכי מסיק הש"ס]: 13) *והניח החמץ ביד עכום למשכון, וא"ל אם לא אשלם עד יום פלוני, יהי' שלך מעכשו. דדוקא בנ' לטיבותא מותר בהנא', דהרהינו ואמר כמי מעכשו; דאם לא הרהינו לא גרע מחמץ עכום ברשות ואחריות ישראל, דאסור בהנאה [ת"ח]; והיכא דלא אמר מעכשו, הו"ל כחמץ ישראל בבית עכום, דוודאי באיסורי' קאי: 14) *אפי' לא הגיע זמן הפרעון עד אחר פסח, כשלא שילם, מותר החמץ: 15) *מיירי ג"כ בנ' לריעות', דהרהינו וא"ל מעכשו; דבלא הרהינו לא גרע מאילו קנהו מעכו"ם, דאין מעות קונות מעכום [כח"מ קנ"ד]; ובלא אמר מעכשו, הרי בכה"ג אינו חייב באחריו' אפי' בדיני עכום [דבהכי סגי], וא"כ הו"ל כחמץ עכום ביד ישראל, דלא עבר עליו כשלא קבל עליו הישראל האחריו' גניבה ואבידה, דישראל ועכום לא קנו משכון מהדדי: 16) *אפי' לא הגיע זמן הפרעון רק אחר הפסח, כשלא שילם אסור, ואפי' לא הי' המשכון באחריות ישראל [תמ"א]. מיהו לב"ח ומג"א שם אינו חייב לבערו בפסח, ולח"י חייב לבערו בפסח: 17) וא"צ להוציאו משם: 18) *דהיינו במכוסה ג' טפחים; והכי קיי"ל, מיהו צריך לבטלו, לרש"י ור"ן מדרבנן, ולסמ"ק מדאו'. ואם לא בטלו עד זמן איסור, חייב לפקח הגל ולבערו, כדי שלא יעבור בבל יראה. ובלא נתפקח הגל עד לאחר פסח, אף שבטלו אסור החמץ [ומג"א תל"ג סקי"ז]. מיהו בגל גדול שהחמץ אבוד תחתיו מכל אדם, לכ"ע א"צ לבערו אפי' קודם פסח. ובגל שמסופק בפסח אם יפנהו כלל, אם בתקרט ופינה אותו לאחר פסח, מותר [דט"ז שם סקי"ח]: 19) *ששגג בתרומ', אף שהזיד בחמץ, רק שלא התרו בו משום חמץ, דאל"כ הרי חייב מלקות וקיי"ל קלב"ס: 20) אף דחמץ בפסח לאו שוה מידי, עכ"פ בתשלומי תרומ' לא אזלינן בתר דמים: 21) *שהזיד בתרומה, אף שלא התרו בו, ואף ששגג בחמץ: 22) *דמזיד דתרומ' פטור מקרן וחומש שחייב האוכל תרומ', ורק מדין מזיק חייב בקרן, והרי חמץ

פרק ב כל שעה שמותר לאכול [1], מאכיל [2] לבהמה לחיה ולעופות [3], ומוכרו לנכרי [4], ומותר בהנאתו [5]. עבר זמנו [6], אסור בהנאתו [7] ולא יסיק בו תנור וכירים [8]. רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה [9], וחכ"א אף מפרר וזורה לרוח, או מטיל לים [10]:

ב חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מותר בהנאה [11] ושל ישראל אסור בהנאה, שנאמר לא יראה לך חמץ [12]:

ג נכרי שהלוה את ישראל על חמצו [13] אחר הפסח

חייב עליהן בבל יראה. [כפסחים דמ"ב] ודק פרורים מפוזרים לא חשיבי [כפסחים דו"ב]:

1 פ"ב 1)*ר"ל כל שעה שאפשר בשום אופן שיהי' מותר לאכל חמץ, דהיינו בשעה ה' שמותר בה הכהן לאכל תרומ': 2)*מותר כל

3 אדם להאכיל חולין: 3)*צריכי; בהמה אע"ג שכשישתייר לא תצניעו, ושמא ישכח לבערו ויאכלנו; וקי' קמ"ל אע"ג דכשמשייר' מצניע', עכ"פ סד"א שעי"ז ישכח לבערו ולבטלו ויעבור על בל יראה; ואיידי דנקט בהמה וחיה, נקט נמי עופות [וצ"ל דנקט עופות לשון רבים, למכלל עוף ביתי ועורבין שמצויין בחצרו, ולאשמעינן דאפ"ה, לכל עופות אפי' של הפקר אסור להאכיל. ועי' דתוי"ט פ"ה דנזיר מ"ה ד"ה בה"א, ודו"ק]. מיהו במצא אחר זמן אסורו שלא אכלוהו, חייב לבערו, מדמוכח חמץ הפקר בחצירו [ססי' תמ"ה]: 4)*אפי' לא יאכלנו עכו"ם קודם פסח [שם]: 5)*ר"ל בשורפו אז בשעה ה', ואפי' רק חרכו אז עד שאינו ראוי לכלב, מותר להנות ממנו אח"כ אפי' בפסח; וכ"ש שמותר ליהנות ממנו בשעה שישרפנו בשעה ה'. מיהו טוב שלא ליהנות ממנו בשעת שריפה, אפי' קודם זמן איסור [תמ"ח מג"א ד']: 6)תחלת שש: 7)*ועי' בקופת הרוכלין בכללא דחמץ: 8)אפי' לר"י דמצריכו שריפה אסור ליהנות משריפתו: 9)*דיליף [נ"ש] מנותר, שאסור באכילה ובהנא', וענוש כרת, כמו חמץ, ומצותו בשריפה, א"כ ה"ה חמץ: 10)*ר"ל או מפרר ומטיל לים אף שאינו ים המלח; דס"ל חלב שור הנסקל יוכיח, שג"כ אסור בהנא' והאוכלו בכרת, ואפ"ה א"צ לשרפו מכח הילפותא מנותר? על כרחך משום דלא דמי לנותר בבל תותירו; א"כ ה"ה בחמץ. וקיי"ל כרבנן; אבל נוהגין לשרפו. מיהו אחר זמן אסורו מודו דהשבתתו בכל דבר [תמ"ה]: 11)ואפי' באכילה שרי, רק נקט הנא' משום סיפא:

שלהן, ובדמאי 44), ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו׃

---

42)מהרבה מינין; וכן כמי ה׳ מיני דגן מלטרף למלה : 43)*הוא כקלי בילת תרנגולת, אחר שידקק העלין יקדיו . והאוכל פקות מזה, לא יברך [ח״י תנ״ג סק״כ] : 44)*עי׳ סי׳ 28 ; אבל בטבל ואקריכהו 44
דנקט לעיל [מ״ה] לא יצא [ונ״ל דא״נ תנא לפרש כן הכא במרור, ודכבר תנא לכולהו לעיל במלה דלא יצא מדהו״ל מהבב״ינ, א״כ ה״כ במרור; ואפי׳ במרור בזה״ז, דג״כ אינו רק מדרבנן [כפסחי׳ ק״כ ע״א], והרי במלוה דרבנן פרי מהב״ינ, כלעיל? עכ״פ מלה ומרור הוקשו אהדדי דהפוסל בזה פוסל באידך [כפסחים לט״ב] . והנה באמת בש״ס קאמר טעמו׳ דלא יצא בטבל מדכתיב לא תאכל עליו חמץ ז״י תאכל עליו מלות, ודרשינן סמוכין דלא יצא יד״ח מלה רק בשיש בו איסור חמץ, ולא בשיש בו איסו׳ אחר. רק דאכן לא מליכן למימר הכי, דהרי הך טעמו׳ דנקט תנא דבריית׳ איכו רק לר״ש דס״ל אין איסור חל על איסור כלל, וכדאוקמוה בש״ס; אבל לדידן דקיי״ל דאיסור חל על איסור, כשהאיסור הב׳ כולל או מוסיף או בת אחת [כרמב״ם פ״ד משגגות] א״כ שפיר חל איסור חמץ על איסור טבל, מדהו״ל חמץ איסור כולל, דהמץ חל כמוי על שאר מאכלי׳ שאינן טבל, א״כ ע״כ הטעם במתני׳ דאיכו יולא יד״ח בטבל הייכו מדהו״ל מהב״ינ, וכדן הכ״ל 310; וכן משמע כמוי מסוגיא דש״ס, דלהא דתני במתני׳ ולא בטבל, מקשי בש״ס לעיל פשיט׳? ואלטרך לתרץ דקמ״ל דאפי׳ טבל דרבנן; ואי טעמו׳ דאיסור טבל איכו רק מקרא דלא תאכל חמץ, ק׳ מאי פשטותא? וכי כ״ינ כר״ש ס״ל דאין איסור חל על איסור? אע״כ דרק תנא דבריית׳ דנקט קרא דלא תאכל עליו חמץ, ע״כ דלא מחשב למלת טבל מהב״ינ, מדאין מלוה בא ע״י עבירה; אבל לתנא דמתני׳ שפיר מליכן למימר דטעמיה משום מלוה הב״ינ וכדאמרן ומקשי שפיר פשיט׳. ואל״הק דא״כ נדרש סמוכין איפכ׳, דכל שיש בו איסור חמץ יש בו עשה דמל׳ ואפי׳ בטבל, דהרי לפי׳ ר׳ יודא דלא דריש סמוכין, במשנה תורה דריש [יבמות דד״א וברכות כא״ב]? י״ל דהייכו בלא אפשר למדרש הסמוכין למלתא אחריתא; משא״כ הכא, מדהו״ל מהב״ינ דרשינ להאי סמוכין לכל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מלה [כפסחי׳ דמג״ב]; ואי״ל דכמו דאמרי׳ אין הקש למחצה [כריתו׳ כב״ב] כ״כ אומרי׳ אין סמוכין למחצה? ליתא, דהרי ר׳ יודא דדריש סמוכין במשנה תורה, ואפ״ה לא דרש סמוכין כל שינה שישנו וכו׳ [כפסחים דכח״ב]? אע״כ דאמרי׳ יש סמוכין למחצה. אמנם ק״ל לטעמו׳ דלא יצא בהך מדהו״ל מהב״ינ, כיתא עשה דמלה וכדחי ל״ת דטבל? ואי״ל כמ״ש תוס׳ קדושין [דלח״א] שהקשו בשם הירושלמי דלדחי ינשה דמלה לל״ת דחדש, ותרלו משום דמלה הו״ל עשה דלפני הדיבור ולא דחי לל״ת שאחר הדיבור; א״כ ה״כ מה״ט לא דחי לטבל; ליתא, דיע״כ ירושלמי לשטתי׳ אזיל דס״ל דיעשה שקודם הדיבור קיל, ובמ״ש תוס׳ בשם [מ״ק ד״כ ע״א בד״ה מה חג], אבל לפי ש״ס דלן מלוה דלפני הדיבור חמור, כדמוכח [חגיגה דו״א] דקאמרי׳ התם דחגיגה ב׳ כסף, ויעדיפא מיגולת רקיי׳ בהא, משום דחגיגה ישנה לפני הדבור; וכמו כן אמרי׳ להדיא [יבמות דה״ב] דיעשה שלפני הדבור חמור? ואי״ל כמי כאידך תי׳ התוס׳ שם, דבחדש מה״ט לא דחי ינשה דמלה לל״ת דחדש, דגורי׳ כזית ראשון אטו כזית ב׳; והרי הך גזירה גם ש״ס דלן ס״ל כדמוכח [יבמות ד״כ ע״ב] דגורי׳ ביא׳ ראשונה אטו ביא׳ שניי׳ א״כ ה״כ מה״ט לא דחי ל״ת דטבל; ליתא, דאיכו יולא דנקט בדיעבד משמע

יוצא בהן ידי חובתו בפסח [24], בחטים, ובשעורין, בכוסמין [21], ובשיבולת שועל [26], ובשיפון [27]. ויוצאין בדמאי [28], ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו, ובמעשר שני והקדש שנפדו, והכהנים בחלה ובתרומה [29], אבל לא בטבל [280] ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו [30] ולא במעשר שני [310] והקדש שלא נפדו [300]. חלות תודה ורקיקי נזיר, עשאן לעצמו, אין יוצאין בהן [31], עשאן למכור בשוק, יוצאין בהן [32] : ו ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח [230], בחזרת [33] בעולשין [34] ובתמכא [35], ובחרחבינה [36], ובמרור [37]. יוצאין בהן בין לחין [38] בין יבשין [39], אבל לא כבושין [40], ולא שלוקין [41] ולא מבושלין, ומצטרפין [32] לכזית [43], ויוצאין בקלח

בפסח אינו שוה כלום, ולא הזיקו כלום : 23)ר"ל דבאכל תרומה טמאה דקייב בדמי עצים לבעלי', מדעכ"פ היתה ראויי' להסקה; ובאכלה קמץ בפסח במזיד, פטור מהדמי עצים, דקמץ בפסח אינו ראוי להסקה : 24)ידי חובת אכילת מצה בליל' ראשונה : 25)*[דינקעל] :
27 26)[האפער] : 27)*[ראגגען] ; ונוהגין בקיטין [תנ"ג] וצ"ל משום דשרירין וקשים, שאינן מתקלקלות כל כך מהר [כפסחים ד"מ ע"א]: 28)דאי בעי מפקיר נכסי' והוי עני'. וכל הנהו צריכי' [עיי' שבת פי"ח מ"א] : 29)אף דאינן ראוין לזר : 280)*אפי' טבל דרבנן :
310 30)*דהוה כמי טבל : 300)*קוץ לירושלי' : 310)*טעם כולהו מדהו"ל מצוה הבאה בעבירה [ר"ן]. ואי"הק הרי בטבל דרבנן נמי לא נפק, והרי בכל דרבנן שרי מהב"ע, כלולב גזול ביום ב' [כסוכה ד"ל ע"א] ? נ"ל זהו כשהמצוה דרבנן, אבל כשהעבירה מדרבנן לעולם שייך מהב"ע] : 31)מדאינן משתמרות לשם מצה רק לשם זבח : 32)דבעשאן למכור, אומר בלבו שבשלא ימכרם יהיו למצות של פסח : 320)ידי מרור : 33)[לאטוגע] ; וי"א [קאפף זאלאט] : 34)[קירבעל] : 35)[מאאר רעטטיך] :
46)[אינדיווע] וי"א [פפעפר קרויט] : 37)[ווערמוט קרויט] : 38)[פריש] : 39)בעלין יוצאין רק בלחים, ובקלחין אפי' ביבשי' : 40)*במים מעת לעת, ובקומץ וליר י"ק [מינוטען] [י"ד ק"ה] : 41)מבושל ביותר :

ובמעשר שני והקדש שנפדו: ז אין שורין את המורסן[45] לתרנגולים[46], אבל חולטין[47]. האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ[48], אבל שפה היא על בשרה יבש[49]. לא ילעוס[50] אדם חיטין, ויניח על מכתו בפסח, מפני שהן מחמיצות[51]: ח אין נותנין קמח

דרבנן? ואי"ל דאיצ"ג דבכל עשה ול"ת דאוריי', עשה דוח' ל"ת, עכ"פ בחד מנייהו דרבנן, הדין איפכא, דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה ולא בקום ועשה [יבמות פט"א]? עכ"פ ק"ל הרי נקט במתני' מעשר שני והקדש שלא נפדו, שאינן רק בלאו לחודא, ולפ"ה אינן נדחין מהעשה דמצה? [אחר איזה שני' ראיתי שהגאון בעל ש"א נגע בכמה דברי' שדברנו בזה, והלך בדרך אחרת, וגם פה כתב שמע"ש בגבולין הוה עשה ול"ת, דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך הרי ל"ת, וסיפא דקרא כי אם לפני ד"א תאכלנו, לפני ד' אין, במקום אחר לא, והו"ל לאו הבא מכלל עשה.. עכ"ל. ובמח"כ הגדול מלבד שהרמב"ם בספר המצות [ל"ת קמ"א] לא מנה רק הלאו, ואפי' העשה בעצמו שיאכל בירושלי' לא מנה, ודהוה רק חלק מהמצוה כמו שהשריש לנו שם בשורש ז' שאין למנות כל חלק מחלקי המצוה לעשה או לל"ת, וכ"כ ג"כ הגאון מגילת אסתר [שם דיט"ב]; ואיך נמנה הלאו הבא מכלל העשה? ותו כבר כ' הגאון מגי"א הנ"ל במצוה ב' שתמה הרמבן על הרמב"ם שהשמיט לאו הבא מכלל עשה בתרומ' טמא' [שם]? ותי' שכל לאו הבא מכלל עשה אינו ממש עשה, רק דקמ"ל דאין לוקין על לאו כזה; וכן מסתבר לפע"ד, דא"כ השב תשיבם נמי לאו הבא מכלל עשה כשמתעלם, ובדומה לרוב, וא"כ נפישי להו עשה שלא מנאן הרמב"ם]? אמנם נ"ל דטעמו' דלא נפיק בטבל, משום דמצה הראויי' לו' בעינן [כפסחי' דל"ה ב] ומצת איכה ראויי' לו' מצד איסור טבל שבו, ואפי' טבל דרבנן, עכ"פ מדקאמר תור' שצריך שיהי' ראוי לו', והך מראינו ראוי מצד איסור דרבנן, לא נפיק בה. ובזה מתורץ קו' דלח"מ לרמב"ם בפ"ו ממצה ה"ז יע"ש. ועי' מ"ש בס"ד בפ"ג דסוכה]: [45](קלייע): [46]*ואפי' אינו שוהה שיעור מיל: [47]לשפוך עליהן רותחין דבכה"ג לא יחמיץ. מיהו אין אנו בקיאין בחליט', ולהכי רק לרפוא' שרי, ואז יתן הקמח או הגרעינן לתוך הרותחין; או יעשהו ממי פירות שאין מחמיצין [ח"י תס"ה]: [48]לנקות את עצמה בהן: [49]*וקיי"ל דאסור, דשמא יתלקלק [שם]: [50](קויען): [51]*מן הרוק [מיהו מחמץ של עכום שהשאיל לישראל מותר לישבות ולמגמו' [תס"ו מג"א סק"ג]. וה"ה רוק בהמ' שמחמיץ, לכן נוהגין לבער הנותר ממאכלה; ולכתחיל' לא יתן באבום רק מעט. וה"ה כל תולדות המים שמחמיצין, כמי קוטם ודמעות; אבל צואה צנה, וזיעה, ודם, בין שהן של אדם או בהמ'; וכמו כן מי מרה, וחלב ושומן, אינן מחמיצין. וצואה רכה י"א דאינו מחמיץ, וי"א דדינו כמי פירות להחמיץ מהר עם מים [א"ר]. ומי רגלים דאדם, מחמיץ; ודבהמ' י"א דהוה כמי פירות [ח"י תס"ו

[במגילה דיט"ב] ואי משום גזירה, אמאי לא יצא בדיעב' [ועי' תוס' הכא ד"ה יוצאין] דהרי בגזיר' ביא' ראשונה אטו ביא' ב', כמו אם בעלה קנה [וכשם יבמו' שם]? ומה"ט אי אפשר נמי לומר דהכא מיירי באפשר לקיים שניהן במצה אחרת, ובכה"ג לא דחי עשה לל"ת [בשבת קל"א]; דליתא, דהינו יוצא ומשמע בכל גוונא — ואפי' בדיעב' ובדאמרן, דכל מלתא דאמר רחמנ' לא תעביד אי עביד לא מהני [בתמורה ד"ב]? ואי"ל נמי דלהכי בכל הנהו דמתני' לא דחי עשה לל"ת, משום דכולהו דקשו תנא טבל וכו' ומפרש' שאי אפשר להם בתקון דהרי טבל וכו' אפשר שיעשר, ובמעש"ש וכו' אפשר שיפדו, לפיכך הו"ל כאפשר לקיים שניהן [בשבת לעיל] דבכה"ג לא דחי עשה לל"ת; ליתא, דמדקפסיק ותנא משמע דבכל גווני' מיירי, דבמעש"ש והקדש, מי לא מצי מיירי שאין בידו דבר הראוי לפדותן בהן, והרי באין בידו, אף שאפשר לא מחשב כאפשר לקיים שניהן [כסוגיא דשבת הנ"ל ודו"ק]? ובטבל וכו' מלבד שביו"ט איירי שאסור לתקנו [בביצ' לו"ב], מי לא מצי איירי בשאין לו רק כזית מצומצם, שא"א להפריש ממנו תרומתו דא"כ בציר לי' שיעור' [ובעירובין ד"ל ע"ב]; ואי"ל בכזית מצומצם בל"ז לא נפיק, מדהו"ל גזל השבט דהרי חלקו של כהן מעורב בו, ומדהוא גזל יש בו עשה ול"ת דהשיב תשיבם, ואין נדחין ממצוה גרידא: ליתא, דהרי קיי"ל דלא מחשב' כחלקו של כהן עד אחר שהורמו [בחולין ק"ל ע"ב]? ואי"ל דעכ"פ אף שאינו כגזל מהכהן, עכ"פ אינו כשלו, וא"כ בכזית מצומצם שאינו כולו שלו, לא נפיק, מדבעינן במצה לכם [וכפסחי' דל"ח תוס' ד"ה אתיא]; עכ"פ משכח"ל שישראל ירש אותו כזית מצומצם מאבי אמו כהן, דמפריש כל מעשרותיו והן שלו ואעפ"כ אסור לאכלן, [בבכורות די"ב] וא"כ כל הכזית הוא שלו, ואעפ"כ אין בידו להפרישו מדבצר לי' שעור'; וא"כ לא הוה אפשר לקיים שניהן, ואפ"ה לא נפיק, ואמאי, ניתא עשה ולדחי ל"ת? ואי"ל דהא דעשה דוח' ל"ת היינו רק בליכא איסור דחצי שיעור, כגון כלאים בציצית וכדומה; משא"כ במאכלות הרי קיי"ל ח"ש אסור מן התורה [ביומ' דע"ד א'], וא"כ בעידנא דקעביד אסור' עדיין לא קיים המצוה, ובכה"ג לא דחי עשה לל"ת [בביצ' דח"ב]; ליתא דהא תינח לר"יוח אלא לריש לקיש דס"ל ח"ש מותר מן התורה מאי איכא למימר? ותו גם לר"יוח ק' דהרי גם במילה בצרעת בעידנא דמעקר לאו דקצץ הבהרת עדיין לא קיים המצוה עד שפרע, ואפ"ה אמר רחמנ' דנדחי? וע"כ צ"ל כפסקי תוס' זבחים [סי' ס"ט], דכל היכא דלא אפשר לקיים העשה מבלי שיעבור על הלאו, לא בעינן בעידנא, ובזה מתורץ קו' הר"ן קידושין [דריא"ב] שכ' דאף דעיקר ביאת יבמ' להקים זרע הוא, הרי אין אשה מתעברת מביא' ראשונה, א"כ לא הוה בעידנ', ומתרץ דעכ"פ אפשר שתתעבר כגון במיעכ' באצבע. ועי' בתוס' יבמות [ד"כ ע"ב] שתרצו באופן אחר. ולפסקי' תוס' הנ"ל ל"ק כלל, דמדלא אפשר בלא"ה, כבעידנ' דמי. וכן נ"ל ראי' מסוגיא [דיבמות ד"ו ע"א] יכול יהי' בנין ביהמ"ק דוחה שבת וכו' ודו"ק. א"כ ה"נ בהנך דמתני'? ותו, מילא איירי דבלע הכזית בבת א' דילא [בפסחי' קט"ו ב], דבכה"ג בעידנ' דמיעקר לאו קיים העשה, ולדחי ללאו? ואי"ל כמו דאין עשה דוחה ל"ת דכרת, ומדלא דמי לל"ת דכלאים בציצית [ביבמות דג"ב]. ג"כ מה"ט אין עשה דוחה ל"ת של טבל שהיא במיתה [בסנהדרין דפ"ג]; ליתא דהרי מדקט מתני' סתם טבל, כלל בה כל טבל שבעולם, דהיינו בטבול למעשר ראשון או שני או עני, וכן פסק באמת הרמב"ם [פ"ו ממצה ה"ו], ואמאי, והרי לרמב"ם [פ"י ממאכלות אסורו' ה"כ] אינו חייב מיתה רק אטבול לת"ג? ואפי' לרשי שם ולר"ן [נדרים דפ"ב] דעל כל טבל חייב מיתה, וכ"כ תוס' שם ביבמו' שנראים כמסתפקים בזה; עכ"פ הרי בש"ס קאמר דמתני' קמ"ל אפי' טבל

מאי דבעי למהדר לי' כל דין וכו', דאיהו לשיטתי' אזיל? ואף דתוס' שם דחו דברי רש"י, עכ"פ לרש"י אין הוכח' בזה? **השבתי** לבני הנ"ל, עכ"פ מנ"ל דר"נ ס"ל כרש"י התם, כדי שנקשה עליו]? **ותו** ק' דאי כיון דילפות' דר"י מה מצינו הוא, א"כ מה מהדרו לי' רבנן לר"י דס"ל אשם תלוי בקבורה, עכ"פ קשיא לדידהו דס"ל אשם תלוי בשריפ', אין פרכתם פרכ', וכן הקשו תוס' [ד"ה אמרו]? ולפי' ביומא כתרומה, דרבנן ס"ל מיעוט' דלעיל [דכד"א], הנותר בשריפ' ואין כל אסורי' שבתור' בשריפ'; עכ"פ ק' האיך שבקו רבנן להשיב תשוב' זו שהיא אליב' דנפשיי', והשיבו תשוב' שהיא רק אליבא דר"י? אע"כ דילפות' דר"י היא ג"ש ולהכי לא חשו להשיב על דבריו אליבא דנפשיי', כיון דג"ש אין אדם דן מעצמו והם לא קבלוה מרבם, והשיבו רק לר"י אליבא דנפשי' דס"ל הך ג"ש — ; **ותו** הרי לר"נ ע"כ צ"ל דס"ל דילפות' דר"י ג"ש היא, דאל"כ ק' דידי' אדידי', דאיהו פסק בהלכי תמורה כרבנן, דחמץ א"צ שריפה, וכמ"ש רתוי"ט כאן בשמו, ונפסק נמי שם בסוף המסכתא כרבנן דאשם תלוי בשריפ'; ואי כיון דילפותא דר"י מה מצינו היא, א"כ מה פרכא יפרכוהו רבנן ע"ז הוה מצינו מאשם תלוי לשיטתייהו, ובדקיי"ל דאשם תלוי בשריפה? אע"כ דילפות' דר"י ג"ש היא, ורבנן לא קבלוה מרבם, ולהכי קיי"ל שפיר כוותייהו דחמץ א"צ שריפה, ואפ"ה אפשר שפיר למפסק דאשם תלוי בשריפ'; ואת"ל אף דלא קבלו מרבם הך ג"ש דר' יודא, עכ"פ כגמרו איכא דחמץ בשריפ' במה מצינו מנותר? י"ל דלהכי לא דנו מה מצינו זה, משום דהוה תחילתו להחמיר וסופו להקל; אי נמי, משום דאית להו פרכא אהך מה מצינו [כמ"ש הפני יהושע הכא דכו"ב בד"ה תוס' ד"ה אמרו], דמה לנותר שאין היתר לאסורו, משא"כ חמץ יש היתר לאסורו אחר פסח מדאו', ורק ר' יודא לשיטתי' ס"ל, דחמץ לאח"פ אסו' מדאו' — ; וא"כ כיון דילפותא דר"י מלא תותירו הוא מכח ג"ש, א"כ תשובה שהשיבו לו חכמי' מאשם תלוי נמי ר"ל שראוי שיהי' בשריפה מכח ג"ש שלך [וכן כ' הפני יהושע הנ"ל בד"ה הנ"ל], ועל כרחך צ"ל נמי דהך ג"ש של לא תותיר מופנה הוא עכ"פ מצד אחד, דאל"כ לר"ע לא ילפינן מינה כלל [בנדה דכ"ב], והרי במופנה מצד א' ס"ל לר"ע [נזיר דמ"ח תוס' שם ד"ה ולאחותו] דלמדין ואין משיבין, והרי קיי"ל כר"ע מחבירו, ולפי' נגד רבו, דהרי ר' אליעזר רבו של ר"ע הוה [כפסחי' סי"א], ואפ"ה הלכה כר"ע בפלוגתתי' עם רבו ר"א [בברכות דלו"א]; וא"כ כ"ש בהך פלוגתא אי נילף במופנה מצד א' [בנזיר שם] דבעל פלוגת' הוא ר' ישמעאל, דחבירו דר"ע הי [בסנהדרין דנא' ב], א"כ הלכה כר"ע דבמופנה מצ"א למדין ואין משיבין, בין כשהלמד מופנה כנזיר שם, ובין כשהמלמד מופנה, ביבמות [ד"ע ע"א], דפסח הוא המלמד, וכמו כן ביומא [דפא"א] דהמלאכה הוא המלמד, ואפ"ה אמרי' גבייהו דהוה להו מופנה דלמדין ואין משיבין — . **א"כ** כיון דהוכחנו דילפות' דרבנן ג"ש היא; והוכחנו ג"כ דעכ"פ על כרחך מופנה מצד א' היה; והוכחנו שלישית דבמופנה מצד א' למדין ואין משיבין אפי' כשהמלמד מופנה [ודלא כרבינו פרץ בשיטה דנזיר הנ"ל]; א"כ במח"כ הגאון הנ"ל נכנס בידן, דאזל' לה ליה ג' שהקשה, דאין לפרך שום פרכא אג"ש זאת — . **אמנם** גם קו' הראשונה של הגאון הנ"ל לפע"ד מתורצת בפשיטו', דלהכי לא נקט הר"נ הך ילפותא בתריתא דר"י, מדהוה שריך ר' יודא בה חרדלא, ושתיק, שתיקותי' כהודא' דמי' שחזר בו מהך ג"ש, דיש כמה ג"ש בש"ס דלא כאמרו הלמ"ס, ורק כיצד ילמוד סתום ומפורש, כתוס' [קדושין ד"כ ע"ב ד"ה גאולתו]; וכמו כן לא נקט ילפותא קדמית' דר"י מהק"ו, מדהשיבו לו יפה, כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וכו'; ועל כרחך עיקר ילפותי' דר"י ומג"ש מצינית' היא, דשניהן אסורי' בהנא' וענוש כרת., ואע"ג שהשיבו לו חכמי' חלב של שור הנסקל יוכיח, אפשר דר"י לא חשיב לה פרכא, מדאין איסור הנא' והכרת שבחלב של שור הנסקל, מכח

לתוך החרוסת[52], או לתוך החרדל[53], ואם נתן יאכל מיד[54], ורבי מאיר אוסר, אין מבשלין את הפסח לא במשקין[540] ולא במי פירות[55], אבל סכין[55] ומטבילין אותו בהן[56], מי תשמישו של נחתום[57], ישפכו[58] מפני שהן מחמיצין :

סקי"ד] . זיעת כותל, תולדת רטיבות הוא ומחמיץ [רש] : 52)הוא משקה חמוץ עשוי לטבל בו הבשר : 53)[זענף] מעורב במים : 54)ודוקא בחרדל ס"ל כן, מדהחרדל חד וחריף מתעכב מלהחמיץ הקמח : 540)*כל רטיבות היוצא מפירות, שמכשיר לקבל טומא', כיין שמן ודבש, נקרא „משקין" : 550)*כל רטיבות היוצא מתותים ורמונים או תפוחים ובדומה, שאינו מכשיר, נקרא „מי פירות" : 55)*אפי' קודם צליי' : 56)*בשעת אכילתו : 57)שידיו מלוכלכות בבצק: 58)*במקום מדרון ; דכשיתכנסו יתחמצו, ולהכי אף שהפקירן מקודם אפ"ה אסור . ודוקא בלש בפסח [תכ"ט ס"ד] :

מ"א כ' הרב כלעיל סי' 9. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל ; ק"ל הא מסקינן דמכח פרכא דחלב שור הנסקל יוכיח חזר ר"י ודן דין אחר, דיליף ממה מצינו חמץ מנותר, דשניהן בבל תותירו, וה"נ ישוו בשריפה ; ורבנן השיבו אשם תלוי וחטאת עוף ספק יוכיחו, שהן ג"כ בבל תותירו, ואפ"ה ס"ל לר"י בפרק בתרא דתמור' דיקברו ? אח"ז מצאתי קו' זו בכ"ב בשם א"ד הגאון מהר"ל זצ"ל.. ונראה דהשיבו רבנן חטאת עוף ספק יוכיח, ק"ל מה לחטאת עוף שאין בו מצות ביעור מהעולם, והקבורה הוא מחשב תקנה, אבל בחמץ כ' תשביתו, דצריך לבערו מהעולם, וילפינן „מה מצינו דהביעור יהי' בשריפה, וצע"ג . עכלה"ט . ויקרא האזוב בקיר, לא אבין קושי' זו, וכי השריפה והביעור הא בהא תליי', אדרבה הנשרפים אפרן מותר, ואינן מתבערין מהעולם ? ותו, אפי' כיון דתליא זה בזה, ק', הרי נותר דלא כ' גבי' תשביתו ואפ"ה צריך שריפ', ולמה לא כיון כה"ג באשם תלוי ? אמנם גם בל"ז אחמ"כ הגאון הנ"ל אין ממשות בקו' זו רק אם כיון דילפותא דר"יודא הוא „מה מצינו, נוכל לומ' הפרכא הנ"ל מה לחטאת עוף שאין לו ביעור, אבל הרי רשי [דכו"ב ד"ה ודנו] כ' דילפותא דר"י היא מכח ג"ש., דלא כתוס' [שם ד"ה אין] שכתבו דהילפות' הוא מה מצינו, וא"כ מנ"ל דר"ב ס"ל כתוס', והרי מסתבר כרשי, דהרי אי כיון כתוס' דהילפותא היא מה מצינו, ק' כהדרו לי' רבנן כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל אינו דין , כדהדרו לי' בקדמית' כשלמד בק"ו, כ"ש שיש להשב כן כדיליף במה מצינו ? וכבר רמז רשי לנו כן בדבריו הקדושי' [ע"ש], דעל כרחך הילפות' היא ג"ש, וגמרינן בין לקולא בין לחומר' [ויפה אגדי בי גירא בזה בני הרב המאה"ג חרב פיפיות מהו' ברוך יצחק שליט"א וז"ל יא זכיתי להבין, דינב"פ לרשי לשעתי' [סוכה דלא"א ד"ה לא מקשינן] ר"י ס"ל דמכל הי"ג מדות לא ניתן לדרוש רק ק"ו ; א"כ גם מה מצינו הוא בקבלה, ולא

המדי [3], והומץ האדומי [4], וזיתום המצרי [5], וזומן של צבעים[6], ועמילן של טבחים [7] וקולן[70], של סופרים [8]. רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים[9]. זה הכלל כל שהוא ממין דגן [10] הרי זה עובר בפסח. הרי אלו באזהרה [11] ואין בהם משום כרת [12]: ב בצק שבסדקי עריבה [13]

3 כלב וטובלין בו פת כשאוכלוהו: [3])*עשוי משכר תמרי' ששרו בהם שעורי', דהו"ל כמו חמץ גמו' שע"י תערובו'. אבל שכר שלנו שכל עיקרו משעורי', לרוב פוסקי' חייב כרת על שתייתו [כרא"ש כאן, וח"י תס"ב סקט"ו, ודלא כסתמ"ב] וא"כ האיך סיים כאן במשנה ואין בהם כרת [וכ"ל דשכר שלנו אף שמעורב עם הרבה מים, לא נחשבו קרטי חמץ שבו כחמץ שע"י תערובו', דכ"ל דכל המים שנצרכי' לתיקונו, הן הן כהחמץ ממש, ודומ' לבו"ח דכל חדא וכו' ובהדי אסו'; וה"כ הגרעינין והמים — ודו"ק. ואעפ"כ צ"ע לע"ד בשכר שלנו אם הוא בכרת, כשאין בו שום ממשות מהשמרי', ועי' 4 באה"ל דסתמ"ב ודו"ק]: [4])*באדום כותשין שעורי' ביין ומעורב במים דכי שיקמיץ. ומיירי שנתערב שם מים מרובי', דאל"כ בטלו מים ביין [כרמג"א סתס"ב סק"ו]. [אב"י מיהו לתוס' [פסחי' לה"ב ד"ה מי פירו'], מיירי ששרו השעורי' במים קודם ששמום ביין. וכ"ל דא"כ גם שכר המדי מיירי הכי ששרו והחמיצו הגרעיני' במי' קודם ששמום בהשכר, ודו"ק]: [5])*במצרים מערבין שעורין [וזאפראן] ומלח ומי', ושותין כדי לשלשל למי שנעצר, או לעצור להמשלשל: [6])ר"ל מי סובין שצרכי' הצובעי': [7])עושין עיסה מתבוא', שלא הביא' שליש, ומכסין בה הקדיר' לשאוב זוהמת התבשיל: [70])[קלייסטער]: [8])דסופרין מדבקין בו ניירותיהן: [9])הוא עיסה מעורבת עם סממנים, שהנשים מדבקין אותו על בשרן להסיר השער. וכל הנהו דנקט ת"ק, הם או נוקשה בעין או חמץ גמור ע"י תערובו'; ור"א אוסר אפי' נוקשה ע"י תערובו': [10])*ר"ל כל חמץ שהוא ממין דגן; דיש חמוץ שאינו ממין דגן, כגון עיסת אורז שהחמיץ, אבל לא נקרא חמוץ רק סרחון [כפסחי' לה"א]: [11])*דרק באכל החמץ בעינא חייב כרת; אבל בתערובו', אם יש כזית בכדי אכילת פרס לוקה; אבל בבל יראה עובר אפי' אין כזית בכדא"פ, כל שאין ששים כנגד החמץ. וכל זה בשאינו מינו; אבל מין במינו אם התערבו' לח בלח קודם פסח, מותר להשהותו, ואם נתערב קודם פסח יבש ביבש, אפי' מין במינו חוזר וניער בפסח מדרבנן [רמג"א רתמ"ב]: [12])*וקיי"ל דלא לקי

פרק ג. אלו עוברין בפסח[1], כותח הבבלי[2] ושכר

איסו' א', דהכרת הוא מכח החלב, והכא' שבו הוא מטעם נסקל — . **או** כ"ל דכל"ו ק', כיון דלרשי הך ילפותא בתריית' ג"ש נינהו, א"כ כיון דר' יודא קבל ג"ש מרבותיו, למה פרכינהו לרבנן תחלה מק"ו? ותו מה פרכו לי' אק"ו דיליף מדתחלתו להחמיר, וסופו להקל, הרי איהו ס"ל דאפי' כה"ג גמרינן ק"ו [כסוכה דלו"ב]? אלא ע"כ דר"י ג"ש נקט בקדמית', וה"ק להו לרבנן, בשלמא ג"ש לא גמריתו, דאין אדם דן ג"ש מעצמו, אלא ק"ו איביעי לכו למידן, כדקאמרי' כה"ג [פסחי' סו"א], ואמרו לי' ק"ו פריכ' היא; ואיהו ס"ל דאהכי ק"ו ואהכי ג"ש [כב"ק די"ב], אהכי ק"ו, דלא ניחא חלב שור נסקל יוכיח, ואהכי ג"ש דלא ניחא כל דין שתחלתו להחמיר וכו', איכו דין; מלבד מה דאיכא למימר מלתא דאתיא מק"ו טרח וכו' לי' קרא:: **שם** ולא יסיק בו תנור וכריים, וכ' **אאמ"ז** רבינו הגאון זצוק"ל, וז"ל, מסקנא, דלר"י אצטריך דסד"א מדלר"י מצותה בשריפה יתהנה מנה וכו'. ותמוה האיך תלי הא בהא? [**אמר** בנו ותלמידו, דאין לומר משום דכל הנשרפין אפרן מותר, כשלהי תמורה, דינב"פ למה נקט השם דסד"א בהדי דשריף לתהני מנה?] וכ"ל ממ"ש הר"ן פ"ז דחולין בסוגיא דגיה', דכשאינו מתכוון לא נאסר פסיק רישא, רק בנאסר מצד מלאכ', ולא בנאסר מצד הנא'; תדע מדברי להריח בשבת תיהא [ע"ז ס"ו] מדלא מכוון להריח רק לבדקו; א"כ ה"נ סד"א דבהדי דמסיקו בתנור, שרי הנאתו בחימום, דפסיק רישא בהנא' שרי, קמ"ל. ואי"ל א"כ גם לרבנן כן, דהשבתתו בכל דבר, גם בשרפו כן? י"ל דקמ"ל לר"י אף דא"א וולת שריפה שפיר סד"א דשרי קמ"ל, עכ"ל אאמ"ו זצוק"ל. [**ומצא** כברך מנו של בני הרב המאה"ג **מהו' ברוך יצחק** שליט"א, וז"ל **אב"י**, ביגוונותי לא זכיתי לירד לעומקן של דברי' הקדושי' אלו, חדא הרי הכא מכוון להחם, וואי ראי' מבת תיהא דשם אינו מתכוון כלל להנא'? שנית, הא דכ' הר"ן דפ"ר מותר באיסו' הנא', הייכו אליבא דר"ש, וכמ"ש מפורש בר"ן שם, והרי כאן אליבא דר"י קיימינן? **השבתי**, בני נבת עיני שליט"א, מה יתן לך, הכי תרלה להתגרות גם בארי' דבי עלאי דנורא דחילא? לא דילך שלא תחמול ולא תכסה עלי, אלא גם ינל ע"ר זצוק"ל ילאת בחרבך ובקשתך! אולם יושב בשמים ישחק, דל"ק כלל, די"ל דסברת עטרת ראשינו זצוק"ל דלא חמיר שאינו מתכוון לר"י יותר מפ"ר לר"ש, דכמו דפ"ר לר"ש מותר באיסו' הנא', ה"נ שאינו מתכוון לר"י בהנא' שרי; ואם בשביל קושיתך הראשונ' דהכא מתכוון הוא ליהנות? ג"כ לא ידעתי לך עוונות שלא תבין נוף דבש אמרי נועם של ינ"ר זצוק"ל, דה"ק דעכ"פ מדצריך לשרפו לר"י הו"ל כלא אפשר ומתכוון דלאביי אליבא דר"י שרי [פסחי' כה"ב] סד"א כאביי, קמ"ל כרבא; ולאביי יש לחלק דהתם לא אפשר להפרד מההנא' בקלות; משא"כ הכא אינו רק לא אפשר לבלי לגרום החמום, אבל אפשר שילא. והו"ק. **אולם** לולא מסתפינא אמינא לתרץ הקו' של ע"ר זצוק"ל ממ"ד [תמור' לד"א] דנשרפין אפרן מותר; א"כ סד"א מדמוקיל ר"י שישרפנו, כיומ' כמי שיקיל בהא דבהדי שישרפנו יהנה ממנו דמקלי קלי אסור, כשילה [דד"ב], וכלבנן דשרו אפי' באבוק' כנגד פסחי' [כו"ב], קמ"ל דהכא אסו' — .

פ"ג [1])מן העולם מלעובר עליהן בבל יראה' [תמ"ב] : [2])עשוי מן [מאלקען] ומלא מעורבין עם פת שנעשה קלת שלא כנשל מאכילת

בתירא אומר, תטיל בצונן [24], אמר רבי יהושע, לא זה הוא חמץ שמוזהרים עליו בבל יראה ובבל ימצא, אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב, ואם החמיצה החמיצה [25]:

ד ר"ג אומר שלש נשים לשות כאחת [250] ואופות בתנור א' זו אחר זו [26], °וחכ"א שלש נשים עוסקות בבצק [260], אחת לשה, ואחת עורכת [27], ואחת אופה [28]. רע"א לא כל הנשים, ולא כל העצים, ולא כל התנורים, שוין [29]. זה הכלל תפח [30] תלטוש בצונן [31]:

ה שיאור [32] ישרף [310] והאוכלו פטור [320]. סידוק [33] ישרף, והאוכלו חייב כרת, איזהו שיאור, כקרני חגבים [34], סידוק, שנתערבו סדקיו זה בזה, דברי רבי יהודה, °וחכ"א זה וזה האוכלו חייב כרת, ואיזהו שיאור, כל שהכסיפו פניו [35], כאדם שעמדו

דמה שיצרפן אחר אפיי' בסלי להפריש חלתו, חשיב מוקף: 24)*ולר"א אסור, שמא לא יהא צונן כראוי: 25)*דלאו דידי' הוא; ולא ס"ל הואיל הכ"ל. מיהו דוקא בחלת א"י, אבל בחלת ח"ל כיון דרק מדרבנן צריך להפריש, לכ"ע כדידי' דמי. וקיי"ל לכתחיל' כר"א, ובעבר ולש והפריש, יטיל בצונן [א"ח תנ"ז]: 250)*שיעור עיסה לכל אחת: 26)אף שעיסה אחת ממתנת עד שיאפו השתים: 260)ס"ל דוקא כשעוסקת בבצק רשאין להמתין: 27)*עורכת לקמה, דהיינו שמגלגלת עיסה לעשותו עוגות דקות, ומקטפתן במים: 28)ר"ל בשעה שזו אופה, אז ב' חברותיה, אחת לשה שלה והשניי' עורכת שלה; וחוזרת חלילה: 29)אדר"ג קאי, וקאמר דיש נשים עצלניות, ויש עצים לחים שאינן מתבערין מהר, ויש תנור שאינו מתחמם מהר, להכי עדיף טפי כחכמי', דכל זמן שעוסקת בבצק אינו מחמיץ: 30)כשרואה שהבצק
31 רוצה לתפוח: 31)*ר"ל תקטוף ותמשך העיסה במים צונני', כדי שתתקרר העיס' שלא תחמיץ [ולשון לוטש הוא כמו לוטש נחושת, והוא בינשטרייכן], שמוליך ומביא ידו המלוחלחת במים על הלחם, כלוטש סכין על האבן: 32)עיסה שלא החמיץ כל צרכה: 310)* אע"ג דאינו רק בוקשה: 320)*ממלקות וכרת: 33)עיסה שע"י חימוצו נעשו בו סדקין הרבה: 34)שסדקיו דקין כקרני חגבים: 35)*שנתלבן קלוכית

אם יש כזית במקום אחד, חייב לבער, פחות מכאן בטל במיעוטו[14]. וכן לעניין הטומאה[15], אם מקפיד עליו[16] חוצץ, ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה[17]. בצק החרש[18], אם יש כיוצא בו שהחמיץ[19] הרי זה אסור[20]:
ג כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט[21], רבי °אליעזר אומר לא תקרא לה שם[22] עד שתאפה[23], ר' יהודה בן

אנוקשה [תוי"ט] : 13)שמחזק שבריה : 14)*ובאין עשוי לחזק, אפי' בפחות מכזית חייב לבער; ודוקא בראוי לאכיל' [שם סק"י] : 15)בנגע שרץ בבצק שבעריבה, אם הי' בפסק שאיסורו מקפידו, אז אם הוא כזית, חוצץ, ולא נטמא העריבה; ואם הוא פחות מכזית, אז אם אינו מקפיד, הו"ל כנגע הטומא' בעריב' עצמה. אבל בשאר ימות השנה, לא תלי בשיעור הבצק, אלא אם מקפיד וכו': 16)שיטלו משם : 17)ונטמ' העריב' אפי' הבצק גדול : 18)כקרש שלא ניכר בו שאין בו הדבור, כמו כן הבצק הזה לא ניכר בו סימני חמיצותו : 19)*ר"ל אם יש כאן עיס' אחרת שנילוש עם זו בשעה א', ובה ניכר כבר סימני חימוץ, אף שבזיהן לא שהו שיעור חימוץ [ט"ז תנ"ט סק"ג]: 20)*ובאין ביוצא בה, אם מתעסק בה, אז אפי' שהתה יום שלם אינו מחמיץ, ואפ"ה לכתחיל' ימהר לאפות כל עיסה כל מה שיכול, די"א דשהיות שבין העסק לעסק מצטרפות. אמנם אם שהה עיסה בלי עסק שיעור מיל [והוא י"ח [מינוטען]; ולא"י שיעור מיל הוא כמינוט כ"ג מינוטען במליחה, וה"ה בחמן] אסור'. ובנתעסק כבר העיס' ונתחממה בין הידים, או בנילוש בבית שיש בו אש, בשהוי מועטת מתחמץ [ח"י שם] : 21)*ר"ל הלש עיס' טמא' ביו"ט, כיצד יפריש חלתו? דלשרוף החלה ביו"ט אסו', גזירה משום שריפת קדשי' ביו"ט דאסו' מדאורייי'; ולהניח החלה כך, גם כן אי אפשר, דנשתחמץ עבר בבל יראה, אע"ג דאינה שלו, הואיל ואי בעי מתשיל עלה כדידי' דמי; ולאפות החלה ג"כ אסו' דחלה טמא' אסו' באכיל', וטרח ביו"ט שלא לצורך אוכל נפש; ואע"ג דקיי"ל דאמרי' מתוך, עכ"פ לצורך יו"ט קצת בעינן; ואין לומר יהי' רשאי לאפות' דהואיל ואי בעי' מתשיל עלה וחזי' לי', כדידי' דמי? הואיל לקולא לא אמרי' [ותו דאע"ג דכדידי' דמי עכ"פ לא חזי לאכילתו] : 22)ר"ל לא יקרא לה שם חלה; 23)*ואע"ג דצריך בא"י להפריש מן המוקף, ר"א ס"ל

כמה הן הזורין, רמ"א זה וזה [54] בכביצה [55] רבי יהודה אומר, זה וזה בכזית [56] °וחכ"א בשר קודש, בכזית [57] וחמץ בכביצה:

ויקשידוהו שלקח מעלי הקדש : 54)קמץ ובשר קודש : 55)דס"ל גזרתו כטומאתו, דאין אוכל מטמ' אוכל מפחות מכביצה : 56)ס"ל גזרתו כאיסו' אכילתו : 57)משום חומר' דקדשי' : [מ"ג ר"א ס"ל הואיל ומתחיל. וכ' אמ"ן רבינו הגאון זצוק"ל, וז"ל אף דר"א מתלמידי ב"ש דס"ל אין שאלין על ההקדש, התם להחמיר ולא להקל. ושאלני מהו' אליר הרי במשהה כדי לבער אינו עובר [כתו' דכ"ט] ? וכ"ל דהתם בשאין תקנה אחרת, 0
והכא תקנה בצונן [°אמרה לסקופה הנדרסת תחת עפרות קדשו של ע"ר אאמ"ו הגזצוק"ל, ולא זכיתי להבין דברי קדשו של ע"ר זצוק"ל, דבוו דהכא לר"א מחשב יתקנה שילפנה, ולב"ב שיניחנה בצונן וימוכנה שלא תחמיץ, כ"כ התם נמי אין לך תקנה גדולה מזו שימכינ ולפדותה ? וכמו דשרי התם לפדות החמץ שיהי' שלו על הסמך שלא יעבור בב"י מדיעתו לביערו, ה"נ וכ"ש דלשתרי הכא שאינו עושה דבר, רק מניח' להחלה להחמיץ, על סמך שלא יעבור בב"י מטעם הנ"ל ? אמנם קו' זו כבר נזכרת בתשו' שאגת ארי' [סי' פ"ל] ; ומבא קו' זו ואחרות שם דוחה דברי התוס' הנ"ל מהלכה. ולפעד"נ לייכב, דבל"ז ק' לתוס' שם שכתבו דלהכי המשהה כדי לבערו אינו עובר, משום דבל ירא' ניתק לעשה ; ותמהני וכי לאו דגזל דנמי ניתק לעשה [בחולין קמא"א] , וכי מה"ט מותר לגזול במתכוון להשיב, דמי גרע מגניב' ע"מ לשלם כפל, דאסו' [בב"מ דסא"ב], וה"נ בגזל אף דמחזיר לבסוף, ניגרא בשעתא מי לית לי' [בסנהדרין דמ"א] ? וכי מותר ליקח האם על הבנים מה"ט ודמתכוון לשלוח האם אח"כ, כי הכא דלתוס' מותר לפדות החמץ מההקדש על דעת שיבערנו לבסוף ? והרי כל לאו הניתק לעשה, מהני רק דלא ללקי עלה, אבל לא שיעבור עליו לכתחיל' ? אלא ע"כ הכי כוונת תוס', דלריה"ג דס"ל תמה ע"ע האיך חמץ אסו' בהנא' כל שביע', דתשביתו היינו באופן שיהנה ממנו ; א"כ מלשון זה משמע דמותר לקיימו כל ז' כדי ליהנות ממנו ; א"כ על כרחך הא דכתב' תור' לא יראה לך, היינו באינו מבערו לבסוף, אבל כשדעתו לבערו לבסוף, על זה ליכא לאו דבל ירא' ; א"כ להכי שפיר מותר לקנותו לכתחיל' כדי לבערו, דהרי על זה ליכא לאו ; אבל לדידן דס"ל דבל ירא' היינו אפי' בשדעתו לבערו, אע"ג דוודאי ניתק לעשה [כלקמן נח"א] עכ"פ היינו דוקא דלא ללקי עליו, אבל אסור' וודאי איכא [אב"י נלתי' ע"ר מתורץ בי מה דק"ל מתוס' [פסחי' דו"ב] ד"ה ודעתי' עלוי דמוקמו במה שפי' רבי שדעתי' עלוי' וחס עליה ולשרפ', וק' היכא יסתרו דברי עצמן דבמשהה כדי לבערו אינו עובר ? ולפי' ע"ר נ"י ניחא, דהתם לריה"ג והכא לרבנן ודו"ק] . ואפי' לרמג"א [תמ"ו] דגם לדידן המשהה חמץ כדי לבערו אינו עובר עליו, נ"ל דהיינו וודאי דוקא בכבר נזדמן ברשותו, וכמ"ש שם המג"א בריש סק"ב דאינו עובר משום דאונס הוא ; אבל שישתדל לקנותו כדי לבערו, וודאי אסו', והרי הכא שלש הבצק, ויודע וודאי שיחמיץ, הו"ל כקונה חמץ כדי לבערו לבסוף דוודאי אסו' אפי' לר' יהושע, לולא טעמו שאין החמץ שלו. כך נלפע"ד]
עוד כ' ע"ר הגאון זצוק"ל וז"ל, אך ק"ל אם כל צונן מעכב חימוץ, במה צריך מים שלנו, בשאר צונני' סגי ? ואת"ל בנתחמץ בשפשוף ידי' בליש' צריך צונן טפי, עכ"פ למה באבד ארבא דטביע בחישתא [בא"ת תס"ח] ? ואף

שערותיו[36]: ו ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערים את הכל מלפני השבת[37], דר"מ. וחכ"א בזמנן. רבי אליעזר בר צדוק אומר, תרומה מלפני השבת[38] וחולין בזמנן[39]: ז ההולך[40] לשחוט את פסחו[41], ולמול את בנו[41], ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו[42], ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו[43] יחזור ויבער, ואם לאו מבטלו בלבו[44], להציל מן הגייס[45], ומן הנהר, ומן הדליקה, ומן המפולת, יבטל בלבו[46]. ולשבות שביתת הרשות[47], יחזור מיד[48]: ח וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש[49], אם עבר צופים[50] שורפו במקומו[51], ואם לאו, חוזר ושורפו לפני הבירה[52] מעצי המערכה[53]. ועד

העיסה: 36)*מפני ספק, שפניו מכסיפין; והכי קיי"ל [תנ"ט]: 37)*אפי' חולין; ומשייר כדי צורך אכילתו לשבת ב' סעודו': 38)מדאין לה אוכלין מרובין, וגם לבהמ' אינו יכול להאכיל', לכן מהשתא יבערנה: 39)*דכשלא נזדמנו לה אוכלין יאכילן לכלבי' בשבת; וקיי"ל דמבער הכל בע"ש קודם חצות [שלא יטעה בשאר שנים לבער ג"כ אחר חצות] ומשייר ב' סעודו' לשבת, וסעוד' ג' יעשה בפירות או בבשר מעט; ובשבת בשעה ה' יבער הנשאר ויבטל [תו"ד]: 40)בערב פסח: 41)או או: 42)*דכולה מצוה נינהו: 43)דיש לו שהות ביום: 44)אבל אם הולך להציל וכו': 45)*ישראל הנרדפים מחיל אויבים: 46)*אפי' יש שהות, ספק נפשות עדיף; וסגי בבטול: 47)ר"ל אבל בהולך לשבות ביו"ט אצל אוהבו וריעו: 48)*אפי' אין לו שהות לילך אח"כ לאוהבו: 49)והרי קדשי' קלים נפסלו ביוצא חוץ לחומת ירושלים: 50)*הוא בכל סביבות העיר, כל שיכול לראות משם העיר, דירושלים הרים סביב לה: 51)ולא הטריחוהו לחזור: 52)*דילפינן מחטאת דגלי קרא שכשנפסל ישרפוהו במקום אכילתו, וה"נ ראוי שישרפוהו בירושלים שהוא מקום אכילתן, רק מדאשכחי הוא, שאין לו עצים להכי ישרפו בעזרה. מיהו הך ילפות' רק מדרבנן הוא, דקדשי' קלים מק"ק לא גמרינן במה מצינו; דאל"כ ברישא למה לא נטריחוהו: 53)*ולא מעצי עצמו, אפי' יש לו עצים, שמא ישתייר וישיבן לביתו

אומרים לו צא והבא לך אף אתה [6]: ג מקום שנהגו למכור בהמה דקה לעכום, מוכרין, מקום שנהגו שלא למכור [7] אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה [8], עגלים, וסייחים [9], שלמין, ושבורין [10]. רבי יהודה מתיר בשבורה [100], בן בתירא מתיר בסוס [11]: ד מקום שנהגו לאכול צלי בלילי פסחים, אוכלין, מקום שנהגו שלא לאכול [12], אין אוכלין [120]. מקום שנהגו להדליק

אי נמי בפירות, ידעו שהמקום גורם שיתבערו, ולא תליא במנהגא [אב"י ולפיגד"כ לתרץ לפי מה שדחו תוס' דברי רשי [דכב"כ ד"ה ומתבערין; ואיננו ברשי לפנינו] דביעור היינו שיתנם למדום לחי' ולבהמ', אלא ר"ל שנותנן לעניי', א"כ גם בזה ליכא שנוי ומחלוקת, דפוק חזי כמה נותני מתנות בעולם; והדי זה פשוט שא"צ לומר להם שמחמת הביעור הוא נותן, כדי שלא יחזיקו לו טובה, דליתא, דהרי אוכלין בטובה [בשביעי' פ"ד]: 6)*ר"י אדיוק דת"ק קאי, דמת"ק משמע, דדוקא במוליך ממקום שלא כלו למקום שכלו, חייב לבער, אבל בכובש ג' מינין בחבית אחת, וכלו ב' מינין, ס"ל לת"ק דאוכל כולן על סמך אותו שלא כלה, דמדכולן בלועין מהדדי, חשיבי כחד מין שלא כלה כולו; להכי קאמ' ר"י לת"ק צא והבא לך אף אתה מהשדה מין הבלוע מהיתר, כאותו מין שתרצה לאכול מהחבית, והרי לא תמצאנו בשדה, להכי יבערו: 7)*דגזרו שמא ימכור לו גסה דאסו' מדינ': 8)*דגזרי' שמא ישכירנה לו לשבת, והרי אדם מצווה על שביתת בהמתו; אי נמי גזרי' שמא ימכרנה לו בע"ש סמוך לחשיכה, וכשיטעננה עכום ויוליאנה מבית ישראל בשבת, יצעק לה ישראל שמכרת קולו, שתלך, כדי לעשות נחת רוח לגוי במקחו, והרי הו"ל מחמר: 9)[פיללען]: 10)*אף דסיח ועגל שבורי' לא חזו כלל למלאכה, גזרי' שבורין אטו שלמין, וקטני' אטו גדולי': 100)דלא חזי כלל למלאכה, 11
בשיתגדלו: 11)*במיוחד לרכיבה כ"ע מודו דשרי, דהרי חי נושא את עצמו, להכי רכיבתו אינו מלאכה; כי פליגי בסוס המיוחד להושיב עליו עוף חי שצדין בו [כינוף שקורין [פאלקע]]. לת"ק דוקא אדם חי נושא את עצמו, ולריב"ב כל חי נושא א"ע. ואכן קיי"ל [י"ד קנ"א] דמותר למכור כל גסה לגוי, דהשתא אין מצויין כל כך הרבה ישראלי' במקום אחד שימכרו זה לזה, ואם לא ימכר לגוי יפסיד. וא"ל הרי נאסר במנין? נ"ל דמיד בתחלה לא גזרו במקום פסיד'; וזה בכל גזיר' שגזרו [בכתובות ד"ס ע"א]: 12)*דנראה כאוכל פסח חוץ לירושלים: 120)*ואכן נוהגין לאסו' אפי' צלי קדר, ואפי' מעופות. ור"י מתיר כל צלי קדר [תיו"ט]:

פרק ד מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות, עושין, מקום שנהגו שלא לעשות [1]) אין עושין [2]). ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין, או ממקום שאין עושין למקום שעושין, נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם [3]), ואל ישנה אדם מפני המחלוקת [4]): ב כיוצא בו, המוליך פירות שביעית ממקום שכלו [5]) למקום שלא כלו, או ממקום שלא כלו למקום שכלו, חייב לבער [50]), רבי יהודה אומר,

---

דתי' הטור שם לחלק בין עיסה לדגן, הו"ל דהתם נתחמץ משהיגלה ומהמים? ואת"ל דכוונת הטור דהו"ל להשהות החטין במים עד אחר הפסח; עכ"פ מלבד קו' התוס' דמהכ"ת יתשיל והרי עי"ז יעבור, ק"ל נמי לנדור ע"ד הרבים דלא יתשיל? וצ"ל דנהי שלא יתשיל, עכ"פ מדמהני בדיעבד, כדידי' דמי; ולפ"ז גם קושית ח"י שם לית', ע"ש. ואף דמהני הפקר וביטל, אף דבידו לחזור ולזכות בו, ולא אמרי' הואיל וכו'? שאני הכא בחלה דאגיד' בי' לתקן אכילתו [או כ' לב"ות דכל שמחוסר מעשה לא אמרי' הואיל רק בדשכיח שיבולו [כתו' ד"ה רבה]; אבל הואיל ואי בעי מתשיל, דיבור אינו מעשה];

פ"ד [1])*דגזרו שמא ע"י עסקו ישכח לבער חמץ ולשחוט הפסח:

[2])*ואנו נוהגין לעשות מלאכה עד חצות [תש"ח מג"א סק"ו]. מיהו לאחר חצות אסו' בכל מקום אפי' בעושה בחנם, מדהוה זמן שחיטת הפסח; ואף דהשתא ליכא פסח, הרי נאסר במנין, ולהכי נשאר באיסורו אף שנסתלק הטעם. ולא דמי למשקין מגולין, דשרו השתא מדליכא נחשי' מצויין [בי"ד קט"ז]? התם מתחלה גזרו רק במקום שמצויין נחשי'. אמנם כל מלאכה המותרת בחה"מ, שרי בע"פ לאחר חצות; ומותר לכתוב ספרי' דרך למודו. ולהסתפר ע"י עכו"ם, מתיר רש"ל. ובשכח ליטל צפרניו, מותר לטלן אחר חצות [ה"י שם]:

[3])*מיהו חומרי מקום שהלך לשם, אם דעתו לחזור, דוקא בישוב אסו', אבל חוץ לתחום שרי; ואם הוא עדיין חוץ לתחום, אפי' אין דעתו לחזור מותר: [4])*כשהולך למקום שאין עושין; אבל כשהולך למקום שעושין, אין בהשנוי משום חשש מחלוקת דלא יחשדוהו למקיל, רק יאמרו מלאכה הוא דלית לי'. מיהו כשנוהג חומר מקום שיצא משם בדבר הנראה משום שדעתו לחזור, אל
50 יתראה בפני הצבור: [5])*לקיטה מן השדה בשביעית, דאז חייב לבער מהבית כל מה שאסף מאותו המין מהמופקר: [50])*וא"ל הרי אל ישנה מפני המחלוקת? י"ל בביעור דאוריי' לא חיישי' למחלוקת

בערבי פסחים עד חצות [22], ואלו הן, החייטים [23].
הספרים [24], והכובסין [25], ר' (יוסי בר) יהודה אומר אף
הרצענים [26]: ז מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה
עשר [27], ותרנגולת שברחה [28] מחזירין אותה למקומה [29].
ואם מתה, מושיבין אחרת תחתיה [290]. גורפין [30] מתחת
רגלי בהמ' בארבע עשר, ובמועד [31] מסלקין לצדדין [32]. מוליכין

לעשות, ודוקא לצורך המועד, דאל"כ אפי' התחיל מקודם תלוי
במנהגא: 22)*מדלא קתני "רק" שלש "אומניות" עושין
וכו', ש"מ דלהתיר טפי מת"ק קאתי, דאלו ג' אפי' התחיל שרי,
אבל רק עד חצות ולצורך יו"ט; אבל שאר אומניו', רק בהתחיל
בהן קודם לי"ד, שרי לגמור עד חצות לצורך המועד כר"מ; והכי
קיי"ל [תכ"ח]: 23)מדמניחו קולא במלאכתו, שההדיוט שאינו אומן
מותר לתפור בחוה"מ, להכי בי"ד דקיל, מדהוא מדרבנן, שרינן אפי'
לאומן לתפור: 24)[שעהרער]: 25)שכן הקילו לבא ממדינת הים או
מבית האסורי' ולא הי' אפשר להם להספר ולכבס מקודם מסתפר
ומכבס בחוה"מ [תקל"א] ולהכי בי"ד שרי לכל: 26)[שוהמאכער];
שכן הקילו במלאכתו לעולי רגלים, שמותרי' לתקן מנעליהן בחוה"מ.
אמנם רבנן לא ילפי עשיית מנעל חדש מתיקון מנעלי'; וקיי"ל 27
כחכמים [שם]: 27)*ר"ל מותר לתקן מקום להושיב יחד תרנגול
ותרנגולת; אבל להושיב תרנגולת לחמם ביצי' [אויסברוטען], אסו'
[כן כ' מג"א ורמ"ז, דפסקו כרמב"ם. ואין להקשות לרמב"ם דהאי מושיבין שובכין
לאו בביצי' איירי, א"כ מה מקשה הש"ס דלמה לי סיפא השתא אתובי ומתבינן
אהדורי מבעיי', ומאי קושי', הרי האי מחזירין דסיפ' על כרחך בביצי' איירי,
כדמוכח סוגיין, ורישא בתרנגל ותרנגולת? וצ"ל דלרמב"ם האי השתא אתובי
ומתבינן דקאמ' הש"ס, לאו ארישא קאי, רק אסיפא דסיפא, דקאמר תנא אם מתה
מושיבין אחרת וכו', והכי מקשי השתא אתובי וכו' שמחזיר אחרת, אפ"ה שרי,
אהדורי וכו' שברחה ומחזיר לה גופה כ"ש דשרי? אמנם עכ"פ לפ"ז דחוק לן
מה דמשני הש"ס סיפא איירי בחוה"מ, הרי בבא דאם מתה מושיבין וכו' נמי
סיפ' היא? והול"ל מילתא איירי בחוה"מ? וצ"ל דמשו"ה נט רשי מפי' זה
ופירש דמושיבין שובכין, ר"ל תרנגולת על ביצים, וכן פסק רמ"י שם כרש"י:
ולפ"ז יבוא קו' הש"ס וכן תרוצו הכל על נכון]: 28)מעל הבצים; ובחוה"מ
איירי בבא זו, דאסו' להושיב' לכתחיל', קמ"ל דלהחזיר' מותר:
29)*ודוקא תוך ג' ימים לבריח', דאין טרח' בזה כל כך [תקל"ו]:
290)*בי"ד: 30)[אויסשיפפען], שורקין הזבל לחוץ: 31)ר"ל

את הנר בלילי יום הכיפורים [13] מדליקין, מקום שנהגו שלא להדליק [14] אין מדליקין. ומדליקין בבתי כניסיות, ובבתי מדרשות, ובמבואות, האפלים, ועל גבי החולים [15]:
ה מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב, עושין. מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין [16]. ובכל מקום תלמידי חכמים בטלים. רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם [17]. וחכ"א ביהודה היו עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות, ובגליל לא היו עושין כל עיקר [18]. והלילה בית שמאי אוסרין [19], וב"ה מתירין עד הנץ החמה [20]:
ו ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר, גומרה בארבעה עשר [21], אבל לא יתחיל בה בתחילה בארבעה עשר, אף על פי שיכול לגומרה. וחכ"א שלש אומניות עושין מלאכה

---

13) *ביו"כ אסו' בתשמיש המט', ושמא יראה וישמש, אבל כשהנר דולק, הרי בל"ז אסו' לשמש לאור הנר [כמ"ש ר"מ סי"א] ויזהיר א"ע: 14) *הם לא חששו לשכחה, רק חששו שמא כשירא' אשתו לאור הנר, יתקפנו יצרו וישמש במזיד. ואכן נוהגין להדליק [תר"י]: 15) דמצוה להדליק אף בכל מקום שאין לחוש לתשמיש המטה, משום כבוד היום: 16) *שלא יסיח דעתו מאבילו'. וקיי"ל דכל מלאכה שיש בה שהוי, אסו' עד חצות, אבל דבר האבוד מותר; וטוב לעשות ע"י עכו"ם [תקנ"ד]: 17) ולא מחזי כיוהרא, דיאמרו מלאכה הוא דלית לי': 18) *חכמים הוא דנטרו לי' לת"ק עד דסיים כל הנך מקום שנהגו; והשתא פליגי עליה בהך דקאמ' מקום שנהגו במלאכה בע"פ וכו', וקאמרי אינהו, דלאו במנהגא תליא, רק פלוגתא היא, דחכמי יהודה מתירין וחכמי גליל אוסרין מדינא: 19) כשאר יו"ט, דלילה כיום: 20) *כבתענית, דלילה מותר באכילה ויום אסו' [ודמוי טפי לתענית, משום דאיסו' מלאכה בע"פ, כדי שלא יתבטל משחיטת פסחו, כמ"ש 1., ותענית וקרבן שוין, דשניהן לכפרה, כך כתוי"ט; ודוחק בעיני, דבע"פ פסח אינו לכפרה? ולפענ"ד, להכי מדמינן ערב פסח לתענית, משום דשניהן מדברי סופרי', ומדמינן להו אהדדי; ומשא"כ יו"ט דאו']: 21) *עד חצות, ואפי' במקום שנהגו שלא 20

לו[46], גנז ספר רפואות[47] והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו קיצץ דלתות של היכל ושגרן למלך אשור[470], ולא הודו לו[48], סתם מי גיחון העליון[49] ולא הודו לו[50], עבר ניסן בניסן ולא הודו לו[51]:

פרק ה תמיד[1] נשחט[2] בשמונה ומחצה[3], וקרב בתשע ומחצה[03]. בערבי פסחים נשחט

45

גם לקברות : 45)*דמדלא עשה מעשה עמך אינו חייב לכבדו [היינו כרמב"ם בשם י"א בפי' ר"מ פי"ח ; ומיהו לרמב"ם, ולרב"י שם דס"ל כרמב"ם דחייב בכבודו ובמוראו אף שאביו רשע גמור? צ"ל דהיינו דוקא בחייו, אבל לאחר מיתה, כיון דאפי' באינו רשע הו"ל לפע"ד רק מדרבנן והא ראי' דהרי אפי' מקלל לאחר מיתה לא הי' חייב אי לאו דרבייא קרא [סנהדרין דפה"ב], להכי ברשע לא גזרו [אב"י ואין לתרץ בזה קו' הטור שם להרמב"ם, מב"ק [צד"ב] בהניח להן אביהם גזילה מסויימת, ומחזירין משום כבוד אביהן, ומוקמי הש"ס קרא בי' ונשיא בעמך ל"ת בעושה מעשה עמך וכו', הרי דברשע גמור מותר לבזותו? עכ"ל הטור, ומה קו' הרי הרמב"ם רק מחייב קאמר? ליתא, דקו' הטור רק מקרא דונשיא בעמך, דמשמע ודאי דאף בחיים פטו' מכבודו] : 46)שטעו בו לעשותו ע"ז : 47)*שהי' להם ספר רפואות, שבו כתב קמיעות עם צורות ומזלות, וכדי שלא יטעו בהן לע"ז, גנזו. שלא יהי' מצוי ביד ההמון, אבל לא שרפו כדי להשתמש בו במקום סכנה : 470)קצץ טסי זהב שעל דלתות ההיכל [ת"י וגד"ק] : 48)*מפני בזוי המקדש והי' לו לשחדו בדברים אחרים, אף שיהי' לו דחק עי"ז; או הי' לו סמוך על נס : 49)נחל יפה שבירושלים, וכשבאו האויבים על ירושלים, סתמו, כדי שלא יהי' להם לשתות : 50)מדהבטיחו הנביא שלא יכבשו ירושלים, וגם היה שם מעין אחר שלא יכול לסתמו, אף שאין מימיו יפין כאלו, לא הי' לו להשחית נחלת ה', מפני יישוב א"י : 51)*בל' של אדר שהוא כבר ר"ח ניסן, עיבר השנה ועשה אדר שני, מפני שהיו הרבה טמאי' שלא יוכלו להטהר לעשות הפסח בזמן קצר כזה; ואעפ"כ לא מיחו בו, משום אימת המלכות :

פ"ה 1)של בין הערבים : 2)כל השנה : 3)*דהוינו ב' שעות ומחצה אחר חצות; אף דזמן שחיטתו מדאו' אחר ו' ומחצה, שאז נוטו צללי ערב, אפ"ה אחרוהו ב' שעות, כדי שיהי' להם פנאי להקריב קודם לעשייתו נדרי' ונדבות, שאסו' להקריבם אח"כ. אבל לא רצו לאחרו יותר מב' שעות דאסמכוהו אקרא דכתיב בין הערביים, דמשמע בין ב' ערבים, להכי, חלקו אותן ו' שעות של אחר חצות, שיהי' התמיד באמצע, שעה א' לעשייתו, וב' שעות ומחצ' לפני עשייתו, וב' שעות ומחצה לאחר עשייתו: 03)*ר"ל גמר הקרבתו הי' בט' ומחצה, דשעה

ומביאין כלים מבית האומן[33] אף על פי שאינם לצורך המועד: **ח** ששה דברים עשו אנשי יריחו[34], על שלשה מיחו בידם. ועל שלשה לא מיחו בידם, ואלו הן שלא מיחו בידם, מרכיבין דקלים[35] כל היום[36], וכורכין את שמע[37], וקוצרין וגורשין לפני העומר[38], ולא מיחו בידם[39], ואלו שמיחו בידם מתירין גמזיות[40] של הקדש[41], ואוכלין מתחת הנשרים בשבת[42]. ונותנין פאה לירק[43], ומיחו בידם חכמים:

ברייתא

ט ששה דברים עשה חזקיהו המלך על שלשה הודו לו, ועל שלשה לא הודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים[44] והודו לו[45], כיתת נחש הנחושת והודו

בחוה"מ: [32])אבל לא יוציאנו לחוץ: [33])בי"ד: [34])נהגו כולן שלא ברצון חכמי': [35])*בדקלי' יש כמו בכל האילנות ב' מינים הזכר עושה תמרי' גרועי', והנקיב' אינה עושה כלל; ולכן נוטלין ענף מהזכר בנקב שעושין בהנקבה, ועי"ז הנקיב' עושה תמרי' יפים; והמעשה זו נקרא הרכבה [איינאימפפען]: [36])*של י"ד; וטעמם מדחששו להפסד אם לא ירכיבו ביום זה: [37])*דמצוה לקרות פסוק ראשון של ק"ש בכוונה יתירה, ולהפסיק בין תיבה לתיבה כדי לכוון יפה; והם קראוהו בנחילה וכרכוהו יחד כדי שלא להפסיק בין המלות, וי"א שלא היו אומרין ברוך שם כבוד מל"ו: [38])שעשו גדיש מהתבואה קצרה לפני הבאת העומר, ולא
39 חששו שמא יאכלו קודם העומר. ובגמ' אמרי' סמי מכאן קצירה,
☞ דרך לגדוש אסו': [39])*הא דהדר תני שלא מיחו? נ"ל דקמ"ל דאף לאחר שראום נוהגין כן הרבה פעמי', לא מיחו בם, מדהי' פנים לומר שהדין עמם, ומדאין הקלקול גדול כל כך הרבה: [40])ענפים יבשים שכורתין לעצים: [41])אבותם הקדישו הגזעין, והם התירו הענפים שגדלו אח"כ: [42])פירות שנמצאו תחת האילנות בשבת, שיש ספק אם נשרו בשבת: [43])*דירק אין מכניסין אותו לקיום ופטור מפאה; והם ס"ל דמכניסים הירק לקיום ע"י דבר אחר כירק שמתקיים אם מכניסו לקיום כשהוא בראשו הלפתות, שמיה קיום, וחייב בפאה. וחכמי' ס"ל דאסו', דעי"ז יטעו לפטרו ממעשר, כשאר פאה והפקר, והרי ירק עכ"פ חייב במעשר מדרבנן: [44])*דנהגו לקבור המלך במטה יפה ונאה משום כבודו; לפי שהי' אביו אחז רשע, ביזהו והניח גופו במטה מחבלים וגררו

והחמץ[17], עובר בלא תעשה[18]. ר' יהודה אומר אף התמיד[19]. רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר לשמו חייב[20], ושלא לשמו פטור[21]. ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן[22], פטור[23]. במועד[24], לשמו

כ"ל משום דאיכא מאן דפליג בהא[כזבחי' יב"א] : [15])מבער ובוקא כדס שלא יקרוש : [16])קודם לתמיד : [17])*שהי' חמץ ברשות השוחט או הזורק או לא' מהחבורה, אף שאין החמץ בעזרה : [18])*והפסח כשר [ולא שייך בהא אי עביד לא מהני, דכל שהטלו מצד דבר אחר, ולא בהמיבשה גופי', לא אמרי' דלא מהני כמו השוחט בשבת ויו"כ דשחיטתו כשיר' [ועי' ח"מ ר"ח בשמע ורט"ז שם] . אב"ו כיון ע"ר שליט"א למהרי"ט בתשו' [ח"א כ"ט] ; אולם תוס' כאן כתבו דלהכי כשר הפסח מדלא שנה עליו הכ' ליעכב. אולם תמהני איך נשמט מרבותינו הירושלמי שהביא רמל"ח [פ"א מק"פ ה"ה], שכ' דכשר משום דזבחי קריא רחמנ' ; והרי מהך ירושל' מוכח דסברא דמהרי"ט ליתא, דא"כ ל"ל קרא דזבחי? וגם לרבינתוס' ק' די"כ בכה"ג א"נ דלשני עליו הכתוב, דאל"כ ל"ל קרא? וצ"ע. השבתי לבני המאה"ג החרוץ שליט"א, אתה בעל החן, בעל כנפים כנך, ומתחת פטישך זה יצא גן, שלא יבינדני ולא יזיקני ופרחי כן, וגם הנה העץ — ; לא לדידי ק' ולא לרבינתוס' ולמהרי"ט ק' מירושל' זה שהבאת. דהן אמת שרמ"ל פי' הירושל' כמו שכתבת ; אולם, לאולדה הדרה בינקרי הבתים כמוני, דדך אחרת בירושלמי הנ"ל ; דכוונת הזקי', דלעולם הפסח פסול, דלא כרב שמואל, ולפ"ה לקה מדקראו הכ' זבחי, למימר' דאף שנפסל, זבחי מקרי דלוקי עלה ; ועתה נכנס בידן דאולה לה קושיתך כאולה גילם. ובפירושי זה מסתבר, כדי שיהיו דברי חזקי' כדברי ר', ומכל, דשניהן כ"ל שפסול. והן אמת שגם רבינתוס' בתמור' דד"ב פי' הירושל' כרמ"ל הנ"ל. אולם כבר ידיענן דלאו כל דברי רבינתוס' בכל דוכתי בחדא מחתי מחתינהו —. ואולם תירוץ ריב"א שכאן דלהכי כשר מדלא שנה עליו הכתוב ליעכב לא אכחד ממך בני בבת עיני שליט"א, שאוני כנגדי מכנקא, לך כקופא דמחטא ולמיעל פילא לתוון, הן דבריהם הקדושים אלו ; דלפיע"ד נרא' דדוקא בכל עשה שבקדשי' לריך הכתוב לשנות דליעכב [כתוב' ומנחות לח"א] משא"כ בלא תעשה יל"ל הכתוב לשנות, דבל"ז מיעכב, דכל מילי דאמור רחמנ', ל"ת אי עביד לא מהני, והכא הרי ל"ת הוא? ואגב אודיענך, דלפי סברתינו במלתא דא"ר ל"ת מתורך אבלי קושי' עצומ' במנחות [נג"א] דמוקשי רבינ', וקיימ' לא תאפה חמץ למיקם גברא עלי' בלאו ואיפסולי לא מפסיל עכלה"ג, ותמוה הרי קיי"ל כרבא, דכל מלתא דא"ר וכו' לא מהני? ולפידרכינו ניח', דכיון דאיכא דלא מפסל מצד המיעשה בעצמו', רק מצד ד"א לא הוה בכלל כל מלתא דא"ר וכו', א"כ מוכ"ש התם דלא נותה תודה כלל שלא נקריב מנח' מחוומצת, רק שלא כהוילכה, א"כ הו"ל כלאו דלא תיעבוד בבכור בורך ולא תגוז כ"ג, דלא כ"ד שיפסלו מהקרבה עי"ז : [19])שבין ערבים שבערב פסח : [20])אם שחט על חמץ, עובר : [21])משום דאז הפסח פסול, להכי פטור כששחטו על חמץ : [22])*ששחטן בערב פסח אחר חצות על חמץ : [23])°אפילו

בשבע ומחצה[4], וקרב בשמנה ומחצה, בין בחול בין בשבת[04], חל ערב פסח להיות בערב שבת[5]. נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו[05]: ב הפסח ששחטו שלא לשמו[6], וקבל, והלך, וזרק[7] שלא לשמו[8], או לשמו ושלא לשמו[9], או שלא לשמו ולשמו[10], פסול. כיצד לשמו ושלא לשמו. לשם פסח ולשם שלמים. שלא לשמו ולשמו, לשם שלמים ולשם פסח: ג שחטו שלא לאוכליו[11], ושלא למנויו[12], לערלים[13], ולטמאים, פסול[14], לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלים, לטמאים ולטהורים, כשר. שחטו קודם חצות, פסול משום שנאמר בין הערבים[140]. שחטו קודם להתמיד, כשר, ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו[15] עד שיזרוק דם התמיד, ואם נזרק[16], כשר: ד השוחט את הפסח על

א' שוהה בשחיטתו: [4]משום שהפסח נשחט אחר תמיד של בין הערבי', והפסחים רבים; להכי הקדימו להתמיד שעה א': [04]*קאי גם ארישא, אף דבשבת ליכא נדרים ונדבות, משום לא פלוג תקנו שיהי' נשחט התמיד בשבת כבחול: [5]ואז הרי צריך לצלות הפסח קודם שבת: [05]כדי שיהי' לו שעה א' יתירה לצלייתו: [6]*שאמר בשעת שחיטה, הריני שוחטו לשם שלמי': [7]או או: [8]*אכולה קאי; דבאלו הד' מחשבתו פוסלת הזבח, בשחיטה, בקבלת הדם במזרק מצואר הבהמ', בהולכת הדם למזבח, ובזריקת הדם במזבח: [9]*בעבוד' א': [10]*אי"ל כיון דכבר אשמעי' דלשמו ושל"ש פסול, מכ"ש של"ש ולשמו, דאפסול כבר מעבוד' קמייתא? י"ל דסד"א טעמ' דרישא דפסול משום דרק בגמר דבריו אדם נתפס, קמ"ל הכא דבגמר דבריו נמי נתפס: [11]לחולה או לזקן או לקטן, שאינן יכולין לאכול כזית: [12]דסבור של חבורה אחרת הוא: [13]לישראלי' שלא מלו; [14]*ודוקא כשאמר כן בשעת שחיטה; אבל אין מחשבת אוכלין פוסל בשאר עבודות [כ"כ תוס' הכא ד"ה שחטו]: [140]*הא דנקט הכא קרא טפי מכולהו דלעיל?

אחת [40] כנגד היסוד [41]: ז יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה. יצתה שניה נכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השניה והשלישית. קראו את ההלל [42], אם גמרו שנו [43], ואם שנו שלשו [430], אף על פי שלא שלשו מימיהם [44]. ר' יהודה אומר מימיהם

אלו בשורה; והיה קבת הולך ומושיט לו, דבלא הליכה לא נקרא הולכה: 39)כשמושיט לו המלא, מקבלו מיד, דאין מעבירין על המצות, ואח"כ מחזיר הריקן: [אב"ו ולא מחזי כמשא? משום דמיד מקבל אחר בדומה לו [תוס' יומא כו"א ד"ה מקום]: 40)שזורק מתוך הבזך עצמו; דא"ל נתינת דם באצבע רק בחטאת: 41)*כך צורת המזבח, מרובע התחתון עשוי מאבנים וסיד ועופרת, ל"ב על ל"ב אמה בגובה אמה, והוא נקרא יסוד; ועליו מרובע השני ל' על ל' אמה בגובה ה' אמות, והוא הנקרא סובב; ועליו מרובע ג', כ"ח על כ"ח אמה בגובה ג' אמות, והוא הנקרא מזבח; ובראש המזבח הי' בכל זוית, מרובע קלול של אמה על אמה בגובה אמה [ועי' מדות פ"ג מ"א]. ולפ"ז הי' כל מרובע תחתון בולט אמה לכל צד ממרובע שמעל לו; אבל המרובע התחתון שעל הארץ שהוא היסוד, לא הי' ארוך ורחב ל"ב אמה, בכל שטחו, רק אמה אחת בכל שטח מערב, ואמה אחת בכל שטח צפון, ולפיכך לא הי' היסוד בולט אמה סביב רק מערב וצפון, ועוד אמה אחת לצד מזרח בקרן מזרחית צפונית, ואמה אחת בדרום בקרן דרומית מערבית; לפ"ז הי' לכל הזויות יסוד, חוץ מקרן מזרחית דרומי'. והנה מקום זריקת הדם רק בחטאת הי' בחצי העליון של גובה המזבח, מדכתיב דמו באצבע בקודו של קרן; אבל בכל שאר הקרבנות שנזרק דמן מחצי גובה המזבח ולמטה, יכול לזרוק דמן בכל זוית שירצה רק שיהי' יסוד תחתיו, ולא בזוית מזרחית דרומית שאם לא הי' יסוד כלעיל; וקאמר הכא דגם בפסח הדין כן. וקיי"ל דבכור מעשר ופסח אין נותנין בזריקה דהיינו מרחוק, רק סומך שפת המזרק אל זוית המזבח, ושופך הדם בנחת במתן אחת [רמב"ם פ"א מפסח]: 42)*הלויים שררו ההלל בשעת הקרבת הפסח של כל כת, והקהל עונין ראשי פרקים: 43)חזרו וקראו הלל; דכשהיו פסחים רבים, לא הספיקו הכת לעשות פסחיהן כשכבר גמרו הלווים ההלל; להכי חזרו הלויים וקראוהו: 430)דכשעדיין לא גמרו פסחיהם, חזרו וקראוהו: 44)דהכהנים רבים וזריזין: 45)°דכל ישראל זריזין להקדים למצוה:

פטור, שלא לשמו חייב[25]. ושאר כל הזבחים[26] בין לשמן בין שלא לשמן חייב[27], חוץ מן החטאת ששחטה שלא לשמה[28]:

ה הפסח נשחט בשלש כיתות[29], שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, קהל, ועדה, וישראל[290]. נכנסה כת הראשונה, נתמלאת העזרה. נעלו דלתות העזרה[300]. תקעו והריעו ותקעו. הכהנים עומדים שורות שורות, ובידיהם בזיכי[30] כסף ובזיכי זהב. שורה שכולה כסף כסף, ושורה שכולה זהב זהב[31]. לא היו מעורבין[310]. ולא היו לבזיכים שולים[32], שמא יניחום[33] ויקרש הדם[34]:

ו שחט ישראל[35] וקבל הכהן[36], נותנו לחבירו[38], וחבירו לחבירו, ומקבל את המלא ומחזיר את הריקן[39], כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה

שחטן קודם התמיד של ערבי', דאז כשרי' הם, אפ"ה פטו' כששחטן על חמץ, דרחמנא מעטינהו מלאו כששחטן בערב פסח: 24)בשחט הפסח, בפסח על החמץ: 25)*אף שנטמאו בעלים שלו בי"ד, דאז סתמי' לשם פסח שני קאי, והוא שחטו לשם שלמים, עכ"פ מדראוי גם לשלמים והוא הקריבו לשם כך, כשר הוא, וחייב: 26)ששחטן בפסח על חמץ: 27)דכולן כשרי' אף שלא לשמן: 28)דחטאת פסולה כששחטה של"ש להכי פטו' כששחטה על חמץ: 29)[אבטהיילונגען]; ולא שחטו כל הקהל בשעה אחת: 290)*וכל כת צריך שיהי' לכל הפחו' י' בני אדם ומספקינן אי צריך ג' כתות ביחד או בזה אחר זה, להכי בעינן ג' כיתת של ל' ל' בני אדם: 300)*ר"ל לא הי' תלוי ברצונם להכנס כמה שירצו, אלא נכנסו לעזרה. עד שנתמלאת, ואח"כ נועלין העזרה; וכן בפעם ב': 30)כוסות: 31)משום נוי: 310)*ר"ל גם השורות לא היו מעורבין, שתהי' שורה של זהב עומדת בין ב' שורות כסף אלא כל שורות של כסף עומדות לבד ושורות של זהב לבד והכל משום נוי: 32)*רחבים במקום מושבן; רק היו כמין [טריכטער] סתום מלמטה: 22)שמא יושיבום על הקרקע וישכחוהו: 34)והרי קרוש לא חזי לזריקה: 35)אם ירצה, דשחיט' כשיר' בזר בכל קרבן: 36)*את הדם בכוס מצואר הבהמ'; דמקבלה ואילך מצות כהונה: 38)*להכהן שעומד

והקטירן על גבי המזבח [56]. יצאת כת הראשונה, וישבה לה בהר הבית [57], שניה בחיל [58], והשלישית במקומה עומדת [59]. חשיכה, יצאו וצלו את פסחיהן:

פרק ו אלו דברים בפסח דוחין את השבת, שחיטתו, וזריקת דמו [01], ומיחוי קרביו [1],

---

כמו כן אלו החלקים הם היותר משובחי' שבבהמ' להקריבם לגבוה; או שאיוורי'
לשון אמירה ודבור, ור"ל אותן חלקי הבהמ' שנאמר בהן בתורה להקריבם; ובך
כ' קצת ווזה הר"ב פ"ה מ"ו. אב"י נל"י אֵי מֵירָא ר"ל חלק טוב]:
55)קערה: 56)*ר"ל כותכן לאחר להקטירן המזבח, דלא איהו גופי'
מקטירן: 57)*בשבת איירי, שאינן יכולין להוליך פסחיהן לביתיהם,
מדלא ערבו ערובי' חצרות בירושלים [ועי' מ"ש עירובין פ"י 54]:
58)*הוא הרווח שמוקף סורג, [גיטטער], סביב לחומת עזרת נשים
[ועי' מ"ש מדות פ"ב מ"ג]: 59)*דוקא כשט עומדת, דאין ישיב' בעזרה
רק למלכי בית דוד; משא"כ ב' כתות הראשוני' דאין לישב במקומן
[ועי' ירושלמי יומ' פ"ז בסוף הלכה ז'; כ"כ הגאון הגדול מהרע"ק שליט"א]:
מ"ד נשאר כל הזבחי', כ' הר"ב דכתיב זבחי. וכ' עלה הגאון הגדול מהו'
עקיבא שליט"א, וז"ל, תוס' יומ' [כט"א] הקשו, הא בלא"ה פסו', דהקרבן
פסול מדשחטו בזמן פסח דהוא אחר תמיד הערבים? ותי' דינשה דהשלמ' רק
לכתחיל' ובדיעב' כשר הקרבן; ומעיהכי הרי זמן פסח לאחר חצות ובשחט הפסח
קודם התמיד כשר, א"כ מה קו', הרי י"ל דמיירי דאם שחט שאר זבחי' אחר חצות 0
קודם התמיד על חמץ אצטריך קרא לפטרו? וצ"ע, עכלה"ט. °אמר המחבר
גם אני ת"ל כבר הרגשתי זה בפרושי לעיל 22. אמנם לפע"ד יש להצדיק
דבתו"ס, דס"ל דבשחט שאר זבחי' אחר חצות קודם התמיד, בלא אצטריך תנא
לאשמועי' דפטו', דהרי אפי' תמיד ששחט אחריהם על החמץ ליכא דמחייב רק ר'
יודא, ורק משום דכתיב זבחי המיוחד? א"כ דמיירי בשחטן לאחר התמיד, וסד"א
דחייב מדשחטן בזמן פסח, דחייב ג"כ עליו בשחטו על החמץ; וכן משמע מלשונם,
שכתבו בזמן פסח —; ולהכי מקשו שפיר הרי בל"ז פטו' מדפסולין משום עשה
דהשלמ', וצ"ל זבחי? אב"י אומם תמהני אדבינתו"ם דלמא מיירי במחוסרי
בפורים שמקריבין גם אחר התמיד [כפסחי' דנט"א]? השבתי לבני שליט"א
זה אין במשמע בשאר כל הזבחים שאמור' המשנה: 01
פ"ו 01)*כ"ל דקמ"ל דזריקה דחי שבת, אף דאמרינן [שבת דע"ה"ב],
דמתכוון דלתום בשר בית השחיט' בדם, חייב בשחיט' משום צובע;
א"כ ה"נ סד"א מדמתכוון בזריקה דלתום מזבח בדם לתסר, קמ"ל 1
דדחי שבת: 1)*קנוח קרביו מהלוא'; והוא שבות, דדמי לדש פסולת
מאוכל, ואפ"ה דוחה שבת, שלא יסריחו המעים [וצ"ל דלהכי לא זכר
הפשט? דהפשט אינו חייב רק במפשיט ומצריך לעור, והכא אינו מפשיטו בשבת
רק כדי שלא יהא מוטל כנביל' [כשבת קי"ז], א"כ הו"ל מלאכה שא"צ לגופה,

של כת שלישית לא הגיעה לאהבתי כי ישמע יי , מפני שעמדה מועטין [45]) : ח כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת , אלא שהכהנים מדיחים את העזרה [47]) שלא ברצון חכמים [47]) . ר' יהודה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות [48]) , וזרקו זריקה אחת על גבי המזבח[490]), ולא הודו לו חכמים [49]) : ט כיצד תולין ומפשיטין , אונקוליות [50]) של ברזל היו קבועין בכותלים [51]) ובעמודין [52]) , שבהן תולין ומפשיטין . וכל מי שאין לו מקום לתלות ולהפשיט , מקלות דקים חלקים [53]) היו שם , ומניח [54]) על כתיפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט . ר' אליעזר אומר ארבעה עשר שחל להיות בשבת , מניח ידו על כתף חבירו [53]) , ויד חבירו על כתיפו , ותולה [530]) ומפשיט : י קרעו והוציא אימוריו [54]) . נתנן במגס [55])

---

[46])שפקקו הנקב שבו הי' יוצא הנחל שעובר בעזרה , ועי"ז התפשטו המים בכל העזרה , והודח' הרצפה של שיש מדם הנשפך ; ואח"כ פתחו הנקב והמים יוצאים : [47])*דרצון חכמים הי' שלא יהי' מעשהו בשבת כבחול להדיח העזרה, דקיישי' שמא ידיח גם מקום אחר שאין בו רצפה , ואתי לאשויי' גומות [כך כ' רתוי"ט לרמב"ם, וכן נ"ל. ותוס' כתבו דטעמיי' דרבנן משום הסדקין שבין הרובדין דאשווי גומות ; וק"ל א"כ דאו' היא [בשבת דענ"ב] ופ"ר הוא , ולמה באמת הקילו הכהנים ? ולמה לא מיחו בידם חכמים ? אע"כ שהרובדין ישבו במוכי' יחד בדוחק בלי סדק בין זל"ז] . ואף שאין שבות במקדש? הייני רק לצורך עבוד' : [49])*מדם שעל הרצפה : [490])דאם מעורב בו דם שנשפך אחר שנתקבל בכלי, נתכשר בזריק' זו : [49])דעכ"פ מעורב הוא עם דם התמצית שפסול לזריק', ונתבטל ; ולר"י אין דם מבטל דם : [50])[האקען] : [51])*כותלי העזרה : [52])[פיילער] שבנית המשבקיים שבעזרה : [520])[גלאטטע] ; ור"ל מקולפים : [52])המקל : [53])*ולא במקל מוקצה ; ולרבנן כיון דלצורך עבודה הוא, אין שבות במקדש : [530])בגידי ארכבות הבהמ' : [54])*[אייכגעווייד] [ונקראו אימורי', על שהם מורים ואדונים על שאר איברים להקריבם לריח נחוח לה' ; כך כ' הערוך . ולפינד"כ, דאימורים הוא לשון רמש לאויר , שהוא רמש האילן ששם הפירות יותר משובחים מחום השמש,

שבות לא ידחו את השבת. אמר לו רבי אליעזר ועליה אני דן [16]), ומה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת, הזאה שהיא משום שבות אינו דין שתדחה את השבת. אמר לו רבי עקיבא או חלוף [17]), מה אם הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת, שחיטה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת. אמר לו רבי אליעזר, עקיבא, עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים ובמועדו [18]), בין בחול, בין בשבת. אמר לו, רבי הבא לי מועד לאלו [19]) כמועד לשחיטה [190]). כלל אשר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת: ג אימתי מביאין עמו הגיגה [20]), בזמן שהוא בא בחול בטהרה [21]) ובמועט [22]). ובזמן שהוא בא בשבת. במרובה, ובטומאה [23]), אין מביאין עמו הגיגה:

מצוה אתין, היינו היכא דגברא חזי, ומש"כ הכא גברא לא חזי ורק מתקנו בהזאה דלהוי חזי, וכדקאמר בש"ס]: [16])ר"ל גם על הזאה אני חולק: [17])ר"ל שמא להיפך; ולא דס"ל באמת דפסח' אינו דוח' שבת, רק משום דר"א שכח שלימד לר"ע דהזאה אינו דוח' שבת, ולא רצה ר"ע לומר לרבו ששכח, להכי דן כך לפניו, כדי שיהי' נזכר מעצמו להכי אגמרי': [18])ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: [19])להרכבתו וכו': [190])*ר"ל שיהי' להן זמן קבוע כפסח', דהרי אפשר לעשותן מאתמול ולהכי לא ילפינן להו במה מצינו מפסח'; והזא' נמי אף דאי אפשר מאתמול, עכ"פ כיון דלאו מגופא דפסח הוא, לא קאי עליה במועדו: [20])*חגיגת י"ד שנאכלת קודם הפסח, כדי שיהי' הפסח נאכל אחריו על השובע: [21])דחגיגה לא דחי שבת או טומא': [22])ר"ל כשהפסח מועט לאכילת החבורה, אז אוכלין החגיגה תחלה, ואח"כ הפסח על השובע: [23])*או או [וכ"ל דלהכי נקט הכא "במרוב' במועט, שלא כסדרא דרישא? דברישא נקט חול וטהרה גבי הדדי, ומשייכי אהדדי, ומשום קרא דבמועדו; ומש"כ בסיפ' קמ"ל דלא תימא דבמרובה א"נ

והקטר חלביו [2] . אבל צלייתו , והדחת קרביו [3] , אינן דוחין את השבת . הרכבתו [4] , והבאתו מחוץ לתחום , וחתיכת יבלתו [5] , אין דוחין את השבת [6] . ר' אליעזר אומר דוחין [7] : ב אמר רבי אליעזר והלא דין הוא , מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה , דוחה את השבת [8] , אלו שהן משום שבות לא ידחו את השבת . אמר לו רבי יהושע יום טוב יוכיח . שהתירו בו משום מלאכה [9] . ואסרו בו משום שבות [10] . אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע , מה ראיה רשות [11] למצוה [12] . השיב רבי עקיבא ואמר , הזאה תוכיח [13] , שהיא מצוה [14] , והיא משום שבות [15] , ואינה דוחה את השבת , אף אתה אל תתמה על אלו שאף על פי שהן מצוה והן משום

ולא אצטריך לאשמועי' דדחי שבת] : [2]*דבכל הכי אי אפשר להמתין עד הערב ; והקטר חלביו , אף דכשר כל הלילה , אפ"ה מדלקתה כבר שקיע' לשבת , הקטר נמי דחי שבת , דקרבה מצוה בשעתה : [3]דאפשרים כשתקשך : [4]*להרכיבו על כתיפו דרך ר"ה לעזרה . ואף דזה רק שבות , דחי נושא את עצמו אפ"ה לא דחי שבת [מיהו זהו לר' נתן [שבת דצ"ד] ; אבל אנן קיי"ל דדוקא אדם חי נושא את עצמו [ועי' פ"ד 11] : [5]*[ווארצע] שהיא מום בקרבן , ודוקא לקה שאינו יכול לחתכ' רק בכלי , דהו"ל שבות משום מתקן ; אבל במחתכ' בידו , או יביש' אפי' בכלי , שרי ; אף דנמי הו"ל שבות שאפשר מאתמול , שבות קל הוא , והתירוהו במקדש ועי' במלאכת גוזז : [6]*דכולהו אפשר מאתמול . ומה"ט לא ערבינהו בחד בבא עם הנך דרישא , משום דהתם טעמ' אחרינא איכא , מדאפשרים לכשתקשך : [7]*דס"ל דלמכשירי מצוה אפי' מלאכה גמורה שרי' : [8]בקרבן פסח : [9]כשחיטה ובשול דמותרי' אפי' להדיוט : [10]*שאסרו להביא בהמה מחוץ לתחום לצורך אכילת יו"ט , אף דתחומין מדרבנן : [11]לצרכי הדיוט ביו"ט : [12]דקרבן לצורך גבוה הוא : [13]להזות על טמא מת
15 בז' שלו שחל בערב פסח בשבת : [14]שאם לא יזה לא יקריב פסח : [15]*גזירה שמא יעבירנה ד' אמות בר"ה [כן הוא בשס . ורשי כ' במתני' משום מתקן גברא , וצ"ע . אב"ו נ"ל להצדיק רש"י , דר"ל אף דלר"א מכשירי

תאמר בפסח שאין לו קצבה[37]. רבי מאיר אומר אף השוחט[38] לשם אימורי צבור, פטור: ו שחטו[39] שלא לאוכליו[40], ושלא[41] למנויו[42], לערלין, ולטמאין[41], חייב. לאוכליו ושלא לאוכליו, למנויו ושלא למנויו, למולים ולערלין, לטהורים ולטמאים, פטור[43]. שחטו ונמצא בעל מום, חייב[44], שחטו ונמצא טריפה בסתר[45], פטור. שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידיהם[47], או שמתו, או שנטמאו, פטור, מפני ששחט ברשות[48]:

פרק ז כיצד צולין את הפסח, מביאין שפוד של רמון[1], תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו[2], ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו. דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר כמין בשול הוא זה[3], אלא תולין[4] חוצה לו: ב אין צולין את הפסח לא על השפוד[5], ולא על האסכלא[6]. אמר רבי צדוק[7]

לשמן, דהו"ל לעיוכא: 37)דבראה אין שראוי לפסח, אפשר שיטעה שמא פסח הוא, ושוחטו לשם מי שהוא, והו"ל טועה גמור: 38)זבחי' אחרים בשבת: 39)שחט הפסח בשבת שבערב פסח: 40)דהיינו זקן או חולה או קטן, שאינן יכולין לאכל כזית: 41)או או: 42)לקבורה שלא נמנו עליו: 43)דהרי הפסח כשר: 44)דהו"ל לעיוכי: 45)*במקום שאינו נראה מבחוץ: 46)דאנוס הוא ולא שוגג: 47)קודם שחיטה ונמנו על פסח אחר: 48)דא"ל לחקור על זה:

פ"ז 1)ר"ל מטה ארוך של [גראנאטאפפעל בוים]; אבל של מתכות לא, דמתחמם הפנימי מחמת החילון, וכללה הפסח במקום נגיעת השפוד בפנים מחמת דבר אחר, ולא הו"ל צלי אש; גם לא יקח שפוד של שאר עצים, שיש בהם ענפים, דכשחותכן מהשפוד, מוציאין מים במקום החתך; אבל עץ הרימון חלק הוא: 2)*ולא איפכא מנקובתו לפיו? משום דצריך שיתלהו בתנור עם בית השחיטה למטה, והרי צריך שיתן גם הגס שבשפוד למטה בתנור שלא ישמט, ואם יתחב מנקובתו לפיו, ישמט הפסח ממנו לתוך התנור: 3)שמתבשלין הכרעים בחללו כבקדירה: 4)כרעיו ומעיו בשפוד: 5)של מתכות: 6)*[ראסט], והוא

ד חגיגה היתה באה מן הצאן, מן הבקר, ומן הכבשים, ומן העזים, מן הזכרים ומן הנקבות[24]. ונאכלת לשני ימים ולילה אחת[25]: ה הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת[26], חייב עליו חטאת[27]. ושאר כל הזבחים ששחטן לשם פסח, אם אינן ראוין[28], חייב[29]. ואם ראוין הן, רבי אליעזר מחייב חטאת. ורבי יהושע פוטר[30]. אמר רבי אליעזר מה אם הפסח שהוא מותר לשמו[31], כששינה את שמו, חייב, זבחים[32] שהן אסורין לשמן. כששינה את שמן[33] אינו דין, שיהא חייב. אמר לו רבי יהושע לא, אם אמרת בפסח ששנהו לדבר האסור, תאמר בזבחים ששנן לדבר המותר. אמר לו רבי אליעזר אימורי צבור יוכיחו[34], שהן מותרין לשמן, והשוחט לשמן[35] חייב. אמר לו רבי יהושע לא, אם אמרת באימורי צבור, שיש להן קצבה[36],

---

להביא חגיגה, אבל עכ"פ רשאי להביאו, להכי ערביניהו למרובה בין שבת לטומא', לאשמועי' דכמו דההך אסור להביאו, כמו כן במרובה, וחשש שמא יבא לידי נותר [בפ"ח מ"ו]: 24)משא"כ פסח אינו בא מבקר או מנקיבות: 25)*יום י"ד וט"ו ולילי' שבנתים: 26)*בערב פסח, שהי' יודע שהוא פסח, ועקר שמו ושחטו לשם קרבן אחר; רק ששגגתו הי' שהי' סבור שגם שלא לשמו דוק' שבת, או שסבור שאין היום שבת: 27)*ולא מחשב מקלקל, דהרי הקרבן פסול? עכ"פ אהנו מעשיו דאם עלה לא ירד: 28)*כגון שהוא עגל או כבשה נקיב' או איל זכר בן ב' שנים; והוא טעה שהי' סבור שזה פסח, או שאין היום שבת, או שסבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח: 29)דפשע, דהו"ל לעיוני, ולא מחשב טועה בדבר מצוה: 30)*דטעה בדבר מצוה מתוך טרדתו במין זה, והרי עשה מצוה דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרי', ולהכי פטו': 31)לשחטו בערב פסח בשבת: 32)ר"ל שאר זבחים: 33)כששחטן לשם פסח שדוחה שבת: 34)קרבנות האמורים שיקריבום הצבור, כתמידין ומוספין יוכיחו: 35)שאר זבחים: 36)דנראה שכבר שחטו התמידין או המוספין, יודע שא"ל לשחוט עוד אחר, להכי חייב בשחט אחרים

בטומאה, שלא בא מתחלתו אלא לאכילה [22]: ה נטמא הבשר [23]) והחלב קיים, אינו זורק את הדם [24]). נטמא החלב והבשר קיים, זורק את הדם. ובמוקדשין אינו כן אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קיים, זורק את הדם [25]: ו נטמא קהל או רובו, או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשה בטומאה [26]). נטמא מעוט הקהל, הטהורין עושין את הראשון והטמאין עושין את השני: ז הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא [27]), הציץ מרצה [28]). נטמא הגוף [29]), אין הציץ מרצה [30]); מפני שאמרו, הנזיר [31]) ועושה פסח, הציץ מרצה על טומאת הדם [32]), ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. נטמא טומאת התהום [33]), הציץ מרצה [34]): ח נטמא שלם או רובו, שורפין אותו לפני הבירה [35]) מעצי המערכה [36]). נטמא מיעוטו, והנותר [37]), שורפין

דרך מדכתיב במועדו ילפינן דדחו שבת וטומ', סד"א ר"ק לא אקרי מועד, קמ"ל. וכל אלו הקרבנות, נאכלין הן, ובאו בטומ' אין נאכלין: [22])דכתיב לפי אכלו: [23])של פסח: [24])דעיקר הפסח לאכילה: [25])והזריק' תועיל להתיר האימורין למזבח: [26])ואין הפסח דוחה טומ' בצבור, רק בטומ' מת: [27])הפסח או הדם: [28])*ואף דאין הפסח נאכל, פטור מפסח שני: [29])ר"ל שנודע אחר זריק', שנטמאו הבעלי': [30])דבשעת זריקה, גברא לאו בר מעבד פסחא הוה: [31])*דנטמ' במת קודם הבאת קרבנו, סותר הכל: [32])*ותגלחת הנזיר כשיר', ומותר לשתות יין ולהטמ' למתים; והעושה פסח, הציץ מרצה וא"צ פסח שני: [33])*נזיר אחר שהביא קרבנותיו, והעושה פסח אחר שעשה פסחו, כשנודע להם שנטמאו הן עצמן קודם הקרבה, בטומאת מת שהיתה נעלמת מכל אדם: [34])כך הוא הלכה למשה מסיני: [35])בעזרה כדי לבייש שלא נזהרו מהטומא': [36])*שלא לבייש העני שאין לו עצים; א"כ להכי לא יביא עצים משלו לעזרה שמא יחזיר הנותר, ויחשדוהו שגנב עצים מהקדש. וא"ל עכ"פ הרי נהנה

מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא. נגע [8] בחרסו של תנור יקלוף את מקומו [9]. נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו [10], יטול את מקומו [100]. נטף מרוטבו על הסולת [11], יקמוץ את מקומו [12]: ג סכו בשמן תרומה, אם חבורת כהנים, יאכלו, אם של ישראל, אם חי הוא, ידיחנו [13]. ואם צלי הוא, יקלוף את החיצון [14]. סכו בשמן של מעשר שני, לא יעשנו דמים על בני חבורה [15], שאין פודין מעשר שני בירושלים [16]: ד חמשה דברים באין בטומאה, ואינן נאכלין בטומאה. העומר [17], ושתי הלחם [18], ולחם הפנים [19], וזבחי שלמי ציבור [20], ושעירי ראשי חדשים [21]. הפסח שבא בטומאה, נאכל

כעין טס ברזל: 7) קשורי מקשרא והכי קאמר, ואם האסכלא מנוקב, מותר, דעשוי כבריחים ותולה הפסח בחלל שבין הבריחים, שלא יגע בברזל; וא"ר לדוק וכו': 8) הפסח: 9)*ר"ל יקלף הפסח במקום שנגע בחרס, דשם לאו כלי אש הוא רק כלי חרס. ומיירי באין רוטב רב במקום הנגיעה: 10) דהרוטב הנבלע מחרס החם, חוזר ונבלע בהפסח: 100)*והוא כעובי אצבע [י"ד נ"ו]; משא"כ קליפה הוא כדי שיבטל בבת אחת; וגריד' היינו שאינו ניטל כאחת, רק גורד בסכין מעט מעט. ולר"ן [חולין דנ"ד א], נטילה הוא רק עב קצת יותר מקליפה וכן משמע מרש"י הכא: 11) והסולת רותח, דנבלע הרוטב מהסולת: 12)*וישרוף אותו קומץ בחול, מדנבלע מרוטב שנאסר, והוו כקדשים שנפסלו: 13)*וינגבו, דקי לא נבלע מהתרומה: 14)*ומותר השאר לזרים, וא"כ נטילה כברוטב לעיל? דסיכה משהו בעלמא הוא: 15) ר"ל דאסור לתבוע דמי השמן מהחבורה: 16)*וגזיר' מכירה אטו פדיי' בירושלי' דאסו' מדאו': 17) שמקריבין בט"ז בניסן: 18)*שמקריבין בעצרת: 19) שנותנין על השולחן משבת לשבת: 20) הן ב' כבשי עצרת הבאין עם ב' הלחם: 21)*שעיר אחד חטאת שבר"ח. ואע"ג שזה נכלל כבר בזבחי שלמי צבור, דהרי זה נמי מין דמים הוא, נמי שנכלל בהא שעירי רגלים? אפ"ה הדר ותני שעיר ר"ח, כיון

בטמא [50], אינו לוקה את הארבעים : יב אבר שיצא מקצתו [51], חותך [52] עד שמגיע לעצם, וקולף [53] עד שמגיע לפרק [54], וחותך [55]. ובמוקדשין [56] קוצץ [57] בקופיץ [58], שאין בו משום שבירת העצם. מן האגף [59] ולפנים, כלפנים. מן האגף ולחוץ, כלחוץ [60]. החלונות [62] ועובי החומה [63] כלפנים : יג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד [64] אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין [65], ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין [66], והמחם באמצע [67]. וכשהשמש [68] עומד למזוג, קופץ את

יתותירו . וי"א משום דלא תותירו הוא לאו שאין בו מעשה : 50)דרך בטהור היינו רחמנא להשובר : 51)*חוץ מהבית או החומה כלעיל 39. דנאמר מה שיצא, והפנימי כשר ; ואיך יעשה, הרי עצם שיש עליו כזית בשר, אסור לשברו אפי' במקום שאין בשר ? : 52)הבשר היוצא : 53)הבשר שבאותו עצם בחלק שלא יצא : 54)[געלענקע], מקום שמחוברין שם העצם שבפנים עם העצם שיצא מקצתו : 55)*ומשליך העצם היוצא אם אין בו מוח : 56)שאר מוקדשי' שנפסלו ביוצא : 57)מה שיצא : 58)[האקקע] : 59)הוא במזוזה המקום שמקיש שם הדלת : 60)*ואגף עצמו ג"כ כלחוץ, ויצא לשם נפסל ביוצא : 62)*חלל החלון שבכותל הבית, לענין אכילת פסח ; ושבחומת העיר לקדשים קלים שאסור להוציאן מירושלי' ; ושבחומת עזרה לקדשי קדשי'. ואותן החלונות אין להן דלת ואגף : 63)*גג החומה . ואע"ג דתנן במסכת מעשר שני [פ"ג מ"ח] דגגין לא נתקדשו ? הכא איירי בחומ' נמוכה, שהיה גגה לגובה קרקע העזרה : 64)*פסח אחד : 65)*ר"ל מותרין להפוך : 66)*דדוקא אדם א' אסור לאכול בב' חבורות ; אבל הפסח מותר לאכלו בב' חבורו' : 67)*[הקעססעל] עם מים חמין שמוזגין ממנו יינם, רשאין לתנו בין ב' החבורו', ולא אכפת לן הפסק החבורות . ולרמב"ם ה"פ, ב' חבורות שאוכלים ב' פסחים בבית א', צריכין להתהפך, שלא יראו כחבורה אחת ; ולפ"ז גם צריכין להפסיק מה"ט עם המיחם : 68)*שהוא מחבורה א' ומשמש גם לחבורה הב': 69)*סוגר פיו, ואינו אוכל מה שנשאר בפיו ; דאל"כ

אורתו בחצרותיהן או על גגותיהן, מעצי עצמן [280]. הציקנין [38] שורפין אותו לפני הבירה, בשביל להנות מעצי המערכה: ט הפסח שיצא [39] או שנטמא, ישרף מיד. נטמאו הבעלים או שמתו, העובר צורתו [40] וישרף בששה עשר [41]. רבי יוחנן בן ברוקא אומר אף זה ישרף מיד לפי שאין לו אוכלין [42]: י העצמות [43] והגידין [44] והנותר, ישרפו בששה עשר. חל ששה עשר להיות בשבת, ישרפו בשבעה עשר לפי שאינן דוחין לא את השבת ולא את יום טוב: יא כל הנאכל בשור הגדול [45], יאכל בגדי הרך [46], וראשי כנפים [47], והסחוסים [48]. השובר את העצם בפסח הטהור, הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותיר בטהור [49], והשובר

מהקדש? י"ל לב"ד מתנה כשהקדישו הבעלים שיהי' מותר להם להנות כך: 37)ר"ל או הנותר מפסח טהור: 280)*והא דתנן [ספ"ג] דאפי' נבילה שורפה לפני הבירה? התם באורך, והכא בבעה"ב: 38)הקמצנין: 39)*שיצא ביום י"ד חוץ לחומת ירושלים [ואי אפשר ·לאוקמי' מתני' שיצא בליל ט"ו מהבית שנאכל שם, דהרי גם בזה כפסול הפסח? ליתא, דהרי קתני שנשרף מיד, ואי בליל', הרי אין שורפין קדשי' ביו"ט]: 40)דמדאין פסולו בגופו, צריך שיפסל בלינה קודם שריפה: 41)ובט"ו לא, דאין שורפין קדשים ביו"ט: 42)*ודוקא בנטמאו בעלי' או מתו קודם זריקה, דלא אתחזי בשר לאכילה, והו"ל כפסולו בגוף הפסח: 43)שאסור לשברם, להוציא מהם המוח, והמוח נעשה נותר וטעון שריפה: 44)מיירי בגיד הנשה הקילון, או מיירי בשמנו של גיד אפי' של פנימי, דאלו אינן אסורי' מדאוריי', ונעשה נותר מדאו' וטעון שריפה; משא"כ גיד הנשה הטמון בפנימיות הירך, מדאוריי' אסור, ויכול לזרקו מיד: 45)שכבר הוקשה בו בשר כל הנאכל בו כשהי' עגל: 46)*של פסח; ור"ל מקשה אכיל' ונמנין עליו, ומהו? ראשי וכו': 47)הם קצוות [השולטער בלעטטער]: 48)[קנארפעל] שבאוזן ושבחוזה וכדומה; ואלו נאכלין בשור גדול אם יבשלם הרבה: 49)*אינו לוקה, דניתק לעשה, דכתיב לא תותירו וגו' והנותר באש ישרף, מדסמיך שריפה ללא תותירו, ש"מ דהשריפה הוא תקון ללא

הפסח, שחט גדי יאכל[11], שחט טלה יאכל[11]; שחט גדי וטלה, יאכל מן הראשון[13]. שכח מה אמר לא רבו[14], כיצד יעשה, ישחוט טלה וגדי, ויאמר אם גדי אמר לי רבי, גדי שלו, וטלה שלי[15]. ואם טלה אמר לי רבי, טלה שלו וגדי שלי. שכח רבו מה אמר לו, שניהם יצאו לבית השריפה, ופטורין מלעשות פסח שני[16]:

ג האומר לבניו[160]) הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים[17], כיון שהכניס האחד ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו[18]. לעולם נמנין עליו עד שיהא בו כזית לכל אחד ואחד. נמנין ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחוט, רבי שמעון אומר עד

לרבו לא אמרינן דלהכי לא פי' רבו דעתו, מדסמך את עצמו שעבדו מכיר באיזה רגיל; אלא אמרי' מדלא פי' התרצה בכל מה, שיעשה העבד: [11])אף דרגיל במין האחר: [13])*מתני' איירי במלך שאמר לעבדו; אבל באדם אחר, דוקא ברישא שלא שחט רק אחד, יש לומר מדלא פי' איזה ישחט, על העבד סמיך; משא"כ בשחט עבד ב' פסחי', ליכא למימר הכי, ומדאין בריר' אסו' בשתיהן. אבל במלך, מדיש לו רוב מעדנים, אינו מקפיד איזה יאכל, לא סמך כלל על דעת העבד, רק על איזה שיזדמן לשחוט ראשון, ולהכי יאכל מהראשון, אף שהעבד מסופק הי'. או י"ל דמשו"ה הקילו גבי מלך, כיון דהא דבדאוריי' אין ברירה מדרבנן הוא, להכי משום שלום מלכות, שלא יכעס, לא גזרו בי' רבנן [ורתוי"ט כ' דלפי' כיון דמהלו' אין בריר' בדאוריי', אפ"ה כמו דאמרי' כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, כמו כן כל המצוה לשלוחו לעשות מצוה, כי הכא שצוהו לשחוט פסח, סומך לאיזה שירצה ב"ד, ותמהני, בקדושין שאני, דאמר בשעת קדושין-מקדש' כדת משה וישראל, דהיינו כדעת ב"ד כרש"י ותוס' [גיטין דלג"א], ומנ"ל בדוכתי אחרית'? —. ולרמבם כל אדם שאינו מקפיד איזה יאכל, הינו כמלך; והא דאוקמ' התם במלך, דמסתמא לא קפיד]: [14])אם גדי או טלה; [15])בש"ס אמרי', שהולך אצל מוכר בהמו' שרבו רגיל אצלו, ורוצה בתקנת רבו, ויאמר המוכר אם גדי אמר רבך, גדי שלו וטלה שלך [צ"ל ומכח שאין לרבנן רשות בו, דאל"כ מה שקנה עבד קנה רבו], וכן יאמר ג"כ להיפך: [16])דשניהן כשרין הן רק אכן לא ידעינן מי לזה ומי לזה: [160])*קודם עלותו לירושלים: [17])*ונתכוון האב לזרז למצוה, שיכבד הזריז לעשותו ראש, לזכות לאחיו על ידו: [18])*נ"ל דלמ"ד שה לבית אבות דאוריי' [בגיטין

פיו [69], ומחזיר את פניו [70] עד שמגיע אצל חבורת ואוכל, והכלה [71] הופכת את פניה ואוכלת [72] :

פרק ח האשה בזמן שהיא בית בעלה, שחט עליה בעלה, ושחט עליה אביה [1], תאכל משל בעלה [2]. הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה [3], שחט עליה אביה. ושחט עליה בעלה, תאכל במקום שהיא רוצה [4]. יתום [5] ששחטו עליו אפוטרופיסין [6] יאכל במקום שהוא רוצה [7]. עבד של שני שותפין, לא יאכל משל שניהן [9]. ומי שחציו עבד והציו בן חורין, לא יאכל משל רבו [5] : ב האומר לעבדו [10] צא ושחוט עלי את

אוכל פסחו בב' מקומות : 70)*לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל
70 בחבורה האחרת [ותמהני, שמא יגנבא מה חנביד דלחשדוהו? וכי המודר מלאכול אצל חבירו, אסור לשמש כשיאכל, שמא יחשדוהו שאוכל עמו?], ולולא מסתאפינ' נ"ל דר"ל דאחר שסגר את פיו שלא יטעה ללעוס ולאכול מה שבפיו בחבורה האחרת, מחזיר פניו, ר"ל מדיושב ואחוריו אל החבורה האחרת, כשרוצה למזוג להם, אחר שסגר פיו מחזיר פניו
72 אליהם, ומוזג להם : 71)*שבושה לאכול לעיני כל : 72)*ולא קיימי' שמא שוב תתהפך אח"כ ותאכל קצת שלא בהחזרת פניה, ונמצאת אוכלת הפסח בב' מקומות, ליתא, דהרי מתביישת לאכל לעיני החבור'; משא"כ אדם אחר אסור להתהפך מה"ט. כך נ"ל :

פ"ח 1)*ולא אמרה תחילה אנה תאכל : 2)דמסתמא דעתה על של בעלה : 3)*שכך נהגו אחר הנשואין, לילך ולעשות שמחת יו"ט אצל אביה : 4)°ר"ל במקום שהיתה רוצה בשעת שחיט'; דאל"כ אין ברירה בדאו', ואסור' מלאכול בשתיהן. וקמ"ל דבלא ברירה, לא אמרי' דמסתמ' ניח' לה בשל בעלה. ומיירי נמי באינה רגילה לילך לבית אביה, דאם רגילה, מסתמא ניחא לה בשל אביה : 5)*יתום קטן : 6)ר"ל ב' אפטרופסי' : 7)*אף שלא בירר בשעת שחיט', דאין התור' א"נ קטני' להמנות כלל על הפסח ואעפ"כ אוכלין; דמ"ש תורה שה לבית אבות, משמע מכל מקום, שיאכלו אף שלא נמנו [עי' רן נדרים לו"א] : 8)לא מזה ולא מזה, רק כשהתרצו יחד מאיזה יאכל :
10 9)דלא ניח' לרבו שיאכיל פסחו לצד חירות שבו : 10)*נ"ל דהא דלא נקט שלוחו? דקמ"ל אף בעבד, דרגיל להכיר טפי בהי ניח'

ו האונן 28) והמפקח את הגל 29), וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורים, והחולה, והזקן, שהן יכולין לאכול כזית, שוחטין עליהן 31). על כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן, שמא יביאו את הפסח לידי פיסול 32). לפיכך אם אירע בהן פיסול 320), פטורין מלעשות פסח שני 33), חוץ מן המפקח הגל שהוא טמא מתחילתו 34): ז אין שוחטין את הפסח על היחיד, דברי רבי יהודה, ורבי יוסי מתיר. אפילו חבורה של מאה שאין יכולים לאכול כזית, אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים 35): ח אונן טובל ואוכל את פסחו לערב 36), אבל לא בקדשים. השומע על

דיום קבורה שאינו יום מיתה, כמו מדרבנן; ולילה שלאחריו מותר [ועיין ד"ק י"ג]: 29)*ר"ל מי שפתח גל אבנים שנפל על אדם, שיש לחוש שימצאנו מת, ויהי' הפותח טמ' למפרע: 31)*דאונן כיון דאכילות ליל' רק מדרבנן, במקום כרת לא גזרו; ומפקח גל, כמו חזקת טהרה יש לו: 32)*דאונן שמא בטרדתו יטמא למתו; ומפקח גל שמא ימצאנו מת, ויטמ' למפרע; וחולה וזקן שמא יתקלקלו ולא יאכלו כזית; וחבוש בבית אסורין, איירי בבית אסורין של עכו"ם, דאפשר דמשקרי בהבטחתם; ואיירי כמו שהאסורין הוא חוץ לירושלים, שאי אפשר להוציא הבשר לשם; אבל באסורין של ישראל, והם הבטיחוהו להוציאו בערב, או שהאסורין של עכו"ם אבל הוא תוך ירושלים, אפי' לשחוט עליהן בפ"ע שרי: 320)הפסולי' שזכרנו: 33)דבשעת זריקה כשר הי': 34)*דמדמצאוהו מת, לא קיימי' שמא בשעת שחיטה חי הי'. מיהו בגל ארוך כל כך עד שאפשר שלא האהיל אז עדיין עליו, פטור: 35)*לאכילת פסח; דנשים ועבדים יחד לא, משום זנות; ועבדים וקטנים יחד לא, משום משכב זכור; וקטנים לחודא נמי לא, דמדאינן בני דעת שמא יפסלוהו; אבל ביש בהן דעת והגיעו לעונת נדרים; וכמו כן נשים או עבדים כל חד לחודייהו שרי: 36)*דאכילות לילה דרבנן, ובמקום כרת לא גזרו; אמנם טביל' צריך, דלמא הסיח דעתו ונטמ' בשאר טומאו'. אבל אם וודאי הסיח דעתו צריך כל אדם

שיזרוק עליו את הדם[19]: ד הממנה עמו אחרים בחלקו[20], רשאין בני חבורה ליתן לו את שלו[21], והוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן: ה זב שראה שתי ראיות[22], שוחטין עליו בשביעי[23]. ראה שלש[24], שוחטין עליו בשמיני שלו[25]. שומרת יום כנגד יום[26], שוחטין עליה בשני שלה[260]. ראתה שני ימים, שוחטין עליה בשלישי[260]. והזבה[27] שוחטין עליה בשמיני[270]:

דכ"ה], הכי פירושו, דעכ"פ צריך הלב לזכות לכולן בתחיל' עליו, דאל"כ הרי כאוכל שלא למנויו: 19)דוקא להמשך ממנו; אבל להמנות עליו מודה דעד שישחט: 20)בחלק שיש לו בהפסח: 12)ר"ל דרשאין לומר לו טול חלקך וצא, דאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו; דהרי פסח מותר לאכלו בב' חבורו': 22)דצריך ז' נקיים וא"צ קרבן: 23)*דוקא בטבל כבר ולא העריב שמשו; אבל בלא טבל, לא, דשמא יפשע ולא יטבול. מיהו טמ' מת, אפי' טבל והזה, כל שלא העריב שמשו, נדחה לפסח שני: 24)דאז חייב גם כן להביא קרבן בח' 25
שלו: 25)*אף שתולה בדעת אחרים שיקריבו קרבנו. ודוקא שמסר קרבנותיו כבר לב"ד, אף שלא הוקרבו עדיין, חזקה שיקריבום הב"ד עוד היום [ואין להקשות ועכ"פ הרי כל מחוסר כפורי' צריך טביל' לאכילת קדשי' אחר שקרבו קרבנותיו [כחגיגה כא"א], וא"כ אף שמוסר קרבנותיו לב"ד ניחש שמא יפשע מלטבול קודם הערב, ויפסול הפסח? י"ל כיון דטביל' זו רק מדרבנן היא, וא"צ הערב שמש, דכל טביל' מדרבנן א"צ הערב שמש [כמ"ש פ"א 32.] א"כ יכול לטבול גם בליל' קודם שיאכל [תוס'] ואף שכבר קרב תמיד של בין הערביים, מותרי' הב"ד להקריב היום חטאת העוף שחייב, דמהאין למזבח אלא דמה, ליכא גבי' עשה דהשלמ'; ואפי' מצורע שהוא מחוסר כפורי', שמביא בהמות, לפ"ה עשה דפסח שהוא בכרת דוח' עשה דהשל' שאינה בכרת]: 26)*עי' בהקדמתי לטהרו' סי' כ"ז וסי' ע', דבראו' יום א' או ב' בי"א יום שבין נדה לנדה, טובלת למחר וסופרת יום ההוא בטהרה, וכשתעריב שמשה, טהור'; 260)*אף שהוזקק' קצת לראות, טפי מזב: 27)ר"ל בראתה ג' ימים בי"א יום הנ"ל, שאז זבה היא וצריכ' ז'
נקיים, וחייבת להביא קרבן ביום הח': 270)*נ"ל דמדקתני סתמ' 270
משמע גם בפסח שני, ולפ"ז קמ"ל הכא גם באשה, אף דבשני, נשים רשות [כרמב"ם פ"ו ה"ג ומק"פ]: 23)*כל יום המיתה של א' מז' קרובי האדם, אביו ואמו, אחיו ואחותו, בנו ובתו, ואשתו, הוא אונן דאו' ואסור לאכול קדשי'; ולילו של אחריו מדרבנן;

הדם בכוס מותרי' לאכל הבשר ? ואף לבתר מ"ש תוס' [חולין ד"פ ע"ב ד"ה דבמה וכ"ק הנ"ל], דאף ר"ש לא ס"ל כל העומד וכו' רק בשיש מצוה לעשות כן, ולא בשאין מצוה, וכ"ש בשאסו' לעשות ; עכ"פ כל הנהו שהבאנו לעיל מצוה נינהו ? ומה מקשי בפסחים [נט"ב] והא כל כמה דלא מתקטרי אימורי', כהני' לא מצי אכיל בשר ; הרי עכ"פ כיון דבשר העולה האימורין לרבש המזבח ולא מחברא מלתא, כיומא דהו"ל כאילו כבר נתקטרו, ויהיו הכהנים מותרים לאכול בשר ? וכמו כן אמרינן [מעיל' דו"ב] דבקדשים קלין אין מעילה רק אחר זריקת דמן, ובקדשי קדשים רק קודם זריק' ; ולפי ס"ד דלר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי, יהי' הדין בהיפוך? ולת"ל דוקא לחומר' אמר ר"ש כזרוק דמי, כגון גנב בהמ' והקדיש' ושחט' תמימ' בפנים, אע"ג דבשעת שחיט' לא הותרה עדיין עד שיזרק דמה, אפ"ה כל העומד לזרוק כזרוק דמי, ולא מחשב שחיט' שאינה ראויי', וחייב בד' וה' [בב"ק ענ"ב] , וכמו כן בחטאת שנאבדה והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה אחר שכבר נתקבל דם השניי' בכוס , אמרי' כל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכאילו נמצאת החטאת הראשונה אחר זריק' דמי, ותמות [בתמורה כב"ב], אבל אלו לחומר' אמר ר"ש כזרוק דמי , אבל לקולא שיהי' הבשר מותר באכיל' קודם הזריק', לא אמרינן כזרוק דמי ; ליתא, דהרי בנסכים שאין מתקדשין רק בשחיטת הזבח וזריקתו, ואם שחט הזבח וקבל דמו בכוס, ואח"כ נשפך דם הזבח אמרי' כזרוק דמי ושיצאה שנתקבל הדם בכוס, ומותר לנסך הנסכי' [מנחו' דעט"ב] הרי דאפי' לקולא אמרי' כזרוק דמי ? ואי"ל דוקא להקל בגוף אחר אמרי' כזרוק דמי , כדמקלינן בנסכי' משום דדם הקרבן כזרוק דמי , אבל להקל בגוף הקרבן בעצמו, לאכל הבשר קודם זריק', לא אמרי' כזרוק דמי ; ליתא, דהרי בשר פרה באדומ' ובשר נותר, שעומדין להשרף שיתבטל או מהן קבלת טומאת אוכלין, אמרי' דאפי' לא נשרפו עדיין, כשרופין דמי, ואינן מקבלין טומאת אוכלין [במנחות קב"ב] ; הרי דאפי' לקולא ואפי' באותו גוף בעצמו שמתוסר בו המעשה, אמרי' כל העומד להעשות כעשוי דמי ? ואת"ל אף לעניין קבלת טומ' מחשב כגוף אחר כיון דמגוף אחר מתטמ', להכי אמרי' דכזרוק דמי, אבל לאכול הבשר גופי' הו"ל טפי באותו גוף, ולא אמרי' כזרוק דמי ; ליתא, מדאמרינן [פסחים דיג"ב] . דתודה שנתקבל דמה בכוס ונשפך, דנתקדש הלחם להפסל כשנשפך הדם אח"כ, דאף דאין הלחם מקודש רק בזריק' הדם, עכ"פ כיון שנתקבל בכוס כזרוק דמי לעניין שיפסל, וכ' שם רש"י [ד"ה כזרוק] דאבל לאשתרויי לא משתרי עד דזריק , הרי דאפי' בגוף אחר, לעניין אכיל' ל"א כזרוק דמי ? ואדרבה מתוס' שם [ד"ה כל] משמע דטפי מסתבר למימר בגופי' דזבח דכזרוק דמי ? ומדכיומא כן בגוף אחר ? ואין לחלק בין אכילות לדבר אחר, דלעניין לאכל הבשר או הלחם שבגלל תודה לא אמרי' כזרוק דמי ; ליתא, דהרי אשם תלוי שנתקבל דמו בכוס, ונודע לו שלא חטא, אמרי' [בכריתות דכד"ב] דלולא שבשעת שחיט' כבר הי' עומד להודע שלא חטא [ור"ל דמה"ט לא דמי לנשפך הדם לעיל, שבשעת שחיט' לא הי' עדיין עומד להשפך אח"כ] , הוה אמרי' גבי' משנתקבל בכוס דכזרוק דמי, ויהי' מותר לאכל האשם תלוי ההוא, כאילו נודע אחר זריק', א"כ ק' שפיר מה"ט גופי' יהי' מותר לאכל כל קרבן קודם זריקת דמו ? **על ברחך** צ"ל דלא לכל אמר ר"ש כל העומד להעשות כעשוי דמי , דהיכא דפירש' תורה דלא, כגון כל ערל לא יאכל בו וכל טמ' לא יאכל בו, וכמו כן לעניין שיאכלו הבשר קודם זריק' , הרי כתיב ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל [בפסחי' דעו"ב], וכמו כן הקטרת אימורין קודם אכילת בשר, בפירוש אמרה תורה והקטיר הכהן ואח"כ והי' החזה לאהרן [בפסחי' דנט"ב], בכל הנהו אמרי', שאני הנהו דגלי בהו קרא דלא אמרי' כזרוק דמי, וכיון דאיכא מילי טובא דגלי בהו קרא כן, הו"ל טפי מב' כתובי' הבאי' כאחד דלכ"ע לא גמרי' מנייהו [בקידושין דלה"ב] . **א"ב** מתורץ קו' תוס' [פסחים. יג"ב ד"ה כל]

על מתו 37), והמלקט לו עצמות 38), טובל ואוכל בקדשים 39). גר שנתגייר בערב פסח, בש"א טובל ואוכל את פסחו לערב, ובה"א הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר 40):

הזאה ג' וז' [כיומ' ד"ל ע"ב]: 37)שמע שמת לא מת שחייב להתאבל עליו, והו"ל ביום שמוע' אונן דרבנן: 38)*רגילים היו לקבור תחלה בקרקע לזה, כדי שיתעכל הבשר מהר, ואח"כ קוברין העצמות אצל האבות במקום כבוד; או מעלין העצמות לא"י; וביום שלוקטין אחרים העצמות של אביו ואמו, חייב להתאבל כל היום ההוא מדרבנן: 39)לערב; באפי' ביום שרי מדאורייי': 40)*ולריך הזאת ג' וז' [וב"ל דלהכי קאמ' "כל הפורש מערלה", ולא קאמ' כל שהערלה פרשה ממנה, לאשמועינן דבגר מיירי, ופירש מלהיות שוב ערל, דינכוס אפי' כמול כקרא ערל, [כנדרי' פ"ג מי"א]; דדוקא בגר חיישי' שמא יטמ' לשנה הבאה, ויסבור כמו שאשתקד הועיל לו הטביל' לכל טומאותיו שמקודם, כמו כן השתא, ולא יהי' יודע שאשתקד עכום הי', שאינו מקבל טומ', והשתא כתגייר ומקבל טומ'; אבל ישראל שמל את עצמו, אע"ג שצריך ג"כ טביל', ככל ישראל שצריכי' טביל' קודם לרגל [כביצ' פ"ב מ"ב] אפ"ה א"צ הזאת ג' וז', ולא גזרינן ישראל אטו עכום: מ"ג הקשה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, הרי ר"ש ס"ל כל העומד לזרוק כזרוק דמי [במנחות קב"ב]? עכלה"ט °אמרה נקי, במחכ"ת הגאון הגדול הנ"ל, אשתמיטתי' גמר' ערוכה [ב"ק עו"ב], דלר"ש דוקא משכרא' לזריק', דהיינו משנתקבל כל הדם בכום [כתום' שם ד"ה כל] אז הו"ל כזרוק, א"כ בהא פליג את"ג, דלת"ק כמכין עד שישחט, ולר"ש עד שיתקבל בכום. ואאמ"ו רבינו הגאון הגדול זצ"ל הקשה לרמבם, דס"ל דהא דאמרי' במשנה א' דחציו עבד אינו אוכל כלל, היינו במשנה אחרונה דמחייב לשחררו [דלא כרשי דפי' איפכ']; וק' עכ"פ כיון' כל העומד לשחרר כמשוחרר דמי, ויאכל משל עצמו? עכלה"ט. ויען הנל, לולא דאימת אדוני על המפגיע, אפשר י"ל דרמבם ס"ל כתוס' [ב"ק עו"ב ד"ה והלא], דלא אמרי' לר"ש כל העומד ליעשות כיעשוי דמי, רק בדאיכא מלוה דאו' ליעשות, יעו"ש. אמנם מאין יהיב לן מעפרא קדישא שתחת כפת רגלי קדשו של ע"ר זצוק"ל ונמלא לעיינן, דהדבר צריך תלמוד לפנים ולפני ולפנים, להבין דברי ר"ש, דס"ל בכל דוכתא כל העומד לעשות כעשוי דמי, א"כ לא מצינו ידינו ורגלינו בכל דיני התורה הקדושה, דבכל מקום שתלתה תורה פעולה, שלא תעשה עד שיעשה פעולה אחרת, כיון' אם אין מניעה לפעול' המסבבת להתיר הפעולה האחרת, דהו"ל דוגמת דם זריקה שנתקבל כבר בכום [כמ"ש לעיל בשם תוס' ב"ק], הו"ל כעשוי? למשל התורה אמרה כל ערל לא יאכל בו, וכ"כ כל טמא לא יאכל קודש, הכי נימא בשאין מניעה להמולו ולהטבילו, דכל העומד למול ולטבול, כמול וכטבול דמי, ויהי' מותר לאכול קדשי'? ואף אם ת"ל דר"ש לא קאמ' רק בשהתחיל כבר בפעולת הזריק', כשם ב"ק הנ"ל [ומנחות יעו"א]; עכ"פ ה"כ נימא הכא בשהתחיל למול אף שלא פריע עדיין, או כשירד כבר למים לטבול, יהי' מותר לאכול פסח וקדשי'? ואת"ל בערל וטמ' דיש ריעותא בגוף' לא כיעשוי דמי; עכ"פ ק"ל בזריק' גופה, דאמרי' [פסחי' כע"ב] דבהכי' אסורי' לאכל קדשי' קודם זריקת דמן, האם כיון' דמשנתקבל

דברי רבי עקיבא, רבי אליעזר אומר מאסקופת [8] העזרה ולחוץ. אמר רבי יוסי לפיכך נקוד על הי' לומר לא מפני שרחוקה ודאי אלא מאסקופת העזרה ולחוץ [9]: ג מה בין פסח ראשון לשני, הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא, והשני מצה וחמץ עמו בבית, הראשון טעון הלל באכילתו והשני אינו טעון הלל באכילתו [10], זה וזה טעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי, על מצות ומרורים, ודוחין את השבת [11]: ד הפסח שבא בטומאה, לא יאכלו ממנו זבין, וזבות [12], נדות ויולדות, ואם אכלו, פטורים מכרת. רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש [13]: ה מה בין פסח מצרים לפסח דורות, פסח מצרים מקחו מבעשור [14], וטעון הזאה באגודת אזוב על המשקוף ועל שתי המזוזות, ונאכל בחפזון, בלילה אחת, ופסח דורות נוהג כל שבעה [15]: ו אמר רבי יהושע שמעתי

החמה עד זמן שחיטת הפסח בין הערביים: [8])[שוועללע]: [9])*דכל ניקוד למעט בא, כלומר שמי מכאן האי תיבה. וי"א מדכתב רבה על הנקודה דרשינן הכתב, כאילו כתיב „רקוק“, דר"ל איש רקוק ואין דרך רקוק, ר"ל שמרוחק ע"י טרדותיו או ע"י חולשתו שא"י לרוץ לבוא לשם קודם שקיעת החמה, אמרה תורה שא"ל שילך אחר לשם ע"י סוס להקדים לשחוט הפסח בעבורו: [10])*תנא ושייר ביקור, שיהי' מוכן ד' ימים קודם יום שחיטה, ושנשחט בג' כתות, דשניהן אינן רק בראשון ורק ראשון דוחה טומ': [11])*אבל טומ' אינה נדחה מהשני, דמפני טומ' דחיתו ואיך יחזור ויעשהו בטומ'. מיהו שייר גם בבבא זו שבירת עצם ונותר, דשייך בתרוויהו: [12])דבזיבה אפי' לבור נדחין לפסח שני [וכתב אאמ"ו ע"ד הגאון זצוק"ל דנשמט במשנתינו ומצורע, ודבל"ז אי אפשר שיאכל, דהרי פסח נאכל רק לפנים, ומצורע אסור לכנס]: [13])בנכנסו זבין וזבות וכו' למקדש בשעת הקרבת פסח הבא בטומ' פטורין: [14])*בי' לחודש. ואף דפסח דורות נמי טעון בקור ד' ימים, עכ"פ א"צ ללקחו ד' ימים קודם שחיטה, ובבקרו מוכר סגי: [15])ה"ק

פרק ט מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון [1], יעשה את השני. שגג או נאנס ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. אם כן למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה [2], שאלו [3] פטורין מהכרת [4] ואלו [5] חייבין בהכרת [6]: **ב** איזו היא דרך רחוקה, מן המודיעים ולחוץ [7], וכמדתה לכל רוח,

---

שהקשו בזרק זמן שלא לשמן, כימא כמי כזרוק דמי? נ"ל דהתם גלי קרא לענין הזבח גופי' דלאו כזרוק דמי [בזבחי' דד"א], א"כ ה"ה לענין הלחם שהוא גבל תודה. **וכ"כ** מתורץ קושיתם [חולין דפא"ב ד"ה הואיל] שהקשו דכימא לר"ש דכל הקדשי' יקבלו טומ' מחיים ודמצוה לשחטן כימא כשחוטין דמו? ואת"ל עכ"פ צריך שיקובל הדם בכוס, וכ"ש כשלא נשחטו עדיין ועכ"פ שעיר המשתלח יק"ט אוכלין בחייו מדמצוה לדחותו לצוק כימ' כדחוי דמי? ולפי דרכינו גם הא לא ק', דלבתר שאמר' תור' כל מאכל אשר יאכל, דאמק"ט רק הראוי למאכל אדם, ומה"ט כל בע"ח אמק"ט [בחולין דקה"א]; א"כ הנך אע"ג דכשחוטין ודחויין לצוק דמי, עכ"פ לא חזו עדיין להקרא מאכל, ולא עדיפי מפירו' מחוברין דלאמק"ט מדלא מחשבו מאכל, וכ"כ לא עדיף משליל [חולין [דענו"א] דאע"ג דמדלי שחוט הוא אפ"ה אמק"ט מדאינו מאכל. **וא"כ** גם קו' הגאון הגדול **מהרע"ק** נ"י הנ"ל מתורצת שהקשה לר"ש דכימ' הכא כל העומד ליזרק כזרוק דמי, ואמ"ומכת בית', דעכ"פ מוד' ר"ש דצריך לזרוק, והרי א"כ יש הויתה דשה ענוד, והכא בפסח גלי קרא, דכל עוד שיש הויתה דשה נמנין עליו, כדאמרי' בש"ס הכא. **וא"כ** גם קו' הנ"ל **הגוצוק"ל** מתורצת, דכיון דמן הדין של תורה נעבדו הוא ואימו אוכל ומשום פסח רק כשמונהו לבו [ברכ"ח פ"ב מפסח הי"ג ורמל"מ שם], ורק למשנה אחרונ' אפקעינהו רבנן לשעבודי', ובמשנה ראשו' לא אפקינו לשעבודי' להכי כיון דמדאורייי' אינו אוכל בלי המוכלת רבו, הרי גלי רחמנ' להדיא שיהי' הפסח נאכל למנויו דוקא, ובכה"ג לא אמרי' דכמשוחרר דמי. **ואגב** כתיב פה גרגר א' **ממגילת סתרים** שחננו ה', דהלינו ג' מיני פלוגתת בענין זה, פלו, הא דר"מ ורבנן [בסנהדרין דטו"א] ר"מ ס"ל כל העומד לגזוז כגזוז דמי, לאו דאיכא מלוה [כתוס' כות' כה"ב ד"ה לא]; ור"ש ס"ל כל העומד לזרוק כזרוק, דוקא בדאיכא מלוה לזרוק [כתוס' חולין ד"פ ע"ב ד"ה דכמה]; ור' זירא ס"ל כל הראוי לביל' אין בילה מעכבת בו [במנחו' ק"ג וחולין פג"ב], היינו רק באותו ענין דא"צ לבלול, משא"כ לר"ש אפי' לענין אחר דמותר לאכל הבשר בעודו לו שחטא קודם שנזרק באשם תלוי]:

פ"ט [1])פסח ראשון: [2])*דלכתוב רחמנ' איש אשר לא יכול לעשות פסח ראשון יעשה השני, והכל בכלל: [3])*טמא ודרך רחוקה: [4])בהזידו ולא עשו השני, פטורי', דהרי הכתוב פטרן מראשון: [5])שאר אנוסים: [6])בהזידו ולא עשו השני: [7])מודיעים היא עיר שרחוקה מירושלי' ט"ו מיל; דכך שיעור מהלך אדם בינוני מהנץ

חבורות כהנים יאכלו[30] : ט חבורה שאבדה פסחה, ואמרה לאחד צא ובקש ושחוט עלינו[31], והלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו, אם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו והם אוכלים עמו משלו[32]. ואם שלהן נשחט ראשון, הם אוכלין משלהן[33] והוא אוכל משלו[34]. ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הוא אוכל משלו, והם אינם אוכלים עמו, ושלהן יצא לבית השריפה[35], ופטורין מלעשות פסח שני[36]. אמר להן[37] אם אחרתי צאו ושחטו עלי, הלך ומצא ושחט, והן לקחו ושחטו, אם שלהן נשחט ראשון, הן אוכלין משלהן, והוא אוכל עמהן. ואם שלו נשחט ראשון, הוא אוכל משלו, והן אוכלין משלהן. ואם אין ידוע איזה מהם נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד, הן אוכלין משלהן, והוא אינו אוכל עמהן[38], ושלו יצא לבית השריפה[38], ופטור מלעשות פסח שני[36]. אמר להן[39] ואמרו לו[40], אוכלים כלם מן הראשון. ואם

ושניהן א"צ תנופת חזה ושוק, וסמיכה ונסכים : 30)*כל התערובות שליל פסח, ואעפ"י שממעט זמן אכילת בכור שנאכל לב' ימים וליל א', ועכשו נפסל מחצות? ר"ש ס"ל מביאין קדשים לפסול. מיהו לרבנן דינו כפסח שנתערב בזבחים לעיל, שכשיוממו מביא כדמי היפה שבהן ב' בהמות לשלמים; והבהמות שהוממו גופייהו, אוכלן בתורת בכור בעל מום : 31)את האבוד כשתמצאנו : 32)מדעשאוהו שליח; ושלהן ישרף מדכשאר בלי בעלים : 33)דהרי חזרו מהשליחות קודם שחיטת האבוד : 34)מדלא עשאן שלוחים לשחוט עליו : 35)דשמא נשחט אחר שחיטת האבוד : 36)דממ"נ באותו שנשחט ראשון יצאו, ואכילה לא מעכב : 37)*אחד מבני החבורה אמר להחבורה בשעה שיצא לבקש, אם וכו'; והם לא עשאוהו שליח : 38)דשמא שלהן נשחט ראשון : 39)אם אחרתי וכו' : 40)כשתמצא האבוד שחטהו עלינו ;

שתמורת הפסח קריבה, ותמורת הפסח אינה קריבה[16] ואין לי לפרש[17]. אמר רבי עקיבא אני אפרש, הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח[18], ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויקח בדמיו שלמים[19], וכן תמורתו[20]. אחר שחיטת הפסח[21], קרב שלמים[22], וכן תמורתו:

ז המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים[23], ירעה עד שיסתאב, וימכר ויפלו דמיו לנדבה[24]. המפריש פסחו ומת[25], לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח, אלא לשם שלמים: ח הפסח שנתערב בזבחים[26]. כלן ירעו עד שיסתאבו, וימכרו, ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה, ובדמי היפה שבהן ממין זה[27], ויפסיד המותר מביתו. נתערב[28] בבכורות[29]. רבי שמעון אומר אם

וחמוצו אינו נוהג רק יום א', ופסח דורות אסור בחמץ כל ז':
16) ר"ל שמעתי מרבותי, שיש תמורת הפסח שנקרבת היא עצמה שלמים, ויש תמורת פסח שאינה קריבה, רק תרעה עד שתומם, ויביא אז בדמיה שלמים. וה"ה דהוה מצי למימר יש פסח קרב שלמים ויש פסח וכו', רק קמ"ל דאפי' תמורה איכא דלא קרבה, ולא אמרי' תמורה מתחלתה שלמים היתה: 17) שכחתי איזה שאמרו שדינו כך ואיזה כך: 18) שאבד הפסח, והפריש אחר תחתיו, ונמצא הראשון קודם שחיטת השני: 19) דמדעומדין שניהן לפניו בשעת שחיט', הו"ל אותו שלא שחטו, כדחהו בידים, ולהכי לא יקריבנו עוד: 20) נהמיר בפסח זה אח"כ גם כך דינו: 21) ר"ל אם נמצא הנאבד אחר שחיטת השני: 22) דהרי לא נדחה בידים: 23) *והתורה אמרה זכר ובן שנה: 24) *שיטילו דמיו לתיבה שהי' בעזרה, להקריב מעות שבתוכו עולות נדבה, כשהמזבח פנוי: 25) ונשאר פסח בלי בעלים: 26) ר"ל שנתערב עם אשם ועולה יחד: 27) *דשמא היפה עולה הי', או פסח, או אשם [ולהכי לא הזכיר' המשנה שיביא כדמי היפה, רק ב' פעמים? משום דא' מהג' שהי' וודאי יפה, פשיט' שצריך להביאו יפה כבתחילה, ולא שייך גבי' הא דתני בסיפא שיפסיד המותר מביתו]: 28) הפסח: 29) דמתן דם פסח ובכור שוין,

וזה בא אצל זה[54]), וכך הם אומרים[55]), אם שלי
הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי, ואם
שלך הוא פסח זה, ידי משוכות משלי ונמנתי על שלך:

פרק י ערבי פסחים סמוך למנחה[1]), לא יאכל
אדם[01]) עד שתחשך[2]). ואפילו עני
שבישראל[3]) לא יאכל עד שיסב[4]). ולא יפחתו לו[04])
מארבע כוסות של יין[005]), ואפילו מן התמחוי[5]):

שכשימשוך ידיו מפסחו אח"כ, לא ישאר פסחו בלי בעלי': [54])ראובן
כלוה אל האורח שבירר לו שמעון: [55])ראובן ושמעון להאורחים:

פ"י [1])*ר"ל קודם למנחה קטנה, והיא בט' שעות ומחצה, וסמוך
לה היינו בתחלת שעה י', שהוא תחלת רביעית האחרון של יום:
[01])*מצה עשירה; אבל שאר מצה אסור אפי' מהבוקר; ופירות ובשר
וכדומ', מותר כל היום רק לא ימלא כריסו מהן [תיג"א]: [2])*כדי
שיאכל מצה לתיאבון; ומה"ט אסור כמי במצה כל היום, רק דמצה
שיוכל לצאת בה בליל', הקמירו טפי. מיהו מצה שנתבשלה עד
שנתמעכה ונימוחה, [כמצה ברייא], או [מצה קליסכען], מותר לאכלן
בע"פ; אבל מצה מטוגן, [כמצה לאקשען וקוגעל] או [פאן קוכען]
שנעשה ממצה [רייביכס] או ממצה שחויי', אסורי' בע"פ [פרי מגדי'
שם]. מיהו מרור מדהו"ל בזה"ז בליל' רק מדרבנן, שרי ביום; ויש
אוסרי'. ויין מעט אסור; ומרובה שרי דמרובה גריר תאות המאכל
[שם]: [3])*שאין דרכו להסב, גם אין לו כרים להסב עליהן [תיג"ב]:
[4])*ישב על מטה או ספסל, ויסמוך על צד שמאל בשעת אכילת
מצה ושתיית ד' כוסות; אבל מרור א"צ הסיבה [תיג"ה]. ומי שהוא
אבל, צריך הסיבה, וישנה מעט, וילבש קיטל בלי כסף [א"י תיג"ב
סק"ה ולמג"א וט"ז שם פטור מהסיבה]. ובן אצל אביו, י"א צריך וי"א
א"צ הסיבה. ותלמיד אצל רבו א"צ הסיבה. ואשה א"צ הסיבה; חוץ
מאשה חשובה: ולדידן כולן חשובות [0וכ"ל ראיה מא"ו סי' ס"ב], ואפ"ה
אין נוהגות להסב, דסומכין על ראבי"ה. דבזה"ז אין חיוב להסב.
וכל הצריך הסיבה ואכל או שתה בלא הסיבה, לדידן שאין דרכנו
בהסיבה, א"צ לחזור לאכול ולשתות בהסיבה; די"א דבארצינו פטורי'
מה"ט מהסיבה, ואף דלא קיי"ל כן, עכ"פ בדיעבד יצא [תיג"ג]: 005:
[04])*אפי' לאשה [שם]: [005])*כנגד ד' לשונות שנזכרו בגאולת מצרים, ☞

אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון, שניהן יוצאין לבית השריפה [41]. לא אמר להן ולא אמרו לו, אינן אחראין זה לזה [42]: י שתי חבורות נתערבו פסחיהן [43], אלו מושכין להן אחד [44], ואלו מושכין להן אחד [44], אחד מאלו בא לו אצל אלו [45], ואחד מאלו בא לו אצל אלו, וכך הם אומרים [47], אם שלנו הוא הפסח הזה [48], ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו, ואם שלך הוא הפסח הזה, ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמש חבורות של חמשה חמשה, ושל עשרה עשרה [49], מושכין להן אחד מכל חבורה וחבורה וכן הם אומרים [50]: יא שנים שנתערבו פסחיהם [51], זה מושך לו אחד [52], וזה מושך לו אחד [52], זה ממנה עמו אחד מן השוק [53], וזה ממנה עמו אחד מן השוק [53], זה בא אצל זה [54],

---

41) ומש"ה פטורים מפסח שני: 42) אין משגיחין איזה נשחט ראשון, והוא אוכל משלו והן משלהן: 43) *קודם שחיט', והרי אין פסח נאכל אלא למנוייו: 44) מן ב' הפסחים: 45) *ר"ל א' מחבורה זו בא אצל חבורה האחרת; משום שאסור להמשך כל החבור' מפסחם: 47) ר"ל כל חבורה אומרי' להיחיד שבא אצלם אם וכו': 48) שמשכנו לכו: 49) שנתערבו פסחיהן, אז י' בני אדם שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לי' הפסחים, ונעשו י' חבורות חדשות; ובכה"ג כל פסח ופסח ישאר עכ"פ א' מבעליו הראשוני' עליו. אבל אם אנשי חבורה אחת פחותה ממניין הפסחי', כגון שנתערבו ה' פסחים, וחבורה אחת מהן של ד' בני אדם, אי אפשר להם בתקון זה; — ואז צריכה אותה החבור' הקטנה להמנות עמם א' מהשוק, כדי שיהיו מספר אנשיה כמניין הפסחים: 50) כשמשכו כל חבורה חדשה פסח א', אומרי' ד' שבכל חבורה להחמישי, אם שלנו הוא הפסח הזה וכו', וחוזר הוא וג' מהחבור' ואומרים להאחר כך; וכן לכל הה'. וכן בכל חבורה וחבורה: 51) ראובן ושמעון: 52) פסח א': 53) *שאומר להאורח כל מקום שהוא פסח שלישי תהא נמנה עליו; ולהכי צריך לאורח, כדי

לפניו מצה[13] וחזרת[14] וחרוסת[15] ושני תבשילין[16], אף על פי שאין חרוסת מצוה[17]. רבי אליעזר בר צדוק אומר מצוה[18], ובמקדש היו מביאים לפניו, גופו של פסח: ד מזגו לו כוס שני. וכאן הבן שואל לאביו[19], ואם אין דעת בבן, אביו מלמדו. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כלו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין

בפה״א ועל אכילת מרור]. מיהו אם יש לו שאר ירקות, עדיף טפי שיאכל בטיבול ראשון שאר ירקות. ושיעור אכילת מצה, כזית, דהיינו כקלי בילה; וכמו כן במרור, וימעך הקלח שבירק, כדי לשער יפה [תפ״ו]. וכשיטחה מעט מים קמין אחר אכילת המרור, יסיר קריפת המרור מפיו כרגע [פסחים קטו״א, וכן אני רגיל ליזהר]. וחולה או זקן שאינו יכול לאכול מרור כשיעור, לא יברך עליו. ובאינו יכול לאכול מצה קשה, יטחון המצה ויאכל פרורים כשיעור זית [קפ״ח ס״י]; וטוב יותר לשרותה שלימה במים, ויאכלנה קודם שתהי' 12 כמוקה [תפ״א ס״ד]: [12])*כ״ל דמלת „עד“ לשון טרם הוא, כמו עד שאתה מזהירני על בני, הזהיר בני עלי [ספרי פרשת פנחס] וכ״כ עד שתאכלני וכו' [ב״ק נה״א]; וה״כ בנא אקריתא הוא, וה״ק, טרם וסמוך שיגיע לפרפר את הפת [בן הגידים' בנוכה], ר״ל קודם שרוצה לשבר הפת, כמו שנוהגין לשבר מצה האמצעית מדכקראת לחם עוני, ודרכו של עני בפרוס' [כפסחים קטו״ב], אז הביאו לפניו וכו': [13])*ג' מצות, דהיינו ב' ללחם משנה שצריך בשבת ויו״ט [כשבת קיז״ב] שיברך על העליונה המוציא; וא' פרוס' מניח באמצע בין השנים, שיברך עליה על אכילת מצה. והא דקאמר הביאו לפניו? ה״ט משום שעקרו השולחן אחר הקידוש וסלקוהו מלפני בעל הבית כדי שישאל התינוק; לכן קאמר דהשתא לאמירת הגדה החזירוהו [תיג״ה]: [14])*[מאררעטטיג], וי״א [לאטיך], ולק״י [קאפף זאלאט]: [15])שעושין מתאנים או תפוחים מרוסקים זכר לטיט, ומשימין בתוכו קנמון קתוך לפתילות דקות זכר לתבן, ואגוז זכר לישראל שנמשלו לאגוז, שנתרסקו בתוך הטיט [תיג״ג]: [16])°כנגד פסח וחגיגה. ונהגו בעצם של זרוע, וכזית בשר בראשו

ב מזגו לו 05) כוס ראשון 6), ב"ש אומרים מברך על היום 7) ואחר כך מברך על היין 8), וב"ה אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום 9) : ג הביאו לפניו 10), מטבל בחזרת 11) עד שמגיע לפרפרת הפת 12) . הביאו

והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, [ונ"ל שמרמזים לד' חסדים שעשה להם
בגאולת מצרים, והוצאתי, כנגד שכל פרך „הגוף", והצלתי כנגד „ממונם"
שכללו ממצרים תחת עבודתם שם רד"ו שנים, וגאלתי תחת „כבודם" שנתגדל בשעבודם
מצרים יצאו ביד רמה, ולקחתי כנגד רוח „הרוחני" שהשיגו כשלקחם
הקב"ה לו לעם ונתן להם הת"הק; ולכן ראוי שישתו כוס ישועו' על כל חסד
וחסד לבד] : 5)*ר"ל אפי' עני שבעניים שמתפרנס מהתמחוי, אם לא
נתנו לו מהצדקה, מחוייב לעשות מלאכה, או למכור מלבושו לצורך
ד' כוסות [שם] . ותמחוי הוא קערה שרגילין היו לקבוץ בה בכל
05 יום ונותנין בה הבעלי בתים כל א' מעט תבשיל מקדירתו, לפרנס
בה העניי' : 05)*[אייכשעכקען] [וולת מזג דומה בקריאתו למלת מסך
שפירושו [מישען], מפני שעירבו מים בייכם בשעת שתיי' . ונ"ל דלהכי קאמר
מזגו דמשמע שאחרים מוזגי', דקמ"ל דלא ימזוג הכ"ב בעצמו, רק אחר, דרך
חירות [כרמ"א תע"ג] : 6)*ושיעור כל כוס צריך שיחזיק רביעית הלוג,
שהוא כשיעור ביצה ומחצה. ושיערנו כך; יטול קדירה מלא מים,
ויריקנו לתוך כלי אחר, ויתן לתוך הקדירה הרקנית ג' ביצים, ויחזיר
המים עליהן, כמלא שהנותר מהמים בכלי האחר, הוא כשיעור ג'
ביצים, וכשיחלוק המים, יהי' כל חלק רביעית. וי"א שממלא ב' קליפות
ביצים בינונים, הוא ג"כ שיעור רביעית. מיהו טעימת כל כוס,
של ג' הראשוני' סגי ברובו של רביעית; חוץ מכוס ד' צריך לשתות
רביעית שלם, מדלריך ברכה אחרונה [תע"ג] : 7)ר"ל אומר קידוש :
8)*בורא פה"ג, משום דתקלה בא היום ואח"כ היין; ותו דיום גורם
ליין שיבא : 9)דתדיר קודם לשאינו תדיר; ותו דיין גורם לקידוש
שיאמר. ובמקדש על הפת ג"כ פליגי מה"ט, ובכולהו קיי"ל כב"ה :
10)*לא פי' התנא מה הביאו, וסמך על מה דסיים, מטבל בחזרת;
ור"ל הביאו לפניו מיני ירקות, כדי שישאל התינוק, מדאין דרך להביא
ירקות קודם בליעת הפת והבע"ב מטבל וכו' : 11)*ר"ל אפי' אין לו ירק אחר רק
חזרת שיאכלנו אח"כ לשם מצוה עם המצה, אפ"ה יטבלנו ויאכלנו
השתא ג"כ להיכירא דתנוקת וכלעיל; ואז, על אכילה דהשתא, יטבל
ויברך על אכילת מרור אבל לא בפה"א מדאינו כאוכל פי, וטיבול
שני יאכל בלא ברכה [מג"א תע"ה סק"י, [ילא"י; לטיבול ראשון יברך

שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים [28] . בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים , שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים . לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה

וחטאי' לה' מאוד כמו המצריים , כמ"ש חז"ל [ש"ר] שאמרו המלאכים , הללו עע"ז והללו עע"ז מה נשתנו אלו מאלו ; ואמרינן [סנהדרין קנ"ג] ועבר בים צרה שמיכה עבר בים בין חומות המים ופסלו בזרועו ; ומלבד זה דתן ואבירם ואביזרייהו כולן היו שם , וכולן היו מטונפים ומגואלין בכל תועבות מצרים , כמ"ש [דברים ד'] להוציא גוי מקרב גוי, דכ"ל דר"ל מהקרביים ממש, שהיו ישראל במצרים כעלמים בבטן המלאה , וכעובר ירך אמו, דטבע א' לאם ולעובר . ומפני מניעה זו לא היו ראויים להגאל . מניעה ב' מצד הזמן , שהיתה גזרה קדומ' שישארו במצרים ת' שנה , ועדיין לא היו שם רק רד"ו שנים . מניעה הג', מצד הטבע , שהיו כבושים ורדויים תחת יד מצרים אומה חזקה וקשה, ומררו חייהם עד למאוד , עד שלא היו יכולים להגביה ראשם ; ואיך יקווה לאיש שעם בזוי ושסוי כזאת יצאו כשה מתחת פרסות ארי טורף . אמנם הקב"ה ברוב רחמיו הפך הג' מניעות הנ"ל שאדרבה יהיו כולן סבות למהר גאולתם וכל מניעה ומניעה דחתה חבירתה . דאדרבה מפני שהיו ישראל רעים וחטאים הוצרכו להגאל קודם זמנם, דלולי נשארו בפני זמן הקבוע, היו נשקעים ומתועבים עד אי מרפא , ולבלי להגאל עוד ; לכן הוצרכו להגאל קודם זמן הקבוע ; ומפני שהיו גאולתן קודם זמן הראוי , להכי היו צריכי' המצריים למרר חייהם, כדי שישלים קושי שעבוד את זמן החסר מהראוי ; נמצא שגם מרירות השעבוד חסד גדול הי' . לכן צותה התורה הקדושה לעשות זכר לג' ענינים אלו ע"י ג' דברים שהן שוים לג' הענינים

פירוש הקצר

[26]*פסח , על שפסח על בתי ישראל, שהיו ראויים להדרס תחת כפות רגלי מדת הדין כמו המצריי' מדהיו עע"ז כמותם, ואפ"ה הקב"ה פסח עליהם : [27]ומצה על שלא הספיק בצקם להחמיץ , [כך הגירס' ברא"ש] כמו שנגאלו קודם הזמן הקבוע, מדהיו ראויים להשאר במצרים ת' שנה, ונגאלו בשנת רד"ו , כמו כן נעשו במצה שיאכלו לחמם קודם זמנו הראוי : [28]ומרור ע"ש וימררו את חייהם , שגם על המרירות שנתמרר חיי אבותינו צריכי' אנו לשבח לשמו ית', דהקושי שעבוד השלים מנין הת' שנה :

בשר צלי שלוק ומבושל. הלילה הזה כלו צלי[20]. שבכל הלילות אנו מטבילין פעם אחת[21], הלילה הזה שתי פעמים[210]. ולפי דעתו של בן אביו מלמדו, מתחיל בגנות[22] ומסיים בשבח[23]. ודורש[230] מארמי אובד אבי, עד שיגמור כל הפרשה כלה: ה רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח[24], לא יצא ידי חובתו[25]. ואלו הן, פסח, מצה, ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים[26]. מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים. מרור על

צלי, וצלה צלויי' [שם]: 17)דאינו בא רק לבטל טעם חריף שבמרור שמזיק לגוף: 18)*שנעשה מתפוחים, זכר לטיט וזכר לאילני תפוח, שהיו יולדות שם בניהם בשדה מיראת המצריים, ויולדות שם בניהם בלי עצב;
19 ולר"א בר צדוק צריך לברך עליו אקבו"ל על אכילת חרוסת. ולא קיי"ל כן: 19)°נ"ל דמלת „כאן", ר"ל אע"ג שכבר הי' יכול לשאל כשאכלו ירק קודם הסעודה, חכם באחור ישבחנה, להמתין בשאלתו, דאולי יפרשו לו השנוי, או אולי יראה עוד שנויים וישאל על הכל ביחד; וכשרואה שמוזגין כבר הכוס לשתות ולא פירשו לו, אז שואל על הכל מה נשתנה [ואולי גם לזה רמז רש"י במ"ש אם הי' הבן חכם; מלבד הכוונה הפשוטי' דהיינו חכם אשתו שואלתו, כש"ס]; וגם מסידור שאלתו בהשכל, שמזה נראה חכם, שבתחלה שאל על מצה, מרור, וכולו צלי, וזה כסדר שהביאום לפניו, וכסדר אכילתן אח"כ [וכמו"ג]; ואח"כ שואל על הטפלים, כטיבול והסיבה: 20)*בזמן המקדש שאל כך; ומתני' כבן תימא דס"ל דגם חגיגה נאכלת צלי: 21)בגמ' קאמרי' דה"ק שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפי' פעם אחת: 210)*א' קודם הסעוד' וא' במרור: 22)*גנות של ישראל, דהיינו עבדים היינו וכו', מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו וכו': 23)*שבח של ישראל, דהיינו ועכשו קרבנו המקום לעבודתו, ולבסוף ברכת השבח, אשר גאלנו וכו': 230)ר"ל מפרש הפרשה: 24)*ר"ל שלא אמר פירוש של ג' דברים אלו: 25)*ר"ל לא יצא ידי
26 חובת הגדה, ולא קיים מצוה מהמובחר: 26)*נ"ל משום דביציאת מצרים היו ג' מניעות שלא יגאלו; הא' מצד ע.צ.מ.ן, שהיו רשעים.

ולקלס [280] למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים,

שהקטין גם הוא. הג' מצד פרעה ברשעתו משום שמררו המצרים חיי אבותינו יותר מהנגזר עליהן ועל לא דבר, ואיך יהי' צדיק מט לפני רשע, ולכן הי' הדין נותן, שגם אם לא הי' הקב"ה מבטיח לאאע"ה לעמוד לימין בניו, עכ"פ שופט כל הארץ ראוי שיעמוד לימין אביון להושיעו משופטי נפשו. ועל שם זה נצטוו במרור שהוא שוי במרירות עם כאנם, שאין בני אדם יכולי' לאכלו מבלי שיוריד דמעות מעיני טועמיו, כמו כן קצרה רוח ישראל תחת מרירות עבודת מצרים ועינויים, עד שעם עינים מלאות דמעות צעקו אל ה' מושיעם. או נ"ל לפרש באופן אחר. דידוע דכל מה שיארע לו לאדם תלוי בג' דברים; במזל, בצדקתו, ובעשייתו; ובמצרים היו כולם לריעותא, דמזלם, היא תעודה העליונה הנסתרה, [יעי' בפירושינו סוף קדושין] הי' גרוע מאד, בא וראה מה שאמר פרעה, ראו כי רעה נגד פניכם, וידוע מה שדרשו חז"ל על זה, שהכוכב שבתאי המורה על כליון והשבתה רעה קרב הרג ואבדון, הי' מכוון נגדם מעקוי קליו השכונים, ואם לא נתקיים כולו נתקיים קצתו, שבמדבר הזה נפלו פגריהם וימותו; — ולא די בזה, אלא שמזל מצרים אז הי' לפי מחשבתם בגרם המעלות, שחשבו להם לפטרון מזל טלה [ולכן עבדוהו] — והוא הי' אז עולה; שבניסן בכל יום מזל טלה מתחיל לעלות [נר"ה יא"נ], והקב"ה הפך כל המערכה, שמפלתם הגדולה אז הי' בא בחצי החודש ממש בחצי ליל ט"ו, בשעה שחשבו שמזלם בתקפו וחזקתו, ולכן הי' אצטגניני פרעה מצלין אם תהיה מכת בכורות בחצות או אחר חצות, [ברכות ד ע"א]; ולהכי צוה הקב"ה לשחוט טלה הפסח, להורותם שאין ממש במזל לכשירצה האדון הזה ית' לדלג על ההרים. ואם משום צדקת ישראל, גם הוא הי' משקל גרוע, ולא יכול להכריע כף המאזניי' לטובתם. דכנגד עידים הי' צדקתם, רעים וחטאים מגועלין בכל תועבות וכמש"ל; ולכן נצטוו לאכול מצה שהיא דומה למעמדם אז, שאין לה טעם וריח, ולא תואר לחם ולא הדר לה. ואם משום כח ידם ומעשיהם, להשתדל בכחם לצאת, כבר היה מטה ידם ורד עד מאוד; ואדרבה יד מצרים היתה הלוך ותעוז על ישראל, כדכתיב וימררו את חייהם; והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ית' לא חשש לכל הרעות האלו, וגאלם בכח ידו החזקה וברצונו הפשוטי, וינטלם וינשאם, וכדכתיב ובני ישראל יוצאי' ביד רמה [והארכתי בזהב דרשותי];

280)* ט' מיני שבחים נאמרו כאן, נגד ט' הגלגלים שחשבו הקדמוני';

הנ"ל, בג' מיני ההשתוות. — דהיינו פסח על שם שפסח וכו', הוא השתוות השם עם מניעה הב'; מפני שאז כשהי' הקב"ה עובר בגלגלי סופה בתוך מצרים וטרוף זרוע אף קדקד, וסביביו נשערה מאוד, היו ישראל ראויים להיות מוכים ונרמסים, תחת שעטת פרסות אביריו ואעפ"כ הוא בחסדו ובחמלתו פרש כנפי רחמיו עליהם גנון והמליט; כגבור בוסס במלחמה, ותולעה מתעקמת לפני רגליו, והוא בחן ובחסד חס עליו מלדורסו, ופוסח עליו ברחמים רבים. עוד צותנו תה"ק, לאכל מצה, על שום שלא הספיק וכו', שהוא השתוות התואר עם מניעה הא', שגם המצה נעשית בחפזון, שהרי לא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם הקב"ה לגאלם, וע"י שנתגרשו ממצרים וטלטלו העיס', נשבת החימוץ, והוצרך להאפת מצה, דהיינו קודם זמן הראוי לחימוץ עיסה; כמו כן ישראל ע"י טלטולם וטרדתם בלי מנוח מעבודת הפרך, לא נתקן עיסתם כראוי לעבודת ה' [ועי' ברכו' יז"א] ומהחשש שלא יתטנפו ויתקלקלו ביותר, הוצרך הקב"ה לאפות עיסתם מהר ולהוציאם קודם זמן הגזירה. עוד נצטוו לאכל מרור על שום שמררו המצריים חיי אבותינו, והוא השתוות הטעם עם מניעה הג', שכמו המרור בתחלתו חריפותו יימר לחיך אוכלו, וכנחש ישך לשון הטועמו, ואעפ"כ אכילתו טוב לבריאות הגוף ולעכל מהר מזונות קשה שבמעיים; כמו כן קושי השעבוד וודאי רע ומר הי' לשיזת הנדחים ההם, אבל עכ"פ הי' לטוב להם לעכל מהר הגזירה הקשה להשאר שם ת' שנים, וע"י קושי השעבוד מהרו ויצאו קודם זמנן. או נ"ל דג' מיני השתוות הללו של פסח, מצה, ומרור, מרמזים לג' דברים שעל ידן נמהר גאולת ישראל ממצרים; הא' מצד הקב"ה ורחמיו יתברך ושמרו הברית וההבטחה אשר נשבע לאאע"ה, נגד זה נצטוו בפסח שהוא שוה בשם עם מה שפסח הקב"ה ברחמיו על בתי ישראל במצרים. הב' מצד ישראל, דאע"ג שהיו רעים אז כמו שאמרנו, עכ"פ עדיין לא החמיץ עיסתם לגמרי, והיו רק כחולה מסוכן שיש עדיין תרופה למכתו; ופוק חזי מה עלתה בהן, שהרי זכו למה שלא זכה שום דור, שהרי זכו לומר זה אלי, ולראות גלוי שכינה בהר סיני, וראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל [סוט' ד"ל ע"ב] ולכן על שם זה נצטוו במצה, שהוא שוה בתואר עם מעמד ישראל אז; דהרי ידוע דעיסה ובצק הן משל לגוף, שנלוש גם הוא מכמה מינים יחד, והשאור הוא משל היצ"ה שבו, וכמו שאחז"ל [ברכות יז"א] רבש"ע גלוי וידוע וכו', ומי מעכב שאור שבעיסה וכו', ר"ל השאור שבגוף. ולכן קאמר שכמו שעיסת המצה לא החמיצה, כך לא הספיק בצקם של אבותינו במצרים להחמיץ בתועבות מצרים, עד שנגלה עליהן הקב"ה. וכן במצה כתיב ויאפו את הבצק, שנגאלו קודם

אם הבנים שמחה. וב"ה אומרים עד חלמיש למעינו מים [31]. וחותם בגאולה [32]. רבי טרפון אומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ואינו חותם [33]. רבי עקיבא אומר כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך, וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים [34] ומן הפסחים [35] וכו', עד ברוך אתה ה' גאל ישראל [36]:

ז מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו [37]. רביעי, גומר

לא ישקע שמשם לעולם, ולא תחשך אורם ע"י ענני הצרות כבעה"ז, והוא תחיית המתים. ומשעבוד שמשועבדי' לשם תמיד השטר חוב הישן, שחתם א"ע אאע"ה עליו להיות בניו גרים בארץ כל ימי עולם, כמ"ש ידוע תדע כי גר יהי' זרעך בארץ לא להם [דר"ל לענ"ד, שא"ל הקב"ה בזמן שכרת עמו הברית, שלא יחשוב אאע"ה מחמת שכרת הקב"ה עמו ברית להיות לו ולזרעו אחריו לאלהים, יחיו זרעו בעולמם תמיד בהצלחה ועושר וכבוד; לכן אמר לו הקב"ה, לא כן, רק לנסיון הובא האדם לעולם, וביותר צריכי' אומה זו להתנסות; ולכן ידוע תדע כי גר יהי' זרעך על הארץ, שאינה שלהם, ואינם בכלל עם הארץ, כי הם עם השמים, וצריך כל א' לעמוד כמלאך אם על הארץ, וראשו בשמים, ולא ישוב מפני כל; ולכן באמת עברו עליהם רוב ימי עולם בצער וגירות, ולא זכו לגאולה שלימה כל ימיהם עוד]; אבל אז בביאת המשיח יזכו שיפסוק השעבוד הנ"ל. ולכל אלו זכו ע"י יציאת מצרים, לכן נאמר לפניו ההלל שנזכר בו ה' דברים העיקרים הללו, להודות לה' על מתנותיו המפוארות אלו שנתן לנו: 30)ההלל: 31)*תרווייהו ס"ל שאין לומר רוב ההלל רק אחר המזון, כדתניא חוטפין מצה בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא ישנו; רק לב"ש מטעם זה, לא יאמרו מההלל רק מזמור א' קודם הסעודה; ולב"ה מדלא נזכר במזמור ראשון יציאת מצרים וקריאת ים סוף, להכי ס"ל שיאמר ג"כ בצאת ישראל. [ואילה"ק הרי הו"ל הכא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, ולמה לא נשנה בעדיות [פ"ד]? י"ל דקולא דאתא לידי חומר' הוא, שע"י שלא אמר מ בצאת מקודם, יצטרך לאמרו אח"כ, כשיכבד גופו עליו מחמת הכילה ושינה]: 32)ר"ל ואומר אח"כ ברכת הגאולה; ופליגי ר"ט ור"ע בנוסחתה: 33)*ר"ל פותח בברוך ואינו חותם בברוך, דדמי לברכת המצות והפירות, דכל הנוסח קצר הודאה היא: 34)חגיגה: 35)*דנאכל לבסוף על השובע: 36)*דמהוסיף דברי רבוי, הו"ל

האלו, הוציאנו מעבדות לחירות, מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפילה לאור גדול, ומשעבוד לגאולה, ונאמר לפניו הללויה[29]: ו עד היכן הוא אומר[30], ב״ש אומרים עד

---

29 — לומר שהפך הקב״ה טבעם וטבע כל הבריאה, דעביד ישראל עמו, אשר שת כל העולם והטבע תחת כפת רגלם: 29*) ר״ל הלל של יה. ונ״ל ע״פ מ״ש חז״ל [פסחים קי״ח א], דאומרי׳ הלל זה מפני שיש בו ה׳ דברים הללו, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, מתן תורה, תחיית המתים, ביאת המשיח. והן לפע״ד מכוונים כנגד ה׳ השלמות הישראלי, אשר בהן כלולות כל השלמות האנושי האפשרות, והן; שלימות הגוף, בבריאותו וחוזקו ועימנו. ב׳ שלימות הקנין, בממון ובעושר ובנכסים. ג׳ שלימות החכמה, אשר תורתינו הקדושה עומדת לכל החכמות בראש פינה, כחמה בין הכוכבים, וכמ״ש, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים. ד׳ שלימות שכר הרוחני, להנשמה, וזהו שנקרא תחיית המתים [ועי׳ מ״ש בפירושי ריש פרק חלק במאמר „אור החיים]. ה׳ שלימות הכבוד האמיתי. והנה ביציאת מצרים זכו לכל היקרות והעטרות הללו. זכו לשלמות הגוף שנשתחררו מלעבוד עוד בקשת פרך; אח״כ זכו ע״י קריעת ים סוף לשלימות העושר, דגדול הי׳ ביזת הים יותר מהשלל שהביאו אתם ממצרים [תנחומא בשלח]. אח״כ זכו לשלימות החכמה, בשניתן להם הכלי חמדה היא תה״ק. אח״כ יזכו ע״י זכיות הראשונים לשלימות שכר הרוחני שנכלל בשם תחיית המתים. ובקץ ימים יזכו גם לשלמות הכבוד בביאת המשיח, שיראו עולמם בחייהם, וכמ״ש, וראו כל עמי ארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך, הייני יראת הכבוד; וכאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה׳ עליך זרח. והיינו דקאמר תנא הכא; דמשום דהקב״ה הוציאנו מעבדות לחירות, ר״ל היציאה מעבדות הגוף שבמצרים לחירות; ומיגון ועוני שחששו לו אצל הים סוף, כשאמר פרעה תורישמו ידי, והם לשלול ממונם, וכשצעקו בנ״י אל ה׳ נהפך להם לשמחה, ששרו השירה מתוך עושר שללו מאויביהם, ומתוך שמחה ורוחב לב. ומאבל שהי׳ להם כשהשליכו בניהם ליאור, נהפך להם ליו״ט בחג העצרת, שקבלו בו תה״ק, ופסק מהם כח המות [לולא שחטאו אח״כ בעגל [כ״ג ע״ז דה״א]. ומאפילה של קבר שהיו מוכני׳ לה במצרי׳ שלפי דרך הטבע תתם הנפש הבהמי בקבר האפל; אבל להם נהפך האפילה הזאת לאור גדול, כי שם בעה״ב

אפיקומן [41] . ישנו מקצתן, יאכלו [42], כלן, לא יאכלו [43] .
רבי יוסי אומר נתנמנמו [430] יאכלו, נרדמו לא יאכלו [44] :
ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידים [45] . הפגול [46]
והנותר [45], מטמאין את הידים. בירך ברכת הפסח [47],
פטר את של זבח [470] . בירך את של זבח [48], לא

אפיקו מן, ר"ל הוציאו מזון לך ויבנוג כמו מן, ומוור זה —.] . וקאמר התנא הכא דאסור לאכול שום דבר אחר אכילת הפסח . וה"ה בזה"ז אסו' לאכול שום דבר אחר הכזית מצה שאוכל בסוף הסעודה . וכמו כן אסור לשתות שום משקין אחר הד' כוסות מה"ט . וי"א דטעם אסו' השתיי', כדי שלא להעביר טעם המצה [ותמהני הדי כבר יעבר ע"י ב' כוסי בתרא'] ? אמנם עיקור טעם אסור השתיי', כדי שלא שישתכר וימנע מלספר ביציאת מצרים עד שתחטפנו שנה; לפ"ז משקה שאינה משכרת רשאי לשתות : 42)*הן עצמן כשיקיצו : 43)דנראה כאוכלין הפסח בב' מקומות : 430)*[שלוממרען], דקרי לי' וענה ולא ידע לאהדורי סברא; דהיינו כששואלין אותו איה הנחת כלי זה? לא ידע להשיב; ואם שואלין אותו הנחתו במקום פלוני? משיב הן! :
44)*ר' יוסי ארישא קאי, דגם במקצתן דוקא בנתנמנמו יאכלו; אבל בישנו, שנשתקעו בשינה לא יאכלו הישני' כשיקיצו; וה"ה בנתנמנמו כולן יאכלו, והכי קיי"ל . מיהו דוקא בנשתקעו בשינה אחר שהתחיל לאכול אפיקומן , אבל שינה שקודם לכן לית לן בה [תע"ח] :
45)*מדהו"ל נותר גזרו שיטמא את הידים; כדי שלא יתעצלו באכילתו :
46)°באמר השוחט הקרבן בשעה ששוחט, ששוחט על מנת לזרוק דמו לאחר זמן הראוי לזריקתו; או על מנת להקטיר ממנו חוץ למקדש, או חוץ לזמן הראוי להקטרתו, דבר הראוי להקטיר ממנו; או על מנת לאכול ממנו חוץ למקום הראוי לאכילתו, דבר הראוי לאכול ממנו; וכמו כן באמר להקטיר או לאכל חוץ לזמנו או חוץ למקומו, בשעת קבלת הדם או בשעת הולכת הדם למזבח או בשעת זריקתו [ועי' תוס' כ"ט דמנ"ב ד"ה המחשב]; בכל אלו נקרא פגול, שגזרו רבנן טומ' על הקרבן המפוגל, משום חשדי כהונה שמשדי' לפגל ולהפסיד קרבן אדם ששונאי' אותו, לפיכך גזרו שיהי' כל בשר כבילה מהקרבן ראשון לטומא', וכל הנוגע בכבילה ממנו, יהיו ידיו טמאות עד הפרק, ויהי' צריך לטבול ידיו קודם שיגע בקודש . ומדגזרו עליו טומ' לא יפגלו, דטהרות חמירא להו טפי משפיכות דמים [ביומ' כג"ב]: 47)°והיא אשר קדשנו במו"צ על אכילת פסח : 470) ר"ל לברך באכילת חגיג' : 48)*והיא

עליו את ההלל [38] . ואומר עליו ברכת השיר [38] . בין
הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה [39] . בין שלישי
לרביעי לא ישתה [40] : ח אין מפטירין אחר הפסח

ברכה ארוכה, שצריך לחתום בה בברוך : [37] בהמ"ז : [370] *ואומר
אח"כ גם הלל הגדול : [38] *י"א דר"ל נשמת כל חי ; שנקרא ברכת
השיר מדמיוחד לשורר אותו בשבת ויו"ט אחר פסוקי דזמרא . וי"א
דר"ל יהללוך , שנקרא ברכת השיר , מדהוא הברכה שאחר ההלל .
ואנו נוהגין לומר תרווייהו ; רק לא יסיים מלך מהולל אחר יהללוך,
מדיסיים אחר ישתבח באותה ברכה עצמה [ת"פ] . ואחר יהללוך,
מיד ישתה כוס ד' ויברך ברכה אחרונה, ואח"כ יאמר שאר הפיוטי' 39
[רש"ז שם] : [39] *ולא חיישינן שישתכר, ולא יאמר הגדה, דשתיי'
שבתוך אכילה אינו משכר [אמנם כ"ל כמו דמחלקינן בינלמא בין שתוי
לשכור [כא"ח נ"ט, כמו כן מחלקינן הכא, דדוקא שתיי' קצת יותר מרביעית, אם
הוא בתוך האכילה אינו משכר ; אבל שכרות , דהיינו שתיי' מרובה , וודאי אפי'
בתוך אכילה משכרת, וכאשר יעיד הנסיון , מיהו לא חיישינן לה שישתה כל כך 41
בתוך הסעודה] : [40] *שלא ישתכר ולא יהי' יכול לגמור ההלל : [41] *כתב
רבינו במעשה ה', שכני המלות מפטירין ואפיקומן, יווכית הם ;
[אפטיר] טעימה בלשון יון, [ואפא קומן] ר"ל אחר השומן, של פסח,
כדי לקנחו מהפה . ואני שמעתי דבלשון יון [פטיירא] הוא אכילה,
[ועפי פאגאן] ר"ל אחר הסעודה זבלשוכינו הוא [דעססער] , או
[כאכטים] , והן פירות זמגדים שאוכלין אחר הסעודה [וכ"ל דאיג"ג
דנראה שהמלות כנסתרסו הרבה ממה שהן במקודס בלשון יון ? אבל חז"ל שהסהם בינלי
לה"ק כרומס ליש תרומו', כך דרכס בקדש , שכשקבלו מלה יווכית לתוך לשוכינו
הקדושה, הכריחוה להתיהד תחלה, לכן שנשו המלה במקורה בשוכה, והסבו
לקרותה באופן אחר, דהיינו כפי הנאות לפרשה ע"פ דקדוק לשוכינו הקדושה, כדאמרי'
[שבת דינו"ב] דרנא דקן נג, מתכילתא ומתי תבלא דא . וכמו כן אביון רפ"ד
דב"מ , ביווכית נקרא אביוויאס , וקראוהו אביון כוטריקן אי סיון כדברי בני
הרב המופלג מהו' משה מרדכי שליט"א ; וכמו כן המסב, נקרא בלשון לטינא
הוֹמכוס , והסבו לקרותו המסוס , על שם העברי כמסוס כוכב ; וכמו כן ארמון,
שנקרא בלשון טראכלוס , הסבו שוו לקרותו טרקלין , נוטריקון טרוק גלי , ר"ל
פתח כתוס [ועי' מ"ש עירובין פ"ו בפרושי אות 33] . וכמו כן הכא קרבן
מלת פטיירא , ועשו ממנו הפיעל בעברית, ואמרו אין מפטירין, כדי לפרשו על
דרך הנפטר מחבירו, ומלכוהו גם בלשון הקודש, ולא פטר יהודית [ד"ה כ"ג] ;
אבמו בן מלות עפי פייגלן הסיבוהו לקרותה אפיקומן, בדי שיהי' מלות לנוטריקן

בכרכין [3], ומתקנין את הדרכים [4], ואת הרחובות [4], ואת מקואות המים [5], ועושין כל צרכי הרבים [6], ומציינין את הקברות [7], ויוצאין אף על הכלאים [8]: ב אמר רבי יהודה, בראשונה [8] היו עוקרין ומשליכין לפניהם [10], משרבו עוברי עבירה [11], היו עוקרין ומשליכין על הדרכים [12], התקינו שיהיו מפקירין

ימעט, דר"ל אם יש בהזרע תערובות חלק בכ"ד, צריך למעט אותו שנתערב משיעור הזה, ואח"כ יזרע. מיהו זרעים שלקחו כבר בתערובות, צריך לתלוש מין הא' כולו דאע"ג דכלאי זרעים מותרים באכילה אסור לקיימן במחובר. [ולא בטל ברובו? ה"ט משום דכל דבר שכל חד וחד לחודי' שרי; ורק ע"י תערובות נאסרו, ככלאי זרעי' או בגדי', דנאסרו משום תערובות ממשות קא דליכא טעמו', לא בטלי נה בזה; משא"כ בשר בחלב דצריך ג"כ שיתן טעם, כל היכא דליכא טעמא שרי. ומיהו קודם זריעה, כיון דבשעה שנתבטלו ליכא עדיין אסורא כלל, מדאו' ברובא בטל, ומדרבנן צריך שלא יהי' חלק הכ"ד מהזרע. כך נ"ל פי' הר"ב שכרא' תמוה — . אמנם לפענ"ד דלהכי בשזורע צריך לעקור מין א' כולו ולא בטיל, דכל מחובר הו"ל קבוע ולא בטיל [כרש"י גיטין דנ"ד]: 3)*הם המוקפין חומה מימות יהושע. ונקט מגילה ואיכך הכא, דכולהו בט"ו, איידי דבעי למתני במ"ג דבט"ו שולחנות יושבין: 4)*שנתקלקלו בימות הגשמי', מתקנין אותם לעולי רגלים שיעלו בניסן; או למי שנס לעיר מקלט, דבקין שביקי איכשי טפי יקד, ואפשר טפי שיהרג אחד בשוגג: 5)*לנקותן מרפש ולהמשך להן שאובין אם נתמעטו ממ' סאה; כדי להתטהר לפסח: 6)*שגומרין דיני ממונות ונפשות וחייבי מלקיות, ופדיית ערכין וחרמין, והקדשות, והשקאת סוט', ושריפת פרה, ורציעת עבד, וטהרת מצורע, ופותקין נורות לשתיית הקיץ. וכל הדברים הללו אם היו תלויין, ב"ד מזרזין להשלימן עד אותו יום מדקרוב לסוף שנת התורה: 7)*שסופכין סיד כמוח סביב הקבר, שיהי' לסימן שלא יאהילו עליו; דמשום דבימות הגשמים כמוח הסימן שעשו אשתקד, להכי צריך לחזור ולתקנו: 8)לראות אם נזהרו העם בהכרזה: 9)*[עהעדעס], אם מצאו השלוחין כלאי' בט"ו אדר, שלא נזהרו העם בזריעה, היו וכו': 10)לפני בעלי השדות, כדי לביישן: 11)שהיו מלעיזין בהשלוחין ושמקין, שאחר שהלכו השלוחין היו נותנין העשב הנעקר לבהמתן; להכי היו עוקרין וכו': 12)ועדיין היו שמחין, מדכינו השלוחין

פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו [49] :

סליק מסכת פסחים.

מסכת שקלים

פרק א באחד באדר, משמיעין על השקלים [1], ועל הכלאים [2]. בט"ו בו, קורין את המגילה

אשר קדשנו במו"ל על אכילת חגיגה : 49)*ר"ע ס"ל דדם פסח בשפיכה, שמסמיך המזרק לקיר המזבח ושופך הדם להקיר בנחת; ודם חגיגה בזריקה, דהיינו כבל הקרבנות, שעומד עם מזרק הדם רחוק ממזבח, וזורק הדם מרחוק להמזבח; רק ר"י ס"ל דזריקה בכלל שפיכה, ואם שפך אותו שאמר' תורה לזרוק, יצא; אבל אם זרק הנשפך, לא יצא, להכי ברכת הפסח שעבודתו כשירה גם בחגיג', פוטרת ברכת החגיג', ולא איפכ'; ור"ע ס"ל דבכל א' אם שינה עבודתו לא יצא, להכי אין אחת פוטרת חברתה :

פ"א 1)*ב"ד מכריזין בכל גבול ישראל שיביא כל א' מחצית השקל שחייב למקדש כל שנה ושנה; ומהשקלים הללו הקדשים מקריבין מא' בניסן ולמעל' תמידין ומוספים עד א' בניסן בשנה הבא' [ולרמב"ם פ"א שקלים, הי' מחצית השקל מטבע מכסף נקי, שהי' משקלו ק"ס שעורו' בימי משרע"ה; אלא שאח"כ הוסיפו הסנהדרין שיתן כל א' כסף נקי במשקל קצ"ב שעורות. ולש"ך [י"ד ס"ה] שעור השקל לפי מעות שלנו שוה לו תשעה [זילבערנר גראשען]. אמנם להכי מכריזין ל' יום מקודם, דזהו זמן ב"ק,
2 שנותנין לאותו שאין לו, שישתדל לו בתוך הזמן מעות לשלם השקל : 2)*משום דאז זמן זריעה, לכן מכריזין להזהיר הזורעים שיבררו התערובות מהזרעי', כדתנן בכל שדה שיש בה רובע [הקב] ממין אחד

מקבלין מידן. ואין מקבלין מידן [23]) קיני זבין וזבות [24]) וקיני יולדות. והחטאות ואשמות, (אבל) [25]) נדרים ונדבות, מקבלין מידן. זה הכלל כל שנידר ונידב [26]) מקבלין מידן. וכל שאינו לא נידר ולא נידב [27]) אין מקבלין מידן, וכן הוא מפורש על ידי עזרא, שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית אלהינו: ו ואלו חייבין בקלבון [28]), לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא כהנים נשים ועבדים וקטנים. השוקל על ידי כהן, על ידי אשה על ידי עבד, על ידי קטן [29]), פטור [30]), ואם שקל על ידו ועל יד חבירו [31]), חייב בקלבון אחד [310]), רמ"א שני קולבנות. הנותן סלע ונוטל שקל [32]) חייב בשתי קולבנות [33]): ז השוקל על ידי עני, ועל ידי שכנו, ועל

מתנה, הפקר ב"ד הפקר [יבמות פט"ב], ומהני אפי' לענין דאו':
[23])*מנכרים, שלא להתחבר עמן; אבל בעכו"ם ליכא זבין וזבות וכו' והר"ל חולין בעזרה דאפי' בדיעב' פסול, והיכא תני אין מקבלין דמשמע רק לכתחילה: [24])תורים ובני יונה שזבין או זבות מביאין:
[25])*לא גרס' אבל, וקאי הך מקבלין מידן, דנקט בסוף, גם אחטאת ואשם, משום דאתו לכפרה אולי ישובו עי"ז. וכך כ' הרמב"ם: [26])*למזבח כעולה ושלמי'; וכ"ש חטאת ואשם שבאין לכפרה; [27])*למזבח, אף שהוא נידר ונידב לבדק הבית: [28])*[אושיא] [ירוש' רפ"ב]. דמשום דלפעמי' יצטרכו הגבאי' להחליף חצי השקלי' על שקלי' שלמי', או איפכ', וכדי שלא יפסיד ההקדש עי"ז, להכי תקנו דבין שיתן חצי שקל או שקל שלם, יתן דבר מועט יותר מחצי שקלו [ותוס' לרבי חולין דבה"ב], ועיקר דין קלבון הי' רק בנותן חצי שקל, רק משום לא פלוג תקנו שאפי' ב' שנותנין שקל שלם יתנו ב' קלבונות]: [29])ר"ל בשבילן: [30])*אפי' הלוה להן; דאילו במתנה אפי' בעד בר קיימא פטו' מקלבון: [31])ר"ל ששקל שקל שלם, בשביל עצמו ובשביל חבירו; ומיירי שהלוהו לחבירו: [310])*דס"ל דהנותן חצי שקלו פטו' מקלבון מן התורה, ולהכי בנתנו שקל שלם חייבין רק קלבון א' [32])*הוא מחצית השקל שבתורה, דזכה של קודש כפול הי': [33])א' בשביל חצי שקלו, דמדנתן שקל שלם, אפי' לא הי' מחזיר לו ההקדש כלום הי' צריך לתת קלבון; והקלבון

כל השדה כולה : ג בט"ו בו, שולחנות היו יושבין[12] במדינה[13]). בעשרים והמשה ישבו במקדש, משישבו במקדש התחילו למשכן[14]). את מי ממשכנין, לויים, וישראלים, גרים ועבדים משוחררים, אבל לא נשים ועבדים וקטנים[15]). כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו[16]), שוב אינו פוסק[17]). ואין ממשכנין את הכהנים[18]), מפני דרכי שלום[19]) : ד אמר רבי יהודה, העיד בן בוכרי ביבנה, שכל כהן ששוקל אינו חוטא[20]). אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, לא כי, אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן, וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל, הואיל והעומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו, היאך נאכלים[21]) : ה אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אם שקלו מקבלים מידן[22]). העכו"ם והכותי ששקלו, אין

שדותיהן; להכי קורו והתקינו וכו': 12)*כדי לתבוע בנחת, וכל מי שיתן יקבלו ממנו; אבל אין כופין עדיין: 13)*ר"ל בירושלי'; וי"א דר"ל בכל ערי ישראל: 14)את מי שלא נתן שקלו עדיין: 15)כל שהוא פחות מבן עשרי' קרוי קטן, ואפי' הביא ב' שערות. וכל אלו לא ממשכנים, משום דפטורי' מן התורה: 16)ר"ל בשבילו: 17)*ואפי' ימות אביו שוקל אפטרופסו, דנשתעבדו נכסי': 18)בשביל שקליהן: 19)*שהשקלים הם לקרבנות צבור, והכהנים הם המקריבים, ראוי לחלוק להם כבוד, דאם לא, אתו לאנצויי בהדי הממשכן. והתנו ב"ד שאם גם לא יתנו, אעפ"כ יהי' להם חלק בקרבנות חלף עבודתם: 20)*דס"ל דפטו' מלשקול, וסד"א דמשום הכי לחסור מלשקול, דשמא לא ימסרנה יפה ויהי' קרבן צבור בא משל יחיד, קמ"ל דלא חיישי': 21)ש"מ דאין אנו חייבי' בשקל; אבל באמת טעו, דכליל תהי' היינו בקרבן יחיד, אבל לא בשקרב קרבן כהנים בשותפות עם הצבור: 22)*מיהו צריכי' למסור לצבור יפה, כדי שלא יבוא קרבן צבור משל יחיד. ואף דמדאו' אין ממש בנתינת קטן, וא"כ מה מהני בשימסור יפה? עכ"פ כיון דמדרבנן פעוטו' מתנתן

תחתיהן[8]. נמצאו או שהחזירום הגנבים, אלו ואלו שקלים, ואין עולין להן לשנה הבאה[9]: ב הנותן שקלו לחבירו לשקול על ידו[10], ושקלו על ידי עצמו[12], אם נתרמה תרומה[13] מעל[14]. השוקל שקלו ממעות הקדש[15], אם נתרמה תרומה, וקרבה הבהמה[16], מעל. ומדמי מעשר שני, ומדמי שביעית[17], יאכל כנגדן[170]: ג המכנס מעות[18], ואמר[19] הרי אלו לשקלי, בית

---

[7] דבשעה שנאבדו עדיין לא נתרמ' תרומה : [8] דברשותן נאבדו : [9]* אלא שהראשונים יפלו לשקלי השנה, והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה . ומספקא לן אם ר"ל ראשוני' לשילוח, או ראשונים לביאת ליד הגזבר : [10] ר"ל בשביל המשלח : [12]* ר"ל ששקלו השליח בשוגג בשביל עצמו, דהי' סבור שלו הוא, דאי במזיד ליכא מעילה [ואיהו אשמעינ' כמו מעיל' דרבנן, ור"ל דינביד אסור', כאלו ואלו מתערבין באמה וכו' ומועלין בהן [יומא דנ"ח], ועי' תוס' [פסחי' דכ"ב א'] ורשי [מעילה די"א א'] : [13] ר"ל אם בשעה ששקלו בשביל עצמו, כבר נתרמ' התרומ' : [14]* דאף דבשביל הנאת המצוה שנתן שקלו, לא מעל, דמצות לאו להנות נתנו, עכ"פ מדהיו ממשכנין מי שלא נתן שקלו, נמצא נהנה ממעות הקדש, דכשנתרמה תרומ' על העתיד לגבות, ברשות הקדש קאי השקל בכל מקום שהוא . ואף שי"ל שזה השקל יהי' כשאר בשירי הלשכה, והרי קיי"ל דאין מעילה בשיריים, ואיך יביא חולין לעזרה? מתני' ר"מ היא דס"ל יש מעילה בשיריים [ירושלמי] : [15]* של בדק הבית או של קדשי קדשים שהיו תחת ידו, ושגג דסבר של חולין הוא, אבל קדשים קלים אין בהם מעיל' רק אחר זריק' . וכמו כן במזיד
16 אין מעיל' בשום קדשי' : [16]* ר"ל שכבר הקריבו הקרבן שקנו בעד התרומה שהפרישו ; דאל"כ לא מעל, דהמוציא מעות מהקדש להקדש, לא מעל עד שיעשה מעשה בהקדש השני . ולא דמי לדלעיל סי' 13, דא"ל שיקריבו כבר הקרבן ? דהתם לא בא השקל בתחלה לבי גזא דרחמנא כי הכא, להכי תיכף כשהוציאו מעל, משא"כ הכא מהקדש להקדש הוציא [ולתוי"ט רישא ויידי כסיפא] : [17] אם הביא מהן שקלו ; והרי מעשר שני צריך לאכלו בירושלי', ושביעית צריך לאכלו קודם זמן הביעור : [170] דהיינו שיביא שקל חולין, ויאמר שקל שנתתי ממעשר או משביעי', יהי' מחולל על זה ויאכל לזה השקל כשאר מעשר שני או כשאר שביעי' : [18] שכינס פרוט', כדי לצרפן

ידי בן עירו[29], פטור[34], ואם הלוה חייב. האחין השותפין[35] שחייבים בקלבון[36], פטורין ממעשר בהמה[37], ושחייבין במעשר בהמה[38], פטורין מן הקלבון[39]. וכמה הוא קלבון, מעה כסף[40], דברי רבי מאיר, °וחכמים אומרים חצי[41]:

פרק ב מצרפין שקלים לדרכונות[1], מפני משוי הדרך. כשם שהיו שופרות[2] במקדש, כך היו שופרות במדינה[3]. בני העיר ששלחו את שקליהן, ונגנבו או שאבדו, אם נתרמה התרומה[4], נשבעין[5] לגזברין[6] ואם לאו[7], נשבעין לבני העיר, ובני העיר שוקלין

יהב' חייב בשביל מה שנטל מההקדש לחזרה: 34)מקלבון; מדנתן להם מתנה: 35)בעזבון אביהם: 36)דהיינו כשחלקו וחזרו ונשתפו: 37)דהרי הן בשאר שותפין דפטירי ממעשר בהבהמות שגדלו להן בשותפות: 48)דהיינו בלא חלקו תפוסת הבית: 39)דהו"ל כאב ששוקל בשביל בניו, דפטור' מקלבון: 40)*הוא א' מכ"ד בסלע, שהוא
1 אחד מי"ב ממחצית השקל שבתורה, והוא מעה: 41)ר"ל חצי מעה:

פ"ב 1)*ר"ל בני עיר שקבצו שקליהן, רשאין להחליפן בדרכונות; והוא מטבע זהב מדיית, גדלו [בלואידאר] שלנו, והיה שווין ב' סלעין [ונקרא בלשון יון דַּהֲלֵייקָאס, אלא שחז"ל הכריחו גם למלה הזאת להתיהד, שיהי' כמשקל עברית, וומדן, קוונן, גזלן, להכי קראוה דרכון; וכמו כן עשו במלת קולבן, שהי' נקרא בגיותו בלשון יון קאליבאס, ועי' ות"ש פ"י דפסחים 141]:
2)היינו תיבות שפיהן צר, ומתרחב והולך כשופר, כדי שלא יהא אפשר ליטל כלום מהשקלים שישליכו לשם: 3)°בירושלי'; וי"א בכל ערי ישראל. ומדנקט שופרות, משמע דב' שופרות הי' בכל עיר, לתקלין חדתין ותקלין עתיקין, כמו במקדש לקמן [פ"ו מ"ה]: 4)*דבכל ערב ר"ח ניסן תורמין מהשקלים שהביאו כבר בשנה זו למקדש, כדי לקנות מתרומה ההיא קרבנות צבור [כרפ"ג]; ומפני שהמדינות הרחוקות מירושלי' לא הביאו אז עדיין שקליהן, מתנין ב"ד שיהי' התרומ' גם על מה שיגבו עדיין, כדי שיהי' חלק לכל ישראל בהקרבנות: 5)השלוחים נשבעין שבועת השומרין: 6)*דאף דאין נשבעין להקדש מן התורה, אפ"ה תקנו חכמים שישבעו, כדי שלא יזלזלו בהקדש:

לשקול טבעים [28], ובקשו לשקול דנרים [29]. אמר ר"ש אעפ"כ יד כולן שוה, אבל חטאת זה מביא בסלע, וזה מביא בשתים, וזה מביא בשלש: ה מותר שקלים חולין [30]. מותר עשירית האיפה [31], מותר קיני זבין וקיני יולדות, וחטאות, ואשמות [32], מותריהן נדבה [33]. זה הכלל, כל שהוא בא לשם חטאת ולשם אשם, מותרן נדבה. מותר עולה לעולה [34]. מותר מנחה, למנחה. מותר שלמים, לשלמים. מותר פסח, לשלמים. מותר נזירים, לנזירים [35]. מותר נזיר [360], לנדבה [36]. מותר

דומה של קודש כפול הי', דשקל של תורה הוא סלע של מדינה, ולהכי נתנו חצי סלע שהוא מחצית השקל של תורה] : [28])*ר"ל אעפ"כ הי' עובר לסוחר אותן מטבעות שטבע שלהן להיות מחצית השקל, דהיינו [נאטירליכע 29
אודר ווירקליכע] מחצית השקל : [29])*דמדהי' מחצית השקל מטבע העוברת לסוחר אצלן, להכי בקשו ליתן חצי אותה מטבע, דהיינו דינר, שהוא החצי של מחצית השקל; ולא רצו הב"ד לקבל כן דאסו' למעט ממחצית השקל, אבל רשאי להוסיף עליו. אמנם לולא מסתפינא מרבותי הי' נ"ל דה"ק דכשעלו מהגולה מדהיו עמה מועטין כל הקהל כאחד ד' ריבוא, לא הי' מספיק מחצית השקל של כל א' לתמידין ומוספין, להכי שקלו דרכונות; אח"כ כשנתרבו והספיקו בסלעים, נתנו סלעים; חזרו ונתרבו יותר, נתנו טבעין, דהיינו כטבע הקיוב שבתורה, דהיינו מחצית השקל; וכשחזרו ונתרבו בקשו ליתן דינר מדהספיקו בזה; ולא רצו החכמים : [30])אם כינס לצורך שקל אחת לאחת, כלעיל, וסתמ' כב"ה: [31])*מי שחטא בשמיעת קול או בביטוי שפתים, או בטומאת מקדש וקדשיו, עשיר מביא בהמ' לחטאת, ועני רק ב' תורים, ודלי דלות מביא עשירית איפה [ויקרא ה']; ועני שכנס פרוטות לעשירית איפה שחייב, ונמצא לו מותרו: [32])שכינס מעות לאלו ונותרו : [33])שישליכם לתוך שופרו' נדבה כפי' 20. : [34])יביא מהמותרו' עולה אחרת ; וכך הוא פי' כולהו 35
דנקט תנא : [35])*שגבו מעות לצורך קרבנות נזירו' עניים דעלמא, והמותר שנותר מהמעו' אינו כשיעור קרבן ; יצרפום למעות נזירי' אחרי'. או נ"ל דה"ק, דגבו מעות למספר ידוע של נזירי' דעלמא ונותר מהמעות יותר מהנצרך למספר הידוע, יתנום לנזירי' אחרי'

שמאי אומרים מותרן נדבה [20], ובית הלל אומרים מותרן חולין [21]. שאביא מהן לשקלי, שוין שהמותר חולין. אלו לחטאת, שוין שהמותר נדבה [22], שאביא מהן חטאת, שוין שהמותר חולין: ד אמר רבי °שמעון מה בין שקלים לחטאת [23], לשקלים יש להן קצבה [24] ולחטאת אין לה קיצבה [25], רבי יהודה אומר אף לשקלים אין להם קיצבה, שכשעלו ישראל מן הגולה היו שוקלים דרכונות [26], חזרו לשקול סלעים [27], חזרו

לשלם שקלו בזמנו : 19)כשהתיר לכנס : 20)*מה שישאר לבסוף יותר משקל, יתן לשופרו' נדבה שבמקדש, להקריב מהן עולת נדבה לצבור כשהמזבח עומד בטל ; והוא הנקרא קיץ המזבח ; דקיץ הייכו תאני' 21 יבשי' שרגילין היו לאוכלן אחר הסעודה הקבועה, ה"נ העולות הללו קרבות אחר קרבנות הצבור הקבועות בכל יום : 21)*דלא התכוון להקדיש רק שקל, ומה שצירף יותר, הקדש טעות הי' ; וב"ש לטעמייהו דס"ל הקדש טעות הוא הקדש [כנזיר פ"ה מ"א]. ואי"ק לב"ה אעכ"פ להוי כפרוט' נכיס זה הקדש, דלא בטל ברובא, משום דפרוט' דבר שבמנין [כמציל' כא"ב ותוס' שם, ועי' רמל"ח שם] ? גם קל"ז מנ"ל דהכא מיירי ברוב היתר ? וא"ל דהתם שכבר הקדש מבורר, לא שייך לומר על פרוט' אחת דהיא הפרוטה שהקדיש, דכל שניתברר כבר האיסור לא שייך ברירה [כתוס' תמור' ד"ל ע"א], והרי כל שנתברר האיסור, אפי' הי' איסור דרבנן אם לא הי' בתערובו', לא אמרינן אותו שאבד הוא שנמצא, כדאשכחן בקבר, דלא אמרי' קבר שאבד הוא קבר שנמצא [כפסחים ד"י ע"א] ; משא"כ הכא לא נתברר האיסו' קודם שנתערב ; ליתא, דהרי קיי"ל דבדאו' אין ברירה [ביומ' דנ"ה ע"ב וביצ' דל"ח"א] וא"כ למה מתיר ב"ה כאן המותר ? ודוחק לומר דמיירי במכיר הפרוטו' שצירף בסוף, או דנאמות יתן המותר בשביל אדם אחר שחייב שקל, ליתא, דטפי משמע שהמותר עצמו חולין גמורי', ? וכ"ל אעפ"י מ"ש תוס' [גיטין דכה"ב] ד"ה דברי ר"מ, דהיכא דפירש ומתחלה שלא יהי' הקדש עד שיפרישנו, בכה"ג יש ברירה אפי' בדאו', א"כ הכא על כרחך בלא הקדיש השקל עדיין מיירי כולה פרקא, דאל"כ אמאי לעיל במ"ג נביא שיהי' כתרומ' התרומ', למועל מיד ; אע"כ דבלא הקדישו עדיין מיירי, הכא נמי על כרחך הא דקאמרי' הקדש טעות, לאו דוקא, אלא דבר שהכין להקדיש.] : 52)מטעם דלקמן : 23)דבחטאת מודי ב"ה כלעיל : 24)שאין ליתן רק מחצית השקל : 25)דכשירצה יביא חטאת ביוקר יותר ממעה הקצובה : 26)ר"ל אז הי' דרכון שקל שלהן, והיו נותנין חצי דרכון : 27)*ר"ל אח"כ היו סלעים שקלים שלהן, דסלע הי' המטבע המוכרת לסוחרת, ונתנו חצי סלע [ואז הי' מעות בבואי ומשא

רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים בא' בניסן, באחד בסיון, בעשרים וט' באלול, מפני מה אמרו בכ"ט באלול, ולא אמרו באחד בתשרי, מפני שהוא יום טוב ואי אפשר לעשר ביום טוב, לפיכך הקדימוהו לכ"ט באלול:

ב בשלש קופות של שלש סאין תורמין את הלשכה[6], וכתוב בהן אל"ף בי"ת גימ"ל[7], רבי ישמעאל אומר יוונית כתוב בהן אלפא ביתא גמלא[8]. אין התורם נכנס, לא בפרגוד חפות[9], ולא במנעל, ולא בסנדל[10], ולא בתפילין, ולא בקמיע[11], שמא יעני ויאמרו מעון הלשכה

השקלים, משום דאז הוא גורן למעשר בהמ' לעשרן, ומצויין בהמות למכור. דאף שמותרין לאכול וולדו' שנולדו בעדר קודם שיעשרום, אפ"ה רגילין הבעלי בתים לבלי למכור ולבלי לשחוט מהם עד שיעשרום, משום דאין להם הפסד כל כך בהפרשת המעשר, דהרי מעשר בהמ' נאכל כולו לבעלי' ואין להכהנים בו כלום ואין קרב ממנו רק האימורין. מיהו כשיגיע זמן המעשר, אסור לאכול מהנולדים עד שיעשר, ומה"ט נקרא גורן, דאז דינו כגורן שקובע איסור אכיל' לתבוא' עד שיעשר. ולהכי קבעו זמני' הללו למעשר, משום דאז מצויין עולי רגלי', דהרי היותר רחוק מירושלי' הי' רק כדי הלוך ט"ו יום [כתענית ד"י ע"א], ועי"ז יהי' מצוי להן בהמות לקנות; ומה"ט קבעום ג"כ לתרומת הלשכה: [5])וטעם פלוגתיי' בפ"ט דבכורות: [6])כל פעם בקופה אחרת: [7])*לידע איזה נתרם ראשון, דמצוה לקנות ממנה תחלה, ואף דכשהגיע זמן תרומ' שניי', עדיין נשאר מעות בקופה שתרם ראשונה, קונה קרבנות הצבור מקופה השניי'; וכן שלישית. וכשתושלם מעות שבקופה ג', ועדיין צריכי' לקרבנות, אז חוזר לשיור שבקופה א' קודם שיחזור לשיור שבקופה ב': [8])*דבבית שני היו ישראל רגילין יותר בכתב יוונית מבעברית: [9])*תרגום של כתונת פרגוד; וחפות ר"ל מחופה, ור"ל שהבגד שלבש התורם, לא הי' תחתיו [פוטטער]: [10])*הם ב' מיני מנעלים, ויש כמה דיעות מהו מנעל 11 ומהו סנדל [עיי' ב"י בטור אה"ע קס"ט]: [11])*ובכולהו טעמ' שלא יחשדוהו שנתן לתוכה ממעות שבלשכה. מיהו מנעל וסנדל בלא"ה אסורי' ללבוש בעזרה [כסוף ברכות]; וכ"ל דלהכי נקט: ומנעל וסנדל הכא, לאשמעי' דבדבוותייהו נמי איכא חשדא, וכ"מ אם הם של בגד, דאז מותר ללבש

עניים, לעניים [37]. מותר עני [38], לאותו עני. מותר שבויים [380], לשבויים. מותר שבוי, לאותו שבוי. מותר המתים [39], למתים. מותר המת, ליורשיו. רבי מאיר אומר מותר המת יהא מונח עד שיבא אליהו [390]. רבי נתן אומר מותר המת, בונין לו נפש על קברו [40]:

פרק ג. בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה [1] בפרוס הפסח [2], בפרוס עצרת, בפרוס החג [3], והן גרנות למעשר בהמה [4], דברי רבי עקיבא, בן עזאי אומר בעשרים ותשעה באדר, ובא' בסיון, ובכ"ט באב [5],

---

[כך נ"ל דעת התוי"ט; דלדידי' כשכינס לנזירי' ידועי' הרי יפול לנדבה, כבסיפא ע"כ דהכא איירי בכינס לנזירי' דעלמו' ולפ"ה שייך לשון יותר, דאיירי שקיבל ומניין הנזירי' דעלמ', או שאין בהמעו' כשיעור קרבן נזיר]. ולפעד"נ דאיירי שגבו לנזירי' ידועי', מיהו סיפא איירי בנזיר שכינס לצורך עצמו, ולהכי התם יפלו לנדבה, דוודאי לא התכוון לצורך נזיר אחר: 36)*שכינס מעות לצורך קרבנותיו, וכדאמרן: 37)*שגבו מעות לצורך מספר ידוע של עניי' דעלמ', להלבישם או להאכילם, ועשו כן ונותר מהמעו', יתנום לעניי' אחרי' [י"ד רנ"ג ס"ו]: 38)ידוע: 380)*שגבו לפדות מניין ידוע של שבויי' דעלמ': 39)*שגבו לצורך קבורת מספר ידוע של מתים דעלמ': 390)*דמספקא לי' אי מחיל מת זלותא דידי' לצורך יורשי', וקיי"ל כת"ק. מיהו בראו הגבאי' שיש צורך שעה, מותרי' לשנות מצדקה לצדקה [שם], ולכשיגבו להמלוה אחרת, ישלמו לצדקה הראשונה, אם אפשר [רנ"ט שן ה']: 40)מציבה:

פ"ג 1)*דכל השקלים כשנגבין אותן מהערים, נתנין ללשכה [ליממער בל"א] שבעזרה. וקאמר הכא דבג' זמנים בשנה תורמין מהשקלי' בכל פעם קופה של ג' סאין, כדי לקנות קרבנות לצבור מהתרומה. ולא היו תורמין הכל בפעם אחד, משום הרחוקים שכבר כינסו שקליהן בא' בניסן ולא הביאום עדיין; ואף שכבר תרמו על העתיד לגבות [כפ"ב 4]? נ"ל דאפ"ה ניחא להו בהכי, באופן שאפשר שיזדמנו שקליהן עצמן לתרומה [כלקמן מ"ג]: 2)*בלשון יון פרוס הפסח היינו קודם הפסח; אבל חז"ל הסבו המלה לפרשה על דרך לשון הקדושה לשון פרוסת לחם, דל' יום קודם הרגל שואלין ודורשין בהלכי הרגל, לפיכך ט"ו יום קודם החג, דהיינו חצי זמן הדרישה נקרא פרוס הפסח: 3)סוכות: 4)*ר"ל להכי קבעו זמנים אלו לתרומת

ארץ ישראל[21], ושניה לשום כרכים המוקפין לה[22], והשלישית לשום בבל ולשום מדי ולשום מדינות הרחוקות:

פרק ד התרומה מה היו עושין בה, לוקחין בה תמידין ומוספין, ונסכיהם, העומר ושתי הלחם ולחם הפנים, וכל קרבנות הצבור[1]. שומרי ספיחים בשביעית[2], נוטלין שכרן מתרומת הלשכה[3], רבי יוסי אומר, אף הרוצה, מתנדב שומר חנם[03], אמרו לו, אף אתה אומר שאינן באין אלא משל צבור[4]: ב פרה[5]

וכל פעם כשתרם היה מכסה התיבה שתרם ממנה, לסימן שכבר נתרם ממנה [ולפ"ז צריך שפיר שכחה, שאל ישכח שכבר תרם מתיבה זו, ומשא"כ לפי' רבותינו, ל"ל שכחה, הרי בל"ז הכל מעורב? וי"ל]: [21]*ה"ל משקלים שהביאו מא"י; אבל כוונת התורם היה שהתרומה תהיה גם בעד העתיד לגבות. מכל ישראל: [22]ר"ל מהסמוכין לא"י כעמון ומואב שהביאו שקליהם באיחור זמן:

פ"ד [1]לאתויי קטורת. ושייר תנא בגדי כהונה, ועוד טובא [כבתובות דק"ו]: [2]*דבשביעי' אי אפשר להקריב עומר וב' לחם (שאין ג"כ מתרומת הלשכה) רק מספיחין של הפקר, להכי היו שוכרין שומרי' למנוע רגלי בהמ' משם, וגם להודיע לבני אדם דלצורך גבוה הם, ושאלה ימנעו מליטלן: [3]דלצורך קרבן כקרבן דמי: [03]לשמור הספיחין: [4]*ואיך יתנדב שומר חנם, דסבירא להו 4
הבעה בהפקר קונה, כשעושה מעשה כל דהו [כב"מ דקי"א, ותוס' ב"מ דב"ל; ולא קיי"ל כן, עי' ח"מ רע"ג סי"א], והרי אי אפשר לשומר שלא יעשה מעשה כל דהו, וא"כ כמלא בא עומר משל יחיד. [וקי"ל ימכרו לצבור יפה יפה, כדאמרי' בשקלי' כאן [פ"א מ"ה]? דכ"ל פי' יפה יפה, דר"ל מה שירצו ב"ד ייבשו, וא"כ הא תיכח בשקלי', שאין הן עצמן קרבני', רק שקונים בעדם הבהמו', ואפשר כמו שיודמכו אותן השקלים לשידי הלשכה, צריך שפיר גבייתו מבירה יפה יפה, אבל הכא השומר יודע שאין להם תנוא' אחרת אם לא יקריבו זו, אי אפשר שימכרה יפה יפה. ומה"ט בבגדי כהונה [יומא דלה"ב], ובידות הכלים [שם דלו"א], וביגלי כהנים [תיבנית דכח"א], כגי כשימכרו יפה יפה לצבור, ודהי' להם אחרות; או י"ל דהנך שאינן רק מכשירי קרבן. וא"ל ודאי שיהיו משל צבור, ומדהוה רק מדרבנן להכי לא חיישי' שלא ימכרום יפה יפה. ועי' תוס' יומא [דל"ב], שתרלו, דבכתונת של כוה"ג שאני, דכוה"ג שגדול בתוס'

העני, או שמא יעשר ויאמרו מתרומת הלשכה העשיר, לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות, כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר, ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם[12]: ג של בית רבן גמליאל, היה נכנס ושקלו בין אצבעותיו, וזורקו לפני התורם[13], והתורם מתכוין ודוחקו לקופה, אין התורם תורם עד שיאמר להם אתרום, והן אומרים לו תרום תרום תרום, שלשה פעמים[14]: ד תרם את הראשונה[15] ומחפה בקטבלאות[16]. שניה[18] ומחפה בקטבלאות[16]. שלישית לא היה מחפה[19], שמא ישכח ויתרום מן הדבר התרום[20]. תרם את הראשונה לשם

---

12 בינורה [כיבמות דקנ"ג], עכ"פ משום חשדא אסורי']: [12])*ר"ל דלהכי נקט קרא בתרא? דאי מקרא קמא, הו"א דוקא בגורם שיחשדוהו אסור, כהני גד שאמרו לעבור לא"י, ועי"ז גרמו שיחשדום כאילו מתפקדין מכנעניים, להכי הוו צריכי' להכריע דעת הרוא' כשיראוהם עוברי' לפני הקלון; אבל הכא לא עשה התורם דבר שיגרום שיחשדוהו, דהרי כל אדם כמי לובש פרגוד קפות, סד"א דשרי, קמ"ל ומצא חן, דמשמע דלא לבד להנקות מחשד, אלא צריך שישתדל שימצא חן [וזה לפע"ד פי' הירושלמי כאן, דקאמ', איזהו חמור? והייתם נקיים; ר"ל מדגרם שיחשדוהו]: [13])מתכוונין היו שיפלו שקליהן לקופה לקנות 14 משקליהן הקרבנות, ולא יהיו שקליהן לשירי הלשכה: [14])*ר"ל שעשה כן, ג"כ כדי לפרסם שברשות תורם, ולא יחשדוהו שתרם מדעת עצמו כדי ליקח מהמעות: [15])תרומה ראשונה: [16])*הוא לשון יון, [איבערוואורף] בל"א; שהמעות הנשאר הי' מכסה בעורות רכים, כדי ליתן על הקטבלאות, השקלים שיביאו אח"כ, ולא יתרום תרומה השניי' מהמעות שכבר תרם מהם: [18])*כשהגיע פרוס עצרת, תורם קופה ב' מהמעות שעל הקטבלא, אע"ג שיש עדיין מעות בקופה 20 ראשונה: [19])א"צ לכסות, משום דאין עוד תרומה אחריה:: [20])*ר"ל להכי צריך לכסות כל פעם, שמא ישכח ולא יקח תרומה שניי' מן השקלי' העליונות, והרי מהתחתונו' כבר נתרם [כך פרשו רבותי]. ולפעד"כ, דשקלים שבאו בכל פרק השליכו לתיבה אחרת,

לקיץ המזבח[22]) ומותר התרומה, לכלי שרת. רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח[220]), ומותר נסכים[23]), לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת', זה וזה[24]) לא לא היו מודים בפירות[25]): **ה** מותר הקטורת[26]) מה היו עושין בה[260]), מפרישין ממנה' שכר האומנין[28]) ומחללין אותה[29]) על' שכר האומנין[30]) (נ"א מעות) ונותנין אותה[29]) לאומנין בשכרן, וחוזרין ולוקחין אותה[29])

---

[22]) דכשהמזבח עומד בטל מביאין עולות מזה המעות: [220]) שצריך קרבנות נסכים: [23]) *שהגזברי' היו נותנין מעות לבעלי יינות וסלתות בשעת הקציר, שאז הכל בזול, ופוסקין עמהן שיספקו לצרכי צבור כשער הזול, שאפי' יתיקרו יספקו כשער שהי' בשעת הקציר, ואם יוזלו, יתנו כשער הזול שיהי' אז, וקבלו לספק ג' סאין בסלע, ועמד אח"כ ד' בסלע, אז סאה היתירה נקרא מותר נסכי'. וי"א דהמספקין להגזברין נותנין מדה גדושה, ומקריבין רק מדה מחוקה, והגודש הוא מותר הנסכי' [מנחות ד"נ]: [24]) ר"ע ור' חנינא: [25]) דאין שמתכרין בהקדש. וקיי"ל דכל מותרות הנ"ל, קרבין לעולות: [26]) *דהלכה למשה מסיני שהקטורת יהי' במשקל שס"ח מנין, ואפ"ה אין מקריבין ממנה רק שנ"ד מנין, דהיינו לשנ"ד ימים של שנת הלבנה, מנה לכל יום; ועוד ג' מנין שמקטירין לפני ולפנים ביו"כ; נשארו י"א מנין, והן מותר הקטורת לשנה: [260]) *להכשירו לשנה הבאה, דהרי כשהגיע א' בניסן לא הי' רשאי להקטיר מהקטורת
28 דאשתקד: [28]) *ר"ל מפריש ממותר הקטורת כשיעור הראוי לשכר האומנין של מפטמי הקטורת דאשתקד, שהן ראויין ליטל שכרן מתרומת הלשכה; ואע"ג דהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוט' מחולל [ב"מ דנ"ז], א"כ למה יפרישו דוקא כשיעור שכרן? י"ל דה"מ בדיעבד, או בשעת הדחק דגם לכתחיל כדעבד דמי [ש"ך י"ד ל"ג סקי"א ורע"ז י"ד נ"א סק"ב] אבל הכא דלכתחיל, צריך שיהי' כשיעור שכרן דוקא [ולהכי נקט ״מנה״ ולא נקט מפרישין אותה. כן נ"ל. ולרבותי שפי' דיהך מנה דנקט מתני' ר"ל מפרישין מתרומת הלשכה, וק' קו' התוס' [שבועות ד"י ע"ב], דהרי תרומת הלשכה אכתי לא נזכרה במשנה, ומה ״מנה״ שייך כאן? ותוס' התם כתבו דל"ג הכא מלת מנה, ולפע"ד אפשר לקיים גי' הספר, וכדמוכח במ"ו דקאמר ומפרישין מהן, דודאי אקטורת קאי, ה"נ כאן]: [29]) *ר"ל מותר הקטורת 30
שהפרישו: [30]) °יחללוה על שכר מפטמי הקטורת שהפרישו ממעות

ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית[6], באין מתרומת הלשכה. כבש פרה[7], וכבש שעיר המשתלח[8], ולשון שבין קרניו[9], ואמת המים[10], וחומות העיר[11], ומגדלותיה, וכל צורכי העיר[12] באין משירי הלשכה. אבא שאול אומר, כבש פרה, כהנים גדולים עושין אותו משל עצמן: ג מותר שירי הלשכה[14], מה היו עושין בהן, לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות[15] והשכר להקדש. דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין משתכרין משל הקדש[16] ולא משל עניים[17]: ד מותר תרומה[18] מה היו עושין בה, רקועי זהב[19] ציפוי לבית קדשי הקדשים[20], רבי ישמעאל אומר מותר הפירות[21]

יודע למכור יפה, וק"ל ידות הכלים ועלי כהני' שהבאנו לעיל]: [5]פרה אדומה: [6]*למר סרוק כלשון בצבע קארמזין שמשליכין לתוך שריפת הפרה; וה"ה העץ ארז ואזוב שמשליכין לשריפתה. וי"א דהכא מיירי בלשון זהורית שבראש שעיר שעלה גורלו לה' [ת"י יומא דס"ז ד"ה חולק]: [7]שעשו ב' גשרי' זה ע"ג זה מהר הבית להר המשחה, ועל העליונה הוציאו הפרה וכל מסעדיה שלא יתטמאו בקבר התהום [כפרה פ"ג פ"ו]: [8]שעשו גשר מהעזרה עד חוץ לעיר, שיעבור עליו המשלח השעיר ביו"כ; מפני עם הארץ שהיו דוחפין אותו למהר הליכתו לצוק, דכשיגיע לשם תושלם הכפרה, ויתלבן לשון של זהורית שעל פתח ההיכל: [9]*ומכ"ש לשון של זהורית הקשור בראש שעיר הנעשה בפנים, ולשון שתלו ביו"כ מעל לפתח ההיכל [ככפ"ו דיומא], דלא רמיזי כל כך בקרא; דהרי עיקר רמז הלבנות העונות בשעיר המשתלח כתיבי [כשבת פ"ט]: [10]לצורך תקון כל העובר בעזרה: [11]חומת ירושלים: [12]כחפירות בארות, ותקון רחובות ושמירת העיר: [14]*ר"ל מה שנשאר משירי הלשכה אחר שנעשה תקוני העיר: [15]ומוכרין להצריכי' מנחות ונסכי': [16]*דגבאי להקדש להקפיד אשכר, דאין עניות במקום עשירות; ועוד שמא יפסיד: [17]דלמא מתרמי לי' עני וליכא למיתב לי' [י"ד רכ"ט א']: [18]ר"ל מה שנשאר מהתרומ' הישנה כשהגיע א' בניסן, והרי אז מקריבין מתרומה חדשה: [19][גאלד בלעכען]: [20]על הכתלים והתקרה והרצפה: [21]ר"ל מה שהרויחו במעות שירי הלשכה, כמשנה ג':

והוזרין ולוקחין אותן [39] מתרומה הדשה [40] : ז המקדיש נכסיו [34] והיתה בהן בהמה ראויה לגבי המזבח, זכרים ונקיבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצורכי עולות, ונקיבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים, ודמיהן יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית [41]. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות [42], ונקבות ימכרו לצרכי זבחי שלמים, ויביא בדמיהן עולות [43], ושאר נכסים יפלו לבדק הבית, רבי °עקיבא אומר רואה אני את דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע, שרבי אליעזר השוה את ׳מדתו [44] ורבי יהושע חלק [45]. אמר רבי פפיים, שמעתי כדברי שניהן שהמקדיש בפירוש [46] כדברי ר"א [47], והמקדיש סתם, כדברי רבי יהושע [48] : ח המקדיש נכסיו, והיו בהן דברים ראויין על גבי המזבח, יינות שמנים [49] ועופות [50]

מלת דין זה אינו שוה לדין מותר הקטורת [נמ"כ] וראוי להשוות דינם : 38)*מסממני הקטורת שהקדיש : 39)*סממני הקטורת שהקדיש : 40)*היינו אפי' לר"ע לעיל, דס"ל שנותנין הקטורת שהקדיש, להדיא לאומנין, שוה שפודין אותו מהן במעות של תרומה הלשכה, כדי להקטירו : 41)קסבר דאף דהקדש לבדק הבית קא אפי' על הראויין למזבח, אפ"ה אינו יוצא מידי מזבח ; להכי ימכרום לצרכי קרבנות מזבח, והדמים יהיו לבדק הבית : 42)*דס"ל דכל הראוי למזבח, הקדישו להיות עולות ; לכן הראוי לעולות, יקריב עצמן עולות : 43)דמדאין עולות נקבות, על כרחך שיהי' דמיהן לעולות נתכוון ; ועכ"פ הן גופן כיון דעכ"פ לשם קרבן שלמים קיין, לא קא עלייהו קדושת בדק הבית : 44)*שכל הנכסי' כולן יבואו, הן עצמן או דמיהן לבדק הבית : 45)שאר נכסים לבדק הבית, ובהמ' למזבח : 46)*שפירש ואמר בהמתי ונכסי קדושים ; או ר"ל שפירש בינהן בדבריו : 47)*דמדפירש והפרישן בדבריו זמ"ז, הי' לו לפרש ג"כ ולומר בהמ' למזבח ונכסי' לבדק הבית ; ומדלא קאמר הכי, ש"מ דכוונתו שיקדשו כולן בקדושה א' : 48)דמדהקדיש סתם, דעתו שיהי' כל א' למה שראוי : 49)דראויין למנחות ונסכים :

מתרומה חדשה[31]. אם בא החדש בזמנו[310], לוקחין אותה מתרומה חדשה[32], ואם לאו, מן הישנה[33]: ו המקדיש נכסיו[34], והיו בהן דברים ראויין לקרבנות הציבור[35], ינתנו לאומנין בשכרן[36], דברי רבי עקיבא. אמר לו בן °עזאי אינה היא המדה[37], אלא מפרישין מהן[38] שכר האומנין ומחללין אותן[39] על מעות האומנין[30] ונותנין אותן לאומנין בשכרן

תרומה הלשכה, ואע"ג דקודש על קודש אי אפשר שיתחלל? לב ב"ד מתנה אז כשהקדישו המעות, שתיכף כשיפרישום לשכר האומני' יהיו חולין כאילו כבר זכו בהן האומנין [תוס' שבועות שם ד"ה מפרישין שכר], ואי"ל עכ"פ כל קדושת הגוף אינו מתחלל, והרי קטורת קדושת הגוף נינהו? י"ל שגם בקטורת לב ב"ד מתנה מתחלה כשקנוהו, שאותן י"א מנין היתרין, לא יקדשו קדושת הגוף [ש"ס שם]; ולפיכך אפשר שפיר לחלל הקטורת על המעות שהן חולין, וכשיחללום יהי' הקטורת חולין והמעות יהי' אחר החלול קדוש לתרומה הלשכה [ובירושל' הכא אמרינן דמחללין הקטורת על שכר הבונים במקדש]: 31)*ר"ל הקטורת שנעשה חולין בידי האומני', חוזרין ולוקחין אותה ממעות תרומ' חדשה. [והא דהוצרכו לכל זה, ולמה לא מכרו הקטורת, ויחזרו ויקנוה מתרומ' חדשה? ה"ט משום דמכירה הוא זלזול להקדש. והא דלא נתנו הקטורת לאומנין להדיא בשכרן, שאין כאן זלזול כשיתנוהו להם בשכר פיטום? ה"ט משום דהקטורת אינו מתחלל על המלאכה; ולמ"ד מתחלל, איירי הכא בשכר פיטום של שנה החדשה, דצריך ליתן שכרן מתרומ' חדשה, ומשם יפרישו המעות לחללו על מותר הקטורת]: 310)*ר"ל אם כבר הביאו שקלים ליד הגזבר בר"ח ניסן, שזהו זמנן של שקלים: 32)כלעיל: 33)*דאם לא הובאו עדיין שקלים חדשים ליד הגזבר בר"ח ניסן, יקטרו הקטורת שהיא מתרומה הלשכה כמות שהיא. מיהו בירושלמי [פ"ג דר"ה דיט"ל] נראה, דאם בא הקודש גרסי'; ור"ל, אם חל ר"ח ניסן בזמנו, דהיינו ביום ל' של אדר, אז לוקחין הקטורת מתרומ' החדשה, וכלעיל, ואם לאו, שלא קידשו אז הקודש, רק ביום ל"א, אז בא הקטורת ביום למד מן הישן: 34)*סתם הקדש לבדק הבית, דמלאיכו קדוש בקדושת הגוף, יש לו פדיון, להכי מיקל בה ר"ע: 35)*ר"ל אף ע"ג שהי' בהן וכו'. מיהו אי בהמה, תני לה [במ"ז], ואי ייכות ג"כ תני לה [במ"ח], אלא איירי בסממני'. הראויין לקטורת: 36)*אף לאומני בדק הבית, ועי"ז יוצאין הדברים שנותנין להן לחולין; דס"ל הקדש מתחלל על המלאכה: 37)ר"ל

הנסכים, מתיא בן שמואל על הפייסות[4]. פתחיה על הקינין[5], פתחיה זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיה, שהיה פותח בדברים ודורשן, ויודע שבעים לשון[6]. בן אחיה על חולי מעיים[7]. נחוניא חופר שיחין[8]. גבינו כרוז[9]. בן גבור על נעילת שערים[10]. בן בבי על הפקיע[11]. בן ארזה על הצלצל[12]. הוגרס בן לוי על השיר[13]. בית גרמו על מעשה לחם הפנים[14]. בית

כן כל הפקידי' הללו נקראו על שם הראשוני' שנתמנו כשעלו מהגולה, אשר מסתמא מדנתמנו מכנסת הגדולה, ודאי גם נשיאי הדור היו [וזהו לענ"ד כוונת הירושלמי — . ועי' תוס' מנחות סד"ב ד"ה אמר . וי"א דהתנא מנה אותן שהיו בדורו שנקראו כך, וק"ל פתחי' זה מרדכי? ואת"ל דהמשנה נאמרת כבר היתה מזמן מרדכי, וכן כ' תוס' ב"ק [דלד"ב] דכמה משניות היו קודם רבי, רק רבי סדרם, וכן מוכח לענ"ד במ"ק [דיל"א] דאמרי' כאן קודם גזיר', א"כ נשנית המשנה קודם יוחנן כה"ג שגזר הגזיר', והוא הי' זמן רב קודם רבי; א"כ זהו ממש כדברינו הנ"ל, שבימי מרדכי, היו הראשוני' שנתמנו, והרי אז נשנית המשנה; ומתורץ ג"כ בזה קו' תוס' מנחות הנ"ל, דתימ' שהאריך מרדכי ימי' כל כך, וליתא, דהרי בימיו נשנית המשנה] : [3])מפורש במ"ד : [4])*הוא הי' שר הממונה על הגורלות שעשו בכל יום מי יזכה בעבוד' זו ומי בזו : [5])*דיני קנין עמוקי' מאוד, והי' צריך חכם גדול להורות הדינין בכל מה שיארע בהן : [6])*להבין דברי השואל עצמו על בוריין, בכל לשון שישאל; דכמה פעמים משתנה הענין ע"י סדור המלות, [קאנסטרוקציאן בל"א] וזה אינו נעתק מלשון אל לשון : [7])*הרופא, לרפואת הכהני' שעלולי' בחולי מעים, מדהלכו יחף על הרצפה: [8])*הוא הי' מורה איזה מקום ראוי לחפור בארות ומערות ושיחין לעולי רגלי' : [9])*הוא הי' ממונה להכריז הוא או משרתיו על פיו, בכל בוקר בעזרה לפני בית המוקד, „עמדו כהני' לעבודתם!" : [10])*לתקן, ולנעול שערי המקדש בערב, ולחזור ולפתחן בבוקר על פיו : [11])*דג' מקומו' הכהני' שומרי' בבי"המק, והלויי' בכ"א מקומות; והי' הוא או אנשיו חוזרי' על המשמרות בליל', וכשמצאו להשומר ישן, הי' מלקהו בפקיע [קיינשיק בל"א] : [12])*[צימבעל], שהי' לו קול גדול, וכשהקיש עליה הי' סימן ללויים לפתוח בשיר; והוא הי' השר הממונה על המזמרים : [13])*הוא הי' השר המולך בשיר על המשוררי' להתחיל או לסיים, ועל פיו נתבררו כל יום המשוררי' לעמוד על הדוכן : [14])*אומנות גדולה הי' באפייתה, שלא

רבי °אלעזר אומר, ימכרו לצרכי אותו המין [500], ויביא בדמיהם עולות [51], ושאר נכסים יפלו לבדק הבית:
ט אחד לשלשים יום משערין את הלשכה [52], כל המקבל עליו לספק סלתות מארבע [53], ועמדו משלש [54] יספק מארבע [55], שיד הקדש על העליונה [56]. ואם התליעה סולת, התליעה לו [57]. ואם החמיץ יין, החמיץ לו. ואינו מקבל את מעותיו [58] עד שיהא המזבח מרצה:

פרק ה אלו הן הממונין שהיו במקדש [1], יוחנן בן פנחס [2] על החותמות [3]. אחיה על

---

50)תורים ובני יונה: 500)*למי שנצרך זה או זה: 51)עולות בהמ', מגזירת הכתוב: 52)*ר"ל אף שכבר נתנו מעות להממוני' משעת הקציר והבציר, שיספקו סולת ונסכי' כל השנה, אפ"ה כל ל' יום קבעו הגבאי' שער למכירות דאם נתיקר באותה שעה, קובעין לספק ל' יום הבאי' כשעת הבציר והקציר, ואם הוזל אז, מספק ל' יום דלהבא כדהשתא: 53)ר"ל כשפסקו לספק להגזברין ד' סאין בסלע: 54)שנתיקרו עד ג' סאין בסלע: 55)דלקולא להקדש, אמרי' דכסף קונה: 56)*דכל היכא דאיכא פסיד' להקדש, אמרי' דלא גרע מהדיוט, דקני רק במשיכה, והרי לא משך עדיין; ואת"ל א"כ יתבטל המקח, אי אפשר, דהרי כבר קבל לספק. [ועי' ר"ן פ"ק דקדושין, באמת במתני', אם רצה הממוני לחזור יחזור, טעמא' משום דלא היו הסלתות בעין בשעת מכיר', ולא קנה ההקדש קניין גמור; אבל היכא דיהיב גזבר מעות על פירות בעין והוזלו, א"י גזבר לחזור בו, ול"א בכי הא לא יהא כח הקדש חמור מהדיוט דהא הדיוט בעי לקבולי מי שפרע]: 57)אפי' משך הגזבר, וגם נתן כבר מעות: 58)*ר"ל אין המעות שקיבל בעת הקציר והבציר נחשבים כשלו, עד וכו'. ונ"ל דזהו דיוקא לענין אחריות שחייב הממוני עד שיקרבום; אבל עכ"פ אין מועיל' במעות שהוציאן הממוני אם אח"כ התליע הסלת, דאל"כ לענין מה נתנו לו המעות מקודם, הרי אפשר שיתלע, וימעול למפרע: 58

פ"ה 1)על ט' מיני פקיד' ושררה: 2)*דרך הראשוני' לקרוא כל המלכי' על שם מלך הראשון, ככל מלכי מצרים פרעה, וכל מלכי פלשתים אבימלך, וכן כל מלכי ישראל דוד [יחזקאל ל"ד כ"ד]; כמו 2

וכתוב עליהן, עגל [24], זכר [25], גדי [26], חוטא [27], בן עזאי אומר, חמש היו, וארמית כתוב עליהן [270], עגל, זכר, גדי, חוטא דל [28], וחוטא עשיר. עגל משמש עם נסכי בקר גדולים וקטנים זכרים ונקבות [29]. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות, חוץ משל אילים [30]. זכר משמש עם נסכי אילים בלבד. חוטא משמש עם נסכי שלש בהמות של מצורעין: ד מי שהוא מבקש נסכים [31], הולך לו אצל יוחנן, שהוא ממונה על

מיני [מארקען] לסימן: 24)*ר"ל סימן לנסכי בקר; והן ג' עשרוני' סולת בלול בחצי הין שמן, ויין לנסך חצי ההין: 25)הוא הי' סימן לנסכי איל, שהיו ב' עשרוני' סולת בלול בשמן שלישית ההין, ויין לנסך שלישית ההין: 26)הוא הסימן לנסכי כבש, שהיו עשרון סולת
27 בלול ברביעית ההין שמן ורביעית ההין יין לנסך: 27)*נ"ל דהאי חוטא ר"ל המתטהר, כמו וחיטא את הבית [ויקרא י"ד], ור"ל שהי' סימן לנסכי מצורע עשיר המתטהר, מביא ג' עשרוני'; וט' לוגי שמן לג' כבשין שמביא, א' לאשם וא' לחטאת וא' לעולה, דהיינו רביעית הין לכל כבש; וג' רביעית הין יין; ועוד לוג שמן למתן תנוך ובהונות, שצריך לכהני' [ועוד נ"ל דלהכי כתבו עגל ולא כתבו שור, שלא יטעו לומר דוקא בשור אמר' תורה שיעור זה, אבל בעגל יתנו פחות, או שיטעו לומר שעגל אינו ראוי להקרב' כלל, והרי שור בן יומו קראוי שור [בב"ק דסה"ב]; ובאיל כתבו זכר, שלא יטעו לקרותו איל בקמץ שהוא חיה, ודלא היו מורגלי' בהברת הנקודות [כמורי ג' ל"א]; וכמו כן בכבש כתבו גדי, שלא יטעו כששכר מכשב בחלקי דכבש ומגולה טפי מינו [כפסחי' דנו"ב]; ולמצורע המתטהר קראו חוטא, כדי ליזורדו לתם ב', דיגל ג' הרי' נניגי' באים [כעירובין דטו"א]: 270)*שהחותם נמסר לכל העם, שהיו רגילין בארמית טפי מבלשון הקודש; וכשיבין מה נמסר לו, לא יוכל לבוא כל כך בנקל לידי טעות: 28)*ר"ל מצורע עני, שאינו מביא רק כבש א' לאשם שטעון נסכי'; אבל החטאת ועולה שמביא, היו ב' תורי' או ב' בני יונה, שאין טעוני' נסכי'. ולת"ק לפני יהבינן לי' חותם גדי, והלוג שצריך לבהונות, מדאינו קרב ע"ג המזבח לא חיישינן כל כך שיעשה בטהרה יתירה, להכי יביאנו מביתו: 29)ר"ל בין כשצריך נסכים לעולה שאינו רק זכר, ובין כשצריך לנסכים של שלמים שכשר כשהוא זכר או נקיבה:

אבטינס על מעשה הקטורת [15]. אלעזר על הפרוכת [16]. ופנחס על המלבוש [17]: **ב** אין פוחתין משלשה גזברין [18], ומשבעה אמרכלין [19], ואין עושין שררה על הציבור בממון פחות משנים, חוץ מבן אחיה שעל חולי מעיים [20], ואלעזר שעל הפרוכת [21], שאותן קיבלו רוב הציבור עליהן [22]: **ג** ארבעה חותמות [23] היו במקדש,

---

תשבר בשעת אפיי', ושלא תתעפש. ונ"ל דמשום דלא רצו ללמדה לשום אדם [כיומא לח"א], להכי הי' נשאר מנוי זה במשפחתם תמיד, לפיכך קאמ' התנא „בית גרמו", וכן קאמ' מה"ט „בית אבטינוס":
15) *שהיו יודעין מין עשב שנותנין בקטורת, שעל ידו העשן מתמר מהקטורת כמקל, ומתקפל מהתקרה עלי הכתלי' [כיומא דנג"א]:
16) *די"ג פרוכת היו במקדש לי"ג שערי' [כיומא דנ"ד] והי' הוא המכניס ומוציא לצרכי הנשי' האורגות הפרוכות, ומלמדן עשייתן, ומשגיח אם עשוהם יפה [ככתובו' דקו"א]: 17) *על פיו נעשו בגדי כהונ', וברשותו נמסרים לכהן העובד, וברשותו מחזירין אותן אח"כ:
18) [איינכעהמער], לגבות מעות הקדש ערכין וחרמין: 19) *[אבער-בעפעהלסהאבער], הממונין על אוצרות בית ה'; ואין הגזבר מכניס או מוציא בלי רשותן. ועוד הי' למעלה מהן ב' קתוליקון [בלשון יון קַאטוליקָאס, ר"ל שר הכללי]; למעל' מהן סגן; וכוה"ג: 20) *אף שהי' ממונה ג"כ על עסק ממון [לַאפָּאטעק] לסממני רפואה: 21) *שהי' ג"כ עסק ממון לקנות הצמר והשש הנצרך לפרוכת: 22) *אבל 22
הממונה לחותמות והממונה לנסכים, הרי היו ב' ממונין לדבר א', לחשוב יקוד כל ערב; ופייסות וקינין א"ל ב', דאינו עסק ממון, רק מורה ומלמד המנהג והדינין; וחפירות שיחין, ג"כ הי' רק מורה איה מקום הראוי לחפור; וכן השאר לא היו ממונין על דבר שבממון, רק על חכמ' או מלאכה; והקטורת הרי בפנים נעשית ולא בא ממנה ליד הממונה ברשות הדיוט; וכן בגדי כהונה; ולחם הפנים אף דלישתן ועריכתן בחוץ [כפי"א דמנחות מ"ב], עכ"פ הם לא היו ממוני' על ממון רב, רק על המלאכה, שבכל שבוע ושבוע בערב שבת מסרו להן י"ב עשרוני', ואופין אותן [כך נ"ל]: 23) *ר"ל ד'

פרק ו שלשה עשר שופרות [1], שלשה עשר שולחנות, שלש עשר השתחויות [100]), היו במקדש [2]). של בית רבן גמליאל ושל בית רבי חנניה סגן הכהנים היו משתחוין ארבעה עשר, והיכן היתה יתירה, כנגד דיר העצים, שכן מסורת בידם מאבותיהם ששם הארון נגנז [3]): **ב** מעשה בכהן אחד שהיה מתעסק [4]) וראה הרצפה שהיא משונה מחברותיה [5]), בא ואמר לחבירו, לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאתה

100

פ"ו [1])תיבות שפיהן צר, ולמטן ארוך ועקום כשופר : [100])*שכל ☞ הנכנסין להר הבית הולכין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל [בפ"ב דמדות] ; ובדרך הקפתן צ"ל שהיו משתחוין י"ג השתחויות 3
הללו : [2])*אכולהו דלעיל קאי : [3])*שיאשיהו המלך גנזו שם, שבימיו ☞ כבר ידעו על פי נביא שהוקלטה הגזיר' שיחרב המקדש [ועל שם כך נקרא יאשיהו, ר"ל כבר נתיאש הקב"ה כ"י מהם ; וכמו כן רוב המלכים כשתדקדק בהם, תמצא ששמם מורה ע"פ מה שאירע בימיהם ; שאול ע"ש שאלו עליהם מלך, וגם הוא הי' רק כשאול להם משבט אחר, כי לא הבשילו אשכלות שבט יהודה עדיין, ופרשת אשימה עלי מלך אכלוהו ישראל פגה, כי קודם לזמן הראוי שאלוהו ; דוד ע"ש דודיו ואהבתו לעמו, כאמרו תהי ידך בי ובבית אבי, לא כשאול שהתאכזר להרוג עיר ואם בישראל מנער ועד זקן ; שלמה ע"ש השלום שהי' בימיו ; ירבעם ירב[ע]עם, שעשו ריב ומריד' על ידו ; רחבעם ריב רב עם, או רחב עם, שנתרחבו ונתחת למלכים אחדות מלכות בית דוד ; אסא, ע"ש הרופאים אשר דרש [ד"ה ב' ט"ז] ; יהושפט ע"ש ומשפטי ה' אשר העמיד בכל עיר, ויאמר להשופטי' אשר העמיד ראו מה אתם עושים כי לה' תשפוטו [ד"ה ב' י"ט] ; אחזיהו, אחז יהוא כי נסבה ממיהוא ; יואש, שכבר הי' מיואש זרע בית דוד, דסברו כולם כי השמידה אותם עתליה ; אמציהו, כי אמצו ה' נגד אדום [ד"ה ב' כ"ה] ; עזרי', ע"ש שעזרו אלהים [ד"ה ב' כ"ו פ"ז], ונקרא ג"כ עוזיה, ע"ש עוז יה, כי הי' הרעש בימיו ; יחזקיהו, ע"ש שחזקהו ד' נגד סנחרב ומחליו ; מנשה, כי נשה ממקומו לבבל [שם ל"ג פי' ג] ; יהויקים, כי הקים ה' אויביו עליו להשחית ; צדקיהו, כי צדיק הי' [בערכין די"ז א], והצדיק דין שמים עליו לומר צדיק הוא ה' כי פיהו מריתי . וכפי הנרא' נקרא שם המלכים ביום לדתם על פי נביא, והארכתי קצת בזה כאן אף שאינו מקומו, לנעצור כי פלא הוא] : [4])*במלאכתו במקדש ; דבעל מום הי' שעסקו במקדש לקטוט עצים לבדקן דבהתליע צלן פסול למזבח, ובהתליע ביבש גוררו וכשר [במנחות פה"ב] : [5])*שהיתה טבלא אחת שברצפה בולטת משאר הרצפה, והבין שהיא שנסתלקה משם כשגנזו הארון

ההותמות, נותן לו מעות[32] ומקבל ממנו חותם, בא לו אצל אחיה, שהוא ממונה על הנסכים[33], ונותן לו הותם, ומקבל ממנו נסכים, ולערב באין זה אצל זה ואחיה מוציא את ההותמות, ומקבל כנגדן מעות, ואם הותירו הותירו להקדש, ואם פחתו, היה משלם יוחנן מביתו, שיד הקדש על העליונה: ה מי שאבד ממנו הותמו ממתינין לו עד הערב[34] אם מצאו, לו כדי הותמו[35], נותנין לו, ואם לאו, לא היה לו. ושם היום כתוב עליהן[350] מפני הרמאין[36]: ו שתי לשכות היו במקדש, אחת לשכת השאים, ואחת לשכת הכלים, לשכת השאים, יראי הטא נותנים לתוכה בחשאי[37] ועניים בני טובים מתפרנסים מתוכה בחשאי, לשכת הכלים, כל מי שהוא מתנדב כלי, זורקו לתוכה, וא' לשלשים יום, גזברין פותהין אותה, וכל כלי שמצאו בו צורך לבדק הבית, מניהין אותו, והשאר נמכרין, ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית:

---

30)*איל כשר משיכנס ל"א יום בשנת ב' שלו, ורק עד שיהי' בן ב'
33 שנים שלימו': 31)*דכדי שלא יצטרך להטריח לבדק כספי' שכנסו על טהרת קודש, להכי הולך וכו'; 32)כפי הנסכים שצריך: 33)*שהי' ממונה ליקח הכספי' מהקונים שפסקו עמו לספקן להקדש [וזה כרמב"ם פ"ז מכלי המקדש אבל אי"ל כרתיו"ט הכא, שאחיה הוא החנווני, דא"כ למה יתנו לו לערב מעות, הרי כבר קבל מעותיו בעת הקליר והבליר [כר"ב ספ"ד וב"מ דכו"א]? ולי"ל שלא קבל לספק רק לצרכי נסכי צבור, דעכ"פ למה צריך הקונה לחותם כלל, ילך אצל אחיה ויקח נסכי'? אע"כ כדאמרן]: 34)שיזדווגו אז יוחנן ואחיה לבוא יחדיו: 35)ר"ל אם נמצא אצל יוחנן מעות יתירים משיעור החותמות שאצל אחיה, והיתר הוא כשיעור חותם שאמר זה שאבדו: 350)על החותם הי' כתוב יום וחודש: 36)°שכשישמע שיתיקר השער, יקנה חותם קודם שיצטרך, או שמא מאחר כפל וירא המוצא להוציאו מיד בעוד האחר מחזר אחריו; להכי כתבו יום בחותם: 37) בסתר:

להן שם[190]: ד שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש[20] בבית המטבחים, שעליהן מדיחין את הקרבין. ושנים במערב הכבש, א׳ של שיש, ואחד של כסף, על של שיש נותנים את האברים, על של כסף כלי שרת[21]. ושנים באולם מבפנים על פתח הבית אחד של שיש ואחד של זהב, על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו[22], ועל של זהב ביציאתו[23] שמעלין בקדש ולא מורידין[24]. ואחד של זהב מבפנים שעליו לחם הפנים תמיד: ה שלשה עשר שופרות היו במקדש, וכתוב עליהן, תקלין חדתין, ותקלין עתיקון, קינין, וגוזלי עולה, עצים, ולבונה, זהב לכפורת[25]. וששה לנדבה[26]. תקלין חדתין, שבכל שנה ושנה[27].

י״ג השערי׳. מיהו כל זה לאבא יוסי בן חנן; אבל חכמי׳ אומרי׳ די״ג השתחוי׳ כנגד י״ג פרצות שפרצו יוונים בחומת העזרה, וכשגברו ישראל גדרו הפרצות, ותקנו לכל המקיפים המקדש, כשיגיעו למקום תיקון הפרצה ישתחוו: 190)*תמה בתיו״ט דבבית שני לא היו כלל? ולאמ״ו הגאון זצוק״ל לא הי׳ להן שָם גרסי׳; ור״ל אותן ב׳ השערו׳ שהיו במקדש ראשון במערב העזר׳, לא היו בבית שני, ואפ״ה השתחוו כשהגיעו לשם: 20)*[מארמאר], כדי שיקרר הבשר שיניחו עליו, ולא יסריח: 21)ל״ג כלי שרת שנצטרכו בכל יום במקדש: 22)*אחר שנאפו בע״ש קודם שיסדרום על השולחן שבהיכל; דלפעמים שוהה שם איזה ימים קודם שיסדרום על השולחן [כמוכחות ד״ק], להכי צריך שיש שיתקרר מיד מעט ולא יתעפש: 23)עד שעה שיסלקום לכהני׳: 24)ר״ל מדסלקוהו משולחן זהב שבהיכל, להכי הי׳ זה ג״כ של זהב: 25)*ר״ל לכלי שרת, שהמזרקות נקראו כפורות. הרי ז׳; וששה הא לנדבה הרי י״ג; וכולהו מפרש ואזיל: 26)*ר״ל מה שנותר לאדם ממעות שהפריש לחטאת או לאשם, מטיל לשופרות ו׳ אלו, להקריב מהן עולות לקיץ המזבח. והיו לכל א׳ מששה בתי אבות שבשבוע, שופר מיוחד [כמוכחות דקו״ב ודפי יומ׳ כה״ב]; אבל לשבת א״צ, דמעות מוקצ׳ הוא, כאקי הגאון

נשמתו וידעו בייחוד[6] ששם הארון נגנז: ג והיכן היו משתחוים[7], ארבעה בצפון, וארבעה בדרום, שלשה במזרח, ושתים במערב, כנגד י"ג שערים[8]. שערים דרומיים סמוכין למערב[9], שער העליון[10], שער הדלק[11], שער הבכורות[12] שער המים, ולמה נקרא שמו שער המים[120], שבו מכניסין צלוחית[13] של מים של נסוך בחג. רבי אליעזר בן יעקב אומר, בו המים מפכים[14], ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית. לעומתן בצפון סמוכין למערב, שער יכניה, שער קרבן[15], שער נשים[16], שער השיר[17], ולמה נקרא שמו שער יכניה[120], שבו יצא יכניה בגלותו, במזרח שער נקנור[18] ושני פשפשין[19] היו לו אחד בימינו ואחד בשמאלו, ושנים במערב, שלא היה

והוקזרה: [6])ר"ל בבירור: [7])י"ג השתחויו' דלעיל דרך הקפתן: [8])שהיו משתחוין ומודים לה' על כוי הקשוטים שבכותל סביב לשער: [9])ואלו הן, שער וכו': [10])*הר הבית הי' משפע ועולה ממזרח למערב; לפ"ז שער הסמוך למערב הוא שער העליון. ולא אתפרש מה הי' משמש: [11])*משם מכניסין עצים למערכה: [12])*משם 12
מכניסין הבכורות. וכ"ל דעשו לו שער מיוחד כדי שלא יטעו לומר שהוא קדשי' קדשי', מדגם הוא כולו לכהני', להכי יקדו לו שער בדרום על שמו, לומר שקדשי' קלי' הוא שמקיטתן בדרום: [120])*לאיכך ידועים מדמורגלי' בכל יום: [13])[קריגכען]: [14])ר"ל המעין שעתיד לצאת מתחת מפתן בית ק"ק כקרני מגבים, ואצל שער זה כבר מתרקב כמלא פי פך: [15])שם מכניסין קדשי' קדשי' שמקיטתן בצפון: [16])°שבו ככנסות הנשים לסמוך על קרבן; ולמ"ד דאיכן סומכות עכ"פ מלוה שיעמדו על קרבכן [והא דאמרי' בפוס' פ"א ע"ה, דשיבר המזרח של סוות הר הבית הי' מיוחד ליולדות ליגמוד על קרבכן? הייכו כשים טמאות כיולדות וזבה ומצורעת, שאיכן רשאו' לככס ליעזרה, משא"כ הכא בטהורו' איירי]: [17])שבו מככיסין כלי שיר: [18])*הוא הביא דלתותיו ממצרים [כיומא לח"א], וכקראו על שמו: [19])*שערי' קטני' היו בתוך דלתות השער הגדול, כדי שיהי' נוח לפתוח ולככס בכל עת; ואף הן היו ממכיין

ואומר כסף אשם וכסף חטאת לא יובא בית ה' לכהנים יהיו [36] :

פרק ז מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה [1], קרוב לשקלים, יפלו לשקלים. קרוב לנדבה, יפלו לנדבה [2], מחצה למחצה, יפלו לנדבה [3]. בין עצים ללבונה [300], קרוב לעצים, יפלו לעצים. ללבונה, יפלו ללבונה. מחצה למחצה יפלו ללבונה [4]. בין קינין לגוזלי עולה [300], מחצה למחצה יפלו לגוזלי עולה [5]. בין חולין

דמשמע שיהי' כולו לה' ? על כרחך ה"ק קרא , מה שנותר מדמי חטאת ואשם, יהי' לכולו לה', דהיינו עולות, והיינו דקאמר קרא, אשם לה' הבשר, ואשם לכהני' העורות, ככל עולה : [36]*זהו המקרא שכתוב גבי יהוידע , דא אפשר לפרשו כפשוטו, דדמי חטאת ואשם ינתנו לכהני', דהרי קרבי' ע"ג המזבח ? אלא ה"פ דמי מותר חטאת ואשם לא יבוא לבית ה' לבדק הבית , רק יהנו הכהני' ממנו ; ואי אפשר לומר שיקריבום לחטאת ואשם ויהנו הכהני' מבשרן , דא"כ לחטאת ואשם מנע"ל ? ותו דהרי הוה חולין בעזרה, דכבר נתכפרו הבעלי' ? אע"כ שיקריבום עולות, ויהנו הכהני' בעורן :

פ"ז [1]*ר"ל בין שופרות של שקלי' ושופרת של נדבה [כפ"ו מ"ה] :
[2]*ומיירי שמניין המעות שבשני השופרת שוין , דאל"כ, רוב וקרוב הלך אחר רוב [כן כ' הרב . אמנם בעניותן לא ידענ' מנ"ל ? ואדרבה מדסתם הירושלמי וגם הרמב"ם בפ"ג משקלי', שכתבו סתם קרוב וכו' יפלו לנדבה, ש"מ דבכל גוונא מיירי ? ולפענ"ד דאפי' השתא איכא רובא בחד שופר, ולפ"ז איכא למימר דמדחזינן דרוב המעות שהובאו היום, שקלים או נדבה הוו , גם זה הנמצא הי' מהם, ועכ"פ כיון דאין הר הבית עשוי להתכבד [רשי פסחי' דז"א] להכי אמרי' שהוא בשנה שנאבד הי' רוב נתינ' האחרת] : [2]דקמירי דכולן עולות, משא"כ שקלי' שמא יזדמנו לשירי הלשכה , שהם לצרכי העיר [כפ"ד מ"ב] ; [300]ר"ל בין שופר זה לשופר האחר : [4]דלבונה עצמה קרבן, משא"כ עצים הן רק מכשירי קרבן . [5]*והיינו כחכמים לעיל [פ"ו מ"ה], דקינין הן א' חטאת וא' עולה ; להכי יפלו לגוזלי עולה דקמירי דכולן עולות . מיהו כדי שתתכפר האשה שאפשר שהביא' זה המעות להיות קינין, דהיינו א' חטאת וא' עולה , להכי מקנין לה משל צבור , ומקריבין בעדה חטאת עוף על הספק שאינו נאכל :

ועתיקין, מי שלא שקל אשתקד, שיקל לשנה הבאה [28]. קינין הן תורין [29]. וגוזלי עולה הן בני יונה [30]. וכולן עולות [31]. דברי רבי יהודה, והכמים אומרים קינין אחד חטאת ואחד עולה [32], וגוזלי עולה כולן עולות: ו האומר הרי עלי עצים, לא יפחות משני גיזרין [33] לבונה, לא יפחות מקומץ [34]. זהב, לא יפחות מדינר זהב [340]. ששה לנדבה, נדבה מה היו עושין בה, לוקחין בה עולות, הבשר לשם והעורות לכהנים, זה מדרש דרש יהוידע כהן גדול, אשם הוא אשום אשם לה׳ [35], זה הכלל כל שהוא בא משום חטא ומשום אשמה ילקח בה עולות, הבשר לשם והעורות לכהנים, נמצאו שני כתובים קיימים, אשם לה׳, ואשם לכהנים,

---

27

מהו' אליעזר זלוק"ל : 27)*הגזבר נותן לשם השקלי', ונותן חותם למביאו שלא ישכחנו. ובכל ערב מריק השופר הזה אל האוצר שבלשכה [כפ"ג מ"ב] : 28)*ונותנן הגזבר לתיבת תקלין עתיקין, כדי שידעו שהן לשירי הלשכה [כליגיל פ"ד מ"ג] : 29)מין יונים גדולי': 30)יוני' קטני' : 31)*מי שנתחייב לא' משני אלו, נותן לתיבה זו או לזו כפי מה שנדר, והגזבר לוקח המעות ומקריב כל כך קינין כפי מה שמלא בשופר; אבל קני חובה שא' חטאת וא' עולה, לא יטילו לשם, דשמא יוודע אח"כ שמת א' מהמטילין לשם, והרי חטאת למיתה אזלה כחטאת שמת בעליה, ומעות יוליכו לים המלח, וכשיתערב במעות שבשופר, יפסדו כל המעות שבשופר, דבדאורייתא אין ברירה : 32)*דס"ל יש ברירה; או דס"ל דלא קיימי' למיתה : 33)*כל גזרה הוא חתיכת עץ אמה על אמה, שעביו כמקוקות [שטרייכהאלץ] של סאה גדושה [זבחים סב"ב]. והנודר שוין, נותנן לשופר : 34)*ונותן דמיו לשופר שכתוב עליו לבונה. מיהו אם פירש להביא פחות סגי בקומץ א' : 340)*שיתנו לשופר שכ' עליו כפורת. ודוקא באמר מטבע זהב, אבל באמר זהב סתם, אפי' בלכורא דקה סגי : 35)*דקשיא קרא, דמדכתיב אשם הוא, משמע שיהי' בהוייתו, שיהי' נאכל לכהני' ככל אשם; והדר קאמ' אשם לה'

ג בשר שנמצא בעזרה, איברין, עולות[12]. והחתיכות[120] חטאות[13]. בירושלים[°], זבחי שלמים, זה וזה[130] תעובר צורתו, ויצא לבית השריפה[14]. נמצא בגבולין[15] איברין, נבילות[16], החתיכות מותרות[17]. ובשעת הרגל

מעשר, ואי"ל עכ"פ שאר ימות השנה רובא הוה, ובהן קולין מצוי? י"ל שוקי ירושלי' מתכבדין בכל יום ואם אז נפל, כבר מצאוהו. משא"כ הר הבית אינו מתכבד, דאין אבק מצוי שם, דאסור לכנס לשם באבק שברגליו; ומדהמקום גבוה, כיבד הרוח האבק המעט והמעות נשאר במקומו: [12]מדמנותח אברים כדרך עולה: [120]*ר"ל אם מצא שם חתיכו' קטנות: [13]*ר"ל ודאי הן קרבן שבא על חטא דהיינו או חטאת או אשם, שדין אכילת שניהן שוה. או נ"ל דחטאת דוקא, דאשם אינו בא רק על ו' מיני חטא [כזבחי' פ"ה מ"ה] משא"כ חטאת בא על רוב החטאי'. אבל לקדשי' קלי' לא קיימי' דאין דרך לנתחן בעזרה מדאין נאכלין שם: [130]בין מה שנמצא
14 בעזרה או בירושלים: [14]*דהרי הוסח הדעת מהן מלשמרן כשנאבדו: והו"ל מדרבנן כנטמאו [כזבחי' דצ"ט א']; ואפ"ה אין לגלגל בהן ולשרפן מיד, עד אחר עיבור צורה, דהיינו אחר זמן אכילתן, דחטאת נאכל יום א' ולילו' שלאחריו, ושלמי' יום ולילו' ויום, ואפ"ה שלמי' אינו נשרף רק ביום ג', דנפקא לן מקרא [כזבחי' נ"ו] דרק ביום שרפינן לי' [°ולתוס' חגיגה דכ"א ד"ה הלוכן, שכתבו דמשמע מהכא שעולה הקרב וחטאת תאכל. ודבריהם תמוהי', דהרי מפורש שיצאו לבית השריפ'? וכבר הקשו לי כן בשם הגאון בגדי כהונה ז"ל. ונ"ל דלתוס' אין הטעם שישרפו משום היסח הדעת, רק משום שמא עבר זמן אכילתן; תדע מדלא נקטה מתני' רבותא טפי, וכגון' בשר חטאת ועולה שנאבד בעזרה, אבדי' שנמצאו הרי הן יעולו' וכו', דהו"ל רבותא טפי, דאף דליכא חשש שיעבר זמנו, דהרי ידעי' מתי נאבד לפ"ה פסול משום היסח הדעת? ואי"ל משום דבכה"ג פלוגתא דרשב"ג ורבנן הוא [פסחי' ד"י ע"א] בקבר שאבד הוא קבר שנמצא; ליתא דהכא שאני דצורתו מוכחת דאותו שאבד הוא אותו שנמצא שמכירו? א"כ דטעם הפסול הכא משום חשש יעבר זמנו, אבל היסח הדעת אינו פסול רק בישנו בידו ואינו משמרו [כפסחים לד"א], ולא בנאבד, וכן משמע נמי בירושלמי הכא ולמוכס [פי"ט ומפהמ"ק], דטעם דמתני' דפסול משום חשש יעבור זמן אכילתו, יעו"ש. א"כ יפה כתבו תוס' דמשמע מהכא דבדליכא הך חששא אינו נפסל משום היסח הדעת, ומדלא נקט רבות' טפי]: [15]ר"ל בערי ישראל: [16]שכן דרך לחתכן לכלבי': [17]*מצד הדין מותר כשאין עכום בעיר. מיהו אפי' בכה"ג אסו' מדרבנן משום בשר שנתעלם מהעין [כחולין צה"א]; ואף לדידן דקיי"ל דבמצא בשר במקום

למעשר שני, קרוב לחולין, יפלו לחולין, למעשר שני, יפלו למעשר שני, מחצה למחצה, יפלו למעשר שני. זה הכלל, הולכין אחר הקרוב להקל[05], מחצה למחצה להחמיר: ב מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה[6], לעולם מעשר[7]. בהר הבית[8], חולין[9]. בירושלים[10], בשעת הרגל, מעשר[11], ובשאר כל ימות השנה, חולין:

---

05)*אפי' להקל: 6)*ר"ל בשוק של מוכרי בהמות בירושלים: 7)*אפי' שלא בזמן הרגל; משום דרוב בהמות הנמכרות שם, נמכרות במעות מעשר, דמלאין העולי רגלים מספיקים לאכול מעות מעשר שהביאו כשעלו לרגל, אע"ג דמעות מעשר שני שנכנס לירושלים מותר לחזור ולהוציאו [כפ"ג דמע"ש], עכ"פ מתיראים להחזירן פן יכשלו בהם לאכלן בחוץ, וגם טריחא להו מלתא; להכי נותנין אותן לקרובהם שיאכלו הם אותן אחר הרגל, ותלינן שמהם נאבד. והא דתלינן במעות של לוקחין טפי מבמעות של מוכרין? ה"ט משום דלוקחין מרובי' ממוכרי'; 9 ובמזון דאסור' אזלינן בתר רובא: 8)אם נמצא שם: 9)*אין ר"ל שהן מעות חולין ממש, דהרי אסו' להכנים מעות חולין לעזרה [כברכות דס"ג]? אלא ר"ל שהן משקלי' שבלשכה, דאע"ג שהן קודש, עכ"פ אין מוציאין מעות מהלשכה עד שהוא מחללה כבר על הבהמ', וא"כ כשנאבדה, חולין גמורים היא [ירושלמי כאן, ורמב"ם פ"ג משקלים ופ"ו ממע"ש]. ואין להקשות עכ"פ שוא נאבד משקלים כשהכניסום ללשכה? י"ל כיון דחייב באחריותן כלעיל פ"ב, מוזהר זהיר בהו שלא יאבדו עד שינוחו ללשכה. וכ"כ אין להקשות ניחוש שהן ממעות שהכניסו להטילן לשופרות של קינין, שהקדישום בעלים מיד כשהפרישום? י"ל דמעות הלשכה רובא ניכהו טפי ממעות הקינין. ואין להקשות עוד אמאי דאמרי' לעיל במ"א לחלק בין נמצא קרוב לשופר זה או לשופר זה, הרי מעות הלשכה רובא הוה וניזיל בתרי'? נ"ל דמיירי דהשופרות הנ"ל עמדו במקום שלא היו מצוי רגל בני אדם המוליכין המעות מהלשכה, ובכה"ג כ"ע מודו דלא אזלינן בתר רובא רק בתר קרוב [וכתוס' ב"ב דכג"ב ד"ה ביושבת]. אמנם לתוס' [פסחים דז"א וב"מ דכו"א], תלינן הכא שהן מעות חולין ממש, שהכניסום הבאי' בעזרה, ואפי' נמצא שם ברגל שרוב המעות שבירושלי' מעשר, עכ"פ אזלינן בתר רובא יומי דשתא, ולאמרינן דמוקמי הרגל נאבד שם מעות חולין; ולע"ג דאסור להכנים מעות חולין לעזרה, הייט בפרהסיא דמחזי כמוליכן שם לסחורה, אבל בצינעא שרי. ולפי דבריהם נ"ל דהא דלא תלינן שהן ממעות של לשכה, משום דמעות חולין רובא ניכהו נגד מעות הלשכה. אמנם ק"ל לדבריהם א"כ מה מקשי הירושלמי, דהרי מעות שקלי' קודש הן, עכ"פ מעות חולין שהכניסו רובא ניכהו]: 10)שלא בשוק הבהמות: 11)דאז מצוי טפי

אחד מהן[27], עכום ששלח עולתו ממדינת הים[270] ושלח עמו נסכים[28], קריבין משלו, ואם לאו קריבין משל ציבור, וכן גר שמת והניח זבחים, אם יש לו נסכים[280] קריבין משלו, ואם לאו קריבין משל ציבור[29]. ותנאי בית דין הוא, על כהן גדול שמת[301], שתהא מנחתו[30] קריבה, משל צבור. רבי יהודה אומר משל. יורשין, היתה קריבה[31]: ז על המלח ועל העצים[32] שיהו הכהנים נאותים בהן[33], ועל הפרה[34] שלא יהו מועלין באפרה[35], ועל הקינין הפסולות[36] שיהו באות משל ציבור, רבי יהודה אומר המספק את הקינין[37], מספק את הפסולות:

הך דלעיל ; ואינך ר' מפרש ואזיל : 270)*ר"ל ממדינה אחרת ; דאילו הי' העכום כאן, הוה אמרינן לי' הביא נסכי'. וה"ה ישראל רק נקט עכום מדרגיל לבלי לידע שצריך נסכי' : 28)*ר"ל דמי נסכי', דאילו נסכי' ממש הרי נטמאו בידיו : 280)שהפרים בקייו : 29)*אבל ישראל שמת, יורשיו מביאין הנסכי' מנכסיו ; אבל גר, הרי השאר הפקר : 301)*ולא מינו עדיין אחר תחתיו : 30)*הוא העשירית האיפה שמקריבין משל כה"ג בכל יום, שנעשית י"ב חלות, ומקריבין מחציתן בבוקר ומחציתן בערב : 31)*וכשבא מצבור או מיורשין, מקריבין י"ב חלות מעשירית האיפה בבוקר, וי"ב חלות מעשירית איפה בערב ; אבל השמן שלהחלות והלבונה, לא הי' כפול, רק נותנין לי"ב חלות שבבוקר לוג ומחצה שמן, ומקריבין עמהן חצי קומץ לבונה, וכמו כן לי"ב חלות שמקריבין בערב [רמב"ם פ"ג מתמידין] : 32)כך תקנה הוא : 33)כשצריכין להן לאכילת קדשי' ; אף דמיוחדין למזבח : 34)פרה אדומה : 35)*מדאו' אין מועלין בה, רק מדהוה מזלזלו בה, לתת מהאפר על מכה, גזרו בה רבנן מעילה ; ומדקזו דפרשו מספק הזאה, מקשה מעילה, הדר אקמוה אדאוריי' : 36)שהמחוייבין קינין נותנין מעות לשופר, וב"ד קונין את הקינין באותו יום [כפ"ו 32.] ואם נפסלו או פרחו, קריבות משל צבור : 37)אותו שפסק עם הגבאין להספיק בשער ידוע כל הקינין הצריכין :

שהבשר מרובה [18], אף איברין מותרין : ד בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר [19], וכמידתו לכל רוח, זכרים, עולות [20] . נקיבות, זבחי שלמים [30]. רבי יהודה אומר, הראוי לפסחים [22] פסחים, קודם לרגל שלשים יום [23] : ה בראשונה היו ממשכנין את מוצאה [24] עד שהוא מביא נסכים [25], חזרו להיות מניחין אותה ובורחין, התקינו בית דין שיהו נסכיה באין משל ציבור [26] : ו אמר רבי שמעון, שבעה דברים התקינו בית דין וזה

שהניחו, או שיש בו סימן ליכא משום בשר שנתעלם מעין, אפי' ברוב טבחי עכו"ם ? הכא שמצא בשר בעלמ', אסו' אפי' בכל הטבחי' ישראל, מלמוכרין לפעמי' טריפות [ש"ך י"ד ס"ג סק"ח] ; ותו דקיימי' לעופות שהניחו מעלמ', [כדמנס פ"ח מח"א] : 18)ורגילין לבשל אברי' : 19)שם עיר : 20)*דתליכן דמירושלים יצא, ושם רוב הבהמו' קרבנות הן . ועולות דקאמ' מתני', לאו דוקא, אלא נקט אחד מהקרבנות שיכולין להיות זכר ; להכי ממתין עד שיומם, ומביא ג' זכרים, א' לעולה וא' לשלמים וא' לתודה ומתנן על זאת . דבאשם ליכא לספוקי, דאשם בן ב' שנים הוא, והכא איירי שניכר שהוא בן שנה ; ובאשם מצורע ונזיר שהן בני שנה ליכא לספוקי, דלא שכיחי ;. ובפסח נמי לא, דבזמנו מזהר זהיר בי', ושלא בזמנו שלמי' הוא . ולבכור נמי לא קיימי', דהרי נאכל במומו, והכהן הממע"ה : 21)*הכא נמי א' מהראויין להיות נקיב' נקט ; וממתין עד שתומם, ומייתי ב' בהמו' א' לשלמי' וא' לתודה, ומתנן עליה . דבחטאת ליכא לספוקי דחטאת בת שנתה ומיירי דזו בת ב' שנים ; ואי"ל דלמא חטאת שעברה שנתה היא ? לא שכיח' . מיהו אם באמת בת שנתה היא, ספק חטאת היא, וכונסה לכיפה עד שתמות : 22)שהוא זכר ובן שנה : 23)*קודם פסח, דאז מצויין פסחים טפי ; ויקרבנו לפסחו ולכשיבוא בעליו ישלם לו . אבל לא ישהנו עד אחר פסח שמא יבוא בעליו ויקרבנו לשלמי' ? דמפסיד לבעליו מדאינו עושה ואוכל [כפ"ב דב"מ] : 24)*את המוצא קרבן : 25)*דהיינו ג' עשרוני' לפר, וב' לאיל וא' לכבש, והשמן והיין הראוי להן [כפ"ה 25] : 26)*כל משל צבור דפרקן, ר"ל מתרומת הלשכה : 27)*דהיינו

ג סכין שנמצאה בי"ד [12], שוחט בה מיד [13], בי"ג, שונה ומטביל [14]. וקופיץ [15], בין בזה ובין בזה [16] שונה ומטביל [17]. חל י"ד להיות בשבת, שוחט בה מיד [18]

ובירושלמי. אמרי' שהוא טס ברזל שמריץ בה אבנים לבית הקברות, ור"ל לפע"ד שמביא בה אבנים לקברות; או ר"ל שמשבר בה 12
אבני' הצריכי' בקברות, ורגיל שנוגע בה בעצמות: 12)*ר"ל בי"ד בניסן; דאע"ג דקיי"ל כר' יוסי לעיל דבירושלי' כולן טהורי' [מ"ג]? אפ"ה בקדשי' גזרו [רמבס פי"ג מהא"ט]. ולולא מסתפינ' כ"ל דהכא במלא חוץ לירושלי' איירי: 13)*דאפי' אם הי' טמ', וודאי כבר הטבילוה בעלי' מאתמול, כדי שיערב שמשן, וישחטו בה היום. ואי"ל שמא מימים רבים נאבד מזמן, אילו כן כבר מצאוהו אתמול: 14)*ר"ל אע"ג שי"ל שמי שאבדה כבר טבלה, אפ"ה חוזר ומטבילה, דמדים שהות להטבילה עד לפני ערב, אמרי' שמא לא טבלה עדיין. גי"א דשונה, ר"ל מזה עליה הזאה שני', דשמא נטמא' במת, וכבר הוזה עליה בג' כדי שיוכל להשתמש בה בערב פסח, אך שמא חסר עדיין הזא' של ז', להכי מזה ומטביל. אבל לא קיימ' שמא נטמ' היום במת, דסמוך לפסח דצריך לו, מזהר זהיר בי': 15)במלא [פליישר-האקקע]: 16)בין בי"ג בין בי"ד: 17)*ר"ל אפשר שיהי' שונה ומטבל, דקופץ איננו ראוי רק לחגיגה, שמותר לשבור בה עצם, ולהכי לא הטבילה כשהי' המלך גוסס בי"ג, שאם ימות מלוה על כל ישראל להטמאות לו משום כבוד המלך, ואם יהי' כן יקריבו הפסח בטומא' ולא יצטרכו לטהר כליהן, ואז אין מביאין חגיגה; להכי סכין דקד ספיקא הוה, שמא לא ימות וטבילו בי"ג כלעיל, משא"כ קופץ, דמתבעי רק לחגיגת י"ד שאינו בא בטומ', ואיכא ספק ספיקא, דאפי' לא ימות המלך, שמא יהיו בני החבור' שעל הפסח מועטי', ויהי' די להם בפסח, ולא יצטרכו לחגיגת י"ד שאינו בא רק כדי שיהי' הפסח נאכל על השובע; הלכך לא מטביל לי': 18)*ומשתמש אפי' בקופץ, דמדאינו יכול לטבול היום, כבר טבלו מאתמול. ואע"ג דבשבת א"צ לקופץ לחגיגת י"ד, שהרי אינו בא בשבת, אפ"ה אמרי' דטבלה לצורך חגיגת ט"ו. ונקט „שוחט, אע"ג דרוב תשמיש קופץ לקצב בשר, כלעיל, מ"מ ראוי ג"כ לשחוט בה לכשירצה. וי"א דאסכין קאי, ואפ"ה קמ"ל, דאפי' בשבת שוחט בה מיד בלי טביל',

פרק ח כל הרוקין הנמצאין בירושלים, טהורין[1], חוץ משל שוק העליון[2] דברי רבי מאיר, רבי °יוסי אומר, בשאר ימות השנה[3], שבאמצע טמאין, ושבצדדין טהורים[4], ובשעת הרגל, שבאמצע טהורין, ושבצדדין טמאין, שמפני שהן מועטין מסתלקין לצדדין[5]:

ב כל הכלים הנמצאים בירושלים[6], דרך ירידה לבית הטבילה טמאים, דרך עליה טהורין, שלא כדרך ירידתן עלייתן[7], דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר כולן טהורין[8] חוץ מן הסל והמגריפה[9] והמריצה[10] המיוחדין לקברות:

פ"ה 1)*ולא מחזקינן להו ברוקו של זב, שהוא מטמ' אדם וכלים דבירושלי' זבין מעוטא דלא שכיח; אבל בשאר דוכתא גזרו, דמעוט' דשכיח הוא [כפ"ד דטהרות] : 2)*דשם מצויין כובסי עכום דמטמאין כזבין; וגם זבין ממש מתרקקין לשם: 3)*דמצויין טמאין: 4)*דמדרבו הטמאין, וביניהן מעוט המצוי זבין, לפיכך מתרקקין הטהורי' לצדדין שברחוב שאין דריסת הרגל מצוי שם: 5)דהרי רוב ישראל מטהרין ברגל, והטמאין מתרקקין לצדדי': 6)*דקוץ לירושלי',
7 כל הכלים הנמצאי' בכל מקום טמאין מספק [שם]:
7)*דב' דרכים היו למקוה, כדי שלא יתטמאו העולין שהיורדין [ולילה"ק הרי רישא וסיפא סתרי אהדדי, דמשמע דבדרך. ירידה טמא, משמע דבשאר דוכתי דליכא הוכח' לטומ' טהור, ומסיפא בדרך עליי' טהור, משמע דוקא באיכא הוכח' לטהרה טהור, הא בשאר דוכתי טמאי'? י"ל דסיפא ממעט רק מבואות קטנות, שעולין וגם יורדין דרך שם, במוצאן שם טמאין; ומשא"כ בשאר היניר טהורי' [פסחי' יט"ב]. והא דנקט בסיפא דרך עלי', והרי אפי' בכל דוכתא דליכא הוכחה לטהר' נמי טהור; וטפי הו"ל למנקט בסיפא, שלא בדרך ירידה טהו', והוה נמי ממעט מבואות הקטנות שעולין ויורדין דרך שם? נ"ל משום דמתני' ר"מ היא דחייש למעוט', להכי קמ"ל רבות' דאפי' בדרך עליי' נמי טהו', אף דבדרך המקוה כלבד, לא נימו' כמוך מיעוטא שטוענין ומורידין בדרך עליי' לחזקת טומ' של הכלים, ומתרע לה רובא שעולין בדרך זה, וקודם שטבל כלבד, קמ"ל דהכא שאני דהו"ל מעוט' דמיעוט', ובכה"ג גם ר"מ מודה [כיע"ז דלד"ב]: והיינו נמי מה דסיים תנא וקאמ', ,, שלא כדרך וכו', ור"ל דמה"ט לא חיישי' שטעה בהליכתו, ולהיכך הו"ל מיעוט' דמיעוט'; ומכ"ש במוצא
10 ביניר דטהור]: 8)*דלא גזרו על ספק כלים בירושלי', ובדרך יריד' נמי ספק הוא, דגם טהורי' מצויין דשם: 9)[שויפל]: 10)*הר"ב פי' שהוא כלי שמרצצין ומשברין בו העצמות; ולא ידענא מנא לי' שיהא מותר לבזות עצמות אביו ואמו כל כך [והרי תניא באבל רבתי [פי"ב] אין מפרקין את עצמות ואין מפשקין הגידין; והכי פסקינן ג"כ [בי"ד ת"ג ס"ו].

ושתים רבוא נעשית [32], ושתים עושין בכל שנה [34], ושלש מאות כהנים מטבילין אותה [35]: ו בשר קדשי הקדשים שנטמא, בין באב הטומאה בין בולד הטומאה, בין בפנים בין בחוץ, בית שמאי אומרי', הכל ישרף בפנים [36] חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ [37] ובית הלל אומרי' הכל ישרף בחוץ, חוץ ממי שנטמא בולד הטומאה בפנים [38]:

ערב כפול מהשתי, א"כ איך אפשר דחוט שתי שהוא $1\frac{7}{18}$ טפח, והערב שעביו לפ"ז $2\frac{7}{8}$ יהי' ושניהן יחד ארוג שעביו טפח? וכמו כן ק' לי"א דלקמן דעל פ"ב רבוא חוטי שתי כארגא, על כרחך הא דאמרי' לעיל דעל ע"ב נימין כארגא, הייני שהי' בכל נימא אחת מוכחי' יותר מרבוא חוטין, א"כ כיון שיש בכל $1\frac{7}{18}$ טפח יותר מרבוא חוטין, ע"כ שהיו חוטי השתי דקין מאוד, ואיך יהי' עובי הפרוכת רק טפח? ואת"ל שהיו כל הרבוא חוטין שמוכחין בכל נימא שזורין יחד לחוט א', א"כ יהי' הפרוכת בעביו יותר מטפח וכליגיל? וכ"ל דעשוהו חתיכות ארוכות, ובכל חתיכה היו ע"ב נימין באריגה ככ"ל והחוטי' היו דקין מאוד וחזרו ותפרו החתיכות לארכן יחד]: 32)* כך היו מניין כל כללות חוטי השתי שבו; וי"א כך מניין הנכרי זהב, שהוליכו עליה; וי"א דריבות גרסי', ור"ל שארגוה פ"ב נערות שלא הגיעו לוסתן, שלא יהי' שם קצת נדות: 38)* דב' פרוכת היו בפתח ק"ק [כיומא דנ"א ב]; כך פירשתי לפי דעת רבותינו המפרשים, אמנם תמהני מאד, דאע"ג דקיי"ל אין עניות במקום עשירות, הייני שלא להקפיד על הרווח' דהקדש [כבתובו' קז"א]; או שלא להקפיד על הפסד מועט, כדאמרי' דפי כרגא המנורה כמו הי' נריך זהב טהו', אף דאשחורי משחיר, מטעם אין עניות וכו' [במנחו' דפח"ב]; וכמו כן מה"ט היו נותנין שמן בנרות מעט יותר מהראוי [במנחות פט"א]; ומה"ט נמי, בתוכת שנטמטם מאד, אין מכניסין אותו [זבחי' פח"ב]; ומה"ט נמי הכינו לבנה לגבוע יריעות המשכן מעט יותר מהצורך [בשבת קב"ב], דבכולן איכו רק הפסד מועט, דלא חששו לו במקדש, מטעם דאין עניות במקום עשירות, וגם בהא יש מ"ד דגם בהפסד מועט, התורה חסה על ממון ישראל [במנחו' דפט"א], דכ"ל דפליגי או ילפינן הקדש משל הדיוט, דבהדיוט לכ"ע אפי' להפסד מועט חששו [כרפי חולין דמט"ב וב"ק קי"ו], דילפינן ומפני פכין קטני' ומבית המנוגע, שאינו רק הפסד מועט, רק היכא שנצטרך ליגבות עי"ז חטא, לא חששו להפסד מועט [בשבת קכד"ב, ופסחי' דטו"ב וד"כ ע"ב]: אבל בהפסד מרובה לכ"ע גם במקדש חששו לו, דתורה חסה על ממונם של ישראל, כדאמרינן [יומא מד"ב] דמה"ט בכל יום חותה בשל מחתה כסף, ולא בשל זהב, שלא יתחכך השל זהב בא"ש; ומה"ט לחם הפני' א"נ סולת נקי, מדבאין בכל שבת כ"ד עשרוני', יהי' הולא' מרובה [במנחות עו"ב]; ומה"ט לא הי' נריך שמן כתית למנחו' [במנחו' פו"ב] דבכולן ע"י רבויין יחשב כהפסד מרובה, מכ"ש הפסד מרובה מאוד כזה, ב' פרוכת שנקנו בעד קס"ד רבוא דנרי זהב ינגזו' בכל שפה על לא דבר, שהרי שם במקום הקדושה והטהרה והנקיות המופלגת, לא הי' מלני

בט"ו[19], שוחט בה מיד[20]. נמצאת[21] קשורה לסכין, הרי זו כסכין[22]: ד פרוכת שנטמאת בולד הטומאה[23] מטבילין אותה בפנים[24], ומכניסין אותה מיד[25]. ואת שנטמאת באב הטומאה[26], מטבילין אותה בחוץ[27], ושוטחין אותה בחיל[28], מפני שצריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה, שוטחין אותה על גג האיצטבא[29], כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה: ה רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן פרוכת עביה טפח, ועל שבעים ושנים נימין[30] נארגת, ועל כל נימא ונימא כ"ד חוטין[300]. ארכה מ' אמה, ורחבה כ' אמה[31], ומשמונים

ולא קיימי' שהוא טמא, וכמצא שמחלל שבת: 19)*במצא קופץ בט"ו: 20)דהרי אסור להטביל' ביו"ט, וכבר טבלה מאתמול: 21)הקופץ: 22)*וודאי הטביל' עם הסכין; דאל"כ האיך קשרם יחד, הרי עלי מטמ' כלי ע"י משקין, והו"ל למיחש שמא יתלקלק [כך כ' רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל]: 23)*אע"ג דאין כלי מקבל טומ' רק מאב הטומ'? הכא בכטמ' ממשקין טמאין איירי דמטמאין לכלי עכ"פ מדרבנן, דגזרי' אטו רוקו ומ"ז ומימי רגליו של זב וזבה, שהן אב הטומ' דמטמאי' לכלי מדאורייי'. ואף דשאר ווילן אינו מקבל טומ' רק משום דשמש מתעטף בו, והכא בפרוכת ק"ק אסור בהנאה? הכא בלא זה מקבל טומ', מדמונח כפוף על הארון [כסוכה דו"ב] להכי תורת כלי עליו [כ"כ תוס' ביצה דיד"ב]: 24)*בים של שלמה שבעזרה וא"צ להוציאה כשנטמ': 25)*דטומ' דרבנן א"צ הערב שמש [ועי' פסחי' פ"א 32]: 26)בשרץ או כביל' וכדומ': 27)דצריך להוציאה מהעזרה כשנטמ': 28)הוא מקום פנוי בהר הבית סביב לעזרה מבחוץ: 29)דהר הבית עשוי אצטבאו' מקורין [ועי' פסחי' פ"א 21]: 30)*הן נירין שנזכרו במס' שבת [פי"ג 4], שמניחין בהן חוטי השתי [וכן כ' הרמב"ם בפ"ז 31 מכלי ומקדש]: 300)*שזורין יחד לחוט א', מתכלת וארגמן ותולעת שני ושש, דמכל מין מהן ו' חוטין: 31)*כאורך ורוחב פתח קדשי קדשי' [ותמיהני שאם כחלק כ' אמה לע"ב נימין, כיון שכל אמת כלי' בת ה' טפחי' [כמנחות צז"א] יגיע לכל חוט שתי שבנימא $1\frac{7}{18}$ טפח, וא"כ איך אפשר שיהי' הפרוכת עביה טפח? וכ"ש לנוה דאמרי' בכתובו' [דס"ד] דחוט

מוספין ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח (ס"א במערב), ושל ראשי חדשים [41], ניתנין על כרכוב המזבח [42] מלמעלה [43] (ס"א מתחת כרכוב המזבח מלמטה). השקלים והביכורים אין נוהגין אלא בפני הבית [44], אבל מעשר דגן ומעשר בהמה והבכורות, נוהגין בין בפני הבית בין שלא בפני הבית [45] המקדיש שקלים וביכורים [46], הרי זה קדש, רבי °שמעון אומר האומר בכורים קדש [47], אינן קדש [48]:

סליק מסכת שקלים

הכהני' הכתוי', ומניחין אותן בכבש, בחציו שלמטה, בחצי רחבה שלצד מערב; והולכין לקרות שמע בלשכת הגזית, וחוזרין ומקטירין הקטורת ומטיבין הנרות, ואח"כ כהני' אחרי' מעלין הנתחי' מהכבש למזבח. מיהו להכי הניחום תחלה במערב, כדי להניח פנוי דרך הכהני' למערכה שעל המזבח שהי' במזרח; וי"ל דלהכי הניחום במערב, לצד השכינה. מיהו ביש מוסף, מדקריבי וקדישי מוספי' טפי, מניחי' המוספי' במערב, ואברי תמיד במזרח. ויש גורסי' ברישא דמתני' במזרח, וג"ל טעמ', שהניחום מכוון כנגד המערכה שלמעלה, ולפיכך אף שיש מוסף אין אברי תמיד משתנין ממקומן, דתדיר קודם, רק הניחו אברי מוסף בצד שכנגדו. ולהכי מניחין אברי התמיד בחצי כבש שלמטה, כדי שלא יהו קרובי' למזבח, ויהי' ניכר ג"כ אח"כ לאין יוליכום למזבח: 41) אברי מוסף ר"ק: 42)*ר"ל על הסובב שבולט אמה סביב למזבח, להלוך רגלי הכהני' [ונחי' סנ"א ועי' מ"ש פסחי' פ"ה 141, שם מניחין האברי', מכוון בין הקרנות שעל המזבח למעלה: 43)*ר"ל שמקום הנתתן בסובב, משום שגם הי' למעלה מחצי ארכו של כבש; והטעם כדי לפרסם לעם שהיום ר"ח: 44) בזמן שבית המקדש קיים: 45) וקיי"ל, דבטלוה למעשר בהמ': 46) באין ביהמ"ק קיים הקדיש הפירות לבכורים והמעות לשקלים: 47)*ר"ל שהקדיש פירות לבכורי': 48)*מדכתיב בהו בהדי' תביא בית ה' אלדיך, ולהכי באין בית, לא קדשי. ולרמבם ר"ל שהקדיש שקלי', ובכורי' שבידו, לבדק הבית, ולר"ש לא קדשי בכורי', דבכורי' לכהני' ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו:

ז רבי אלעזר אומר את שנטמא באב הטומאה בין בפנים בין בחוץ, ישרף בחוץ, ואת שנטמא בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ ישרף בפנים [39]. רבי °עקיבא אומר מקום טומאתו שם שריפתו: ח אברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במערב [40] (ס"א במזרח), ושל

שם שום טשטוש ולכלוך, שאפי' הכוה"ג כשנכנס לק"ק ביוה"כ לא הי' צריך ליגע בו, שהפרוכת במקום פתיחתו הי' נקרס בקרס זהב לאחריו [כיומא פ"ה מ"א] וק"ל ליגע בו כלל, וגם אבק אינו מצוי שם מדמרוצף בשיש או זהב, והרי אפי' בהר הבית לא הי' מצוי אבק, מדאין נכנס בו במקלו [כלעיל פ"ז מ"ב] ומכ"ש בהיכל וק"ק, שאין רגל אדם מצוי שם כל כך וא"כ למה יפסידו הסך העצום ההוא על מגן, דהרי כשנסתלקו משם היו צריכין גניזה? ולולא מסתאפינא מרבותי הי' נ"ל, דהא דקאמ' דשתים עושין בכל שנה, ולא קאמ' תולין, אלא ר"ל דמשך זמן שנה כולה הי' צריך למלאכת ב' פרוכת; או דר"ל לפי מאי דאמרינן [חגיגה פ"ג], דאחר כל רגל היו מעבירין על טהרות העזרה, מפני כהני ע"ה שנכנסו להשתחוות ונגעו בכלי', ולפיכך כל הכלים שבמקדש היו להן שניים, קמ"ל הכא דגם בפרוכת כן, שהיו צריכין ב' לשנה כשיסירו הראשון, ובכל שנה דקאמ' כמו לכל שנה, או נ"ל מדעושין ר"ל תולין, דב' פעמי' בשנה תלו אחרת, בפסח וסוכות, שעברו ימי מועד רבים, ורגלי הע"ה היו מצויין שם, משא"כ עצרת רק יום א'; ולא היו צריכין לטבול בפסח וסוכו' רק הפרוכת החיצון שכנגד שער ההיכל, והוא אותו שתלוהו ב' פעמי' בשנה, אבל אותו שלעבר לד ק"ק לא הי' צריך לנקו, מדלא נגע שם ע"ה מעולם — אחר כתבי זה האיר הקב"ה עיני וראיתי דברי המפרש במסכת מדות [דכט"ב], ד"ה ושתים עושין וכו', וז"ל שהיו מתעסקין בכל שנה, ונוטלין אותן מן הפתח ומניחין אחרת כנגד הפתח, עכ"ל. כמדומ' התכוון לב' הפירושים שזכרנו, רק שנתרבו דברי' יש בהן, וכן נ"ל לפע"ד, שהיו מתעסקין בהן שנה כולה, או ר"ל שנוטלין אלו מהפתח וכו']: 35)*דאע"ג דהי' נגמר בטהרה, הי' צריך טבילה לקודש [כחגיגה פ"ג מ"ב]; ולפי דברינו הנ"ל באות 34. שפיר נקט בתר ב' עושין בכל שנה, דש' כהני' טובלין אותו, מדהיו טובלין אותו אחר הרגל. והגאון רבינו אלי' זצוק"ל כ' דמדאורך הפרוכת מ' ורחבה כ' הו"ל סביב ק"כ אמה, ואמות כלי' בת ה' טפחי', הו"ל סביב ת"ר טפחי', ומדדלו הכל לזכות במצוה, אחזוהו ש' כהני' כל א' בב' ידיו, דהו"ל כמו ת"ר טפחי' — אמנם תמהני הרי בשם [חולין צ' ע"ב, ותמיד כט"ב] אמרי' בפירוש דגוזמא הוא]: 36)בבית הדשן, דכל שפסולו בקודש שריפתו בקודש: 37)*דהו"ל ב' לריעות', דקמיר טומ' והוא בחוץ, להכי אסו' להכניסו לעזרה: 38)*דהו"ל ב' לטיבות' א"ל להוציאו: 39) ר"א ס"ל ולד טומ' מטמ' רק מדרבנן; ולא קיי"ל כן: 40)*הכבש ארכו ל"ב אמה ורחבו ט"ז אמה; לאחר שנתחו התמיד, מעלין

ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב, שכהן גדול מקריב חלק בראש [9] ונוטל חלק בראש [10]: ג מסרו לו [11], זקנים מזקני בית דין [110], וקורין לפניו בסדר היום [12], ואומרים לו, אישי [13] כהן גדול, קרא אתה בפיך [14] שמא שכחת, או שמא לא למדת [15]. ערב יום הכיפורים שחרית מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה [16]: ד כל שבעת הימים, לא היו מונעין ממנו מאכל ומשתה, ערב יום הכיפורים עם חשיכה, לא היו מניחים אותו לאכול הרבה [17], מפני שהמאכל מביא את השינה [18]: ה מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה [19], והעלוהו לעליית בית אבטינס [20], השביעוהו [21]

לא היו בכוה"ג : 8)*של תמיד, שקרבן ראשון, וה"ה שאר אברי' שלו : 9)בלי פייס : 10)מה שירצה בקדשי'. מיהו בקדשי גבול כתרומ' ומעשר, שזה הכוה"ג לשאר הכהני' : 11)*בכל יום מז' ימים : 110)*מהסנהדרין, ללמדו, דיני עבודה. 12)*שבפרשת אחרי; שבכל יום באו ללשכתו להיות סביבו תמיד ללמדו, וקראו בכל יום לפניו הפרשה עם ביאור דקדוקי דיניה : 13)אדוני : 14)*דקיים הם, למולאיהם לזכרם עי"ז יפה, [כעירובין דנ"ד] דשמא שכחת : 15)*ולהכי קראנו לפניך תחלה ג"כ — . דבבית שני לפעמי' הי' כוה"ג כזה, שלא נתמנה רק לכל המוסיף ממון למלכות; 16)דכשיראה אותם יתבונן בהם איזה ראוי לקרבן זה ואיזה לזה, ושכך וכך עבודתו; מיהו שעירים לא העבירו לפניו, מדבאי' על חטאי ישראל, קשה דעתי', משא"כ פר מדבא על חטאיו וחטאי אחיו הכהני', הרי מכיר הכהני' ויחזיר להחוטא בתשובה : 17)*מכל מאכל; אבל מאכלים המחממין לקרי, כחלב, בצים, בשר שמן, יין ישן, היו מונעין ממנו לגמרי : 18)*ושמא יראה קרי, דלא סמכו על נס [שנזכר פ"ה דאבות] : 49)*בעיו"כ ; ומפרש כיצד מסרוהו, העלוהו וכו' : 20)*שגם אחר שישביעוהו זקני ב"ד, ילמדוהו זקני כהונה, קמיצת הקטורת, דעבוד' קשה היתה : 21)שלא יתן

מסכת יומא

פרק א שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו[1] ללשכת פלהדרין[2], ומתקינין לו כהן אחר תחתיו[3], שמא יארע בו פסול[4]. רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו, שמא תמות אשתו, שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו, אמרו לו אם כן אין לדבר סוף[5]: **ב** כל שבעת הימים הוא זורק את הדם[6], ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות[7], ומקריב את הראש ואת הרגל[8],

---

פ"א 1)*ר"ל מאשתו; דצריך שיהי' ז' ימים לילי' ויום; סמוך אחד למקדש קודם שיעבוד ביו"כ, מגזירת הכתוב, שצריך שיהי' דיכו כבמלואים שהופרשו הכהני' גם כן; וגם לא הביאו אשתו לשם דשמא אחר שיבעלנה, תוך כדי שתרד מהמטה ותדיק פניה של מטה, תמצא נדה, ויטמא ז' ימים, והרי כל עבודת יו"כ אינן כשירו' אלא בו: 2)*קדר פקידי המלך והוא לשכת כוה"ג בעזרה. ונקראת כך, מדהיו הכהני' גדולי' שבבית שני רובן רשעי', ולא השלימו שנתן, ומתחלפין כל שנה, כפקידי המלך שמתחלפין כדי שלא יהי' להן הכרה עם פורעי המס. ולהכי קראוה כך להזכיר לכל כוה"ג באותו זמן עניין זה, אולי יזהר. והיתה הלשכה בנויי' בקודש ופתוח' לחול, שאז היא חול גמור [כדמוכח זבחי' כ"ו כ"ל] דאל"כ אין ישיב' בעזר' וכ"ש שינה ובעילה; 3)*מזמני' אותו; אבל אין מפרישין לאותו אחר, דהפרשה לא מעכב': 4)שיתטמ': 5)*שמא גם זו תמות; דוקא למיתה לא חיישי', אבל לטומ' חיישי', כי הוכא' דלזדריז כוה"ג טפי: 6)של תמיד: 7)*מסיר בשחר דשן הפתילות שרבה במנור'; ודוקא ב' נרות שאחר הקטורת, אבל הטבת ב' נרות שקודם הקטורת

בן קבוטל אומר, פעמים הרבה קריתי לפניו בדניאל : ז בקש להתנמנם, פרחי כהונה [28] מכין לפניו באצבע צרדה [29], ואומרים לו, אישי כהן גדול, עמוד והפג אחת [29a] על הרצפה [30]. ומעסיקין אותו [31] עד שיגיע זמן השחיטה [32] : ח בכל יום תורמין את המזבח [33] בקריאת הגבר, או סמוך לו [34] בין מלפניו בין לאחריו, ובי"ה מחצות [35], וברגלים [36], מאשמורה הראשונה [37]

בעלעהרענד בל"א] ; או על דרך הערת ורכיכת ההרגשות, [פאטהעטיש, ריהרענד בל"א] ; או ע"י נעימות שעשוע סיפורים יפים, [עסטהעטיש, אונטערהאלטענד] בל"א . ובלתי ספק גם דרשות הכוה"ג ביוה"כ, היו בא' מאלו או מכל הג' ביחד ; ולהכי בקריא' שאחר דרשתו, בקשו למשוך גם לבו בג' אלו, דהינו באיוב ויזון מחשבותיו להתפלא בעמקי החקירות ; ובקריאת עזרא, בקשו לרכך לבבו והרגשותיו, לחשוב בכמה עמל ויגיעה ועוני בנו את המקדש, ועי"ז יתאמץ בכל כח לידע כמה צריך לדקדק בענייני עבודתו, לבלי להפסיד כל יגיעת אבותיו ; ובקריאת דברי הימים ישתעשע מחשבותיו בסיפורי מעשיות ומלחמות וענינים שונים ; וע"י שיעסקו ויטרדו מחשבותיו בג' אלו, בהשכלה, וברחמנות, ובעונג, תעוף שינה מעיניו] : 28)*בקורי הכהנים הזריזים : 29)*מקשר אצבע האמצעי הארוך לראש האגודל, ושומטו מהר בכח לתוך כף היד, ועי"ז נשמע קול זירוז : 29a)*ר"ל הצטנן מעט פעם א', כדי להסר השינה ; דהחמימות מרפה הגוף, ומפיל עליו חבלי שינה : 30)*ר"ל שיתקרר על הרצפה של שיש, שישתטחו עליה בפישוט ידים ורגלים . ובשעת השתטחות' נושק הרצפה, ונסמך על אגודלי ידיו, וזוקף ועומד, וזה נקרא „קידה ; ואין כל אדם יכול לעשות כן : 31)*[בעשעפטיגען], שעשו עמו שירים ותושבחות שבשירי מעלות שבתהלי' דכתיב בהו אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו ; לומר הזהר שלא תטרח בחנם ; אבל לא הטריחוהו הרבה, שיקרא הוא לבדו כבתחלת הליל', מדכבר קרב לאור היום, צריך לזרזו להעבוד' : 32)*של תמיד : 33)*תרומת הדשן, שהכהן תורם בכל יום מלוא המחתה מגחלי' שבמזבח, ונותנן במזרח הכבש, ונבלעין במקומן — : וזו עבודה ראשונה שבכל יום, ואח"כ הכהני' מסירין מהמזבח הדשן שנתרבה : 34)לקריאת הגבר : 35)מדמוטל על הכוה"ג לבד כל עבודת היום, לכן השכימו : 36)דכפישי ישראל, ונפישי קרבנות שיביאו עולות ראיי'

ונפטרו[21o] והלכו להם[22], ואומרים לו, אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין[22o] ואתה שלוחנו ושליח בית דין[23o] משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך[23]. הוא פורש ובוכה[24] והן פורשים ובוכין[25]: ו אם היה חכם, דורש[26] ואם לאו, תלמידי חכמים דורשין לפניו. אם רגיל לקרות קורא[26o], ואם לאו, קורין לפניו, ובמה קורין לפניו, באיוב ובעזרא ובדברי הימים[27]. זכריה

הקטורת על הגחלי' שבמחתה, חוץ לק"ק, ויכניס כך כצדוקים, והרי כתיב ונתן הקטורת על האש לפני ה': 21o)*לקחו ממנו רשות לילך: 22)*זקני ב"ד, שלא יראו בבשתו כשיכנה שחשדוהו; ומפרש סדר השבוע', אומרי' לו וכו': 230
22o)*ובהכרח נשביע אותך: 23o)*ר"ל על דעת ב"ד נשביעך: 23)*כל ז' ימים [ונ"ל דלהכי א"ל מכל וכו', דהרי לדעת הצדוקי' נשבע לבטל המצוה? להכי א"ל מכל, דבכולל חייל [כי"ד רל"ט]; עוד נ"ל לתרץ, דלהכי קאמרו לי' ואתה שלוחינו, דאם ישנה אינו כה"ג שלהן, דלהא לא שווייהו שליח]: 24)על שחשדוהו: 25
25)*דהחושד בכשרי' לוקה בגופו [ש"ס הנ"ל]. ואף דמוכרחי' היו, אפ"ה בכו לכבודו, שיראה שנדמה להם' שחשדוהו נקנס. והוצרכו להשביעו, מדאסר' תורה שלא יהי' אדם במקדש בשעת הקטרה [והא דהוצרכו להשביעו בכל שנה, ולא הוה סגי בשבוע' א' כשיתמנה לכה"ג? ה"ט להטיל עליו אימה יתירתא בכל שנה. והא דהוצרכו להשביעו כלל, והרי יכלו להעמיד עליו שומר בפספוס [כגיטין כד"ב]? נ"ל דה"ט שלא לביישו — והרי בל"ז זהו כבודו שיהי' במקום הקודש בצניעות מופלג וביחידות [כמ"ש תוי"ט תמיד פ"ו מ"א]; ותו דכן לא יחוש לשומר שבפספוס ויקטיר מבחוץ; ותו משום דאסו' השומר עכ"פ מדרבנן לזון עיניו מק"ק [כפסחי' כו"א] דמדאו' רק שלא לצורך אסו', ומדרבנן אפי' לצורך. ומה שהקשה בני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, א"כ למה התירו לגלל הפרוכת להראות הכרובי' המעורין זב"ז [ביומא נד"א]? נ"ל כיון דלצורך רק מדרבנן אסו', א"כ לצורך גדול להראות חבת הקב"ה לישראל לא גזרו]: 28)*בליל יו"כ שלא יישן ויראה קרי: 26o)*אחר הדרשה:
27)*שהן דברי' המושכין הלב ויסירו שינה מעיניו [ולפענ"ד דקראו לפניו, דוקא הנך ג'; משום דידוע בחכמת [רהעטאריק] [היא המודיעה כל הכללים הצריכי' לדורש ברבים באיזה אופן יוכל אדם לכבוש ע"י דבריו אוזן ולב שומעיו, להטותם לשמוע דבריו], שע"י ג' מיני דיבור יכנסו ויתהדו מחשבות השומעים, לשמוע בחכינו' דברי המדבר; אם כשהם על דרך חקירה ולימוד, [דידאקטיש,

מוציאין אגודל במקדש 10) : ב מעשה שהיו שנים

וזה שנטלו ממנו המצנפת, עומד שם בלי מצנפת עד כלות הפייס, כדי שיהי' לסימן ממי התחילו למנות [דמהאי' הפייס בלשכת הגזית, שהוא חדר מקורה, איכא רק חומר' בעלמא לעמוד שם בגלוי ראש, ולהכי לצורך מותר [כמג"א ב' סק"ו]. אמנם מ"ש תוי"ט הכא, דלרמב"ם שב' [בפ"ד מתמידין] נוטל מצנפתו ומחזירו, ר"ל לאלתר; לא זכיתי להבין דא"כ מחזירו לאלתר, א"כ לא הי' נטילת המצנפת סימן רק ממי יתחילו למנות, וא"כ ל"ל נטילת המצנפת כלל, הי' לו להממונה להורות באצבע, או לומר בפה ממי יתחילו למנות? אע"כ דנטילת המצנפת הי' לסימן שמא יארע קלקול בשעת המנין, ויצטרכו להתחיל למנות מחדש, וכשיסתפקו ממי התחיל המנין, יראו כולן הסימן שבראשו שאין בו מצנפת, ולפי כדתוי"ט שמחזירו מיד בראשו, ק' שמא ישכחו גם זאת, ממי נטל המצנפת, ומה סימן הי' להן אז? וכן משמע בירושלמי הכא, שהסימן הי' ממי שתחילו למנות, דקאמ' מגביה מצנפתו של א', והן יודעין שממנו הי' הפייס מתחיל, עכ"ל. ומדקאמ' הירושלמי „ היה, ולא קאמ' „ יהיה, משמע דהסימן הי' שמא יארע קלקול במנין, וידעו ממי „ היה הפייס מתחיל. וכן משמע נמי מתוס' כאן [דכה"א ד"ה והא], שכתבו דלהכי לא הפיסו בעזרה, משום דגנאי לעמוד שם בגלוי ראש, עכ"ל; משמע מדבריהן, שכל זמן הפייס עומד בגלוי ראש, דאל"כ אין כאן גנאי ברגע קטנה שגלו ראשו. **ואי** כיומא דלרמב"ם לא הי' עומד בגלוי ראש בזמן הפייס, ואפ"ה לא יחלוק על הירושלמי הנ"ל דקאמ' היה, נ"ל טפי, דמ"ש הרמב"ם נוטל מצנפתו ומחזירו, ר"ל שמהפך ומחזיר אחורי המצנפת של כהן למול פניו, כדי שיהי' להן לסימן עד אחר הפייס; וכדאמרי' במ"ק [דכו"ב] מחזירו לאחוריו, יע"ש. **אמנם** לכאורה צ"ע לע"ד, למה הוצרכו לכל הטורח הזה, ולא עשו קלפי וגורלות, וכמו שהטילו חלשים על המנות במקדש [בשבת פכ"ג מ"ב]? וצ"ל משום דכל גורל אפשר בב' אופני'; או שיכתבו שמות הכהני' על הפתקאות שבקלפי, ואדם א' יוציא פתקא פתקא מהקלפי, וכל העולה ראשון יזכה ראשון וכן שני וכו', אמנם גורל כזה טריחא מלתא טובא במקדש, שיהיו צריכי' לכתוב בכל יום שמות אחרי', שבכל יום ומשמש בית אב אחר; לכן בחרו לעשות גורל באופן אחר, דהיינו שסידרו כל המנות בדרך א' ב' וכו', והניחו בקלפי פתקאות שכתוב עליהן א' ב' כפי סדר החלקי', ויטול כל א' מהכהני' פתקא א', ויזכה כל א' בחלק שרשום כפי הפתקא שעולה. והא תינח במנות, שנחלקו כפי מספר הכהני' שהיו שם, גם כל החלקים כמעט היו שוין, שלא יהי' קפידא כ"כ, א"כ אין כ"מ מי יעלה פתקאו תחלה; אבל בעבודת התמיד, שלא זכו בו רק י"ג כהני' [כמ"ג], ואפ"ה היו צריך להניח פתקאות בקלפי כפי מנין הכהני' ורק על י"ג מהן יהי' כתוב מי שוחט מי זורק וכו', ושאר הפתקאו' יהיו חלקין, א"כ יהי' שום קטט בין הכהני', מי יטול הפתקא ראשון, בעוד שודאי כל הי"ג פתקאות המזכין מונחי' שם — להכי בחרו טפי לפייס בתמיד ע"י מנין כנ"ל. ולפע"ד זהו פי' הירושלמי, דקאמ' על מתניתן, תנא אין אומרין מני? במקדש; ר"ל להכי בחרו לפייס ע"י מנין, כדי שלא יצטרכו לשאול ממי נתחיל — ודו"ק]:

9) אצבע א' אם הוא בריא, וב' בחולה שקשה כחו ולפשוט אצבע א':

10) *לפי שהכהני' מרובי' עומדי' לפופי' בעיגול, והאגודל רקוק

ולא היתה קריאת הגבר מגעת[38], עד שהיתה עזרה מלאה מישראל[39]:

פרק ב בראשונה[1] כל מי שרוצה לתרום את המזבח, תורם[2], ובזמן שהן מרובין[3] רצין ועולים בכבש, וכל הקודם את חבירו לתוך ארבע אמות[4] זכה[5], אם היו שנים שוין[6], הממונה אומר להן[7] הצביעו[8]. ומה הן מוציאין א׳ או שתים[9], ואין

ושלמי חגיגה ושמחה, וצריך ג״כ זמן רב לפנות דשן הרב לתפוח, והוא גל אפר גדול שבאמצע מזבח, לכן השכימו יותר. מיהו ביו״ט לא הסירו האפר מהמזבח לגמרי, רק גרפוהו לתפוח: [37]והוא בסוף שליש הא׳ של הלילה: [38]ברגל: [39]להקריב קרבנותיהן מיד אחר התמיד:

פ״ב [1])[עהעדעס]: [2])*ר״ל כל כהן שמבית אב של היום [ע״י תענית פ״ב מ״ו] שרצה לתרום תרומת הדשן, תורם בלי פיים, דלא תקנו לה פיים, מדסברו מקמת אוכם שיהא לא יבואו רבים: [3])הקפלים לתרום, כך דיכם, רצין וכו׳: [4])סמוך למזבח: [5])לתרום: 8
[6])בד׳ אמות עליונו׳: [7])*לכל הכהני׳ שישנם שם: [8])*ר״ל כמו האצביעו! כלומ׳ הוציאו אצבעותיכם למניין, ועי״ז נטיל גורל; דאסור למנות ישראל, רק אבר מהם מותר למנות. וכיצד עושין? הולכין ללשכת הגזית, וא׳ מהסנהדרין צריך שיהי׳ אצל הגורל, ומעמידין את עצמן בעיגול, והממונה עומד באמצע; והן מסכימין ביניהן על סך ק׳ או אלף, באופן שיהי׳ הסך יותר גדול ממניין הכהני׳ שהיו שם; והממונה שאינו יודע הסך שהסכימו עליו, נוטל מצנפתו של א׳ מהן, וממנו מתחילין למנות [כסף משנה פ״ד מתמידין ה״ג] ומה שהקשו לדבריו מירושלמי דקאמ׳ וכיחם שמא לאוהבו או לקרובו, ר״ל שמא הממונה יטול המצנפת באופן שיזכה אוהבו או קרובו, ולי כיוצא ככסף משנה שהממונה לא ידע המניין שהסכימו, הרי אין בידו טובו? כ״ל דירושלמי קאי אמאי דקאמ׳ מקמי הכי, אין אומרין ממי [נתחיל] במקדש, ור״ל שלא לבזות שאר הכהני׳, ועל זה מקשה הירושלמי, וכיחם שמא לאוהבו יסיר המצנפת, כדי לכבדו שיתחיל ממנו המניין? ומשני שיעמדו מכובלין, ר״ל שעמדו קשורים ותכופים ומעורבי׳ יחד, ולא הכיר למי יגביה המצנפת]; ובאותו שכלה הסך שהסכימו עליו, הוא הזוכה,

לכבש, הראש [150] והרגל [16], ושתי הידים [160], העוקץ [17]
והרגל [18] , החזה [19] והגרה [20], ושתי הדפנות [21]
והקרביים [22], והסלת [23], והחביתין [28] והיין [25] . שלשה
עשר כהנים זוכים בו [26]. אמר בן °עזאי לפני רבי עקיבא
משום רבי יהושע, דרך הלוכו היה קרב [27] : ד הפיים

והזורק הוא ג"כ מקבל הדם : [15][אנאשען] : [150]*והפדר פרוס על בית שחיטתו : [16][היכטערפוס] הימיני וב' הגלים עמו ; ור"ל הראש והרגל מעלה כהן א' : [160][פארדערפיססע] ; שניהן בכהן ב' : [17][שוואנץ שטיק] : [18]השמאלי ; שניהן בכהן ג' וכל הרגלים וידים שנזכרים כאן במשנה , הייגו האברים שלמעלה ברגל אבל לא הארכובה התחתונ' , שהן הכרעיים שנתנין למי שזכה בקרביים, [כספ"ד דתמיד] : [19]*הוא שומן הקזה שכנגד הקרקע, וקודרו בעגול : [20]*הוא הצואר , ובכל א' מלדדין ב' צלעות וקנה ולב וריא' תלויין בה ; שניהן בכהן ד' : [21]*עם השדר' וטחול שתלוי בה, והכבד שבשאר תלוי בדופן ימיני ; כולן בכהן ה' : [32]*[דירמע] בכהן ו' : [23]*עשרון סולת למנחת התמיד בלול בג' לוג שמן , בכהן ז' : [24]*הן י"ב חלות שבעשית מעשרון סולת וג' לוגי שמן , וחולטן ברותחין ולש ואופה אותן, ומקריב ו' חלות בבוקר פתות פתים, עם חצי קומץ לבונה , וו' חלות האחרות פתותות עם קומץ לבונה בערב ; ולרמבם מקריב י"ב חצי חלו' פתותו' בבוקר, וי"ב חצי חלו' פתותו' בערב . ומשל כוה"ג היו קרבין , ומדהיו נאפות בשמן במחבת, להכי קרויין חביתין ; הרי כהן ח' : [25]ג' לוגין לנסכי תמיד , בכהן ט' : [26]*דבמי שכלה החשבון של הסך שהסכימו, זוכה בשחיט' [ולכשירצה מכבדה לזר] , והסמוך לו זורק , והסמוך אחריו מדשן, וכן כולם . והזוכין בשחרית זכו גם בין הערביים ; זולת בקטורת דמעשרת ; וכן סידור ב' גזירי עצים, שבשחרית זכה בהן הזוכה בתרומת הדשן, בערב הוצרכו ב' כהני' להן, ובפיים [ועי' תוס' דכו"א] . אמנם אף שקטורת של ערב צריך פיים לבד , עכ"פ הפיסו לה מיד לשחרית לבד ; ולרמבם [פ"ד ומומידין] הפיסה לה בין הערביים : [27]דרך הלוך הבהמ' בחייה ; והראש והרגל קודמין מגזירת הכתוב ; ואח"כ דרך הלוכה , החזה והגרה , ב' ידים, ב' דפנות, עוקץ ורגל .

שוין, ורצין ועולין בכבש ודחף אחד מהן את חברו׳
ונפל, ונשברה רגלו. וכיון שראו בית דין שבאין לידי
סכנה, התקינו שלא יהו תורמין את המזבח אלא
בפיים [11]). ארבע פייסות היו שם, וזה הפיים הראשון [12]):
ג׳ הפיים הב׳, מי שוחט [13]) מי זורק [14]) מי מדשן [15])
מזבח הפנימי, ומי מדשן את המנורה, ומי מעלה אברים

---

12 מהאצבע, ועי״ז לא ירגישו כשיערים להוציא שניהן כדי שיכלה המנין
☞ בו: 11)*בגורל וכלעיל, שבו יתפייס כל א׳: 12)*ומי שזכה בתרומת הדשן; הוא
ג״כ מסדר המערכה, וג״כ מעלה ב׳ גזרי עצי׳ למזבח, ומכניס ג״כ
מחתה מלא׳ גחלי׳ ממזבח החיצון למזבח הפנימי, להקטיר עליה
קטורת [רמב״ם פ״ו מתמידין]. ולא הפיסו כל הד׳ פייסו׳ בפעם א׳?
משום בבית אלהי׳ נהלך ברגש, דזהו כבוד הקב״ה להשמיע כל פעם
קול המון עם רב בעזרה. מיהו כל זה בשאר ימים; אבל ביו״כ
לבעל המאור לא הי׳ פייסו׳ כלל, דהרי עבודת יו״כ אינן רק בכה״ג.
ולרמבן הפיסו עכ״פ למכשירי עבודה, דהיינו תרומת הדשן, [ואפ״ה מיהרו
ותרמו מקלות מפני קולשא דכה״ג, מדעבודת היום מרובה, והכל מוטל
עליו לבדו], לדישון מזבח הפנימי ומנור׳, ולהכנסת מחת׳ גחלי׳ למזבח פנימי, לכל
אלו פייסו, הרי ג׳ פייסו׳; ופייס ד׳ מי מוליך האיברי׳ לכה״ג שיזרקם לאשי׳
[אבל על מירק שחיט׳ שהי׳ נמי ע״י אחר, [כפ״ג מ״ד], אפ״ה לא הפיסו דכ״ל
ודאי׳ צריך המירוק שיהי׳ סמוך ומיד לשחיט׳, עשהו הסגן או ראש בית אב
שהיו באותו יום התמיד כמוכני׳ לכה״ג [כפ״ג מ״ט]. ובני הרב המאה״ג
מהו׳ ברוך יצחק שליט״א תירץ, או משום דמירק אינו מעכב [כיומא דל״א]
או משום דכשר בזר; ואע״ג דשחיט׳ נמי כשר בזר כל יום, ואפ״ה הפיסו
עליה, היינו משום דתחלת עבודה דיומא הוא [כיומא כו״ב]. ולרמבם הפיסו
ביו״כ רק לתרומת הדשן ולדישן מזבח הפנימי. והריטבא
כתב דלרמבם רק עבודת היום ממש הן בכה״ג דוקא, אבל
תמידין ועבודות שנייכות בשאר ימים, רק מדרבנן צריכין כה״ג
[וק״ל מהא דאמרי׳ בש״ס [יומא דיב״א] גמירי ה׳ טבילו׳ וכו׳, ואי תמידין רק
מדרבנן, היכא משכח״ל דגמירי ה׳ טבילו׳? וכ״ל דרמבם לטעמי׳ דגמירי לאו
הלממ״ס [כתשו׳ חו״י קצ״ב אות ל״ב ל״ד ל״ו]. מיהו גם בל״ז לא ק׳ מידי,
דמצינו כמה פעמי׳ בש״ס דקאמ׳ בפירוש הלממ״ס, ואינו דוקא, רק ר״ל דבר
חזק כהלממ״ס, כדאמרי׳ [נדרי׳ לז״ב] כתיבין ולא קריין הלממ״ס, וקא חשיב
התם כמה קראי דנביאי׳ וכתובי׳; וכמו כן [פסחי׳ קי״ב] אמרי׳ דזוגות הלמ״ס
ושם בסוף הענין אמרי׳ דמאן דלא קפיד לא קפדינן, ודוחק לומר שגם זה הלמ״ס.
וכמו כן מצינו במסכ׳ ידים פ״ד מ״ג. ועוד הרבה.]: 13)התמיד: 14)דמו,

וארבע, הראש והרגל, הראש באחד והרגל בשנים[40]. העוקץ והרגל, העוקץ בשנים והרגל בשנים. החזה והגרה, החזה באחד, והגרה בשלשה. שתי ידים בשנים. ושתי דפנות בשנים. הקרבים, והסלת והיין בג' ג'. במה דברים אמורים בקרבנות צבור, אבל בקרבנות היחיד אם רצה להקריב מקריב[41]. הפשיטן וניתוחן של אלו ואלו[42] שוין[43]:

פרק ג אמר להם הממונה[1], צאו וראו[2] אם הגיע זמן השחיטה[3]. אם הגיע, הרואה אומר ברקאי[4]. מתיא בן שמואל אומר[5], האיר פני כל המזרח[6], עד שבחברון[7], והוא אומר הן: ב ולמה הוצרכו לכך, שפעם אחת, עלה מאור הלבנה[8] ודימו שהאיר מזרח, ושחטו את התמיד, והוציאוהו לבית

לוגין, ובאיל ד' לוגין . מיהו לא חלקום באיל לב' כהני', רק ב' הזוכין נושאין ביחד, וכ"כ ג' ג' שבפר : 40)ב' כהנים נושאין
41 הרגל : 41)*א"צ פיים לנתחים, דיכול כהן א' להקריב הכל ; אבל עכ"פ צריך פיים מי יקריבנו, דאל"כ אתו לאנצויי [כן נ"ל, ובהא מיושב רשי יומא ד"ב יע"ב ד"ה מי ידעינן] : 42)של יחיד וציבור : 43)*שכשרין בזר, וא"צ פיים :

פ"ג 1)*ר"ל ביוה"כ כבשאר ימים, בקר שהפיסו אומר הממונה על הפיים והוא הסגן [כסנהדרין יט"א, וסוט' מב"א] צאו וכו' : 2)ממקום גבוה שבעזרה : 3)של תמיד שפסול בליל' : 4)הבריק השחר : 5)°הוא הממונה על פיים [שקלים פ"ה מ"א] : 6)זה מאוחר יותר מברקאי : 7)*ר"ל שחוזרין ושואלין אותו, האם הגיע ככפי האור עד שבחברון? ולא אמרו עד חברון? אלא להזכיר זכות אברהם הטמון בחברון, שהשכים ג"כ להקריב בנו, והוא תקן תפלת שחרית שכנגד תמיד של שחר : 8)*יום המעונן הי', שאז אור הלבנה מפליע בעלייתו כשחר ; ולאו ביוה"כ הי' מעשה דאז ליכא לבנה בשחר : 9)ושחטו

השלישי, חדשים לקטרת בואו והפיסו[28]. והרביעי חדשים עם ישנים[29], מי מעלה אברים מן הכבש למזבח[30]: ה תמיד[31] קרב, בתשעה, בעשרה, באחד עשר, בי"ג, לא פחות ולא יותר, כיצד, עצמו[32] בתשעה[33]. בחג[34], ביד אחד צלוחית של מים[36], הרי כאן עשרה. בין הערבים, באחד עשר. הוא עצמו בתשעה, ושנים בידם ב' גזירי עצים[37]. בשבת באחד עשר, הוא עצמו בתשעה, ושנים בידם שני בזיכי לבונה של לחם הפנים. ובשבת שבתוך החג, ביד אחד צלוחית של מים: ו איל[38] קרב באחד עשר, הבשר בחמשה[380] הקרבים והסולת והיין בשנים שנים[39]: ז פר, קרב בעשרים

ות"ק סבר דהגדול יותר באברים קרב תחלה: 28)*כך הכריזו בעזר', ור"ל מי שבבית אב של היום שלא זכה עדיין בקטורת כל ימיו, יבוא לפיים זה, דלא הניחו לשום אדם לשנות בה, דהזוכה בה מתעשר. וכבר אמרנו דהזוכה בתרומת הדשן זכה במחתה. ולר"ב [תמיד פ"ה מ"ה] הזוכה בקטורת מכבד המחתה לאוהבו: 29)מי שזכה כבר או לא; שכולן שוין בה: 30)*הוא המקטירן במזבח [עי' שקלים פ"ח 40]; וזהו פיים ד'. ולריטב"א [יומא פ"ב], לא העלם רק עד סמוך למזבח, ואח"כ מי שזכה בזריקת הדם הוא הזוכה ג"כ בהקטרתן במזבח: 31)*הוא כבש. וכל כבש צריך שיהי' תוך שנה ראשונה, ואפי' הוסיף שעה א' פסול. ואיל צריך שיהי' ל"א יום תוך שנה שניי', ולא יותר מב' שנים, ועגל ושעיר עיזים דינן ככבש; משא"כ שעיר דינו כאיל. אבל פר לא יהי' פחות מב' שנים ולא יותר מג' שנים [כסף משנה פ"א ממעשה קרבנות הי"ד]: 32)*ר"ל כל השייך לעצמו כלעיל [מ"ג]: 33)ה' לאברים, א' לקרביים, ג' לחביתין ולסולת ויין, כלעיל: 34)ר"ל בסוכות: 36)[קריגכען] מים שמנסכין בחג על המזבח בבוקר: 37)*להוסיף על המערכה; אבל ב' גזירין שבבוקר, הזוכה בתרומת הדשן מעלן: 38)°הוא בן ב' שנים כנ"ל: 380)כבכבש לעיל: 39)*דהסולת בכבש הי' עשרון, ובאיל ב' עשרוני', והיין בכבש הי' ג'

ואת היין[24]: **ה** קטורת של שחר, היתה קריבה בין דם לאברים[25]. של בין הערבים, בין איברים לנסכים, אם היה כהן גדול זקן או איסטנים[250], מחמין לו חמין[26], ומטילין[27], לתוך הצונן, כדי שתפוג צינתן[28]: **ו** הביאוהו לבית הפרווה[29], ובקדש היתה, פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם, קדש ידיו ורגליו, ופשט, רבי מאיר אומר פשט וקדש ידיו ורגליו, ירד וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן[30] ולבש וקדש ידיו ורגליו: **ז** בשחר[300] היה לובש פלוסין[31] של שנים עשר מנה, ובין הערביים[310], הנדוין[32] של שמנה מאות זוז, דר"מ, וחכמים אומרים, בשחר היה לובש של שמנה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל ל' מנה[33]. אלו

הטבה היא הדלקה, שמדליק הנרות גם ביום [עיי' כ"מ פ"ג מתמידין הי"ג] : 24
24)*להכי פרט כאן הראש, ולא תני גבי' הרגל, רק כללו עם האברים? דקמ"ל דא"צ להקריבו עם הראש, כסדר שהעלהו לכבש. ולא זכר כאן סולת? דבכלל באיברי' משייך לתמיד; ולאאמ"ו הגאון זצוק"ל, סולת בכלל נסכיהן, ולא פרט כאן כל א' לבד, מדבל"ז הכל בכוה"ג, משא"כ לעיל [פ"ב מ"ג] : 25)*לאו דוקא, דהרי הטיב גם ב' נרות בנתיים? רק קמ"ל דלא הי' זריקת הדם והקטרת האברים רצופין : 250)[אסטעגעאס] בלשון יון הוא אדם קלש : 26)*מים חמין מעיו"כ, או עששית מלובן מעיו"כ : 27)ביו"כ : 28)*שתסור צינתן. מיהו בכיה"ג בריא, לא, דהרי מצרף ומחזק העששית ע"י שמטילו לצונן כשהוא מלובן; דאע"ג דהך צירוף אינו דאו', אי משום שאינו כלי, אי משום שאינו מתכוון [ואע"ג דנפסיק רישא אפי' אינו מתכוון כמתכוון דמי? הכא אינו פסיק רישא; ולצדוק אפי' הוא פסיק רישא, כשאינו נהנה שרי מדאו'] ? עכ"פ שבות הוה, ושבות שא"צ לא התירו במקדש: 29)כך נקראת הלשכה כשם בונאה: 30)מכנסים כתונת מצנפת אבנט : 300)*שלובש בגדי לבן, להכנסת קטורת ודמים לק"ק : 31)בוץ דק מאד: 310)שלובש לבנים להוצאת כף ומחתה: 32)לובש בגדי בוץ לבנים הבאים [עאינדיען] : 33)קמ"ל דשרי לפחות משל שחרית

השריפה[9]. הורידו כהן גדול לבית הטבילה[10], זה הכלל היה במקדש[100], כל המיסך את רגליו[11], טעון טבילה וכל המטיל מים, טעון קידוש ידים ורגלים[12] : ג אין אדם נכנס לעזרה[120] לעבודה[13], אפילו טהור, עד שיטבול. חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום[14], וכולן בקדש על בית הפרוה[15], חוץ מזו בלבד[16] : ד פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם[17], פשט ירד וטבל עלה ונסתפג[18], הביאו לו בגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו[19], הביאו לו את התמיד קרצו[20], ומירק אחר שחיטה על ידו[21], קבל את הדם וזרקו, נכנס להקטיר קטורת של שחר, ולהטיב את הנרות[23], ומקריב את הראש ואת האיברים, את החביתין

שמא יארע ביו"כ טעות אחר : 10)מהדר אדלעיל, דלאחר שאמר הוא' הן, הורידו וכו' : 100)*ר"ל אפי' הי' כבר במקדש, שכבר טבל קודם שנכנס, כי כך דינו, אפ"ה כל וכו' : 11)*כך נקרא העושה צרכיו, שכורע ומסכך גופו על רגליו : 12)*עומד ומניח כל יד על רגל הסמוך לה, ורוחצם מהכיור. מיהו בבוקר בלא"ה ג"כ טובל ומקדש : 120)לעזרת ישראל : 13)לאו דוקא : 14)*דה' פעמים מחליף בגדיו ביו"כ, ובכל פעם מקדש ופושט וטובל ולובש ומקדש : 15)*לשכה בעזרה שנקראת כך בשם בונאה : 16)דהראשונה טובל בחול, במקוה שע"ג שער המים, שהי' בצד לשכתו : 17)*להזכירו ולהעם, שהיום יעבוד ג"כ בבוץ, ולא בבגדי זהב לבד, להכי פרסו סדין בוץ על פתח המקוה : 18)*נתקנח שלא ילכלך הבגדי' : 19)מקיתון זהב ולא מהכיור, כדי לכבדו ; ולא קידש אפשיטת בגדי חול ; אבל מקדש בסוף עבודת היום, כשלבש בגדי חול : 20)ר"ל הרגו ; ונקרא כך ? מדלא שחט רק רוב ב' הסימנים, כדי שימהר הכוה"ג לקבל הדם דכל עבודת היום אינן כשרות רק בו : 22)°ר"ל גמר אחר השחיטה בשבילו ; וי"א דעל ידו ר"ל סמוך לו : 23)*מנקה נ' [לאמפען] הנותרים, דה' נרות כבר הטיבו הכהנים קודם הקטרה [ולרמנס

ושם שני שעירים וקלפי [42], היתה שם, ובה שני גורלות [420], של אשכרוע [43] היו, ועשאן בן גמלא [44] של זהב, והיו מזכירין אותו לשבח: י בן קטין [45] עשה שנים עשר דד לכיור [46], שלא היו לו אלא שנים. ואף הוא עשה מוכני [47] לכיור, שלא יהיה מימיו נפסלין בלינה [48]. מונבז המלך [480] עשה כל ידות הכלים [49] של יום הכיפורים של זהב [490]. הילני אמו עשתה נברשת [50] של זהב על פתחו של היכל [51]. ואף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה [52]. נקנור נעשו נסים לדלתותיו [53], והיו מזכירין אותו לשבח:

כמשרע"ה שאהרן וחור תמכו ידיו; ולפענ"ד, משום שבא עכשו למזרח העזרה בין העם, אינו ראוי שילך יחידי, ויפנו לו ב' אלו לפניו המקום:
[42]*[לאָז קעסטכען] : [420][לאָזע] : [43][בוקסבוים האָלץ] :
[44]יהושע בן גמלא כה"ג : [45]כה"ג הי' : [46]*כדי שי"ב כהני' שזכו בתמיד כלעיל [פ"ב מ"ג] יקדשו בב"א, דהשוקט א"ל קדוש. מלבשר בזה : [47][ראד] : [48]שע"י המוכני משקעין הכיור בבור, ויהיו מימיו מחוברין ולא יפסלו בלינה : [480]*לרשי [ב"ב די"א] מורע שמונבז הי' הוא והילני אמו. ובב"ר [פמ"ו] איתא דמונבז וזוטוס, בניה של הילני המלכה נתגיירו; וכמו כן איתא ביוסיפון רומי [ספר ב' פ"ב], שהיו מלכי אדיאבני [הוא מחוז באראביען] ונתגיירו בצנעה, ואחרי מות אזיאטי הוא בזיטוס, מלך מונבז, ומונבז זה קודם שמלך הלך הוא והילני אמו לירושלים ושהו שם כמה שני'. וגם אחרי מלכו, כשאדו בניו גרי צדק על אדמת הקודש, [כנזכר יו"א], ועי' ספר יוחסין [דקו"א] ועי' מאור עינים [פנ"א ונ"ב] :
[49][האנדגריף] : [490]בקתות הסכיני' וכדומ', שא"א לעשות הכלים עצמן מזהב : [50]מנורה : [51]*ומפני שההיכל גבוה ק' אמה [תוי"ט מדות פ"ד], ועומד בראש הר הבית, לפיכך כשהחמה עולה, הי' הנברשת שעשוי מזהב מוליד מבריק ומתנוצץ, והיו יושבי ירושלים יודעין שהגיע זמן ק"ש : [52]°שלא יצטרכו לשלשל ס"ת לכתוב ממנה : [53]*שהביא דלתות נחושת קלל [מעססינג גל"א] לביהמ"ק, ובשעמד שער נים, הטיל

משל צבור (נ"א נוטל מן ההקדש), ואם רצה להוסיף, מוסיף משלו [330]: ח בא לו אצל פרו [34], ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח [35], ראשו לדרום ופניו למערב [36] והכהן עומד במזרח ופניו למערב, וסומך שתי ידיו עליו [37] ומתודה, וכך היה אומר, אנא השם [38], עויתי, פשעתי, חטאתי לפניך אני וביתי [380], אנא השם, כפר נא לעונות, ולפשעים, ולחטאים, שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך, אני וביתי, ככתוב בתורת משה עבדך, כי ביום הזה יכפר עליכם וגו', והן עונין אחריו [39] ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד: ט בא לו למזרח העזרה, לצפון המזבח [40], הסגן מימינו וראש בית אב [400] משמאלו [41],

---

ולהוסיף משל ערבית, רק שיהי' הכל ביחד ל' מנה: 330)במתנה גמור' להקדש: 34)שצריך להביא הפר משלו: 35)*בצפון העזרה; דאע"ג דכל צפון העזרה כשר לשחיטה, אפ"ה משום חולשא דכוה"ג, מקרבין השחיטה להיכל, שלא יכביד עליו הולכת הדם: 36)*בדין הי' שיהי' אחוריו למזבח, כדי שיהי' ראשו להיכל, רק חששו לגנאי המזבח, כשיגלה בית הרעי כשיטיל גללי', לכן העמידוהו אחוריו לצפון
38 כאילו בא מצפון, ומעקם פניו להיכל: 37)*מניחן בין ב' קרניו: 38)*לפי שאמר כאן השם ככתבו, להכי לא הזכירו התנא [כ"כ רתוי"ט, ותמהני מלשון פ"ד מ"א, לה' חטאת שבשמו הזכירו ככתבו, דהרי הוא בכלל היוד פעמים שהזכירו ככתבו ביו"כ [כיומא דל"ט ב], ואפ"ה קאמר התנא לה'? ואפשר דהתם א"צ תנא להזכיר כך, מדכבר כתוב בתורה גורל א' להויה —. וצ"ע]: 380)עי' פ"ד 16.7: 39)*בהשתחוי', דכששמעו השם ככתבו השתחוו וענו ברוך וכו': 40)*דמפני שהי' עוד זמן רב קודם שחיטת השעיר ודויו עליו, להכי לא הכניסו השעירי' ג"כ בין האולם למזבח, מחשש גללים: 400)*של אותו יום; שכל בית אב הי' להם ראש: 41)*כאן היו צריך ללכת הסגן מימינו, מפני שצריך שיאמר לכוה"ג כשיעלה השם בימינו, הגבה ימינך! ובית אב צריך מה"ט להיות משמאלו, לומר לו כשיעלה השם בשמאלו, הגבה שמאלך! [כרפ"ד]; וי"א משום דהולך עכשו לכפר על הצבור ע"י השעיר, צריך להיות

הסגן בימינו [5] וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו, הסגן אמר לו אישי [6] כהן גדול, הגבה ימינך, ואם של שם עלה בשמאלו. ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך, נתנן על שני השעירים [7] ואומר לה' חטאת [07], רבי ישמעאל [80] אומר לא היה צריך לומר חטאת, אלא לה'. והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד [8]: ב קשר לשון של זהורית [9] בראש שעיר המשתלח [10] והעמידו כנגד בית שלוחו [11]. ולנשחט [12] כנגד בית שחיטתו [13]. בא לו אצל פרו שנייה [14] וסומך שתי ידיו עליו [15], ומתודה. וכך היה אומר, אנא השם, עויתי, פשעתי, חטאתי [16] לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, ככתוב בתורת משה עבדיך, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו, והן עונין אחריו, ברוך שם כבוד מלכותו

---

[3]) *כך נקרא כל הר זקוף וקשה כאבן [יומא סז"ב]: [5]) ר"ל שעומד לימינו של כה"ג: [6]) אדוני: [7]) הגורל שהעלה בימין הניח על השעיר שעומד מימינו, ואותו שבשמאל הניח על השעיר שבשמאלו: [07]) *ואע"ג דבנדרי' [ד"י יג"ב] אמרי' דלא לימא, לה' עולה לה' שלמי', דלמא ממליך אחר שאמר לה', ויהי' מזכיר השם לבטלה [תוס' ישנים הכא]? נ"ל דהתם בנדבה, משא"כ הא בחובה. ותו דכבר הניח הגורלות, להכי תו לא קיישי' שמא ממליך: [80]) כוה"ג הי': [8]) *כך אומרי' בהשתחוי', מדהזכיר השם ככתבו [עיי' פ"ו 14]: [9]) *כמר סרוק [קארמאזין]: [10]) בין קרניו: [11]) *פני השעיר כנגד שער המזרח שדרך שם יוליאוהו: [12]) הי' קושר זהורית: [13]) ר"ל בצוארו, שלא יתחלפו זה בזה, ולקחו זהורית מדכתיב אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, והי' סימן טוב לישראל שילבין הזהורית שבשעיר המשתלח כשהשליכו מהצוק; והזהורית שבשעיר הנשחט, כששחטוהו תלו הזהורית על פתח ההיכל, וכשהגיע השעיר הנשלח להמדבר, הי' זה הזהורית שעל הפתח מלבין [. ספ"ו]: [14]) ר"ל פעם ב': [15]) בין קרניו: [16]) *זו דברי ר"מ, שכאמר והתודה עליו עונות בני

יא ואלו לגנאי, של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים [54]. של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת [55]. הגרוס בן לוי [550] היה יודע פרק בשיר [56] ולא רצה ללמד. בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב [57]. על הראשונים נאמר זכר צדיק לברכה, ועל אלו נאמר [58] ושם רשעים ירקב:

פרק ד טרף בקלפי [1], והעלה שני גורלות [2], אחד כתוב עליו לשם, ואחד כתוב עליו לעזאזל [3]

א' ליס, וכשרצו להטיל השני', הצטער להתייגע לריק, והניח א"ע עליה, ואמר הטילוני עמה; מיד נח הים; כשבאו לנמל, היתה גם האחרת מבלבלת מתחת הספינה —. ולזכרון הנס, העמידו הדלתות הללו, בשער מזרח שיהיו נגד פתח ההיכל: 54)*דמעשה כתיבה פרוצה, נוח להשבר, אם לא שיאפוה מקוף לתנור, ועי"ז לא נאפה
55 יפה ומתעפש; אבל אלו ידעו לאפותו בתנור שלא ישבר: 55)*מכירין
☞ היו בעשב שנקרא מעלה עשן, שעל ידו עשן הקטורת מתמר ועולה כמקל, ולא יפליג לכאן ולכאן [ותמוה דבשם אמרי' דהביאו אומני' מאלכסנדרי', שלא ידעו עשב הנ"ל, והרי אמרי' [יומא נג"א] אם חסר מעלה עשן חייב מיתה? [ועמג"א קל"ב ה'] וכ"ל דהרבה מיני מעלה עשן היו דהיינו עשבים השומרים שלא יתפזר הקטורת, רק יעלה עשן; אבל המין המובחר שמתמר כמקל, ומתקפל על כותלי הבית [בש"ס], הי' להם בסוד: 550)*ממונה על השיר, [בשקלי' פ"ה]: 56)*הכרעת קול נעימ' [ווערגאליאן] ע"י תנועות
58 אצבעותיו על פיו: 57)*שקשור ד' קולמסין בד' אצבעותיו וכותב שם הוי' רצוף,
☞ דכך מצוה לכתבו [בי"ד רע"ו]: 58)*נ"ל דלהכי לא תני ,, על האחרונים" דלא למכלל בהדייהו גרמי ואבטינס, שמלאו תשובה, שלא יעבוד בכך ע"ז, להכי קאמר על אלו, ר"ל קמצר ודומיו שלא התנצלו: [מ"ה, שתפג ניכהן; כ' רבינו אאמ"ן הגאון ז"ל וז"ל, וזהו כר"ש דפוטר באינו מתכוון לאיסור, והק' תוס' הרי מודה ר"ש בפסיק רישא? נ"ל מדכתבה אחר שסילק ידו שרי, כניצוד אחר שסילק ידו [במג"א שט"ז]; ואף דהתם שאני דמחוסר ביאת צידה, ומשא"כ כשאינו מחוסר מעשה, מדמחייב באפיי' אף דאפה אחר שסילק ידו [בשבת ד"א]? התם מכוון לאפותו, ומשא"כ הכא לא מכוין לאיסור:

פ"ד 1)*ר"ל הכה"ג קוטף מהר הגורלות מתוך הקלפי, שלא יתכוון להעלות של שם מימינו, שזה סי' יפה לו. וי"א טרף בקלפי ר"ל נענע הקלפי, כמו גלים טרופות: 2)א' בימין וא' בשמאל:

מכנים . בכל יום היתה כבדה [28] והיום קלה [29]. בכל יום היתה ידה [30] קצרה והיום ארוכה [31]. בכל יום היה זהבה ירוק, והיום אדום [32], דברי רבי מנחם. בכל יום מקריב פרס [33] בשחרית ופרס בין הערבים, והיום מוסיף מלא הפניו [34], בכל יום היתה דקה, והיום דקה מן הדקה [35]: ה בכל יום כהנים עולין במזרחו של כבש ויורדים במערבו [36], והיום כהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע [37] (נ"א והיום עולים באמצע ויורדים באמצע) רבי יהודה אומר, לעולם הכהן גדול עולה באמצע ויורד באמצע . בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור והיום מן הקיתון [38] של זהב , רבי יהודה אומר, לעולם כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הקיתון של זהב : ו בכל יום היו שם ארבע מערכות [39] והיום חמש [40], דברי רבי מאיר , רבי יוסי אומר, בכל יום שלש [41] והיום ארבע רבי יהודה אומר, בכל יום שנים [42] והיום שלש :

בירידתו מהכבש, שהמחתה צריכה להיות גדושה, מפני הכבוד : 28)שהי' דופנה עב : 29)דופנה דק : 30)[האנדגריף] 31)כדי שתהי' זרוע הכוה"ג מסייעתו כשיקפון בפניס [עי' פ"ה מ"א] : 32)*שחשוב ביותר מזהב ירוק ; 33)*קטורת משקל קלי מנה : 34)דמלבד שיעור הכ' ל שמקטיר במזבח הזהב, מקטיר ג"כ מלוא חפניו בק"ק : 35)*זו שמכניס לק"ק : 36)*דכבש הי' בדרום במזבח, והעולה בה פונה לימינו, שהוא למזרח הכבש, דכל פינות שאדם פונה, ראוי שיהי' לימין ; ומה"ט כשיורדים, יורדים במערב הכבש , שהוא לימין היורד : 37)משום כבודו , שהולך במקום הנאות להלוך : 38)[קריגכען] : 39)*בד' מקומות על מזבח החיצון, היו עצים ואש סדורו' ; א' מערכה גדולה להקרבת איברי התמיד, הב' לגחלי' לקטורת, הג' לקיום האש, הד' לאברי תמיד של בין הערביים שמאתמול שלא נתעכלו עדיין : 40)דמוסיף א' לגחלי' לקטורת שבק"ק : 41)דס"ל דאברים שנתותרו מתמיד של בין הערביים, נשרפין במערכה גדולה : 42)דס"ל דא"כ א' לקיום האש :

לעולם ועד[17]: ג. שחטו[170] וקבל במזרק את דמו, נתנו למי שהוא ממרס בו[18] על הרובד הד׳ שבהיכל[18] כדי שלא יקרש. נטל[20] את המחתה ועלה לראש המזבח ופנה גחלים אילך ואילך, וחתה[21] מן המעוכלות הפנימות[22], וירד[220], והניחה על הרובד הרביעי שבעזרה[23]: ד בכל יום[24], היה חותה בשל כסף ומערה בתוך של זהב[25], והיום חותה בשל זהב ובה היה מכניס[26]. בכל יום חותה בשל ד׳ קבין ומערה בתוך של ג׳ קבין[27], והיום חותה בשל ג׳ קבין, ובה היה מכניס[26]. רבי יוסי אומר, בכל יום חותה בשל סאה ומערה בתוך של ג׳ קבין, והיום חותה בשל שלשה קבין ובה היה

ישראל, לכל פשעיהם, לכל חטאותם; אבל יכ"א, חטאתי, עויתי פשעתי, דחטא שוגג, ועון מזיד, פשע מרד, והרי צריך להתוודו׳ על הקל קל תחלה; ואף דהקרא זכרם להיפך? הכי קאמר קרא ע"י שיתוודה עוונות ופשעים, יתהוו ויתהפכו כולן לחטאים, ר"ל לשגגות: 17)*בהשתקוי׳, מלהזכיר השם ככתבו: 170)*אבל לא קרצו, כלעיל [פ"ג 120]? דעבודת היום מלאו׳ אין כשר רק בו, ואף דצריך לקבל הדם מהר, לגבי עבודת היום זריז הוא [כיומ׳ ד"ע ע"ב], ובל"ז יזהר לקבל מהר: 18)ר"ל להניע ולמעך בדם שלא יקרש עד אחר שיקטיר הקטורת ויכנים הדם [תרגום או נועך, דוריס]: 19)*בש"ס קאמר שמהיכל, ור"ל שעומד הממרס, על השורה הד׳ שבאבני הרצפה מפתח ההיכל ולחוץ: 20)הכוה"ג: 21)*ר"ל לקח גחלי׳ בוערות במחתה: 22)ר"ל מהגחלים שבאמצע האש שנתאכלו היטב, שלא יהיו כאודים שמעלים עשן: 220)מהמזבח: 23)°ר"ל הניח המחתה על הרצפה אצל הממרס בדם, אבל המחתה העמיד לצד חוץ מההיכל, דהיינו לצד „ העזרה, מלאינו רק מכשיר לקטורת; משא"כ הדם דאיהו גופי׳ מכפר, העמידו לצד פנים סמוך „ להיכל [כן נ"ל]: 24)כשחותה גחלי׳ לקטורת בכל יום: 25)*ולא חתה בשל זהב שלא להפסיד ממון של ישראל: 26)שלא להטריח הכוה"ג: 27)*דג׳ קבין הי׳ השיעור להקטרת הקטורת. ולא לקח ביד בשל ג׳ קבין? מדמתפזרים גחלים

23

לצפון, הופך פניו לדרום, מהלך לשמאלו עם הפרוכת [14] עד שהוא מגיע לארון [15]. הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הבדים [16], צבר את הקטורת על גבי גחלים, ונתמלא כל הבית כולו עשן [17], יצא ובא לו בדרך בית כניסתו [18], ומתפלל תפילה קצרה בבית החיצון [19], ולא היה מאריך בתפילתו שלא להבעית את ישראל [20]:
ב משניטל הארון [21], אבן היתה שם [22], מימות נביאים ראשונים [23], ושתייה היתה נקראת [24] גבוהה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן [25]: ג נטל את הדם, ממי שהיא ממרס בו, נכנס למקום שנכנס [26] ועמד במקום שעמד [27], והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה [28], אלא כמצליף

עיניהן מק"ק : 12)נכנס בפריצת הדרום ומהלך בין הפרוכות : 13)ר"ל עד פריצת הצפון : 14)*ויניחו לצד הארון : 15)*ר"ל מקום ארון, דבבית שני מיירי, ושם לא הי' ארון : 16)*בין הבדים : 17)*ר"ל המתין בק"ק עד שנתמלא הבית עשן : 18)*ר"ל הולך לאחוריו ופניו לארון : 19)*ר"ל בק"ק מקום הרוממות אינו מהראוי שישהה להתפלל על גופניו', רק בהיכל התפלל בקצרה, על שיווי מזג השנה, שהוא סבה לבריאות ; ואח"כ שיתקיים מלכותם ושררותם של ישראל ; ואח"כ על פרנסתם והצלחתם ; ואח"כ על המטר שלא יעצר : 20)*שיחשבו שמת, דשלא הי' הכוה"ג ראוי, או אם הקטיר כצדוקי' [פ"א מ"ז] הי' נדחף מק"ק מת : 21)*דנבוכדנצר נטלו. וי"א דיאשי' גנזו כשהתנבאו לו שיחריב הבית :
23 22)*באמצע ק"ק : 23)*דוד ושמואל [כסוט' מח"ב]. ונ"ל דר"ל בימיהם נתגלה האבן, ולא שהנביאי' הניחוהו, דהרי בסיפא אומרי' שנקרא שתיה, ואומרי' בש"ס משום שמשם נברא העולם, ודוחק לומר דר"ל שממקומו נברא העולם] : 24)שממנו הושתת ונתיסד העולם : 25)המחתה : 26)בק"ק : 27)בין הבדים : 28)ר"ל לא שיזה א' למעלה בקוד הכפורת וז' למט' על עוביה, רק על הארץ נופלי' כולן ולא נגעו בכפורת : 29)*ר"ל כמכה בשבט, שכשמרים ידו מתחלה גב ידו למטה, ואח"כ למעלה, ה"כ בהזא' שלמעלה גב

פרק ה הוציאו לו [1] את הכף [2] ואת המחתה [3], וחפן [5] מלא חפניו [6], ונתן לתוך הכף, הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו, וכך היתה מידתה [7]. נטל את המחתה [70] בימינו, ואת הכף בשמאלו [8]. היה מהלך בהיכל, עד שהגיע לבין שתי הפרוכות המבדילות בין הקדש ובין קדש הקדשים, וביניהן אמה [9]. רבי יוסי אומר, לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד [10], שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. החיצונה היתה פרופה [100] מן הדרום [11], והפנימית מן הצפון [110]. מהלך ביניהן [12] עד שמגיע לצפון [13]. הגיע

פ"ה 1)ר"ל הביאו לו לכה"ג מלשכת הכלים את וכו': 2)[לעפפעל] זהב: 3)*מלאה קטורת: 5)מהקטורת: 6)*מלוא פיסת ב' ידיו: 7)הכף הי' כמדת חפניו ממש, דבפנים מחזיר הקטורת מהכף לחפניו ומקטיר: 70)של גחלים: 8)*אף שקטורת שבכף חשוב טפי ממחתה, לוקח המחתה בימינו, דמרובה וכבדה טפי, ואפי' ר' ישמעאל כוה"ג, שחפינתו טפי משיעור הגחלי'? אפ"ה צריך מחתה בימין, מדהיא חמה [ובזה מתורץ רשי דווו"א ד"ה אפילו, דהוא לכאו' דלא כש"ס יע"ש]. ואף דהולכה בשמאל פסולה, זהו בדם אבל בקטורת אינו רק מדרבנן, ובלא אפשר לא גזרו: 9)*שבבית ראשון הי' בין היכל לק"ק כותל גבוה ל' אמה, כגובה ההיכל ועובי הכותל אמה, ובבית שני עשו ע"פ הנביא גובה ההיכל עד תקרת העליי', מ' אמה, ומדלאי אפשר לעמוד כותל דק כזה בגובה מ', היו צריכים לעשות פרוכת בין היכל לק"ק, כמו במשכן, ונסתפקו אם קדושת הכותל כלפנים, וא"כ ראוי לתלות הפרוכת לחוץ מאותה אמה, או דקדושתה כלחוץ, וראוי לתלות הפרוכת לפנים מהאמה, לכן עשו ב' פרוכת, א' לפנים מעובי האמה, וא' לחוץ מהאמה: 10)*ס"ל דעובי אותה אמה כלפנים: 100)[אנגעהאקט]: 11)ת"ק קאמר לה, ור"ל שהפרוכת שהי' על כל פני המערב, מכותל צפון עד דרום, שפתה שבדרום כאחזת בקרס זהב לאחוריו ונכפל לצד חוץ, שיהי' עומד פתוח שם: 110)*ולא פרפו גם הפנימי לצד דרום, שלא יזונו הכהני' שבהיכל

מתחיל, מקרן מזרחית צפונית, מערבית, מערבית דרומית, דרומית מזרחית, מקום שהוא מתחיל בחטאת על מזבח החיצון, שם היה גומר על מזבח הפנימי [37]. רבי אליעזר אומר במקומו היה עומד ומחטא [38]. ועל כולן היה נותן מלמטה למעלה, חוץ מזו שהיתה לפניו, שעליה היה נותן מלמעלה למטה [39]: ו הזה על טהרו של מזבח [40] ז' פעמים, ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון [400], ושל מזבח החיצון [41] היה שופך על יסוד דרומי. אלו ואלו [42] מתערבין באמה [43] ויוצאין לנחל קדרון [430] ונמכרין לגננין [44] לזבל, ומועלין בהן [45]: ז כל מעשה יום הכפורים האמור על הסדר [46], אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום, הקדים דם השעיר לדם הפר, יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר. ואם עד שלא גמר את המתנות שבפנים [47] נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה מבפנים [470]. וכן בהיכל [48], וכן במזבח הזהב,

---

מדמסבבו בהלוכו: 37)*ר"ל המזה דם חטאת חצוני על ד' קרנות מזבח חיצון, מתחיל בקרן דרומי' מזרחית, ודם חטאת פנימי זה שנותן על ד' קרנות מזבח הפנימי, שם הי' גומר בקרן הנ"ל: 38)*שהולך לקרן צפונית מזרחית, ומשם נותן המתנות לכל הקרנות: 39)שלא יזוב הדם לבית יד כתנתו: 40)גלויו של מזבח, שחותה האפר שעל המזבח אילך ואילך, ומזה על גלויו: 400)*עי' פסקי' פ"ה 41.: 41)ר"ל שירי דם חטאת חצוניות: 42)שירי חצונית ופנימית: 43)הוא נחל שבעזרה. והדם שותת מהיסוד להרצפה, ומשם להנחל: 430)*עמק שאצל מי קדרון: 44)[גערטנער]: 45)*מדרבנן אסורי' בהנא' בלא דמים דמלאו' מדנעשה מצותן אינן במעילי': 46)כל העבודו' שבבגדי לבן שק"ק ובהיכל: 47)בק"ק: 470)*וצריך ג"כ לחזור ולחפון ולהקטיר קטורת, דקטורת שחפן קודם שחיטת הפר, פסול: 48)בנשפך

וכך היה מונה, אחת, אחת ואחת [30], אחת ושתים, א' וג', א' וד', א' וה', א' וו', א' וז', יצא והניחו על כן [31] הזהב שבהיכל: ד הביאו לו את השעיר [32], שחטו וקבל במזרק את דמו, נכנס למקום שנכנס [26], ועמד במקום שעמד [27], והזה ממנו אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכוין להזות לא למעלה ולא למטה [28] אלא כמצליף [29] וכך היה מונה, אחת, אחת ואחת [30], אחת ושתים וכו', יצא והניחו על כן [31] השני שהיה בהיכל. רבי יהודה אומר לא היה שם אלא כן אחד בלבד, נטל דם הפר והניח דם השעיר [33], והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ [34], אחת למעלה ושבע למטה, ולא היה מתכוון וכו' וכך היה מונה וכו'. נטל דם השעיר והניח דם הפר, והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ, אחת למעלה ושבע למטה. וכו' עירה דם הפר לתוך דם השעיר, ונתן את המלא בריקן [35]: ה ויצא אל המזבח אשר לפני ה', זה מזבח הזהב, התחיל מחטא ויורד [31]. מהיכן הוא

ידו למטה, ובז' שלמטה גב ידו למעלה: [30]דצריך למנות הא' שלמעלה עם כל א' מז' שלמטה, שלא יטעה לצרף עם ז' שלמטה. ואי"ל נתקן שימנה ח'? י"ל מלוה להפסיק במנייני בין מניין א' שלמטה, למניין ז' שלמעל': [31][געשטעלל]: [32]*לבין אולם ולמזבח: [33]ר"ל לר"י שלא הי' רק כן א', נטל וכו' אבל לת"ק א"כ: [34]כנגד בין הבדים: [35]מערה מזרק המלא לתוך הריקן, שיתערבו הדמים יפה: [36]*חטוי לישנא דטהר' הוא, דע"י מתנת הדם מטהר המזבח; וזהו דקאמ' מחטא ויורד, ר"ל כל מתנה שנותן על קרנות המזבח, הי' מושך אצבעו בקרן מלמעל' למטה, דת"ק ס"ל דברגל' הוא מקיף, מקרן לקרן [כרש"י], ואי הי' מושך באצבעו מלמטה למעל', הי' מלכלך בית יד חלוקו, מדכל א' מהקרנות לפניו הוא

פשעו חטאו לפניך עמך בית ישראל, אנא בשם[13] כפר נא
לעונות ולפשעים ולחטאים, שעוו ושפשעו ושחטאו לפניך
עמך בית ישראל, ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי
ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני
ה' תטהרו. והכהנים והעם העומדים בעזרה[14] כשהיו
שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול[140], היו
כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד: ג מסרו למי שהיה מוליכו,
הכל כשרין להוליכו, אלא שעשו הכהנים גדולים קבע,
ולא היו מניחין את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי מעשה
והוליכו ערסלא[15] מצפורי, וישראל היה: ד וכבש
עשו לו[16] מפני הבבליים[17] שהיו מתלשים שערו
ואומרים לו טול וצא טול וצא[18]. מיקירי ירושלים[19] היו
מלוין אותו עד סוכה הראשונה[20]. עשר סוכות מירושלים

14

[141])*כ"ל דלעיל קאמ' והן עונין וכו', ר"ל הכהני' שסביבו; ☞ אבל
והכא נקט הכהני' והעם, דכולן השתחוו ועכו, מדהתוודה בעד
כולם, דגם כהני' מתכפרין בשעיר בשאר עבירו' כספ"ק דשבועו'.
ומה"ט הי' כ"ל דלא השתחוו בכל פעם כששמעו השם ביו"כ, כמו
שלא השתחוו כל השנה כששמעו השם ככתבו מפי הכהני', ורק
כששמעו השם בווידוי הכללי נפלו הכל על פניהם. אבל הרמב"ם
[בפ"ב מיו"כ] כתב שהשתחוו בכל פעם ביו"כ; א"כ ע"כ צ"ל דתנא נטר
לה מלפרש שכולן השתחוו, עד הכא. מדהוא כאן סוף ההזכרות
שבעבוד' היום; דבק' ברכו' שמברך כה"ג היום לא השתחוו, אף
שג"כ הזכיר השמות ככתבן: [110])*שילא מעלמו, דשכינ' מדברת
מתוך גרונו היום: [15])שם איש: [16])*כעין גשר גבוה יותר מקומת
איש עשו לו בעזרה מעיו"כ שילך עליו, ולא יכלו ההמון ליגע בו:
[17])בשם קאמ' דאלכסנדריי' היו: [18])*שימהר לבוא למדבר, וירחו
שיתלבן הלשון זהורית שבפתח ההיכל, כסוף פרקן: [19])חשובי
העיר: [20])סוכות עשו לו בדרך ובני אדם שם ללוותו מסוכה

שבולן כפרה בפני עצמן, רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים ממקום שפסק משם הוא מתחיל :

פרק ו שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה[1]), ובקומה[2]), ובדמים[3]), ולקיחתן כאחד, ואף על פי שאינן שוין כשרין. לקח אחד היום ואחד למחר[03]) כשרין. מת א' מהן, אם עד שלא הגריל מת, יקח זוג לשני[300]). ואם משהגריל מת יביא זוג אחר ויגריל עליהם בתחלה, ויאמר, אם של שם מת[4]) זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו, ואם של עזאזל מת[5]) זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו[05]), והשני[6]) ירעה עד שיסתאב[7]) וימכר, ויפלו דמיו לנדבה[8]), שאין חטאת צבור מתה[9]). רבי יהודה אומר תמות[10]). ועוד אמר רבי יהודה, נשפך הדם ימות המשתלח[11]), מת המשתלח ישפך הדם : ב בא לו אצל שעיר המשתלח[12]) וסומך שתי ידיו עליו[120]) ומתודה, וכך היה אומר אנא השם, עוו

באמצע הזאו' שבפרוכת, ישחט פר אחר ויחזור ויזה בפרוכת מה שהזה כבר :

פ"ו 1)[פארבע] : 2)בגובה שלהן : 3)דמי מקחם : 03)*ר"ל אפי' אחר זמן : 300)*ר"ל יקח א' לזוגו לשני : 4)ר"ל אם של שם מת, יאמר זה וכו' : 5)*יאמר זה וכו' : 05)ואע"ג דשלוח לא מעכב עכ"פ צריך לעמוד חי, עד שיזרוק דם של חבירו : 6)*ר"ל שני שבזוג שני ירעה ; אבל שני שבזוג ראשון לא, דאין בע"ח נדחין : 7)שיפול בו מום : 8)*קיצין שקנו בהמות לעולות להקריבן כשהמזבח פנוי : 9)*אבל חטאת יחיד שכיפרו בעליה באחרת נועל דלת בפניה שתמות ברעב : 10)*ר"ל שני שבזוג ראשון ; וה"ה כל חטאת צבור שכיפרו צבור באחרת, תמות הראשונה כיחיד : 11)*דס"ל בע"ח נדחין : 12)*ר"ל אחר מתן דם פר ושעיר, בא הכה"ג אצל השעיר שהעמיד נגד שער מזרח : 120)*בין קרניו : 13)*ר"ל בעבור שם קדשך הויה :

לו [31] אצל פר ושעיר הנשרפין [32]. קרען, והוציא את
אימוריהן, נתנן במגים [33] והקטירן על גבי המזבח [34]
קלען במקלעות [35] והוציאן לבית השריפה [36]. ומאימתי
מטמאין בגדים [37], משיצאו חוץ לחומת העזרה, ר"ש
אומר, משיצית האור ברובן: ח אמרו לו לכהן גדול
הגיע שעיר למדבר [38], ומניין היו יודעין שהגיע שעיר
למדבר, דרכיות [39] היו עושין, ומניפין בסודרין [40] ויודעין
שהגיע שעיר למדבר. אמר רבי יהודה, והלא סימן גדול
היה להם מירושלים ועד בית חדודו [400] שלשה מילין,
הולכין מיל [41] וחוזרין מיל, ושוהין כדי מיל, ויודעין שהגיע
שעיר למדבר:

בריתא

רבי ישמעאל אומר, והלא סימן אחר היה להם, לשון
של זהורית היה קשור על פתחו של היכל, וכשהגיע שעיר
למדבר היה הלשון מלבין, שנאמר, אם יהיו חטאיכם
כשנים, כשלג ילבינו [42]:

המדבר: 30)*בגדי' וכלי' שנוגע בהן: 31)אחר שמסר הכה"ג השעיר לשלחו, בא לו אצל וכו': 32)*הן שנזרק דמן בק"ק: 33)קערה קדושה: 34)*תני, להקטירן, דאינו מקטירן, עד שיקריב המוספין; 35)*בעורות ובשרן ופרשן, דד' בני אדם נושאין ב' מוטות, ב' לפנים וב' לאחור, והפר והשעיר מורכבין זע"ז מונחין עליהן קלועין: 36)חוץ לירושלי': 37)*המתעסקין בשריפתן: 38)שאסור להתחיל בעבוד' אחרת עד שיגיע שעיר למדבר: 39)*כמין [טעלעסקאפען], שהן בניין גבוה שהשומר מליץ מעליו למרחוק: 40)*דגלי', דכשהשעיר בא למדבר, שומר שאצלו מניף בדגלו, וחבירו מרחוק מניף לחבירו האחר וכן כולן עד ירושלי': 400)*הוא ראש המדבר: 41)שלווהו מיל עד סוכה ראשונה: 42)*ולת"ק עשו תקנה, דאין סומכין על הנס, דשמא לא ילבין, כמ' שהיה קודם חורבן הבית [כיומא לט"ב]:

ועד צוק[21]) תשעים ריס, שבעה ומחצה לכל מיל[22]): ה על כל סוכה וסוכה אומרים לו, הרי מזון והרי מים[23]). ומלוין אותו מסוכה לסוכה[24]) חוץ מאחרונה שבהן[25]) שאינו מגיע עמו לצוק, אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו: ו מה היה עושה, הולק לשון של זהורית[26]) חציו קשר בסלע[27]), וחציו קשר בין קרניו[28]) ודחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד, ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים, בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך[29]). ומאימתי מטמא בגדים[30]). משיצא חוץ לחומת ירושלים, רבי שמעון אומר משעת דהייתו לצוק: ז בא

---

23 לסוכה: [21])הוא ההר הזקוף שמשם דקף השעיר: [22])כמלא ל' ריס, י"ב מיל: [23])*דבנקלש מותר לאכל, מיהו מעולם לא נצרך לכך [כך כ' הרמב"ם פ"ג מיו"כ דבנאלש מותר לאכל. וק"ל ולמאי, הרי שילוח אחר שנזרק הדם אינו מעכב [כיומא סה"א] א"כ לא יאכל ולא ישלחו, דהאיך ידח' עשה דשלוח ל"ת דכרת דאכיל'? ותו ק', אם נחלש הרי אפשר לשלחו, ע"י אחר, דוגמת חלה משלחו [כיומא סו"ב] ודוחק לומר דהכא בנשתכן מחמת הלוכו משכבר איירי, דזה פשיט', וגם מאי אומרי' לו שייך הכא? אלא נ"ל דאע"ג דשילוח גופי', או שיהי' הוא משלח, תרוויי' לא מעכב', הייכו בא"א כלל, אבל באפשר שישלח הוא עצמו, בפירש רחמ' תורה עתי אפי' בשבת אפי' נטמא, דנכנס בטומ' לעזרה [שם] אף שהוא ג"כ בכרת, והרי אפשר ע"י אחר! א"כ ה"ה כמי עתי נצריך לאכל, דמותר, דמ"ש הא מהא, הרי כולן בכרת ומותרין. ואילה"ק א"כ מנאכו דעשה דוח' ל"ת שיש בה כרת, והרי אמרי' ביבמו' [דג"ב] דל"ת ביבמו' שיש בה בכרת לא דחי? נ"ל דכל שאמרה תורה בפירוש שיעשה כן, כי הכא שאמר' תור' עתי אפי' בשבת וכו', לא מקרי עשה דוח' ל"ת; תדע, דאל"כ הרי אשכחנן ייתר ממאתים עשה שדוחין ל"ת במקדש, שמקריבין ומתידין בשבת שהוא בסקילה וכרת? וכ"כ יבום גופי' עשה דל"ת שבכרת, אלא וודאי כדאמרן. ועי' תוס' שם ד"ה ל"ת]. [24])*שהי' רק מיל: [25])*שהי' ב' מיל מהלוק. ולא עשו י"א סוכות, דא"כ לא נקרא ארץ גזירה, מדהי' יכול כל אדם לילך לשם ביו"כ: [26])*שבין קרניו: [27])*כדי שיראה כשילבין בשעת דקיפה, דאם יהי' הזהורית רק בקרניו, לא יוכל להבין היטב: [28])*דאם יקשרו כולו בסלע, שמא יקדים וילבין, ומכח שישמח ישכח מלדקוף השעיר, וע"י שיהי' השעיר קשור בו, יזכר: [29])*ואע"ג שהוא חוץ לתחום, מותר משום סכנת

עצמו [18], ועל ישראל בפני עצמן [19], (ועל ירושלים בפני עצמה) [20], ועל הכהנים בפני עצמן [21], ועל שאר התפילה [22]. (נ"א ועל כהנים, ועל ישראל, ועל שאר התפילה [23]: **ב** הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין. והרואה פר ושעיר הנשרפין, אינו רואה כהן גדול כשהוא קורא, לא מפני שאינו רשאי [24] אלא שהיתה דרך רחוקה, ומלאכת שניהן שוה כאחת: **ג** אם בבגדי בוץ קורא, קדש ידיו ורגליו [25], פשט, ירד, וטבל, עלה ונסתפג, הביאו לו בגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו, ויצא ועשה את אילו ואת איל העם [26] ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה, דברי רבי אליעזר [27] רבי עקיבא אומר, עם תמיד של שחר היו קרבין, ופר

לנו אבינו וכו', וחותם מלך מוחל וסולח וכו', הרי ד': 18)*שיתקיים המקדש; וחותם בא"י שוכן בציון, הרי ה': 19)*שיציל הקב"ה לכללות האומה ותתנשא מלכותם, וחותם בא"י הבוחר בישראל, הרי ו': 20)*ברמב"ם [פ"ג מיו"כ] ל"ג ל"ה, וכן ·בש"ס: 21)*שתתקבל עבודתם ויתברכו וחותם בא"י מקדש הכהני', הרי ז': 22)*ר"ל שיושיע הקב"ה לכל יחיד מצרותיו, וחותם 23
בא"י שומע תפלה, הרי ח': 23)*לפי הך גי' גרסי' כמי ועל ירושלי'; ועל ☞ הכהנים ועל ישראל ושאר תפלה, לחדא חשיב להו [ונ"ל דכל הברכות שנזכרו במשניתנו, שנוסחתן מורגלת וידוע לכל, א"צ תנא לומר אלא מלות „בפני עצמן"; רק בשאין ידוע נוסחתן, מפרש תנא וקאמ' בפני עצמן, שלא נטינה למכלל תרי בחד, כדכללינן לחד גרס' על הכהני' ועל ישראל ועל שאר התפלה —.]: 24)דסד"א דאסו' לעזוב ראיית עבוד' א' לילך לראות אחרת, דאין מעבירין על מצות ברוב עם הדרת מלך, קמ"ל דמדלא עסיק במצוה שרי: 25)*דאם הי' קורא באיצטלית שלו, כבר קידש כשפשט הבגד ולא הי' צריך עתה רק טביל' וקידוש ב': 26)*בהא כ"ע מודו דכשילא וגמר עבודת היום בטביל' ב', הדר עביד בטביל' שלישית זו אילו ואיל העם, ומקריב אז ג"כ אימורי פר ושעיר הנשרפין [דשייר להו במתני']; ורק במוספין פליגי ר"א ור"ע כדלקמן: 27)*מתני' לאו מתקנתא היא, דבאמת ס"ל לר"א, דכל המוספין דהיינו ז'

פרק ז בא לו כהן גדול [1] לקרות [01], אם רצה לקרות בבגדי בוץ [2] קורא, ואם לאו, קורא באצטלית לבן [3] משלו. חזן הכנסת [4] נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת [5], וראש הכנסת נותנו לסגן [6], והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל [7], וקורא עומד, וקורא אחרי מות [8], ואך בעשור [9], וגולל ספר תורה [90], ומניחו בחיקו, ואומר, יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן [10] ובעשור שבחומש הפקודים [11] קורא על פה [12]. ומברך עליה שמנה ברכות [13], על התורה [14], ועל העבודה, ועל ההודאה [16], ועל מחילת העון [17], ועל המקדש בפני

פ"ז 1)*לעזרת נשים: 01)פרשת היום: 2)בגדי לבן שעבד בהן: 3)חלוק לבן: 4)*המשגיח לשמש הצבור בביה"כ שבהר הבית: 5)*הוא ראש הצבור שם, לצוות מי יעבר לפני תיבה, מי פורס שמע, מי יפטיר וכדומה: 6)*הוא הממונה תחת כה"ג, שאם יארע פסול בכה"ג ישמש סגן תחתיו. וכותבין זל"ז הס"ת, משום יקרא דכה"ג להראות שררות רבות תחתיו: 7)*מכלל שהי' יושב, דבעזרת נשים מותר לישב, משא"כ בעזרה אין ישיבה רק למלכי בית דוד: 8)עד סוף פרשת יו"כ; 9)שבפרשת אמור: 90)*ר"ל סוגרו: 10)שלא יחשבו שחסר פרשה בס"ת, כשיראו שיקרא פרשה שלישית בעל פה: 11)*ר"ל שבספר במדבר: 12)דדוקא אחרי מות ואך בעשור שסמוכין הס, גולל בצבור, אבל בעשור שבחומש הפקודי', אין זה כבוד הצבור שימתינו עד שיגלל לשם. וס"ת אחר א"א להביא, דחד גברא בתרי ספרא איכא פגמא לס"ת ראשונה, ורק בהפסיק אחר ביניהם שרי [מג"א ססקמ"ד] ומכאן ראי' לתוס' ב"ק שהביא המג"א [סי' מ"ט] דבא"א באופן אחר מותר לקרות בע"פ דברי' שבכתב]: 13)*ואלו הן, על וכו': 14)*א' לאחריה מלבד א' לפניה, כמו שמברכין בביה"כ; הרי א' ואע"ג דהוי ב' ברכות, חשיב להו כחד, דלא חשיב תנא רק מה שמברך כה"ג יותר מאחר הקורא, דאחר שהי' קורא בזמן המשנה מברך רק ברכה א', דהפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה [כמגילה כא"ב]: 16)רצה, ומודים על הטוב שמך; הרי ג': 17)°סלח

עליו כהן גדול, חשן [37]), ואפוד [38]), ומעיל [39]), וציץ [40]). באלו נשאלין באורים ותומים [41]) ואין נשאלין בהן להדיוט, אלא למלך ולבית דין [42]), ולמי שהצבור צריך בו:

פרק ח יום הכפורים אסור באכילה, ובשתיה וברחיצה [1]), ובסיכה [2]), ובנעילת הסנדל [3]), ובתשמיש המטה [4]). והמלך [400]) והכלה [5]) ירחצו את פניהם. והחיה [6]) תנעול את הסנדל, °דברי רבי אליעזר,

---

[33])וכו' עד [40] עי' פירושן בקופת הרוכלין בבגדי קודש: [41])*דכהן המשוח למלחמ' לומר לעם אל ירך לבבכם וגו', הוא הנשאל ג"כ באורים ותומי', דהיינו שלובש ח' בגדי כהונ' ככה"ג, אשר בין כפלי החושן מונחי' האורי' ותומי' [עי' בקופת הרוכלין]; ואחר שלבשן, עומד ופניו כלפי ארון, והשואל אותו, פניו לאחורי הכהן, ושואל לכהן בלשון, „האעשה דבר זה או לא"? והכהן מביט באבני החושן שעל לבו, ורואה שם אותיות בולטות ונוצצות, וברוח הקודש שלובשתו צופה ומצרף את האותיות כפי הראוי לתשובת השאלה 44 ששאלוהו, ומשיב להשואל: [42])ר"ל או לסנהדרין: [44])*ר"ל אוּ לאדם שהצבור צריך לו, שהוא שר צבא ישראל כיואב בן צרוי' [כך נ"ל כוונת הש"ס בסוף פרקן, במה דקאמו' הש"ס. למי שהצבור צריך לו, דהיינו משוח מלחמה; דאי משוח מלחמ' מוש, הרי הוא הכהן הנשאל, כמ"ש שם דיעג"א]:

פ"ח [1])בין בחמין בין בצונן, אפילו רק מקצת גופו. ודוקא רחיצת תענוג; אבל להעביר הזוהמ', כרחיצת שחרית עד סוף קשרי אצבעותיו, או ברוחץ מקום המלוכלך בבשרו, שרי [א"ח תרי"ג]: [3])*אפילו בשמן רק להעביר הזוהמ', ורק מקצת גופו, אסו'. מיהו מותר לסוך שחין או מכה [תרי"ד]: [3])*דוקא של עור; אבל של גמי, קש, או בגד, שרי. מיהו במי גשמי' או ברפש, מותר אף בשל עור [שם]: [4])*ואסו' ליגע באשתו אפילו ביום, כאילו היא נדה [תרט"ו]: [400])משום כבודו: [5])*כל ל' יום אחר נשואין מותרת לכחול כדי לחבבה על בעלה: [6])*כל ל' יום אחר לידה; וה"ה כל חולה שאינו מסוכן מותר. והקילו באלו, משום דרק אכיל ושתיי' הן מדאו', ובהנך לא גזרו [הרא"ש]. ולר"ן כולן אסורי' מדאו', רק דהנך דאינן מפורשי' בתורה; מסרן הכתוב לחכמי' להקל בהן בעת הצורך; [כדאשכחן דכוותי' במלאכת חוה"מ כחגיג' דיח"א] רק כרת לכ"ע

העולה [28], ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של הערבים [29]: ד קדש ידיו ורגליו, ופשט, וירד, וטבל, ועלה, ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן, ולבש, וקדש ידיו ורגליו נכנס להוציא את הכף ואת המחתה, קדש ידיו ורגליו, ופשט, וירד, וטבל, ועלה, ונסתפג הביאו לו בגדי זהב, ולבש וקדש ידיו ורגליו ונכנס להקטיר קטורת של בין הערבים [30], ולהטיב את הנרות [31]. וקדש ידיו ורגליו, ופשט, הביאו לו בגדי עצמו, ולבש ומלוין אותו עד ביתו. ויום טוב [32], היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקדש: ה כהן גדול משמש בשמנה כלים, וההדיוט בארבעה. בכתונת [33], ומכנסים [34], מצנפת [35], ואבנט [36]. מוסף

כבשי' ופר העולה ושעיר החטאת כולן קרבין בטבילה חמישית קודם תמיד שבין הערבים: 28)*ר"ל הז' כבשי מוסף ופר העולה של מוסף קרבין בטביל' ראשונה, אחר תמיד השחר, אבל ושעיר וכו': 29)*לאו דוקא שיקריב שעיר המוסף בטביל' ה' עם תמיד הערביים ממש, רק ר"ל לאפוקי שיקריבו כשאר המוספי' אחר תמיד השחר מיד, אלא יקריבם אחר עבודת היום, דהיינו סמוך לתמיד הערביי', דר"ע ס"ל שמקריב השעיר בטביל' ג' קודם אילו ואיל העם. נמצא סדר העבוד' כך הוא; לר"א בטביל' ראשונה מקריב תמיד השחר בבגדי זהב; ובטביל' ב' עבודת היום בבגדי לבן: ובטביל' ג' אילו ואיל העם ואימורי פר ושעיר הנשרפין בבגדי זהב; ובטביל' ד' הוצאת כף ומחתה בבגדי לבן, ובטביל' ה' כל המוספין ותמיד הערביים קטורת ונרות הכל בבגדי זהב, ולר"ע בטביל' א' תמיד השחר וז' כבשי מוסף ופר העולה של מוסף; ובטביל' ב' עבודת היום, ובטביל' ג' שעיר חטאת המוסף ואילו ואיל העם ואימורי פר ושעיר הנשרפין; ובטביל' ד' הוצאת כף ומחתה, ובטביל' ה' תמיד הערביים וקטורת והטבת נרות [כך פי' רשי. אמנם לתוס', גם באימורי הנשרפין פליגי, דלר"א מקריב לה בטביל' ג' אחר אילו ואיל העם, ולר"ע מקריב להו בטביל' ה' קודם תמיד הערביי'. ולרמבם שעיר המוסף ואילים ואימורי הנשרפין ותמיד הערביים, הכל קרבין בטביל' ג', ואח"כ טביל' ד' להוצאת כף ומחתה, וטביל' ה' א"צ רק לקטורת והטבת נרות]: 30)*אחר שמקריב התמיד בחוץ [ולרמבם שהבאנו לעיל מתני' כמשמעה]: 31)ר"ל להדליקן: 32)*ר"ל משתה ויו"ט:

לפני שנה ולפני שנתים [19], בשביל שיהו רגילין במצות [20]: ה עוברה שהריחה [21], מאכילין אותה עד שתשוב נפשה [22]. חולה [23] מאכילין אותו על פי בקיאין [230]. ואם אין שם בקיאין מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די [24]: ו מי שאחזו בולמוס [25] מאכילין אותו אפי' דברים טמאים [26] עד שיאורו עיניו [27]. מי

כנו : 19)*ר"ל אם הילד חלש סגי במחנכו שנה א' קודם פרק זמן עונשו ; ואם הוא חזק יחנכו ב' שנים קודם זמן עונשו . וזמן עונש הזכר הוא כשיהי' בן י"ג שנה ויום א' ; ונקבה כשתהי' בת י"ב שנה ויום א' : 20)*והאידנא דכל הילדי' לומדי' וחלשים עי"ז, א"ל לחננם שנה מקודם, ודי בזכר י"ג שנה ויום א', ונקיב' בי"ב שנה ויום א', ואז חייבי' להתענות ולהשלים ואפי' כשאין להם סי' השערות, דשמא נשרו . מיהו פחות מבן ט' שנה, אפי' רוצה להתחנך לשעות מוחין בידו [שם] : 21)*ואמרה צריכ' אני לאכול ; או לא אמרה וראינו פניה משתנין : 22)*מיהו תחלה לוחשין לה באזנה שיו"כ היום, ואם לא יועיל נותנין לה פחות מכשיעור , ואם לא יועיל תאכל כרגילה [תרי"ז] : 23)*אפי' לא נשתנה פניו מתאוות המאכל: 230

230)*אפי' רופא עכום , אם אומ' שבשיתענה אפשר שיסתכן , מאכילין אותו [ולפענ"ד האידנ' יש להתישב בדבר, דנשתני דאיתי דשנקו להוונותייהו, דלכל חולי קל לומדי' תמיד שבשיתענה יסתכן]: 24)*ר"ל דכשאומר החולה צריך אני, אז הו"ל כאין שם בקיאין, דאין הרופא נאמן . מיהו אם רוב בני אדם רואין סכנתו, אפי' אם אינו אומר צריך אני וגם אין הרופא אומ' שצריך, אפ"ה יאכילוהו . וכשמאכילין למעוברת או לחולה , יאכילוהו תחלה פחות מכותבות , וישקוהו פחות ממלא לוגמיו , וישהה כדי אכילת ד' בצים , ואז יחזור ויאכל או ישתה כשיעור הנ"ל ; מיהו בצריך יותר משיעור הנ"ל יאכילוהו בפעם א' כל צרכו . וכך הדין ביולדת תוך ז', תאכל פחות מכשיעור כשצריכ' לאכל ; אבל תוך ג' ימים ללידתה , אפי' לא אמר' צריכ' אני אסור' להתענו' כלל . מכל מקום באפשר תאכל פחות מכשיעור הנ"ל [תרי"ז ותרי"ח] : 25)כך נקרא בלשון יון חולי שבא לאדם מחמת רעבון, [הייסהונגער] בל"א ; ודוקא שנשתנה פניו מחמת רעבון; וסימנו הוא שעיניו כהות : 26)*ר"ל אפי' נבלות וטריפות וביו"כ שיש ב' אסורי' : 27)*וה"ה

והכמים אוסרין[7]: ב האוכל ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה[8], והשותה מלא לוגמיו[9], חייב[10]. כל האוכלין מצטרפין, לככותבת, וכל המשקין מצטרפין למלא לוגמיו, האוכל ושותה אין מצטרפין: ג אכל ושתה בהעלם אחת[11], אינו חייב אלא חטאת אחרת[12] אכל ועשה מלאכה, חייב שתי חטאות[13]. אכל אוכלין שאינן ראוין לאכילה, ושתה משקין שאינן ראוין לשתייה, ושתה ציר[14], או מורייס[15], פטור[16]: ד התינוקות אין מענין אותן ביום הכפורים,[17] אבל מחנכין אותם[18]

ליכא רק באכיל' ושתיי': [7])*וקיי"ל כר"א [תרי"ג ותרי"ד]: [8])*והוא מעט פחות מכביצה, ואם אכלו תוך זמן שיכול לאכול פרס, דהיינו בכדי זמן אכילת ד' ביצים לרשי, וג' לרמבם, מצטרף [תרי"ב]: [9])*היינו מלא לחי א' של כל אדם, לפי גדלו או קטנו; ובבינוני שעור שתיי' ביו"כ מעט פחות מרביעית, ואם שתה את שעור השתיי' תוך כדי שתיית רביעית [וי"א תוך שיעור אכילת פרס] מצטרף: [10])כרת. מיהו, אפילו פחות משעור אסור מדאו', רק כרת או מלקות ליכא רק על כשיעור. וכן בכל אסורין: [11])שלא ידע שהוא יו"כ, או שלא ידע שיו"כ אסו' באכיל' ושתיי': [12])למקד קרא כפקי: [13])דמב' 15
קראי כפקי: [14])*היינו מים היוצאין מדגים מלוחי': [15])*היינו שומן היוצא מדגי' מלוחי' [יג"ז כט"ב]. וקמ"ל הכך אע"ג דחזו לטיבול, עכ"פ מדלא חזו לאכיל' ממש פטור' [ובתשובו' הלכות קטנות מסתפק בשותה מים ביו"כ אם חייב, מדלא זייני ולית בהו אבידת הנפש. ולפיגד"כ מדלא אשכח תנא למנקט פטורא רק בהכך שאינן ראויין לשתיי', ש"מ דכל שראויין לשתיי' אף דלא זיין טובא חייב נגלה]: [16])*ולהכי עכ"פ בשאר תעניות שהן מדרבנן, בעת הצורך מותר ליקח [מעדילין] מרים או באושים; אבל ביו"כ דוקא במכה שהוא מן השכיים ולפנים, דמותר בי' מלאכת שבת מקשש סכנה, מותר ביו"כ, אבל באין סכנה אסו' [תשו' הלכות קטנות נ"ז, ותשו' שאגת ארי' יג"ה]: [17])*דפטורי' מכל עינוי; מיהו לכעול אסורי'. ונוהגין לאסרן גם ברחיצ' וסיכה [מג"א תרט"ז סק"א]; [18])*ר"ל מאחרין זמן אכילתו שעה או ב' טפי מהרגלו, הכל לפי

דוחה את השבת [33]: ז מי שנפלה עליו מפולת, ספק הוא שם ספק אינו שם [34], ספק חי ספק מת [35], ספק נכרי ספק ישראל, מפקחין עליו [36] את הגל [37]. מצאוהו חי [28] מפקחין עליו, ואם מת יניחוהו [39]: ח חטאת

דהא פשיט' דמותר במקום סכנה, דהרי כל רפוא' אינו אסו רק מדרבנן, דגזרו שמא ישחק סממני'? ותו למה לא קמ"ל טפי דמותר לאכול הסם ביו"כ, דאיירי בה? אלא קמ"ל מתני' אפי' לריכי' אחרי' לחלל שבת עי"ז, כגון לתלוש העשבי' ממחובר, או לבשלן, אפ"ה מטילין הסם מכל מקום. וצריך ל"ג לתוך פיו, אלא מטילין לו סם בשבת: [33]*ואפי' יש ספיקות הרבה. מיהו כל שאר חולי שכייס, אם קלה עי"ז כל גופו מותר לומר לעכו"ם בשבת להוליאו; אף דפותק פיו ומטה א"ע אליו, ומסייע כי האי, וודאי יש בו ממש? אפ"ה כיון דקלה כל גופו ע"י חולי זה, שרי [שכ"ח ס"ג]: [34]*ולא מבעיי' בכה"ג, דאם ישנו שם חי הוא, אלא אפי' ספק וכו': [35]*ולא מבעיי' כה"ג, דאם חי הוא, ישראל הוא, אלא אפי' ספק וכו': [36]*פותחין ע"י חפירה, או שאר מלאכו' דאו' הלריכין לזה — . ואפי' יש כל הספיקות שנזכרו במשנה יחד, אפ"ה מפקחין: [37]*עד חוטמו, דבאין בו נשמ' יכיקוהו. ואין הולכין אחר הרוב 38 בפקוח נפש: [38]*אפי' אי אפשר שיחי' רק חיי שעה, חיישי' לחיי שעה ☞ [שכ"ט]. מיהו אם יש קלא אם לא כיחש לחיי שעה, כגון אדם שבשלא יתרפא וודאי ימות, ורול' להתרפאות ומנכוס שחשוד להמיתו מיד; או יע"י אפעראציאן, לא חיישי' לחיי שעה [תוס' ע"ז דכ"ז ע"ב]. אומכם ק"ל א"כ האיך התפללה אמתא דבי רבי על רבי בחליו שימות כדי שלא ילטער ביסוריו [בכתובו' ק"ד], והכי קיי"ל בכל חולה דמותר להתפלל שימות היכא דמלטער טובא [כרן נדרי' ד"מ ע"א], ולמאי לא חיישי' לחיי שעה? ולי"ל דהתם במלטער טובא, ליער גדול חמור ממיתה כחכניא ומש"ע דאלמלא נגדוה פלחו ללמא [בכתובו' לג"ב]; ליתא דהרי הכא כמי מי שנפלה עליו מפולת, וימות חוך שעה ושתים, וודאי ע"י שיפרוק ממנו המפולת ממשיך לאינו טפי ואפ"ה שרי, וק' מה באמתה דיעבד' מעשה להתפלל שיתקלרו חייו, שרי, ומכ"ש הכא דהול"ל להיות שב ואל תעשה לבלי לפלק ולפקח מעליו, כדי שימות מהר? כ"ל דפקוח שאני, דבשהסיר מעליו האבני' וודאי הקיל יסוריו, אף שממשיכם טפי, אפ"ה טוב לו שימות לאט לאט ממה שיתקלר חייו וימות מית' קשה תחת משא האבנים; אבל במעשה דרבי, אדרב' אם לא התפלל היו היסורין מתגברין והולכין. ואפ"ה נ"ל בגוסס שמבקש שיטלטלוהו באמרו שמלטער בשכבו כך, אסו' לטלטלו; דאין לדמותו באמתה דרבי; דלא עשתה מעשה ממש, רק שהתפלל', ומשא"כ בגוסס שיעשה מעשה

13**

שנשכו כלב שוטה[28], אין מאכילין אותו מחצר כבוד
שלו[29], ורבי מתיא בן חרש מתיר[30]. ועוד אמר רבי
מתיא בן חרש, החושש בגרונו[31] מטילין לו סם בתוך
פיו בשבת[32], מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות

בהריק מאכל ומתאור מאוד עד שנשתנה פניו, מאכילין אותו עד שיתחזק 28
[תר"יז] : [28]*וסימני כלב שוטה, שפיו פתוח, ורירו נוטף, וזנבו תלויי בין
רגליו, ומהלך עלב בדרך ישר תמיד [כ"מ לברוח לצדדי'] ונובח ואין קולו נשמע
[ונבל שנשכו כלב שוטה או שאר בהמ' וחי' משוגעי', הוא חולה ומסוכן מאוד,
ורפואתו קשה; ונאשר שלשון חכמי' מרפא [ככתובו' דקנ"א]. לכן ראיתי להודיע
כאן איזה דברי' שמצאתי כתוב שצריך לעשות להחול' בימי שיקראו לרופא
קודם שנרא' הסימני' בהחול' שאינו יכול לבלוע שום דבר ומחמת כאב גרונו,
ומקום הנשיכ' יתרא' אדמדם תכלת — בימי בימי יתנו לו [מאייוואורס לאטווערג]
שמצוי בכל [אפאטהיקען], טהעעלעפפעל פאלל בשחרית וכ"כ בערב; ואם
יורגש שעי"ז יכאיב לו הורדת השתן, יתנו לו לאכול ולשתות דברי' שיש בהן
[שליים] רב, [כהאפערגריטלע, ואלטהעוואורצעל] שנתבשל במים וכדומה; וישמור
א"ע מכל מאכל ומשקה המחמם כשכר ויי"ש [וקאפפע] וכדומה, וגם מכינם
ומחרדה ודאגה וכדומה. גם ירצו להרבות לו זיע, כרוסים [שוויטצבאד]
מחומם ככל כחו, ויכריכוהו היטב ויסכינוהו כך תחת כרים ענבים
ויניחו לו לשתות [טהעע] חם היעשוי [מואססאברילליע], שכל זה מרבה הזיע, רק
ישתמר מאד לבלי להתקרר אחר זיעתו. גם מצאתי בשם הרופא [ופרלפענבאאר
ברונגאטעללי ועיר [פארוואו באיטאליינן], שישתמש החולה בזה, [איננערליך
ואייסערליך אקסיגנירטע ואלצוויירע], וישתה הנשוך ממים הללו גם ירחצו הנשיכה
כמה פעמים ביום עם מים הללו; וכתב הרופא הגדול הנ"ל שריפא במים הללו
נשוכי' רבי', ואפי' לא התחילו להשתמש בהן עד אחר עבור ימים רבים מעת
שנישוך ושהרפוא' בחוק' ובדוק'; אבל צריך להתעסק ברפואה הזאת ימים רבים
תכופים. אבל זה צריך שיעשה הכל על פי רופא מומח', כדי לשער כמות צורך
דקדוק במים את מים השורפים כאשר הנ"ל] ; [29]*דאין רפוא' זו בדוק' : 31
[30]והלכה כת"ק : [31]*בחולי הנקרא [שארבאק], שמתחיל רקבון
בבשר השניים, וגומר הרקבון בבני מעים ואמר השם ושמח להועיל
בני ענוי ולכל אדם במקום שאין רופא, גם למחלה זאת מצאתי רפוא' בדוק'
ומפי רופאי' מובהקים ומפורסמים, שמי שהוחלה בזה באקלים שלנו יאכל הרבה
מינשב הנקרא [לעפפעל קרויט], גם יאכל הרבה כל דבר חמוץ
וחריף, [כליטראנען, וקרעססע, רעטטיך. ומאררעטטיך, וועללעריא.

וישתה חומץ הרבה, גם יתכווינע הרבה בהילוך. וכל זה בחון בדוק ומנוסה.
ומאחר שלשון חכמי' מרפא בכנפיה לכן שפתי לא אכלה, לעמוד ולשרת לפני
המלכה היא תורת אלדינו, ומאח מומרת בני החי, כי מולאי מלא חיים ויפק 32
רצון מה'] : [32]*מעשבים שנשקו לאבק. ולאו הטלה לפיו קמ"ל

ואשם וודאי, מכפרין [40]. מיתה ויום הכפורים [41] מכפרין עם התשובה [42]. תשובה מכפרת על עבירות קלות, על עשה, ועל לא תעשה [43]. ועל החמורות [44] היא תולה, עד שיבא יום הכפורים ויכפר [45]: ט האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו לעשות תשובה [46]

ומשני, כד"א ר"י כמותו ממש, קמ"ל, א"כ מדלא קאמר סד"א ר"י כמותו ממש אפי' נגד רבים, קמ"ל, ש"מ דבכל דוכתא קיי"ל כר' יוסי אפי' נגד רבים, רק התם לא קיי"ל כוותי'. ותמוהים דברי רתוי"ט [מעשר שני פ"ה מ"ב וסוף מסכת תרומות], שכ' דרק נגד יחיד קיי"ל כוותי'? וגם בתשו' חו"י [דנ"ב] הקשה עליו קושיו' אחרות יע"ש. ועי' ר"ן [שבועו' מ"ב ע"ב] ומילה"ק מזה אר"ן [נדרי' פא"א] שכ' דקיי"ל כרבנן לגבי ר' יוסי? כ"ל דהתם סמיך הרן אהא דשמואל ושמי' דלוי דס"ל התם כרבנן; אבל בכל דוכתא ס"ל לרן דקי"ל כר' יוסי אפי' נגד רבים, וה"נ בכביסתו שקודמת לחיי חבירו; ואף דיש לחלק דהתם בכביס' הגרם הי' רק מניעה שלא יתן לחבירו, משא"כ הכא במעש' דעולא גרם ע"י דבורו שיעשה מעשה ויקצר חייו, מלבד דהתם וודאי מתבטל כביסת עצמו, משא"כ הכא ספק וחשש לבד הי'? אפ"ה לא דייקינן כל כך בחיי שעה]: [39]*ולא דמי לדליק' דמותר להציל המת [כא"ח שי"א]? התם אי לא שרית לי' קיישי' שמחמת טרדתו על מתו ישכח ויכבה; משא"כ הכא אין לחוש שיעשה דבר: [40]*דהרי שב, כשהתודה על קרבנו; משא"כ אשם תלוי אינו מכפר לגמרי, רק שמגין מיסורי' עד שידע שחטא ויביא חטאת ויתכפר. א"כ להכי נקט אשם וודאי, דאילו אשם תלוי אינו מוכרח לכפרתו, דבלא"ה בעבר יו"כ משחטא, א"צ להביאו, משא"כ 42
בחטאת ואשם וודאי: [41]*ר"ל מיתה או יו"כ: [42]*והא דלא כלל תנא כולן יחד, חטאת ואשם וודאי ומיתה ויו"כ מכפרין עם התשוב', דהרי חטאת ואשם נמי וודאי אינן מכפרין רק כששב? וצ"ל משום דחלוקין בדינם, דחטאת ואשם מכפרין כפרה גמורה אכריתות, אבל רק בשוגג, דבמזיד הו"ל זבח רשעי'; ומיתה ויו"כ איפכ', דמכפרין על כל חטא שבעולם ובין במזיד ובין בשוגג, אבל לא כפרה גמורה דאי במזיד צריך יסורים, ואי בשוגג צריך קרבן [כשבת יב"ב ויומא פו"א]: [43]*על לאו הניתק לעשה בין במזיד ובין בשוגג, ועל לאו גמור אם עשאו בשוגג: [44]*כלאו גמור שעשאו במזיד: [45]*אבל כריתות ומיתת ב"ד, בשוגג צריך חטאת, ובמזיד, תשוב' ויו"כ תולין, ויסורין ממרקין חטאו לגמרי. אבל חטא שחילל בו השם, שע"י

בידים אסו', ומוקרב מיתתו עי"ז . והרי כ"ש הוא מפקוח הגל, שעושין מעשה להיפך להמשיך יסוריו, כדי להאריך חייו ; מכ"ש דאין עושין מעשה להקל יסוריו ולקצר חייו . וכן מצאתי בספר חסידי' [סי' תשכ"ג] דאסו' . ואילה"ק ולמו כ"ש הוא משאול המלך ע"ה שאמר לנושא כליו עמוד ודקרני פן יפגעוני הערלי' ? אלמא דאפי' להמיתו להדיא שרי כדי להנצל מיסורין, מכ"ש הכא דאין ספק קירוב מיתתו מוציא מידי ודאי הקלת יסוריו כשיטלטלוהו כמו שחפץ ? י"ל חדא מאן לימא לן דשפיר עביד שאול והרי אמרי' [ע"ז דיח"א] מוטב שיטלנ' מי שנתנה ואל יחבול הוא בעצמו, ותו דהתם וודאי יתעללו בו הערלי', ואף דבושה קיל מיסורין, דהרי אדם רשאי לבייש א"ע ואינו רשאי לחבול בעצמו [בב"ק צא"ב], ורק פגם משפח' גרע טפי מיסורין [בב"ק. נג"א] ; עכ"פ קרוב לוודאי שהפלשתים ייסרוהו ג"כ כשיפול בידם, והוה תרתי יסורין ובושה ; משא"כ בגוסס אעפ"י שחשב שע"י שיטלטלוהו ויקילו יסוריו, אולי מטיבה טעה ותוכבא כקטלי' ולהכי שב ואל תעשה עדיף . **אמנם** ק"ל בהנך ב' בני חוזאי דשחטי' חד לחברי', ומעולא שהי' ירא מהרוצח א"ל יאות עבדת, ופריע לי' בית השחיט', ר"ל שימהר מיתתו [בר"ן נדרים כב"א] . וק"ל כיון דחיישי' לחיי שעה הו"ל כא"ל שיהרגנו ? ואף דעולא חשש שאם לא יאמר לו כן יהרגנו, הרי אמרי' [פסחי' כה"ב] בהך ארמאי דא"ל לישראל קטלי' לפלניא, ואי לא קטלינ' לך, וא"ל רבא לקטלך ולא תקטל, דמאי חזית דדמך סומק טפי דלמא דמא דחברך סומק טפי ; א"כ כ"ש הכא שלא א"ל הרוצח לעולא שבשלא יצדיקו יהרגנו, מכ"ש שלא הו"ל לעולא לומר להרוצח שימהר להמיתו ויראת שיהרגו ? ואת"ל דוקא לעשות מעשה בעצמו שיהרג לפלניא א"ל רבא לקטלך ולא תקטול, אבל הבא בעולא דרק גרמ' בעלמ' הוא שימהר הרוצח להמיתו, אינו מחוייב למסור נפשו בשביל הך אמיר' ; לית' דהרי בהך מעשה דרבא בפסחי' כלעיל, אם אעפ"כ הי' הישראל הורגו לחבירו, פשיט' דה' פטו', דדינו בבל יהרוג ואל יעבור, דאם אעפ"כ עבר, פטו' מדיני אדם, כיון דמחמת אונס עשה, וחייב רק בדיני שמים [ברמב"ם פ"ה מיסודי תורה ה"ד] ; וה"נ באומר לחבירו שיהרוג לפלוני כמעשה דרבא, משלח חייב מיתה בידי שמים לב"ע [ברמב"ם פ"ב מרוצח], ולשמאי הזקן חייב מיתת ב"ד, [בקדושין דמג"א] א"כ כמו ההורג מחמת אונס, חייב למסור את נפשו, שלא יתחייב מיתת שמים, כמו כן וכ"ש לומר לחבירו שיהרוג לפלוני, מחוייב למסור נפשו כדי שלא יתחייב מיתה לשמים ; וכיון דחיישי' לחיי שעה, הו"ל עולא אומר לקרב מיתת חבירו כאילו אומר לו להרגו, וחייב למסור נפשו עבור זה, וא"כ האיך א"ל עולא כן מחשש שיהרגנו ? ואי"ל דדוקא במעשה דרבא דעשה מעשה בידים חייב מיתה בידי שמים, אף בעשה באונס ; אבל בלא עשה מעשה בידים רק הוה אמירה, אז רק בלא אונס חייב מיתה בידי שמים, אבל אם עשה באונס פטו' לגמרי, וכיון דפטו' לגמרי אינו מחוייב למסור נפשו עבור זה, ורשאי אפי' לומר לו להדיא שיהרגנו, אם מתירא שבשלא יאמר כן יהרגנו ; ליתא, דוודאי אפי' אמיר' אסור' [בכספ"מ דתראמו'] וירושל' שם ? ותו בעולא רק חשש בעלמ' הוה, שמא אם לא יאמר כן יהרגנו ? ונ"ל דליכא למימר דאע"ג דקיי"ל דחיישי' לחיי שעה, היינו באין חיי קיום כנגדו, אבל ביש חיי קיום כנגדו, וודאי דדם חיי קיום שלו סומק טפי מדם חיי שעה של חבירו שאינו סומק כל כך, ואפי' ספק חיי קיום עדיף מוודאי חיי שעה, ויכול להציל את עצמו בו ; ואפשר דאפי' בהי' צריך עולא לעשות מעשה בעצמו, הוה שרי מה"ט, וכ"ש בדבור, שאינו רק גרמא בעלמא, הרי נגרס קיי"ל כר' יוסי דאפי' כביסתו קודם לחיי חבירו [בנדרי' ד"פ ע"ב] דהרי ר' יוסי נימוקו עמו [בגיטין סז"א] ואפי' כנגד רבים [בתוס' תענית דבח"א] ; דנ"ל דאי' לדבריהם, מדמוקשו השם [בכורות לז"א] פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ?

ה׳, מה מקוה, מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מְטַהֵר
את ישראל [52]:

סליק מסכת יומא

דהרקתי, דטהרה שע"י זריקה הוא ע"י כח אחר שזורק עליו, כמו
כן כפרה שע"י קרבנות, הינו רק ע"י כח אחר של הכהן המקריב:
52)*זה הקרא מייתי כנגד הכפרה שע"י תשובה, דכמו דטהרה שע"י
טביל׳, הוא ע"י הטמא עצמו, שהולך וטובל וטהר, כמו כן כפרה
שע"י תשובה, רק בכח רצון החוטא תליא; ישליך השרץ מידו ויטבול במימי
חסדו יתברך, וטהר, שא"צ לממוצע כלל בין הבנים לאביהם הרחמן,
שרחמיו יתברך הן בעצמן מקוותן וטהרתן של ישראל, ואינן צריכין
קרבן או יו"כ כממוצעים בינם לאביהם, רק תמיד ידיו יתברך
פתוחות לקבלם בתשובתם ולחבקם באהבה רבה ואהבת עולם.
והקב"ה יטהר טומאותינו, ויחזק לבבינו ליראתו וללימוד תורתו
לעבדו שכם אחד לנצח — . מ"ג כ׳ **אאמ"ו** רבינו הגאון הגדול זצוק"ל
וז"ל ק"ל למה באכילה ושתיי׳ חטאת אחת [כמ"ג וכפ"ו דכריתות מ"ד], דיו"כ
הינו מכפר לחיובי חטאת ואשם וודאי; ואילו לשיעור אין שניהן מצטרפין?
וכ"ל דלהשלים השיעור, בשיעורין שוה תליא [כרפ"ב דערלה ופ"ד דמעילה];
רק מקבל טומאת מדרס, ומצטרפין כקל שבשניהן [כפ"ד ודמעיל׳ מ"ו], מדינו ל
בטמו׳ ולא במטמו׳ — . **אבו"ת** אף דאויר פחות מג׳ מצטרף בסוכה, אף
דאויר לחוד׳ פסול לסוכ׳? וכ"כ טיט הנרוק מצטרף לטביל׳, אף דהטובל בו לא
עלתה לו טביל׳ [בסוכה די"ג]? נ"ל דהתם מטעם ביטול קיימינן עלה דמחשב
כבל כמים וכן משמע בערוך ערך טט, דמ"ט מטהר:

אחטא ויום הכפורים מכפר [46], אין יום הכפורים מכפר [47]. עבירות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר. עבירות שבין אדם לחבירו [48], אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה לחבירו, את זו דרש ר"א בן עזריה, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. עבירות שבין אדם למקום, יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו, אין יום הכפורים מכפר [480], עד שירצה את חבירו. אמר רבי עקיבא, אשריכם ישראל, לפני מי אתם מטהרין [49], ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים [50], שנאמר, וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם [51], ואומר מקוה ישראל

חטאו יחילו אחרי' לחטוא, כפרתו במיתתו. מיהו בזמן שעיר המשתלח, הוא מכפר הכל. חוץ מחייבי חטאת ואשמות. ומיהו עבירות שבין אדם לחבירו, אין מתכפר בשום אופן, עד שירצה חבירו: 46)*דוקא באמר כן ב' פעמי': 47)*שיעכבוהו משמים
49 מלעשות כל הראוי לו לעשות ביוה"כ: 48)*שהזיק גופו או ממונו
☞ או כבודו: 480)*מדכתי' לפני ה' דוקא: 49)*כ"ל דה"ק, אשריכם
50 ישראל שקודם שיכפר לכם הקב"ה, אתם מטהרין את עצמיכם
☞ שתסלחו זה לזה: 50)*שבשביל שתסלחו זל"ז, גם הקב"ה מטהר אתכם ומכפר לכם, דכל המעביר על מדותיו מעבירין פשעיו [כר"ה י"ז]. או כ"ל שמפני שהזכיר לעיל ב' מיני כפרה, א' הכפרה שע"י הבאת קרבן, שאינו מועיל רק בזמן שבית המקדש קיים; הב' הכפרה שע"י התשובה, שמועיל בכל עת ברחמיו יתברך; להכי אמר ר' עקיבא, אשריכם ישראל שיש לכם ב' מיני כפרה, לפני מי אתם מטהרין, בזמן שכח בידכם להועיל לעצמיכם שיתכפרו חטאותיכם, דהיינו בזמן שביהמ"ק קיים, שאפשר להביא קרבנות; ומי מטהר אתכם, כשידיכם אסורות לאחוריכם, שנחרב בית קדשינו ותפארתנו, ולא תוכלו לטהר את עצמיכם, אז מטהר אתכם אביכם שבשמים — ר"ל כשכביכול אין עיקר שכינתו אצליכם בארץ: 51)*כנגד כפרה שע"י הקרבנות שהביא התנא, מייתי הכא קרא

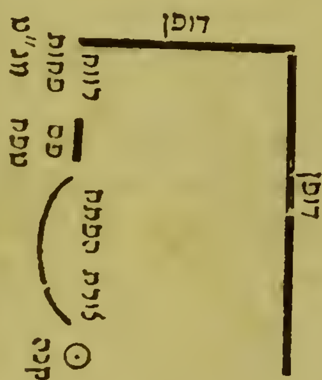
היא סוכה ישנה, כל שעשאה קודם לחג שלשים יום, אבל אם עשאה לשם חג אפי' מתחילת השנה כשרה : ב העושה סוכתו תחת האילן, כאלו עשאה בתוך הבית 10). סוכה על גבי סוכה, העליונה כשרה, והתחתונה פסולה 11), רבי יהודה אומר, אם אין דיורין בעליונה, התחתונה כשרה 12) : ג פירס עליה סדין 13), מפני החמה 14), או תחתיה 15) מפני הנשר 16), או שפורס על גבי הקינוף 17), פסולה. אבל פורס הוא על גבי נקליטי

החג [תרל"ו] : 9)*ומכל מקום כיון שיחדש בהסכך טפח על טפח במקום א', או כל דהו ע"פ כל אורכה או רחבה. וה"ה בעשא' סתם תוך ל' צריך חדוש : [ולבנות בכה"ג א"צ חדוש]. מיהו בעשא' בפירוש לשם חג אפי' מתחלת השנה א"צ חדוש; ובעשא' בפירוש שלא לשם מצוה, רק לצל בעלמ', ג"כ סגי בחידוש [תנ"י משבצות זהב סק"ג] 10)*ופסול. מיהו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלי האילן, ועירב הסכך פסול עם הכשר, אף שניכר הפסול במקומו כשר [מג"א תרכ"ו סק"ד] : 11)*מדכתיב בסוכת לשון יחיד, והרי התחתון יושב תחת ב' סככי'; ודוקא שיש ביניהן י' טפחי' : 12)*אם אין הסכך שעל גבי תחתונה; יכולה לקבל כלי בית שבעליונה אפי' ע"י הדחק, גם לת"ק שתיהן כשרות; ורק פלוגתייהו, ביכול הסכך של תחתונה לקבל הכלי בית שבעליונה ע"י הדחק, ור"י לטעמי' דס"ל סוכה דירת קבע בעינן והו"ל הארעי כמאן דליתא; והלכה כת"ק [תרכ"ח] : 13)[טעפפיך], דמדמקבל טומ' פסול לסכך. 14)*שלא יצטער בה : 15)תחת הסכך : 16)שלא יכשרו העלין על שולחנו; אבל בעשה כן לנאותה, כשירה דכל לנאותה הו"ל צורך סוכה ובטל לגבה; והוא שיהי' תוך ד' טפחי' מהסכך; וי"א דמפני החמה דקתני' דפסול, הייכו בפירסו שלא יתיבש הסכך, ויהי' חמתה מרובה מצלתה; אבל בעשה כן כדי שלא יצטער בחמה, הו"ל בלנאותה, שיתענג בה, וכשיר'. מיהו בגשמי' מנטפין, יפרוס סדין וישב שם, ולא יברך לישב בסוכה [מג"א תרכ"ט] : 17)*הוא מטה עם ד' קונדסין בד' זויותיה, אפי' אינן גבוהין י' טפחי', והמטה עומדת

מסכת סוכה

פרק א סוכה [1] שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה [2], פסולה [3], רבי יהודה מכשיר [4], ושאינה גבוהה עשרה טפחים [5], ושאין לה שלש דפנות [6], ושחמתה מרובה מצילתה [7], פסולה, סוכה ישנה [8], בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין [9], ואיזו

פ"א [1])*קלל סוכה: [2])*כל אמה בת ו' טפחי' [וע"א תרל"ג]: [3])*דלריך שיהי' שיעור גבהה, באופן שאפשר לבנותה עראי, ובגבוה כ' לריך לבנותה קבע: [4])דס"ל סוכה לריך דירת קבע: [5])דהו"ל דיר' סרוק': [6])וסגי בב' דפנות, ושלישית רק בפס שרקב קלת יותר מטפח, ויעמיד הפס טפח תוך ג"ט לא' מהדפנות, דעי"ז מדאמרי' לבוד הו"ל כאילו גם דופן זה רקב ד"ט, דהו"ל רוב שיעור המשך דופן של סוכה, שדינו שיהי' לכל הפחו' רקב ז' טפחי'; ולריך שיעמיד כמי בסוף המשך הכותל הג' קנה דק, ויניח קנה א' על הפס טפח ועל קנה הדק שבסוף הכותל כלוה"פ, כזה. מיהו בדופן א' במזרח ודופן א' במערב וביניהן מפולש, לריך שיהי' דופן הג' רקב' ממש ד' טפחי' ומשהו, שמעמידו בפחות מג' טפחי' סמוך לא' מהב' דפנות, כדי שיהי' ע"י לבוד נחשב כז' טפחי' ביחד, שהוא שיעור סוכה שלם; וי"א דבכה"ג א"צ לורת הפתח. ונהגי לעשות ג' מחילות שלימות [תר"ל כ"ה]: [7])*ר"ל שמרובה חמתה מללתה למטה; דלמעל' אפי' שוים סכך להאורים שבין הסכך, פסול, דהחמ' מתפשט למט' טפי מהלל [תרל"א]: ר"ל שהניח סככה סתם קודם ל' יום שלפני

ארבעה טפחים, כשרה [32], ובלבד שלא יישן תחתיו [33]:
ז תקרה [34] שאין עליה מעזיבה [35], רבי °יהודה אומר,
בית שמאי אומרים, מפקפק [36] ונוטל אחת מבינתים [360],
ובית הלל אומרים, מפקפק או נוטל אחת מבינתים [37],
רבי מאיר אומר, נוטל אחת מבנתים ואינו מפקפק [38]:
ח המקרה סוכתו בשפודין [380], או בארוכות המטה [39],

טפחי', ד"ה פסול, אפי' הפכן על צדן דשם אינן רחבי' ד' טפחי', אפ"ה פסולין מגזירת תקרה; ובפחותין מג' טפחי' ד"ה כשרין, כי פליגי ברחבי' מג"ט ועד ד' טפחי'. וקיי"ל כר"י. מיהו לדידן אפי' בפחות מג"ט איכא גזירת תקרה, מדדרך לסכך בתיכו בכמותן; ומה"ט לא יסכך בקש, שמא יעשה הסכך כתקרה. אמנם כל שאסו' מגזירת תקרה, בשעת הדחק שרי [תרכ"ט]: 32)*אפי' בהיקו באמצע שיעור הסוכה: 33)*נקט שינה, דשינה אפי' ארעי אסו', גזירה שמא יתקע בשינה. מיהו אם הכשר אינו רחב ד"ט, מותר לישן תחתיו, דסכך פסול, באמצע פוסל רק בד"ט, ומן הצד פוסל רק ברחב ד' אמות, דאל"כ אמרי' דופן עקומ', מהלכה למ"מ. אבל אויר אפי' מהצד פוסל בג' טפחי', ואין ישנים תחתיו, ודוקא שהולך האויר על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי ראשו ורובו: 34)*[לימער-דעקקע]: 35)שלא טחו טיט על עצי התקרה: 36)ר"ל סותר: 360)ר"ל אפי' סותר ומנענע כולן, אפ"ה דוקא אם ג"כ מבין כל נסר לנסר נוטל נסר א' מבנתיים ומניח סכך כשר במקומו כשר, ואי לא, פסול: 37)*ונותן סכך כשר במקום הנסר שנטל ואז כשר אפי' הנשארי' רחבי' ד"ט; וי"א דוקא בפחותי' מד' טפחי' [תרל"א]; 38)*לטעמי' במ"ו אזיל, דס"ל אין מסככי' בנסרים; 380)*לא מבעיי' של מתכות דפסול מדאורייי', מדאין גדולו מן הארץ, וגם מקבל טומא'; אלא אפי' שפוד של עץ, דהו"ל פשוטי כלי עץ דאינו מק"ט מדאו', עכ"פ מדסומך את ידו לפעמי' על השפוד בשעה שצולה בו בשר, הו"ל משמש לאדם ולמשמשיו, דבכה"ג גם פשוטי כ"ע מק"ט עכ"פ מדרבנן [ועי' בפתיח' לטהרו' אות מ"ז]: 39)*היינו הקרשים שהן דופני המטה מכאן ומכאן. ומיירי אפי' כשברה המטה, והניח הארוכות על הסוכה כקורות, כדי להניח הסכך עליהן; וקמ"ל דלא מבעיי'

המטה[18]: ד הדלה עליה[180] את הגפן, ואת הדלעת, ואת הקיסום[19], וסיכך על גבה[20], פסולה[21], ואם היה סיכוך הרבה מהן[22] או שקצצן, כשרה[23]. זה הכלל, כל דבר שהוא מקבל טומאה[24], ואין[25] גידולו מן הארץ[26], אין מסככין בו, וכל דבר שאינו מקבל טומאה, וגידולו מן הארץ, מסככין בו: ה חבילי קש וחבילי עצים, וחבילי זרדין[27] אין מסככין בהן[28]. וכולן שהתירן כשרות[29], וכולן כשרות לדפנות[30]: ו מסככין בנסרים, דברי רבי °יהודה, ורבי מאיר אוסר[31]. נתן עליה נסר שהוא רחב

בהסוכה: 18)הוא מטה שיש בה ד' קונדסין, א' באמצע ראש המטה, וא' באמצע מרגלות המטה; ובפירס סדין עליהן כשר דמלאין הגג פסול רחב טפח, לא חשיב אהל לבטל אהל דסוכה שעל גבו. ודוקא באין גבוה י' טפחי' עד ראש הקונדסין; ויש מכשירין אפי' גבוהי' י"ט [תרכ"ז]: 180)ר"ל הגביה והימשך שיהי' לסכך על הסוכה: 19)*[עפאקרויט], והוא מין עשב שגדלה כגפן: 20)*ר"ל שהניח סכך כשר ע"ג הגפן או איפכא: 21)דמחובר פסול לסכך: 22)יותר מן ענפים המחוברין; וערבן יחד יפה עם התלושין: 23)*ודוקא שאחר שקצצן נענע כל ענף וענף שקצץ; דאל"כ פסול, מדהי' פסול בשעת הנחה, וכתיב תעשה ולא מהעשוי כשרותו ממילא ע"י קציצ'. מיהו בסיכך תחת הגג ואח"כ הסיר הגג, לא מקרי תעשה וגו', מדאין הפסול בסכך עצמו. [ובאויפלוגדאך] יש להחמיר לבלי לסכך עד שיפתחו הדלתות שלמעל' מהסכך דפתיחתן אחר הנחת הסכך לא הוי מעשה כל כך כאילו הסירן לגמרי, דאז הי' כשר. אמנם אחר שנסכך בכשרות, יכול לסגור ולפתוח הדלתות כרצונו, ודהי' תחלה בכשרות; ואפי' ביו"ט שרי [תרכ"ו]: 24)ככלים או בגדי' וכדומ': 25)*או שאין וכו': 26)כעורות וכדומ': 27)אגודת קנים: 28)*גזירה שמא יכין שם להתיבש, ושלא לשם סכך, ואח"כ ימלוך עליה שיאמרו שם לסכך, והרי כתיב תעשה ולא מהעשוי ממילא. מיהו אין חבילי' פחות מכ"ה קנים, כי כן דרך לאגד ליבשן: 29)°וא"ל נענע וכנ"ל 23., מדלא הכינן שם ליבש [תרכ"ט]: 30)*בין מחובר, בין מק"ט, ובין קביל': 31)*אם כל נסר רחב ד'

יש תחתיו ד' אמות פסולה [53]: **יא** העושה סוכתו כמין צריף [54], או שסמכה לכותל [55], רבי °אליעזר פוסל מפני שאין לה גג [56], וחכמים מכשירין. מחצלת קנים [57] גדולה, עשאה לשכיבה °[570], מקבלת טומאה ואין מסככין בה [58]. לסיכוך, מסככין בה ואינה מקבלת טומאה [59]. רבי אליעזר אומר, אחת קטנה ואחת גדולה, עשאה לשכיבה °[60], מקבלת טומאה ואין מסככין בה, לסיכוך [61] מסככין בה ואינה מקבלת טומאה [62]:

פרק ב הישן תחת המטה בסוכה, לא יצא ידי חובתו [1], אמר רבי יהודה, נוהגין היינו,

---

53) °סד"א דוקא בית שנפחת או אכסדר', דפסולייהו רק משום תעשה ולא מן העשוי, דהרי הן מקורין מכשרי' שהן ממין סכך, להכי אמרי' גבייהו דופן עקומ'; קמ"ל דאף גבי סכך פסול נמי אמרי' בפחות מד' אמות דופן עקומ': 54) *[היטטע] בלי דפנות, והסכך משפע לכל צד עד לארץ: 55) שהסכך משפע והולך מאמצע גובה כותל בית, עד לארץ: 56) דשפוע אהל לא הוה אהל. והכי קיי"ל. מיהו אם הי' בשפולי הסכך דופן גובה טפח, או שהי' בראש השפוע גג שוה טפח בכל המשכו, כשר [תרל"א ס"י]: 57) [ראהרמאטטע] גדולה: 570) *ר"ל אם עשאה בפירוש שתהי' לשכיבה: 58) אבל סתמא לסיכך קיימי: 59) סיפא איירי בקטנה דסתמ' לשכיב', להכי דוקא בעשאה בפירוש לסיכך, אינה מק"ט ומסככין בה: 60) *ר"ל אפי' גדולה מסתמא עשאה לשכיב', ולהכי מקבלת וכו': 61) ר"ל אבל אם פירש שתהי' לסיכך, אפי' ישב עליה הזב אינה מק"ט, דאומרי' לו עמוד ונעשה מלאכתינו, שהרי אינו מיוחד לישיב' י וקיי"ל כת"ק. מיהו בהיה לה שפה, אפי' נטלה השפה אז אפי' מחצלת גדולה, פסולה [תרכ"ט]

פ"ב 1) *ודוקא שהי' חלל שתחת המטה גבוה י"ט, דאז אהל מפסיק בינו לסוכה; דלא דמי לדלעיל (פ"א 17.) גבי קינוף דשרי אפי' בגבוה פחות מי"ט? דהתם עשוי לאהל, לישן תחתיו (ר"ן):

אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה 40). החוטט בגדיש לעשות בו סוכה 42), אינה סוכה 43) : ט המשלשל 44) דפנות מלמעלה למטה 45), אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים פסולה. מלמטה למעלה, אם גבוה מן הארץ י' טפחים, כשרה 46). רבי יוסי אומר, כשם שמלמטה למעלה טפחים, כך מלמעלה למטה י' טפחים 47). הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים 48), פסולה : י בית שנפחת 49) וסיכך על גביו, אם יש מן הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה 50). וכן חצר שהיא מוקפת אכסדרה 51). סוכה גדולה 52), שהקיפוה בדבר שאין מסככים בו, אם

בשפודין שהן כלי', רק אפי' ארוכות שהן שברי כלים, אפ"ה פסולין לסכך [תרכ"ט ודלא כר"ב ורתוי"ט] : 40)*ודוקא בסכך כשר מרובה על הפסול, ואין בהפסול ד' טפחי' במקום א' : 42)*בגדיש מונחים אגודות תבן הרבה זה על זה, והוציא אגודות התחתונות מתחת העליונות, ונעשה עי"ז חלל כשיעור סוכה : 43)*דהסכך נעשה ממילא ע"י הקטיט', והו"ל תעשה ולא מהעשוי. מיהו בסיכך תחלה על גובה טפח אויר, ואח"כ קטט והרחיב החלל עד כשיעור סוכה, כשר [תרל"ה] :
44 44)*ר"ל שהוא מלשון שלשלת עבות [געפלאכטען] : 45)שארג הדפנות מן הסכך למעלה כלפי מטה, כדי שיהי' לדפנות : 46)*אפי' ראשי הדפנות נמוכין הרבה מהסכך, רק שיהי' ראש הדפנות מכוון כנגד הסכך או תוך ג"ט מנגד המכוון [תר"ל ס"ט] : 47)*אפי' רחוקות הרבה מהארץ: 48)*ברוחב הסוכה [תרל"ב] : 49)באמצעית הגג, והפחת רחוק מהדפנות : 50)*אבל בפחות מזה, כשר, דחזינן כאילו המחיצה שייך לדופן שנתעקמה. אמנם כל שיש עקום ד' טפחי' אסו' לישב תחתיו [שם] : 51)*דהיינו שיוצא כאין תקרה מאמצעית גובה כתלי הבתים שהן סביב לחצר, וסיכך על האויר שבאמצע התקרה זו, נמצא הסכך רחוק מכותלי הבתים, אם רחוק מהן ד' אמות, פסולה. וקמ"ל דאף דמחיצות לבית עבידין, ולא שייכין לתקרת האכסדר', אפ"ה כשאין רחוקי' מסכך ד' אמות, אמרי' דכשר מכח דופן עקומ' : 52)*ר"ל סוכה גדולה שיש בה סכך כשר ז' טפחי' על ז' טפחי' רצופי' באמצע, והקיפוה וכו' :

או על גבי גמל. כשירה 12) ואין עולין לה ביום טוב 13) שתים באילן וא' בידי אדם 14), או ב' בידי אדם ואחת באילן, כשרה ואין עולין לה ביום טוב. ג' בידי אדם ואחת באילן, כשרה ועולין לה ביום טוב. זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד בפני עצמה, כשירה ועולין לה ביום טוב : ד העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה 15) כשירה 16). שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה 17) חולין 18) ומשמשיהן 19), פטורין מן הסוכה 20). אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה 21) : ה מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולרבן גמליאל שתי כותבות, ודלי של מים ואמרו העלום לסוכה 22). וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה 22o), נטלו במפה 23) ואכל

התם [וע"י תוס' דכא"נ ד"ה שאין] : 11o) מדנקט סיפא אין עולין נקט רישא עולין :
12)*ובעשאה באילן צריך שלא יסמוך הסכך על האילן רק על קונדסין, דאל"כ אסו', שמא יסכך מהאילן עצמו [מג"א שם סק"ה] : 13) דאסו' להשתמש ביו"ט במחובר או בבע"ח : 14) שתחך והניח קרקעית הסוכה רובה, על גזע האילן, ועשה ב' דפנות של הסוכה על ראש האילן ודופן השלישי עשה בארץ עד למעל' מי"ט מקרקעית הסוכה, וגם עליה תמוכה קרקעית הסוכה ; או שעשה באופן זה ב' דפנות בארץ ודופן א' למעלה באילן : 15)*ותחך הסכך בקונדסין [מג"א תר"ל סקי"ד] : 16)*ודוקא שרוב הדופן הוא מדבר שאין רוח מצויי' מנידו [שם] : 17)*ר"ל א"צ לטרוח אחריה, אפי' בשעה שאינו עוסק במצוה, אבל בלא טורח, חייבי' [תר"מ] : 18)*אפי' רק מיחש גוף בעלמא : 19)*וי"א דהן דוקא בשעה שצריך לשמש להחולה [שם] : 20)*ובכבו הנרות בסוכה, פטו' מלישב שם, וא"צ לטרוח אחר אחרת. ובנושב רוח מותר לתלות וילן ביו"ט בסוכה. כדי להגן מהרוח [שם] : 21)*פירות ומשקין אפי' טובא, ופת רק כביצ', ומאכל מה' מיני קמח, נקבע עליו חייב בסוכה [תרל"ט ס"ב] : 22)*קמ"ל דהמדקדק במעשיו, אפי' מים לא ישתה חוץ לסוכה : 22o)*ר"ל מאכל פחות מכביצ' : 23)*כדי לאכלו בלי נט"י, דשיעור הדוק שרי בכך ; ות"ה

שהיינו ישנים תחת המטה בפני הזקנים, ולא אמרו לנו דבר [2], אמר רבי שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל, שהיה ישן תחת המטה, ואמר להן רבן גמליאל לזקנים, ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם, ויודע שעבדים פטורין מן הסוכה [3], לפיכך ישן הוא תחת המטה, ולפי דרכינו למדנו [4] שהישן תחת המטה, לא יצא ידי חובתו: ב הסומך סוכתו בכרעי המטה [5] כשרה, רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה [6], פסולה [7]. סוכה המדובללת [8], ושצילתה מרובה מחמתה [9], כשרה. המעובה כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה [10]: ג העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, כשרה [11], ועולין לה ביום טוב [11]. בראש האילן

---

[2])ר"י לטעמי' דס"ל סוכה אהל קבע בעינן, ואהל עראי שתחת המטה לא מבטל לאהל קבע: [3])*דעבד ואשה פטירי ממצות עשה שהזמן גרמא: [4])*אף שאמר ר"ג כן דרך שיחת חולין [שפאס בל"א]. אב"י דאם לא אמר' כדי שנלמוד דבר, לא הי' שח שיחת חולין, דינבר ביצה כיומא יט"ב וסוכה כח"א; ומה"ט אמרי' בש"ס כאן דשיחת חולין של ת"ח צריך לימוד]: [5])*ר"ל מטה שלימה שדפנותיה סביב גבוהים י"ט מקרקעית המטה, וסיכך על הדפנות, וכשמטלטל המטה, הסכך מתטלטל עמו: [6])*ר"ל אם אין הסכך קבוע, בד' קונדסין רק מתטלטל עם המטה: [7])*לטעמי' בסי' 2. אזיל. וקיי"ל כת"ק [תר"ל]: [8])*ר"ל שקצת מהקנים של סכך מונחי' למעל' וקצתן מונחי' למטה, ואין בין מה שלמטה למה שלמעל' ג' טפחי': [9])*אף שהסכך דק ואוירו רב [תרל"א]: [10])*ולכתחיל' צריך שיוכל לראות כוכבי' בליל' מתוך הסכך. ובדיעבד אפי' לא יראה מתוכו כלולי יום כשיר', ואם יוכל לירד מטר מתוכו [ט"ז ומג"א שם]: [11])*דוקא ביכול' לעמוד ברוח מצויי' דיבשה [תרכ"ח]; מיהו בשיכולה לעמוד ברוח שאינ' מצויי' דיבש', גם לר"י כשירה, ולא דמי לסומך סוכתו במטה לעיל דפליג ר"י? דשאני עגלה וספינה דאורחייהו בטלטול, משא"כ

חייב בסוכה [32], מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן, ופיחת המעזיבה, וסיכך על גבי המטה בשביל הקטן [33] :

ט כל ז' הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי [34] ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות [35] משתסרח המקפה [37] משלו משל למה"ד, לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו [37] :

פרק ג. לולב הגזול [1] והיבש [2] פסול [3]. של אשירה [4] ושל עיר הנדחת [5], פסול [50]. נקטם ראשו [6]

אחר אמו : 32)*ודוקא כשהוא בן ה' או ו', כל חד לפום חורפי' [תר"מ] : 33)*דס"ל אפי' אין בו דעת חייב לחנכו, ולא קיי"ל כן : 34)*שיעמיד שם כליו הנאים, ויהי' רוב תשמישו שם, וביתו יהי' רק לתשמיש עראי : 35)שיצא מהסוכה : 36)*ר"ל משיתקלקל התבשיל מטיפות הגשמים שירדו לתוכו בסוכה, ואפי' אינו אוכל אז, מותר לצאת. וה"ה בחרפי' האוכלי' מחמת קור, או בהכל שם מטושטש ולח מגשמי' שירדו כבר, או במצטער שם מזבובי', ריח וקרירות, וכל שמצטער שאילו הי' בבית הי' יוצא, פטו' מסוכה [מג"א שם] : 37)*של עבד וקמ"ל שיצא בפחי נפש (א ב י אפשר דקמ"ל כמי, מדא"ל אי אפשי וכו' אסו' לישב שם(בסי' תרל"ט ס"ז) :

פ"ג 1)*והרי כתיב ולקחתם לכם, משלכם ; ואפי' לאחר יאוש פסול מדרבנן, מדהו"ל מצוה הבאה בעביר' : 2)*שנתלבנו לגמרי רוב עליו. ונוהגין להקל כשלא נפרך בצפורן, ויש להחמיר [תרמ"ה ורע"ז שם] : 3)דבכל ד' מינין בעי' הדר : 4)אילן הנעבד : 5)*עיר ישראל שהודחו ונתפתו רובם לעבוד ע"ז, המדיחים בסקילה, והמודחים בסייף, והעיר וכל שללה נשרפים [סנהדרין דקי"א] : 50)*דמדעומדין לשריפה, הו"ל כאילו אין שיעור הלולב קיים, דכל העומד לשרוף כשרוף דמי. וביו"ט ראשון דלא"ה פסולי' מדבעינ' לכם, והרי אסו' בהנאה : 6)*שנשבר ראש רוב עלין היותר עליוני' שעלה בהן הלולב. וי"א ראש רוב העלין שגבוהין מהשדרה [משבצו' תרמ"ה ו']. ונקטם ויבש פסולי' משום הדר, ולפיכך פסולי' כל ז' ; משא"כ נסדק ונחלק תיומת, פסול מדכתיב ולקחתם קרי בי' ולקח תם, ולא חסר,

חוץ לסוכה[24]) ולא בירך אחריו[25]): **ו** רבי אלעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה[26]), וחכמים אומרים אין לדבר קצבה[27]) חוץ מלילי יום טוב ראשון של חג בלבד[28]). ועוד אמר רבי אליעזר, מי שלא אכל בלילי יום טוב הראשון ישלים בלילי יום טוב האחרון[29]), וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין, על זה נאמר מעוות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להמנות: **ז** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין[30]) אמרו להן בית הלל לבית שמאי, לא כך היה מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל, לבקר את רבי יוחנן בן החורני, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית (נ"א ולא אמרו לו דבר), אמרו להן בית שמאי משם ראיה, אף הם א"ל אם כן היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימיך[310]): **ח** נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הסוכה. קטן שאינו צריך לאמו[31])

לאכל ע"י כף או מזלג כמו שא"צ נט"י בשעת הדחק [קס"ג]. וי"א דחולין פחות מכביצ' א"צ נטיל' או מפה [כסי' קנ"ח ס"ג]; רק הכא מיירי שאוכל החולין על טהרת תרומ', דאז אפי' פחות מכביצ' צריך נטיל': 24)*קמ"ל דהמיקל בכך לא הוה קל במצות [ר"ן]: 25)*דבהמ"ז מדלא הו"ל כביצ'; ואכן קיי"ל דבהמ"ז בכזית [קפ"ד]: 26)*ר"ל בכל יום: 27)רק כשיאכל יאכל בסוכה: 28)*ואפי' ירדו אז גשמי' צריך לקדש ולאכול שם כזית פת [תרל"ט]; וליל שני לט"ז קייב ולמג"א פטו': 20)ר"ל ליל שמיני עצרת: 30)*וקיי"ל בהא כב"ש אפי' בסוכה גדולה אם ישב כן לא יצא, גזיר' שמא ימשך אחר שולחנו: 310)*דאע"ג דמדאו' יצא, אעפ"כ לא קיים מצות סוכה כראוי כתקנת חכמי': 31)כל שכשהקיץ אינו צועק בגעגועים יתרים

°ישמעאל אומר, שלשה הדסים, וב' ערבות, לולב אחד, ואתרוג אחד, אפי' ב' קטומים [20] ואחד אינו קטום, רבי °טרפון אומר אפי' שלשתן קטומים [21]. רבי עקיבא אומר, כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת: ה אתרוג הגזול, והיבש [23] פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול. של ערלה[24°] פסול. של תרומה טמאה פסול [24]. של תרומה טהורה לא יטול [25] ואם נטל כשר[26°]. של דמאי, בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין[26] של מעשר שני בירושלים, לא יטול [27°] ואם נטל כשר [27]: ו עלתה חזזית [28] על רובו [29] נטלה

לזרוע שם, דהיינו שדה לחה, אף שלא גדלה אצל הנחל כשר; ואורחא דמלתא נקט תנא, שאין דרך הערבה שתגדל בשדה יבשה: 19°) *דהא דקאמ' רחמנא ערבי נחל, דבר הכתוב בהוה: 20) אהדס קאי: 21) *כשר, דעבותו מכסה קטימתו [משא"כ בלולב וערבה] והכי קיי"ל [תרמ"ו וט"ז תרמ"ו]. מיהו בשעת הדחק יוצא אפי' בקד וקטום [מג"א תרכ"א]: 23) *היינו כשאין בו ליחה, אבל כמוש כשר [מג"א תרמ"ח]: 24

☞ 24°) *ערלה ותרומ' ודמאי לא שייכי רק באתרוג: 24) *דבעינן לכם והכא אינן ראויין ומה"ט לא שייך הכא עשה דוחה ל"ת [וכ"ל דאע"ג דכולהו ונשרפין נינהו, איצטריך כולהו דלא תבעיי אשרה דאפרה אסו' [כפסחי' דכו"ב], אלא אפי' עיר הנדחת דאפרה מותר דהרי בכלל כל הנשרפין נינהו. ולא תבעיי' עיר הנדחת דלא בטל, דהרי כתיב לא ידבק בידך מאומה, אלא אפי' ערלה דבטלה בר'. ולא תבעיי' ערלה דאסו' להנות בשעת שרפתה, אלא אפי' תרומ' טמא' דכהן מסיק' תחת תבשילו, אפ"ה כולהו כתותי מכתת שעורי']: 25) *מפני שמכשיר' לקבל טומ' ע"י שמקרב האתרוג ללולב שרטוב במים, דמצוה להעמידו בכל יום במים [מכאן נ"ל ראי' לרקנ"ט [א"ח תרנ"א י"א] דצריך לחברן יחד, דאל"כ יטול ולא יחברן יחד, דלשוא יחברן א"ל לחוש מדאסו ר"ק מדרבנן; ואת"ל בכ"ז ימתין עד שיתנגב, וזמנין דאין לו פנאי]: 26°) *דהא חזי לכהן לאכלה. ולא הול"ל רק איידי דנקט רישא פסול נקט הכא כשר: 26) *דהא חזי לעניי' [וכ"ש אע"ג דמודו בתרומ' פסול בדמאי, אף דדמאי אפי' לנפשי' חזי, דאי בעי מפקיר נכסי' וחזי לי', עכ"פ אינו רק מגו, ובאמת לא יתנו לעניים וגם לא יפקיר נכסיו; ומשא"כ תרומ', על כרחו יתנו לכהני', ומאכל כהני' הוא ודאי] 27°) *מפני שמכשירו, לקבל טומ' כלעיל: 27) *אבל חוץ לירושלים, פסול, דהא לא חזי לי' התם. ולר"ן ה"ה חוץ לירושלים כשר בדיעב'; רק נקט בירושלים

נפרצו עליו [7]) פסול נפרדו עליו [8]) כשר, רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה [9]) ציני הר הברזל[10]) כשרות [11]) לולב שיש בו שלשה טפחים, כדי לנענע בו [13]) כשר: ב הדס הגזול והיבש [120]), פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. נקטם ראשו [13]) נפרצו עליו [14]), או שהיו ענביו מרובות מעליו [13]) פסול, ואם מיעטן כשר [141]), ואין ממעטין ביום טוב [15]): ג ערבה גזולה ויבשה פסולה ושל אשרה ושל עיר הנדחת פסולה, נקטם ראשה [150]) נפרצו עליה, והצפצפה [16]) פסולה. כמושה [17]) ושנשרו מקצת עליה [18]) ושל בעל [19]), כשירה [190]): ד רבי

לפיכך פסול רק ביוט"ר; וכן כל הפסול משום לכם, הוא רק ביוט"ר [מג"א תרמ"ה ו']. אמנם בנקטם ראש עלה אמצעי; ואין לו אחר, כשר; אבל בישנו אפי' ביש לאחרי' כשר בשאין לו אחר [אשל שם]: [7])*הייכו שרוב עליו תלויין למטה, אפי' אגדן עם השדרה, פסול; אבל שדרה עצמה שנשבר' ותלוי, למטה, כשר, כשיאגדנה שם [מג"א שם]: [8])ר"ל כשהעלים עומדין פרודי' מהשדר' כענפי אילן. ובנחלק תיומת של רוב עלין, פסול; וי"א שאפי' לא נחלק רק עלה האמצעי שבראש הלולב, באורך ד' גודלין, פסול והכי קיי"ל [רמ"א וט"ז שם]: [9])וקיי"ל כת"ק; [10])*ר"ל לולבות הגדלי' בהררי סלע, מדאין כח הגידול רב שם לכן העלין קצרי': [11])ודוקא במגיע ראש עלה זה לעיקר של עלה שלמעל' ממנו; [12])תכי! וגם לנענע בו · ור"ל שהלולב הוא כאורך ההדס וערבה, ועוד טפח יותר כדי לנענע בו. ונוהגין שיה' שיעור הדס וערבה י"ב גודלין, ושדרת הלולב ט"ז גודלין; ואם ההדס וערבה י' גודלין, ושדרת הלולב י"ג גודלין ושליש, יצא [תר"ן]: [120])*שכלה כל ירקות שבו, דאל"כ אפי' כפרך בצפורן כשר: [13])*ראש העץ: [14])*מיהו כשהענפי' ירוקות, כשר [תרמ"ו]: [141])*אפי' מיעטן ביו"ט, ואיכו מהבנ"ע, מדהסיר רק
18 המגיעה: [15])*דכמתקן כלי הוה: [150])°אף לדידן פסול [עי' 21]: [16]) מין ערבה שעלה שלה עגול: [17])*[וועלק]. ואיכו מלוי בלולב והדס: [18])*ונשברו רוב עלין, פסול. [ואף דנשרו מקצת בלולב והדס נמי כשר? כ"ל דקמ"ל נשרו גבי ערבה, דלא דמלויי' א"צ לחזור אחר אחרת]: [19])*מלת בעל ליסנא דמיתבותא הוא, ר"ל שגדלה בשדה מיושבת

פסול. עלתה חזזית על מיעוטו[340], ניטל עוקצו[34] ניקב ולא חסר כל שהוא, כשר[350]. אתרוג הכושי[35] פסול. ירוק ככרתי[37], רבי מאיר מכשיר ורבי °יהודה פוסל[38]:

ז שיעור אתרוג הקטן, רבי מאיר אומר, כאגוז, רבי °יהודה אומר, כביצה[39], והגדול כדי שיאחוז שנים בידו אחד, דברי רבי יהודה, רבי °יוסי אומר, אפי' אחד בב' ידיו[40]:

ח אין אוגדין את הלולב[41] אלא במינו[420], דברי רבי יהודה, רבי °מאיר אומר, אפי' במשיחה[42]. אמר רבי מאיר מעשה באנשי ירושלים, שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב[43]. אמרו לו במינו היו אוגדין

עליו [ט"ז שם]: 340)*אע"ג דמדיוק דרישא שמעינן דאפי' בשוה פסול? קמ"ל הכא דדוקא חזזית אחת כשר על מעוטו אבל כשהם ב' אפי' במעוטו פסול, מדהו"ל מכוער כלעיל 29.: 34)*הוא העץ שבו תלוי באילן, ונשאר קצת מהעץ לכסות הגומ'; אבל בנעקר העוקץ מתוכיות של אתרוג, פסול [שם ס"ח]: 350)*אע"ג דהא נמי מדיוק דרישא שמעינן לה? קמ"ל הכא, לרש"י דמתני' איירי בנקב שאינו מפולש, א"כ ה"ק הכא, דוקא נקב שאינו מפולש כשר באינו חסר, אבל נקב מפולש אפי' אינו חסר פסול. ולראב"ד דס"ל דנקב דנקט מתני' במפולש איירי, דאפי' נקב מפולש באינו חסר כשר, קמ"ל סיפא לגלויי ארישא, דלא תימא דרישא או או קתני, להכי קאמר סיפא ניקב נקב מפולש ולא חסר כשר, ש"מ דרישא ב' לריעותא בעינן. מיהו לרמב"ם רישא בנקב מפולש איירי, וסיפא בנקב שאינו מפולש דדוקא באינו חסר כ"ש כשר, אבל בחסר כ"ש פסול: 35)*שהאתרוג שחור; וה"ה כשהוא לבן ביותר; או שיש לו נקודות שחורות או לבנות בב' וג' מקומות, או במקום א' ברובו, וכלעיל: 37)גרין כמראה [קרעססע]: 38)וקיי"ל כר"י; מיהו בחוזר למראה אתרוג כשר [שם]: 39)*וקיי"ל כר"י. מיהו כשהוא כבילה אפי' לא נגמר פריו, כשר, ובלבד שלא יהא ירוק [שם]: 40)*והכי קיי"ל [שם]: 41)*ר"ל לאגדו יחד עם ההדס וערבה: 420)*דס"ל צריך אגוד מדאו', וכל שיש תוך האגוד מין אחר, איכא בל תוסיף: 42)[שנירכען]; דס"ל א"צ אגוד.

פטמתו [30], נקלף [31], נסדק[32], ניקב וחסר כל שהוא [33]

לרבות' דאפי' בירושלים לכתחילה לא יטול : [28]*כעין שקין בולט
29 וה"ה מראה פסול ; אבל קליפה דקה ולבנה, כשר [פמ"ג תרמ"ח] :
[29]*אמרי' בש"ס דוקא במקום א' כשר במעוטו ; אבל בב' וג' מקומו' הו"ל מנומר ופסול [וכ"ל דנקט ג' לרבותא, דאפי' ג' אי ליכא למיחש לנימור, כגון שהן בצד א' של אתרוג, כשר [בי"א תרמ"ח ס"י ודו"ק]. או כ"ל דלהכי נקט ב' וג', דה"ק ב' באתרוג קטן וג' בגדול ; או ב' בכתם גדול וג' בנקודו' קטנו', דהכל לפי גודל וקוטן האתרוג והכתם דלתחזי עי"ז כמנומר. וכן כ"ל הפי' בחולין [דנ"ב] בשחט ב' וג' פיגמי' ולא כתיבלף, ר"ל ב' בבהמו' גדול' וג' בקטני' ; ולפיגמי' ב' וג' כל חד לרבות' [כחולין ד"ל ע"א] יע"ש ודו"ק, ועי' רמל"א [פ"ח ה"ז מלולב] שהאריך] ; מיהו ממקום שמתחיל הקוטם להתקצר ואילך, אפי' בנקוד' א' פסול [שם] ; [30]*הוא העץ הקטן שבראש האתרוג שהשושנתא עליו ; ודוקא שניטל ונעקר מתוך האתרוג ונשאר גומא
0 במקומו, אבל במלא הגומ' כשר ; וי"א דגם במלא הגומ' שוה להאתרוג פסול [מג"א תרמ"ח סק"ט]. מיהו בגדל מתחיל' בלי שושנתא, כשר °ונתבאר
אתרוג מהודר יש בו ה' תנאים, (א) לפי נקיותו חשיבותו כפי שהוא נקי יותר, כן הוא ג"כ מהודר טפי ; אולם יגל חוטמו דהיינו כל מקום המדרון שבראש האתרוג צריך שיהי' נקי מאוד, אפי' מכתם קטן כחודו של מחט. (ב) שיהיו בליטות רבות על גופו, ולא יהא חלק [גליטרלָכע]. (ג) שיהי' העוקץ שבתחתיתו שבו האתרוג תלוי באילן, משוקע, שיהא האתרוג בתחתיתו בולט סביב סביב להעוקץ הבולט. (ד) שיהא בנוי כמגדל, ולא כבדור או דומה לכדור במקצת. (ה) שיהא שושנתא שלימה בראש האתרוג ומכוון כנגד העוקץ שלמט'.] :
[31]*שנקלף כל קליפתו הדק, אף שנשאר [נעלב] כנתקל' ; אבל בנקלף רק קצת כשר : [32]*כולו מראשו לסופו ואפי' רק מצד א' [מג"א שם] : [33]*לרשי מיירי מתני' בנקב שאינו מפולש, וחדא קתני, ניקב וגם חסר כ"ש, אף שאין הנקב מפולש פסול; אבל בנקב מפולש פסול אפי' לא חסר כלום. ולרמב"ם מיירי מתני' בנקב מפולש, ואו או קתני, או ניקב נקב מפולש אף שלא חסר כלום, או שחסר כל שהוא אף שאין הנקב מפולש. ולענין דינא לא פליגי רשי ורמב"ם ורק בפי' דמתני' פליגי. אמנם לראב"ד מתני' מיירי בנקב מפולש וחדא קתני, שניקב נקב מפולש וגם חסר כ"ש, דדוקא בב' לריעות' פסול ; אבל בחדא לריעות' שהנקב מפולש ולא חסר כלום, או חסר כ"ש אבל אינו מפולש, כשר. וקיי"ל כרשי ורמב"ם, ובשעת הדחק יש להקל כראב"ד. מיהו י"א דאפי' ניקב רק עד חדרי זרע נמי נקרא מפולש [עי' ב"י]. אמנם כ"ע מודו דאם הנקב רחב כאיסור, כגון שנקב בו יתד עב, אז אפי' אין הנקב מפולש ולא חסר כלום, פסול [שם]. ונקיבת קוץ במחובר אינו כשר רק בנקרם קרום גלד

יכפול, לפשוט [52] יפשוט. לברך אחריו, יברך לאחריו [53] הכל כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחבירו בשביעית [54] נותן לו אתרוג במתנה [55] לפי שאינו רשאי ללוקחו בשביעית: יב בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה [56], ובמדינה [57] יום אחד, משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהא לולב נוטל במדינה שבעה זכר למקדש, ושיהא יום הנף [58] כולו אסור [59]: יג יום

לא נהגו כך: 51)*שכל פסוקים שבפרשת הודו, הן כפולים, כגון מן המצר קראתי יה, ענני במרחביה, וכן כולם; משא"כ מאודך ולמטה; לכן כופלין הפסוקים ההם וקורין אותן ב"פ: 52)שלא לכפלם: 53)אבל לפניו מצוה לברך בכל מקום: 54)*שלקח בשביעית לולב מע"ה שחשוד לאכול דמי פירות שביעית אחר ביעור, והרי לולב אע"ג דעץ הוא, נוהג בו ובדמיו קדושת שביעית; דאע"ג דבשאר עצים אין בהם קדושת שביעית, התם ה"ט מללא דמי הנאתן להנאת אכילה שהיא בשעת ביעורו, משא"כ הנאת עצים, הרי סתמן להסקה עומדין, שהנאתן אינו בא רק אחר שנתבערו; משא"כ לולב, סתמו עומד לכבד הבית, שהנאתו וביעורו בא בזמן אחד כמו אכילת פירות; ואעפ"כ זהו בלולב שגדל בשביעית, אבל לולב זה שקונה אותו בשביעית אין בו קדושה, שנכבר למק בששית ונכנס לשביעית, והרי גם פירות כה"ג אין בהן קדושת שביעית [כר"ה י"ג ע"ב]. מיהו אתרוג, אף שגם הוא נכנס מששית לשביעית, הרי אזלינן גבי' בתר לקיט' לענין שביעית; ולפיכך אסור למסור דמי לע"ה, שמא לא יבערן בזמן בעור המבואר במסכת שביעית [פ"ט מ"ח]; להכי נותן וכו' [כן 55 מסיק הש"ס ודברי הר"ב תמוה]: 55)*ואם אינו רוצה, נותן לו בעד הלולב דמים יתירים כשיעור דמי האתרוג, ומתנה עמו שיתן לו האתרוג במתנה [וצ"ל דדוקא בהבלע' מותר כה"ג, דהרי בשכר שבת נמי דחמיר מותר בהבלע' [כנדרים דל"א], אבל שלא בהבלע' אסור, וכן מוכח מהמג"א קנ"ג סקס"ו]: 56)כדכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם ז' ימי': 57)ר"ל אפי' בירושלים: 58)יום שמניפין העומר במקדש, שהוא בט"ז בניסן: 59)*דבזמן המקדש, הקרובים שיודעים מתי הקריבו העומר, מותרים בתבואה חדשה אחר שהקריבו העומר, והרחוקי' מותרים לאחר חצות, דאז וודאי כבר הקריבו העומר; וכשחרב המקדש,

מלמטה [440] : ט והיכן היו מנענין [44], בהודו לה' תחלה וסוף [45], ובאנא השם הושיעה נא [46], דברי בית הלל, ובית שמאי אומרים, אף באנא ה' הצליחה נא, אמר רבי עקיבא צופה הייתי ברבן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנענעין את לולביהן, והן לא נענעו אלא באנא ה' הושיעה נא [460]. מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטל לשכינם לביתו יטול על שלחנו [47]. לא נטל שחרית, יטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב : י מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו [470], עונה אחריהן מה שהן אומרין [48], ותהי לו מאירה [49]. אם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה [50] : יא מקום שנהגו לכפול [51]

והכי קיי"ל. מיהו מצוה לאגדו מפני זה אלי ואנוהו; ונוהגין לקשרו בג' מקומות [תרנ"א] : 43)[גאלדטרעססען] : 440)*וכיון דאגוד זה רק לנוי ולא למצוה ליכא גבי' בל תוסיף : 44)°דצריך לנענע בהולכה והבאה, למזרח דרום מערב צפון, ואח"כ מעלה ומוריד ; ולכל צד ג' נענועים בהולכה וג' בהבאה, וקול הנענועים הם כעין תפלה ברעדה שיעצר הקב"ה טללים ורוחות רעות מכל צד : 45)ר"ל בהודו ראשון ושבסוף ההלל : 46)*דאמרי' במדרש, אחר שזכו ישראל בדין, נצטוו לשמוח במצוה זו של לולב ; ומשום דהאדם כמשל לעץ השדה, נאוה לעשות אות רננת האדם גם במיני האילן שצוונו הקב"ה ליטל ; ונענוע האילנות הוא רננתם, כדכתיב אז ירננו עצי היער [ר"ל יתנענעו], כי בא לשפוט הארץ ויצאו תושביה זכאי' ; ודכתיב בתריה, הודו לד' וגו', ואמרו הושיענו וגו', לכן אין לנענע רק בהודו והושיעה. והכי קיי"ל : 460)ולא בהצליחה נא, אבל בהודו נענעו כולהו : 47)*ר"ל אם שכח ליטל קודם אכילתו, צריך אפי' להפסיק אכילתו. ומיירי דליכא שעות אח"כ, דאל"כ כיון דתנא בא בדרך, ע"כ בקה"מ עסקי', ואז הו"ל לולב מדרבנן, והרי בדרבנן בדאיכא שעות א"צ להפסיק [כשבת פ"א מ'ב] : 470)*את ההלל, שלא למד לומר מעצמו : 48)*דמדאין חייבי' בדבר אין מוציאין אחרי' ידי חובתן, לפיכך צ"ל אחריהם מלה במלה : 39)°מדצריך ללימוד של אלו ואינו הולך לבי"הכנ : 49)*על כל פסוק שיאמר השליח צבור. והאידנא

יום טוב

פרק ד לולב [1]) וערבה [2]) ששה ושבעה [3]). ההלל [4]) והשמחה [5]) שמונה, סוכה [6]) וניסוך המים [7]) שבעה, והחליל [8]) חמשה וששה [08]) : ב לולב שבעה כיצד, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, לולב

דינלמו שע״י כדל, כפ״ח כי״ד ? ולת״ל כשלל כלסר' מעלמו דק מכח היום מהכי [וכט״ז ח״מ סי' ר״ח]. [ולפע״ד בו״ת בהל מתורן הל דתכן לעיל [פ״ב מ״ג]· לין עולין לה ביו״ט, שכ' הרן דלס יעלה ילל ; ומה״ט השומע בשבת ויו״כ שחיטתו כשיר', כפ״ל דחולין] ; עכ״פ למסקנל [דל״ג ׳כ], בכרלה לחר כניסת יו״ט, והושחר ביו״ט דנדחה, ולח״כ נשרו, לינו חוזר ונרלה, ק״ל מ״ש מנתן לפסול יחזיר לכשר [זבחי' פ״ג מ״נ] ? ולת״ל התם בידו לתקן, ולל מקרי דחוי, משל״כ הכל לין ממעטין ביו״ט ; עכ״פ ל״כ למה בנתן דם למים כפסל לזריק', לף שיש בו מרלה דם, דעכ״פ כרלה ונדחה לחו״כ, מדלפשר בקרבן לחד [כפ״ו דחולין מ״ה, ומזבחי' פ״ח מ״ו] ור״ל דמה׳ט לל דמי למלות כסוי, דחייב לכסות בכה״ג, דהתם לין לתקן מלות כסוי בינוף זה, עכ״פ ק״ל בדם קרבן כמי, מדבידו להוסיף דם לל לחשב דחוי ? וכ״ל דהתם נשתנה לגעו בנתיינ, וכדת' לגמרי. ולר״י [זבחי' די״ב וקדושין ד״ו] דגם דחוי מעיקרל פוסל, ע״כ ר״ל משהקדיש, ינבלה״ט] :

פ״ד [1])לנטיל' : [2])להקיף בו המזבח : [3])ר״ל פעמי' הול ז' ימים, ולפעמי' ז״י : [4])הקיוב לגמור ההלל בסוכות : [5])לחכול שלמי' בסוכו' : [6])הקיוב לישב בסוכה: [7])שקייבין לנסך מים ע״ג המזבח כל ימי הסוכות לחר תמיד השחר : [8])*הקיוב לנגן [בפלעטהע] ובשלר כלי שיר בעזרה, כל לילי קוה״מ של סוכות לחר הקרבת תמיד הערביים עד לחר קריחת הגבר, דלז הולכין בשיר לחוץ לעיר לשאוב מים לנסך ע״ג המזבח : [08])פעמי' כך ופעמי' כך : [9])*דיום ראשון לבד דקי שבת בכל מקום משום דלז קייב מדלו' אפי' בגבולין, אבל בשאר ימים דליתא מדלו' בגבולין, גזרי' אף במקדש שמא ישכך ויעבירנו ד' אמות בר״ה ; ולע״ג דלין שבות במקדש ? הייכו במה דשייך למקדש, דבלא שייך למקדש יש שגזרו [כיצירובין ק״ב ובפירושנו פסחי' פ״ה 47.] ויש שלא גזרו [בר״ה פ״ד 1.] [והא דנקט שמא יעבירנו וכו', ולא שמא יוליכנו מר״הי לר״ה ? ה״ט משום דכין רה״י לר״ה יש היכיר' ולא חיישי' שיוליא מזל״ז [אבי כך כ' תוס' ; אבל רשי תי' דלא נקט כן משום דכשהגביה יע״מ לטלו וכמלך והוליאו פטו'. ותמהו רבינתוס' דה״כ בהעבר' בכמלך להעביר לחר שינשה הינקיר' פטו' ! וכ״ל להצדיק דברי רבינו רשי, יע״פ מ״ד [שבת נו״ב] דמעביר ד״א בר״ה הילכת' גמירי לה, ולא ממשכן ילפינן לה ; יע״כ, והדי טעם דכשנטלו יע״מ שלא להוליא והוליא פטו', הייכו משום דילפינן ממשכן, דמלאכת מחשבת ביעינן [כרשי שבת דה״כ ד״ה איכו] ;

טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת[60], למחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטלו, מפני שאמרו חכמי'[600] אין אדם יוצא ידי חובתו בי"ט הראשון של חג בלולבו של חבירו[61], ושאר ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו: **יד** רבי °יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים, פטור, מפני שהוציאו ברשות[62]: **טו** מקבלת אשה[63] מיד בנה ומיד בעלה, ומחזירתו למים בשבת[64]. רבי יהודה אומר, בשבת מחזירין[65], ביום טוב מוסיפין[66], ובמועד[67] מחליפין[68]. קטן היודע לנענע חייב בלולב[69]:

מותר מדאו' לאכול תבואה חדשה בכל מקום משהאיר המזרח ביום ט"ז בניסן. וגזר רבן יוחנן שמא יבנה המקדש בליל ט"ז, ולא יספיקו להקריבו קודם חצות, ויטעו לאכלו כבכל השנים כשהאיר המזרח; לכן אסרו מלאכל עד אחר כל יום ט"ז. והכי קיי"ל [ויו"ד רצ"ג ס"ג]: 60)מערב שבת; דדוקא נטילתו דוחה ביום ראשון את השבת, אפי' בגבולין, אבל לא הולאתו: 600)*גם בדאו' שייך כהן ליטל [בזבחי' יגט"א]: 61)*מיהו בכתה לו במתנה ע"מ להחזיר, מהני [תרנ"ח]; ובשאר ימים דיוצא בשאול, יכול ליטל לולב של חבירו בלי דעתו, דניחא לי' לאינש שיעשו מצוה בממונו [תרמ"ט ס"ה]: 62)*דע"י טרדת מצוה, שכח שהיום שבת. ודוקא בלא יצא עדיין ידי חובתו קודם שהוציאו, כגון דאפקי' בכלי, או שהפכו; דאם יצא כבר, הרי תו לא טריד במצוה, וחייב: 63)את הלולב בשבת, אע"ג דלא חזי לה: 64)*שלא יכמוש; והיינו לאחר שתקנו שיטל כל א' לולב בביתו [כפ"ד מ"ב]: 65)*ולא יוסיף מים, אף דטרח' מועטת היא: 66)*ולא יחליפם דטרח' מרובה הוא: 68)ר"ל בחה"מ: 68)דמצוה להחליפן שישאר רטוב: 69)מטעם חנוך: [מ"ב ואם חיבטן כשר. כ' אאמ"ו רבינו הגאון זצוק"ל, וז"ל ק"ל מדאין חובטין ביו"ט משום מתקן, הרי קיי"ל כרבא [תמור' ד"ב] דכל דא"ר לא תיעביד, אי עביד לא מהני, וזה גם בלאו' דרבנן [ככתובו' דפ"א] השתא דא"ר לא לזבן וכו' ואע"ג דאמר דבלא אחר דחמרא, אינו חובט רק אינו'

באין וזוקפין אותן בצדי המזבח [18], וראשיהן כפופין ע"ג המזבח [19], תקעו והריעו ותקעו [190]. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא, רבי יהודה אומר אני והו הושיעה נא [20], ואותו היום [21] מקיפין את המזבח שבעה פעמים. בשעת פטירתן מה הן אומרין, יופי לך מזבח, יופי לך מזבח [32] רבי אליעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח [23]:

ו כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת [24] אלא שהיו מלקטין אותן [25] מערב שבת, ומניחים. אותן בגיגיות של זהב [26], כדי שלא יכמושו [27]. רבי יוחנן בן ברוקה אומר,

---

17)*ענפים גבוהי' י"א אמה, ומקיפין בהן הכהני' את המזבח, ואח"כ באין וכו' : 18)שמעמידין אותן על היסוד של מזבח סביב למזבח וכל א' מהעם לוקח משם בד א' או יותר וזוקפן בקרקע איזה 190 פעמי' : 19)דהייכו אמה גבוה למעלה מהקרנות : 190)*אות לשמחה [כך כ' תוב']. וכ"ל שהיו התקיעות הללו ג"כ לסימן, שאחר שזקפו הענפים על המזבח, בשכו המים על המזבח; והיינו דקאמר' לקמן במתני', ג' לשער העליון וג' לתחתון וג' למילוי המים וג' ע"ג המזבח, דכולהו תקיעות בשביל המים היו] : 20)*ר"ל אותו שכביכול אני והוא במקרה אחד, הושיעה נא! ור"ל על דרך מה שנאמ' [ישעי' מ"ח פ"י] למעני למעני אעשה כי איך יחל, וכן נאמר, עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו, [ולהכי מקדים כמי מלת "אני" למלת "והוא", כביכול כאומר מקודם ידגיש גם הוא]. או כ"ל שמבקש שגם כנסת ישראל גם הקב"ה יושיעו נא להכנסיה —; והוא ע"ד מ"ד בפסיקתא. בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כביכול מחזיקין כח גבור' של מעל', שנאמ' באלהי' נעשה חיל, ובזמן שאין עושין רצון הקב"ה, כביכול מתישין כח של מעלה, שנאמ' צור ילדך תשי —. [ולהכי מקדים כמי מלת "אני" למלת "והוא", דכל מילי צריך תחלה אתערותא מלתתא, כמ"ש בזה"ק, ואח"כ הבא לטהר מסייעי' לו, וכל זה לפי מ"ש בירושלמי הכא, כיני מתני' אני והוא, באלף. ואשתמיטתי' ירושלמי זה להחכם ר"ו [היידענהיים] ז"ל, ולהגאון מהר"פ זצוק"ל שהודה לו, כמובא במחזור [רעדעלהיים] שהדפים] : 21)בשביעי : 22)יופי זה עשינו לכבודך מזבח, מלאתה מכפר עלינו : 23)ר"ל אנחנו מודים ליה אלהינו, ולך אנו משבחים, שכל כך אתה חביב לפניו לכפר עלינו: 24)כשחל יום ז' של סוכות בשבת: 25)*הענפים : 26)[פעססער] של זהב מליאות מים : 27)העלים : 28)ענפים :

ז' [9] ושאר כל הימים ששה [10] : **ג** ערבה שבעה כיצד, יום שביעי של ערבה שחל להיות בשבת, ערבה שבעה [11] ושאר כל הימים ששה : **ד** מצות לולב כיצד, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, מוליכין את לולביהם להר הבית [110], והחזנים [12] מקבלין מהן, וסודרין אותן על גב האיצטבא [120], והזקינים [13] מניחין את שלהן בלישכה [130], ומלמדים אותם [14] לומר, כל מי שמגיע לולבי בידו הרי הוא לו במתנה [15], למחר משכימים ובאין, והחזנים זורקין אותם לפניהם [16] והן מחטפין, ומכין איש את חברו, וכשראו בית דין שהן באין לידי סכנה, התירנו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו : **ה** מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא, יורדין לשם, ומלקטין משם מורביות של ערבה [17]

והא תינח הוצא' דילפינן ממשכן אבל העברה דלא ילפינן ממשכן, אפי' כולך חייב] : [10]*והאידנא' גם יום א' בשבת לא דחי, דקיימי' שמא יבוא זמן שיסתלק קסדון קביעות דירח' ושמא יעבירנו אז ד' אמות ברה"ר לילך אצל בקי ללמוד ויחלל שבת בחנם [אבל בזמן המקדש לא גזרו שמא יעבירנו אחר שילא בו, דלמה יוליכנו אז] : [11]*דראוי לעשות לערבה היכר שהיא דאו', מדלא כתיב' בהדי', ולא תקנו שידח' ביום ראשון, דבהכי לא מנכר, דיסברו משום לולב הוא דנדח' דבערבה ולולב הקיפו המזבח ; ומדאפקוה מראשון אקמוהו אאחרון, שאז מסויים הדבר טפי . מיהו
110 נטילת הערבה חוץ לביהמ"ק, בזמן הזה, בהושענא רבה רק מנהג נביאי' הוא : [110]*מע"ש . וכ"ל דהאתרוג מכורך בענפי הערבו' והדס הי' : [12]השמשים שמשמשים שם : [120]*הר הבית שחוץ לעזרה, הי' מוקף כסאות בנויות בהר, ומסוככות למעלה מפני הגשמי' [ועי' פסחי' פ"א .21] ומניחין הלולבות על גב הכסאות ולא על גגן, שלא יתיבשו : [13]*שחלשין מלקטוף למחר : [130]בחדר המיוחד לזה : [14]ב"ד מלמדין להעם : [15]*דאינו יוצא ביוט"ר בלולב שאינו שלו . ולעיל [פ"ג מי"ג] בבית הכנסת, לא הוצרכו לכך שלא הי' עם רב; וכמו כן במשנה ה' במורביות לא הוצרכו לכך, משום דירק ע"י שלוחי ב"ד הובא והעם לוקחי' משם; [16]*בהר הבית שהי' חוץ לעזר'

מן השילוח[36]. הגיעו לשער המים[37], תקעו והריעו ותקעו, עלה בכבש[38], ופנה לשמאלו[39]. שני ספלים[40] של כסף היו שם. רבי יהודה אומר של סיד היו, אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין[41]. ומנוקבין כמין שתי חוטמין דקין[42], אחד מעובה ואחד דק[43], כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת, מערבי[44] של מים, מזרחי של יין. עירה של מים לתוך של יין ושל יין לתוך של מים[45], יצא, רבי יהודה אומר, בלוג היה מנסך כל שמונה[46]. ולמנסך אומרים לו הגבה ידך[47] שפעם אחת ניסך אחד על גבי רגליו[48], ורגמוהו כל העם באתרוגיהן[49]: י כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת הבית של זהב שאינה מקודשת[50], מן השילוח, ומניחה

הלמ"ם: 35)[קריגנען]: 36)שם מעין סמוך לירושלים: 37)שם שער שבעזרה: 38)*הנושא הצלוחית עלה בכבש שבדרום המזבח: 39)דסמוך לקרן דרומית מערבית היו הספלין שבהן מנסכין; וכשעלה בדרום, הי' הקרן הזה בשמאל העולה: 40)*[בעקקען] מחוברין בסיד במזבח, א' ליין וא' למים: 41)ועי"ז דומין לכסף: 42)*נקב א' בכל קוטם שבכל ספל; והכהן מערה בזמן אחד המים והיין, כל אחד לספלו; ומשם יורדין דרך הקוטם לגג המזבח, ומשם דרך נקב שבגג יורדין לשיתין; והוא חלול עמוק מאוד שתחת המזבח: 43)*נ"ב המעובה הי' ליין, שעב מן המים; שהמים ממהרין עי"ז לצאת, יותר מהיין העב בטבעו יותר מהמים: 44)הספל המערב: 45)*ר"ל אם טעה והחליף וניסך המים לספל היין, והיין לספל המים: 46)בתרתי פליג את"ק, דקאמ' ג' לוגין ורק ז' ימים: 47)שיראו הכל כשתנסך, ולא יחשדוך כצדוקי שאינו מודה בנסוך המים: 48)משום שצדוקי הי': 49)*דנסוך המים רק בשחר הי', בשעת נטילת אתרוג ולולב: 50)שלא נתקדשה לעבודת המזבח; דנתקדשה, היו המים נפסלים בלינה. דבשבת לא הלכו בשחר חוץ לעיר לשאוב המים, דאסור לנשאן מר"ה לרה"י: 51)*שמחוברין מימיו בקרקע, ולהכי אין נפסלין בלינה. מיהו באפשר שאמ מעין השילוח, דשם היו המים יפין

חריות[28] של דקל היו מביאין[29] וחובטין אותן בקרקע בצידי המזבח (נ"א ע"ג המזבח), ואותו היום נקרא יום חבוט חריות: ז מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן[30]: ח ההלל והשמחה שמונה, כיצד, מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה, ובכבוד יום האחרון טוב של חג, כשאר כל ימות החג. סוכה שבעה כיצד, גמר מלאכול[31], לא יתיר סוכתו[32], אבל מוריד את הכלים מן המנחה ולמעלה[33], מפני כבוד יום טוב האחרון של חג[34]: ט ניסוך המים[340] כיצד, צלוחית[35] של זהב מחזקת שלשה לוגים, היה ממלא

29

29) *מדקאמר פלוגתא דר' יוחנן הכא, ולא לעיל גבי מצוה ה',
30 דהרי התם קאמ' דלקחו ערבה, הו"ל לתנא התם למתני דלר"י לקחו חריות? נ"ל דר' יוחנן לא פליג רק כשחל בשבת אז היו מביאין חריות שאינן נכמשין כל כך מהר שכך תקנו, הכניסו' לשבת [ועי' תוס']: 30) *ר"ל משנפטר העם ויוצאין מביהמ"ק בז', קוטפין הגדולי' הלולבו' מיד הקטני', ואוכלין האתרוגי', ואין בזה גזל, דאף דהאתרוגי' של הקטני' שייכין לאבותיהן, כך נהגו לשמחה. וי"א דשומטין ר"ל זורקין, שמיד אחר שנפטרו, הקטני' זורקין הלולבות ואוכלין האתרוגי'; אבל אתרוגי' של הגדולי' הרי אתקצאי למצוה ליום ז', ואסירי כל יום ז'; ולדידן גם בח' אסו' משום ספיק' דיומא [תרס"ה]. ואילה"ק למה האתרוגי' של הקטני' לא אתקצאי, הרי עכ"פ מצוה דרבנן איכא גם באתרוג שלהן, דהרי קטן היודע לנענע חייב בלולב [בספ"ג דסוכה]. וא"כ מ"ש ממותר מנר חנוכה דמצוה מדרבנן, ואסו' משום מוקצ' [כרא"ש פ"ב דשבת אות ט']? ואף דהתם דוקא בנותר מתוך שיעו' הדלקתו, ולא כשנשאר בו עדיין המצוה שאתקצי לה, ומשא"כ הכא כבר נטלו בו; עכ"פ ה"נ אתקצי לכולה יומא? ונ"ל דהכא בתינוק דוקא שהגיע לינוקת כדרים אינו יכול להקנות הלולב, מדאינו שלו רק של אביו, ואביו מדיודע דנוהגין כן לשמחה, כהתנה בפירוש דמי [ועי' בדע"ז בסי' תרל"ח, ומ"ש בקופת הרוכלין בדיני מוקצ' סי' ה']: 31) ביום ז': 32) לסתרה מיד: 33) *שהשתמש בהן בסוכה, יורידם להבית. ונקט לשון מוריד, דסוכותיהן עשו בגגות [כע"ז דנ"א]: 34) *שיראה כמכין כלים כאים ליו"ט. ולדידן דצריך לישב בה בליל' וביום ח', רק שאינו מברך, מוריד הכלים בח' אחר אכילתו [תרס"ו. וצ"ע לע"ד דהרי מכין מיו"ט לחבירו אסו' אפי' באינו מלאכ' כרמג"א ר"סי תק"נ]: 340) דניסוך המים

מטילין לכל ספל וספל[11]: ג מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן[12] היו מפקיעין[13], ובהן היו מדליקין. לא היתה הצר בירושלם שאינה מאירה מאור בית השואבה[14]: ד חסידים ואנשי מעשה[15] היו מרקדי' לפניהם[16] באבוקות של אור שבידיהן, ואומרים לפניהן דברי שירות ותושבחות, והלוים בכנורות[17] ובנבלים[18], ובמצלתים[19], ובחצוצרות[20] ובכלי שיר בלא מספר, על ט"ו מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, כנגד ט"ו שיר המעלות שבתהילים, שעליהן לויים עומדין בכלי שיר, ואומרים שירה. ועמדו שני כהנים בשער העליון שיורד מעזרת ישראל לעזרת נשים[21], ושתי

---

12 10) *דהייני ל' לוג לכל א': 11) *כל שעה שיצטרך: 12) *ר"ל ממכנסי' ואבנטים שנתבלו, מהן עשו הפתילות העבות הנ"ל. ונ"ל דאורחא דמלתא נקט, דהכך דרכן לבלות, ביותר מכתונת ומצנפת, מפני החיכוך והשפשוף בהן; או נ"ל משום דשאר בגדי כהונה שבלו נצרכי' למנורה [בשבת כב"א], משא"כ מכנסיים אינן דרך כבוד למנורה, ואבנט נמי מדיש בו צמר מעורב בפשתן, לא חזי רק לשואבה, שהיו הפתילות שם עבות מאוד: 13) עשו מהן [שארפי דאכטע]: 14) *שהמנורות עומדות על כן גבוה נ' אמה, וזה על ראש ההר, וכותל מזרחי הי' נמוך, לכן האירה כל העיר: 15) *נ"ל דר"ל גדולי 15
הדור, שמעשה הצבור בידן, כסנהדרין וראשי הישיבות, ושאר חכמי ישראל; ולא היו מניחין לכל עם הארץ לרקד ולשורר, כדי שלא יבואו מתוך שמחה יתירה לידי קלות ראש, רק כולם באו לראות ולשמוע: 16) *לפני כל העם שעמדו סביב אצל הקומות: 17) הארפען: 18) *[לויטע], והוא כלי זמר עם מיתרים כעין [פיאָלין] שלנו; וזה נבל עשור, שהי' לו י' מיתרים, או פחות או יותר. ונקרא נבל מדהי' נגוניו מתוקין ביותר עד שמנבל כל כלי שיר שבעולם [עי' יוזעפוס פלאביוס ספר ז' פ"י]: 19) [קאסטאגנעטטען], והן ב' קערות של מתכות שמקישין זה בזה: 20) [טראָמפעטען]: 21) ר"ל בשער נקנור שהוא בין עזרת ישראל לעזרת נשים: 22) *ב'

בלישכה, נשפכה, או נתגלתה, היה ממלא מן הכיור[51] שהיין והמים המגולין פסולים לגבי המזבח[52]:

פרק ה ההליל[1] חמשה וששה, זהו החליל של בית השואבה[2]. שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב[3]. אמרו, כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו: **ב** במוצאי יום טוב הראשון של חג[4] היו יורדין לעזרת נשים[5], ומתקנין שם תקון גדול[6] ומנורות של זהב היו שם, וד' ספלים של זהב בראשיהן[7], וד' סולמות לכל אחד ואחד[8] (נ"א על כל מנורה ומנורה, וארבעה ילדים מפירחי כהונה[9] ובידיהם כדים של שמן של מאה ועשרים לוג[10], שהן

---

52 ביותר: 52)*מלא חזי להדיוט, מחשש שתיית נחש, והקריבהו נא לפחתך [כך כ' בש"ס הכא. ואילה"ק למה לא הביא הש"ס המקרא שכ' בתורה מבחר נדריך [ביומ' דל"ב]? נ"ל דדוקא כשאין מום בדבר רק שאפשר שיביא מובחר יותר, ילפינן ממבחר נדריך; אבל כשיש חסרון ומום בהדבר, שייך טפי קרא דהקריבהו, ולהכי הכא [ד"כ ע"א] ובחולין [ד"ל ע"ב] מביא הש"ס קרא דהקריבהו, דיש חסרון בגוף הדבר. ובזה תמוהי' לפע"ד דברי רשי [מנחו' דס"א] ד"ה אפי' כמלאת, שכ' דשחיטת קרבן בחוץ יליף מהקריבהו? ודו"ק]:

פ"ה 1)*[הפלעטהע] שנגנו בה כלעיל פ"ד 8. ואף דכלי זמר הרבה הי' שם, עכ"פ קול החליל נשמע ביותר, ובו מתחילין ומסיימין, לפיכך נקרא כל הזמר על שמו: 2)כך נקרא שם המקום שבעזרת נשים שמתקנין אותו בכמה מיני תקונין [כמ"ב] לשמחת שאיבת מי נסוך שבחג: 3)*אע"ג דכלי שיר בשבת ויו"ט אסור רק משום שבות, ואין שבות במקדש? הייכו לצורך עבוד', אבל הכא רק שמחה יתירה הוא ולא עבודה: 4)*וה"ה כל ימי חוה"מ אחר הקרבת תמיד בין הערביים: 5)*הכהנים והלויים שבעזרה, יורדים מעזרת ישראל לעזרת נשים שבשפולי ההר: 6)*[גראססע אָרדנונג]; שהניחו קרשי' עם מעקה סביב על הזיזין שיוצאין מהכותל סביב, ושם עמדו עליהן הנשים, לראות שמחת בית השואבה שהי' למטה בעזרת נשים, ולא יתערבו הנשים עם האנשים: 7)*בראש כל מנורה הי' ד' [בעקקען]; ובתוך הספלי' הניחו הפתילה העבה ביותר והבעירוה: 8)סולם לכל ספל: 9)*מבחורי כהונה; על כל סולם יושב כהן א' רך בשנים שקל לעלות:

לשער העליון, ושלשה לשער התחתון[35] וג' למלוי המים, וג' על גבי מזבח[37], תשע לתמיד של שחר, וט' לתמיד של בין הערבים, וט' למוספין, ג' להבטיל את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול: ו יום טוב הראשון של חג[370], היו שם י"ג פרים ואילים שנים ושעיר אחד[38]. נשתיירו שם י"ד כבשים[380] לח' משמרות. ביום הא', ו'[39] מקריבין שנים שנים[40] והשאר[41] אחד אחד. בשני[42] ה' מקריבין ב' ב', והשאר[43] א' א'. בג'[44] ד' מקריבין ב' ב', והשאר[45] א' א'. בד' ג' מקריבין ב' ב', והשאר א' א'. בה', ב' מקריבין ב' ב', והשאר א' א'. בששי, א' מקריב ב', והשאר א' א'. בשביעי כולן שוין[46]. בשמיני[47] חזרו לפיים כברגלים[48]. אמרו, מי שהיה

לבטל כל מלאכה אפי' שלצורך שבת, וסי' להדליק הנרות: 34) דאחר שעה מעט יחזור ויתקע תר"ת לסי' שקידש היום, ואסו' אח"כ כל מלאכה: 35) הך תנא ס"ל שלא תקעו למעלה י': 36)* ר"ל כשחזר עם המים והגיעו עמם לשער העזרה: 37) קודם שינסכום [ועי' כ"ד מ"ט]: 370)* כ"ד משמרות כהונה היו, ובכל שבוע עובד משמר אחר; רק ברגל כולן שוין בהקרבת המוספין ובהקרבות ראיי' וחגיג' ושמחה; ולהכי קאמר תנא הך מתני', האיך חלקו כל המשמרות קרבנות המוספין ביניהם: 38)* הפרים והאילים היו עולות, והשעיר חטאת, והם יחד ט"ו קרבנות לט"ו משמרות, נשארו עוד י"ד כבשים לעולות לח' משמרות; אמנם בכל הימים שלאחריו, כל יום מתמעט א' מהפרים: 380) של מוסף: 39) משמרות: 40) ב' כבשים לכל משמר, הרי י"ב כבשים: 41) ב' משמרות הנשארי': 42)* שנתמעט א' מהפרים ונשתיירו ט' משמרות לי"ד כבשים: 43) ד' משמרות הנשארים: 44) שנתמעט שוב א' מהפרים, נשארו י' משמרות לי"ד כבשים: 45) ו' משמרות הנשארים: 46) ר"ל כל משמר מקריב רק קרבן א'; דביום ז' מקריבין ז' פרים, וב' אילים, ושעיר א' וי"ד כבשי', הרי כ"ד בהמות לכ"ד משמרות: 47) משום דביום ח' לא הי' רק פר א' ואיל א' וז' כבשים, דהו"ל רק ט' קרבנות ואין בהם כדי לחלקן לכ"ד משמרות: 48) ר"ל כמו בשאר רגלים, שמפייסין ביניהן מי

הצוצרות בידיהן . קרא הגבר , תקעו והריעו ותקעו[22], הגיעו[23] לעזרה[24] תקעו והריעו ותקעו , היו תוקעין והולכין עד שמגיעין לשער היוצא למזרח. הגיעו לשער היוצא למזרח , הפכו[25] פניהן למערב[26], ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה[27], אחוריהם אל היכל ה' ופניהם קדמה לשמש[28], ואנו °ליה עינינו. רבי יהודה אומר, היו שונין ואומרין , אנו ליה וליה עינינו[29] : ה אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש[290], ואין מוסיפין על מ"ח[300]. בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש, שלש לפתיחת שערים[30] , ט' לתמיד של שחר[31] , ותשע לתמיד של בין הערבים[31] . ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע[32] ובע"ש היו מוסיפין עוד ג' להבטיל העם ממלאכה[33], וג' להבדיל בין קודש לחול[34] . ערב שבת שבתוך החג היו שם מ"ח , שלשה לפתיחת שערים, ג'

כהנים הנ"ל תקעו לסימן שילכו העם לשאוב מים לנסך : [23]*ב' הכהנים בראש, וכל העם אחריהן : [24]לרצפת עזרת נשים : [25]*הפכו כולן א"ע : [26]נגד המקדש וההיכל : [27]*שבית ראשון : [28]*כמוזכר ביחזקאל [ח' פט"ז] : [29]*ה"ק ליה אנחנו משתחוים על שעבר, וליה עינינו מיחלות להבא : [290]*ג' קולות תר"ת חשיב ג' : [300]*לאו דוקא, דבע"פ בשבת היו כ"ז תקיעות, כ"א שבכל יום, וט' למוסף, וט' לכל כת מג' כתות שהפסח נשחט בהן ; רק דלא חשיב הך, מדלא שכיח. ודר"ה לא חשיב [ר"ס פ"נ מ"ג] מדהן דאוריי' : [30]ש' עזרה בבוקר : [31]*דבשעת נסכי התמיד אמרו הלויים שיר , ומחלקין השיר לג' פרקים , ובתחלת כל פרק תקעו תר"ת : [32]*ר"ל לכל קרבנות מוספים שבכל יום , תקעו רק ג"פ תר"ת בשעת נסוכם : [33]*אף דבכל עיר תוקעין בע"ש במקום היותר גבוה בעיר [כשבת לה:ב וקיד"ב], א"כ לא שייך לתקיעו' המקדש ? נ"ל דקמ"ל הכא דבמקדש נמי תקעו להכיר' דרק לעבוד' דוחה שבת . וסדר התקיעות כך היו, במנחה תקעו תקיעה ראשונה, כדי לבטל מלאכה שבשדה ; ושוהה מעט וחוזר ומריע להפסיק המשא ומתן ; ושוהה עד קרוב לשקיעות החמה וחוזר ותוקע

רבי יהודה אומר, הנכנס נוטל שבע[64] והיוצא נוטל חמש. הנכנסין חולקין[65] בצפון[66], והיוצאין בדרום. בילגה[67] לעולם חולקת בדרום, וטבעתה קבועה[68], וחלונה סתומה[69]:

סליק מסכת ביצה

מסכת ביצה

פרק א ביצה שנולדה ביום טוב[1] בית, שמאי

הגפת דלתות בית המקדש שפתחום משמור היוצא בשחר, ויסגירום משמר הנכנס. ואי"ל יחלקו תמיד בשוה ולא יפסידו מידי? י"ל כיון לי' לאינש ליקח מיד ולא להמתין: [65])חולקים לחם הפנים: [66])מקום שחיטת הקדשי קדשים; כדי להורות שנכנסין לעבודה:
68 [67])שם משמר: [68])*כל משמר הי' לו טבעת מיוחד קבוע ברצפת העזרה, וע"י ציר נפתחה מצד א', ומכנים בה צואר הבהמה כשזוקפה, שלא תזוז הבהמה את עצמה בשעת שחיטה. אמנם טבעת בילגה הי' סגור וקבוע מב' הצדדי', כדי שתתבזה להשתמש בשל אחרי' [ולא עקרו טבעתה לגמרי? כדי שלא תתבייש ביותר לכל הרואה טבעת חבירה בכ"ד טבעות שהיו מונחים בריבוע ו' על ד' [מדות פ"ג מ"ה] גם שלא יתגנה סדר הנחתם]: [69])*דלכל משמור הי' מיוחד אר גז [שראנק] 69
בכותל לסכיניהן; ושל בלגה סתום. וכל זה עשו לה לקנס, דבת אחת ממשפחתה המירה ונשאת לשר יווני, וכשמשלו היוונים בימי חשמונאי טפחה בסנדלה ע"ג המזבח, וחרפה את המזבח ואמרה, זאב! זאב! עד מתי תכלה ממון ישראל, והרי לא תושיען —. וכשגברו ישראל קנסו לכל משפחת בית אביה שנתגדלה בתוכן מרשעת כזאת, דאוי לרשע אוי לשכנו, טוב לצדיק טוב לשכנו:

---

1 פ"א [1])°בכל יו"ט איירי אפי' איכו יו"ט שאחר שבת [והא דקאמר בש"ס ביו"ט שאחר שבת עסקינן, לאו דבהכי איירי מתני', דהרי מסקינן דגזרי'

מקריב פרים היום[49], לא היה מקריב למחר אלא חוזרין חלילה[50]: ז בשלשה פרקים בשנה[51] היו כל המשמרות שוות, באמורי הרגלים[52] ובחילוק לחם הפנים[53]. ובעצרת[54] אומרים לו[540], הילך מצה[55] הילך חמץ[56]. משמר שזמנו קבוע[57] הוא מקריב תמידין נדרים ונדבות ושאר קרבנות ציבור[58], ומקריב את הכל[59]. יום טוב הסמוך לשבת בין מלפניה[60] בין לאחריה[61], היו כל המשמרות שוות בחילוק לחם הפנים[62]: ח חל יום אחד להפסיק בנתיים[63], משמר שזמנו קבוע, היה נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתים ובשאר ימות השנה, הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש.

50

יקריב זה או זה : 49) ביום אחד מימי החג : 50) סביב [ונ"ל שהוא מלשון, מיחל ושותה מיד [דמאי פ"ז מ"ד], דהיינו מחליף, ור"ל הכא, שהקרבת הפרים חוזר בחילוף, היום לזה ומחר לאחר ; וכ"כ אמרי' [זבחי' ד"כ] א"ר חזרנו חליל', ר"ל לומר פעם כך ופעם בענין אחר. או נ"ל שהוא לשון חוללים במחול שסובבים תמיד] : 51) ר"ל בג' רגלים : 52) ר"ל בקרבנות האמורין שיקריבום ברגלים, חולקין כולן בשוה באכילה והקרבה : 53) היינו כשחל שבת בא' מימי הרגל. אבל סילוקן של לחה"פ וסידורן והקטרת הבזיכין, הי' הכל למשמר הקבוע, שחל היום בשבת : 54) ר"ל כשחל עצרת בשבת ; דבעצרת הביאו ב' לחמי חמץ עם ב' הכבשים שהקריבו בעצרת ; והרי לחם הפנים של שבת הי' של מצה : 540) לכל כהן שנוטל חלק : 55) מלחה"פ : 56) מב' הלחם, דאין חולקין קרבן כנגד קרבן : 57) בשבוע שברגל : 58)* מוספין של שבת, ופר העלם דבר של צבור [שהקריבוהו כשהורו סנהדרין גדולה לרוב הקהל והתירו להן איסור כרת, וכשנודע להם שטעו, מביא כל שבט ושבט פר] ושעיר ע"ז [דהיינו כשהורו סנהדרי גדולה שמותר לעבוד דבר זה לפני ע"ז, וכשנודע להם שטעו, מביא כל שבט ושבט פר ושעיר ; וזה דוקא כשעשו רוב הצבור על פיהן [רמב"ם פי"ב וי"ג משגגות] : 59) לאתויי קיץ המזבח ; והם העולות שמקריבין משל צבור כשהמזבח פנוי [עי' שקלים פ"ד 22.] : 60) שחל שבת באסרו חג : 61) שחל שבת בעיו"ט : 62) דמדא"א להן לאחר או להקדים ביאתן או הליכתן : 63) בין יו"ט לשבת : 64)* שנוטל ב' חלות יתירות, נשכר

בית שמאי אומרים, שאור בכזית וחמץ בככותבת [3] ובית הלל אומרים, זה וזה בכזית [4]: **ב** השוחט חיה ועוף ביום טוב [5], בית שמאי אומרים, יחפור בדקר ויכסה [6]. ובית הלל אומרים, לא ישחוט אלא אם כן היה לו עפר מוכן מבעוד יום [7]. ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה [07], שאפר כירה מוכן הוא [70]: **ג** בירה

בכל נולד. מיהו לא שייך נולד בבעל חי שנולד, מדלא חזי מי׳ כשנולד על שיטתנו [תנ"ח מג"א סק"ח], ומה"ט כ עגל שנולד ביו"ט מותר מלינא בו ביום [שכ]: 3)°באכיל׳ כ"ע לא פליגי דשיעורו בכזית כי פליגי לביעור, לב"ש מדאיצטריך רחמנא למכתב שאור, ולא יליף לי׳ בק"ו מחמץ, שהרי שאור חמוצו קשה יותר מחמץ. [ואין לומר אין עונשין מן הדין? דהרי בל"ז אין לוקין על לא יראה [בתוס׳ פסחי׳ נה"א ד"ה בפרטיה], אלא על כרחך אצטריך למכתב שאור משום דשיעורו חמור יותר מחמץ: 4)*דילפינן ביעור מאכיל׳, דשיעור שניהן בכזית. וחמץ ושאור תרווייהו צריכי, חמץ אף שאין חמוצו קשה, ושאור אף דלא חזי לאכיל׳. ונקט הכא הך פלוגתא דחמץ. משום דבעי למתני גבי הדדי ג׳ בבי דמחמרי ב"ה [ולהכי לא נקט עכ"פ פלוגתא דביצה ודהשוחט גבי הדדי, אע"ג דתרווייהו שייכי טפי הדדי, דתרווייהו ביו"ט איירי? משום דלא בעי תנא להפסיק בין הנך ג׳ פלוגתות עם בבא דמודים שאם שחט] 6
5)ר"ל הבא לשחוט ביו"ט. מה יעשה?: 6)*ר"ל אם יש לו חנית נעוץ מעיו"ט, בעפר תחוח, שאינו מחוסר כתישה לכסות בה, יעקרה ממקומ׳ ויכסה בעפר היוצא. ומיירי בנעוצ׳ בחצר או בבית וא"צ אלא לעפרה דאז מקלקל כשעושה הגומא, ולא הו"ל רק שבות, להכי התירו משום שמחת יו"ט; ואף לב"ה דרק בשכבר שחט שרי כה"ג, והרי מותר לאכל גם כשלא יכסה, ומה שמחת יו"ט איכא? י"ל עכ"פ יצטער שיאכל בלי שקיים המצוה [כך נ"ל כוונת תוס ודלא כמהרש"א בתוס׳ דח"א ד"ה אינו]; אבל בשדה דאינו מקלקל, אסור להוציא דקר הנעוץ, דקעביד גומא וחייב משום חורש, ואף דהו"ל מלאכ׳ שא"צ לגופה, הרי קיי"ל דחייב [כך כ׳ רמ"מ פ"א משבת. ול"נ נ"ל דמה"ט נקט דקר ולא מעדר, משום דצריך שנוי, ומרא ומגריפה באמת אסור]: 7)ובכולהו קיי"ל כב"ה [תנ"ח]: 07)*ר"ל בנעוצ׳ בעפר תחוח מעיו"ט. ובשעת הדחק מותר לכסות בעפר דק, או קול יבש אפי׳ אינו מוכן [ט"ז שם סקי׳ ב]: 70)*ר"ל בהא נמי מודו שאפר כירה מוכן הוא [כך נ"ל כוונת הש"ס. ועי׳ תוס׳

אומרים תֵאָכֵל, ובית הלל אומרים לא תֵאָכֵל ²)

הא אטו הא, רק ר"ל דטעם איסו' דמתני' שהוא בכל יו"ט תלי באיסו' של יו"ט שאחר שבת — . תדע דה"פ דש"ס, דהרי מקשה אביי אח"כ, יו"ט בתלמו' תשתרי; ומה קושיא, דלמא באמת הדין כן? אע"כ דא"כ לא הו"ל למנקט מתני' סתמ', דמדנקט סתם משמע דמיירי בכל יו"ט]. וה"ה הנולד בשבת, רק נקט יו"ט, דאפי' ביו"ט דקילא מחמרי ב"ה: ²)*ואפי' לטלטל הביצ' אסו' לב"ה, רק מדנקטו ב"ש תאכל לרבותא, דאפי' באכיל' שרו, נקטו ב"ה כמי לא תאכל. ואפי' בתרנגולת העומדת לאכיל' אסו' לב"ה, דגזרי' בנולד בכל יו"ט או שבת, אטו הנולד ביו"ט שאחר שבת או בשבת שאחר יו"ט, דאז אסו' מדאו' משום הכנה, דאתמול הי' הביצ' גימר והולך במעי אמו לצורך מחר, והרי אין שבת ויו"ט מכינים זה לזה אפי' הכנה כזו שהיא ממילא [מיהו בינומדת לגדל ביצים בל"ז אסו' הביצ' משום נולד [ועי' תש"ה ס"ד]. **ובשבת** וב' י"ט של גליות הסמוכין זה לזה, הנולד בא' אסו' בב', אבל בנולד בא' מותר בג', דהרי עכ"פ א' מב' הי"ט חול הוא; ומה"ט ב' יו"ט של גליות, הנולד בזה מותר בזה; אבל ב' יו"ט של ר"ה כיומא אריכתא דמי' [לחומר' אבל לא לקולא דהדי אסו' להכין מיו"ט לחבירו] הנולד בא' אסו' בב'; וכ"כ בשבת שלפניהן ושלאחריהן, הנולד בא' אסו' אפי' בג'. אבל הנולד ביום חול שאחר שבת או יו"ט מותר, דסעודת חול לא בעי הכנה. מיהו לא שייך הכנה רק בביצ' דמעיקרא לא הי' מגדל אפרוח, וביציאתה נגמר' לגדל; אבל עגל שנולד בשבת מותר ביו"ט [רא"ש ביצה אות ז']. וכמו כן בהמ' שעומדת לאכיל', דוקא בנחלבה לכלי ריקן דאיכא נולד, דמעיקרא אוכל, והשתא משקה, להכי אסור החלב כבביצ'; אבל בנחלב' לתוך פרורי אוכלין שהם כשיעור שרגילין לאכול עמהם החלב, מותר אפי' בו ביום, היכא דהבהמ' עומדת לאכיל', דאז הו"ל כמשקין הבא לאוכל דדינו כאוכל, ואין כאן נולד [וכ"ל דיש לסמוך אהיתר זה, אפי' בינומדת לשתות חלבה כל יוס [כרט"ז תק"ה סק"א], דהרי הרמבן מתיר לחלוב לאוכלין אפי' בינומדת לגדל, והסכימו לזה הב"י וד"מ, רק דנהגו להחמיר, וכיש יניד כניף של רבינו ט"ז שרי לכתחיל']. ואם הבהמ' של עכום אפי' עומדת לגדל, שרי בחולב לאוכלין, דאע"ג דהבהמ' מוקצ', בשל עכום ליכא מוקצ'; אבל בחולב לכלי ריקן, דהו"ל נולד, אף בשל עכום אסו' נולד בו ביום, ומותר ביום שלאחריו בב' י"ט של גליות; וכמו כן שבת ויו"ט הסמוכין זל"ז, הנחלב בזה אסו' בזה, ומותר ביום שלאחריו חוץ מב' י"ט של ר"ה דלעולם לחומר' כחד קשיבין [תק"ה]. וכמו כן הדין

אומרים אין מסלקין את התריסין[15] ביום טוב, ובית הלל מתירין אף להחזיר[16]. בית שמאי אומרים אין נוטלין את העלי[17] לקצב עליו בשר, ובית הלל מתירין. בית שמאי אומרים אין נותנין את העור[18] לפני הדורסין[19], ולא יגביהנו[20] אלא אם כן יש עמו כזית בשר, ובית הלל מתירין[200]. בית שמאי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרשות הרבים[21], ובית הלל מתירין[22]: ו בית שמאי אומרים אין מוליכין חלה ומתנות[23] לכהן ביום טוב, בין שהורמו מאמש בין שהורמו מהיום, ובית הלל מתירין, אמרו להם בית שמאי גזירה שוה[24], חלה ומתנות מתנה לכהן, ותרומה מתנה לכהן, כשם שאין מוליכין את התרומה, כך אין מוליכין את המתנות, אמרו להם בית הלל לא, אם אמרתם בתרומה, שאינו זכאי בהרמתה[25], תאמרו במתנות

רכה אינה מדדה יותר מב' אמה מהקן, בכדי שתוכל לראות את קנה; אבל במפורקין, בכל גווני אסור [שם]: 15)*דלת של [שראנק] של מוכרי בשמים, שמסלק הדלת [מהשראנק], ומניח עליו בשמים למכור: 16)*ודוקא שהצירים באמצע הדלת [דהיינו שבולט כעין יתד מאמצע ראש הדלת, ותחוב במשקוף למעלה, וכמו כן בולט כעין יתד בתחתית הדלת, ותחוב במפתן]; אבל בצירי הדלת מן הצד, כעין שלנו, אסור. מיהו דלת או חלון של בית, בכל גווני אסור להכניס או להוציא; ובאין להן צירי' כלל, אפי' של בית מותר ליטל ולהחזיר [שי"ג ותקי"ט]: 17)[שטאמפפע], שמלאכתו לאיסור: 18)*אפי' מבהמ' שנשחטה ביו"ט: 19)*ר"ל לפני מקום שדורסין עליו בני אדם הבאין ויוצאין, כדי שלא יסריח: 20)לטלטלו לתלותו: 200)דאי לא שרית לי' לא שקיט ונמנע משמחת יו"ט: 21)מדאין באלו צורך אוכל נפש: 22)*דמתוך שהותר הוצא' לצורך אוכל נפש, הותר לכל מילי. ודוקא שיש צורך היום קצת [תקי"ח]: 23)זרוע לחיים וקיבה: 24)לאו דוקא, דהרי רק מד"ס אסור להוליכן; 25)שחיוב תרומ' בא כשממרח

שמאי אומרים, אין מוליכין את הסולם משובך לשובך [8] אבל מטהו מהלון להלון [80], ובית הלל מתירין [9]. בית שמאי אומרים, לא יטול [90] אלא אם כן נענע מבעוד יום [10], ובית הלל אומרים, עומד ואומר זה וזה אני נוטל [11]: ד זימן שחורים ומצא לבָנים, לבנים ומצא שחורים [12], שנים ומצא ג', אסורין [13]. ג' ומצא שנים, מותרים [130]. בתוך הקן ומצא לפני הקן, אסורין, ואם אין שם אלא הם [14], הרי אלו מותרים [140]: ה בית שמאי

כאן דמ"א ובחולין דפ"ב ודו"ק]. מיהו אם האפר מהיסק של היום, שלא הוכן מאתמול, צריך שיהי' חם בכדי לצלות בו ביצ'; דאל"כ רק בשעת דחק שרי, דאז עשה דכסוי דחי איסור מוקצ' [הרא"ש. ואף דכח לחכמי' לעקור דבר מהתורה בשב ואל תעשה [כיבמות צ"ב]? ולת"ל משום דיש מתירין מוקצה לכתחיל' [כסי' תצ"ה] ועכ"פ ק' למג"א [תמ"ו סק"ב] שכ' דמה"ט לא יבער חמץ שמצא ביו"ט, אי משום דלא הוה בעידנ', או משום דמוקצה הוה בעשה ול"ת; ותמוה הרי בחמץ נמי איכא עשה דתשביתו ול"ת דבל יראה, ואף דבבל יראה לא עביד מעשה, משא"כ לא תעשה דיו"ט קום ועשה הוא; עכ"פ מי גרע מכסוי, דליכא רק חד עשה ואפ"ה דחי הכא למוקצ'? ויל"ל כרחך צ"ל דעיקר טעמ' דבכסוי משום שמחת יו"ט שיתענג שיהנה מדבר שלא נעשה בו המצוה כתקנה לא דקדקו כולי האי; או דבל יראה קיל מדדעתו לבערו [כתוס' פסחי' דכט"ב]: [8])אפי' סולם של שובך; כדי שלא יחשדוהו דלתקן גגו מוליך הסולם, ואפי' באין אדם רואהו, כל שאסרו
9 חכמים מפני מראית עין, אפי' בחדרי חדרים אסור: [80])באותו שובך: [9])*אפי' בר"ה, דמדהוא סולם של שובך לא יחשדוהו. מיהו גם בסולם עליי' המקיל לטלטלו בחצר לא הפסיד [תקי"ח דמג"א סק"ז. וכ"ל דאי' מתוס' ע"ז די"ב דלא קיי"ל דבחדרי חדרי' אסור ועי' גם דמג"א ס"א סקכ"ו]: [90])*יונים משובך: [10])ר"ל שאוחז בידו מעיו"ט; דאל"כ קיישי' שמא כשיטלטלם לשחוט ביו"ט ימצאם כחושי', ושביק להו, וטלטלם שלא לצורך: [11])מיהו עוף הבית א"צ זימון [תצ"ז]: [12])*חד בבא הוא, דזימן שחורים ולבנים, כל מין בקן אחר, ומצאן בהפוך מקומן, אפ"ה לא אמרי' דנתהפכו: [13])*ולא אמרי' דאותו שאינו מוכן בטל ברוב, דבע"ח או דשיל"מ לא בטל: [130])*ולא אמרי' מדלא מצא כמספר שהכין, דכל המוכנים פרחו: [14])°ר"ל שאין עוד שובך אחר תוך נ' אמ', או שיש אחר תוך נ', אבל אינו נראה, דמפסיק מידי ביני ביני: [140])*ומיירי בהכין רק רבין, דכל יונה

מנות 40), ובית הלל אומרים משלחין בהמה חיה ועוף בין
חיין בין שחוטין. משלחין יינות שמנים וסלתות וקטניות
אבל לא תבואה 41), ורבי שמעון מתיר בתבואה 42) :
י משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין 43), ואף על
פי שיש בהן כלאים 44) והן לצורך המועד, אבל לא סנדל
המסומר 45), ולא מנעל שאינו תפור, רבי יהודה אומר
אף לא מנעל לבן, מפני שצריך אומן 450), זה הכלל כל
שנאותין בו 46), ביום טוב משלחין אותו 47) :

פרק ב יום טוב שחל להיות ערב שבת, לא יבשל

כר"נ] : 39)מתנות : 40)ר"ל דבר מוכן לאכיל' : 41)*דמחוסר טחינ';
ואע"ג דחזי לבשלן כך, רוב תבוא' לאו לתבשיל קיימי : 42)*מלת
בתבואה מיותר? רק קמ"ל דלאו כל מיני תבוא' מתיר, רק
באותן שמזכיר בגמר', חיטין שעורי' עדשים מדחזו לתבשיל;
וקיי"ל כת"ק. ובשולח מתנו' לא ישלח ע"י ג' שלוחים
ביחד דמחזי כמוליכן למכור בשוק [תקט"ו] : 43)*דעכ"פ חזו לישב
עליהן : 44)*אפ"ה אפשר שיהי' מותר לשלוח, כגון בחשין, דאז
מותרין לישב' : 45)עי' שבת [פ"ו 16] דלא חזו ללבשן ביו"ט :
450)להשחירו : 46)*בחול, ביו"ט משלחין וכו' : 47)*לאתויי תפילין;
ומשא"כ תבוא' לא חזי בחול בלי טחינ' [שם]. מיהו סנדל מסומר
אף דחזי למכר, אסרוהו להיכרא שאסור ללובשו אף ביו"ט :

נמ ה כ' הרב כשי' .32 וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל
וק' הא הפסולת מוקצ' ואסו' בטלטול? ואי"ל מדחזי לבהמ', דא"כ מה מקשי
הש"ס פסולת מרובה על אוכל מי איכא מאן דשרי, וק' הרי חזי לבהמ'?
וי"ל מזה דאי' לתוס' [דמ"א] דמותר לסלק אפר מוקצ' לצורך אפיי', דטלטול
לצורך אוכל כשם שרי, וכ"כ תוס' [דכ"ג] ד"ה גריפת, וכ"כ ג"כ [דלא"ב
ד"ה אמר] עכ"ל. ויאמר קטין חריך בקא במחכ"ת הגאון נ"י, אשתומימתי'
ומ"ש רכ"מ [פ"ג מיו"ט] וכ"כ המג"א [א"ח תק"י סק"ב] דלרמב"ם שכ'
כהרב הנ"ל, ה"פ בש"ס, פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי לברור
הפסולת דטריח' ומלאכ', דוודאי בורר האוכל שרי"ג, ייע"ש. וגם בל"ז יפה
התפס עליו בני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, דדוקא פסולת
להדיא מותר לטלטל מדחזי לבהמ' אבל במיעורב באוכל, האוכל החשיב לא בטל
לגבי פסולת, וגם הפסולת המרובה לא בטל לגבי אוכל המועט, וכן מצאתי כיגד
לדברי בני הרב שליט"א מתוס' שבת [קמב"ב ד"ה שאוכל] וכפי שהוגה שם בגליון.
ולפיע"ד דמי לבשר כשר חי דאסו' לטלטלו אף דחזי לכלב, דינב"פ לא יתנהו
לכלב, ובשר טריפ' מותר לטלטלו מדינומד ליתנו לכלב. ויעו"ש בקופת
הרוכלין נד .64 מ"ש שם בנגד שיטתנו] :

שזבאי בהרמתן[26]: ז בית שמאי אומרים תבלין[27] נדוכין במדוך[270] של עץ[28], והמלה בפך[29] ובעץ הפרור[30], ובית הלל אומרים, תבלין נדוכין כדרכן במדוך של אבן[300], והמלה במדוך של עץ[31]: ח הבורר קטנית ביום טוב, בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל[310] ובית הלל אומרים בורר כדרכו[32] בחיקו, בקנון[33] ובתמחוי[34], אבל לא בטבלא[35] ולא בנפה[46] ולא בכברה[37]. רבן גמליאל אומר אף מדיח[370] ושולה[38]: ט בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב[39] אלא

הכרי והרי אין מערקין הכרי ביו"ט: 26)שמותר להפריטן ביו"ט. ובש"ס אמרי' דמשכתיכו איכה כתקכה, אלא דבקלה ומתכות לכ"ע מוליכין, ורק בתרומה פליגי, וב"ה מדמו תרומה לקלה: 57)*[געווירלע]; וה"ה כל דבר שמפיג טעם כשידככו מעיו"ט: 28)שטאָססעל של עץ; אבל המדוכה [מערזער], מותר להיות 30 כלרכו, דדי בשכוי זוטא דמדוך: 29)°טאָפּפּכען תחת [המערזער]: 30)*[קאכלעפּפּעל] תחת שטאָססעל, דצריך לשכות בשתיהן [ולרשי ור"ב דגרסי לו, צ"ל דס"ל לב"ש דלמלח דאיכו מפיג טעמו, גם זה שכוי רבה, דלא סגי במדוך עץ, רק או פך במוקום מדוכה או עץ פרור במקום מדוך]: 300)*מיהו כוהגין לשכות קצת בדיכת תבלין, להכירא שלא ידוך טפי מהצריך ליו"ט; אבל ברקיים אסור אפי' ע"י שכוי, מדהוה כעובדין דקול [תק"ד]. וה"ה לטחון [קאַפּפּע] ברקיים אסור, ובמדוכה ע"י שכוי שרי [משבצות שם]. ודבר שרגילין לדוך הרבה ביחד, כקרדל [ומאררעטטיך], אף דמפיג טעם, אף ע"י שכוי אסור [מג"א שם ז']. מיהו סקיט', אף דמפיג טעם כשיסחטכו מעיו"ט, אפ"ה אסור ביו"ט [ט"ז ומשבצות שם]: 31)*או שיטה המכתשת. וה"ה גביכה [בריב-אייזען] שרי ע"י שכוי; אבל מלה מותר לטחון בלי שכוי, דאין טחיכ' אחר טחיכה [שם]: 310)מלקט האוכל מתוך הפסולת ואוכלו מיד: 32)דבלאין טורח בברירת הפסולת מהאוכל, בורר פסולת; וב"ש טורח בזה, בורר אוכל': 33)*[קארב]: 34)*קערה גדולה: 35)*על השולחן: 36)[פּייכע זיעבע]: 37)[גראָבע זיעבע]; דבאלו מחזי כעושה לצורך מחר: 370)שכותן מים על הקטניות, כדי שיצוף הפסולת ויסירכו: 38)ר"ל ומסירו בידו, וקיי"ל כר"ג [תק"י, ודלא

אומרים, שני תבשילין, ובית הלל אומרים, תבשיל א' [5] ושוין בדג וביצה שעליו, שהן שני תבשילין. אכלו או

ביו"ט מותר בחול, אע"כ כולד' ביו"ט אסור' בשבת] אסור' מדאו', וא"כ לא קיי"ל כר' חסדא רק כרבה דס"ל הואיל, כרן הכ"ל, והרי לרבה דמקשי לר"ח שם בפסחי', לדידך דאמרת אמרי' הואיל, האיך אופין, ע"כ צ"ל דס"ל דצרכי שבת כעשין ביו"ט רק משום הואיל, וא"כ העירוב תבשילין הוא משום כדי שיברור וזה כרבא; ויהי' בזה סייעת' למהר"מ רב הכ"ל; אולם הרמבם [בפ"ו מיו"ט] כ' בפירוש דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא ואע"ג דרט"ז כ' [תקכ"ז סקי"ג] דבשיטת הדחק קיי"ל כרבא, עכ"פ אפי' כימ' דקיי"ל כרבא, הרי הרא"ש כ' דהכ"מ בין רבא לרב אשי בשהכיח העירוב תבשילין איזה ימים קודם יו"ט דלרב אשי מהכי ולא לרבא; ולמה לא נקט הא, דכשלא עירב מעיו"ט, לרבא מותר לערב ביו"ט עצמו ולא לרב אשי, אע"כ דבה"ג גם לרבא לא מהכי. תדע דהרי רבא בעצמו אמר [די"ז] מכיח אדם ע"ת מיו"ט לחבירו ומתכי, משמע ברור דהא ביו"ט ב' עצמו לא, וטעמ' דאע"ג דשכח ולא פשע, עכ"פ כיון דכך תקכו חכמי' שיערב מעיו"ט, כל שלא עשה כתיקון חכמי' אף דלא פשע לא מהכי. ואפי' לי גרסי' רבה התם, ק' דהרי רבה כרבא ס"ל; תדע דהרי לרבא עיקר טעם הכחת ע"ת הוא כדי שיברור מכה וכו'; והרי ברור דאפי' באמת בירר מכה יפה לשבת ולא הכיח ע"ת, וודאי צריך להקכות קמחו לאחרי', על כרחך טעמי' משום שלא עשה כתקכת חכמי'; א"כ ה"כ כיון דעיקר תקכת ע"ת מעיו"ט דלמא' פשע, לפיכך אפי' באמת לא פשע צריך להקכות קמחו לאחרי'. ומן כ"ל דמאן ייחד דמה ששכח לערב ע"ת מעיו"ט דלא לחשב כפשיע'? דאע"ג דבעובדא דסמיא [דטז"ב] מוכח לכאור' דשכח' לא מחשב פשיע', ע"ש; התם שאכי דלא הי' התקכה שיכיח בעצמו ע"ת משום שכח', רק כדי כשיברור וכו' או כדי שיאמרו אין אופין וכו', א"כ להכי לא מחשב שכחתו ששכח באמת כפשיע' רק בשכח מחמת עכלות [ועי' רמג"א תקכ"ז סק"ו]; אבל הא שיכיח הע"ת מעיו"ט, כל עיקר התקכה הי' דלמא פשע, והייכו שישכח, כמ"ש רשי, אלמא דלגבי' חשבו שכח' כפשיע', אף שמחמת אוכס טרדתו ביו"ט היא, להכי אין ה"כ דגם שכחתו שמעיו"ט מחשב כפשיע'; והרי אשכחכ' כמה שכח' דמחשב כפשוע', כשכח היכן הכיח הפקדון, מחשב שכחתו כפשיע' [כב"מ דלה"א]; דאי"ל דוקא שכח' שלא כזכר אח"כ כי התם מחשב כפשיע', משא"כ הכא שכזכר, או דאכו' ממוכא לא ילפיכן [ברכו' יט"ב ותוס'שבועו' ד"ל ע"ב]; ליתא, דהרי גם גבי אסור' כ' הרן [פסחי' קכה"א] בשכח להבדיל אף שכזכר אה"כ מחשב כפשיע' ומזיד ואיכו מבדיל אחר יום א'? ואף דלא קיי"ל כן [כא"ח רצ"ט] לאו מטעם דלא מחשב כפשיע', רק משום דס"ל אפי' בפשע מבדיל אח"כ? ואילה"ק מא"ח [ק"ח ס"ח] בשבה להתפלל דמשלים בתפלה הסמוכה? ליתא דמהתם לא מוכח רק דשכח' לא מקרי מזיד, אבל עכ"פ י"ל דהו"ל פשיע', ודו"ק כך כ"ל. ועי' רמג"א [שם סקי"א] דיש פלוגתא בזה אי שכח' כפשיע' או כאוכס. אחר כתבי כל זה, ראיתי דהך לעשות ע"ח ביו"ט ב', לאו דליה דמהרס ר"ב הכ"ל היא, דכבר הביא כן רב"י בטור בסוף הסי' בשם מהר"ש ברון בורג. מ"ל ודחה דבריו מהלכה, לכן חליל' לסמוך עליו בזה, שגם רב"י לא הביאו בשולחן הטהור שלו]

5)*וקיי"ל דלכתחיל' צריך פת כבילה וגם תבשיל כזית, ובדיעב' סגי בתבשיל או כלי כזית, והוא שראוי ללפתו עם פת; אבל פת לקוד לא

אדם בתחילה מיום טוב לשבת [1], אבל מבשל הוא ליום טוב ואם הותיר הותיר לשבת [2]. ועושה [3] תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת [4]. בית שמאי

פ"ב [1]) *בקדיר' בפ"ע : [2]) *ואפי' לכתחיל' מערים להרבות בקדיר' א', ואפי' לצורך חול : [3]) *ר"ל מן הראוי הוא שיעשה :
4 [4]) *הוא הנקרא עירב תבשילין [נ"ל שנקרא כך מדמערב בישולו לצורך שבת בבישולו לצורך יו"ט, דבעי"ט התחיל לעשות תבשיל לצורך שבת, ואח"כ ביו"ט בישל לצורך יו"ט, ואח"כ חוזר ומבשל לצורך שבת וגומר, ועיין רמב"ם פ"ו מיו"ט ה"ב ולאב"ד שם] ; דאע"ג דע"י הואיל אי מקלעי אורחי' מותר לבשל מיו"ט לשבת, אפ"ה אסרו חכמים, שמא יבשל נמי לחול ; אבל כשיעשה עירוב יזכור . אי נמי הצריכו עירוב, שכשיכנו מעיו"ט יזכור לברור מנה יפה לשבת, ולא יאכל הכל ביו"ט . ומותר לעשות עירוב תבשילין אפי' בספק חשיכה ואפי' אחר ברכו, כל שלא התפללו הקהל תפלת יו"ט . מיהו בשכח, יערוב גם ביו"ט ראשון עלמו בתנאי [חוץ מיו"ט ר"ה], ויאמר כך, „אם היום קודש א"צ כלום, ואם היום חול ברוך אתה ה' וכו', בהדין עירובא וכו'" . וראוי לכל גדול העיר שיזכה בעירובו לכל בני עירו, כדי שכשישכח א' מלערוב יסמוך על שלו ; מיהו יזכה להם חלק בהעירוב, ע"י
ח שיתן העירוב לאחר ויצוה לו להגביה טפח את העירוב לזכן .
[ועי' עירובין פ"ז מ"ו] [°ומ"ב בשם תשו' מהר"מ ר"ב סי' תרכ"ד דבשכח לערב מעיו"ט אפי' ביו"ט ב' קודם אכיל' מותר לערב, מדקיי"ל כרבא כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, ועליו מקשה הש"ס א"כ ביו"ט נמי, ומשני שמא יפשע, א"כ בשכח לא פשע, עכת"ד . ולכאור' משמע קצת מלשון הש"ס כדבריו, ודווקשי אי הכי אפי' ביו"ט נמי, ומשני אין הכי נמי, אלא גזיר' שמא יפשע ; דלכאור' האי אין ה"נ לישנ' יתרתא הוא, דלא הול"ל אלא גזיר' שמא יפשע ? אע"כ דה"ק אין ה"נ דמהני בדיעב' אפי' ביו"ט, ואפ"ה לא תקנו לכתחיל' עירוב ביו"ט, משום גזיר' שמא יפשע . מיהו אין כל כך הכרע בזה, דדלמא ה"ק, אין ה"נ דכך הי' ראוי שיועיל, רק אפ"ה תקנו דגם בדיעב' לא להני ביו"ט דלמ' פשע ; מיהו ויהי' גם הפי' כדבריו ז"ל במלתא דרבא, לא ידענ' מנ"ל דקיי"ל כרבא, ואדרבה נ"ל דאי' ברור' דקיי"ל כרב אשי, דהרי סתמ' דש"ס [פסחי' דמו"ב] קאמ' להדיא דעירוב תבשילין הוא כדי שיהי' מותר לאפות מיו"ט לשבת, והרי הוה בגי לי' למימר דאפי' מדרבנן מותר לאפות מיו"ט לשבת, ועירוב תבשילין הוא כדי שיזכור ; אלא ש"מ דנקט הכי מדקיי"ל הכי ; והן אמת שהר"ן [פסחי' קמו"ב] כ' בשם הרמבן מדקיי"ל כרב בפ"ק דבילה, דשבת ויו"ט כולד' בזה אסור' בזה, א"כ לא קיי"ל כרב חסד' דמדלו' לרכי שבת כינשין ביו"ט ; ואילה"ק לר"ן דלמאהך כולד' בזה אסור' בזה הייכו מדרבנן? לפיע"ד ליתא דהרי כל עיקר אסור' דרבנן מיו"ט לשבת, איכו רק כדי שיאמרו, מיו"ט לשבת אסו' כ"ש מיו"ט לחול, וא"כ אמאי בכולד' יאסרוה מיו"ט לשבת, הרי בכולד

ומחבורה להבורה[14] : ד בית שמאי אומרים, מביאין שלמים[15] ואין סומכין עליהם[16], אבל לא עולות[17]. ובית הלל אומרים, מביאין שלמים ועולות וסומכין עליהן[18] : ה בית שמאי אומרים, לא יחם אדם המין לרגליו[19] אלא אם כן ראוין לשתויה[20], ובית הלל מתירין[21]. עושה

משום שמא לא ישיק יפה, וה"נ ניחא הכא? ודוחק לומר דהא דקאמר הש"ס הכא דמיירי שאין לו מים יפין, לעולם מיירי שמי המקוה יפין, רק שאינן שלו, ואין בעל המקוה רוצה ליתן לו מהן? וכ"ל דבל"ז ק' לב"ש התם השקה היכא משכח"ל, אי במי המקוה רעים, לא מהני השקה, ואי ביפים למה צריך להשיק אלו, וכדקאמר הש"ס הכא, אע"כ הא דאסרי ב"ש התם להשיק יפים ברעים, הייכו במים סרוחים, כדאמרי' כה"ג [ברכות כה"א], ולא יתכסה במים רעים דהייכו סרוחים; ובכה"ג וודאי חיישי' שלא ישיק יפה, או כרונס דמחשב כמין באינו מינו; אבל הכא מיירי רק שאינן יפין אבל לא שהן רעים וסרוחים] : [12]*ר"ל אבל לא ישיק המים בכלי עץ שמתטמ' מהמים מד"ס, וילטרך לטבול הכלי עם המים, והרי הו"ל מתקן להכלי : [13]שכשטבל כליו להשתמש על גב זתיו, וכמלך לשמש על גב עכביו, או שטבל לתרומ' וכמלך שיהיו לקודש : [14]*בהטבילן לאכול בסקו בקבורה זו וכמלך 14 לאכל פסק בקבורה אחרת, וכגון שקבורה השניי' מקפדת יותר אטהר' מקבור' ראשוכה [עי' ספ"ב דחגיג'. וכ"ל דכולהו לא זו אף זו, לא מבעיי' מגב לגב, דוודאי טביל' של"ל היא, רק מדדמי להיסח הדעת, ככתחלפו לו בגדי שבת בבגדי חול [כחגיג' ד"כ ע"ב], אלא אפי' תרומה דוודאי איכה טהורה כקודש, דהרי אין בה רביעי לטומ' [כפסחי' לח"ב]; ולא מביעיי' תרומה וקודש, דלא תקנו בה רבנן טביל' בחד גבר', אלא אפי' חבורות דסוף פ"ב דחגיג', דמד"ס צריך טביל', אפ"ה מותר לטבול ביו"ט]; דבכל אלו מקמרי' לקוור ולטבול, וכיון שרק קומר' בעלמ' היא, לא מחזי כמתקן ומותר להטבילן ביו"ט : [15]שלמי חגיגה שחייב כל א' להביא ביו"ט : [16]דהסומך צריך להכיח ידיו בכל כחו על ראש הקרבן והרי אסור להשתמש בבע"ח מד"ס; ולהכי סומך עליו מעיו"ט : [17]אפי' עולת ראיי' שזמנה ביו"ט, עכ"פ כתיב לכם ולא לגבוה; חוץ מעולת לבור שזמנן קבוע : [18]*ביו"ט, דס"ל תיכף לסמיכה שחיט'. מיהו כדרים וכדבות, לכ"ע אסור להקריבן ביו"ט : [19]*כ"ל דלרבותא דב"ה נקט 19 רגליו, דמכ"ש פניו וידיו, דאיכא תרתי קשוט ובריאות [כשבת ד"מ ע"ב וק"ח], והו"ל לורך הגוף טפי, ומלוה טפי, מכ"ש דשרי ביו"ט : [20]*ושותה מהן, דס"ל דלא שרי ביו"ט רק אוכל נפש : [21]*דמתוך שהותר הבער' ללורך הותר כמי שלא ללורך. אבל כל גופו אסור, שאינו ראוי רק למפונקים, והרי כתיב אשר יאכל לכל נפש, דלריך

שנאבד[50], לא יבשל עליו בתחלה, ואם שייר ממנו כל שהוא, סומך עליו לשבת[6]: ב הל[7]) להיות אחר שבת, בית שמאי אומרים מטבילין את הכל מלפני שבת[8], ובית הלל אומרים, כלים מלפני השבת[9] ואדם בשבת[10]: ג ושוין שמשיקין את המים בכלי אבן לטהרן[11], אבל לא מטבילין[12]. ומטבילין מגב לגב[13]

---

6 מהכי [פרי מגדי']: [50]*קודם שבישל לשבת: [6]*ודוקא שנשאר כזית [ומי שהוא בביה"כ ונזכר שלא הניח ע"ת, ואין לו פנאי לחזור לביתו עי' מג"א [תקכ"ז סק"א] דיקנה קמחו לאחרים. ולפע"ד אם יש לו פת ותבשיל בביתו, יוכל גם בביה"כ לומר פת ותבשיל שאקחנו כשאבוא לביתי, יהי' מעכשו לעירוב תבשילין, בא"י אמ"ה וכו'; דאף שיש לו הרבה פתים בביתו, הרי בדרבנן יש ברירה [כא"ח ת"ט ס"ט ותי"ג] ואף שאין העירוב בידו בשעת ברכה, לית לן בה, דהרי ברכת עירוב אגירות הוא בשעה שמקביל כסכי' שם"ו, ואפ"ה מותר לקבלו ע"י קטן, אף דלא ס"ד שיברך הקטן להוציא הגדול. ועי' תמורה [פ"ה מ"ו] דבהי' לו קרבן בביתו ואמר שתהי' בהמ' תמור' על קרבן שבביתי הו"ל כאומר על קרבן זה שלפניו. וגם אשכחנא בפודה מע"ש, שמותר לפדותו אע"ג שהמעות בביתו [מע"ש פ"ד מ"ה] וכ"כ במעשה דר"ג שאמר שהפירות יהי' מיגשר אעפ"י שלא היה אצלם [כמע"ש פ"ה מ"ט]: [7])יו"ט: [8])*כל הצריך לטבול; דקייב לטהר הכל קודם הרגל [ר"ה טז"ב]: [9])דבטובלן בשבת מחזי כמתקן: [10])*דנראה כרוקן לתענוג ולא כמתקן מנא. מיהו בשבת לטבול כלי קדש מעיו"ט, אף דטבילתו רק מד"ס [כרמב"ם פי"ז ממ"א, וט"ז א"ח שכ"ג סק"ה] אפ"ה לא יטבילנו רק יתכנו במתכה לעכוס ויקזור וישאלנו ממנו; או ימלאנו מים מהמקוה, ויטבילנו כלאחר יד, ואז לא יברך

11 על הטבילה [שכ"ג ותק"ט]: [11])*ר"ל מים יפין שנטמאו, והמים שבמקוה אינן יפין לשתיי' כאלו שנטמאו, נותן הטמאים בכלי אבן, שאינו מקבל טומ' מהמים, ושוקע הכלי עם המים, בתוך המקוה, עד שישיקו מים למים, וע"י זה נטהרו המים היפין שבכלי מטעם זריעה. והא דלא מקשב כמתקן המים, כטבילת כלי לעיל דמקשב מתקן כלי? הייכו טעמא, דמלמשיק מים, על כרחך שאין לו מים לשתיי', ונזהר שלא לטמאן, ומדלא נזהר, הו"ל מלתא דלא שכיח, ול"ג בה רבנן [ועוד כ"ל דבמאכל ומשקה רק תקון מעליא אסור כפ"כ דשבת. ואי"להק היכא קאמור הכא ושוין שמשיקין, דמיירי שמי המקוה אינן יפין, וכדקאמ' להדיא בש"ס, וכלעיל, והרי במקואות [פ"י מ"ו] קאמרי ב"ש אין מטבילין מים פיס בירוני', והאי הטבלה דהתם השקה היא, כמ"ש הר"מ והר"ב שם, ואכרי

גדי מקולס [29o] בלילי פסחים [30], °והחכמים אוסרין [31]:

ח שלשה דברים רבי אליעזר בן עזריה מתיר, והחכמים אוסרין, פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה [32] ומקרדין [32o] את הבהמה ביום טוב [33], שוחקין את הפלפלין ברחים שלהם [34], רבי יהודה אומר, אין מקרדין את הבהמה ביו"ט, מפני שעושה חבורה, אבל מקרצפין [39], והחכמים אומרים אין מקרדין, אף לא מקרצפין [36]:

ט הרחים של פלפלין, טמאה משום ג' כלים [37] משום כלי קבול [38]. ומשום כלי מתכת [39], ומשום כלי כברה [40]:

י עגלה של קטן [41] טמאה מדרס [42], ונטלת בשבת [43] ואינה נגררת [44o] אלא על גבי כלים [44], רבי יהודה אומר,

---

מעיו תלויין בשפוד כרוכים ממעל לראשו כמו [העלם] שלובשין במלחמה: [30]זכר לפסח: [31]*דמחזי כאוכל פסח בחוץ; והכי קיי"ל [תנ"ו]: [32]*לר"א, ואפי' בשבת; וקיי"ל דבין לשמירה או לנוי אסור [ש"ה]. וי"א דביו"ט נמי מלווה על שביתת בהמתו, וי"ק [שם]: [32o]*כמו מגרדין, [שטריגלין] בל"א: [33]*במגרדה שפניה דקות, אע"ג שעושין חבורה, לא ניח' לי' ושרי: [34]*וקיי"ל לאסור, דמחזי כעובדין דחול; ודוקא ברחיים, אבל במדוכה וע"י שנוי שרי כשאר תבלין [תק"ד]: [35]במסרק של עץ שפניו גסות ואינו
36 חובל: [36]*הא דקאמר רבנן אין מקרדין, ולא הו"לל רק אף אין מקרצפין? נ"ל דאתו לאשמעי' טעם האיסור, דגזרינן קרצוף אטו קירוד. אמנם פרוק שבזמנינו דמשיר השער המסובך והמטונף, הו"ל פ"ר דניחא לי' ואסור [תקכ"ג]: [37]*נקט לה הכא איידי דאיירי לעיל ברחיים של פלפלין; וקמ"ל דכשניטל א' מהן, מק"ט עדיין, מדאינו שבור הכלי עדיין: [38]הוא הארגז התחתון שעשוי לקבל התבלין הטחונים: [39]°הוא העליון שנותנין לתוכו התבלין לטחון ומנוקב בתחתיתו: [40]הוא האמצעי שמתכבר בו הנטחן: [41]*[שטענדער] עם אופנים, כמו שעושין גם בזמנינו לקטן שיתלמד לילך, שכשהקטן נשען בו, העגלה מתגלגלת והולכת מעצמה לפניו. ונקט לה הכא דרך אגב להשמיענו דלר' יודא מותר לגרר' בשבת ויו"ט: [42]*אם הקטן זב נעשית מדרס, מדנשען עליו, ומיוחדת להשענתו: [43]דתורת

אדם מדורה ומתחמם כנגדה 22) : ו שלשה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי, אין טומנין את החמין מיום טוב לשבת 23), ואין זוקפין את המנורה ביום טוב 24), ואין אופין פתין גריצין 25) אלא רקיקין 26). אמר רבן גמליאל מימיהן של בית אבא, לא היו אופין פתין גריצין אלא רקיקין, אמרו לו מה נעשה לבית אביך שהיו מחמירין על עצמן, ומקילין לכל ישראל, להיות אופין פתין גריצין והורי 27) : ז אף הוא אמר שלשה דברים להקל, מכבדים בין המטות 28), ומניחין את המוגמר ביום טוב 29), ועושין

שיהיו שוה לכל נפש ; ואפי' הוקמו מעיו"ט אסור אטו הוקמו ביו"ט [תקי"א]. ולענין טבילת הנשים במקוה חמה ביו"ט, עי' שבת פ"ג 30 : 32)*דמתוך שהותר וכו' כנ"ה לעיל. מיהו כשאין הקור גדול, אז רק ע"י עכום שרי להסיק [מג"א שם] : 23)*אם לא לקח חמין טמוני' מעיו"ט לעירוב תבשילין ; דס"ל כל מלאכה שרוצה לעשות מיו"ט שבת, צריך שיעשה קצת ממנה מעיו"ט לעירוב תבשילין. ולא קיי"ל כן : 24)*מנורה של חוליות שנתפרקו זה מזה, אין מחזירין אותן. וקיי"ל דאין בנין וסתירה בכלים, ובלבד שלא יתקע בחוזק [שי"ד ותקי"ד] : 25)*פת עבה, מדצריך לישה מרובה ויטריח ביו"ט יותר מדאי : 56)*עוגות דקות, כל פעם כפי צרכו : 27)*ככרות גדולו' מאד, אפ"ה לא חיישי' שיאפה יותר מצרכו ; והכי קיי"ל [תק"ז] : 28)*[זאפאס]; שהי' דרכן להסב עליהן בשעת אכילה. וקמ"ל דמקום מועט כזה אפי' אינו מרוצף לא חיישינן לאשויי גומות. ונוהגין לאסור אפי' במרוצף, רק לכבד בדבר רך [בירסטע]
29 או כנף אווז שרי [של"ז] : 29)*להניח בשמים על גחלים. וקיי"ל
☞ דאסור, דריח אינו צריך רק למפונקים כלעיל 21 ; ומכ"ש דאסור להניחן בבגד כדי שיריח הבגד, או לשפוך מים מריחין על בגד שמריח כבר, דאפי' להוסיף ריח בכלי אסור [תקי"א]. ונ"ל דמלת "ביו"ט קאי גם ארישא, דרק ביו"ט ולא בשבת שרי לר"ג, ולא אמרי' מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת [כיבמו' קיט"א]? דהרי המורו בשבות שבת ושבות יו"ט [ביצה כ"ב], והרי גם הכא אם יעשה נוטו' רק שבות הוא, דהרי א"צ לגומא, ומפיק ריחא לא הוה ; רק משום דסיפא איירי בפסח, כנ"ט בסוף ב' בני קמאי ביו"ט] : 29)*הוא כובע מלקטה ; ור"ל כלוי שלם ובכי

ואין נותנין לפניהם מזונות[3]. אבל צדין חיה ועוף[4] מן הביברין[5], ונותנין לפניהם מזונות. רבן שמעון בן גמליאל אומר, לא כל הביברין שוין, זה הכלל כל המחוסר צידה[6] אסור, ושאינו מחוסר צידה[7] מותר[8]:

ב מצודות חיה ועוף ודגים, שעשאן מערב יום טוב, לא יטול מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שנצודו מערב יום טוב[9]. מעשה בעכו"ם אחד שהביא דגים לרבן גמליאל, ואמר מותרין הן[10], אלא שאין רצוני לקבל הימנו[11]:

ג בהמה מסוכנת לא ישחוט, אלא אם כן יש שהות ביום לאכל ממנה כזית צלי[12]. ר"ע אומר אפילו כזית חי מבית טביחתה[13]. שחטה בשדה[14], לא יביאנה במוט[15] ובמוטה[16], אבל מביא בידו אברים[17]:

ד בכור[18] שנפל לבור[19] ר' יהודא אומר ירד מומחה

צידה, אם המים עכורי' שנשמטין בו הדגים אילך ואילך, אסורים מטעם מוקצה. מיהו במים צלולים מותרי' בביבר קטן [תנ"ז ומג"א סק"א]: 3)*שמא יבוא לאכלן: 4)*שהוכנו מאתמול לשחטן היום: 5)[טיערגארטען]: 6)שצריך לצודו במצודה: 7)דמטי לה בחד שחיא; 8)*להאכילן ולצודן ולאוכלן; וקיי"ל כרשב"ג [שם]: 9)*דספק הכנה, ר"ל ספק אם הוכן מאתמול, אסור: 10)דס"ל ספק הכנה מותר. וקיי"ל דספק הכנה אסור [תנ"ו]: 11)ועי' בקופת הרוכלין בכללי הכנה: 12)*אחר שתלא כפשה; וא"צ לשער בכדי שיפשוט' ויבדקנה תחלה. מיהו מסוכנת דיש חשש הפסד שמא תמות, מותר לשחט' אפי' באמת אינו אוכל ממנה; אבל בריאה אסו' לשחוט אא"כ באמת יאכל ממנה כזית [תנ"ח. וכ"ל דנקט צלי, ומשום דמתבשל מהר, גם שא"צ מליח', וא"צ הדח' אח"כ [בי"ד ע"ו]: 13)*דשם א"צ הפשט. וקיי"ל כר"ע בזה אפי' מחבריו [ט"ז שם]: 14)*מיירי בבריא' או מסוכנת: 15)[שטאנגע]: 16)[טראגע]; דאוש מלתא, ומזלזל יו"ט: 17)*אע"ג דעו"ז מפיש בהלוכה: 18)בעל מום, שלא הראהו לחכם מעיו"ט: 19)*ביו"ט, וירא שימות שם, והרי כשאינ 12

כל הכלים אין נגררין חוץ מן העגלה, מפני שהיא כובשת[45]:

פרק ג אין צדין דגים[1] מן הביברין[2] ביום טוב,

כלי עליה: [440]ביו"ט וכ"ש בשבת: [44]*על גבי בגדים; דאל"כ אסור דעושה קרין, דס"ל דבר שאינו מתכוון אסור; והרי הקופר בבית הו"ל תולדה דבונה, ובשדה תולדה דקורש: [45]שמפני שמתגלגלי' האופני', להכי אינם קופרי' רק מעיק ומכמיך וכובש הקרקע, ואינו מזיז עפר ממקומה. וקיי"ל דדבר שאין מתכוון וליכא פסיק רישא, שרי:

מ"ה כתוי"ט כפי' .20; וכ' עוד דאל"כ הא לית לב"ש מתוק. וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וק' מה ענכיין דלויין לשתיי' למתוק, הלד מתוק מהכי אפי' א"ר לשתיי', אלא דדלויין עדיף מדין הואיל וי"ל. ואליתי לרשב"א בחי' שבת, שכ' דהא דב"ש לית להו מתוק, כ"ש דלית להו הואיל, ע"ש. ואף דרבה אמר [דיב"ל] ממאי דבמתוק פליגי, משמע דרבה לית לי' מתוק ואפ"ה ס"ל הואיל? י"ל דרבה אמר' דלך קו', אבל לדינא ס"ל דבמתוק פליגי; וכעין זה כ' תוס' [כתובו' ,דז"א]. אמנם ק"ל מפסחי']מו"ב], דפרכי' לרבה מהמבשל ביו"ט, דאהבישל' לא לחייב, דנימ' הואיל; והרי בריית'

0 זו כב"ש דלית לי' מתוק [כביצ' יב"א], ואפ"ה פרכינן דנימ' הואיל, הרי מוכח דאף ב"ש ס"ל הואיל, וצ"ע. ועכלה"ט [0]ואמר העני המהפך בחרדה, הן הן ממש דברי תוס' שם בפסחי'. יעו"ש. אמנם נ"ל להצדיק דבינו הרשב"א, דהרי זה ודאי דבהואיל ובמתוק יש בכל א' טיבותא ודיעותא דלפמ"ש תוס' [פסחי' מה"ב] דבאין שהות לזמן אורחי' ל"ש הואיל, וכמו כן בהקדשת נדרי' ונדבות ל"ש הואיל; והרי מתוק שייך אפי' בהכך גוונ'; הרי דמתוק עדיף מהואיל. אמנם יש גם דיעות' במתוק, דצריך שיהי' בגוף הפיגול' צורך היום קצת [כביצ' יב"א]; משא"כ הואיל, אפי' אין צורך היום בגוף הפיגול' כלל, אפ"ה אמרי' הואיל. והיינו לפינ"ד כוונת הרשבא, שכ' דב"ש דלית להו מתוק כ"ש דלית לי' הואיל, ור"ל מצד בחינ' האסור' שאמרנו. אמנם עוד יש דעותא בהואיל דלסו' לרז"ה עכ"פ ודרבנן [כפ"י ביצ' כא"א], אבל מצד מתוק שרי לכתחיל'; א"כ גם בזה סוה דיעות' דהואיל כ"ש ממתוק. אמנם נ"ל דבל"ז אין כאן קו' לרשבא, דהרי אין כל הואיל שוין, דהרי רשי' ותוס' מחלקין בין הואיל דשכיח, ללא שכיח, ולפיכך י"ל הך דנקט רשב"א דלב"ש דלית להו מתוק כ"ש הואיל, היינו הואיל דאורחים; משא"כ הואיל דנקט בפסחי' דהואיל דחזי לנרכי' ודאי עדיף ועדיף ממתוק, דאפי' לא חזי לנרכי' שרי, ועדיף אפי' מהואיל דאורחים, דתלי' בהזדמנות; משא"כ הבעירה חזיא להדיא לבישולי', ובדעתו תליא, בכה"ג אפי' ב"ש מודו, ודשכיח כמו טפי מהואיל דאורחי', ואיכא סברת הואיל ומתוק:

פ"ג [1]*כל מלאכה שלצורך אוכל נפש מותרים ביו"ט מדאו'; רק קצירה טחינה לידה וזדומתן, שרגילין לעשותן לימים רבים, אסור מד"ס [רמב"ם פ"א מיו"ט], ולרשי' ותוס' הכך אסורי' מדאו' [תנ"ה]: [2]*[פישטייכע]. ואפי' בביבר שאינו גדול שאינו מקוסר

ואמרו לו לא יזוז ממקומם : ו אין נמנין על הבהמה

ונרפין כג"א] דהקדש בטעות אינו הקדש, וכן פסק הרמב"ם [פ"ד דנדרי' ה"ו] דבין קדשי מזבח או בדק הבית איתנהו בשאלה; עכ"פ היינו בהקדש טעות דשור שחור ולבן [כנזיר שם], או באומר הרי עלי, דלא אתא מידי לרשות הקדש עדיין, אבל בהפריש כבר, הרי כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנ' איתא [בר"ה ד"ו], והרי אפי' תרומ' כשבא כבר ליד כהן ליתא בשאלה [כנדרי' כט"א], א"כ לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש [כגיטין כב"א]; ואף למאי דקאמרי' בנדר ב' נזירות, ומנה לראשו' והפריש קרבן, ונשאל על ראשו', עלתה לו שניי' בראשו', [כשבועו' כח"א], ואפי' לס"ד דש"ס התם, עכ"פ נשאל כיפר וגילח איתא בשאלה? י"ל דלהכי נשאל על הנזירות קמא ומדקיימי נזירות שניי' ולא פקיע' הקדושה מהבהמ'; ותו דהתם לא נשאל רק אנזירות, אבל קדשי' גופייהו מכיון שהפרישן ליתנהו בשאלה; ואין להקשות הרי אפי' שחוטי חוץ איתנהו בשאלה [כנדרי' נח"א, ואפ"ה כ"ל דומשכח"ל כרת בשחוטי חוץ, כגון שמת המקדיש ושחטה אחר; או ששחט קדשי צבור]? י"ל דוקא בשכבר נשחט' בחוץ, וכאבר' יעי"ז בהנא', תו ליתנה בי גזא דרחמנ', משא"כ כשעדיין בקדושתה, משינה שהופרשה ליתנה בשאלה. אמנם הרשב"ם [ב"ב ק"כ ע"ב], ותוס' [כריתות ע"ב ד"ה ארבע], ורע"ז [י"ד שכ"ג], כולהו ס"ל דדוקא בשכבר נזרק דמן ליתנה בשאלה. ואעפ"כ כ"ל דאצטריך לאשמעי' חלה, דלמא רק בקדשי' אסו' לטלטל', משום דאין נשאלין אהקדשות רק מדוחק [כרמב"ם סוף הל' נדרי'], משא"כ חלה; וכ"כ מחלקין תוס' [פסחי' דמ"ב] בה"ג בין מע"ש לחלה, יעי"ש. או כ"ל דנקט חלה לאשמעי' דאע"ג דרק מדרבנן אסו' לנגרו ביו"ט, אטו קדשי' [כתוס' שבת כד"ב], וא"כ מדאו' חזי לנו ביום להסיקו תחת תבשילו, ולא מוקצ' הוא, אפ"ה אסו' לטלטל' [ועי' מ"ש בחידושי פ"ג דכריתות 24.].

0 אמר המחבר מסכה ו' ומשנה ז' משניות המורות הן לענין הכהות, דהרבה יש לדקדק כאן לענ"ד. א' כיון דהך דאין ממנין על הבהמו', בפיסוק דמים איירי, ודקאמ' בש"ס, א"כ ל"ל דנקט נמנין כלל, הול"ל אין פוסקין דמים לטבח ביו"ט? ב' דקאמ' אבל נמנין עליה מעיו"ט; מה קמ"ל פשיטא דמותר לפסוק דמי' בחול? ג' בבא דמשנה ז' דלא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר וכו' מיותר לגמרי, דכבר שמעינן לה מדישא דאין נמנין וכו'? ד' דקאמר לא יאמר לטבח שקול לי בדינר; הרי לשקול גם בלי פיסוק דמים אסו', ול"ל תרתי? ובקצת נוסחאו' כתוב מכור לי וכו', אבל בירושלמי ובבלי ובריף ורא"ש בכולן הגירס' שקול לי וכו'? ה' כיון דבבא דאין נמנין, ובבא דלא יאמר לטבח שקול לי, שניהן מחד ענין א', למה הפסיק התנא בין הדבקים עם ב' הבבות דמשקל והשחוה? ו' בש"ס קאמ' אמתני' דאין נמנין, מאי אין נמנין? וכו', היכא עביד? מביא ב' בהמו' וכו', הרי משמע ודאי דשאלת הש"ס היכא עביד, אסיפא קאי, דשוחטין ומחלקין ביניהן, וקשה למה לו כולי האי להביא ב' בהמו', הרי סיפא איירי שכבר נמנו עליה מעיו"ט, וכדתני להדיא במתני', אבל נמנין עליה מעיו"ט? הן אמת דמפרשי כ' דקו' הש"ס היכא עביד היינו היכא דלא נמנו מעיו"ט; ומפי נרא' דרש"י לא גרס כלל במתני' אבל נמנין עליה מעיו"ט, דהרי רש"י ליין במתני' אבל שוחטין וכו'. אבל אכן מחוי' בי' להבין דברי' רבותינו בש"ס גם לפי גרסתינו, שנתקבלה כמעט שנזכר לסותר בכל הדפוסין; ועי' בריף ור"ן? ואפן כה וכה אל רבותי המופרשי', והנה אין דורש ואין מבקש למיצוא ידיעתי שרים נגלדו במגלין ויניחוני כשה תועה על

ויראה[20], אם יש בו מום[22] יעלה וישחוט[23], ואם לאו[24] לא ישחוט, רבי °שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מבעוד יום אין זה מן המוכן[25]: ה בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה[26], ומעשה ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאה[27], ונכנס לבית המדרש ושאל

ראוי לו אסור לטלטלו להעלותו: 20)ירד הבקי במום שסומכין עליו, ויראה את המום שבו מאתמול: 22)קבוע: 22)דמוקצ' ליכא, דמאתמול דעתי' עלווי': 24)שאינו קבוע, אף שהיום נולד בו מום
25 קבוע, אעפ"כ אפי' עבר והעלהו, לא וכו': 25)*אף דר"ש לית לי' מוקצה, במוקצה מחמת איסור מודה; דס"ל אין רואין מומין ביו"ט; ותולה נמי בדעת אחרי' דמאן ייחר דמזדקק לי' חכם [רש"י כ' דלהכי אין רואין מומין ביו"ט, דהו"ל כדן דין. ונ"ל דמה"ט לא דמי לשאר הוראת או"ה דמותר ביו"ט, דהתם מתחלה מותר הי', משא"כ הכא מתחל' אסור הי', עוד נ"ל דמש"ה הוה הכי כדן דין, ומשום דמעיקר' הוה ממון גבוה, דחזי למזבח,
26 והשתא ממון כהן, והו"ל שפיר כדיני ממונות]: 26)*בבהמת קדשים מיירי; ומה"ט קתני סתמ' שמתה, דמשמע אפי' היתה מסוכנת מעיו"ט, ואי בחולין כה"ג שרי' לטלטלה, דמוקצה ליכא דהרי מעיו"ט דעתי' עלווה לכלבים [כא"ח תקי"ח]; אבל הכא דבקדשי', אפי' במסוכנת בעיו"ט אסור לטלטלה; דאע"ג דלכשיפדנה בחייה חזיא לכלבים, עכ"פ בעי העמדה והערכה, וכשמתה אי אפשר; להכי צריכה קבורה ולא חזיא למידי. ואפי' בקדשי בדק הבית, דלר"ש לא בעי העמדה והערכה [כשבועו' יא"ב ותמור' לב"ב]? עכ"פ לדידי' אין פודין שום קדשי' להאכילן לכלבי' [כך נ"ל כוונת רש"י בש"ס, ע"ש. מיהו נ"ל דמשו"ה צריך נמי לטעמ' דהעמד' והערכה, משום דבתמור' [דלא"א] לחד לישנא פודין קדשי' להאכילן לכלבי', א"כ לדידי' מתני' מיירי רק בקדשי מזבח ומשום העמד' והערכה, כטעם קמא דרש"י. עוד נ"ל דאע"ג דמתני' וודאי בקדשי' מיירי, דמדקתני סתמא וודאי משמע אפי' במסוכנת, וא"כ ע"כ רק בקדשי' אסו' לטלטל'; עכ"פ אילה"ק למ"ד מודה ר"ש בנע"ח שמתו, למה לא אשמעי' בבהמת חולין בריא' שמתה? י"ל דאגב גררא בעי לאשמעי' נמי הנך טעמ' דאמרן, דבעי העמד' והערכה, או דאין פודין להאכילן לכלבי'. או דקמ"ל, דלא מבעיי' בחולין בריא' וודאי אסו' לטלטל' אלא אפי' בקדשי' שיש לחוש לבזיונן כשיונחו כן, אפ"ה אסו' לפנותן:
27 27)*דג"כ לא חזי', דלאכיל' אסור' לעולם, ולהסיק' כהן תחת תבשילו היום אסו' דאין מבערין קדשי' טמאי' ביו"ט [ולבאור' דלהכי שאלו תרתי? דדלמ' בהוות קדשי' קילא מדמתבוו, משא"כ חלה; או חלה קילא דאית' בשאלה, דאע"ג דהדרא לטיבלא, טבל מוכן הוא אגב שבת, דבעבד תקנו, ומתוקן [כשבת מג"א], משא"כ בקדשי', אף למאי דקיי"ל [כזיר דל"א

את הסכין ביום טוב, אבל משיאה[320] על גבי חבירתה[33]. לא יאמר אדם לטבח שקול לי (נ"א מכור)

בכף מאזנים לשמרו מעכברים; וכ"ש בשוקל לידע כמה יבשל בביתו, ואפי' בפוחת או מוסיף מעט מהמשקל שצריך, דבכה"ג במדידה שרי [כא"ח שכ"ג], התם נראה כשופך, אבל הכא אסור [מג"א ת"ק סק"ג]. וכ"ל דנקט לה הכא, ע"פ מ"ש רט"ז [ת"ק סק"א] דלרשבא בשם הירושלמי מותר לשקול בביתו לצורך עצמו; לפ"ז י"ל דקאי הכא אהא דקאמר לעיל אבל שוחטין ומחלקין ביניהם, להכי קאמר הכא דחלוק' זו, לר"י אפי' ע"י משקל שרי, אף שהן בני חבורה, ודרכן להקפיד לשקול מכוון, לבלי להפחית או להותיר, עכ"פ לצורך עצמו הוא, דכל א' רוצה ליטל חלק הראוי לו בה; אבל ישנה קצת לישקל נגד הכלי או קופץ. ולרבנן אין בני חבורה משגיחין בכף מאזניים כל עיקר, דדוקא בשוקל בביתו לצורך עצמו, דכולה שלו שרי לשקול, ולא בני חבורה
320 המקפידין וכ"ו] : [32]*לקדדה במשקות המיוחדת לכך : [320]*כ"ל דהשאה לשון הדלקה הוא כמו אין משיאין משואות [ר"ה פ"ב מ"ב]; ומשום דקלק הקותך שבסכין נקרא להב, כמ"ש ויבוא הנצב אחר הלהב [שופטים ג' אב"י יע"ש כלולות היוצאו' מבלק הסכין מלוטש]; להכי נקרא נמי קידוד הסכין בלשון הדלקה. א"כ ברישא דאפי' להעביר שמכוכית' אסור [כרמג"א ק"ט סק"ו], נקט סתם לשון משחיזין; משא"כ
33 בסיפא יע"ג קנרת' דאפי' לקדוד שרי, נקט שפיר לשון השאה, דהייכו קדוד, וכדאמרן : [33]*וה"ה ע"ג עץ, קרס, ואבן, כשאין מיוקדין להשחזה. מיהו אין להורות כן לרבים; גם לא יעשה כן בפני רבים, אם לא יכול להשמט דלהעביר שמכיכותא מכוון [ואי"ל בלכינא נמי, כל שאסרו חכמים בפרהסי', אז אפי' בלכינא אסו' [בבינ' דט"א]? י"ל דזהו דוקא באסו' בפרהסי' משום חשדא, אבל הכא אסו' בפרהסי' רק מטעם שלא יקילו ביותר, להשחיז גם במשחזת המיוחדת להשחזה. ונ"ל תו, דלהכי מפסיק בהך בבא נמי בין אין ממנין להך דלא יאמר לטבח, משום דאין משחיזין קאי נמי לבבא דלעיל דשוחטין ומחלקין ביניהן, והיינו לפי מאי דקיי"ל באוקימתא דש"ב, דמתני' לחדדה מיירי, אבל להעביר שמכיכותא, אפי' ע"ג משחזת מותר, והרי רט"ז כ' דכל להעביר שמכיכותא אפי' במקום רואין מותר; להכי קמ"ל הכא שפיר, אפי' שוחפין שמחלקין ביניהן בסכין, דאיכא רואין טובא, אפ"ה דוקא להשחיזה אסו' במשחזת, אבל להעביר שמכוניתא מותר. ולי"ל יעכ"פ אולי להעביר שמכיכותא מותר יע"ג משחזת, כיחוס שיחשדוהו שיעשה כן לחדדה, דאו גם לר"י אסו', ודהו"ל עושה כלי, דיעד כאן לא התיר ר"י מכשירי אוכל נפש, רק בתקנס, אבל ליעשות כלי למכשירי אוכלין, גם ר"י מודה דאסו' ודאו', וכר"ן הכא [ורט"ז ק"ט סק"ב]? ואפי' כיוא דחידוד משחזת המיוחדת לזה איכו אסו' לר"י רק מדרבנן, מדמוחזי כיעובדין דחול, וכן משמיע מרשי במתני' ובגמ', עכ"פ הרי גם בדרבנן חיישי' למראית עין, דמה"ט לא תלא כהנו' בזוג לר"ה, ודמוחזי כמוליכה להמכר, [כמג"א ש"ה ס"ו], וכ"כ בא יטלא מנות בג' בבי אדם ייחד ביו"ט, ודמוחזי כמוליכין למכור [תקט"ז מג"א

לכתחלה ביום טוב [28], אבל נמנין עליה מערב יום טוב, ושוחטין ומחלקין ביניהן [29], רבי יהודה אומר שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ [30], °וחכמים אומרים אין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר [31]: ז אין משחיזין [32]

הרי בשמים, כי לא הניחו לנו דבותינו הבל להניח שבר רעבון ביתינו, ואיך בעולדות לפוני גמול ידו הדה? ואני בעניי עיני לשמים כטלית — והנה כפתחו השמים ואראה מראות אלהי', והנה יעוז בידו גבורה בימינו, וישלח יד

28 ויתמכני בימין לדקו לפרש כיד ה' הטוב' עלי, ברוך אתה ה' פוקח עברים עוורים]: [28] *כמכין הוא [אנשטעהן], שכבר יודעי' שער בהמ' זו, שהיא נמכרת בעד ד' או ה' סלעים, לא יאספו למנות עליה קבירים ביו"ט, לומר ביו"ט, אני אקח ממנה בעד סלע ואתה בעד שתים; דכל פיסוק דמים אסור משום מקח וממכר. וה"ה בלא כמכין, כגון לומר תן לי בסלע בשר, אסו'. דכל פיסוק דמים במין שאין דמיו ידועי', או במין שדמיו ידועי' אבל מלרף, שאומר, כבר אני קייב לך פרוט', תן עוד בעד פרוטה ואהי' קייב לך ב' פרוטות, אסור [כרא"ש הנא וא"ח שכ"ג]; והרי הכא אין דמיו ידועין דמי יודע כמה ליטרות יגיע על חלקו, והוי זה לא אפשר רק ע"י משקל, זהרי אסור לשקול; רק קמ"ל כמכין, דאף דפיסוק דמים אסור רק משום מקח וממכר, ומקח וממכר אסור משום שמא יכתוב [כרמב"ם פכ"ג משבת] א"כ סד"א דהכא בבני קבורה דרבים כיכהו לא גזרי', דמדכרי אהדדי, דהרי מה"ט משלשלין את הפסק לתנור עם חשיכה ולא חיישי' שיקתו [כשבת ד"ק ע"א]; זה"כ מדכרי אהדדי שלא יכתבו, קמ"ל דאפ"ה אסור הכא; משום דהכי מילי בגזירה דרבנן; אבל מקח וממכר דאתי' מקרא, דכתיב ודבר דבר [כרש"י שבת קי"ג], ואתי כמי מקרא דכקמיה

29 [י"ג, כרש"י ביצה כו"ב; ושם דלז"א, כ' רש"י ב' המקראות יחד —] להכי דברי קבלה כדאו' דמי, ואפי' בבני קבורה גזרי': [29] *ביו"ט בלי גורל [ת"ק]; וקמ"ל דהיכא דכבר נמנו עליה מעיו"ט שיקח זה בסלע וזה בב', אז אפי' מזכירין בשעת החלוקה ביו"ט פיסוק דמים כגון לומר יקח בסלע כמו שאמרת אתמול, אפ"ה שרי, דכל פיסוק דמים שאינו לצורך שרי, דהו"ל כחשבון של מה בכך [שבת ק"כ ע"א]. וכ"ל דהא קאמר בש"ס היכא עביד, ר"ל היכא שלא נמנו עליה מעיו"ט היכא עביק? ומשני, ומעמיד בהמה אחרת אצל זו, ואומר זו כזו, ולמחר ישומו האחרת. וכבר כתבנו דכנראה דלרש"י לא הי' גרסת המשנה, אבל נוגין וכו', ואפשר עוד דלרש"י הא' ושוחטין ומחלקין ר"ל או שוחטין ומחלקין]: [30] [פליישהאקקע]:

31 [31] *דהו"ל עובדין דחול ונקט „בל עיקר" דקע"ל דאפי' במביקו

בחול 400) עושה כן, מפני מצוי המדות 40). הולך אדם אצל חנווני הרגיל אצלו 41), ואומר לו תן לי ביצים ואגוזים במנין, שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו:

פרק ד המביא כדי יין ממקום למקום 1), לא יביאם בסל ובקופה 2), אבל מביא הוא 3) על כתפו או לפניו 4). המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה לאחוריו, אבל מביאה הוא בידו 04). ומתחילין 05) בערמת התבן 5), אבל לא בעצים שבמוקצה 6): ב אין נוטלין עצים מן הסוכה 8), אלא מן הסמוך לה 9). מביאין עצים 10)

באים ללמוד ממנו, ואין לו פנאי לברר המדה יפה, ע"י שימתין עד שישקוט הרתיחות [שוים] שבמדה שמתהווה ע"י שממהר למזוג שלא יתבטל מתורה, וכשימתין יתברר כמה מדד; לכן מילא המדות בליל': 400)*אף שבחול אינו ממהר למזוג, ואין רתיחות: 40)*שלא יצטרך להמתין עד שיתמלא מה שדבוק במדה מאותו דבר שנמדד: 41)שמאמינו בלי פיסוק דמים, מדרגיל אצלו:

פ"ד 1)בתוך התחום: 2)[פאם], לתת הרבה כלים לתוכה, דדרך חול הוא. מיהו מבית לבית בחצר א', ומכ"ש מזוית לזוית, שרי דעדיף הכי טפי, כדי למעט בהילוך [תק"י]: 3)הרבה כלים: 4)*בידו, דאז מוכח דלצורך יו"ט הוא: 04)נ"ל דלעיל נקט "לפניו", מדמיירי שהם כלים רבים, צריך לכפוף ידיו לפניו; משא"כ הכא הרי מיירי בקופה יחידית שיוכל לנשאה בידו: 05)ליקח ממנה ביו"ט תחלה, לצורך הסקה; אף שלא זימנו מעיו"ט להסקה: 5)*מיירי בתבן דאית בי' קוצים, דלא חזי לגבלו בטיט שבבניין, להכי סתמו לבהמה קאי, וכשאצרו בערימה הוקצה רק מבהמה, ולהכי כשנסרח אח"כ באוצר דלא חזי תו לבהמה, מותר להסיקו תחלה ביו"ט, דמהסקה לא הי' מוקצה לעולם. מיהו עצים שזימן לחורף הרי אקצי' מהסקה דהשתא, ואסור ביו"ט [תקי"ח]: 6)רחבה שאחורי הבתים, דעצים דשם מוקצין לבניין: 8)אפי' ביו"ט דלאו חג סוכות, דעכ"פ סתר אהל: 9)*שהעמיד עצים סמוך לדופן כדי לעבותו אחר שנגמר. אבל בסמכן לעבותו בתחלת עשייתה, אסור לטלן. מיהו קבילות, אפי' זרקן ע"ג סכך שריין; אבל עצים יחידי' שזרקן ע"ג סכך, אפי' אחר שנגמר, בטלים לסכך ואסור לטלן [שם]: 10)תלושין: 11)*שאספן שם בחול,

בדינר בשר, אבל שוחט ומחלקין ביניהם [34]: ח אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה [35], אבל לא במדה [36], רבי יהודה אומר אם היא כלי של מדה לא ימלאנו [37]. מעשה באבא שאול בן בטנית, שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב, ונותנן ללקוחות ביום טוב. אבא שאול אומר אף במועד [38] עושה כן, מפני ברורי המדות [39], והכ"א אף

סק"ב]? ואי"ל דווקא וממכר דאסמכוהו אקרא, כדאו' דמי, אבל בגיקרו דרבנן לא גזרי כולהו הא; ליתא, דהרי כל חנוכה דגיקרו דרבנן, ואפ"ה בב' פתחי' צריך להדליק בשניהן מטעם חשדא [כא"ח תרע"א ס"ח]? וכ"כ אסו' לאכול בשר עוף בחלב שקדים מה"ט [כשך בי"ד פ"ו סק"ו], אלמא דאפי' בדרבנן חיישי' לחשדא? וכ"ל דשאני הכא, כיון דשותפין הן, ברבים ליכא חשדא [כר"ה כד"ב מג"א רמ"ד סק"ח]; ואפי' שנים מחשבו רבים לענין זה [כשך י"ד קמ"א סקכ"ז]:

34 [34]*כ"ל דלא בקונה מטבח איירי, דא"כ משנה שא"ל היא, דכבר שמעינן לה מלעיל [מ"ו] דפיסוק דמים אסור, רק הא כמי אמשנה ו' קאי, שכבר פסקו הדמים מעיו"ט ומחלקין ביו"ט, והרי קיי"ל דטבח אומן אסור לשקול בשר ביד, לשער כמה הוא, ורק הדיוט שרי בכה"ג [כשי' ת"ק ס"ב]; להכי קאמר הכא, דכשפסקו דמים מעיו"ט ומחלקין ביו"ט, לא יאמר לטבח שקול לי חלקי מהבשר, שיש לנו בשותפות, דהייכו באופן שמותר לשקול, כגון שנוקל ומשער ביד, אפ"ה בטבח אסו', רק הוא שוקט. והן עלמן מחלקין ביניהן [ולהא קאמ' הסם, היכא עביד? ר"ל באיזה אופן מותר הטבח לשקול ביד? ומשני רביעה ופלגא רביעה, אבל שישקול כמה בשר בדינר וכמה בשתים, אסור, אף דהזכרת דמים שרי אף ביו"ט, כיון שכבר פסקו דמים מעיו"ט, עכ"פ שישקול וישער כמה בשר יגיע לו בדינר, אסור ביו"ט]: [35]*אפי' מיוחד למדה; ואם היא של מוכר, צריך שיקחנה הלוקח עמו לביתו. מיהו במחסר או מעדיף קצת על המדה בלא"ה שרי: [36]*שלא יזכיר שם מדה, וכן אסור להזכיר דמים. ודוקא בדבר שאין דמיו ידועי'. וכן במדה, דוקא מין שאין רגילין למדוד; אבל מין שדמיו ידועין, וכן במדה אם הוא מין שרגילין למודדו, מותר לומר תן לי בכך וכך דמים, או תן לי מדה זו או זו, דאיכו רק מודיעו כמה צריך; ורק במצרף אסור, לומר כך וכך כבר לקחתי ממך, ועתה אקח כך וכך, הרי שניהן יחד כך וכך, זה אסור אפי' איכו מצרף דמים ומדה בדבריו, רק מניין

39 הפירות [שב"ג]: [37]*אף שלא יקדו למדה; וקיי"ל כת"ק:
[38]*בחוה"מ: [39]*ר"ל מפני שבחוה"מ אין בו מלאכ', להכי הרבה

ואין הותכין את הפתילה לשנים [33]). רבי יהודה אומר הותכה באור לשתי נרות [34]): ה אין שוברין את החרס, ואין הותכין הנייר, לצלות בו מליח [36]). ואין גורפין תנור וכירים [37]), אבל מכבשין [38]), ואין מקיפין [39]) שתי חביות [40]) לשפות עליהן את הקדרה [41]), ואין סומכין את הקדרה בבקעת [42]), וכן בדלת [43]). ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב [44]), רבי אליעזר ברבי שמעון מתיר: ו רבי אליעזר אומר, נוטל אדם קיסם [45]) משלפניו [46]) להצוץ בו שניו [47]), ומגבב מן החצר [48]) ומדליק, שכל מה שבחצר מוכן הוא, וחכ"א מגבב משלפניו ומדליק [49]); ז אין מוציאין את האור, לא מן העצים [50]), ולא מן

מכבה [תק"נ]: 33)דמתקן מנא: 34)*בצריך לב' נרות, נותן הפתיל' בב' מנורות, ומדליק הפתיל' באמצע, דלא מוכח דמכוון לתקן מנא, רק להדלק' [תקי"ד]: 36)*כדי להניחן תחת דג מליח הנצלה ע"ג אסכלא, שלא ישרף; ואסור משום מתקן מנא: 37)*אם נפל לשם מטיח הטיט, ואפשר לגלות בלי גריפה, הו"ל טלטול מוקצ' בידים. [ולרבי הטעם משום מתקן מנא; והו"ל ומתני' דלא כהלכתא, דקיי"ל כר"י דמכשירי אוכל נפש מותר לתקן [עי' פ"ג 33.]:
38 38)*ר"ל שכובש ומרדד ודוחק האפר שלא יגע בפת שדיבק בדופן התנור; דאף דבזה מטלטל מוקצ', עכ"פ כיון דאם לא יעשה כן יתקלקל הפת, שרי. או כ"ל דלהכי שרי מדהו"ל טלטול כלאחר יד [אמנם ב"י תק"ז פי' דויירי שמטלטל האש עם האפר שבו, דאז אינו מוקצ'; וע"ש במג"א סק"כ]: 39)אין מקרבין: 40)*קביות של חרס: 41)ר"ל להושיב קדיר' עליהן ממעל לאש שבין הקביות; ואסו' מדדמי לבנין: 42)[שפאן]; דעצים מוקצין מלהטלטל רק להסקה: 43)וכן דלת אין סומכין בבקעת [תק"ג]: 44)דמחזי כמנהיג' למכרה [תקכ"ב]: 45)[שפאֶנכען]: 46)מהמונחים לפניו, ואפי' מונחי' בחצרה 57)דעצים מוכנים נמי להא: 48)*מלקט ג"כ מהמונחים כאן וכאן בחצר; דמלקט סמוך לקדירתו, קדירתו מונח עליו, שאינו מעמר לצורך מחר: 49)*אבל בחצר לא; אבל לקוץ שניו בכל מקום אסו' דלא בעינו עצים רק להסקה. אבל לגבב ולהניח, לכ"ע אסו' [תק"א];

מן השדה מן המכונס[11], ומן הקרפף[12] אפילו מן המפוזר[13]. איזהו קרפף כל שסמוך לעיר[14], דברי רבי יהודה, רבי °יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת[15] ואפילו בתוך תחום שבת[16]: ג אין מבקעין עצים, לא מן הקורות[17], ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב[18], ואין מבקעין[19], לא בקרדום[20] ולא במגירה[21] ולא במגל[22], אלא בקופיץ[23]. בית שהוא מלא פירות[24], סתום[25] ונפחת[26], נוטל ממקום הפחת[27], רבי מאיר אומר אף פוחת לכתחלה ונוטל[28]: ד אין פוחתין[29] את הנר[30] מפני שהוא עושה כלי. ואין עושין פחמין[31] ביום טוב[32]

וקיי"ל דאסורי' בכה"ג, אטו מפוזרים דאסור לקוששן אפי' בר"ה משום מעמר [תק"א]: 12)[געהעג]. והוא מקום קרוב לעיר, שיש גדר סביבו: 13)דישנו בקרפף הו"ל כהזמנה: 14)*תוך ע' אמה וד' טפחי', ויש לדלת של הקרפף מסגר, שמשתמר ודמי לחצר, ודעתיה עלויה: 15)מסגר: 16)אע"ג דרחוק קצת מהעיר; אבל בסמוך תוך ע' אמה וד' טפחי', לא בעי סגור. וי"א דהלכה כת"ק, וי"א כר' יוסי [שם]: 17)שמוקצות לבניין: 18)*אפי' הי' רעוע מעיו"ט עכ"פ נולד הוא [תק"א]: 19)מקורה שנשברה מעיו"ט: 20)[אקסטע]: 21)[זאגע]: 22)[זענזע]; משום דמוקצין למלאכתן: 23)[פלייש-האקקע], שלו א' רחב ולו ב' מחודד, ולא שרי רק בצד המחודד כדי לשנות מאופן בקוע בחול. ואף דבקיעת עצים הו"ל מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט דאסור? עכ"פ בקיעת עצים איכא מלאכה רק אסור מדהו"ל עובדין דחול, ולצורך יו"ט שרי ע"י שנוי. ואכן נוהגין לאסור בקיעת עצים אפי' בחוה"מ; ורק לבקוע בסכין שרי אפי' ביו"ט [שם]: 24)*מוכנים לאכילה: 25)*י"א דמיירי אפי' בכותל בריא; וי"א דוקא ברעוע: 26)שנפל הכותל ביו"ט: 27)*מכאן מוכח דבחולא עפוס ביו"ט לפתות הקפורים בארץ בחורף, שריין ביו"ט; מיהו בעשה לצורך ישראל, אסורים [תקי"ח] ועי' פ"ג 11: 28)ודוקא בהי' הכותל מאבנים סדורות זע"ז בלי טיט: 29)[אויס-האהלען]: 30)שיקח חתיכות טיט, ויעשה בו גומא להדליק בו [תקי"ד]: 31)[קאהלען]; 32)*דהו"ל כלי בצורפי זהב; ולכן אסור משום

ד"ה דר"מ] ולהכי אסו' כאן ; ליתא דא"כ למה צריך הש"ס [לעיל ד"י] לטעמ' דמטלטל ושביק, הול"ל משום שלא בירר מעיקרא ? אע"כ דדוקא בדאו' צריך לברר מעיקרא, כב' לוגין התם, אבל הכא במוקצה דרבנן לא . **אמנם** בל"ז דברי רכ"מ צ"ע ממ"ד בקדושין [דיז"ב] ירושת גר לגוי מדרבנן, דתנן גר ועכום שירשו אביהם עכו"ם, יכול גר לומר לעכום, טול אתה ע"ז ואני מעות וכו', ואם באו לידו, אסו' ; ואי אמרת ירושת גר לגוי דאו' כי לא בא לידו נמי חלופי ע"ז קשקיל, עכל"הג . ומה מקשה, דלמא לעולם דאו', ואפ"ה ברישא שרי, משום דברישא האיסו' הוא משום דאין בריר', והו"ל מה שלקח הגר בחליפי ע"ז, והרי הכ"מ כ' לעיל דכל אין בריר' היינו משום ספיקא ומחמרינן, והרי הרמבם כ' [בפ"ט מטומ' מת] דכל ספק דאו' לחומר' הוא רק מדרבנן, א"כ הא דבדאוריי' אין בריר', נמי מדרבנן הוא, ולהכי מחשש שלא יחזור לסורו הם אמרו והם אמרו ; ושא"כ בסיפא דכבר אתא לידי', חלופי ע"ז וודאי קשקל ? הן אמת דתוס' [שם ד"ה חליפי], הקשו מנ"ל לרבא ; דלמו' לעולם דאו', ואפ"ה כשלא בא לרשותו מותר דיש בריר', ולא הוה חליפי ע"ז ? ותרצו דא"כ אפי' בא לידו כבסיפא, נמי יהא מותר מה"ט ; עכ"ל . ודבריהם תמוהים מאוד, דהרי קיי"ל בדאו' אין בריר' [בביצה לח"א] ? ודוחק לומר דקו' התו' דהו"ל לאוקמו' הך ברייתא כמ"ד דאף בדאו' יש בריר', דל"ל לאוקמו' דלא כהילכתא ? ואי"ל דעכ"פ תוס' ס"ל דהא דע"ז תופס דמיו, רק מדרבנן הוא, ודלא כרמבם [רפ"ח מע"ז] שכ' בפירוש דע"ז תופס דמיו מדאו', ותוס' ס"ל דהך קרא דמייתי הש"ס והיית חרם כמוהו כל מה שאתה מהייה ממנו יהי' כמוהו [בע"ז כד"ב], היינו רק אסמכתא בעלמא ; וכן נ"ל נמי להגה אשרי בע"ז פ"ד [דכב"ב] שכ' בפירוש דחלופי ע"ז אסו' רק מדרבנן ; וכיון שכן מצינן שפיר למימר דבדרבנן יש ברירה ; ליתא דהרי בל"ז ק' אהא דקאמ' השם [ביצה שם] דלהכי המת בבית כל הפתחי' טמאין, ודהו"ל דאוריי', אמרי' גבי' אין בריר' ; וק' הרי רשי כ' [ביצה ד"י ע"א] דסוף טומ' לצאת טמ' רק מדרבנן, אפי' בפתח שבודאי יוציאוהו דרך שם ? וע"כ צ"ל כיון דעיקרו דאוריי', כדאוריי' דמי לענין בריר' ; א"כ חליפי ע"ז נמי, אף דכיומא שהוא מדרבנן, ועכ"פ כיון דעיקר ע"ז דאוריי', כדאוריי' דמי ? ואת"ל דתוס' מחולקין בזה ארשי, וס"ל דסוף טומא' לצאת, טמ' מדאו', וכפי הנרא' גם רשי בעצמו מסתפק בזה, דבעירובין [דסח"א] כ' רשי בעצמו דהוה הלמ"ם, וא"כ כל הלמ"ם כדאו' דמי לכל מילי [ועי' תורת השלמי' מחודשין ט"ו] ; עכ"פ הרי בהא וודאי מודו תוס' דכל עיקרו דאו' כדאו' דמי לענין בריר', וכמ"ש תוס' בעצמן [עירובין לז"ב ד"ה מאן], וכן מוכח לע"ד מב' לוגין שאני עתיד להפריש, דפסק הרמבם [בפ"ז דמעשר] דאין ברירה, וק' הרי מדאו' נתבטלו ב' הלוגין ברוב ? אע"כ דעיקרו דאו' כדאו' דמי [ויש לדחות] ; ועכ"פ לתוס' הנ"ל שפיר י"ל דחליפי ע"ז אף דביומא דאסורין רק מדרבנן, ועכ"פ ומעיקרן דאוריי', הול"ל גבייהו אין בריר' ? אע"כ דקושית תוס' בקדושין הנ"ל הוא ממש כקושיתינו לרכ"מ, דאינהו נמי ס"ל דהא דאין ברירה בדאו' הוא מטעם ספק, וכנ"ל, וכיון דספק דאוריי' רק מדרבנן אסו', ע"כ הא דאין בריר' בדאו', היינו דאסו' רק מדרבנן, ושמא משו"ה מותר בגר בכדי, דרבנן לא גזרי גבייהו, דשמא יחזור לסורו, ולהכי גם בדאו' אמרי מה"ט יש ברירה, ולעולם ירושת גר לנכרי מדאו' . **ועכ"פ** לא זכיתי להבין תירוצם של רבותינו בעתו"ס, שכתבו דאי משום יש ברירה מקילין ברישא, א"כ אפי' בא ברשותו נמי יהא מותר מה"ט דיש ברירה, ותמוה מה ברירה שייך בשכבר בא הע"ז לרשותו, והוה חליפי ע"ז ממש כשיחליפנו עם הגוי ? תדע דאל"כ גם לרבא גופי' תקשי, דמה מתרץ דלהכי מקלינן ברישא שמא יחזור לסורו ; וק' א"כ בסיפא נמי ניקל מה"ט ? אע"כ

האבנים, ולא מן העפר [50]), ולא מן הרעפים [51]), ולא מן המים [52]). ואין מלבנין [53]) את הרעפים, לצלות עליהן [54]). ועוד אמר רבי אליעזר [55]), עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית [56]), ואומר מכאן אני אוכל למחר [57]), [0]וחכ"א עד שירשום ויאמר מכאן ועד כאן [58]):

---

[500])כשיחכך ב' עצים זע"ז, יצא אש מביניהן: [50])לפיעי בקר מתלהבים תחת העפר: [51])דאך-ציעגעל: [52])שמעמיד זכוכית מים בשמש, והנעורת נדלק בו. וטעם כולהו מדהו"ל מוליד. מיהו בעבר ועשה שרי [תק"ב]: [53])]גליהען[: [54])*אפי' רעפי' ישנים [ודלא כר"ב]; מדמתחזקין ע"י הלבון [תק"ח]: [55])אמשנה ו' קאי דהתם נמי תנא ר"א קולא: [56])*פירו' שמונחין ליבש והוקצו ונאסרו מלאכלן בשבת כיון דדחן בידים שהניחן להתיבש, להכי צריך לעמוד ולהזמין מע"ש אפי' לר"ש דלית לי' מוקצה. ולהכי נקט בשביעית, משום דפירות שביעי' פטורי' ממעשר, ולהכי סגי בשיזמינם מע"ש בפיו; אבל בשאר שנים, כיון שסתם פירות מוקצין לא נתעשרו עדיין, א"כ מה מהני הזמנה מע"ש, הרי טבל הן ואסורין לאכל: [57])*וא"צ לברר מה יקח למחר; ואע"ג דבפ"א מ"ג צריך לברר היום מה שיקח למחר? מוקצ' דבע"ח חמיר טפי: [58])*דאין ברירה והלכה כחכמים:

[0ואף דבכל דרבנן קיי"ל יש בריר' [כביצ' לח"א], א"כ ה"נ כיון למחר, הוברר הדבר שזה שלוקח הוא שהוכן מאתמול? נ"ל ע"פ מ"ד [ביצ' ד"י ע"א] דלא משתכחין כחושי' שמני' וכו' ה"נ איכא למיחש דלא מתחזין לי' למחר אותן שלא נתיבשו נ"ל כאילו כבר נתיבשו, ומטלטל ושדי להו, ונמצא שטלטל שלא לצורך אותן שלא הזמין; ואע"ג דקיי"ל בריש מכילתן דמוקצה שרי ביו"ט לב"ה? הייכו במוקצה דממילא, דלא דחיי' בידים [ועי' רשי ותוס' הכא]. ובבאר אברהם תי', דאף דבכל דוכתא בדרבנן יש בריר', הכא כיון דלענין דאו' שבו אין בריר', דהרי אף כשאמר מכאן אני אוכל למחר, לא קבע למעשר ומותר לאכל ממנו ארעי, ע"כ דמדאין בריר' לא מחשב דבורו קביעת מקום למעשר; וכיון דלענין דאוריי' שבו אין בריר' ה"נ לענין דרבנן שבו. עכ"ל. ותמהני, דהרי הכא בשביעי' מיירי, שא"צ לעשרו? ותו דה"ת ליש"ש [פ"ה דב"ק] דבדאו' אין בריר' אפי' לקולא, שפיר אכיל מהן ארעי; אבל לרמב"ם [פ"ג מגירושין ה"א], דהא דבדאו' אין בריר', הייכו משום ספק דאו' לחומר', א"כ הכא וודאי אי שרי לאכל ארעי אף שאמר מכאן אני אוכל, אין הטעם משום אין בריר', דהרי לקולא לא אמרי' בריר' בדאו', רק משום דאין בדבורו דהשתא כלום, ולא הוקבע עדיין עי"ז למעשר, ודוקא באמר ב' לוגין שאני עתיד להפריש, דפירש מידי, ומהני [עי' מ"ש דמאי פ"ז]? ואי"ל נמי כיון דדבורו דהשתא לאו כלום, להכי בכה"ג שלא פי' מעיקרא כלום, גם בדרבנן אין בריר' [עי' תוס' גיטין כה"ב

פרק ה משילין [1] פירות דרך ארובה [2] ביו"ט, אבל לא בשבת. ומכסים פירות [3] בכלים [4] מפני הדלף [5], וכן כדי יין וכדי שמן [6]. ונותנין כלי תחת הדלף בשבת [7]: **ב** כל שחייבין עליו [8] משום שבות, משום רשות [9], משום מצוה [10], בשבת, חייבין עליו ביו"ט [11]. ואלו הן משום שבות, לא עולין באילן [12], ולא רוכבין ע"ג בהמה [13], ולא שטין על פני המים [14], ולא מטפחים [15], ולא מספקים [16], ולא מרקדין [17]. ואלו הן משום רשות [6], לא דנין [90], ולא מקדשין [13], ולא חולצין

מיירי כמו באוצר, והיו עלים חשובין במוקצין מחמת חסרון כיס להסקה, ובכה"ג גם ר"ש מודה. ולר"י דאית ליה מוקצה, להכי עלים שבמוקצה שלא זימנן להסקה שפיר אסירין. ורישא דתנן דשרי אף שהיה באוצר, מיירי בלא חזי לבהמ' ולא לבניין, ואז ומסתמ' אצרו להסקה. כל זה ברור בש"ס וברשי בגמ' יע"ש].

פ"ה 1)ר"ל משליכין: 2)*כל חלון הוא בכותל, משא"כ ארובה הוא בתקרה.. וקאמר הכא, דאם פירותיו על הגג, ומתירא שיופסדו בגשמים, מותר בטרחת השלכתן דרך הנקב שבתקרת הבית; אבל להגביהן ולהשליכן דרך חלון שבזופן, אסור: 3)*אפי' מוקצין [וי"א]: 5
4)*ר"ל בכל עת אפי' בשבת: 5)*טפות מועטות שנוטפין מהגג; וכ"ש מפני גשמי' עלמן דמרובין, דשרי [כך נ"ל]: 6)*מכסין אותן מפני הדלף: 7)*לקבל הנוטפין, ובנתמלא שופך וחוזר; ודוקא בדלף הראוי לרקיל' [של"א], ומלת בשבת אכולהו קאי: 8)*ר"ל שאסרוהו חכמי': 9)*ר"ל אפי' אם יש בו קצת מצוה, ואפ"ה אסרוהו חכמים: 10)*ר"ל או שיש בו מצוה ממש ואסרוהו חכמים בשבת: 11)*נ"ל דר"ל כמו 11
בשבת, אם עשאן חייב מכת מרדות מדרבנן, כ"כ ביו"ט: 12)*בין לח או יבש; וכמו כן אסור להניח או ליטול שום חפץ שם, דגזרו שמא יתלוש ענף משם. מיהו מותר ליגע באילן אם לא ינידנו; וכמו כן מותר לילך או לישב על גבי עשבים; ועכ"פ אסור למשמש בהן בידיו [הט"ז סי' של"ו]: 13)שמא יקטוף זמורה להנהיגה [ועי' שבת פכ"ד 3.]: 14)שמא יעשה בשבת חבית שלמדין לשוט עליה: 15)כף אל כף [קלאטשען] בל"א: 16)להכות כף היד על ירך: 17)°[טאנצען]; 17
וכולהו אסירי שמא יתקן כלי שיר. מיהו בעושה לכבוד התורה,

כיון דבשיפא כבר בא לרשותו הו"ל חליפי ע"ז ודאי; א"כ לתוס' מוי כיון'
הכי? ומה"ט אי אפשר לומר דלתוס' איירי שיפא שבא היא"ז ליד הגר בטיבות,
דשבר שאינה ע"ז, או דטיגה וחשב דיא"ז מותר בהנא', דא"כ אטו בשופטני
עסקי', שיקח ע"ז שאסור' בהנא'; וא"כ כשנודע לו א"כ שיא"ז הוא, ושע"ז
אסו' בהנא', וכיי' בטיבות הוא, דאסור' לא כיהא דלקני [כב"מ דמ"ב], ולא
הוה יע"ז שלו, ושפיר שייך גבה בריר' אפי' כבר אתא לידי'; ליתא דא"כ
גם לרבא ק' כיון דקניין בטעות הוא בשיפא, למה לא יהא הגר מותר ליקח
אח"כ המיבות כמו ברישא? ואף דגם מקח טיבות אסו' ביא"ז יבכ"פ מדרבנן
[כיא"ז יבא'ב]? יבכ"פ כיון דרק מדרבנן הוא, הו"ל לאשתרי גבי גר, שמא
יחזור לסורו? אמנם כ"ל, דתוס' שם [ד"ה קלא] הקשו מה יועיל שיחזור
לסורו, הרי אז דינו כמומר שאינו יורש את הינכוס? ובמש"כ רבותינו תרלו
בדוחק [יע"ש, ועי' בפירושי ספ"ו דדמאי]; ולפיא"ד הא דאמרי' שיחזור לסורו
אינו ר"ל שאז כדינוהו אכתנו שיירש, רק יע"י שיפסיד יע"י דיני התורה, ימאס
בדת יהדות; א"כ, ה"ת ברישא שלא גרם הוא ליבצמו כלום; ושא"כ בשיפא
שגרם הוא לעצמו שזכה ביא"ז, לא יומאס עי"ז בדת יהדות, דאיהו דאפסיד
אנפשי'. מיהו כל זה לרבא שהטיבם הוא משום חשש שיחזור לסורו, א"כ בשיפא אין
לחוש; אבל לתוס' כיון דשיפא איירי בזכיי' בטיבות, דאינו אסו' רק מדרבנן
הו"ל גבי' יש ברירה כמו ברישא? וצ"ע. אמנם דברי רכ"מ הכ"ל שכ' דהא
דאין ברירה בדאו' הוא רק מטעם ספק דאו' לחומר', ולפיכך לחומר' אמרי'
כמי יש ברירה בדאו', תמוה לפיא"ד ממ"ד גיטין [דמח"א] דלר' יוחכן דס"ל
אין ברירה בדאו', היכא משכח"ל דמייתי אדם בכורי', דלמא לא הגיע לו
חלקו מירושת אביו, והדי כתיב מארצך? ומאי קו', הרי לחומר' אמרי' יש
ברירה בדאו'? ואת"ל התם שאני, כיון דלינכיין שצריך להחזיר חלקו לאחיו
אמרי' אין ברירה, ליבכיין בכורי' כמי הו"ל אין ברירה, או דהבאת בכורי'
שאינו חייב, כמי קולא הוה דמייתי חולין ליבזרה [כב"ב פ"א ותוס' חולין דק"ל
ע"ב]; יבכ"פ ק' ממ"ד [גיטין דכה"א] בפירוש דאפי' לקולא ס"ל לר' יוחכן
דאין ברירה בדאו'? ואת"ל ככני הרב כמוה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א
דהתם לר' יוחכן, אבל רכ"מ כ' אליב' דר' אושיע' דקיי"ל כמותי'; יבכ"פ הרי
קיי"ל כמי אין ברירה לקולא, בחלקו י' כנגד י' דפטורי' ממיבשר [כרמבם פ"ו
מבכורו']? ואי"ל דהתם מדכתיב לאכך בברור לך [כתוס' גיטין שם]; דעכ"פ
ק' כילף מכה בינלמ' דאף לקולא לא כימא בריר'? אולם יבכ"פ בהא מיושב
קו' דלח"מ לרמבם [פ"ו מבכורו' ה"י] דהרמבם דפסק בהא דאין ברירה מזכי
בטרי לבי תרי? וע"ש. ולפי דבריכו מיושב דהכא שאני מדכתיב לאכך הברור לך.
ויבכ"פ דברי רכ"מ צ"ע: מ"א הכ"ב כשי' .05. וכ"כ רשי מתחילין להשק אף שלא וימכה
להישק דלית לי' מוקצה. וכ' יעלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א, וז"ל
וק' ממ"כ אי אינו אוכל מה מוקצ' יש בזה, אף דאינו יעומד להשקה, מ"מ
יכול ליטל להאכיל לבהמה, ויכול ליבשות בה כ"צ אפי' לר"י; ואי באוכל, א"כ
לדלית לי' מוקצה אסו' להאכיל ממנה לבהמ', וא"כ למה נקט רשי מתחילין
להשק, ולא כפשוטו מתחילין להאכיל לבהמה, ומה רבותא איכא בהשקה טפי
0 מלהאכיל לבהמה, וצ"ע. יבכ"ל. ותעל שפבת הדל, והנה קול אומר קרא!
דדלו דיילא ליפל בכון סתר פתר —; גברא רבה קאחזיכן, אבל קושיא לא
חזיכן, דמה ספק יש בדבר זה אי מתני' איירי באוכל או לא? ומה צ"ע יש
בדברי רבינו רשי זלוק"ל? ובמחכ"ת הגאון הגדול כ"י אשתמיטתי' הגמ' ערוכה
במקומה, דבב' הלשונות דנקט הש"ס בתרווייהו אמרי' דמתני' באוכל איירי ולר"ש
דלית לי' מוקצ' קמ"ל רישא בינרמת תבן אע"ג שמתמא אזרוהו לבהמ', אפ"ה
לא כאשר להשקה מטיבם מוקצה; ועניס שבמוקצה דשיפא דאסירין להשקה,

או לרועה [28], הרי אלו כרגלי הבעלים. כלים המיוחדין לאחד מן האחין שבבית, הרי אלו כרגליו, ושאין מיוחדין, הרי אלו כמקום שהולכין [29]: ד השואל כלי מחבירו מעי"ט, כרגלי השואל [30]. בי"ט, כרגלי המשאיל [31]. האשה ששאלה מחברתה [32] תבלין, ומים ומלח לעיסתה, הרי אלו [320] כרגלי שתיהן [33], רבי יהודה פוטר במים מפני שאין בהם ממש [34]: ה הגחלת כרגלי הבעלים, ושלהבת [35] בכל מקום [36]. גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין [37] ולא מועלין [38]. המוציא גחלת לרשות הרבים [39] חייב, ושלהבת [40], פטור. בור של יחיד כרגלי היחיד [41], ושל אנשי אותה העיר, כרגלי אנשי אותה העיר [42], ושל עולי בבל [43] כרגלי הממלא [44]:

---

27) *דבמפקיד לבנו אין דרכו למסור ברשותו לגמרי: 28) *מיירי שיש ב' רועי' בעיר ומסרה מעיו"ט לשניהן, ולא בירר עד יו"ט מי ירענה, להכי לא הו"ל כמסר' לו מעיו"ט [ריק]; אבל ברועה א' שפסק עמו מעיו"ט שירעה בהמתו, אפי' לא מסר' לו רק ביו"ט, ואפי' הוא עכום, הוא כרגלי הרועה [שם]: 29) *ר"ל למקום שיכולין כולם לילך לשם; ובעירב א' לצפון וא' לדרום, לא יזיזנה ממקומה: 30) אף שלא קבלה עד יו"ט: 31) אף שרגיל להשאילה לו: 32) ביו"ט: 320) העיס' והתבשיל: 33) *כלעיל 29. ולא אמרי' דמים ומלח בטלין בעיס'? דמשום שמהן נעשית העיס', הו"ל יקר כמין במינו דלא בטל בדשיל"מ [תוס']. או י"ל דוקא דבר שאינו מותר רק אחר זמן, בטל באינו מינו; אבל מים ומלח הכא, שגם עכשו יש לו היתר במקום שרגלי שתיהן מותרי', אפי' באינו מינו לא בטל [ר"ן נדרים נ"א]: 34) *שאין ניכרות בעיס' או בתבשיל עדים: 35) אם הדליק בשלהבת של חבירו: 36) *מותר לטלטל, מנכר אף שלא כרגלי בעליה: 37) לכתחיל' מדרבנן: 38) ר"ל אין חייב קרבן מעיל' כשנהנה ממנה: 39) בשבת: 40) שדקפה בידו לר"ה: 41) מימיו כרגלי בעלי הבור: 42) *אלפים לכל רוח חוץ לע' אמה וד' טפחי', ולב"י המים כרגלי הממלא; ובמילאן עכום דינו כסי' 29: 43) שעשו בני הגולה כשעלו

ולא מיבמין [19]). ואלו הן משום מצוה [10]) לא מקדישין [20]), ולא מעריכין [21]), ולא מחרימין [22]), ולא מגביהין תרומה ומעשר [23]). כל אלו ביו"ט אמרו, ק"ו בשבת, אין בין יום טוב לשבת [24]) אלא אוכל נפש בלבד [25]) : ג הבהמה והכלים כרגלי הבעלים [26]). המוסר בהמתו לבנו [27])

הכל מותר [וכ"ל דבכה"ג ליכא לחיחש לשמא יתקן כלי שיר? דדוי לאן דאמרי' [פסחים דיא"א] איהו גופיה מחזיר עלוו לשרפו, מיכל אכיל מכי; ה"כ כבוד התורה ואימתה מזכירהו [ועפ"מ של"ט] : [90])דנקרא רשות ולא מלוה, דמיירי דיש גדול ממנו בעיר ; [18])לארס אשה, והוא רשות, דמיירי דאית לי' אשה ובנים; וי"א דבאין לו אשה ובנים, שרי [של"ט]. ואלו ב' אסורים גזיר' שמא יכתוב : [19])ונקרא רשות דמיירי שיש אח גדול ממנו : [20])*אסור משום מקח וממכר, דאסור מדברי קבלה [נחמי' י"ג. כך כתב רשי בילה דכו"ב ; ושם [דלז"א] כ' משום דבל דבר. ועי' שבת [קיג"ב] ברשי ותוס' שם. ועמ"ש לעיל פ"ג 34]. ודוקא כלי ידוע אסור להקדיש, אבל לנדור מעות שרי. וי"א דוקא למקדש אסור לנדור, מדמוציא לגמרי מרשותו דמי למו"מ; אבל הקדשות דידן קילין כיהו, ולא נפיק לגמרי מרשותו, ושרי [מג"א ש"ו סקי"א] :
21 [21])לומר ערכי עלי, או שאומר ערך פלוני עלי, נותן לפי ערך השנים [עי' ויקרא כ"ז], דאם הנערך זכר, מבן חודש עד ה' שני', נותן ה' שקלים; ומבן ה' עד כ', נותן כ' שקלים; ומכ' עד ס' נותן כ' שקלים; ומס' ולמעל' נותן ט"ו שקלים [וסי' הכן יוה]. ואם הנערך נקיב', עד ה' שני', ג' שקלים; ומן עד כ', י' שקלים; ומכ' עד ס', ל' שקלים; ומס' ולמעלה, נותן י' שקלים [וסי' בת גולו. וכ"ל דנקיבה היה ראוי שיהיה ערכה חצי זכר, מדאיכה חשובה רק כפלג גופא; רק שאין נותנין חצי ולא חצי עשירית. להכי תחת ב' ומחלה תתן ג'; ותחת ב' עשירית וחצי עשירית, תתן ל'; וכ"כ תחת ז' ומחלה תתן עשירית שלם] : [22])*סתם חרמין הוא הקדש לבדק הבית. וכולהו אסירי מדדמי למו"מ. ומה"ט נמי אין פודין הבן וכו'. וכולן שעשאן בשוגג או במזיד, מהני [שם] : [23])דדמי למתקן; אבל להפריש חלה מעיס' הנלושה היום, שרי [תק"ו] : [24])*ר"ל אין דבר שמותר לכתחילה ביו"ט, ואסו' בשבת : [25])זהו לב"ש; אבל לב"ה כל שיש בו לורך יו"ט קלת, אפי' איכו לורך אוכל נפש שרי ביו"ט, דמתוך שהותר ללורך מותר נמי שלא ללורך אוכל נפש [תוס' בילה דיב"א, ועי' פ"א 22]; [26])*שאין מוליכין אותן רק למקום שבעלי' שלהן רשאין לילך לשם [שנ"ז]. וה"ה לגבי שבת, אלא דלהכי נקט לה הכא גבי יו"ט לאשמעי' פלוגת' דר"י ורבנן גבי עיס' [במשנ' ד'] :

מסכת ראש השנה

פרק א ארבעה ראשי שנים הם, באחד בניסן ראש השנה למלכים [1], ולרגלים [2]. באחד

אדם מחשבו דשיל"מ ? ול"מ כ"ל דטבל שנתערב, דוקא בישנם לבינלי' כאן להפריש [כתו' ע"ז דיג"ג שם], וגם שיש טבל אחר בידו להפריש וממנו על התערובו', מחשב דשיל"מ ; אבל כשאין בינלי' כאן או שאין טבל אחר להפריש ממנו, טבל מנ"מ אין לו מתירין, ואפ"ה במינו לא בטל משום דכהיתירו כך אסורו, ובשה"ג מיירי מתני' דחלה התם בפ"ג. משא"כ בנדרי' דנח"א, דקאמר' אבל דבר שיש לו מתירין כגון טבל וכו', ינל כרחך מיירי בגונ' דיש לו מתירין, כגון שהבינלי' כאן ושבידו להפריש ממק"א [ועי' ר"ן שם]. ובהא מתורן קו' הר"ן [נדרי' דנב"א] שהקשה למה בנדר מהדבר ונתערב בטל בס', כמתני' התם, והרי נדר הוה דשיל"מ ? כ"ל דאף דאי"ל התם שאין הנודר כאן, דהרי רולה לאכול, עכ"פ י"ל דאין חכם כאן להתירו בפתח ; ובל"ז גבי נדר אמרי' מאן יימר דמזדקק לי' חכם [כשבת מו"ב]. ובהא מתורן ג"כ הרמבם [פט"ו מנ"א], שב' ירלה לי דדשיל"מ רק במינו לא בטל, והקשה הראב"ד הדי משנה שלימ' היא [ספ"ג חלה] ? כ"ל דסד"א דהתם טינמ' דלא בטל במינו משום כהיתירו כך איסורו, קמ"ל הרמבם דאינו כן, דא"כ בנדר נמי בל שאין כל השנות להתירו לא מחשב דשיל"מ, והרי הרמבם פסק [פ"ב מנדרי' הי"ב] דנדר בכל גונ' הוה דשיל"מ, וכן פסקינן בי"ד [סרט"ז ס"י]

0
°**המסכת** הזאת קראוה האחרוני' ביעא, מדמתחלת עם מלת ביצה. אמנם למה הקליפו מלת **ביצה** שהיא לה"ק, שנה רוב לשון המשנה עם מלת **ביעא** ארמית? כבר כתב רמג"א [בא"ח סתקנ"ו], מדאל יוליא אדם דבר מגונה מפיו. ובעניי לא ידענא מי סני ביצה: כדכתוב בספר אוריית' דמשה, מביעא ארמית שאין מה"ש מכירין אותה. [שבת יב"ב]? או מי סני אות צ' שרומזת ללדיק תמים [כשבת קד"א], מע' תלויי' דמתלי תלי וקאי במלת רשע? וברוך ה' שהאיר עיני, מדאמרי' [סנהדרין דה"ב], דתלמידא' דרש מי בילי' איכו מכשיר, וטעו דסברו שאמר דמי בלעים איכו מכשיר ונכשלו בזה [ועי' תוס' שם]; ולהכי מדאירע כבר קלקול בזה לכן הנהיגו לומר בלשון חכמי' ביעא במקום בילה, כדי שלא יכשלו עוד:

פ"א [1])*דרגילין היו לכתוב זמן השטרות אחר שנות מלכותו שהומלך המלך ; וקאמר הכא דכל מלך ישראל אפי' הומלך באדר, כשהגיע ניסן מונין לו שנה ב', ובניסן הב' כותבין שנת ג' למלכו ; ואם כתב שטר בניסן השני שלו, וכתב בשטר בשנת ב' למולכו, הו"ל שטר מקודם, ופסול מלגבות בו אפי' מלקוחות שלקחו מהלואה ואילך ; דקנסוהו, מדאפשר לטרוף בו מלקוחות שקדמו להלואה : [2])*ר"ל רגל שבניסן הוא ר"ה לרגלים, דאם נדר דבר

ו מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערבו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו, לא יביאו לו 45), ואם ערב הוא, פירותיו כמוהו: ז מי שזמן אצלו אורחים 46), לא יוליכו בידם מנות 47), אא"כ זיכה להם מנותיהם מעיו"ט 48). אין משקין ושוחטין את המדבריות 49), אבל משקין ושוחטין את הבייתות, אלו הן בייתות, הלנות בעיר 50), מדבריות הלנות באפר 51):

נשלמה מסכת יום טוב

לצורך עוברי דרכים: 44) דבירא דהפקירא הוא, וקנה אותן הממלא כשהגביהן: 45) °מלא עירב הוא. ודוקא בייחד להפירות מקום; אבל בהפקידן בידם, דינן כרועה 28.: 46) ביו"ט: 47) למקום שאין בעל הסעוד' יכול לילך לשם: 48) ע"י אחר, שהגביהן אותו אחר מעיו"ט שיהיו המנות מעכשו שלהן: 49) *להשקות בהמות מדבריות, וודאי שרי, דהרי מזומנן עליך, כלעיל רפ"ג; רק הכא איירי דנקט שחיט' נקט משקין, דאורח' להשקות בהמות קודם שחיטה, כדי שיהיו נוחין להפשיט עורן, גם שע"ז נמוחי' סרכות דקות שבריאה: 50) *שבאות ממקום המרעה, ולנות תוך התחום של העיר, וכמלא שהם בכל יום מוכנות: 51) *באחו; ר"ל שבכל ליל' לנות חוץ לתחום, וכמלא שהן מוקצין, דהכא דקיימי בידים גם ר"ש מודה. ודוקא בבהמת ישראל; אבל בהמת עכום, אם לא הובאו מחוץ לתחום לצורך ישראל, מותרין תצ"ח, ועי' לעיל פ"ג 11.]: מ"ד 1. כתבו תוס' אף דדשיל"מ נמי בטל באינו מינו, הכא דבאו לתקן זא"ז כמינו יחשב. והקשה רבינו הגאון אאמ"ו זצוק"ל א"כ למה בטל שאור חטין בעיסת אורז ספ"ג דחלה, והרי שייך שם דטבל במינו במשהו? ונ"ל דרק באיסו' מצד ד"א כתחומין נחשב כמינו ולא בטבל דאסו' מנ"ע, עכלה"ט. °ולהעטלף שלא ראה אור, הי' נ' לבאור, דהרי
0 בל"ז ק' להנך פוסקי' דס"ל דדשיל"מ אפי' שלא במינו לא בטל, והרי התם בפ"ג דחלה אמרי' להדיא דטבל בטל שלא במינו? ואי"ל דהנך פוסקי' ותוס' ביצ' הנ"ל ס"ל, דדוקא ביצ' שנולדה ביו"ט דלמחר יהי' מותר מעצמו, מחשב דשיל"מ, אבל טבל דאין איסורו בא רק ע"י מעשה אדם שיפריש תרומ', לא מחשב דשיל"מ, ודלא ברור שיבוא התירו למחר; והא דאמרי' התם בפ"ג דחלה דטבל לא בטל במינו, אין הטעם משום דשיל"מ, רק משום דכשיתירו כך אסורא [כיע"ז דעג"ב], והך טינא' רק במינו שייך, דרק במינו חטה א' פוטרת הכרי; ליתא, דהרי בנדרי' [דנח"א] אמרי' להדיא דטבל ודכוותיי' אף דתלו במעשה

ב בד׳ פרקים העולם נדון, בפסח על התבואה [9], בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון [10], שנאמר, היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם [100]. ובחג נדונין על המים [12]: ג על ו׳ חדשים השלוחין יוצאין [13], על ניסן מפני הפסח [130], על אב מפני התענית [14], על אלול מפני ר״ה [15], על תשרי מפני תקנת המועדות [16], על כסליו מפני חנוכה, ועל אדר מפני הפורים. וכשהיה בית המקדש קיים, יוצאין אף על אייר, מפני פסח קטן [17]:

או מעשר ראשון או מעשר שני; או מעשר עני שנתנת בשנת׳ ג׳ ו׳ בשמיטה תחת מעשר שני, וערלה ורבעי, בכולהו ר״ה שלהן כדאמרן, 10 בין בתבואה וירק או באילן: [90]*דאז זמן גדילתו: [10]*ר״ל כצאן שנמנין ע״י שמניחן אותן לצאת דרך פתח קטן וצר, שאין א׳ נשמט מלמנותו, כך כל אדם בין צדיק או רשע, מוצלח או איננו מוצלח, כולם נדונין אז מכל מקריות [או נ״ל דכמו שהצאן ההם אינן יכולין לצאת מהדיר ההוא רק ברצון הרועה ע״י הפתח הצר ההוא, כך כל אדם אין יכול לצאת או זכאי בדינו רק בדוחק וע״י חסדו יתברך רועה אבן ישראל. ואע״ג דאמרי׳ לעיל בפסח על התבואה וכו׳, והרי הנך נמי מקריות האדם נינהו? תי׳ הכא התם בכללות, וכדתנא העולם נידון; ומש״ה הכא נידון כל יחיד ויחיד לבד. ולפשר משו״ה נקט תנא הכא עוברין כבני מרון, דהיינו א׳ א׳ לבד]: 100

100 [100]אקרא דלעיל קאי, דכתיב המשגיח על כל יושבי ארץ, והיוצר אע״ג שמשגיח על כולם ועל לבם יחד בהשקפה א׳, אפ״ה מבין אל כל מעשה ומעשה שלהן [ולפי׳ ב׳ הנ״ל, נ״ל דה״ק היוצר רואה יחד לבם, ר״ל כתפלת ר׳ אלכסנדרי [ברכות יז״א] שמשגיח שרצונם לעשות רצונו ולהתיחד עמו, ולכן חס עליהם, וא״עפי שמבין אל כל מעשיהם, שבאמור שבעיסה תקפם לעשות נגד רצונו יתברך]: [11]בסוכות: [12]*אם יהיו גשמי שנה ברכה או לא 12 [ואע״ג דבפסח נדונין על התבואה, היינו במקריות חוציות כשדפון וירקון. או נ״ל דהכא על המים לשתיי׳ קאמר [כתובות דיט׳ב]: [13]להודיע בכל מקום אם עשו ב״ד הקודש שעבר כ״ט יום או ל׳ יום: [130]*ולא על סיון מפני עצרת? דממילא נודע ע״י ספירת העומר מ״ט יום, שביום נ׳ יהי׳ עצרת: [14]ט׳ באב. ולא נפקו אי״ז בתמוז? דרק לאבילות חורבן ביהמ״ק קשה שלא יטעו בו: [15]*ועושין ר״ה ביום ל׳ באלול וביום ל״א, מספק שמא אלול מעובר או לא:

באלול ראש השנה למעשר בהמה [3], רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים, באחד בתשרי [4]. באחד בתשרי ראש השנה לשנים [5], ולשמיטין [6], וליובלות [6], לנטיעה [7] ולירקות [8]. באחד בשבט ראש השנה לאילן [9] כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים, בחמשה עשר בו:

לבהמ"ק, אפי' נדר לבדק הבית, אם לא קיים נדרו עד שעברו ג' רגלים כסדרן, דהיינו פסח שבועות סוכות, עבר בבל תאחר. אבל בנדר לצדקה, מחוייב עליה לאלתר אם לא יתנן מיד; אם לא שהתנה בנדרו ליתנה על יד [י"ד רנ"ז]: [3])ר"ל שאין מעשרין מהנולדים קודם לכן על הנולדי' אח"כ. ולפיכך הוקבע זמן זה, דהוקש מעשר בהמה למעשר דגן בפד קרא; להכי שוין בזה, דמה מעשר דגן סמוך לגמרו עשורו, שבימות הקמה הדגן מתייבש בשדה, ור"ה שלו בתשרי, דהיינו אחר שנגמר, ה"נ מעשר בהמה שרגילין לילד עד אב, ר"ה שלהן אלול: [4])*דס"ל דון מנה ומנה, מה דגן תשרי, אף בהמות תשרי. ואפ"ה לדידהו יש ד' ר"ה, משום דקשבי ט"ו בניסן ר"ה לבל תאחר, לר"ה לבד במניין ד' ר"ה; ות"ק ס"ל דלא בעי' ג' רגלים כסדרן, ולא הו"ל ט"ו בניסן ר"ה לבל תאחר, ונקט תקתיו א' באלול: [5])למלכי אומות מונין שנה שלהן מתשרי, כמו למלכי ישראל מניסן כלעיל 1. וכ"מ לשטרות כלעיל: [6])*לאסור לחרוש, ולזרוע בא"י בשמיטה וביובל מדאו'. מיהו בזמן הבית אסור ל' יום קודם ר"ה מהמלא"ם. וכמו כן כל עבד ישראל, שכשמכרוהו ב"ד נמכר לשש שני', וכשמוכר את עצמו נמכר לכמה שנים שירצה; ואם בתוך זמן מכירתם פגע בהן היובל, יוצאים לחירות. וכמו כן נרצע יוצא לחירות ביובל: [7])*אילן שנטעו מ"ד יום קודם ר"ה קוץ מיום הנטיע' [דהיינו י"ד בכדי שיקלוט האילן ויתדבק בקרקע, ואח"כ עוד ל' יום להחשב שנה], אז כשהגיע ר"ה שבתשרי, עלתה לו שנה בשנות הערלה. מיהו אעפ"כ כשיגיע ר"ה השלישי, עדיין פירותיו ערלה, עד ט"ו בשבט, דאע"ג דא' בתשרי ר"ה לנטיע', היינו לתחלת נטיעתו, וכדאמרן; אבל השתא אילן הוה ור"ה שלו ט"ו בשבט, וכלקמן 9. ואחר ט"ו בשבט דין רבעי עליהן [י"ד רצ"ד ס"ד]: [8])*שאין לעשר מהירק שנלקט מקודם, על הנלקט אח"כ; אף שמעשר ירק רק מדרבנן. ומכ"ש דאין לעשר מחדש על ישן במעשר דגן שהוא מדאו': [9])שאין לעשר מהנקנט מהקודם על הנקנט אח"כ; דבין בתרומה

מחללין עליו את השבת[26] : ו מעשה שעברו יותר מארבעים זוג[27], ועיכבן רבי עקיבא בלוד[29]. שלח לו רבן גמליאל, אם מעכב אתה את הרבים, נמצאת מכשילן לעתיד לבא[30] : ז אב ובנו שראו את החדש, ילכו, לא שמצטרפים זה עם זה, אלא שאם יפסל אחד מהן, יצטרף השני עם אחר. רש"א אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש, א"ר יוסי, מעשה בטוביה הרופא, שראה את החדש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר, וקבלו הכהנים אותו ואת בנו, ופסלו את עבדו, וכשבאו לפני ב"ד, קבלו אותו ואת עבדו, ופסלו את בנו: ח אלו הן הפסולין[31], המשחק בקוביא[32], ומלוה ברבית[33] ומפריחי יוני[34], וסוחרי שביעית[35], ועבדים[36]. זה הכלל,

---

אחר שקיעת החמה, שאז זהירות החמה מכהה אותה : 26)*דוודאי ראוה בירושלים ; כיון שאין רחוק רק מהלך לילה ויום, מסתמא כמו שהשמים זכים כאן כך הם שם : 27)*ר"ל מ' זוגי עדים שראו הלבנה, שרצו לילך לירושלים להעיד : 29)*שלא יחללו שבת שלא לצורך, מדדי בזוג א' ; ואף דלקמן [במ"ז] אמרי' באב בנו חיישי' שיפסל א' ? הכא דכבר עברו מ' כתות, רחוק שיפסלו כולן : 30)שלעתיד לא יבואו שיחשבו מסתמא כבר הלכו אחרים להעיד : 31)*מדרבנן ; דמלאו' דוקא עבירה דמלקות או מיתה, או גנב או גזלן פסולין לעדות [וחשוד נמי לשבועה] ; ובעבר עבירה שאין בה מלקות, או שעבר עבירה דרבנן פסול רק מדרבנן, וי"א דבעבירה דרבנן לא מפסל רק בחטא הנאת ממון [ח"מ ל"ד ב' ג'] ועי' פירושינו סנהדרין פ"ג 20] : 32)*[קובאס] בל"י [ווירפעל] ; וה"ה שאר מיני שחוק. ודוקא שזה אומנתו [שם סע"ג] : 33)*אפי' רבית דרבנן במשמע ; וא' מלוה או לוה במשמע ; וי"א דברבית דרבנן אין הלוה נפסל [שם ס"ו] [וכ"ל דווש"ה נקטי' לרבית בין קובי' ליונים לגלויי דכולהו באסור דרבנן איירי ; עתוס' שנדחקו בזה] ; 34)*משחק במעות, אם תקדים יוני ליונתך ; וכל א' מנקש בכח בדפי עץ, ועי"ז היונים מזדרזין לעוף מהר. והנהו אף דלאו אסמכתא נינהו דהרי תולה במקרה בקוביא ויונים, ולא סמך אמידי, אפ"ה מדאין לו פרנסה רק מזה, אינן עוסקי' בישובו של עולם וכגזלן דמי

ד על שני חדשים מחללין את השבת [18], על ניסן ועל תשרי, שבהן [180] השלוחין יוצאין [19] לסוריא [20], ובהן [21] מתקנין את המועדות [22]. וכשהיה בית המקדש קיים מחללין אף על כולן [18], מפני תקנת הקרבן [23]: ה בין שנראה בעליל [24] בין שלא נראה בעליל [25] מחללין עליו את השבת [26]. רבי יוסי אומר אם נראה בעליל אין

---

16) יו"ט וסוכות ושמיני עצרת: 17)*פסח שני שעשו כל טמא לנפש או מי שהי' בדרך רחוקה בפסח ראשון. מיהו גם אז יוצאין רק על ו' חדשים, דלא אב שא"כ אז, דבזמן שיש שלום אין צום [כש"ס הכא]; והרי לטור [א"ח תק"נ] שלום הייכו שביהמ"ק קיים [אב"י כך כ' תוס' בפירוש בתענית די"א דכשביהמ"ק לא התענו בט' באב]: 18)*שהולכין אפי' חוץ לתחום להעיד בב"ד שראו הלבנה הקדשה. ומדאו' מחללין על כולן, רק מדרבנן אסרו באחרים מדאין תקון המועדו' תלוי רק
180 בב' אלו: 180)*נ"ל דאינו נתינת טעם, רק ר"ל כמו „אשר בהן“, ור"ל בהן עצמן [כשאינן בשבת] דהיינו לאחר שקדשום ב"ד שלוחי' יוצאין, דמקודם לא, שמא יחזרו בהם ב"ד ויתקלקלו המועדות בערים; אבל בל' קדשי' האחרים, שבהן כמי שלוחין יוצאין כלעיל [מ"ג], עכ"פ כשידעו מבערב שיקדשום למחר, יוצאין מיד: 19)להודיע קביעתן: 20)*היא [זיריען]. ונקט סוריא, משום שדרך שם הולכים לבבל ששם רוב ישראל. מיהו השלוחין אסורין לחלל שבת בהליכתן. והא דנקט סוריא הכא, ולא לעיל [במ"ג]? ה"ט, משום דב' קדשי' אלו, זמן הליכתן כמעט שוה, שאפשר שיגיעו עד סוריא או יותר, תוך י"ד יום שעד פסח וסוכות; משא"כ ד' קדשי' אחרים [מ"ג], לא שוה זמן הליכתן, דבאלול יכולין לילך טובא, ובאדר פחות מזה, ובאב יותר פחות; 21)*ר"ל ע"י השלוחין: 22)שעל ידי השלוחין ידעו לתקן בבירור את המועדות; משא"כ ע"י שלוחי אלול ואדר, עדיין ספק שמא יעברו ב"ד אלול ואדר כשי' 15.: 23)*כדי שיקרבו קרבן ר"ח בזמנו. ואע"ג דאינו רק עשה, אפ"ה דוחה לא תעשה דשבת דאית בה כרת, מדכתיב במועדו, והו"ל כמכשירין שא"א לעשותן מע"ש דדוחין שבת [כפסחים סו"א]: 24)*ר"ל בין שנראה הלבנה הקדשה גלויי' ע"י שהיו השמים זכים: 25)*שהי' השמים מעונן, שאז לא נראה הירח לעין קלש; או שנראית במערב מיד

אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם[42]:

פרק ב אם אינן מכירין אותו[1], משלחין עמו[2] אחר[3] להעידו[4]. בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם. משקלקלו האפיקורסים[5], התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירים: ב בראשונה היו משיאין משואות[6] משקלקלו הכותים[7] התקינו שיהיו שלוחין יוצאין: ג כיצד היו משיאין משואות, מביאין כלונסאות[8] של ארז[80] ארוכין, וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן, וכורך[9] במשיחה[10], ועולה לראש

יותר על ל' יום; ואם ראו העדים הלבנה הקדשה סוף יום כ"ט א"כ כשיגיע סוף יום ל' כבר קדשו ב"ד החודש [ואע"ג דבבאו עדי' עד סוף החודש ב"ד מוורי' בהן [ברמבם פ"ג מקה"ח י"ח וי"ט] ? עכ"פ כיון דבדיעב' מהכי אפי' הזידו ב"ד ליעבר החודש בטעות [בר"ה כה' א] . להכי אין מחללין רק כדי להדשו בזמנו המצוה לקדש ע"פ ראיי' [בר"ה כ' ע"א] . ועי' לח"מ רפ"י מקה"ח] : [42]*אפי' בשבת [וכ"ל דמשום טלטול המזוגות לר"ה אצטריך קרא, דאל"כ תחומין דרבנן, ואפי' חוץ לי"ב מיל י"א דרבנן [כא"ח ט"ו] . אמנם, אילה"ק מ"ש ממילה דכתיב כמי ביום אפי' בשבת [בשבת קלב"א]; ואפ"ה בספק כגון נולד ביה"ש לא דחי, א"כ ה"כ דלמא דוקא בוודאי אין עדים בב"ד מחללין, ולא במסופק, והרי ליציל [מ"ו] אפי' בוודאי יש עדי' שם מחללן משום בספק שמא יכשלו לע"ל ? ואת"ל עכ"פ בספק דאורייתא לא גריע מוודאי דרבנן דהיכא דהוי עשה דרבי' דחי לאיסור דאוריי' [בברכות דלו"ב], וה"כ עשה דרבי' ניהו לקדש ע"פ ראיי' ; ליתא, דדוקא לעשה דאוריי' דחי עשה דרבנן דרבים דמשהרר עבדו ועיבר איעשה, אבל ל"ת] אין כח ביד חכמי' לעקור רק בשב וא"ת [ביבמות ד"כ ע"ב], וכ"ש חלול שבת דהוא איסו' כרת, דאפי' עשה דאו' לא דחי ללאו של כרת [ביבמו' דד"א] ? ותו שבת ויו"ט עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה [בפסחי' דפ"א] ? וכ"ל דהכא שאני דגלי קרא דלאפי' בספק ניחל שבתא. דאל"כ, אין לך שום עדות החודש דליחל עלה שבתא, שלא יהא בספק שמא לא יצטרכו שם ; להכי לא גמרינן עלה [ועי' תוי"ט הכא] :

פ"ב [1])שאין הב"ד המקדשי' מכירין את העד : [2])ב"ד שבעירו : [3])זוג אחר של עדים, שניכרין לב"ד המקדשין : [4])שהוא כשר : [5])הצדוקים שסברו טדי שקר [בפ"א 40] : [6])*מדליקין [פאקקעלשטאנגען] במקום שקדשו הקודש, כדי להודיע לערים סביב זמן הקביעות, והם קורו והדליקו בכל עיר, עד שירא' בגבול לערי הגולה : [7])שהדליקו גם הם משואות שלא בעונתה, כדי לבלבל ענייני הקכמים : [8])[שטאנגען] : [80])*שקשה עלו מלהתלהב מהר : [9])כולן בראש

כל עדות שאין האשה כשרה לה, אף הן אינן כשרים לה 37) : ט מי שראה את החדש 38) ואינו יכול להלך, מוליכין אותו על החמור 39) אפי' במטה 390), ואם צודה להם 40) לוקחין בידם מקלות, ואם היתה דרך רחוקה, לוקחין בידם מזונות, שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת 41) ויוצאין לעדות החדש, שנאמר,

---

35 [סנהדרין דכ"ב] : 35)*מסתקר בפירות שביעית. ומיירי בזה"ז דליכו אסור מדאו' [וכ"ל תו דכולהו לא זו אף זו קתני, לא מבעיי' קוביא דמחשב כגזל, דהרי הוטעה חבירו דהרי סבר שהוא ירויח, אלא אפי' ברבית שזה נותן לו הרבית ברצון, אפ"ה הו"ל כגזלן ; ולא מבעיי' ברבית שזה נותן לו מעות שלינו שלו, אלא אפי' במפריחי יונים' שאפשר שיפסיד אם תקדים יונת האחר, והרי זה עדיף גם מקובי' דהתם אפשר דסמך על כח גופו כשמשליך הקוביאות אע"ג דלאו אסמכתא היא וכדלעיל, עכ"פ, ס"ד דקלת כמיך על זה אבל ביונים רק במקרה תלי, בתודרו יונה זו או זה, עכ"פ פסול כגזלן ; ולא מבעיי' כולהו שלוקחי מיבית חבירו ולא נתן לו כלום, אלא אפי' סוחרי שביעי', שנותן גם הוא לחבירו פירות, סד"א דלא מחשב כגזלן, קמ"ל דאפ"ה פסול] : 36)*מדאו' פסול כאשה ; ואפ"ה קמ"ל, דסד"א מדלא מקמת עבירה פסול והוא איש, יהי' כשר לעדות הקודש כמו קרוב:
37 37)*לעשות מעשה על פיהן [ודו"ק]. אבל עדות עגונה וסוטה, האשה והן כשרין להעיד וכ"כ הפסולי' לעדות מדרבנן כשרים להעיד לעגונה ; ומשא"כ שאר הפסולין לעדות מדאו' מקמת עבירה, פסולין להכל, חוץ במסיח לפי תומו דאפי' עכו"ס נאמן מסלפ"ת במלתא דרבנן כשלא אתחזיק אסורא [שך י"ד סכקל"ז, ועי' בקופת הרוכלין בכללי הככה סי' ד'], ובעדות אשה אף שהוא דאו' ואתחזיק אסורא אפ"ה כשירי' במסלפ"ת, משום דבל"ז דייקא ומנסבא [אה"ע י"ז ס"ג] : 38)*הלבנה הקדשה :
39 39)*אפי' בשבת משמע, אבל ביכול לילך הלוך עדיף [מכאן כ"ל ראי' חזקה דהילוך בשבת עדיף מרכיבה, אפי' חוץ מי"ב מיל, דהרי מתני' במהלך ליל' ויום מיירי ; ודלא כרמג"א [רכ"ו כק"ד] ; ואי"ל שאני חמור דכמוך, דרגלי אדם למטה מי"ט [עי' שבת פכ"ד 3.], וכן משמע קצת מדנקט חמור ולא בהמה כתם ; עכ"פ על כרחך רק אורחא דמלתא נקט חמור, דאל"כ כמו דאשמעי' מתני' הקל הקל בהילוך נגד רכיב' הו"ל לאשמעי' נמי הקל הקל ברכיבת סוס וגמול דעדיף טפי ? אלא ש"מ דבכל גוונא הילוך עדיף] : 390)*אף דמדהעד חולה, הו"ל כאילו הוא כפות במטה, דקייבי' נושאיו [כשבת פ"י מ"ה] אפ"ה שרי : 40)*מלדוקים שארבו לעכב העדות, כדי להטעות
41 החכמים : 41)*אבל ביותר לא, דאין קודש פקות מכ"ט יום ולא

היה גבוה [22], ולאין היה נוטה [23], וכמה היה רחב [24] אם אמר לפני החמה, לא אמר כלום [25]. ואח"כ היו מכניסין את הב', ובודקין אותו, אם נמצאו דבריהם מכוונים, עדותן קיימת, ושאר כל הזוגות שואלין אותן ראשי דברים, לא שהיו צריכין להם, אלא כדי שלא יצאו בפחי נפש, בשביל שיהו רגילין לבא: ז ראש ב"ד אומר מקודש, וכל העם עונים אחריו מקודש מקדש בין שנראה בזמנו [26] בין שלא נראה בזמנו [27], מקדשין

הקמה מיד היא עולה אחריה; ולהכי שואלין לעדים אם ב' קרנות הלבנה היה נוטין אז ,,לפני החמ'", ר"ל כנגד המקום שפני החמ' נועדים לילך שם, דהיינו שהיו קרניה לצד מערב החמה, כזה או ,,לאחורי החמה" ר"ל שקרניה של הלבנה נוטין להצד שכבר הלכה בו החמה, דהיינו למזרח העולם, כזה

21) *ר"ל האם עמדה לצפוני מזרחי' מהחמה, או לדרומית מזרחית מהחמה: 22) *משפולי הרקיע, לפי שיעור ראות עיניהם: 23) *לאין היו פניה נועדים להלוך: 24) *קו המאיר שבה; והב"ד ידעו כל אלה ע"פ חשבונם: 25) *דהלבנה גוף חשוך, ורק הצד שכנגד החמה מקבל אור מקרני החמה; וא"כ א"א שיהיו פגימות הלבנה, דהיינו צד החשוך שבה, פונה כנגד החמ'. וה"ה כשאומר שעמדה לצפון החמ', ולפי חשבון הב"ד ראוי שתהיה בדרומ'. וכן כולם; רק מלתא פסיקא נקט, דלפני החמה א"א כלל: 26) *בליל שקודם יום ל':

ההר, ומצית בהן את האור, ומוליך ומביא ומעלה ומוריד [11], עד שהוא רואה את חבירו שהוא עושה כן בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי: ד ומאין היו משיאין משואות, מהר המשחה [12] לסרטבה [13] ומסרטבה לגרופינא, ומגרופינא לחוורן, ומחוורן לבית בלתין, ומבית בלתין לא זזו משם אלא מוליך ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה כל הגולה לפניו כמדורת האש [14]: ה חצר גדולה היתה בירושלים, ובית יעזק היתה נקראת, ולשם כל העדים מתכנסים, ובי״ד בודקין אותם שם, וסעודות גדולות עושין להם בשביל שיהו רגילין לבא. בראשונה לא היו זזין משם כל היום [15] התקין ר״ג הזקן שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד, אלא אף החכמה [16] הבאה לילד, והבא להציל מן הדליקה, ומן הגיים [17], ומן הנהר [18] ומן המפולת [180], הרי אלו כאנשי העיר, ויש להם אלפים אמה לכל רוח [18]: ו כיצד בודקין את העדים, זוג שבא ראשון, בודקין אותו ראשון, ומכניסין את הגדול שבהן, ואומרים לו אמור, כיצד ראית את הלבנה, לפני החמה או לאחר החמה [20], לצפונה או לדרומה [21], כמה

השלושם: [10])[שכורע]: [11])[שלא יחשוב שהוא] [וועטטער לייכטע] והוא אור שמתהוה באויר: [12])הוא הר הזתים שסמוך לירושלים: [13])כולן שמות מקומות: [14])שכל א׳ מעלה אבוקה לראש גגו: [15])*מדילאו חוץ לתחום בשבת, שאין לו רק ד׳ אמות, וכל החצר כל׳ אמות [כא״ת ת״ז]: [16])*[העבאממע]: [17])*חיל שונאים: [18])שעלה והציף: [280])*אב״י [ערדבעבען] בל״א כתענית פ״ג מ״ד]: [19])*חוץ לעיר [שם בא״ת]: [20])*הלבנה בעת קידושה, תמיד היא בקרן מערבית דרומית בעולם, ובצד מזרח מהחמה; דהיינו לאחר שקיעת

הרכינס עדי שקר הן, היאך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה, אמר לו ר' יהושע רואה אני את דבריך [34]: ט שלח לו רבן גמליאל, גוזרני עליך, שתבא אצלי במקלך ובמעותיך ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונך [340] הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר [35] אמר לו [350] יש לי ללמד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם [36], בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו. בא לו [37] אצל רבי דוסא בן הרכינס[38]. אמר לו [39] אם באין אנו לדון אחר בית דינו של רבן גמליאל, צריכין אנו לדון אחר כל ב"ד וב"ד שעמד מימות משה ועד עכשיו, שנאמר ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ולמה לא נתפרשו שמותן של זקנים, אלא ללמד שכל שלשה ושלשה שעמדו בית דין על ישראל הרי הוא כבית דינו של משה [40]. נטל

---

320) °לב"ד ולעם אף שהשמים הי' זכים [והוא מאמר התנא, לא שהעדים אמרו כן] : 33) *אף דעל כרחך נראה אחר המולד, עכ"פ מדידע ע"פ חשבונו שנולד בליל ל', להכי תלה שמא ענן דק כסה אותו בליל ל"א, אף כי בהיר הי' בשחקים : 34) *דהרי הוא כאילו לא
340 באו עדים כלל, ויהי' החודש מעובר ; 340) *ולא גזר שיבוא אצלו ☞ ויתענה ביו"כ של ר"ג? דידע שלא יפרוש מהצבור; רק חשש שיקבע ב' ימים ליו"כ. ולא גזר על ר' דוסא? כ"ל אי משום דר' יהושע אב"ד הוה [בב"ק דצ"ב] וחשש שיגררו אבתרי'; או משום דר' דוסא זקן גדול הי' ולא רצה להטריחו [כיבמות דטז"א]; או משום דבאמת קבל דבריו כלקמן : 35) ר"ע הלך ומצא לר"י מיצר על שגזר הנשיא שיחלל יו"כ שלו : 350) *ר"ע לר"י : 36) *מדכתיב אתם חסר ויו, הוה כאילו כתוב אתם, דבקריאת ב"ד תלוי : 37) ר"י : 38) *שהסכים לקביעו' ר"י : 39) ר"ד : 40) *ר"ל דאילו נתפרש שמותם הי' נזכר מי מהם החשוב יותר, ע"י שנזכר שמו מקודם, והיו הדור האחרון אומר פלוני שבדורינו

אותו [28] רבי °אליעזר בר צדוק אומר, אם לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו, שכבר קדשוהו שמים [280] : ח דמות צורות לבנות [29] היו לו לר"ג בטבלא, ובכותל בעלייתו [209], שבהן מראה את ההדיוטות [290], ואומר הכזה ראית או כזה. מעשה שבאו שנים, ואמרו ראינוהו [30] שחרית במזרח, וערבית במערב, אמר רבי יוחנן בן נורי עדי שקר הם [300], וכשבאו ליבנה קיבלן ר"ג [31]. ועוד באו ב' ואמרו ראינוהו בזמנו [26] ובליל עבורו [32] לא נראה [320], וקבלן ר"ג [33], אמר רבי דוסא בן

---

27)*שאז ר"ק ביום ל"א : 28)*ר"ל יאמר ראש ב"ד מקודש החודש : 280)*ר"ל בשלושה ביום שלושים, ברצון הב"ד תולה אם ירצו לקדש החודש מאותו יום ואילך או לא; אבל ביום ל"א לעניין זה יקדשוהו, בין שירצו או לא ירצו, מאלא קדשוהו עד אז על כרחך שיהי' ל"א ר"ק ושכך רצון הקב"ה שנקרא שמים [בתענית יח"א] : 29)*כצורות דלעיל : 209)*ר"ל בהעליי' שהיו רגילי' לקבל שם העדות [בסנהדרין דיק"א], שם הי' מצוייר כלעיל על השולחן לפני הב"ד; וגם על הכותל כדי שיבינו היטב ההדיוט, שיתדמה העד כאילו רואה הלבנה בכותל השמים, ולפי עדותו ידונו ב"ד בהצורות שלפניהן על השולחן: 290)*אנשים פשוטים שלא יבינו השאלות הנ"ל שבמשנה ו' : 30)*ללבנה ביום כ"ט לחודש: 300)*דזה אי אפשר, דללבנה אין אור עצמי, כלעיל 25, וגלגל הקפתה כתוך הרבה מגלגל הקפת החמה; ולכן סמוך למולד לפניו ולאחריו, כל עוד שמתקרבת הלבנה במהלכה נוכח השמש, כל עוד יותר אין קרני השמש יכולים להגיע לתחתית הירח, והרי רק תחתית כדור הלבנה נראה ליושבי הארץ; עד שבשעת המולד שעומדת ממש בין השמש לארץ, אין תחתית הירח מאיר כלל [מלת „ממש“ שכתבנו, הוא ל"ד ודו"ק] ולהכי כ"ד שעי מכסי סיהרא, והוא זמן קריבתה לשמש לפני המוליד ולאחריו; וא"כ איך אפשר שתראה ביום כ"ט בשחרית ובערבית; מלבד שלפי חשבונם לא היה אפשר שתראה אז: 31)*דר' יוחנן לא הי' בקיא בהחשבון כמוהו שהי' סוד העיבור מסור לו מאבותיו הנשיאים, וידע בחשבונו שאפשר שתראה באותו לילה, ולהכי יתכן שמה שראו דשחרית, ענן בהיר כדמות ירח ראו: 32)*ליל שקודם ל"א;

שנים [04]) ויעידו בפניהם [5]), ויאמרו מקודש מקודש [6]). ראוה ג', והן ב"ד, יעמדו שנים, ויושיבו מחביריהם אצל היחיד [7]) ויעידו בפניהם, ויאמרו מקודש מקודש, שאין היחיד נאמן על ידי עצמו: **ב** כל השופרות כשרים, חוץ משל פרה [8]), מפני שהוא קרן [80]). אמר רבי [0]יוסי והלא כל השופרות נקראו קרן, שנאמר במשוך בקרן היובל [9]): **ג** שופר של ראש השנה, של יעל פשוט [10]) ופיו מצופה זהב [11]), ושתי חצוצרות מן הצדדין [111]), שופר מאריך והחצוצרות מקצרות [12]), שמצות היום בשופר [13]): **ד** בתעניות [130]) בשל זכרים כפופין [14]) ופיהן מצופה

בתחלת דין, ומקודש מקודש כגמר דין, וכשקדשי' בליל ל"א, קמ"ל דקדוש צריך דוקא ביום: [4])*ואין עדי' אחרי': [04])מהב"ד שראוה: [5])בפני הדיינים השאר שראוה: [6])ומיירי שראוה ב"ד בליל', שא"א לקדשה אז, ולהכי צריכין להעיד ביום; אבל בראוה ביום, א"צ להעיד, דראיי' עדיף, ומקדשין ע"פ ראייתן: [7])דצריך ב"ד של ג': [8])*וכ"ש של שור, דדמי טפי לעגל, שהי' כתבנית שור אוכל עשב, ואין קטיגור נעשה סניגור [כך נ"ל]: [80])*ולא נקרא בכתוב בלשון שופר, וכר"ה שופרי בעינן: [9])ולרבנן עכ"פ מקרו נמי שופר; משא"כ של פרה לא נקרא שופר בשום מקום: [10])*של [שטיינבאק] שקרניו פשוטין; דכיון דלתפלה ולזכרון אתא, כמה דפשיט איניש דעתי' להיות מרוצה בכל גזירות ה', טפי עדיף: 11
[11])*שלא במקום הנחת פה, דא"כ פסול [תקפ"ו. אבי ומה"ט צ"ק הרי גם בשופר אין קטיגור נעשה סניגור [כלעיל כ"א]? היינו בשל פרה, דהקול שהוא הסניגור בתהוה ע"י הקטיגור; ומשא"כ הכא לדרבה צריך שיהיה שלא במקום הנחת פה והיעברת הקול]. מיהו דוקא בבית"מק הי' פיו מצופה זהב: [111])*ב' אנשים בחצוצרו' של כסף כאותן של משה; משא"כ חצוצרות של לוים לשיר הנשכים, של קרן היו [כתוס' ומנחות דכח"א, וקנים פ"ג מ"ו. אב"י אמנם כל חצוצר' פשוט' כרשי סוכה נב"א ושבת לו"א] וגם הא רק במקדש מיירי דכתיב בי' בחצוצרו' וקול שופר הריעו לפני המלך ה': [12])*בקולן, כדי שישמע לבסוף רק קול שופר. ואע"ג דתרי קלא לא משתמעי? הכא דחביבא יהבו דעתייהו: [13])*להכי דרך ארץ שהחשוב באמצע; ולהכי מאריך נמי בקולו, להודיע שהוא העיקר: [130])*בגזרו תענית על צרת הצבור, תוקעי' בתפלת י"ח [כתענית פ"ב מ"ה] בשל וכו': [14])*ר"ל בשל כבש זכר [וה"ה בשל נקבה],

מקלו ומעותיו בידו, והלך ליבנה אצל רבן גמליאל, ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו, עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו, אמר לו בוא בשלום רבי ותלמידי[41], רבי בחכמה, ותלמידי שקבלת דברי:

פרק ג ראוהו בית דין וכל ישראל[1], נחקרו העדים[2], ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה[3], הרי זה מעובר[03]. ראוהו ב"ד בלבד[4], יעמדו

חשוב כמו הנזכר מקודם בהזקנים, ופלוני זה הוא במדריגה תחתיו, כמו אותו פלוני שנזכר אחר הראשון; לכן לא נזכר שמותם של זקנים, לומר דמדזכו כולם להיות דיינים, אפי' הוא אחרון במדריגה,
41 אפ"ה הוא חשוב כראשון שבראשונים, מדהוא דיין, דהרי נכללו כולם יחד: 41)*פייסו בזה, שלא מפני שמתדמ' עצמו חכם יותר ממנו גזר עליו כן, רק שלא תחלק התור' לב' תורו' [ולע"ג דאמרי' [מו"ק כט"א וברכות דס"ד] דאל יאמר „שלום כ"א לשלום"? נ"ל ע"פ מ"ש הכותב סוף ברכות דהחילוק בין בשלום ללשלום, דבשלום משמע להשלימות שבו לא יוסיף ולא יגרע; משא"כ לשלום משמע שהשלום למולו, והוא מתקרב אליו ומוסיף שלימות. ומה"ט נ"ל דהנפטר מהמת לא יאמר לך לשלום דהרי זה א"א שיוסיף שם שלימות דהיום לעשותן כתוב [כע"ז דג"א]; אבל יאמר לו לך בשלום כלומ' יה"ר שיזכוך בינה"ב כאילו כבר השגת השלימו' הראוי; משא"כ הנפטר מחי, כשיאמר לו לך בשלום הוא מקללו, שלא יוסיף שלימות; אבל יאמר לו לך לשלום, שתמיד תוסיף שלימות. א"כ יש חלוק גדול בין הליכ' לביאה, דר"ג שבא אצלו ר"י, אילו א"ל בא לשלום, מחזי כיוהרא וכמגדפו שאינו שלם עדיין, ונ"י שיבא אצלו יוסיף שלימות; אבל א"ל בא בשלום, ר"ל בשלימות שיש בך תבוא אצלי, ובשלימות שבך קיימת דברי וגזרתי:

0 פ"ג [°אמר המפרש, הרבה נצטערתי להבין למה סכינא חריפא פסקה למסכתא זאת מב' פרקים הקודמין שמדברים כולם מקידוש החודש כמסכתא זו, ומה שייכות למסכתא זו לחברה עם ב' פרקים הבאי' שמדברי' כולן מדיני שופר? וכפי הנרא' לפענ"ד ה"ט, ע"פ מ"ש רשי [ר"ה ד"ל ע"ב], דבזמן קידוש החודש כל משחשיכ' כ"ט אלול יהגו בו קודש וכן למחר כל היום, דשמא יבואו עדי' עדיין; א"כ עשו קידוש והתפללו תפלת ר"ה ותקעו בשופר. ולהכי סמך תנא מסכתא זו אצל פרקים הבאים דמיירי בר"ה, דס"ד דאילו ראוה ב"ד וכו' בר"ה, כיון שכבר נהגו בו קדושת ר"ה, אפרסמי לה מלת' טפי, ולא ליעברוה? קמ"ל]:

1)*שראו כולם הלבנה; ואפי' ראוה ביום ל', שאז ראייתם הוא כעדות, כדקאמר בש"ס: 2)*ר"ל או שנחקרו העדים ביום ל': 3)ליל ל"א; ואריש' כמי קאי: 03)*ויהי' יום ל"א ר"ח. וקמ"ל רישא דאע"ג דאפרסם לכל ישראל שנולד ביום ל', אפ"ה מדלא הספיקו לקדשו מעברינן לי'; וקמ"ל סיפא, דס"ד דחקירת עדים

לאו כשר [22]: ז התוקע לתוך הבור [220], או לתוך הדות או לתוך הפיטם [24] אם קול שופר שמע יצא, ואם קול הברה שמע לא יצא [240]. וכן [25] מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לב"ה, ושמע קול שופר

זה בשעת הדחק סומכין אמקילין [תקפ"ו]: [21])*אפי' הן כטבעות שלימין בכל היקפן, ואפי' נשתייר באורך הקתיכה שכנגד פיו, כרוחב ד' גודלין, פסול לשופר א' אמר רקמב' ולא הרבה. שופרות [שם]: [22])*ודוקא בסתמו במינו, ונשתייר רובו שלם, ולא נשתנה קולו ע"י ממה שהי' קודם שניקב. ובשעת הדחק בניקב ונשתייר רובו שלם, א' סתמו במינו, אפי' נשתנה קולו ע"י הסתימ' כשר; ובסתמו שלא במינו דוקא בלא נשתנה קולו מקודם שניקב, כשר. מיהו בלא סתמו כלל, אפי' לא נשתייר ד' גודלין עד הפה, וגם נשתנה קולו מבתחיל' כשר בשעת הדחק. וקי"ל ניקב מספק, דנקב עגול לא יתנקע טפי ע"י התקיע'. וי"א דאין לתקוע בשופר נקוב אפי' נשתייר כשיעור, דקולו פגום [שם]: [220])*לרמבם ר"ל שעמד בבור ודות ותקע. וכ"ש בתקע במרתף ומערה שמקורין תחת הקרקע, ושייך בהן טפי
23 קול הברה: [23])*[ליסטערן] [וכפי' הגרא' יש מוונו ב' מינים; יש שהוא מקום מוקף מחילות על הארץ [כפי' רשי ולמבם ור"ב הבא. למגס מנ"ב [דסד"א] משמע דיש מין דות אחר, דמקשי הייני בור היינו דות, ומשני שביהן בקרקע, אלא שהבור בחפירה ודות בבנין; ופי' רשבם שם, דבור חפור בקרקע קבה שמחזיק מים בלא בניין, ודות חפור בקרקע תחוח ובונין כותל אבנים בקרקע סביב; ומיהו כמודומה לכל הדיעות דות כבור שאינן מקורין]:
[24])*פיטום בסמך גרסי', ור"ל קבית גדולה [ודגמתו הללו בעלי פטסין 24
[רפ"ב דכלה]: [240])*וה"ה התוקע בבית, ושמע א' מרחוק רק קול הברה. [ונכא בל"א], לא יצא [עי' רע"ז תקפ"ז]. אבל בקבית אפי' העומד בתוכו ותוקע לא יצא [ר"ן]. וכ"ל דנקט תנא בור לע"ג שקרקע עולם דפנותיו, אפשר שישמע קול הברה אף באינו מקורה; ופיטום אף שיש לו דפנות ומטולטל, אפשר שישמע קול שופר; ודות שיש לו דפנות על הקרקע ואינו מטולטל, שייך רבותא לכאן ולכאן. ולרשבם הנ"ל דדות ג"ק בעומק הקרקע; כ"ל דנקט בור אף שכותליו הן מגוף הקרקע; ופיטום אף שכותליו מינן או חרס; ודות אף שכותליו מינן או אבנים מסובבים מקרקע עולם, למימרא דבכל אופנים שייך הברה או קול שופר. ומה"ט לפע"ד לא נקט הש"ע
25 דות, דכבר שמעינן לה מבור ופיטום ודו"ק: [25])*כ"ל דנקט וכן? משום דבבבא דרישא וסיפ' שמע, ואעפ"כ לא הי' שמיע' כראוי לצאת בה, ברישא מכח הקול בעצמו שהיה רק הברה, וסיפ' מכח השומע שלא

כסף [15]) ושתי חצוצרות באמצע, שופר מקצר והחצוצרות מאריכות, שמצות היום בחצוצרות: ה שוה היובל [16]) לראש השנה, לתקיעה [160]) ולברכות [17]), רבי יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים [14]), וביובל בשל יעלים [18]): ו שופר שנסדק [19]) ודבקו [20]), פסול. דבק שברי שופרות פסול [21]). ניקב וסתמו, אם מעכב את התקיעה פסול. ואם

שסתמן כפופי'; דבתעניות כמה דכייף איניש דעתי' ומכניע נפשי', טפי מעלי: [15])*דכל שהוא לאסוף העם, מיניהו של כסף, דכתיב עשה לך חצוצרות כסף, והך בר"ה משום כבוד יו"ט עשו זהב: [16])*יו"כ של יובל, גם בו תוקעי' מדאו': [160])*שיתקעו בהן בשל יעל פשוט כמניין תקיעות דר"ה: [17])בתפלת י"ח יאמרו בשניהן מלכיות זכרונות שופרות: [18])*וקיי"ל דבר"ה קרן פרה פסול; וכ"כ קרני חיה פסולין, מדאינן חלולי' דשופר כתיב לשון שפופרת, להכי פסולי' אפי' בדיעב'. ובשאר מינין אפי' פשוטין כשר בדיעב', ורק לכתחילה מצוה בכפופין; אבל יותר מהמובחר בשל איל כפוף [תקפ"ו]. וכך הדין בתעניות; ולרשב"א בתעניות יוצא נמי בחצוצרו' מתכות [תקע"ט]: [19])*לרשי ר"ל שנסדק לב' חתיכות לאורך [תקפ"ז]; ולתו' ר"ל שהי' בו סדק לארכו ע"פ כולו; ולרבינו יהונתן ר"ל אפי בסדק קטן לארכו פסול, דע"י התקיע' יתבקע טפי: [20])*אפי' דבקו פסול. וקיי"ל דנסדק כולו לארכו אפי' רק מצד א', פסול אפי' דבקו באור. ובלא נסדק כולו, י"א דנסדק רק קצת לארכו, פסול, משום דע"י התקיע' הסדק מוסיף והולך, והו"ל כאילו כבר נסדק כולו [כטריפות סרכא שבריאה]; אמנם כשהדקו בחוט או [בדראט] בחוזק, שלא יוסיף להתבקע, כשר. וי"א דנסדק לארכו, דוקא בנסדק רובו פסול. אמנם בנסדק לארכו בין קצת בין רובו, מועיל בשסתמו באור, אבל לא עם גוף אחר, דהו"ל בסתמו עם אינו מינו; וי"א דאפי' סתימ' בדבק מהני, ולא הוה כסתמו עם אינו מינו, מדאין הסתימ' ניכר' בין הדבקים. מיהו בנשתנה קול השופר ע"י שקשרו בחוט או ע"י שדבקו בדבק, צריך שנשתייר ממקום הסדק עד הנחת הפה כרוחב ד' גודלין. אבל בנסדק לרחבו, דוקא בנסדק רוב היקיפו פסול; ואפי' הכי, אם נשתייר מהסדק עד הנחת פה כרוחב ד' גודלין, כשר ואפי' מעכב התקיע'. וי"א דאפי' נשתייר מהסדק לצד הקוץ כשיעור הנ"ל, כשר. ובכל

כל שאינו מחויב בדבר, אינו מוציא את הרבים ידי חובתן:

פרק ד

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים 1), אבל לא במדינה 2)

אז עכ"פ כשלא יצא מוציא, וכשיצא אינו מוציא. וה"ה ברכת הפת בשבת, כשיצא אינו מוציא, דהרי במלטער באכיל' פטור מלאכל בשבת, להכי הו"ל כשאר ברכת הנהנין [קס"ז ותקפ"ה]. (ג) אבל ברכת פירות ושאר מילי, ושלא בתוך הסעודה דלא קבע עלייהו, אפי' לא יצא אינו מוציא [רי"ג], וסימנך מ̇ק̇ף̇:

פ"ד 1)°ר"ל במקום המקדש, דהיינו בכל ירושלים [כך פי' הרמב"ם הכא, ובפ"ב משופר. וכ"ל דלהכי לא נקט תנא בירושלי'? לאשמעי' דגזירה שמא יעבירנה, גזיר' ישנה היתה, דאף בזמן שהי' המקדש בנוב וגבעון, לא היו תוקעין רק בהעיר שהי' המקדש שם ולא במקום אחר. ותו נ"ל דגם לרש"י כן, דבכל ירושלי' תוקעי', ומ"ש רש"י דבמקדש דוקא, היינו לס"ד דש"ס [ד"ל יע"א], איליה' כדקתני וכו'; אבל במסקנא דקאמר אלא דבירושלי' תוקעין וכו', נ"ל מדלא קאמ' אלא חבורי ומחבר' וכו', ש"מ דהא דקאמ' אלא דבירושלי' תוקעין וכו', היינו פירושא דבמקדש היו תוקעין; ואף לבתר מ"ש רש"י בגמ', מ"ל והא מלתא מחברא ממתני'? כוונתו דבמשנה לא נזכר שתוקעין יחידין; וזה שמסיים רש"י, וומבעיי לן לתרולי הכי, יעב"ל. מיהו קשת ק' א"כ דס"ד דמקשן מקדש ממש, א"כ ל"ל לש"ס לאקשויי, ולא ומבעיי' לי', הרי בל"ז המשנה תמוה דתחל' אמר רק במקדש תוקעין, והדר קאמר דאפי' הרוא' ושמיעת תוקעת? וי"ל אב"ו כוונת ע"ר נ"י שכתב וי"ל, ר"ל לפמ"ש תות' ר"פ ד"ה אבל דהא דקתני כל עיר כולל לאוקמו' אחר החורבן יע"ש]: 2)*בשאר עיירות ישראל, 2

☞אפי' נודע להן שכבר קדשו ב"ד החודש, אסורי' לתקוע, שמא יעבירנו ד"א ברה"ר; ואפי' בירושלי' אינו מותר לתקוע רק בזמן שהסנהדרין יושבין, דהיינו עד קלות, אז תוקעין אפי' שלא בפני ב"ד [דאף דבשבת וי"ט לא ישבו לדון בלשכת הגזית? ישבו עכ"פ להורא' בחיל, והוא רחוב שבהר הבית [כרמב"ם פ"ג מסנהדרין]; וה"ט דאז תוקעין, דמדאיכא תרתי שיש מקדש בעיר וגם סנהדרין יושבין שם, איכות מקדש עליהן, ואימת ב"ד עליהן, ולא ישכחו להוציא לר"ה [כך נ"ל, ומצינו דוגמתו בפ"ק דשבת דתינוקת מותרי' לקרות לאור הנר בשבת, ולא חיישי' שמא יטו דאימת רבן עליהן, דכ' הרשב"א שם דאפי' שלא בפני רבן מותרי' לקרות מה"ט [וכמג"א ער"ה סק"ז]; ומה"ט מותר כמי לקרות ביו"כ לאור הנר, דאימות זמן יו"כ עליו; ה"נ אימות זמן ב"ד ואימות מקדש עליו; ורבותי כתבו הטעם דב"ד יזהירו את העם שלא יעבירו; ותמהני א"כ אמאי מותר שלא בפני ב"ד? וגם מ"ש יבנה מירושלי', דביבנה מותר רק בפני ב"ד, כדקאמר בשם? וי"ל. והא דגזרו בשופר שמא יעבירנו, ולא גזרו בנר ביו"כ, דהרי ביטל בגבולין בזמן שביה"מק

או קול מגילה, אם כיון לבו[250] יצא[26], ואם לאו לא יצא, אף על פי שזה שמע וזה שמע, זה כיון לבו וזה לא כיון לבו: ח והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל[27] וגומר, וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלין[28]. כיוצא בדבר אתה אומר, עשה לך שרף ושים אותו על נס, והיה כל הנשוך וראה אותו וחי, וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה, ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים, היו מתרפאים, ואם לאו היו נימוקים[280]. חרש[29], שוטה[30], וקטן[31], אין מוציאין את הרבים ידי חובתן[310]. זה הכלל[32]

התכוון: 250) לצאת: 26)* אם נתכוון גם התוקע להוציא כל שומעו [תקפ"ח]: 27)* נקט לה הכא? לאשמעינן פירושא דהך קרא, דהוה נמי משום כוונת הלב: 28)* להכי הרים משה ידיו כדי שיראוהו מתפלל, וישעבדו גם הם לבן לשמים: 280)* קמ"ל בין כשמתפלל שינצח, כשמלחמת עמלק, או אפי' כשמתפלל רק להנצל מצרה בנחשים השרפים, אין התפלה נשמעת כי אם כשמתכוון שיחזקהו ה' לעבודתו ית': 29)* אפי' מדבר ואינו שומע כלל. אבל אלם השומע, כשר; ויברך אחר [שם]: 30)* עי' תרומות פ"א 2: 31) ע"ש 3: 310) מיהו נשים אע"ג דפטירי משופר, דזמן גרמא הוא אפ"ה כבר קבלו עלייהו חובה. אמנם כשיתקע להם אדם שיצא כבר, יברכו הן לעצמן; משא"כ כשתוקע לזכר, יוכל התוקע לברך אף שיצא כבר. וטוב יותר דבכל גונא יברך השומע ב' הברכות [תקפ"ה ב']: 32)* לאתויי ברכת הנהנין דכבר יצא אינו מוציא. וג' מדריגות יש (א) ברכת מצות, או אפי' ברכת הנהנין של מצות, כברכת בפה"ג דקידוש, והמוציא של מצה, וכדומה, אף שיצא מוציא; משום שיש בהן חיוב, וכל ישראל ערבין זה לזה. (ב) וברכת הנהנין של פת ויין או שאר משקין שרגילין לקבוע עליהן, וגם ישבו יחד וקבעו עליהן,

ושיהא יום הנף 16) כולו אסור 17): ד בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום 18), פעם אחת נשתהו העדים בלבוא, ונתקלקלו הלוים בשיר 19), התקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה 20), ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה, נוהגין אותו היום קודש 21) ולמחר קודש. משחרב בית המקדש 22), התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום. אמר רבי יהושע בן קרחה, ועוד זאת התקין רבן יוחנן בן זכאי, שאפי' ראש בית דין בכל מקום שלא יהו העדים הולכין אלא למקום הוועד 23): ה סדר ברכות 24) אומר

טפי שיעבירנו; א"כ שופר שאני, דמדאיכו רק יום א', קיימי' טפי שיתבק המלוה; א"כ שופר דלזכרון לטובה אתי, הקילו בו [מיהו קודם החורבן החמירו בשופר טפי מבלולב, שהרי שופר רק בב"ד הותר, ולולב ביום ראשון בכל מקום מוליכין לולביהן לביה"כ [בסוכה מד"א]? ואי"ל משום דבר"ה עדיין לא ידעו הקביעות בשאר מקום [כתוס' הכא], דעכ"פ ק' באותו עיר שיש הב"ד ויודעין הקביעות, למה הותר רק לתקוע לפני הב"ד כדלעיל 02.? י"ל דעכ"פ מדלא הי' מפורסם כל כך הקביעו', להכי אפי' במקום ב"ד הי' צריך לפני ב"ד דוקא; משא"כ לולב, כבר אפרסמו' לה מלתא לרוב ישראל, כשבאו השלוחים]: 16)*יום שמניפין העומר בט"ז בניסן: 17)לאכל קדש. ועי' פ"ג דסוכה 58. 59: 18)*בר"ה. דכך היו נוהגין בכל שנה, כשקדשה ליל שאחר כ"ט אלול, עשו יו"ט, דשמא יבואו עדים למחר; וכשלא באו באותו יום עשו גם יום ב' יו"ט, והיה אלול מעובר: 19)*שלא אמרו שיר כלל אצל נסכי תמיד של בין הערבים; משום דברוב השנים בשחרית לא באו עדיין, להכי תמיד שררו שיר של חול, אבל במנחה ברוב השנים כבר באו העדים, ואמרו המשוררי' שיר של יו"ט; אבל באותה שנה שלא באו קודם מנחה, להכי לא ידעו איזה שיר יאמרו; ואחר כשוך הכהני' באו העדים [אמנם לא נתקללו שלא הקריבו מוספי ר"ה? דאלו עדיין היו יכולין להקריבן אחר תמיד של ביה"ע, דמוסף עשה דרבים דחי לעשה דהשלמה שלא יעבר בה רק המקריב]: 20)*זמן הקרבת תמיד שבין הערבים: 21)דאע"ג שמחר יהי' ר"ה האמיתי, אפ"ה גמרו אותו היום בקדושה, שלא יזלזלו בו בשנה האחרת: 22)*דהשתא ליכא חשש קלקול בשיר: 23)*למקום הסנהדרין, ויקבלו הן עדות החודש: 24)*של ר"ה: 25)מגן אברהם: 26)אתה גבור:

משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד [02]). אמר רבי אליעזר, לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד [3]), אמרו °לו, אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד [4]) : ב ועוד זאת [5]) היתה ירושלים [6]) יתירה על יבנה [7]) שכל עיר שהיא רואה [8]), ושומעת [9]), וקרובה [10]), ויכולה לבא [11]), תוקעין [12]), וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד [13]) :
ג בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד [14]). משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי, שיהא לולב, ניטל במדינה שבעה, זכר למקדש [15])

ביום ראשון אפי' בשבת [כסוכה פ"ד מ"ב]? תקיעת שופר שאני דלא כ"ע ידעי לתקוע, ויש לגזור טפי שיעבירנו בשבת כשילך ללמוד לתקוע. והא דלא גזרו במילה בשבת שיעבור הסכין כשילך ללמוד למול? י"ל דהכא שאני דכ"ע טרידי ולא מדכר חד לחברי'. ובפסח בשבת נמי ל"ג שיוציא הסכין? דנ"ל דבצורך עבודה ודאי אין שבות במקדש [ועי' סוכה פ"ד 9]; ועוד דכיון דכהנים רבים במקדש ובקיאין בשחיט', אין חוששין שילך לחוץ אצל בקי ללמוד. או נ"ל דכל המצויין אצל מילה ושחיט' מומחין הן, ול"צ שילך אצל בקי ללמוד] : 02)*ב"ד של ג' שנסמכו בא"י. ודוקא בפני ב"ד, כדי שיהיו זהירים מלהוציא לר"ה : 3)*דדוקא אימת סנהדרין גדולה מהני, אשר ישבו ביבנה : 4)*ב"ד של כ"ג שנסמכו בא"י. ודוקא שהב"ד קבוע שם כסנהדרין ביבנה; אבל לת"ק אפי' ב"ד שאין קבוע סגי. ואנן קיי"ל דבכל גוונא אסור [תקפ"ח] : 5)משום דלעיל קאמר דבירושלים תקעו בכל העיר בזמן ב"ד כסי' 1, וביבנה לאחר תקנה לא תקעו רק בפני ב"ד כסי' 3; להכי קאמר הכא ועוד זאת וכו' : 6)בעודה בבנינה : 7)לאחר תקנה : 8)*את ירושלי'; פרט ליושבת בעמק סמוך להעיר, ששומעת קול תקיעות העיר אבל אינה רואה את העיר : 9)*שגם שומעת הברת קול תקיעת ירושלים; פרט ליושבת בהר רחוק מהעיר, שיכולה לראות אבל לא לשמוע : 10)פרט חוץ לתחום : 11)פרט למפסיק לה נהר : 12)*בזמן שב"ד יושבין. וטעם ההיתר, מדאיכא תרתי, ב"ד ומקדש, כלעיל : 13)*ר"ל לפני ב"ד, כדי שיזהירוהו שלא יוציאו לר"ה : 14)°שכך היא המצוה : 15)*חוץ משבת. ואף דשופר עכ"פ דקי שבת בב"ד? לולב שאני דניטל מכל יחיד וקיישינן

הראשון[41] מקרא את ההלל[42] : ח שופר של ראש השנה, אין מעבירין עליו את התחום[43], ואין מפקחין עליו את הגל[486], לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שטין על פני המים[44], ואין חותכין אותו[45] בין בדבר שהוא משום שבות[46] ובין בדבר שהוא משום לא תעשה[47], אבל אם רצה ליתן לתוכו מים או יין יתן[470]. אין מעכבין את התינוקות מלתקוע[48], אבל מתעסקין עמהן עד שילמדו[49], והמתעסק[50] לא יצא

בתפלתו. ולא קאמר „תוקע" ? דאין ש"צ תוקע רק במוסף שלא יטע' בתפלתו [תקפ"ה] . וכ"ל דלא קאמר כמי' „בשניי' תוקעין" ? דקמ"ל דרק בתפלת ש"ץ תוקע ולא בתפלת לקש [ודלא כיש נוהגין שהביא המג"א תקנ"ג] . ובאמת בתקלה תקנו הט' ברכות והתקיעות שעל הסדר בתפלת שחרי', וקשבו העכום שישראל תוקעין להתכנס למלחמ', ועמדו והרגום ; אמנם כשאדרבו להם כל הו' שעות דאשונות ודאום מתפללין וקורין בתורה, אמרו בכמוסייהו עוסקי', והניקום לתקוע [וקלת כ"ל מזה דאי' למג"א להאריך בתפלת ר"ה עד אחר חלות [תקפ"ד סק"ד] : [40]בשאר יו"ט : [42]המתפלל שחרית, קורא הלל, דזריזין מקדימין למצות. ולא תני „קורא" ? משום דמנהגם הי' שהש"ץ מקרא לצבור [כפ"ג דסוכה] : [43]*לילך להביאו, או לילך לשמוע תקיעות. וה"ה לולב, רק רבותא קמ"ל כסי' 15 : [430]*בנפל עליו גל אבנים לא יסירן, אף דטלטול דרבנן הוא : [44]*עי' פי' אלו פ"ה דביצ' 13 וכו' : [52]*ממחובר, או שחתך בו לתקנו : [46]כגון סכין דלאו אורחא בכך : [47]*כגון במגירה ושאר כלי מלאכה. וטעמ' דאסור, משום דאין עשה של שופר דוחה עשה ול"ת דיו"ט אפי' באיסור דרבנן, דכל תקון חכמי' כעין דאוריי' תקון, ועשו חכמי' חזוק לדבריהם כשל תורה [כתובות פד"א] . מיהו ע"י עכום מותר לעשות שבות, דהו"ל שבות דשבות לצורך מלוה דלא גזרו [תקפ"ו] ; אמנם כל שבא מחוץ לתחום, אסור לישראל להוציאו חוץ לחוט העירוב [מג"א שם] : [470]*ולא הו"ל כמתקן מנא : [48]*אם תקע מעצמו, ואפי' בר"ה בשבת, ואפי' הגיע לחנוך : [49]*לומר לו שיתקע; 49
ודוקא שלא הגיע לחנוך [טור תקפ"ח. ולרשי איפכ', בהגיע לחנוך ומתעסקין

אבות [25]), וגבורות, וקדושת השם [27]) וכולל מלכיות עמהן ואינו תוקע, קדושת היום [28]) ותוקע, זכרונות ותוקע שופרות ותוקע, ואומר עבודה [29]), והודאה [30]) וברכת כהנים [31]), דברי רבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבי °עקיבא אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר [32]), אלא אומר אבות, וגבורות, וקדושת השם, וכולל מלכיות עם קדושת היום, ותוקע, זכרונות ותוקע, שופרות ותוקע, ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים: ו אין פוחתין מעשרה מלכיות, מעשרה זכרונות, מעשרה שופרות [33]). רבי °יוחנן בן נורי אומר אם אמר שלש שלש מכולן [34]), יצא. אין מזכירין זכרון, מלכות, ושופר [35]), של פורענות [36]). מתחיל בתורה, ומשלים בנביא. רבי °יוסי אומר אם השלים בתורה יצא [37]): ז העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני [38]) מתקיע [39]). ובשעת ההלל [40]),

---

[27])ק׳ ק׳ ק׳: [28])אתה בחרתנו: [29])*רצה: [30])*מודים: [31])*שים שלום: [32])*למה מזכיר כבשאר, י׳ פסוקי מלכיות, תסגי לכתחיל׳ בט׳, דמדאשתכי מלכיות מזכרונות ושופרות לענין תקיע׳, ישתנה נמי בהא? והלכה כר״ע: [33])*דהיינו שיאמר בכל אחת, ג׳ פסוקים מתורה, וג׳ מכתובים, וג׳ מנביאים, וא׳ מתורה; כנגד י׳ הללויה דהללו אל בקדשו; או כנגד י׳ הדברות שנתנו בשופר; או כנגד י׳ מאמרות שנברא בהן העולם בניסן, ועלו במחשבה להברא בר״ה. והכי קיי״ל. מיהו רשאי להוסיף עליהן, או שלא יאמר שום פסוק, רק זכרינו בזכרון טוב לפניך כמו בדברי קדשך כתוב לאמור ופקדינו בפקודת ישוע׳ וכו׳ [כך כ״ל כוונת הש״ס אב״ו ובפ״מ כ׳, דר״ל שאומר אלל המלכיו׳, ולעולמי עד תמלוך בכבוד ככתוב בתורתיך; וגבי זכרונו׳ ומלאכיו כחול הים ככתוב בתורתיך; וגבי שופרות ובקול שופר עליהם הופעת ככתוב בתורתיך]. מיהו האידנא קבלו עלייהו חובה לומר כולם [תקצ״א מג״א ו׳]: [34])*א׳ תורה, וא׳ כתובים, וא׳ נביאים, כנגד תנ״ך, בכל אחת: [35])*נקט זכרונות תחלה, דקמ״ל דרשאי להקדימו: [36])פסוקי׳ שנזכר בהן פרעניות: [37])בגמ׳ גרס בנביא יצא; דמלוה להשלים בתורה, 39 אם השלים בנביא יצא: [38])*הש״ץ המתפלל מוסף: [39])*ר״ל תוקעין

חייב[59] כך כל יחיד ויחיד חייב[60], רבן °גמליאל אומר שליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן[61] :

סליק מסכת ראש השנה

מסכת תענית

פרק א מאימתי מזכירין גבורות גשמים[1], רבי אליעזר אומר מי"ט הראשון של חג[2], רבי °יהושע אומר מי"ט האחרון של חג[3] אמר לו רבי יהושע הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג[3°], למה הוא

58°)*אף שלא תקנן על סדר הברכו', יצא : 59)להתפלל שמונה עשרה כל השנה : 60)*ותפלת הש"ץ בקול, הוא רק להוציא האינו בקי ; ולצבור מתפללין בלחש תחלה, כדי שביני ביני יסדר הש"ץ תפלתו : 61)*וקיי"ל כת"ק [קכ"ד] . ואף דבברכת מצות אף שיצא כבר מוציא אחרי' ידי"ח [כספ"ג] ? הכא בתפלה שאני, דמסתבר שיתפלל כל א' על עצמו :

1

פ"א 1)*לומר משיב הרוח באתה גבור . וקרא גבורות ? משום דהגשם, א' מגבורו' הקב"ה הוא . ולא קאמ' זוכרין ? דקמ"ל דאין הזכיר משיב הרוח עד שהכריז השמש והזכיר את הצבור לאמרו כמ"ש ירושלמי [וכ"פ אין פוסקין מלומר משיב הרוח בפסח, עד המנחה, שאז כבר שמעו שפסק הש"ץ מלאמרו במוסף [קי"ד] . או נ"ל, דזוכרין הוה משמע בלב [כמגיל' יח"א] ; ואילה"ק מפסחי' [קו"א] דאמרי' זכריהו על היין ? נ"ל דהתם שאני, מדכתיב לקדשו, היינו בקידש באמירה, וכן אמרי' במכילתא, לקדשו בברכה ; וכני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א עוררני לזה] : 2)*בשחרית יום א' של סוכות ; דבחג נדונין על הגשמי', ובשחרית

והשומע מן המתעסק לא יצא [51]: ט סדר תקיעות שלש [52] של שלש שלש [520]. שיעור תקיעות כשלש תרועות [53]. שיעור תרועה כשלש יבבות [530]. תקע בראשונה [54] ומשך בשניה כשתים [55], אין בידו אלא אחת [56]. מי שבירך [57] ואחר כך נתמנה לו [58] שופר תוקע ומריע ותוקע שלש פעמים [580]. כשם ששליח ציבור

עמו, ובלא הגיע לאכול דוקא בתוקע מיגלמו. ותמוה דברי הרב דמשמיע מדבריו דלישנא וסיפ' איירי במוכן והוא כנגד הש"ס? ואי"ל כבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א דדוקא ברייתא' דנקט תחלה מתעסקין ואח"כ אין מעכבין, מוקמינן כלן בהגיע לאכול כאן בלא הגיע, משא"כ במשנתינו דנקט' תחלה אין מעכבין, ובסוף תני אבל מתעסקין, ע"כ ר"ל אבל גם מלמדין, כרתוי"ט; ליתא, דא"כ המשנה איירי רק במחוכך, ומה תנ"ה דנקט הש"ס איכא? ותו למה שבק תנא מלמתני האיסור' דלא הגיע לחנוך ותנא רק ההיתר', דהגיע לחנוך? וצ"ע] מיהו אין לקוש שיוליאו המתעסק לר"ה? דהכא המתעסק לא טריד כל כך כמקיים המלוה בעלמ' [לעיל ר"פ]. וקיי"ל דביו"ט אפי' בהגיע לחנוך מותר להתעסק בו; ולהט"ז אפי' גדול מותר לתקוע לאחר שילא כבר [תקנ"ו]; רק יתקע תשר"ת שלם: 50)*שאינו מתכוון לצאת: 51)*אע"ג דהשומע התכוון לצאת: 52)ג' בבות, בבא א' למלכיות, ובבא א' לזכרונות, ובבא א' לשופרות: 520)כל בבא הוא תקיע' תרוע' תקיע'; דבתורה לא נזכרו רק ג' תרועות, וקיי"ל דכל תרוע', תקיע' לפניה ותקיע' לאחריה: 53)ר"ל שיעור ג' תקיעות ראשונות כג' תרועו'; וממילא ידעינן דג' תקיעות אחרונו' כראשונות, דהמשך כל תקיע' כתרועה: 530)*בהא מספקינן, אי תרוע' אחת הו"ל ג' קולות בהמשך מעט, כשברים שלנו; או אם הוא ט' קולות קלרי' כתרוע' שלנו; או שהיא שניהן יחד. להכי קיי"ל לתקוע ג' פעמים תשר"ת, וג"פ תש"ת, וג"פ תר"ת: 54)ר"ל תקיעה ראשונה תקע כדרכה: 55)*ר"ל תקיעה שלאחר התרוע' משכה כשיעור ב' תקיעות לפי שיעור התקיע'שתקע בראשונה, ונתכוון כדי ללאת בזה כמי יד"ק תקיע' ראשונה של בבא ב': 36)ר"ל דילא רק ידי הפשוט' אחרונה של בבא א', ולא יד"ק פשוט' קמא של בבא ב'. והא דנקט „תקע בראשונה" רבותא קמ"ל, דאע"ג דע"י המשך ראשונה ניכר שהמשיך בשניי' כב', אפ"ה לא מהני: 57)התפלל מוסף: 58)*נזדמן לו; כמו וימן ה' דג:

העובר לפני התיבה ביו"ט האחרון של חג, האחרון מזכיר [7] הראשון אינו מזכיר [8], ביו"ט הראשון של פסח, הראשון מזכיר, האחרון אינו מזכיר [80]. עד אימתי שואלין את הגשמים, רבי °יהודה אומר עד שיעבור הפסח [9] רמ"א עד שיצא ניסן, שנאמר ויורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון [10] : ג בג' במרחשון שואלין את הגשמים [11], רבן גמליאל אומר בשבעה בו, ט"ו יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת [13] : ד הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים, התחילו היחידים [14] מתענין ג' תעניות [140], אוכלין ושותין משהשיכה [130], ומותרין במלאכה, וברחיצה, ובסיכה

תנא דס"ל אליבי' דשאלה והזכר' לאו חדא מלתא היא. ומה"ט ס"ל הווי דלא הזכירו ר"א ור' יהושע עד אימתי יזכיר, כמו שאמר אליב' דר' יודא, דפשיטא דסופ' כתחלת', דפוסק שניהן ביום א' דפסח, והרי כל עיקר טעמו' דר' יהושע דפליג אר"א וס"ל שלא להתחיל ביום א' דסוכות, הוא רק מדגשמי' בחג סי' קללה, א"כ בהפסק' כ"ע מודו דמפסיק שניהן ביום א' דפסח, וכדקאמ' בש"ס לחד מ"ד אליב' דר' יודא] : 7)המתפלל מוסף : 8)המתפלל שחרית : 80)*והכי קיי"ל [א"ח קי"ד]. מיהו בתפלת לחש יאמרו הצבור משיב הרוח במוסף שמיני עצרת ובמוסף פסח : 9)*כמו שמתחיל משה"ר באחרון סוכות, כך יסיים באחרון פסח. ואע"ג דלעיל לא קאמ' ר' יודא הכי? תרי תנאי אליבא דר"י : 10)דר"ל בניסן : 11)לומר ותן טל ומטר : 13)*ר"ל משום שהעולי רגלי' חייבי' להשהות בירושלים 13
כל ימי החג [בסוכה מז"א ותוס' שם ד"ה ליכא ; ובר"ה דה"א, ולשמועתי' לתוי"ט ד"ה כדי] ; להכי לא רצו להתפלל על הגשמי' שיעכבום בשובם לביתם, ואיחרו מלשאל גשמי', עד כדי שיגיע היותר קלש מהם, למקום היותר רחוק מירושלי' דהיינו פרת שהוא בצפון א"י, והוא הגבול הי' היותר מרוחק משאר הגבולי' מירושלי'. והכי קיי"ל גם השתא. מיהו אנן בח"ל מתחילין לשאל בערבית של יום ס' אחר התקופה, ויום התקופה הוא בכלל הס' [קי"ז]. ואם צריכי' לגשמי' לא יתפללו על הגשם בשמונה עשרה, רק כל יחיד יבקש על זה בשומע תפלה [ט"ז שם] : 14)*ר"ל ת"ח גדולי' חייבי' ; אבל תלמידים רשאי' להתענות : 140)*ב' ה' ב' : 130)קודם התענית

מזכיר, אמר לו רבי אליעזר אף אני לא אמרתי לשאול אלא להזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו[300], אמר לו אם כן לעולם יהא מזכיר[3]: ב אין שואלין את הגשמים[5] אלא סמוך לגשמים[6]. רבי יהודה אומר,

---

3 כוטלין הלולב לרצות על הגשמי׳: [3]) *ר״ל במעריב שקודם שמיני עצרת [תוס׳ דב״ב ד״ה מטעת; ומסתמ׳ ר׳ יהושע דמשכה כר׳ יהושע דברייתא׳ ס״ל. אבל אי״ל דפליג, ור׳ יהושע דמתני׳ אשחרית דשביעי קאמ׳ וכדמשמע לכאור׳ מלקמן [דג״א] דקאמ׳ הי ר׳ יהושע וכו׳; ליתא, דהרי גשמי׳ בחג סימן קללה עדיין בו׳; ואי״ל דבשחרית של ח׳ קאמ׳? זה איכו אחרון של חג; ותו דהרי אסו׳ להזכיר עד שיכריז ש״ץ כמ״ש בירושלמי, ואיך יפסיק בשחרית בין גאול׳ לתפלה? ואת״ל הרי ר״א דקאמ׳ ביום א׳ דסוכות מזכיר, ומלולב גמר לה, א״כ וודאי או דפליג אהך דירושלמי דאסו׳ להזכיר קודם הזכרות הש״ץ, או דס״ל דלצורך רבים מותר להפסיק בין גאול׳ לתפלה; וא״כ ר׳ יהושע כמי אפשר דפליג אירושלמי כר״א; ליתא, דר״א אפשר דס״ל דבמוסף של יום א׳ מתחיל להזכיר, אבל ר׳ יהושע אי ס״ל דבמוסף של שמיני עצרת מתחיל להזכיר, א״כ הייכו כר׳ יודא, ובשס קאמרי׳ דר׳ יודא פליג אר׳ יהושע דמתני׳? ותו הרי א״כ נ״ל דלר׳ יהושע במעריב של ש״ע מתחיל להזכיר, דהרי כל עיקר טעמו של ר׳ יהושע שסתר דברי ר״א, הוא משום דגשמי׳ בחג סי׳ קללה, והרי גם במעריב של ש״ע תו איכן קללה? אע״כ כדאמרן]: [30])כסוכה ספ״ב: [300]) *ר״ל לא אמרתי שיתפלל על הגשמי׳ בחג לומר ותן טל ומטר רק אמרתי שיזכיר אז שיש כח ביד ה׳ להוריד גשמי׳, משום דאז זמן גשמי׳: [4]) *אפי׳ בקיץ. אפשר שיוריד גשמי׳ בגבורתו ית׳ מדמזכירין מדת יום בליל׳ מה״ט [כברכו׳ יא״ב], אלא דהכא שאני דהוא סי׳ קללה בקיץ. — ור״א ס״ל דבאמת בכל השנה רק קודם שישאל הגשמי׳ קובה לו לרצות על הגשמים כמו שמרצה

6 בזמן ההוא בלולב: [5])לומר ותן טל ומטר: [6]) *רק אף דפליגי ר״א ור״י בהזכרת משיב הרוח, עכ״פ בשאלה מודו דאיכה רק בזמן רביע המפורש לקמן (במ״ג והייכו להך ליסכא דשס [דד״ב] דשאלה לחוד והזכרה לחוד. ור״ל אף שמזכיר משה״ר, אפ״ה ביום חול שלאחריו איכו שואל ותן טל ומטר; א״כ מה״ט בסוף פלוגתת ר״א ור״י קודם שהזכיר דברי ר׳ יודא, קאמ׳ הכא אין שואלין וכו׳ דד״ל רק ר״א ור׳ יהושע ס״ל הכי, משא״כ לר׳ יודא אית הכא דס״ל לר׳ יודא דתיכף כשמתחיל להזכיר משה״ר, ישאל ביום חול שלאחריו; כש״ס שס [דד״ב]. מיהו לאידך ליסכא [שס], דלר״א ור׳ יהושע שאלה והזכר׳ חדא מלתא היא, ור״ל תיכף כשמזכיר ביו״ט מתחיל מיד לשאל ביום חול שלאחריו; א״ב מ״ש מתני׳ אין שואלין וכו׳, איכו לר״א, דהרי ר״א ס״ל דמזכיר ביום א׳ דחג, ואיך ישאל בחוהמ״ס אחריו, שהוא סי׳ קללה, והרי ר״א בעצמו אמר אף אני לא אמרתי לשאל אלא להזכיר? אלא ר׳ יהושע קא״ל, וה״ק א״כ לעולם יהי׳ מזכיר. אלא אין שואלין הגשמי׳ אלא סמוך לגשמי׳, ומדשאלה והזכר׳ חדא מלתא, להכי לא יזכיר רק ביום אחרון של חג, ומיד ביום חול שלאחריו ישאל; א״ב מה״ט נקט לה תנא להך אין שואלין מקמי מלתא דר׳ יודא, דלר׳ יודא אית

ניסן וירדו גשמים , (ס"א ולא ירדו) , סימן קללה שנאמר הלא קציר חטים היום וגומר :

פרק ב סדר תעניות כיצד[1], מוציאין את התיבה[2] לרחובה של עיר[3], ונותנין אפר מקלה[4] ע"ג התיבה[5], ובראש הנשיא ובראש אב ב"ד, וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו[6]. הזקן שבהן[7] אומר לפניהן דברי כיבושין[8], אחינו, לא נאמר באנשי נינוה וירא אלהים את שקם ואת תעניתם[9], אלא וירא אלהים את מעשיהם, כי שבו מדרכם הרעה, ובקבלה הוא אומר[10]

שרי : 250)*ר"ל אילו נגערו מהקב"ה : 26)*של תקופה ; דהיינו ל' יום אחר תקופת ניסן . ולדידן שזמן גשמי' שלנו בקיץ , כשהגיע זמן הגשמי' ולא ירדו , מתענין היחידי' כלעיל , ושוהין ו' ימים , ואח"כ ב"ד גוזרין הי"ג תעניו' כלעיל ; רק שבתענית ק"ל א"צ להפסיק מבעו"י [תקע"ה] :

2 פ"ב 1)בז' אחרונות איירי : 2)*הארון עם הס"ת ; לומר כלי קדוש הי' לנו ונתבזה בעוונינו ; ר"ל שע"י עוונינו יתהווה רעבון, ונצטרך להתבטל מעסק התורה עי"ז. [אב"י ל"מ נ"ל כפשוטו , דבמה שחטאנו בזינו התורה לבלי להשגיח במצותיה, וזהו שכ' רש"י [דטו"א] בד"ה בעוונינו ודאי הוא ; וזה כדברינו] : 3)*שיתבזו בפרהסיא ; ואם אי אפשר, עכ"פ יתפללו בבית אחר, כעין גלות [רמג"א דתקע"ט] : 4)אפר ממש לזכר אפרו של יצחק : 5)כלומר עמו אנכי בצרה : 6)הא נשיא ואב"ד מניחין להם אחרים, כדי שיתביישו ביותר : 7)ואם אפשר בזקן וחכם עדיף טפי, ואם לאו סגי בחכם : 8)תוכחה : 9)*משום שכולן לבשו שקין ומתענין, כדקאמר בש"ס, הודיען לפני כל דרשה שזה רק הסבה להכניע
10 נפשם שישובו , ולא שזה יועיל : 10)*במה שקבלתם בצווי מנביאיכם [ואין להקשות למה לא קרי תנא להך קרא דיונה דלעיל נמי דברי קבלה? דנ"ל דהתם איכא למימר דילמא עכו"ם שאני , שאינו מועיל להם עד שישובו ממש ; או התם שאני דחטאם רבה מאוד ; וגם כבר נגזרה גזירה , לפיכך אינה ראיה גמורה לכאן ; משא"כ דברי יואל שהי' תוכח' לבני דורו במכת רעבון דדמי ממש לעצרת גשמים, שפיר קרי להו דברי קבלה, שדבריו נתקבלו לעניינינו . ומה שתי' רש"י דקרא דיונה שאני דאין צווי בקרא רק ספור דברי' ; ק"ל ממו"ק [דכ"ב], דקרי לקרא דויעש לו צדקי' קרני ברזל, דברי קבלה, אף דהתם ג"כ אינו צווי ? [אב"י וכ"כ חגיג' ד"י ע"ב , ור"ה דו"א , ונדה כג"א, וכ"כ במס' סופרי' פי"ח ה"ג אם שהרא"ש

ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה: ה הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים, בית דין גוזרין ג' תעניות על הצבור[15], אוכלין ושותין משחשיכה[150], ומותרין במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה: ו עברו אלו ולא נענו, ב"ד גוזרין שלש תעניות אחרות על הציבור[140], אוכלין ושותין מבעוד יום[160], ואסורין במלאכה[100], וברחיצה[101], ובסיכה, ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות[16]. עברו אלו ולא נענו, ב"ד גוזרין עליהן עוד שבע[170], שהן שלש עשרה תעניות על הציבור[014], הרי אלו יתרות על הראשונות[015], שבאלו מתריעין[17] ונועלין את החנויות, בב'[18] מטין עם השיכה[19], ובחמישי מותרין[20] מפני כבוד השבת: ז עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן[21], בבנין[22] ובנטיעה[23], באירוסין[24], ובנשואין[25], ובשאלת שלום בין אדם לחבירו, כבני אדם הנזופין למקום[250]. היחידים[14] חוזרים ומתענין[15] עד שיצא ניסן[26]. יצא

---

15) ב' ה, ב': 150) *ליל שלפני התעני' עד עלות השחר, כל שלא ישן שינת קבע; וכן בכל תענית; ובהתנה מותר אפי' ישן. וי"א דבשתיי' א"צ תנאי; וראוי להחמיר, אם לא שרגיל לשתות אחר השינה [תקס"ד]: 160) *ר"ל מפסיקין מלאכול מבעו"י קודם ליל שלפני התענית: 100) *ביום התענית: 101) *בחמין וכל הגוף; אבל מקצת הגוף בחמין, או כל הגוף בצונן, מותר: 16) *החמין [תקע"ו]: 015 170) *ב' ה' ב', ה' ב' ה', ב': 014) **ואין גוזרין יותר: 015) *בדברי' שהן עשה ובפרסום אחד: 17) *בשופרות בתפלה [כפ"ג]. ונקט מתריעין משום דהתרוע' הוא עיקר מה שלותה תור' והרעותם; בחצוצרת ונזכרתם, והתקיע' טפל לה: 18) ר"ל כל תעני' מהן שהי' ביום ב' בשבוע: 19) *ר"ל פותחין קצת דלת החנות למכור ערב, מדצריכי' לקנות לאכול: 20) לפתוח החנות לגמרי כל היום: 21) *מלקנות צרכי חופה דוקא [תקנ"א]: 22) בית חתונה: 23) *אילן לטייל תחתיו 24) *שלא יארסו כלל: 25) *ושלא קיים פרי' ורבי',

דברי הבצרות [25], ואומר חותמיהם [26] ד על הראשון הוא אומר [27], מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' גואל ישראל [28]. על השנייה הוא אומר [29], מי שענה את אבותינו על ים סוף [290] הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות [30]. על השלישית הוא אומר [31], מי שענה את יהושע בגלגל [310] הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תרועה [300]. על הרביעית הוא אומר [32],

---

פמ"א; זה אומר תחת זכרונות: 25)*ירמיה י"ד עד פסוק י'; זה
26 אומר תחת שופרות: 26)*נ"ל שדברי ר"י הוא, וה"ק אבל אומר חותמיהן של זכרונות ושופרות; שבפרשה שבמלכים חותם בברכת זכרונו', ובפרשה שבירמיה חותם בברכת שופרות: 27)*היינו ברכת ראה נא בענינו שמאריך בה, שכשמגיע ללמען שמך, אומר עננו ה' עננו וכו' עד לרה ולוקה, וקיים לנו ה' אלהינו את הברית ואת החסד וכו' [כמו בזכרוניות של ר"ה], עד מעמך ומעירך ומנחלתך, ואח"כ אומר, מי שענה וכו': 28)*ועונין אמן, ותוקעין תקיע' תרועה תקיע', ואומרי' ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה' וגו', היום יבואונו וכו' אם כנים וכו' [כמ"ש בטור תקע"ט]: 29)*ר"ל בברכה ב' מראה נא, שהוא זכרונות, אומר אתה זוכר וכו' כמו בר"ה, עד להיות להם לאלהי' אני ה', ואומר מי שענה וכו': 290)*בזה חותם את הזכרונות, משום דישראל היו נשכחי' במצרי' רד"ו שנים, ונתיאשו כבר מהגאולה, והקב"ה התחיל עמהן באמרו זכרתי את העשוי לכם, וקיים דבריו בגאולתם בקריעת ים סוף שהי' גמר הגאולה: 30)*ועונין אמן, ותוקעין תרועה תקיעה תרועה, ויעבור וכו', כסי' 28: 31)*דבשלישית מתחיל בשופרות של ר"ה, אתה נגלית וכו' עד והלך בסערת תימן; ואומר, ונאמר ויריעו העם ויתקעו בשופר וגו' ותפול החומה וגו', ונאמר וכי תבואו מלחמה על הצר וגו' ונזכרתם וגו', וזכור לנו ה' אלהינו זכותו של יהושע היום ורחם עלינו למען שמך, מי שענה וכו': 310)*להכי מסיים בזה את השופרות, משום דיהושע נענה ביריחו בשופרות והמשכן הי' אז בגלגל: 300)*ואחר הברכה תוקע תקיעה תרוע' תקיע', ואומר

וקרעו לבבכם ואל בגדיכם[11] : ב עמדו בתפלה[12], מורידין לפני התיבה זקן[7], ורגיל[13], ויש לו בנים[14], וביתו ריקם[15], כדי שיהא לבו שלם בתפלה , ואומר לפניהם[16] כ"ד ברכות , י"ח שבכל יום , ומוסיף עליהן עוד שש[17] : ג ואלו הן[18], זכרונות, ושופרות[19], אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני[20], אשא עיני אל ההרים וגו'[21] ממעמקים קראתיך ה'[22], תפלה לעני כי יעטוף[23], רבי °יהודה אומר , לא היה צריך לומר זכרונות ושופרות[230] , אלא אומר תחתיהן, רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה וגומר[24], אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על

ר"ה פ' סוף אות ג' גרס דברי הנביאי', עכ"פ הב"י בטא"ח ססי' תקנ"א גרס בשם הרמב"ן שם דברי קבלה ; וכ"כ חולין קל"ז א ; בכל דוכתי הנ"ל גרסי' דברי קבלה , אף שאינו נביא] אע"כ כדבריכו, דהתם נמי דאי' גמור' היא דלשון כניס' היינו בקרן] : 11)*ומאריך בדרוש כפי כחו , ואח"כ מתפללין [מכאן ראי' שיש לדרוש ביו"כ קודם כל נדרי ; ולא כיש מקומו'] : 12)*תפלת שחרית. וה"ה במנחה ונעיל' שעושין בכל הסדר הזה [טור תקינ"ה ותקע"ט] : 13)*שמורגל בתנך, כדי שיבין מה שיאמר ; גם ר"ל שמורגל להתפלל בצבור, כדי שלא יטעה, ויצטערו הצבור שיחשבו שהוא סי' רעה להם [כברכות דל"ד ב] : 14)שיהי' טפלא תלוי בי', כדי שיתכוון טפי : 15)*שהוא עני ; גם ר"ל שבני ביתו ריקנין מעביר' ; ויש בכלל זה שלא יצא עליו שם רע בילדותו אף שעתה מתנהג כשורה ; גם שיהי' לו עבודת שדה , ושיהי' עניו , ושיהי' קולו נעים להמשיך הלב , ושיהי' מרוצה לעם : 16)*כשיגיע לתפלת י"ח : 17)*בין גואל לרופא, מוסיף ו' ברכות [כמבואר במ"ג] : 18)*הו' ברכות שמוסיף הש"ץ : 19)*אתה זוכר וכו' ; אתה נגלית וכו' ; שתיהן כמו בר"ה . הרי ב' ברכות שמוסיף : 20)*כל מזמור ק"כ; וחותם כדלקמן במשנה ד', הרי ג' : 21)*כל
230 מזמור קכ"א, וחותם . הרי ד' : 22)*כל מזמור ק"ל, וחותם . הרי ה' : 23)°כל מזמור ק"ב, וחותם . הרי ו' ; 230)*מלת צריך משמע לפעמים לכתחיל', כדאמרינן [גיטין ט"א] סד"א צריך לכתחיל' קמ"ל ; ולפעמי' משמע לשון חיוב אפי' בדיעב', כדאמרי' [ברכות ט"ו] סד"א צריך ואין לה תקנה קמ"ל ; וה"נ הכא ר"ל אין חיובו לומר כך, אלא חייב לומר רעב כי וכו' : 24)*מלכים א' ח' מפסוק ל"ה עד

ורבי חנניה בן תרדיון[38], שעבר אחד לפני התיבה וגמר את הברכה כולה[39], ולא ענו אחריו אמן[40], תקעו הכהנים, תקעו[41], מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה[42], הריעו בני אהרן, הריעו[43], מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה[44]. וכשבא דבר אצל °חכמים, אמרו לא היו נוהגין כן אלא בשער המזרח ובהר הבית[45]: ו ג׳ תעניות הראשונות[46], אנשי משמר מתענין ולא משלימין[460],

---

הי׳ : 38)*בסיכני הי׳ : 39)*של ראה כא, אחר שאמר עניני בתוכה, כסי׳ 27 : 40)*רק בשכמל״ו ; ואח״כ אמר השמש, תקעו הכהנים זכו׳ : 41)*ואין תוקעין עדיין, רק אומר הש״ץ מי שענה וכו׳: 42)*ותוקעין תר״ת, ואח״כ אומר הש״ץ זכרונות וגמר הברכה, כלעיל, רק שלא ענו
44 אמן רק בשכמל״ו ; ואמר השמש הריעו וכו׳ : 43)*ולא תקעו עדיין
רק אומר הש״ץ מי שענה וכו׳ : 44)*ואז תוקעים תרועה תקיע׳
תרועה, [דאע״ג דכל תרוע׳ צריכ׳ תקיע׳ לפניה ולאחריה [כר״ה לד״א] ? הרי הי׳ תקיע׳ לפניה בברכה שלפניה, דהברכה אפי׳ בר״ה אינו הפסק, דהרי שמיע ט׳ תקיעות ביום יצא, רק שלא יפסיק קול אחד בנתיים [ר״ה שם] ; ואע״ג דבכה״ג בר״ה אינן מצטרפו׳, דמשך בשניי׳ כשתים אין בידו אלא א׳ [כר״ה לד״א] ? היינו רק בר״ה דחייבה התורה בג׳ תרועו׳ [כר״ה לד״א] ; אבל בתעניו׳ דרק תרוע׳ א׳ חייב׳ רהתורה להכי לא דייקינן כולי האי] . וכן בכל
45 ברכה וברכה ענו הצבור בשכמל״ו ; וקודם התקיעות אמר הש״ץ מי
שענה : 45)*כנגד שער מזרח. לפי שבמקדש לעולם לא ענו אמן רק בשכמל״ו, דשם כל המברך ברכה מזכיר את שם המפורש ; ומה״ט גופי׳ אמרו מי שענה קודם התקיעו׳, משום דבשכמל״ו הוא שבח בפני עצמו, והיו שייכים התקיעו׳ לבשכמל״ו, ולא למי שענה, להכי אמרו מי שענה מיד קודם התקיעות, כדי להסמיך התקיעות למי שענה שהוא עיקר תפלת התעני׳ . מיהו איכהו ס״ל דאף בגבולין שעונין בכל יום רק אמן, אפ״ה מדמקריבין ביום זה קלבם ודמן דוגמת הקרבן בבי״המק, ראוי לעשות זכר למקדש ; גם הצריכו לומר תקעו הכהני׳ אף דבק״ל אפי׳ זר
460 תוקע ? ולא הודו להם חכמי׳ [כך נ״ל פי׳ כל משנה זו, שלא נתפרשה לנו במפו׳
בראוי לפי עניותינו, ורבותינו] : 46)*שגזרו ב״ד [כפ״א מ״ה] : 460)*דהכהנים כולם היו נחלקים לכ״ד משמרו׳, כל משמר עובד בשבוע שלו, וכל

מי שענה את שמואל במצפה[320] הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע צעקה[330]. על החמישית הוא אומר[33], מי שענה את אליהו בהר הכרמל[331] הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע תפלה[332]. על הששית הוא אומר[34], מי שענה את יונה ממעי הדגה[340] הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה[341]. על השביעית הוא אומר[35] מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלם[350] הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' המרחם על הארץ[36] : ה מעשה בימי רבי חלפתא[37]

ויעבור וכו' כסי' 28 : [32]*דמתחיל מזמור ק"כ [כלעיל מ"ג], ומסיים אנא ה' אלהינו זכור לנו זכותו של שמואל קומך ורחם עלינו וכו', מי שענה וכו' : [320]*דכתיב שם ויזעק שמואל אל ה'. וחותם בזה, משום שהוא מעין אל ה' בצרתי לי קראתי ויענני: [330]*ותוקע תקיעה תרועה תקיעה וכו' כלעיל 28 : [33]*דמתחיל מזמור קכ"א [כלעיל מ"ג], ומסיים, אנא ד"א זכור לנו זכותו של אלי' קומך ורחם וכו' מי שענה וכו' : [331]*הוא מעין אשא עיני אל ההרים שהתחיל בה : [332]*ואח"כ תוקעין תקיע' תרוע' תקיע', ויעבור וכו' כסי' 28: [34]*מתחיל מזמור ק"ל [כמ"ג], ומסיים אנא ד"א זכור לנו זכותו של יונה נביאך ורחם וכו' מי שענה וכו' : [340]*הוא מעין ממעמקים קראתיך שהתחיל בה : [341]ואחר הברכה תוקעי', תרוע' תקיע' תרועה, ויעבור וכו' כסי' 28 : [35]*מתחיל מזמור ק"ב [כמ"ג], ואומר אנא ד"א וכו' וזכור לנו זכותם של דוד ושלמה בנו עבדיך ורחם וכו' מי שענה וכו': [350]*לדוד, כשהי' ג' שנים רעב בימיו; ולשלמ', כשאמר כשתיקן המקדש, רעב כי יהי' בארץ [במלכים א' ח']. ואלה הם מעין הפתיח' שהתחיל תפלה לעני כי יעטוף שיחלוש ברעב : [36]*ועונין אמן ותוקעין תר"ת וכו' כסי' 28. ואח"כ אמר רפאינו ה' וכו' וגומר תפלת י"ח. ולרמב"ם אחר גמר התפלה תוקעין בחצוצרות. ואע"ג דיונה בתר דוד ושלמה הוה, הקדימוהו כדי לסיים כל הברכות עם מרחם על הארץ בהא הידיע' דהיינו א"י, ובהא שייכי דוד ושלמה טפי, דבימיהם הי' השלמת ארץ ישראל: [37]*בצפורי

ר"י אומר לפניו ולאחריו אסור. דלא להתענא' בהן, לפניו ולאחריו מותר, רי"א לפניו אסור לאחריו מותר: ט אין גוזרין תענית על הצבור בתחילה בחמישי, שלא להפקיע השערי' 55), אלא ג' תעניות הראשונות שני וחמישי ושני, ושלש שניות, חמישי שני וחמישי, ר"י אומר כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות: י אין גוזרין תענית על הצבור בר"ח בחנוכה ובפורים, ואם התחילו 57) אין מפסיקין, דברי ר"ג 58), אמר רבי מאיר אע"פ שאמר ר"ג אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין, וכן ט' באב שחל להיות בערב שבת:

פרק ג סדר תעניות אלו האמור 1), ברביעה ראשונה 2) אבל צמחים ששנו 3), מתריעין עליהן מיד 4)

---

56 מחנוכה ופורים [תקנ"ג]: 55) ביום שלפניו: 56)*שע"י שיקנו הכל סעודו' גדולות לתענית ולשבת, יתפקע ויתבטל שער של המאכלי' שהי' עד השתא, מדיתמעטו המאכלי' אצל הקונים' בעיר [ול"נ כ"ל דלהפקיע, הוא מלשון ממונה על הפקיע [שקלי' פ"ה], וה"נ ר"ל להכות שער של המאכלי', וכן אומרי' בל"א [אויפשלאגען]. ותמהני לרמב"ם שכ' שסבת הפקעת השער, יהי' ע"י שיכבדו החנוני' דלהכי גזרו ב"ד תענית סמוך לשבת מדיש צורך גדול למטר. וק"ל א"כ כשגוזרין תענית על שאר צרה, למה אין גוזרין תחלה בה'? ודוחק לומר שיטענו החנוני' שמתענני' מפני צורך הגשמים]. ולדידן אין לחוש לכך [מג"א תקנ"ב]: 57)*אם פגע א' מאלו תוך הימים שגזרו להתענות: 58)*והכי קיי"ל. ואכן נוהגין להתענות יום אחר תחתיו [תקנ"ב]. ויחיד שנדר להתענות בה"ב כל השנה, ופגע ר"ח, א"צ התרה; אבל בנדר על מנין ימים, ופגע ר"ח, יתיר נדרו; ובא"א להתיר, יתענה, וישיב תענית לתעניתו [תק"ע]. אבל באירע ברית מילה בעש"ת או בב' ה' וב' שמתענין אחר יו"ט, אף שענה אמן אחר הש"ץ, א"צ התרה, דמנהגו בכה"ג שלא להתענו', הו"ל כהתנה בפירוש; אומנם בקבל בפירוש במנחה להתענות מחר, צריך התרה. וכן הדין ביא"צ כה"ג [תקס"ח]:

פ"ג 1)*בפרק א' מ"ה ו' ז': 2)ר"ל זהו דוקא שלא ירדה עד י"ז בחשון [בפ"א מ"ד]: 3)*שלקחו ונשתנו והתחילו להתקלקל: 4)*בתעני' הראשון,

ואנשי בית אב לא היו מתענין כלל [47]). שלש שניות [48]) אנשי משמר מתענין ומשלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין. שבע אחרונות אלו ואלו מתענין ומשלימין, דברי רבי יהושע, °וחכמים אומרים ג׳ תעניות הראשונות אלו ואלו לא היו מתענין כלל, ג׳ שניות אנשי משמר מתענין ולא משלימין, ואנשי בית אב לא היו מתענין כלל, שבע אחרונות, אנשי משמר מתענין ומשלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין: ז אנשי משמר [490]) מותרים לשתות יין בלילות [49]) אבל לא בימים, ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה [50]). אנשי משמר ואנשי מעמד [51]), אסורים מלספר ומלכבס [52]), ובחמישי [53]) מותרין מפני כבוד השבת [540]): ח כל הכתוב במגלת תענית [54]) דלא למספד, לפניו [55]) אסור, לאחריו מותר,

---

משמר שוב מתחלק לו׳ בתי אבות לו׳ ימי השבוע, שבכל יום עובד בית אב אחר, ובשבת עובדים כל הבתי אבות של המשמר יחד
47 [במנחות קו״ב ; ואשתמיטתי׳ לה ר״ב במ״כ בפ״א דתמיד, שכ׳ שהיו שבעה בתי אבות, ועמ״ש שם] : [47])*שמא יחלשו בעבודתן ; וגם המשמר מה״ט לא קבלו עליהן להשלים התענית, דשמא יצטרכו לסייע להבית אב, כשיתרבה עבודת היום : [48])שחמורי׳ קצת יותר : [490])*איידי דאיירי במשמרו׳ נקט נמי הא, ולא איירי בתענית : [49])דבלילה א״א שיצטרכו לסייעתם : [50])*משום שהם גם בלילה נקריבו אברי קרבנות היום שעבר : [51])*שגם ישראל נחלקו לכ״ד מעמדות, מעמד לכל שבוע, ולהן ראש, שנקרא ראש המעמד ; וקצת מכל מעמד דרים בירושלים, כדי שיהיו שלוחי כל ישראל, לעמוד אצל הקרבת התמידין [ועי׳ לקמן פ״ד מ״ב וג׳] : [52])*אותן שעומדין אצל הקרבן, אסורי׳ לספר ולכבס בשבוע של משמרתם, כדי שיסתפרו מקודם ויכנסו נאים : [53])שבשבוע שלהן : [540])*ושמא לא יהי׳ להן פנאי בע״ש : [54])*ספר הוא שנקרא כך מדנזכר שם כל היו״ט שתקנו בבית שני שלא יתענו בהם, עבור הניסים שנעשה להן אז ; ובקצת מהיו״ט שם, כתוב דלא למספד, ובקצת דלא להתענאה. וקיי״ל דבזה״ז בטל׳ מגלת תעני׳ קון

מתריעין[130] בכל מקום[14], על השדפון[15], ועל הירקון[16], על הארבה ועל החסיל[17], ועל החיה רעה[18], ועל החרב[19], מתריעין עליהן, מפני שהיא מכה מהלכת[20]: ו מעשה שירדו זקנים[200] מירושלם לעריהם, וגזרו תענית[210], על שנראה כמלא פי תנור שדפון[21] באשקלון[22]. ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן, רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו[23]: ז על אלו מתריעין בשבת[24], על עיר שהקיפוה עכו"ם או נהר, ועל הספינה המטרפת בים[25], רבי יוסי אומר לעזרה[250] ולא לצעקה[26]. שמעון התימני אומר אף על הדבר[27], ולא הודו לו חכמים: ח על כל צרה שלא תבא על הציבור[28] מתריעין

---

130)*בשופר ובתענית: 14)*אפי' במקום הרחוק מאד מהעיר, ורק באותה מלכות: 15)כשמלוי שער המריק הזרע מהשבולת: 16)*שהשבולות מלבינין 16 ☞ [ומ"ש הר"ב דמיירי באדם, דוחק אחמ"כ, דאיך מפסיק תנא בין שדפון לארבה דשניהן בתבוא' ?]: 17)מיני [הייסרעק] הן: 18)שנראית ביום בעיר: 19)*חיל העובר, אפי של שלום: 20)°הצרה מתפשטת מהר לכל מקום, וגם מתגדלת בסופו יותר שבתחלת': 200)מהסנהדרין: 210)*ר"ל כדי לגזור תענית: 21)שכשדפה תבוא' כשיעור לעשות פת גדול כמו מלא פי תנור: 22)עיר בארץ פלשתים: 23)*וטעם כולהו, דקיישי' שתתפשט טפי: 24)*בתקיעות אפי' בשבת; אבל אין תוקעין גם אין מתענין עליהן אפי' בקול. וה"ה דשרי לומר י"ג מדות בשבת עבור חולה [מג"א קי"ג], וכ"כ שרי לברך חולה מסוכן או מקשה לילד בשבת [מג"א רפ"ח. ורמ"ז חולק]: 25)שהסער טורפה אילך ואילך וקרוב' להשתבר: 250)°צועקין שיבואו בני אדם לעזרם [וכ"ל דקוו"ל דשרי אפי' לצאת חוץ לתחום לכנס בני אדם]: 26)*שאין אומרים תקיעות בשבת, שאין תפלתינו בטוח' כל כך שתועיל. וקיי"ל כת"ק: 27)מתריעין בשבת: 270)*דס"ל דאין מתריעין על הדבר כלל: 28)*בין צרת הגוף, כחולי וכדומ', או צרת הממון, כגזירת מסים וכדומה, או צרת הכשפה

וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם מ' יום, מתריעין עליהן מיד, מפני שהיא מכת בצורת [4]: **ב** ירדו לצמחין אבל לא ירדו לאילן [6], לאילן אבל לא לצמחין [7], לזה ולזה אבל לא לבורות לשיחין ולמערות [8], מתריעין עליהן מיד: **ג** וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים, ככתוב והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר, חלקה אחת תִּמָּטֵר וגו', אותה העיר מתענה ומתרעת [80], וכל סביבותיה מתענות [9] ולא מתריעות, רבי עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות [90]: **ד** וכן עיר שיש בה דבר [100], או מפולת [10] אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות, ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות [90]. איזהו דבר, עיר המוציאה חמש מאות רגלי [11], ויצאו ממנה שלשה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר, פחות מכאן [12] אין זה דבר [13]: **ה** על אלו

דבעצירת גשמים אין הזמן בהול, דשמא ירדו עוד; משא"כ אם יפסקו הצמחי' א"א שיתוקנו אח"כ: [5])*ר"ל במניעת גשם ראשון, אין רק קשה בצורת, אבל הכא יהי' עי"ז וודאי בצורת, דמקצתן רעבים [כפ"ה דאבות]; והיינו אותן שאדמותיהן קרקע יבשה: [6])*שירדו בנחת, דאז מועיל לעשבי' ולא לאילנו', שמלבלבין השתא ויתיבשו: [7])שירדו בנק דאז אינו מועיל לצמחי': [8])*לשתות בהן ולכנס בהן; וכגון שירדו בנחת ובנק, ולא הרבה: [80])*סתם מתריעין בכל אכילתן, ר"ל מתענים ותוקעין בשופרות בתפלה, כלעיל; רק הכא מפרש כן, ודפליג ר"ע: [9])שהעיר שבעלר' סביבה גשמים תקנה מאחרו' ויהי' רעב עי"ז: [90])*והלכה כת"ק [תקע"ו]: [100])*אפי' רק בחזירים; משום דמעיהם כאדם: [10])*שע"י הרעדת ארץ נופלי' הכתלי' הבריאים, [ערדבע-בען]: [11])*חוץ מזקנים, קטנים, נשים [וסי' זקן]: [110])*מת א' בכל יום: [12])*ר"ל פחות מג' מתים, שילאו רק ב' בג' ימים, או אפי' פחות מהימים שילאו ג' בב' ימים, דזהו רק מקרה: [13])ובקולאי' א"צ שיהלו כשיעור דמתני'. ובדבר קיי"ל דאין מתענין כלל; משום שכשתכית הטבע והתעני' מזיק בשעת הדבר [שם] ועי' לקמן 270]:

5

לך שאתה מתחטא [38] לפני המקום, ועושה לך רצונך, כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו, ועליך הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: ט היו היו מתענין וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה, לא ישלימו. לאחר הנץ החמה, ישלימו [380]. רבי °אליעזר אומר קודם הצות לא ישלימו, לאחר הצות ישלימו [380]. מעשה שגזרו תענית בלוד, וירדו להם גשמים קודם חצות, אמר להם רבי טרפון, צאו ואכלו ושתו ועשו י"ט, ויצאו ואכלו ושתו ועשו י"ט, ובאו בין הערבים וקראו הלל הגדול [39]:

פרק ד בג' פרקים בשנה כהנים נושאין את כפיהן [1] ארבע פעמים ביום [2] בשחרית, במוסף,

---

מה שעשה, משא"כ אתה משום צורך בשר ודם עשית: 38)*כך נקרא ילד בלשון ארמי, מקטיי; ור"ל אתה עושה א"ע כתינוק רך ששאל 380
☞ מאביו אף שלא כהוגן: 380)*ודוקא בצבור דאיכ' למימר צב"ד מתנה שכשירדו גשמי' לא יתענו; אבל יחיד שמתענה על צרה ועברה, על החולה ונתרפא, מתענה ומשלים [בתענית ד"י ע"ב. ותמוהי' דברי רשי שם וז"ל, מתענה ומשלי' דאם לאו נרא' כמתנה עם קונו, אם תעבור אתענה, ואם לאו לא אתענה. עכ"ל, ואתמהה? ורבינו ישעיה פיק ז"ל הגיה דצ"ל להיפך אם לא תעבור אתענה וכו' וא"כ לקיים גי' הספר; דבלא"ז ק' על רשי שם שב' וה"ה במות החולה, והכי קיי"ל [תקס"ט], וק' מנ"ל לרשי הא? אינ"ב דהאי ועברה דרישא ר"ל שבאות עברה הצרה על ראשו, והכי דייק לשנא, ודל"ק וניצל; לפ"ז לא הי' צריך רשי לתת טעם למה כשנתרפא צריך להתענות, דפשיטא דהרי צריך לקיים נדרו, אבל כשמת הד"א קבלה בטעו' הוה וא"צ להתענו', על זה כ' רשי דאפ"ה אם לא יתענה נרא' כמתנה עם קונו. והרי כשם שמברך מודה על הטוב כך מברך על הרעה, ומדומה רע רק בעיני אדם —]: 380)*אלא
39 ☞ ניתן להם גשמים יפות, רק עד שהצטערו: 39)כ"ו בל"ק. והכי קיי"ל. ומתחילין שיר המעלות הנה ברכו וגו', ואומר מעלה נשיאי' וגו', ואח"כ הלל הגדול; ומסיימי' אח"כ מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה וכו'. והא דאכלו ושתו תחלה? ה"ט משום דאין אומרי' הלל הגדול דרך שיר והודי', רק בנפש שבעה [תקע"ה י"א ותקפ"ד א']. ועי' תוס' כאן שכ' דכשאומרין אותו בשעת תפלה, לא יאמרוהו רק בכרים ונלאה; וצ"ל דכוונתם, כשהתפללו על דבר זה וכיוצא]:

פ"ד 1)*ר"ל בג' זמני' בשנה נושאין כפיהם בג' תפלות; בשחרית,

עליהן [29], חוץ מרוב גשמים [30]. מעשה שאמרו לו לחוני המעגל התפלל שירדו גשמים אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים [31] בשביל שלא ימוקו [32], התפלל ולא ירדו גשמים [33]. מה עשה, עג עוגה [34], ועמד בתוכה. ואמר לפניו רבונו של עולם, בניך שמו פניהם עלי, שאני כבן בית לפניך [35], נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן, עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים מנטפין. אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות, התחילו לירד בזעף. אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה [36]. ירדו כתיקנן, עד שעלו ישראל מירושלם להר הבית מפני הגשמים, באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו, כך התפלל שילכו להן, אמר להם צאו וראו אם נמהית אבן הטועים [37]. שלח לו שמעון בן שטח [370], אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי [370], אבל מה אעשה

שגזרו ק״ו לבטל שום מלוה [ת ע״ו] : 29)*בתעני׳ ותפלה ושופרות [כרפ״ב לעיל. ומג״א תמה למה לא נהגו כך האידנא׳] : 30)*שאין מתפללין על רוב טוב׳. ודוקא אם הם רק טורח לאדם; אבל במזיק לתבוא׳ מתפללין על כך, יחיד וש״ץ בשומע תפלה [כמבואר בתקע״ו]; אבל בעצירת גשמים, רק יחיד מתפלל בשומע תפלה, וש״ץ כלל כלל לא [רט״ז קי״ז]: 31)*שהיו של טיט ומטולטלין, ועמדו להתיבש; וקודם פסח הי׳ : 32)במי הגשמי׳ : 33)*כענש על שהבטיח מתפלה שתועיל תפלתו : 34)*עשה גומא עגולה סביבו [ודלא כר״ב. ועי׳ מ״ק ד״ד].
35 ועשה כן להראות לערו שהוא כיושב בבית אסורין : 35)*התהלל בכך על שהבטיחם שתועיל תפלתו : 36)*בעין יפה; וכל זה הי׳ מדרגה הקב״ה להגדיל כבודו שרצון יראיו יעשה : 37)אבן גבוה מאוד שבירושלי׳ שמכריזין עליה אבידות; ור״ל כמו שהאבן אינו נמוח, כמו כן אי אפשר להתפלל על רוב טוב׳ : 370)שהי׳ אב ב״ד [בחגיגה פ״ב מ״ב] : 370)*שאילו נשבע אדם, כאלי׳ שלא ירדו גשמי׳ ואתה נשבעת שירדו, נמצא מע״כ שם שמים מתחלל ק״ו; דאילו אליהו לכבוד שמים עשה

המים ויהי מאורות. ברביעי, יהי מאורות וישרצו המים. בחמישי, ישרצו המים ותוצא הארץ. בששי, תוצא הארץ ויכלו השמים. פרשה גדולה קורין אותה בשנים, והקטנה ביחיד [15]. בשחרית במוסף [16]. ובמנחה נכנסין וקורין על פיהן, כקורין את שמע. ערב שבת במנחה לא היו נכנסין, מפני כבוד השבת [17]: ד כל יום שיש בו הלל [170], אין בו מעמד בשחרית [18]. קרבן מוסף [180], אין בו בנעילה [19]. קרבן עצים [20], אין בו במנחה [21]. דברי רבי עקיבא. אמר לו בן °עזאי, כך היה רבי יהושע שונה, קרבן מוסף אין בו במנחה [21], קרבן עצים אין בו בנעילה [23]. חזר ר"ע להיות שונה כבן עזאי [23]: ה זמן עצי כהנים והעם [23], תשעה. בא' בניסן בני ארח

[איוב י"ג ט"ו] : 14) קראו בני המעמד בביה"כ : 15) דבבראשית יש ה' פסוקים, הכהן קורא ג' פסוקים, והלוי מדלג פסוק א' לאחריו ועוד ב' פסוקים האחרים; והישראל קורא ויהי רקיע, שהוא ג' פסוקים. וביום ב', כהן קורא ויהי רקיע, ולוי וישראל פרשת יקוו המים; וכן כולן : 16) ר"ל בשחרית ובמוסף קורין בס"ת כלעיל; אבל במנח' וכו' : 17) *שיהיו מופנים לעשות צורכי שבת : 170) *שגומרין בו ההלל ואין בו מוסף, כחנוכה : 18) ר"ל אין אומרין אז תחינות ואין קורין במעשה בראשית. ודוקא בירושלים, מצטרכים בלא זה לסייע לכהנים להפשיט עולים ולשאוב מים לצורך הקרבנות : 180) ר"ל וביום שמקריבין בו מוסף, כגון ר"ח : 19) *ר"ל אפי' בנעילה שהקריבו כבר כל קרבנות היום; ונק"ש בשאר תפלת היום, דטרידי אז טפי : 20) *יו"ט הי' למשפחות בישראל בימים ידועים; שכשעלו מהגולה, לא היה עצים למערכה, ונדבו הם עצים באותן הימים, ותקנו להם שבכל שנה כשיגיע יום ההוא, יביאו המשפחה ההיא עצי' למזבח, ויקרבו עולה ויעשו יו"ט : 21) אבל יש בנעילה : 22) °וכ"ש במנחה דלא, שהקרבת קרבן עצים הי' סמוך למנחה קודם תמיד שבין הערביים : 23) *דמוסף דאורייתא א"כ חזק, ודי שידחה מעמד דמנחה; משא"כ חג דקרבן עצים,

במנחה, ובנעילת שערים [3]; בתעניות [03], ובמעמדות [4] וביום הכפורים [5]: **ב** אלו הן מעמדות [6], לפי שנאמר, צו את בני ישראל ואמרת עליהם את קרבני לחמי, וכי היאך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו [7], התקינו נביאים הראשונים [8] עשרים וארבע משמרות, על כל משמר ומשמר היה מעמד בירושלים של כהנים של לוים ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולוים עולים לירושלם [9], וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן [10], וקוראין [11] במעשה בראשית [12]: **ג** (ס"א ואנשי המעמד היו מתענין ארבעה ימים בשבוע, מיום שני ועד יום חמישי, ולא היו מתענין ערב שבת מפני כבוד השבת, ולא באחד בשבת, כדי שלא יצאו ממנוחה ועונג ליגיע' ותענית, וימותו [13]. ביום הראשון [14] בראשית ויהי רקיע. בשני, יהי רקיע ויקוו המים. בשלישי, יקוו

מנחה, נעילה: 2)ר"ל יש יום שג' פרקים הנ"ל שנושאין כפיהם בו ד' פעמים, דהיינו בשחרית וכו': 3)ואלו הן הג' פרקי', בתעניות וכו': 03)*דהיינו כשגזרו תענית על הצבור: 4)דג"כ התענו כמ"ש: 5)*דביוה"כ מדהתפללו בו מוסף, נשאו כפיהם ד"פ. וקיי"ל דאין נ"כ במנחה אפי' בתעניות, אטו שאר יומי דשכיח אז שכרות. ואנו אין נוהגין לשאת כפים רק במוסף ביו"ט [קנ"ח קנ"ט]: 6)ר"ל מ"ט תקנו מעמדות: 7)*והרי כל ישראל בעלים לקרבן התמיד: 8)*דוד ושמואל [ועי' פ"ב 460. וסי' 51]: 9)כהנים לעבודה. ולוים לשיר בביה"מק: 10)*לעיר ראש המעמד. ומתענין [כמ"ג], בין אותן שבירושלי' או שבשאר
13 העיירות: 11)*בס"ת, אחר כל תפלה ותפלה שביום: 12)*לרמז שהעולם מתקיים רק בשביל עבודה: 13)*לאו דוקא; רק ר"ל שיתחלשו מהתענית יותר מדאי, דכל שנוי ווסת מזיק לגוף [ב"ב קמו"א], ולהכי במקום צער גדול, לא גזרו בה רבנן [כתובו' ד"ס ע"א]. ומצינו לשון מיתה דמשמע חולשא, כמו משמש את נדריות [סנהדרין דנ"ה], עד שימות הגיד [שבועו' די"ח], מה לי קטלה פלגא [ב"מ נה"א], הן יקטלני לו איחל

בהיכל[36]), בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ[37]), וחרב הבית בראשונה[38]), ובשניה[38]), ונלכדה ביתר[39]), ונחרש' העיר[40]). משנכנס אב ממעטין בשמחה[400]):

ז שבת[41]) שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסורין מלספר ומלכבס[42]), ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת[43]). ערב תשעה באב[44]) לא יאכל אדם ב' תבשילין[440]), לא

---

[36])*י"א ע"י הרשע הנ"ל, וי"א ע"י מנשה: [37])בגזירת מרגלים:
[38])*לבז' באב נכנסו אויבי' להיכל כשכבשוהו אחר ג' שבועות משכבשו
ירושלים, ואכלו וקלקלו בו ז' וח', ובט' סמוך לערב הציתוהו והיה 39
דולק והולך עד י' סמוך לערב: [39])*נ"ב שנה [וי"א ע"ג שנה] אחר
החורבן נתכנסו חיל גדול מישראל בביתר, ומלך גדול מישראל מלך עליהן,
ושמו בן כוכבא, וטעו בו הרבה מחכמי ישראל, וגם ר"ע נושא כליו
הי' [כרמב"ם פי"א ממלכים ה"ג], ואמר עליו שהוא משיח; והצליח
במלחמות גדולות כנגד הרומיים ג' שנים ומחצה; עד שלבסוף ע"י
קטא הדור, וגם קטלו שהרג לר"א המודעי דודו [כירושלמי בפרקן],
כבשוהו הרומיים ע"י האדריכוס קיסר ש"ט [כירושלמי הנ"ל; ובסנהדרין
דצ"ג לכאורה משמע שהסנהדרין הרגוהו], ונהרגו עמו במלחמה תק"פ
אלפים מישראל [כמספר בוועלטגעשיכטע מבעקקער], מלבד מיליאן ומאה
אלף שנהרגו בזמן חורבן הבית [כיוזעפוס פלאביוס פרק נ"ה]; והרשע
הנ"ל עשה א"י למדבר שממה, מלבד ירושלים שבנה אותה קרוב
למקומה הראשון וקרא שמה עֱלִי קַאפִּיטָאליוס, עלי ע"ש
משפחתו, וקאפיטאליוס ע"ש בית ע"ז יופיטור שבנה שם לשמו; וגזר
משפט מות על כל איש ישראל שיבוא תוך העיר; עד שלבסוף הימים
חזר ונתבטל שם הטומא' שכינה לה הרשע הנ"ל, וחזרה לשמה
הראשון: [40])*שאחר חורבן בית ראשון היתה א"י מדבר שממה נ"ב
שנים [כיומ' כל"א], וירושלים עלמה כעשית שוה לאדמ' כשדה חרושה:
[400])*דאז מימי המרגלים נועד הקודש הוה ללרת ישראל: [41])ר"ל
שבוע: [42])*כל השבוע עד אחר התענית; ואפי' לכבס ולהניח אסו':
[43])*כשקידשו על פי הראיי', והי' אפשר לט"ב לחול בע"ש, מותרים
לספר נה' בשבת. וכוהגין השתא להחמיר בכיבוס מתחלת הקודש; ומי"ז
בתמוז בתספורת [תקנ"א]. מיהו מותר ללבוש הכבוסי' כבר, לכבוד
שבת [שם]: [44])*לאחר חצות, ובסעודה המפסקת: [440])°ואפי' מדבר

בן יהודה[24]. בעשרים בתמוז בני דוד בן יהודה[240]. בחמשה באב בני פרעוש בן יהודה[24]. בשבעה בו בני יונדב בן רכב[240]. בעשרה בו בני סנאה בן בנימן[242]. בט"ו בו בני זתוא בן יהודה[24], ועמהם כהנים ולוים וכל מי שטעה בשבטו[25], ובני גונבי עלי, ובני קוצעי קציעות[26] בעשרים בו בני פחת מואב בן יהודה[27]. בעשרים באלול בני עדין בן יהודה[24]. באחד בטבת שבו בני פרעוש שנייה. באחד בטבת לא היה בו מעמד[28], שהיה בו הלל[29], וקרבן מוסף[30], וקרבן עצים: ו חמשה דברים אירעו את אבותינו בי"ז בתמוז, וחמשה בט' באב. בי"ז בתמוז נשתברו הלוחות[31], ובטל התמיד[32], והובקעה העיר[33], ושרף אפוסטמוס[34] את התורה[35], והעמיד צלם

רק מד"ש וצריך קצת לדקות המעמדות במשנה ובעילה: 24)°משפחה משבט יהודה: 240)*ממשפחת דהמ"עה: 240)*משפחת יתרו: 224)*משבט בנימין: 25)*מדבל"ז הי' אז יו"ט, שאלהי' מכילתן. וכ"ל דאותן שבשעלו מהגולה לא נתברר לאיזה שבט שייכי', התחברו אז עם בני זתוא להתכבד עמם, וגם תמיד נקשבו על משפח' זאת: 26)*בבית שני גזרו האויבים שהיו מושלים על ישראל סביב ירושלים שלא להעלות בכורי' להמקדש, והמשפחות הכשירות הללו הביאו הבכורי' וקיפום בקליעות, שהן תאני' יבשים; וכדי להטעות השומרי' ביותר, לקחו גם עלי [שטעססיל בל"א] על כתפיהם, ואמרו להשומרי' שהם מוליכין הקליעות לכתשם במכתשם שיש בירושלים; וכשגברו ישראל קבעו למשפחות ההם יו"ט ביום המאורע: 27)משפחת יואב: 28)*בירושלים: 29)שלם, שהי' חנוכה: 30)*עבור ר"ח: 31)כשעשו העגל: 32)כשצרו על ירושלי' בשנחרבה, באותו יום לא נמצאו עוד כבשים להקריב: 33)כנראה בחורבן א' וב' [ולפע"ג דב' בחורבן ראשון, בט' בחודש הובקעה העיר? וע"י הצרות טעו בחשבון ולא רצה המקרא לשנות ממה שחשבו הם [ירושל']: 34)*שר יווני: 35)*כ"ל דר"ל אותה תורה שכתב עזרא, שהי' בעזרה, כדאמרינן במסכת סופרי' שממנה הגיהו שאר ספרי' [ועי' מ"ק פ"ג מ"ד]. או כ"ל דר"ל ששרף הל תורה שמצא; ואפ"ה קאמר התורה לשון יחיד, שכוונת אותו רשע הי' לבטל תורה בכללה מישראל:

שלמה [53] בעטרה שעטרה לו אמו [54], ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה [55], וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש [56], שיבנה במהרה בימינו [57] אמן:

נשלמה מסכת תענית

לך, כמ"ש חסיד שלהן, ומקרבין ניחוחין לאלהא דשמיא, אבל „ ומצלין לחיי מלכא ובנוהי [בר"ה דד"א]; וכן חסד לאומי' חטאת [בב"ב ד"י ע"ב]; אבל אשתך החלשה הקטנה, שהיא יראת ה', היא תתהלל, שעומדת היום לפניך ככלה מקושטה, ואומרת כאביה, הא קריבת נפשי קדמך [בשבת פע"ב], היא היא תתהלל, שגם נתמי חטאותיה הם היום לה לעדי ולתפארת, בעבור כי נתהפכו לזכיות; זאת אומרת שחורה אני ואעפ"כ נאוה, ואהלי קדר השחורי', כיריעות שלמה המרוקמים זהב מופז: 53)זה הקב"ה שהשלום שלו: 54)*כנסת ישראל, שהקב"ה קוראה אמו, משום שבך ישראל נמשל ככך אם שמבטלת גזירת בנה, אף שחלשה היא; כך אומר הקב"ה מי מושל בי, צדיק, שאני גוזר גזירה וצדיק מבטלה [מ"ק דט"ז ע"ב]: 55)*שביוה"כ נתנו לוחות האחרונות הכוללי' כל התורה; ועוד, דכשנסלח אז חטאותם הו"ל כאילו התחתנו עם הקב"ה ב"י מקדש: 56)*שנתחנך ביוה"כ בימי שלמה [במ"ק דט"א]. ואשתמיטתי' סוגיא ערוכה זו לרבינו מהרש"א ז"ל: 57)*מדהזכיר התנא המקדש, התפלל שיבנה בב"א.

יאכל בשר ולא ישתה יין. רשב"ג אומר ישנה [45]. רבי יהודה מחייב בכפיית המטה [46], ולא הודו לו חכמים [47]:

ה אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל, כחמשה עשר באב [48], וכיום הכפורים [49], שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן [490] שאולין [50], שלא לבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעונין טבילה [51]. ובנות ירושלם יוצאות וחולות בכרמים. ומה היו אומרות, בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך, אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה, שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל, ואומר תנו לה מפרי ידיה ויהללו בשערים מעשיה, וכן הוא אומר [52], צאנה וראנה בנות ציון במלך

המאכל חי [ודלא כר"נ], ואפי' הי' צלי [תקנ"ג]: 45)*ימעט בבשר ויין ממה שרגיל. ואנו נוהגין איסור מר"ח עד י' מנחם אחר חצות [תקנ"א]: 46) שיהפוך המטה כדי שישכב על קרקע: 47)*מיהו ראוי למעט הכרים תחתיו [תקנ"ה]: 48)*שכלו בו מתי מדבר בסוף מ' שנה; ובו ביטל הושע בן אלה מלך ישראל את השומרי' שהושיבו מימי ירבעם, שלא יעלו ישראל לרגל לירושלי'; ובו הורשו לקבור הרוגי ביתר, שהיו מונחי' כמה שנים בבזיון; ובו פסקו מלכרות עצים למערכה במזבח, משום שאח"כ הותש כח החמה: 49) מלהוא יום כפרה לעולם; ובו ניתנו לוחות האחרונות, ומחל הקב"ה חטא העגל: 490)*של משי: 50) דאפי' העשירות שואלות: 51) קודם שילבשום; ג"כ כדי שלא לבייש החשודי' על הטהרות: 52)*נ"ל להכי מייתי הך קרא, דר"ל אע"ג דביו"כ לא שייך שיעוררו בחור שא נא וכו', דוכי ס"ד שישראל קדושי' יתעסקו ביו"כ הקדוש והנורא בשדוכי'? ע"ז משיב וכן הוא אומר וכו', דביו"כ התכוונו להקב"ה שנקרא בחור בשיר השירי' כולו, שנאמר בחור כארזי' [שיר ה' פט"ו], שא נא עיניך מה אתה בורר לך, ר"ל איזה אומה קדושה בעולם כאומה זו; אל תתן עיניך בנוי, דאע"ג שקטנו לפניך, תתן עיניך במשפחה, בניך בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק יעקב; שקר החן של שאר האומו', הבל יופי שלהם, דאפי' כשעושין מצוות, כוונתם רק להתניף

52

חומה למחר, חל להיות בחמישי, כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום ומוקפות חומה למחר. חל להיות ערב שבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה [11], ועיירות גדולו' ומוקפות חומה קורין בו ביום. חל להיות בשבת[12], כפרים ועיירות גדולות מקדימין ליום הכניסה [120], ומוקפות חומה למחר. חל להיות אחר השבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה [13], ועיירות גדולות קורין בו ביום ומקפות חומה למחר [14] : **ג** אי זו היא עיר גדולה [15], כל שיש בה י' בטלנין [150], פחות מכאן הרי זה כפר . באלו [16] אמרו מקדימין ולא מאחרין, אבל זמן עצי כהנים [17], וט' באב [18], חגיגה [19], והקהל [20],

---

דכה"ג לא יאוחר ולא יוקדם סדר הקריאה] : 10)*שהוא י"ג באדר בחל י"ד בג', וי"ב בחל בד' : 11)*שהוא י"ג באדר : 12)*כשהיו מקדשין על פי ראיי', אפשר בהכי : 120)*שהוא י"ב באדר. אבל בשבת לא יקרא, שמא יוליך המגילה ד' אמות בר"ה כשילך ללמוד לקרותה ; ואף דקורין בס"ת בשבת, התם מדמלוי כל שבוע, לא יטעה להוציא' : 13)*שהוא י"א באדר : 14)*וקיי"ל דהשתא דישראל נטושין בח"ל, אין להקל לכפרים, כדי שלא יקילו בחמץ בפסח, לכן כולן קורין בי"ד , חוץ ממוקפין . ובמסופק אם מוקף חומה העיר בימי יב"נ , קורין בי"ד וט"ו, אבל לא יברכו רק בי"ד, כרוב העולם . מיהו במדינות אלו שרחוקי' מצפון א"י , אין להסתפק , דבימי יב"נ לא הי' מדינ' זו מיושבת עדיין. אמנם היוצא לים או בשיירא, ואין עמו מגילה שם, קורא בלי ברכה מי"א באדר ; וי"א אפי' מתחלת החודש . וכל הקורא שלא בזמנה , צריך לקרותה בי' [תרפ"ח] : 15)*שמחוייבת לקרות בי"ד , דלא ככפרים : 150)*שזוכרין אותן הצבור שיתבטלו ממלאכתן לכנוס לביה"כ בשעת התפלה . מיהו מוקפין אפי' בלא"ה דינן כמוקף : 16)*בימים שנקראת בהן המגילה, כלעיל : 17)°שהיו משפחות בישראל שקבועין להם ימים בשנה להביא בהם עצים למערכה, ועושין אותו יום י"ט [ועי' תענית פ"ד 20] : 18)*ה"ה שאר תענית 18 [ונ"ל דלהכי נקט רק ת"ב , ודאמרי' [ר"ה יח"ב] דבזמן שאין מקדש ואין שמד בשם ומקום, אז רק בת"ב חייבין להתענות הואיל ונכפלו בו צרות , אבל בשאר תעניתים רצו מתענין רצו אין מתענין ; ובעת שנשנת המשנה בימי רבי הכי הוה, דאנטונינוס קיסר הי' אוהב ישראל [בע"ז י' ע"א] . מיהו הטור א"ח [תק"נ] כתב , דהשתא קבלום ישראל . עליהן חובה לכולהו עד שיבנה המקדש] : 19)ר"ל שחיטת שלמי חגיגה, של י"ט שחל בשבת : 20)*ביום א' דחה"ס

מסכת מגילה

פרק א מגילה נקראת, באחד עשר[1] בי"ב, בי"ג, בי"ד, בט"ו[2], לא פחות[3] ולא יותר[4]. כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בט"ו[6], כפרים ועיירות גדולות קורין בי"ד, אלא שהכפרים מקדימין[7] ליום הכניסה[8]: **ב** כיצד, חל להיות יום י"ד בשני[9], כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות חומה למחר. חל להיות בשלישי או ברביעי, כפרים מקדימין ליום הכניסה[10], ועיירות גדולות קורין בו ביום, ומוקפות

פ"א [1])*באדר; וכן כולן: [2])פעם בזה פעם בזה: [3])*מי"א:
6 [4])*מט"ו: [5])*ואפי' בק"ל, ואפי' עכשו חרבה חומתה: [6])*תקנו כן, מדרצו לעשות זכר לנס שנעשה בשושן, שאף לאחר ההריגה שעשו ב' ימים באויביהם, היה להם מנוחה מהם ביום ט"ו ולא נקמו מהן האויבי'. ומדהיתה שושן מוקפת מימי אחשורוש, לכן רצו לתקן שכל עיר שמוקפת אז כשושן יקראו בט"ו; וכשראו שע"י תקנה זו לא לכבוד יהי' לא"י, שהיו אז כל עריה שוממים וחרבים, לכן תקנו שכל המוקפין מעת ישיבת א"י יקראו בט"ו, לומר שהן בחורבנן חשובין כשושן ושאר עיירות בתפארתן [כך כ' הר"ן. וזה שהקשה רב"י על זה מדאמרי' בש"ס שושן דעבדא כמאן? ומאי קו' הרי רק משום שושן תקנו לכל המוקפין? כ"ל דה"ק היכא תקנו רבנן תקנתא דסתרה היא גופא אהדדי]; ומדהי' יהושע הראשון שלקם בעמלק, שהמן הי' מזרעו, לכן קבעו זמן המוקפין על שמו: [7])לפעמים, וכדמפרש ואזיל: [8])*מפני שבני הכפרים אינן בקיאין בקריא', וקורא להן א' מבני העיר כשמתכנסין לעיר בב' וה' למשפט לפני הב"ד שיושבין שם אז; ולכן לא הצריכום לחזור ולבוא לקרות בי"ד, מדאין פנויין אז, דמספקין צרכי מאכל לבני
10 העיר: [10])*בב' בשבת [וכ"ל דלהכי מתחיל תנא מב' בשבת ולה מא' בשבת, משום

ז אין בין מצורע מוסגר [38], למצורע מוחלט [39], אלא פריעה ופרימה [40]. אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט, אלא תגלחת וצפרים [41]: ח אין בין ספרים [42] לתפילין ומזוזות, אלא שהספרים נכתבין בכל לשון [43] ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית [430]. °רשב"ג אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית [44]: ט אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים [46], אלא פר הבא על כל המצות [47]. אין בין כהן משמש

תלוי, דאפי' ראה ב' או ג' פעמי' זוב ביום א', דהיינו ראה כל אחת ביום א' לבד; 37)דרוא' ב' פטור מקרבן, ורוא' ג' חייב; הא למשכב ומושב שעושה, שיהיו אב הטומ' אף שלא נגע בהן הזב, וכ"כ לענין ספירת ז' נקיי' לטהרתן, שניהן שוין: 38)*כשטעון הסגר: 39)כשטימאו הכהן כבר: 40)*רישא דקרא נקט, דבמוחלט כ' בגדיו יהיו פרומים וראשו יהי' פרוע, ועל שפם יעטה וטמ' טמא יקרא; ומכולהן פטור מוסגר; ואע"ג דכל הטמאין צריכי' לפרסם טומאתן [כמ"ק דה"א]? מצורע מוסגר שמובדל מבני אדם א"צ. מיהו לשלחו חוץ למחנה, ושם בדד ישב, ובבואו לבית טימא כל אשר בבית, להכך שניהן שוין [והא דנקט להו תנא שלא כסדר שנכתבו בקרא, פריעה קודם לפרימ'? נ"ל משום דכל מקום שנכתב בתורה פריע' ופרימ' יחד בכהן, נכתב פרימה קודם לפריע', וכשהוא בלאו, נכתב פריע' קודם לפרימה [כויקרא י' פ"ו, ושם כ"א פ"י]; ולפענ"ד טעם הדבר, ודנכתבי' תמיד בדרך לא זו אף זו, ולהכי כשנכתב בהן, קאמ' לא זו בבגדיו כ"א גם בגופו צריך להראות צער ואבילות; וכשמדבר בלאו קאמר איפכ' לא זו בגופו כ"א גם בבגדיו אסו' להראות אבילות וצער. ולהכי תנא דלן דלא אתא לאשמועינן דמוחלט צריך פרופ"ר, דכתוב הדר הוא? אלא כד"א דגם מוסגר צריך פרופ"ר כדקאמר בש"ס, להכי נמי הקדים פריע' לפרימ' דלא זו פריע' אלא גם פרימ' ק"ל]: 41)*וה"ה דאשם ולוג שמן איכא במוחלט שנטהר, רק דבקרבנות לא קמיירי. אבל להטביל במקוה וצ"ל מים חיים שניהן שוין: 42)תנ"ך: 43)*אפי' בכתב או בלשון אומ' אחרת: 430)*כתב ולשון הקודש: 44)*מדהוא לשון יפה; הא לתפרן בגידין ושיטמאו הידים [עי' פ"א דשבת גזיר' ו'] שניהן שוין. מיהו האידנא כשנשתבש לשון יווני הישן בדיאלעקטא שונים, ולהכי אין ס"ת נכתבת רק בכתב ולשון אשורית [רמב"ם פ"א מתפילין]: 46)*דמיאשי' המלך ואילך, כשנגנז שמן המשחה,

מאחרין ולא מקדימין. אעפ"י שאמרו מקדימין ולא מאחרין [21], מותרין בהספד ובתענית[22], ומתנו' לאביוני' [23]. א"ר יהודה אימתי [24] מקום שנכנסין בב' ובה', אבל מקום שאין נכנסין לא בשני ולא בחמישי, אין קורין אותה אלא בזמנה: ד קראו את המגילה באדר הראשון, ונתעברה השנה, קורין אותה באדר השני. אין בין אדר הראשון לאדר השני [25] אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים [26]: ה אין בין י"ט לשבת, אלא אוכל נפש בלבד [27]. אין בין שבת ליום הכפורים, אלא שזה זדונו בידי אדם [28], וזה [29] זדונו בכרת [30]: ו אין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל, אלא דריסת הרגל, וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש [31]. אין בין נדרים [32] לנדבות [33] אלא שהנדרים חייב באחריותן [34] ונדבות אינו חייב באחריותן [35]: ז אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש [36], אלא קרבן [37]

שלאחר השמיטה, המלך הי' קורא על בימה בביה"מק כל משנה תורה [כפ"ז דסוטה]; ובשחל בשבת, אי אפשר, מפני בניין הבימה ההיא, שאי אפשר לעשותה אתמול, כדי שלא יהא דוחק בעזרת נשים שנבנית שם; ועוד מפני התקיעות שתקעו קודם התחלת הקריא' [ירושל' שם]:
21) במגילה: 22) *ביום שהקדימו: 23) *ר"ל אעפ"כ אם נתנו אז מתנות לאביונים נפטרו מלתת בפורים. אבל שלוח מנות אינו רק בפורים:
24) בני כפרים מקדימין: 25) ה"ק אין בין י"ד וט"ו שבזה לי"ד וט"ו שבזה: 26) *וה"ה שלוח מנות. הא להספד ותענית שוין באיסור:
27) *זהו לב"ש; אבל קיי"ל כב"ה, דמתוך שהותר לצורך וכו' [עי' ביצה פ"א 22]: 28) בשבת, בעשה מלאכה במזיד חייב סקילה:
29) ביו"כ: 30) *מיהו בהתרו בו למלקות והלקוהו, פטור מכרת:
31) שלמודר הנא' אסורי', ולמודר מאכל מותרים. מיהו באומר הנא' המביא' לידי מאכלך, אסור עלי, והוא במקום שמשכירין אותן, אסו' בשניהן, מדראויין לבוא לידי מאכל [י"ד רכ"א א']: 32) *שאמר הרי עלי בהמה זו לקרבן: 33) שאמר הרי בהמה זו קרבן: 34) בנאבדו או מתו: 35) הא לעבור בבל תאחר זה וזה שוין: 36) *דבזב בראיות

אלו כיון דמוציא מדהכל יוצאין בי"ד בדיעבד? והניח בספק. וממה ילפו תוס' ורא"ש דהא בן עיר לבן כפר וודאי אינו מוציא, אלא בן כפר קורא להן, והא דתקנו רק לכפריים הנכנסין בב' וה' [במגילה ד"ב]? לאו כדי שיקרא להן א' מבני עיר, אלא ודאין בי"ה"כ ומגילה מצוי' בכפר. **אמנם** לרשי ור"ב נ"ל דס"ל מדנקט ירושלמי דוקא בן עיר וכרך ש"מ דוקא הנהו דזמן חיובם ופטורם תלוי במקומן, להכי הוה כל א' בזמן חיובו של האחר כאינו מחוייב בדבר שאינו מוציא לחבירו; אבל בן כפר, שהקדימו זמנו רק מדאינו פנוי בי"ד [בבבלי ד"ב], הרי בכה"ג גם בן עיר כשאינו פנוי בי"ד מותר לקרות מקודם [בירושל' פ"א ה"א], לפיכך מחשב שפיר בר חיובא כמותו או, דדינו שוה לבן כפר ממש.

ואפשר עוד, דירושלמי לא ס"ל הך ברייתא' דתני אבוה דר"ז [ר"ה דכט"א] דכל הברכות אף שיצא מוציא; וכן משמע קצת ממה שהקשה הירושל' [פ"ג דברכו' דיא"ב] אהך ברייתא' הנ"ל מק"ש ותפלה דלא מסתבר שיוציא בהן אחר; ולא הביא שום תירוץ על הקו'; ומדלא השיב לחלק בין ק"ש ותפלה לשאר מילי, משמע קצת דס"ל לירושל' כיון דנסתר קצת מהכלל דכל הברכו' וכו', נסתר כולו, ופליג אהך ברייתא'. והן אמת שהר"ן בפ"ג דר"ה גרים בהך ירושלמי ר' יוסא ור' יהודא הוה יתבין ואמרי לא מסתבר בק"ש ותפלה; א"כ י"ל דלא פליגי אכללא דברייתא' הנ"ל רק מפרשים הברייתא' דלא איירי בק"ש ותפלה; אמנם הני' שלפנינו, הוון מהבין לא מסתבר וכו', א"כ קו' היא שהקשו על הברייתא' הנ"ל וכן פי' המפרש שם; א"כ מדלא תירץ הקו' א"כ פליג לברייתא' הנ"ל; אבל לבבלי דאף בתפלה אפי' כשיצא מוציא האינו בקי [בר"ה דלה"א], א"כ י"ל דס"ל דוקא בשאינו מחוייב בדבר כלל אינו מוציא אחר יד"ח [בברכות ד"כ ע"ב], אבל במחוייב כשיהדון, כבן עיר וכרך וכפר, הו"ל כשאר מצות, גיטין וקדושין ומילת בנו ותקיעת שופר וכדומה, דבכולהון אמרי' כבכל תורה כולה שלוחו של אדם כמותו [בקידושין דמא"ב]; חוץ ממה שהוא חובת הגוף, כסוכה, לולב, ותפילין וכדומה, וכמ"ש הב"ח [א"ח כ"ד], דהא דא' מוציא חבירו הוא מטעם זכיי' או מטעם ערבות; ומה"ט גם בבה"מ יש פנים לומר שא' מוציא חבירו אף שלא אכל, ומדערבי' ז"ל [ברט"ז ורמג"א א"ח קצ"ז ס"ד]; וכ"כ קיי"ל במגיל' אע"ג שכבר קרא' מוציא אחר [בא"ח תרצ"ב]; והרי זה א"א שיבוא לידי חיוב היום, ודכבר נפטר ואפ"ה מוציא אחר; מכ"ש בן כרך דאי בעי להיות פרוז בן יומו הרי יתחייב היום [במגילה יט"א], ומכ"ש בן עיר שא"צ לינקוט שיבי ומשבי, רק ברצונו תלי', רק בשירצה לצאת בשיירא כבר יתחייב היום, בר חיובא מקרי. כך נ"ל להצדיק דברי רבותינו:

אב"ר ולי הצעיר ק' דברי הגאון מהר"עק הנ"ל במה שתי' דמיירי בהן עונין אחריו, דינב"פ בר מקיר' הוא [בסוכה לח"א]? ותו מה מועיל שהן עונין אחריו, זהו בהלל ובה"מ דא"צ קריא' בספר, משא"כ מגיל' צריכ' קריא' בספר דוקא [במגילה יח"א]?

השבתי לבני הרב שליט"א, אי משום הא ל"ק להגאון הנ"ל; דאי משום קושיתך הראשונה, לפע"ד אינו בר מקיר' רק בשאותן שאינן בני חיוב' כגון יודעים טפי מניה, ובדבר המורגל, כהלל וכדומה; משא"כ לבני עיר המלומדים, ובקריאת מגיל' שאינה מצוי', בכה"ג אינו בר מקיר'. ואי משום קו' ב' שלך? י"ל הב"ע שמכיר האותיות ואפ"ה אינו יכול לקרות בלי נקוד אם לא יקראו לפניו]:

מו"ה כ' הגאון הגדול הנ"ל וז"ל, ק"ל לב"י [רמ"ו ס"ג] דאין מצווין על שביתת בהמה ביו"ט, וכ"כ הרמב"ן בתולדת אדם אין שביתת עבד ביו"ט [בב"י תקכ"ו], א"כ לתני דיש בין יו"ט לשבת שביתת בהמתו ועבדו? וצ"ע עכל"ה ט.

ויאמר האוהב דהלב פומי', לפע"ד אף דכל אין בין דוקא [בב"ק ד"ב], ונב"פ היינו דוקא בהך דבוין [בתענית די"ג]; תדע דאל"כ גם בין יו"כ לשבת איכא ה' ענויי', ולרבנן אין עירוב והוצא' ביו"כ [בכריתות די"ד]:

לכהן שעבר[48]), אלא פר יום הכפורים[480]), ועשירי' האיפה[49]): י אין בין במה גדולה[50]) לבמה קטנה[51]), אלא פסחים[52]). זה הכלל כל שהוא נידר ונידב, קרב בבמה[520]) וכל שאינו לא נידר ולא נידב, אינו קרב בבמה: יא אין בין שילה לירושלם, אלא שבשילה אוכלים קדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה[53]), ובירושלים לפנים מן החומה, וכאן וכאן קדשי קדשים נאכלים לפנים מן הקלעים[54]). קדושת שילה יש אחריה היתר[55]), וקדושת ירושלים אין אחריה היתר:

נעשה רק ע"י משה"עה, ושוב לא נמשח שום כה"ג, רק מתלבש בח' בגדים ועובד [כשלהי יומא]: 47)*דרק כה"ג המשוח, אם הורה היתר באיסור כרת, ועשה כהוראתו מביא פר; משא"כ מרובה בגדי' מביא רק כשבה לחטאת כשאר הדיוט. הא לשאר דברי' שוין: 48)*ר"ל כהן הגדול שנטמ' סמוך ליו"כ והקימו אחר לשמש תחתיו ביו"כ, כשחוזר ראשון לעבודתו, הראשון נקרא משמש, והשני עבר: 480)שהכה"ג מקריבו ביו"כ: 49)*י"ב חלות שמקריבין בכל יום משל כה"ג המשמש, מקליתן בבוקר ומקליתן בערב. הא לשאר דיני כה"ג שניהן שוין; ואפי' כה"ג שנפסל ע"י מום קבוע, כל דיני כה"ג עליו [כהוריות די"ב]: 50)*במת צבור שהי' בנוב וגבעון קודם שנבנה המקדש: 51)*במת יחיד בזמן היתר במות, דהיינו קודם בניין הבית בשילה, ואחר שנחרב שילה בימי עלי קודם שנבנה המקדש בירושלי': 52)*וה"ה כל קרבן שתלוי בזמן, קרבין רק בבמת צבור; ושאר חובות בין של צבור בין של יחיד לא הקריבו כלל קודם בניין המקדש [זבחים קי"ז]: 520)*במת יחיד: 53)בכל מקום שיכול לראות משם את שילה: 54)*ר"ל חומת העזרה: 55)*דכשחרבה הותרו הבמות: מ"א כ' הרב כפי' 8 וכ' עלה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א וז"ל, תוס' [יבמות יד"א] כ' בשם הירושל' דבן עיר אינו יכול להוציא אותן, מדאינו מחוייב בדבר. וכ"כ הר"ן דא' ומבני הכפר קורא להם. ואפשר דמ"ש הר"ב א' מבני עיר, היינו שיהא מקרא להן והן עונין אחריו. עכלה"ט ותפתח הארץ את פיה ותאמר ואנכי עפר ואפר, הן אמת דאע"ג דקיי"ל דשומע כעונה [כסוכה לח"ב], היינו ממחוייב בדבר [כברכות דכ' ע"ב]. אמנם בעיקר הדבר תוס' ולא שם אמרו כן מירושלמי [פ"ב דמגילה ה"ג], ושם לא נזכר רק דבן עיר אינו מוציא בן כרך, ובן כרך שיוציא בן עיר מסתפק הירושלמי אי נימא מדאינו מחוייב בדבר אינו מוציא,

עיר [16] שהלך [17] לכרך [18], ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו [19], קורא כמקומו [20] ואם לאו קורא עמהן. ומהיכן קורא אדם את המגילה, ויוצא בה ידי חובתו, רבי מאיר אומר כולה, רבי יהודה אומר מאיש יהודי, רבי יוסי אומר מאחר הדברים האלה [21]:
ד הכל כשרין לקרות את המגילה [22], חוץ מחרש שוטה וקטן, רבי יהודה מכשיר בקטן [23]. אין קורין את המגילה, ולא מלין, ולא טובלין [230], ולא מזין [24], וכן שומרת יום

שקרותו על הקלף, והכי קיי"ל [י"ד די"א]: [16])שזמן קריאתו בי"ד: [17])בליל י"ד: [18])שזמן הקריא' שם בט"ו: [19])*ר"ל אם כשיצא הי' דעתו לחזור למקומו ביום קריאת המקום שהלך לשם, ואח"כ נתעכב שם ולא חזר אז: [20])*כחובת מקומו, אף שקורא אותה שלא במקומו: [21])*וקיי"ל כר"מ [תר"ן]. ובנשתתק הש"ץ באמצע הקריא', הב' חוזר לראש, וא"צ ברכה ראשונה [רמ"א תרל"ג]. ולשבו"י [תשו' מ"כ], וכ"כ לאלי' רבה, א"צ לחזור לראש: [22])*לאתויי נשים. וקיי"ל דאשה אפי' לעצמ' לא תקרא, רק תשמע מאיש [תרפ"ט]: [23])*ס"ל דבהגיע לחנוך חייב מדרבנן, ופוטר לגדול שג"כ חייב במגילה רק מדרבנן; ורבנן ס"ל עכ"פ קטן במגילה הו"ל תרי דרבנן, ואינו פוטר לגדול דחייב בחד דרבנן. ולרמב"ן טעמי' דת"ק דקטן לאו בר חיובא כלל, ואין המצוה רק על אביו לחנכו. וקיי"ל
230 ☞ דאינו פוטר: [230])*כל הטמאי' הצריכי' ספירת ז"י קודם טביל', כטמ' מת, מצורע, זב וזבה [שבת קכ"א]; וכ"כ טבילת גרים ועבדי' [י"ד רס"ח יע"ש ולכן לא הבנתי מה כתקשה דתוי"ט למה נקט תנא טביל' קודם הזיי'; ולמה לא רצה לתרץ מדין חייבי טבילות שביום שא"צ הזיי', כזיבה וצריכת?]. מיהו כל טמ' שטובל אחר יום ז', טובל אפי' בליל'; וכ"כ כל טמ' שא"צ ספירת ז' כבעל קרי ונוגע בשרץ ובנבל' וכדומ', טובל מתי שירצה [עי' רמב"ם פ"א ממקואו']. וכ"ב נדה ויולדת שטבילתן בליל' דוקא, היינו שלא תטבול קודם שעברו לה ז"י שלימין; אבל מותרת לטבול אח"כ אפי' ביום. וי"א דהאי אין טובלין דנקט תנא אטבילות האזוב במי הזא' קאי, להזותו על הטמ'; וכ"ש טבילת הגוף כנ"ל: [34])*מי פרה על הטמא' במת:

פרק ב הקורא את המגילה למפרע[01], לא יצא, קראה על פה, קראה תרגום[1], בכל לשון, לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז[2]. והלועז ששמע אשורית[4] יצא: ב קראה סירוגין[5], ומתנמנם[6], יצא[60]. היתה כותבה[7], דורשה, ומגיהה[70], אם כיון לבו[8] יצא. ואם לאו לא יצא. היתה כתובה בסם[9], ובסיקרא[10], ובקומוס[11], ובקנקנתום[12], על הנייר[13], ועל הדפתרא[14], לא יצא, עד שתהא כתובה אשורית על הספר[15] ובדיו[150]: ג בן

הה"מ כ' הרמבן במלחמו' סוכה פ"א בסוגיא דסוכה ישנה, דס"ת בעי יעיבוד לשמה, משא"כ תפילין ומזוזות; והא דלא תני לה הכא, דחומרי דתפילין ומזוזות, תני ולא קולייהו. ותוס' [שבת עט"ב] הקשו דלתני דס"ת כשר אגויל משא"כ תומ"ז? ותרצו דלאו מחד טעמי', דזה דינו בקלף וזה בכשוכטס. ומהר"י אפאנדרי [בתשו' מהר"י קצבי סי' ב'] הקשה, דלחשב דס"ת כשר כתיב' שלא כסדרן? ותי' דלא חשב רק הנרא' לעין. אמנם לפי תרוצינו הנ"ל מתורצי' כל הקו' הנ"ל, בחדא מחתא, דלא חשיב רק מה ששוין בהן, כאיסור מלאכה שאסו' ביו"כ כבשבת, רק שזה זדונו וכו', משא"כ כל הנהו איתנהו בחדא ולא בחבירתא כלל: מ"ר במה גדולה, כ' רבינו אאמ"ו זצוק"ל וז"ל ר"ל נוב וגבעון דשם נקרבים רק קרבנות צבור הקבועי' לזמן ולא חטאת ואשם; וכ"ל דה"ט משום דאין שם רק משכן ולא ארון הקודש ולוחו', דממדבר הביאו אה"מ לגלגל; ומשם לשילה; וכשנחרב בימי עלי, בא לנוב; וכשחרב ע"י שאול המע"ה, בא לגבעון, ומשם הביאו שלמה המע"ה לירושלים [וסי' מגשן גין]; אבל ארון הקודש ולוחות חזר מפלשתים לקרית יערים, ומשם למצודת ציון, ומשם לירושלים [כרשי פ"ו דסוט' דלג"ב, וזבחי' קי"ט]. ואיל"הק מבית שני דג"כ חסר ארון הקודש כספ"א דיומ', אפ"ה הקריבו הכל? התם כבר נתקדש המקום מזמן מקדש ראשון עכלה"ט:

פ"ב [01])*שקרא תחילה מה שכתוב בסוף: [1])*ואינו מבין התרגום, או בכל וכו': [2])אם מבין הלשון ההוא: [4])שכתובה בכתב ולשון הקודש [תו"ז]: [5])*דהיינו ששהה באמצע קריא' אפי' כדי לגמור כולה: [6])ר"ל או שקראה [שלוממערנד]: [60])*וה"ה נשק באמצע הקריא'; מיהו גוערין במשיק. אבל שומע ששק, ותוך כך לא שמע, לא יצא [שם]: [7])*וקורא כל פסוק במגילה כשירה קודם שיכתבנו; אף שמפסיק בכתיבה, יצא: [70])*ר"ל או שקורא כל פסוק ודורש בו; אף שמפסיק בדיבור; או שקורא הפסוק ומגיהו, שמפסיק במלות מגומגמו': [8])לצאת בקריאתו: [9])מין אדמה: [10])[רעטהשטיין]; וי"א [מענניא]: [11])[גוממי]: [12])[פיטריאל]: [13])שנעשה מעשבים: [14])עור שלא נעבד כראוי: [15])[פערגאמענט]: [150])*[דינטע] שקורה שמתקיים

ואברים 38). זה הכלל, דבר שמצותו ביום, כשר כל היום 39), דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה 40):

39

קרבנות היום: 39) *לאתויי סידור לחם הפנים וב' בזיכין שמניחין עליהן. אבל תמיד ופסח, כבר פי' בהן הכתוב שעה מיוחדת [ולא נקט לאתויי
40 הנך דמשנה ד'? דלא רצה תנא למנקט רק הנך דכשעבר יומם בטל, או דאין זמנן קבוע היום; ומשא"כ חלבין ואברים ומזין זמנן קבוע, וגם אח"כ כשרין]: 40) לאתויי אכילת פסח; ורק מדרבנן אסו' מחצות [כריש ברכו'] [ולא נקט לאתויי טבילת נדה ויולדת מטעמו' דאמרן בסי' 39.; משא"כ טבילת נדה ויולדת גם אח"כ כשירה. ושאלני מהו' משה טארן נ"י דלמה לא נקט ק"ש? וצ"ל משום דקיי"ל [א"ח רל"ה] דאפי' קרא אחר עלות השחר קודם נץ החמ' יצא. והא דלא תנא מגילה דאחר עלו"הש לא יצא [כמג"א רתרפ"ז]? היינו ומעיקר מצותו ביום. והא דלא תני תפלת ערבית? י"ל דמקיי"ל [א"ח רל"ז] שהיא רשות]. מ"ד כ' הרן בשם הרמבן בסי' 23., וסיים והא דבן מברך לאביו, היינו בבן גדול; והא דמוקמינן לה [ברכות ד"כ ע"ב] אאכל שיעור דרבנן? היינו רק משום אשה מברכת לבעל', עכ"ל. וכתב עליה הגאון הגדול מהו' עקיבא שליט"א וז"ל ולא זכיתי להבין, דבברכות שם אמרי', ולטעמיך קטן בר חיובא? אלא דאכל שיעור דרבנן, דאתא דרבנן, ומפיק דרבנן; ש"מ דבכה"ג קטן מוציא 0
וצ"ע וה' יאיר עיני, עכלה"ט. 0ויצפצף העטלף, ואשא עיני הטלולות וכנפי המרוטות, ויראני ה' בחסדו כי סוד ה' ליראיו, כי בשיטת רבינו הרמבן דמיירי דאכל שיעור דאו' כך הוא דעת הירושלמי [ספ"ג דר"ה ופ"ג דסוכה ה"ט] דמתני' בן מברך לאביו לא מיירי באכל שיעור דרבנן, רק בעונה אחריהן; וקצת משמע עפי כרמבן, מדנקט בן מברך לאביו ולא עיקר הרבות' קטן מברך לאביו, ש"מ דברייתא' בגדול מיירי; אולם כדי שלא יסתרו הירושל' ובבלי אהדדי מכל וכל, החיוב עלינו לומר דאף לס"ד דש"ס ברכו' הנ"ל, דהא דקתני אשה מברכת לבעל', שניהן מחוייבי' מדאו', ה"נ רישא דקתני בן מברך לאביו בשניהן מחוייבי' מדאו', והיינו בגדול, דאי בקטן, השתא קטן מוציא דאו', אשה דאו' מבעיי'; אע"כ דרישא בבן גדול מיירי, ונקט לי' משום רבותא, דרבותא גדול, הא קטן אינו מוציא לאביו [אם לא שעונה אחריהן ובהא לא מיירי בבלי], ואהא קאמ' הש"ס ולטעמיך דמיירי ברייתא' באכל שיעור דאו', א"כ רק רבותא קמ"ל רישא, פשיטא, קטן בר חיובא הוא? אלא דאכול שיעור' דרבנן וקמ"ל באשה אע"ג דבדיד' הו"ל ב' דרבנן מוציא' לחד דרבנן, ובקטן קמ"ל ברבותא כנ"ל, היא גופה, דאף לדרבנן אינו מוציא, דאין עליו חיוב כלל, וזה כירושלמי הנ"ל [עי' מג"א ססקפ"ו]. ובענין זה יש ליישב דעת הרמבן הנ"ל. אב"ר מאוד ידעתי מך ערכי, אך ליע"ד דברי הרן ישרי' למאוד, וד"ת עניי' במקום זה ועשירי' במק"א; כי כדברי הרן אלו ממש, כ' הרן בעצמו אבל יותר מפורש בפ"ג דסוכה [דלח"א] במ"ש בן מברך לאביו וז"ל, ובמי שמתו שקלינן וטרינן אי נשי חייבי בבהמ"ז מדאו' או מדרבנן, ובעי למפשט מהא דאשה מברכת לבעל', אלמא דאו' היא? ודחי, דלמ' באכל שיעור' דרבנן; ולפ"ז הא דבן מברך לאביו היינו בקטן שחיובו מדרבנן; אבל למה דקיי"ל דאשה חייבת בבהמ"ז מדאו', מתוקמ' מתני' כפשוטו בבן גדול ובאכול שיעו' דאו', ותבוא לו מאיר' דשלא בזימון הוא. עכ"ל הר"ן, א"כ זהו בעצמו כוונת הר"ן במגילה במ"ש דהך אוקימת' דברכות דמוקמינן באכל שיעור דרבנן, היינו רק משום אשה מברכת לבעל', לומר שאין אשה חייב' בבהמ"ז מדאו', כוונת זה לפי הס"ד דש"ס

כנגד יום [240], לא תטבול עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר, כשר [25]: ה כל היום כשר לקריאת המגילה [26], ולקריאת ההלל, ולתקיעת שופר, ולנטילת לולב, ולתפלת המוספין, ולמוספין [27], ולוידוי הפרים [28], ולוידוי המעשר [29], ולוידוי יום הכפורים [30], לסמיכה [300], לשחיטה [31], לתנופה [32], להגשה [33], לקמיצה, ולהקטרה [34], למליקה, ולקבלה [35], ולהזיה [36], ולהשקיית סוטה, ולעריפת העגלה, ולטהרת המצורע [37]: ו כל הלילה כשר לקצירת העומר, ולהקטיר חלבים

---

240)*עי' בהקדמתי לטהרות סי ע' : 25)*לאו כבר מחשב יום, רק לכתחיל' אסו' מלאין הכל בקיאין בו עד שיכוין הקמ' : 26)שקיים לקרותה ביום ובליל' : 27)הקרבת קרבן מוסף : 28)*פר העלם דבר של צבור כששגגו הסנהדרין והתירו איסור כרת שמביאין הצבור פר, וכ"כ פר כהן המשיח כששגג כנ"ל [עי' פ"א .27] שמביא פר, שניהן צריכין סמיכ' בב' ידים על ראש הקרבן קודם שחיט', ומתוודין עליהן החטא שחטאו : 29)בערתי הקודש מהבית [עי' מעשר שני פ"ה מ"י] : 30)*שסומך כה"ג ידיו על פרו ומתודה עליו חטאותיו ; וכ"כ סומך ידיו על שעיר המשתלח ומתוודה חטאות הצבור : 300)*שכל קרבנות היחיד שיקריב חובה או נדבה , סומך ידיו על ראשו קודם שחיט' [חוץ מבכור מעשר ופסח במנחות דצ"ב] ; והלכה למשה מסיני דאין סמיכה בקרבנו' צבור רק בשעיר המשתלח ופר העלם דבר של צבור, שבאלו הב' ג' מהסנהדרין סומכין עליו זא"ז [שם] . וכל הסומכין מתוודין, על חטאת ואשם החטא שחטאו , ועל עולה עון עשה ול"ת שניתק לעשה [כיומא דל"א] , ועל תודה ושלמי' אומ' דברי שבח להקב"ה : 31)של הקרבנו' : 32)*שמניף העומר ; וכמו כן חזה של שלמים קודם שנותנה לכהן, צריכה תנופה, דהיינו מוליך ומביא, מעלה ומוריד : 33)*מגיש המנח' לקרן מערבית דרומית של מזבח , ואח"כ קומץ [ומ"ש רתוי"ט דהגשה כשיר' בזר כענין שחיטת קרבן, תמוה מאוד שהוא אמוו"ב נגד גמ' ערוכה [סוטה דיד"ב] דאמרי' וזאת המנח' הקרב אותה בני אהרן, בהגשה הכ' מדבר וכ"ע] : 330)קמיצת המנח' : 34)*הקטרת הקומץ : 35)*קבלת דם הקרבן במזרק : 36)הזיית דם הקרבנות על מזבח החיצון ; או בפנים לקרבנות שצריכים כך : 37)בב' צפרים : 38)של

תיבה. לוקחין מטפחות[3], מטפחות לוקחין ספרים[4], ספרים לוקחין תורה. אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים, ספרים לא יקחו מטפחות, מטפחות לא יקחו תיבה, תיבה לא יקחו בית הכנסת, בית הכנסת לא יקחו את הרחוב[5], וכן במותריהן[6]. אין מוכרין את של רבים ליחיד, מפני שמורידין אותו מקדושתו, דברי רבי יהודה (ס"א ר"מ) אמרו לו, אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה:

ב אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי, שאם ירצו

בתעניו'], אקראי בעלמא הוא [קנ"ד]: [2])*ר"ל ארון הקודש [או שולחן שקורין ינ'ין]. מיהו ארון הבנוי בכותל כעין שלנו, י"א דאין לו רק קדושת ביה"כ [קנ"ד ס"א]; וה"ה כל כלי ביה"כ, וספסלין ופרוכת, רק קדושת ביה"כ יש להן [קנ"ג מג"א ט"ו, וקנ"ד ו']. ודוקא ביה"כ של כפרי' כנ"ל; אבל של כרכים, כיון שנבנה לצורך רבים דאתו לשם מעלמא, אסור למכרה כלל; ואפי' של כפרי', אם לא יבנו אחרת תחתיה, אסור למכרה [קנ"ג ס"ז]. ונקרא כפר כל מקום, שאין מתקבלין שם רבי' להשהות שם זמן מה, כגירוד [מעססע בל"א] ובדומה [מג"א שם סקי"ג]. מיהו האידנא, אפי' של כרכים כמכר בז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, ודוקא כשבנוה משלהן [שם סקל"ז]; וכל שז' טובי' מוכרין בפרסום והקהל שותקין, הו"ל כאילו עמדו שם [שם ס"ז]. ובסתרו ישנה לבנות חדשה, מותר למכור אבני' ועצי' של הישנה שנסתרה אפי' לדבר חול, אבל רק בז' טובי' ובמעמד הצבור 4
[שם סקכ"ז]: [3])[מאַכטעלכען] של ס"ת: [4])*ר"ל כל שכתוב כל קודש לבדו; וכ"כ ס"ת שיש בו טעו' [י"ד רפ"ב י"ח, וכ"כ הרמב"ם פ"י מס"ת, ונ"ע אם לכל מילי דינה רק כחומשין] וכן נביאי' וכתובי'. אמנם ספרים הנדפסי', י"א דקדושתן כנכתב [ט"ז י"ד רע"א סק"א, ורפ"ב סק"י; ומג"א ל"ח ל"ב כ"ז, וקנ"ד י"ד, ורפ"ד, ושל"ד ט"ז וי"ז; ותשו' מ"ב סכ"ט, ותשו' מנחם עזרי' נ"ג]; וי"א דבשעת הדחק מותר לשום מטתו בחדר שמונחים שם ספרים הנדפסים [תשו' חו"י ק"ו וקפ"ד], ובאפשר יכסם במטפחת: [5])ובז' טובי' במעמד הצבור, הכל שרי [קנ"ג]: [6])*בגבו מעות לצורך קדוש' א', וקנו והותירו, אסור לשנות המותר לדבר אחר; דאע"ג דהזמנה לאו מלתא? היינו לענין שיהי' קדושה גמור' עליהן, אבל מכל כדרו, קיי"ב שיהיו לדבר שהקדישן [ט"ז שם סק"ב]; עוי"ל דעכ"פ

פרק ג בני העיר שמכרו רחובה של עיר, לוקחין בדמיו בית הכנסת [1]), ב״ה, לוקחין תיבה [2])

אבל למה דקיי״ל דחייבת בבהמ״ז מדאו׳, בבן גדול איירי ; וכ״כ הרשב״א בחידושיו **אח״כ** עיינתי במלחמו׳ לרמבן ברכות [שם] וראיתי שכ שם דמה דאמרי׳ התם קטן בר חיובי הוא גרם׳ מוטעת היא ולא גרסי׳ נה כלל . א״כ אין כאן מקום לקושית הגאון מהרע״ק כלל . **וראיתי** עוד שם ברמבן שדחה דברי הירושל׳ דמוקי לה בעונה אחריהן ; וא״כ צ״ע כמי על דברי ע״ר שליט״א שרצה לקשר דברי הרמבן עם הירושל׳ ; ותמוה הרי הרמבן עצמו דחה דברי הירושל׳ ? **השבתי** לבני הרב שליט״א, אתה הבולע אחד הכמוסות . אני את כפשי הצלתי דאטו לא ידענ׳ דרמבן לא ס״ל בשליטות כירושל׳ ? ולמה הבאת ממרחק לחוך להוכיח דרמבן לא מוקי לה כירושל׳, הרי שלך לפניך, נדבריכו גופן מוכח כן, דהרי הרמבן מוקי לה בבן גדול והירושל׳ מוקי לה בעונה אחריהן, וא״כ ע״כ בקטן איירי? אמנם אמרתי רק דרמבן בשיטת הירושל׳ קאמ׳ לה, דס״ל לתרווייהו׳ דהך דבן מברך לאביו באכל שיעור דאו׳ איירי, רק דירושל׳ מוקי לה בעונה אחריהן, ורמבן מוקי לה בבן גדול ; ולא הבאתי הירושל׳ רק להוכיח מכי׳ דמסתמ׳ לא פליגי בבלי וירושל׳ בגוף הדין, דהרי לירושל׳ אף דס״ל כשים בביהמ״ז דרבנן, ע״כ ודאי ס״ל דקטן אינו מוציא אפי׳ לאוכל שיעור דרבנן, דאל׳ כ ל״ל לאוקמ׳ בעונה אחריהן, לוקמא באכל שיעור דרבנן אע״כ דס״ל לירושלמי׳ דאף לאוכל שיעור דרבנן אינו מוציא הקטן, והרי אפשר לפרש דגם גמ׳ דלן כבבלי ס״ל כן. וזה כרמבן. **וא״כ** כפא דהייתי׳ כגרא בגווה כשרף חרדלא, דאדרבה אדידך בני שליט״א ק׳, דמי כא יודע דאי כיון׳ כשים בביהמ״ז דאו׳, א״כ ודאי האי בן מברך בגדול איירי, ואין כאן מקום לקושית הגאון הנ״ל ; אבל אמינא דאפי׳ כיון׳ דהך איבעיי׳ אי נשי בבהמ״ז דאו׳ או דרבנן לא אפשטא, וכדכתב בקמת הבעל המאור, אפ״ה אין
0 להקשות ארמב״ן מהסוגיא דיש לפרש׳ דס״ל כרמבן דקטן אינו מוציא לאוכל שיעו׳ דרבנן . [0]**אמנם** ק״ל, דעכ״פ הכא משמע דאף במצוה דרבנן איכא הנוך [וכ״ה בא״ח ק״ו, ובמג״א שמ״ג], והרי בשם חגיגה [ד״ו ע״א] אמרי׳ דהיכא דגדול פטור מדאו׳, בקטן ל״ג בה רבנן? וצ״ל דזה דוקא במצוות דאיי׳ דטריחא מלתא שיעלה הקטן מירושלי׳ להר הבית, וכמו שפטרו חינוך בק״ש, מדטריחא להקילו [כינ״ח ע׳] . או י״ל דדוקא בפטור מדאו׳ מצד שנוי שבגופו ; משא״כ בפטו׳ מדאו׳ מצד המצוה בעצמו׳, קטן חייב, דאל״כ לא יתחנך בה לעולם, רק היכא דטריח׳ מלתא טוב׳ כק״ש הנ״ל, אז במקום נער׳ ל״ג רבנן [בכתובו׳ ד״ס ע״א] : **מ״ה**, ולמוספין כ׳ עלה הגאון הנ״ל וז״ל, כ׳ בחי׳ הרשבא, אף דמוסף לא קרב קודם תמיד השחר ולא אחר תמיד הערביי׳ [עי׳ ר״נ רפ״ת
0 דפסחי׳], מ״מ הכשר דמוספין כל היום, אלא דדבר אחר מעכב ; או דאפשר בדיעבד אם הקדימן לשחר או איחרן לערב כשר . עכנה״ג . [0]**והנה** קול עלה כדף, לכאור׳ משמע מלשון רשב״א זה, דוקא מוספין כשרי׳ בדיעב׳ ולא שאר דברים . אבל המעיין [מנחות דמט״ב] ירקה דעשה דהשלמ׳ לכל הקרבנו׳ אינו פוסל בדיעב׳ ; ואפי׳ לתוס׳ שם [ד״ה תלמוד] דינכ״פ פסול מדרבנן, עכ״פ לא אוקמוה דברי.ס בשעת הדחק . וכן כ׳ רבינו ברטנור׳ [מנחו׳ פ״ד מ״ד] דהשלמו׳ אינו רק למצוה ; ועי׳ עוד [פסחי׳ דפ״ח] במתני׳ שם ודו״ק ; ועי׳ תוס׳ שם דנח״ב] ד״ה העולה ; ועי׳ רמל״מ [פ״א מתמידין ה״ג שהאריך בענין זה] :

פ״ג [1])*דעי״ז מעלין בקדושת הדמי׳, וכן כולן . מיהו קיי״ל דרקוב אין בה שום קדושה, אע״ג שמתפללין בה בתעניות [כפ״ב

השבת[15], מקדימין לשעבר[16], ומפסיקין לשבת אחרת[17].
ובשניו' זכור[18], בג' פרה אדומה[19]. בד' החדש הזה לכם[20].
בה' חוזרין לכסדרן[200]. לכל מפסיקים[21], בראשי חדשים,
בחנוכה, ובפורים[201], בתעניות ובמעמדו'[202], וביה"כ[221]:
ה בפסח[210] קורים בפרשת מועדות של תורת כוהנים[22]

שאר ימי השבוע: [16])ר"ל אז קורין כן בשבת שלפני ר"ח: [17])*ר"ל
מפסיקין מלהפטיר בד' פרשיות, בשבת שאחר ר"ח: [18])*ר"ל בשבת שקודם
פורים, קורין למפטיר זכור את אשר עשה לך עמלק; וזה כדי
להזכיר עניין עמלק קודם למעשה המן שהי' ג"כ עמלקי: [19])*ר"ל
בשבת שאחר פורים קורין פרשת פרה; וזה כדי להזהיר לישראל
להטהר לעשות הפסח בזמנו. וי"א דזכור ופרה דאו' [תרפ"ה]:
[20])מדהוא סמוך לניסן; כדי להזהיר על הפסח: [200])*ר"ל חוזרין
לקרוא למפטיר כסדר הפרשיות המורגל: [21])*ר"ל כל המועדות כשחלין
בשבת מפסיקין בסדר הקבוע בהפטורות, וקורין מעניינו של יום; ובחלין
תוך השבוע בב' וה', מפסיקין בסדר קריאת הפרשיו': [201])*כשחל בשבת
לבני כרכין: [202])*כשחלין תוך השבוע בב' וה', מפסיקין מלקרות פרשת 221
השבוע וקורין מעניינו של יום: [221])*כשחל בשבת מפסיקין מלקרות
פרשת השבוע וההפטור' שלה וקורין מעניינו של יום; אף שדומה
לשאר שבת בעניין מלאכ'; ומכ"ש בשאר יו"ט: [210])בא' בפסח:
[22])*וקיי"ל לקרות בימי פסח, °משך °תורא, °קדש °בכספא, °פסל
°במדברא, °שלח °בוכרא; והוא סי'; דהיינו ביום א' דפסח קורין
°משכו קחו לכם; בב' °שור או כשב כי יולד; בג' °קדש כל בכור;
בד' אם °כסף תלוה; בה' °פסל לך; בו' ויעשו הפסח °במדבר;
בז' ויהי °בשלח; בח' °כל הבכור. וטעם קריא' כזו, הוא, משום
דבראשון, הוא יום אכילת הפסח ולא תותירו ממנו לבוקר, לכן ראוי
לקרות פרשתו בתורה; וביום ב' שהוא זמן ספירת עומר, קורין
פרשת שור או כשב, דכתיב בה וספרתם לכם; ובימי ג' ד' ה' ו'
קורין מענייני פסח, כפי סדר כתיבתן בתורה; ובז' שעברו בו בים,
קורין ויהי בשלח; ובח' קורין כבכל אחרון של יו"ט כל הבכור,
מדכתיב בה ולא יראה פני ריקם, דאז ראוי להזכיר להעם להביא
עולות ראיי' ושלמי חגיגה, דאח"כ אי אפשר להביאן; והאידנא כמי
עושין זכר למקדש. מיהו כשחל יום ג' דפסח בשבת, מקדימין
לקרות פסל ביום ג', מכנזכר בו שבת רק מתחילין מן ראה אתה

יחזירוהו [7], דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים, מוכרים אותו ממכר עולם, חוץ מארבע דברים, למרחץ, ולבורסקי ולטבילה ולבית המים [8]. רבי יהודה אומר, מוכרין אותה לשם חצר והלוקח מה שירצה יעשה: ג ועוד אמר רבי יהודה, בית הכנסת שחרב [80], אין מספידין בתוכו [9], ואין מפשילים [90] בתוכו חבלים [10], ואין פורשין לתוכו מצודות [100], ואין שוטחין על גגו פירות, ואין עושין אותו קפנדריא [11], שנאמר והשימותי את מקדשיכם, קדושתו אף כשהן שוממין, עלו בו עשבי' לא יתלוש [12] מפני עגמת נפש [120]: ד ר"ח אדר [13] שחל להיות בשבת, קורין [130] בפרשת שקלים [14]. חל להיות בתוך

אסו' לשנותן בלי דעת בני העיר [מג"א סק"ה]. מיהו במכר קדושה אחת יש אוסרין לקנות בדמיה קדושה אחרת השוה לה שכשירצו יחזירוה ויש מתירין [שם]: 7)*ואפי' משל רבים לשל רבי' צריך תנאי, דמכיר' בלי תנאי דרך בזיון הוא. אבל אי"ל עכ"פ כשיחזיר' הלוקח, הרי דר בה הלוקח בריבית? י"ל שיהי' התנאי שכשיחזיר' ישיב ג"כ דמי השכירו' בשביל שדר שם: 8)*למי רגלים ובית הכסא. והכי קיי"ל. מיהו במכר בז' טובי' ובצבור, גם זה שרי [קנ"ג ס"ט]: 80)*אע"ג שחרב: 9)*וכשההספד לא' מגדולי העיר או קרוביו, אפי' בישובו מותר [קנ"א ס"ד]: 90)מותחין וגודלין: 10)*וה"ה שאר תשמיש חול אסור שם, רק אורח' דמלתא נקט מצריך להפשלת קבלי' רשת ידים, מפשילין בביה"כ: 100)*דמצאין העופות שם מושבתין, יקננו שם: 11)[דורכגאנג] בלשון יון: 12)לאכלן ולהאכילן לבהמ': 120)*נ"ל דמהש"ס נרא' דקרא קאמ', וה"ק, לא יתלוש מפני עגמת נפש, דאז תולש ומסירן ממקומן, דעי"ז לא יהי' עגמת נפש כל כך, אלא תולש ומניחן במקומן, דאז יהי' ניכר טפי העגמת נפש בהכי'; דאילו כשלא יתלשם, יחשבו שמניח העשבי' עד שהבהמ' תצטרך להן, אבל כשתולשין ומניחן במקומן, יזכרו עי"ז כי המקום קדוש והעשבי' אסורי' ויתעוררו לבכותה. מיהו בבנאוה במקום אחר א"צ לתלוש רק עושין גדר סביב המקום, כדי שישאר בנקיות [קנ"א רע"ז סק"ג]: 13)*הסמוך לניסן: 130)למפטיר: 14)בכי תשא. משום דבא' באדר משמיעין על השקלי' [ברים שקלי']: 15)ר"ל תוך

120

ובשבת במנחה, קורין כסדרן [32], ואין עולין להם מן החשבון [320]. שנאמר, וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו [33]:

פרק ד הקורא את המגילה [1], עומד ויושב [2]. קראה אחד, קראוה שנים [3], יצאו [4]. מקום שנהגו לברך יברך [5], ושלא לברך לא יברך. בשני ובחמישי ובשבת במנחה, קורין שלשה. אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן [6], ואין מפטירין בנביא [6]. הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה [7]: **ב** בראשי חדשים ובחולו של מועד קורין ארבעה [8], אין פותחים מהן ואין מוסיפים עליהן, ואין מפטירין בנביא, הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה [80]. זה הכלל, כל שיש בו מוסף ואינו יום

ויקל: 31)ר"ל לא יקראוהו לג' אנשים: 32)כסדר של שבת הבא:
320)דבשבת חוזר וקורא מה שקרא בב' וה': 33)ר"ל מעניין זמנו:

פ"ד 1)*אחר ששנה מה קורין בכל חג, שונה כאן **האיך** קוראין; והתחיל במגילה, דמגילתן היא: 2)*ר"ל רצה עומד רצה יושב, מיהו ש"ץ קורא דוקא בעמידה, מפני כבוד הצבור [תר"ז]. והקורא בתורה בצבור, אפי' לסמוך עצמו אסור; וי"א דבתורה בצבור אפי' בדיעבד לא יצא בקרא מיושב [קמ"א]: 3)ביחד: 4)*הקוראי' והשומעין; דאע"ג דתרי קלי לא משתמעי, מגילה דחביבה יהבי דעתייהו [י"ז]. וה"ט כמו דברכת כהני' שאומרי' אותה כמה כהני' יחד: 5)*לאחריה; אבל לפניה מצוה לברך. ונוהגין לברך ג' ברכות לפניה, וא' לאחריה, בין ביום בין בלילה [תרצ"ב]: 6)*בב' וה' מפני בטול מלאכ' לעם, ובשבת במנחה מפני הדרשה שדורשים אז [כפי' ר"ן, ועפי' תקכ"ט]: 7)*ר"ל הכהן מברך לפניה, והאחרון מברך ברכה שלאחריה, וכל שאר הקורין לא יברכו כלל, דכולהו חדא מצוה נינהו. והאידנא כל א' מברך לפניה ולאחריה, מגזירת הנכנסין והיוצאין באמצע קריא'. שלא יטעו לומר שאין מברכין על הס"ת רק בברכה א' לפניה או לאחריה [קל"ט]: 8)*כדי שיהי' לסימן דבחוה"מ מותר רק מלאכת דבר האבד; וכמו כן בר"ח נשים נזהרות ממלאכה

בעצרת, שבעה שבועו'[23]. בראש השנה, בחדש השביעי באחד לחדש[24]. ביום הכפורים, אחרי מות[25]. ביום טוב הראשון של חג, קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים[26]. ובשאר ימות החג, בקרבנות החג[27]: ן בחנוכה בנשיאים[28]. בפורים ויבא עמלק, בראשי חדשים, ובראשי חדשיכם. במעמדות, במעשה בראשית[29], בתעניות, ברכות וקללות[30]. אין מפסיקין בקללות[31] אלא אחד קורא את כולן. בב' ובה'

אומר אלי, שלא לשלש בפסוקי' בקריאת שבת; ובימי ד' ה' ו' קורין, קדש, בכספא, במדברא: 23)*ולדידן זה קורין למפטיר; ובס"ת קמא ביום ראשון בחודש השלישי, משום שאז הי' מתן תורה; וביום ב' קורין כל הבכור מטעם הנ"ל: 24)*לדידן קורין זה למפטיר; ובס"ת קמא ביום א' וה' פקד את שרה, דבר"ה נפקדה. וביום ב' קורין
25 בעקיד', כדי שיזכר לנו הקב"ה עקידתו; ולכן קורין ב' פרשיות אלו כסדרן בתורה: 25)*זהו בשחרית, משום שבפרשה זו נזכר עבודת היום, ונשלמה פרים שפתותינו. ובמנחה קורין בפרשת עריות, מפני שכל העם מקובצי' אז והנשים מקושטות, שלא יסתכל בהם ויבוא לידי חטא [כיוונא דיט"ב, כך נ"ל]; ועוד שאין לך חטא שקשה לפרוש ממנו כעריות שילנו תקפו מלשוב, להכי יזכירו להנכשל חומר עונש שישוב. ומפטירין ביונה, לומר שאל יתיאש החוטא, שהרי בני נינוה נתקבלו אף לאחר גזר דין: 26)°שור או כשב; וכמו כן ביום הב': 27)°ביום א' דחהמ"ס כהן קורא ביום השני, ולוי ביום השלישי, וישראל ביום הרביעי, והד' ביום השני וביום השלישי; וכן בכל יום כהן ולוי בספיקא דיומ', וישראל ביום שלאחריו, והרביעי חוזר וקורא כל הספיקא של יום ההוא; ובה' דחה"מ, שהוא הושענא רבה, כהן קורא ביום ה', ולוי ביום ו', וישראל ביום ז', והד' ביום ו' וביום ז' [תרס"ג]. וביום ח' דסוכות שהוא שמיני עצרת, קורין האשכנזי' עשר תעשר, מדאז זמן המעשרות; ובשמחת תורה קורין וזאת הברכה, כדי לסיים המועדות עם ברכת משר"עה לישראל [ר"ן]: 28)*ביום א' כהן קורא ויהי ביום כלות משה עד סוף הפרשה, ולוי וישראל ביום הראשון. ביום ב' כהן ולוי ביום השני, וישראל ביום המחרת; וכן בכל יום. בח' כהן ולוי ביום השמיני, וישראל כל השאר, עד כן עשה את המנורה [תרפ"ד]: 29)עי' תענית פ"ד מ"ג]: 30)*אם בחקותי עד אחר התוכחה. ואנו נוהגין לקרות

ואין מזמנין בשם [21], פחות מעשרה [210]. ובקרקעות [22], תשעה וכהן [23]. ואדם [24], כיוצא בהן [25]: ד הקורא בתורה[260] לא יפחות מג' פסוקים [26], לא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד [27]. ובנביא שלשה [28]. היו שלשתן שלש פרשיות, קורין אחד אחד. מדלגין בנביא [29], ואין מדלגין בתורה [30], ועד כמה הוא מדלג, עד כדי שלא יפסוק המתורגמן [31]: ה המפטיר בנביא הוא פורס על שמע [32], והוא עובר לפני התיבה [33], והוא נושא את כפיו [34]. ואם היה קטן [35], אביו או רבו עוברין על ידו [36]: ו קטן קורא בתורה ומתרגם [37], אבל אינו

לפניהן, או הן עוברין בצד שמאל של האבל, וכל א' א"ל תתנחם מהקב"ה [כסנהדרין יט"א]: 20)ז' ברכות: 21)לומר נברך אלהינו: 210)וכולהו משום כבוד הצבור: 22)שהקדיש, כשרוצה לפדותה: 23)*ר"ל צריך שישומו י', ואחד מהן יהי' כהן; וזה מגזירת הכתוב: 24)*ר"ל אדם שהקדישו שוויו בזמן המקדש, דאז נישום כעבד כמה שוה: 25)*ר"ל צריך נמי שישומוהו ט' וכהן: 260)בצבור: 26)כנגד תנ"ך: 27)*דכשחזרו מבבל נשתכח מהם לשון הקודש, ותיקן עזרא שיתרגמו לעם כל פסוק בלשון ארמי שהורגלו בו בבבל. והאידנא לא נהגו כך מדאין מבינין אותו הלשון, ואין מתרגמין ג"כ בלשון שמבינים, מדאין יכולה להתפרש יפה בלשון אחר בקיצור הראוי, רק בארמית שנתקן מעזרא ברוח הקודש [מ"א קמ"ה]: 28)*ר"ל אפי' רוצה להתרגם ג' פסוקי' יחד רשאי; דבנביא לא קיימי' שידלג, מדאין שם הוראה כבתורה: 29)לקפוץ בקריאתה מענין לענין אחר: 30)שמא יתבלבל ע"י הדלוג; מיהו בענין א', מותר לדלג: 31)ר"ל בין המדלג בתורה בענין א', או בנביא' בב' ענייני', אינו רשאי לשהות בנתיים רק בכדי שישלים המתורגמן תרגומו, דגנאי לצבור שיתיבו בשתיקה: 32)משום דמפטיר 33
אינו חשיבות, עשו לו כבוד זה: 33)*ר"ל שאומר ג"כ השמונה עשרה ☞
אחר פריסת שמע [ובמסכת סופרים פי"ד הלכה ח' יש עוד פי' על זה, שאותו שמפטיר אומר ג"כ שמע של ס"ת, שמוציא הס"ת ואומר שמע ישראל וגו']: 34)*אם הוא כהן; דא' מהכהנים מתחיל, ואחריו מתחילין כולן, וכן כשמסיים הוא, מסיימין כולם: 35)אותו שמפטיר: 36)ר"ל

טוב קורין ארבעה. ביום טוב חמשה [9]. ביום הכיפורים ו' [10].
בשבת שבעה [11]. אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. ומפטיר
בנביא. הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה [110]:
ג. אין פורסין את שמע [12], ואין עוברין לפני התיבה [13],
ואין נושאין את כפיהם [14], ואין קורין בתורה [15], ואין
מפטירין בנביא [16], ואין עושין מעמד ומושב [17], ואין אומרים
ברכת אבלים [18], ותנחומי אבלים [19], וברכת חתנים [20],

[תי"ז]: [80])*אף להוסיפו א': [9])לסימן דמותר רק לצורך אוכל נפש:
[10])לסימן דאסור בו כל מלאכ' בכרת: [11])*לסימן שבשבת חמור יותר מיו"כ,
שחייב בו על כל מלאכ' סקילה: [110])*אף שהוסיפו הרבה לקרות:
[12])*כך נקרא מה שנהגו אז, דאחר גמר התפלה, עומד א', אפי'
מאותן שכבר התפללו [ותוס' מסתפקין בזה], ואומר קדיש וברכו, וברכה
ראשונ' דהיינו יוצר אור עד יוצר המאורות מדאומר בה קדושה, ואח"כ אומר
אבות וגבורות וקדושה [וי"א שגומר כל השמונה עשרה]; ועושין כל זה כדי
להוציא מי שלא שמע קדיש וברכו וקדושה בצבור. ונקרא פורס,
לשון פרוסה, שאינו אומר רק קצת מהמחוייב, דהיינו רק ברכה א'
מב' ברכות שלפני הק"ש; וזה, משום שאמר ברכו [להוציא השומע]
צריך שיאמר עכ"פ ברכה א'. ואכן קיי"ל דסגי שיענו הקהל על
ברכו, ברוך ה' המבורך לעולם ועד, וא"צ שיאמר ברכה ראשונה;
מיהו לפי מנהגינו, עדיף טפי שיפרסו על שמע קודם תפלת ש"ץ
13 בקול, דלהוי כמי הש"ע של הש"ץ על אמירת ברכו של הפורס [ס"ט]:
[13])*נ"ל דלהכי נקט לה בתר פורס שמע, דקמ"ל דאפי' הפורס שמע אין ג
עובר לפני התיבה לומר השמונה עשרה בפחות מיוד: [14])בברכת
כהני': [15])בצבור: [16])טעם כולהו, משום דמילי דקדושה נינהו,
וכל קדושה צריך י': [17])*כך נהגו, כשהוציאו המת ישבו ז' פעמי'
בביה"ק, ואמרו כל פעם קינות והספד, כנגד ז' הבלים שבקהלת;
ובכל פעם שעמדו, אמר א' „עמדו יקרי' עמדו; וקודם שישבו, אמר
„שבו יקרים שבו; ולהכי נקרא מעמד ומושב. ועכשו נהגו רק להעמיד
המטה ג"פ, ביום של תחנון, כדי להבריח המזיקין [י"ד שנ"ח]:
[18])*דכשחזרו מהלויה, עמדו כולם יחד ברחוב, ועמד א' ואמר ברכה
להאבלים [כתובו' ח']: [19])*לאחר הברכה הנ"ל, כל העם עומדין
שורות אחורי שורות, כל משפחה לבד, ואין שורה פחותה מיוד, והאבל עובר

בלבנים לא יעבור [58]. בסנדל איני עובר, אף יחף לא יעבור [48]. העושה תפלתו [49], עגולה [50], סכנה [51] ואין בה מצוה [52]. נתנן על מצחו, או על פס ידו, הרי זו דרך המינות [52]. ציפן זהב [520], ונתנה על בית אונקלי [54] שלו, הרי זו דרך החיצונים [55]: ט האומר יברכוך טובים [56], הרי זו דרך המינות [57]. על קן צפור יגיעו רחמיך [59], ועל טוב יזכר שמך [580], מודים מודים [59], משתקין אותו. המכנה בעריות [60], משתקין אותו [61].

---

49)תפילין שבראשו: 50)כאגוז או כבילה: 51)*שבשיכנס בפתק, אפשר 52
שיכה ראשו באסקופה בלי דעת, וירלץ התפילין את מוקו: 52)°שתגן
עליו בשעת הסכנה, דהרי דוקא תפילין מרובעת הלמ"ם [ל"ב סל"ט].
מיהו מין לא הוה כנסיפא, מדאין קראים מקפידין שיהיו דוקא עגולות:
52)*ר"ל כמנהג הקראים; דבאמת מלות תפילין של הראש על השער
במקום שמוקו של תינוק רופס, והנקת של יד על הקיבורת כגד הלב 53
[כ"ז]: 53)*ר"ל ליפה הבתים בזהב, דפסול מדרבנן מדאין הבית
רואה האויר [בא"ח ל"ב מ"ח]. ולרשי ולר"ב ור"ן ממידי שחיפה הפרשיות
בזהב; ותמהני א"כ מין גמור הוא, דהרי עוקר המלוה לגמרי, דהרי בתים מינוד
הלמ"ם [בשבת כח"ב] ועי' ב"י בטור ל"ב? ותו למה נקט זהב, מ"ש זהב משאר?
אינ"כ דטעם הפסול משום שאין הבית רואה את האויר, וקמ"ל שפיר זהב, אינ"ג
דבסוכה ולולב אמרי' כל לנאותו לינו חוצץ [בסוכה דלז"א]? התם במולתא
דתליא בנגיעת גוף בגוף אחד; אבל הכא לריך להיות גלוי כגד האויר, והא
מבוכה הוא. וכ"ש בחיפה הבית בשאר מיכים או [לאקק] יגב כשים בו מום ינל
הבית פוסל, כך נ"ל [ויבכב"ל]: 54)ר"ל או שלבש התפילין על [אֶרמעל]
של בגדו; וכוונתו כדי שיראה לכל אות שעל ידו: 55)*קרוב למינות
שמדקדק במלות בהפך ממה שקבלנו, דלדידן בית של ראש מלוה לגלות
והוא מלפן בקשוטי זהב; ושל יד רשאי לכסות [כ"ז], והוא דרש
והי' לאות ומגלן. אבל מין לא הוה, די"א דאינו קונן
[מג"א כ"ז ה' ו' ח']: 56)*לדיקים: 57)*דדבריו משמע כמי אלהי'
טובים, כאילו ק"ו יש ב' רשויות [תוס']; 58)*שאמרת שלך תשלק,
כן תרחם עלינו; והרי דובר שקרי', דאף דרחמיו על כל מעשיו,
עכ"פ אין זה טעם המלוה, רק גזירה היא מלפניו, וטעם המלות
בשגב משכל אנושי: 580)*גם זה שקר, הלריך לברך בשמחה גם על
הרעות, שבלתי ספק יתגלגל ממנה טוב בעלם: 59)מחזי כמודה לב'
רשויות: 60)*שמפרש הפסוק לא תגלה ערות אביך, דר"ל לא תגלה
קלון אביך; וכן בולם: 61)*שמגלה פנים בתורה שלא כהלכה.

פורס על שמע, ואינו עובר לפני התיבה[38], ואינו נושא את כפיו[39]. פוחח[40], פורס את שמע ומתרגם, אבל אינו קורא בתורה, ואינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו[51]. סומא פורס את שמע[42] ומתרגם, רבי יהודה אומר, כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע[43]: ז כהן שיש בידיו מומין[44] לא ישא את כפיו[45]. רבי יהודה אומר, אף מי שהיו ידיו צבועות אסטים ופואה[46], לא ישא את כפיו, מפני שהעם מסתכלין בו[47]: ח האומר אינו עובר לפני התיבה בצבועין, אף

בשבילו: 37)*וקיי״ל דאין הקטן רשאי להיות קורא בצבור עד שיביא ב׳ שערות; אבל שיהי׳ בכלל הקרואים, י״א דוקא אחר שלישי רשאי ואכן נוהגין דרק להיות מפטיר מותר [מג״א רפ״ב סק״ו]: 38)*דמדאינו בר חיוב, אינו מוציא לאחרים עד שיהי׳ בן י״ג שנה ויום א׳; ובתפלת ערבית תלוי במנהגא [שם סנ״ג סקי״ג]: 39)*יחידי; דגנאי הוא לצבור שיהיו כפופין לברכת קטן. וקיי״ל דאפי׳ בן י״ג שנה, כשלא הביא ב׳ שערות אינו נושא כפיו רק עם כהני׳ אחרי׳ [קכ״ח סק״נ]: 41
40)*שבגדיו קרועין מאד ונראה בשרו: 41)*מפני כבוד הצבור [נ״ג]. ונ״ל דכל כבוד הצבור, אין ר״ל כבוד של הצבור שראוי להם, אלא ר״ל הכבוד שחייבין הצבור לכבוד את ה׳, שראוי להיות כראוי. ונ״מ שאינן יכולי׳ למחול [ועי׳ א״ח נ״ג רט״ז סק״ב ומג״א סק״ט]: 42)*אף שבכללה אומר יוצר המאורו׳ והרי לא נהנה מהן? עכ״פ נהנה מהן ע״י שמורוהו אחרי׳ על יד בדרכו: 43)*וקיי״ל כת״ק [ס״ט נ׳]: 44
44)*וה״ה בפניו ורגליו אף שמכוסי׳; רק נקט ידיו לרבותא, דסד״א כשיסתכלו בידים שנושאין לא יסיחו דעתם, קמ״ל. או נ״ל דלרבותא דהיתיר׳ נקט ידיו. דמדנקט טעמ׳ שלא יסתכלו בו, משמע דברגיל בעיר, דליכא חשש שיסתכלו בו, מותר [כנ״י קכ״ח], להכי קמ״ל אפי׳ ידיו, שמגולה מומו להדיא, שרי ברגיל בעירו: 45)*שלא יסתכלו לראות הקידוש ויסיחו דעתם. מיהו בדש בעירו, או במנהג המקום שישלשלו הכהני׳ הטלית על ידיהם, שרי [שם]: 46)*מיני צבעוני׳: 47)*והכי קיי״ל. מיהו אם רוב העיר מלאכתן בכך, או שדש בעירו, שרי [שם]: 48)*באותו תפלה, דקנסוהו ומספק באותה תפלה במנהגי עע״ז:

מתיר [76]. רבי אליעזר אומר, אין מפטירין בהודע את ירושלים [77]:

סליק מסכת מגילה

מסכת מועד קטן

יום ח

פרק א משקין בית השלחין [1] במועד [2] ובשביעית [3], בין ממעיין שיצא בתחילה [4], בין ממעיין שלא בתחילה [5]. אבל אין משקין [500] לא ממי הגשמים [6], ולא

דשאי לצרפן לפסוקי' שלמעלה ושלמטה: [75]*שלא יעיינו בה העם: [76]*והכי קיי"ל: [77]*הוא פרשה שביחזקאל, דכתיב בה אביך אמורי ואמך חיתית, דמשמע שעיקרן ושרשן רע, וזה בזוי טפי לישראל, ואין ראוי לפרסמו דקיימי' לכבוד ישראל:

פ"א [1])שדה שצמאה למים שאינה מסתפקת בגשמים, שאם לא ישקנה תתקלקל: [2])*בחוה"מ; דמלאכת דבר האבוד שרי אבל שדה הבעל, דהיינו שמסתפקת בגשמים, אסור להשקותה [תק"ו]: [3])*אף שאסור בעבודת קרקע, עכ"פ השקה רק מדרבנן אסור, ומשום הפסד התירו [וי"א דבשביעי' אפי' בית הבעל שרי]: [4])*ר"ל אפי' מעיין שהתחיל עתה לצאת, לא קיימי' שילטרך לתקן גדותיו, והרי טרח' אסור בחוה"מ אפי' בדבר האבוד: [5])אלא שילא כבר והוא ישן ומתוקן: [500])בחוה"מ: [6])*שנקוו; ואפי' ממשיכן ברגל דליכא טרח', אסו', דגזרי' אטו קילון, שיש בו טרח'; אבל בשביעית אפי' טרח' שרי, מדקיל לענין כל מלאכה שאינו עבודת קרקע: [7])*מים שנבור

האומר מזרעך לא תתן להעביר למולך, ומזרעך לא תתן לאעברה בארמיותא [62], משתקין אותו בנזיפה [63]:

י מעשה ראובן [64] נקרא ולא מתרגם [65]. מעשה תמר [66] נקרא ומתרגם [67]. מעשה עגל הראשון [68] נקרא ומתרגם [69], והשני [70] נקרא ולא מתרגם [71]. ברכת כהנים [72], מעשה דוד ואמנון [73], לא נקראין ולא מתרגמין [74]. אין מפטירין במרכבה [75]. ורבי יהודה

☞ 63)°שאומר שפי' הכתוב הוא. שלא יבעל ארמית שתוליד בן למולך: 63
63)*דבפירושו זה מיקל בשאר עממין שאינן ארמיים העובדין למולך. מיהו אם יתרגם שלא יבעל בת כל עכו"ם, באמת שרי [וכן תרגום כוונת יונתן בן עוזיאל סוף אחרי; ומוכרח לפענ"ד כדבריי, דאם פי' הקרא כפשוטו לבד, שלא יעביר בנו למולך, מה לקרא זה בין העריות. ולצרוך יערך אדם, זה פי' הברייתא בש"ס, תנא בישראל הבא על הכותית הכתוב מדבר; ור"ל בניתותא, דבהכי ג"כ איירי הקרא, אף דוודאי פשטותי' במעביר בנו למולך איירי, ודמחייבו כרת]: 66

☞ 64 וישכב את בלהה: 65)דקיישי' לכבודו וכבוד יעקב אביו: 66)*עם יהודה [ונ"ל דנקט תמר? — שהיא גרמה, ומשא"כ בלהה]: 67)*דשבק יהודה הוא שהודה, ובפרט שלא הי' חטא כל כך ככבלהה, שהיתה אשת אביו שחייב לכבדו עכ"פ, ועדיין הי' אביו קיים [ואע"ג דכל האומר ראובן חטא טועה [שבת נה"ב] ? י"ל דעכ"פ השומע יטעה]: 68)קום עשה לנו 69

☞ אלהים: 69)*דניח' לישראל שיתביישו ויתכפרו. או נ"ל ע"פ מ"ד [יב"ז דה"א] דלא אירע העגל רק כדי להודיע שאפי' לחטא קשה כעגל יש כפרה בתשובה; א"כ זהו פי' מ"ש הכא, כ"ש דניח' להו דאע"ג שחטאם כבד הו"ל כפרה: 70)ר"ל מה שסיפר אהרן למשה האיך נעשה העגל: 71)*מדכתיב ויצא העגל הזה ויטע' השומע שיצא מעצמו [ולתוס' מעשה עגל השני, היינו גם הפסוק וירא משה וגו' כי פרעו אהרן וגו', דלא מתרגם משום כבוד אהרן]: 72)*מדכתיב בה ישא, והרי כתיב כי לא ישא פנים; ואע"ג דהתם אפני אדם קאי [בתוס' בר"ה יז"ב] ? עכ"פ השומע יטעה: 73)ר"ל היכא דכתיב 74

☞ בן דוד; ומשום יקרא דדוד: 74)*במשנה שבש"ס ובריף ורא"ש ורמבם [פי"ב מתפלה] הכי גרסי', נקראין ולא מתרגמין; וכן מוכח. דלפי גרסתינו ק' וכי ס"ד שלא יקראו כלל פרשה א' שבתורה? מיהו בירושלמי קאמ' להדיא בברכת כהני' לא נקרא, דקאמ' מ"ט? לברכה ניתנה ולא לקריא'? ואפשר דרק לקוראן לבד אסר הירושלמי, אבל

משדה האילן ומשדה הלבן [24] שלא כדרכו [25] במועד ובשביעית , °והכ״א משדה האילן [26] כדרכו , ומשדה הלבן [27] שלא כדרכו [25]. ומקרין את הפירצה [28] במועד [29]. ובשביעית בונה כדרכו : ה רבי מאיר אומר, רואין את הנגעים בתחילה [30], להקל [31] אבל לא להחמיר [32], והחכמים אומרים לא להקל ולא להחמיר [33]. ועוד אמר רבי מאיר [34], מלקט אדם עצמות אביו ואמו [35] מפני ששמחה היא לו [350], רבי יוסי אומר אבל הוא ל״ו. לא יעורר אדם על מתו [36], ולא יספידנו [37], קודם לרגל שלשים יום [38] : ו אין חופרין כוכין [39], וקברות [40]

מפסידי׳ השדה : 24)שדה תבוא׳ : 25)שמשקה באופן לידתו :
26)דהפסדו מרובה : 27)דהפסדו מועט : 28)*ר״ל כשנפרץ כותל
גינתו מותר לסדר שם אבני׳ זע״ז בלי טיט כעין קיר סביב : 29)*אבל
כותל חצרו בונה כדרכו מפני הגנבי׳ ; וה״ה בנוטה כותלו לפול סותר 30
ובונה כדרכו, מפני הסכנה [תק״ט] : 30)*ר״ל אפי׳ בתחל׳, שעדיין ☞
אין שום טומ׳ עליו, אפ״ה מותר לראות הנגע, דאפשר שישמח כשיאמר
לו שא״ל הסגר [כך נ״ל. מיהו בשם מהמ״ע דל״ג בתחלה, וכן משמע מרש״י
ור״ב ; ובירושלמי גרס לה] : 31)דאם רוא׳ הכהן שהוא טמ׳ , ישתוק,
שלא יצטער לצאת חוץ למחנה ביו״ט : 33)דאסר לכהן לשתוק ; 35
להכי מועד שלא יראנו : 34)קולא אחרת : 35)*דכך הי׳ דרכם, ☞
מתחלה קברו במקום לח ועמוק , כדי שיתעכל הבשר מהר ; ואחר
שנתעכל, מלקטין העצמות, ומקברן במקום נכבד בארון [כשמחות פי״ב] ;
וקאמר הכא דמותר במועד [ואף דאסור לפתוח הקבר לבלי לנוולו [כב״ב
קנ״ה] ? הכא דנתכוונו שם על מנת לפנותו משם שאני . וגם משום יקרא
הדין ליכא [כי״ד שכ״ג] ? דלאחר י״ב חודש ליכא חשש דין ; ושמואל שנתירא
מהדין [כחגיגה ד״ב] ? תוך יב״ח הוה [כשבת קנ״ב] : 360)*ר״ל מדשמחת
הרגל עליו אינו מצטער כל כך כשילקטם, וגם אינו קייב להתאבל: 36
אז מה״ט [ודלא כר״ב דפי׳ כס״ד דש״ס] : 36)*ר״ל לא יעורר ספדן ☞
את אדם על מתו , בשיעורר הספדן קנות המשברין הלב , כדי 37
שיתעורר זה להזכיר א״ע ממתו ויבכה : 37)*שהספדן , מספר בשבח ☞
המת [ונ״ל דתרווייי׳ רבותא קמ״ל, מיגורד אף שאינו זוכר דבר מהמות, וספדן 38
אף שאינו מקונן רק מספר בשבח המת] : 38)*אפי׳ בזה״ז דליכא קשש ☞

ממי הקילון[7], ואין עושין עוגיות לגפנים[8]: ב רבי אלעזר בן עזריה אומר, אין עושין את האמה[9] בתחילה[10] במועד[11] ובשביעית[12], °וחכמים אומרים עושין את האמה בתחילה בשביעית, ומתקנין את המקולקלות[13] במועד. ומתקנין את קילקולי המים שברשות הרבים[14], וחוטטין אותן[15], ומתקנין את הדרכים, ואת הרחובות, ואת מקואות המים, ועושין כל צורכי הרבים[16], ומציינין את הקברות[17], ויוצאין אף על הכלאים[18]: ג רבי °אליעזר בן יעקב אומר, מושכין את המים מאילן לאילן[19] ובלבד שלא ישקה את כל השדה[20] זרעים שלא שתו לפני המועד[21], לא ישקם במועד, וחכמים מתירין בזה ובזה[22]: ד צדין את האישות[23] ואת העכברים[230]

עמוק: 8)*גומות סביב לגפן, כדי שיתכנסו שם הגשמים; ואסור בחוה"מ משום טרח': 9)שיחפור [גראבען] להמשיך המים להשדה: 10)ר"ל כשלא היתה עדיין, אסור לעשותו: 11)משום טרח': 12)דנרא כעודר שדה לזריע', דאסור בשביעי': 13)כשנתקלקל האמה ע" רפש: 14)ניכורות של מים שבר"ה שנתקלקלו אף שאין רבים צריכי' להם בחוה"מ מותר לתקנן: 15)*לנקותן, אף שאין קלקולן מעכב מרוצת המים [כך נ"ל]: 16)*היינו שהוא צורך לגוף האדם, ואינו מעשה אומן. מיהו לבנות ביה"כ שרי, מדהוא דבר האבד [מג"א תקמ"ד]: 17)*שמפכו סיד כמוח — סמוך לקברים סביב, לסימן שיתרחקו הטהורים: 18)*שהלכו ב"ד שלוחין לעקר הכלאים מהשדות. ומשלקים אותן במועד, דאז כשכרי' בזול, מדבלא זה בטלין. ואף דבט"ו אדר יוצאין על כלאי' ומתקנין הדרכים [כפ"א דשקלים]? כאן בבכיר כאן באפל; ותקון דרכי' נמי, מדנתקלקלו ע"י עולי רגלי' הרבי', צריכי' לחזור ולתקנן: 19)מים שנתכנסו תחת אילן זה, ימשכוהו לאילן אחר, דליכא טרח': 20)*אם לא בשדה לחה ונתיבשה [תקל"ז]: 21)*ר"ל אפי' זרעים שבבית השלחין, שלא הורגלו לפני המועד להשקותן, דאז לא פסדי כשלא ישקים במועד: 22)*להשקות כל השדה; ובזרעי' אפי' לא שתו, ואפי' שדה הבעל, דהרווחה יתירה שרי. והלכה כרא"ש [שם]: 23)[מוילוואורף]: 230)דשכיחן

גרושתו [49]. ועושה אשה תכשיטיה [490] במועד, ר' יהודה אומר לא תסוד [50], מפני שניוול הוא לה [51]: ח ההדיוט [52] הופר כדרכו [520], והאומן [53] מכליב [54]. ומסרגין [55] את המטות [56], רבי יוסי אומר אף ממתחין [560]: ט מעמידין תנור וכירים [57] וריחים [58] במועד, רבי יהודה אומר אין מכבשין את הריחים בתחילה [59]: י עושין מעקה [500] לגג ולמרפסת [60], מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן. שפין את הסדקין [62], ומעגילין אותן במעגיל' [63], ביד וברגל [64], אבל לא במחלצים [65]. הציר [66] והצינור [67]

קדוש הלבנה שאינה רק מדרבנן, ולא כתיב גבה שמחה בקרא, מכ"ש דשרי ביו"ט. ויש שרצו לאסרו לקדשה בשבת ויו"ט, ומשום שנראה ומברך על מה שחוץ לתחום כמ"ש האחרונים; ואני בעניי לא הבנתי, מ"ש מרעמי' וברקי' שמברכין עליהן בשבת ויו"ט? ותו דהיכן מצינו כדבור איסור לברך על מה שהוא חוץ לתחום, והרי אפי' כיון' יש תחומי' למעל' מי', מותר אפי' לשתות ממי גשמים, מדמייא ניידי ולא קנו שבית' [בעירובין מו"א]; ה"נ הלבנה ואורה מינך ניידי תמיד, כ"ש דמותר, דמצוה לאו להנות נתנו [בר"ה דכח"א]. אבל באמת יש טעם אחר בדרך הנעלם. — ועכ"פ ביש רק חשש קל שלא יוכלו לקדשה אח"כ, שרי לקדשה בשבת ויו"ט, ולא להחמיץ המצוה]: [49]שאינו שמח עמה כל כך: [490]שתתקשט, או שתתן כחול על עפעפיה: [50]לא תמשח בשרה בסיד כמוק להשיר השערות: [51]אף שמתקשטת אח"ז, מצטערת עכשו: [52]שאינו מהיר בקייטות: [520]*מה שצריך למועד: [53]שיודע להוציא מלא מחט כאחת, ולכוון אימרא [זוים] בל"א: [54]עושה תפירה עקומה כשיני הכלב: [55][פלאֶכטען] בחבלים: [56]שולי 560 ☞ המטה שצריך למועד: [560]*נ"ל דר"ל לא מבעיי לסרג, דהיינו שתי וערב, דשרי, מדלא סגי בלא"ה, והרי צריך לו במועד; אלא אפי' למתוח החבלים שנתרפו, דאפשר לממלויי במאני, אפ"ה מותר; והכי קיי"ל [קמ"א]; ובשם ל"ג אף: [57]להסיק או לבשל בו ביו"ט [תק"ח]: [58]ריחים של יד לטחון ליו"ט: [59]לעשות חדודין על פני אבן ריחים חדש, כדי לטחון בו: [590][גאַללעכדער]: [60]*[אלטאן], והוא כעין תקרה שבולטת מאמצעית הכותל לרוח החצר, ונכנסין לו מחדרי העליי'; ומותר לעשות לו מעקה סביב דהה"מ מחשש סכנה: [62]סותמין בטיט הסדקין שבתקרה שלא ירד הדלף לבית: [63]שמגלגל בעץ עגול על טיט הטוח על התקרה, להחליקו: [61]*ר"ל

במועד 400). אבל מחנכים את הכוכין במועד 41), ועושין נברכת 42) במועד, וארון 43) עם המת בחצר 44). רבי יהודה אוסר, אלא אם כן יש עמו נסרים 45): ז אין נושאין נשים במועד, לא בתולות ולא אלמנות, ולא מייבמין, מפני ששמחה היא לו 48). אבל מחזיר הוא את

שיתן להספדן מעות שבידם לעלות לרגל, ויתעכב מלעלות [וכמעשה דמייתי הש"ס], אפ"ה איכא למיחש שיתן לו המעות שבידם ליו"ט, [ועי' ש"ס דח"ב תוס' ד"ה דקא. וזה כלפענ"ד פי' מלת "תוריד" שכתב הר"ב]. מיהו קיי"ל דאפי' בקרוב אסור לספדו, שלא יצטער ביו"ט עי"ז. מיהו במת תוך ל' לרגל, או שמע אז שמועה קרובה, מותר לספדו אז [א"ח תקמ"ז, וי"ד שמ"ו]: 39)*הוא כמין ארגז [שובבע] בל"א שבכותל מערה, לקבור בו המת: 40)בבניין: 400)ודוקא שלא לצורך המועד: 41)שמקצר או מאריך הכוך העשוי כבר, דזה אינו טרחא כל כך: 42)*לראב"ד ר"ל קבר, כמו שעושין בזמנינו, שאין בו טרח' כל כך ככוכין. ולרש"י ר"ל גומא שעושין בחצר שיזלו לתוכן השופכין. ולתוס' ר"ל נברכת כובסין, שעושה לצורך המועד [כפ"ג מ"א], ואיידי
44 דמיירי לעיל בקבירה, נקט לה הכא: 43)*ר"ל דעושין דרישא קאי נמי אהא, דעושין ארון עם ואצל המת בחצר: 44)*ר"ל דוקא בחצר שהמת שם מותר לעשותו, דאז ליכא חשש מראית עין, לחשדו שעושה מלאכה אחרת. מיהו לאדם מפורסם, שרי בכל מקום; ובזמנינו הכל מוחזק מפורסם [תקמ"ז]: 45)*לעשות נסרים יש טרח' יתירה. ואף דאפי' יו"ט שני כחול שוייוהו לגבי מת [כביצה דו"א]? עכ"פ קול הנסירה הו"ל פרסום גדול; ותו דנסרי' מנוסרין שכיחי טובא
46 וא"כ לחלל יו"ט עבורן. מיהו קיי"ל דבח"ל בצנעא שרי בפרהסיא [שם]: 46)*דאין מערבין שמחה אחרת בשמחת הרגל. [ומה"ט רצו להוכיח, דאין לקדש לבנה ביו"ט [כא"ח תכ"ו]. ולולא מסתפינא נ"ל דלא מסתבר, דא"כ כל שמח' יהי' אסור ביו"ט, אע"כ כיון דהא דאין מערבין שמחה בשמחה מבניין ביהמ"ק ילפינן [כמ"ק דט"א], א"כ דומיא דבוותי' בעינן, דהוה שמחה יתירתא כיום שנבראו בו שמים וארץ [כמגילה י' ע"ב], וה"ה אשה דהוה נמי שמח' יתירתא. שמחת קיום המצוה, ושמחת הנאת הגוף; משא"כ יין דכתיב נמי גבי' שמח', ויין ישמח לבב אנוש, אבל אינו רק הנאת הגוף אבל לא קיום מצוה דאוריי', להכי לא די שלא נאסר ביו"ט, אבל מצוה מד"ס לשתותו ביו"ט [כפסחים קט"א]; וכ"כ נטילת לולב, דכתיב גבי' ושמחתם לפני ה' אלהיכם, אבל ודאינו רק מצוה ולא הנאת הגוף, כלעניננו יצליח; ולא תימא דוקא הנך דלא אפשר מקודם, אלא אפי' כל מצות התורה שנותנין שמחה בלב המקיימן, כמ"ש שש אנכי על אמרתיך, עכ"פ ודאין בהן גם הנאת הגוף. שרי לקיימן ביו"ט. ומכ"ש

שלא יחמיץ [8]) : ג מכנסים אדם פירותיו מפני הגנבים [21]), ושולה פשתנו מן המשרה [13]) בשביל שלא תאבד [130]), ובלבד שלא יכוון את מלאכתו במועד [14]), וכולן אם כוונו מלאכתן במועד, יאבדו [15]) : ד אין לוקחין בתים עבדים ובהמה, אלא לצורך המועד [150]), או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. אין מפנין [11]) מבית לבית [160]), אבל מפנה הוא לחצרו [17]). אין מביאין כלים מבית האומן [18]), אם חושש להם [19]), מפנן לחצר אחרת [20]) : ה מחפין את הקציעות בקש [23]), רבי יהודה אומר אף מעבין [24]), מוכרי פירות כסות וכלים, מוכרים בצנעה לצורך המועד [25]). הציידין [26]), והדשושות [27]), והגרוסות [28])

אף דהפסדו מועט משמן, אפ"ה שרי ר' יוסי : [11])ר"ל מכסהו בכשרים : [12])ובאפשר יעשה בצנעא [שם] : [13])*מוציאו מהמשרה : [130])*דדרך לשום הגבעולי פשתן במשרה, כדי שיתרככו, ואח"כ מיבשן בתנור, וסורקן; וכשישהו במשרה ביותר מהראוי, נרקבים : [14])שלא ישהה במזיד מלהוציאם עד המועד : [15])*ב"ד מפקירין הדבר שעשה; ונעשה מלאכת אחרים משמתין ומלקין אותו [שם] : [150])*וקמ"ל הנהו, אף דמפרסם זביניהו, אפ"ה לצורך המועד שרי ללוקחן : [16])*כלים וכדומה; ומכ"ש ליסע מדירה לדירה; ואפי' מדירה כעורה לנאה אסור [160])דרך ר"ה : [17])*ר"ל מותר ליסע מבית לבית בחצר אחת. וי"א דבנוסע מבית של אחר לבית ששייך לעצמו, אפי' דרך ר"ה שרי; וה"ה בנוסע מבית עכו"ם לשכונת ישראל שרי; ויש להקל בזה"ז דאין לנו ר"ה גמור [מג"א תקל"ה סק"א ושם ס"ה] : [18])*אפי' לצורך המועד; שמא יקשהו ושכחן לתקנן במועד, ולהכי אפי' להכניסן בצנעא אסור, ורק במקום פסידא שרי [מג"א תקל"ד סק"ו] : [19])שמא יגנבו : [20])ובאי אפשר, יביאם בצנעא לביתו [שם] : [23])מכסין תאני' יבשים בקש, כדי שלא יתקלקלו במטר : [24])*מותר לכסן בקש הרבה, אף דמחזי כמונן התאני' תחת הקש לאוצר. והכי קיי"ל [תקל"ח] : [25])*להכי נקט הכא מוכרי וכו', לאשמעי' דוקא באומנתן בכך שהן מוכרי כסות וכו' כל השנה, אבל בעה"ב כשמוכר לצורך יו"ט, אפי' בפרהסיא שרי [כמג"א תקל"ט סקי"א]; ומש"כ לעיל מ"ד, נקט אין

והקורה, והמנעול[68] והמפתח[69], שנשברו, מתקנן במועד, ובלבד שלא יכוון מלאכתו במועד[70]. וכל כבשין[700] שהוא יכול לאכול מהן במועד, כובשן[71]:

פרק ב מי שהפך את זיתיו[1] ואירעו אבל[2], או אונס[02], או שהטעוהו פועלים[3] טוען קורה ראשונה[4], ומניחה לאחר המועד, דברי רבי יהודה. רבי °יוסי אומר זולף[5] וגומר[6] וגף[7], כדרכו[8]: **ב** וכן מי שהיה יינו בתוך הבור[9], ואירעו אבל, או אונס, או שהטעוהו פועלים, זולף, וגומר[90], וגף, כדרכו, דברי ר' °יוסי[10], רבי יהודה אומר עושה לו למודים[11] בשביל

מוליך הטיט שבתקרה ביד או ברגל, אפי' מדקדק להחליקו יפה כעין מעגילה שרי: 65)[קעללע], והוא כלי אומנות של בוני חומה: 66)[אנגעל]: 67)חור שבאסקופה שציר הדלת סובב בו: 68)[שלאָסס]: 69)[שליססעל]: 70)דאם ממתין מלתקנם עד חוה"מ, מלפנוי אז ממלאכה, אסור: 700)כדגים, פירות, וירקות, שכובשן במים וחומץ, כדי שיהיו ראויין לאכילה: 71)*דראויין לאכל במועד. וכלל מלאכת חוה"מ עי' בקופת הרוכלין לד 111:

פ"ב 1)*דרך עוצרי זתים שמניחין אותן בכלי הנקרא מעטן, עד שיזועו ויתרככו, ומגיסן ומהפכן היטב עד שיתרככו כולן, ואח"כ טוחנן ומעצרן בבד; ומשהניחן במעטן והפכן ואינו דורכן מהר, מתעפשים ונפסדים; וזה היפך זתיו, ולא יכול לדרכם קודם יו"ט, מדאירעו אבל שאסור במלאכה; ואח"כ בא חה"מ: 02)*ר"ל או שנאנס באופן אחר מלדרכן קודם יו"ט; כגון שחלה או שהי' סבור שלא יפסדו אם ישהה אותם עד אחר הרגל: 3)שלא באו למלאכתו קודם יו"ט, והגיע חוה"מ: 4)*על הזתים בכלי שהם שם, דאז תו לא פסדי; אבל בימי אבלו גם זה אסור ע"י עצמו, דרק ע"י אחרים שרי דבר האבד [י"ד ש"פ]: 5)שופך הזתים בחוה"מ על הבד: 6)שטוחנן שם לגמרי כדרכן: 7)שסותם אח"כ הקביות במגופות:
10 8)*וקיי"ל כר' יוסי [א"ח תקל"ח]: 9)שזב לתוכו היין מהגת:
☞ 90)*שופך היין לקביות עד גמירה: 10)*קמ"ל רישא בשמן אף דהפסדו מרובה, לרבותא דת"ק דאסור כדרכו; וקמ"ל סיפא ביין,

לטהרתו [10] : ב ואלו מכבסין במועד [110], הבא ממדינת הים, ומבית השביה, והיוצא מבית האסורים [3], והמנודה [4] שהתירו לו חכמים [5] וכן מי שנשאל לחכם [6] והותר [7]. מטפחות הידים [11], ומטפחות הספרים [12] ומטפחות הספג [13], הזבין והזבות והנדות והיולדות וכל העולין מטומאה לטהרה [14], הרי אלו מותרין [15], ושאר כל אדם אסורין : ג ואלו כותבין במועד, קדושי נשים [16], וגיטין [17], ושוברין [18], דייתיקי [19], מתנה [20],

---

דש"ס [דיו"ד] אמרי' בפי', דנזיר ומצורע אפי' הי' להן פנאי שרי, שלא ישהו קרבנות ? [וגם בזה תמוהי' שם דברי רש"י [דיד"ב] ד"ה כגון שכתב, דחיישינן שיקריבום ביו"ט; ולמה לא פי' כפשוטו דחיישי' שישתהו בהקרבנות, כמו שפי' בכל דוכתא, [ביצה די"ח, וד"כ ע"ב], וכן פי' רש"י גופא לקמן דיו"ד שם] ? ותו מזה שכ' רש"י, דכשיגלח נזיר וטומאתו שוב אינו משמר נזרו; במח"כ רבינו זה אינו, דוודאי צריך לשמור נזירתו, רק שמגלח גלוח נזירות טומ' ועי' נזיר דטז"ב ותוס' שם דיו"א ד"ה הנה מי שהי' וכו' ? וצ"ע] : 10) *שרגילין לגלח ולכבס בגדיהן. ודוקא הנהו; אבל בשאר אונס בעיו"ט, שאינו מפורסם אנסו, כגון שכבר גילח בעיו"ט, וחזר וגידל, או אפי' הי' חולה בעיו"ט שהגלוח קשה לו, או שהי' שאר אונס, אסור לגלח בחוה"מ. מיהו גלוח שפה מותר אפי' אינה מעכבת אכיל'; וכ"ש דמותר לחוף ולסרוק [שם] : 110) *דכיבוס אסור בחוה"מ כשי' א : 11) *[האנדטוך], שמתלכלך תמיד אף שכבסו מקודם וסמוך ליו"ט; וכ"כ [ווינדעלן] של ילד [תקל"ד] : 12) *הוא מטלית שמניח המתגלח על ברכיו, לקבל שער הנושר; והמטלית זה כמי מתלכלך תמיד, והוא צריך לו במועד, דמיירי באותן שמותרין להסתפר, להכי מותר לכבסו : 13) שמלה שמתנגב בו במרחץ : 14) *שצריכי' להחליף בגדיהן שנטמאו : 15) *לכבס אפי' בפרהסיא, מדאין מתכבס יפה בצנעא; וי"א דאסו' בפרהסיא [מג"א שם]. מיהו בליכא היתירים דלעיל, אפי' כלי פשתן נהגו שלא לכבסן [שם] : 150) *מדהו"ל דבר האבוד; וה"ה שאר דברים שאם לא יתכבס מיד אפשר שיפסד : 16) *דאשה מתקדשת בשטר. וה"ה שטרי פסיקתא, דהיינו תנאי' מותר לכתבן, דשמא יתקרט אח"כ [תקמ"ה] : 17) *שיוצא לשיירא, ואם לא יכתוב הגט, שמא לא יחזור ותתעגן : 18) שממאן לפרוע בלי שובר, ושמא לא יהי' ללוה לפרוע אח"כ : 19) *מתנת שכ"מ ושמא ימות : 20) מתנת בריא דשמא יתקרע;

עושין בצנעה לצורך המועד [29]), רבי יוסי אומר הם החמירו על עצמן [30]):

פרק ג ואלו מגלחין במועד [1]), הבא ממדינת הים, ומבית השביה [2]), והיוצא מבית האסורים [3]), והמנודה [4]) שהתירו לו חכמים [5]), וכן מי שנשאל לחכם [6]) והותר [7]), והנזיר [8]), והמצורע [9]) (והעולה) מטומאתו

לוקחין, דהכהו דהתם אפי' אין המוכר אומנתו למכור, אסור. או דהתם רבות' קמ"ל, דאפי' ליקח בלי אסור מכיר', כגון משכוס, אסו', אע"ג דזבנת קנית [כב"מ כ"א ע"א], עבור' רווח' אינו פסיד': [26])* אפי' של דגים דמכבר שלדין ליו"ט אסור בפרהסיא [מג"א תקל"ג סק"י]: [27]) שכותשין קיטין לדייסא: [28])* שכותשין גריסין לדייסא: [29])* והכי קיי"ל; ודוקא אומן שעושה הרבה ביחד, ולהכי נרא' כעושה לחול; אבל באינו אומן שרי אפי' בפרהסיא [שם]: [30]) ר"ל האומנין נוהגין להחמיר בזה אפי' בצנעא:

פ"ג [1])* בצנעא. ומדינא גילוח וכבוס הוה ככל צורך הלוכי של גוף, דמותר בחוה"מ לצורך המועד [ועי' בקופת הרוכלין בדיני חוה"מ אות ד']; ואפ"ה אסרוהו חכמים כדי שלא ישהנו למועד ויכנס למועד מנוול: [2])* ולא שב עד חוה"מ, או שבא בעיו"ט ולא הי' לו שהות בעיו"ט להתגלח [מג"א תקל"א]. מיהו בהלך לטיול וחזר בחוה"מ, אסור: [3]) באין שהות כלעיל; אף שהיה אפשר לו לגלח שם, אפ"ה מדהיה שרוי בצער לא גילח ולא כיבס: [4]) דהיה אסור בגילוח וכיבוס: [5]) ר"ל שהתירו נדויו בחוה"מ: [6])* על נדרו שנדר שלא לגלח ולכבס, אפי' הי' אפשר לו להתיר מעיו"ט: [7]) בחוה"מ: [8])* שהשלים נזירתו בחוה"מ, שדינו שמגלח ומשליך שערו תחת דוד השלמים שמבשל:
9 [9])* דכשנתרפא ועשה ב' הצפרים, מתגלח וסופר ז' ימים וחוזר ומתגלח; ב' הגלוחי' אלו מותרי' בחוה"מ אפי' הי' לו פנאי [רמב"ם פ"ז מיו"ט].

ודברי רש"י כאן תמוהין, דז"ל, נזיר טמא כשעלה מטומאתו ושוב אינו משמר נזרו ומגלח, עכ"ל. וכפי הנראה לרש"י דהאי "מטומאתו", אנזיר נמי קאי; צ"ע מי דחקו לרבינו לומר כן מה שאינו במשמע הלשון, דא"כ הו"ל "מטומאתן"? ולמה לא פי' כפשוטו, בנזיר טהור שמגלח כשהשלים נזירותו, וכ"כ הר"ן? ואת"ל דלרש"י הוה ק"ל זו ואצ"ל זו הוה, דמה הנשאל לחכם, שאין גלוחו מצוה, והי' יכול להתיר מקודם, כריך ורמנס, אפ"ה שרי, מכ"ש נזיר שהשלים ימי נזירותו בחוה"מ דגלוחו מצוה, ולא היה יכול לגלח מקודם? אע"כ דמיירי בנזיר שמגלח אחר טומאתו, דקמ"ל רבותא אפי' זה שלא נזהר מלהטמא וגרם לעצמו הגלוח בחוה"מ, אפ"ה שרי; והדר נקט מצורע, דלא תימא דנשאל לחכם ונזיר עכ"פ גרמו קצת הגלות ע"י דבורם שקבלו נדר, קמ"ל אפי' מצורע דלא גרם כלל, אפ"ה דוקא באל הי' לו פנאי שרי, וכדמסיים רש"י להדיא; עכ"פ גם זה מאוד תמוה,

גוזרת שלשים[34]. מפני שאמרו שבת עולה[35] ואינה מפסקת[36], רגלים מפסיקין[37] ואין עולין[38]: **ו** רבי אליעזר אומר משחרב בית המקדש[39], עצרת כשבת[40]. רבן גמליאל אומר ראש השנה ויום הכפורים כרגלים[42]. וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא עצרת כרגלים, ראש השנה ויום הכפורים כשבת[43]. **אין** קורעין[44], ולא חולצין[45], ואין מברין[46], אלא קרוביו

סוכות, השבעה וח' ימי סוכות נחשבי' לי"ד ימים, ושמיני עצרת נמי נחשב לז"י, הרי כ"א ימים, ויום שמחת תורה, הרי כ"ב יום, לכן א"צ להשלים אחר יו"ט למנין ל' רק עוד ח' ימים [י"ד שצ"ט סי"א]; ובקבר א' מקרוביו בימי הסוכות, חשבינן יום שמיני עצרת כיום אחד למנין ל', אבל חייב אחר יו"ט בשבעה, ויום שמחת תורה נמנה ג"כ לז' [ש"ך שם ס"ב וסק"ז]. וכל זה בשאר קרובי'; אבל באביו ואמו רק גזירת ז' מתבטלת ע"י שעה א' שקודם הרגל, אבל לא גזירת ל': 35)*למנין ז', מלנוהג בה דברי' שבצנעא, כל שאינו מתפרסם על ידיהן שהוא אבל, כתשמיש, רחיצה, ות"ת [ת']: 36)שאינו מפסיק האבילות לגמרי, מלאין בו שמחה: 37)*שאם נהג קצת אבילות מקודם, ואפי' רק חליצת מנעלים, נתבטלו השבעה; ואפי' שמע בשבת ערב הרגל שמועה קרובה [ושמועה קרוב' היינו תוך ל' מיום הקבורה, ואפי' ביום ל' עצמו [נקה"כ ת"ב], בטלו הז', מלנהוג בו דברי' שבצנעה. וה"ה כשחל ז' שלו בעיו"ט נתבטל גזירת ל', ומסתפר ורוחץ ומכבס סמוך לערב; ובערב פסח לאסור לגלח אחר חצות, יגלח קודם חצות. ובחל ז' בשבת ערב יו"ט, מותר לגלח בחוה"מ או אחר יו"ט; אבל בחל ח' שלו בשבת עיו"ט, יגלח בע"ש או לאחר י"ט, אבל בחוה"מ אסור [שצ"ט]: 38)*דבקברו ברגל, או שמע שמוע' קרוב' ברגל, או שלא היה שהות לחלוץ מנעליו קודם הרגל, אז אין הרגל עולה למנין ז' אבל נחשבי' למנין ל'; אבל יו"ט שני עולה למנין ז' [שם]. מיהו בשמע שמוע' קרוב' בשבת או ביו"ט, ולערב נעשת רחוק', נתבטל האבילות [ת"ב]: 39)*דבזמן המקדש הי' יכול להביא קרבן ראיי' וחגיג' עד ז' ימי' אחר עצרת, להכי אז דינו כרגל: 40)*וכ"ש ר"ה ויו"כ שמפסיקין האבילות ולא יבטלוהו: 42)*וכ"ש עצרת בזה"ז: 43)* וקיי"ל דכולן כרגלי' ומבטלין הז', כשחלץ מנעליו מקודם, ומבטלין הל' כשכלו ז' שלו מקודם [שם]: 44)במועד: 45)*שנהגו להוציא זרוע ימין דרך הקריע' כשהולך 45

ופרוזבלין[21], איגרות שום[22], ואיגרות מזון[23] שטרי חליצה[230], ומיאונין[24], ושטרי ברורין[25], וגזירות בית דין[26], ואגרות של רשות[27]: ד אין כותבין שטרי חוב במועד. ואם אינו מאמינו[28], או שאין לו[280] מה יאכל, הרי זה יכתוב. אין כותבין ספרים ומזוזות במועד[29], ואין מגיהין אות אחת אפילו בספר העזרה[30] (ס"א עזרא). רבי יהודה אומר כותב אדם תפילין ומזוזות לעצמו[31] וטווה על יריכו תכלת לציציתו[32]: ה הקובר את מתו שלשה ימים קודם לרגל, בטלה הימנו גזרת שבעה[33]. שמונה בטלה הימנו

---

21)*שבשעה שתשמט חובו בשביעית, כותב לב"ד בזה הלשון, מוסרני לכם חובותי שיהיו ברשותכם; ואז הוה כגבוי ואינן נשמטין בשביעית [עי' שביעי' פ"י מ"ד]: 22)ששמו ב"ד נכסי לוה ונתנום למלוה: 23)*שקבל לזון בת אשתו שמבעל' הראשון; או שמכרו הב"ד קרקע של יתומים למזון אלמנה ובנות: 230)*שטר שחלצ' בפניה [ונוסחתו כתוב בריש יבמות ד"ו ע"א]: 24)*יתומה קטנה שהשיאוה אמה או אחיה, יכולה למאן בנשואין הללו קודם שתביא ב' שערות, ויוצאת בלי גט. וזו לאחר הרגל תגדיל: 25)שבוררו להן דיינין זה א' וזה א', וכותבין וחותמין שלא יחזרו מברירתן: 26)פסק דין: 27)*לווי השלטון. וי"א אגרות שלום; ונהגו לאסרו. מיהו בכתב משיטא שלנו נהגו היתר בכל הכתבי', ומשנין לעקם שורה ראשונה [שם מג"א סק"א]. אמנם לתקן ס"ת לצורך המועד שרי, דלרבים שרי אפי' מעשה אומן [שם]. וכל שמותר לכתוב, מותר נמי לתקן הדיו והקולמס [מג"א שם סקכ"ו]: 28)*והלוה צריך למעות, אפי' רק להרווחה: 280)לסופר: 29)*מיהו בצרכי' למועד, או בכותבן לעצמו אף שא"צ להם במועד, או שאין לו מה יאכל, מותר לכתוב. אבל בכיון מלאכתו במועד אפי' כה"ג אסור [שם]: 30)ס"ת שקרא בו הכה"ג ביו"כ, דעכ"פ מדא"צ לו במועד אסור. וי"ג ספר עזרא, ור"ל אותה ס"ת שעזרא כתבו, וממנו מגיהין כל ס"ת: 31) *אפי' א"צ להן במועד: 32)*ולא על פלך בגלגל, דאוש טובא; והכי קיי"ל [שם]: 33)*וקיי"ל דבשעה א' קודם הרגל בכדי שיחלץ מנעליו, סגי, ונתבטל ממנו גזירת שבעה. והשעה ההיא חשבת כז' ימים במספר ימי השלושים; ונקבר מתו שעה א' קודם

אבל לא מטפחות [61]. רבי ישמעאל אומר הסמוכות למטה מטפחות: ט בראשי חדשים. בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה ובזה, אבל לא מקוננות [62]. נקבר המת לא מענה ולא מטפחות. איזהו ענוי, שכלן עונות כאחת. קינה שאחת מדברת וכלן עונות אחריה, שנאמר ולמדנה בנותיכם נהי, ואשה רעותה קינה [63]. אבל לעתיד לבוא [64] הוא אומר, בלע המות לנצח, ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגומר [65]:

סליק מסכת מועד קטן

---

59)*דלפעמים שופעת זיבה. גם לאחר מיתה: 60)*לשורר קינות אחר המטה. ומפרש לקמן: 61)שמכות כף אל כף בלער. מיהו על ת"ק אפי' קינה שרי, דאין מועד בפני ת"ק, ודוקא אצל המטה [ת"א]. ואין בזה"ז ת"ק לענין זה [מג"א סי' תקמ"ז]. 62
62)*משום דקינה מעורר יותר לבכות [ואף דקול באשה ערוה [בברכות כד"א], ואפי' בשעת הספד [בסוכה נב"א]? תי' אאמ"ו הגאון זצוק"ל, דבשעה שהמת מוטל לפניו אין חוששין להרהור, תדע דבילדו ומתגבר יזכור יום המיתה [בפ"ק דברכו'] עכלה"ט. ואני בנו ותלמידו לא הבנתי דברי קדשו, דהרי אפי' לזונות חיישי' או [בקדושין ד"פ ע"ב]? ואפשר דהתם ר"ל שיזנו אחר שקברו המת]: 62)*ר"ל אשה תלמד רעותה הקינה, דכשתתחיל היא, תדע חבירתה מה תענה: 63)*ויהיו כולן עונין שירה קדשה לה'. והביא זה, כדי לסיים בדבר טוב:

של מת [47], ואין מברין [48] אלא על מטה וקופה [49]. אין מוליכין לבית האבל [50], לא בטבלא [500], ולא באסקוטלא [51], ולא בקנון [52], אלא בסלים [520]. ואין אומרים ברכת אבלים במועד [53], אבל עומדין בשורה [54], ומנחמין [55] ופוטרין את הרבים [56]: ח אין מניחין את המטה ברחוב [57] שלא להרגיל את ההספד, ולא של נשים לעולם [58] מפני הכבוד [59]. נשים במועד מענות [60]

ללוות המת [כך כ' הריף [מ"ק רנב"א]; ולרשי ספ"ק דב"ק, ר"ל שקורע עד שנראה הכתף דרך הקרע; ולפרישא מוליא זרועו ערום דרך בית הצואר, והט"ז הקשה עליו; ואחמ"כ רבינו אשתמיטתי' שבדבריו מווש כ' הר"ן יהכא]. ועכשו לא נהגו כך [ש"ח]: 46)*האבל אסור לאכל סעודה ראשונה משלו [ולרמבם ותוס' כל יום ראשון אסור לאכל משלו]. מיהו ברלה להתענו' כל יום ראשון, או בלא שלקו לו שכניו, מותר לאכל משלו [רט"ז שיג"ח]. והיו נוהגין שקרוביו ואוהביו של האבל אוכלי' ביחד עם האבל סעודת ההבראה; וקאמר הכא דבמועד אין אוהביו אוכלי' עמו הסעודת הבראה [ר"ן וי"ד ת"א]. מיהו בשבת ויו"ט אין מברין כלל [שיג"ח]: 47)*דהיינו אביו ואמו, אחיו ואחותו ואפי' רק מאמו, ואפי' כשוא', בנו ובתו, ואשתו, שחייב להתאבל עליהן [שיג"ד]. וקיי"ל דבין ביום השמוע' או הקבור' אין קורע בחוה"מ, רק על או"א; ועל השאר קורע לאחר יו"ט. מיהו בשמע שמוע קרוב' במועד ואחר הרגל תהי' רחוקה, קורע בחוה"מ על כולן; אבל בשמע שמוע' רחוק' בחוה"מ, פטור מלקרוע עליה בשאר קרובים, ובאו"א לא יקרע עד אחר המועד [רט"ז ש"מ]: 48)*לקרובים הנ"ל: 49)*ולא על כפויי' כמו שנהגו בקול: 50)*להוליך המאכלים שאוכלים להברות האבל: 500)על לוח מהודר: 51)בקערע כסף או זהב: 52)*כלי מהודר כעין מרזב: 520)*של כלרים; כדי שלא לבייש העניים. וכ"ל דקמ"ל דאפי' במועד 250 דדרך העשירים להשתמש בכלים יפים, אפ"ה קיישינן לכבוד העניי': 53)*עי' מגילה פ"ד 18: 54)*ונוהגין דבכל יום שאין בו תחנון, או בע"ש ועיו"ט אחר קלות, או בנקבר בלילה, א"א לדוק הדין ולא הקדיש שבבית הקברות, וגם אין מעמידין המטה ז' פעמים, כנהוג [ת"א ושכ"ח]: 55)*לנחמו; ועי' מגילה פ"ד 19: 56)*שמיד אחר שנחמוהו בשורה ילכו לבתיהן, ולא ילוו להאבל לביתו: 57)במועד: 58)אפי' בקול:

מעה כסף. ובה"א הראייה מעה כסף, והחגיגה שתי כסף [10]: ג עולות, במועד באות, מן החולין [11], והשלמים מן המעשר [12]. יום טוב הראשון של פסח [13] בש"א מן החולין, ובה"א מן המעשר [14]: ד ישראל יוצאין ידי חובתן [15], בנדרים, ובנדבות [16], ובמעשר בהמה. והכהנים, בחטאות, ובאשמות, ובבכור [17], ובחזה ושוק [19], אבל לא בעופות, ולא במנחות [20]: ה מי שיש לו

לאכל בשר שלמי' בכל יום, וזה נקרא שלמי שמחה [רמב"ם חגיגה פ"א ויגתוב' ר"ה דה"א]; וקאמר הכא דעולת ראיי' צריך שיהי' שוה ב' מעה כסף: [9])ר"ל הבהמה שמקריב לשלמי חגיגה: [10])מיהו מדאו' 11
אין להם שיעור: [11])*חסורי מחסרה וה"ק, עולות, יש מהן שרק בחוה"מ באות, שיכול להקריבם אז, אבל ביו"ט לא יקריבם, והן אותן שנדר כל השנה; אבל עולת ראיי' בא אפי' ביו"ט, ואף שיכול להקריבו כל ז', עכ"פ עיקר מצוותו ביום ראשון של חג; ושניהן מביא רק מן החולין [ולאאמ"ו רבינו הגאון זצוק"ל הך במוינד דנקט מתני', קאי לכאן ולכאן, ור"ל ענולות שבמועד, ואותן שבמועד באות וכו'. ונלפע"ד ראי' לד"ק, כדאשכחן דכוותי' [נדה דלו"ב] המקשה נדה, דר"ל נדה נדה, ע"ש; וכן [טהרות פ"ט מ"ג] ומשקין טמאין, דר"ל טמאין טמאין וכתוי"ט שם]:
[12])ר"ל שלמי שמחה יוכל להביא מדמי מעשר שני, דשלמי שמחה אינן חובה כשיש לו בשר משאר קרבנות: [13])ר"ל שלמי חגיגה שמביא אז; וה"ה שלמי חגיגה דשאר יו"ט, רק דיוקא קמ"ל, דלוקא שלמי חגיגה אז, הא שלמים שמביא בערב פסח כדי לאכל אחריו הפסח על השובע, כ"ע מודו דבאה אף ממעשר: [14])לא שיביא הכל ממעשר, דהרי דבר שבחובה בא רק מחולין? אלא אם יש לו בעלי בית מרובים, ואין די לאכילתן שלמים של ב' מעה כסף, יוסיף עליהן ממעות מעשר, ומביא פר גדול: [15])ידי חובת שלמי שמחה:
[16])בשלמים שנדר כל השנה, בלשון הרי זו או הרי עלי, שכולן מביאן כשעולה לרגל, ומקריבין האימורין, והבשר כאכל לבעלי': [17])*[להכי 17
נקט חטאות ואשמות לשון רבים ובכור לשון יחיד? דחטאות ואשמות מביאין בגליהן לעזרה, והכהן מקבל חלקים רבים ומנוה חטאות ואשמות; משא"כ בכור וחזה ושוק, הבעלים נותנן לכהן א', ואינו מלוי שיתנו הרבה לכהן א']:
[19])*שקבלו מהשלמים שהקריבו ישראל בחג. וטעם כולהו, דשלמי שמחה ילפינן מדכתיב ושמחת, ואין שמחה רק בבשר קרבנות, ומדאכל הכי סגי: [20])דאין באכילתן שמחה: [21])בני בית מרובין: [22])שאינו

מסכת חגיגה

פרק א הכל חייבין בראייה [1], חוץ מחרש [2], שוטה [3], וקטן [4], וטומטום [5], ואנדרוגינוס [6], ונשים, ועבדים שאינם משוחררים [50], החיגר, והסומא [60], והחולה, והזקן, ומי שאינו יכול לעלות ברגליו [7]. איזהו קטן, כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו, ולעלות מירושלים להר הבית, דברי ב"ש, ובה"א כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית [70], שנאמר שלשרגלים [71]: **ב** בש"א הראיה שתי כסף [8] והחגיגה [9]

פ"א [1])*ר"ל שחייבי' להתראות בעזרה בכל ג' רגלי'. והכל לאתויי עבד שחציו בן חורין, דלרמב"ם חייב רק למשנה ראשונה [פ"ד דגיטין], ולרשי חייב רק למשנה אחרונה: [2])*ואף באזנו א' ואף שמדבר. וה"ה אילם פטור: [3])ערפ"ק דתרומות: [4])מפורש לקמן: [5])*שעור בשרו מכסה ערוותו, ולא נודע אם זכר או נקיבה הוא: [6])*שיש לו זכרות ונקבות: [50])*[נ"ל דלהכי נקט נשים ועבדים לשון רבי', וכולהו לשון יחיד? משום דנשים ועבדים מצויין, ובעלי מומין אינן מצויין; וקטן וזקן נמי נקט להו לשון יחיד, משום דלאו כל הילדים והזקנים פטורים, רק כשאינו יכול ליעלות, וכדמסיק, א"נ הן המועט במינן. והא דאפסקינהו בנשים ועבדים בין הבעלי מומין? נ"ל דכולהו לא זו אף זו קתני, דלא מבעיי' חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה ומצוה נינהו, אלא אפי' טומטם ואנדרוגינוס דבני דיעה ומצוה נינהו, אפ"ה פטירי; ולא מבעיי' טומטם ואדרוגינוס דיש ספק בגופן אם חייבין, ואין מי שיתחייבו אגבי' בראיי'; אבל נשים ועבדים אף דגריעי מנ"ע מטומטם ואנדרוגינוס, דאיכהו ספק אם חייבי' במעשה שהזג"ר, ונשים ועבדים וודאי פטירי ממעשה שהזג"ר, עכ"פ סד"א מדיש להן בעל ואדון יתחייבו אגביה בראיי', קמ"ל דאפ"ה פטירי; והדר נקט חיגר וסומא ואינך, אף שחייבי' בכל המצות, אפ"ה פטירי מראיי']: [60])אפי' בעינו א': [7])מירושלים להר הבית, שהוא קלש; וה"ה בקלש מלעלות מעירו לירושלים: [70])*ולא נקט לעזרה? דקמ"ל אף שרק עליית ההר קשה עליו ולא ריקוק המקום: [71])*ומדלא קאמ' פעמי', משמע הליכת רגל לעזרה מירושלים: [8])*דכל זכר בישראל חייב להביא כשעולה לרגל ב' בהמות, א' לעולת ראיי' וא' לשלמי חגיגה, ומצוה להקריבן ביום ראשון; ומלבד זה חייב

כהררים התלוין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות. הדינין[35], והעבודות[36], הטהרות[37]. והטומאות[38], ועריות[39], יש להן על מה שיסמכו[40]. הן הן גופי תורה[41]:

פרק ב אין דורשין בעריות[1] בשלשה[2], ולא במעש' בראשית[02] בשנים[3], ולא במרכבה[4],

---

34)*דנרמז רק קצת בקרא, דכתיב לא יחל דברו, ודרשינן דאבל אחרי' מוחלין לו, ואינו מפורש במקרא; זקרא הנ"ל אסמכת' בעלמ' היא: 35)*דיני ממונות, אפי' אותן שאינן מפורשין יפה, כגון נפש תחת נפש דכתיב גבי נגיפת אשה הרה, דדרשינן דהיינו ממון: 36)*של הקרבנות, אפי' הולכת הדם שאינה מפורשת: 47)*אע"ג דכולהו טהרות כתיבי בפירוש? הכא קמ"ל אפי' לשיעור מקוה דלא כתוב בפירוש. אבל ליכא לאוקמ' בטביל' נדה לבעל', דהא ג"כ כתיבא, וספרה ז' ימים ואחר תטהר, ר"ל תטבול [תוס']: 39)*אפי' שיעור שרץ שיטמ' בכעדש, דלא כתיב: 39)*אפי' בתו מאנוסתו דלא כתיב': 40)*דאע"ג דכולהו אין מפורשין, כלמדו בלימוד קזק: 41)ר"ל בין המפורשין או הנרמזין כולן גופי תורה:

פ"ב 1)*ר"ל בעריות שאינן מפורשין בתורה, כבתו מאנוסתו שנזכר 1
בפרקן דלעיל, ואם קמיו ואם קמותו [כסנהדרין ע"ה]. ונקט הך מתני' ☞ הכא, אגב דמתני' דלעיל. ונחטפה משנה זו בחזקת היד מפרקן דלעיל, אע"ג דשייכי טפי להתם? מדלא רנה תנא לסיים הפרק עם ראוי לו שלא בא לעולם; וכמו בן בסוף פרקן, גזייה תנא ממשנה ה' ואילך מפרק ג' וחברן לפרקן, אע"ג דשייכי טפי לפרק ג' דאיירי כולה מטהרות ומתרומה וקודש? מדלא רנה תנא לסיים פרקן במשנה ד' במילי דצדוקין]: 2)ר"ל לשלושה, וכ"ש ליותר מג' דלא. וטעמ' משום דעריות נפש האדם מקמדתן, ולהכי קייםי' שכשיצא ויתן הרב עם א' מהן, בינו יקילו ב' האחרים לפלפל ביניהן, ולא ישמעו יפה מה שאמר הרב שאסור: 02)*הוא סודות הקבלה, איך בתחילת הבריא' השתלשלו העולמות זאק"ז, עד שנברא עולם הגשמי הזה: 3)°אפי' רק לשנים לא: 4)*הוא סוד יותר נעלם וכשגב שנקרא „קבלה אלהית"; דהיינו להתבונן בספירות, שהן הכלים והכוחות שבהן פועל הקב"ה בעולמו, ולכן הן כביכול מרכבה לאין סוף ב"ה; וע"י התבוננות זה מליץ האדם מרקוק בעלם אלהות ומכיר מי הוא אביו שבשמים. וי"א דר"ל הלימוד להרכיב שמות הקדושי', להוליא בנקס פעולות קדשות בעולם, והוא הנקרא „קבלה מעשית":

אוכלים מרובים [21] ונכסים מועטים [22], מביא שלמים מרובים [23] ועולות [24] מועטות, נכסים מרובים ואוכלין מועטין, מביא עולות מרובות ושלמים מועטין. זה וזה מועט, על זה אמרו [26] מעה כסף ושתי כסף, זה וזה מרובה, על זה נאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך: ו מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג [27], חוגג את כל הרגל ויום טוב האחרון של חג [28] עבר הרגל ולא חג [29], אינו חייב באחריותו, על זה נאמר מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות [30]: ז ר"ש בן מנסיא אומר איזהו מעות שאינו יכול לתקון, זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר [31], אם תאמר בגונב וגוזל, יכול הוא להחזיר ויתקן [32]. ר"ש בן יוחאי אומר, אין קורין מעוות אלא למי שהיה מתוקן מתחילה [320] ונתעוות, ואיזה זה תלמיד חכם שפירש מן התורה: ח היתר נדרים פורחין באויר [33], ואין להם על מה שיסמכו [34]. הלכות שבת, חגיגות, והמעילות, הרי הם

עשיר: [23])*שלמי חגיגה מרובי'; ואף שנכסיו מועטין יוסיף עליהן ממעות מעשר כלעיל: [24])עולות ראיי': [26])במשנה ב': [27])שלא הביא אז עולתו ושלמיו של יו"ט: [28])אפי' ביום אחרון של סוכות שהוא שמיני עצרת, דאף שהוא רגל לבדו, אפ"ה תשלומין דראשון הוא. וכן עצרת אף דרק יום א' הוא, אפ"ה יכול להקריבן כל ז'. מיהו חיגר בראשון אף שנתרפא אח"כ, עכ"פ מדלא חזי בראשון פטור; [29])שלא הביא קרבנותיו של יו"ט: [30])*דזהו חסרון, שחיסר עשה דהבאת קרבנותיו: [31])שעדות חטאו לפניו תדיר, לפיכך אין עונו נמחק כל כך מהר: [32])*נ"ל דר"ל אף דמה שגנב וגזל נמי 32
לפניו תדיר, עכ"פ משמחזירו לבעלים נתקן; ומכ"ש ע"ז ורוצח, דכששב אין חטאו לפניו. וכן כל שאר חטאי': [320])*בתיקון שלימות, משא"כ הנך דלעיל לא היו תחלה רק בלתי חסרון ולא נקרא מתוקן —: [33])*דאע"ג דהמקיימו כבונה במה [בנדרים דכ"א], אפ"ה מסתבר שלא תועיל התרה, — והדבר תלוי לכאן ולכאן:

להם אבות בית דין [150]: ג בש"א מביאין שלמים [16] ואין סומכין עליהם [17], אבל לא עולות [18]. ובית הלל אומרים מביאין שלמים [16] ועולות [19] וסומכין עליהם [20]:
ד עצרת שחל להיות בערב שבת, בש"א יום טבוח [21] אחר השבת [22], ובה"א אין לה יום טבוח [220]. ומודים שאם חל להיות בשבת, שיום טבוח אחר השבת [230], ואין כהן גדול מתלבש בכליו [23], ומותרין [230] בהספד ובתענית, שלא לקיים דברי האומרים [24] עצרת אחר השבת [250]:
ה נוטלין לידים לחולין, ולמעשר [240], ולתרומה [25]. ולקודש מטבילין [27]. ולחטאת [28], אם נטמאו ידיו [29] נטמא

דאפשר דשמאי היה זקן יותר מהלל, וגם בני ישיבתו הוו חריפ' טפי [כיבמות די"ד א], להכי לפעמים הי' הלל בענוותו כפוף ויושב לפניו כא' מהתלמידי' [כשבת די"ז א], וגם בני ישיבתו אפשר מה"ט הקדימו בענוותן דברי ב"ש לדבריהן [כעירובין די"ג ב]; ורבינו הקדוש שמשכי בניו של הלל הי' בענוותו יתיר' שהי' בו [כסוטה דמ"ט] להכי כשסידר המשניות הקדים נמי דברי ב"ש לדברי ב"ה. כך נ"ל]: 17

16) שלמי חגיג' ביו"ט, מדים בהן לורך אכילת הדיוט: 17)*מדמשתמש ☞ בבע"ח; וא"ל לדחי עשה לל"ת? י"ל הרי אפשר לקיים שניהן לסמוך מעיו"ט: 18) אפי' עולת ראיי' לא יביא: 19) עולת ראיי': 20) דס"ל תיכף לסמיכה שחיטה: 21) שחיטת עולת ראיי': 22) דעלרת יש לו תשלומין כל ז', ככל יו"ט: 220)*ר"ל א"צ להקריבו אח"כ, דמותר להקריבו ביו"ט. ולטעמייהו במ"ג אזלו; רק קמ"ל סיפא רבותא לב"ש, אף דמפסיק יום א' אחר יו"ט ומשתהה ביותר, אפ"ה לא יקריבנו ביו"ט, ולא חיישי' שמא יפשע ולא יקריבנו כלל; ורישא קמ"ל רבותא לב"ה, אף דלא משתהה: 230)*דאפי' לב"ה אין מקריב ראיי' וחגיגה בשבת; דלא דמי לפסח, דהתם זמנו קבוע, שא"א להקריבו למחר: 23)*א' בגדים שלובש לעבוד בהן. שלא היה רגיל לעבוד רק בשבת ויו"ט ויום כפורים, אינו לובשן באותו יום טבוח לעבוד: 230)*בכל השני' ביום טבוח זה: 42)*כלל לדוקי' וקראיים: 250) דדרשי' וספרתם לכם ממחרת השבת, היינו שבת ממש, ואנו קבלנו שהפסוק קרא ליו"ט ראשון של פסח שבת: 240)°מעשר שני: 25)*והא דתנן רפ"ב דבכורים דבעי' רק לתרומה? זה באכילת פירות? אבל באוכל לחם אפי' של חולין צריך נט"י: 27) דכשרוצה לאכול קודש, צריך להטביל ידיו במ' סאה מקווה: 28) כשרוצה ליגע במי פרה אדומה: 29)*ר"ל אפי' נגע ביד א' בספר, או באוכלין

אפי' ביחיד[5], אלא אם כן היה[6] חכם[60] ומבין מדעתו[7]. כל המסתכל בד' דברים ראוי לו כאלו לא בא לעולם, מה למעלה[8], מה למטה[8], מה לפנים[9], ומה לאחור[10]. וכל שלא חס על כבוד קונו[11], ראוי לו שלא בא לעולם:

ב יוסי בן יועזר[110] אומר שלא לסמוך[12], יוסי בן יוחנן אומר לסמוך. יהושע בן פרחיא אומר שלא לסמוך, ניתאי הארבלי אומר לסמוך. יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך, שמעון בן שטח אומר לסמוך. שמעיה אומר לסמוך, אבטליון אומר שלא לסמוך. הלל ומנחם לא נחלקו[120]. יצא מנחם[13], נכנס שמאי[14]. שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך. הראשונים[15] היו נשיאים, ושניים

---

5) ליחיד: 6) התלמיד: 60) *להבין מיד הרב: 7) *שכשימסרו לו ראשי פרקים, יתבונן מעצמו השאר; כי כל הדברים יגעים לדבר בעולם הגשמי מעולם הרוחני, שאי אפשר לתארו יפה בדברים: 8) *למעלה מקלל העולם שיש לו
10 סוף על כרחך: 9) *קודם התהוות הזמן, שעל כרחך הי' לו התחלה: 10) *שעל כרחך יהיה לו סוף, ככל נברא. ולהכי ראוי לו שלא שלא נולד, מדאין האדם יוכל להשיג דברים אלו, ויבוא לידי טעות מינות. ונקטיהו הכא, דלמעל' ולמט' דמו למעשה מרכב'; ולפנים ולאחור דמו למעב״ר: 11) *דהיינו שחוטא בסתר, ומתבושש מאדם יותר מלפני הקב״ה; וכ״כ כשחושב בסתר תוהה בענייני' כעלמי' הנ״ל, ולא חש על כבוד ה' —: 110) *הוא הנזכר בסוף פרקן: 12) *השתא קוזר תנא לדיני קרבנות יו״ט; וקאמר שאין סומכין עליהן ביו״ט, דמצריך לסמוך בכל כחו בב' ידיו, א״כ משתמש בבע״ח ביו״ט: 120) *וס״ל לסמוך: 13) *לעבודת המלך הורדס; שכשראה מנחם את הורדס כשעדיין הי' ילד, ניבא עליו שימלוך; וכשמלך לבסוף קראו לחצר המלך לעבודתו [יאזעפוס פלאביוס ספר ט"ו ספי״ג]. וי״א שיצא לתרבות רעה, והתחבר עם
150 כת הביישותים שמכחישין בתשבע״פ, וקיו קיי התבודדות: 14) להיות אב״ד תחת מנחם: 15) שנזכרו ראשון בכל זוגות הנ״ל: 150) *ושמאי שנזכר ראשון אף שהי' אב״ד? היינו מדאמר שלא לסמוך ככל הנשיאים שבג' זוגו' הראשוני' [כ״כ תוס'. וכ״ל דאפ״ה כלל לי' תנא, מדעב״פ נזכר בבר הלל קודם שגוזי כשהי' חבירו מנחם, ומדקאמר אח״כ דנכנס שמאי תחת מנחם, ש״מ דשמאי שני. אולם איידי שנזכר הכא שמאי קודם להלל מטעמ' דאמרן, להכי ברוב דוכת' נזכר ב״ש קודם ב״ה [תוס']. ואחח'כ דוחק. ול״מ כ״ל

פרק ג. חומר בקדש מבתרומה[1], שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה[01], אבל לא לקדש[2]. אחוריים ותוך ובית הצביטה[3] (נ"א הצביעה) בתרומה[4], אבל לא בקדש[5]. הנושא את המדרס[6] נושא את התרומה[7], אבל לא את הקדש[8]. בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש[80] לא במידת הקדש מידת התרומה[9], שבקדש מתיר ומגניב ומטביל[10] ואחר כך קושר, ובתרומה, קושר ואחר כך

פ"ג 1)*בי"א דברים: 01)*דכשהכלי הפנימי אינו כנ"ד [ודלא כר"ב], אינו חוצץ [כי"ד ר"ב]: 2)*אפי' אין הפנימי כנ"ד, עכ"פ חיישי' שמא לא יהי' בפה הקילון כשפופרת הנוד, דהיינו כשיעור ב' אצבעו' חוזרות, כמלא שלא יהיו המים שבכלי קילון כמעורבין במי מקוה, והו"ל כטובל הפנימי במים שבכלי ולא במקוה. מיהו אם הקילון ג"כ צריך טביל', אפי' אין בפיו כשפופר' הנוד, מגו דמהני מים שבתוכו לטבילת הקילון מהני נמי לטבילת הפנימיי' אף לקודש [רמב"ם פי"ב ומא"ט]:
3 3)*[האנדגריף] שיש בו בית קבול [לשון ויצבט לה קלי, שהוא לשון השטה. וי"ג הצביע, והוא לשון אצבע [רק שנשמט האלף] ושאוחז שם באצבע לטלטלו]: 4)*דבתרומ' אם נטמ' א' מאלו השלש מטומ' דרבנן, כגון ממשקין טמאין, דאע"ג דמדאורייי' אין כלי מק"ט רק מאב הטומאה, עכ"פ בנגע כלי במשקין טמאין, גזרו חכמי' שיתטמא הכלי, משום גזירה שמא יגעו בהכלי משקין של זב וזבה, כרוקו או מימי רגליו שהן אב הטומ' דאו'; להכי בשאר משקין טמאין שטומאת הכלי רק מד"ס, בנטמ' א' מאלו הג' לא נטמ' חבירו: 5)דבנטמא א' מאלו הג', אפי' בטומ' דרבנן, נטמ' כל הכלי: 6)*הוא כלי או מלבוש שישב עליו הזב [עי' בהקדמתי לטהרות סי' ב"ג]: 7)*ר"ל מותר לישא באותה שעה תרומ', כשאינו נוגע בה נגיעה שיטמא התרומ'; כגון שהתרומ' בכלי חרס, שאינו מטמא מגבה, והנושא' נוגע בהכלי רק מגבה: 8)משום מעשה שהי', שנשא א' כלי חרס עם יין נסכים ונשתלשל לתוכה רצועה ממנעל מדרס שלבש, ונטמ' עי"ז הקודש; וגזרו בקודש דוקא מדראו שהקילו בטהרת קודש, שלא נזהר בה כראוי: 80)*ולא נקט נמי נט"י וטביל' כפ"ב מ"ה ו'? דלא נקט הכא רק הנך דיש חשש טומ'; משא"כ נט"י וטביל' מעלה בעלמ': 9)*נ"ל דנקט הך לישנ' [עי' תוס' שאמו"כ תרלו בדוחק]? לומר דיש מרחק הרבה ביניהן, דכל הנך מעלות דנקט מעתה מקלינן בכל א' ב' קולות בתרומ' נגד קודש: 10)*דכשרוצה להטביל בגד לקודש, אם קשור הוא מתירו מקודם אף שצריך לחזור ולקשרו; ואם לא הוא

גופו [30]: ו הטובל לחולין [31] והוחזק לחולין [32], אסור למעשר [33]. טבל למעשר והוחזק למעשר, אסור לתרומה [34]. טבל לתרומה והוחזק לתרומה, אסור לקודש. טבל לקודש והוחזק לקודש, אסור לחטאת [35]. טבל לחמור מותר לקל, טבל ולא הוחזק [36], כאלו לא טבל [37]: ז בגדי עם הארץ מדרס [38] לפרושין [39]. בגדי פרושין מדרס לאוכלי תרומה [40]. בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש [41]. בגדי אוכלי קודש מדרס לחטאת [42]. יוסף בן יועזר היה חסיד שבכהונה, והיתה מטפחתו [43] מדרס לקודש. יוחנן בן גודגדא היה אוכל [44] על טהרת הקדש כל ימיו, והיתה מטפחתו מדרס לחטאת [45]:

ובמשקין טמאין, דאז לשאר מילי כטמאו רק ידיו ולא הגוף [ועי' פ"ג 18]:
30) *וצריך לטבול כל גופו. והנך כולן מעלות דרבנן נינהו; ונקט להו הכא איידי המעלות של רגל שיזכיר [בפ"ג מ"ו וו']: 31) לאכול חולין בטהרה:
34 32) *ר"ל אע"ג שהתכוון לטבול לאכילת טהרה בוודאי, אף דלחולין לא בעי כוונה: 33) *אסור לאכל מעשר שני: 34) *ר"ל לאכל תרומה, אבל אינו פוסל תרומה במגע [דאלת"ה ק' מה מהני נטילה קודם מזיגת הכוס כרפ"ח דברכות, הרי אפי' כביטול תחל' לחולין, ידיו יכולין לפסול תרומה, וא"כ יטמאו למשקין חולין להיות תחלה, דכך הדין דכל הפוסל תרומ' מטמ' למשקין להיות תחל'? כך כ' במאר אברהם. ולפענ"ד יש לדחות, דהתם ודנטל ידיו למשקין הו"ל כנטל ידיו לתרומה —]: 35) ליגע במי פרה: 36) *שלא התכוון לטביל' וודאי, רק לרקיל', ושאם ילטרך יהי' לטביל': 37) ולא מהני, רק לחולין דלא בעי כוונה: 38) *דינן כמדרס הזבה, שמטמאין אדם וכלי', דשמא ישבה עליהן אשתו נדה; אבל כשלובש בגדי' שנותן לו החבר, אין עושה מדרס, אף שתחלה הי' לבוש בגדיו, והרי מדרס ממש אף כשפירש הזב ממנו מטמ' אדם וכלי' והרי לענין מעיינותיו הוא כזב? אפ"ה רק מדרס דרבנן הוא, מספיק' ולא גזרו חכמים גזירה שאין הצבור יכולין לעמוד בו [תוס' חולין דל"ה ב]:
39) *הן החברים שפורשין מע"ה לאכול חולין בטהרת חולין: 40) חסר כאן בבא א'; בגדי פרושים מדרס לאוכלי מעשר שני, ושל אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה: 41) לאוכלי קודש: 42) למתעסקי במי פרה: 43) *טוך שלו שמתקנח בו ידיו בסעוד': 44) חולין שלו 45) אבל לא לקודש עצמו, מדנשמר מכל טומ' שמטמ' את הקודש, להכי כקודש דמי. מיהו קיי"ל דלאו כקודש דמי:

בקדש [220]. האונן [23], ומחוסר כפורים [24], צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה [240]: ד חומר בתרומה, שביהודה נאמנין על טהרת יין ושמן כל ימות השנה [26], ובשעת הגיתות [27] והבדים [28], אף על התרומה [29]. עברו הגיתות והבדים, והביאו לו חבית של יין של תרומה, לא

כטמ' הקודש, דאע"ג דלא הוכשר, קודש א"ל הכשר מים, דחיבת הקודש מכשירתו; אלא אפי' אכל הקודש במזלג או מלקחיים [דבוש דנקט הש"ס לאו דוקא, דאפי' לקח בכלי אחר, אין כלי מק"ט רק מאב הטומ'], או שתקב לו אחר לתוך פיו, אסו', דקייםי' שמא שבשע' שיהי' הקודש בפיו, יקח בידיו המסואבות פירות חולין לחים, ויאכלן עם הקודש, והרי המשקה שעל פרי החולין כטמ' מידיו, ויטמ' את הקודש בפיו. והרי זה שוב ב' קולות בתרומ', דלא די במזלג מותר לאכל', אלא גם בידיו מסואבו' להדיא שרי: 23)*יום שמת לו א' מז' קרובין, אב ואם, אח ואחות, בן ובת, ואשתו, ורק באותו יום וקודם קבורה [ש"ך י"ד קמ"א סק"ב]: 24)*זב וזבה יולדת ומצורע שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו קרבנותיהן עדיין ביום המחרת: 240)*דבתרומ' 240
מקלינן ב' קולות, דלא די כשעבר אנינותו, וכבר הביא כפרתו, דאז רמי אכפשי' למדכר אם הסיח דעתו מטהרת גופו, אלא אפי' בשעה שעדיין אונן, ולא הביא עדיין כפרתו, תיכף כשהעריב שמשו אוכל בתרומ'; אבל בקדשי' אף שעבר יום אנינותו, וכבר הביא כפרתו אסורין לאכול עד שיטבל; אף שלא הסיח דעתו מטהרת גופו, [דבכה"ג גם בתרומ' צריך טביל' והיברב בזה כונתי' נט"א], עכ"פ מדהסיח דעתו מלאכל קודש קייםי' שמא הסיח דעתו גם מטהרת גופו. וי"א דאפי' לנגיעת קדשי' צריך טביל' [ועי' רמב"ם פ"ג מכלי מקדש, ובהקדמתי לטהרות אות נה]. מיהו אונן נוגע בקדשי', אבל לאכול קודש אסו' עד שיטבול: 26)*אף שא"ל הכשר; דבאמר הע"ה שעשאן בטהרה והתכוון שיהיו למנחות ונסכים, נאמן, דבקודש כזהרין מאד. מיהו דוקא ביהודה; אבל מגליל אי אפשר להביא נסכי' משום דכטמאו מארץ העממין שמפסיק בין גליל לירושלי'; ואפי' בשידה תיבה ומגדל, שמחזיקין מ' סאה, שאינן מקבלין טומ', אי אפשר להביאן, דהרי קיי"ל אהל זרוק לא שמי' אהל [ברמב"ם פי"א ממח]; וגם בכ"ק מוקף למיד פתיל אי אפשר להביאן דרך הגליל, דבקודש אין מציל למיד פתיל: 27)בעת שדורכין היין: 28)דהיינו בזמן שעוצרין השמן: 29)דאז הכל מטהרין כליהן; ובשאר השנה לא: 30)*ר"ל 30
הכהן הקבר לא יקבלנה מהע"ה, דשמא נטמ' אח"כ, דבתרומ' לא זהירי כל כך [וכ"ל דלהכי נקט והביאו, לבין גבים, דקמ"ל דאפי' היו המביאין רבים,

מטביל[11] : **ב** כלים הנגמרים בטהרה[12] צריכין טבילה לקדש[13], אבל לא לתרומה[14]. הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש[15], אבל לא לתרומה[16], הרביעי בקדש פסול, והשלישי בתרומה[17]. ובתרומה אם נטמאת אחת מידיו[18] חבירתו טהורה[180], ובקדש מטביל שתיהן[19]. שהיד מטמא את חבירתה בקודש[20], אבל לא בתרומה[200] : **ג** אוכלין אוכלים גנובין[21], בידים מסואבות[210], בתרומה[22], אבל לא

מכנבו תחילה קודם שיטבלו דוא להוי כקליל', אף שאין זה סברא שלקוטא יהי' כקליל' במי המקוה : [11]*והייכו ב' קולות דלא די שא"צ לכנבו או להתיר קשורו, אלא אפי' ללקלאו או לקשרו לכתחיל' קודם טביל' שרי : [12]שמשנגמר וראוין לקבלת טומ', נזהר הי' בהן שלא יתטמאו : [13]*דשמא כתז עליהן רוק ע"ה כשעדיין לא נגמרו דאז לא נזהר בהן, וכשנגמר הכלי עדיין הי' הרוק לח וטימ' להכלי להכי צריך טביל' ; אבל א"צ הערב שמש, דכל טומ' דרבנן א"צ הערב שמש [כרשי בינ' דיח"א]. והא כמי ב' קולות, דלא די דלא קיישי' לרוק של הקבר שעשה הכלי, שג"כ הי' ראוי שיתטמ' הכלי מרוק הקבר שנטמ' על הכלי מספס ידים שלו שהן שניות לטומ' לתרומ' ; אלא אפי' לרוק של הע"ה שרוקו בעצמו טמ', אפ"ה לא קיישי' לי' : [15]*דכשהיו חתיכות רבות בכלי, אף שאין להכלי תוך אם נגע טומ' בא' מהן, נטמאו כולן [רמב"ם פי"ב מאה"ט] : [16]*דבתרומ' מקלינן ב' קולו' לא די דבשאין להכלי תוך, אלא אפי' יש להכלי תוך, השאר שלא נגע בהן הטומ' טהורין : [17]*עי' בהקדמתי לטהרות סי' ה' ; וה"נ דומה כאילו יש ב' קולות בתרומ', שהרביעי טיהרו לגמרי, וגם השלישי אמרו שאינו רק פסול ואינו מטמ' אחרי' : [18]*בטומ' דרבנן, כגון שנגעה היד באוכלין או במשקין טמאין, או בספר : [180]דהרי מדאוריי' אדם וכלים אין מקבלין טומ' רק מאב הטומ', להכי בהנך גווני' דטומאתן רק מדרבנן נטמ' רק היד : [19]*שמא נגעה בחבירת' [תוס' דכד"א ד"ה בחיבורין] ; [20]°דכשהיד הטמא' לחה, אז אפי' לא נגעה ביד השניי' נטמ' גם היא, וכשהיד הטמ' נגוב' עכ"פ בנגע בה בחברתה, ואפי' נגע בידו הטמאה ביד של אחר, נטמ' : [200]*הרי שוב ב' קולות בתרומ', דלא די בשלא נגע' יד הטהור' בהטמא' מטהרינן, אלא אפי' בנגע' בה טהור' : [21]שאין עליהן מקשה, ולא הוכשרו : [210]טמאו' : [22]*דהרי א"א שיטמ' התרומ' מדלא הוכשרו האוכלים : [220]*דכשאכל הקודש הנגוב בידים מסואבות, וודאי

בגיגי' , שבשיב' שהי' ההיתר ביבין לא הי' עדיין האיסור בינין, להכי גם דשיל"ו בטל, ומשא"כ בדקקה דם, שהרוק והדם נולדו כא' . . **ובהא** יתישב אגלי קו' תוס' [מעיל' כא"ב], באמר פלוט' בכים זה הקדש, דכולן קדושים ; והקשו דלבטל הך פרוט' ברוב ? והוצרכו לתרץ דמטביב חשוב ולא בטל, וכמו שהסביר רמ"ל [בפ"ג ממעיל'] דהו"ל דבר שבמכיין ; ורכ"מ שם תי', מדהו' ל דשיל"מ ; וכבר מחו לה אמוח' אהך תרוצ' דהרי גם דבר שבמכיין רק מדרבנן לא בטל, ואין יתחייב קרבן מעיל' ? וכ"ב ק"ל אתרוצ' דתום' , דהרי גם דבר שבמכיין רק מדרבנן לה בטל? **אמנם** לדבריכו הכ"ל מיושב קו' התוס' שפיר, דכיון דהאיסור וההיתר שביהן היו ביבין קודם שקרא שם הקדש יגל הפרוט' , הו"ל כאילו נולדו ההיתר והאיסור ביחד, דלז אפי' מדאורייי' לא בטל, אפי' לקולא, וכלאמוחי רוק של היבמ' הכ"ל, מכ"ש לאומר' כפרוט' בכים הקדש, ובברביעי' קודש בחבית הכא. **ועכ"פ** הדרא קושיתן לדוכתא, דהרי הכא נולדו שביהן בתערובו' כא', ובכה"ג אפי' בלי דשל"מ לא בטל ; וא"כ האיך יהי' התרומ' מותרת להכהן, והרי מעורב בו קודש ולא בטל . ודוחק לומר דכשהקדיש הרביעי' אח"כ הו"ל כנולד' אז, דהרי בפרוט' בכים הקדש הכ"ל חזינן דאפי' בהקדישה אח"כ, כאילו היו ביבין מעיקר' דכינן לי'? [אח"כ מ"ב קנת מדברי בכרתי סי' ק"ב ; מלבד מה שבל"ז הכיח דברי המרדכי בגיגית בב"ינ] ? **ותו** ק"ל כיון דאין הכהן יכול לאכול התרומ' מדמעורב בו הרביעי' קודש, הו"ל כמפריש לאבוד, ואיכו תרומ' כלל [כב"ק דקטו"ב] ? ואי"ל דיעכ"פ חזי' לבהן להקדיש כל החבית לנסכי' ; ליתא, דהרי תרומ' לא חזי לנסכי', מדכתיב ממקשה לישראל מן המותר לישראל ביניכן [תמור' כט"א] ? והרי אפי' חולין המדומעין בתרומ', איצ"ג דמדאו' ברובא בטיל, וחזא בכל גומ' לכהן, לפ"ה מדאבו' גזר, אסור לנסכים [כרשי זבחי' פח"א] ? ואפי' לר"ח התם דפליג ארשי [בתו' שם ד"ה מן] וס"ל כיון דמותר לכהן, ממשקה לישראל קריכן בי', יעכ"פ הכא מדגם לכהן אסו' התיערובו', גם ר"ח מודה דאסור לנסכי' ? **ואת"ל** כיון דרק יע"י שמעורב קודש לא חזי לכהן, לא הו"ל בכלל משקה לישראל , רק בדלא חזי לישראל מלד איסור אחר ; אבל ע"י קודש לא פקיע קודש, והו"ל כסוג מבודי הקדש [מבחות פי"ב מ"ט], וכ"ב פרוט' בכים זה הקדש [מעיל' כא"ב], דהמורי' דכולן קדושי' אף דלא חזי לישראל ; ואף דיש לחלק קצת, עכ"פ מסתבר דקודש איכו מעכב שיחול קודש ; יעכ"פ בל"ז לפי דיעתי אין הכהן רשאי להקדיש תרומ' לנסכים, דרק לאכיל' ושתיי' כתבה תרומ' ולא להפסיד [כפי"א דתרומו'] ; ובמו כן לאישי' לא כתבה, דכמו שהמופריש תרומ' טמא' ד"ה שאינה קדושה, דתתן לו אמור רחמנ' ולא לאורו [כפסחי' דלג"א], והרי לא כ' בקרא ולא לאורו , רק דהכי דייקינן מדכתיב תתן לו, והרי לא חזי' לי', א'כ ה"כ כידך מנה תתן לו ולא לאישים ? **אמנם** כלפיג"ד דמיירי שאמר שכשיפרישם לבסוף יהי' קודש מהשתא, ונהכי אף דהשתא אין שם תיערובו', יעכ"פ כיון שמשמרו לקודש, כוהר מלטמאו, ואפ"ה לא דמי ליחדו לקודש , דהתם לא אמר מידי, רק שחישב כן בלבו, משא"כ הכא דאמר דלכשיפריש יהי' קדוש מהשתא ; וזהו כוונת תוס' חגיג' [דכה"ב ד"ה במוהר] שהבאכו לעיל ; **וא"ב** בכה"ג לכ"ע יש ברירה ; ומעתה הדבר כ"ל מצום דכיון דהא דאין ברירה בדאו' רק מטעם ספק הוא [כמ"ש לעיל ביצה פ"ד 158.], א"כ לריך שיהי' פ"א בספק , משא"כ בכה"ג לא הי' יעל החבית ספק מעולם, דבינוד הרביעי' בחבית, לא הי' שם תיערובו' יעדיין, שהרי אמר שלא יקדש הרביעי' עד שיפרישו, וכשהפרישו לבסוף, הי' קודש למפרע כל חלק וחלק מהרביעי' ההוא בכל מקום שהי' תחלה, ולא כבכס בכלל ספק כלל מעולם . והסבר זהו כוונת תוס' חולין הכ"ל] : (34*ע"ה שהביא לכו כדים מלאי' שמן ויין שאמרו להפריש מהן נסכי' , והרי לריך להפריש מכל כד תקילה תרומ'

יקבלנה ממנו[30], אבל מניחה לגת הבאה[31]. ואם אמר לו[310], הפרשתי לתוכה רביעית קדש[32], נאמן[33]. כדי יין וכדי שמן המדומעות[34], נאמנין עליהן בשעת הגיתות והבדים

ומצינו ינליה שטהור' היא, לפ"ה אין נאמנין דכל החשוד וכו'] : 31)*ר"ל הע"ה שיודע שנזהר בה, רק שלא יאמינוהו, יניחנה עד הגת הבאה, שאז יהי' נאמן עליה : 310)*הע"ה להכהן : 32)*ר"ל הקדשתי להפריש מיין שלתוכה, רביעי' א' לנסכי' : 33)*להרי לקודש נאמן, וגנאי יהי' התרומ' שנבלה טמא 32 ☞
והיא תקרב [והקשו תוס' [חולין דל"ה] האיך יאכל כהן התרומ', הרי קודש מעורב בו ? ותרצו ע"י ברירה' שיאמר הע"ה רביעית שאני עתיד להפריש יהי' קודש ; עכ"ל . ונ"ל דגם בקושיתם לא כ"ד דמיירי שלקח הע"ה רביעית קודש ועירבו בתרומ', דאין זה משמעות הלשון בתרגם, דא"כ הול"ל וי"ל דלא מיירי בעירבו, רק באומר רביעי' וכו' ? רק כוונת תוס' בקושיתם, דס"ד שאמר רביעית א' בחבית זו יהי' קודש לנסכי' , דכיון שלא בירר מעיקר' לומר שאני עתיד להפריש, לפיכך אפי' למאן דקית לי' ברירה' לא אמרי' בכה"ג ברירה' [כתו' גיטין כה"ב], וא"כ הו"ל כאילו מעורב בו קודש, דלא בטל ברוב, דכל קודש קודש שנקרב לא בטל ומדהו"ל כדשיל"מ [כתוס' כריתות יג"ב] ? אמנם תרגם תמוה, שתרצו דמשום ברירה, והרי אנן קיי"ל בדאו' אין ברירה' [כביצה דל"ח], ולפי' בעירל מעיקרא [כרמב"ם פ"ז מעשר ה"א] , והכא פסק הרמב"ם דרשאי הכהן לאכול התרומ' [בפי"א משכב] ? והנה בזבחים [דפח"א] תרצו דלא מיירי בהקדיש הע"ה, רק שיחדה להפריש משם רביעי' נסכי'. וגם זה תמוה, דהנה תוס' [חגיג' כה"ב ד"ה נאמנין] הקשו דבכדים המדומעין בקודש דלא מהימן רק עד יע' יום, והקשו מ"ש מרישא דלאמרינן דבקודש מהימן לעולם ? ותרצו דרישא מיירי בהקדיש בפירוש אבל סיפא מיירי דרק יחדן לנסכים ; וא"כ לתוס' זבחים הנ"ל דרישא כמי ביחדן לנסכי' מיירי, א"כ הדל' קו' תוס' חגיגה לדוכתא, דמ"ש דישא מסיפא? ולבאור' הי' נ"ל ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל , דדוקא בב' לוגין בפ"ז דדמאי שהוא תערובות תרומ' , והרי תרומ' איכה בטלה רק בק"א , כדיליף בספרי מקרא דמכל חלבו ממנו [כר"ש רפ"ב דערלה], ולפיכך כיון שיש תרומ' בהתערובת לא אמרינן בדיר' בדאוריי' ; משא"כ ברביעי' קודש בפי"א משכב , בטל ברוב, ולא מחשב דשיל"מ רק בנתערב התיכת חטאת בחתיכות חולין , דחזי למכור הכל לכהן [כיבמות דפא"ב ורש"י שם]; משא"כ רביעי' נסכים דלאו לכהן שנתערב בחבית יין תרומ', בטל שפיר ; וא"י"ל ינכ"פ חזי למשכב ינלי' כמ"ש ליגיל, ליתא דהרא דלא גריע מתרומ' דלא מחשב דשיל"מ דלאו מנו' לאהשולי ינלי' [כנדרים דינ' א] ; ותו דהכא כיון שלא יהי' האיסור ליגולם ביגין , לא מחשב דשיל"מ [בי"ד ק"ב], ובגיגות יין שמונחים בו ינבים המוציאן יין כל השנת, דבטל היין היוצא ביין הגיגית [כמרדכי בפ"ק דשבת] . אולם אחר העיון זה ליתא, דהרא דאם בטל הרביעי' של נסכי' בהתרומ' שבחבית , א"כ למה התרומ' תהי' טהור', הרי אין שם הקדש בחבית ?

ולא אם נאמר כיון שהע"ה לא ידע שהרביעי' בטל משתאפי ונזהר בו ; עכ"פ ק' הרי בל"ז המרדכי הנ"ל בגיגית סותר א"ע, דלדרבה כ' המרדכי [סוף חולין] דכל דבר שבא בתערובות לעולם, גם באיכו דשיל"מ לא בטל , וכיבמ' שרקק דם דלא בטל הגאוה . רוק בדם, וכשיר' הרקיק' לחלי' [כיבמות קה"א] ? אע"כ דוקא

הקדש [48], ובשעת הרגל [480], אף על התרומה : ז הפותח את חביתו [49], והמתחיל בעיסתו, על גב הרגל [50], רבי יהודה אומר יגמור [51], וחכמים אומרים לא יגמור [52]. משעבר הרגל, היו מעבירין על טהרת העזרה [53]. עבר הרגל ביום ששי, לא היו מעבירין, מפני כבוד השבת [54], רבי יהודה אומר אף לא ביום חמישי, שאין הכהנים פנוין [55] : ח כיצד מעבירין על טהרת העזרה, מטבילין את הכלים שהיו במקדש, ואומרין להן [56], הזהרו שלא תגעו בשלחן [57], (ובמנורה) ותטמאוהו [58]. כל הכלים

---

48) אפי' על כלי חרס גדולי', דאמרי' לומר שהן טהורים לקודש : 480)* דאז הכל מתטהרין שם : 49) חבר שפתח חביתו למכור יין בירושלי' ברגל וע"י זה משמשו בו הע"ה ברגל : 50)* שהתחיל למכור קצת מעיסתו ברגל, שמשמשו בו ידי הע"ה אז : 51) ר"ל מותר למכור כל השאר אחר הרגל בחזקת טהרה ; דאל"כ לא יתחיל למכור, ולא יהי' מזון מצוי לעולי רגלי' : 52) דנטמ' למפרע ממשמוש הע"ה ברגל, ורק ברגל טהור הי' : 53)* ר"ל מעבירין כלי המקדש ממקומן כדי לטהרן בטבילה, מדנגעו בהן הע"ה ברגל : 54) מדטרודי' הכהנים בבתיהן לצרכי שבת : 55) מדצריכי' עוד קודם שבת להוציא הדשן מהתפוח שבאמצע המזבח, שנתרבה שם דשן ברגל מקרבנות של כל ישראל :

56 56)* לכהנים הע"ה שנכנסו להיכל להשתחוות שם ברגל [ואילה"ק הרי הוה ביאה ריקנית, דחייב עלי' מלקות [במנחות כז"ב] ? י"ל דעכ"פ אחר גמר כל עבודת הצבור באותו יום, רשאין ליכנס להשתחוות גם הכהנים הבלתי עובדין [כתמיד פ"ה מ"ו]. אבל אין לומר שכל שנכנס להשתחוות לא מקרי ביאה ריקנית, וכתוי"ט [תמיד פ"ז מ"א], דא"כ מה מקשי הש"ס [יומא' נג"א] הא עייל ביא' ריקנית, ואצטרך לשנויי ששגג בביא' והזיד בהקטר', ולשני לי' שנכנס להשתחוות? אלא לאו ש"מ דרק בגמר עבודה מותר ליכנס להשתחוות, והתם ליכא לאוקמו' הכי, דהרי מיירי בעייל עם קטור' הסירה, והרי לא הקטיר עדיין, ולא שלמה עבודת היום עדיין]. מיהו ישראל אסור ליכנס אפי' לעזרת כהנים, רק לסמיכה וכדומה : 57) דא"א לסלקו ולטבלו, מדכתיב לחם הפנים לפני תמיד :

58 58)* ל"ג מנורה, כמבואר בש"ס, דהרי רשאי לסלקה לטבלה, דתמיד דכתיב במנורה, הייכו שידלק כל הלילה [ולרמב"ם פ"ג מתמיד שמדליק המנורה גם ביום? ועכ"פ א"צ להדליקן תמיד ביום. ואע"ג שנר המערבי לכ"ע דולק כל היום? מעשה נס הי', ומשום

וקודם לגיתות שבעים יום 35): ה מן המודיעית 36) ולפנים 37), נאמנין על כלי חרס 38). מן המודיעית ולהוץ אין נאמנין 39). כיצד, הקדר שהוא מוכר הקדרות, נכנס לפנים מן המודיעית, הוא הקדר 40) והן הקדירות 41) והן הלוקחים 43) נאמן, יצא, אינו נאמן: ו הגבאין 44) שנכנסו לתוך הבית 45), וכן הגנבים שהחזירו את הכלים 46), נאמנין לומר לא נגענו 47). ובירושלים נאמנין 470) על

ומעשרו', כמלא שהכלי' מלוטמו' מתרומ' ונסכי' וחולין: 35)*לא כבר מתחילין לטהר כליהן, ומשנאמן על הקודש, נאמן גם על התרומ' ועל גוף הכלים, משום גבאי הקודש, וכלעיל 33: 36)*הוא כרך רחוק מירושלי' ט"ו מיל, ומאותו מקום רגילין להביא קדירות לירושלי': 37)ר"ל מכל המקומות שבין מודיעית לירושלים: 38)*ר"ל כלי חרס שצריכין להשתמש בהן קודש, נאמן הע"ה לומר שעשאן בטהרה כראוי לקודש; מדאינן מטמאין מגבן, וגם לא מהני בהו טביל'. ודוקא בכלי חרס דקין כקדירות וכוסות, מדא"א בלעדן, דהרי בירושלי' אין עושין כבשונות מפני העשן, לכן נאמן הע"ה על טהרת הכלים בכל זמן לקודש; אבל לתרומ' אין נאמני' על הכלי': 39)*ובמודיעית עצמו יש חלוק, דכשהקדר והקונה שניהן בדרך כניסתן או שהקדר בדרך כניס' לירושלי' והקונה בדרך יציא', ופגשו יחד במודיעת, אז דין העיר כלפנים, משום דיכול הקונה לכנס עם הקדר לצד שבין מודיעית לירושלי', ויקח ממנו שם כלים; וה"ה בששניהן בדרך יציאתן, והם במודיעת, דינה כלחוץ. מדלא לקח ממנו כשהי' לפנים. אבל כשהקונה נכנס וקדר יוצא, ופגשו יחד במודיעת והקדר מפני משאו לא ירצה לחזור לאחוריו, אז דין העיר כלפנים ממודיעת, ויקח והן טהורין לקודש: 40)ר"ל דוקא אותו קדר שהכניסן נאמן; אבל במסרן הקדר לע"ה אחר שם למכרן, אין הב' נאמן: 41)*במסר לו ג"כ קדר אחר שם קדירות, אף דנאמן על שלו, אינו נאמן על של חבירו: 43)אותן שראוהו מכניס יקחו, ולא אחרים: 44)גובי מס המלך, והן ע"ה: 45)*ליקח משכנות על המס, ומיירי שלא הי' עמהן גוי, להשגיח עליהן שיתפשו היטב: 46)*שגנבו כלי חרס, ועשו תשוב' והחזירום: 47)*ר"ל לא נגענו לתוכו, והרי כלי חרס אינו מתטמ' מגבו; ונאמנים בכה"ג אף לתרומ': 470)*הע"ה:

מזמור לתודה

ותפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו :

ברוך אתה ה' אלהי ישראל מקדש ישראל והזמנים ; ברוך יהללו לך באימה חילי מרום, שרפים וחיות ואופנים ; ברוך יפלאו לך צדיקים עריצים גבורי כח, תהלתך לנצח מתנים ; ברוך ירננו לך יושבי סלע יבש, והם עם לא עז כשפנים ; ברוך תהלל לך בכנפיה דבורה נבערה סביב יערה ודבשה, וגם גרון זבוב נבוב זמירות לך מנעים ; ברוך אשורר לך אלהי אבותי הנותן עינים לעוור ולפסח לב דעת, עלי תלמי כרמי גנים ; ברוך אזמר לך, הנותן ליעף כח, לעבור בחסדך בסירות דוגה כצי אדיר, במים עזים נתיבה כספנים ; ברוך אהלל לך, לך דומי' תהלה, אלהי אבותי, המה הגבורים אנשי שם השאננים ; ברוך אודה לך צור ישועתי כי עד הנה עזרוני רחמיך וחסדיך, ללקוט על הרי בשמיך פרחים ושושנים ; ברוך אשבח לך בעת תאזרני חיל לפרש על פי ה' גם אחר הסדרים דשנים ורעננים ; ברוך אקרא לך בקידה וכריעה ובהשתחויה, חזקני ואמצני נא להוציאם לאור לעמך להמתיק מעדנים ; ברוך אתה אל עוזי תומך אשורי אור עולם רם ונשא ממעל לשחקים ועננים ; ברוך כבוד ה' ממקומו אפאר לך כשגב ואחד נעלה ונעלם ולפנים — תדרכי נפשי עוז במכמנים . —

אחר סיום סדר מועד יאמר זה

הדרן עלך סדר מועד, והדרך עלן. דעתן עלך סדר מועד, ודעתך עלן. לא נתנשי מנך סדר מועד, ולא תתנשי מנן, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי (כך יאמר ג"פ ואח"כ יאמר) :

הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתיך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהי' כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך ולומדי תורתיך לשמה. מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי. יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש, לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני, ברוך אתה ה' למדני חוקיך, אמן אמן אמן סלה ועד :

שהיו במקדש 58ס), יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יביאו שניים תחתיהן. כל הכלים שהיו במקדש 57ס), טעונין טבילה, חוץ ממזבח הזהב, ומזבח הנחשת, מפני שהן כקרקע 59). דברי רבי אליעזר, והחכמים אומרים מפני שהן מצופין 60):

נשלמה מסכת חגיגה

שהי' כוונת שמן רק כבחבריו [כספ"ג דתמיד]; ולפי שלא הי' מצוה, רק שאסור לכבות, כדי לפרסם הנס, לפיכך הי' יכול ליטול הנר מהמנורה ולהושיבו במקום אחר עד שיטביל המנורה. ואף למ"ד דנרות קבועין במנורה [במנחות דפ"ג] והכי קיי"ל? עכ"פ כשנטמא' המנור', מסתמ' לא דלק בנס]: 58ס)*אפי' שולחן, מדאפשר שיטמ': 57ס)*כשוודאי נטמ': 59)*מזבח' נחושת נקרא בתורה מזבח אדמה, וכלי אדמה אינו מק"ט; ומזבח הזהב איתקש למזבח נחושת: 60)*ר"א וחכמי' מטמאין, משום דצפויין שהוא מתכות הוא העיקר, ולהכי לא מקרי מזבח הזהב כלי עץ העשוי לנחת שאינו מק"ט. וי"א דחכמים ס"ל ג"כ דטהורין, וה"ק דמשום דהן מצופין טהורי', דכל כלי מצופה טהור [כפכ"ב דכלים]; והא דקאמר התם כלי מצופה בשיש טהור? לאו דוקא, אלא אורח' דמלתא נקט, וה"ה בחיפן בשאר דברים טהורים [ועי' בש"ס] ואע"ג דשולחן נמי מצופה, ואפ"ה מקבל טומ'? ה"ט מדקרייה רחמנא עץ; אבל שאר כלים בטל הכלי לגבי צפוי וטהור:

ת' ו' ש' ל' ע'

עִמִּי עֵשׂוּ

בִּנְלֹךְ וּלְאִעִי

יפה לבדיקה

(בקופת הרוכלין)

והוא לוח הטעות והשמטו' לתקן בדק הבית, עד מקום שהיד מגעת. והדעת מכרעת:

צד		שורה	
3	—	י"א	במקום מלת דקות, וצ"ל דקים.
שם	—	ט"ז	במקום מלת פירזות, וצ"ל פירות.
6	—	ט'	במקום מלת הכא, וצ"ל הכאה.
שם	—	י'	אחר מלת מדרבנן, חסר מלת ולהכי, בספיקו מותר.
שם	—	י"ז	במקום מלת ק"ב, וצ"ל ק"א.
7	—	ה'	במקום מלת בכי, וצ"ל בלי.
שם	—	י"א	במקום מלת רגה, וצ"ל רלה.
שם	—	ט"ז	במקום מלת כמלאכה, וצ"ל במלאכת.
8	—	כ"ה	במקום מלת בהוכה, וצ"ל בסוכה.
שם	—	כ"ט	במקום מלת דמקוי, וצ"ל דמקזי.
שם	—	ל"ג	במקום מלת דקפי', וצ"ל דאפי'.
9	—	ל"ד	במקום מלת כ"ד, וצ"ל סכ"ד.
10	—	ט'	במקום מלת סכ"ז, וצ"ל סל"ז.
שם	—	ט"ו	במקום מלת לכרכיו, וצ"ל ללרכיו.
11	—	י"ד	במקום מלת בפל, וצ"ל בכל.
שם	—	ל"ח	במקום מלת דהיתיר, וצ"ל דהיתירא.
12	—	כ"ו	במקום מלת הק"ד, וצ"ל סק"ד.
שם	—	האחרונה	במקום מלת כם יס, וצ"ל כשלים.
13	—	כ"ט	במקות מלת להוקטן, וצ"ל לסוקטן.
שם	—	ל"ה	במקום מלת לתעכזג, וצ"ל לתעכוג.
14	—	ט'	אחר מלת אסור, חסר מלת לסוקטן.
שם	—	כ"ד	אחר מלת מותר, חסר וכ"כ בשסוקטן לתוך המאכל מותר.
16	—	ל"ה	במקום מלת דכולי, וצ"ל דכולן.
17	—	ט"ז	אחר מלת הסמוכה, חסר מלת וכלעיל.
שם	—	ל"ד	אחר מלת גס, חסר מלת בסודר.
18	—	ל"ב	במקום מלת בפסולת, וצ"ל מפסולת.
19	—	ל"ה	אחר מלת קטן, חסר מלת וכלעיל.
20	—	כ"ו	במקום מלת רמ"ג, וצ"ל רמג"א.
שם	—	ל"ו	אחר מלת כ"ל, חסר מלת וי"א דוקא באיכו מבושל כ"ל.
21	—	ו'	במקום מלת וכשב, וצ"ל וכשבא.
52	—	ה'	במקום מלת דדה"א, וצ"ל דעה"א.
שם	—	ט'	במקום מלת גופים, וצ"ל גופיה.

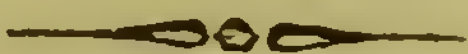
מודה אני לפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקי מיושבי בהמ"ד ולא מיושבי קרנות, שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה, והם משכימי' לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר, והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים, הם רצים לבאר שחת, ואני רץ לחיי העולם הבא, שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך ה' או"א, שכשם שעזרתני לסיים סדר מועד, כן תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם, ללמוד וללמד ולשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, וזכות כל התנאים והאמוראים, ותלמידי חכמים הנזכרים בסדר מועד ובכל הספרים שלמדתי, יעמד לי ולזרעי ולזרע זרעי, שלא תמוש התורה הקדושה, מפי ומפי זרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם, ויקויים בנו מקרא שכתוב בהתהלכך תנחה אותך, בשכבך תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך, כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, אורך ימים בימינה, עושר וכבוד בשמאלה, ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

להודות ולהלל לשבח לפאר ולרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותושבחות דוד בן ישי עבדך משיחך: בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני: והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי: שוש אשיש בה' ותגל נפשי באלהי, כי הלבשני בגדי ישע, מעיל צדקה יעטני, כחתן יכהן פאר, וככלה תעדה כליה: ויבטחו בך יודעי שמך, כי לא עזבת דורשיך ה': שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב: נר לרגלי דבריך, ואור לנתיבתי: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: השיר שהלוים היו אומרים בבהמ"ק וכו' (אלו הפסוקים יש להם סוד גדול לכל האומרים אותן לאחר משנתן):

יתגדל ויתקדש שמיה רבא בעלמא, דהוא עתיד לאתחדתא עלמא, ולאחיא מתיא, ולאסקא לחיי עלמא ולמבני קרתא דירושלים, ולשכלל היכליה בגוה, ולמעקר פולחנא נוכראה מארעא, ולאותבא פולחנא דשמיא לאתריה, וימליך קודשא בריך הוא במלכותיה ויקריה, בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב, ואמרו אמן יהא שמיה רבא וכו' יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמיה דקב"ה, לעילא מכל ברכתא ושירתא תושבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא, ואמרו אמן:

על ישראל ועל רבנן ועל כל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון, ועל כל דעסקין באורייתא קדישא באתרא הדין ובכל אתר ואתר, יהא לנו ולהון שלמא רבה. רחמי וחנא וחסדא, חיי אריכא ומזוני רויחא ופורקנא מקדם מרן דבשמיא וארעא ונאמר אמן: יהא שלמא רבה וכו' עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

צד שורה 54 ל"ה, במקום מלת אל"א, וצ"ל בל"א.
— 55 ט"ז, במקום מלת טא"ו, וצ"ל סק"ו.
— — 56 — י', במקום מלת קייבת, וצ"ל קבית.
— — שם — י"ד, אחר מלת שביתה, נשמט מלת °דאז ליכא גזירת 0
שם; ואפי' ביו"ט בע"ש מותר לקנות שביתה זו. ☞
— — שם — ט"ז, במקום מלת להפיכה, וצ"ל להספיכה.
— — שם — כ"ה, אחר מלת [שכ"א] נשמט מלות, °ובשעת הדחק יש 0
להקל לסמוך [בקלינגעל] בשבת, ע"פ מ"ש הרמ"א ☞
[שכ"א] דהאידנא אין מוחין במספקין מדאין אנו
בקיאין בתיקון כלי שיר. א"כ כ"ש הכא כשאין
יכול לכנוס לבית, במקום צער ל"ג בה רבנן;
ויש לסמוך נמי בכה"ג אדעת הריף, דדוקא במתכוון
או במיוחד לשיר אסור; והרי נמי תנינן בהדיא
בנות מלכין יוצאי' בזגין, דפשטותא וסתמא אפי'
באינו פקוק; [ועיין מג"א ש"א סק"ה ובמחצית השקל שם];
וכ"ש הכא במדינת אשכנז הו"ל גזירה שאין רוב
הצבור יכולין לעמוד בו.
— — 59 — י"ד, במקום מלות בוב כף, וצ"ל בו בכף.
— — שם — ט"ו, במקום מלת לעיל, וצ"ל בפרק כירה.
— — 60 — האחרונה, במקום מלת שיכטמנו, וצ"ל שיטמנו.
— — 62 — כ"ד, אחר מלת בוערות, נשמט מלות אולם להטמין באפר
חם קיי"ל דאינו מוסיף הבל [רנ"ז מג"א סק"ח].
— — 68 — כ"ה, במקום מלת קמח"ב, וצ"ל קמב"ב.
— — שם — כ"ט, אחר מלת לטלטלה, נשמט מלות כגון מנורה שדלק
עליו ביה"ש אסור לטלטלו.
— — 69 — כ"ט, אחר מלת ביה"ש, נשמט מלת נר.
— — שם — ל"ג, במקום מלת רס"י, וצ"ל רסי'.
— — 73 — ל"ג, במקום מלת מקמת, וצ"ל מקמה.
— — 74 — ח', במקום מלת לטלו, וצ"ל לטלטלו.
— — 75 — ט', אחר מלת להציל, נשמט מלת מוקצה.
— — שם — כ"א, אחר מלת [ש"ק מ'], נשמט מלות ומסעדין בהמה
בלידתה [שכ"ב].
— — שם — כ"ב, במקום מלת רגלי', וצ"ל רגלי.
— — שם — ל"ב, במקום מלת בפכ"א, וצ"ל בפכ"ה.
— — 76 — ג', במקום מלת באפהוקי', וצ"ל באפרוקים.
— — שם — ג', במקום מלת מהיבנו, וצ"ל מהיכנו.
— — 77 — כ"ח, אחר מלת ודו"ק, נשמט מלות וכן מותר לומר בפני'

צד 23 שורה כ״ג, במקום מלת סק״, וצ״ל סק״ז.
— 23 — ז׳, במקום מלת דברשדרך, וצ״ל דבר שדרך.
— 23 — כ״ד, במקום מלת כק וצ״ל, כקי.
— שם — כ״ה, במקום מלת בסודרי, וצ״ל בסודר.
— 26 — כ״ג, במקום מלת למס, וצ״ל למה.
— 29 — כ׳, אחר מלת קטאת, חסר מלת ועי׳ לקמן במוקק לז 36.
— 30 — י״ז, במקום מלת כקכה, וצ״ל ברכה.
— 31 — ל״א, במקום מלת ק״ד, וצ״ל פ״ד.
— 32 — י״ט, במקום מלת סק״ט, וצ״ל סק״ח.
— שם — כ״ב, במקום מלת בשד, וצ״ל בשר.
— 33 — כ״ב, במקום מלת שכ״ע, וצ״ל שכ״א.
— 54 — ט׳, במקום מלת פ״ס, וצ״ל פ״ק.
— שם — כ״א, אחר מלת כתב, חסר מלת בדיו.
— 35 — ט׳, במקום מלת השא״כ, וצ״ל משא״כ.
— 37 — ט׳, אחר מלת כך וכך, חסר מלה והיום אקח כך וכך.
— 38 — ט׳, במקום מלת קהייכו, וצ״ל דהייכו.
— 39 — ב׳, במקום מלת תוקא, וצ״ל תוקע.
— שם — כ״ח, במקום מלת שי״ז, וצ״ל שי״ג.
— שם — ל״ד, במקום מלת עשו, וצ״ל עשויי׳.
— 40 — האחרונה, במקום מלת וכדימה, וצ״ל וכדומה.
— 41 — ל״ד, במקום מלת למקתה, וצ״ל למקסה.
— 42 — ל״ג, במקום מלת דהמס, וצ״ל דהתס.
— 44 — ל״ד, במקום מלת מע״ט, וצ״ל טע״ט.
— 45 — ז׳, במקום מלת דסד״א, וצ״ל דסב״א.
— שם — כ״ה, במקום מלת עליי, וצ״ל עליה.
— 48 — האחרונה, אחר מלת במקל, נשמט ויש ליישב דבמכהינ
בהמה במקל לא מקרי כיוצא לדרך.
— שם — ג׳, במקום מלת וכס״של, וצ״ל וכמש״ל.
— 49 — ט״ו, במקום מלת מתוקתן, וצ״ל פתיקתן.
— שם — כ״ב, במקום מלת הפסק, וצ״ל הפתק.
— 50 — ל״ו, במקום מלת ירק, וצ״ל ורק.
— שם — האחרונה, במקום מלת דהתכו, וצ״ל דהתיכוק.
— 51 — ח׳, במקום מלת מ״ג, וצ״ל מג״א.
— שם — כ״ג, אחר מלת מדאו׳, נשמט מלת גם בבלי׳ הוא מדאו׳
— שם — ל״ג, במקום מלת ש״א, וצ״ל ש״ק.
— 53 — כ״ח, אחר מלה ומתיר, חסר אורג ומכפן.
— שם — ל׳, במקום מלת והתיר, וצ״ל והמת ר.
שם —— האחרונה, במקום מלת מקש, וצ״ל מ״ש

דף י"ז ע"א שם סוף סי' 5, במקום מלת הקטנס, צ"ל הקטנה.
— י"ט ע"ב במשנה, אחר מלת רבי אליעזר, נשמט מלת אומר.
— כ' ע"ב במשנה, במקום מלת פורסה, צ"ל פורפת.
שם, שם בפירוש, בסי' 53, במקום מלת עסור, צ"ל אסור.
שם, שם, שם, בסי' 57, במקום מלת פורכת, צ"ל פורפת.
שם, שם, שם, בסי' 58, במקום מלת וצואר, צ"ל לצואר.
שם, שם, שם, בסוף סי' 60, במקום מלת דפורכת, צ"ל דפורפת.
שם, שם, שם, שם במקום מלת גוקא, צ"ל דוקא.
דף כ"ג ע"ב בפירוש, שורה אחרונה, במקום מלת כלל, צ"ל לכל.
— כ"ד ע"ב במשנה בשורה אחרונה, במקום מלת תזרם, צ"ל תזרם [3]).
— כ"ה ע"ב בהפירוש בשורה אחרונה, במקום מלת לאוע, צ"ל לבוע.
— כ"ז ע"א בהפירוש בסי' 130, במקום מלת לבוציאו, צ"ל להוציאו.
— — ע"ב בהפירוש, במקום מלות [33])וידע, צ"ל [23])וידע.
— — שם, שם במקום מלת [25])הרצים, צ"ל [24])הרצים.
— — שם, בהמשנה ה', במקום מלות פטורין [25]), צ"ל פטורין.
— — שם, שם בהפירוש סי' 25, אחר מית אחת תחטא, נשמט מלות ה"ק קרא, הא דצריך לחייב חטאת שתחטא נפש יחיד זהו דוקא היכא שתוכל וכו' [ועי' בש"ס נג"א].
— — ע"ב בפירוש סי' 2, במקום מלות אויר רה"י, צ"ל אויר ר"ה.
— כ"ט ע"א בפירוש סי' 12, במקום מלת גבוה, צ"ל וגבוה.
— שם שם שם סי' 20, במקום מלת שנתגל, צ"ל שנתגלגל.
— ל"א ע"א שם סי' 26, במקום מלת שבברוס, צ"ל שבדרוס.
— ל"ב ע"א שורה ו', במקום מלת משוק, צ"ל משוש.
— נ"א ע"א בהפירוש סי' 21, אחר מלת מיירי, נשמט ומערבן מעט בשבת.
— נ"ג ע"ב בשורה ה', במקום מלת להתביים, צ"ל להתייבש.
— ס"ו ע"א בהפירוש בסי' 14, במקום מלת נתכוונו, צ"ל כתכוונו.
— שם שם שם שם במקום מלת שביתו, צ"ל שביתה.
— ע"ה ע"א בהפירוש אות ד', במקום מלות עליו מקבירו, צ"ל עליו: [20])מחבירו.
— פ"ז ע"ב במשנה שורה ג', במקום מלת בבוסמין[21]), צ"ל בבוסמין[25])
— שם, שם, שם במקום מלת במעשר שני[310]); צ"ל במעשר שני[300]);
— שם, שם, שם במקום מלת נפדו[300]), צ"ל נפדו [310]).
— שם, שם, בפירוש, תחת מלת [46])[איכלווע], צ"ל [36])[איכלווע].
— פ"ט ע"ב במשנה, במקום מלת פירות [55]), צ"ל פירות [550]).
— שם, שם בהפירוש בסי' 56, אחר מלת אכילתו, נשמט מלת בחרוסת וחרדל [ידו"ק].
— שם, שם, שם בסי' 58, אחר מלת אסו', נשמט מלת דלכתחיל' יש לזהר.
— צ"א ע"א, בהפירוש סי' 4, במקום מלת דכי, צ"ל כדי.
— צ"ב ע"ב בהפירוש בסי' 48, במקום מלת אין לא, צ"ל אין לו.

יפה לבדיקה (בקופת הרוכלין)

הבית אינו מאיר יפה משום שדולק רק נר א׳, אף שיבין עי״ז להוסיף נרות.

צד 79 שורה ל״ה, במקום מלת אזגס, וצ״ל אז גס.
— 88 — כ״ה, במקום מלת ססר״מב, וצ״ל ססרמ״ד.
— 89 — ל״ה, במקום מלת רמג״א, וצ״ל רמ״ג.
— 90 — ד׳, במקום מלת וא״כ, וצ״ל וא״ר.
— 91 — בראשונה, אחר מלת סק״ו, נשמט מלת ״ואם בא ליטל משכונו על פי ערבות ישראל אחר אסור, משום משלוח קפליך [שם סק״ח]. 4.
— שם — כ״ב, במקום מלת פ״ב, וצ״ל פ״כ.
— שם — כ״ט, במקום מלת ר״ז, וצ״ל הרן.
— 93 — ט׳, במקום מלת שאבי, וצ״ל שאני.
— 101 — י״ו, במקום מלת להרכים, וצ״ל להכנים.
— 104 — ז׳, במקום מלת כך; וצ״ל ; כך.
— 108 — כ״א, במקום מלת ד״ק, וצ״ל ד״ה.
— 111 — י״א, במקום מלת פ״ב, וצ״ל מ״ק פ״ב.
— 114 — בסי׳ י׳, במקום מלת בכלים בגדים, וצ״ל בכלים או בגדים.
— 116 — בשורה אחרונה, במקום מלת ליריד דמי, וצ״ל ליריד, לא דמי.

יפה לבדיקה
(בגוף הספר)

דף ג׳ ע״ב בפירוש סי׳ 33, במקום מלת לא, צ״ל לאו.
שם ע״ב שם סי׳ 34, במקום מלת קיימת צ״ל קומות.
דף ה׳ ע״א שורה ל״א, במקום מלת קיי כנש, צ״ל קיי כסש.
— ה׳ ע״ב שורה כ״א, אחר מלת דליכא, נשמט מלת למגזר.
— י״ג ע״ב בהפירוש סי׳ 11, במקום מלת גרוך, צ״ל גרוף.
שם ע״ב שם סי׳ 12, במקום מלת דקא, צ״ל דוקא.
דף י״ד ע״א שם סי׳ 29, במקום מלת הליננים, צ״ל הלוננים.
שם שם שם בשורה האחרונה, במקום מלת שלא, צ״ל של.
דף ט״ו ע״א שם סי׳ 50 במקום מלות ופלסייסף רק, צ״ל ופלסיים פרק.

— שם שם שם . בסי' 52, במקום מלת שבשיכסל, נ"ל שבשיפסל.
— צ"ד ע"ב במשנה, במקום מלת מרשות, נ"ל מדרשות.
— צ"ה ע"א בפירוש סי' 22, במקום מלת התקיל, נ"ל להתקיל.
— צ"ו ע"ב במשנה ח', במקום מלת וגורשין, נ"ל וגודשין.
— שם שם במשנה ט', במקום מלת אביב, נ"ל אביו.
— צ"ח ע"א בפירוש סי' 41, במקום מלת הי' בכל זוית, נ"ל הי' אבן על כל זוית.
ק"א ע"ב בהפירוש סי' 12, אחר מלת שבפסלו, נשמט אף דהכא יש תערובו' קולין; וכ"ש הקליפה ובטיל' דרישא דישרפו.
— ק"ב ע"ב בפירוש 44, אחר מלת קיד נשמט, ואיה ל"ק ליתי עשה דפסק ולדחי ל"ת דגיד, כקו' גיסי הרב המאה"ג מהו' אלהנן שליט"א? דכ"ל כל שלורתו גרמה איסורו, אין בו עשה כלל [ועי' ובמי' נו"ב].
— ק"ג ע"ב במשנה א', במקום מלות משל שניהן[9]), נ"ל משל שניהן[8]).
שם ע"א בפירוש 67, אחר מלת שאו כלי', נשמט, פסח א' או ב' וכו'.
שם, שם, שם, אחר מלת המיחס, נשמט, ודתוי"ט כ' שמלשון הרמב"ם לא משמע כן, ור"ל מדכתב היו המים וכו' ע"ש. אולם לפע"ד משם ראי' להיפך, דלמכס דמצריך היקף במקצת [עי' רכ"מ שם], אבל קאמ' שפיר, היו המים וכו', ר"ל אם זהו ההיקף במקצת שעשו.
— שם, שם, שם במקום מלות משל רבו[5]), נ"ל משל רבו[9]).
— ק"ד ע"ב, בהפירוש, במקום מלות [23])כל יום, נ"ל [28])כל יום.
— שם, שם, שם בפירוש במקום מלת 12 נ"ל 21.
— שם, שם, שם, במקום מלת יצא נ"ל ולא.
— ק"ה ע"א, בהפירוש סי' 31, אחר מלת למתו נשמט ואף לאחר קבורה, שמא יזכיר א"ע, אח"כ שנטמא. ומפקק וכו'.
— קי"ג ע"ב, בהפירוש בסי' 41 במקום מלות בלשון טרקלוס, נ"ל בלשון יון טרקלוס.
— קל"א ע"א, בהפירוש בשורה ב' במקום מלות $2\frac{7}{8}$ יהי', נ"ל $2\frac{7}{9}$ יהי'.
— קל"ח ע"א, שהפירוש בסי' 29, במקום מלות ביכאה, נ"ל בוכאה.
— קנ"א ע"ב, בפירוש סי' 7, במקום מלות להאורים, נ"ל להאוורים.
— קנ"ז ע"א, במשנה ה' במקום מלת לא יטול [071]) נ"ל לא יטול [270]).
— קס"א ע"ב, בהפירוש שורה ד', במקום מלות מהר שכך תקנו, הכנאים, נ"ל מהר, שכך תקנו הכנאים.
— קצ"ו ע"ב' בהפירוש בסי' 5, במקום מלת וודאי בלורת, נ"ל וודאי מכת בלורת.
— רכ"ג ע"ב, בהפירוש בסי' 33, אחר מלת מאשכב, נשמט ואי"ל מלכנבל ברוב; ליתא, דעכ"פ עוקרו דאורייי' [כתוס' עירובין ל"ו ע"ב].

זמירות היה לי חוקיך בבית מגורי

Vol 2

T.p. at other end

Front cover will
need to be assete
by republisher

(cannot assert pag
numbers also)

---

leaves 32-33 (page
24-25) text runs
into margins -
Some narrow margi
throughout.